ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ II.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ"
Κ. ΜΑΙΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ 2.

1916

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„
1917

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πᾶσα ἀποστολὴ πρὸς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον γίνεται ***πρὸς τὸν τμηματάρχην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 2ου ΤΟΜΟΥ

Σελίς

Στεφάνου Ξανθουδίδη : Ἐπιγραφαὶ Κρήτης . . . . 1 - 12
Μινωικὸς τάφος Δαμανίου . . . . 171 - 178

Σ. Πελεκίδη : Ἀνασκαφαὶ Φαλήρου . . . . 13 - 64

Φρειδερίκου Βερσάκη : Τὸ ἱερὸν τοῦ Κορινθίου Ἀπόλλωνος . . . . 65 - 118

Γεωργίου Α. Σωτηρίου : Τὰ ἐρείπια τοῦ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον Βυζαντινοῦ ναοῦ . . . . 119 - 143

Γεωργίου Α. Σωτηρίου : Σφραγὶς τῆς Νέας Μονῆς τῆς Χίου . 216

Ἀναστασίου Ὀρλάνδου : Βεροίας Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι . 144 - 163

Ἰωσὴφ Χατζηδάκι : Τρία Μινωικὰ εἰδώλια . 164 - 170

Κωνσταντίνου Α. Ρωμαίου : Ἔρευναι ἐν Θέρμῳ . . . . 179 - 189

Κωνσταντίνου Κουρουνιώτη : Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Χίῳ 2 . . . . 190 - 215

Νικολάου Παππαδάκι : Περὶ τὸ Χαρόπειον τῆς Κορωνείας . . . . 217 - 272

Ἰωάννου Σβορώνου : Θησαυρὸς νομισμάτων ἐκ τοῦ χωρίου Μύρου Καρδίτσης τῆς Θεσσαλίας . . . . 273 - 335

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

Διοίκησις, προσωπικόν, νόμοι, Βασιλικὰ Διατάγματα . . 1 - 10

Ἐργασίαι ἐν τοῖς Μουσείοις, περισυλλογὴ ἀρχαίων, τυχαῖα εὑρήματα (Δ´ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου Ζ´ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Α. Φιλαδελφέως. Θ´ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Ἰωσὴφ Χατζηδάκι. Ι´ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Στ. Ξανθουδίδη Ἐφορεία Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ Γ. Σωτηρίου. Η´ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Κ. Ρωμαίου) . . . . 11 - 55

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν (Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν Κορίνθῳ, Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν Κεραμεικῷ) . . . . 56 - 62

Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον, ὑπὸ Βασιλ. Λεονάρδου . . . . . . 63 - 76

Ἐργασίαι ἐν τοῖς Μουσείοις, (προσκτήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἐργασίαι ὑπὸ Βαλερ. Στάη) . . . . 77 - 84

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ

υπο ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ

Α΄ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΛΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΚΑΜΑΡΑι

Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ εὑρέθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1915 κατὰ τὴν κατασκευὴν ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἀγούσης ἀπὸ τῆς προκυμαίας Ἁγίου Νικολάου (Μιραμπέλλου) πρὸς μικρὸν ὅρμον κείμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν

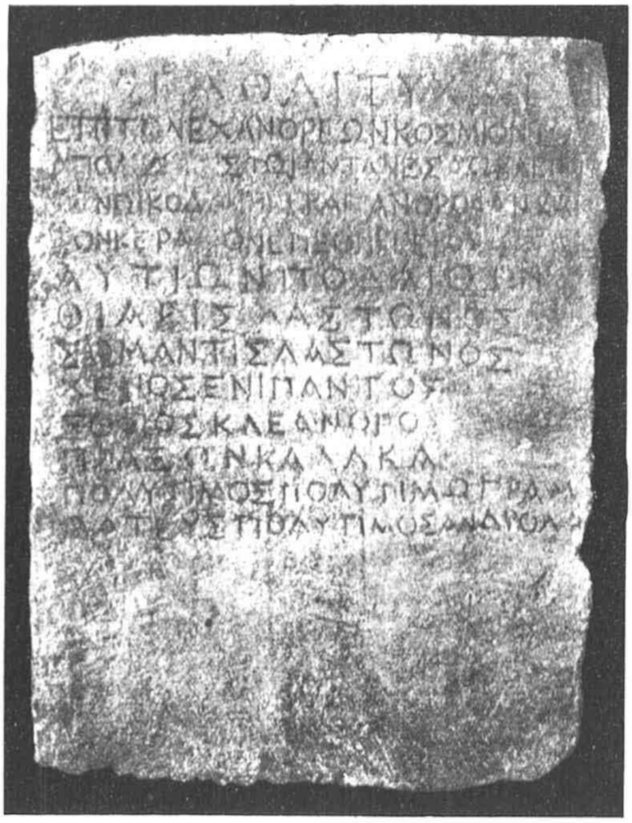

Εἰκ. 1.

τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ τῆς ἀρχαίας (Λατοῦς πρὸς Καμάρᾳ)· ἦτο εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου περίπου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας. Τὴν ἐπιγραφὴν εἶδον διερχόμενος ἐκεῖθεν κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ τὴν ἀπέστειλα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, ὅπου εὑρίσκεται σήμερον ὑπ᾿ ἀριθ. εὑρετηρίου ἐπιγραφῶν 191.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἶναι λίθος ἐγχώριος σκληρὸς τιτανόλιθος ὑποκύανος ὀρθογωνίου σχήματος ἐπεξειργασμένος καὶ λελειασμένος μόνον εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τὴν φέρουσαν τὰ γράμματα· αἱ ἄλλαι πλευραὶ μόλις εἰργασμέναι, ἡ δ᾽ ὄπισθεν ἀνεπεξέργαστος ὅλως· ὁ λίθος προφανῶς ἦτο ἐκτισμένος ἐν τῷ τοίχῳ δεικνύων μόνον τὴν ἐνεπίγραφον ἐπιφάνειαν· ἔχει ὕψος 0,40, πλάτος 0,535, πάχος μέγιστον 0,19, ὕψος γραμμάτων τῆς μὲν ἐπικεφαλίδος 0,016, τῶν δὲ λοιπῶν 0,011.

Ὁ λίθος ἀπετρίβη κατὰ τὴν ἐνεπίγραφον πλευρὰν καὶ ἀπελεπίσθη εἴς τινα σημεῖα, καὶ οὕτως ἠφανίσθησαν μέν τινα γράμματα, ἐγένοντο δὲ ἀμυδρὰ περισσότερα μάλιστα εἰς τὰς γραμμὰς τρίτην τετάρτην καὶ πέμπτην, τὰ ὁποῖα μετὰ πολλοῦ κόπου ἀνεγνώσθησαν ἢ διεγνώσθησαν.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων φαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης φωτογραφίας γενομένης μετὰ τὴν διὰ μολυβδίδος μελάνωσιν τῶν γραμμάτων, ἵνα καταστῶσιν εὐκρινέστερα (εἰκ. 1).

Μεταγραφομένη διὰ μικρῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ καὶ συμπληρουμένη κατὰ τὰ ἐλλείποντα γράμματα ἔχει οὕτως·

ἀ]γαθᾶι τύχαι.
Ἐπὶ τῶν Ἐχανορέων κοσμιόντω[ν]
ἁ πό[λις τὰν] σ[τ]ωιὰν τὰν ἐς ἀῶ βλέπον
[σα]ν ὠκοδό[μησε], καὶ τὰν ὀροφὰν καὶ
τὸν κερα[μ]ον ἐπέθηκε, ἐ[κ]όσ[μιον δ᾽ οἵδε]·
Αὐτίων Ποδαίθων[ος],
Θία(ρ)ις Λάστωνος,
Σώμαντις Λάστωνος,
Χένος Ἐνίπαντος,
Σόφιος Κλεάνορος,
Πράξων Καλακα,
Πολύτιμος Πολυτίμω· γραμ
ματεὺς Πολύτιμος Ἀνδρόλα

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι σαφέστατον· ἡ πόλις τῶν Λατίων διὰ τῶν Κόσμων ᾠκοδόμησε Στοὰν βλέπουσαν πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἐπέθηκε τὴν ὀροφὴν καὶ τὰς κεράμους, ἀναγράφονται δὲ τὰ ὀνόματα τῶν Κόσμων τῶν ἐπιμεληθέντων τοῦ ἔργου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτῶν.

Ὁ λίθος ἀνεσκάφη, ὡς εἶπον, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς σημερινῆς πόλεως· πιθανώτατα ἡ μνημονευομένη Στοὰ ἔκειτο ἐνταῦθα ἐστραμμένη πρὸς ἀνατολάς, ἤτοι πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ μεγάλου κόλπου τοῦ Μιραμπέλλου τὴν νησῖδα Ψεῖραν καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Σητείας.

Περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Λατοῦς πρὸς Καμάρᾳ ὡμίλησα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐν Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδι τοῦ 1908 σελ. 209, ἔνθα λέγω ὅτι «τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος ὑπῆρξε διὰ τὴν Λατὼ πρὸς Καμάρᾳ ἐποχὴ ἀκμῆς καὶ ὀργασμοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ, ἀφ᾽ οὗ τόσαι ἐπιγραφαὶ ἔχουσι μέχρι τοῦδε εὑρεθῆ τῶν χρόνων τούτων ἀναγράφουσαι οἰκοδομὰς καὶ ἐπισκευὰς ναῶν καὶ ἄλλων ἱερῶν κατασκευῶν, ἱδρύσεις ἀγαλμάτων πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἄλλα ὅμοια» ἀναφέρω δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐπιγραφάς [1].

Ἡ πιθανωτέρα ἑρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι, ὅτι θὰ προηγήθη τῆς ἐποχῆς ταύτης περίοδος καταπτώσεως καὶ ἀδυναμίας τῆς πόλεως τῶν Λατίων, καθ᾽ ἣν αἱ ἱεραὶ καὶ ἄλλαι δημόσιοι κατασκευαὶ παρημελήθησαν καὶ ἐφθάρησαν, καὶ ὅτι ἀναλαβούσης τῆς πόλεως δι᾽ ἄγνωστον ἡμῖν ἱστορικὴν ἀφορμὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος ἠδυνήθησαν οἱ Λάτιοι ἐντὸς μικροῦ χρόνου νὰ ἀνασκευάσωσι τὰ ἐφθαρμένα καὶ ν᾽ ἀνεγείρωσι νέα.

Ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς γλώσσης καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων (Α, Π, Θ, Σ), καὶ τῆς κατὰ τὰ ἄκρα παχύνσεως αὐτῶν ἐν ἀντιπαραβολῇ καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς αὐτῆς πόλεως (Blass ἀριθ. 5075-5082) εἶναι ὁ δεύτερος π. Χ. αἰὼν καὶ δὴ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τούτου. Ὁ καθηγητὴς μάλιστα τῆς ἐπιγραφικῆς κ. Halbherr κατώρθωσεν ἐκ Δηλίας ἐπιγραφῆς [2] νὰ ὁρίσῃ τὴν χρονολογίαν τῆς Λατίας ἐπιγραφῆς Blass 5077 [3], ἐν ᾗ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπωνύμου Λατίου Κόσμου Κυδάννου τοῦ Ἐνίπαντος συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπωνύμου ἄρχοντος Σαραπίωνος κατὰ τὸ 102-101 π. Χ. (κατ᾽ ἄλλους 104-103)· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ δὲν ἀφίσταται ταύτης καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἕπεται ὅτι ὀλίγα ἔτη χωρίζουσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου πρότερον ἢ ὕστερον.

Ἡ ἐπικεφαλὶς τῆς ἐπιγραφῆς, ἡ ὁποία, ὡς συνήθως, εἶναι γεγραμμένη διὰ μεγαλυτέρων γραμμάτων ἔχει μόνον τὸ ***ἀγαθᾷ τύχα,*** ὅπως καὶ αἱ παρὰ Blass 5075, 5076, 5079, καὶ ἡ παρ᾽ ἐμοῦ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208, ἐν ᾧ εἰς ἄλλας συγχρόνους καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως προηγεῖται καὶ τὸ ***θιοὶ*** π. χ. Blass 5077, 5080 καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 225-226.

Στίχ. 2. Οἱ ***Ἐχανορεῖς,*** ἐξ ἧς οἱ Κόσμοι τῆς ἐπιγραφῆς, εἶναι μία τῶν τριῶν γνωστῶν φυλῶν (ἢ γενῶν) [4] τῶν Λατίων· ἄλλαι δύο εἶναι γνωσταὶ οἱ ***Αἰσχεῖς*** καὶ οἱ ***Ὑλλεῖς.*** Οἱ Ἐχανορεις ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν παρὰ Blass

---

[1] F. Blass, Die Kretischen Inschriften (in Sammlung der Griech. Dialekt Inschriften, Gottingen 1904) ἀριθ. 5076, 5077, 5079, 5080, 5083 καὶ American Journal of Archeology, Second Series vol. II (1898) σελ. 76 ἀριθ. 1, 2.

[2] Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Homolle εἰς τὸ Bulletin de Corresp. Hellen. III σελ. 293 ἑξ.

[3] Museo Italiano III σελ. 640 ἀριθ. 59.

[4] Ἰδὲ A. Semenoff, Antiquitates juris publici Cretensium, Petropoli 1893 σελ. 58.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

5076. Εἰς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς πόλεως ἀναγράφονται οἱ Κόσμοι χωρὶς νὰ μνημονεύεται ἡ κοσμοῦσα φυλή [1].

Στίχ. 3. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως ΣΤΩΙΑΝ εἶναι βεβαία· εἶναι ὁ δωρικὸς τύπος τῆς λέξεως **στοά** [2]. Καὶ εἰς ἄλλην ἐπιγραφὴν Λατοῦς δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Mariani [3] ἀναφέρεται ἐπισκευασθεῖσα ΣΤΩΙΑ Ζηνὸς Μηλιχίου· ἡ ἡμετέρα ὅμως στοὰ εἶναι ἄλλη οἰκοδομηθεῖσα ἐκ θεμελίων.

Στίχ. 5 ***ἐ[κ]όσ[μιον δ' οἵδε].*** Ἡ συμπλήρωσις εἶναι, ὡς πιστεύω, ἀσφαλής· διότι καὶ ὁ χῶρος εἶναι ἀνάλογος, καὶ ἡ φράσις ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τυπικὴ εὑρισκομένη εἰς ἐπιγραφὴν Λατοῦς παρὰ Blass 5080 στίχ. 5. καὶ εἰς τὰς ἐκ Γόρτυνος Blass 5029 στίχ. 2 ***ἐκόρμιον οἵδε,*** 5030 ***ἐκόρμιον οἵδε κόρμοι,*** καὶ εἰς ἄλλην τῆς αὐτῆς πόλεως κολοβὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ [4].

Στ. 6. ***Αὐτίων Ποδαίθων[ος].*** Εἶναι ὁ πρωτόκοσμος ἢ ἐπώνυμος Κόσμος τῆς πόλεως ὡς ἀναγραφόμενος πρῶτος ἐν τῇ στήλῃ. ***Αὐτίων*** ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην σύγχρονον ἐπιγραφὴν Λατοῦς ἔμμετρον δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Mariani (οἵδε σὺν Αὐτίωνι), ἐν ᾗ πάλιν εἶναι πρωτόκοσμος· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ γράμματα ταύτης φαίνονται τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάλογον, ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ ἀνεγέρσεως ναοῦ Κύπριδος, πιθανώτατον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιγραφάς, καὶ δὴ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνιαυσίας ἀρχῆς τοῦ Αὐτίωνος καὶ τῶν συγκόσμων [5].

Διὰ τὸ ὄνομα ***Αὐτίων*** παραβλητέα τὰ παρὰ Pape-Benseler ***Αὐτίας*** καὶ ***Αὐτέας.*** Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Αὐτίωνος ***Ποδαίθων*** φαίνεται μέν πως παράδοξον καὶ δὲν εὑρέθη, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀνεξήγητον σημαῖνον τὸν ὠκύποδα, ἂν ἐνθυμηθῶμεν τὰ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιάδ. 8, 185. 23, 295) ὀνόματα τῶν ἵππων τοῦ Ἕκτορος ***Πόδαργος*** καὶ ***Αἴθων*** [6].

Στ. 7-8. ***Θία(ρ)ις Λάστωνος, Σώμαντις Λάστωνος.*** Τὸ πρῶτον ὄνομα ἀμφιβάλλω ἂν εἶναι ***Θίαρις*** [7] ἢ Θίαβις· τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι τὸ ***θεός. Σώμαντις*** Κρὴς ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην ἐπιγραφήν [8]. ***Λάστων*** θὰ εἶναι ὅ,τι περίπου καὶ τὸ γνωστότερον Λασθένης. Πιθανώτατα ὁ

---

[1] Blass 5075, Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208.

[2] ***Στοιά*** ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην δωρικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Μ. Ἀσίας, Dittenberger, Sylloge inscr. graec. ἀριθ. 365 25.

[3] Monum. ant. dei Lincei vol. VI (1896) σελ. 277-278.

[4] American Journal, Second Series II (1898) σελ. 76.

[5] Monum. ant. dei Linc. αὐτόθι σελ. 275 στίχ. 3 καὶ Blass 5083.

[6] Ἴδε καὶ Pape-Benseler, Wörterbuch der griech. Eigen. ***Αἴθων,*** Πόδαργο.

[7] Αὐτόθι Θέαρις, Θέαρης, Θεαρίδας, Θέαριος, Θεαρίων.

[8] Corpus Inscript. graec. II 2610.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Θίαρις καὶ ὁ Σώμαντις ἦσαν ἀδελφοί, διότι φαίνεται ὅτι ἐπετρέπετο νὰ συγκοσμῶσιν ἀδελφοί [1].

Στ. 9. ***Χένος Ἐνίπαντος.*** Παρὰ Pape-Benseler εὕρηται Χέννος. ***Ἐνίπας*** εἶναι γνωστὸν ὡς ὄνομα Κόσμων καὶ πατρὸς Κόσμου τῆς Λατοῦς εἰς τὰς ἐπιγραφὰς Blass 5076 (φυλῆς Ἐχανορέων), 5077 (φυλῆς Ὑλλέων). Ἀρχαιολ. Ἐφημερὶς 1908 σελ. 225 δημοσιευθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ (φυλῆς Ὑλλέων), καὶ εἰς ἐπιγραφὴν τῆς ὁμόρου Ἰστρῶνος Blass 5056.

Στ. 10. ***Σόφιος*** εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ. ***Κλεάνωρ*** εἶναι γνωστὸν ὄνομα, ἀναγράφεται δὲ καὶ εἰς ἄλλην σύγχρονον ἐπιγραφὴν τῆς αὐτῆς πόλεως (Blass 5076).

Στ. 11. ***Πράξων καὶ Πραξωνίδης*** εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνώριμα, τὸ ***Καλάκας*** ὅμως τὸ πρῶτον, ὡς πιστεύω, ἀπαντᾷ. Ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν παραβλητέον πρὸς τὸ ***Δαμάκας*** τῆς αὐτῆς πόλεως [2].

Στ. 12-13. Τὸ ***Πολύτιμος*** ἦτο, φαίνεται, ὄνομα σύνηθες ἐν Λατοῖ, ἀφ' οὗ τρὶς μὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, ἀναγράφεται δὲ καὶ εἰς τρεῖς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς πόλεως (Blass 5076, 5078 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208). Καὶ τὸ ***Ἀνδρόλας*** ἀπαντᾷ εἰς τὰς Λατίας ἐπιγραφάς Blass 5078, 5080, πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὴν 5081. Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Ἀνδρόλαος καὶ Ἀνδρόλεως.

Ἀναγράφονται τὸ ὅλον ἑπτὰ Κόσμοι καὶ ἰδιαιτέρως ὁ γραμματεύς. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς ἐπιγραφήν, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ΑΕ 1908 σελ. 225 ἑξ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Κόσμων δὲν ἦτο ὁ αὐτὸς εἰς πάσας τὰς Κρητικὰς πόλεις, οὐδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατὰ πάσας τὰς ἐποχάς [3]. Διὰ τὴν Λατὼ πρὸς Καμάρᾳ ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Blass 5076 πέντε Κόσμους καὶ τὸν γραμματέα, ἐν τῇ 5077 καὶ 5079 ἑπτὰ καὶ τὸν γραμματέα, εἰς τὴν 5080 ἓξ (τουλάχιστον) καὶ τὸν γραμματέα, εἰς ἄλλας Λατίας ἐπιγραφὰς δὲν ἀκριβοῦται ὁ ἀριθμὸς διὰ τὸ ἐλλιπὲς αὐτῶν. Διὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐπραγματεύθησαν ὁ Cicotti καὶ ὁ Semenoff [4].

Διὰ τὸν γραμματέα τὸν μνημονευόμενον μετὰ τῶν Κόσμων τελευταῖον εἴπομεν καὶ ἄλλοτε (ΑΕ 1908 σελ. 225) ὅτι δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν Κόσμων ἢ προσελαμβάνετο ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἢ γένους, ἐξ ἧς καὶ οἱ ἑκάστοτε Κόσμοι [5].

---

[1] Πρβλ. Museo Italiano III ἀριθ. 54 στίχ. 8 (Ὠλέρου), ἀριθ. 61 στ. 45 (Λατοῦς) καὶ E. Cicotti, Istituzioni pupliche Cretesi, Roma 1891, σελ. 84.

[2] Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 230 (ἂν ὀρθῶς ἔχῃ αὐτόθι).

[3] Ἴδε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου Cicotti σελ. 83, Semenoff σελ. 68.

[4] Ἔνθα ἀνωτέρω.

[5] Περὶ τοῦ γραμματέως ἴδε Cicotti σελ. 105 ἑξ. Semenoff σελ. 76 ἑξ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Β΄ ΔΥΟ ΛΑΤΙΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

1) Στήλη ἐξ ἐγχωρίου μαλακοῦ πώρου ὑποκιτρίνου (πελέκι) εὑρεθεῖσα τυχαίως κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἀγροῦ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1915 εἰς θέσιν ***Βλαχιανῶ*** ἢ ***Πεύκους*** πλησίον τοῦ χωρίου Ἀποσελέμη (τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου) ἐν κτήματι Βασιλείου Κουτεντέ, ὁπόθεν μετεκομίσθη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. εὑρετηρ. επιγρ. 192). Ἡ πλὰξ εὑρέθη τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια καὶ βεβλαμμένη κατὰ τὸ μέρος τῆς θραύσεως, ὅπου καὶ ἀπετρίβησαν γράμματά τινα οὐχὶ δυσκόλως συμπληρούμενα. Ἔχει ὕψος 1,50, πλάτος 0,50 καὶ πάχος 0,19. Ἡ ἔμπροσθεν πλευρὰ ἄνω μὲν σχηματίζεται αετοειδής, ἡ δὲ λοιπὴ ἐπιφάνεια κατὰ μὲν τὰ δύο τρίτα εἶναι ἐπιμελῶς εἰργασμένη, τὸ δὲ κατώτερον τρίτον ἀμελέστερον, ἅτε πηγνύμενον εἰς τὴν γῆν ἢ εἰς βάθρον, διότι, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς στήλης καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς ἐχρησίμευεν ὡς **ὅρος** (terminus), ἴδε εἰκόνα 2.

Εἰκ. 2.

Μεταγραφομένη διὰ μικρῶν γραμμάτων ἔχει οὕτως:

Ex auctoritate
Neronis Cludi
Caesaris Aug Ger
manci Pontif
Maxi Trib Pot XI
Imp Cos IIII PP et
ex S C
L. Turpilius Dexter
Procos pr[aedia p]ublica
Gortuniof[rum p]leraqu
e a privatis occupata
(restit)uit termin
avitque

ἤτοι μετὰ συμπληρώσεων τῶν συγκεκομμένων λέξεων καὶ τῶν ἐλλειπόντων ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀβλεψίας τοῦ χαράκτου.

Ex auctoritate Neronis Cl(a)udi Caesaris Augusti German(i)ci Pontif(icis) Maxi(mi) Trib(unicia) Pot(estate) XI Imp(eratore) Con(sule) IIII P(atris) P(atriae) et ex S(enatus) C(onsulto).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

L(ucius) Turpilius Dexter Proc(onsul) pra[edia p]ublica Gortunio[rum p]leraque a privatis occupata (restit)uit terminavitque.

Ὁ Ἀνθύπατος Κρήτης Λεύκιος Τουρπίλιος Δέξτερ χρώμενος τῷ ἀξιώματι τῷ χορηγηθέντι ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Νέρωνος καὶ δόγματι τῆς Συγκλήτου ἀποκατέστησε καὶ καθώρισε τὰ δημόσια κτήματα τῶν Γορτυνίων, ὧν πολλὰ εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ ἰδιωτῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Ἀνθυπάτου ἐγένετο δημαρχεύοντος μὲν τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ ἑνδέκατον, ὑπατεύοντος δὲ τὸ τέταρτον, ἤτοι κατὰ τὸ ἔτος 63 μ. Χ. κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ Cagnat κατηρτισμένους πίνακας[1]. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὁρίζεται καὶ ὁ χρόνος, καθ᾽ ὃν ὁ Τουρπίλιος Δέξτερ ἦτο Ἀνθύπατος Κρήτης καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν καὶ οἱ χρόνοι καθ᾽ οὓς ἐβίωσεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐγένετο καὶ ὕπατος, πρᾶγμα ἐσφαλμένως μέχρι τοῦδε ἢ ἀνακριβῶς ἀναγραφόμενον εἰς τὰς σχετικὰς μελέτας[2].

Ὁ χαράκτης τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς στήλης ἀγνοῶν ἴσως τὴν λατινικὴν ὑπέπεσεν εἰς σφάλματά τινα, ἤτοι παρέλιπε τὸ A εἰς τὸ CLVDI, ἐπίσης τὸ I εἰς τὸ GERMANCI τῆς τετάρτης γραμμῆς, καὶ τελευταῖον, ὡς φαίνεται, συνέχυσε τὰ πρῶτα γράμματα τοῦ RESTITVIT εἰς τὴν προτελευταίαν γραμμήν, ὅπου φαίνονται λείψανα τοῦ TESR ἀντὶ REST.

Ποῖα καὶ τίνος εἴδους ἦσαν καὶ ποῦ ἔκειντο τὰ δημόσια κτήματα τῆς Γόρτυνος, ὧν πολλὰ εἶχον καταπατηθῆ ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ ὁ Ἀνθύπατος τὰ ἀποκατέστησε καὶ τὰ καθώρισε, δὲν λέγεται. Θὰ ἦσαν πιθανῶς καὶ γαῖαι καλλιεργήσιμοι καὶ νομαὶ ποιμνίων καὶ θὰ ἔκειντο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, ὅπου εὑρέθη καὶ ἡ στήλη. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὄχι μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα, ὅπου θὰ ὑπῆρχον δημόσια κτήματα τῶν Γορτυνίων θὰ ἐπεξετάθη ἡ φροντὶς τοῦ Ἀνθυπάτου, καὶ ὅτι παρόμοιοι ὅροι θὰ ἱδρύθησαν καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι προστατεύωσι καὶ ἀσφαλίζωσι τὰς δημοσίας τῆς πόλεως κτήσεις. Ἴσως καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς προέρχεται ἐκ τοιαύτης τινὸς στήλης.

Βέβαιον σχεδὸν θεωρῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα στήλη ἵδρυτο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἀνεσκάφη ἢ πολὺ πλησίον· τὸ βάρος αὐτῆς (περὶ τὰ 200 χιλιόγραμμα) καὶ ἡ ἔλλειψις συνοικισμοῦ ἢ μεγάλου οἰκοδομήματος, εἰς ὃ νὰ μετεκομίσθη ἄλλοθεν, συνηγοροῦσιν εἰς τοῦτο.

[1] René Cagnat, Cours d'Épigraphie latine, Paris 1890 σελ. 177 - 178.

[2] Παρὰ Pauly, Real Encyclopädie, Stuttgart 1852 VI σελ. 2256 ἀναγράφεται χρονολογία 225 μ. Χ., τὴν ὁποίαν ὅμως ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου Haakh ἀπορρίπτει, ὡς στηριχθεῖσαν ἐπὶ ἐσφαλμένης βάσεως. Εἰς τὴν Prosopographia Imperii Romani τοῦ Rohden καὶ Dessau τόμ. III σελ. 344 ἀναγράφεται ὁ L. Turpilius Dexter ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ C.I.L. τόμ. XIV ὡς ὕπατος μετὰ τοῦ M. Maecius Rufus, τίθεται δὲ κατ᾽ εἰκασίαν *εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Φλαβίων* αὐτοκρατόρων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀπὸ τῆς Γορτύνης ἡ θέσις, ἐν ᾗ εὑρέθη ἡ ἐπιγραφή, ἀπέχει περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα ΒΑ· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ ὅτι αἱ κτήσεις τῆς Γορτύνης ἐξετείνοντο εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν, διότι ἡ Γόρτυνα ἦτο κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἡ μεγίστη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν Κρητικῶν πόλεων καὶ ἡ πρωτεύουσα καὶ ἕδρα τοῦ Ἀνθυπάτου τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κυρήνης· ἡ παρακειμένη τῷ τόπῳ τούτῳ Πύρανθος[1] (σήμερον χωρίον Πυράθι) ἢ εἶχεν ἐκπέσει εἰς κώμην ὑπαγομένην τῇ Γόρτυνι ἢ εἶχεν ἀφανισθῆ τελείως, πιθανῶς δὲ τὰ κτήματα ταῦτα τὰ μνημονευόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι κτήματα τῶν Πυρανθίων περιελθόντα μετὰ τὴν καταστροφὴν ἢ ὑποταγὴν τῆς πολίχνης εἰς τὸ κοινὸν τῶν Γορτυνίων.

2) Τεμάχιον στήλης ἐκ λίθου πώρου μαλακοῦ ὑποκιτρίνου (πελέκι). Εὑρέθη εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ κατεστραμμένου Τουρκικοῦ χωρίου Μελιδοχώρι, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἰς λόφον ὑψηλὸν καλούμενον σήμερον ***Καστριγιώτην*** τοποθετεῖται ἡ πόλις ***Ἀρκάδες***[2]. Ἡ πλὰξ σώζει τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν, καὶ ἔχει ὕψος 0,40, πλάτος 0,29 καὶ πάχος 0,12. Ἀναγινώσκονται σαφῶς τὰ ἑξῆς:

EX AVC
NEROI
CAES
GER

ἤτοι: Ex auc[toritate] Neron[is Claudi] Caes[aris Aug[Ger[manici....

Πιθανώτατα πρόκειται καὶ ἐνταῦθα περὶ δημοσίας τινὸς κατασκευῆς, ἴσως περὶ ἱδρύσεως ὅρου τῶν δημοσίων κτημάτων τῆς Γόρτυνος ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ.

Γ΄ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Στήλη ὀρθογώνιος ἐγχωρίου μαλακοῦ χονδροκόκκου ὑποκιτρίνου πώρου εὑρεθεῖσα κατὰ τὸ 1912 παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ***Χερσονήσου*** (σήμερον Λιμάνι Χερισονήσου) καὶ μετακομισθεῖσα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. εὑρετ. ἐπιγραφῶν 188). Εἶναι ἀκεραία ἄνω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐλλιπὴς δὲ κάτω, ὅπου ἀπεκρούσθησαν ἀρκετὰ γράμματα τῶν στίχων 17, 18, 19 καὶ ἐξέπεσε καὶ μία τοὐλάχιστον ἀκόμη γραμμή. Ἡ στήλη φέρει ἀναθύρωσιν τριπλῆν ἄνω καὶ ἁπλῆν ἑκατέρωθεν. Ἔχει ὕψος 0,76, πλάτος 0,52, πάχος 0,15 καὶ ὕψος τῶν γραμμάτων 0,02 - 0,025.

[1] Περὶ τῆς πόλεως Πυράνθου ἰδὲ Svoronos, Numismatique de la Crète ancienne. Macon 1890 σελ. 300, Pashley, Travels in Crete. London 1837 I 291 καὶ τὴν ἄλλην παρὰ τούτοις βιβλιογραφίαν.

[2] Ἰδὲ Svoronos, Numism σελ. 25, Spratt, Travels and Researches in Crete London 1865 I σελ. 318 - 325. Mariani ἐν Monum ant VI 1896 σελ. 329 - 330

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς λέξεως, τῆς ὀρθογραφίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τετραγώνου σχήματος τῶν γραμμάτων θ, ο, σ, ψ, ω (ἴδε εἰκόνα 3).

Μεταγραφομένη ἔχει οὕτως:

ἐνθάδε κεῖται Πέλοψ
(Π)έλοπος μήτηρ δὲ
Σεραποῦς,
χρηστὸς ἀνὴρ γον(ε)
έων ἀνείλατο μοῖ
ρα ἐπὶ πάντων,
ἐτῶν ΚΒ τούτω
στήλην ἐπέγραψα·
τὸν δὲ ἐπὶ τῆς (ὠ)
νῆς Εὐκαρπιανόν
σου τὸν ἀδελφὸν
πῶς ἔθανεν ἢ πῶς
ἐτάφη οὐκ οἴδαμεν
ἡμεῖς· ἦρε γὰρ
ὁ αὐτὸς δαίμων
καὶ τοῦτον ἐτῶ
[ν] ΙΙΙ μνηνὸς
. της . . τος
ιν . . . τ . . . . . .
. . . τ . . . .

Εἰκ. 3.

Εἶναι ἀρκετὰ παράδοξος ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή. Ὁ στήσας τὴν στήλην δὲν δηλοῖ τὸ ὄνομά του, ἐν ᾧ ὁμιλεῖ κατὰ πρῶτον πρόσωπον («ἐπέγραψα»). Ἴσως εἶναι ὁ πατήρ, ἔπειτα ὁμιλοῦσιν (ἴσως οἱ γονεῖς τοῦ νεκροῦ) περὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ θανόντος τοῦ Εὐκαρπιανοῦ ὡς ἀποθανόντος καὶ τούτου κατὰ τρόπον ἄγνωστον καὶ ταφέντος ἄδηλον πῶς.

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἀσφαλὴς μέχρι τοῦ 16 στίχου. Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ δευτέρου στίχου φαίνεται μὲν ἐν τῷ λίθῳ ὡς **ο** ἢ **ϑ**, ἀλλὰ προφανῶς προῆλθεν ἐξ ἀβλεψίας τοῦ χαράκτου ἀντὶ Π. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ ἐνάτου στίχου φαίνεται ὡς δύο γράμματα Υ, Ι, ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν λέγουσι, διὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦτο θεωρῶ πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς μόνου τοῦ **ω** δεδηλωμένου διὰ δύο παρακειμένων τετραγωνιδίων, ὅπως περίπου καὶ εἰς τὸν στίχον 5. Τότε ἔχομεν **ὠνῆς.** Ἂν ἡ ἀνάγνωσις αὕτη εἶναι ὀρθή, τότε **ὁ ἐπὶ τῆς ὠνῆς Εὐκαρπιανὸς** θὰ ἦτο ἴσως ἔμπορος ἀποθανὼν κατὰ τὸν πλοῦν ἢ ἐν ξένῃ γῇ χωρὶς οἱ γονεῖς νὰ μάθωσι ποῦ καὶ πῶς. Πιθανὸν καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ νὰ ἦσαν ἔμποροι καὶ ναυτιλλόμενοι.

Καὶ τὸ ἐν στ. 17 **μνηνὸς** ἀντὶ **μηνὸς** εἶναι βεβαίως σφάλμα τοῦ τεχνίτου. Ἡ ἐν τέλει χρονολογία τοῦ μηνὸς καὶ τῆς Ἰνδικτιῶνος(;) εἶναι ἐλλιπής, καὶ οὐδὲν ἀσφαλὲς δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ λίθου.

Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς ἡ **Σεραποῦς** ἐσχηματίσθη ὅπως ἄλλα θηλυκὰ εἰς **οῦς** ἀπαντῶντα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἑλληνικοὺς χρόνους π. χ. **Καλοποῦς** ἐν ἐπιγραφῇ ρωμαϊκῇ χρόνων τῆς Λύκτου[1], **Ἐπαφροῦς** εἰς ἄλλην Λυκτίαν ἐπιγραφὴν[2] καὶ εἰς ἐπιγραφὴν Πραισοῦ[3]. **Σαραποῦς** εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς[4] Corp. Inscr. Graec. 3, 4826, 4977.

Δ΄ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΒΙΑΝΝΟΥ

Πλὰξ τετράγωνος λεπτὴ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὑρεθεῖσα κατὰ τὴν 28 Αὐγούστου 1915 κατὰ χώραν ἐπὶ τάφου χριστιανικοῦ ἀνασκαφέντος παρὰ κατεστραμμένην Βυζαντιακὴν ἐκκλησίαν ἐντὸς τοῦ χωρίου **Ἐπάνω Βιάννου** (παρὰ τὴν ἀρχαίαν **Βίαννον**[5] κατὰ τὴν κατασκευὴν ὀχετοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῷ τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως. Ὁ τάφος εὑρίσκετο εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς ὁδοῦ, ἦτο ὀρθογώνιος κτιστὸς διὰ μικρῶν λίθων καὶ ἀσβεστοκονίας καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακῶν ἐκ σχιστολίθου· ὁ πυθμὴν αὐτοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ὀπτῶν πλίνθων φερουσῶν ὀπάς, ἵνα καταρρέωσι τὰ ὑγρὰ εἰς μικρὸν σταυρωτὸν κτιστὸν κούφωμα ὑποκάτω τοῦ τάφου. Ἡ πλὰξ ἦτο ἐπικεκολλημένη ἄνωθι τῶν πλακῶν δι' ἀσβέστου, ὁπόθεν ἀπεσπάσθη ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐθραύσθη ὀλίγον κατὰ τὸ ἄνω μέρος φθαρέντων καὶ γραμμάτων τινῶν εὐκόλως ἀναπληρουμένων. Ἔχει ὕψος 0,30, πλάτος 0,31, πάχος 0,04, ὕψος γραμ-

[1] American Journal of Archeology vol. XI, 1896 σελ. 553.

[2] Αὐτόθι, Second Series 1898 σελ. 74.

[3] Halbherr ἐν Museo Italiano III σελ. 601 ἀριθ. 31.

[4] Pape Benseler, Σαραποῦς.

[5] Περὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Βιάννου ἴδε Svoronos, Numism. σελ. 42-43 καὶ τὴν αὐτόθι βιβλιογραφίαν. Ἡ Βίαννος ὑφίστατο καὶ κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν ἐποχὴν καὶ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν 22 Ἐπισκοπῶν τῆς νήσου κατὰ τὸν 7' αἰῶνα ἐν Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους καὶ ἐν Notitiae Episcopatuum· αὐτόθι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μάτων 2 - 2 ½ ἑκατοστά. Τὴν ἰδίαν ἑσπέραν διερχόμενος ἐκεῖθεν τὴν παρέλαβον καὶ ἀπέστειλα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. ἐπιγρ. 193) εἰκὼν 4.

Εἰκ. 4.

+ Ἐνθάδε [κα]τά[κ]ιτε
Ἀναστάσιος ὁ τὴν θεο
φιλῆ μνήμην γενάμενος ὑ
ποδιάκο(νος) τὸν μονήρη βίον ἐ
ζηλωκως ἐν ἔτεσιν ΛϚ
αὐτὸς τὰ ἀσθενήματα
τῶν ἀδυνάτων βαστά-
ζων καθὼς γέγραπται.
+ Ἀνεπαύσετο δὲ μη(νὸς) Ἰουλ(ίου)
ЄΙ Ἰνδ(ικτιῶνος) Ϛ +

Ὁμοίου τύπου χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Κρήτης εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωσταί, π. χ. ἐκ Ρεθύμνης [1], «*Ἐνθάδε κῖτε Ἐπίκτητος ὑποδιάκων*», ἐκ Γόρτυνος [2] «*Ἀνεπαύσατο ὁ τὴν εὐλαβῆ καὶ φιλόχρηστον μνήμην Ἰωάννης*» καὶ «*Ἀνε-*

[1] Halbherr, Christian Inscriptions εἰς τὸ A. J. of A. XI, 1896 σελ. 604.
[2] Αὐτόθι σελ. 608 - 609.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

παύσατο δ... καὶ μακαρίαν μνήμην»[1]. ἐκ Πλώρας (ἀρχ. Πυλωρὸς παρὰ τὴν Γόρτυνα) «***ὁ τὴν μακαρίαν μνήμην***»[2]. Καὶ ἐξ Ἀττικῆς ἐδημοσίευσεν ὁμοίας ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἐν Ἁρμονίᾳ[3].

Στ. 6-8 «αὐτὸς τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζων, καθὼς γέγραπται». Ἡ φράσις εἶναι εἰλημμένη σχεδὸν κατὰ λέξιν ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς Παύλου Κεφ. ΙΕ΄ 1. «***Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν***».

Ἡ πλὰξ ἦτο μικρὸν ἀπολελεπισμένη κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, καὶ ὁ χαράκτης τῆς ἐπιγραφῆς ἀφῆκε τὸν χῶρον τοῦτον κενόν.

Χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγράφεται ἡ ΙΕ΄ Ἰουλίου Ἰνδικτιῶνος Ϛ΄. Εἶναι γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν νὰ ἀναγράφωσι τὸ ἔτος τῆς Ἰνδίκτου ἢ Ἐπινεμήσεως οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν τάξιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης (312-313 μ. Χ.). Διὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδυνατοῦμεν νὰ ὁρίσωμεν τὸ ἀκριβὲς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος· ἐν παραδείγματι ἕκτη Ἰνδικτιὼν (ἤτοι ἕκτον ἔτος Ἰνδικτιῶνος) εἶναι τὸ 318, 333, 348, 363, 378, 393 καὶ οὕτω καθεξῆς[4].

Τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ ΕΙ δηλοῖ δέκατος πέμπτος. Ὁ ἀναγραμματισμὸς οὗτος εἶναι συνήθης παρὰ Βυζαντινοῖς εἰς τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ ἐπὶ μονάδων δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων[5]. Τὸ Ϛ ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ τῷ δεκάτῳ στίχ. δηλοῖ τὸ ἕξ[6].

Αἱ τοῦ τύπου τούτου ἐπιγραφαὶ τίθενται μεταξὺ τοῦ ἕκτου καὶ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης 21 Νοεμβρίου 1915.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

[1] Αὐτόθι σελ. 609 καὶ ἑξῆς ἄλλαι.

[2] Χριστιαν. Ἐπιγραφαὶ Κρήτης Σ. Ξανθουδίδου ἐν Ἀθηνᾷ τόμ. ΙΕ΄ (1903) σελ. 124-126. Πίν. Ζ΄ 1. 3.

[3] Ἁρμονία, Ἰανουάριος 1900 σελ. 29 ἑξῆς. Πρβλ. καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 231

[4] Ἴδε περὶ τούτου καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 234.

[5] V. Gardthausen, Griech. Palaeographie 2 Aufl. II σελ. 487.

[6] Αὐτόθι σελ. 367.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΦΑΛΗΡΟΥ

Οἱ λόγοι, οἵτινες ὡδήγησαν τὸν κ. Κουρουνιώτην εἰς τὴν πρώτην κατὰ τὸ Βοϊδολίβαδον τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ἀνασκαφήν, εἶναι ἐκτεθειμένοι ἐν ΑΕ 1911, 246. Πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνασκαφὴν ὑπῆρξεν ἡ ἑξῆς ἀφορμή: Ἐπειδὴ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχωματώσῃ καὶ ἀναδασώσῃ τὸ ἀπέναντι τῆς θέσεως Δαμασκηνοῦ ὑπὸ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ, τῆς ἐκ τοῦ Παλαιοῦ εἰς τὸ Νέον Φάληρον ἀγούσης ὁδοῦ καὶ τῆς συνενούσης τὰς δύο ταύτας σχηματιζόμενον Δέλτα, τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε πρὸ τούτου νὰ ἐξετασθῇ ἀρχαιολογικῶς ὁ χῶρος. Ὁ δὲ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς κ. Α. Κεραμόπουλλος ἔχων ἄλλας ἀσχολίας ἀνέθηκε τὴν ἀνασκαφὴν εἰς ἐμέ.

Εἰκ. 1. Σχέδιον τοῦ Δέλτα μετὰ τῶν πέριξ.

Ἠρχίσαμεν ἀπὸ τῆς ΒΑ γωνίας τοῦ Δέλτα καὶ ἠνοίγομεν δοκιμαστικὰς τάφρους, οὐχὶ ἀραιὰς καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, προχωροῦντες πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ᾽ οἱ πρῶτοι τάφοι εὑρέθησαν εἰς ἀπόστασιν περίπου 57 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν δεδομένην διεύθυνσιν, ἀκριβῶς δηλονότι ἐπὶ τῆς παραλλήλου, ἂς εἴπωμεν, πρὸς τὴν θάλασσαν ζώνης, ἐφ᾽ ἧς βορείως εὑρέθησαν οἱ κατὰ τὸ 1911 ἀνασκαφέντες τάφοι, χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἑνούσης τὴν Λεωφόρον Συγγροῦ καὶ τὴν ἐκ Παλαιοῦ εἰς Νέον Φάληρον. Ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης ἀνεσκάφη χῶρος ἐκτάσεως 20×25 μ. περίπου. Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται κατὰ πρῶτον ἐκ στρώματος ἀργίλλου πάχους 0,25 - 0,40, εἶτα στρώματος ἄμμου καὶ ὑπὸ ταύτην ἔρχεται ἡ κοινῶς λεγομένη κιμηλιὰ ἢ σαπόπετρα, ὁπόθεν ἀναβλύζει συνήθως τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Μεταξὺ δὲ τοῦ στρώματος τῆς ἄμμου καὶ τῆς κιμηλιᾶς εἶναι ἐσχηματισμένη κατὰ τόπους στερεὰ στρῶσις (incrustation), τὴν ὁποίαν κατ᾽ ἀρχὰς ἀπατώμενοι οἱ ἐργάται ἐξελάμβανον ὡς πλάκα λιθίνην.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Οἱ τάφοι εὑρίσκονται συνήθως ἐν τῷ στρώματι τῆς ἄμμου, περὶ δὲ τοῦ βάθους αὐτῶν γίνεται λόγος ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα.

Ἀνατολικῶς τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἐξητάσαμεν, δὲν ἐκτείνεται τὸ νεκροταφεῖον. Δυτικῶς αὐτοῦ μέχρις ἀποστάσεως 40 μ. εὑρίσκονται τάφοι ἀραιότατοι. Πρὸς τὸ Β μέρος, τὸ ἐντεῦθεν καὶ μέχρι τῆς ὁδοῦ, φαίνεται ἐκ τῶν κεκινημένων χωμάτων καὶ ἐκ θραυσμάτων μεγάλων ἀγγείων, ὅτι ἔχουσι διεξαχθῆ ἀνασκαφαὶ ἀρχαιοκαπηλικαί. Πρὸς δὲ τὸ Ν μέρος ὑπάρχουσι τάφοι, ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν περισσότερον.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐπισυνημμένου σχεδίου (Εἰκ. 1) καθίσταται δῆλον, οἱ τάφοι τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς ὡς καὶ οἱ τῆς τοῦ 1911 ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ὡς τὰ εὑρήματα μαρτυροῦσι, τελευταίων γεωμετρικῶν χρόνων [1], τούτου δὲ συνέχεια πρέπει νὰ ζητηθῇ ἴσως καὶ βορειότερον τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1911 καὶ νοτιώτερον ἐν τοῖς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ζωολογικοῦ κήπου ἀγροῖς [2]. Ἔχει δὲ σπουδαιότητα μία τοιαύτη ἔρευνα κατὰ τοῦτο, ὅτι εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ μήκους τοῦ νεκροταφείου νὰ καθορισθῇ ἴσως καὶ ἡ κατεύθυνσις ὁδοῦ κειμένης πρὸς Α καὶ παραλλήλου πρὸς αὐτό, ἥτις νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τοπογραφικὰ πορίσματα ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς.

Α΄ ΤΑΦΟΙ

Οἱ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εὑρεθέντες τάφοι (Εἰκ. 2), ἀρκούντως πυκνὰ πλησίον ἀλλήλων τοποθετημένοι, ἀλλ' οὐχὶ τόσον πυκνά, ὡς οἱ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1911, ἔνθα ἐπὶ ἐκτάσεως σχετικῶς πολὺ μικροτέρας εὑρέθησαν ἑξήκοντα ἑπτὰ τάφοι, εἶναι 1 Καλυβοειδεῖς. 2 Λίθινοι. 3 Πήλινοι. 4 Πυραὶ ἁπλαῖ ἢ μετὰ πλινθίνων τοίχων. 5 Ἀγγεῖα μετὰ νεκρῶν. 6 Νεκροὶ ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ ἄμμῳ κείμενοι.

1. ΚΑΛΥΒΟΕΙΔΕΙΣ

Οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐκ μεγάλων ἐπιμήκων κεραμίδων μετὰ ἐλαφρᾶς κυρτότητος, ἐρειδομένων ἐπ' ἀλλήλας ὑπεράνω τοῦ νεκροῦ ἐν εἴδει στέγης. Ὁ νεκρὸς κεῖται ὕπτιος ἀμέσως ἐπὶ τοῦ χώματος. Αἱ κεραμίδες φέρουσιν ἐπίχρισμα ἐρυθρὸν μόνον κατὰ τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν, μαυρισμένην κατὰ μέρη (ἴσως συνεπείᾳ βραδείας καύσεως ὀργανικῆς οὐσίας).

1. Τ(άφος) 3 (ἐν σχεδίῳ Εἰκ. 2). Πιθανῶς γυναικὸς εἰς βάθ. 0,50. Ὕψ. τάφου 0,45. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,68 μ.) ἐστραμμένος ἐξ Α πρὸς Δ, μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω, τοῦ στόματος ἀνοικτοῦ καὶ τῶν χειρῶν τεταμένων παραλλήλως πρὸς τὸ

[1] Εἶναι φανερόν, ὅτι νεώτεροι εἶναι οἱ τάφοι, ὑπεράνω τῶν ὁποίων εὑρίσκονται γεωμετρικὰ θραύσματα συνεπείᾳ παλαιᾶς ἀνακινήσεως τοῦ χώματος.

[2] Τὴν τοιαύτην διεύθυνσιν τοῦ νεκροταφείου, σχεδὸν ΒΝ, ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ΒΝ διεύθυνσις τοῦ μεγίστου μέρους τῶν τάφων, ἐπιμελῶς σημειουμένη ἐν τῇ περιγραφῇ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σῶμα. Αἱ κεραμίδες (Μῆκ. 1,04 μ.) στεγάζουσι τὸν νεκρὸν μέχρι τῆς λεκάνης, καλυπτομένου οὕτω τοῦ λοιποῦ σώματος ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ χώματος.

2. Τ. 8. Πιθανῶς γυναικός. Εἰς βάθ. 0,50. Ὕψ. τάφου 0,45. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,60) κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν, μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τῶν χειρῶν παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα. Ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ προφυλάττεται ὁ νεκρὸς

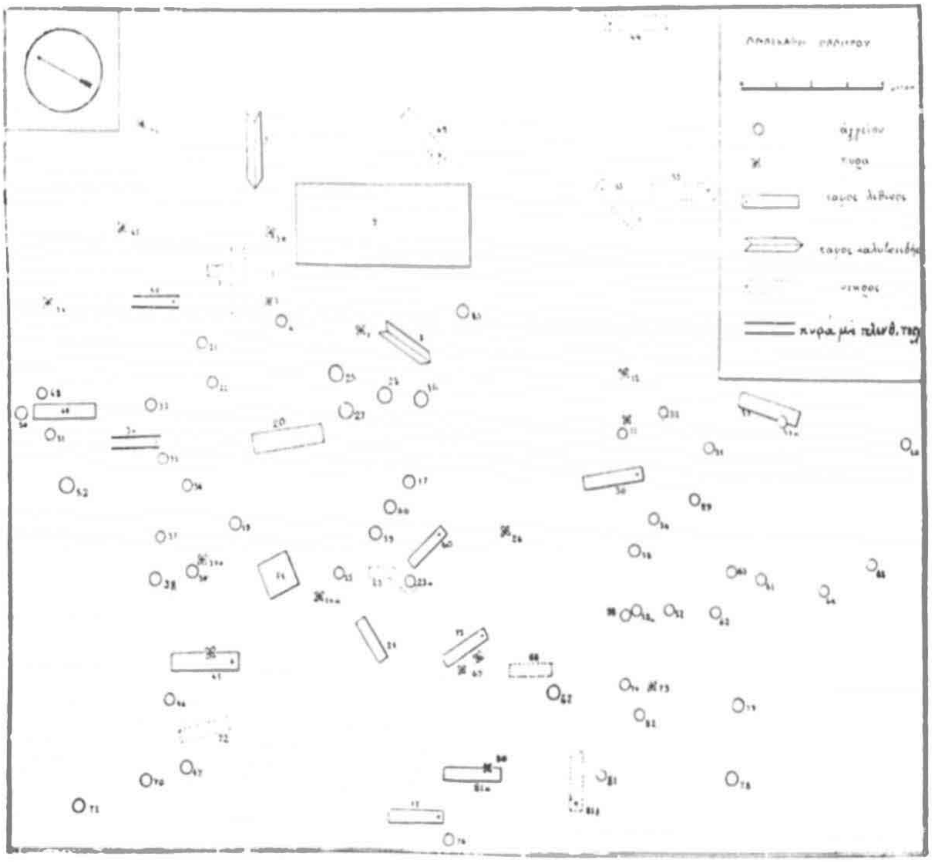

Εἰκ. 2. Σχεδιογράφημα τῆς ἀνασκαφῆς.

καὶ κατὰ τὰς στενὰς αὐτοῦ πλευρὰς διὰ μεγάλου τεμαχίου κεραμίδος καὶ λιθίνης πλακός, ἐκ τῆς καταχαθίσεως δὲ τοῦ τεμαχίου τῆς κεραμίδος συνεπιέσθη κεφαλὴ καὶ λαιμὸς τοῦ νεκροῦ. Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου εὑρέθη τεθραυσμένον μετὰ ὀστῶν σφαιρικὸν ἀγγεῖον, ἀρχικῶς ὑπεράνω τοῦ τάφου κείμενον καὶ συνεπείᾳ θραύσεως τῆς κεραμίδος συμπαρασυρθὲν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ τάφου καὶ τοῦ ἀγγείου δύναται νὰ εἰκάσῃ τις εὐκόλως ὅτι καὶ οἱ καλυβοειδεῖς τάφοι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ οἱ ἀμφορεῖς καὶ πίθοι χρόνους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

2. ΛΙΘΙΝΟΙ

Οὗτοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ πλακῶν σχιστολίθου, ἐμπεπηγμένων καθέτως καὶ καλυπτομένων δι' ὁμοίων πλακῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ὕπτιος νεκρὸς κεῖται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ὅμοιος τάφος ἀλλ' ἐκ συνήθων ἀσβεστολίθων ἠνοίχθη κατὰ τὸ βορείως τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς ἐντεῦθεν τῆς ὁδοῦ μέρος, μὴ περιληφθεὶς ἐν τῷ σχεδίῳ.

3. Τ. 20. Εἰς βάθ. 1 μ. Μῆκ. 2,35, πλ. 0,60, ὕψ. 0,40. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,60) ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιά.

4. Τ. 30. Εἰς βάθ. 0,63. Μῆκ. 1,98, πλ. 0,70, ὕψ. 0,36. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἀριστερὸν μηριαῖον ὀστοῦν ὑψωμένον πρὸς τὰ ἄνω ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ τοίχου, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τὸ δεξιὸν μηριαῖον ὀστοῦν ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ. Πιθανῶς ὁ νεκρὸς εἶχε ἀρχικῶς τὰ γόνατα κεκαμμένα πρὸς τὰ ἄνω, ἐκ καταπτώσεως δὲ πλακὸς τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου ἐπ' αὐτῶν ἔλαβεν τὴν θέσιν ἣν ἔχει νῦν.

5. Τ. 45. Κάτωθι πυρᾶς καὶ εἰς βάθ. 1 μ. Μῆκ. 2,35, πλ. 0,50 (πλ. καλύμματος 0,80) ὕψ. 0,35. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,65), ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἀριστερά. Κατὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ, ἔνθα λείπει ἡ κάθετος πλάξ, κοτύλη.

6. Τ. 55. Εἰς βάθ. 0,85 μ. Μῆκ. 1,80, πλ. 0,65 μ., ὕψ. 0,50. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

8. Τ. 75. Εἰς βάθ. 0,80 ἐν μέρει ὑπὸ τὴν πυρὰν (Τ. 69). Μῆκ. 2,10, πλ. 0,65, ὕψ. 0,50. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω.

9. Τ. 77. Εἰς βάθ. 0,70. Μῆκ. 1,85, πλ. 0,55, ὕψ. 0,60. Κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς ἄνευ καθέτων πλακῶν. Ὁ νεκρός, μᾶλλον νεαρᾶς ἡλικίας, ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ τῶν χειρῶν παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς κεκαμμένου πρὸς τὰ ἀριστερὰ (Πρβλ. τὸν τοῦ Τ. 30).

10. Τ. 81α. Εἰς βάθ. 0,75. Μῆκ. 1,90, πλ. 0,55, ὕψ. 0,40. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Κατὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος καὶ κοτύλη, ἀμφότερα πρωτοκορινθιακά.

11. Τ. 14. Εἰς βάθ. 0,55. Μικρὸς τάφος ἐν σχήματι κύβου ἐσωτερικῶς, κατεσκευασμένος κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ οἱ ἀνωτέρω τρόπον ἐξ ἀσβεστολίθων καὶ κεκρυμμένος ἐν σωρῷ συνήθων λίθων. Ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθη χαλκῆ πυξὶς μετὰ καλύμματος, ἐν καταστάσει πολὺ κακῇ, περιέχουσα ὀστᾶ νεκροῦ. Ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ἀδύνατος.

Νοτίως τοῦ τάφου τούτου ὄχι μακρὰν (Τ. 15) κοιλία ἀμφορέως, εἰς τὸ αὐτὸ βάθος, ἐν ᾗ μελαμβαφὲς ἀττικὸν πυξίδιον καὶ πολλὰ τεμάχια μελαμβαφῶν ἀγγείων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

3. ΠΗΛΙΝΟΙ

12. Τ. 49. Εἰς βάθ. 1,10, μεταξὺ τῶν πίθων (48, 50, 51) πηλίνη σαρκοφάγος μονοκόμματος μετὰ καλύμματος. Πηλὸς ἐρυθρός. Μῆκ. 1,75, πλ. 0,64, ὕψ. 0,44. Πάχος πλευρῶν 0,04 περίπου. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,65) ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μόλις χωρεῖ ἐν αὐτῇ θλωμένου τοῦ λαιμοῦ μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιά.

Φανερὸν ἐκ τῆς θέσεως ὅτι καὶ αὕτη εἶναι σύγχρονος μὲ τοὺς πίθους καὶ ἀμφορεῖς.

4. ΠΥΡΑΙ

13. Τ. 3α. Εἰς βάθ. 1 μ. ἐπιμήκης ἐξ Α πρὸς Δ. Ἐν ταύτῃ θραύσματα πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων (ληκύθων καὶ κοτυλῶν), κύλιξ πρωτοαττικὴ μετὰ ὑψηλοῦ ποδὸς καὶ τεμάχια ὠμῶν πλίνθων. Ὡσαύτως ἀπηνθρακωμένα ὀστᾶ λεπτὰ (μικροῦ ζῴου;)

14. Τ. 7. Εἰς βάθ. 0,60. Ἐντὸς αὐτῆς ἀπηνθρακωμένα ὀστᾶ νεκροῦ.

15. Τ. 5. Εἰς βάθ. 0,65. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ νεκροῦ. Περὶ αὐτὴν καὶ ἐντὸς αὐτῆς τεμάχια ἀγγείων.

16. Τ. 11. Εἰς βάθ. 0,55. Ἐλάχιστα λείψανα ὀστῶν κεκαυμένων καὶ ῥίζαι φυτῶν.

17. Τ. 12. Εἰς βάθ. 0,55. Μικρὰ πυρὰ μετὰ ἐλαχίστων λειψάνων ὀστῶν.

18. Τ. 26. Εἰς βάθ. 0,50 μετὰ ἐλαχίστων ἀπηνθρακωμένων ὀστῶν καὶ θραυσμάτων ἐκ μετακινήσεως χωμάτων.

19. Τ. 39α. Εἰς βάθ. 1,10. Τεμάχια ὠμῶν πλίνθων καὶ ὀστᾶ νεκροῦ.

20. Τ. 41. Εἰς βάθ. 0,75. Θραύσματα κύλικος μετὰ ὑψηλοῦ ποδὸς πρωτοαττικῆς.

21. Τ. 42. Εἰς βάθ. 1,05. Τεμάχια ὠμῶν πλίνθων καὶ κοτύλη, λήκυθος καὶ θραύσματα, ὅλα πρωτοκορινθιακά.

22. Τ. 45. Εἰς βάθ. 0,60 ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ λιθίνου τάφου 45. Ἐντὸς αὐτῆς θραύσματα πρωτοαττικῶν.

23. Τ. 52. Εἰς βάθ. 0,70. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ καὶ ἐν τεμαχίοις κορινθιακὴ λεκάνη κατὰ μέγα μέρος συμπληρουμένη μετὰ ζωνῶν ζῴων.

24. Τ. 54. Εἰς βάθ. 0,80. Δύο πυραὶ πλησίον ἀλλήλων. Ἐντὸς τῆς μιᾶς θραύσματα πρωτοκορινθιακῆς οἰνοχόης καὶ πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος.

25. Τ. 14α. Εἰς βάθ. 0,55. Θραύσματα πρωτοαττικῆς κύλικος μετὰ ὑψηλοῦ ποδός.

26. Τ. 69. Εἰς βάθ. 0,65. Λείψανα ἀπηνθρακωμένων ὀστῶν νεκροῦ.

27. Τ. 73. Εἰς βάθ. 0,50 μετ᾽ ἐλαχίστων λειψάνων ὀστῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

28. Τ. 80. Εἰς βάθ. 0,45. Κάτωθι αὐτῆς ἐν μέρει νεκρὸς καὶ ὁ λίθινος τάφος 81α.

Ἐνῷ ἔν τισι τῶν ἀνωτέρω πυρῶν εὑρίσκονται τεμάχια μόνον ὠμῶν πλίνθων, αἱ δύο ἑπόμεναι ὁμοιόσχημοι πρὸς τάφους (μᾶλλον σκαφοειδεῖς) ἔχουσι τὰς μακρὰς πλευρὰς κατεσκευασμένας ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἄνευ στρώσεως κάτω, φαίνονται δὲ δι᾽ ὁμοίων πλίνθων καὶ κεκαλυμμέναι, ὧν μεγάλα τεμάχια κατακαθισμένα ἐν αὐταῖς.

29. Τ. 34. Εἰς βάθ. 0,40. Μῆκ. 1,55. Ἄνω πλάτ. 0,72. Κάτω πλάτ. 0,55. Ὕψ. 0,32. Διεύθυνσις ἐκ Β πρὸς Ν. Κατὰ τὸ Β ἄνοιγμα δύο φαληρικαὶ οἰνοχόαι καὶ σκύφος.

30. Τ. 40. Εἰς βάθ. 0,80. Μῆκ. 1,90. Ἄνω πλάτ. 0,60. Κάτω πλάτ. 0,45. Ὕψ. 0,30. Διεύθυνσις ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐκτὸς αὐτῆς τεμάχια πρωτοαττικῆς κύλικος μετὰ ποδός.

5. ΑΓΓΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΝΕΚΡΟΙ

Τὰ ἀγγεῖα τὰ ὡς τάφοι κυρίως παιδίων χρησιμεύοντα εἶναι σπανίως ὑδρίαι, συνήθως δὲ ἀμφορεῖς καὶ πίθοι. Ὁσάκις δὲ ὁ λαιμὸς τοῦ ἀγγείου εἶναι στενός, ὥστε νὰ μὴ χωρῇ δι᾽ αὐτοῦ ὁ νεκρός, ἠνοίγετο τοῦτο κατὰ τὴν κοιλίαν ἢ ἀλλοῦ που, μετὰ δὲ τὴν ἐναπόθεσιν τοῦ νεκροῦ προσηρμόζετο ἐκ νέου τὸ ἀποσπασθὲν τεμάχιον.

Τὰ ἀγγεῖα μετὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς νεκροῦ ἐτοποθετοῦντο ἐν τῇ γῇ συνήθως κεκλιμένα, ὡς πῶμα δὲ τοῦ στόματος προσηρμόζετο πούς ἢ τεμάχιον ἄλλου ἀγγείου καὶ πολλάκις πλὰξ λιθίνη. Τόσον ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ πώματος τούτου, ὅσον καὶ ὁ ἐσωτερικὸς λαιμὸς τοῦ ἀγγείου, ὁσάκις συμπίπτει νὰ μὴ εἶναι πεπληρωμένα ἐντελῶς χώματος, εὑρίσκονται κεκαλυμμένα διὰ πυκνοῦ στρώματος καπνιᾶς, ἥτις εἶναι ἴσως καὶ ἐνταῦθα ἀποτέλεσμα βραδείας καύσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν.

31. Τ. 10. Εἰς βάθ. 0,80 ὑδρία κεκλιμένη ἐκ Ν πρὸς Β. Κατὰ τὴν πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ νεκροῦ ἀνοιγεῖσαν πλευρὰν προσηρμοσμένη πλὰξ σχιστολίθου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ στόματος. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφος. 2. Σκύφος μετ᾽ ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους. 3. Σκύφος μετὰ δύο λαβῶν.

32. Τ. 16. Εἰς βάθ. 0,60 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πλὰξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφος μετὰ δύο λαβῶν. 2. Σκύφος, ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀμφορέως ὑπὸ τὸν λαιμὸν 3. Σκύφος μετ᾽ ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους.

33. Τ. 17. Εἰς βάθ. 0,75, κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ. Ὡς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐν τῷ πίθῳ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Κοτύλη. 2. Σκύφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

34. Τ. 4. Εἰς βάθ. 0,70. Ἀμφορεὺς κατὰ μέγα μέρος ἀποκεκρουσμένος, κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὁ πους ἀποτεθραυσμένος, τὸ δὲ ἐκ τῆς θραύσεως ἄνοιγμα πεφραγμένον διὰ σώματος οἰνοχόης. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὀστῶν.

35. Τ. 18. Εἰς βάθ. 0,78, ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α μετὰ ὀστῶν παιδίου. Ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν λαιμόν: 1. Σκύφος. 2. Πρωτοκορινθιακὸν ληκύθιον. 3. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

Κατὰ τὸν πόδα τοῦ ἀμφορέως ἀγγεῖον σφαιρικὸν ἀνεστραμμένον μετὰ ὀστῶν.

36. Τ. 18α. Νοτίως καὶ ὑπὲρ τὸν ἀμφορέα (18) ὑδρία, κεκλιμένη ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πούς ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ καὶ 1. Σκύφος. 2. Πυξίς. 3. Οἰνοχόη.

37. Τ. 19. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πλὰξ λιθίνη. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Τρεῖς σκύφοι. 2. Ἀρυβαλλοδὴς λήκυθος. 3. Οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος. 4. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4 Ἑτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. Ἐκτὸς τούτων πλησίον τοῦ πώματος: 6 Φαληρικὴ οἰνοχόη. Καὶ ἐπὶ σχιστολίθων κειμένων πλησίον τοῦ ἀμφορέως: 7. Σκύφος. 8. Τρεῖς πρωτοκορινθιακαὶ κοτύλαι. 9. Κοτύλη. 10. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος περιειλιγμένη ἐν εἴδει καπνιᾶς. 11. Φαληρικὴ οἰνοχόη.

38. Τ. 21. Εἰς βάθ. 0,90 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν, φέρων ὡς πῶμα πόδα ἄλλου ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὀστῶν μαυρισμένων, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ θραύσματα.

39. Τ. 22. Εἰς βάθ. 0,85 πίθος κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ μετὰ ὀστῶν παιδίου, φέρων ὡς πῶμα σφαιρικὸν ἀγγεῖον ἀκέραιον. Ἐκτὸς αὐτοῦ 1. Πυξὶς (ἐν τεμαχίοις).

40. Τ. 25. Εἰς βάθ. 0,95, ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν μετὰ ὀστῶν μαυρισμένων. Ἐντὸς αὐτοῦ, φέροντος ὡς πῶμα εἶδος πρωτοαττικοῦ κρατῆρος μετὰ ἐκχύσεως, 1. Σκύφος. 2. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 3. Πρωτοκορινθιακὸς λήκυθος. 4. Δύο ἀρυβαλλοειδεῖς λήκυθοι.

41. Τ. 27. Εἰς βάθ. 1 μ., ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Τὸ κατὰ τὴν κοιλίαν ἄνοιγμα κεκαλυμμένον διὰ μεγάλου τεμαχίου ἄλλου ἀμφορέως ἐκ στερεωτέρου πηλοῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφος. 2. Ἕτερος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους. 3. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4. Ἑτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 5. Μικρὸν ἀγγεῖον σφαιρικῆς βάσεως. 6. Οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς χείλους. 7. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 8. Πυξίς.

42. Τ. 28. Εἰς βάθ. 0,70 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὁ νεκρὸς εἰσήχθη ἀποθραυσθέντος τοῦ πυθμένος, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἔπειτα ἐτέθη λιθίνη πλάξ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφος. 2. Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος. 3. Οἰνοχόη (ἐντὸς τοῦ ἀμφορέως).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

43. Τ. 11. Ἐν μέρει ὑπὸ τὴν πυρὰν (11) πίθος κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν μετὰ ὀστῶν παιδός. Ἐντὸς αὐτοῦ 1. Σκῦφος. 2. Δύο σκῦφοι μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους. 3. Οἰνοχόη. 4. Ἑτέρα μικρὰ μετ' ἐπιπέδου εὐρείας βάσεως. 5. Τέσσαρες πρωτοκορινθιακαὶ λήκυθοι. 6. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 7. Ἑτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 8. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 9 ἦσαν κεκαλυμμένα διὰ τοῦ πολλάκις μνημονευθέντος στρώματος τῆς καπνιᾶς.

44. Τ. 29. Εἰς βάθ. 0,75 πίθος, φέρων ὡς πῶμα πρωτοαττικὸν κρατῆρα μετὰ ἐκχύσεως, κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ μικρόν τι μαυρισμένα καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Σκῦφος. 3. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 4. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

45. Τ. 31. Εἰς βάθ. 0,95 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α. Ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ κατὰ τὸ πόδα ἀνὰ μίαν πλάκα ἐκ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Θραύσματα οἰνοχόης.

46. Τ. 32. Εἰς βάθ. 0,50 πίθος κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ, φέρων ὡς πῶμα βάσιν ἀγγείου. Στρῶμα εἴδους καπνιᾶς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κενοῦ τοιχώματος ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ πώματος. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ μαυρισμένα καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 3. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. (Καὶ ἐξωτερικῶς περὶ τὸ πῶμα τοῦ πίθου) 4. Ἀμφορίσκος. 5. Φαληρικὴ οἰνοχόη. 6. Πυξὶς μετὰ καλύμματος, ἐν ᾗ μέλαν τι ἐν τῷ χώματι.

47. Τ. 33. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β, ἐν ᾧ ἐλάχιστα ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 2. Δύο ἕτεραι πρωτοκορινθιάζουσαι. 3. Κορινθιακὸς ἀρύβαλλος. 4. Λήκυθος μετὰ σφαιρικῆς βάσεως. 5. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 6. Οἰνοχόη μετὰ λεόντων. 7. Μικρὸς κώθων (λύχνος).

48. Τ. 36. Εἰς βάθ. 0,90 πίθος κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α, φέρων ὡς πῶμα πόδα μεγάλου ἀγγείου. Οὐχὶ ἐντελῶς πεπληρωμένος χώματος. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ, περὶ ἃ ἐν εἴδει πλαισίου στρῶμα καπνιᾶς, καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 3. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4. Κορινθιακὴ μετ' ἐπιπέδου βάσεως οἰνοχόη (περιειλιγμένη ἐν στρώματι καπνιᾶς). 5. Οἰνοχόη ἐν τεμαχίοις (ἔξωθεν τοῦ πίθου).

49. Τ. 37. Εἰς βάθ. 1,10, κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα βάσις ἀγγείου. Τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ μέρος τῆς κοιλίας μαυρισμένα. Ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους. 3. Πυξίς. 4. Δύο λήκυθοι πρωτοκορινθιακαί. 5. Εὐρύστομος οἰνοχόη.

50. Τ. 38. Εἰς βάθ. 0,93 ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ.

51. Τ. 46. Εἰς βάθ. 1,30 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ὁριζοντίως ἐκ Β. πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ μικρὰ ὀστᾶ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

52. Τ. 47. Εἰς βάθ. 0,80 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐξ Α. πρὸς Δ ἀνοιγμένος κατὰ τὸν πόδα. Ὡς πῶμα πλὰξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 2. Οἰνοχόη μετ' εὐρείας ἐπιπέδου βάσεως. 3. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. (Καὶ ἐξωτερικῶς πλησίον τοῦ ἀμφορέως:) 4. Σκύφος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους. 5. Οἰνοχόη.

53. Τ. 48. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος κεκλιμένος ἐκ Ν. πρὸς Β. Ὡς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Τρία πρωτοαττικὰ ὑψηλοῦ σώματος ποτήρια. 2. Τρεῖς σκύφοι. 3. Φαληρικὴ οἰνοχόη. 4. Ἑτέρα ὁμοία μετὰ βραχέος λαιμοῦ. 5. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 6. Ἑτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 7. Πυξὶς πρωτοαττική. 8. Ἓξ πρωτοκορινθιακαὶ λήκυθοι.

54. Τ. 80. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ οὐδὲν ἀγγεῖον. Ἔξωθεν κατὰ τὸν πόδα 1. Δύο σκύφοι καὶ τεμάχια τρίτου. 2. Δύο πρωτοκορινθιακαὶ κοτύλαι. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 4. Οἰνοχόη.

55. Τ. 51. Εἰς βάθ. 1,30 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πλὰξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου.

56. Τ. 56. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὁ πούς ἀποτεθραυσμένος ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀνοίγματος τῆς κοιλίας, συγκρατούμενος δὲ διὰ βάσεως ἄλλου ἀγγείου, εἰς ἣν προσηρμοσμένος λίθος. Ὡς πῶμα βάσις ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφος. 2. Πυξίς. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

57. Τ. 55α. Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λιθίνου τάφου (55) κάτω σῶμα ἀμφορέως ἀνεστραμμένον, ὑφ' ὃ μικρότερα ἀγγεῖα, περιέχον ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκύφον. 2. Σκύφον μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόην.

58. Τ. 57. Εἰς βάθ. 0,90 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Σκύφος. 2. Οἰνοχόη.

59. Τ. 58. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἀκριβὴς ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἀποκοπέντος ἀπὸ τῆς κοιλίας τεμαχίου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Σκύφος. 2. Σκύφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόη. 4. Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος.

60. Τ. 59. Εἰς βάθ. 0,75 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα λιθίνη πλάξ. Ἀποτεθραυσμένος καὶ κατὰ τὴν βάσιν, ἔνθα κλείεται δι' εὐρυστόμου ἀγγείου συγκρατουμένου διὰ καθέτως τεθειμένης λιθίνης πλακός. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Σκύφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

61. Τ. 61. Εἰς βάθ. 0,55 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. μετ' ὀλίγων ὀστῶν.

62. Τ. 62. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ λείψανα ὀστῶν, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ ἀριστερὰ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πυξίς. 3. Φαληρικὴ οἰνοχόη.

63. Τ. 63. Εἰς βάθ. 1,10 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ πλὰξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδός, μεταξὺ δὲ αὐτῶν μακρὸν λεπτότατον καὶ ἐλαφρότατον ὀστοῦν (ἀνῆκον εἰς πτηνόν;).

64. Τ. 64. Εἰς βάθ. 0,95 πίθος κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α. Ὡς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 2. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 3. Σκύφος. 4. Φαληρικὴ οἰνοχόη. 5. Μικρὸν μόνωτον.

65. Τ. 65. Εἰς βάθ. 1 μ. ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἄνοιγμα ἀπὸ τοῦ στόματος μέχρι τῆς κοιλίας. Ὀστᾶ παιδίου, πλησίον αὐτοῦ 1. Οἰνοχόη (ἐν τεμαχίοις). 2. Πρωτοκορινθιακὴ οἰνοχόη.

66. Τ. 66. Εἰς βάθ. 0,70 μ. ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β μετὰ ὀστῶν παιδίου.

67. Τ. 67. Εἰς βάθ. 0,40 μικρὸς πίθος. Πλησίον αὐτοῦ 1. Οἰνοχόη.

68. Τ. 70. Εἰς βάθ. 0,95 ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα πλὰξ σχιστολίθου. Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος τοῦ μὴ πεπληρωμένου χώματος στρῶμα καπνιᾶς. Ἐντὸς αὐτοῦ ῥίζαι φυτῶν, ὀστᾶ καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Δύο σκύφοι μετ' ἀναπεπταμένου χείλους.

69. Τ. 71. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν μετὰ ὀστῶν παιδίου. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κοιλίας κεκαλυμμένον διὰ μεγάλων τεμαχίων ἄλλου ἀγγείου. Ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν πόδα 1. Δύο σκῦφοι. 2. Τρεῖς πρωτοκορινθιακαὶ πυξίδες. 3. Οἰνοχόη.

70. Τ. 74. Εἰς βάθ. 0,70 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

71. Τ. 76. Εἰς βάθ. 5,65 μέγας πίθος κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα πυθμήν, ὀστᾶ παιδός. Οὐχὶ μακρὰν τούτου 1. Οἰνοχόη.

72. Τ. 78. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

73. Τ. 79. Εἰς βάθ. 0,60 πίθος κατὰ τὸ ἥμισυ τεθραυσμένος ἕνεκα ταφῆς ἄλλων νεκρῶν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 4. Κορινθιακὴ οἰνοχόη μετ' ἐπιπέδου βάσεως εὐρείας.

74. Τ. 81. Εἰς βάθ. 1,10 πίθος γυρτὸς ἐκ Δ πρὸς Α. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδὸς καὶ 1. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους (Καὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος τοῦ πίθου:) 2. Οἰνοχόη.

75. Τ. 82. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος γυρτὸς ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πυθμήν. Ἐντὸς αὐτοῦ, ὅπου μόνον ὀλίγον χῶμα πρασινωπὸν ὑπῆρχε καὶ εἶχον διεισδύσει ῥίζαι φυτῶν ὀστᾶ, 1 σκῦφος 2 πυξὶς 3 οἰνοχόη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

76. Τ. 83. Εἰς βάθ. 0,80 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 3· Ἑτέρα. 4. Ποτήριον πρωτοαττικὸν ὑψηλοῦ σώματος. 5. Οἰνοχόη μετ' ἐπιπέδου βάσεως. 6. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

77. Τ. 23α. Εἰς βάθ. 65 κρατὴρ τεθραυσμένος ὑπὸ λίθου ἐρειδομένου ἐπ' αὐτοῦ. Κλίσις ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ λείψανα ὀστῶν καὶ 1. Σκῦφος. 2. Φαληρικὴ οἰνοχόη (ὑπὸ τὸν κρατῆρα καὶ πλησίον αὐτοῦ) 3. Σκῦφος. 4. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν.

6. ΝΕΚΡΟΙ ΕΝ ΤΩι ΧΩΜΑΤΙ

78. Τ. 1. Εἰς βάθ. 0,90 ἐστραμμένος ἐξ Α πρὸς Δ. Κεφαλὴ κεκλιμένη δεξιά. Βραχίονες παραλλήλως ταῖς πλευραῖς. Ὑπὲρ τοῦτον ἐγκαρσίως ἀκριβῶς κατὰ τὴν

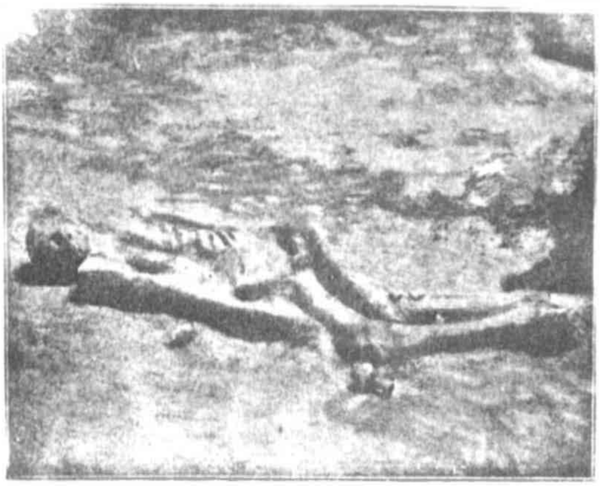

Εἰκ. 3. (Τ. 13).

κοιλίαν, μεσολαβοῦντος στρώματος γῆς 0,26, ἕτερος νεκρὸς ἄνευ κεφαλῆς καὶ μιᾶς πλευρᾶς, ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

79. Τ. 13 (Εἰκ. 3). Εἰς βάθ. 0,90 ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Κεφαλὴ κεκλιμένη δεξιά. Βραχίονες παραλλήλως ταῖς πλευραῖς, ὁ δεξιὸς πῆχυς μετὰ τῆς χειρὸς σχηματίζει καμπύλην. Τὸ κάτω σῶμα καὶ οἱ πόδες κεκλιμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ τῶν γονάτων ἰσχυρῶς κεκαμμένων. Τὴν θέσιν τοιαύτην ἴσως ἔλαβεν ὁ νεκρὸς συνεπείᾳ πτώσεως τοῦ καλύμματος ξυλίνης σοροῦ, ἐν ᾗ εἶχε ταφῇ μετὰ τῶν γονάτων κεκαμμένων πρὸς τὰ ἄνω. Πρβλ. ΑΕ 1910 σ. 199.

Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρὸς μικρὸν δίωτον ἀβαφὲς ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πρὸ τοῦ δεξιοῦ γόνατος μία τῶν συνήθων ἀρυβαλλοειδῶν ληκύθων μετὰ ἐρυθροῦ ἀνθεμίου, ὑπὸ τὸ ἀριστερὸν γόνυ μελαμβαφὴς οἰνοχόη μετὰ κεχαραγμένων ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῶν γραμμάτων ΠΑ καὶ κατὰ τοὺς πόδας μελαμβαφὴς κοτύλη καὶ πυξίδιον μελαμβαφὲς μετ᾽ ἐμπιέστων ἀνθεμίων κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἐπι-

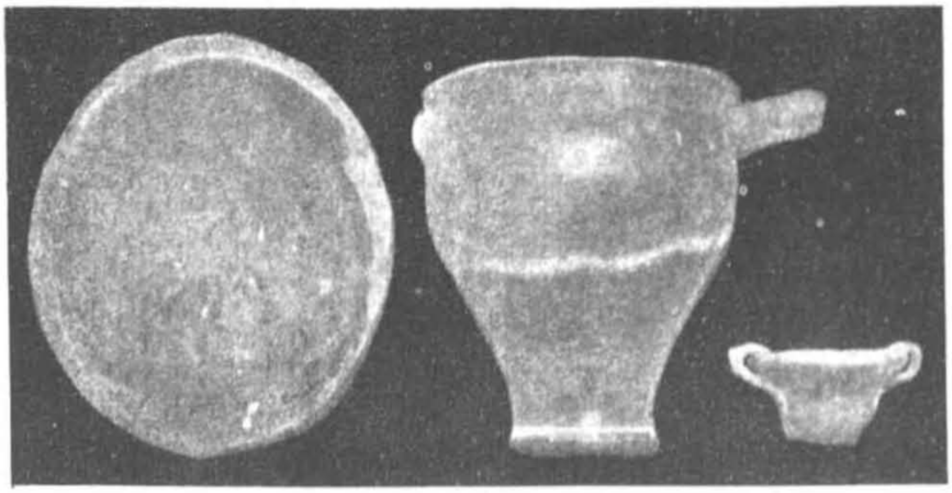

Εἰκ. 4 (Τ 13)

φάνειαν. Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ στήθους θραῦσμα μελανομόρφου, ἐφ᾽ οὗ αἰγίς (Εἰκ. 4 καὶ 5).

Ἐν τῷ καλύπτοντι τὸν νεκρὸν χώματι πολλὰ θραύσματα ἐκ τῆς ἀνακινήσεως τάφων προτέρων χρόνων.

Εἰκ. 5 (Τ 13)

80. Τ. 23. Εἰς βάθ. 0,65. Νεκρὸς μήκους 1.20 περίπου, κολλητὰ εἰς τὸ ἀγγεῖον 23α, ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β.

81. Τ. 43. Εἰς βάθ. 0,80, ἐστραμμένος ἐκ Δ πρὸς Α. Ἐντὸς τοῦ καλύπτοντος χώματος θραύσματα πολλὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων.

82. Τ. 44. Εἰς βάθ. 1 μ. ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

83. Τ. 53. Εἰς βάθ. 0,70 ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Κεφαλὴ πρὸς τὰ ἄνω. Χεῖρες παραλλήλως τῷ σώματι. Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μέρους τῆς κεφαλῆς θραύσματα μελαμβαφοῦς κοτύλης καὶ σκύφου.

84. Τ. 68. Εἰς βάθ. 0,40 ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Κεφαλὴ κεκλιμένη πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὁ δεξιὸς βραχίων παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα ὡς καὶ ὁ ἀριστερός, ὁ δὲ δεξιὸς πῆχυς κεῖται ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν σώματος καθέτως πρὸς τὸν βραχίονά του. Τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω σῶμα (μετὰ τῶν ποδῶν ὀκλαδὸν)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

εἶναι διπλωμένον πρὸς τὸ ἄνω καὶ εὑρίσκεται, ὡς ἔχει νῦν, ἐν ὁριζοντίᾳ πρὸς αὐτὸ θέσει.

85. Τ. 72. Εἰς βάθ. 0,90 ἐπὶ τεμαχίων ἀμφορέως, ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

86. Τ. 81β. Εἰς βάθ. 1,10 ἐστραμμένος ἐκ Δ. πρὸς Α.

87. Τ. 2. Εἰς βάθ. 0,90 κοινοτάφιον δέκα ὀκτὼ νεκρῶν, φερόντων σιδηροῦς κλοιοὺς κατὰ τὸν λαιμόν, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ὅλως ἀκτέριστον. Μόνον ὑπὸ τὸ στῆθος τοῦ 5 νεκροῦ εὑρέθη χαλκῆ αἰχμὴ βέλους, ὡσαύτως δὲ ἐν τῷ καλύπτοντι τοὺς νεκροὺς χώματι πολλὰ θραύσματα ἀγγείων ὁμοίων τοῖς ἄλλοις τοῦ νεκροταφείου. Περισσότερα περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ περὶ τῶν σκελετῶν κεφαλαίῳ.

Β΄ ΑΓΓΕΙΑ

Ἡ παρουσία ἀγγείων τῶν αὐτῶν τεχνοτροπιῶν ἐν τοῖς διαφόροις τάφοις τοῦ Φαλήρου καταδεικνύει σαφῶς, ὅτι οἱ τελευταῖοι πάντες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς

Εἰκ. 6. (Τ. 22).

Εἰκ. 7. (Τ. 81).

αὐτοὺς χρόνους, ἃς εἴπωμεν τοὺς πρὸ τοῦ Σόλωνος. Ἀλλὰ κυρίως διδακτικὴ εἶναι ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰκὼν τῆς κεραμικῆς τῶν Ἀθηναίων ἀγορᾶς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους:

Ὁ ἀττικὸς γεωμετρισμὸς εὑρίσκεται ἤδη ἐν παρακμῇ οὐδὲ ἔχει πλέον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως κατὰ ξένων ἐπιδράσεων. Ἐκτὸς τῶν πρωίμων ἀττικῶν ἢ πρωτοαττικῶν, ἅτινα εἶναι προϊόντα τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τῶν ὅρων, πολλὰ εἶναι τὰ ἐκ Κορίνθου (πρωτοκορινθιακά, ἐλάχιστα κορινθιακὰ) εἰσα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γόμενα. Καὶ ἡ πιστὴ δὲ ἀπομίμησις τῶν τελευταίων κατά τε τὴν μορφὴν καὶ τὴν κόσμησιν ὑπὸ ἐγχωρίων κεραμέων φανερώνει ἔτι σαφέστερον τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀττικοῦ γεωμετρισμοῦ. Μεταξὺ τῶν πρωτοκορινθιακῶν, τῶν ἀπομιμήσεων αὐτῶν καὶ τῶν πρωτοαττικῶν, ἅτινα ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις ἀναμὶξ [1] εὑρίσκονται, ἐμφανίζονται καί τινα, ὡς πρωτοαττικὰ ἐν τῇ περιγραφῇ χαρακτηριζό-

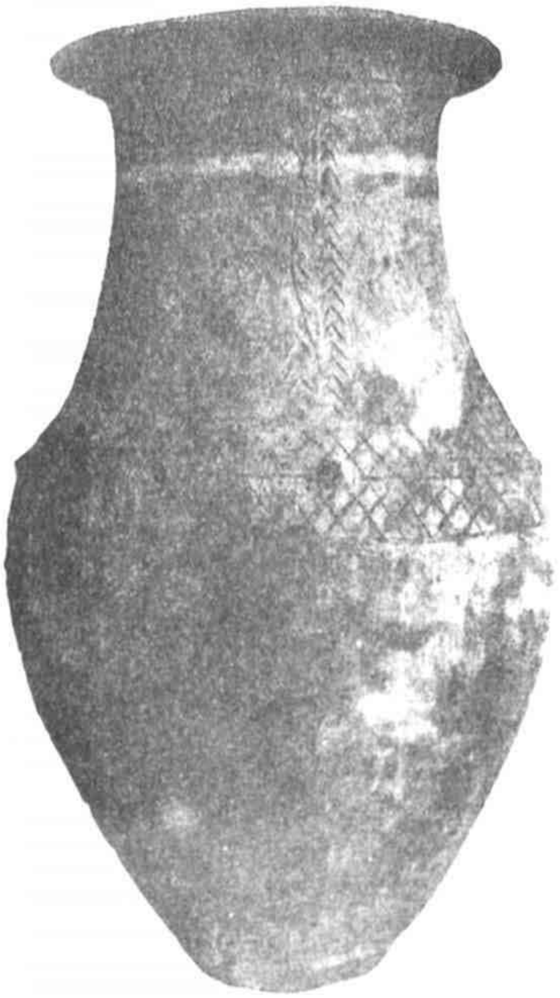

Εἰκ. 8. (Τ. 29).

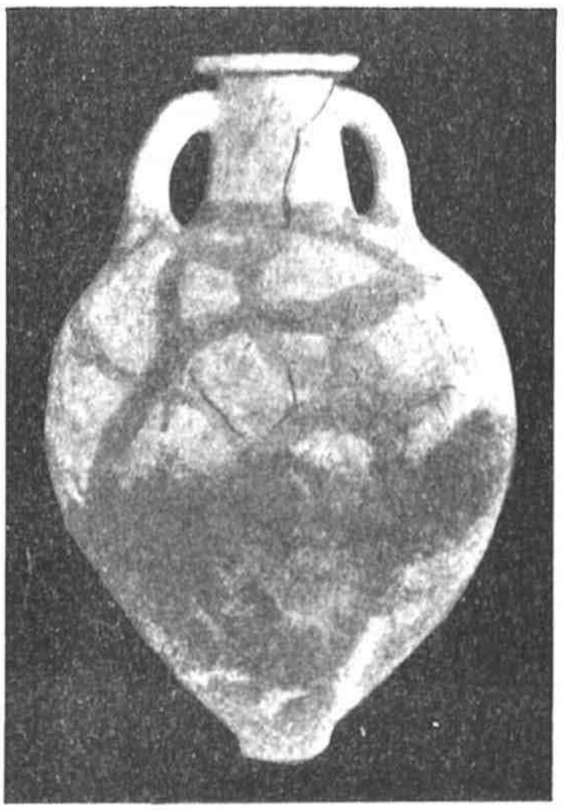

Εἰκ. 9. (Τ. 27).

μενα, μελαμβαφῆ καὶ μελανόμορφα, οἱ ἄμεσοι πρόγονοι τῶν τῆς μετέπειτα ἀκμῆς ἀττικῶν.

Ἡ προσπόρισις ἀφθονωτέρου καὶ πλουσιωτέρου ὑλικοῦ ἐκ παρομοίων ἀνασκαφῶν θὰ καταστήσῃ ἴσως δυνατὴν τὴν εὕρεσιν καὶ ἄλλων ξένων στοιχείων, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκ τῶν γεωμετρικῶν προέλευσιν τῶν πρωτοαττικῶν, —καὶ ἄλλων στοιχείων ἐκτὸς τῶν ἰωνικῶν, ἅτινα ὥρισεν ἡ τεχνοτροπικὴ ἀνάλυσις αὐτῶν ἡ ὑπὸ τοῦ Böhlau γενομένη (JB 1887 σ. 47 κέ. πρβλ. Hackl JB 1907 σ. 79).

[1] Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἐξ ὁμοίων πρὸς τοὺς ἡμετέρους τάφων τοῦ Φαλήρου προέρχονται καὶ τὰ ἐν JHS V, 176 κατὰ τὸ Register of Britisch Museum ἀπαριθμούμενα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ι. ΠΙΘΟΙ

Γῆ ἐρυθρά. Ὁ μέγιστος: Ὕψ. 1,06 Διάμ. 0,70. Στόμα: 0,45. Ὁ ἐλάχιστος: Ὕψ. 0,47. Διάμ. 0,32. Στόμ. 0,22.

1. Τ. 50. Τ. 76. Τοιχώματος παχέος ἄνευ κοσμήματος οὐδενός.

2. Τ. 22. Τοίχωμα παχύ. Ἐπίχρισμα βαθὺ καστανόν. (Εἰκ. 6).

3. Τ. 11 (Εἰκ. 7). Δακτύλιος τομῆς γωνιώδους ἔκτυπος περὶ τὸν λαιμόν, ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ἀνὰ μίαν περιφερικὴν ζώνην ἐγχαράκτων φύλ-

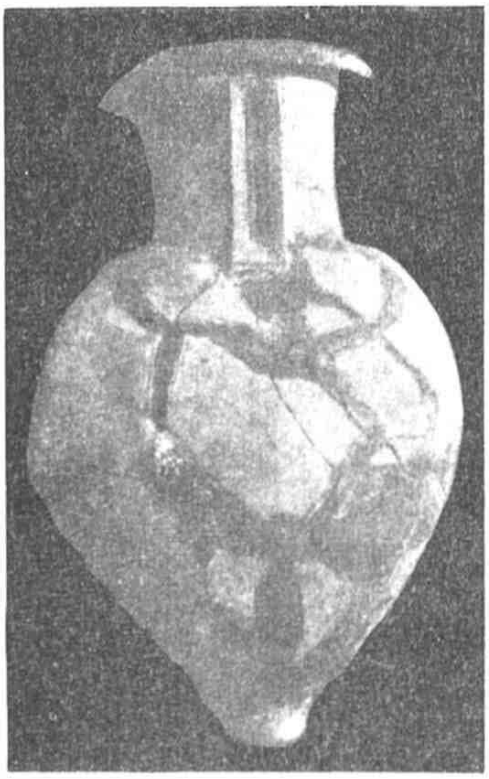

Εἰκ. 10. (Τ. 70)

Εἰκ. 11. (Τ. 47).

λων. Τοίχωμα λεπτόν. Ὅμοιοι: Τ. 32. Τ. 36. Τ. 37. Τ. 48. Τ. 62. Τ. 64. Τ. 78. Τ. 81. Τ. 82.

4. Τ. 29 (Εἰκ. 8). Ὅμοιος τὸ σχῆμα τοῖς ὑπ' ἀριθ. 3. Τέσσαρες μαστοὶ συμμετρικῶς περὶ τὴν κοιλίαν. Ἐγχάρακτα κοσμήματα: ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη περιφερικὴ δικτύου μεταξὺ δεσμῶν κυματοειδῶν γραμμῶν. Μεταξὺ ὁμοίων περιφερικῶν δεσμῶν δύο ζῶναι δικτύου περὶ τὴν κοιλίαν. Ὑπὲρ ἕκαστον τῶν μαστῶν καθέτως ἀνὰ δύο ψαροκόκκαλα φθάνοντα μέχρι τῆς ὑπὸ τὸ χεῖλος περιφερικῆς ζώνης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

2. ΑΜΦΟΡΕΙΣ

5. Τ. 27 (Εἰκ. 9). Γῆ ἀμμώδης φαιά. Σῶμα σφαιροειδὲς μετὰ πολὺ στενοῦ ποδός. Ὕψ. 0,71. Στόμ. 0,11. Ὅμοιοι Τ. 28. Τ. 38. Τ. 51. Τ. 66. Τ. 70. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 28 φέρει ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἔκτυπον δακτύλιον. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 70 (Ὕψ. 0,97. Διαμ. 0,70. Στόμ. 0,28) αἱ λαβαὶ μετὰ κοσμημάτων εἶναι πεποιημέναι ἐν τύπῳ (Εἰκ. 10).

6. Ὠοειδοῦς σώματος. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἔκτυπος δακτύλιος γωνιώδους τομῆς. Ὅμοιοι Τ. 4. Τ. 16. Τ. 19. Τ. 31. Τ. 33. Τ. 37. Τ. 46. Τ. 47 (Εἰκ. 11). Τ. 57.

Εἰκ. 12. (Τ. 61)

Εἰκ. 13. (Τ. 65).

Τ. 61 (Εἰκ. 12). Τ. 62. Τ. 63. Τ. 65. Τ. 71. Τ. 72. Τ. 74. Τ. 83. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 47 (Ὕψ. 0,70. Διάμ. 0,48. Στόμ. 0,12). Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 61 (Ὕψ. 0,63. Διάμ. 0,39. Στόμ. 0,13). Ὁ ὑπ' ἀριθ. 33 ἄνευ τοῦ δακτυλίου.

Ὅλον τὸ σῶμα τῶν ἀμφορέων τούτων πλὴν τοῦ λαιμοῦ καλύπτεται δι' ἐπιχρίσματος μέλανος ἢ καστανοῦ ἢ ἐρυθροκαστανοῦ ἀνωμάλως ἐπιβεβλημένου, μία δὲ ἢ τρεῖς ἢ περισσότεραι περιφερικαὶ ζῶναι τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ χωρίζουσι τὴν κοιλίαν ἀπὸ τοῦ ὤμου. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ δύο συγκεντρικοὶ κύκλοι μετὰ δεδηλωμένου κέντρου ἢ δύο ἐνάλληλοι γωνίαι μετὰ σταυροῦ ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἀνὰ δύο κάθετα ζικζάκ.

Ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 ἐγχάρακτα τὰ γράμματα ΙΦ. Τοῦ αὐτοῦ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τύπου μετὰ τῶν γραμμάτων ΑΓΑ ἐν Thera II, 64. Ὁ 37 ἐπικεχρισμένος ὅλος, ὁ δὲ κύκλος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ διὰ χαράξεως.

7. Τ. 65 (Εἰκ. 13). (Ὕψ. 0,43. Διάμ. 0,31. Στόμ. 0,12). Ἄνευ ἐπιχρίσματος, ὡς καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 21.

8. Τ. 25 (Εἰκ. 14). (Ὕψ. 0,90. Διάμ. 0,58. Στόμ. 0,26). Μετὰ λευκοῦ παχέος ἐπιχρίσματος ὑπενθυμίζοντος τὰ ἰωνικὰ καὶ ἀραιῶν περιφερικῶν ζωνῶν καστα-

Εἰκ. 15. Μία πρόσοψις τοῦ Τ. 18.

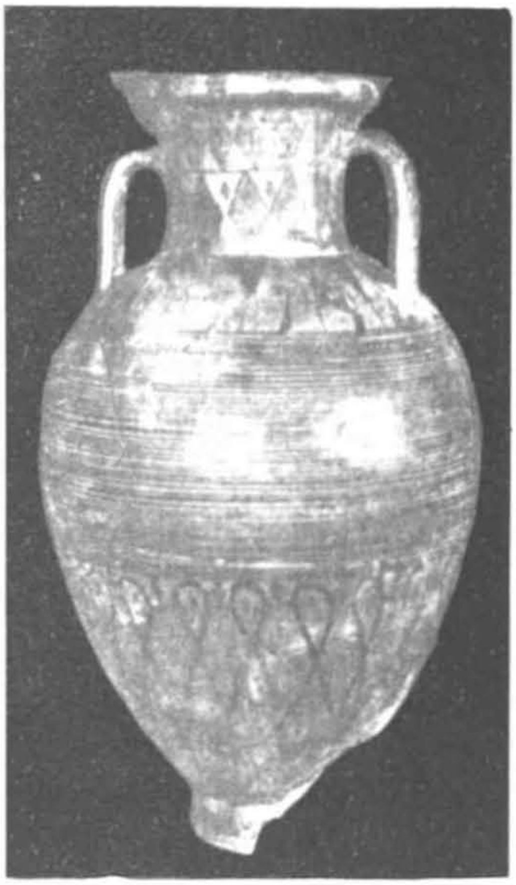

Εἰκ. 16. Ἡ ἑτέρα πρόσοψις τοῦ Τ. 18

νοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἑκατέρωθεν στήλη ῥόμβων πεπληρωμένων διὰ λεπτῶν γραμμῶν μεταξὺ τριγλύφων.

9. Τ. 18 (Εἰκ. 15 καὶ 16). (Ὕψ. 0,79. Διάμ. 0,51. Στόμ. 0,26). Πρώιμος ἀττικὸς τοῦ τύπου τοῦ ἀμφορέως τοῦ Νέτου. — Πηλὸς κιτρινωπὸς καὶ κοσμήματα διὰ σκοτεινοῦ καστανοῦ: Ἐπὶ τῶν λαβῶν σπεῖραι Sειδεῖς. Ἐπὶ τοῦ χείλους τετράγωνα πλήρη χρώματος. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ λαιμοῦ Sειδεῖς καὶ ὀκτωειδεῖς σπεῖραι, ἐπὶ τῆς ἑτέρας μικροὶ κρεμάμενοι ἕλικες καὶ κάτωθι αὐτῶν ῥόμβοι ἐνάλληλοι ἢ ἐν διαγράμματι ἢ πλήρεις χρώματος, ὀρθοὶ πάντες. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτῖνες πλήρεις χρώματος ἢ ἐν διαγράμματι καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὀρθοὶ ἕλικες. Ἐπὶ τῆς κοιλίας χωριζομένης τοῦ ὤμου διὰ ζώνης κλιμακοειδοῦς κοσμή-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ματος λεπταὶ περιφερικαὶ ζῶναι. Ἐπὶ τῆς κάτω κοιλίας ὀκτωειδεῖς σπεῖραι καθέτως καὶ μεταξὺ αὐτῶν κόσμημα ἐν εἴδει ἄνθους κρίνου. Ἐπὶ τοῦ ποδὸς κόσμημα κλιμακοειδὲς ἐν ζώνῃ. Τὰ πλεῖστα τῶν κοσμημάτων τούτου κοινὰ πρὸς τὰ τοῦ πρωΐμου ἀττικοῦ ὑπ' ἀριθ. 353 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου.

3. ΚΡΑΤΗΡΕΣ

10. Τ. 23 (Εἰκ. 17). (Ὕψ. 0,41. Διάμ. 0,35. Στόμ. 0,14). Πηλὸς ὠχρὸς ἐρυθρός. Ἀνὰ ἓν ζεῦγος λαβῶν ἑκατέρωθεν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁριζοντίας γραμμῆς τέσσαρες μαστοὶ συμμετρικῶς. Ἐπίχρισμα κοσμημάτων σκοτεινὸν καστανὸν καὶ

Εἰκ. 17. (Τ. 23).

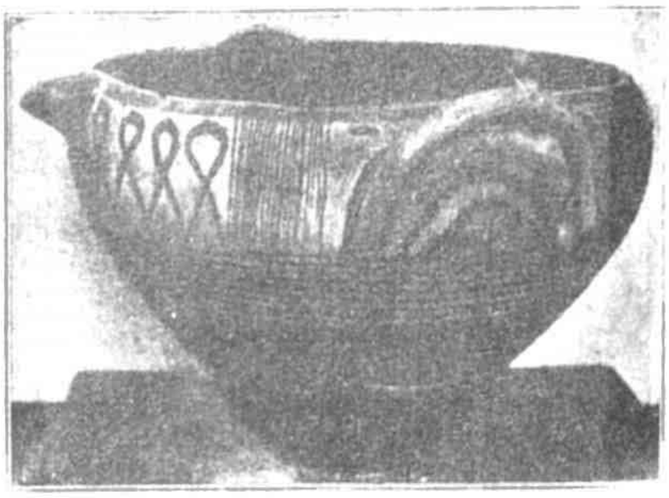

Εἰκ. 18. (Τ. 29).

ἐρυθροκαστανόν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας πυκναὶ περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ἄνω ζώνη διακοπτομένου ζικζάκ. Ζώνη μὲ ζικζὰκ παχὺ πλῆρες γραμμῶν λεπτῶν (schraffirt) χωρίζει τὴν κοιλίαν ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἐφ' οὗ ὀρθοὶ ῥόμβοι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν, καὶ ὑπὸ τὰς λαβὰς σταυροὶ ὡσαύτως πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν. Ἐπὶ τῶν λαβῶν κτυπήματα χρωστῆρος.

11. Τ. 29 (Εἰκ. 18). (Ὕψ. 0,20. Διάμ 0,30) ὡς πῶμα τοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀμφορέως χρησιμεύσας. Πηλὸς ἐρυθρός, στόμα εὐρὺ μετὰ μικτῆρος ἐκρύσεως καὶ δύο λαβαὶ κάθετοι. Ἐπίχρισμα σκοτεινὸν καστανὸν κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν ὑπὲρ τὸν πόδα χώραν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως δέσμαι καθέτων γραμμῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καθέτως γραμμαὶ ὀφιοειδεῖς καὶ λογχοειδῆ φύλλα, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας σπεῖραι ὀκτωειδεῖς. Κάτωθεν τῶν λαβῶν καμπύλαι παράλληλοι πρὸς ταύτας. Ὁμοίως πρωτοαττικὸς τοῦ αὐτοῦ σχήματος παρὰ Böhlau. Ὅμοιος Τ. 25 ὡσαύτως ὡς πῶμα χρησιμεύσας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

4. ΥΔΡΙΑΙ

12. Τ. 18α (Εἰκ. 19). (Ὕψ. 0,40. Διάμ. 0,34. Στόμ. 0,15). Σώματος σφαιροειδοῦς μετὰ βραχέος λαιμοῦ καὶ χείλους ἀποκλίνοντος. Οὐδὲν ἐπίχρισμα.

Εἰκ. 19. (Τ. 18,α).

Εἰκ. 20. (Τ. 10).

13. Τ. 10 (Εἰκ. 20). (Ὕψ. 0,50. Διάμ. 0,36. Στόμ. 0,14). Μετὰ σώματος ὁμοίου τοῖς ἀμφορεῦσιν (Ἀγγ. 5) καὶ τριφυλλοειδοῦς στόματος. Ὁ λαιμὸς ἐπικεχρισμένος διὰ καστανοῦ. Ὡσαύτως διὰ καστανοῦ περιφερικαὶ πλατύτεραι καὶ στενώτεραι ζῶναι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν κυματοειδεῖς γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Εἰκ. 21. (Τ. 22).

5. ΣΦΑΙΡΟΕΙΔΗ

14. Τ. 8. Τ. 22 (Εἰκ. 21). Τ. 55. Τ. 59. (Ὕψ. 0,25. Διάμ. 0,23. Στόμ. 0,15). Τὸ δεύτερον καὶ τέταρτον ὡς πώματα χρησιμεύσαντα. Μετὰ σφαιρικῆς βάσεως, βραχέος λαιμοῦ, ἀποκλίνοντος στόματος καὶ λαβῆς πλατείας ἐκφυομένης ἀπὸ τοῦ χείλους. Ὅμοιον πρβλ. παρὰ Kinch, Fouilles de Vroulia Pl. 29i, Pfuhl, Friedhof von Thera S. 128 fig. 32a. Thera II, σ. 54. Δι' αὐτῶν δύναται νὰ χρονολογηθῇ ὁ ὑπ' ἀριθ. 8 καλυβοειδὴς τάφος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

6. ΚΟΤΥΛΑΙ

Ἡ μεγίστη: Ὕψ. 0,13. Διάμ. 0,14. Ἡ ἐλαχίστη. Ὕψ. 0,034. Διάμ. 0,048.

α΄. Πρωτοκορινθιακαί.

15. Τ. 19,4. Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Μόνον περὶ τὸ χεῖλος

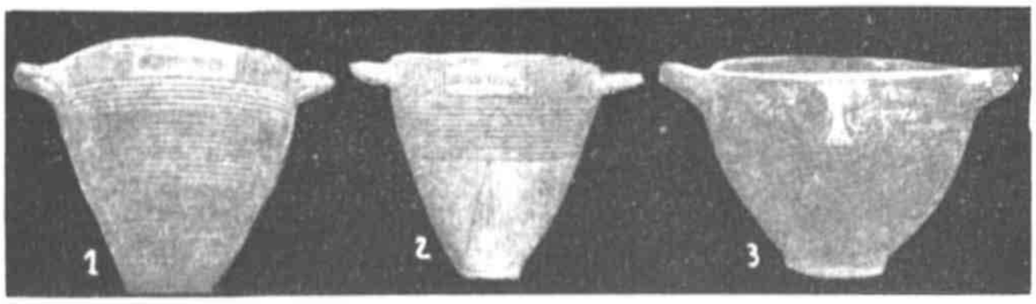

Εἰκ. 22. (1 = Τ. 47,1 2 = Τ. 48 3 = Τ. 45).

μεταξὺ συστημάτων καθέτων γραμμῶν συστήματα καθέτων ζιγζάκ. Ὅμοιαι Τ. 19,8. Τ. 11,6.

16. Τ. 47,1 (Εἰκ. 22,1). Μετὰ τοῦ αὐτοῦ περὶ τὸ χεῖλος κοσμήματος καὶ περιφερικῶν ζωνῶν ἐπ᾽ αὐτό. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρος ἐπικεχρισμένος. Ὁμοία Τ. 81Α.

17. Τ. 19,8. Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρος ἀνεπίχριστος.

18. Τ. 27,3. Ὁμοία ταῖς προηγουμέναις. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα καὶ κάτωθι τῶν περιφερικῶν ζωνῶν χῶρος φέρει ἀκτῖνας, ὑπὸ τὸν πόδα δὲ κύκλος. Ὅμοιαι Τ. 42. Τ. 48,5 (Εἰκ. 22,2).

19. Τ. 33,1 (Εἰκ. 23,3). Ἐσωτερικῶς ἐπικεχρισμένη. Ἐξωτερικῶς περὶ τὸ χεῖλος κάθετα ζιγζὰκ καὶ ἐπ᾽ αὐτὰ περιφερικὴ ζώνη σχεδίου ζατρικίου. Ὑπὸ τὸν πόδα κεκομμέναι ἀκτῖνες καὶ ἐπ᾽ αὐτὸν συγκεντρικοὶ κύκλοι.

Εἰκ. 23.

20. Τ. 50,1. Ἐσωτερικῶς ἐπικεχρισμένος. Ἐξωτερικῶς ὑπὸ τὰ περὶ τὸ χεῖλος κάθετα ζιγζὰκ ζώνη ζώων. Ὑπὲρ τὸν πόδα ἀκτῖνες καὶ ὑπὸ τοῦτον πλατύγυρος κύκλος. Ὅμοιαι δύο τοῦ αὐτοῦ τάφου τεθραυσμέναι (Εἰκ. 23,1).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

21. Τ. 45 (Εἰκ. 22,3). Μετὰ συγκλίσεως πρὸς τὰ ἄνω καὶ σχετικῶς χαμηλοτέρα τῶν ἄλλων. Ἐπίχρισμα καστανομέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐκτὸς τοῦ περὶ τὸ χεῖλος χώρου, ἔνθα ζώνη μέλαινα μετὰ κοσμήματος ἐν εἴδει πελεκίνου τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Τοῖχος παχύτερος ἢ ἐν ταῖς προηγουμέναις. Ὁμοία Τ. 19,8.

β΄. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὰ κοσμήματα ὅμοιαι ταῖς πρωτοκορινθιακαῖς, ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ ἐκεῖναι τάφοις εὑρισκόμεναι, μόνον ὅτι εἶναι σχετικῶς βαρύτεραι μετὰ παχυτέρων τοιχωμάτων, οὐχὶ τόσον λεῖαι καὶ ἐκ πηλοῦ ἐρυθρωποῦ καὶ οὐχὶ τόσον λεπτοῦ. Πιθανῶς ἐγχωρίου βιομηχανίας.

22. Τ. 56,3 (Εἰκ. 23,1). Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς, ὡς καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρον. Περὶ τὸ χεῖλος σύστημα καθέτων γραμμῶν, καὶ ὑπὸ τοῦτο περιφερικαὶ ζῶναι. Ὅμοιαι Τ. 29,4. Τ. 19,5. Τ. 25,2.

23. Τ. 27,4. Ὁμοία. Εἰς τὴν θέσιν τῆς ἑτέρας τῶν λαβῶν δύο μαστοειδεῖς ἀποφύσεις.

24. Τ. 48,6. Ὁμοία. Ὑπὸ τὸν πόδα συγκεντρικοὶ κύκλοι.

25. Τ. 59,3 (Εἰκ. 23,2). Εἰς τὴν θέσιν τοῦ περὶ τὸ χεῖλος συνήθους κοσμήματος κυματοειδὴς γραμμή.

26. Τ. 36,3. Περὶ τὸ χεῖλος τὸ σύνηθες τῶν πρωτοκορινθιακῶν κοτυλῶν κόσμημα. Ὑπ᾽ αὐτὸ ζώνη ζῴων. Ὁμοία Τ. 79,3.

27. Τ. 50,3. Μέλαν ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὑπὲρ τὸν δακτυλιοειδῆ πόδα ἀκτῖνες καὶ ὑπ᾽ αὐτὸν κύκλοι.

28. Τ. 32,2 (Εἰκ. 23,6). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ.

29. Τ. 11,7. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη μέλαινα καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς πελεκῖνος ὡς ἐν ἀριθ. 21. Ὅλη ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπικεχρισμένη δι᾽ ἐρυθροῦ. Ποὺς δακτυλιοειδής.

γ΄. Διάφοροι.

30. Τ. 17,1 (Εἰκ. 23,5). Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα ἐρυθρόν. Περὶ τὸ χεῖλος πλατεῖα ζώνη. Ὑπὸ τὸν ἐπίπεδον πόδα ἐρυθροὶ κύκλοι.

31. Τ. 33,2 (Εἰκ. 24,2). Σῶμα μᾶλλον καθισμένον. Ποὺς δακτυλιοειδὴς πλατύγυρος. Ἐσωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν. Ἐξωτερικῶς περὶ τὸ χεῖλος ζώνη καθέτων κτυπημάτων χρωστῆρος, ὁ δὲ ὑπ᾽ αὐτὴν χῶρος μέχρι τοῦ ποδὸς ἄνευ διαιρέσεως πληροῦται δι᾽ ἀκρίδων (ἢ ψυχῶν) γεγραμμένων ἄνευ σχεδίου (silouettenartig).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

32. Τ. 33,2 (Εἰκ. 24,1). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη πτηνῶν καὶ ὑπ' αὐτὴν φύλλα ἀμπέλου κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ τρόπον γεγραμμένα.

Αὗται ἀπομακρύνονται ἔτι μᾶλλον τῶν πρωτοκορινθιακῶν, φαίνονται δὲ ὡς

Εἰκ 24.

αἱ πρῶται κατὰ τὴν περίοδον τῶν πρωτοαττικῶν ἀπόπειραι τῆς τεχνοτροπίας τῶν μελαμβαφῶν καὶ μελανομόρφων.

7. ΠΥΞΙΔΕΣ

α. Πρωτοκορινθιακαί.

Ἡ μεγίστη. Ὕψ. 0,553. Διάμ. 0,112. Ἡ ἐλαχίστη Ὕψ. 0,03. Διάμ. 0,06. Αἱ περισσότεραι μετὰ καθέτου πρὸς τὴν βάσιν τοίχου, ὠτοειδῶν λαβῶν, καλύμματος καὶ περιφερικῶν ζωνῶν καστανοῦ καὶ ἰώδους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια μόνον τοῦ καλύμματος μένει ἀνεπίχριστος:

33. Τ. 71,2. Μετ' ἀκτίνων κατὰ τὴν βάσιν (Εἰκ. 25,2).

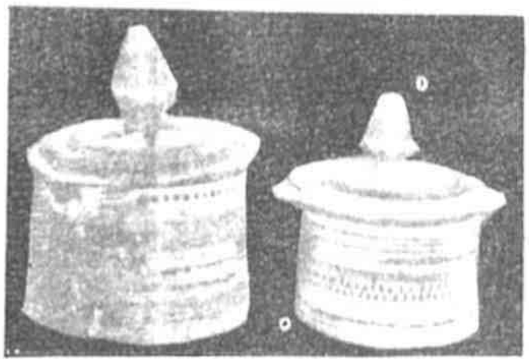

Εἰκ. 25. (Τ. 78 2. Τ. 71 2).

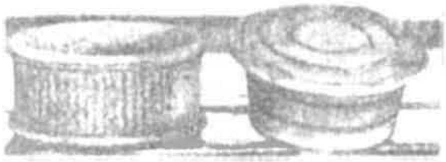

Εἰκ. 26. (Τ. 71,2)

34. Τ. 71,2 (Εἰκ. 27,2). Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν. Ὁμοία Τ. 74,2.

35. Τ. 36,3. Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἀκτίνων κατὰ τὴν βάσιν.

36. Τ. 33,5 (Εἰκ. 27,1). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Ἡ ζώνη τοῦ ζατρικίου καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

37. Τ. 78,2 (Εἰκ. 25,1). Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος, ἀκτίνων δὲ ἐπὶ τοῦ καλύμματος. Ὁμοία Τ. 18,3.

38. Τ. 71,2 (Εἰκ. 26). Πυξίδιον μετὰ πολὺ εἰσχωροῦντος καλύμματος. Περὶ τὴν κοιλίαν καθέτως φερόμενα ζικζάκ. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ καλύμματος συγκεντρικοὶ κύκλοι.

39. Τ. 11,8 (Εἰκ. 28,1). Ἀκτῖνες μεγάλαι ἐπὶ τοῦ καλύμματος καὶ μεταξὺ

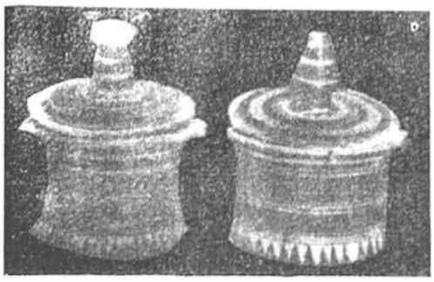

Εἰκ. 27. (Τ. 33,5. Τ. 71,2).

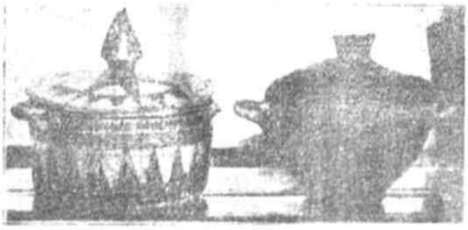

Εἰκ. 28. (Τ. 11,8. Τ. 32 Α 6)

αὐτῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν μικρότεραι. Ὡσαύτως ἀκτῖνες περὶ τὴν βάσιν, περὶ δὲ τὸ χεῖλος ζώνη ὀρθῶν ῥόμβων πλήρων γραμμῶν.

40. Τ. 32,3 (Εἰκ. 29,1). Περὶ τὴν βάσιν ἀκτῖνες καὶ περὶ τὸ χεῖλος ψευδομαίανδρος. Ἐν τῇ κατὰ τὴν κοιλίαν ζώνῃ ἀνὴρ μετ᾽ ἀσπίδος καὶ δόρατος,

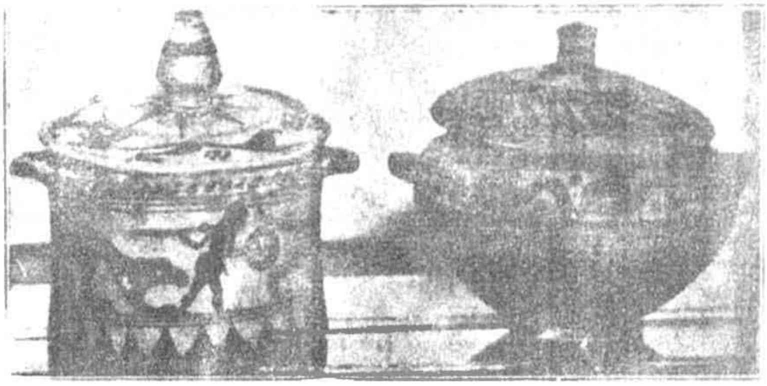

Εἰκ. 29. (Τ. 32,3. Τ. 18 Α, 1)

συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν κυνῶν ὁρμᾷ κατόπιν λέοντος. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος ἀκτῖνες ἐν μέσῳ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ πέριξ ζώνη ζῴων. Ὁ κενὸς χῶρος πληροῦται διὰ στικτῶν ῥοδάκων (Punktrosetten) καὶ κεκαμμένων κατὰ τὰ ἄκρα σταυρῶν (Hakenkreuz).

41. Τ. 64,1 (Εἰκ. 30,1). Πυξὶς μετὰ τοίχου κυρτοῦ ἄνευ καλύμματος (κοτύλη;). Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Περὶ τὸ χεῖλος λεπταὶ περιφερικαὶ ζῶναι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἐπὶ τοῦ ὤμου μεταξὺ συστήματος καθέτων γραμμῶν σύστημα καθέτων ζικζὰκ (πρβλ. κοτύλας). Ὁμοία Τ. 83,6.

β΄. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Καὶ τῶν πυξίδων τούτων ὁ πηλὸς ὠχρὸς ἐρυθρός, οὐχὶ τόσον λεπτὸς ὡς ὁ τῶν πρωτοκορινθιακῶν, τὰ τοιχώματα παχύτερα καὶ καθόλου τὰ ἀγγεῖα βαρύτερα. Αἱ μορφαὶ καὶ τὰ κοσμήματα κατὰ μέγα μέρος τὰ αὐτά.

42. Τ. 27,8. Μετὰ καθέτου πρὸς τὴν βάσιν τοίχου καὶ ὠτοειδῶν λαβῶν

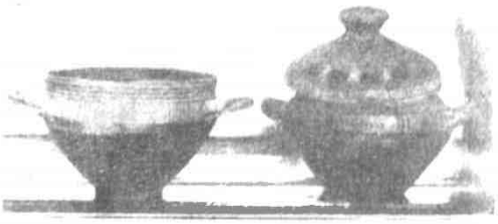

Εἰκ. 30. (Τ. 64,1. Τ. 48,7)

ὡς αἱ ὑπ᾽ ἀριθ. 33 κ.ἑ. Ἐρυθρὸν ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς πλὴν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ καλύμματος. Ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὸ χεῖλος καὶ κάτω περὶ τὴν βάσιν.

43. Τ. 82,2 (Εἰκ. 31,2). Ὁμοία. Περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδὴς γραμμή. Ἐπὶ

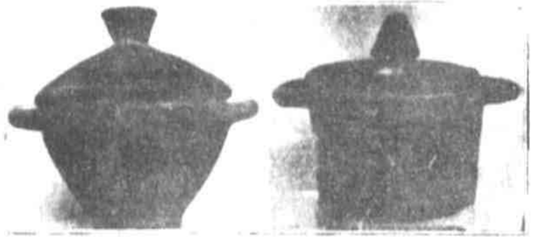

Εἰκ. 31. (Τ. 37,3. Τ. 82,2)

τῆς κοιλίας μέχρι τῆς βάσεως τρία ζεύγη λεπτῶν λευκῶν ζωνῶν κατὰ ἴσας ἀποστάσεις. Ὑπὸ τὸν πόδα πλατύγυροι κύκλοι ἐρυθροί.

44. Τ. 56,2. Μετὰ τοίχου κυρτοῦ ἄνευ καλύμματος ὁμοία τῇ ὑπ᾽ ἀριθ. 41 πρωτοκορινθιακῇ. Ὁμοία Τ. 21,1.

45. Τ. 48,7 (Εἰκ. 30,2). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ μετὰ καλύμματος, ἐφ᾽ οὗ καὶ ζώνη σχεδίου ζατρικίου. Ἡ ἐκ τῆς σχέσεως τῶν χρωμάτων πηλοῦ καὶ ἐπιχρίσματος ἐντύπωσις ἡ αὐτή, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ Τ. 48 πρωτοαττικοῖς σκύφοις καὶ ποτηρίοις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

46. Τ. 18α,1 (Εἰκ. 29,2). Μετὰ ἀκτίνων περὶ τὸν πόδα καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος, καὶ ζωνῶν κτυπημάτων χρωστῆρος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη πτηνῶν. Ὑπὸ τὸν δακτυλιοειδῆ πόδα κύκλος. Ζῶναι περιφερικαὶ καὶ ἐσωτερικῶς.

47. Τ. 62,2. Ἀκτῖνες ἐπὶ τοῦ καλύμματος. Ζῶναι περιφερικαὶ ἐπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ἐσωτερικῶς τῆς πυξίδος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κυματοειδὴς γραμμή. Ὑπὸ τὸν πόδα

Εἰκ. 32 (Τ. 83,2 Τ. 11,5).

Εἰκ. 33 (Τ. 48,8 Τ. 11,5 Τ. 47,3)

πλατύγυρος κύκλος. Ὁμοία Τ. 32,6 μετὰ ἐπικεχρισμένου μόνον τοῦ καλύμματος (Εἰκ. 28,2).

48. Τ. 37,3 (Εἰκ. 31,1). Ἐπίχρισμα καστανὸν ἄνευ κοσμημάτων.

8. ΛΗΚΥΘΟΙ ΠΡΩΤΟΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑΙ

Ἡ μεγίστη. Ὕψ. 0,085. Διάμ. 0,066. Ἡ ἐλαχίστη. Ὕψ. 0,047. Διάμ. 0,034.

Εἰκ. 34 (Τ. 48,8 Τ. 11,5)

Εἰκ. 35. (Τ. 27,7 Τ. 29,3)

49. Τ. 25,3. Πηλὸς ὀλίγον ἐψημένος καὶ μαλακός. Ἄνευ κοσμημάτων. Ποὺς ἐπίπεδος.

50. Τ. 83,2 (Εἰκ. 32,1). Τρεῖς λεπταὶ ζῶναι ἐπὶ τῆς κοιλίας. Πηλὸς διάφορός πως τοῦ τῶν πρωτοκορινθιακῶν. Ποὺς ἐπίπεδος.

51. Τ. 48,8 (Εἰκ. 33,1). Ζῶναι περὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν λαιμόν, ἀκτῖνες ἐπὶ τοῦ ὤμου, κύκλοι ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ γραμμαὶ λοξῶς συναντώμεναι ἐπὶ τῆς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λαβῆς. Ὅμοιοι Τ. 29,3 (Εἰκ. 35,2). Τ. 3α καὶ τρεῖς ἐκ Τ. 48,8 (Εἰκ. 34,1). Εἰς τινας αὐτῶν αἱ ἀκτῖνες πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν.

52. Τ. 83,3. Ὁμοία. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ὤμου ἕλικες ἐκφυόμεναι ἐκ τῶν κάτω.

53. Τ. 11,5 (Εἰκ. 34,3). Αἱ ἕλικες ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ.

54. Τ. 42. Ἐντελῶς ὁμοία τῇ προηγουμένῃ.

55. Τ. 11,5 (Εἰκ. 32,2). Περιφερικαὶ ζῶναι ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ λαιμοῦ, κύκλοι ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ γραμμὴ κατὰ μῆκος τῆς λαβῆς. Ἐπὶ τοῦ ὤμου φύλλα. Ὅμοιαι Τ. 42 καὶ Τ. 27,7 (Εἰκ. 35,1).

56. Τ. 48,8 (Εἰκ 34,2). Ἐπὶ τοῦ ὤμου γωνίαι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν. Ἡ ἄλλη κόσμησις ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέρω. Ὅμοιαι Τ. 64,2. Τ. 47,3 (Εἰκ. 33,3). Ἐν τῇ τελευταίᾳ κάτωθεν τῶν τριγώνων ζώνη ζατρικίου.

Εἰκ. 36. (Τ. 18,2).

57. Τ. 3α. Ὦμος ληκύθου, ἐφ' οὗ ἀντὶ τριγώνων ὀρθοὶ ῥόμβοι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν.

58. Τ. 19,10. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη πτηνῶν. Ὁμοία Τ 11,5. Χρῆσις καὶ χαρακτῶν γραμμῶν.

59. Τ. 37,4. Ἐπὶ τοῦ χείλους ζώνη στιγμάτων, περὶ τὸν πόδα ἀκτῖνες. Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τῆς κοιλίας ζῶναι ζῴων ἀνὰ μίαν.

60. Τ. 18,2 (Εἰκ. 36). Ἀκτῖνες ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ περὶ τὸν πόδα. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς λαβῆς κάθετοι γραμμαί. Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τῆς κοιλίας ζῶναι ζῴων καὶ ὡς παραπληρώματα ἕλικες καὶ στικτοὶ ῥόδακες. Ἄνωθεν τῶν ἀκτίνων τοῦ ποδὸς ζώνη καθέτου ζιγζὰκ καὶ σφαιριδίου ἐν καθέτῳ ἄξονι, ἐναλλασσομένων.

61. Τ. 37,4. Χρῶμα κατὰ μέγα μέρος ἐξίτηλον. Μεταξὺ τῶν ἀκτίνων τοῦ ποδὸς μικρότεραι ἀκτῖνες ὡς ἐν πυξίδι ὑπ' ἀριθ. 39. Ὑπὸ τὸν πόδα κύκλος. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐν ζώνῃ ἀνὴρ ὀρθὸς μετὰ δύο ἀκοντίων μεταξὺ δύο κάπρων, ὄπισθεν τῶν ὁποίων λέων.

62. Τ. 11,5 (Εἰκ. 33,2). Ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ περὶ τὸν πόδα ἀκτῖνες, ὑπὸ τὸν πόδα κύκλος καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας λαβῆς λοξῶς συναντώμεναι γραμμαί. Ἡ κοιλία κεκαλυμμένη διὰ πλατείας ζώνης ζατρικίου. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἑκατέρωθεν ἄνθους λωτοῦ ἀνὰ ἕνα τρέχοντα κύνα. Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν γίνεται χρῆσις καὶ χαρακτῶν γραμμῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 58.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

9. ΟΙΝΟΧΟΑΙ

α. Πρωτοαττικαὶ ἢ Φαληρικαί.

Μεγίστη Ὕψ. 0,214. Δ. 0,147. Ἐλαχίστη Ὕψ. 0,09. Δ. 0,05.

63. Τ. 23,2. Λαβὴ δίδυμος. Καθ' ὅλον τὸ σῶμα λεπταὶ περιφερικαὶ ζῶναι μεταξὺ πλατυτέρων. Λαιμὸς ἐπικεχρισμένος.

64. Τ. 19,6. Περὶ τὸ σῶμα περιφερικαὶ ζῶναι. Ὦμος ἐπικεχρισμένος ὡς

Εἰκ. 37 (Τ. 19Α. 11).

Εἰκ. 38. (1 = Τ. 34,2 2 = Τ. 32 Α. 5 3 = Τ. 34,4 4 = Τ. 48,3).

καὶ λαιμὸς πλὴν τῆς προσόψεως, ἐφ' ἧς μετόπη μετὰ δυσδιακρίτου κοσμήματος. Ἐπὶ τῆς διδύμου λαβῆς πλάγια κτυπήματα χρωστῆρος.

65. Τ. 19Α,11 (Εἰκ. 37). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Ἐν τῇ μετόπῃ τῆς προσόψεως γρύψ.

66. Τ. 48,3 (Εἰκ. 38,4). Πρὸς τὰ κάτω ζῶναι λεπταί. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη κοσμήματος ἐν εἴδει βαθμίδος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτῖνες. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ὀκτωειδῆ κοσμήματα. Ἡ αὔλαξ τῆς λαβῆς μέλαινα καὶ ἑκατέρωθεν πλάγια κτυπήματα.

67. Τ. 32Α,5 (Εἰκ. 38,2). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ζώνη πριονοειδοῦς κοσμήματος καθέτως. Ἐπὶ τῆς ἁπλῆς λαβῆς γραμμαὶ κατὰ μῆκος.

68. Τ. 62,3. Σχεδὸν ὁμοία. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἐναλλὰξ καθέτως γραμμαὶ καὶ ζιζὰκ πάλιν καθέτως, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων προέρχεται τὸ πριονοειδὲς κόσμημα τῆς προηγουμένης.

69. Τ. 34 (Εἰκ. 38,1). Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ λαιμοῦ ζῶναι λογχοειδῶν φύλλων, ἀνὰ μίαν.

70. Τ. 34 (Εἰκ. 38,3). Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη καθέτων ζιγζάκ. Ἐπὶ τοῦ ὤμου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἀκτῖνες πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν στίγματα. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τὸ σύνηθες ὀκτωειδὲς κόσμημα.

71. Τ. 14. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτῖνες πλήρεις γραμμῶν. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κόσμημα ἐκ πλαγίων ζικζὰκ παραλλήλων πολὺ πλησίον ἀλλήλων κειμένων, ὡς ἐν πρωτοκορινθιακῇ ληκύθῳ ὑπ' ἀριθ. 61.

β΄. Πρωτοκορινθιακαί.

72. Τ. 65,2. Ὕψ. 0,065. Διάμ. 0,08. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, πολὺ βραχέος λαιμοῦ καὶ ὤμου βαθμηδὸν ἀνιόντος πρὸς τὸν λαιμόν. Ἐπίχρισμα ἀνοι-

Εἰκ. 39. (Τ. 81 Α).

Εἰκ. 40. (Τ. 78,1)

κτὸν καστανόν. Τρεῖς ζῶναι περιφερικαὶ τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Λαβὴ τεθραυσμένη.

73. Τ. 11,3. Ὕψ. 0,088. Διάμ. 0,077. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ τὸ χεῖλος καὶ ὤμου ἀποτόμως συναντῶντος τὸν βραχὺν λαιμόν. Ἐπίχρισμα καστανὸν ἄνευ ζωνῶν περὶ τὴν κοιλίαν.

74. Τ. 81 Α (Εἰκ. 39). Ὕψ. 0,20. Διάμ. 0,125. Ἐπίχρισμα κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρον. Μετὰ ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Περὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν λαιμὸν ζῶναι περιφερικαὶ λεπταί. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη διακοπτομένη καθέτων ζικζάκ.

γ΄. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Καὶ τούτων ἡ σχέσις πρὸς τὰς πρωτοκορινθιακὰς εἶναι οἵα ἡ τῶν ὁμοίων κοτυλῶν καὶ πυξίδων πρὸς τὰς τῶν αὐτῶν σχημάτων πρωτοκορινθιακάς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

75. 28,3. Ὁμοία τῇ ὑπ' ἀριθ. 73. Ἐπίχρισμα καστανομέλαν.

76. Τ. 67,1. Ὁμοία. Ἐπίχρισμα καστανοερυθρόν.

77. Τ. 78,1 (Εἰκ. 40). Ὁμοία τῇ ὑπ' ἀριθ. 72. Ἐπίχρισμα μέλαν. Ἐπὶ τῆς

Εἰκ. 41. (1 = Τ. 27,5. 2 = 50,4. 3 = 48,4. 4 = 33,6. 5 = 34).

λαβῆς πλάγιαι γραμμαί. Ὅμοιαι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροκαστανοῦ ἐπιχρίσματος, μετὰ τῶν (τριῶν ἢ μιᾶς) περιφερικῶν ζωνῶν κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας, μετὰ

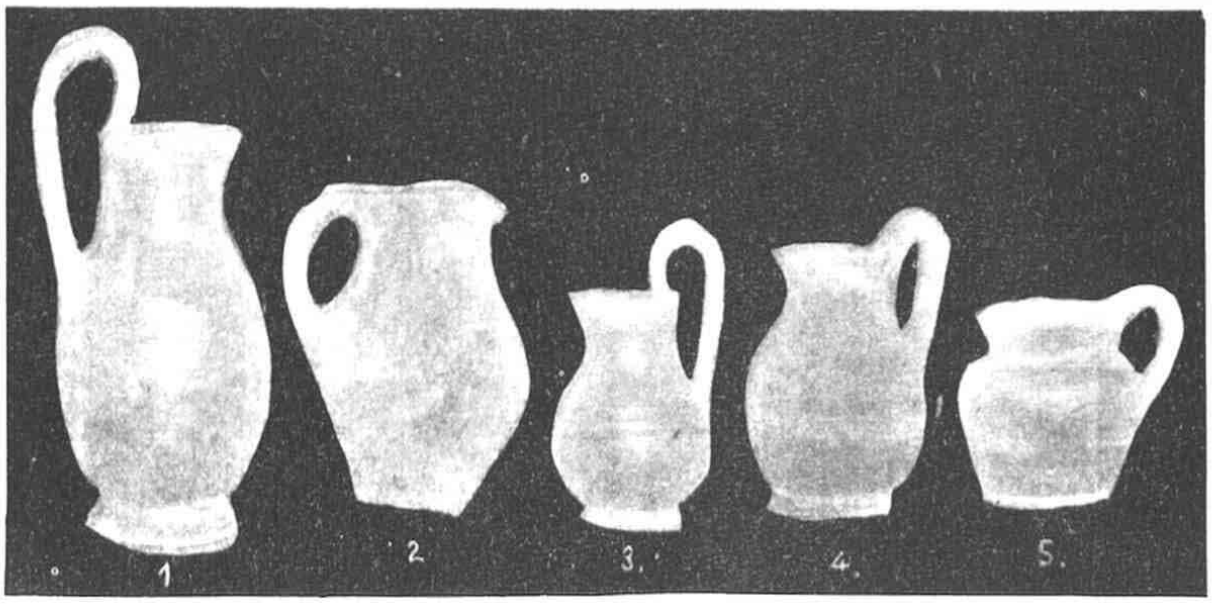

Εἰκ. 42. (1 = Τ. 59,1. 2 = 29,1. 3 = 17,3. 4 = 18, Α 3. 5 = 37,5).

τῶν πλαγίων γραμμῶν ἐπὶ τῆς λαβῆς ἢ μιᾶς γραμμῆς κατὰ μῆκος τῆς λαβῆς ἐκ τῶν Τ. 58,3. Τ. 57,2. Τ. 81,2. Τ. 71,3. Τ. 78,1. Τ. 31,3. Τ. 19,3. Τ. 47,5. Τ. 65,2.

δ'. Διάφοροι.

78. Τ. 48,4. Ὕψ. 0,058. Διάμ. 0,047 (Εἰκ. 41,3). Πρώιμος ἀττική, πολὺ ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς Φαληρικάς, μετὰ βραχυτέρου λαιμοῦ καὶ λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τὸ χεῖλος, ἐφ' ἧς κατὰ μῆκος γραμμή. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κατακόρυφοι γωνίαι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἄλλαι ἐνάλληλοι, καὶ ἀστερίσκοι, ἀμφότερα πλαισιούμενα διὰ σπείρας ἢ στρεπτοῦ. Ἑκατέρωθεν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀνὰ ἕνα ὀφθαλμόν. Πρβλ. πρωτοαττικὴν

Εἰκ. 43. (1 = 27,5, 2 = 17,2, 3 = 36,4).

ἐν JB 1887 fig. 13, ἰωνικὰς Augenkannen ἐν Kiehn, Fouilles de Vroulia σ. 290 καὶ ἰωνικοὺς Augenamphoren ἐν AM. 1900, 96 κ.ἑ.

79. Τ. 50,4. Ὕψ. 0,007. Διάμ. 0,058 (Εἰκ. 41,2). Πρωτοαττικὴ μετὰ τριφυλ-

Εἰκ. 44. (1 = 16,2, 2 = 18,2, 3 = 18 Α. 1, 4 = 31,1, 5 = 62,1, 6 = 32,1, 7 = 16,3, 8 = 18,1)

λοειδοῦς στόματος, λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ τὸ χεῖλος μετὰ γραμμῆς καὶ ἀνεπτυγμένου ποδός. Ὑπὲρ τὸν πόδα ζώνη γωνιῶν. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τετράπλευρα μετὰ τῶν διαγωνίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν κάθετα ζικζάκ. Λαιμὸς ἐπικεχρισμένος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

80. Τ. 33,6. Ὕψ. 0,075. Διάμ. 0,058 (Εἰκ. 41,4). Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, διδύμου λαβῆς ὑπερεχούσης τοῦ χείλους καὶ ἀνεπτυγμένου μετ᾽ ἀκτίνων ποδός. Ἐπὶ τοῦ ὤμου πτηνὸν μεταξὺ δύο λεόντων καὶ κάτωθεν τούτων ζώνη ζατρικίου. Πηλὸς ἐρυθρός, λέοντες διὰ μέλανος μετὰ χρήσεως καὶ χαρακτῶν γραμμῶν (Κορινθιάζον)

81. Τ. 37,5 (Εἰκ. 42,5). Ὕψ. 0,055. Διάμ. 0,062. Στόμα εὐρὺ τριφυλλοειδὲς

Εἰκ. 46. (1 = 48,2. 2 = 62,1. 3 = 55,2. 4 = 74,1. 5 = 16,1. 6 = 71,1. 7 = 11,2. 8 = 64,3. 9 = 56,1. 10 = 19 A. 1. 11 = 18 A. 1)

ἄνευ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρός, ἐπίχρισμα βαθὺ καστανόν. Ἐπὶ τῆς λαβῆς κυματοειδὴς γραμμή.

82. Τ. 59,1. Ὕψ. 0,116. Διάμ. 0,07 (Εἰκ. 42,1). Ἐπιμήκης μετὰ ἀνεπτυγμένου ποδός, τριφυλλοειδοῦς στόματος καὶ λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ αὐτό. Γάνωμα τὸ τῶν μετέπειτα ἀττικῶν. Ὁμοία μικροτέρα ἐν Τ. 17,3 (Εἰκ. 42,3). Ὡσαύτως τὸ σῶμα τῆς ἐκ Τ. 4.

83. Τ. 29,1 (Εἰκ. 42,2). Ἐκ πηλοῦ χονδροκόκκου, μετ᾽ εὐρέος στόματος, ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὕψ. 0,086. Δ. 0,065.

84. Τ. 27,5. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, σφαιρικῆς βάσεως καὶ ὑψη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λῆς διδύμου λαβῆς. Πηλὸς κορινθιακὸς ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὕψ. 0,085. Δ. 0,080.

85. Τ. 70,1. Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ ἐκ πηλοῦ ὠχροῦ ἐρυθροῦ. Ὅμοιαι Τ. 82,3. Τ. 55α,3.

86. Τ. 79,1. Κορινθιακὴ μετὰ πεπλατυσμένης βάσεως (ἀρύβαλλος μετ' ἀποκεκομμένου τοῦ κάτω ἡμίσεος). Ἐπὶ τοῦ χείλους κύκλοι, ἐπὶ τοῦ ὤμου κτυπήματα χρωστῆρος καὶ ὑπ' αὐτὰ ζώνη πτηνῶν.

87. Τ. 36,4 (Εἰκ. 43,3). Ὁμοία. Πηλὸς ἐρυθρός. Ἐπὶ τοῦ χείλους κτυπήματα χρωστῆρος.

88. Τ. 47,2 (Εἰκ. 43,2). Ὁμοία ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ ἄνευ ἐπιχρίσματος.

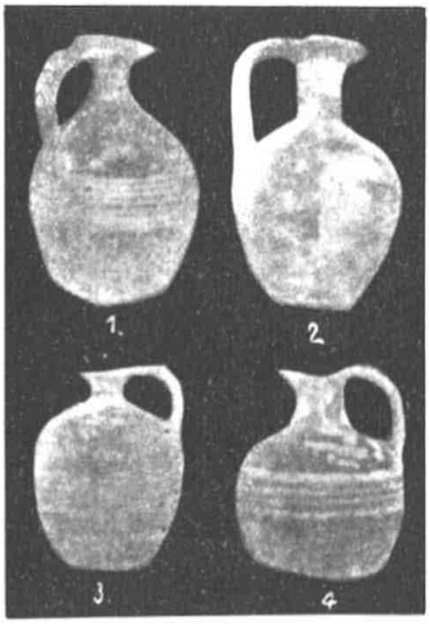

Εἰκ. 46. (1 25,4, 2 58,4, 3 28, 24 19 A 2).

Εἰκ. 47. (Τ. 32 A 4).

89. Τ. 11,4. Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ.

90. Τ. 83,5. Ὁμοία ταῖς προηγουμέναις κατὰ τὴν μορφήν, ἐξ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, μετὰ μελαινῶν ζωνῶν περὶ τὴν βάσιν καὶ κυματοειδῶν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

91. Τ. 18α,3 (Εἰκ. 42,4). Μετὰ στρογγύλου στόματος ἀποκλίνοντος καὶ ὑψηλῆς λαβῆς. Ἐπίχρισμα καστανόν. Ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὴν κοιλίαν καὶ καστανὴ περὶ τὸ ἐσωτερικὸν χεῖλος. Ὁμοία Τ. 36,5. Τ. 67,1.

92. Τ. 34 (Εἰκ. 41,5). Μετὰ ὀξείας κοιλίας. Ἐπὶ τοῦ ὤμου διὰ βαθέος καστανοῦ γραμμικὰ κοσμήματα. Γῆ ἐρυθρά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

10. ΣΚΥΦΟΙ

93. Τ. 16,2 (Εἰκ. 44,1). Ἄνευ λαβῆς μετὰ πολὺ ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους, ἐφ' οὗ ὀπή. Ἐπίχρισμα ἐρυθροκαστανόν.

94. Τ. 74,1 (Εἰκ. 45,4). Ὕψ. 0,037. Διάμ. 0,10. Μετὰ μιᾶς ὠτοειδοῦς λαβῆς καὶ ζωνῶν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδὴς γραμμή.

95. Τ. 29,2. Μετὰ μιᾶς λαβῆς καὶ μικρόν τι ἀποκλίνοντος χείλους. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν. Ἐπὶ τῆς λαβῆς πλάγιαι γραμμαί. Πηλὸς ὠχρὸς ἐρυθρός. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ καστανοῦ ἢ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ ἐπιχρί-

Εἰκ. 48. (Τ. 25,4).

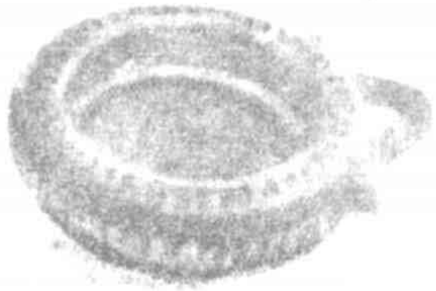

Εἰκ. 49. (Τ. 33,7).

σματος ἐν Τ. 10,1. Τ. 11,1. Τ. 18,1 (Εἰκ. 44,8). Τ. 19,1 (τρεῖς). Τ. 19,7. Τ. 25,1. Τ. 23. Τ. 27,1. Τ. 28,1. Τ. 31,1 (Εἰκ. 44,4). Τ. 32,1 (Εἰκ. 44,6). Τ. 34. Τ. 37,1. Τ. 56,1 (Εἰκ. 45,9). Τ. 57,1. Τ. 58,1. Τ. 74,1 (Εἰκ. 45,4). Τ. 82,1. Τ. 83,1. Οὗτοι φέρουσιν ἐπὶ τῆς λαβῆς γραμμὰς καθέτους ἢ πλαγίας ἢ καὶ ἀμφότερα, ἐπὶ δὲ τοῦ χείλους ἐσωτερικῶς μίαν ἢ περισσοτέρας περιφερικὰς ζώνας ἢ κτυπήματα χρωστῆρος ἢ ἐνίοτε ἀμφότερα.

96. Τ. 62,1 (Εἰκ. 45,2). Ὅμοιος. Περὶ τὴν βάσιν περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ὑπὲρ αὐτὰς κύκλοι ἀκανόνιστοι.

97. Τ. 48,2 (Εἰκ. 45,1). Τοῦ αὐτοῦ σχήματος πρωτοαττικός. Ποὺς δακτυλοειδής, ὑπ' αὐτὸν κύκλος καὶ ὑπὲρ αὐτὸν ἀκτῖνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓν στίγμα. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ χείλους ζώνη ζατρικίου καὶ ὑπ' αὐτὴν περιφέρεται ζώνη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μετὰ ἄνθους. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Τ. 48 δύο ἕτερα μετ' ἐπιπέδου ποδὸς καὶ ἄνευ τῶν κοσμημάτων (Εἰκ. 44,2).

98. Τ. 10,2. Μετὰ πολὺ ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους (Εἰκ. 45, 8. 10. 11). Ὅμοιοι Τ. 11,2 (δύο) (Εἰκ. 45,7). Τ. 27,2. Τ. 37,2. Τ. 47,4. Τ. 70,2 (δύο). Τ. 71,1 (Εἰκ. 45,6). Τ. 81,1. Τ. 83,1. Καὶ ἐν τούτοις ἡ κόσμησις τῆς λαβῆς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χείλους ὡς ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 95. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν ἐπιφάνεια ἢ ἐπιχρίεται ὅλη ἢ μόνον ὁ περὶ τὴν βάσιν χῶρος, ὁπότε ὑπὸ τὸ χεῖλος περιφέρεται πλατεῖα κυματοειδὴς γραμμή.

99. Τ. 36,1. Διαφέρων τῶν δύο τύπων τῶν ὑπ' ἀριθ. 95 καὶ 98 Σῶμα σχετικῶς ταπεινότερον. Ἡ κοιλία διὰ συγκλίσεώς τινος πρὸς τὰ ἄνω χωρίζεται

Εἰκ. 50. (1 = Τ. 48,1, 2 = Τ. 64,5, 3 = Τ. 48,1)

τοῦ μικρόν τι ἀποκλίνοντος χείλους. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν (σχεδὸν ἀττικὸν γάνωμα). Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 18Α,1 (Εἰκ. 45,3). Τ. 36,1. Τ. 50,1 (δύο). Τ. 55,1. Τ. 62,1 (Εἰκ. 44,5). Τ. 71,1. Τ. 79,1. Ὁ Τ. 16,3 (Εἰκ. 44,7) πολὺ μεγαλίτερος φέρει ἐπίχρισμα ἐρυθρὸν καὶ ὑπὸ τὴν βάσιν.

100. Τ. 10,3. Μετὰ μικρόν τι ἀποκλίνοντος χείλους, ὡς οἱ ὑπ' ἀριθ. 95, καὶ δύο ὁριζοντίων λαβῶν κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Ἐπίχρισμα μέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χείλους περιφερικαὶ ζῶναι τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 23α,4. Τ. 31,2. Τ. 58,2.

101. Τ. 29,2. Μετὰ δύο ὁριζοντίων λαβῶν καὶ χείλους ἄνευ ἀποκλίσεως. Ἐπίχρισμα μέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀφιεμένης ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ κατὰ τὴν γραμμὴν τῶν λαβῶν. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ καστανου καὶ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 17,2. Τ. 16,1 (Εἰκ. 45,5). Τ. 55α,2 (Εἰκ. 45,3). Τὸ χεῖλος τῶν δύο τελευταίων τετμημένον ὁριζοντίως καὶ ἐπ᾿ αὐτοῦ κτυπήματα χρωστῆρος ἢ τριγωνίδια.

II. ΔΙΑΦΟΡΑ

102. Τ. 33,3. Ἀρύβαλλος κορινθιακὸς μετὰ τοῦ συνήθους κατὰ τὴν κοιλίαν κοσμήματος.

103. Τ. 33,4. Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὅμοιον Τ. 27,5 (Εἰκ. 43,1).

104. Τ. 19,2 (Εἰκ. 46,4). Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος. Ἐπίχρισμα μέλαν μετὰ λεπτῶν ζωνῶν τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὴν κοιλίαν. Ὁμοία Τ. 28,2 (Εἰκ. 46,3) μετὰ καστανοῦ ἐπιχρίσματος.

105. Τ. 32Α,4. Ἀμφορίσκος. Ζῶναι περὶ τὴν κοιλίαν. Ὑψ. 0,10. Διάμ. 0,085. Ἐπίχρισμα καστανὸν (Εἰκ. 47).

106. Τ. 64,5 (Εἰκ. 50,2). Μικρὸν μόνωτον διὰ τῆς χειρὸς πεποιημένον. Πηλὸς κιτρινωπός. Διὰ βαθέος καστανοῦ ἐπίχρισις ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικῶς γραμμικὰ κοσμήματα.

107. Τ. 33,7 (Εἰκ. 49). Κώθων (λύχνος) μετὰ περιφερικῶν ζωνῶν καὶ ἐπ᾿ αὐτῶν γραμμαὶ καθέτως. Ὑψ. 0,031. Διαμ. 0,073.

Εἰκ. 51. (Τ. 3α).

108. Τ. 58,4 (Εἰκ. 46,2). Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ.

109. Τ. 25,4. Ὑψ. 0,105. Διάμ. 0,064. Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος πρωτοαττική. Ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους ζῶναι περιφερικαί. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη καθέτων ζικζάκ. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη ἀνθῶν τριπετάλων ἐντὸς ἐλλειψοειδοῦς πλαισίου ἀκριβῶς ὡς ἐν σκύφῳ ὑπ᾿ ἀριθ. 97 (Τ. 42,2). Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ σύστημα παραλλήλων ζικζὰκ ὁριζοντίως ὡς ἐν οἰνοχόῃ ὑπ᾿ ἀριθ. 71. Ἐπὶ τοῦ χείλους κύκλοι καὶ ἐπὶτῆς λαβῆς κτυπήματα χρωστῆρος. Ὁμοία ταύτῃ μία ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου μετὰ μόνον περιφερικῶν ζωνῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν κοσμημάτων τῆς λαβῆς καὶ τοῦ χείλους (Εἰκ. 48,1 καὶ 46,1).

110. Τ. 48,1 (Εἰκ. 50,3). Πρωτοαττικὸν ποτήριον μετὰ ὑψηλοῦ σώματος καὶ μιᾶς λαβῆς φερούσης στήριγμα καὶ κατὰ τὸ μέσον. Ζῶναι περιφερικαὶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν κάθετα ζικζὰκ καὶ τὰ ἐν εἴδει βαθμίδων κοσμήματα. Ζῶναι πλατύ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τεραι καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, πλάγιαι δὲ γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ τῆς λαβῆς. Ὕψ. 0,103. Διάμ. 0,09.

111. Τ. 48,1 (Εἰκ. 50,1). Ὅμοιον πρωτοαττικόν. Ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη ζικζὰκ διακοπτομένου καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη ἑλίκων, ἀφ᾽ ὧν ἐξαρτῶνται οἱονεὶ

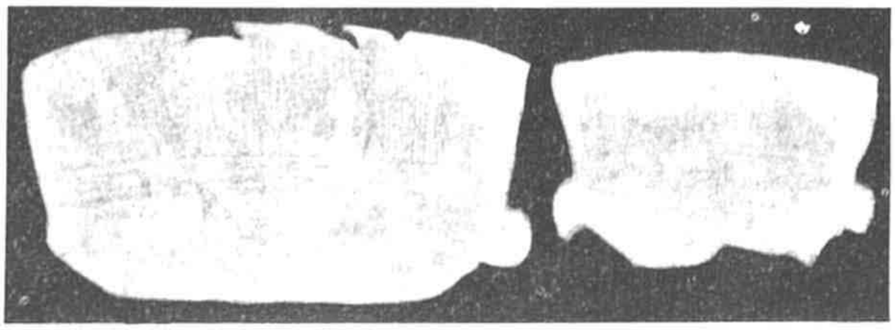

Εἰκ. 52. (1 = Τ. 40, 2 = Τ. 41)

θύσσανοι, συναπτομένων ἀνὰ δύο ἐν σχήματι καρδίας. Μικρότεροι ἕλικες παραπληρωματικῶς. Ὕψ. 0,102. Διάμ. 0,085.

112. Τ. 48,1. Ὅμοιον πρωτοαττικόν. Ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ κάθετοι γραμμαὶ καὶ ζικζὰκ ἐναλλάξ, ὡς ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 68 φαληρικῆς οἰνοχόης.

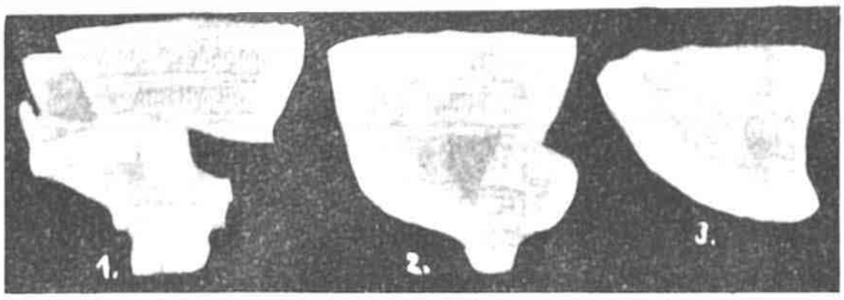

Εἰκ. 53. (Τ. 14)

Ὕψ. 0,077. Διάμ. 0,045. Ὁμοίου τεμάχιον Τ. 83,4. Ἄλλου ὁμοίου μέρος κοιλίας, ἐφ᾽ ἧς σχέδιον ζατρικίου. Τ. 51.

113. Τ. 3α (Εἰκ. 51). Πρωτοαττικὴ κύλιξ μετὰ ὑψηλοῦ διατμήτου (à jour) ποδός, παρομοίου τοῖς βοιωτικοῖς, συγκολληθεῖσα οὐχὶ πλήρης ἐκ τῶν ἐν τῇ πυρᾷ τεμαχίων. Ὕψ. 0,115. Διάμ. χείλους 0,097. Λαβαὶ ὠτοειδεῖς κεκολλημέναι κατὰ τὴν βάσιν τῆς κύλικος. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια μέλαινα. — Διὰ δεσμῶν ἐκ καθέτων ἢ ἐκ καθέτων ἅμα καὶ λοξῶν γραμμῶν διαιροῦνται αἱ δύο ζῶναι τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εἰς μετόπας, αἵτινες πληροῦνται διὰ τετραπόδων, πτηνῶν, γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ ἐσχηματισμένων φυτικῶν κοσμημάτων μηδενὸς τηρουμένου κανόνος συμμετρίας ἢ ἀντιστοιχίας. Ὁμοίως πληροῦνται καὶ αἱ διὰ τῶν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

διατμήσεων σχηματιζόμεναι μετόπαι τῶν δύο ζωνῶν τοῦ ποδός. Ὁ πούς πλαισιοῦται κάτω διὰ κοσμήματος ἐν εἴδει στρεπτοῦ ὁμοίου τῇ τῆς ὑπ' ἀριθ. 78 οἰνοχόης.

114. Τ. 40 (Εἰκ. 52,1). Ὁμοίας κύλικος ἄνω μέρος συγκολληθὲν ἐκ τεμαχίων τῆς πυρᾶς. Διάμ. 0,20. Ἐσωτερικῶς ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Ἐξωτερικῶς μόνον γεωμετρικὰ κοσμήματα.

115. Τ. 14. Ὁμοίας τεμάχια. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη πτηνῶν σφόδρα ἐσχηματισμένων. Παρομοίων κυλίκων τεμάχια, τῶν ὁποίων ἓν φέρει κόσμημα περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδὲς ἐπικεκολλημένον (impasto) (Εἰκ. 53).

116. Τ. 41 (Εἰκ. 52,2). Ἄνω μέρος ὁμοίας κύλικος συγκολληθὲν ἐκ τεμαχίων. Διάμ. 0,14. Ἄνω περὶ τὸ χεῖλος ζώνη μακροπόδων καὶ μακρολαίμων βοσκόντων πτηνῶν σφόδρα ἐσχηματισμένων. Πρβλ. ΑΕ 1911, 246 κ.ἑ.

Γ' ΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΕΤΟΙ

Τοῦ τάφου (Πρβλ. σελ. 25, 87) τὸ πλάτος εἶναι περίπου 4,80 μ., οἱ δὲ σιδηρόδετοι κεῖνται ἐντὸς αὐτοῦ ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου εἰς δύο ἢ καὶ πλείονα ἐπάλληλα στρώματα, ἐστραμμένοι πάντες ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς [1] (Εἰκ. 54, 55, 56, 57, 58).

[1] Τὸ πρωτοφανὲς τοῦ εὑρήματος ἐν θέσει πολυσυχνάστῳ καὶ ὥρᾳ τοῦ ἔτους προσφορωτάτῃ ἐκίνησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον τύπου καὶ κοινοῦ, καὶ κατὰ ἑκατοντάδας κατεβίβαζεν ὁ ἠλεκτρικὸς τροχιόδρομος τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ περιχώρων διαφόρου τάξεως, ἡλικίας καὶ φύλου προσκυνητὰς τῶν μυστηριωδῶν προγόνων, τῶν ὁποίων ὁ τάφος εὑρέθη ἐν τῇ φαληρικῇ ἀκτῇ. Παρορμώμενοι καὶ ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ἀρχαιολόγοι ἢ ἀρχαιολογοῦντες, ἐξέφρασαν διαφωτιστικὰς ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ γνώμας, τὰς ὁποίας συνοψίζομεν ὧδε:

1. Ἐν φύλλῳ Πατρίδος 7740, 17 Ἰουλίου 1915, ὁ κ. Α. Φιλαδελφεὺς νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ δούλων καὶ δὴ τῶν ἀργυρωνήτων μεταλλουργῶν τοῦ Λαυρίου (Ἀθην. VI σ. 272, 6) τῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος στασιασάντων καὶ ἐκεῖθεν (ἐκ Σουνίου), δῃούντων τὴν Ἀττικήν. Συνιστῶνται καὶ μέτρα προληπτικὰ τῆς καταστροφῆς τῶν σκελετῶν.

2. Ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν 18 Ἰουλίου 1915, κ. Χ. Ἠλιοπούλλου πολλὰ περὶ τὸ θέμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν «εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα τὸ μέρος τοῦτο ἐχρησίμευε διὰ τὴν ταφὴν τῶν καταδίκων καὶ τῶν δούλων». Πόθεν τοῦτο γνωστόν;

3. Ἐν φύλλῳ Ἑστίας 7683, 20 Ἰουλίου 1915, ὁ κ. Α. Κεραμόπουλλος ὑποθέτει ὅτι τὸ νεκροταφεῖον πιθανῶς ἐξετείνετο ἑκατέρωθεν παλαιᾶς τινος πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδοῦ, οὗ μέρος ἀνεσκάφη πρό τινων ἐτῶν, φρονεῖ δὲ ὅτι πρόκειται περὶ πειρατῶν συλληφθέντων καὶ ἐν τῷ πλοίῳ δεθέντων (ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ δεσμὰ) εἶτα δὲ ἐν προχείρῳ δικαστηρίῳ τοῦ Φαλήρου καταδικασθέντων.

4. Ἐν φύλλῳ Ἑστίας, 22 Ἰουλίου 1915, γνώμη τοῦ κ. Στ. Δραγούμη, ὅτι εἶναι οἱ Ἀγνῶτες Ἀργεῖοι ἥρωες.

5. Ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν, 23 Ἰουλίου 1915 διαμαρτυρία κ. Χ. Ἠλιοπούλλου καταπολεμοῦσα τὴν γνώμην «τῶν δυσωνύμων σχολῶν τοῦ μαλλιαρισμοῦ καὶ ἀθεϊσμοῦ, τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ἐλευθεροφρονισμοῦ», καθ' ἣν προϋποτιθεμένης μαρτυρικῆς ταφῆς ζώντων ὁ ἑλληνικὸς κόσμος καταβιβάζεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ βαρβαρικοῦ.

6. Ἐν φύλλῳ Ἑστίας 7689, Ἰουλίου 26, 1915 δεύτερον ἄρθρον κ. Α. Κεραμοπούλλου, καθ' ὃ οὔτε περὶ αἰχμαλώτων ἢ ναυαγῶν τῆς Σαλαμῖνος πρόκειται (ἀφοῦ τὸ κοινοτάφιον εὑρίσκεται μεταξὺ τάφων προϊστορικῶν) οὔτε περὶ Ἀγνώτων Ἀργείων οὔτε περὶ τουρκικῶν θυμάτων ἀλλὰ περὶ ναυτικοῦ ἀδικήματος, κατά τινα δὲ τροποποίησιν τῆς ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ γνώμης τὰ πολλὰ δεσμὰ πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συλλήψεως αὐτῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς θανατώσεως, ὅστις εἶναι ὁ «ἀποτυμπανισμὸς» ὁ γινόμενος ἐπὶ τοῦ «πεντεσυρίγγου ξύλου» τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἱππ. 1044).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν, εἴτε εἰς τὸ αὐτὸ στρῶμα ἀνήκουν εἴτε εἰς διάφορα δὲν εὑρίσκονται πάντοτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας γραμμῆς, ἀλλὰ χωροῦσι πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀνωμάλως. Τὸ διάστημα μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν

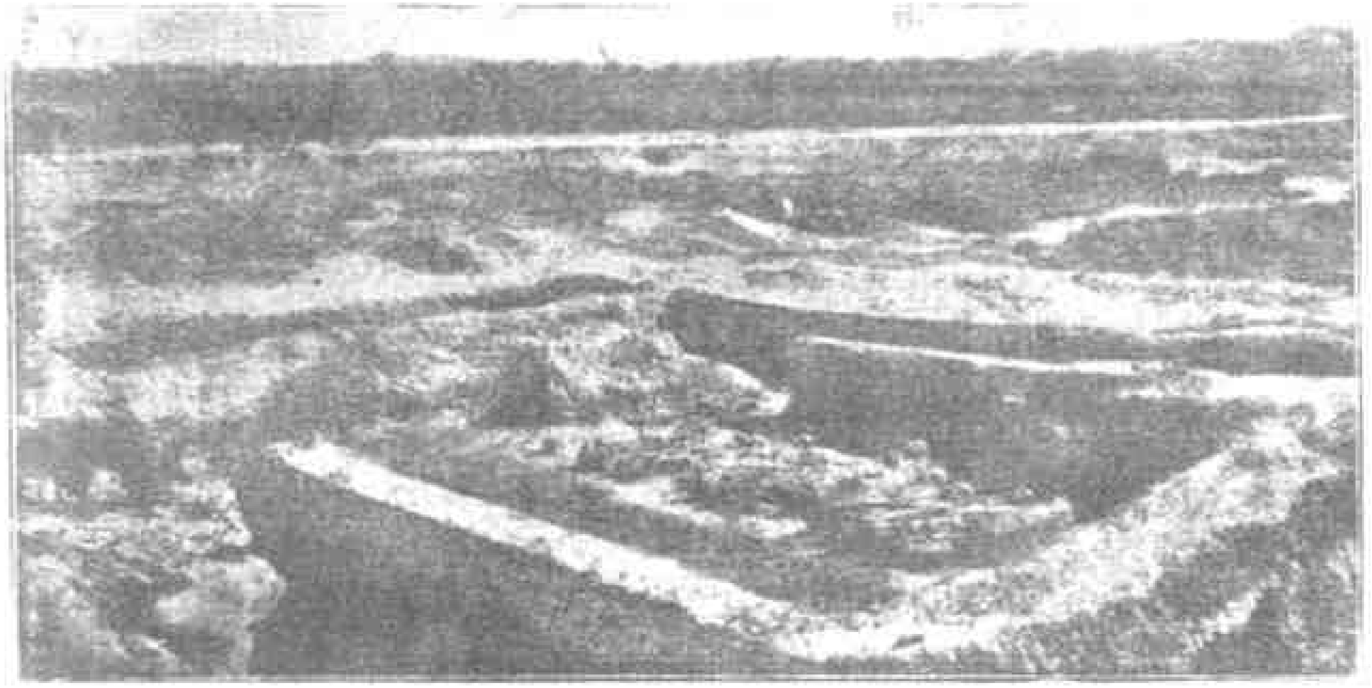

Εἰκ. 54. Γενικὴ ἄποψις τοῦ τάφου τῶν σιδεροδέτων. (Εἰς τὸ βάθος ἡ ὁδὸς ἑνοῦσα τὴν λεωφόρον Συγγροῦ πρὸς τὴν Παραλιακήν).

ἄκρων ποδῶν δύο μάλιστα προεκβαλλομένων νεκρῶν, ἀνερχόμενον εἰς 2,50 μ. περίπου, ἀποτελεῖ τὸ μῆκος τοῦ τάφου. Ἡ μερικωτέρα ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν περι-

7. Ἐν φύλλῳ Καιρῶν, 28 Ἰουλίου 1915 ὁ κ. Α. Φιλαδελφεὺς «μετὰ βαθυτέραν καὶ ἐκτενεστέραν αὐτοψίαν» ἐξακριβώνει τὸ εἶδος τῆς ποινῆς, ἥτις εἶναι ἡ τῆς προσηλώσεως ταυτιζομένη κατ' αὐτὸν πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Τσούντα κατὰ πρῶτον ὑποδειχθὲν πεντεσύριγγον ξύλον τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐμμένει δὲ εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὀφειλομένην τῷ κ. Β. Στάῃ, ὅτι πρόκειται περὶ τῶν στασιασάντων δούλων τοῦ Λαυρίου.

8. Ἐν φύλλῳ Ἐφημερίδος, 14 καὶ 16 Αὐγούστου 1915 ὁ κ. Γ. Ζηκίδης μετὰ μακροτάτην συζήτησιν καταλήγει εἰς τὴν μετ' ἐπιφυλάξεως γνώμην, ὅτι πρόκειται περὶ δημοσίων δούλων χρησιμοποιουμένων ὡς ναυτῶν, οἵτινες ἐπανεστάτησαν.

9. Ἐν φύλλῳ Ἔθνους 652, Αὐγούστου 17, 1915, Α. Κεραμοπούλλου τρίτον ἄρθρον, ἐν ᾧ ἀποκρούεται ἡ γνώμη περὶ δούλων καὶ προσηλώσεως ὡς ὅρου, ἐλέγχονται δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 δημοσιεύματος. Πρὸς τούτοις διασαφηνίζεται ἡ χρῆσις τοῦ πεντεσυρίγγου διὰ παραβολῆς πρὸς τὴν προσπαττάλευσιν τοῦ Προμηθέως ἐπὶ τοῦ βράχου κατὰ Ἡσίοδον καὶ Αἰσχύλον.

10. Κατὰ κ. Δραγάτσην ἀπεπνίγησαν οἱ κλοιόδετοι ἐν ᾧ τόπῳ εὑρέθησαν.

11. Κατὰ κ. Πατσουράκον πρόκειται περὶ θυμάτων τῆς τυραννίας τῶν τριάκοντα.

Ἂν καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν δούλων ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων οὐδὲν συμβάλλεται ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ τύπου, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν ἀρχαίων ὑπῆρχον πλεῖσται περιπτώσεις μεταβάσεως ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν δούλων εἰς τὴν τῶν ἐλευθέρων καὶ τἀνάπαλιν, ἀναφέρομεν καὶ τὰ ὑπὸ ἰατρῶν γραφέντα.

12. Ὑπὸ κ. Ι. Κούμαρη «Οἱ σκελετοὶ τοῦ Φαλήρου» ἐν φύλλῳ Ἑστίας Ἰουλίου 16, καὶ «Κρανιολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κλοιοφόρων τοῦ Φαλήρου» μετὰ καταμετρήσεων ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ.

13. Ὑπὸ κ. Ν. Π. Μιχαλακέα «Οἱ σκελετοὶ καὶ ἡ ἀνθρωπολογία» ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν 26 Ἰουλίου 1915 καὶ «ἐπὶ τῶν σκελετῶν μία ἐπιστημονικὴ συζήτησις» ἐν φύλλῳ Πατρίδος 26 Ἰουλίου 1915.

γραφὴ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀριθμήσεως λαβούσης ὡς ἀφετηρίαν τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου:

Νεκρὸς 1. Κεφαλὴ πρὸς τὰ δεξιά. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν μέρει ὑπὸ τὸ τοῦ δευτέρου καὶ δὴ οὕτως, ὥστε νὰ προβάλλῃ ἡ δεξιὰ πλευρά.

2. Κεφαλὴ ἀριστερά. Διάστασις ποδῶν 0,20.

3. Κεφαλὴ δεξιά. Βαθύτερον ἢ ὁ πρῶτος μετὰ προβεβλημένου τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὡς ἐφάνη κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν δύο πρώτων πρὸς μεταφορὰν εἰς τὸ Μουσεῖον.

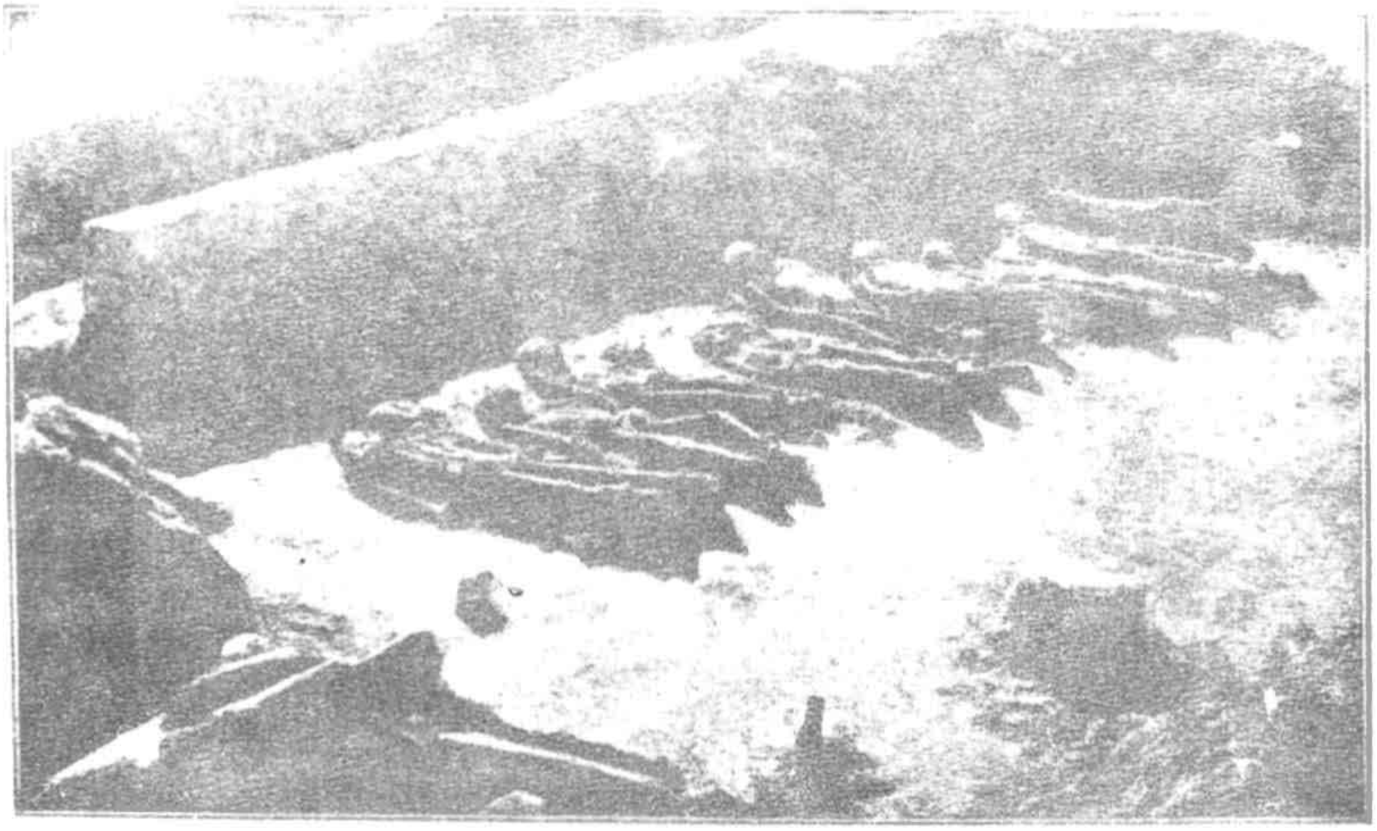

Εἰκ. 55. Ἄποψις τοῦ τάφου ἀπὸ Β.

4. Κεφαλὴ ἀριστερά. Ἀριστερὸς πους προβεβλημένος. Διάστ. ποδῶν 0,20.
5. Κεφαλὴ ἀριστερά. Θέσις ἀνώμαλος. Ἐλαχίστη διάστασις ποδῶν.
6. Κεφαλὴ πρὸς τὰ ἄνω. Ἐν τῷ βαθυτέρῳ στρώματι.
7. Κεφαλὴ ἀριστερά. Διάστασις ποδῶν 0,25.
8. Κεφαλὴ δεξιά. Ἐν τῷ βαθυτέρῳ στρώματι.
9. Κεφαλὴ ἀριστερά. Κεῖται ὑψηλότερον ἢ πάντες οἱ ἄλλοι.
10. Ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ ἐνάτου. Τὸ κάτω σῶμα κατὰ μέγα μέρος λείπει, καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ σφόδρα ἠκρωτηριασμένη. Ἡ δεξιὰ αὐτοῦ χεὶρ κεκαμμένη, ὡσεὶ προσπαθοῦντος νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ δεσμοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

11. Κεφαλὴ δεξιά. Ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὁ 9 ἐπιπέδῳ.
12. Κεφαλὴ δεξιά. Σκέλη ἐν διαστάσει 0,30. Ὁ ἀριστερὸς βραχίων ἀνυγόμενος καὶ ἐκτεινόμενος ὑπὸ τὸν νεκρὸν 15.
13. Κεφαλὴ πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ σῶμα ὑπὸ τὸν 12ον.
14. Κεφαλὴ ἀριστερά. Διάστασις ποδῶν 0,20.
15. Κεφαλὴ ἀριστερά. Ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν 14ον. Διάστασις ποδῶν 0,25.

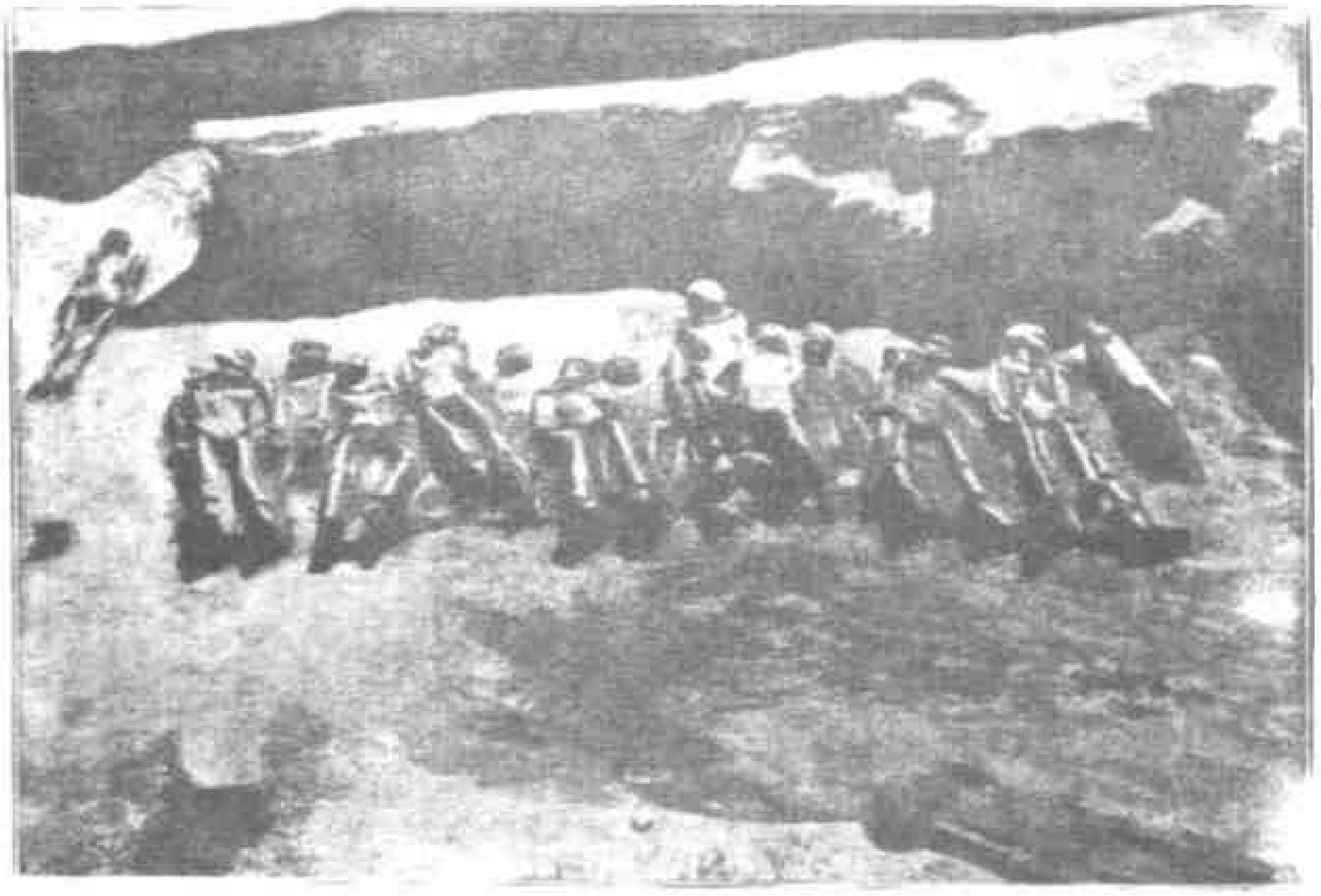

Εἰκ. 58. Ἄποψις τοῦ τάφου ἀπὸ Δ.

16. Κεφαλὴ ἀριστερά. Ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν 15ον, οὕτως ὥστε οἱ τρεῖς τελευταῖοι κεῖνται ἀλληλεπάλληλοι.
17. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κεκλιμένη κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ τούτου ἀνέκυψε ὑπὸ τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ 5ου, καθαριζομένου τοῦ νεκροῦ 4 πρὸς μεταφορὰν εἰς τὸ Μουσεῖον.
18. Τούτου δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ὁ τοῖχος καὶ ἡ κνήμη μετὰ τῶν κλοιῶν[1].

[1] Μετεφέρθησαν εἰς τὸ Ἐθν. Μουσεῖον οἱ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2, 4, 10, 14 … 16, 18.

Οἱ κλοιοί, οὓς φέρουσιν οἱ νεκροὶ κατὰ τὸν λαιμόν, τοὺς ἁρμοὺς τῶν χειρῶν καὶ τοὺς τῶν ποδῶν, εἶναι ἀνοικτοὶ πρὸς τὸ κάτω μέρος καὶ ἢ (1) κάμπτονται τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν αὐτῶν οὕτως ὥστε ὁ κλοιὸς νὰ ἔχῃ τὸ σχῆμα τοῦ ὦμεγα (Ω) ἢ (2) τὰ κεκαμμένα ἄκρα φέρονται ὁμορρόπως πρὸς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, ὁπότε ὁ κλοιὸς ὁμοιάζει πρὸς διπλοῦν ἄγκιστρον ἢ (3) τέλος διὰ τῆς κάμψεως τῶν ἄκρων παρέχεται σχῆμα κρίκου ἁλύσεως ἢ καὶ ἄλλα ἀνώμαλα σχήματα. Προσσημειωτέον ὅτι ὁ τοῦ λαιμοῦ κλοιὸς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν νεκρῶν, ὡς ἔχουσιν, ἔχεται στερεῶς τῆς σιαγόνος ἢ τοῦ στόματος ἢ ἄλλου μέρους τοῦ προ-

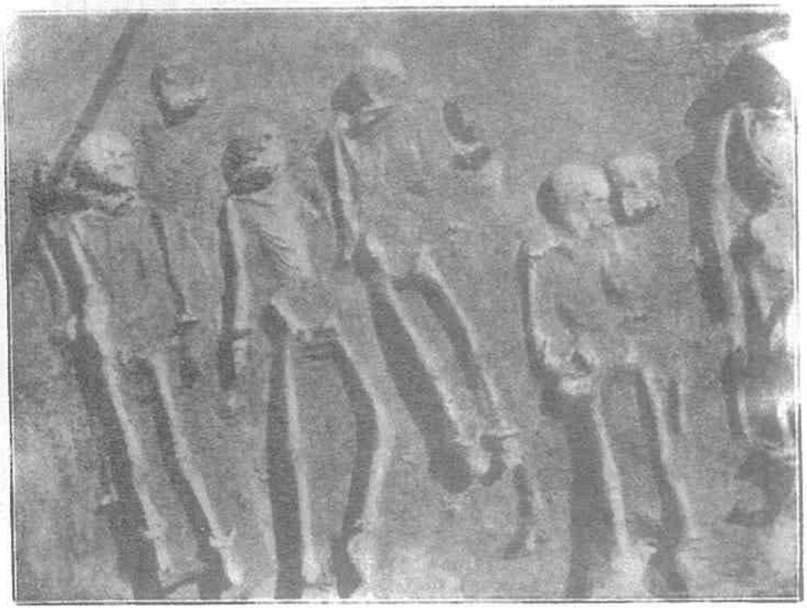

Εἰκ. 57. Οἱ σιδηρόδετοι. Τὸ βόρειον ἥμισυ τοῦ τάφου.

σώπου. Ἂν καὶ ἡ μέτρησις διὰ τὸ εὔθρυπτον τοῦ σφόδρα ἠλλοιωμένου σιδήρου παρεῖχε πολλὰς δυσκολίας, δίδομεν τὰς διαστάσεις τινῶν τῶν κλοιῶν:

Νεκροῦ 4 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,10, ὕψος μέχρι κάμψεως 0,14.

Νεκροῦ 5 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,12, ὕψος μέχρι κάμψεως 0,18.

Νεκροῦ 11 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,10, ὕψος 0,13.

Νεκροῦ 2 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,09, ὕψος 0,10, κεκαμμένον μέρος τοῦ σκέλους 0,06.

Νεκροῦ 9 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,08, ὕψος 0,12.

Νεκροῦ 12 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,07, ὕψος 0,08.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Νεκροῦ ἄλλου κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,06, ὕψος 0,11, κεκαμμένον μέρος τοῦ σκέλους 0,06.

Οἱ περισσότεροι τούτων φαίνονται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ὀζωτοί, ὡς ἐὰν ἦσαν ἀρχικῶς μετὰ ἀκίδων, ἂν καὶ οἱ φαινόμενοι ὄζοι εἶναι ἀσφαλῶς ἀποτέλεσμα τῆς διὰ μακροῦ χρόνου γενομένης ὀξειδώσεως τοῦ μετάλλου, ἐσω-

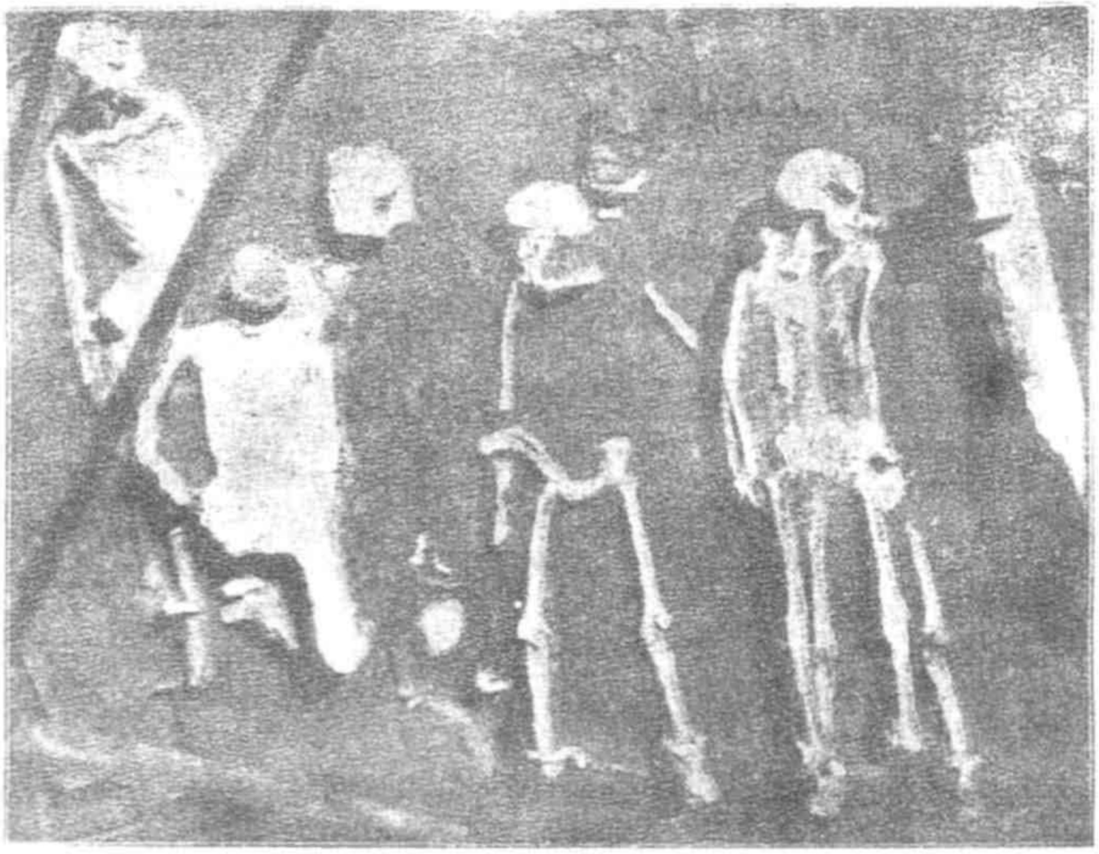

Εἰκ. 58. Οἱ σιδηρόδετοι. Τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ τάφου.

τερικῶς δὲ παρουσιάζουσι κατὰ τόπους κοιλότητα τομῆς σχήματος τετραγώνου ἢ ὀρθογωνίου.

Νεκροῦ 14 καὶ 7 πάχος κλοιῶν τοῦ λαιμοῦ 0,01 × 0,012, νεκροῦ 12 πάχος κλοιοῦ τοῦ ποδὸς 0,01 × 0,08. Εἰς ὅσα μέρη ὁ κλοιὸς ἐσωτερικῶς εἶναι πλήρης (π[illegible] ...χεται τομὴ ὡς ἐν τοῖς κοίλοις ἢ ποικιλόσχημος.

[illegible] τὸ κοῖλον τοῦτο τῶν κλοιῶν καὶ διὰ τὸ εὔθρυπτον αὐτῶν ἐξεδηλώθη πολλαχόθεν ἡ ὑπόνοια μὴ πρόκειται περὶ χυτοῦ σιδήρου καὶ ἑπομένως τάφου νεωτέρου. Ἀλλ' ἡ μηχανικὴ ἐξέτασις, εἰς ἣν ὑπέβαλε τὸν σίδηρον ὁ μηχανικὸς κ. Ἀπ. Ἀργυριάδης, ὡς καὶ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἡ ὑπὸ τῶν κ. κ. Κομνηνοῦ καὶ Ρουσσοπούλου γενομένη ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ σίδηρος τῶν κλοιῶν εἶναι σφυρή-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λατος, ἡ δὲ μεγάλη ἀλλοίωσις αὐτοῦ ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὸν χρόνον, τὸ δὲ καὶ εἰς τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους.

Τὸ σχῆμα τῶν κλοιῶν δεικνύει, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι οὗτοι αὐτοτελῆ δεσμὰ ἀλλ᾿ ἐχρησίμευσαν, ὅπως κρατήσωσι τοὺς καταδίκους δεδεμένους ἐπὶ σταθεροῦ σώματος, ὅπερ βεβαίως ἐφθάρη. Τὴν ὕπαρξιν ἀρχικῶς τοιούτου σώματος ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ὁριζοντία θέσις κεφαλῶν ὑπερκειμένου στρώματος, αἵτινες προεκβάλλονται ἄλλων κεφαλῶν στρώματος ὑποκειμένου. Αὗται ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ καλύπτοντος χώματος δὲν θὰ ἠδύναντο ἄνευ ὑποστηρίγματος (οἷον σανίδος) νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα ὁριζοντίου ἐπιπέδου θέσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κλοιῶν αὐτῶν παρατηροῦνται ἴχνη τῆς ὕλης, ἐφ᾿ ἧς προσηλοῦντο, καὶ δὴ ἄνωθεν τοῦ κεκαμμένου μέρους τῶν σκελῶν αὐτῶν φαίνονται ἶνες ξύλου ἐμπεποτισμέναι δι᾿ ὀξειδίου κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ φοράν. Ἐκ τούτων δύναταί τις ἐπὶ τεμαχίου κλοιοῦ νὰ ὑπολογίσῃ καὶ τὸ πάχος ἀκόμη τοῦ ξύλου (0,04).

Ἄλλοι νεκροὶ μετὰ τῶν κλοιῶν εἶναι εἰς ἡμᾶς τοὐλάχιστον γνωστοί. 1) Εἷς εὑρεθεὶς ἐν Βρεντησίῳ μετὰ κλοιοῦ περὶ τὸν λαιμὸν (collare) ἀποτελουμένου ἐκ δύο ἡμικυκλικῶν τόξων (Notiz. dei Scavi 1887 σ. [illegible]). 2) Δύο κυκλικοὶ κλοιοὶ με ἴχνη ὀστῶν ποδὸς εὑρεθέντες ἐν Chieti (Notiz. dei Scavi 1882 σ. 375 πρβλ. Marquardt, Rom. Privatalt. σ. 182 σημ. 7). Ὡσαύτως ζεῦγος κλοιῶν μόνων συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους ἐν εἴδει **μπουκαγιᾶς** εὑρίσκεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ προερχόμενον ἐξ Ἐρετρίας. Ἐκτὸς τούτων κλοιοὺς περὶ ὀστᾶ ποδῶν εἶδεν ὁ κ. Γ. Βρούλης, ἀξιόπιστος μάρτυς ἐν τῇ μικρᾷ συλλογῇ τοῦ Κορδέλα, προερχομένη ἐκ Λαυρίου, ὁ δὲ συνταγματάρχης κ. [illegible] Γίδας, φρούραρχος Θεσσαλονίκης, εὗρε, κατ᾿ ἀνακοίνωσιν γενομένην [illegible] ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀποστολίδου, δύο σιδηροδέτους σκελετοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ ποταμοῦ Λούνου ἐπὶ τῆς ἀγούσης ἐκ Λαμίας εἰς Ἄμφισσαν μεταξὺ Μοσχοχωρίου καὶ Βαρδάλης (ἔνθα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἡρακλείας), γινομένων ἐκεῖ κατὰ τὸ 1897 προχωμάτων.

Ἀλλὰ πάντων τούτων οἱ κλοιοὶ ἐξαιρέσει τῶν τελευταίων, περὶ τῶν ὁποίων μόνον γενικὰ γνωρίζομεν, διὰ τὸ διάφορον (κυκλικὸν) σχῆμα εἶχον ἀσφαλῶς καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως διάφορον ἢ οἱ ἡμέτεροι. Περὶ αὐτῶν δηλονότι εἶναι ἀνάγκη ἴσως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εἶναι ὑπὸ τοῦ χαλκέως αὐτοῦ ἐπιτιθέμενα (Plaut. Captiv. 733) δεσμὰ δούλων ἐργαζομένων ἐν αὐτοῖς (Ἀθην. VI, 272 Becker, Gallus II, 173 κ.ἑ. Marquardt σ. 180 κ.ἑ.) ἢ ἐγκαθείρκτων (Ἡροδ. III, 23. 130) καὶ ἐνίοτε θαπτομένων μετ᾿ αὐτῶν, ὁ δὲ λόγος τῆς χρήσεως τῶν τοιούτων ἦτο, ὅπως εὐκόλως ἀναγνωρίζωνται δραπετεύοντες ἢ καὶ ὅπως τῇ βοηθείᾳ καὶ σχοινίου ἢ ἁλύσεως περιορίζηται ἐν ὡρισμένῳ χώρῳ ἡ δρᾶσις αὐτῶν. Ὅμοιον κυκλικὸν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θὰ ἦτο πιθανῶς καὶ τὸ σχῆμα τῶν κλοιῶν, ἐν οἷς «δεδεμένος καὶ τὼ χεῖρε καὶ τὸν τράχηλον μαστιγούμενος καὶ κεντούμενος» περιήχθη ὁ Κινάδων μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἔπειτα ἐθανατώθη (Ξενοφ. Ἑλλ. III, γ, 11).

Πρὸς τοὺς κλοιοὺς τῶν ἡμετέρων νεκρῶν ἐντελῶς ὅμοιον σχῆμα, ἂν καὶ κατὰ διάφορόν πως τρόπον προσηρμοσμένα, ἔχουσι τὰ κατὰ τοὺς ἁρμοὺς τῶν χειρῶν τοῦ Προμηθέως ὡς μετάλλινα νοούμενα δεσμὰ ἐπὶ ἀναγλύφου τῆς συλλογῆς Blundell (Archäol. Zeitung 1858 σ. 168 Πίν 114, 4), ἂν ἡ ἀπεικόνισις εἶναι ἀκριβής. Ἀλλὰ διδακτικωτάτη καὶ διὰ τὸ προφανῶς ὅμοιον τῆς ποινῆς καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς εἶναι ἡ εἰκών, ἣν παρέχει ἡμῖν ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις ὁ Ἀριστοφάνης προκειμένου περὶ τῆς ἐπὶ σανίδος προσηλώσεως τοῦ Μνησιλόχου τοῦ διὰ δόλου παρεισδύσαντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν γυναικῶν καὶ ὁμιλήσαντος ὑπὲρ τοῦ Εὐριπίδου:

Πρύτανις : . . . . . Δῆσον αὐτόν, εἰσάγων, Στ. 930
ὦ τοξότ', ***ἐν τῇ σανίδι,*** κἄπειτ' ***ἐνθαδὶ***
στήσας φύλαττε καὶ προσιέναι μηδένα
ἔα πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ τὴν μάστιγ' ἔχων
παῖ', ἢν προσίῃ τις. . . . . . .
. . . .
Μνησίλοχος: Ὦ πρύτανι, πρὸς τῆς δεξιᾶς, ἥνπερ φιλεῖς
κοίλην προτείνειν, ἀργύριον ἤν τις διδῷ,
χάρισαι βραχύ τι μοι, καίπερ ἀποθανουμένῳ.
Πρύτανις : Τί σοι χαρίσωμαι; Μνησίλοχος. Γυμνὸν ἀποδύσαντά με
κέλευε ***πρὸς τῇ σανίδι δεῖν*** τὸν τοξότην,
ἵνα μὴ 'ν κροκωτοῖς καὶ μίτραις γέρων ἀνὴρ
γέλωτα παρέχω ***τοῖς κόραξιν ἑστιῶν.***
Πρύτανις : Ἔχοντα ταῦτ' ἔδοξε τῇ βουλῇ σε δεῖν,
ἵνα τοῖς παριοῦσι δῆλος ᾖς πανοῦργος ὤν.
Μνησίλοχος: Ἰαππαπαιάξ. Ὦ κροκώθ', οἷ' εἴργασαι!
κοὐκ ἔστιν ἔτ' ἐλπὶς οὐδεμία σωτηρίας.

Χορός: ᾄδει ἀπὸ στ. 947-1000, ἐν ᾧ χρόνῳ ὑποτίθεται ὅτι προσδένεται ὁ Μνησίλοχος ὑπὸ τοῦ τοξότου ἐπὶ τῆς σανίδος (οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ: εἰσάγων). Εἶτα δὲ στηνομένης τῆς σανίδος, ἐφ' ἧς κρέμαται ὁ Μνησίλοχος:

Τοξότης : Ἐνταῦτα νῦν οἰμῶξι πρὸς τὴν αἰτρίαν. Στ. 1001
Μνησίλοχος: Ὦ τοξόθ', ἱκετεύω σε — Τοξότης: Μὴ μ' ἱκετεῦσι σύ.
Μνησίλοχος: ***Χάλασον τὸν ἧλον.*** Τοξότης: Ἀλλὰ ταῦτα δράσ' ἐγώ.
Μνησίλοχος: Οἴμοι κακοδαίμων, μᾶλλον ***ἐπικρούεις*** σύ γε.
Τοξότης : Ἔτι μᾶλλο βουλῖς; Μνησίλοχος: ἀτταταῖ, ἰατταταῖ.
κακῶς ἀπόλοιο. Τοξότης: σῖγα, κακοδαίμων γέρον.
περ' ἐγὼ 'ξινίγκι πορμός, ἵνα πυλάξι σοι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Μνησίλοχος: Ταυτὶ τὰ βέλτιστ᾽ ἀπολέλαυκα Εὐριπίδου κτλ.

. . . .

. . δεῖ με γίγνεσθ᾽ Ἀνδρομέδαν . πάντως δέ μοι στ. 1012
τὰ δέσμ᾽ ὑπάρχει . . . .

. . . .

ἄνοικτος ὅς μ᾽ **ἔδησε** τὸν (ὡς Ἀνδρομέδα) στ. 1022
πολυπονώτατον βροτῶν .

. . . .

ὅδε γὰρ ὁ Σκύθης φύλαξ στ. 1026
πάλαι ἐφέστηκ᾽, ὀλεὸν ἄφιλ᾽ ὅς
ἐμ᾽ **ἐκρέμασε κόραξι δεῖπνον** κτλ.
. . . . ὡς ἐκρεμάσθην . . . . στ. 1055
λαιμότμητ᾽ ἄχη

Εὐριπίδης (Περσεύς) . . . ἐμὲ δὲ καὐτὸν τῆς κόρης στ. 1117
ταύτης ἔρως εἴληφεν. Τοξότης: Οὐ ζηλῶσι σ᾽ ἐγώ!
ἀτὰρ εἰ **τὸ πρωκτὸ δεῦρο περιεστραμμένον,**
οὐκ ἐπτόνησά σ᾽ αὐτό, πυγίζεις ἄγων.

Εὐριπίδης: Τί δ᾽ οὐκ ἐᾷς **λύσαντά** μ᾽ αὐτήν, ὦ Σκύθα,
πεσεῖν ἐς εὐνὴν καὶ γαμήλιον λέχος.

Τοξότης: Εἰ σπόδρ᾽ ἐπιτυμεῖς τὴ γέροντο πύγισο
τὴ σανίδο τρήσας ἐξόπιστο πρώκτισον.

Εὐριπίδης: Μὰ Δία, ἀλλὰ **λύσω** δεσμὰ κτλ.

Εὐριπίδης (ὡς Εὐριπίδης πρὸς τὰς γυναῖκας).
Ὅδ᾽ ἐστίν, **οὑν τῇ σανίδι,** κηδεστὴς ἐμός. στ. 1165
Ἢν οὖν κομίσωμαι τοῦτον, οὐδὲν μή ποτε
κακῶς ἀκούσηθ᾽. ἢν δὲ μὴ πίθησθέ μοι,
ἃ νῦν ὑποικουρεῖτε, τοῖσιν ἀνδράσιν
ἀπὸ τῆς στρατιᾶς παροῦσιν ὑμῶν διαβαλῶ.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στοιχείων, ἅτινα παρέχει ἡ ἀνωτέρω περικοπή [1], καὶ τῶν σημείων τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τάφου τοῦ Φαλήρου δεδομένων εἶναι εὔκολον νὰ ἀναπλασθῇ ὁ τρόπος τῆς ἐν τῇ σανίδι (ἢ πρὸς τῇ σανίδι) δέσεως, διότι προδήλως περὶ τοιούτου θανάτου πρόκειται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν: Ὁ καταδεδικασμένος ἐξηπλώνετο ὕπτιος ἐπὶ σανίδος μετὰ τῶν χειρῶν τεταμένων παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα, δεσμοὶ δὲ σιδηροῖ (ἢ καθόλου μετάλλινοι) ἡμιελλειψοειδοῦς σχήματος (ἴδε εἰκ. 59 σχ. α) μετὰ αἰχμηρῶν τῶν σκελῶν περιλαμβάνοντες τὸν λαιμόν, τοὺς ἁρμοὺς τῶν χειρῶν καὶ τοὺς τῶν ποδῶν ἐνεπηγνύοντο διὰ σφύρας ἐντὸς τῆς σανίδος εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιορίζωσι τὰ περιεχόμενα μέλη, ἐκάμπτοντο δὲ πάλιν διὰ τῆς σφύρας ἀπὸ τὸ ὀπίσω μέρος τῆς σανίδος οὕτως, ὥστε νὰ λαμβάνωσι τὰ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τάφου εἰρημένα (ἴδε εἰκ. 59 σχ. β, γ, δ) ἢ καὶ ἄλλα ἴσως σχήματα. Εἶτα ᾔρετο ἡ σανὶς ὡς εἶχε μετὰ τοῦ ἐπ᾽ αὐτῆς ἀνθρώπου ὀρθὴ στηριζομένη που καὶ οὕτως ἔμενεν ἐν ὑπαί-

[1] Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως τῶν δεσμῶν διδακτικὰ τὰ τὴν δέσμευσιν τοῦ Προμηθέως ἀφορῶντα. Αἰσχ. Προμ. 5, 31, 53, 18, 70, 73, 76, 81. Βραδύτερον ἀναχρονιστικῶς γίνεται λόγος περὶ σταυρώσεως τοῦ ἥρωος. Λουκιαν. Προμ. 1. 2.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θου. Ἀλλ᾿ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη ἦτο μακροτέρα κατὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐπ᾿ αὐτῆς προσδεδεμένου, τότε οὗτος εἴτε διὰ κινήσεώς τινος εἴτε καὶ ἁπλῶς διὰ τὸ βάρος τοῦ σώματος κατολισθαίνων ἔμενεν οἱονεὶ κρεμάμενος ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἢ ἄλλου τινὸς σημείου τοῦ προσώπου. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὡς καὶ τῆς σχετικῆς θέσεως τῆς σιαγόνος καὶ τοῦ κλοιοῦ τοῦ λαιμοῦ ἐπὶ τῶν

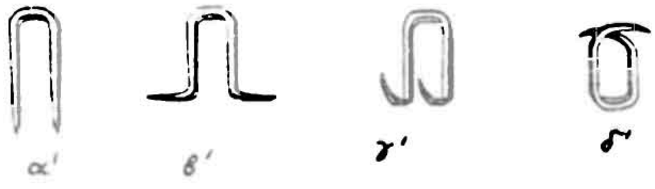

Εἰκ. 59.

νεκρῶν τοῦ Φαλήρου. Οὐχὶ ἀλλοίαν ἐντύπωσιν πρὸς τοὺς οὕτω ἐπὶ σανίδος προσδεδεμένους παρέχουσιν οἱ τοῦ Πλάτωνος (Πολιτ. Ζ. 514 Α): Ἴδε γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούσῃ μακρὰν παρ᾿ ἅπαν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας **ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας,** ὥστε μένειν τε αὐτοὺς **εἴς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὁρᾶν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν**».

Οὕτω λοιπὸν κρεμάμενοι θὰ ἐστήθησαν καὶ οἱ ἐν Φαλήρῳ εὑρεθέντες κατάδικοι, ἀλλ᾿ οὐχί, νομίζομεν, πρὸς δημοσίαν θέαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ προσέκρουε πρὸς τὸν τρόπον τῶν αἰσθητικῶν καὶ δι᾿ αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἠθικῶν Ἀθηναίων, ἀλλ᾿ οὐδὲ πρὸς βορὰν τῶν ἀγρίων ὀρνέων, ὡς ἐκ παραδόσεως ἀναμιμνησκόμενος ὀλιγώτερον ἡμέρων ἠθῶν καὶ παρῳδῶν λέγει ἐν τῇ περιπτώσει Μνησιλόχου ὁ Ἀριστοφάνης, ἂν καὶ κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἡ ταφὴ ἐπηκολούθησε, θὰ ἐξηγεῖτο ὁ ἀκρωτηριασμὸς τῶν νεκρῶν 10 καὶ 18 τῶν δι᾿ οἱονδήποτε ἄλλον λόγον μὴ εὑρεθέντων ἀκεραίων. Τὸ πιθανώτατον πάντων φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅτι ἐτάφησαν φονευθέντες πρῶτον ἐπὶ τῆς σανίδος ἐν τῇ εἱρκτῇ λ. χ. διὰ βελῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ὑπὸ τὸ στῆθος τοῦ 5 εὑρεθεῖσα αἰχμὴ βέλους μόνον εἰς αὐτοὺς ἠμπορεῖ νὰ ἀνήκῃ, ἢ καὶ ἀφεθέντες ἐπὶ τῆς σανίδος ἐν τῇ εἱρκτῇ μέχρι τοῦ ἐκ πείνης θανάτου, ὅσοι, ἐννοεῖται, δὲν εἶχον ἀποθάνει κατὰ τὸν χρόνον τῆς τόσον βασανιζούσης ἐπὶ τοῦ ξύλου προσδέσεως. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐν τῇ τεταραγμένῃ θέσει χειρῶν, ποδῶν καὶ τοῦ ὅλου σώματος πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς σανίδος στιγμὰς ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἄλγους καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως τελευταίαν προσπάθειαν πρὸς ἀπολύτρωσιν. Διότι περὶ ταφῆς αὐτῶν ζώντων, ἐθίμου βαρβαρικοῦ (Περσικὸν τὸ ζώοντας κατορύσσειν. Ἡροδ. VII, 114) οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνεται. Πρὸς τὰ οὕτω κεκινημένα σώματα τῶν ἡμετέρων νεκρῶν δύνανται νὰ παραβληθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ Ἀχιλλέως Τατίου (III, 8) περὶ Προμηθέως δεσμώτου (σιδήρῳ καὶ πέτρᾳ δεδεμένου) λεγόμενα: «Ὁ ἀλγῶν συνέσταλται καὶ τὴν πλευρὰν συνέσπασται καὶ τὸν μηρὸν ἐγείρει καθ᾿ ἑαυτοῦ. εἰς γὰρ τὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἧπαρ συνάγει τὸν ὄρνιν, ὁ δὲ ἕτερος τοῖν ποδοῖν τῷ σπασμῷ ὄρθιος ἀντιτείνεται κάτω κ. ἑ.».

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποινῆς ἀναφέρει κατὰ σχόλιον εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ὁ Κρατῖνος: Ἐπίτρεψον οὖν τῷ τοξότῃ γυμνόν με πρὸς τῇ σανίδι δῆσαι». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον «ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταΰκτην ἄνδρα Πέρσην λαβόντες Σηστοῦ ὕπαρχον ζῶοντα πρὸς σανίδα διεπασσάλευσαν, ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱερὸν τὸ ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἔρδεσκεν» (Ἡρ. VII, 33. Πρβλ. περὶ τοῦ αὐτοῦ IX, 120 «ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὴν ἀκτὴν...... σανίδα προσπασσαλεύσαντες ἀνεκρέμασαν»). Ἐμμέσως γίνεται μνεία τῆς ποινῆς καὶ παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. σανίς: τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ παρὰ Φωτίῳ: ἐν ᾗ τοὺς κακούργους ἔδουν [1]. Ὡσαύτως ***πρὸς σανίδι*** προσδεδεμένην ἐκδέχεται τὴν Ἀνδρομέδαν ὁ Trendelenburg ἐπὶ ἀγγείου τῆς Κάτω Ἰταλίας (Annali dell' Istit. 1872 σ. 116) συμφώνως πρὸς τὴν παρ' Ἀριστοφάνει σκηνὴν Μνησιλόχου - Ἀνδρομέδας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην δὲν συμφωνεῖ ὁ Heydemann (7 Hallenser Winckel-progr. σ. 11) καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι ἕνεκα νεωτέρων χρωμάτων καὶ γραμμῶν ἐκ συμπληρώσεως τοῦ ἀγγείου τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσδιάκριτον. Ἀλλ' ὅ,τι περαιτέρω ὑπὸ τοῦ τελευταίου λέγεται, ὅτι καὶ παρ' Ἀριστοφάνει ἡ σανὶς ἀντὶ τοῦ βράχου παρουσιάζεται ἐν μέρει πρὸς παρῳδίαν τοῦ βράχου, ἐν μέρει δὲ καὶ διὰ τὴν γνωστὴν πτωχείαν σκηνικῶν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ, δὲν εἶναι πιθανόν. Διὰ κωμικὸν λόγον ἐν ἀρχῇ ἀπῃτεῖτο ἡ σανὶς καὶ ὄχι ὁ βράχος, ἵνα ἡ παρῳδία τῆς εὐριπιδείου Ἀνδρομέδας ἔλθῃ μετὰ ταῦτα ὅλως ἀπρόοπτος, ἔπρεπε δὲ μόνον νὰ εἶναι δικαιολογημένη, διατί δηλονότι σανὶς καὶ οὐχὶ ἄλλη ἡ ποινὴ τοῦ Μνησιλόχου.

Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ εἴδους τῆς θανατικῆς ποινῆς τῶν νεκρῶν τοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς πρέπει ἴσως νὰ ἐξετασθῇ, τίνες ἆρά γε ἦσαν οἱ ὑποστάντες ταύτην.

Ἐλέχθη ἤδη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν δοῦλοι τοῦ Λαυρίου ἐπαναστατήσαντες, πειραταί, ἀγνῶτες Ἀργεῖοι, θύματα τῶν τριάκοντα τυράννων. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ ἠδύνατό τις εὐκόλως δι' ἁπλῆς ἀναδιφήσεως τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἢ τοῦ βίου καθόλου τῶν ἀρχαίων νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ἄλλας παρομοίας γνώμας τῇ βοηθείᾳ πάντοτε τῶν σχετικῶν παραμποπῶν. Διατί λ. χ. οἱ σιδηρόδετοι τοῦ Φαλήρου νὰ μὴ εἶναι αἰχμάλωτοι οἱουδήποτε πολέμου ἢ ὀπαδοὶ τοῦ

[1] Πιθανῶς ἡ ποινὴ τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου κρύπτεται καὶ ἐν τῇ χρησμικῇ φράσει τοῦ Ἀριστοφάνους: ***ἐν πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ δῆσαι*** (Ἱππ. 1044 πρβλ. τὸ περὶ ἀποπληκτικοῦ λεχθέν: τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον Ἀριστοτ. Ρητορ. 3,10). Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 49 σημ. 1,6 καὶ 7.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Κύλωνος ἢ θύματα τοῦ Ἱππίου ἢ τῶν μετὰ τοῦ Κλεομένους ἐπιχειρησάντων νὰ καταλάβουν τὴν Ἀκρόπολιν (τοὺς δ' ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ.... οὗτοι μὲν δὴ δεδεμένοι ἐτελεύτησαν Ἡροδ. V, 72) ἢ Πέρσαι ναυαγοὶ (Ἡροδ. VIII, 91) ἢ Αἰγινῆται ζωγρηθέντες (Θουκ. IV, 57) ἢ τίποτε Μυτιληναῖοι (Θουκ. III, 35. 36. 50) κτλ.: Ἀλλ' ὅσῳ μείζων καθίσταται ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ὑποθέσεων ἐρειδομένων τὸ πολὺ μόνον ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως τῶν ἡμετέρων νεκρῶν καὶ ὁ τῶν ἄλλων, οὓς ὑποδεικνύει ἡμῖν ἡ παράδοσις, εἶναι ὁ αὐτός, αἱ Ἀθῆναι ἢ εἰδικώτερον ἡ παραλία αὐτῶν, τοσούτῳ μιᾶς ἑκάστης αὐτῶν ἡ δύναμις καθίσταται μικροτέρα.

Ἄλλη ὁδὸς ἀσφαλεστέρα ἴσως καὶ εἰς μᾶλλον ὡρισμένα ἄγουσα εἶναι ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἐγκλήματος, δι' ὃ ἐπεβάλλετο ὁ ἐν τῇ σανίδι θάνατος, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχέσεως ἐγκλήματος καὶ ποινῆς ἀπόπειρα προσδιορισμοῦ τῶν ἐν τῷ Φαλήρῳ εὑρεθέντων.

Ἐκ τῶν ἤδη μνημονευθεισῶν πηγῶν περὶ τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου συγκεκριμέναι εἶναι μόνον αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Ἡροδότου. Τὰ θεσμοφόρια ἦσαν ἑορτὴ ἀποκλειστικῶς τῶν γυναικῶν, δὲν ἐπετρέπετο δὲ εἰς ἄνδρα νὰ μετάσχῃ τῶν ἐν αὐτοῖς ὀργίων (Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 628: σὺ δ' ἀπόστηθί μοι, ἵνα μὴ 'πακούσῃς ὢν ἀνὴρ καὶ 1152: ἄνδρας ἵν' οὐ θέμις εἰσορᾶν ὄργια σεμνὰ θεοῖν. Πρβλ. Mommsen, Feste der Stadt Athen σελ. 316), ὁ δὲ Μνησίλοχος φωρᾶται καταγελαστὴς τῶν μυστηρίων καὶ ἀσεβῶν εἰς τὰς θεὰς καὶ ὡς τοιοῦτος τιμωρεῖται διὰ θανάτου (Daremberg-Saglio, Diction. des antiqu. T. A. σελ. 465. 467 καὶ ἐν λ. Ἐλευσίνια σ. 555) καὶ δὴ τοῦ πρὸς σανίδι. Οὕτως ἡ παρουσία τῆς σανίδος ἐν τῷ δράματι εἶναι φυσικὴ προερχομένη ἐξ ἐσωτερικῆς ἀνάγκης ὡς συνέπεια τοῦ ἐγκλήματος, ἡ δ' ἐπ' αὐτῆς ἀντὶ ἐπὶ βράχου παρῳδησις τῆς Ἀνδρομέδας ἐπέρχεται ὅλως ἀπρόοπτος συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς κωμῳδίας.

Δι' οὐχὶ διάφορον ἔγκλημα τιμωρεῖται διὰ τοῦ αὐτοῦ θανάτου καὶ ὁ Ἀρταΰκτης, ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱρὸν τὸ ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἔρδεσκε. Ὡσαύτως, ἐὰν ἡ ἐπὶ τοῦ Καυκάσου προσπαττάλευσις τοῦ Προμηθέως χαρακτηρισθῇ ὡς εἶδός τι τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς αὐτὸν ἔχουσα, ὁ βαθύτερος λόγος τοῦ πράγματος δυνατὸν ἴσως νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ πίστει τῶν χρόνων τοῦ Αἰσχύλου, ὅτι ὁ Ζεὺς τιμωρεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀσέβειαν τοῦ ἥρωος.

Ἐὰν ἐν τοῖς ἄνω παραδείγμασιν ἡ εἰς τὸ αὐτὸ ἔγκλημα τῆς αὐτῆς ποινῆς ἀκολουθία δὲν δύναται νὰ εἶναι ἁπλῆ σύμπτωσις καὶ ὁ πρὸς σανίδι θάνατος ἐπιβάλλετο κυρίως εἰς τοὺς καταφώρως ἀσεβοῦντας, τότε τολμῶμεν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ φαληρικοῦ κοινοταφίου σιδηροδέτων πρόκειται περὶ συστάσεως κατὰ τῆς θρησκείας, περὶ ἀσεβησάντων εἰς τοὺς θεοὺς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ βεβηλωτῶν μυστηρίων, εἰδικώτερον δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ νεκρῶν νὰ ἀναμνησθῶμεν τῆς τῷ 415 καταγγελθείσης συστάσεως κατὰ τῆς πατρίου θρησκείας καὶ πολιτείας.

Οἷος τρόμος κατέσχε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς ἀνοσίου πράξεως τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τῶν βεβηλωτῶν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, πῶς ἡ δεισιδαιμονία προέβλεπεν ἐν αὐτῇ κακὸν οἰωνὸν διὰ τὴν ἐπὶ θύραις εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν, ἄλλοι δὲ ὑπώπτευον ὡς σκοπὸν αὐτῆς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος, εἰς ποῖον βαθμὸν ἀνερριπίσθησαν — τῇ ὑποκινήσει βεβαίως καὶ ἐπιτηδείων ἀρχηγῶν διαφόρων πολιτικῶν ἑταιρειῶν — τὰ πάθη καὶ τὰ μίση, οἱ φόβοι καὶ αἱ ὑποψίαι τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους, τῆς ὅλης ταύτης ψυχολογικῆς μεταπτώσεως τῶν Ἀθηναίων ζωηροτάτην εἰκόνα παρέχει ἡμῖν ὁ Θουκυδίδης (VI, 27, 59, 60) καὶ ὁ ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς πράξεως Ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ Μυστηρίων λόγῳ. Ὅπως ἀποκατασταθῇ ἡ κανονικὴ ψυχολογικὴ κατάστασις ἀναγκαιοτάτη καὶ ἄλλως ἐν τοσοῦτον κρισίμοις καιροῖς ἐξωτερικῶν κινδύνων, ἔπρεπε νὰ ἀποκαλυφθῶσιν καὶ τιμωρηθῶσιν οἱ δρᾶσται τοῦ πρωτακούστου ἀσεβήματος. Οὕτω προεκηρύχθησαν μεγάλαι ἀμοιβαὶ μετ᾽ ἀσφαλείας προσωπικῆς δι᾽ ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἐγνώριζον τι περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἐπηκολούθησαν[1] κατ᾽ Ἀνδοκίδην ἓξ μηνύσεις (ὑπὸ Ἀνδρομάχου, Τεύκρου, Ἀγαρίστης, Λυδοῦ, Διοκλείδου, Ἀνδοκίδου) καὶ δύο εἰσαγγελίαι (ὑπὸ Ἀνδροκλέους καὶ Θεσσαλοῦ) κυρίως κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὧν ἡ πρώτη πρὸ τοῦ ἀπόπλου αὐτοῦ εἰς Σικελίαν. Τῶν δὲ περὶ τοὺς πεντήκοντα πέντε κατ᾽ Ἀνδοκίδην μηνυθέντων τινὲς μὲν ἔφυγον, ἐκ δὲ τῶν συλληφθέντων πολλοὶ μὲν ἐθανατώθησαν, ὀλίγοι δὲ μετὰ τὰς ἐξομολογήσεις τοῦ Ἀνδοκίδου καὶ ἀπελύθησαν ὡς ἀθῷοι. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἦτο καὶ ὁ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων αὐτοῦ τὴν πόλιν δεινοῦ ἐφιάλτου ἀπαλλάξας Ἀνδοκίδης, ὅστις ὅμως, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἀπώλεσε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἔφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπανῆλθεν δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ Εὐκλείδου ἀποκατάστασιν τῆς πολιτείας, ὁπότε καταδιωχθεὶς δι᾽ ἐνδείξεως ἀπελογήθη διὰ τοῦ περὶ Μυστηρίων λόγου τοῦ τὰς περισσοτέρας τῶν λεπτομερειῶν περὶ τοῦ πράγματος παρέχοντος. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀπαγγελλομένῳ δέκα πέντε ἔτη μετὰ τὸ γεγονὸς φυσικὸν εἶναι πολλὰ πράγματα νὰ διαστρέφωνται κατὰ τὸ συμφέρον

[1] Περὶ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τῶν ἀσεβησάντων εἰς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια καθόλου πρβλ. Grote, Griech. Geschichte IV 129 κέ. Beloch II σ. 360. Annuaire des étud. gr. XX σ. 172. Περὶ τῆς χρονολογικῆς σχέσεως τῶν μηνύσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν, ὡς καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῶν χρόνων πρβλ. Droysen, Des Aristophanes Vögel und die Hermokopiden ἐν Rhein. Mus. III σ. 161-208 καὶ IV σ. 27-62. W. Goetz, Der Hermokopidenprozess ἐν Jahrbücher f. kl. Philol. VIII Suppl.-Band 1875-1876. Gilbert, Beiträge zur inn. Geschichte Athens 1877 σ. 250 κέ. Πληρεστέρα βιβλιογραφία παρὰ Lipsius, Andocidis Orationes 1888 σ. VII, 15.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦ ῥήτορος, ὅπως μὴ βλάπτηται ἡ ἀπολογία, ἀφοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη τινὲς τῶν δικαστῶν ἦσαν ἐν τοις πράγμασι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀσεβήματος, πολλαὶ λεπτομέρειαι μετὰ τοσούτου χρόνου πάροδον θὰ εἶχον λησμονηθῇ, ἄλλαι ἐν μιᾷ τοσοῦτον σκοτεινῇ ὑποθέσει θὰ εἶχον διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ περὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀνδοκίδου διάφορα θὰ ᾔδοντο. Συγκεκριμένα παραδείγματα, ἐν οἷς ἐξ ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἄλλους φαίνεται ὁ ῥήτωρ διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν, εὑρίσκει τις παρὰ Goetz (σ. 572. 573). Ὡσαύτως καὶ ἄλλαι ἀνακρίβειαι — ἴσως καὶ ἄνευ ὡρισμένου σκοποῦ — ἐλέγχονται ἐξ ἡμετέρας ἀντιπαραβολῆς πρὸς τοὺς καταλόγους τῆς δημευθείσης περιουσίας τῶν ἀσεβησάντων (CIG I N° 274 κἑ. Supplem. N° 277α καὶ β. Hermes XXIII, 393 κἑ.), καθ᾽ οὓς καταλόγους ὁ Εὐφίλητος ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς βεβηλωτὰς τῶν Μυστηρίων καὶ εἰς τοὺς Ἑρμοκοπίδας, ἐνῷ ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου ἀναφέρεται μόνον μεταξὺ τῶν δευτέρων, μετέσχον δὲ τοῦ ἀδικήματος δύο πιθανῶς Φερεκλεῖς, ἐνῷ ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου μνημονεύεται μόνον ὁ ἕτερος.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, γεννᾶται καὶ ἡ ἑξῆς ὑποψία: Αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἀκολουθοῦσιν ἀμέσως ἑκάστην τῶν μηνύσεων συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ Ἀνδοκίδου λεγόμενα οὕτως ὥστε συνεπείᾳ τῆς μηνύσεως αὐτοῦ τέσσαρες μόνον νὰ φύγωσιν, οὐδενὸς δὲ αἷμα νὰ ῥεύσῃ, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι δέκα ὀκτὼ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ καταγγελθέντων εἶχον ἤδη φονευθῆ ἢ φύγει συνεπείᾳ τῆς μηνύσεως τοῦ Τεύκρου, ἢ πᾶσα νέα μήνυσις ηὔξανε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῇ εἱρκτῇ καὶ τὴν ἀγωνίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, μόνον δὲ μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Ἀνδοκίδου ἐθανατώθησαν οἱ ἔνοχοι καὶ ἀπελύθησον οἱ ἀθῷοι [1], ὁ δὲ ἀπολογούμενος Ἀνδοκίδης θέλων νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρώτερον παριστᾷ ὡς παριστᾷ τὰ πράγματα;

Τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον καὶ μᾶλλον συμβιβαζόμενον πρὸς τὰ ὑπὸ Θουκυδίδου (VI, 60) λεγόμενα: (ὁ δῆμος) χαλεπὸς ἦν τότε καὶ ὑπόπτης εἰς τοὺς περὶ τῶν μυστικῶν τὴν αἰτίαν λαβόντας, καὶ πάντα ἐδόκει αὐτοῖς ἐπὶ συνωμοσίᾳ ὀλιγαρχικῇ καὶ τυραννικῇ πεπρᾶχθαι. Καὶ ὡς αὐτῶν διὰ τὸ τοιοῦτον ὀργιζομένων ***πολλοί τε καὶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἤδη ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἦσαν καὶ οὐκ ἐν παύλῃ ἐφαίνετο ἀλλὰ καθ᾽ ἡμέραν ἐπεδίδοσαν μᾶλλον εἰς τὸ ἀγριώτερόν τε καὶ πλείους ἔτι συλλαμβάνειν,*** ἐνταῦθα ἀναπείθεται εἷς τῶν δεδεμένων (ἔδησεν ἐν τοις ξύλοις Ἀνδοκ. 22), ὅσπερ ἐδόκει αἰτιώτατος εἶναι, ὑπὸ τῶν δεσμωτῶν τινος εἴτε ἄρα καὶ τὰ ὄντα μηνῦσαι εἴτε καὶ οὔ· ἐπ᾽ ἀμφότερα γὰρ εἰκάζεται, τὸ δὲ σαφὲς οὐδεὶς οὔτε τότε οὔτε ὕστερον ἔχει

[1] Και ὁ Goetz ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Πλουτάρχου καταλήγει εἰς παρόμοιον συμπέρασμα, ὅτι δηλ. καὶ εἰς τοῦ Ἀνδοκίδου τὴν μήνυσιν ἐπηκολούθησαν θάνατοι καὶ φυγαί.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

εἰπεῖν περὶ τῶν δρασάντων τὸ ἔργον. Καὶ μετὰ τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου τοὺς καταιτιαθέντας ***κρίσεις ποιήσαντες τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, ὅσοι συνελήφθησαν,*** τῶν δὲ διαφυγόντων θάνατον καταγνόντες ἐπανεῖπον ἀργύριον τῷ ἀποκτείναντι. Καὶ τούτῳ οἱ μὲν παθόντες ἄδηλον ἦν εἰ ἀδίκως ἐτετιμώρηντο, ἡ μέντοι ἄλλη πόλις ἐν τῷ παρόντι περιφανῶς ὠφέλητο». Ὁπωσδήποτε ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου ἐπηκολούθησαν καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι, ἀδιάφορον ἂν ὁ ἀπολογούμενος δι᾿ ἐπιτηδείου τρόπου ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων θολώνῃ τὰ νερά. Ποίου εἴδους θάνατος ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου οὔτε ἐνταῦθα μνημονεύεται οὔτε ἀλλαχοῦ, ὡς ἄλλως τε καὶ συνήθως συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῇ μνείᾳ θανάτων, ἀλλ᾿ ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς σημασίας, ἥτις ἐδόθη εἰς τὴν πρᾶξιν, θὰ ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ἑρμοκοπίδας ὁ σκληρότατος τῶν θανάτων, ὁ πρὸς σανίδι λ. χ., ἂν ἡ εἰκασθεῖσα σχέσις μεταξὺ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀσεβείας καὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς ποινῆς ἔχεται ἀληθείας. Δὲν εἶναι ἄραγε δυνατὸν καὶ ἡ ὅλη σκηνὴ τῶν θεσμοφοριαζουσῶν (411 π. Χ.) νὰ ἐνέχῃ ὑπαινιγμὸν εἰς τοὺς Ἑρμοκοπίδας ἔμμεσον καὶ δειλόν, ἐφ᾿ ὅσον (κατὰ Droysen Rhein. Mus. 1836 σ. 59 καὶ Gilbert, Beiträge 261 πρβλ. Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Ὀρν. 1297) ἡ φανερὰ διακωμῴδησις τοῦ πράγματος εἶχεν ἐν μέρει ἀπαγορευθῇ;

Καὶ ἤδη, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κοινοτάφιον τῶν σιδηροδέτων τοῦ Φαλήρου, ἐπειδὴ εἶναι φανερὸν ὅτι οὗτοι δὲν εἶναι δυνατὸν ν᾿ ἀναφέρωνται εἰς γεγονὸς ἀφανὲς καὶ ἄγνωστον, ἐκ δὲ τῆς παραδόσεως μόνη ἡ ἀνωτέρω ἀναψηλαφηθεῖσα ἀσέβεια παρέχει πολλοὺς ἐνόχους τὸν πρὸς σανίδι πιθανῶς θάνατον ὑποστάντας, διὰ ταῦτα ἐνομίσαμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν τοὺς σιδηροδέτους τοῦ Φαλήρου πρὸς τοὺς Ἑρμοκοπίδας καὶ βεβηλωτὰς τῶν μυστηρίων τοὺς μετὰ τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου θανατωθέντας. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς κατ᾿ αὐτῶν ὀργῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ τοῦ φρικτοῦ τρόπου, καθ᾿ ὃν οἱ ἐν Φαλήρῳ εὑρεθέντες φαίνονται ὑποστάντες τὸν θάνατον, εἶναι πρόδηλος, φαίνεται δὲ ὁ τάφος τῶν σιδηροδέτων οἱονεὶ αἰσθητοποιῶν τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως ἀπὸ τῶν φοβερῶν, ὧν ἦσαν πεπληρωμέναι αἱ ψυχαὶ ἀφ᾿ ἧς στιγμῆς ἐγνώσθη τὸ πρωτάκουστον ἀσέβημα.

Ὅτι ὁ τάφος αὐτῶν εὑρέθη ἐν νεκροταφείῳ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξενεύσῃ, ἐφ᾿ ὅσον καὶ ἄλλος τάφος (Τάφοι: 79 Τ. 15) μετὰ ἀγγείων τοῦ Ε΄ αἰῶνος εὑρέθη ἐν τῷ αὐτῷ παλαιῷ καὶ λησμονημένῳ νεκροταφείῳ. Τοὐναντίον ἀπορίας ἄξιον θὰ ἦτο, ἂν τὸ κοινοτάφιον ἀνῆκεν εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ οἱ ἄλλοι τάφοι χρόνους καὶ οἱ ἔνοχοι ἑνὸς ὁπωσοῦν οὐχὶ τυχαίου ἐγκλήματος ἐθάπτοντο ἐν τοῖς κοινοῖς νεκροταφείοις.

Μένει ἤδη ν᾿ ἀναζητηθῇ καὶ ὁ πιθανὸς λόγος, δι᾿ ὃν ἐτάφησαν οὗτοι ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ καὶ δὴ καὶ μετὰ τῶν δεσμῶν αὐτῶν;

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ Hager (How were the bodies of criminals at Athens disposed of after Death? Journal of Philol. VIII, 1 κέ.) οἱ νεκροὶ τῶν θανατουμένων ἢ παρεδίδοντο τοῖς οἰκείοις πρὸς ταφὴν ἤ, ἂν ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ἄταφοι, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ βάραθρον ἢ ἐθάπτοντο ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Τὸ πρῶτον μέτρον τὸ καὶ φιλανθρωπότερον φυσικὸν ἦτο ὡς ἐκ τῆς ὀξύτητος τῆς ὀργῆς τοῦ δήμου νὰ ἀποκλεισθῇ ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει, τοῦ δὲ βαράθρου ἂν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ αὐτοῦ εἰδήσεων δυσκόλως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, φαίνεναι ὅτι διὰ λόγους ὑγιεινῆς περιωρισμένη θὰ ἦτο ἡ χρῆσις ἐξ ἀρχῆς, ἐν τέλει δὲ καὶ κατηργήθη ὁλοσχερῶς δι᾽ ἐπίδοσιν τῆς φιλανθρωπίας, ἥτις ὡδήγησεν καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κωνείου (Grote, Mahaffy παρὰ Hager). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς μεταφορὰ τῶν φονευθέντων καταδίκων ἦτο δυσχερεστάτη ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει, ἂν πρέπῃ νὰ κρίνωμεν τόσον ἐκ τῶν μέτρων, ἅτινα λαμβάνουσιν οἱ Ἀθηναῖοι μικρὸν πρὸ τῆς μηνύσεως τοῦ Ἀνδοκίδου ἐκ φόβου ἐπιθέσεως ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν (Ἀνδοκ. περὶ μυστηρ. 22 κέ· Θουκ. VI, 61, 3), ὅσον καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι πολεμίως διέκειντο πρὸς αὐτοὺς οἱ Μεγαρεῖς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὁποίων προκειμένου τοὐλάχιστον περὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων γνωρίζομεν ὅτι ἐθάπτοντο οἱ κατὰ τὸν ἄνω τρόπον ὑπεροριζόμενοι (Πλουτ. Φωκ. 37. Τέλος παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. XL, 8. Ἁρποκρατίων ἐν λ. ὀργάς). Κατὰ ταῦτα ἓν ὑπελείπετο, νὰ ταφῶσιν ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς ἐν τόπῳ ὡς ἦτο φυσικὸν ἀποκέντρῳ καὶ ἐγκαταλελειμμένῳ, οἷα ἦτο καὶ ἡ παραλία τοῦ Φαλήρου κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα. (Κατὰ σύμπτωσιν καὶ ὁ πρὸς σανίδι δεδεμένος Ἀρταΰκτης ἐν ἀκτῇ ἐγκατελείφθη).

Ἀλλ᾽ ἐὰν ὁ ἀρχικὸς λόγος τῆς ὑπερορίας τῶν νεκρῶν προδοτῶν καὶ παρομοίων ἐγκληματιῶν πρέπῃ νὰ στηριχθῇ κυρίως ἐπὶ μιᾶς πολὺ παλαιᾶς δοξασίας, καθ᾽ ἣν οἱ τοιοῦτοι δύνανται καὶ μετὰ θάνατον ὡς προστρόπαιοι[1] νεκρῶν ἢ πνεύματα βιαιθανάτων νὰ γίνωνται αἴτιοι δυστυχίας εἰς τὴν πόλιν, ἔπρεπεν ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει, θαπτομένων τοιούτου εἴδους νεκρῶν κατ᾽ ἀνάγκην οὐχὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰδίας πατρίδος, νὰ εὑρεθῇ τρόπος ἐκμηδενισμοῦ πάσης ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπηρείας ἀνάλογος τοῦ διὰ τῆς ὑπερορίας ἐπιδιωκομένου, ἡ μετὰ τῶν δεσμῶν ταφὴ τῶν νεκρῶν, τρόπος ἀκριβῶς εἰς τὸ αὐτὸ καὶ οἱ γνωστοὶ μασχαλισμοὶ καὶ ἀκρωτηριασμοὶ ἀποβλέπων ἀλλὰ πολὺ αἰσθητικώτερος ἐκείνων.

Πόσον αἱ τοιαῦται δοξασίαι εἶναι ἐρριζωμέναι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀθηναίων τοῦ Ε΄ αἰῶνος, φαίνεται ἐν τοῖς λόγοις ἰδίως τοῦ Ἀντιφῶντος, ὅστις αὐτὸς ὢν ἄθεος ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ ἀκριβῶς τοῦ ἄγους, τοῦ ἐνθυμίου, τῶν προστροπαίων κ.τ.τ. εὑρίσκει τὸν σφυγμὸν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ.

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

[1] Περὶ προστροπαίων, βιαιθανάτων, μασχαλισμῶν L. Schmidt, die Ethik der alt. Gr. I σ. 116 κέ. 149. 215 κέ. E. Rohde, Psyche[1] 241A, 252A. 240,1. 374. 652,1. 253,1. O. Gruppe. Griech. Myth. u. Relig-Gesch S. 759.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΚΟΡΥΝΘΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Πορευόμενος ὁ Παυσανίας ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν δυσμικὴν ἀκτὴν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου παραλιακῆς ὁδοῦ συναντᾷ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς Κορώνης καὶ τῶν Κολωνίδων, 80 στάδια νοτιώτερον τῆς πρώτης, τὸ ἱερὸν τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος (Παυσαν. 4, 34, 7). Ἀκολουθοῦντες καὶ ἡμεῖς τὴν πορείαν ταύτην ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ νῦν παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ῥηθέντος κόλπου χωρίῳ Πεταλιδίῳ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας ἱκανὰ ἴχνη ἀρχαίου συνοικισμοῦ (Curtius - Peloponnesos Β´ 166, σημ. 10 πίν. Ε´). Ἐπὶ λόφου δηλονότι δυσμικῶς τοῦ χωρίου κειμένου εὑρίσκονται λείψανα περιβόλου ἀκροπόλεως ἐξ ὀρθογωνίων δόμων μέλανος ἀσβεστολίθου καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐρείπια πωρίνων κτισμάτων καὶ οἰκοδομῶν ἐξ ὀπτῶν πλίνθων καὶ κονιάματος, ἐν διαφόροις δὲ οἰκίαις ἀρχιτεκτονικά τινα μέλη, ἐνεπίγραφοι κίονες καὶ πλάκες, καί τινα γλυπτά. Εἰς ἀρχαίους χρόνους ἀνάγεται καὶ ἡ θεμελίωσις λιμενικῶν τινων ἔργων τοῦ χωρίου.

Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα εἶναι πιθανῶς λείψανα τῆς ἀρχαίας Κορώνης κειμένης ἄλλοτε δυσμικῶς τῶν νῦν Καλαμῶν παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (Curtius ἔ. ἀ. Hitzig - Blümner - Pausaniae Gr. descriptio Β´ 1, 183/89, 16).

Ὀρθῆς οὔσης τῆς εἰκασίας ταύτης, πρέπει νὰ ἀνεύρωμεν 80 στάδια πρὸς νότον τῆς παλαιᾶς Κορώνης τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἐσῴζοντο ἀπὸ χρόνου πολλοῦ εἰς 300 περίπου μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης πώρινοι σφόνδυλοι δωρικῶν κιόνων, ὀλίγον δὲ ἀνατολικώτερον ἡ μεταγενεστέρων χρόνων Βυζαντιακὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ δυσμικῶς ταύτης ἴχνη μεσαιωνικῶν κτισμάτων, ἐφ᾽ ὧν ἐκτίσθη τὸ εὐτελὲς παρεκκλήσιον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Ἡ θέσις αὕτη ἡμίωρον περίπου ἀπέχουσα τοῦ πρὸς δυσμὰς χωρίου Λογγᾶς καλεῖται νῦν ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς ἐκκλησίας Ἅγιος Ἀνδρέας, ἐνταῦθα δὲ εἶναι καὶ ὁ λιμὴν τοῦ εἰρημένου χωρίου.

Ἐκ τῆς ῥηθείσης ἐκκλησίας καὶ ἔκ τινων ἄλλων ἐνδείξεων ἀχθέντες τινὲς ὑπώπτευσαν ἐνταῦθα τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (Pouillon - Boblaye - Recherches géographiques sur les ruines de la Morée 1836, 111. Curtius ἔ. ἀ. 195 σημ. 41). Μεταγνόντες ὅμως ἀμέσως μετήνεγκον οὗτοι τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ χιλιόμετρά τινα νοτιώτερον κειμένου χωρίου Καστελίων (P. - Boblaye 111). Πρὸς τούτους συνεφώνησε καὶ ὁ Curtius (ἔ. ἀ. 167) καὶ ὁ Leake (446), ἐν ᾧ ἕτεροι ἐτοποθέτησαν τὸ ἱερὸν βορειότερον καὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

προς τον Άγιον Ἀνδρέαν (**Bursian** Geographie von Griechenland 173 σημ. 2. Hitzig - Blumner ἔ. ἀ. 184 80, 4).

Τὰς αμφιβολίας τῶν νεωτέρων τοπογράφων διέλυσε τὸ τυχαῖον εὕρημα εἰκ. 1 (παρένθ. πίν. 7), εὑρεθὲν παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν, και ἡ ἐξ ἀφορμῆς

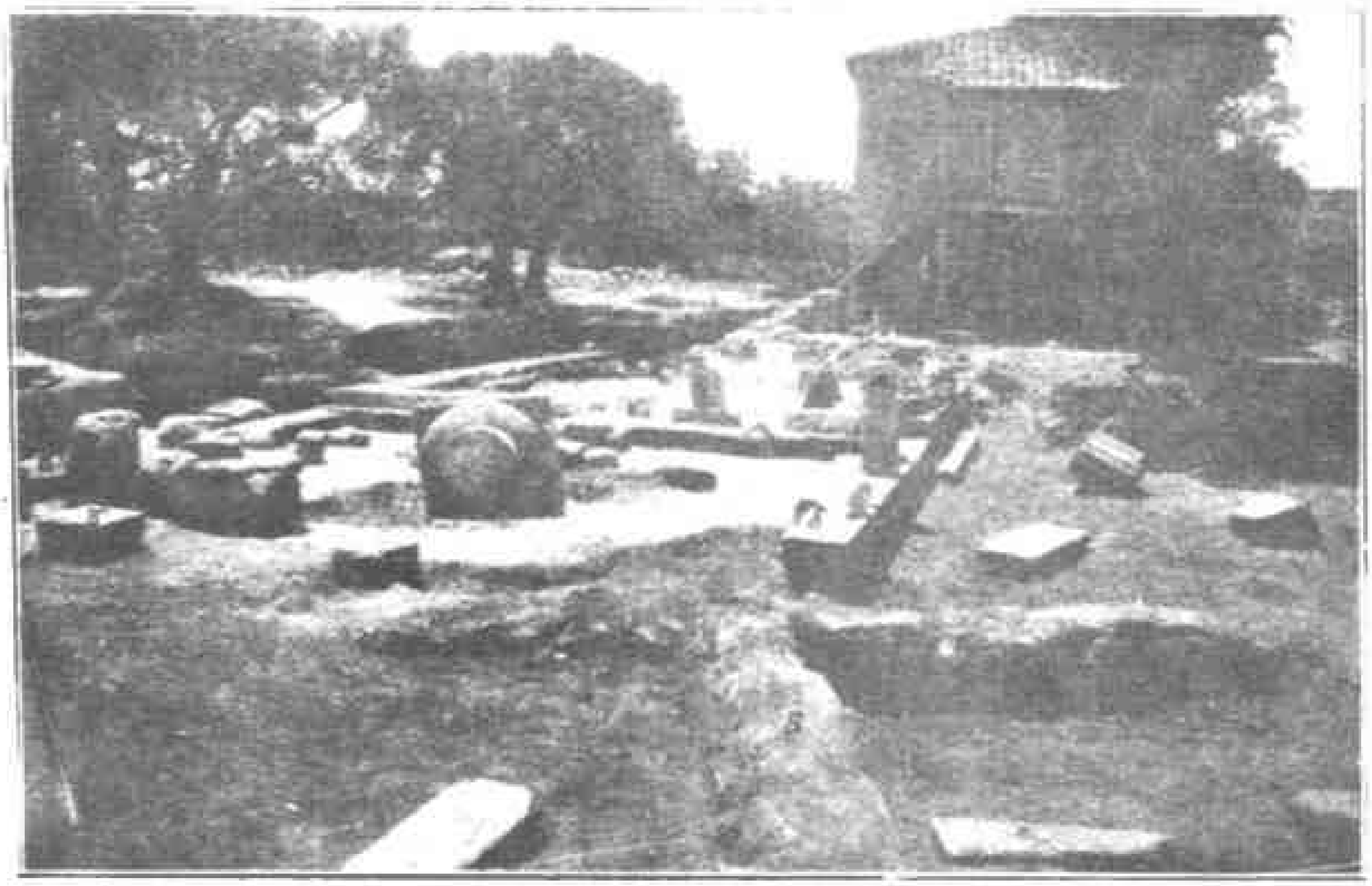

Εἰκ. 2. Ναων Α, Β λειψανα.

τοῦ εὑρήματος γενομένη ἀνασκαφή[1], δι' ἧς ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ εἰρημένῃ θέσει[2], ὅ,τι περιεσώθη εκ τοῦ ἱεροῦ (εἰκ. 2 - 6. 7).

ΤΟ ΙΕΡΟΝ

Τοῦτο ἵδρυτο ἐπὶ ἰσοπεδωμένου χώρου κειμένου 6 - 8 μέτρα υπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ δε κύριον μέρος ἐξετείνετο μέχρι 130 μέτρων προς

[1] Τὸ ἐνεπίγραφον θραῦμα τοῦ κιονος τουτου ανευρεθη ἐν μηνι Νοεμβριω τοῦ 1914 κατα την καλλιεργίαν τοῦ κτήματος Α. Δρακοπολου. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ευρηματος ἐνηργησα ενταυθα ἀνασκαφην δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἡ δε εργασια ἀρξαμένη την 29ην Μαρτιου 1915 ἐτερατωθη τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δαπανηθέντος ποσοῦ δραχμῶν 2500.

[2] Ἡ θέσις αὐτη σημειοῦται ακριβῶς ἐν τῷ υπὸ τοῦ Curtius παρεντεθειμένῳ γεωγραφικῳ χαρτη της Μεσσηνίας (ε. ἀ. πίν. Ε' Tempel d. Apol. Korynthos). Μεταξὺ ὅμως τοῦ ρηθεντος χαρτου και τοῦ κειμενου υπάρχει ἀντίφασίς τις. Διότι ἐν τῷ τελευταιῳ αναφερεται (σ. 167) κατ' ἀντιφασιν προς την ἐν τῳ χαρτῃ σημειουμένην θέσιν ὅτι τὸ ἱερον θὰ εκειτο πολὺ νοτιωτερον, ἐπι τοῦ λοφου δηλονοτι τοῦ χωριου Καστελίου (ὅπερ χωρίον ζητητέον ἐν τῷ εἰρημένῳ χάρτῃ προς νότον τῆς Λογγᾶς).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

βορρᾶν τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἁγίων Θεοδώρων (εἰκ. 5α), δυσμικῶς ἐξηπλοῦτο πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ χωρίου Λογγᾶς καὶ ἀνατολικῶς εἰς μείζονα ἢ νῦν ἀπόστασιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ τελευταῖον συνέβη, διότι, ὁ χῶρος οὗτος ἀποτελῶν τὸ ἄκρον πεδίου ὁρμωμένου ἐκ τῶν ὑπωρειῶν λοφοσειρᾶς, τὰ ἐκ ταύτης πρὸς τὴν θάλασσαν φερόμενα χειμαρρώδη ὕδατα ἀπέσπασαν βαθμηδὸν τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ἱεροῦ μετὰ μέρους τῶν μνημείων. Τὰ ἀποσπασθέντα πάλιν μέρη τοῦ ἐδά-

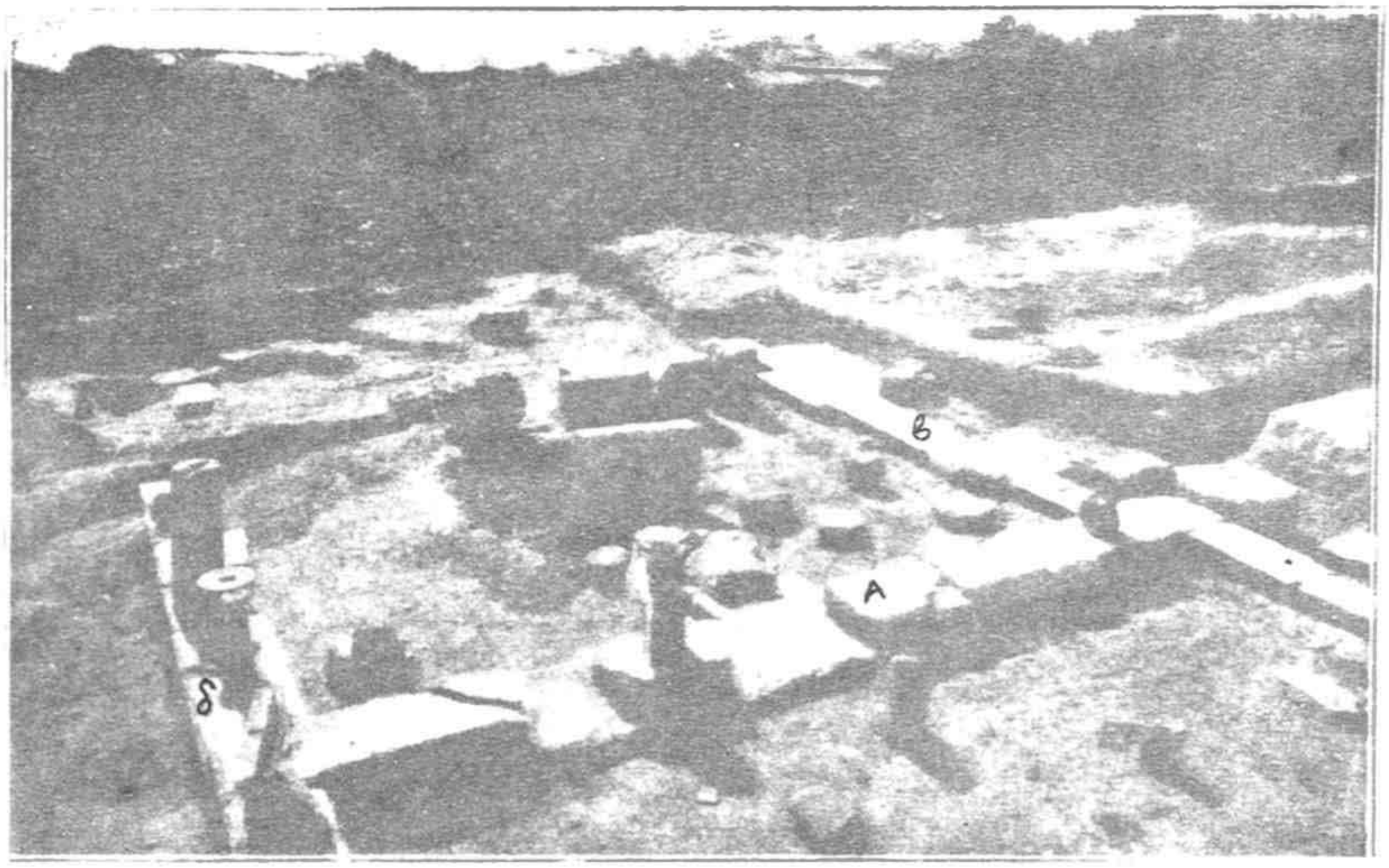

Εἰκ. 3. Ναῶν Α, Β λείψανα.

φους ἐπέχωσαν ἔκτασίν τινα τῆς παραλίας σχηματίσαντα δεύτερον ταπεινότερον ἐπίπεδον τοῦ ἱεροῦ, ὀλίγον ὑπερκείμενον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (εἰκ. 5).

Ἡ ἔκτασις αὕτη κατεχομένη νῦν ὑπὸ ἰδιωτῶν καλλιεργεῖται ἅπασα.

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἱεροῦ ἀνευρέθη καὶ ὁ ἐνεπίγραφος κίων εἰκ. 1, ἐκεῖ δηλαδὴ ἔνθα ἐτοποθετήθη παρ' ἡμῶν μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν (εἰκ. 2α). Ἐνταῦθα φυσικῶς ἐπεχείρησα καὶ τὴν πρώτην σκαφικὴν ἐργασίαν, δι' ἧς ἀπεκαλύφθη βαθμηδὸν ἡ μέχρι τοῦ στυλοβάτου στρῶσις τοῦ ναοῦ Α (εἰκ. 2 - 4 καὶ 7). Μόνον ἡ βορειοδυσμικὴ γωνία μένει εἰσέτι κεκαλυμμένη, μὴ ἀποφασισθείσης μέχρι τοῦδε τῆς κατεδαφίσεως τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀγροικίας.

Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ναοῦ τούτου ἀνέσκαψα ἐν τῷ νοτίῳ ἄκρῳ τοῦ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἱεροῦ καὶ ἀνεῦρον ἐνταῦθα τὰ θεμέλια τῶν τριῶν ναῶν Γ, Δ καὶ Ε (εἰκ. 5, 6). Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἀπεκάλυψα τὰ θεμέλια τοῦ κτίσματος Β (εἰκ. 2 - 4, 7) καὶ ἄλλα τινὰ μεταγενεστέρων κτισμάτων λείψανα.

Ο ΝΑΟΣ Α

Τοῦ ναοῦ τούτου ἔχοντος ἐξωτερικὸν μέγεθος μ. 11.32×7,52 σῴζεται ὁ στυλοβάτης καὶ καθ' ὅλον τὸ κτίριον ἡ ἰσοϋψὴς πρὸς αὐτὸ στρῶσις. Ἐκ τῶν

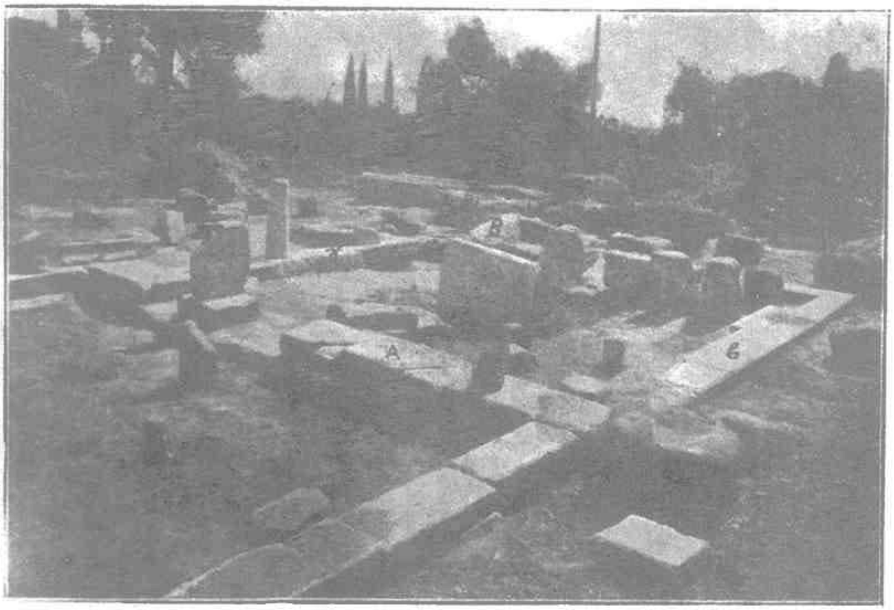

Εἰκ. 4. Ναῶν Α, Β λείψανα.

σημείων ἐπαφῆς τῆς στρώσεως ταύτης προκύπτει ὅτι οἱ πλάγιοι τοῖχοι τοῦ ναοῦ ἐξικνοῦντο μέχρι τοῦ μετώπου, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἵσταντο δύο κίονες ἐν τῷ προσώπῳ. Διακρίνονται καλῶς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τὰ ἴχνη ἐπικαθήσεως τῶν βάσεων τῶν κιόνων, τὸ δὲ πρὸς τὰ μετακιόνια ἀντιστοιχοῦν μέρος εἶναι λελεασμένον ἐκ τῆς τριβῆς τῶν διερχομένων.

Ἐκ τοῦ ἐγκαρσίου σκέλους τοῦ ἀποχωρίζοντος ἐκ τοῦ κυρίως ναοῦ τὸν πρόναον οὐδὲν διεσώθη, φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἔκειτο ἐν τῷ σημείῳ **α** τῆς εἰκ. 7. Διότι ἀνασκάψας ἐνταῦθα ἀνεῦρον ὡς θεμέλια χρησιμοποιηθέντας πωρίνους δόμους καὶ τὴν τρίγλυφον εἰκ. 8 (παρένθ. πίν. 1) καὶ εἰκ. 2.

Ἡ σῳζομένη πρώτη στρῶσις τοῦ κτιρίου δὲν εἶναι ἀρχαιοτέρα τῶν μετα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς δεικνύει ἡ ἐπεξεργασία τῶν λίθων. Δόμοι τινὲς ὅμως ὀρθογώνιοι εὑρισκόμενοι ὑπὸ τὴν στρῶσιν ταύτην ἐπὶ τμήματος τῆς βορείου πλευρᾶς (εἰκ. 2 β), ἰσοδομικῶς δὲ καὶ ἄριστα προσαρμοσθέντες ἀναβιβάζουσι τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ μέχρι τῶν Μακεδονικῶν τοὐλάχιστον χρόνων, ἴσως καὶ μέχρι τοῦ V π. Χ. αἰῶνος.

Ἐν τῇ πρώτῃ κατασκευῇ οἱ ὀρθογώνιοι δόμοι θὰ περιέθεον τὸν ναὸν καθ' ἁπάσας τὰς πλευρὰς ὡς θεμέλια τῆς ἰσοϋψοῦς πρὸς τὸν στυλοβάτην στρώσεως

Εἰκ. 5. Ναῶν Γ, Δ, Ε λείψανα.

Ἀλλὰ κατὰ τὰς μετέπειτα ἐπισκευὰς ἀντικατεστάθησαν ἐν τῇ νοτίᾳ καὶ τῇ δυσμικῇ πλευρᾷ οἱ δόμοι διὰ μίγματος μικρῶν λίθων καὶ κονιάματος.

Μόνον ὑπὸ τὸν στυλοβάτην ὑπάρχει ἀκόμη δευτέρα, ἐξέχουσα (0.30) ἔμπροσθεν ὡς βαθμίς, στρῶσις ἐξ ὀρθογωνίων δόμων, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶναι παλαιότεροι τοῦ στυλοβάτου.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἴχνη τῶν κιόνων δὲν σχηματίζουσι κύκλον, ἀλλὰ τετράγωνον, ἐξάγεται ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἵστατο ἡ τετράγωνος βάσις ἰωνικῆς σπείρας.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ λοιπὸν μορφῇ ὁ ναὸς ἦτο Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ἐν παραστάσει, πιθανώτατον δ' εἶναι ὅτι τὴν αὐτὴν εἶχε μορφὴν καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης κατασκευῆς (εἰκ. 7).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Σπεῖραι μεταγενεστέρων χρόνων ηὑρέθησάν τινες παρὰ τὸν ναόν, ἀλλ᾽ οὐδὲν ἕτερον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος. Εἶναι πιθανὸν ὅμως ὅτι τὰ δύο τεμάχια τῆς μαρμαρίνης σίμης εἰκ. 9 προέρχονται ἐκ τοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον ναοῦ τούτου, διότι ἡ ἐργασία αὐτῶν εἶναί πως εὐτελής.

Ὁ ναὸς διευθύνεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, δέκα περίπου μοίρας μόνον παρεκκλίνων τῆς κατευθύνσεως ταύτης. Τὸ δὲ χρησιμοποιηθὲν ὑλικὸν εἶναι ὑποκίτρινος σκληρὸς ὡς μάρμαρον ἀσβεστόλιθος.

Ὁ προκείμενος ναὸς μετασκευασθεὶς βραδύτερον διὰ προσθήκης ἑτέρου

Εἰκ. 8. Ναῶν Γ. Δ. Ε λείψανα.

πρὸς τὸ μέτωπον διαμερίσματος (εἰκ. 2 - 4 **β, γ, δ** καὶ 7 **β ο δ**) μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἔχουσαν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν. Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ προστεθέντος τμήματος ἐκτίσθη μόνον ἡ μέση κόγχη μετὰ θεμελίων ἐκ παλαιοῦ ὑλικοῦ. Ἐνταῦθα δὲ ηὑρέθησαν τὸ πώρινον ἐπιστύλιον εἰκ. 10 α (παρένθ. πίν. 1) καὶ αἱ τρίγλυφοι εἰκ. 10 β, γ.

Ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τοῦ νέου διαμερίσματος κατασκευασθέντος καὶ τούτου ἐκ παλαιοῦ ὑλικοῦ ηὑρέθη τὸ μοναδικὸν ἀρχαϊκὸν Δωρικὸν κιονόκρανον εἰκ. 11 (παρένθ. πίν. 2· πβλ. καὶ εἰκ. 2 - 4), ὅπερ ἐτοποθετήθη οὕτως, ὥστε ἡ ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνεια νὰ συμπέσῃ πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ ἐδάφους τῆς ἐκκλησίας· κατεῖχε δηλο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

νοτι τὴν αὐτὴν περίπου θέσιν, ἣν κατέχει ἐν πολλοῖς Βυζαντιακοῖς ναοῖς ἡ μετ᾽ ἀναγλύπτου παραστάσεως πλὰξ ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ καθολικοῦ. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ κιονοκράνου ἐστρώθη καὶ τὸ λοιπὸν ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας διὰ μικρῶν ποταμίων λίθων καὶ κονιάματος. Ἐπὶ δὲ τῆς παλαιᾶς κατωτάτης στρώσεως τοῦ ναοῦ Α ἐκτίσθησαν νεώτεροι τοῖχοι διὰ λίθων καὶ πλίνθων μετ᾽ ἀσβέστου.

Τοὺς νεωτέρους τούτους τοίχους κατηδάφισα, ἀφῄρεσα δὲ καὶ τὴν ἐκ ποταμίων λίθων στρῶσιν, ὑφ᾽ ἣν ἀνεῦρον τὴν μαρμαρίνην κεφαλὴν εἰκ. 60, θραύματά τινα μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, τὸν χαλκοῦν ἀστράγαλον ἀρ. 30 καὶ τὴν ἐνεπίγραφον μαρμαρίνην πλάκα εἰκ. 63.

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐκ πώρου ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν μετασκευὴν τοῦ ναοῦ εἰς ἐκκλησίαν καί τινες πώρινοι σφόνδυλοι πρὸς στερέωσιν ἐκ τῶν ἔξω τῆς ὡς θεμέλιον χρησιμοποιηθείσης πρώτης στρώσεως τοῦ παλαιοῦ ναοῦ (εἰκ. 2 - 4).

ΤΟ ΚΤΙΣΜΑ Β

Καὶ τοῦ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ Α μικροῦ κτιρίου Β (εἰκ. 2 - 4 καὶ 7 Β) σῴζονται μόνον τὰ ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ θεμέλια. Διακρίνονται νῦν δύο ἰσομεγέθη πως διαμερίσματα (πλάτ. 4,14), ἀλλὰ

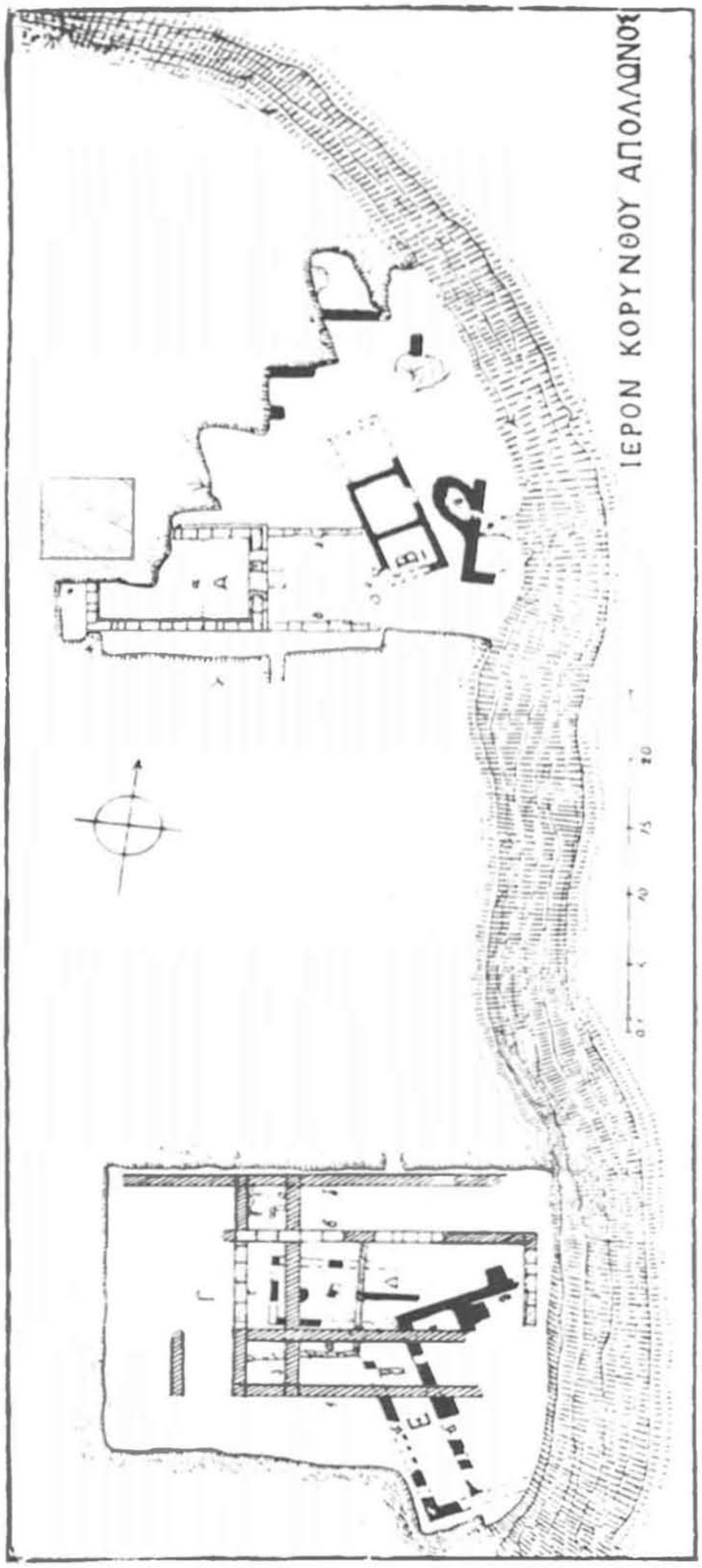

Εἰκ. 7.

καὶ προεξοχὴ τοῦ νοτιωτέρου πλαγίου σκέλους πέραν ἀκόμη τοῦ βορειοτέρου δωματίου. Ἐκ τούτου ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἠκολούθει καὶ τρίτον τοὐλάχιστον διαμέρισμα πρὸς βορρᾶν, ἰσομέγεθές πως καὶ αὐτὸ πρὸς τὰ δύο ἄλλα. Διότι ἐντὸς τῶν δύο διαμερισμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ βορρᾶ ἀκολουθοῦντος χώρου ηὑρέθησαν τὰ πλεῖστα τῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς προερχομένων μικρῶν εὑρημάτων, ἀφθονώτερα μάλιστα ἐν τῷ ἀνοικτῷ χώρῳ, ὀλίγα δὲ ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι διαμερίσματι καὶ ἐλάχιστα ἐν τῷ πρώτῳ. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ χῶρος, ἐφ' οὗ νῦν ἡ προεξοχὴ τοῦ πλαγίου τοίχου, ἦτο τὸ ἔδαφος τρίτου διαμερίσματος.

Πλὴν τῶν μικρῶν εὑρημάτων ηὑρέθησαν ἐνταῦθα καὶ πάμπολλαι ἐπιμήκεις κοῖλαι κεραμίδες, ὧν ἡ κοίλη ἐπιφάνεια ἦτο κεχρισμένη διὰ μέλανος χρώματος. Αἱ κεραμίδες αὗται, ὧν ὅμοιαι ηὑρέθησαν καὶ ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Ὀλυμπίας (Olympia-Baudenkmäler πίν. LXXXXVIII. 1. 7-9. ***Λεονάρδος.*** Ὀλυμπία 1901, 238), ἔκειντο ἐστρωμέναι σχεδὸν ἐπὶ τῶν δύο διαμερισμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκολουθοῦντος χώρου, καλύπτουσαι τὰ μνημονευθέντα εὑρήματα. Προκύπτει λοιπὸν ὅτι αἱ κεραμίδες ἐκάλυπτον τὴν στέγην τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ὅτι καταρρεύσαντος τούτου κατέπεσον ὡς εἶχον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καλύψασαι τὰ πάντα. Ἐπειδὴ δὲ ηὑρέθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ χώρου, συμπεραίνομεν ὅτι ὀρθῶς ἐξελάβομεν τὸν χῶρον τοῦτον ὡς τὸ ἔδαφος τρίτου διαμερίσματος [1].

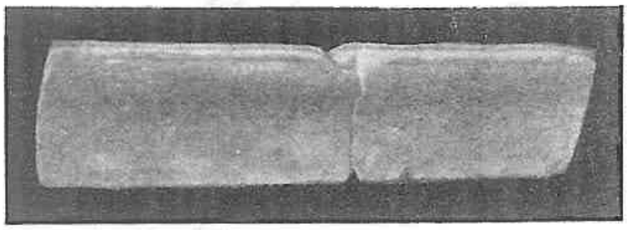

Εἰκ. 9. Ναοῦ Α (;) μαρμαρίνη σίμη.

Ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν μορφὴν τοῦ κατωτέρω περιγραφησομένου ναοῦ Γ (εἰκ. 7) θὰ παρεδεχόμην ὅτι τὸ τρίτον ἐλλεῖπον διαμέρισμα τοῦ κτιρίου ἦτο ἄδυτον ναοῦ καὶ ὅτι ἐκ τῶν δύο λοιπῶν διαμερισμάτων, τὸ μὲν νοτιώτερον ἦτο πρόναος μετὰ δύο ἢ ἑνὸς κίονος ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ δεύτερον ὁμοῦ μετὰ τοῦ τρίτου (ἀδύτου) ὁ κυρίως ναός. Οὕτω ἤθελε ἐξηγηθῇ ἡ κατ' αὔξουσαν κλίμακα ποσότης τῶν εὑρημάτων, μεῖζον ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὰ ἄλλα διαμερίσματα γινομένη.

Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ηὑρέθησαν καὶ τμῆμα μικροῦ πωρίνου κίονος, ὅπερ

[1] Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1916 ἐν Λεπρέῳ τῆς Τριφυλίας (Curtius ἔ. ἀ. σ. 83 σημ. 89) δι' ἐμοῦ δαπάναις τοῦ Υπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐνεργηθεῖσα ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε, πλὴν ἄλλων, καὶ τρεῖς παρ' ἀλλήλους κειμένους ἀρχαιοτάτους ναούς. Οἱ δύο ἐκ τούτων σύγκεινται ἐκ προνάου, ἐξ ἰσομεγέθους πως δευτέρου διαμερίσματος καὶ ἐκ τρίτου ὑπερδιπλασίου τμήματος. Ὁ τρίτος καὶ μείζων ναὸς ὁμοιάζει πως πρὸς τὸν ἐν Λογγᾷ ναὸν Δ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐνδέχεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ προνάου, καὶ θραῦμα πηλίνης ἀρχαϊκῆς σίμης κεχρισμένης μέλανι χρώματι μετὰ ἴχνους λευκῆς διακοσμήσεως (εἰκ. 9). Προστιθεμένων καὶ τῶν εὑρημάτων τούτων πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξάγεται ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα ναὸν κατασκευασθέντα διὰ λίθων καὶ πηλοῦ καὶ ξυλίνου θριγκοῦ μετὰ πηλίνης ἐπενδύσεως καὶ ἀρχαϊκωτάτων κεραμίδων. Πήλινα δέ τινα ἀγγεῖα τῶν λεγομένων Λακωνικῶν ἢ Κυρηναϊκῶν (ἀριθ. 53, 55, 56) εὑρεθέντα ἐνταῦθα καὶ ἡ εὐτελὴς τοιχοδομία καὶ οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἀναβιβάζουσι τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ μέχρι τοῦ ὀγδόου τοὐλάχιστον π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ ἄξων τοῦ ναοῦ τούτου ἀκολουθεῖ γραμμὴν βαίνουσαν ἀπὸ τοῦ βορειοδυσμικοῦ πρὸς τὸ νοτανατολικὸν σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, ἔχει δηλαδὴ τὴν αὐτὴν περίπου κατεύθυνσιν πρὸς τὸ κτίριον Ε (εἰκ. 7).

ΑΛΛΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΟΘΡΟΣ

Τὰ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ Β σῳζόμενα φαίνονται λείψανα τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ (εἰκ. 4 **ο** καὶ 7). Ἐνταῦθα θὰ ὑπῆρχε καὶ εἴσοδος, διότι ὁ τοῖχος κάμπτεται πρὸς ἀνατολάς.

Ὀλίγον βορειότερον τῆς γωνίας ταύτης σῴζεται ἐξόγκωμά τι ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος τοίχου ἐκ λίθων καὶ χωμάτων παντοειδῶν (εἰκ. 7 Β΄). Ἀνασκάψας ἐντὸς τοῦ ἐξογκώματος εἰς ἱκανὸν βάθος ἐξήγαγον σποδὸν μετὰ συντριμμάτων ἀγγείων διαφόρων χρόνων. Πρόκειται προφανῶς περὶ βόθρου, ἐξ οὗ καὶ τὸ σχηματισθὲν ἐξόγκωμα καὶ ἡ ἄφθονος ἐντὸς αὐτοῦ σποδός, ἄφθονος δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ βόθρου εἰς ἀκτῖνά τινα.

Πέραν τοῦ βόθρου ὁ περίβολος κατεστράφη ἐκ μεταγενεστέρων κτισμάτων, φερόντων πολλὰ ἀρχαιότερα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη. Ἐνταῦθα ηὑρέθησαν παραλλήλως κείμενοι δύο μονόλιθοι πώρινοι κίονες Δωρικοὶ (εἰκ. 4 **π**) καὶ τὸ θραῦμα Δωρικοῦ κιονοκράνου ἐκ πώρου εἰκ. 12 (παρένθ. πίν. 1), ὑπὸ δὲ τούτους τὰ δύο πήλινα βούκρανα εἰκ. 49 (παρένθ. πίν. 3) καί τινα λείψανα χαλκῶν σκευῶν, τὰ δύο πήλινα εἰδώλια εἰκ. 48 (παρένθ. πίν. 3) καὶ ἄπειρα θραύματα ἀγγείων.

Πέραν ἀκόμη πρὸς τὴν ἐλαίαν, βορείως τοῦ ναοῦ Β ηὑρέθη θραῦμα πωρίνου γείσου, ὡς τὰ διὰ ἀπεικάσματος 13 (παρένθ. πίν. 2) ὑποδεικνυόμενα, καὶ θραῦμα πωρίνου ἐπικράνου παραστάδος (εἰκ. 14α).

Ἐντὸς τῶν νεωτέρων τούτων κτισμάτων ἀνευρέθησαν ἄπειρα τεμάχια ἐξ εὐρυστόμων πίθων καὶ πάμπολλα καλυμμάτια [1] τῶν γνωστῶν στενῶν καὶ ἐπιμή-

[1] Εἶναι ταῦτα πήλινα δισκοειδῆ κατασκευάσματα διαμέτρου 0,06-0,08 μετὰ μικρᾶς ἐπὶ τοῦ κέντρου κατακορύφου ἀποφύσεως ὡς λαβῆς. Διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ σήμερον ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ πήλινα καλύμματα πηλίνων ἀγγείων πρὸς συλλογὴν ὕδατος, ὀνομάζω ταῦτα καλυμμάτια τῶν κοινῶν ἀρχαίων στενῶν ἀμφορέων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κων ἄχρων ἀμφορέων, τῶν πρὸς χρῆσιν δημητριακῶν καὶ ἄλλων. Ὑπῆρχον, φαίνεται, ἐνταῦθα μεταγενέστεραι ἀποθῆκαι τοῦ ἱεροῦ.

Ἀνασκάψας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ Α καὶ τοῦ ναοῦ Γ' χώρου ἀνεῦρον μεταγενέστερα μόνον εὐτελῆ κτίσματα, ἅτινα κωλυθεὶς τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ ασθενείας δὲν ἠδυνήθην νὰ συμπεριλάβω ἐν τῷ σχεδιογράμματι εἰκ. 7.

Τὰ κτίσματα ταῦτα ᾠκοδομήθησαν τὸ πλεῖστον ἐξ αρχαίου ὑλικοῦ, ἐντεῦθεν δὲ ἐξήγαγον τὰ πώρινα γεῖσα εἰκ. 13 (παρένθ. πίν. 2) καὶ τὰς δύο μαρμαρίνας σίμας εἰκ. 9. Ἐν ἑνὶ τῶν κτιρίων τούτων απεκαλύφθη ὁ σιδηροῦς πέλεκυς ἢ ἀξίνη, ἀριθ. 48 βεβλαμμένος χαλκοῦς λέβης καί τινα Ῥωμαϊκὰ νομίσματα.

Ο ΝΑΟΣ Γ

Αἱ τρίγλυφοι καὶ τὸ ἐπιστύλιον εἰκ. 10 (παρένθ. πίν. 1) καὶ τὰ πώρινα γεῖσα εἰκ. 13 ἀποτελοῦσι ἓν σύνολον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν διαστάσεων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνόλου προέρχεται τὸ μαρμάρινον ἀρχαϊκὸν κιονόκρανον εἰκ. 11 (παρένθ. πίν. 2), τὸ θραῦμα Δωρικοῦ κιονοκράνου εἰκ. 12, τὸ θραῦμα ἐπικράνου παραστάδος εἰκ. 14α, οἱ δύο μονόλιθοι κίονες εἰκ. 4 π καὶ περὶ τοὺς δέκα πώρινοι σφόνδυλοι.

Εἰκ. 14. Ναοῦ Γ' πωρίνης σπείρας (β) καὶ ἐπικράνου θραύματα

Πρὸς τὰς διαστάσεις τῶν τελευταίων (0.735 - 0.96) συμφωνοῦσιν αἱ διαστάσεις τοῦ μαρμαρίνου κιονοκράνου (διάμ. 0.735, ὕψ. 0.48, μῆκ. ἄβακος 1.275), ἀλλ' οἱ δύο μονόλιθοι κίονες μικροτέρου πάχους ὄντες (ἄνω διάμ. 0.645 κάτω διάμ. 0.855, ὕψ. 3.175) συμφωνοῦσι πρὸς τὸ μικρότερον κιονόκρανον (εἰκ. 12 παρένθ. πίν. 1), ὕψ. 0.46, χορδὴ ῥαβδώσεως 0.13. Μὴ δυνάμενοι ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν δύο διάφορα κτίρια, θὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην ὅτι καὶ τὰ δύο διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος κιονόκρανα τῷ αὐτῷ προσνέμονται ναῷ· περὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν θέλομεν διδαχθῇ μελετῶντες τὸ κτίριον Γ.

Ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ ηὑρέθη καὶ ἡ πωρίνη σπεῖρα εἰκ. 14 β, τὸ ἐπιπεδόμορφον ἀποκεχρυσωμένον ἀνάγλυφον εἰκ. 15 (παρένθ. πίν. 2) καὶ τὸ ὁμοίου ἀναγλύφου θραῦμα εἰκ. 16, πρὸς δὲ καὶ πώρινοι ῥαβδωτοὶ σφόνδυλοι ὅμοιοι πρὸς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοὺς ἀλλαχοῦ εὑρεθέντας. Καὶ ταῦτα προέρχονται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνόλου, ἐξ οὗ προῆλθον καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα.

Τὸ κτίριον Γ ὑπέστη τὴν αὐτὴν πανωλεθρίαν, ἣν ἐδοκίμασεν ἐκ μετασκευῶν καὶ ὁ προηγούμενος ναὸς Α. Μετεβλήθη καὶ αὐτὸ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ δὴ εἰς βασιλικήν. Ὁ κεντρικὸς χῶρος **α β** ἀπετέλεσε τὸ μέσον κλίτος καλυφθὲν καὶ διὰ ψηφοθετήματος, καταστραφέντος νῦν τὸ πλεῖστον [1]. Τὰ πλάγια κλίτη ἡδράζοντο ἐπὶ τῶν θεμελίων **γ δ**, πρὸ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχε νάρθηξ μετὰ δύο θυρῶν.

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ αὐτὴν ἀπεκαλύφθησαν χριστιανικοί τινες τάφοι μεθ' ἑνὸς ἀγγείου ἕκαστος [2] καὶ ὀλίγα Βυζαντιακὰ ἀντικείμενα, ἐν οἷς ἀλαβάστρινον ποτήριον, πλάκες θωρακίων, πλίνθος μετὰ τοῦ μονογράμματος τοῦ Χριστοῦ καί τινα ἐπίκρανα καὶ κίονες.

Εἰκ. 16. Ζωφόρου θραῦσμα ἐκτύπου ἵππου.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς χριστιανικῆς καταστροφῆς θὰ προηγήθη καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων βλάβη τοῦ κτιρίου. Διότι ἐνταῦθα ἀνευρέθησαν ὑπὸ τὸ ψηφοθέτημα πολλὰ θραύσματα τῶν γνωστῶν μεγάλων πίθων καὶ τῶν ἐπιμήκων ἀμφορέων μετὰ τῶν ὑποβάθρων αὐτῶν [3] καὶ ἱκανὰ Ρωμαϊκὰ νομίσματα, ἐν δὲ τῷ βορείῳ κλίτει ὁ χαλκοῦς κανὼν τοῦ Ρωμαϊκῶν χρόνων ζυγοῦ ἀριθ. 17 καὶ νοτίως τοῦ κτιρίου Γ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὑστέρων χρόνων καὶ ἀρχαιότερα, πήλινοι ἐπιμήκεις τινὲς κοινοὶ ἀμφορεῖς ὀλίγον ἀποκεκρουσμένοι, αἱ Ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαὶ εἰκ. 61 (παρένθ. πίν. 7) καὶ τὰ χαλκᾶ ἀριθ. 18, 20, 36-39.

Ἐντετειχισμένα ἐνταῦθα ἦσαν καὶ ἡ σπεῖρα εἰκ. 14 **β**, τὰ ἀνάγλυφα εἰκ. 15, 16, τεμάχιον τῆς εὐθυντηρίας τοῦ παλαιοῦ κτιρίου καὶ πολλοὶ ὀρθογώνιοι μεγάλοι δόμοι ἐκ πώρου τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος, ἐξ οὗ προέρχονται καὶ τὰ μνημονευθέντα μέχρι τοῦδε πώρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Ἀφαιρεθέντων πάντων τῶν νεωτέρων κτισμάτων προέκυψεν ἐπίμηκες τετρά

[1] Μόνον μικρὸν μέρος τούτου διετηρήθη παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ χώρου **α β**.

[2] Μεταγενέστεροι τάφοι σεσυλημένοι ἀνευρέθησαν καὶ ἐν τῷ βορείῳ ἄκρῳ τοῦ ἱεροῦ.

[3] Ταῦτα εἶναι πήλινοι κοῖλοι κύλινδροι ἰσχυρῶς καὶ αὐλακοειδῶς συνεσταλμένοι ἐν τῷ μέσῳ, ὕψους δὲ καὶ διαμέτρου ἄνω καὶ κάτω 0.10-12 περίπου. Ἐπὶ τῶν κυλίνδρων τούτων ἑδραζομένη θαυμασίως ἡ βάσις τῶν ἐχόντων ταύτην ὡς τὴν κορυφὴν μᾶλλον κοινῶν πηλίνων ἄχρων ἀμφορέων παρεῖχε τῷ ἀγγείῳ τὴν ἄλλως δυσχερῶς ἐπιτυγχανομένην σταθερότητα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐχαρακτήρισα ὡς ὑπόβαθρα τοὺς ἄνω κυλίνδρους μὴ φανταζόμενος ἄλλην αὐτῶν χρῆσιν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πλευρον κτίριον **αβγδ**, συγκείμενον ἐξ ἑνὸς κεντρικοῦ μέρους **αβ** καὶ ἑτέρου περὶ τούτου **γδ.** Τὸ σκέλος **δ** προχωρεῖ πρὸς δυσμὰς πέραν τοῦ ἐγκαρσίου δυσμικωτάτου σκέλους **ε,** ἀλλὰ καὶ τὰ ἕτερα τρία σκέλη **αβ** καὶ **γ** τὴν αὐτὴν θὰ εἶχον ἔκτασιν. Διότι σῴζεται ἡ ὡς θραῦμα τοῦ τοίχου ἀρχὴ τῆς προεκτάσεως τούτου πέραν τοῦ καθέτου πρὸς ἐκεῖνα σκέλους **ε.**

Ἕτερον ἀνατολικῶς τοῦ **ε** ἐγκάρσιον σκέλος **ζ** χωρίζει τμῆμα τοῦ δυσμικοῦ ἄκρου τοῦ **αβ** μέρους, ἀλλ᾽ ἐπεκτείνεται ὡς τὸ **ε** ἑκατέρωθεν τῶν **αβ** σκελῶν μέχρι συναντήσεως τῶν **γ** καὶ **δ** πλευρῶν.

Λείψανον τρίτου ἐγκαρσίου σκέλους σῴζεται πρὸς δυσμὰς τοῦ **ε,** ὃ θὰ προεξετείνετο ἀναμφιβόλως καὶ αὐτό, ὡς τὸ **ε,** μέχρι τῶν **γ, δ** πλευρῶν.

Πάντα τὰ σκέλη ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν θεμελίωσιν τοῦ αὐτοῦ πολυμεροῦς κτιρίου, σύγκεινται δὲ ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ συνδεθέντων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ παλαιὰ ταῦτα θεμέλια ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν χρόνοις νεωτέροις, ἀναφαίνεται ἐνιαχοῦ καὶ ἄσβεστος ἐντὸς αὐτῶν, δυναμένη πολλοὺς νὰ ἐξαπατήσῃ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν θεμελίων.

Ἐπὶ μεγάλου τμήματος τοῦ σκέλους **β** καὶ τοῦ **ε** ἑδράζονται ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ταύτης μεγάλοι πώρινοι δόμοι, οἵτινες ἐνιαχοῦ κεῖνται κατὰ χώραν, προέρχονται δηλαδὴ ἐκ τοῦ μεγάλου παλαιοῦ κτιρίου κτισθέντες ὡς ἔχουσι νῦν καὶ μὴ μετακινηθέντες μετὰ ταῦτα. Ἄλλοι ὅμως τῶν δόμων τούτων προέρχονται μὲν ἐκ τοῦ αὐτοῦ παλαιοῦ κτιρίου, ἀλλ᾽ ἐτέθησαν κατὰ τὴν μεταγενεστέραν μετασκευὴν τοῦ κτιρίου, ληφθέντες ἐξ ἄλλων μερῶν τούτου, ὡς δεικνύει ἡ ἐπὶ τῶν στενῶν πλευρῶν ἀναθύρωσις αὐτῶν.

Ἂν δὲν εἶχον κτισθῇ τὰ νεώτερα κτίρια ἐπὶ τῆς παλαιᾶς θεμελιώσεως, θὰ ἠδυνάμεθα εὐκρινέστερον νὰ διακρίνωμεν τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Τὰ μεγάλα ὅμως χάσματα ταύτης, τὸ ἐνιαχοῦ σποραδικῶς σῳζόμενον καὶ ἡ παρατηρουμένη ἄσβεστος μεγάλην σύγχυσιν παρέχουσι τῷ παρατηροῦντι τὸ πρῶτον ταῦτα. Ἀλλ᾽ ἂν συνδυάσωμεν πρὸς τὰ οὕτω σωζόμενα θεμέλια τὰ ἐνθάδε ἐν δευτέρᾳ χρήσει χρησιμοποιηθέντα ἀρχαῖα τεμάχια ἐκ πώρου καὶ τὰ ἐν ἄλλῃ θέσει εὑρεθέντα πώρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, διαισθανόμεθα ἀμέσως ὅτι τὸ κτίριον Γ εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς ναός, ἐξ οὗ ἀπεσπάσθησαν ἅπαντα τὰ μνημονευθέντα πώρινα τεμάχια καὶ τὸ μαρμάρινον κιονόκρανον εἰκ. 11.

Ἔχοντες δεδομένην διπλῆν μορφὴν καὶ διπλοῦν μέγεθος κιονοκράνου ὀφείλομεν νὰ εὕρωμεν τοιαῦτα στοιχεῖα κτιρίου, πρὸς ὃ νὰ προσαρμόζωνται οἱ διπλοῦ μεγέθους κίονες. Τοῦτο δὲ θὰ συνέβαινε κυρίως ἂν τὸ κτίριον Γ ἦτο ναὸς περίπτερος, ὅσπερ πλὴν τῶν κιόνων τοῦ πτεροῦ θὰ εἶχε καὶ ἐλάσσονος μεγέθους κίονας ἐν τῷ προνάῳ καὶ τῷ ὀπισθοδόμῳ. Καὶ ἡ θεμελίωσις τότε θὰ παρεῖχε φυσικῶς τὴν ὑπὸ τοιαύτην μορφὴν ναοῦ προαπαιτουμένην βάσιν· ταύ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

την δὲ παρέχει ἀκριβῶς καὶ τὸ κτίριον Γ. Πρὸς τοῖς θεμελίοις δηλονότι τοῦ πτεροῦ ἔχει καὶ τὰ θεμέλια τοῦ σηκοῦ καὶ ἴχνη τῶν θεμελίων τοῦ ὀπισθοδόμου μετὰ τῶν θεμελίων τῶν ἐν αὐτῷ κιόνων. Τοῦ προνάου τὸ μέρος ἀπεσπάσθη ὁλόκληρον ἐκ τῆς ἄνω μνημονευθείσης μεταβολῆς τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ἀλήθεια τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων προκύπτει ἐκ τῶν κατωτέρω ὑπολογισμῶν. Ἐκ τοῦ πλάτους τῆς τριγλύφου εἰκ. 10 (0,535· ὕψ. 0,842) λαμβάνομεν κατὰ προσέγγισιν, μὴ ὑπαρχούσης τῆς μετόπης, τὸ μετακιόνιον ἐκ μ. 2,68 κατ' ἀναλογίαν ἀρχαϊκῶν ἄλλων ναῶν. Τὸ μετακιόνιον ἢ μεταξόνιον ἐπαναλαμβα-

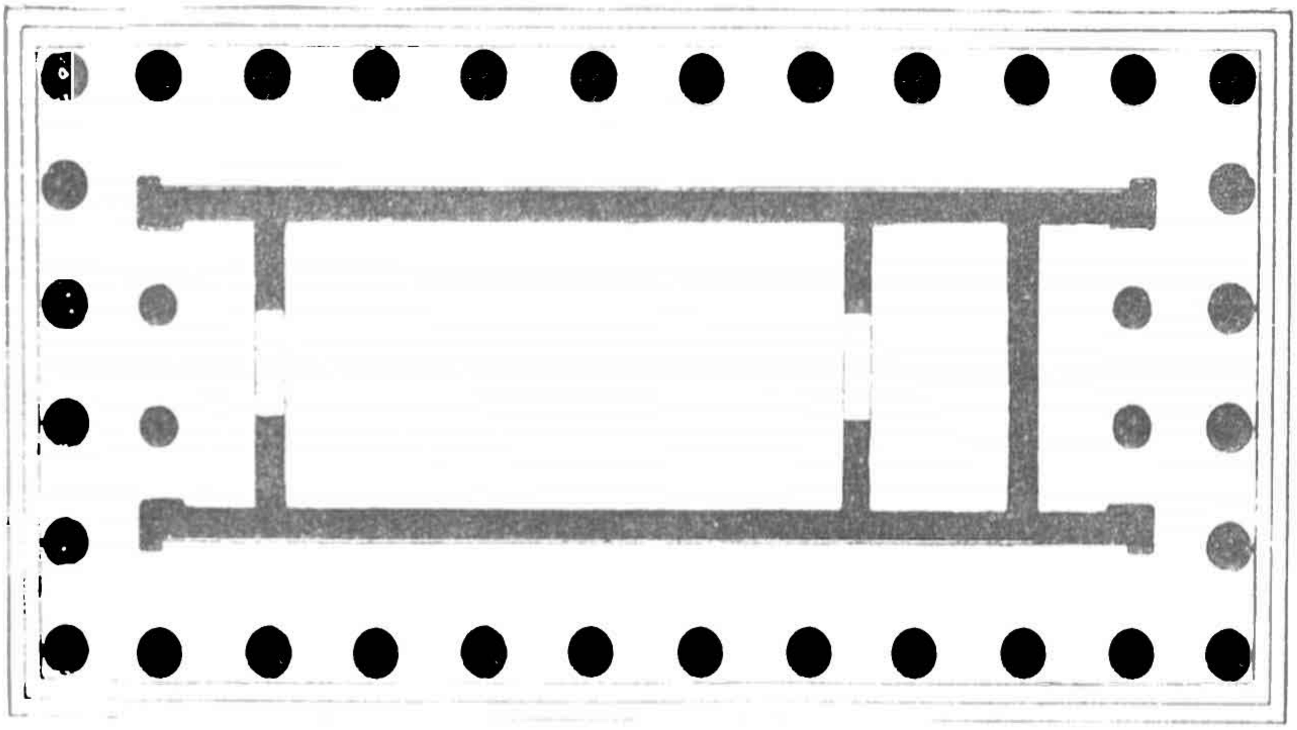

Εἰκ. 17 Ναοῦ Γ εἰκαζομένη συμπλήρωσις

νόμενον πεντάκις δίδει ἐξαγόμενον μ. 13.40, ὅπερ διὰ τοῦ πλάτους τῆς γωνιαίας τριγλύφου καὶ τῶν βαθμίδων τοῦ κρηπιδώματος (δύο ἑκατέρωθεν ἀνὰ 0.40 = 80 × 2 = 160) αὐξάνεται εἰς μ. (13.40 + 0.535 + 1.60) 15.53, καὶ συνυπολογιζομένης τῆς ἀπὸ τοῦ κίονος μικρᾶς προεξοχῆς τοῦ στυλοβάτου εἰς 15.73 περίπου. Ἐπειδὴ δὲ πάντως ἓξ κίονας θὰ εἶχεν ἐν τῷ μετώπῳ ὁ ναός, τὸ ἄνω ἐξαγόμενον προσαρμόζεται ἄριστα πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν πλάτος τῶν δύο παραλλήλων σκελῶν **γ** καὶ **δ**, ὂν ὀλίγον τι μεῖζον τῶν μ. 16.

Δεχόμενοι ὅτι τὸ μέσον μέρος τῶν θεμελίων **αβε** διατηρεῖ τὸ μέγεθος τοῦ σηκοῦ καὶ λαμβάνοντες ὡς βάθος προνάου ἀπόστασιν ἴσην πρὸς ἓν μεταξόνιον, συμπληροῦμεν τὸν σηκὸν μετὰ ἀδύτου καὶ τὸν ὅλον ναὸν ὡς ἔχει ἐν τῷ ἀπεικάσματι εἰκ. 17, μετὰ δώδεκα δηλαδὴ κιόνων ἐν τῇ πλαγίᾳ πλευρᾷ καὶ ἓξ ἐν τῇ στενῇ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ σκέλος **ζ** θὰ ἐχώριζε τὸ ἄδυτον, ὅπερ ἐν ἀρχαϊκοῖς ναοῖς κυρίως παρατηρεῖται.

Δὲν ὀφείλεται βεβαίως εἰς σύμπτωσιν ὅτι τὸ τετράπλευρον **αβε** ἔχει ἐξωτερικὸν πλάτος ἴσον πρὸς τρία περίπου μετακιόνια (8.04), μῆκος δὲ ἴσον πρὸς την ἀπὸ τοῦ ἄξονος εκτασιν οκτὼ κιόνων. Εἶναι τὸ μέγεθος, ὅπερ απαιτεῖ ἑξάστυλος ναὸς ἔχων δεδομένον τὸ μεταξόνιον.

Τὸ δυσμικῶς τοῦ σκέλους **ε** λείψανον εγκαρσίου σκέλους αντιστοιχεῖ πρὸς τὴν θέσιν τῶν κιόνων τοῦ οπισθοδομου, τὸ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο μῆκος τοῦ σκέλους **δ** συμπίπτει πρὸς τὴν μέχρι τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ πτεροῦ απαιτουμένην εκτασιν.

Τα σκέλη **γ** και **δ** ἀποτελοῦσι τὸ ἐξώτατον μέρος τῶν θεμελίων τοῦ πτεροῦ. Τὸ πάχος ὅμως αὐτῶν ὂν ἔλασσον τοῦ ὑπὸ τῆς εξωτερικῆς κιονοστοιχίας απαιτουμένου ηὐξήθη διὰ προσθήκης σειρᾶς λίθων ἐσωτερικῶς μέχρι που τοῦ σηκοῦ **αβε**. Λείψανα δὲ τῶν λίθων τούτων σώζονται παρὰ τὸ δυσμικὸν ακρον τοῦ σηκοῦ, μεταξὺ τούτου και τοῦ σκέλους **δ**, και ἕτερα ἐσωτερικῶς τοῦ σκέλους **γ**.

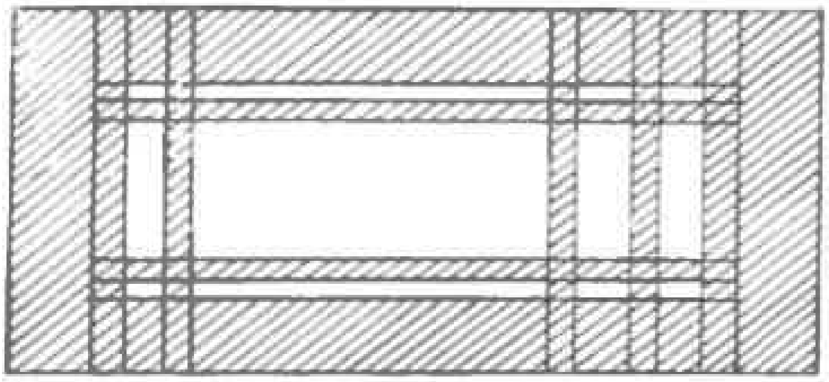

Εἰκ. 18. Ναου Γ εἰκαζομένη συμπλήρωσις θεμελίων.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμεν νῦν ἀκριβῶς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς εργασίας. Ἰσοπεδώθη πρῶτον τὸ ἔδαφος[1] και μετὰ ταῦτα ἐστρώθη ἡ διὰ λίθων ἀργῶν καὶ πηλοῦ θεμελίωσις τοῦ σηκοῦ, ἔπειτα δὲ τοῦ πτεροῦ. Αἱ πλάγιαι και στεναὶ πλευραὶ τοῦ πρώτου ὡς καὶ τοῦ ἀδύτου προεξετάθησαν μέχρι συναντήσεως τῆς θεμελιώσεως τοῦ πτεροῦ, ἐπεξετάθησαν δὲ μέχρι τοῦ αὐτοῦ σημείου και τὰ ὑπὸ τους κίονας τοῦ προνάου και τοῦ οπισθοδομου εγκάρσια σκέλη. Κατεσκευάσθη δηλονότι ὀργανικῶς συνδεδεμένον σύνολον ὅμοιόν πως πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀπεικάσματος 18 εἰκονιζόμενον ὑπόδειγμα. Ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ταύτης ἐστρώθησαν οἱ πώρινοι δόμοι τοῦ κρηπιδώματος τοῦ σηκοῦ μετὰ τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἐπληρώθησαν δ᾽ ὕστερον τὰ μεταξὺ κενὰ δι᾽ ισομεγεθων πανταχοῦ δόμων ἑδραζομένων ἐνιαχοῦ ἐπὶ τῶν κενῶν τοῦ σκελετοῦ εἰκ. 19 πληρωθέντος δι᾽ ἄλλης ὕλης.

Ἐκ τῶν πλακῶν τοῦ εδάφους και ἐκ τοῦ κρηπιδώματος τοῦ ναοῦ προέρ-

[1] Το ἰσοπεδωμενον τοῦτο ἔδαφος διεκρίθη κατα την ἀνασκαφην ἐκ της ἐπ᾽ αὐτοῦ λατύπης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

χονται οἱ ἐνταῦθα ἐν μεταγενεστέρᾳ τὸ πλεῖστον χρήσει εὑρεθέντες πώρινοι δόμοι, ὧν οἱ πρῶτοι διασῴζουσι τοὺς τόρμους τῶν σιδηρῶν συνδέσμων σχήματος ⊢⊣. Ἐκ τῶν δόμων τούτων τινὲς κεῖνται, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἐπὶ τῆς **β** καὶ **ε** πλευρᾶς τοῦ τετραπλεύρου **α β ε**, οἱ ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος καὶ προσνέμονται τῷ κρηπιδώματι. Οἱ τελευταῖοι ἔχουσιν ἐπὶ τῆς κάτω ακμῆς τῆς ἑτέρας τῶν στενῶν πλευρῶν τρεῖς επαλλήλους λαξευτὰς ταινίας, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω επιφανείας τετραγώνους καὶ ἄλλας ἐντομὰς πρὸς επίθεσιν ἀφιερωμάτων ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ κρηπιδώματος.

Κατὰ συνήθειαν παρατηρουμένην ἐν πολλοῖς ἀρχαϊκοῖς κυρίως ναοῖς ἐτέθη καὶ ἐνταῦθα ἡ σπεῖρα εἰκ. 14 **β** ὡς πρώτη στρῶσις τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ.

Δεν γνωρίζομεν ἂν ἡ κορυφὴ τοῦ πρὸς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου αντιστοιχοῦντος σηκοῦ ἔφερε θριγκόν, οὐδενὸς ἴχνους τούτου διασωθέντος. Τὸ ανάγλυφον ὅμως εἰκ. 15, 16 περιέθεεν αναμφιβόλως τὴν κορυφὴν τοῦ σηκοῦ [1]. Θὰ κατεῖχε τὸ τμῆμα τῶν πλαγίων πλευρῶν τοῦ σηκοῦ, ἐφ᾽ οὗ δεν υπῆρχε θριγκός. Ἢ θὰ κατελάμβανεν ολόκληρον τὴν κορυφὴν τοῦ σηκοῦ, ἂν δεχθῶμεν ὡς πιθανὴν τὴν λύσιν ὅτι θριγκὸς οὐδαμοῦ ὑπῆρχε τοῦ σηκοῦ.

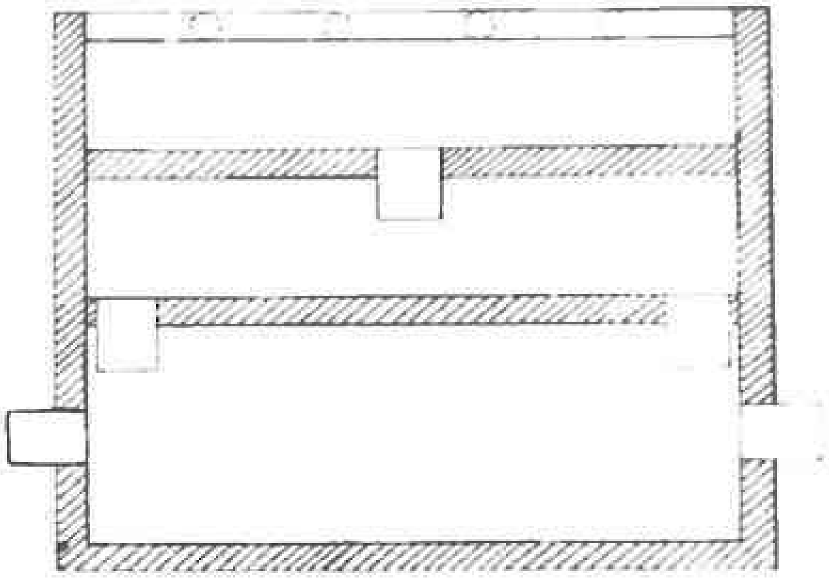

Εἰκ. 19 Ναοῦ Ε εἰκαζομένη συμπλήρωσις

Ἡ φέρουσα τὸ ἀνάγλυπτον τμῆμα ἵππου πλὰξ εἰκ. 15 ἔχει ὕψος 0.79 (πάχ. 0.235) σῳζόμενον δὲ μῆκος 0.605, διότι ἡ πλὰξ ἀπεκρούσθη κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν (καὶ ὀλίγον ἄνω δεξιά). Αἱ δύο ἄλλαι πλευραὶ φέρουσιν ἀναθύρωσιν, δι᾽ ὧν προσηρμόζετο ἡ πλάξ, δεξιὰ μὲν πρὸς ἑτέραν ὁμοίαν πλάκα τῆς ζωφόρου, κάτω δὲ πρὸς τὴν συμπληροῦσαν τὴν μορφὴν τοῦ ἵππου ἄλλην πλάκα. Ἡ ἄνω πλευρὰ ἀπολήγει εἰς ἀπόφυσιν ἢ λύσιν μετὰ κυρτοῦ κυματίου, τὸ δὲ ἔκτυπον μέρος τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ κυμάτιον ἔχον ὕψος εἶναι μ. 0.015 - 0.02. Ἡ ὄψις ἐβλάβη ὀλίγον, ἀλλὰ διασῴζονται ἐνιαχοῦ ἴχνη τῆς προτέρας επιφανείας, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος, δι᾽ οὗ τὸ ἀνάγλυ-

[1] Ἀνάλογον ἀνάγλυφον ἀπέδωκαν καὶ αἱ ἐν Κερκύρᾳ ανασκαφαὶ τοῦ παρ᾽ ἐμοῦ αποκαλυφθέντος ναοῦ τῆς Γοργοῦς, ηὑρέθη ὅμως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν αρχαιολόγων μετὰ τὴν μετάθεσίν μου (Ἀρχ. Δελτίου 1915 παρ. σ. 79).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

φον ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πώρινα μέλη τοῦ ναοῦ ἐπεχρίσθησαν. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ πλὰξ διατηρεῖ τὸ πρῶτον ὕψος καὶ ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ ἀναγλύφου δὲν μετεβλήθη, παρουσιάζοντος τὰ γνωστὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Λακωνικῆς τεχνοτροπίας τοῦ F' π. Χ. αἰῶνος, καθ' ἣν ἡ ὄψις τοῦ ἐκτύπου εἶναι ἐντελῶς εὐθεῖα ἐπιφάνεια, τὸ δὲ περίγραμμα ἐπίπεδον ἀκριβῶς κάθετον πρὸς τὴν ὄψιν (Ἀρχ. Ἐφημ. 1914, 25-57).

Τὸ ἕτερον ἀνάγλυφον εἰκ. 16 εἶναι θραῦμα ἑτέρας ὁμοίας πλακὸς (σῳζόμενον μέγ. 0.44) καὶ δὴ τοῦ ὀπισθίου ποδὸς ἵππου. Τὸ ἔκτυπον μέρος ἔχει ὕψος ὀλίγον τι μεῖζον τοῦ προηγουμένου, δηλαδὴ 0.03.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὕψους τοῦ ἵππου ἀπαιτεῖται ἑτέρα ἰσοϋψὴς πως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν πλάξ, ἀνερχομένου οὕτω τοῦ ὕψους τῆς ζωφόρου εἰς μ. 1.58 περίπου. Τοῦτο δὲ τὸ ὕψος θὰ εἶχε καὶ ὁ θριγκὸς τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἂν ὑπῆρχε. Διότι τὸ συνολικὸν ὕψος τοῦ θριγκοῦ τοῦ πτεροῦ θὰ ἦτο μόνον κατά τι μεῖζον (ὕψ. τριγλ. 0.84 ὕψ. ἐπιστυλίου ἄγνωστον, ὄντος τούτου ἀποκεκρουσμένου κάτωθι, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀπεῖχε πολὺ τοῦ ὕψους τῆς τριγλύφου, ὡς διδάσκει ἡ ἀναλογία ἀρχαϊκῶν ναῶν τοῦ F' αἰῶνος), ὡς δεικνύουσιν αἱ μείζονες διαστάσεις τῶν ἐξωτερικῶν κιόνων. Καὶ ἂν τὸ πρῶτον εἶχεν ὕψος περίπου μ. 1.68, τὸ ἕτερον θὰ εἶχε περίπου μ. 1.58-1.60, ὅσον ἔχουσι δηλαδὴ ὁμοῦ αἱ δύο πλάκες τοῦ ἀναγλύφου. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἀνάγλυφον προσηρμόζετο ἄριστα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ σηκοῦ, οἱανδήποτε λύσιν παραδεχθῶμεν ὡς πρὸς τὴν μερικὴν ἢ ὁλοσχερῆ ἔλλειψιν θριγκοῦ ἐν τῷ σηκῷ.

Τὸ ἀνάγλυφον λοιπὸν τοῦτο καὶ ὁ ναὸς κατεσκευάσθησαν ὑπὸ Λακώνων τεχνιτῶν ἢ ὑπὸ τεχνιτῶν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ F' αἰῶνος ὑφισταμένων.

Πρὸς τὴν αὐτὴν πηγὴν ἄγει ἡμᾶς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ μαρμαρίνου κιονοκράνου εἰκ. 11 (παρενθ. πίν. 2). Τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἄβακος αἰγυπτιάζον κυμάτιον μετὰ τῶν κατακορύφων γλωσσιδίων ἢ ἐσχηματοποιημένων φύλλων καὶ τοῦ κάτωθι ἀστραγάλου εἶναι τὸ κόσμημα τὸ ἐπιστέφον τὴν κορυφὴν τοῦ γείσου τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου τοῦ Ἀπόλλωνος (Ἀρχ. Ἐφημ. 1912, 188 εἰκ. 17-21). Ὅμοιον κόσμημα φέρει παρεκκλίνον τῶν γνωστῶν μορφῶν καὶ τὸ ὑπὸ τοὺς δακτυλίους τμῆμα τοῦ κιονοκράνου, τὸ ὑποτραχήλιον.

Τὸ κόσμημα τοῦτο οὐδαμοῦ παρατηρεῖται οὕτω, πρώτην δὲ φορὰν ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς ἄβακος τοῦ κιονοκράνου πρὸς κατάρριψιν καὶ ἀναστάτωσιν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν κανόνων.

Ἐνταῦθα διαβλέπομεν τὴν χεῖρα τοῦ δημιουργήσαντος τὰς ἐκ Δωρικῶν καὶ Ἰωνικῶν στοιχείων περιέργους καὶ πρωτοφανεῖς μικτὰς μορφὰς τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου τεχνίτου. Διαφαίνεται δηλονότι ἡ διέπουσα ἔμπνευσις καὶ ἡ ἀνατροφὴ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους ἐργαστηρίου τῆς Σπάρτης, τοῦ συνδυάσαντος μετ' ἀφελοῦς, γυναικείας σχεδὸν ἐκλεκτικότητος, τὰ ἐκ διαφόρων πηγῶν συρρεύσαντα καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐπιδράσεις ἐν Σπάρτῃ τότε ἐγκλιματισθέντα πολλαπλᾶ ἑτερογενῆ στοιχεῖα.

Ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ θρόνου τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τὸ πρωτότυπον τῶν ἀρχιτεκτονικῶν αὐτοῦ μορφῶν δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ἀσκῶσι διαρκῆ καὶ ἀνεξάλειπτον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Λάκωνος τεχνίτου, ὥστε νὰ πειραθῇ οὗτος νὰ ἐπαναλάβῃ λεπτομερείας τινὰς τῆς διακοσμήσεως τοῦ εἰρημένου οἰκοδομήματος. Καὶ ὡσεὶ παίζων καὶ χαριεντιζόμενος προσαρμόζει ὡς ὁ ἐκ τῆς Ἰωνίας τεχνίτης τοῦ θρόνου λεπτὰς καὶ ποιητικὰς ἐκφράσεις πρὸς τὸ πεζὸν ἔδαφος τῆς Δωρίου τέχνης. Δημιουργεῖ δὲ διδαχθεὶς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρωτοφανὲς κιονόκρανον εἰκ. 11, μοναδικὸν καὶ πολύτιμον, μὴ ἐστερημένον χάριτος ἀρχιτεκτονικὸν ὑπόδειγμα.

Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σχετικὴ ἀκμὴ τοῦ Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου ἤρκει, ὥστε νὰ καταστῇ ἀναπόφευκτος ἡ ἀνὰ τὴν νοτίαν τοὐλάχιστον Πελοπόννησον ἐπιβολὴ τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ μετὰ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον πολιτικὴ ἐξάρτησις τῆς Μεσσηνίας ἀπὸ τῆς Σπάρτης καθίστα ἐπιβεβλημένην τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος ὑπὸ Λακώνων τεχνιτῶν. Ἡ δὲ οἰκοδόμησις αὕτη θὰ συμπίπτει πάντως πρὸς χρόνους μεταγενεστέρους τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου.

Ἐκ τῆς ἀραιᾶς ἐμφανίσεως τοῦ μαρμάρου ἐν τῇ οἰκοδομήσει, ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ἄβακος πρὸς τὴν κάτω διάμετρον (1734 : 1000) καὶ ἐκ τῆς μορφῆς τῶν |—| σιδηρῶν συνδέσμων τῶν δόμων ὁ ναὸς οὗτος τάσσεται εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ᾠκοδομήθη τὸ πτερὸν τοῦ Ἑκατομπέδου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, δηλαδὴ εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ Ϝ' π. Χ. αἰῶνος ἢ ὀλίγον πρότερον.

Ο ΝΑΟΣ Δ

Εἰς μικρὸν βάθος κάτωθι τοῦ ναοῦ Γ' ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ θεμέλια κτιρίου ἔχοντος μορφὴν τετραπλεύρου διασχιζομένου ὑπὸ μέσου κατὰ μῆκος σκέλους. Τὰ θεμέλια εἶναι διακεκομμένα, ἀλλὰ συμπληρούμενα ἀποδίδουσι τὴν ὡς ἄνω μορφὴν κτιρίου στενοῦ καὶ ἐπιμήκους. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἡ ἀρχὴ τοῦ οἰκοδομήματος, κατεστράφη, ὥστε δὲν γνωρίζομεν τὸ ὅλον μῆκος αὐτοῦ καὶ τὴν μορφὴν τοῦ μετώπου. Σῴζονται δηλαδὴ τμήματα τῶν πλαγίων πλευρῶν καὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς, τοῦ δὲ διὰ τοῦ ἄξονος διερχομένου σκέλους τμῆμά τι ἐπὶ μήκους τινὸς πρὸς τὴν στενὴν πλευράν, ἐκεῖθεν δὲ δύο τμήματα μετὰ χάσματος ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς συμμετρικῶς πως ἀπέχοντα τῆς στενῆς πλευρᾶς. Πλάτος ἔχει τὸ κτίριον μ. 5.05 καὶ ὑπερδιπλάσιον

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σωζόμενον μῆκος, διευθύνεται δ᾽ ἐκ δυσμῶν ἀκριβῶς προς ανατολάς, ὀλίγον αποκλῖνον τῆς κατευθύνσεως τοῦ ναοῦ Γ, ὁμοίας οὔσης πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ Α (εἰκ. 7).

Ἔχομεν λοιπὸν τὰ απαιτούμενα στοιχεῖα ὅπως κατανοήσωμεν ὅτι το κτίριον τοῦτο επαναλαμβάνει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν μορφὴν τοῦ ἐν Πρινιᾷ τῆς Κρήτης ἀρχαϊκωτάτου ναοῦ καὶ αλλων παρομοίων, δηλαδὴ επιμήκους ναοῦ μετὰ προνάου ἔχοντος ἕνα μέσον κίονα ἐν τω μετώπῳ, καὶ τοῦ σηκοῦ μετὰ δύο κιόνων συμμετρικῶς ἀπεχόντων αλλήλων καὶ διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ ναοῦ διερχομένων (**Pernier** - Annuario d. s. a. d. A. τόμ. Α΄ 1914 σ. 27 εἰκ. 13, σ. 39 εἰκ. 14 σ. 43 - 44, 78 εἰκ. 43. **Annual** of th. Br. Sc. of A. 1908 - 9 τόμ. ΙΑ΄ πίν. Α΄. **Dorpfeld** Troja u. Ilion Α΄ 171. **Koldewey - Puchstein** Griechische Tempel Unteritaliens u. Siciliens πίν. Α΄ σ. 2 κ.έ. εἰκ. 3).

Το μέσον σκέλος θὰ ἐξικνεῖτο κατ᾽ ἀναλογίαν τοῦ ἐν Κρήτῃ ναοῦ ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ χωρίζοντος τον πρόναον ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοίχου. Ἐντὸς δὲ τοῦ σηκοῦ δύο κίονες ἢ ξύλινοι στύλοι θὰ ἐβάσταζον τὴν στέγην, ἐρειδόμενοι ἐπὶ θεμελιώσεως, ἥτις ἢ θὰ περιωρίζετο περὶ τὴν βάσιν τῶν στύλων ἢ θὰ ἦτο συνεχὴς ἑνουμένη πρὸς τὸ ἐκ τοῦ μετώπου μέσον σκέλος, διασχίζον οὕτω ὁλόκληρον τὸ οικοδόμημα. Ἡ πρώτη λύσις φαίνεται πιθανωτέρα, διότι ἐν τῇ δυσμικῇ πλευρα οὐδὲν ιχνος παρατηρεῖται επαφῆς τοῦ μέσου σκέλους πρὸς ταύτην. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡμοίαζε τὸ οικοδόμημα ἀκριβέστερον πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ καὶ ἡ θέσις τοῦ χωρίζοντος τον πρόναον τοίχου θὰ συνέπιπτε περίπου πρὸς τὸ διασχίζον τὸ κτίριον Δ ἐγκάρσιον σκέλος *δ΄* (εἰκ. 5). Τὸ τελευταῖον φαίνεται νεώτερον κατασκεύασμα, διότι δεν περιορίζεται ἐν τω πλάτει τοῦ ναοῦ, ἀλλ᾽ ἐξακολουθεῖ ἔτι πέραν αὐτοῦ.

Τὸ μέτωπον τοῦ κτιρίου δεν φαίνεται ὅτι εκειτο πολὺ πέραν τοῦ τέρματος τοῦ μέσου σκέλους, διότι ἐκεῖ παρατηρεῖται αὐλάκωσις τις (ε΄ εἰκ. 5 Ε) διακόπτουσα κατά τι τὴν συνέχειαν τοῦ λοξοῦ σκέλους τοῦ κτιρίου Ε. Διὰ τῆς αὐλακωσεως ταύτης θὰ διήρχετο ἐγκάρσιον σκέλος ἑνοῦν τὰ τρία σκέλη τοῦ Λ. λείψανον δὲ τοῦ σκέλους τούτου θὰ εἶναι τὸ σῳζόμενον μικρὸν τμῆμα ἐγκαρσίου θεμελίου *ε΄΄* (εἰκ. 5). Τὸ σκέλος τοῦτο θὰ ὑπῆρχε ὅταν ᾠκοδομήθη τὸ κτίριον Ε καὶ θὰ διετηρήθη κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν, ἐκ τούτου δὲ ἐσώθη τὸ χάσμα τοῦ τοίχου *ε΄*.

Μεταξὺ τῶν δύο θεμελίων, περὶ ὧν ἐλέχθη ὅτι ἐβάσταζον τους στύλους τοῦ σηκοῦ, ἀνεύρομεν τὸ ἔδαφος μελανὸν εφ᾽ ἱκανῆς εκτάσεως καὶ βάθους, μελανὸν δηλονότι ἐκ τῆς μίξεως ὑπολειμμάτων πυρᾶς καὶ ὑγροῦ χώματος. Τὰ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο θεμέλια ἐδείκνυον αρκούντως ὅτι καὶ αὐτὰ ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν διαρκοῦς πυρᾶς, διότι ἦσαν μελανὰ καὶ περιβεβλημένα ἐνιαχοῦ ὑπὸ παχέος σκληροῦ σώματος σχηματισθέντος ἐκ τῶν τῆς πυρᾶς λειψάνων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ πυρὰ αὕτη οὐδαμόθεν ἄλλοθεν δύναται νὰ προέρχηται ἢ ἐξ εστίας ἢ ἐσχάρας, ἥτις ὡς καὶ ἐν τῷ ἐν Κρήτῃ ναῷ θὰ ὑπῆρχε και ενταῦθα. Ἡ λεπτομέρεια αὕτη πλησιάζει ἔτι πλέον τὸ ἐν Λογγᾶ πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ κτίριον και αποδεικνύει σὺν τοῖς μνημονευθεῖσι λόγοις ὅτι οὐ μόνον ἡ μορφή, ἀλλα και ὁ προορισμὸς αμφοτέρων ἦτο ὁ αὐτός, ἦσαν δηλ. ναοί. Τὸ δὲ γεγονὸς ὅτι οἱ οἰκοδομήσαντες τὸ κτίριον Ε και τὸν ναὸν Γ ἀπέφυγον νὰ καταστρέψωσι τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοτέρου οἰκοδομήματος αποδεικνύει και αὐτὸ ὅτι πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τους οἰκοδομήσαντας εὐλαβουμένους τὰ θεμέλια ὡς ἱερὰ λείψανα. Ἱερὰ δ' ἦσαν ταῦτα ἂν ὑπελείφθησαν ἐκ παλαιοτέρου θρησκευτικοῦ ἱδρύματος, δηλαδὴ ναοῦ.

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟΝ Ε

Ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου ναοῦ ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῷ βάθει τὰ θεμέλια κτιρίου ἐξ αργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ καὶ αὐτὰ (εικ. 5, 7 Ε). Τὸ κτίριον παρουσιάζει πολυσύνθετον καὶ ἀλλόκοτον μορφὴν καὶ ἔχει διεύθυνσιν ἀκολουθοῦσαν τὴν ἐκ τοῦ βορειοδυσμικοῦ πρὸς τὸ νοτανατολικὸν σημεῖον τοῦ ορίζοντος βαίνουσαν γραμμήν. Ἔχει δηλονότι ἀντίθετον τοῦ ναοῦ Β κατεύθυνσιν, ἀλλ' ὁμοίαν ἐν δυσὶ πλευραῖς, ἐν τῇ στενῇ τούτου και ἐν τῇ πλαγίᾳ τοῦ ἑτέρου και ἀντιστρόφως.

Σῴζονται δύο γωνιούμενα σκέλη **η θ** καὶ ἐν μικρᾷ τοῦ ἑτέρου ἀποστάσει τρίτον παράλληλον πρὸς τὸ δεύτερον σκέλος **κ**. Ἐκ τῶν δύο γωνιουμένων σκελῶν τὸ μεν παράλληλον πρὸς τὸ σκέλος **κ**, τὸ **η** φέρει ἐν τῷ μέσῳ μᾶζαν ἐξέχουσαν τῶν θεμελίων πρὸς ανατολάς, τὸ δ' ἕτερον σκέλος **θ** ἔχει ὁμοίαν μᾶζαν πρὸς βορρᾶν και ἄλλην πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ὀλίγον δυσμικώτερον. Ἡ τελευταία μᾶζα, τετράπλευρος περίπου ὡς αἱ ἄλλαι, εἶναι ἀκριβέστερον κάθετος πρὸς σκέλος κατακόρυφον πρὸς τὸ ἀμέσως προηγούμενον.

Τὸ ἐκ τῶν δύο παραλλήλων σκελῶν ἐξωτερικώτερον **κ** θὰ συνέπιπτε πρὸς τὸ πρόσωπον προστῴου ἢ προθαλάμου τοῦ κτιρίου, τὰ δὲ γωνιούμενα σκέλη **η θ** πρὸς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ κυρίου σώματος τοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ πρῶτον **(κ)** σῴζει και τὴν πρὸς νότον γωνίαν, ἀλλὰ ἂν τὸ **η** προεκταθῇ πρὸς δυσμὰς θὰ συναντήσῃ τὸ **κ** κατὰ τὸ ἄκρον σχηματίζον τὴν ἀντίστοιχον γωνίαν. Ἂν δὲ πάλιν προεκταθῇ τὸ ἐπὶ τοῦ σκέλους **η** κάθετον τμῆμα, τὸ φέρον τὴν ἐσωτερικὴν μᾶζαν, θὰ συναντήσῃ τοῦτο τὸν πρὸς τὸ **κ** γωνιούμενον τοῖχον, οὗτινος μικρὸν μόνον μέρος διασῴζεται.

Θὰ προκύψῃ λοιπὸν δεύτερον μετὰ τὸ προστῷον ἢ τὸν προθάλαμον διαμέρισμα, ἐξ οὗ ὅμως ἔπρεπέ τις νὰ ἐξέρχηται πρὸς τὸ ἕτερον, ἔδει δηλαδὴ νὰ ὑπάρχωσι θύραι. Αὗται δὲ θὰ συνέπιπτον ἀναμφιβόλως πρὸς τὰς μάζας, ἐφ' ὧν εκειτο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ευρὺς οὐδός, ὢν πολλάκις πλατύτερος τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος καὶ πλέον πρὸς τὸ ἕτερον μέρος ἐξέχων. Κατὰ τὰς μάζας ταύτας μία θύρα θὰ εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ σκέλους *η*, μία δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ τρίτου ἐγκαρσίου καὶ παραλλήλου πρὸς τὸ *η* σκέλους, ἀλλὰ καὶ τρίτη ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ αὐτοῦ τοίχου συμμετρικῶς πρὸς τὴν ἄλλην. Διότι περίεργον θὰ ἦτο αν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μία μόνον θύρα ἐν τῷ ἄκρῳ.

Αἱ δύο τελευταῖαι θύραι θὰ ἐπέβαλλον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πλὴν τοῦ δευτέρου ἐγκαρσίου διαμερίσματος θὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτον τουλάχιστον, πρὸς ὃ ἔφερον αἱ δύο θύραι. Διὰ νὰ διέρχηται τις ἐκ τοῦ προστῴου εις τὸ ἕτερον διαμέρισμα θὰ ἤρκει ἡ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς *η* θύρα. Τὴν ὕπαρξιν δὲ τοῦ τρίτου διαμερίσματος υποδεικνύει καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπὶ τοῦ *ϑ* σκέλους μᾶζα, ετέρα δηλονότι θύρα. Ἂν λοιπὸν φαντασθῶμεν ὅτι ἡ τελευταία ἔκειτο πιθανῶς ἐπὶ τοῦ κατὰ μήκους ἄξονος τοῦ τρίτου διαμερίσματος καὶ ὅτι απέναντι αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ παραλλήλου πρὸς τὸ *ϑ* σκέλους ὑπῆρχε καὶ ἀντίστοιχος μᾶζα καὶ θύρα, συμπληροῦντες θὰ λάβωμεν κάτοψιν οἰκοδομήματος τοῦ σχήματος τοῦ ἀπεικάσματος *19*.

Προκύπτει τριμερὲς δηλονότι κτίριον ὡς ὁ ναὸς Β καὶ ὁ σηκὸς τοῦ Γ (ἄνευ τοῦ ὀπισθοδόμου) ἐκ προθαλάμου ἢ προστῴου μετὰ κιόνων και ἐκ δύο διαμερισμάτων. Καὶ επειδὴ τὸ γεγονὸς τῆς μὴ καταστροφῆς τῶν κτιρίων Δ και Ε ὑπὸ τῶν οἰκοδομησάντων τὸν Γ ναὸν αναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τὰ τρία κτίρια τὸν αυτὸν εἶχον προορισμόν, ἐξάγεται ὅτι και τὰ δύο μετὰ τὸ προστῷον διαμερίσματα πρὸς τὸν αὐτὸν ᾠκοδομήθησαν σκοπόν. Τὸ κτίριον ἦτο δηλονότι ναὸς καὶ εἶχεν, ὡς ὁ Γ καὶ ὁ Β ναοί, ἄδυτον.

Πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Ε ὡς ναοῦ συντρέχει και ὁ λόγος ὅτι και τὰ τρία κτίρια Γ, Δ, Ε ἐν τῇ αὐτῇ περίπου κατεσκευάσθησαν περιοχῇ, διαδεχόμενα ἄλληλα, ἀποτραπείσης, ὡς εἶπον, τῆς τοῦ προγενεστέρου τελείας ἐξαφανίσεως κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν.

Ἡ ἐκ τοῦ συνήθους καὶ τοῦ ἐπιμήκους τύπου παρέκβασις τοῦ ναοῦ Ε ευρίσκει πολλὰς ἀναλογίας. Ὑπομιμνήσκω τὴν μορφὴν τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι Τελεστηρίου, τὸν ἐν Σουνίῳ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ. (Savignoni - Mon. Ant. XVIII, 185 - 186 εἰκ. 3, 205, 206, εἰκ. 15 A και 213 κἑ. Pernier ἔ. ἀ. σ. 75). Παρομοίαν παρέκβασιν παρουσιάζουσι καὶ δύο ἐν Φαιστῷ καὶ Λεβένοις κτίρια, ἅτινα ὡς ἐκ τῶν ευρημάτων θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀρχαιολόγων ναοί (Rendic. d. R. Acc. d. Linc. X, 300 κἑ. XVI, 262 κἑ. εἰκ. A. Miscellanea Beloch 1910, 241 κἑ. Mon. Ant. XVIII, 218 εἰκ. 22).

Ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὰς πλαγίας θύρας παρουσιάζουσι καὶ ἄλλοι τινὲς ναοί,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

αναφέρω δὲ μόνον τον ἐν Βάσσαις ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Ἐν τω ναῷ τουτῳ νοεῖται μόνον ἡ ὕπαρξις ἀδυτου ἐκ τῆς ἐν τῷ εδάφει διατάξεως τῶν πλακῶν καὶ τοῦ προ τοῦ οπισθίου τοίχου τοῦ σηκοῦ μέσου κίονος μετὰ τοῦ ἐγκαρσίου θριγκοῦ. Πρὸς δὲ τον περιωρισμένον τοῦτον χῶρον, τὸν περιέχοντα τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, τὸ ἄδυτον, φέρει μία πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σηκοῦ θύρα.

Τὸ σχῆμα καὶ τὸ πολυμερὲς τοῦ ναοῦ Ε, ἡ πληθώρα τῶν θυρῶν καὶ η κατὰ τὸ ἄκρον διαμερίσματος διάταξις αὐτῶν ὑπομιμνήσκουσι τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν προμυκηναϊκῶν, ἀλλὰ καὶ μυκηναϊκῶν τινων διαμερισμάτων, τοῦ δὲ ναοῦ Δ ἡ μορφὴ ὑπομιμνήσκει τὰ μυκηναϊκὰ ἰδίᾳ μέγαρα. (Διὰ τὸ σχῆμα πβλ. καὶ Mon. Ant. XVIII 213 κέ. Pernier ἔ. ἄ. 75. 79. Durm B.d.G. 3 1910. 405 - 7 κτλ.). Πρὸς τὰ τελευταῖα πλησιάζει καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ναοῦ Β, ὅπερ ενεκα τοῦ μικροῦ πλάτους καὶ τοῦ ξυλίνου ἴσως θριγκοῦ ἕνα μόνον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ κίονα ἐν τῷ προσώπῳ, ἕνα δὲ ἢ δύο ξύλινα στηρίγματα ἐν τῷ σηκῷ.

Ἡ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς κυριαρχία τοῦ προμυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς μάλιστα περιοχῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ κατέλιπεν αναμφιβόλως βαθέα ἴχνη τῆς διελεύσεως αὐτοῦ (Ἀρχ. Ἐφ. 1914, 49). Ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐμφάνισις τῶν κτιρίων τοῦ πολιτισμοῦ τούτου καὶ τὸ πολυδαίδαλον αὐτῶν, ὁ πλοῦτος τῆς διακοσμήσεως καὶ ἡ αἴγλη τῆς ἐν αὐτοῖς ζωῆς μεγίστην θὰ παρεῖχον καὶ ἡμῖν κατάπληξιν καὶ θάμβος, πολὺ δὲ μείζονα καὶ τοῖς τότε κοινοῖς θνητοῖς. Ἡ ἀνάμνησις τῆς μεγαλοπρεπείας ταύτης διετηρήθη ασφαλῶς αναλλοίωτος, ἐξυμνήθη δ' ἄλλως καὶ ὑπὸ τῆς μούσης τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν. Τῶν κυριωτέρων μάλιστα διαμερισμάτων τῶν κτιρίων τούτων, ἔνθα ὁ πλοῦτος τῆς ζωῆς τὴν μεγίστην ἐξέφρασεν ἔντασιν, ἀνεξάλειπτα θὰ διετηρήθησαν ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν μετέπειτα ἀνθρώπων καὶ τεχνιτῶν ἰδίᾳ τὰ γενικὰ αὐτῶν στοιχεῖα, ἅτινα μεγίστην θὰ ἤσκησαν ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν.

Προκειμένου λοιπὸν νὰ συντελεσθῇ τέλειόν τι ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν αμέσως μετὰ τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἀκολουθούντων τεχνιτῶν, νὰ συντελεσθῇ δηλαδή τι πρὸς στέγασιν τοῦ θείου ἀνυψούμενον ὑπὲρ τὸ κοινὸν ἀνθρώπινον ἐπίπεδον, ἡ ἄμεσος ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος εκείνου δεν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν σκέψιν τοῦ τεχνίτου καὶ νὰ παρακινήσῃ αὐτὸν πρὸς μίμησιν τῶν σπουδαιοτέρων. Καὶ θὰ ἐταλαντεύετο οὗτος ἐν τῇ εκλογῇ τῶν τύπων καὶ τῶν μορφῶν ἐκ τῆς παρακαταθήκης ταύτης, ἄλλοτε τον ἐν τοῖς Κρητικοῖς μεγάροις συναντώμενον τύπον Ε παραλαμβάνων, ἄλλοτε τον ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς τύπον Δ.

Διὰ τους ανωτέρω λόγους νομίζω ὅτι καὶ ἡ οἰκοδόμησις τῶν ναῶν Δ καὶ Ε δεν ἀπέχει πολὺ τῆς τελευταίας ἐμφανίσεως τοῦ παρακμάσαντος καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ ταῦτα μετατοπισθέντος ἐν ἠλλοιωμένῃ μορφῇ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ 8 π. Χ. αἰῶνος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἐὰν δεν εἶχον οἰκοδομηθῇ τὰ μεταγενέστερα κτίσματα ἐπι τῶν ναῶν τούτων, θὰ ἠδυνάμεθα πιθανῶς νὰ αποκαλύψωμεν καὶ μικρὰ εντος αὐτῶν ευρήματα. ἅτινα θὰ διεφώτιζον ἡμᾶς περὶ τῆς σχετικῆς χρονολογίας τῶν κτιρίων. Ἐλλείψει δὲ εὑρημάτων μόνον διὰ τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ δυνάμεθα πως νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν τύπων.

ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

ΧΑΛΚΑ[1]

1 (εἰκ. 20,1· μ. 0,082). Κινητὴ λαβὴ αγγείου μετὰ τοῦ ἐπὶ σκεύους προσηλουμένου ἐξαρτήματος. συγκειμένου τούτου ἐξ ἡμικυκλικοῦ πως τὴν τομὴν και ἐξωγκωμένου κατὰ τὰ ἄκρα οριζοντίου σκέλους μετὰ επικαρσιων κυματίων, και ἐξ ἑτέρου καθέτου σκέλους ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πρώτου ἐκφυομένου και εἰς τὸ περίγραμμα ἀνθεμίου ἀπολήγοντος.

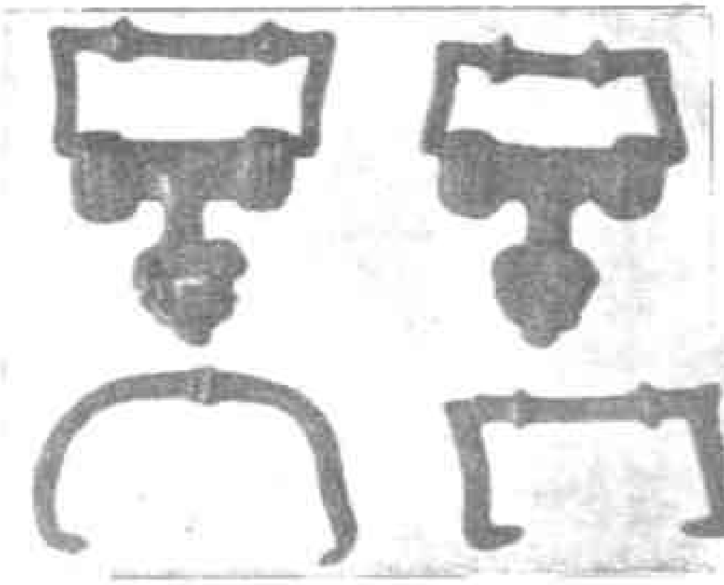

Εἰκ. 20. Σκευῶν χαλκαῖ λαβαί

Η λαβὴ εἶναι ὀκτωγωνικὸν τὴν τομὴν ἔλασμα, ὅπερ καμφθὲν ἐσχημάτισε τὰς τρεῖς πλευρὰς επιμήκους τετραπλεύρου και ἀντὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς δύο εκατέρωθεν εἰς ὀξὺ λήγοντα τμήματα εἰσχωροῦντα εἰς ὀπὴν τοῦ οριζοντίου σκέλους τοῦ ἐξαρτήματος καὶ ελευθέρως κινούμενα. Ἐπι τῆς μεγάλης πλευρᾶς ὑπάρχουσι δύο φακοειδεῖς ἐξοιδήσεις μετὰ ταινίας και ἀποφύσεως. ἐπι δὲ τοῦ ἐξαρτήματος τρεῖς ὀπαὶ διαπερώμεναι ὑπὸ ἥλων στερεούντων τοῦτο ἐπὶ τοῦ σκεύους. Τὸ ἐξάρτημα εἶναι κοῖλον εσωτερικῶς, συμπληρωθὲν διὰ μολύβδου.

Ὁ χαλκὸς περιβάλλεται ὑπὸ βαθυκυάνου ἐπιδερμίδος, ἥτις ἀποξεσθεῖσα ἐνιαχοῦ ἀποκαλύπτει τὸ χρυσίζον χρῶμα τοῦ μετάλλου.

2 (εἰκ. 20,2· μ. 0,074). Ὁμοία λαβὴ και ἐξάρτημα.

3 (εἰκ. 20,3· μ. 0,072). Ὁμοία λαβή.

Παρόμοια σχήματα εὑρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ (**Olympia** - Bronzen, 132, ἀριθ. 825, 827, 830, 832. ***Ἀρχ. Δελτ.*** 1915, παρ. 24 κέ. εἰκ. 12 *η*· κτλ.).

---

[1] Ὅπου οὐδὲν ἰδιαιτέρως ἀναφέρεται νοεῖται ὡς τόπος εὑρέσεως ὁ ναὸς Β.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

4 (εἰκ. 20,4· μ. 0,079). Κυρτὴ κινητὴ λαβὴ μετὰ φακοειδοῦς ἐξοιδήσεως ἐν τῷ μέσῳ. Ἐξηρτᾶτο ὡς αἱ προηγούμεναι ἐκ προσηλωμένου ἐπὶ σκεύους ἐξαρτήματος (Ol. Bronzen ἀριθ. 836).

5 (εἰκ. 21,1). Ἐλλειψοειδῶς κυρτουμένη κινητὴ λαβὴ μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ σκεύους προσκολλωμένου ἐπικαρσίως ραβδωτοῦ ἐξαρτήματος, στενουμένου ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἔχοντος τὴν πρὸς τὸ ἀγγεῖον πλευρὰν κυρτῶς ἀποτετμημένην. Ἡ δὲ λαβὴ εἶναι στρογγύλη πως ράβδος, ἧς τὰ πέρατα μὴ ἑνούμενα εἰσέρχονται ὀξυνόμενα εἰς κατὰ μῆκος ὀπὴν τοῦ ἐξαρτήματος, καὶ φέρει φακοειδῆ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐξοίδησιν (Olym. Bronzen σελ. 134, ἀριθ. 844-5. Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1915 παράρτημα 24 εἰκὼν 16 γ). Ὁ χαλκὸς ἀνοικτὸς κυανοῦς.

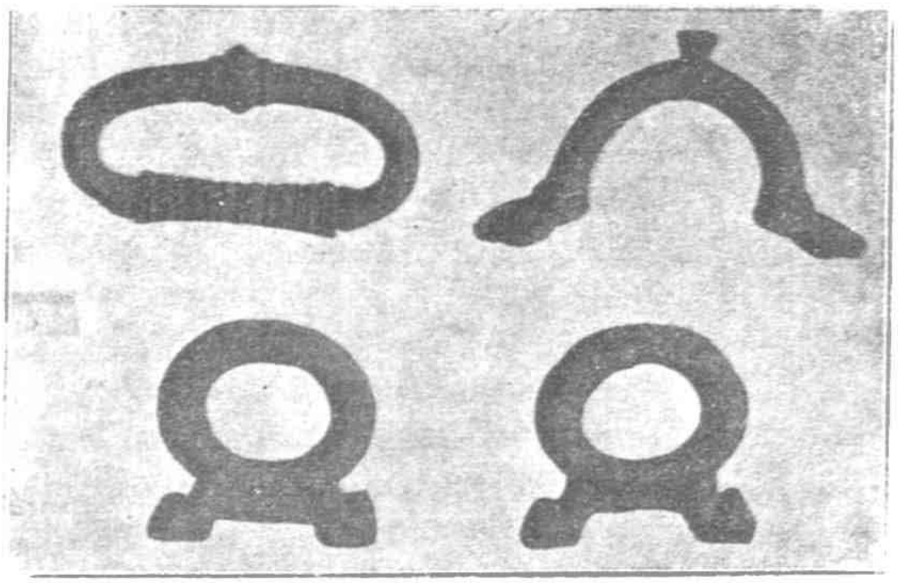

Εἰκ. 21. Σκευῶν χαλκαῖ λαβαί.

6 (εἰκ. 21,2). Λαβὴ ἐκ κυρτῆς ὡς τόξον στρογγύλης ράβδου, ἧς τὰ πέρατα ἐκπλατυθέντα ἦσαν προσκεκολλημένα ἐπὶ τῆς παρειᾶς ἀγγείου. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει ἀπόφυσιν σχήματος κολούρου κώνου ἀνεστραμμένου, τὰ δὲ ἄκρα ἐξογκούμενα καὶ εἶτα ἐκπλατυνόμενα ἀποδίδουσι τὴν μορφὴν ἀνθεμίου (Ol. Bronzen ἀριθ. 916 ἔνθα ἡ ἀπόφυσις εἶναι κάθετος). Ὁ χαλκὸς ἀνοικτὸς κυανοῦς.

Εἰκ. 22. Σκευῶν χαλκᾶ ἐξαρτήματα.

7 (εἰκ. 21,3,4). Δύο λαβαὶ ἐκ κρίκου μετὰ προσφυομένης βάσεως, ἧς τὰ ἄκρα εἰς ἐξέχοντας λεοντόποδας ἀπολήγοντα προσεκολλῶντο ἐπὶ τοῦ σκεύους (Ἀρχ. Δελ. παρ. 24 εἰκ. 24 ζ).

8 (εἰκ. 22,1,2· μῆκ. 0,092, πάχ. 0,055). Δύο κύλινδροι χωριζόμενοι διὰ δύο ἐπικαρσίων αὐλακώσεων εἰς τρία ὁμοιομόρφως ραβδωτὰ μέρη. Φέρουσιν εντο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μὴν κατὰ μῆκος τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ εἶναι ἐσωτερικῶς κοῖλοι πληρούμενοι διὰ λευκῆς μάζης. Ἀμφοτέρους διαπερᾷ μικρὰ ὀπὴ κατὰ μῆκος, δύο δὲ ἧλοι διαπερῶντες τὴν μᾶζαν τοῦ κυλίνδρου ἐγκαρσίως προσήλουν αὐτὸ πρὸς ταύτην· ὁ κύλινδρος προσεκολλᾶτο ἐπὶ στρογγύλης προεξοχῆς τοῦ κρασπέδου τοῦ στομίου σκεύους ἐπὶ τῆς ἐντομῆς τοῦ κυλίνδρου ἐφαρμοζομένης.

Οἱ κύλινδροι ἔχουσι τὸ σχῆμα ἐξαρτημάτων μεγάλων κινητῶν λαβῶν ὡς τῆς 5, ἀλλ' οὗτοι ἔχουσι διακοσμητικὸν ἁπλῶς σκοπὸν παρεντιθέμενοι πολλάκις μεταξὺ δύο πραγματικῶν ἐξαρτημάτων ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τοῦ στομίου ἀγγείου (Ol. Bronzen 135 ἀριθ. 848-51. Πβλ. καὶ τὸ χαλκοῦν σκεῦος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσ. 13790).

Εἰκ. 23. Σκεύους χαλκοῦν ἐξάρτημα.

9 (εἰκ. 23· μῆκ. 0,132, πάχ. 0,04). Παρόμοιον σκοπὸν πληρῶν κύλινδρος χωριζόμενος εἰς τρεῖς ἐγκαρσίους δίσκους μετὰ καθέτων κυματίων διὰ δύο ἐξοιδήσεων μετὰ αὐλακώσεων φακοειδῶν. Ἐν ᾧ οἱ προηγούμενοι ἐλάχιστα συστέλλονται ἐν τῷ μέσῳ, οὗτος στενοῦται ἰσχυρότερον, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀβαθῆ ἐντομὴν καὶ εἶναι κοῖλος πληρούμενος διὰ μάζης.

10 (εἰκ. 42 ἄνω δεξιά· μ. 0,028). Παρόμοιος μικρὸς κύλινδρος στενούμενος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀποτετμημένος τὴν μίαν πλευρὰν πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἐπικόλλησιν ἐπὶ τοῦ σκεύους. Φέρει ἐπικαρσίως κυμάτια καὶ εἶναι πλήρης.

11 (εἰκ. 24,1,2,3,4· μῆκ. 0,17). Αἰχμὴ λόγχης σχήματος ἐπιμήκους πυραμίδος, ἧς ἡ βάσις ἔχει μορφὴν κάλυκος ἐκφυομένου ἐξ ἐπικαρσίως ῥαβδωτοῦ σωλῆνος ἢ αὐλοῦ. Κοίλη εἶναι καὶ ἡ αἰχμὴ ἀλλά, ὡς δεικνύουσι ἄλλαι διασωθεῖσαι

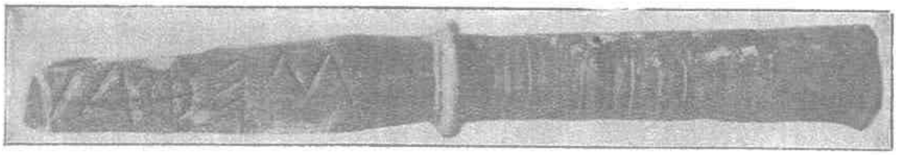

Εἰκ. 24, 1. Ἐνεπίγραφον χαλκοῦν ἔγχος.

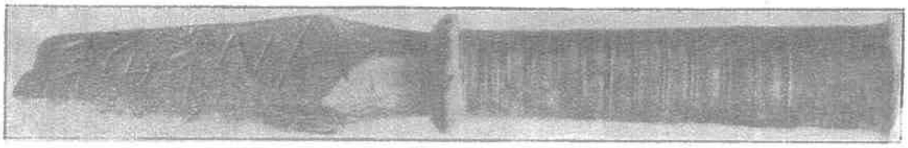

Εἰκ. 24, 2.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 24, 3.

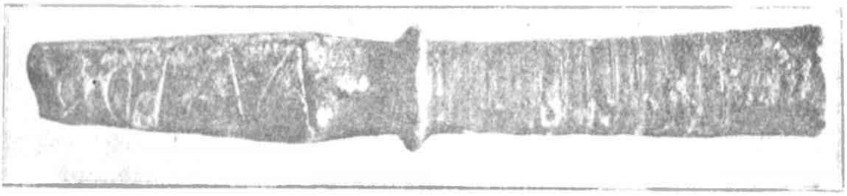

Εἰκ. 24, 4.

ἀκέραιοι, τμῆμα τῆς ἀποκρουσθείσης κορυφῆς ἦτο πλῆρες. Ἡ ἄνω κορυφὴ τοῦ σωλῆνος φέρει φακοειδῆ δακτύλιον συμβολίζοντα τὸν περιορίζοντα τὸν κάλυκα ἀπὸ εὐρύνσεως ἐκ πιέσεως τῆς αἰχμῆς δεσμόν.

Ἐν τῷ σωλῆνι ἦτο ἐμπεπηγυῖα ἡ ξυλίνη ῥάβδος, τὸ δόρυ.

Τὸ ἔγχος φέρει ἐγχάρακτον ἐπιγραφήν, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω (77).

Παρόμοια σχήματα εὑρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ (Ol. Bronzen σ. 173 κέ. ἀριθ.

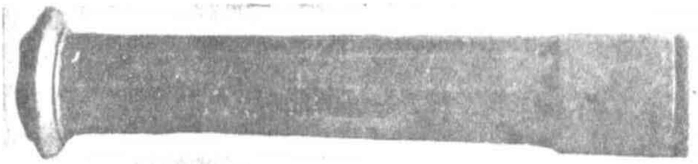

Εἰκ. 26. Χαλκοῦ ἔγχους θραῦμα.

1054. De Ridder - Bronzes de l'Acropole ἀριθ. 277 - 80, 291 εἰκ. 63 σ. 99).

12 (εἰκ. 25· μ. 0,143). Ὁ σωλὴν ἑτέρας ὁμοίας αἰχμῆς φέρων καθέτους ῥαβδώσεις (Ol. Bronzen σ. 175 - 6 ἀριθ. 1051 - 52, 1057. De Ridder ἔ. ἀ. ἀριθ. 282 - 84. Jour. of Hel. St. 1892 - 93 VII, 52, σ. 128).

13 (εἰκ. 26· μ. 0,178). Τὸ κάτω μετάλλινον κάλυμμα τοῦ ξυλίνου δόρατος,

12

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

το στυράκιον. Είναι σωλὴν στενούμενος προς τὰ κάτω καὶ μετὰ αὐλακοειδοῦς συστολῆς κατὰ τὸ τέρμα, ἐξ οὗ ἀποφύεται πλήρης λεπτὴ αἰχμὴ μετὰ κυρτοῦ ἄκρου (Ol. Bronzen σ. 177, ἀριθ. 1063. **De Ridder** ἔ. ἄ. 299 εἰκ. 66).

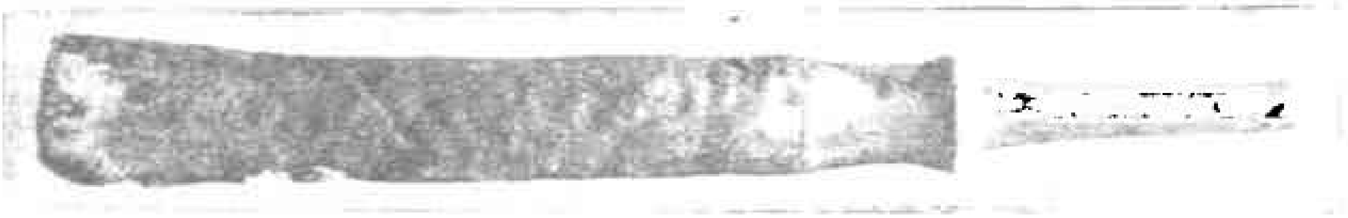

Εἰκ. 26. Χαλκουν στυρακιον.

14 (εἰκ. 27.10· μ. 0,052). Μικρὸν θραῦμα ὅπερ ἢ προέρχεται ἐκ παρομοίου ἀλλὰ πλουσιώτερον ἐξειργασμένου στυρακίου, οὗ απετέλεσε τὴν αἰχμήν, ἢ ἦτο τὸ κάλυμμα ξυλινης τινὸς ράβδου (Ol. Bronzen σ. 177 ἀριθ. 1069. 1071).

Τὰ στυράκια ταῦτα προέρχονται πιθανῶς ἐκ δοράτων ἐχόντων τὴν ἄνω περιγραφεῖσαν πυραμοειδῆ αἰχμήν, ἀλλὰ τὰ κατωτέρω θὰ προέρχωνται ἐκ δοράτων μετὰ φυλλομόφου ἔγχους (Ol. Bronzen σ. 175 κἑ.).

Εἰκ. 27. Γίγγλυμοι (1, 2), στυρακιον (10), αστραγάλιον (6), δακτυλιοι (7, 8) και ἄλλα χαλκᾶ.

15 (εἰκ. 28· μ. 0,16). Στυράκιον ἐξ ἁπλοῦ σωλῆνος καὶ πυραμοειδοῦς ὀξυνομένης κοίλης προεκτάσεως, ἧς ἡ αἰχμὴ οὖσα ἄλλοτε πλήρης ἀπεκρούσθη. Καὶ τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς μιας πλευρᾶς επιγραφήν, περὶ ἧς κατωτέρω (76. Πβλ. Ol. Bronzen σ. 176. ἀρ. 1062 **De Ridder** ἀρ. 307 - 309 εἰκ. 68).

16 (εἰκ. 29.2· μ. 0,155). Θραῦμα αμφιστόμου καὶ λεπτῆς φυλλομόρφου ἴσως αἰχμῆς λόγχης μετὰ προστύπου ορθογωνίου ράχεως. Είναι δυσχερὲς νὰ καθορισθῇ ἂν εἶναι θραῦσμα ἔγχους πραγματικῶς ἢ ξίφους (Ol. Bronzen σ. 174 κἑ. Διὰ τὴν ὁμοίαν ράχιν ἀρ. 1038).

17 (εἰκ. 29.1· μ. 0.102). Παχεῖα φυλλόμορφος αἰχμὴ ἐκφυομένη ἐκ στρογ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γύλης ράβδου, ἧς εκατέρωθεν σχηματίζονται οιονει δυο εἰς οξὺ λήγουσαι πτέρυγες πλαστικῶς ἐπι τῆς ράχεως τῆς αἰχμῆς ἐν συνεχεία ἐκδηλούμεναι. Εἶναί

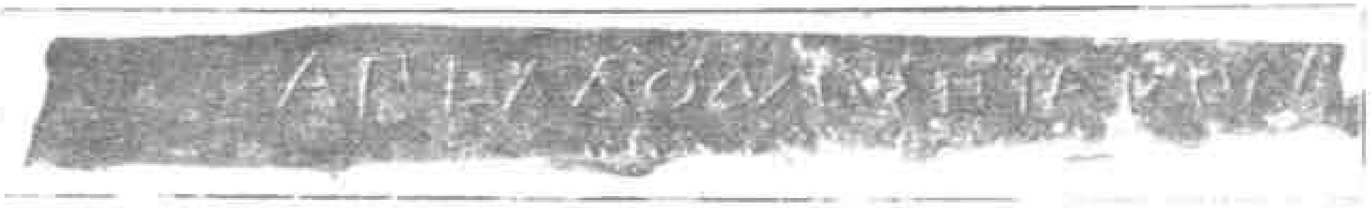

Εἰκ. 28. Ἐνεπίγραφον χαλκοῦν στυράκιον.

πως τὸ σχῆμα τῶν ακίδων τοξικῶν βελῶν, τῶν ἐπι ξυλίνης ράβδου ἐμπηγνυμένων (Ol. Bronzen σ. 178 ἀριθ. 1095). Ἐπειδὴ ἔχομεν ἀλλαχοῦ ευρεθείσας ὁλοχάλκους λόγχας (Bronzen σελ. 175 ἀριθ. 1049), φρονῶ ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο θὰ εἶναι θραυσμα ὁλοχάλκου λόγχης ἢ ακοντίου ἀφιερωματικὸν μόνον ἔχοντος ἴσως σκοπὸν και οὐχὶ πραγματικόν. Τὸ σχῆμα τῆς αἰχμῆς παρεκκλίνει τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν λογχῶν, ἀλλα φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ τοῦτο (Πολυδεύ. 5, 3, 21. Καὶ ἐπὶ νομίσματος ἐν Daremberg-Saglio, Dict. III, 1 ἐν λ. Jaculum σελ. 594 καὶ σελ. 37, εἰκ. 3725. Br. Mus. G. of Coins XVI, 1).

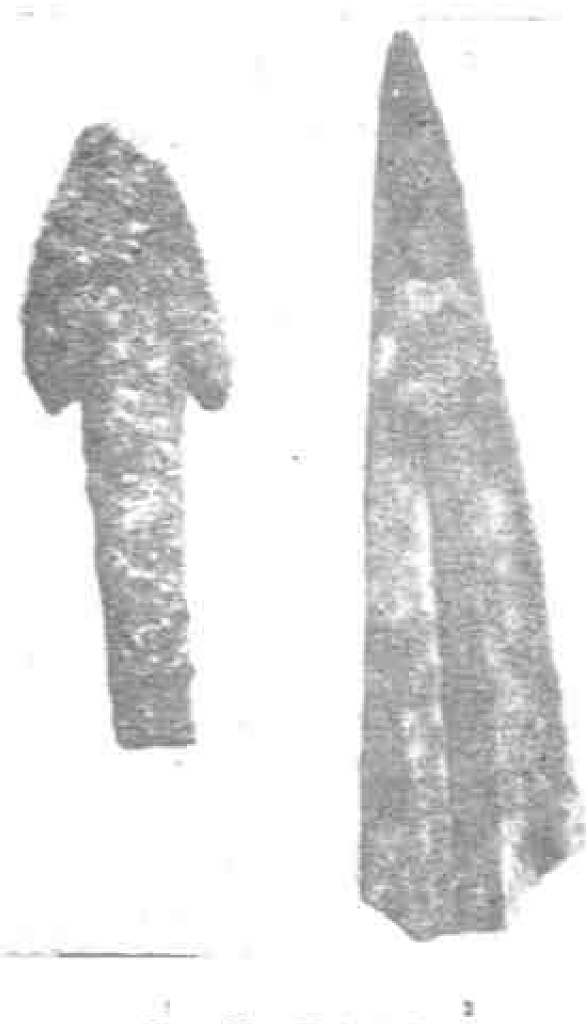

Εἰ. 29. Χαλκα εγχη.

18 (εἰκ. 30· μῆκ. 0,43). Χαλκοῦς κανὼν φορητοῦ ζυγοῦ τοῦ γνωστου τύπου τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὰ · . τοῦ ὅλου μήκους κατέχει τετράγωνος ἐκ τριῶν μερῶν ἠριθμημένη ράβδος, ἐφ' ἧς διὰ κρίκου μετεκινεῖτο ὁ σταθμός. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα φέρει ἐκ τριῶν διαφόρων σημείων, αντιστοίχων πρὸς τὴν μίαν ἀκμὴν τῆς ἠριθμημένης πλευρᾶς τῆς ράβδου, συμπίεσιν μετὰ σχισμῆς ἐν τῷ μέσῳ διαπερωμένης ὑπὸ ὀπῆς. Δι' ἥλου διαπερῶντος τὴν τελευταίαν και εκατέρωθεν στερεουμένου ἐκρατεῖτο κρίκος ἐξ ἁλύσεως κρεμάμενος καὶ εντὸς τῆς σχισμῆς εἰσχωρῶν. Ἐκ τῆς ἁλύσεως ἀνείχετο ὁ ζυγὸς ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ζυγίζοντος, τὰ δὲ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ζυγιστέα αντικείμενα άνηρτῶντο ἐπὶ ἀγκίστρων κρατουμένων ὑπὸ ἁλύσεων ἢ παρομοίων ἐξαρτημάτων, ἐξηρτημένων διὰ κρίκου ἐκ τῆς ενταῦθα αὐλακοειδοῦς συστολῆς τῆς ῥάβδου. Προκειμένου περὶ τριῶν διαφόρων σταθμίσεων εχρη-

Εἰκ. 30. Χαλκοῦς ζυγος.

σιμοποιεῖτο εκάστοτε το ἐκ μιας συμπιέσεως ἐξαρτώμενον ἐξάρτημα (Ol. Bronzen σ. 190 ἀριθ. 1199). Ηὑρέθη ἐν τω ναῷ Γ.

19 (εἰκ. 31,1· μ. 0,147). Κατασκεύασμα προς ἐξάρτησιν αντικειμένων ἐκ κρίκου, δύο ἐλασμάτων καὶ ἀγκίστρου συγκείμενον. Εἶναι πιθανῶς τὸ ἐκ τοῦ ἄκρου

Εἰκ. 31. Χαλκᾶ εξαρτήματα ζυγοῦ (;).

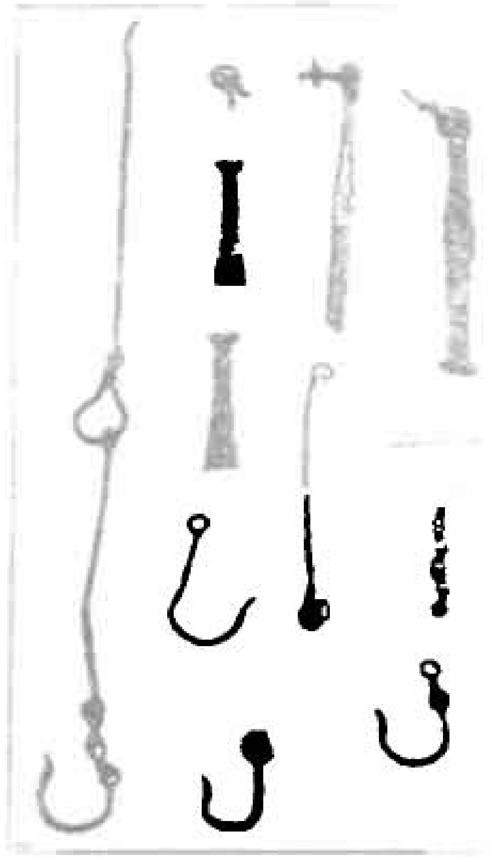

Εἰκ. 32. Χαλκᾶ εξαρτήματα ζυγοῦ (;)

τοῦ δευτέρου τμήματος ζυγοῦ ἐξαρτώμενον ἐξάρτημα, οὗ το ἄγκιστρον ἀνεῖχε τὸ ζυγιστέον ἀντικείμενον. Ἀπεκαλύφθη ἐν τω ναῷ Γ.

20 (εἰκ. 31,2· μ. 0,13). Παρεμφερὲς διμερὲς κατασκεύασμα, οὗ τὸ ἄκρον τοῦ ἑτέρου μέρους ἀνέχει σταθερῶς παχὺν σιδηροῦν κρίκον.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

21 (εἰκ. 32· μ. 0,33). Κατασκευάσματα ἐξ ἁλύσεων καὶ ἐλασμάτων συγκείμενα καὶ ἀνέχοντα ἄγκιστρον. Εἶναι παρεμφερῆ ἴσως πρὸς τὰ ἐν 19 μέρη ζυγοῦ (Ol. Bronzen σ. 190 ἀριθ. 1200). Ηὑρέθη ἐν τῳ ναῳ Γ.

22 (μ. 0,071). Μικρὸς βοῦς μεθ᾽ ἱκανῆς πραγματικότητος διαπεπλασμένος (Ol. Bronzen ἀριθ. 960).

Εἰκ. 33 Χαλκοῦς κωδωνίσκος.

23 (μ. 0,061). Μικρὸς ἀετὸς μετ᾽ ἀναπεπταμένων πτερύγων, ὧν αἱ λεπτομέρειαι ἐκδηλοῦνται δι᾽ ἐγχαράκτων γραμμῶν.

24 (μ. 0,045). Μικραὶ προτομαὶ λεόντων ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ σκεύους προσηλωθεῖσαι. Λείψανον τοῦ τοιχώματος τοῦ σκεύους ἐσώθη προσηλωμένον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς προτομῆς.

25 (εἰκ. 33· ὕψους 0,067). Κωδωνίσκος μετὰ τεσσάρων ἀποφύσεων ὑπὸ τὴν βάσιν καὶ λαβῆς ἐκ λεπτοῦ κυρτοῦ ἐλάσματος ἐπὶ τῆς κορυφῆς προσκεκολλημένης. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑπάρχει καὶ κάθετος ὀπὴ πρὸς συγκόλλησιν τοῦ πλήκτρου. Τὰ παχέα τοιχώματα ἀποκλείοντα πάντα πραγματικὸν προορισμὸν ὑποδεικνύουσιν ὅτι μόνον ἀφιερωματικὸν σκοπὸν εἶχεν ὁ κώδων (Ol. Bronzen σ. 187 ἀρ. 1170 καὶ ἀλλαχοῦ).

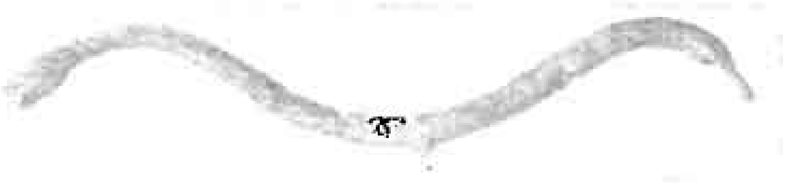

Εἰκ. 34. Σκεύους χαλκοῦν ἐξάρτημα

26 (εἰκὼν 34· μ. 0,305). Στρογγύλον ἔλασμα κυματοειδῶς κυρτούμενον καὶ τὸ μὲν εἰς ὡραῖον κάλυκα ἀπολῆγον, τὸ δὲ εἰς ὀξὺ πρὸς ἔμπηξιν εἰς μέρος τι τοῦ σκεύους. Ἐπὶ τῆς κυρτῆς ῥάχεως ὑπάρχει ἀπόφυσις δεικνύουσα ὅτι ἐνταῦθα ἐφήπτετο ἴσως ἕτερον μέρος τοῦ σκεύους.

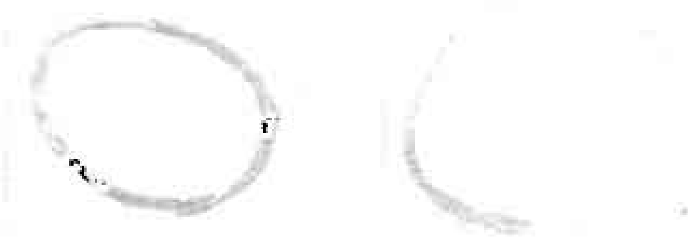

Εἰκ. 35 και 36. Χαλκα ψελια.

27 (εἰκ. 35. 36). Δύο ψέλια ἐκ συσπειρουμένου ἐλλειψοειδους ἢ στρογγύλου ἐλάσματος περατουμένου εἰς κεφαλὰς ὄφεων (Ol. Bronzen σελ. 185. 1165).

28 (εἰκ. 37· μ. 0,037). Μεγάλη κεφαλὴ ἥλου ἢ περόνης (;) συγκειμένη ἐκ δίσκου ῥαβδωτου τὴν περιφέρειαν καὶ ἐκ καθέτου ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐλάσματος διαπερῶντος φακοειδῆ ῥαβδωτὴν μᾶζαν. Κάτωθεν τοῦ δίσκου ὑπάρχει ἑτέρα σφαιροειδὴς ἀπόφυσις. Παρόμοια ηὑρέθησαν πολλαχοῦ (Ol. Bronzen σ. 66. ἀριθ. 484 - 89 καὶ ἄλλα).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

29 (εἰκ. 38,2-5· μ. 0,088). Συσπειρούμενα ἐλλειψοειδῆ τὴν τομὴν ἐλάσματα εἰς ὀξὺ ἀπολήγοντα. Εἶναι λείψανα βοστρύχων κεφαλῆς, ὧν αἱ τρίχες ἐξεδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων λεπτῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐλάσματος (Ol. Bronzen ἀριθ. 29).

Εἰκ. 37. Περόνης χαλκῆ κεφαλή.

30 (εἰκ. 27,1,2). Δύο μέρη γιγγλύμων, διασῴζοντα τοὺς ἥλους, δι' ὧν ἐστερεοῦντο ἐπὶ κιβωτιδίων (μ. 0,058).

31 (εἰκ. 27,6· μ. 0,026). Ἀστραγάλιον (Ol. Bronzen σ. 191).

32 (εἰκ. 27,8). Ἐλλειψοειδὴς τὴν τομὴν δακτύλιος μετ' ἀποφύσεως ἐξειργασμένης ὡς τὸ ἄκρον κλειδός. Ἦτο κλειδίον μικρῶν κλείθρων, ὃ φερόμενον ἐν τῷ δακτύλῳ ἐφυλάσσετο ἀσφαλέστερον (Ol. Bronzen σ. 190 ἀρ. 1206. Πρακ. Ἀρ. Ἐτ. 1914 σ. 96 εἰκ. 12,2).

33 (εἰκ. 27). Λείψανα σκευῶν (4, 5 καὶ εἰκ. 38 δεξιά), τὰ ἄκρα περιβλήματα (;) ῥάβδων (3, 9), δακτύλιος (7).

34 (εἰκ. 39,1· 38,1· μ. 0,33). Τρία σπειροειδῶς συμπλεκόμενα λεπτὰ στρογγύλα

Εἰκ. 38. Κόμης χαλκᾶ λείψανα (2-5) καὶ ἄλλα χαλκᾶ.

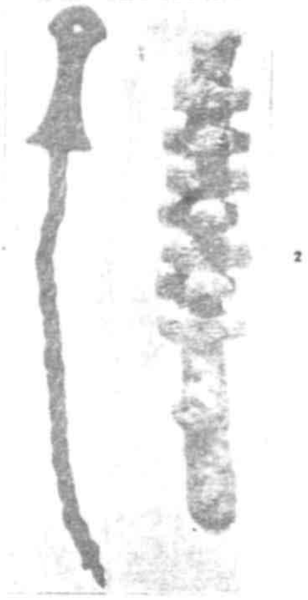

Εἰκ. 39. Κάδου χαλκῆ λαβὴ καὶ χαλκῆς κορύνης (;) ἄκρον.

ἐλάσματα ἐκφύονται ἐκ πεπιεσμένου ἐκ δύο πλευρῶν τεμαχίου, κυρτουμένου ἄνω καὶ πλαγίως συγκύρτους πλευρὰς σχηματίζοντος. Εἶναι πιθανῶς μέρος λαβῆς κάδου, ἐξ οὗ θὰ ἐξηρτᾶτο διὰ κρίκων διαπερώντων τὴν ἄνω ὑπάρχουσαν ὀπήν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

35 (εἰκ. 39.2· μ. 0.13). Ἀποκρουσθεῖσα ἄνω στρογγύλη ράβδος μεθ' επτὰ επαλλήλων οριζοντίων σειρῶν ἐκ τεσσάρων σταυροειδῶς διατεταγμένων σκελῶν. Τὸ σκέλος ἑκάστου σταυροῦ αντιστοιχεῖ προς τὴν μεταξὺ δύο σκελῶν γωνίαν τῆς ὑποκειμένης σειρᾶς. περὶ δὲ ἕκαστον σκέλος περιελίσσεται λεπτὸν ἔλασμα ἀνερχόμενον ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας σειρᾶς. Ὑπὸ τὴν πρωτην σειρὰν ἐκφύεται μικρὰ ἀπόφυσις, τέρμα ἴσως ἀποκοπείσης ράβδου ἢ

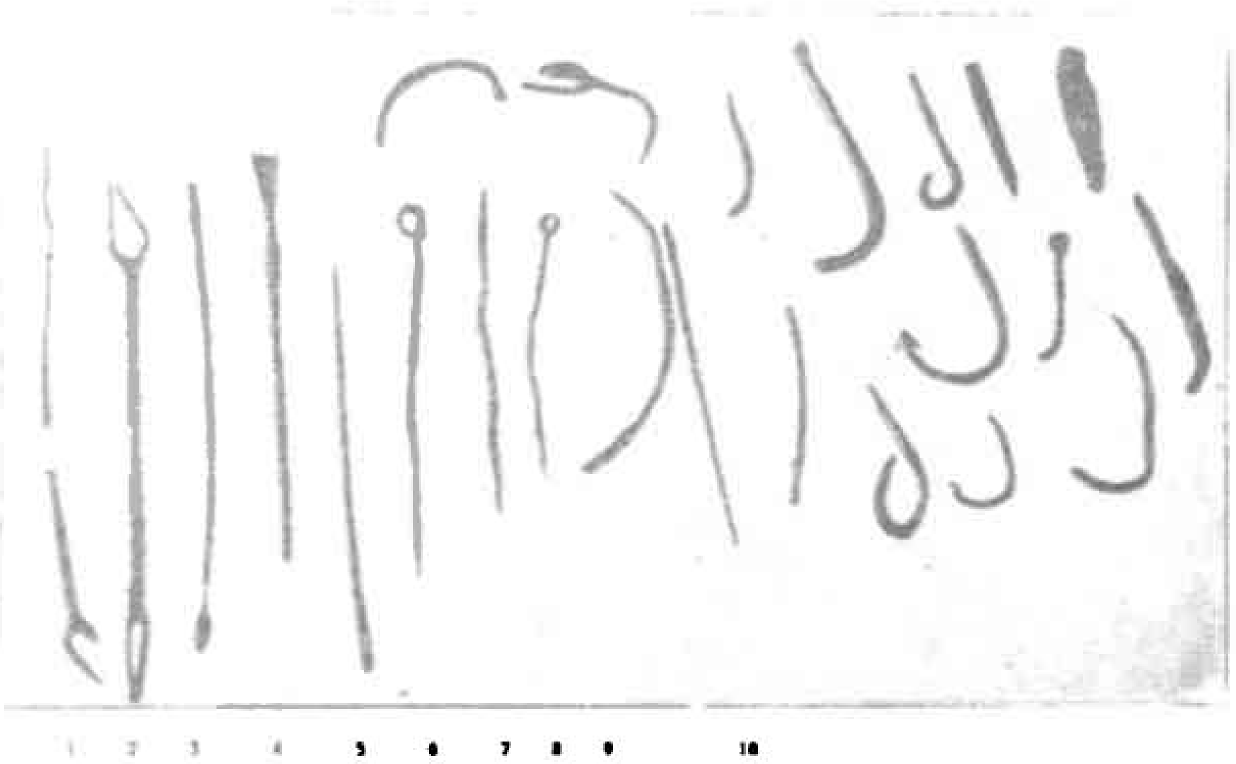

Εικ. 40. Χαλκᾶ διάφορα.

ἀποφύσεως καθέτως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν προσκολληθείσης. Πρόκειται περὶ λειψάνου σκεύους ἢ ἐπίπλου;[1]

36 (εἰκ. 40.1.2· μ. 0,146). Σχαλίς, ὄργανον δηλαδὴ πρὸς πλοκὴν δικτύων, οὗ τα ἄκρα διχαζόμενα ἀποτελοῦσι δύο αποκλίνοντας καὶ εἶτα συγκλίνοντας βραχίονας (Ol. Bronzen σ. 182. 1130).

37 (εἰκ. 40.3.4). Λείψανα ὠτογλυφίδων ἢ σχετικῶν καλλωπιστικῶν ἀντικει-

[1] Το τεμαχιον τοῦτο παρουσιαζει αναλογιας προς σιδηρὰν κορύνην ἐν Παρισιοις (Daremberg - Saglio, d. d. ant. λ. ἐ. λ. clava σ. 1237 κε. εἰκ. 1583. Sitzungsberichte d. Wiener Ak. 1881 pl. VI), ἧς τὸ ἄκρον φέρει διασταυρουμενας ὀξειας αἰχμας. Κατα τοῦτο θα ἔλεγε τις ὅτι και το ἡμέτερον θραῦμα θα εἶναι τὸ ἄκρον ὁλοχάλκου λεπτοῦ ροπάλου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μένων (Bronzen, σ. 181, ἀριθ. 1111 - 13) καὶ μῆλαι πρὸς ἐπάλειψιν ἢ σχετικὰ (εἰκ. 41 τὰ δύο ἐν δεξιᾷ· μ. 0,114 καὶ 0,152. Ol. Bronzen ἀριθ. 1114 - 22).

38 (εἰκ. 40,5,7,9,10). Βελόναι (Ol. Bronzen σ. 182 ἀριθ. 1128 - 9).

39 (εἰκ. 40,6,8). Κοιναὶ περόναι πιθανῶς (Ἀρχαιολογ. Δελτ. 1914 παρ. 32 εἰκ. 38 6).

40 (εἰκ. 40,). Ἄγκιστρα (δεξιὰ) καὶ χαλκοῦς κοχλίας (δεξιὰ ἄνω).

Εἰκ. 41. Καλλωπισμοῦ χαλκᾶ ἀντικείμενα.

41 (εἰκ. 40 ἄνω ἐν τῷ μέσῳ). Θραῦσμα πιθανῶς πόρπης (Ol. Bronzen σ. 183, ἀριθ. 1136).

Τὰ μικρὰ ταῦτα ἀντικείμενα εἶναι ἴσως καὶ ἀφιερώματα, ἀλλὰ καὶ εἰς πραγματικὴν χρῆσιν θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο, ἀπολεσθέντα δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἀνευρέθησαν παρ' ἡμῶν.

42 (εἰκ. 42· μ. 0,108). Τετράπλευρος βάσις ἀγαλματίου μετὰ δύο ἐπιμήκων ὀπῶν πρὸς στερέωσιν τῶν ποδῶν τούτου. Εἶναι λεπτὸν ἔλασμα, οὗ τὰ κράσπεδα γωνιωθέντα ἐσχημάτισαν τὰς καθέτους πλευρὰς τῆς βάσεως μετὰ τεσσάρων στηριγμάτων κατὰ τὰς γωνίας (Πβλ. καὶ τὴν παρομοίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ βάσιν 6948).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

43 (εἰκ. 43· δ. 0,09). Δισκοειδὴς βάσις ἀγαλματίου μετὰ δύο ὀπῶν πρὸς στερέωσιν τῶν ποδῶν τούτου.

44 (εἰκ. 44). Ἧλοι διάφοροι.

ΣΙΔΗΡΑ

Πλὴν τῶν χαλκῶν λογχῶν ἢ ξιφῶν ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ Β καὶ πλεῖστα ὅπλα καὶ ἄλλα σιδηρᾶ ἀντικείμενα, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μετάλλου ὑφισταμένου τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς ὀξιδώσεως περιεσώθησαν μόνον πολλὰ διαβεβρωμένα θραύματα, ἐξ ὧν ἀπεικονίσαμεν τὰ διαφυλάξαντα τὴν προτέραν μορφὴν ἢ ἴχνη ὁπωσδήποτε αὐτῆς (πβλ. καὶ Ol. Bronzen σ. 173).

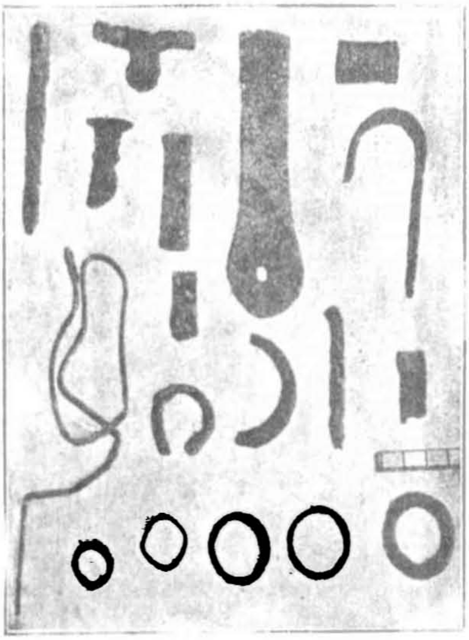

Εἰκ. 42. Χαλκᾶ διάφορα.

45 (εἰκ. 45,1-7). Ἐκ τῆς ὀξιδώσεως καὶ διαβρώσεως καθίσταται δυσχερὲς νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἂν ταῦτα εἶναι πάντα ξίφη ἢ λόγχαι. Ἔχουσι συνήθως τὴν ἀμφίστομον λεπτὴν αἰχμὴν τῶν ἐπιμήκων φυλλομόρφων χαλκῶν λογχῶν μετ' ἐλαφρῶς ἐξωγκωμένης ῥάχεως (2-7). Τινὲς (3) ἀπολήγουσι κατὰ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν αἰχμὴν ἄκρον εἰς σωλῆνα, ἄλλαι δὲ (7) εἰς πλήρη ῥάβδον.

Αἱ τελευταῖαι θὰ εἶχον ἀντὶ τοῦ ξυλίνου δόρατος ὁλοσίδηρον ῥάβδον, δηλαδὴ αἰχμήν, δόρυ καὶ στυράκιον ἐξ ἑνὸς τεμαχίου σιδήρου. Διότι ηὑρέθησαν μετ' αὐτῶν καὶ πολλὰ τμήματα πλήρων ῥάβδων, ἅτινα ἔχοντα ἱκανὸν μῆκος θὰ εἶναι ἀσφαλῶς θραύματα σιδηρῶν δοράτων τοῦ εἴδους 7.

Τὰ ἀπολήγοντα εἰς σωλῆνα τεμάχια θὰ ἐδέχοντο, ὡς αἱ χαλκαῖ λόγχοι ξύλινον δόρυ. Δυνατὸν ὅμως ταῦτα νὰ εἶναι καὶ θραύματα ξιφῶν. Διότι τὰ δύο τεμάχια 2 καὶ 4 (κάτω), διακρινόμενα σαφῶς ὡς τμήματα λαβῶν ξίφους ἔχουσι τὸ μεταξὺ τῆς κυρίως λαβῆς καὶ τοῦ ξίφους τμῆμα σωληνοειδές.

Τὸ ξίφος 4 θὰ εἶχε λαβὴν παραμοίαν πρὸς τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἀριθ. 1098 (Ol. Bronzen σ. 179), διότι διασῴζει τὸ πρὸς τὴν λαβὴν διασταυρούμενον ἐγκάρ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σιον σκέλος καὶ τμῆμα σωλῆνος ὑπὸ τοῦτο. Ἡ δὲ λαβὴ τοῦ ξίφους ἢ ἐγχειριδίου 2 φαίνεται ὅτι ἦτο παρομοία πρὸς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου 533 ἢ πρὸς τὴν χαλκῆν λαβὴν 529-532 (Ol. Bronzen σ. 73), αἵτινες πλατυνθεῖσαι διὰ σφυρηλατήσεως ἐπενεδύθησαν διὰ δύο τεμαχίων ὀστοῦ ἢ ξύλου προσηλωθέντων ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς. Λείψανον τοιαύτης λαβῆς μετὰ προσηλωμένου ἔτι ὀστοῦ ηὑρέθη μετὰ τῶν ἄλλων σιδηρῶν εὑρημάτων.

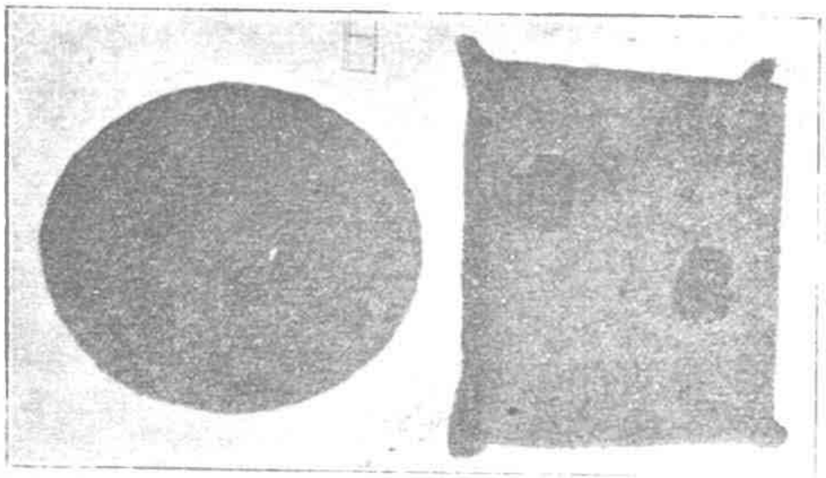

Εἰκ. 43. Ἀγαλματίων χαλκαῖ βάσεις.

Οἱ σωλῆνες τῶν ξιφῶν ἢ λογχῶν παρήχθησαν διὰ σφυρηλατήσεως τοῦ ὑπὸ τὴν αἰχμὴν τμήματος σιδήρου μέχρι συμπιέσεως καὶ ἐκπλατύνσεως αὐτοῦ εἰς εὐθὺ ἔλασμα καὶ κυρτώσεως εἶτα τούτου μέχρι ἑνώσεως ἁπλῶς τῶν ἄκρων ἢ καὶ συγκολλήσεως. Πλεῖστα δὲ θραύματα τῶν σωλήνων τούτων ἀνευρέθησαν ὁμοῦ.

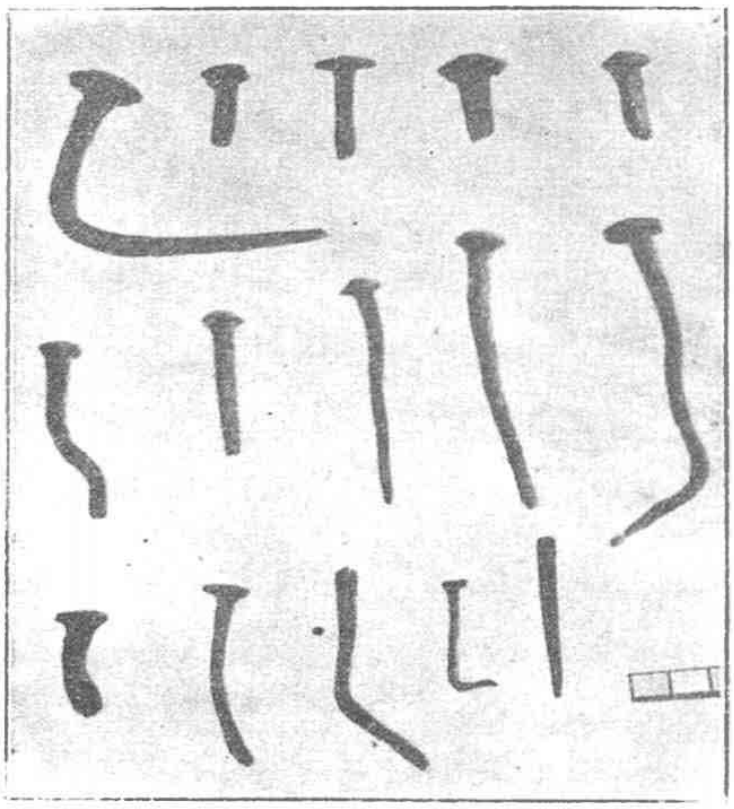

Εἰκ. 44. Χαλκοῖ ἧλοι.

Τὸ τεμάχιον 1 παρεκκλίνει τῆς συνήθους μορφῆς, ὂν στενόν, ὀξὺ καὶ μετὰ ράχεως ἱκανῶς ἐξεχούσης. Ἔχει πως μορφὴν ἐγχειριδίου.

46 (εἰκ. 46,1· μῆκ. 0,448). Μακρὰ μονόστομος μάχαιρα μετὰ παχείας ὀλίγον καὶ ἐλάχιστα κυρτῆς ῥαχίδος καὶ καμπυλοειδοῦς πως τομέως. Εἶναι τεθραυμένη ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀπεκρούσθησαν ἡ αἰχμὴ καὶ ἡ λαβὴ (πβλ. καὶ Ol. Bronzen σ. 178,1099).

47 (εἰκ. 46,2· μῆκ. 0,25). Τεθραυμένη εἰς δύο τεμάχια σκαπάνη. Ὁ τομεύς, οὗ ἡ λέπτυνσις καὶ ἐκπλάτυνσις ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐν τῷ μέσῳ περίπου ἐλλειψιοειδοῦς ὀπῆς εἶναι κάθετος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ῥάβδου, αἱ δὲ πλευραὶ συγκλίνουσαι ἀπὸ τοῦ τομέως καμπυλοειδῶς ἀπολήγουσιν εἰς τὸ ὑπεράνω τῆς ῥάβδου, λεπτόν πως καὶ πεπλα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τυσμένον ἕτερον ἄκρον, σχηματίσαν ἴσως δεύτερον τομέα κατ᾽ ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ἡ ἄνω ἄκρα ἀπεκρούσθη.

48 (εἰκ. 46,3· μῆκ. 0,365). Μονόστομος ὀξύτατος πέλεκυς ἢ ἀξίνη. Τὰ δύο ἑκατέρωθεν τῆς ὀπῆς ἄκρα σχηματίζουσι τὴν πρὸς τὴν ῥάβδον ἐσωτερικὴν πλευρὰν ὡς συνεχῆ πρὸς τὰ ἔσω κυρτουμένην γραμμήν, ἡ δ᾽ ἀντίστοιχος πλευρὰ ἀποκλίνουσα ὀλίγον ἐκ τῶν ἄνω ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν κύρτωσιν μέχρι τῆς ὀπῆς, ἐντεῦθεν παρεκκλίνουσα ζωηρῶς σχηματίζει τὴν ὡσαύτως ἀλλὰ λίαν κυρτὴν ῥάχιν τοῦ πεπλατυσμένου τομέως ἔχοντος τὴν διεύθυνσιν τῆς ῥάβδου. Τὸ ἄνω μέρος εἶναι ὀρθογώνιον τὴν τομήν, πλατύτερον κατὰ τὴν ἀντίθετον πρὸς τὸν τομέα διεύθυνσιν καὶ εἰς ὀξύ πως καὶ αὐτὸ ἀπολῆγον. Ηὑρέθη μετὰ χαλκοῦ λέβητος παρὰ μεταγενέστερον κτίσμα μεταξὺ τῶν ναῶν Α καὶ Γ.

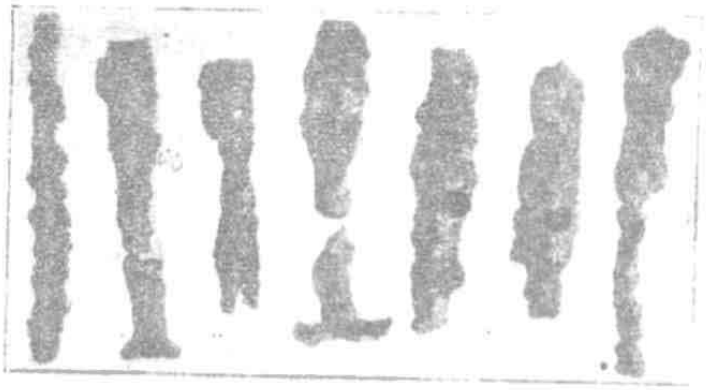

1 2 3 4 5 6 7

Εἰκ. 45. Σιδηρῶν ξιφῶν θραύματα.

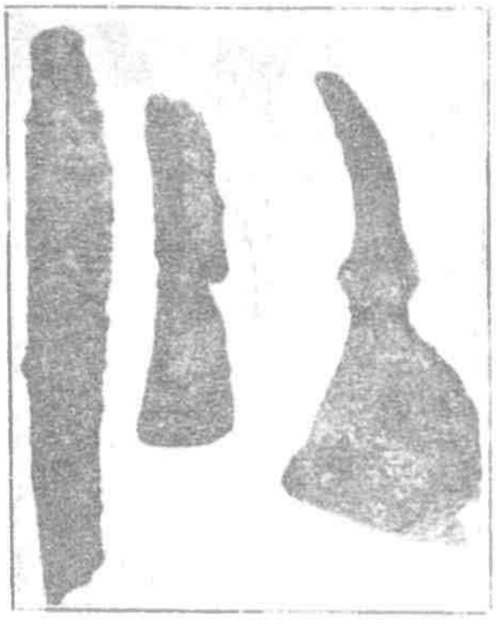

1 2 3

Εἰκ. 46. Σιδηρᾶ μάχαιρα (1) καὶ σκαπάνη (2), σιδηρᾶ ἀξίνη (3).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀνευρέθησαν καὶ πλεῖστα παραμεμορφωμένα λείψανα ἑτέρων σιδηρῶν ἀντικειμένων ἀγνώστου πλέον μορφῆς, καὶ πολλοὶ ἧλοι, σύνδεσμός τις σχήματος |—| (2) μέρος γιγγλίμου (1), ὀχεὺς (3) καὶ διάφορα ἄλλα λείψανα σκευῶν (εἰκ. 47).

ΠΗΛΙΝΑ

49 (εἰκ. 48,1· παρένθ. πίν. 3 ὕψ. 0,06). Τὸ ἀπὸ τοῦ στήθους μέρος χειροποιήτου ἀρχαϊκωτάτου εἰδωλίου μετὰ διεστηκότων ὡς πρὸς ἵππευσιν σκελῶν. Ὁ πηλὸς εἶναι ὑπέρυθρος μετ᾽ ἴχνους μέλανος χρώματος ἐπ᾽ αὐτοῦ (Ol. Bronzen σ. 43 ὁ ἀριθ. 279 ὁμοιάζει πως, τὸ 277 σώζει ἴχνη τοῦ χρώματος. Annual Br. Sc. Ath. 1907-8 σ. 53 εἰκ. 2 e).

50 (εἰκ. 48,2· παρένθ. πίν. 3 ὕψ. 0,063). Ὁμοίας τέχνης γυναικεῖον εἰδώλιον εἰκονιζόμενον μετὰ χιτῶνος πιθανῶς καὶ προτεταμένων τῶν βραχιόνων

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἴχνη βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος (Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. σ. 50 εἰκ. 1 g, σ. 53 εἰκ. 2 f. 1908-9 σ. 122 εἰκ. 4,62).

51 (εἰκ. 48,3· παρένθ. πίν. 3 μῆκ. 0,09). Μικρὸς βοῦς ὁμοίας τέχνης ἀποκεκρουσμένους εχων τους οπισθιους πόδας και τὴν οὐράν. Κίτρινον γάνωμα ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, μετὰ λεπτομερειῶν ἐκδηλωθεισῶν διὰ μέλανος χρώματος. Τούτου σώζονται ιχνη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἐμπροσθίου καὶ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου δεξιοῦ ποδός, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ κέρατα ἦσαν διὰ τοῦ αυτοῦ χρώματος γεγραμμένοι (Ol. Bronzen αριθ. 278. Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. 1907-8 σ. 50 εἰκ. 1 a).

Εἰκ. 47. Σιδηροῖ ηλοι καὶ ἄλλα.

Ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ καὶ ἡ διάταξις τῶν χρωμάτων τοῦ τελευταίου, ἴσως δὲ καὶ τῶν πρώτων, εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐξεργασίαν τῶν ἀπὸ τοῦ Η΄ ἢ Ζ΄ αἰῶνος Λακωνικῶν ἢ Κυρηναϊκῶν λεγομένων αγγείων, τῶν φερόντων ἐπὶ τοῦ ὑποκιτρίνου γανώματος τὴν διὰ τῶν εἰρημένων χρωμάτων διακόσμησιν.

52 (εἰκ. 49,1,2· παρένθ. πίν. 3 ὕψος 0,095). Δύο βούκρανα μετὰ δύο ὀπῶν ἄνω πρὸς ἀνάρτησιν. Τοῦ δευτέρου ἀπεκρούσθησαν τὰ κέρατα μετὰ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κρανίου καὶ τὰ ὦτα. Ἐσωτερικῶς εἶναι κοῖλα, ὁ δὲ πηλὸς ὑποκίτρινος μετ᾿ ἴχνους ἐξαλειφθείσης ἐγχρώμου διακοσμήσεως. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἄμορφος διάπλασις τῶν κεράτων καὶ ἡ πολὺ ταπεινὴ θέσις τῶν ὤτων. Ηὑρέθησαν μετὰ τῶν 49.50 ΒΑ. τοῦ ναοῦ **Β** παρὰ τὸν βόθρον, φαίνονται δὲ τῆς αὐτῆς πρὸς τοῦτο τέχνης ἔχοντα ὁμοιότητά τινα πρὸς τὰ ἐκ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος βούκρανα καὶ τεχνικὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰς αὐτόθι εὑρεθείσας πηλίνας προσωπίδας.

53 (εἰκ. 50,3,4). Δύο ἐκ τῶν γνωστῶν πολλαχοῦ ἀνευρισκομένων πηλίνων πυραμίδων μετ᾿ ὀπῆς ἄνω πρὸς ἀνάρτησιν. Τὸ δεύτερον φέρει καὶ δύο καθέτους ἐγχαράκτους γραμμάς.

Περὶ τῆς σημασίας τῶν αφιερωμάτων τούτων πολλὰ ἐγράφησαν ἄνευ ἐπι-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τεύξεως ἱκανοποιητικῆς ἑρμηνείας. Ἐκ πασῶν τούτων θεωρῶ καὶ ἐγὼ ὡς μᾶλλον ἀπορριπτέαν τὴν παλαιοτέραν ἑρμηνείαν, καθ' ἣν αἱ πυραμίδες ἐθεωρήθησαν σταθμὰ (Ol. Bronzen σ. 206 ἀριθ. 1331). Διότι οὐδεμίαν παρουσιάζουσιν αὗται ἀναλογίαν βάρους πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς μετρικόν τινα κανόνα (**Waldstein** The Arg. Heraeum σ. 15, σημ. 10 καὶ σ. 43 ἀριθ. 283-84 εἰκ. 89. 90, ἔνθα χαρακτηρίζονται ὡς βάση ἱστοῦ. **Pottier-Reinach** Necropole de Myrina σ. 248, ὅπου θεωροῦνται δίπυρα).

54 (εἰκ. 50,2). Κύλινδρος συνεσταλμένος ἐν τῷ μέσῳ (Ol. Bronzen σ. 206 ἀριθ. 1330, καὶ ἀνάλογα σχήματα 1327-29). Ὅμοια εὑρίσκονται καὶ λίθινα (πβλ. ἀριθ. 7253 Ἐθν. Μουσ. Ἀθηνῶν). Ἡ σημασία ἄγνωστος[1].

55. Μικρὸν τεμάχιον (εἰκ. 50,1) ὁμοιάζων πρὸς χειροποίητον ἄμορφον πόδα. Ἀφιέρωμα ἢ ἀπολεσθὲν τεμάχιον παιδιᾶς; Ναϊδιόμορφον τεθραυμένον ἀφιέρωμα καὶ τεθραυμέναι λυχνίαι, σφονδύλια καὶ καλύμματα πίθων.

Εἰκ. 50. Πήλινα διάφορα.

ΑΓΓΕΙΑ *(εἰκ. 51, παρένθ. πίν. 3).*

56 (εἰκ. 51,1). Μικρὸς ἀρύβαλλος ἐκ τῶν χαρακτηριζομένων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὡς ἀνατολιζόντων (Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. 1906-7 σ. 129 A, 1 εἰκ. 7 **α**). Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρωπὸς καὶ τὸ γάνωμα βαθὺ κυανοῦν. Ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ στομίου προσετέθη βαθὺ ἐρυθρὸν χρῶμα, ἐπὶ δὲ τῆς κοιλίας διασώζεται ταινία τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Μετὰ τούτου ηὑρέθη καὶ θραῦμα ὁμοίου ἀρυβάλλου, οὗ ὁ πηλὸς εἶναι φαιόχρους.

Εἶναι τὰ μιμούμενα τὸ στιλπνὸν βαθὺ χρῶμα τῶν χαλκῶν μικρὰ ἀγγεῖα, εὑρισκόμενα καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Γυθείῳ καὶ ἀλλαχοῦ (Annual σ. 129. σημ 1, 2), ἀναγόμενα δὲ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Η' εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα πιθανῶς περίοδον.

57 (εἰκ. 51,7). Μικρὸν ἀποκεχρουσμένον ἄνω ἀγγεῖον σχήματος πως ταπεινοῦ ἀρυβάλλου. Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρωπός, τὸ δὲ γάνωμα ὑπόλευκον, ἐφ' οὗ γραμμικὴ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τῆς κοιλίας διακόσμησις διὰ μέλανος καὶ βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος. Φαίνεται ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Λακωνικῶν.

58 (εἰκ. 51,3). Μικρὸς ἀρύβαλλος μετὰ ἐκτύπου βάσεως, ἄνω δὲ ὀλίγον

[1] Πλεῖστα τοιαῦτα ηὑρέθησαν καὶ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λεπρέου.

ἀποκεκρουσμένος. Ὁ πηλὸς εἶναι μᾶλλον ὠχρὸς πράσινος ἢ κίτρινος μετὰ ὑποκιτρίνου γανώματος. Ἐπὶ τοῦ χείλους ὑπάρχουσι συγκεντρικοὶ κύκλοι μέλανες καὶ ἐρυθρωποί πως, ἐπὶ δὲ τῆς λαβῆς διασταυρούμεναι ὡς X γραμμαὶ ἐντὸς πλαισίου καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ παρὰ τὴν βάσιν ταινίαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος εἶναι κύκλος ἐκ στιγμῶν περὶ δύο ἑτέρους γραμμικοὺς περιέχοντας στρογγύλας κηλίδας, ἐντὸς δὲ τούτων κεντρικὴ κηλὶς περιβαλλομένη ὑπὸ στιγμῶν. Τὸ κόσμημα τοῦτο ἀπαντᾶται ἐπὶ τῶν Λακωνικῶν τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Μενελαΐου ἀγγείων, ἐπὶ τῶν παρειῶν δηλαδὴ τοῦ σκεύους ὑπάρχουσι δύο γραμμαὶ περιέχουσαι κηλίδας περιεχόμεναι καὶ αὐταὶ ὑπὸ δύο ἑτέρων ἐκ στιγμῶν γραμμῶν (Annual Br. Sc. Ath. 1908-9 σ. 23 εἰκ. 1c [I], σ. 155 εἰκ. 18α)

59 Θραῦμα (εἰκ. 51,5) ὁμοίου ἀρυβάλλου μετὰ διακοσμήσεως ἐκ τετραγωνιδίων ἐν τῷ πυθμένι, ὁμοίας πρὸς ἄλλας ἐπὶ τῶν λακωνικῶν τῆς Σπάρτης ἀπαντώσας (Annual 1907-8 σ. 82 εἰκ. 7d, σ. 42 εἰκ. 8n).

60 (εἰκ. 51,9). Θραῦμα φιάλης ἢ κύλικος ἐξ ἀνοικτοῦ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ μετὰ ὑποκιτρίνου γανώματος ἔξω, μέλανος δὲ ἔσω. Παρὰ τὴν βάσιν ἐγράφησαν ταινίαι περιέχουσαι ἀκτινοειδῶς ἀποκλίνοντα λεπτὰ φύλλα. Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις εἶναι γεγραμμένη δι' ἀποχρώσεως μέλανος καὶ ἰώδους. Πλὴν τῶν πολλῶν ἐκ Σπάρτης ηὑρέθησαν τῶν αὐτῶν ἀγγείων λείψανα καὶ ἀλλαχοῦ (Ol. Bronzen, σ. 202 ἀριθ. 1302. Furtwangler, Aegina σ. 457 ἀρ. 246 πίν. 128,24· 129,1).

Οἱ ἀρύβαλλοι 58.59 καὶ τὸ θραῦμα 60 ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν ἰδιάζουσαν τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἀνακαλυφθεῖσιν ἀγγείοις τεχνοτροπίαν, δηλαδὴ τὴν ἐπὶ ὑπολεύκου ἢ ὑποκιτρίνου ἐδάφους διακόσμησιν. Τὰ ἀγγεῖα τῆς τεχνοτροπίας ταύτης εἶναι ἄφθονα ἐν Σπάρτῃ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκρίθησαν ἄξια καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν Λακωνικῶν, ἐθεωρήθη δὲ καὶ ἡ Σπάρτη τὸ μοναδικὸν κέντρον κατασκευῆς αὐτῶν. Ἡ γνώμη αὕτη (Annual ἔ. ἄ.) στηρίζεται ἐπὶ παραγνωρίσεως τῆς πραγματικῆς δυνάμεως τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μή, ὡς φρονῶ, συστηματικῆς ἐξερευνήσεως τῆς ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Σπάρτης ἀτακτοποιήτου εἰσέτι μεγάλης παρακαταθήκης.

Ἐν Σπάρτῃ εἷς μόνος ἀρύβαλλος ηὑρέθη τῆς τεχνοτροπίας καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ ἐν τῷ Μενελαΐῳ. Ὅμοιος μέχρι τῆς ταινιομόρφου παχείας λαβῆς πρὸς τὸν ἡμέτερον, πλὴν τῆς ἐκτύπου βάσεως, ἥτις ἐλλείπει ἐν ἐκείνῳ, διαφέρει ὅμως κατὰ τὴν πλουσιωτέραν διακόσμησιν καὶ κατὰ τὴν ἀβεβαιοτέραν ἐν γένει ἐκτέλεσιν (Annual 1908-9 σ. 155 εἰκ. 18α), ἥτις εἶναι ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν Λακωνικὴν κεραμευτικὴν καὶ πᾶσαν ἐν γένει Λακωνικὴν τεχνικὴν παραγωγήν. Τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγγεῖα μιμοῦνται ἀσφαλῶς τὰ γνήσια

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πρωτοκορινθιακά, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὴν λεπτὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐλαφρότητα αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπίδρασις τῆς Κορίνθου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ἐν μόνῳ τῷ Λακωνικῷ ἐργαστηρίῳ, φρονῶ ὅτι πανταχοῦ κατεσκευάσθησαν ἀγγεῖα ἔχοντα ὡς βάσιν τὴν πρωτοκορινθιακὴν τεχνοτροπίαν καὶ ἐπίδρασιν (Furtwängler, Aegina σ. 448).

Τὰ ἐκ Λογγᾶς ἀγγεῖα θὰ κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου, διότι ἐνταῦθά που ὑπάρχουσιν ἀπὸ χρόνων ἀμνημονεύτων πλεῖστα κεραμεῖα, ηὑρέθησαν δὲ καὶ λείψανα ἀρχαίων τοιούτων παρὰ τὸ πρὸς νότον χωρίον Βουνάρια.

61 (εἰκ. 51,4). Μικροσκοπικὸς ἀρύβαλλος, μετὰ τριῶν λευκῶν ὁριζοντίων γραμμῶν ἐπὶ μέλανος γανώματος. Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρός. Κατασκευὴ μεταγενεστέρων χρόνων.

62 (εἰκ. 51,2,6,). Ἀρύβαλλοι ἔχοντες ἁπλοῦν μέλαν γάνωμα ἐπὶ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ. Ὁ πρῶτος ηὑρέθη εἰς τεμάχια.

63 (εἰκ. 51,8). Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας μόνωτος κύαθος μετὰ στιλπνοῦ μέλανος γανώματος. Ἡ λαβὴ ἀπεκρούσθη μετὰ μέρους τοῦ χείλους.

Πλὴν τῶν ἀγγείων τούτων ἀνευρέθησαν ἄπειρα μικροσκοπικὰ θρύμματα ἀγγείων μετὰ μέλανος γανώματος, ἄλλα δὲ ἄνευ γανώματος, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν Λακωνικῶν καὶ ἄλλα μετὰ ἐγχαράκτου φυτομόρφου διακοσμήσεως νεωτέρων χρόνων.

ΧΑΛΚΑ ΑΓΑΛΜΑΤΙΑ

64 (εἰκ. 52,1,2,3 παρένθ. πίν. 4). ***Κουρίδιον ἀρχαϊκώτατον,*** οὗ ἀπεκρούσθησαν οἱ ἄκροι πόδες καὶ μέρος τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως.

Ἑδράζεται ὡς συνήθως ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν καὶ δι᾽ ὁλοκλήρου τοῦ πέλματος προτεῖνον ὀλίγον τὸν ἀριστερόν, τὰς δὲ χεῖρας καμπτομένας ἐν τῷ ἀγκῶνι φέρει ἔμπροσθεν, ὑψηλότερον τὴν ἀριστεράν.

Ἡ κόμη κατέρχεται ὄπισθεν εἰς συνεχῆ μᾶζαν, ἐξ ἧς ἀποχωρίζονται κάτωθεν τῶν ὤτων ἀνὰ δύο βόστρυχοι, πίπτοντες ἔμπροσθεν μέχρι τῶν μαστῶν, καὶ ἕτερος μικρὸς πρὸ τῶν ὤτων καταπίπτων, ὑπὲρ δὲ τὸ μέτωπον ἀπολήγει εἰς ἐλαφρὰν ἐξόγκωσιν. Αἱ τρίχες ἐκδηλοῦνται δι᾽ ἐγχαράκτων ἀπὸ τοῦ ἐξογκώματος κατὰ μῆκος γραμμῶν καὶ ἐγκαρσίων ἀβαθῶν αὐλακώσεων, δι᾽ αὐλακώσεων δὲ ἐπὶ τῶν βοστρύχων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξογκώματος δι᾽ ἀποκλινουσῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐγχαράκτων γραμμῶν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀβαθεῖς καὶ ἀνόμοιοι, ἀλλ᾽ ἡ περὶ αὐτοὺς περιοχὴ πλησιάζει πως πρὸς τὴν πραγματικὴν διαμόρφωσιν, ἐξεδηλώθησαν δὲ δι᾽ ἐγχαράκτων κύκλων καὶ αἱ κόραι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὰ χείλη εἰναι ἰσχυρὰ καὶ συνηνωμένα, ἡ δὲ σχισμὴ τοῦ στόματος εὐθεῖα, ἐξ οὗ ἐλλείπει τὸ χαρακτηριστικὸν μειδίαμα.

Ἡ ρὶς εἶναι ἄκαμπτος καὶ σκληρά, μίαν γραμμὴν μετὰ τοῦ μετώπου ἀποτελοῦσα, ἡ προσωπικὴ γωνία λίαν ἀμβλεῖα, ὁ πώγων ὀξὺς καὶ προτεταμένος, τὸ περίγραμμα τοῦ κρανίου γωνιῶδες καὶ τὸ πρόσωπον πλατὺ καὶ στενούμενον πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ ὀσφὺς δυσανάλογος πρὸς τὰ ἄνω κειμένη εἶναι ὑπερβολικῶς συνεσταλμένη, οὖσα καὶ τοῦ πλάτους τοῦ προσώπου στενωτέρα, τὰ δὲ ἰσχία καὶ οἱ γλουτοὶ ἱκανῶς προτεταμένοι.

Ἡ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ γραμμὴ τοῦ στήθους ἐξῆλθεν ἤδη τῆς πρωτογενοῦς εὐθυγραμμίας κυρτουμένη ἀρκούντως κατὰ τὴν μαστοφόρον χώραν, ἵνα ἐντεῦθεν ὅμως εὐθυγράμμως σχεδὸν κατέλθῃ μέχρι τῆς περὶ τὴν κοιλίαν περιοχῆς. Οἱ μαζικοὶ μῦς ἐξηδηλώθησάν πως πλαστικῶς, αἱ δὲ θηλαὶ διὰ κύκλων ἐκ στιγμῶν, καὶ δι' αὐλακώσεων τὸ πλευρικὸν τόξον καὶ ἡ λευκὴ γραμμὴ μετὰ τριῶν ἐπικαρσίων ἐγγραφῶν. Μικρὰ κοιλότης ἐκδηλοῖ τὸν ὀμφαλόν, καὶ ἀνομοίως κυρταὶ γωνιώδεις αὐλακώσεις τὴν ὑπὸ τὴν κοιλίαν μετάβασιν πρὸς τοὺς μηρούς, τὸν κενεῶνα.

Ἡ γραμμὴ τῆς ράχεως διαγράφει ὑπερβολικῶς κυρτὸν περίγραμμα, ἀλλ' εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδος ἐπιφάνεια ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνατομικῆς ἐκδηλώσεως. Ἐπίπεδος εἶναι καὶ ἡ πλαγία ἐπιφάνεια τῶν μηρῶν, τῶν παρειῶν, γωνιώδης δὲ τὸ πλεῖστον πᾶσα ἀπὸ ἐπιφανείας εἰς ἑτέραν μετάβασις. Ἐκ τῶν πλαγίων ὁρώμενον τὸ σῶμα εἶναι ὡς πεπιεσμένον καὶ ἡ μεγίστη ἐγκαρσία ἔκτασις αὐτοῦ εἶναι ἐλάσσων τῆς ὑπερβολικῶς μεγάλης καὶ δυσειδοῦς κεφαλῆς.

Ὁ χαλκὸς εἶναι ἐξωτερικῶς βαθὺς πράσινος, ἀλλὰ μικρά τις ὀξίδωσις μετέβαλε κατά τι τὸ χρῶμα καὶ ἔφθειρεν ὀλίγον τὴν ἐπιδερμίδα.

Ἡ ὑπὲρ τὸ μέτωπον διάπλασις τῆς κόμης ὑπομιμνήσκει πως τὸν Μοσχοφόρον τῆς Ἀκροπόλεως (***Λεονάρδος,*** Μνημεῖα τῆς Ἑλλ. σ. 49-50 πίν. 13, 13^A^, ΑΕ 1895 σ. 75 πίν. 6), οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους καταπίπτοντες καὶ ἀποκλίνοντες δύο βόστρυχοι τὸ ἐν τῷ Ἐθ. Μουσείῳ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον 7467 (**De Ridder,** Bronzes d. l. s. arch. σ. 156 ἀριθ. 861. **Stais,** marbres et bronzes σ. 257). Ὁ ἐπὶ τῆς παρειᾶς βόστρυχος ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Δελφῶν χαλκοῦ ἀγαλματίου 1663 (**Fouilles,** d. D. Ε΄ πίν. Λ΄ σ. 35, ἀριθ. 39. **Reinach,** rep. d. l. st. Γ΄ σ. 24,1. **Deonna,** l. Ap. arch. σ. 27, ἀριθ. 87, καὶ ἐπί τινος ἐκ Δελφῶν κούρου (**Deonna** ἔ. ἄ. σ. 163 ἀριθ. 36 εἰκ. 46), ἡ δὲ ἐλάχιστα στενουμένη ὄπισθεν κόμη ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Ἐθν. Μουσ. Ἀθηνῶν 7533 (**De Ridder** ἔ. ἄ. σ. 145 ἀριθ. 820. **Deonna** ἔ. ἄ. σ. 269 εἰκ. 189-190) καὶ αἱ ἐγκάρσιοι ραβδώσεις τῶν βοστρύχων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως χαλκοῦ ἀγαλματίου 6588 (Ἐθν. Μουσ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

De Ridder ἔ. ἄ. σ. 250 ἀριθ. 705. **Deonna** ἔ. ἄ. σ. 276 ἀριθ. 79 εἰκ. 187-88).

Ὁμοίαν στάσιν τῶν χειρῶν ἔχει καὶ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἐν Παρισίοις (**Babelon-Blanchet**, Cat. d. bronzes d. l. bibl. nat. 44 ἀριθ. 96. Καὶ τὸ 922, σ. 406 περίπου. Πβλ. καὶ **De Ridder** ἔ. ἄ. πίν. Α΄ 1 σ. 267 ἀριθ. 737).

Ἐκ τῆς ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἐγχαράκτου κατενώπιον μορφῆς προέκυψεν ἡ ἤρεμος κατενώπιον πλαστικὴ μορφὴ ἔχουσα τοὺς πόδας συνηνωμένους καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σώματος καθηκούσας. Βαθμηδὸν αἱ χεῖρες ἀποσπῶνται τοῦ σώματος καμπτόμεναι ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῷ ἀγκῶνι μέχρι τῆς ὀρθῆς γωνίας, οἱ δὲ πόδες ἀποχωρίζονται, τοῦ ἀριστεροῦ φερομένου σταθερῶς πρὸς τὰ ἐμπρός.

Παρὰ τὴν φυσιολογικὴν ταύτην ἀνέλιξιν εἶναι δυνατὸν τεχνῖται τινὲς νεώτεροι νὰ ἐνέμειναν πλέον ἢ ἄλλοι προσηλωμένοι πρὸς τὴν ἀρχαϊκωτέραν ἕξιν, ἐκ τούτου δὲ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται ὡς βάσις χρονολογήσεως μόνον ἡ στάσις τῶν χειρῶν. Διότι ἐν τοῖς χαλκοῖς ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπόσπασις τῶν χειρῶν καὶ ἡ κάμψις εἶναι εὐχερεστέρα ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ μετάλλου παρεχομένης μείζονος ἐλευθερίας καὶ τῆς διαφόρου τεχνικῆς βάσεως. Ἡ δὲ ἀπόσπασις αὕτη ἐξικνεῖται πολλάκις ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγαλματίῳ μέχρι ὑπερβολῆς, καταλείπουσα χάσμα τι ὑπὸ τὰς μασχάλας.

Ἡ ὡς ἄνω κάμψις τῶν χειρῶν εἶναι ἀντανάκλασις πάντως ἑνὸς ἐπὶ τὰ πρόσω σταθμοῦ τῆς τέχνης, εἶναι δὲ ἡ στάσις περίπου τοῦ ὑπὸ τοῦ Τεκταίου καὶ τοῦ Ἀγγελίωνος τοῖς Δηλίοις κατασκευασθέντος Ἀπόλλωνος (Παυσαν. 9, 35, 3), ἣν καὶ ἐτήρησέ πως βραδύτερον καὶ ὁ Κάναχος ἐν τῷ Μιλησίῳ καὶ τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι (Παυσαν. 9, 10, 2). Ἡ κίνησις ὅμως πρὸς ζωηροτέραν διάπλασιν τῆς πλαστικῆς μορφῆς θὰ ἤρχισεν καὶ πρὸ τῶν δύο πρώτων τεχνιτῶν, ἀλλὰ θὰ ἔλαβεν ὑπὸ τούτων τὴν σταθερὰν πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν μορφήν. Κατὰ ταῦτα τὸ χαλκοῦν ἡμῶν ἀγαλμάτιον δύναται καὶ προγενέστερον νὰ εἶναι τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος ἀναγόμενον πάντως εἰς τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ Ϛ΄ π. Χ. αἰῶνος.

Ἐὰν ὡς βάσιν πρὸς καθορισμὸν τῆς προελεύσεως τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων λάβωμεν τὸν ἐκ Δελφῶν τύπον τοῦ Πολυμήδους, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐλάχιστα δύνανται νὰ καταταχθῶσι τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Πελοποννήσου. Δὲν εἶναι ὅμως πάντα τὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἔργα ὅμοια πρὸς τὸν κοῦρον τοῦτον εἰμὴ ἐν ταῖς γενικωτάταις ἀρχαῖς, διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰ ἄλλα πολύ. Τὸ δὲ ἡμέτερον οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τοῦτο ὁμοιότητα, ἀλλ᾽ ἔχει ἀναλογίας τινὰς πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας πώρινα (ΠΑΕ 1911, 164 κέ.)· ἡ ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἀπόστασις περιέχεται δὶς ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς ἥβης ἀποστάσει (πβλ. Δία τῆς γιγαντομαχίας καὶ τὰ ἄλλα ἐν ΠΑΕ σ. 167 εἰκ. 2), δηλαδὴ ἡ τοῦ ἄνω ἡμίσεος τοῦ σώματος διαμόρφωσις εἶναι ἐν ἀμφοτέροις δυσαναλόγως μικρά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πρὸς τὸν γίγαντα δὲ τῆς γιγαντομαχίας ὁμοιάζει πως καὶ κατὰ τὸ στενούμενον πρὸς τὰ κάτω ὡς τρίγωνον πρόσωπον. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν ὀστεΐνοις τισὶ τῆς Σπάρτης τοῖς μαρτυροῦσιν ἐπίδρασίν τινα τῆς Αἰγύπτου (Annual Br. Sc. Ath. 1906-7 σ. 106 εἰκ. 32. Ἀρχ. Ἐφ. 1914 σ. 27 εἰκ. 11 καὶ 27).

Ἐκ πάντων τῶν λόγων τούτων νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγαλματίου πέραν τῆς Πελοποννήσου.

65 (πίν. Α). ***Βαρέως ὡπλισμένος ὁπλίτης,*** οὗ ἀπεκρούσθησαν οἱ ἄκροι πόδες καὶ ἡ ἀριστερὰ ἄκρα χείρ. Εἶναι ἡ πληρεστέρα μέχρι τοῦδε εὑρεθεῖσα πλαστικὴ μορφὴ ὁπλίτου φέροντος κορινθιακὸν κράνος, θώρακα, περιβραχιόνιον καὶ περιπήχιον ἐν τῇ δεξιᾷ, περιμηρίδια καὶ κνημῖδας. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐκράτει ἀσπίδα, ἧς μόνον τὸ ὄχανον περιεσώθη περὶ τὸν πῆχυν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς δόρυ ἢ ἀκόντιον, οὗτινος ἔμεινε τὸ ὑπὸ τῆς χειρὸς κρατούμενον τμῆμα.

Ἔχει τὴν αὐτὴν περίπου στάσιν τοῦ προηγουμένου κουριδίου, μόνον δὲ ὁ ἀριστερὸς πῆχυς εἶναι ἐνταῦθα ἀκριβῶς ὁριζόντιος, ὀρθὴν γωνίαν σχηματίζων μετὰ τοῦ βραχίονος, καὶ ὁ ἀγκὼν τῆς δεξιᾶς φέρεται μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐξ οὗ καὶ ὁ βραχίων ἀντὶ νὰ καταπίπτει κατακόρυφος ὡς ἐν τῇ μορφῇ 64 βαίνει λοξῶς πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ βραχίονες κανονικώτερον διαπλασθέντες δὲν ἀφίστανται τοῦ σώματος, περιεχόμενοι ὑπὸ δύο παραλλήλων σχεδὸν ἐπιπέδων, οἱ δὲ πόδες εἶναι περισσότερον συνηνωμένοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ χώματος πιέσεως ἡ συνένωσις αὕτη ἐγένετο στενωτέρα, κυρτωθεισῶν τῶν κνημῶν

Ἡ πλαστικὴ διαμόρφωσις εἰ καὶ εἰσέτι ξηρὰ καὶ ἄκαμπτος εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη τῆς τοῦ προηγουμένου, μάλιστα τοῦ προσώπου, τῶν βραχιόνων καὶ τῶν δακτύλων, ἡ δὲ ὀσφὺς μᾶλλον διεσταλμένη καὶ τὰ ἰσχία ἧττον προβεβλημένα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἔτι ἀβαθεῖς, ἀλλὰ τὰ βλέφαρα ἀρκούντως ἀνεπτυγμένα, ἡ δὲ περὶ αὐτὰ καὶ περὶ τὴν ῥῖνα περιοχὴ διαμορφοῦται ἁπαλῶς ἤδη καὶ ἀληθέστερον. Αἱ κόραι ἐξεδηλώθησαν διὰ κύκλων, διαφαίνεται δὲ καὶ ἡ ἐγκανθίς.

Τὰ χείλη ἀνασπῶνται κατὰ τὰ ἄκρα, προκαλουμένου τοῦ χαρακτηριστικοῦ μειδιάματος, ἀλλὰ δὲν κλείονται ἐντελῶς, τὸ δὲ σιαγόνιον εἶναι ἁπαλὸν καὶ ἐλάχιστα προβεβλημένον καί, ἐπειδὴ φέρει γένειον, φαίνεται ὀξύ πως.

Αἱ τρίχες τοῦ γενείου καὶ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους μύστακος ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων λεπτῶν γραμμῶν, καθέτων πως ἐν τῷ πρώτῳ, ἀποκλινουσῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐν τῷ δευτέρῳ.

Ἔχει μακρὰν κόμην πίπτουσαν ὄπισθεν εἰς μᾶζαν καὶ χωριζομένην κατ' ἀποστάσεις διὰ διπλῶν κατὰ μῆκος ἐγχαράκτων γραμμῶν πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν τριχῶν ἢ τῶν βοστρύχων.

Τὸ κράνος καλύπτει τὰς παρειὰς μέχρι τῶν χαλινῶν τῶν χειλέων, καὶ τὴν ῥάχιν τῆς ῥινός, καταλεῖπον ἐλευθέραν τὴν περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιοχὴν καὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἄνοιγμα περὶ τὸ στόμα στενούμενον πρὸς τὰ κάτω. Τὸ κράσπεδον περιθέει ἐγχάρακτος γραμμή, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς ἐκφύεται ἀπὸ τῆς γραμμῆς τοῦ μετώπου μέχρι που τοῦ κατ' ἰνίον ὀστοῦ διμερὴς βάσις πρὸς στερέωσιν τοῦ λόφου, ἧς τὸ κάτω μέρος κοσμεῖται διὰ ζητοειδῶν, τὸ δὲ ἄνω διὰ σειρᾶς τριγωνοειδῶς ἑνουμένων ἐγχαράκτων γραμμῶν. Αἱ δὲ τρίχες τοῦ λόφου ἐξεδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων γραμμῶν ἀκτινοειδῶς ἀποκλινουσῶν ἐπὶ τῆς βάσεως καὶ ἐντεῦθεν στρεφομένων πρὸς τὰ κάτω, τῆς μάζης τοῦ λοφου σμικρυνομένης βαθμηδὸν μέχρι τῆς ῥάχεως.

Ὁ θώραξ νοεῖται ἐκ τοῦ ὀπισθίου καὶ τοῦ ἐμπροσθίου τμήματος, τῶν γυάλων, προσαρμοζομένων κατὰ τὰ πλευρὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ συναπτομένων δι' ὀχέων καὶ περονῶν (Παυσαν. 10, 26, 5. Ol. Bronzen σ. 153 κἑ. ἀριθ. 979-84). Τῆς λεπτομερείας ταύτης οὐδὲν ἐν τῷ ἀγαλματίῳ διακρίνεται ἐπὶ τῶν πλαγίων, μόνον ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπικάθηται τὸ ὀπίσθιον μέρος ἐπὶ τοῦ προσθίου, προσενούμενα δι' ἥλου εἰς ἐκδήλωσιν τῆς νοουμένης διὰ περόνης καὶ ὀχέων προσαρμογῆς.

Τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ θώρακος εἶναι ἁπλοῦν, κεκοσμημένον δὲ τὸ ἔμπροσθεν, ἀμφότερα δὲ ἀκολουθοῦσι τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος. Ἁπλῆ ἐγχάρακτος γραμμὴ περιθέει τὸ τέρμα τοῦ προσθίου τμήματος καὶ τὸ κατὰ τοὺς βραχίονας κράσπεδον τοῦ ὀπισθίου, διπλῆ δὲ τὸ τοῦ προσθίου καὶ περὶ τὸν τράχηλον τέρμα.

Ὑπὸ τὰς μασχάλας ἀρχόμεναι περιελίσσονται ἔμπροσθεν περὶ τοὺς μαζικοὺς μῦς δύο ἕλικες διὰ πλαστικῆς γραμμῆς ἐκδηλωθεῖσαι. Κάτωθεν τῶν ἑλίκων τούτων παχεῖα κυρτὴ πλαστικὴ γραμμὴ περιεχομένη ὑπὸ δύο λεπτοτέρων ἀκολουθεῖ τὸ πλευρικὸν τόξον, τερματιζομένη ἑκατέρωθεν σπειροειδῶς. Τρεῖς δὲ ἐπάλληλοι αὐλακώσεις ἐντὸς τοῦ τόξου τούτου ἐκδηλοῦσι τὰς ἐγγραφὰς καὶ μικρὰ πρόστυπος κυκλικὴ ἐξοχὴ τὸν ὀμφαλόν. Τὴν ὀσφὺν περιθέει ἔμπροσθεν λεπτὴ πρόστυπος γραμμή.

Ὑπὸ τὸν θώρακα φορεῖ βραχὺν ἀχειρίδωτον χιτῶνα ἀπολήγοντα εἰς ἐγχαράκτους κροσσοὺς καὶ ἐγχάρακτον μαίανδρον ἐπὶ τούτων.

Τὸ περιβραχιόνιον καὶ τὰ λοιπὰ καλύμματα τοῦ πήχεως τῶν μηρῶν καὶ τῶν κνημῶν ἦσαν συνήθως ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένα, ἔχοντος ἱκανὴν ἐλαστικότητα, ὥστε διαστελλόμενα ὑπὸ τῶν χειρῶν νὰ ἐπιτίθενται ἐπὶ τῶν καλυπτέων μερῶν τοῦ σώματος καὶ εἶτα ἀφιέμενα νὰ προσαρμόζωνται ἁπλῶς κρατούμενα ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐλαστικότητος παρεχομένης πιέσεως (Ol. Bronzen σ. 160-161). Ἡ λεπτομέρεια αὕτη διακρίνεται ἐν τῷ ἀγαλματίῳ διαφαινομένου ὄπισθεν τοῦ ἀνοίγματος.

Τὸ κράσπεδον τῶν περιμηριδίων περιθέεται ὑπὸ διπλῆς ἐγχαράκτου γραμμῆς, ὑπὸ ἁπλῆς δὲ τὸ τέρμα τῶν λοιπῶν. Κατὰ τὰ πλάγια ὅμως ἡ γραμμὴ τῶν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πρώτων διακόπτεται ἀνελισσομένη ἑκατέρωθεν εἰς δύο ἕλικας ὀρθίας καὶ διὰ τῆς ῥάχεως προσκειμένας.

Τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ εὑρεθέντα περιβραχιόνια ἀπολήγουσι κατὰ τὸν ἀγκῶνα εἰς πλαστικὴν μορφὴν καλύπτουσαν καὶ κατὰ τὴν κάμψιν τῆς χειρὸς τὸν ἀγκῶνα. Ἐν τῷ ἀγαλματίῳ τὰ δύο καλύμματα τῆς χειρὸς τερματίζονται ἁπλῶς ἐν τῷ ἀγκῶνι, ὥστε νὰ μένῃ οὗτος ἀκάλυπτος κατὰ τὴν κάμψιν. Αἱ κνημῖδες ὅμως καλύπτουσι τὴν ἐπιγονατίδα, τερματιζόμεναι ἄνευ οὐδεμιᾶς πλαστικῆς διακοσμήσεως (πβλ. καὶ Ol. Bronzen σ. 161 ἀριθ. 1001 πίν. LXa-c καὶ σ. 159 κέ. ἀριθ. 988-95).

Αἱ ἕλικες τοῦ θώρακος ἀπαντῶσιν ἁπλαῖ ἢ ὡς ἕλικες ἀνθεμίου καὶ ἐπὶ τῶν θωρακοφόρων ὁπλιτῶν τῶν ἐπὶ τῶν ἀγγείων (Cat. Br. Mus. B΄ σ. 68 εἰκ. 41, B 59 πίν. B΄ σ. 9 εἰκ. 19, σ. 137 B 208 καὶ ἄλλα) καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 13699 χαλκοῦ ἀγαλματίου τοῦ Ἐθν. Μουσείου, τὸ δὲ πλευρικὸν τόξον ἐκδηλοῦται ὡσαύτως δι᾽ ἐγχαράκτων γραμμῶν ἐν τῷ τελευταίῳ καὶ διὰ γραμμῆς ἐπὶ τῶν ἀγγείων (B. Mus. σ. 19 εἰκ. 28, σ. 224 B 426 καὶ ἄλλα). Ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ ἐκ Σπάρτης πίθου (Annual Br. Sc. Ath. XII, 1905-6 πίν. IX) εἶναι τοῦτο ὅμοιον ὡς ἐν τῷ ἀγαλματίῳ, δηλαδὴ συσπειροῦται κατὰ τὰ ἄκρα.

Αἱ μορφαὶ τοῦ ἐκ Σπάρτης πίθου, ὁμοιάζουσαι ἐν πολλοῖς πρὸς τὸν προκείμενον ὁπλίτην, φέρουσι καὶ περιμηρίδια ὡς καὶ πολλαὶ μορφαὶ ἄλλων ἀγγείων (Br. Mus. B΄ B 48, 172, 176 κτλ. **Furtwängler**, Berl. Vas. 595, 796 B), περιπήχυον δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ εὐρὺν δακτύλιον ἀντὶ περιβραχιονίου φέρει χαλκοῦν ἐκ νοτίου Ἰταλίας ἀγαλμάτιον ἐν Βερολίνῳ (**Friederichs**, Klein-Kunst 2164). Τέλος δὲ τὸ ἐν Κερκύρᾳ ἀποκαλυφθὲν ἐσχάτως πώρινον τμῆμα ζωφόρου δεικνύει ὁπλίτην μετὰ ὁμοίων πρὸς τὰ ἐν τῷ ἀγαλματίῳ καλύμματα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, ἀλλὰ καὶ μεθ᾽ ὁμοίου κράνους καὶ ἁπλοῦ ὄπισθεν θώρακος, ἐν ᾧ διακρίνονται καὶ αἱ δύο ἐγχάρακτοι γραμμαὶ τοῦ περὶ τὸν τράχηλον κρασπέδου (Ἀρχ. Δελτ. 1915 παρ. σ. 79).

Ἡ ὁμοιότης τοῦ τελευταίου γλυπτοῦ πρὸς τὸ ἀγαλμάτιον ἐπεκτείνεται ἔτι περαιτέρω· καὶ ὁ λόφος καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ κράνους, τὰ περιβλήματα τῆς χειρὸς καὶ τὸ περίγραμμα αὐτῆς, ἡ ἀπὸ τῆς μασχάλης μέχρι τῆς ὀσφύος σχεδὸν εὐθεῖα γραμμὴ τοῦ θώρακος εἶναι ἐν ἀμφοτέροις ὅμοια.

Ἡ ἐγχάρακτος δὲ γραμμὴ τοῦ κρασπέδου τοῦ ὁπλισμοῦ τοῦ χαλκοῦ ὁπλίτου εἶναι χαρακτηριστικὴ διακοσμητικὴ λεπτομέρεια τῶν ἐκ Σπάρτης ὀστεΐνων (Ἀρχ. Ἐφ. 1914 σ. 27 εἰκ. 5) καὶ κατὰ ἐπίδρασιν τῆς ὀστογλυφικῆς ἐξετελέσθησαν ὁ ἐγχάρακτος μαίανδρος καὶ οἱ κροσσοὶ τοῦ χιτῶνος καὶ ἡ ἐγχάρακτος καὶ ἡ πρόστυπος διακόσμησις τῶν περιμηριδίων καὶ τοῦ θώρακος (Ἀρχ. Ἐφ. εἰκ. 7, εἰκ. 13. Annual Br. Sc. Ath. 1906-7 σ. 328 εἰκ. 5c κτλ.). Ἡ τελευταία λεπτο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μέρεια ἤθελεν ἐκτελεσθῇ κοίλη καὶ ἐν τῷ ὀστῷ (Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἄ. εἰκ. 5) καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ, ἐν ᾗ ἐχύθη ὁ ὁπλίτης οὕτω ἐξετελέσθη, ὥστε καὶ αὕτη τῇ αὐτῇ γενικῇ ἀρχῇ ὑπείκει καὶ δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀστογλύφου.

Πάντα ταῦτα ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον κατεσκευάσθη ἐν ἐργαστηρίῳ διατελοῦντι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς Κορίνθου καὶ τῆς ἐπὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου ξυλογλυφικῆς, ἐξ ἧς ἐπηρεάσθησαν τὸ πλεῖστον τῶν ἐπὶ τῶν μελανομόρφων ἀγγείων παραστάσεων (πρβ. Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἄ. σ. 25 κἑ.). Πρὸς τὴν πηγὴν ταύτην φέρουσι καὶ αἱ διαστάσεις τῶν καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ σύνολον ἐν τῷ ἀγαλματίῳ καὶ τὸ ἐν γένει πνεῦμα τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς μορφῆς, συγγενειάζοντα πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας πώρινα καὶ τὸν αὐτόθι ὁπλίτην μάλιστα. Ἀρκεῖ νὰ συγκρίνωμεν τὸ δυσαναλόγως σμικρὸν τοῦ ἄνω σώματος πρὸς τὸ κάτω καὶ τὴν μεγάλην πως κεφαλήν, ἵνα διαισθανθῶμεν τὴν συγγένειαν καὶ τὴν σύγχρονόν πως κατασκευήν.

Τὸ ἀγαλμάτιον ηὑρέθη ὑπὸ χωρικῆς νοτίως τοῦ ναοῦ Γ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, διεσώθη δὲ κατασχεθὲν ὑπὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς τῇ ἐνεργείᾳ ἐμοῦ καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ (ἀριθ. 14789). Ὁ χαλκὸς ἦτο ἐξωτερικῶς βαθὺς πράσινος πρὸ τοῦ καθαρισμοῦ.

66 (εἰκ. 53,1,2· παρένθ. πίν. 5. ὕψ. 0,089). ***Λίαν μικρὸν κουρίδιον*** ἑδραζόμενον ἔτι ἐπὶ τῶν πλήρων πελμάτων, ἀλλὰ προτεῖνον ὀλίγον τὸν δεξιὸν ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀριστεροῦ ποδός. Τὰς χεῖρας ἐλαφρῶς κεκαμμένας καὶ κυρτὰς πρὸς τὰ ἔσω φέρει ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἀνοικτὴν ἔχον τὴν δεξιάν, κλειστὴν δὲ τὴν ἀριστερὰν ἄκραν χεῖρα. Ἵσταται δὲ ἐπὶ μικρᾶς τετραπλεύρου βάσεως.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι εἰσέτι ἀβαθεῖς, οἱ χαλινοὶ τῶν χειλέων ἀνασπῶνταί πως, ὁ πώγων εἶναι προτεταμένος καὶ εὐρύς, τὸ πρόσωπον γωνιῶδες καὶ ὑπερμέγεθες, οἱ ὦμοι εὐρύτατοι καὶ τετράγωνοι, τὰ ἰσχία στενὰ καὶ ἡ ὀσφὺς ἀνάλογος.

Φέρει μικρὰν κόμην καλύπτουσαν καὶ τὰ ὦτα καὶ εἰς μικρὸν ὑπὲρ τὸ μέτωπον ἐξόγκωμα ἀπολήγουσαν, αἱ δὲ τρίχες ἐξεδηλώθησαν διὰ λεπτῶν ἐγχαράκτων γραμμῶν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν ἄκρων διηκουσῶν. Εἶναι ἡ κόμη περίπου τοῦ ἀγαλματίου ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως (**De Ridder**, ἔ. ἄ. πίν. Α', 1).

Ἡ ἀνατομικὴ διαμόρφωσις τοῦ σώματος εἶναι ἐπιπολαία καὶ ἀκανόνιστος, χειρωνακτικῶς ἐνιαχοῦ ἐκπεφρασμένη. Χαλκὸς βαθὺς πράσινος.

Τὸ ἀγαλμάτιον προέρχεται ἐκ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἤρξατο ἡ πρὸς τὸν παλαιότερον τύπον ἀντίδρασις τοῦ προβάλλοντος σταθερῶς τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐν ἠρεμίᾳ γυμνοῦ καὶ ἀκριβῶς κατενώπιον βλέποντος, κλειστὰς δὲ ἔχοντος καὶ τὰς χεῖρας. Ἡ νεωτερίζουσα ἀντίδρασις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἐλαφρᾶς προβολῆς τοῦ δεξιοῦ, τοῦ ἀνοίγματος τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῆς ἀνεπαισθήτου πρὸς τὰ δεξιὰ στροφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς μικρᾶς ἐξυψώσεως τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐκδηλοῦται ζωηρότερον ἐπὶ τοῦ ἑπομένου νεωτέρου κατά τι, ἀλλ' ἔτι χειρωνακτικώτερον ἐξεργασθέντος **ἀγαλματίου ἀνδρικῆς ἢ νεανικῆς μορφῆς.**

67 (εἰκ. 54, παρένθ. πίν. 6, ὕψ. 0,14). Ἑδράζεται καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν πλήρων πελμάτων, ἀλλὰ φέρει τὸν δεξιὸν πόδα περισσότερον πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ κεφαλὴ στρέφεται πρὸς τὰ δεξιὰ κλίνουσα ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω. Ἡ ἀριστερὰ ὀλίγον ἀφισταμένη τοῦ σώματος κρέμαται ἐλάχιστα κεκαμμένη, ἡ δὲ δεξιὰ φέρει τὸν πῆχυν πρὸς τὴν κοιλίαν, ἀνοικτὴν ἔχοντα τὴν παλάμην.

Ἡ κόμμωσις πλησιάζει πρὸς τὸν τύπον συγχρόνων μορφῶν (πβλ. τὸν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἔφηβον, Joubin Sculpture Grecque σ. 65 εἰκ. 6), ἀναστρεφομένη κατὰ τὴν βάσιν.

Ἔχει τοὺς αὐτοὺς ὁριζοντίους καὶ ἔτι εὐρυτέρους ὤμους τοῦ προηγουμένου καὶ τὰς αὐτάς πως ἀναλογίας διαστάσεων, τῆς κεφαλῆς δὶς περιεχομένης ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς ἥβης ἀποστάσει, ἔχει τὰς βαρείας δηλονότι καὶ συγκεντρουμένας διαστάσεις τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἔργων.

Ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ χαλκοῦ εἶναι βαθυτάτου πρασίνου χρώματος.

Ἐὰν τὸ ἀριστερὸν σκέλος ἐκάμπτετο μᾶλλον ἢ ἧττον ἐν τῷ γόνατι ἢ ἐφέρετο πρὸς τὰ πλάγια καὶ περισσότερον ἐμπρός, τοῦ κορμοῦ ρυθμιζομένου καταλλήλως, θὰ ἐφθάνομεν εἰς τὴν μορφὴν ἐκείνην, ἣν ἡδραίωσεν ἡ πολυκλείτειος σχολή. Ἐὰν δὲ ἐκάμπτετο ὀλίγον τὸ δεξιὸν σκέλος τῆς προηγουμένης μορφῆς (66) θὰ μετεβαίνομεν διὰ διαδοχικῶν σταθμῶν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἔργων, ἐξ ἧς προέκυψαν αἱ τῇ Ἀττικῇ ἀποδιδόμεναι ἤρεμοι γυμναὶ ἀνδρικαὶ μορφαί, καὶ εἰς ἐκείνην, ἐξ ἧς προῆλθον ὁ τύπος τοῦ ἐκ Μαντούης γυμνοῦ καὶ τῶν τούτῳ σχετικῶν.

Παρὰ τὴν εὐτελῆ λοιπὸν ἐκτέλεσιν τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγαλμάτια παρέχουσιν οὐχὶ μικρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν στάσιν αὐτῶν. Διότι ἀποδεικνύουσι τῷ καθαρῶς διαβλέποντι ὅτι πρὸ τῆς ἑδραιώσεως καὶ τῆς τελικῆς διαμορφώσεως ὡρισμένων γλυπτῶν τύπων ὑπὸ περιωνύμων ἐργαστηρίων προηγήθη σειρὰ ὅλη προσπαθειῶν ἀσήμων τεχνιτῶν, οἵτινες παρέσχον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος τὴν πρώτην, φέρ' εἰπεῖν, ὕλην, ἣν ἐτακτοποίησαν καὶ ἐξειργάσθησαν τὰ μεγάλα ἐργαστήρια. Τὸ δὲ προκείμενον χειρωνακτικὸν ἀγαλμάτιον δεικνύει τὴν ὁδόν, ἐξ ἧς προέκυψεν ὁ Δορυφόρος καὶ ὁ Διαδούμενος καὶ τὰ ἄλλα τῆς σχολῆς τοῦ Πολυκλείτου.

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν σειρὰν ταύτην ἔβαινε καὶ ἡ ἑτέρα, ἐν ᾗ κατατάσσεται καὶ τὸ ἐν Λιγουριῷ τῆς Ἀργολίδος εὑρεθὲν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, ὅπερ ὁ Furtwängler ἐθεώρησε καὶ ὡς ἕνα τῶν σταθμῶν τῆς ἐκ τούτου προκυψάσης πολυκλειτείου σειρᾶς (Wink. Progr. 50 σ. 128 κέ. εἰκ. σ. 137 καὶ πίν. Α΄). Ἡ γνώμη αὕτη πρέπει, νομίζω, νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω διὰ βραχέων ἀναφερόμενα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

68 (εἰκ. 55, 1, 3, παρένθ. πίν. 5,' ὕψ. 0,134). ***Μικρὰ ἀνδρικὴ ἢ νεανικὴ μορφὴ*** ἐν στάσει ἀναλόγῳ πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐκ Λυγουριοῦ ἀναφερομένῳ ἀγαλματίῳ στάσιν τῶν ποδῶν, οἵτινες ἀπεκρούσθησαν κάτω. Διατηρεῖ ὅμως ἀρχαϊκωτέραν ὄψιν, του προσώπου βλέποντος ἀκινήτου κατενώπιον, τοῦ δὲ κορμοῦ οὐδεμίαν παρέχοντος διάσπασιν τῆς συμμετρικῶς ἔτι χωριζούσης μέσης κατακορύφου γραμμῆς. Οἱ ὦμοι εἶναι εὐρύτεροι καὶ κυρτότεροι, τὰ δὲ ἰσχία μᾶλλον συνεσταλμένα καὶ αἱ χεῖρες κινοῦνται ἔτι ἐντὸς δύο παραλλήλων ἐπιπέδων.

Ἡ στάσις τοῦ σώματος καὶ αἱ διαστάσεις, ἡ ἐπιπολαία ἀνατομικὴ διάπλασις καὶ ἡ ὅλη ἄψυχος ἔκφρασις καὶ μορφὴ πλησιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἐφήβου, τοῦ ἐφήβου τοῦ Ἀκράγαντος (Arndt Einzel-Verkauf 759), τοῦ χαλκοῦ Sciara (Joubin Sculpture Grecque σ. 73 εἰκ. 8. Collignon Sculpture Grecque Α΄ εἰκ. 161) κτλ. Ἡ δὲ κατατομὴ τῆς κεφαλῆς ἔχει καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν κατατομὴν τοῦ ἐκ Δελφῶν ἡνιόχου. Ἔχει περίπου τὴν αὐτὴν στενὴν καὶ ἐπιμήκη μορφήν, τὴν ἀπὸ τοῦ μετώπου εἰς τὴν ῥῖνα κυματοειδῆ πως γραμμήν, τὸ στρογγύλον, ὀξύτερον ἐνταῦθα, κρανίον καὶ ὁμοίαν πως ἐξεργασίαν τῶν τριχῶν τῆς κόμης. Πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς τὸ χαλκοῦν Sciarra ἔχει ὁμοίαν τὴν στάσιν τῆς καμπτομένης καὶ ἔμπροσθεν ὁριζοντίως φερομένης δεξιᾶς χειρός, πρὸς τὸ δεύτερον δὲ τὸ μᾶλλον στρογγύλον ἢ ᾠοειδὲς περίγραμμα τοῦ προσώπου.

Ἡ παλάμη τῆς προτεινομένης ταπεινότερον ἀριστερᾶς χειρὸς εἶναι κεκλεισμένη καταλείπουσα στρογγύλην ὀπὴν πρὸς ἔνδειξιν τοῦ κοίλου, δὲν γνωρίζομεν ὅμως, ἂν τὴν αὐτὴν ἀρχαΐζουσαν ἔτι μορφὴν εἶχε καὶ ἡ ἀποκρουσθεῖσα ἄκρα δεξιὰ χείρ. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἄσημος καὶ ὀλίγον ἱκανὸς τεχνίτης προσεπάθησε νὰ ἀποδώσῃ τὴν στάσιν τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν τοῦ ἡνιόχου τῶν Δελφῶν ἐμμείνας ἔτι ἐξ ἀδυναμίας ἐν τῇ ἰσχυρότερον ἀρχαΐζούσῃ ἕξει, διατηρήσας δηλαδὴ τὸ πεπιεσμένον τοῦ κορμοῦ, τὴν μεγάλην προβολὴν τῶν γλουτῶν καὶ τὴν συστολὴν τῆς ὀσφύος, μάλιστα ἐκ τῶν πλαγίων, τὴν ἀβαθῆ μορφὴν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἥκιστα ἀληθῆ καὶ σκληρὰν μορφὴν πάσης λεπτομερείας τοῦ προσώπου, τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀνατομικῆς λεπτότητος, τὴν διὰ καμπύλων πως καὶ ὁμαλῶν γραμμῶν ἐκδηλουμένην ἐπιφάνειαν.

Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο καὶ τὰ δύο προηγούμενα δεικνύουσιν τὴν ἀρχομένου τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος γεννηθεῖσαν ἀντίδρασιν πρὸς τὸν παλαιὸν τύπον καὶ τὴν ἐκ τοῦ πρώτου (66) λογικὴν πορείαν τῶν δύο διακλαδώσεων, ὧν τὰ δύο δεύτερα εἶναι ἀνὰ εἷς σταθμός. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ὁρίσῃ τις τὴν πραγματικὴν σχετικὴν ἡλικίαν, διότι πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἱκανότητα τοῦ τεχνίτου, μὴ δυναμένου ἢ νὰ ἐμμείνῃ ἐξ ἀγνοίας πλέον ἄλλου ἱκανωτέρου ἐν τῇ παλαιοτέρᾳ ἕξει.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ σχέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ σῶμα διαφέρει τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀγαλματίοις, χωρούσης τῆς κεφαλῆς ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἀποστάσει, τὸ δὲ χρῶμα τοῦ χαλκοῦ εἶναι μᾶλλον ἀνοικτόν.

69 (εἰκ. 56, ὁλ. ὕψ. 0,73). ***Ἀκέφαλος νεανικὴ μορφὴ*** ἐπαναλαμβάνουσα περίπου τὴν στάσιν τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ Idolino. Ὁ πῆχυς ὅμως τῆς δεξιᾶς χειρὸς φέρεται ὑψηλότερον, ἡ δ' ἀριστερὰ χεὶρ εἶναι σχεδὸν ἄκαμπτος, τῶν δακτύλων μόνον στρεφομένων πρὸς τὸ σῶμα καὶ οὐχὶ τοῦ καρποῦ, καὶ τὸ ἀριστερὸν σκέλος κάμπτεται καὶ προβάλλεται ἐπὶ μᾶλλον, ἧσσον ἀφιστάμενον τοῦ ἑτέρου σκέλους.

Εἰκ. 56. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον.

Ἐκ τῆς ῥυθμίσεως ταύτης ὁ γλουτὸς τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς προβάλλει ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγαλματίῳ καὶ ὁ ὦμος ὑψοῦται πλειότερον, ἡ ἰσορρόπησις ὅμως τοῦ σώματος φαίνεται σταθερωτέρα, ἀλλὰ θεατρικωτέρα.

Ἀπὸ ἀνατομικῆς ἀπόψεως τελειότερον εἶναι τὸ ἄνω τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος, μᾶζαν σχεδὸν ἄμορφον παρουσιάζοντος τοῦ δευτέρου ἐν ταῖς κνήμαις μάλιστα καὶ τοῖς ἄκροις ποσί.

Μετὰ τῆς κεφαλῆς ἀπεκρούσθη καὶ ὁ καρπὸς τῆς δεξιᾶς. Κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ πέλματος ἐκφύεται ὀρθογώνιος ἀπόφυσις (ὡς ἐν τῷ ἀγαλματίῳ 67), διαπερωμένη ὑπὸ ἐγκαρσίας ὀπῆς, εἰς ἥν, βυθιζομένης τῆς ἀποφύσεως ἐν τῇ βάσει, εἰσήρχετο ἧλος στερεῶν τὸν πόδα πρὸς ταύτην. Ἡ τεχνικὴ αὕτη ἕξις εἶναι συνήθης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τέχνῃ.

Ὁ ἕτερος ποὺς ἐστερεοῦτο δι' ἥλου ἁπλῶς ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ χαλκοῦ ἔχει στιλπνὸν βαθὺ πράσινον χρῶμα.

70 (εἰκ. 57,1,2 παρένθ. πίν. 6). ***Γυναικεία μορφὴ*** μετὰ ἐζωσμένου χιτῶνος παίζουσα λύραν. Παρουσιάζει δηλονότι τὴν στάσιν τῶν παιζουσῶν τὸ ὄργανον τοῦτο χειρῶν, ἀλλ' οὐδὲν διασώζει τῆς λύρας, ἥτις θὰ ἦτο ἐστερεωμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς διὰ τῆς ὀπῆς τῆς διερχομένης διὰ τοῦ καρποῦ. Ἡ μορφὴ παρίσταται καθημένη, διὰ μιᾶς δὲ αὐλακώσεως ὑπὸ τὴν ἕδραν ἐστερεοῦτο ἐπὶ στρογγύλου μέρους, σκεύους πιθανῶς, προσηλουμένη δι' ὀπῆς ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ χιτῶνος ὑπαρχούσης. Εἶναι ἐπιπολαία μεταγενεστέρα ἐργασία, ἐβλάβη δὲ τὸ ἀγαλμάτιον καὶ ἐκ τῆς ὀξιδώσεως. Ὁ χαλκὸς ἔχει ἐξωτερικῶς βαθὺ πράσινον χρῶμα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

71 (εἰκ. 58, ὕψ. προσώπου 0,028). ***Μικρὰ ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ*** τοῦ τύπου τῶν Κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, μετὰ μακρᾶς κόμης καὶ βοστρύχων ἑκατέρωθεν ὑπὸ τὰ ὦτα καὶ στεφάνης. Ἡ κεφαλὴ εἶναι λείψανον ἀγαλματίου κατασκευασθεῖσα χωριστὴ καὶ προσκολληθεῖσα εἶτα ἐπὶ τούτου. Ἐβλάβη ἀρκούντως ἐκ τῆς ὀξιδώσεως. Χρῶμα ἀνοικτὸν πράσινον.

Εἰκ. 58. Ἀγαλματίου χαλκοῦ κεφαλή.

72 (εἰκ. 59,1, παρένθ. πίν. 4 μῆκ. πήχεως μέχρι δακτύλων 0,115). ***Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀγαλματίου*** κρατοῦσα ὄφιν ἐκ τῆς κεφαλῆς. Ἡ χεὶρ καμπτομένη μέχρι ὀξείας γωνίας ἔφερεν ἔμπροσθεν τὸν πῆχυν κατὰ παλαιοτέραν ἔτι ἀνάμνησιν. Εἶναι λείψανον ἀγαλματίου τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς Πυθίου ἢ Ἰατροῦ (;). Τὴν τελευταίαν ἰδιότητα εἶχεν ἐνταῦθα ὁ θεὸς (Παυσαν. 4, 34, 7).

73 (εἰκ. 59,2, παρένθ. πίν. 4 μῆκ. πήχεως 0,205). ***Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀγάλματος*** διπλασίου περίπου μεγέθους τοῦ προηγουμένου. Καὶ ἡ χεὶρ αὕτη κάμπτεται κατ᾽ ἀμβλεῖαν γωνίαν κλείουσα τὴν παλάμην, ἀλλὰ προτείνουσα τὸν δείκτην. Ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ χαλκοῦ ἀμφοτέρων ἔχει χρῶμα βαθὺ πράσινον.

74 (εἰκ. 60, ὕψ. προσώπου μέχρι κορυφῆς 0,11). ***Βεβλαμμένη μαρμαρίνη κεφαλὴ*** τοῦ τύπου τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης, φέρουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὀπὰς πρὸς στερέωσιν μεταλλίνης διακοσμήσεως ἢ δεσμῶν.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

75 (εἰκ. 61,1-4 παρένθ. πίν. 7). α΄. Τρία θραύματα θωρακίων ἢ μεταγενεστέρων στηλῶν διασώζοντα γράμματα τῶν μεταγενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ πρῶτον διασώζει τὰ τελευταῖα τέσσαρα γράμματα λέξεως καὶ τὸ κατακόρυφον σκέλος τοῦ πρώτου γράμματος ἑπομένης λέξεως χωριζομένης ἀπὸ τῆς ἑτέρας διὰ δύο στιγμῶν (. . . ΑΚΩΝ : Ι . . . .). Τὸ δεύτερον πέντε γράμματα (. . ΜΕΝΟϹ) καὶ πέντε τὸ τρίτον (. . . ΑΤΑΥΤ . . .). Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ τρίτου θραύματος δὲν διακρίνεται καλῶς ἂν εἶναι **τ** ἢ **ε**. Ἐκ τῶν λαξεύσεων τῶν δύο τελευταίων τεμαχίων ἐξάγεται ὅτι ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἐν δευτέρᾳ χρήσει.

β΄. Θραῦμα πλακὸς διασῷζον εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας στίχους τὰ γράμματα:

+ Υ Π Ϲ
Ο Ρ Γ `
Π ‾
Ϲ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τῶν τελευταίων ἐκ δεξιῶν γραμμάτων και τοῦ κατωτάτου ἴχνη μόνον σῴζονται μὴ ευκρινῶς διακρινόμενα. Μέγεθος ἔχουσι τὰ θραύματα 0,28, 0,20, 0,17.

76 (εἰκ. 62,1 παρένθ. πίν. 7). Θραῦμα ἐκ τοῦ στομίου αγγείου φέροντος ἐπι τοῦ χείλους δι' ελευθέρας χειρὸς χαραχθεῖσαν επιγραφήν, ἧς ἐσώθησαν τὰ γράμματα: . . . ¯ΑΛΙΑϟ (. . . σαλίας;). Ἐκ τοῦ πρώτου γράμματος ἐσώθη ὁριζόντιον σκέλος ἴσως ἀρχαΐζοντος ἔτι τριμεροῦς *σ*. Φαίνεται θραῦμα παλαιοτέρου ερυθρομόρφου αγγείου.

77 (εἰκ. 62,2 παρένθ. πίν. 7). Ἕτερον θραῦμα ὁμοίου μέρους φέροντος ἐπὶ τοῦ χείλους τὰ γράμματα . . . . . ***ασιλα***. Τὸ *σ* εἶναι ἤδη τετρασκελὲς και τὰ γράμματα καλῶς ἐγκεχαραγμένα καὶ καλῆς μορφῆς. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,018.

78 (εἰκ. 62.3 παρένθ. πίν. 7). Παρόμοιον θραῦμα φέρον ἐγχάρακτον τὴν λέξιν ΘΑΙΡΑΝΤΙΟϟ (=Αἱράντιος). Φαίνεται ὅτι ὁ χαράξας τὴν λέξιν τεχνίτης ἤθελε νὰ γράψῃ τὸ ἐθνικὸν τινὸς ἐκ τῆς Ἀραντίας (Παυσαν. 2, 12, 14), χώρας ἢ πόλεως ἐν τῇ Φλιασίᾳ ὑπὸ τοῦ αυτόχθονος Ἄραντος οἰκισθείσης (πβλ. και **Crusius** ἐν Roscher's Lex. ἐ. λ. Ἄρας σ. 470. **Curtius**, Pelop. 2, σ. 470 κἑ. . . **Bursian** G. v. Gr. 2, σ. 33. Στεφ. Βυζαν. ἐ. λ. Ἀραντία). Ἐξ ἀμαθείας λοιπὸν σχετίσας τὸ ἐθνικὸν πρὸς τὸ ***αἱρέω***, ἐσχημάτισε τὸ Αἱράντιος αντὶ τοῦ ***Ἀράντιος***. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,02.

79 (εἰκ. 28). Ἡ ἐπὶ τοῦ στυρακίου ***15*** (ἀνωτ. σελ. 90) εγχάρακτος ἀφιέρωσις: ***Ἀπέλλονος ἱαρόν***. Διὰ τὸ ***ο*** μεταχειρίζεται ὁ χαράξας δὶς τὴν τετράπλευρον μορφὴν ◻, διὰ δὲ τὸ ***ω*** τὸ κυκλικὸν σχῆμα ○. Ἐὰν λοιπὸν ἤθελε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ὡς Ἀπόλλωνος, θὰ εγραφε, νομίζω, καὶ τὸ πρῶτον ***ο*** διὰ τοῦ τετραπλεύρου ◻. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον φρονῶ ὅτι τὸ Β χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα καὶ ὡς ***ε*** καὶ ὅτι τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα τὴν Δωρικὴν μορφὴν ***Ἀπέλλονος***. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐξεργασίας αὐτῶν εἰκάζω ὅτι τὸ στυράκιον κατεσκευάσθη περὶ τὸ τέλος τοῦ F' π. Χ. αἰῶνος ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ επομένου.

80 (εἰκ. 24,1,2,3,4). Ἡ ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τῆς αἰχμῆς ***11*** (ἀνωτ. σελ. 88) χαραχθεῖσα ἀφιέρωσις ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ βαίνουσα:

Μεθάν[ιοι]
ἀνέθε[ν]
Ἀθάναι [ἐκ]
λαΐδο[ς].

Ἐκ τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ πρώτου στίχου σῴζεται τὸ ετερον τῶν παραλλήλων σκελῶν τοῦ ***ν***, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σωζομένου ἴχνους τοῦ λοξοῦ μέσου σκέλους, τοῦ γράμματος τούτου βεβαίως.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ ἐθνικὸν ***Μεθάνιοι*** (= Μεθώνιοι) εὕρηται ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ ὁμοίου ἔγχους ἐν Ὀλυμπίᾳ εὑρεθέντος (**Olymp. Inschriften** σ. 362 - 3 ἀρ. 247. **W. Prellwitz** ἐν Collitz Sammlung Gr. Dialektinschriften III 179 ἀρ. 3369. **Ausgrab.** I, XXXII - III σ. 17). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι καταπληκτικῶς ὅμοιον, ὡς δύναμαι νὰ ἀντιληφθῶ ἐκ τοῦ σχεδιογραφήματος καὶ τῆς περιγραφῆς, εἰκάζω ὅτι καὶ τὸ ἐκ Λογγᾶς ἔγχος εἶναι ἀφιέρωμα τῶν αὐτῶν Μεθανίων τῆς Τροιζηνίας (Παυσ. 2, 34, 1), περὶ ὧν ἴδε καὶ τὸ ἀναφερόμενον τῆς Ὀλυμπίας ἔργον (Inschr. σ. 362 - 3 ἀρ. 247).

Λαΐς - ῖδος εἶναι ἡ Δωρικὴ μορφὴ τῆς Ἰωνικῆς ***Ληΐς - δος*** (Αἰσχύλ. Ἑπτὰ ἐ. Θ. 313. Βακχυλ. ΙΕ΄, 17 Bl.) = λείας· ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀναλογίας προκύπτει ὅτι τὸ ἐλλεῖπον γράμμα τῆς τελευταίας σειρᾶς θὰ εἶναι τὸ ***ς***, συμπληρουμένου δὲ καὶ τοῦ τρίτου στίχου διὰ τῆς αἰτιολογικῆς προθέσεως ***ἐκ*** (πβλ. καὶ **A. G. Bather**, Journ. Hell. Stud. 1892 - 3 σ. 128 ἀριθ. 48) θὰ προέκυπτε πλήρης ἡ ἀφιέρωσις ὡς συμπληροῦται ἄνω. Ὡς φαίνεται δὲ ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ἀπεικάσματος 24,4 ὑπῆρχε χῶρος ἱκανὸς ἐπὶ τοῦ θραυσθέντος ἔγχους, ὅπως περιλάβῃ καὶ πλειότερα ἔτι γράμματα.

81 (εἰκ. 63· ἄνω πλάτος 0,36, κάτω 0,26). Ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη πλὰξ εὑρεθεῖσα ἐν τῷ ναῷ Α ἐντετειχισμένη. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχουσι λαξεύσεις μετὰ λειψάνων μολύβδου καὶ χαλκοῦ, ἐφ' ὧν ἐστερεοῦτο ἡ κρατοῦσα κράνος βάσις. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλατείας ὄψεως τοῦ ἄνω ἐξέχοντος κύκλῳ μέρους εὑρίσκεται ἐγκεχαραγμένη ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή:

Ἀπ]όλλων[ι
κ]όρυθα
ἀν]έθεκε
τάνδ]ε Ἐνυάλι[
5νον] Θεάριον
Πραξίας.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου φθαρεῖσα ὀλίγον δυσχεραίνει τὴν διάκρισιν τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἐπισταμένη παρατήρησις διακρίνει τὴν πορείαν αὐτῶν. Τὸ τελευταῖον δὲ γράμμα τοῦ πρώτου στίχου δὲν σῴζεται ὁλόκληρον, φαίνονται ὅμως τὰ δύο σκέλη τοῦ ***ν***. Ἐφθαρμένον ὡσαύτως εἶναι τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ τετάρτου στίχου, ἀλλὰ διακρίνεται μετὰ προσοχῆς παρατηρούμενον ὡς ***ε***. Τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ πέμπτου στίχου καὶ τῶν δύο τελευταίων τοῦ ἑπομένου ἴχνη μόνον σῴζονται, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίσωμεν τὴν μορφὴν τοῦ ***σ***.

Ἡ μεταξὺ τῶν γραμμάτων ἀπόστασις δὲν εἶναι πανταχοῦ ἴση, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶναι ὁπωσδήποτε κανονικὴ ἤδη. Τὸ ***ϑ*** ἔχει τὴν μέσην στιγμήν, καὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τὰ λοιπὰ γράμματα, πλὴν τοῦ **ν**, ἔχουσι τὴν κατακόρυφον ἤδη μορφὴν καὶ τὸ **ε** τὴν ὀρθογώνιον, τὸ δὲ **ρ** τὴν ἔτι ἀρχαΐζουσαν μορφὴν R.

Ἐκ τῶν δύο ἐπιθέτων τὸ ***ϑεάριον*** σῴζεται ἀκέραιον, ὥστε σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ἀναφέρεται καὶ τοῦτο καὶ τὸ ***ἐννάλιον*** εἰς τὴν κόρυθα. Ὅτι δὲ τὸ τελευταῖον συμπληροῦται ἀκριβῶς, εἶναι κατ' ἐμὲ ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως. Ἀλλὰ τὸ ***ϑεάριον*** (ἀντὶ τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἀττικοῦ ***ϑεώριον***) εἶναι Δωρικὴ ἐπίκλησις τοῦ ἐν Τροιζῆνι οὕτω λατρευομένου Ἀπόλλωνος (Παυσαν. 2, 31, 6), τὸ δὲ ***ἐννάλιος*** τὸ γνωστὸν ἐπίθετον τοῦ Ἄρεως ἢ τὸ ὄνομα τῆς αὐτοτελοῦς πολεμικῆς θεότητος. τοῦ Ἐνυαλίου.

Δύο λοιπὸν ἐπίθετα ἀποδιδόμενα συνήθως ὡρισμένοις θεοῖς μεταπίπτουσιν εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου καὶ ἀποδίδονται τῇ κόρυθι, ἥτις ὅμως διὰ τῆς ἀφιερώσεως ἐγένετο κτῆμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ ἀφιεροῦντος, ἐκ Τροιζῆνος πιθανῶς, ἡ κόρυς δὲν θεωρεῖται μόνον κτῆμα, ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ Θεαρίου Ἀπόλλωνος. Κατὰ δὲ λογικὸν συμπέρασμα καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὅλου, τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ ἀναφερομένου ἐπιθέτου ἔννοια ἀντανακλᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ μέρους, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ οὐσία. Δηλονότι ***Θεάριος*** εἶναι ὁ θεὸς καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, κατ' ἀκολουθίαν ***Ἐννάλιος*** εἶναι τὸ μέρος τοῦ ὁπλισμοῦ αὐτοῦ, ἡ κόρυς, καὶ ***Ἐννάλιος*** ὁ θεός [1].

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι σημαντικόν, διότι διαβλέπομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ἱερῷ ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ὡς ἐν Ἀμύκλαις καὶ ὑπὸ τὴν παναρχαιοτάτην ἰδιότητα τοῦ πολεμικοῦ θεοῦ.

Τὸ δὲ ἐπίθετον ***ἐννάλιος*** ἀποσπώμενον ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε στενῆς αὐτοῦ χρήσεως γενικεύεται καὶ ἀποδίδεται καὶ τῇ ἀναλόγῳ πρὸς τὸν Ἄρην πολεμικῇ φύσει τοῦ Ἀπόλλωνος, πηγαζούσῃ ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ ἰδιότητες ἐκ τῆς περιληπτικῆς ἡλιακῆς φύσεως τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡς ὁ ἥλιος δηλονότι ἐπισκοπεῖ τὰ πάντα, ἔχει ἐξυγιαντικὴν ἢ ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως καὶ παλαίει πρὸς τὰ ἀντιδρῶντα στοιχεῖα ταύτης κτλ. Προκύπτει λοιπὸν ὁ Θεάριος Ἀπόλλων, ὁ Ἐνυάλιος, ὁ Ἰατρὸς κτλ., ἣν τελευταίαν ἰδιότητα εἶχεν ὁ θεὸς καὶ ἐν Λογγᾷ (Παυσαν. 4, 34, 7).

Ἡ πολεμικὴ ἰδιότης τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάγεται κυρίως εἰς τοὺς παλαιοτά-

[1] Ἀμφιβάλλων τις περὶ της ὑπάρξεως τοῦ σ τοῦ ἕκτου στίχου θὰ συνεπλήρου ἴσως, βεβιασμένως πως κατ' ἐμέ, καὶ οὕτω·

Ἀπ]όλλον[ι
κ]όρυθα
ἀν]έθεκε
τάνδ]ε Ἐνυάλι
ος] Θεαρίον
ος] Πραξία.

τους εκείνους χρόνους, καθ' ους δεν είχεν εισέτι προκύψει ἡ λατρεία τοῦ Ἄρεως. Ἐπειδὴ δὲ παναρχαιότατον εἶναι τὸ ἀναφερόμενον ιερόν, φυσικὸν ἦτο ἐν τῇ πρώτῃ τούτου ἐγκαταστάσει νὰ εἰσαχθῇ ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὴν προέχουσαν τότε πολεμικὴν ἰδιότητα.

82 (εἰκ. 1, παρένθ. πίν. 7). Ἡ ἐπι τοῦ ἐν τω ναῷ Α εὑρεθέντος κίονος ἐπιγραφή :

Φιλοκράτης
Φιλωνίδα
και Τιμοκράτις
Ἀγαθία
Ἀπόλλωνι
Κορύνθῳ
ἐπι ἱερέος Ἀγάθο(υ).

Τὸ ὄνομα τῆς Τιμοκράτιδος τοῦ Ἀγαθία ἐχαράχθη μεταγενεστέρως, ἀπολαξευθέντος ἑτέρου ὀνόματος. Καὶ ἐπειδὴ δεν ὑπῆρχε χῶρος τὰ γράμματα ἔλαβον σμικροτέραν μορφήν. Τὸ κάτω μέρος τοῦ κίονος ἀπεκρούσθη, ἐκ τῆς θέσεως δὲ ἧς ἐπιγραφῆς εξάγεται ὅτι τὸ ἀποκρουσθὲν τμῆμα ἦτο ισον πρὸς τὸ υπάρχον θραῦμα ἢ μεῖζον αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο εἷς τῶν Ἰωνικῶν κιόνων τοῦ ναοῦ Α, ἡ δὲ ἀφιέρωσις ἔχει σχέσιν πρὸς δύο διαδοχικὰς ἐπισκευὰς τοῦ ναοῦ ἐν τῷ Β΄ μ. Χ. αἰῶνι.

Ἡ σπουδαιότης τῆς επιγραφῆς ταύτης προκύπτει ἐκ τοῦ λόγου ὅτι καθωρίσθη καὶ ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία τοῦ ἱεροῦ, διευκρινίσθη ἡ λατρευομένη ἐνταῦθα θεότης καὶ ἡδραιώθη τὸ πραγματικὸν ἐπίθετον τοῦ θεοῦ. Διότι, ἂν καὶ ὑπῆρχε παραδεδομένη ἡ μορφὴ τῆς τοῦ ***Κορύνθου*** επικλήσεως, ἐκυμαίνετο αὕτη ἐν ταῖς διαφόροις ἐκδόσεσιν μεταξὺ τῶν μορφῶν τοῦ Κορίνθου, τοῦ Κορύνθου, τοῦ Κορύδου ἢ τοῦ Κορύθου (**Hitzig - Blümner** P.G. d. II, 1 σ. 90, 7. **Wernicke** ἐν Pauly - Wissowa II σ. 57 ἑ. λ. Κόρυθος. **Curtius** Pelopon. 167, 195, 41). Ἐκ δὲ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς εξάγεται ὅτι τὸ ἐπίθετον ***Κόρυνθος*** παρήχθη ἐκ τοῦ ***κόρυς*** ***-υθος*** χαρακτηρίζει δηλονότι τὸ ἐπίθετον τὴν πολεμικὴν ἰδιότητα τοῦ Ἀπόλλωνος (**Robert** ἐν Preller. Myth. I, 274, 3.277. **Bruchmann**, De Apolline et Graeca Minerva deis medicis, Vratisl. 1885).

Ἐν συμπεράσματι προκύπτει ὅτι ἐκ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Α΄ π. Χ. χιλιετηρίδος ἱδρύθη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Αἰπείας, τῆς ἀπὸ τῶν Βοιωτικῶν χρόνων παλαιᾶς Κορώνης (νῦν Πεταλιδίου), ιερὸν τω Ἀπόλλωνι Κορύνθῳ, οὗτινος ὁ παλαιότατος ναὸς ἦτο ὁ Δ, εἶτα ὁ Ε καὶ ὁ Β. Μεσοῦντος τοῦ Γ΄ π. Χ. αἰῶνος ᾠκοδομήθη ὁ μείζων περίπτερος ναὸς Γ καί, τούτου ἴσως καταστραφέντος, ὁ ναὸς Α πιθανῶς ἐν τοις Μακεδονικοῖς χρόνοις, ὅστις καὶ διετηρήθη μέχρι τῶν μετα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς καὶ ἐξ εὑρεθέντων νομισμάτων τοῦ Γορδιανοῦ τοῦ Γ΄ (238 μ. Χ.) καὶ τοῦ Κωνσταντίου (337 μ. Χ.).

Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ὁ Ἀπόλλων ὡς θεὸς πολεμικὸς εἶχε μορφὴν ἀνάλογον πρὸς τὸν Ἀμυκλαῖον Ἀπόλλωνα, ὑπῆρχον δὲ καὶ δύο ἀγάλματα αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ξοανόμορφα, τὸ μὲν λίθινον, τὸ δὲ χαλκοῦν (Παυσαν. 4, 34, 7). Ἀλλ' ὁ θεὸς ἐλατρεύετο καὶ ὡς ἰατρός, δηλονότι τὸ ἱερὸν ἦτο καὶ θεραπευτήριον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κυρίως ἐξελέγη καὶ ἡ ἀπομεμακρυσμένη καὶ ἡ ὑγιεινὴ αὕτη τοποθεσία, ἥτις ἐπὶ περιόπτου θέσεως παρὰ τὴν θάλασσαν εὑρισκομένη, περιβαλλομένη δὲ ὑπὸ ἀφθόνου φυτείας καὶ ἀφθόνων πηγῶν ἀπετέλει τερπνοτάτην διαμονὴν ἐν παντὶ χρόνῳ.

Ἀθήνησιν ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1916.

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΣ ΒΕΡΣΑΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΡΕΙΟΝ ΠΑΓΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ

Εἰς τὴν ΒΑ. τοῦ Ἀρείου Πάγου πλευρὰν διεκρίνοντο ἐρείπια Χριστιανικοῦ Ναοῦ, ἀποδιδομένου εἰς τον Ἅγιον Διονύσιον τον Ἀρεοπαγίτην.

Πρῶτος, ὅστις ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὰ ερείπια ταῦτα ἦτο ὁ ἀποθανὼν Γ. Λαμπάκης· περιωρίσθη ὅμως και αυτὸς και ὁ ἀντιφρονῶν καθηγητὴς Κ. Ζησίου εἰς τὸ ζήτημα: ἂν ὁ Ναὸς ἀνήκει εἰς τὸν Ἅγ. Διονύσιον (Λαμπάκης), ἢ εἶνε Ναὸς ἐπ' ὀνόματι ετέρου Ἁγίου τιμώμενος, ὁπότε ὁ ὑπὸ περιηγητῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀναφερόμενος Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἔπρεπε ν' ἀναζητηθῇ βορειότερον καὶ νὰ ταυτισθῇ μετὰ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τιμωμενοι σήμερον ναΐσκου, παρ' ᾧ εὕρηται καὶ ὁ λεγόμενος Σταυρὸς τοῦ Ἁγ. Παύλου ὁ ἐπὶ βράχου τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ Ἀρείου Πάγου λελαξευμένος (Ζησίου)[1].

Ἡ σπουδαιότης, ἣν κέκτηται διὰ τὰς μεσαιωνικὰς Ἀθήνας ὁ Ἄρειος Πάγος μ' ἔπεισε νὰ ἐξερευνήσω τὸν ἀνωτέρω χῶρον.

Ἡ ἐνεργηθεῖσα μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα — ἀπὸ 15 - 21ης Δεκεμβρίου π. ἔ. — ἀπεκάλυψεν ὁλόκληρον τὸν μόλις πρότερον διακρινόμενον Ναόν, παραμορφωμένον κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν κατὰ καιροὺς προσθηκῶν, μεταγενεστέρων κτισμάτων συνεχομένων κατὰ τὴν Β. πλευρὰν καὶ ὀκτὼ τάφων, οἵτινες καταλαμ-

[1] Τὴν ανωτέρω συζήτησιν καὶ βιβλιογραφίαν βλέπε ἐν τῷ Β' τόμῳ της «Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων ἐπι Τουρκοκρατίας» ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἀθῆναι, 1890, σελ. 300 κ. έ., ἔνθα εκτίθεται καὶ ἡ ἐπὶ τῃ βάσει τῆς μαρτυρίας τοῦ Spon γνώμη τοῦ Σ., καθ' ἣν τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦσαν δύο Ναοὶ συνεχόμενοι: ὁ μέγας — τα σημερινά δηλ. ερείπια, ἅτινα και τότε (τῷ 1672) ἦσαν τοιαῦτα — καὶ πλησίον τῆς ἠρειπωμένης Ἐκκλησίας ἑτέρα μικρά, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγ. Διονύσιον καὶ χρησιμεύουσα ὡς εὐκτήριον τοῦ Μητροπολίτου, οὗτινος τὸ οἴκημα εὑρίσκετο, κατὰ τὰς αὐτὰς μαρτυρίας, παρὰ τοὺς δύο τούτους Ναούς· τὰ περὶ μητροπολιτικοῦ οἰκήματος ἴδε αὐτόθι ἐν σελ. 170, τὴν δὲ ὑπὸ τοῦ Spon τῷ 1674 δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολιμαίαν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος περιγραφὴν τοῦ Babin βλ. ἐν μεταφρ. εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Καμπούρογλου ἐκδοθέντα «Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» τόμ. Α' σελ. 198· πρβλ. αὐτόθι, τόμ. Β' σελ. 87 και περιγραφὴν τοῦ συγχρόνου τῷ Spon περιηγητοῦ de la Guilletiere (ἢ Guillet), ενθα λέγεται «επειδὴ παρά την ἀρχιεπισκοπικὴν οἰκίαν ὑπάρχει μικρὸν παρεκκλήσιον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅπερ βράχος καταπεσων κατηρείπωσε, καθ' ἑκάστην (οἱ Ἀθηναῖοι) καθικετεύουσι τοὺς ἡμετέρους ιεραποστόλους πρὸς ἀνοικοδόμησιν κλπ.». Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι πάντες ὁμιλοῦσι περὶ ἀρχιεπισκοπικῆς οἰκίας καὶ Ναοῦ, ὃν ὁ Guilletiere μόνον λέγει μικρὸν και τὸν ὁποιον ὁ Babin νομίζει ὅτι «ἵδρυται ἐπι τῶν ἀρχαίων θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρεοπαγίτου, συνεχόμενον μετά τῶν ερειπίων ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας, ἧς τὰ ἐρείπια καὶ οἱ τοῖχοι φαίνονται ακόμη — τῷ 1672 — περικεκοσμημένοι διά διαφόρων γραφῶν καὶ παρ' ἣν εὕρηται φρέαρ, ἐν ῳ βεβαιοῦται ὅτι ὁ Απόστολος Παῦλος ἔμεινε κεκρυμμένος ἐπὶ 24 ὥρας ἔν τινι διωγμῷ, ὃν οἱ ἐχθροί του ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ μετά τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Διονυσίου».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

βάνουσι τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, ὡς διακρίνει τις εἰς τὴν παρατιθεμένην γενικὴν

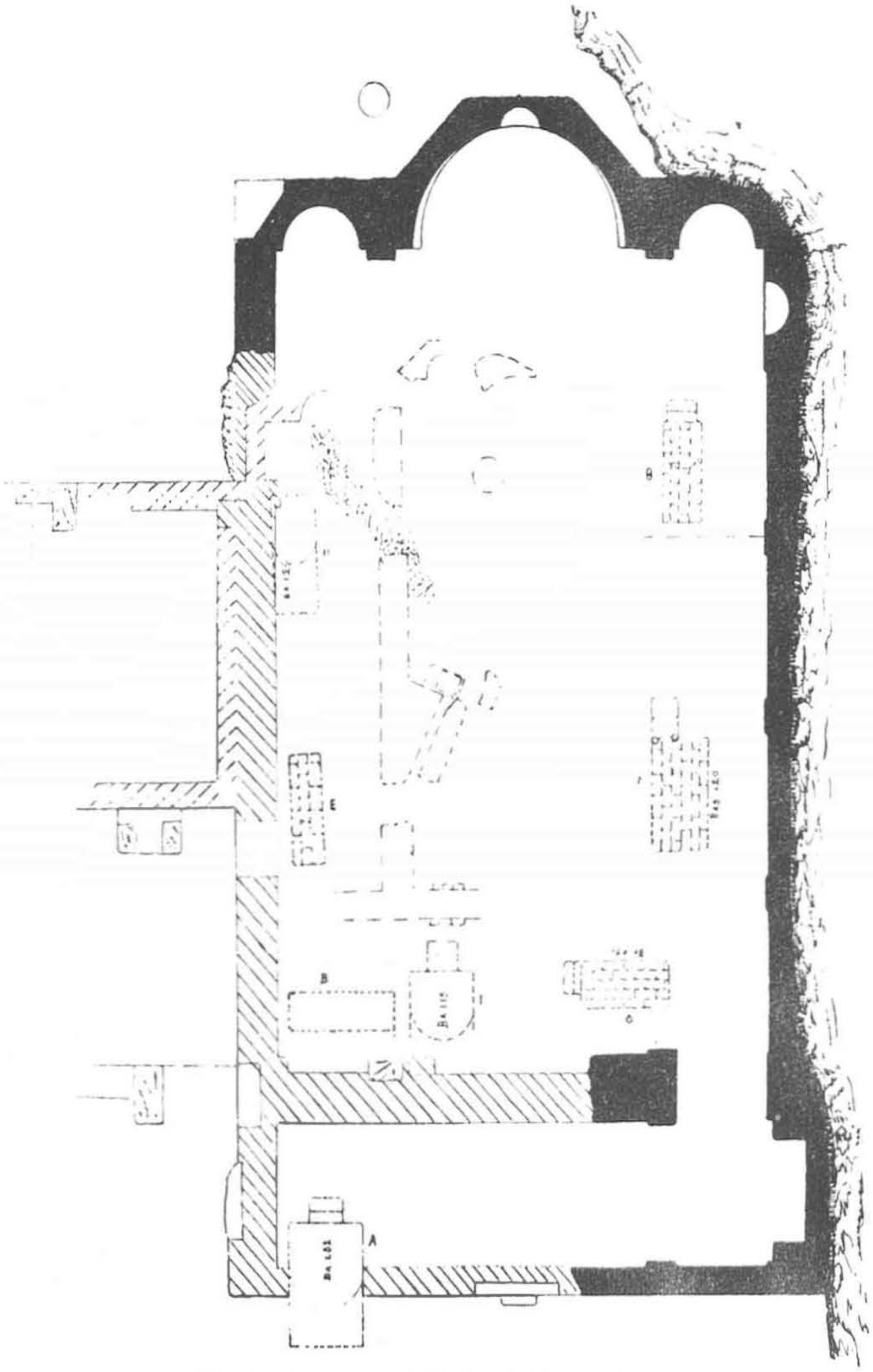

Εἰκ. 2. Κάτοψις τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

ἄποψιν τῶν ἐρειπίων (εἰκ. 1 παρένθ. πίν. 1) καὶ τὴν σχεδιασθεῖσαν κάτοψιν αὐτῶν (εἰκ. 2).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Α΄ ΕΡΕΙΠΙΑ, ΑΡΧΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ι. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΕΡΕΙΠΙΩΝ

Ἡ γενικὴ ἄποψις τῶν ἐρειπίων [1] παρουσιάζει ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα μήκους 21,80 καὶ πλάτους 10,70 μ. Ἡ Α. πλευρά, ἧς μόνον τὰ θεμέλια ἀνευρέθησαν, ἔχει τὴν Ἀψῖδα ἐν τῷ μέσῳ, τρίπλευρον ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς κυκλικὴν καὶ στηρίζεται κατὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἄκρον ἐπὶ τοῦ βράχου (εἰκ. 3 παρένθ. πίν. 1), ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἀφίνεται ἀπὸ τῶν θεμελίων τριγωνικὸν κενόν, ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου προφανῶς ἤρχιζεν ἀνυψούμενος ὁ τοῖχος ὁ συνδέων τὴν Α. μετὰ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ· ἐσωτερικῶς τὸ ἡμικύκλιον τῆς Ἀψῖδος (διαμ. 4,45 μ.) βαίνει ἐπὶ προεξεχούσης κατά τι ἀπὸ τῶν θεμελίων ζώνης, ἥτις χρησιμεύει ὡς βάσις, ἀνοίγεται δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡμικυκλίου καὶ ἐπὶ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου ἑτέρα μικρὰ Ἀψίς, ἧς τὸ κάτω μέρος διεσώθη, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε πιθανώτατα τὸ κεντρικὸν παράθυρον τοῦ Ἱεροῦ. Ἑκατέρωθεν τῆς μεγάλης Ἀψῖδος καθ' ὅμοιον τρόπον ἀνοίγονται ἐπὶ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου ἡ Πρόθεσις καὶ τὸ Διακονικόν, οἱ δὲ τοῖχοι οἱ διαχωρίζοντες τὰς τρεῖς Ἀψῖδας ἀπολήγουσιν εἰς παραστάδα (βλ. κάτοψιν τοῦ Ναοῦ).

Ἡ Ν. πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, ἡ μόνη διατηρηθεῖσα εἰς ὕψος 3,65 μ., βαίνει ὁλόκληρος ἐπὶ τοῦ βράχου (εἰκ. 3) καὶ ἔχει εἰς ἴσα ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα παραστάδας 0.08 μ. ἐξεχούσας τοῦ τοίχου τοῦ Ναοῦ. Εἰς τὸ παρὰ τὸ Διακονικὸν μέρος καὶ εἰς ὕψος 1,15 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνοίγεται μικρὰ Ἀψίς, χρησιμεύουσα καὶ αὕτη πιθανῶς ὡς Σκευοφυλάκιον.

Ἐκ τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν τοῦ Ναοῦ τὰ θεμέλια μόνον διετηρήθησαν· οὕτως ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς διετηρήθη ἡ ἀπὸ τοῦ βράχου μέχρι τοῦ ἀνευρεθέντος

[1] Τὴν πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἄποψιν τῶν ἐρειπίων βλέπε ἐν τῷ Α΄ Δελτίῳ τῆς Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας, σελ. 101· πρβλ. καὶ Δελτίον Ϛ΄ σελ. 5-7 καὶ Ζ΄ σελ. 42 καὶ σημ. 1, ὅπου μάλιστα πλὴν τῆς βιβλιογραφίας κλπ. δίδεται ὑπὸ τοῦ Λαμπάκη καὶ ἡ κάτοψις τοῦ Ναοῦ πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν· ἡ φωτογραφία τοῦ Λαμπάκη ἀνεδημοσιεύθη καὶ ἐν Cabrol, Dict. d'archéol. chret., εἰκ. 1081 ἐν σελ. 3065. Ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου σημειοῦται καὶ εἰς τὸν χάρτην τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν τοῦ Mommsen (βλ. Pl. II № 42 ἐν Athenae christianae, Leipzig, 1868· πρβλ. αὐτόθι τὰ περὶ τοῦ Ναοῦ ἐν σελ. 42-46) καὶ εἰς τὸν χάρτην τοῦ Judeich (Topographie von Athen, Leipzig 1905, Plan I), ἔνθα μάλιστα δίδεται ἐν μικρογραφίᾳ ὅλως αὐθαίρετος κάτοψις αὐτοῦ. Ἐκ τῶν διασωθέντων σχεδιαγραμμάτων τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ΙϚ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνος, τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ Laborde (Athènes aux XV-XVIII siecles, Paris, 1854, τόμοι 2) ἐπὶ τοῦ Πίν. τοῦ Verneda τῆς σελ. 176 (Β΄ τόμου) διακρίνονται δύο οἰκήματα ἐπὶ τῆς θέσεως (;) τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον προσομοιάζει πως μὲ δρομικὸν Ναὸν καὶ ἔχει εἶδός τι κωδωνοστασίου· ἡ ἀμφισβητουμένη ὅμως θέσις τῶν οἰκημάτων τούτων δὲν ἐπιτρέπει νὰ βασισθῶμεν ἐπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὰ σχεδιαγράμματα τοῦ αὐτοῦ τόμου ἐν σελ. 23 - № 21 — (τοῦ Spon) καὶ ἐν σελ. 180 (Μ). Παρὰ Laborde αἱ περὶ Ναοῦ μαρτυρίαι ἐκτίθενται ἐν σελ. 17 σημ. (Spon) καὶ σελ. 227 σημ. (Guillet)· πρβλ. καὶ περὶ φρέατος ἐν σελ. 112 σημ. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τις ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐγίνετο σύγχισις τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς τὴν Πνύκα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κατωφλίου τοῦ Ναοῦ βάσις τοῦ τοίχου, ἔχοντος κατὰ τὸ μέσον ἴχνη παραστάτου, ἀριστερὰ δὲ τούτου τὰ θεμέλια τοῦ ὑπολοίπου τοίχου, ἐφ᾽ οὗ διακρίνεται τὸ κατώφλιον, ἤτοι ἐπιμήκης μαρμάρινος λίθος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη μικρότερος ὅμοιος λίθος, δι᾽ οὗ ἐσχηματίζοντο αἱ ἄγουσαι εἰς τον Ναὸν δύο βαθμίδες.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ μόνον τὸ παρὰ τὴν Πρόθεσιν τμῆμα τῶν θεμελίων διεσώθη, τοῦ λοιποῦ τοίχου παραμορφωθέντος τοσοῦτον ἕνεκα τῶν παραλλήλως πρὸς αυτὸν καὶ εντὸς τοῦ εδάφους τοῦ Ναοῦ κτισθέντων τάφων καὶ μάλιστα ἕνεκεν ἄλλων συνεχομένων ἐξωτερικῶς κτισμάτων, ὥστε ν᾽ ἀποβαίνῃ δύσκολος ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς· οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι αρχικῶς θὰ παρουσίαζεν ὁμοίαν ὄψιν πρὸς τὴν Ν. πλευράν, με μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ἠνοίγετο κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς πλευρᾶς ταύτης θύρα, ὡς ἐκ διατηρηθέντος ανοίγματος δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνῃ.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων βάσεων τοίχων, συνεχομενων πρὸς τήν πλευρὰν ταύτην τοῦ Ναοῦ, γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς Β. πλευρᾶς συνείχετο πρὸς κτίσμα καθέτως πρὸς τὸν Ναὸν βαῖνον και διῃρημένον διὰ τοίχου εἰς δύο διαμερίσματα· πρὸς τοῦτο μάλιστα φαίνεται συνεχόμενον ἕτερον μαγαλύτερον οικημα ἐστραμμένον πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Ναοῦ, οὗτινος διεκρίθησαν κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν δοκιμαστικὴν ἔρευναν θεμέλια τοίχων και ἐπιμελῶς ἐπεστρωμμένον δάπεδον. Τὸ συνεχόμενον πρὸς τὴν Β. πλευρὰν κτίσμα ἔχει ἐπίστρωσιν δι᾽ ἀσβέστου καὶ ἄμμου καὶ φαίνεται μεταγενεστέρα προσθήκη, ὡς δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς τοιχοδομίας τοῦ μεσοτοίχου· ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ μέρους τούτου, δι᾽ ἣν παρεμερίσθησαν τμήματα τοίχων τῆς Β. πλευρᾶς εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καταπεσόντα, ἀπέδειξεν ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους εκείνου ὑπῆρχεν αρχικῶς ἀντηρὶς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Β. τοίχου τοῦ Ναοῦ, ἧς τὸ ὑλικὸν μετεχειρίσθησαν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ συνεχομένου κτίσματος· ἐπὶ τοῦ δευτέρου στενωτέρου διαμερισματος τῆς προσθήκης ἀνευρέθη τάφος πεπληρωμένος ὀστῶν [1].

Ὁ χῶρος, ὁ μεταξὺ τῶν τεσσάρων περιγραφέντων τοίχων τοῦ Ναοῦ, φαίνεται διαιρούμενος εἰς δύο διαμερίσματα δι᾽ ὁριζοντίου τοίχου πάχους 0,65 μ., οὗτινος ἀριστερὰ μεν διετηρήθησαν τὰ θεμέλια, δεξιὰ δὲ βράχος λελαξευμένος (ὕψ. βράχου 1,30 μ.), παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου διακρίνονται εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς ἴχνη τῶν ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἐκτισμένων παραστάδων· προ-

[1] Πάντα τ᾽ ανωτέρω περιγραφέντα δεικνύουσιν, ὅτι ἐκεῖ πρέπει ν᾽ ἀναζητήσῃ τις τὰ ὑπὸ περιηγητων τοῦ ΙΖ᾽ αἰῶνος μαρτυρούμενα κτίσματα, ἤτοι τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸν ἠρειπωμένον Ναὸν μικρὸν παρεκκλήσιον τὸ τιμώμενον ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Διονυσίου καὶ τὸ πρὸς ἀμφότερα συνεχόμενον μητροπολιτικὸν οἴκημα, τὸ κείμενον ΒΛ. τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου Ναοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

φανῶς διὰ τοῦ τοιούτου τοίχου ἐσχηματίζετο **ὁ Νάρθηξ** τοῦ Ναοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἰσήρχετό τις διὰ τριῶν θυρῶν, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ διατηρηθέντος εἰσέτι δεξιὰ μεταξὺ τοῦ βράχου καὶ τοῦ Ν. τοίχου ἀνοίγματος. Ὁ Νάρθηξ οὗτος εἶνε κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐπιμηκέστερος τοῦ λοιποῦ Ναοῦ, εἰσχωρῶν 0,60 μ. ἐπὶ τοῦ Ν. τοίχου· ἀριστερὰ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ὄψιν, ἄδηλον δὲ ἂν ἀρχικῶς ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ ἦσαν συμμετρικαί.

Ὁ λοιπὸς χῶρος τοῦ Ναοῦ παρουσιάζει παράδοξον σύμπλεγμα τοίχων· σαφῶς διακρίνονται βάσεις τοίχου βαίνοντος παραλλήλως πρὸς τὸν Νάρθηκα καὶ συνεχομένου πρὸς ἑτέρας βάσεις καθέτου πρὸς αὐτὸν τοίχου· φυσικὸν δὲ εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι πρόκειται περὶ δευτέρου διαμερίσματος τοῦ Ναοῦ ἢ **ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος,** οὗτινος τὰ πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος θεμέλια ἐξηφανίσθησαν, ὡς εὑρισκόμενα μεταξὺ τῶν δύο τάφων, πρὸς κατασκευὴν τῶν ὁποίων ὡς ἕτοιμον ὑλικὸν ἐχρησίμευσαν. Ἂν οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν **Ναὸν μὲ διπλοῦν Νάρθηκα,** ὅπερ νομίζω καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος.

Μετὰ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦτον Νάρθηκα ἀκολουθεῖ **ὁ κυρίως Ναός.** Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου διασώζονται μόνον ἀριστερὰ καὶ παραλλήλως πρὸς τὰς μεγάλας τοῦ Ναοῦ πλευρὰς βάσεις τοίχου, πλατυνομένου κατὰ τὸ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν Νάρθηκα ἄκρον καὶ σχηματίζοντος μετὰ τῶν ἀπέναντι τούτου μόλις σωζομένων θεμελίων ἑτέρου τοίχου **ὀχετὸν** διὰ πλίνθων κατεσκευασμένον (εἰκ. 2)· ὁ ὀχετὸς οὗτος λαμβάνει τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν τῶν τοίχων τούτων χώρου, ἐπεστρωμμένου διὰ μεγάλων πλίνθων ἢ ἀρχαίων κεραμίδων (πλάτ. πλίνθου 0,40 μ.), δὲν φαίνεται δὲ νὰ καταλήγῃ που. Ὁ ἐσωτερικὸς οὗτος τοῖχος τοῦ κυρίως Ναοῦ διακόπτεται κατὰ διαστήματα, ὡς διακρίνει τις ἐν τῇ κατόψει, ἔνθα κάτωθεν τῶν βάσεων, δι' ὧν σχηματίζεται ὁ ὀχετός, φαίνεται ἡ ἀρχὴ τῶν θεμελίων τοῦ καθέτως πρὸς τὴν ὁριζοντίαν πλευρὰν τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος βαίνοντος τοίχου.

Ἡ ἐκσκαφὴ τοῦ χώρου, τοῦ εὑρισκομένου δεξιὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου τοίχου, ἀπεκάλυψε καὶ τρεῖς βάσεις τοίχων βαινόντων τοξοειδῶς, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο εὑρίσκονται ἀπέναντι τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Πρόθεσιν τῆς μεγάλης Ἀψῖδος τοίχου, ἡ δὲ τρίτη δεξιὰ τοῦ ὀχετοῦ· εἰς ἀπόστασιν δὲ 1,80 μ. ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου ἀνευρέθη ἡ βάσις καὶ τεμάχια μεγάλου πηλίνου πίθου.

Τῆς **ἐπιστρώσεως** τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ διετηρήθησαν λείψανα εἰς δύο μέρη, ἤτοι ἐπὶ τοῦ Β. ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τῶν θεμελίων τοῦ διαχωρίζοντος τὸν κυρίως Ναὸν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος ὁριζοντίου τοίχου. Τὸ διασωθὲν τμῆμα τῆς ἐπιστρώσεως τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καλύπτεται διὰ στενῶν ἐπιμήκων τεμαχίων ἐκ πλίνθων ἢ κεραμίδων, συμ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μετρικῶς πρὸς ἄλληλα τοποθετουμένων, καὶ δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ β΄ εἶδος ἐπιστρώσεως (opus sectile)· τὸ δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ τοίχου τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος διασωθὲν μέρος ἐπιστρώσεως εἶνε τετράγωνοι μικραὶ ὁμοιομεγέθεις πλάκες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (opus tesselatum). Ἐκ τῆς βαθύτερον εὑρισκομένης πρώτης ἐπιστρώσεως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ δευτέρα εἶνε ἀπόδειξις ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ.

Τέλος ἀνατολικῶς τοῦ Ναοῦ καὶ ἀριστερᾷ τῆς μεγάλης Ἁψῖδος ὑπάρχει βαθὺ φρέαρ εὐρυνόμενόν πρὸς τὰ κάτω, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἐκκαθάρισις αὐτοῦ καὶ οὗτινος ἡ κατασκευὴ μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς ἀρχαιοτέρους τοῦ Ναοῦ χρόνους [1].

2. ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω γενομένης περιγραφῆς τῶν σῳζομένων ἐρειπίων κατεδείχθη, ὅτι πρόκειται περὶ Ναοῦ ἔχοντος διπλοῦν Νάρθηκα· ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα πῶς δυνάμεθα τὰς ἐπὶ τοῦ κυρίως Ναοῦ εὑρεθείσας βάσεις τῶν τοίχων νὰ ἑρμηνεύσωμεν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διασωθέντων σημείων ν' ἀναπαραστήσωμεν τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τοῦ Ναοῦ.

Νομίζω, ὅτι, δι' ὃν λόγον ἐξέλιπον αἱ βάσεις τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τοῦ τοίχου τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐξέλιπε καὶ ὁ ἀντίστοιχος τοῦ διασωθέντος δεξιὸς ἐσωτερικὸς τοῖχος· εἶχε δηλ. ἀρχικῶς ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος τοῦ κυρίως Ναοῦ δύο παραλλήλους τοίχους εἴτε ὡς βάσεις τῶν κιόνων ἢ ὀρθοστατῶν, δι' ὧν ἐσχηματίζοντο τὰ τόξα τὰ διαχωρίζοντα τὰ κλίτη χρησιμεύοντας, εἴτε καὶ ἀνυψουμένους ἑκατέρωθεν καὶ ὑποβαστάζοντας τρεῖς κυλινδρικοὺς θόλους ἢ καμάρας (Tonnengewölben), ἤτοι τοὺς δύο μικροτέρους τῶν στενῶν κλιτῶν καὶ τὴν μεγάλην θολωτὴν στέγην τοῦ μέσου κλίτους· ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων τοίχων ἐσχηματίζοντο ἀνοίγματα ἢ θυρίδες, δι' ὧν συνεκοινώνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μεγάλη Ἁψὶς πρὸς τὴν Πρόθεσιν καὶ τὸ Διακονικὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ τρία κλίτη πρὸς ἄλληλα [2].

[1] Παρὰ τὸ φρέαρ τοῦτο ὑπάρχει καὶ ἕτερον μὴ ἐκκαθαρισθὲν εἰσέτι, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου εἶνε δι' ἀργῶν λίθων κατεσκευασμένον καὶ φαίνεται νεωτέρων χρόνων. Τὸ πρῶτον ἀρχαῖον φρέαρ εἶνε πιθανώτατα ἐκεῖνο, περὶ οὗ ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν μαρτυρίαν τοῦ Spon, ὅτι ἐκρύβη ἐν αὐτῷ ἐπὶ 24 ὥρας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (πρβλ. ... περὶ τοῦ φρέατος τούτου συζήτησιν ἐν Δελτίῳ Ζ΄ τῆς Χριστ. Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας σελ. 43 σημ. 1).

[2] Δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ μονοτονία τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων διεκόπτετο καὶ διὰ κιόνων, ὡς γίνεται λ. χ. ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Βασιλικῇ τῆς Καλαμπάκας (πρβλ. κάτοψιν, κατὰ Λαμπάκην, παρὰ τῷ Wulff, Altchr. und Byz. Kunst, II, σελ. 478)· τὴν ὑπόθεσιν μάλιστα ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ ἀνεύρεσις ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ συντριμμάτων ἐκ κορμῶν ἀρχαίων καὶ χριστιανικῶν κιόνων καὶ ἰδίως μεγάλου κορμοῦ στρογγύλου κίονος καὶ ἀρχαίων τεθησαυσμένων κιονοκράνων, ἅτινα κατωτέρω παραθέτομεν. Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁρμώμενοι τοποθετοῦμεν κίονας ἐν τῇ κατωτέρω εἰκ. 5, χωρὶς ν' ἀξιῶμεν βεβαίως ὅτι τοιαύτην ἀκριβῶς εἶχον διάταξιν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Οὕτως ἔχομεν πρὸ ἡμῶν **Ναὸν δρομικὸν** ἢ **Βασιλικήν,** διαιρούμενον εἴτε διὰ σειρᾶς κιόνων ἢ ὀρθοστατῶν εἴτε διὰ μεσοτοίχων εἰς τρία κλίτη· ὅτι δὲ μόνον ὡς δρομικὸς Ναὸς διὰ κυλινδρικῶν θόλων στεγαζόμενος ὁ ἡμέτερος Ναὸς νὰ ἐννοηθῇ δύναται καὶ οὐχὶ ὡς τρουλλωτὸς Ναὸς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπὶ τοῦ Ν. τοίχου εἰς ὕψος 3.65 μ. διασωθεῖσαι παραστάδες, αἵτινες εἶνε πᾶσαι ἰσομεγέθεις, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν ἂν φαντασθῶμεν τὸν Ναὸν μετὰ τρούλλου, καθόσον τότε κατ᾽ ἀνάγκην οὐ μόνον αἱ δύο ἐν τῷ μέσῳ κείμεναι θὰ ἦσαν παχύτε-

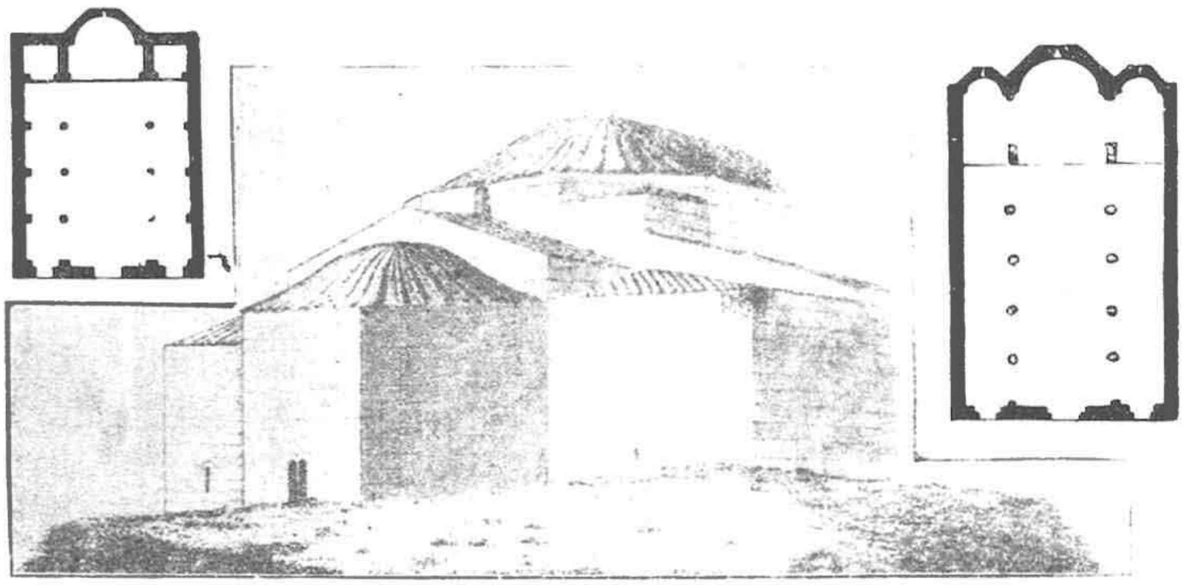

Εἰκ. 4. Κατόψεις τῶν Ναῶν Παντανάσσης (ἀριστερὰ) καὶ Ἁγ. Φιλίππου (δεξιὰ) καὶ ἄποψις ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Παντανάσσης σχεδιασθέντα ὑπὸ Couchaud τῷ 1840.

ραι καὶ στερεώτεραι ὡς δεχόμεναι τὴν ὤθησιν, ἣν θὰ ἔδιδεν ὁ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ τροῦλλος, ἀλλὰ καὶ θ᾽ ἀπεῖχον κατὰ πολὺ ἀπ᾽ ἀλλήλων.

Ναοὺς ὁμοίου τύπου ἔχομεν ἐν Ἀθήναις: τὸν Ναὸν τῆς Παντανάσσης ἢ τὸ καλούμενον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας «Μεγάλο Μοναστῆρι» ἐν τῇ πλατείᾳ Μοναστηρακίου, καὶ τὴν Βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Φιλίππου παρὰ τὸ Θησεῖον.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Couchaud [1] διδομένῃ κατόψει τοῦ πρώτου Ναοῦ (εἰκ. 4) παρατηροῦμεν εἰς ἀμφοτέρας τὰς μακρὰς πλευρὰς τὰς αὐτὰς παραστάδας, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ· μετὰ τῆς κατόψεως παρατίθεται ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι καὶ ἡ ἄποψις τῆς Ἁψῖδος τῆς Παντανάσσης, ἥτις ἔχει ἀκριβῶς ὁμοίαν διάταξιν ἐξωτερικῶς πρὸς τὴν Ἁψῖδα τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ (πρβλ. εἰκ. 3), διακρίνεται δὲ καὶ ἡ κυλινδροειδῶς ἁπλουμένη στέγη τοῦ μέσου κλίτους, ἡ ἀπολήγουσα

[1] Βλ. Couchaud, Choix d'églises byzantines en Grece, Paris, 1842, pl. 2 καὶ 4.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἑκατέρωθεν εἰς γωνίας, αἵτινες ἐσωτερικῶς λαμβάνουσι τὸ σχῆμα μικρῶν σφαιρικῶν κογχῶν (Trompen), αἵτινες τόσην κομψότητα εἰς τὴν στέγην τῶν Ναῶν τοῦ τύπου τούτου προσδίδουσιν· ὁμοίας ἀναλογίας παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν δευτέραν Βασιλικὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὸν Ἅγ. Φίλιππον, ἧς τὴν κάτοψιν παραθέτομεν ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι (δεξιὰ) ἐκ τοῦ ἰδίου Couchaud· ἐνταῦθα βλέπομεν κυρίως ἀναλογίαν τινὰ ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῶν εἰς παραστάδας ἀποληγόντων τοίχων, οἵτινες διαχωρίζουσι τὴν μεγάλην Ἁψῖδα ἀπὸ τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τοῦ κυρίως Ναοῦ, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπόστασιν, εἰς ἣν καὶ οἱ ὅμοιοι τοῖχοι τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ [1].

Αἱ δύο αὗται Βασιλικαὶ τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες δι᾽ ἀνακαινίσεων ἔχουσι σήμερον παραμορφωθῆ, δύνανται νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου, οὗτινος εἶνε ἴσως μιμήσεις.

Πολλὴν δυσκολίαν παρέχει ἡ ἑρμηνεία τῶν τοξοειδῶς βαινόντων τοίχων καὶ ἡ χρησιμότης, ἣν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὁ ὀχετὸς καὶ ὁ εὑρεθεὶς ἐν τῷ μέσῳ πίθος.

Αἱ τοξοειδεῖς βάσεις δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῶσιν εἰμὴ ὡς λείψανα τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ ***Ἄμβωνος***· ἐκ τῶν διασωθέντων σημείων δὲν δύναταί τις βεβαίως ν᾽ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχῆμα, πάντως ὅμως θὰ κατελάμβανε τὸ ἀπὸ τῶν δύο ἀνατολικῶς κειμένων τοξοειδῶν βάσεων μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀχετοῦ τμῆμα τοῦ μέσου κλίτους τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἔχων εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα ἡμικυκλικὰς βαθμίδας, λείψανα τῶν ὁποίων εἶνε αἱ διασωθεῖσαι βάσεις· τοιαύτην τοὐλάχιστον διάταξιν (πλὴν τοῦ σχήματος τῶν βαθμίδων), παρουσιάζει καὶ ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι διασωθεὶς ἄμβων τοῦ Ναοῦ τῆς Καλαμπάκας, ὁ δυνάμενος νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ πιθανώτατα μεγαλοπρεπεστέρου καὶ πολὺ μεγαλύτερον χῶρον καταλαμβάνοντος Ἄμβωνος τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ [2].

[1] Ὁμοίου τύπου εἶνε καὶ ὁ μικρὸς Ναὸς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ὁ ἀνακαινισθεὶς μὲν τῷ 1858, διατηρήσας ὅμως πιστότατα τὸ σχῆμα πολὺ παλαιοτέρου κτίσματος. Εἶνε ρυθμός, ὅστις εἶχε, φαίνεται, ἐν Ἀθήναις μεγάλην διάδοσιν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς πρώτης χιλιετηρίδος, ὅτε ἤρχισαν ἱδρυόμενοι ἐν Ἀθήναις ἴδιοι χριστιανικοὶ Ναοί.

[2] Τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ποιούμεθα ἐνταῦθα περὶ τῆς ὑπάρξεως Ἄμβωνος ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀρείου Πάγου, στηρίζομεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ὕπαρξιν ὀχετοῦ, ὃν βλέπομεν ὑπὸ τὸν Ἄμβωνα καὶ ἑτέρου ἀρχαιοτάτου Ναοῦ τῆς Νικοπόλεως (ἴδε κατωτ.) καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου εἰς τὸ ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἄλλως νὰ ἑρμηνευθῶσιν αἱ ἀνευρεθεῖσαι τοξοειδεῖς βάσεις· μεταγενέστεροι τοῖχοι δὲν εἶνε, διότι εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνευρεθείσης πρώτης ἐπιστρώσεως τοῦ ἐδάφους, ὡς βαθμίδες δὲ Ἄμβωνος λαμβανόμενοι παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰς βαθμίδας τοῦ Ἄμβωνος τοῦ Ναοῦ τῆς Καλαμπάκας (βλ. εἰκόνα τοῦ Ἄμβωνος τούτου ἐν Δελτίῳ Γ´ τῆς ΧΑΕ σελ. 12 καὶ ἐν Wulff, ἔνθ᾽ ἀνωτ. σ. 478). Ἐν τῇ ἀναπαραστάσει (εἰκ. 5) παρελείψαμεν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν πρώτην βάσιν, καθόσον ἐκλαμβάνομεν ταύτην ὡς τὸ δεξιὸν στήριγμα τῆς ὅλης κλίμακος τοῦ Ἄμβωνος, οὗτινος ὅμως τὸ σχῆμα ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος μικροῦ τοίχου εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν. Σύγκρισις πρὸς τοὺς διασωθέντας ἑτέρους Ἄμβωνας Θεσσαλονίκης, Μεδιολάνων, Ραβέννας, Ρώμης κλπ. δὲν ἔχει θέσιν ἐνταῦθα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Κάτωθεν τοῦ εδάφους ἐφ᾽ οὗ εβαινεν ὁ Ἄμβων ὑπῆρχε ***χωνευτήριον*** ἢ μέρος ἔνθα εχύνοντο τὰ ἡγιασμένα ὕδατα (Βαπτίσματος, Ἁγιασμου κλπ.), ὡς σήμερον ὑπάρχει τοιουτον ἐν ταῖς ἡμετέραις Ἐκκλησίαις ἐπι τοῦ Ἱεροῦ· ὅτι δὲ κάτωθεν τοῦ Ἄμβωνος ὑπῆρχε τοιοῦτον χωνευτήριον και οχετὸς εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους δεικνύει ἡ ὕπαρξις ὁμοίου υπὸ τον Ἄμβωνα παλαιοτάτου Χριστιανικου Ναοῦ τῆς Νικοπόλεως, κειμένου παρὰ τὸ Ὠδεῖον τῆς νεκροπόλεως ταυτης τῆς Ἠπείρου [1].

Τον ευρεθέντα πίθον ἢ πρέπει νὰ συνδέση τις μὲ τὸ χωνευτήριον ἢ νὰ παραδεχθῇ ως τεθέντα ἐκεῖ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν, ὅπερ νομίζω και πιθανώτερον.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἀρχικὸν κτίριον δύναται ν᾽ ἀποκατασταθῇ ὡς Βασιλικὴ ἢ δρομικὸς Ναὸς μετ᾽ Ἄμβωνος βυζαντινῶν χρόνων, κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα (εἰκ. 5).

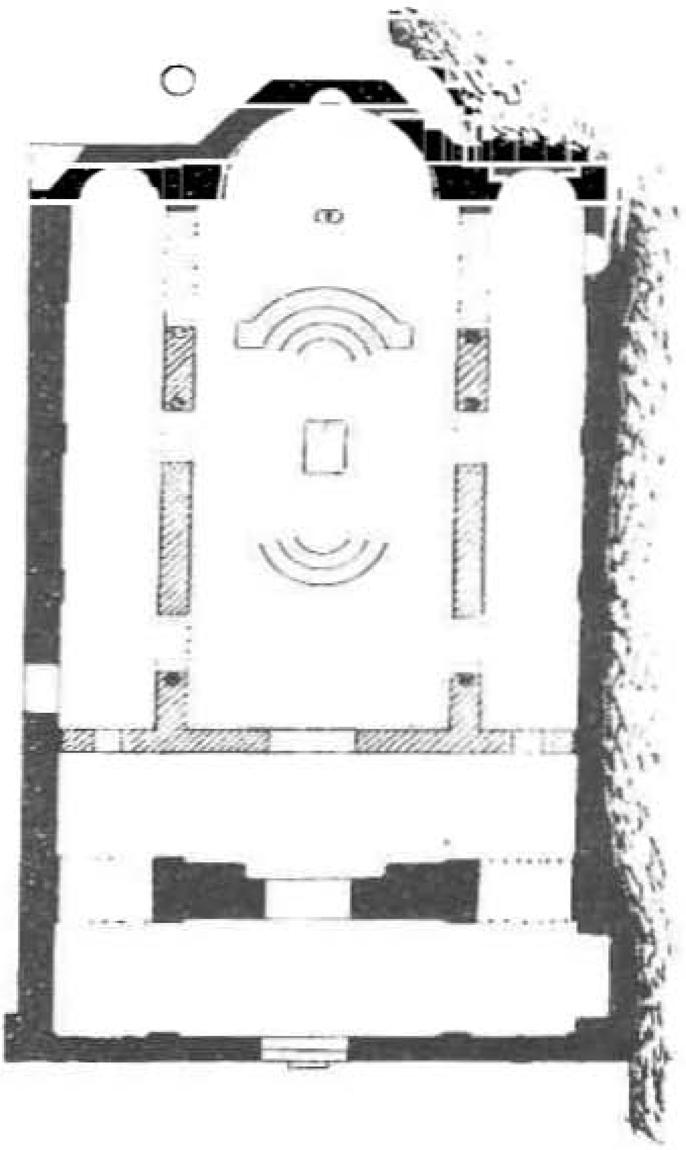

Εἰκ. 5. Ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ Ναοῦ.

(Ἀποκατάστασις ἐπὶ τῃ βάσει τῶν σημερινῶν ερειπίων καὶ τῶν ὁμοίου σχήματος Ἀθηναϊκῶν Βασιλικῶν).

3. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐρειπίων καὶ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς αρχικῆς μορφῆς τοῦ Ναοῦ υπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα: εἰς ποίους χρόνους δυνάμεθα τὴν κτίσιν τοῦ Ναοῦ τούτου ν᾽ ἀναγάγωμεν. Ἡ ὕπαρξις Ἄμβωνος και ὁ ρυθμὸς τοῦ Ναοῦ οὐδὲν μαρτυροῦσι, καθόσον μέχρι τοῦ ΙΔ´ ἀκόμη αἰῶνος βλέπομεν διατηρουμένην τὴν χρῆσιν τοῦ Ἄμβωνος [2], τὸ αὐτὸ δὲ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὸν ρυθμὸν τῶν δρομι-

[1] Βλέπε κάτοψιν Ναοῦ ἐν ΑΕ., 1914, σελ. 256.

[2] Πρβλ. τὸν ἀνωτέρω προσαχθέντα Ἄμβωνα τῆς Βασιλικῆς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ παρὰ τὰ Μετέωρα Καλαμπάκας, της ιδρυθείσης τὸν ΙΔ´ αἰῶνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κῶν Ναῶν, συνήθη μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἁλώσεως εἰς μικροτέρας ἐπαρχιακὰς Ἐκκλησίας [1].

Τὰ μόνα ἄρα ἀπομένοντα εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν χρονολογίαν στοιχεῖα εἶνε ἡ τοιχοδομία τοῦ Ναοῦ, τὰ ὀλίγα διασωθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἡ πρὸς τὸν Ἅγ. Διονύσιον τιμὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ αἱ περὶ τοῦ Ναοῦ του μεταγενέστεραι παραδόσεις.

Ἡ **τοιχοδομία** τοῦ Ναοῦ εἶνε ἐντελῶς διάφορος τῆς τοιχοδομίας τῶν ἐν Ἀθήναις γνωστῶν βυζαντινῶν Ναῶν τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος· εἰς πάντας τούτους βλέπομεν τὴν ἐπάλληλον διαδοχὴν ὁριζοντίων καὶ καθέτων δόμων ἐκ λίθου καὶ πλίνθων, ἣν δὲν παρατηροῦμεν εἰς τὸν ἡμέτερον Ναόν· ἐνταῦθα πλὴν τοῦ ἀρχαίου ὑλικοῦ [2] βλέπομεν ἀκανονίστως τεθειμένας μεταξὺ τῶν λίθων πλίνθους, διακρινομένας τῶν ἐπὶ Ναῶν τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ὁμοίων κατὰ τὸ πάχος [3] καὶ τὴν ἀρχαιότροπον ὄψιν των, οἵαν παρατηρεῖ τις εἰς μνημεῖα τῶν χρόνων τῆς λεγομένης μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας Χριστιανικῆς εἰς τὴν κυρίως Βυζαντινὴν τέχνην (Ζ΄ καὶ Η΄ αἰῶνα)· ἡ ὕπαρξις δὲ δύο ἑτέρων Βασιλικῶν ἐν Ἀθήναις, τοῦ Ἁγ. Φιλίππου καὶ τῆς Παντανάσσης, αἵτινες διασῴζουσι τὰς ἀνωτέρω παρατεθείσας ὁμοιότητας πρὸς τὸν ἡμέτερον Ναὸν καὶ ἔχουσι ὁμοίαν περίπου τοιχοδομίαν, ὑπὸ ἀκαλαίσθητον σήμερον ἐπίχρισμα καλυπτομένην, μαρτυρεῖ ἢ ὅτι εἶνε καὶ οἱ τρεῖς Ναοὶ σύγχρονοι ἢ ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον διὰ τοὺς δύο ἄλλους. Τοὺς ἀνωτέρω Ναούς, ἐξ εὐστόχου ἀναλογίας χρονολογημένου κτίσματος τοῦ 871, τῆς κατεδαφισθείσης δηλ. Βασιλικῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Μαγκούτη, ἧς τὰ ἐρείπια περιέγραψεν ὁ Couchaud [4], δέχονται σήμερον ὡς κτίσματα τοῦ Η΄ ἢ ἀρχῶν τοῦ Θ΄ αἰῶνος [5]· ἂν δὲ δεχθῶμεν, ὅπερ φαίνεται καὶ πιθανώτατον, ὡς πρότυπον τὸν ἡμέτερον Ναόν, δυνάμεθα νὰ ἀναβιβάσωμεν τὴν κτίσιν αὐτοῦ εἰς τὰ τέλη τοῦ Ζ΄ ἢ ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ **τ' ἀνάγλυπτα** ἐπ' αὐτῶν κοσμήματα ἄγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα.

[1] Βλέπε τὰ περὶ Βασιλικῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐν Wulff, ἔνθ' ἀνωτ. II, σελ. 477 κ. ἑ.

[2] Πρβλ. εἰκ. 3, ἔνθα διακρίνονται ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς Ἀψῖδος μεγάλοι πώρινοι τετραγωνικοὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων εἰλημμένοι· ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ἀρχαίου ὑλικοῦ ὁ ἡμέτερος Ναὸς ἔχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν λεγομένην μικρὰν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἂν καὶ ἡ διάταξις τῶν λίθων ἐπὶ τοῦ β΄ τούτου μνημείου προδίδει μεταγενεστέρους τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ χρόνους· ἡ εὔλογος ἀντίρρησις ὅτι δὲν διεσώθη ὑψηλὸς τοῖχος διὰ νὰ διακρίνῃ τις ἀσφαλῶς τὰ τῆς τοιχοδομίας καὶ ὅτι εἰς τὸ διασωθὲν ὕψος καὶ οἱ λοιποὶ Ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζουσιν ὁμοίαν τοιχοδομίαν, δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, καθόσον ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ παρατηρεῖται καλλιτεχνικωτέρα πως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν συναρμογὴν τῶν λίθων ἡ χρῆσις τοῦ ἀρχαίου ὑλικοῦ.

[3] Τὸ πάχος τῶν πλίνθων τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ εἶνε 0,04–0,05 μ. ἀπέναντι 0,03 μ. πάχους τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων πλίνθων τῶν Ναῶν Καπνικαρέας, Ἁγ. Θεοδώρων κλπ.

[4] Couchaud, ἔνθ' ἀνωτ., Pl. V καὶ VI.

[5] Βλέπε Wulff, Altchr. und Byzant. Kunst, II, σ. 477.

Ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ ἀνευρέθησαν πρῶτον παλαιὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἤτοι συντρίμματα ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ραβδωτῶν καὶ στρογγύλων κορμῶν κιόνων προερχόμενα καὶ τεθραυσμένα κιονόκρανα, ὧν δύο, τὰ σπουδαιότερα, τὸ ἀριστερὰ ἰωνικὸν καὶ δεξιὰ μέγα κιονόκρανον, ἔχον μεταξὺ τῶν ἑλίκων ἀνθέμιον, παραθέτω ἐνταῦθα (εἰκ. 6). Ἡ εὕρεσις τούτων ἀποδεικνύει ὅτι ἐγένετο μεγάλη χρῆσις ἀρχαίου ὑλικοῦ πρὸς διακόσμησιν τοῦ Ναοῦ, ὅπερ δεικνύει πλησιεστέραν ὁπωςδήποτε πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἐποχήν.

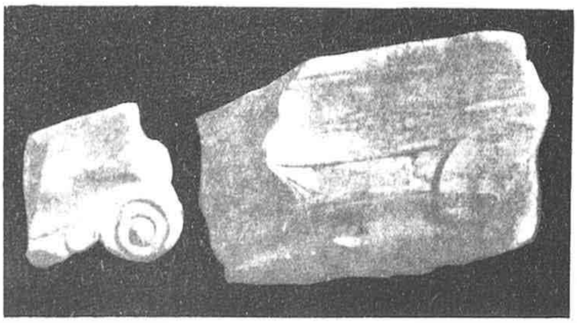

Εἰκ. 6.

Γλυπτὰ χριστιανικῶν χρόνων ἀνευρέθησαν σχετικῶς ἐλάχιστα καὶ τὰ χαρακτηριστικώτερα τούτων παραθέτω ἐν εἰκ. 7 καὶ 8.

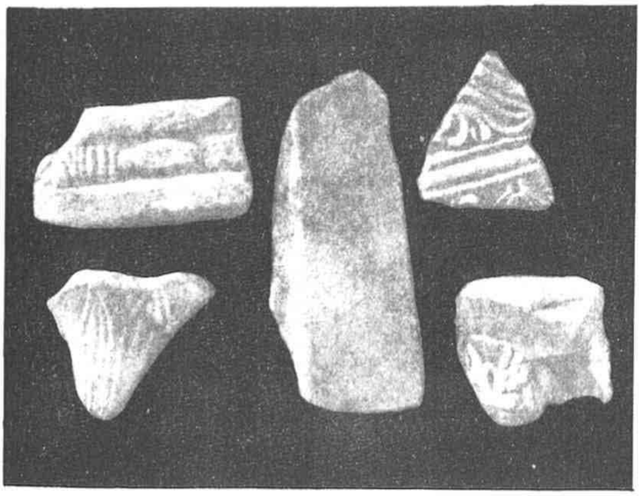

Εἰκ. 7. Τεμάχια γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐν τῷ Ναῷ κατὰ τὴν σκαφὴν εὑρεθέντα.

Εἰς τὴν κάτω σειρὰν τῆς εἰκ. 7 διακρίνονται τρία τμήματα κιονίσκων, ἤτοι τοῦ ἐν τῷ μέσῳ πολυγωνικοῦ κορμοῦ καὶ δύο ἑκατέρωθεν τεθραυσμένων κιονοκράνων, κοσμουμένων τοῦ μὲν στρογγύλου ἀριστερὰ διὰ λογχοειδῶν φύλλων ὑδροβίου φυτοῦ (feuilles d'eau), τοῦ δὲ τετραγώνου δεξιὰ διὰ κλήματος διαθέοντος ἑλικοειδῶς τὴν κάτω ζώνην καὶ ἀπολήγοντος ἑκατέρωθεν εἰς ἐναλλασσόμενα φύλλα καὶ καρποὺς ἀμπέλου. Εἰς τὴν ἄνω σειρὰν διακρίνεται ἀριστερὰ μὲν τμῆμα ἐπιμήκους ταινίας κοσμουμένης ἐν τῷ μέσῳ δι' ἀστραγάλου παραδόξου μεταγενεστέρου μετασχη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ματισμοῦ, δεξιὰ δὲ τμῆμα ἀναγλύπτου κοσμήματος χωριζομένου διὰ τριπλῆς ἐν τῷ μέσω ταινίας και ἔχοντος ἄνω μεν ἕλικα ἀποληγουσαν εἰς τρίφυλλον ἀκανθοειδὲς κόσμημα, κάτω δὲ εἶδος ῥόδακος ἢ ἀκτινωτοῦ κοσμήματος καλυπτομένου κατὰ τὸ ἥμισυ υπὸ τῆς ταινίας καὶ ἔχοντος ἐν τω μέσω βαθεῖαν ὀπήν.

Τὰ γλυπτὰ τῆς εικόνος ταυτης δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν μαρμάρινον Ἄμβωνα ἢ εἰς ἀρχαίας χριστιανικῆς μορφῆς Τέμπλον. Τὰ διακοσμητικά των θέματα καὶ ἰδίως ὁ ἀστράγαλος — μεθ' ὅλον τὸν ἐκφυλισμόν του — πείθουσιν ὅτι ἐγένοντο εἰς χρόνους πλησιεστέρους πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, τὰ δὲ ὑδρόβια φύλλα, οἱ καρποὶ ἀμπέλου καὶ τ' ἀκανθοειδῆ κοσμήματα, τὰ συμμετρικῶς διὰ ταινιῶν χωριζόμενα, εἶνε δείγματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τέχνης· ἄλλως τε ἐν Ἀθήναις ἔχομεν διὰ τὴν χριστιανικὴν γλυπτικὴν δύο περιόδους σαφῶς διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων: τὸν Ε'-Η' αἰῶνα καὶ τὸν Ι' ἕως τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος· καὶ ἡ μεν πρώτη περίοδος ἵσταται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τὴν προβληματικὴν εἰσέτι ἐπίδρασιν τῆς ἀραβικῆς [1]. Εἰς τὸν ἡμέτερον Ναὸν ἀνευρέθησαν καὶ τῆς β' περιόδου ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ὡς εἶνε δύο τεμάχια (εἰκ. 8), ἐξ ὧν τὸ μεν ἀριστερὰ εἶνε συνήθης

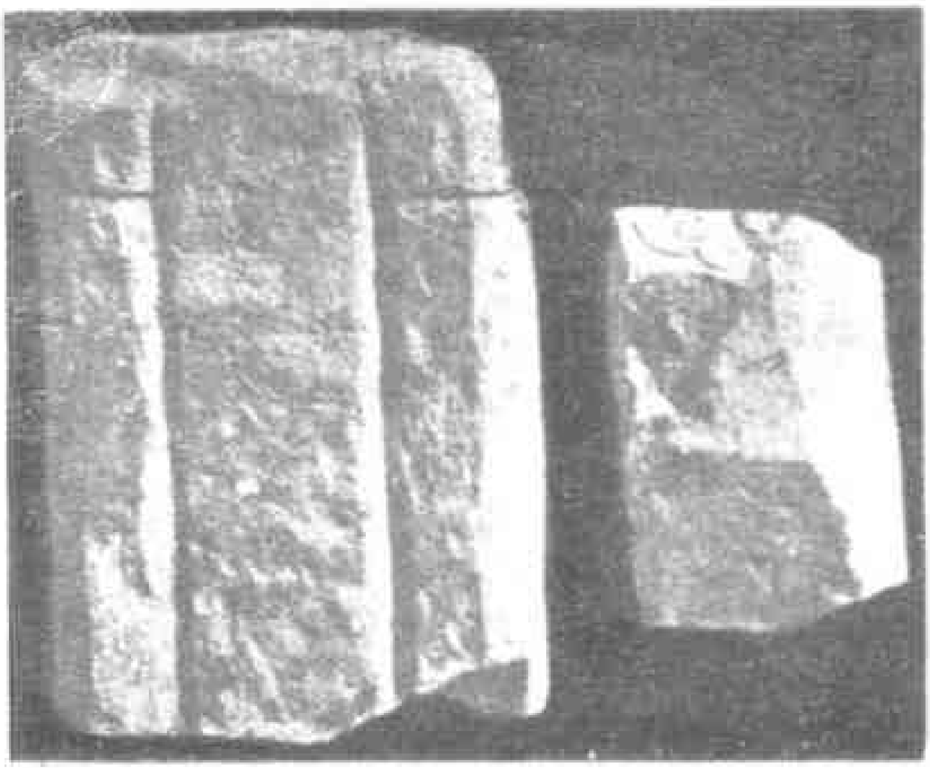

Εἰκ. 8.

[1] Πρβλ. περὶ τῆς βυζαντινῆς γλυπτικῆς τὴν εσχάτως ἐκδοθεῖσαν μελέτην τοῦ Brehier, Nouvelles recherches sur l'histoire de la sculpture byzantine εν Nouv. archives des Missions scient., Nouv. Serie. 1913. Fasc. 9, ἔνθα και περι τῶν συνθέτων κιονοκρανων τῶν κοσμουμένων δι' ακάνθου καὶ feuilles d'eau εἰς διάφορα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν ευρισκομένων (Ἁγ. Ἀποστόλους, Δαφνίον κλπ.) γινεται λόγος, ἅτινα ἀνάγονται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ε' αἰῶνα, κατὰ τὸν Millet· ἡ κατασκευὴ ὅμως τοιούτων κιονοκρανων, νομίζομεν ὅτι εἶνε καθαρὰ μίμησις Ἑλληνιστικῆς τέχνης τοιούτων, ὡς ἀποδεικνύουσι μεταξὺ ἄλλων καὶ δύο κιονόκρανα ἀνέκδοτα ἐν τῇ Στοᾷ Ἀττάλου υπάρχοντα. εξακολουθεῖ δε ἡ κατασκευὴ τοιούτων μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος. Τὸ ἡμέτερον εἶνε γεγλυμένον ἐπι της κορυφῆς ἐν εἴδει ελικος ἰωνικοῦ κιονοκρανου και απολήγει εἰς εἶδός τι ὀφθαλμοῦ· εἶνε δὲ ὄντος κατεσκευασμένον και δύναται ἄριστα νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς τμῆμα ελικος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

διπλοῦς κιονίσκος διλόβου παραθύρου τοῦ ἱεροῦ ἢ πλευρᾶς τινος τοῦ Ναοῦ [1], τὸ δὲ δεξιὰ ὁμοίως σύνηθες ἐπίθημα (imposte) κιονίσκου διασῶζον κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν ἐλλιπὲς τρίφυλλον ἀκανθωτὸν κόσμημα συνήθους τεχνοτροπίας τῆς ϐ΄ περιόδου· ἡ εὕρεσις τούτων, συνδυαζομένη πρὸς ὅσα ἀνωτέρω περὶ τῶν δύο ἐπιστρώσεων τοῦ ἐδάφους εἴπομεν, μαρτυρεῖ ἀνακαίνισίν τινα τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Πρὸς τὴν χρονολογίαν τέλος, ἣν ἀποδίδομεν εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, συμφωνοῦσι καὶ αἱ περὶ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὑπάρχοντος Ναοῦ του ***μαρτυρίαι.***

Τὸν Ἅγιον Διονύσιον ἤρχισαν τιμῶντες οἱ Ἀθηναῖοι — ὡς καὶ πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες — κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ χριστιανικῇ φιλολογίᾳ τὰ εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδοθέντα συγγράμματα «περὶ μυστικῆς θεολογίας» [2]· ταῦτα ἐγένοντο τὸ πρῶτον γνωστὰ τῷ 531 κατὰ τὰς μονοφυσιτικὰς ἔριδας, εἶτα δὲ σχολιασθέντα φέρονται ἐν μεγίστῃ τιμῇ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ († 662) [3] καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἀποδείξεις τῶν περὶ φύσεων τοῦ Χριστοῦ συζητήσεων ἐν τῇ Ϛ΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (680), ἐν ᾗ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τότε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Ἰωάννης [4]· φαίνεται δ' ὅτι τοπικὴ φιλοτιμία ὤθησε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ἵδρυσιν μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ συνετέλεσε πρὸς τοῦτο καὶ χορηγία τις τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, ἀφ' οὗ μάλιστα τότε συμπίπτει καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κώνσταντος Β΄ εἰς Ἀθήνας καὶ ἡ ἐνταῦθα διαχείμασις αὐτοῦ (τῷ 663) πρὸ τῆς κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Σικελίας ἐκστρατείας.

Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσι περὶ τοῦ Ναοῦ μαρτυρίαι σύγχρονοι· μόλις εἰς τὴν βοῦλλαν τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ΄ τῷ 1209 ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου [5] καὶ κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἔχομεν τὰς ἀνωτέρω παρα-

ἰωνικοῦ κιονοκράνου, καθόσον τὰ κιονίδια ταῦτα ἔχουσιν ἀείποτε διακοσμητικὸν χαρακτῆρα, τιθέμενα μάλιστα ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου Τέμπλου πολλάκις ἄνευ οὐδενὸς ἐπιθήματος (βλ. Wulff, Hosios Lukas, Die Baukunst, εἰκ. 6, σελ. 9).

[1] Πρβλ. μονογραφίαν Strzygowski περὶ Καισαριανῆς, ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1902. σελ. 71.

[2] Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι τότε ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι τιμῶντες τὸν πρῶτον αὐτῶν ἐπίσκοπον, ὅστις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, «ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου προτραπεὶς ἐπὶ τὴν πίστιν .... πρῶτος τῆς Ἀθήνησι παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχείριστο» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Βιβλ. Δ΄ κεφ. 23. ἐκδ. Schwartz σελ. 158)· ἡ παράδοσις περὶ Ἱεροθέου, ὡς πρώτου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ ὡς διδασκάλου τοῦ Διονυσίου εἶνε προφανῶς μεταγενεστέρα, ἡ δοθεῖσα ὅμως ὑπὸ Γ. Δέρβου ἑρμηνεία (ἐν πρυταν. λόγῳ, 1913 σελ. 10 κ. ἑ.) εἶνε ὁμολογουμένως λίαν αὐθαίρετος.

[3] Πρβλ. Bardenhewer, Patrologie, 1910[3] σελ. 163 κ. ἑ.

[4] Βλέπε Γρηγοροβίου, Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, κατὰ μετάφρ. Λάμπρου, σελ. 168 καὶ Migne, P. L. τόμ. 215, σελ. 1560.

[5] Πρβλ. Γρηγοροβίου, αὐτόθι, σελ. 409.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τεθείσας μαρτυρίας τοῦ Spon καὶ ἄλλων περιηγητῶν· ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Πάπα ὁ Ναὸς ἀναγράφεται ὡς Ἐκκλησία ἀξία λόγου, ἐν ᾧ εἰς τὰς μεταγενεστέρας μαρτυρίας γίνεται λόγος περὶ μικροῦ Ναοῦ, συνεχομένου μετὰ τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας καὶ παρὰ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν οἰκίαν κειμένου. Ἡ ἀνωτέρω γενομένη περιγραφὴ τῶν ἐρειπίων, νομίζομεν, ὅτι οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν ὅτι οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος εὗρον ἠρειπωμένον τὸν μέγαν Ναὸν τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅτι εἶδον μικρὸν παρεκκλήσιον, ὅπερ πιθανώτατα ἦτο τὸ συνεχόμενον πρὸς τὴν Β. πλευρὰν κτίσμα τὸ ἱδρυθὲν ἴσως καὶ τιμώμενον ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου μετὰ τὴν ἐρείπωσιν τοῦ μεγάλου Ναοῦ καὶ ὅτι τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν οἴκημα ἔκειτο πρὸς τὰ ΒΑ. τῶν ἐρειπίων τούτων.

Ἡ κατερείπωσις τοῦ μεγάλου Ναοῦ ἐγένετο πάντως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας· ἂν σεισμὸς ἢ ἄλλη τις αἰτία συνετέλεσε πρὸς τοῦτο δὲν δύναταί τις βεβαίως μετὰ πιθανότητος νὰ διισχυρισθῇ, ἐν ὅσῳ ἐλλείπουσι γνησίως μεμαρτυρημέναι παραδόσεις καὶ ἡ πτῶσις τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου προδίδει πολὺ ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν τῆς ἐποχῆς ἣν ἀποδίδουσιν εἰς ταύτην τὰ περίφημα Ἀναργύρεια καλούμενα ἀποσπάσματα [1].

Συμπέρασμα:

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ἄρα τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν ἀποδείξεων συνάγεται, ὅτι τὰ πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐρείπια εἶνε αὐτὸς ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου, καὶ ὅτι ὁ δρομικὸς οὗτος Ναὸς ἱδρύθη πιθανώτατα τὸν Ζ΄ ἢ ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος, ὡς ἡ τοιχοδομία, ἡ σύγκρισις αὐτοῦ πρὸς τὰς δύο ἀρχαιοτέρας Βασιλικὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐξέτασις τῶν ἀνευρεθέντων γλυπτῶν καὶ αἱ περὶ τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Διονυσίου καθόλου παραδόσεις ἀποδεικνύουσιν. Ὁ Ναὸς κατὰ τὸν Ι΄ ἢ ΙΑ΄ αἰῶνα ἀνεκαινίσθη, ὡς ἡ διασωθεῖσα μικρὰ ἐπίστρωσις τοῦ ἐδάφους καὶ γλυπτά τινα δεικνύουσι καὶ ὅτι κατὰ

[1] Βλέπε τὴν περὶ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων, τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ Πιττακη, συζήτησιν καὶ βιβλιογραφίαν ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηναίων» ὑπὸ Καμπούρογλου, τόμ. Α΄ σελ. 61 κ. ἑ. Ἡ μαρτυρία, καθ᾽ ἣν «τῷ ἔτει τούτῳ (τῷ 1601 ἢ ὡς ἄλλως συμπληροῦται τῷ 1651 ἢ 1701) σεισμὸς μέγας ἐγένετο καὶ ἅπαντες οἱ οἶκοι ἐσείσθησαν καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Διονυσίου εἰς δύο ἐσχίσθη καὶ ὁ τοῦ ἀρχιερέως οἶκος κλόνῳ μέγῳ καὶ λίθῳ ἐκ τοῦ βράχου προσβληθεὶς τὸ ἀνώγειον ἐκρημνίσθη κλπ.», ἣν καὶ ὁ Mommsen μετεχειρίσθη (ἐν Athenae christianae, σελ. 44) καὶ ἂν ληφθῇ ὡς γνησία, δὲν ἀποδεικνύει τίς τῶν δύο Ναῶν «ἐσχίσθη εἰς δύο», ἡ δὲ ἀναφερομένη ὡς «κρημνισθεῖσα κατὰ τὸ ἀνώγειον» ἀρχιερατικὴ οἰκία ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὰς δύο ἐποχάς, ἀφ᾽ οὗ εἶνε σχεδὸν βέβαιον, ὅτι μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Μητροπολίτου ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ὁ ὀρθόδοξος Μητροπολίτης εἶχε τὸ οἴκημα «παρὰ τὰ πρὸς Β. τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐρείπια τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρεοπαγίτου» (βλέπε Νερούτσον, εἰς «Μνημεῖα Ἀθηνῶν» Καμπούρογλου, τόμ. Β΄ σελ. 178) μέχρι τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μάλιστα μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Βενετῶν τῷ 1687.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τους τελευταίους χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας κατεστράφη, ἕνεκα ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς αιτίας, τότε δὲ παρὰ τὰ ἐρείπια τουτου ἱδρυθη παρεκκλήσιον επίσης ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Διονυσίου τιμώμενον καὶ κείμενον παρὰ τὸν καὶ πρότερον ἴσως Β.Δ. τοῦ Ναοῦ κείμενον ἀρχιεπισκοπικὸν οἶκον.

Β΄ ΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ι. ΤΑΦΟΙ

Ἡ ἐκσκαφὴ τοῦ εδάφους τοῦ Ναοῦ απεκάλυψε πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἑρμηνευθέντων θεμελίων τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων, τοῦ ὀχετοῦ καὶ ἄλλων καὶ ὀκτὼ

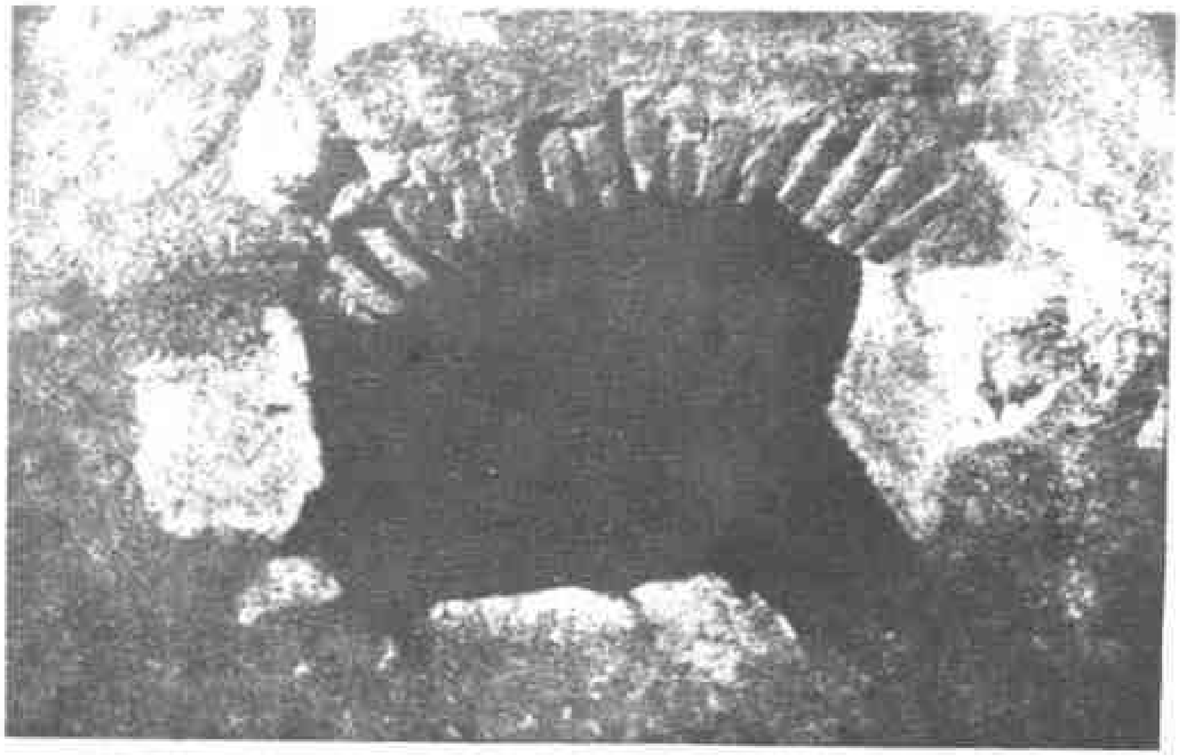

Εἰκ. 9. Ἡ καμαρα του τάφου Η.

τάφους, ἐκτισμένους εἰς τὰ διάφορα τοῦ Ναοῦ μέρη [1], ἐξ ὧν οἱ μὲν τέσσαρες ἔχουσι θολωτὸν στέγασμα ἢ καμάραν, διατηρηθεῖσαν ἀκεραίαν εἰς ἕνα μόνον τάφον (εἰκ. 9, τάφος Η), οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε κοινοὶ τετράγωνοι τάφοι, ους ἐκάλυπτε πιθανώτατα ἐπιμήκης πλάξ, ὡς εὑρέθη τοιαύτη εἰς τὸν τάφον Ε.

Τὸ βάθος των ποικίλλει ἀπὸ 1,32 - 0,60 μ., ὡς σημειοῦται ἐν τῇ κατόψει εἶνε επιμελῶς ἐκτισμένοι διὰ λίθων καὶ πλίνθων ἢ μόνον διὰ πλίνθων (Τάφοι:

[1] Βλέπε κάτοψιν τοῦ Ναοῦ (εἰκ. 2), ἐν ῃ σημειοῦνται οἱ ὀκτὼ τάφοι διὰ κεφαλαίων γραμμάτων και δηλοῦται διὰ τόξου τινες τῶν τάφων ἔχουσι καμάραν· ὁμοιως σημειοῦνται οἱ ἔχοντες διὰ πλίνθων ἐπιστρωσιν τάφοι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Β, Δ, Ε), καὶ εἰς τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει μικρὰ κλίμαξ ἐκ μιᾶς ἢ δύο βαθμίδων, δι᾽ ὧν κατέρχεταί τις εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου. Τὸ ἔδαφος τοῦτο ἢ εἶνε φυσικὸν ἢ εἶνε ἐπεστρωμμένον ἐπιμελῶς διὰ πλίνθων βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν τοῖς τάφοις Δ, Ε, Ζ καὶ Θ· εἰς τὸν τάφον Ζ τὸ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς β´ βαθμίδος μέρος τῆς εἰσόδου κοσμεῖται ὑπὸ δύο κιονίσκων, προφανῶς ἐξ ὑλικοῦ τοῦ Ναοῦ εἰλημμένων.

Ἡ διάταξίς των εἶνε μὲν ἐν πολλοῖς ἀσύμμετρος καθ᾽ ἑαυτήν, τοποθετοῦνται ὅμως οἱ τάφοι εἰς ὡρισμένα τοῦ Ναοῦ μέρη, ἤτοι ὁ μέγιστος τούτων ὑπὸ τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα, τρεῖς ὑπὸ τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἀνὰ δύο εἰς τὰ πλάγια κλίτη τοῦ Ναοῦ· κάτω τοῦ μέσου κλίτους οὐδεὶς τάφος εὑρέθη.

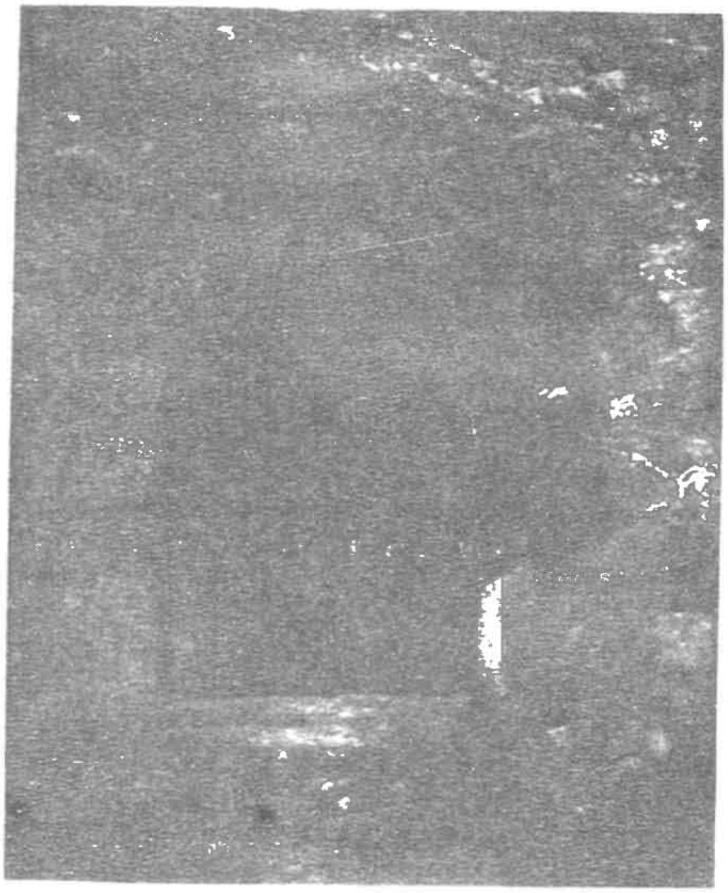

Εἰκ. 10. Τὸ Κοιμητήριον τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν τάφων τούτων δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ὁμοία· τὸν μὲν μέγαν τάφον τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος ἐχρησιμοποίησαν πιθανώτατα ὡς Κοιμητήριον, ὅπου ἀπέθετον τὰ ὀστᾶ, τὸν μεσαῖον τάφον τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος (τάφος Γ) καὶ δύο τῶν κλιτῶν (τάφος Ζ καὶ Η) διὰ ταφὴν πλειόνων τοῦ ἑνὸς τοὺς δὲ ἄλλους τάφους (Β, Ε, Δ καὶ Θ) διὰ ταφὴν ἑνὸς μόνου σώματος.

Ὁ ἐπιμελέστερον ἐκτισμένος τάφος εἶνε τὸ Κοιμητήριον τοῦ Νάρθηκος (εἰκ. 10)· καμαρωτὴ στέγη, ἧς ἴχνη μόνον κατὰ τὰ πλάγια μέρη διεσώθησαν, ἐστέγαζε τοῦτον, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς μακρὰς πλευρὰς παρατηρεῖ τις ἀνὰ τρεῖς συμμετρικὰς ὀπάς, ὧν μία διακρίνεται ἀριστερὰ τῆς εἰκόνος 10, δι᾽ ἐπιχρίσματος ἐπιμελῶς κατεσκευασμένας καὶ προωρισμένας ἴσως ἵνα τοποθετῶνται ἐκεῖ λύχνοι, οὓς ἤναπτον κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ὀστῶν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Κοιμητηρίου ἐναπόθεσίν των· τοιαῦται ὀπαὶ εἰς οὐδένα τῶν ἄλλων τάφων διακρίνονται. Τοῦ Κοιμητηρίου τούτου αἱ μακραὶ πλευραὶ εἶνε διὰ πελεκητῶν λίθων ἐπιμελῶς ἐκτισμέναι, χρῆσις δὲ πλίνθων γίνεται μόνον διὰ τὴν καμαρωτὴν στέγην, τὸ σχῆμα τῆς ὁποίας δύναταί τις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

νὰ φαντασθῇ, ἂν παραβάλλῃ τὴν ὁμοίαν καμάραν τοῦ τάφου Η, ἣν ἀνωτέρω ἐν εἰκόνι 9 παρεθέσαμεν.

Κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐκσκαφὴν εὑρέθησαν πάντες οἱ τάφοι πεπληρωμένοι ὀστῶν καὶ μάλιστα κρανίων· μετὰ τῶν ὀστῶν δὲ τούτων ἀνευρέθησαν πολλὰ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων εποχῶν καὶ τρεις ἐπιγραφαί, περὶ τῶν οποίων κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν.

Γεννᾶται ἤδη τὸ ερώτημα: πῶς δυνάμεθα τους τάφους τούτους νὰ ερμηνεύσωμεν. Ἡ ὕλη, δι᾽ ἧς εἶνε ἐκτισμένοι καὶ ἰδίως αἱ πλίνθοι εἶνε μεν διαφόρων εποχῶν ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τούτων καὶ μάλιστα αἱ ἐπιστρώσεις τοῦ εδάφους ἔχουσι τὰ συνήθη δρεπανοειδῆ σχήματα τὰ παρατηρούμενα εἰς κεράμους τῶν Βυζαντινῶν Ναῶν τῶν λεγομένων δύο τελευταίων περιόδων τῆς βυζαντινῆς τέχνης απὸ τοῦ Γ´ αἰῶνος καὶ εφεξῆς· τοιοῦτοι μάλιστα τεθραυσμένοι κέραμοι, εχοντες ὅμοια σχήματα τῶν ἐπὶ τοῦ εδάφους τῶν τάφων πλίνθων, εὑρέθησαν πολλοὶ υπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, μαρτυροῦντες καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Ναοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Ὅ,τι ὅμως παρατηρεῖται εἰς τους διὰ πλίνθων ἐπεστρωμμένους τάφους δὲν παρατηρεῖται καὶ εἰς τους τρεις ἄλλους καμαρωτούς· ἐκεῖ αἱ πλίνθοι, δι᾽ ὧν σχηματίζονται αἱ καμάραι, εἶνε παχύτεραι καὶ σχεδὸν ομοιαι μεταξύ των καὶ πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Ν. πλευρᾶς ἐκτισμένας, διακρίνονται δὲ καὶ ἴχνη κιτρινου ἀσβεστοκονιάματος· δὲν ἀπέχει δ᾽ ἴσως τῆς ἀληθείας ἡ ὑπόθεσις, ὅτι οἱ δεύτεροι εἶνε αρχαιότεροι τῶν πρώτων, δυνάμενοι νὰ χρονολογηθῶσιν ὡς τάφοι σύγχρονοι ἢ ὀλίγῳ μεταγενέστεροι τοῦ ἀρχικοῦ Ναοῦ, οἱ δὲ διὰ πλίνθων ἐπεστρωμμένοι ὡς τάφοι ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἢ καὶ ὀλίγω πρότερον κατασκευασθέντες [1].

Πάντες οἱ τάφοι διασῴζουσι τὰ ἴχνη τῆς συλήσεως κατὰ τους Τουρκικοὺς χρόνους, φαίνεται δ᾽ ὅτι εχρησιμοποιήθησαν τότε ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὡς Κοινοτάφια κατά τινα σφαγὴν ἢ νόσον ἐνσκήψασαν ἐν Ἀθήναις [2], ἐκ τούτου δ᾽ ἐξηγεῖται τὸ πλῆθος τῶν ευρεθέντων εντὸς αὐτῶν ὀστῶν καὶ κρανίων· εἶνε δὲ περιττὸν νὰ σημειωθῇ ενταῦθα ὅτι ἡ συνήθεια τῆς ταφῆς ἐντὸς ἐνοριακῶν ἢ ἰδιοκτητων Ναῶν εἶνε αρχαιοτατη καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὅτε ὡρίσθησαν τὰ Νεκροταφεῖα.

[1] Εἰς την ἄνω διδομένην ἑρμηνειαν φαινεται ἀντιτιθεμενον το οτι η καμάρα εἰς τους δύο ταφους (τους Α και Η) ὑψοῦται ὑπερ το ἀνευρεθεν εδαφος τοῦ Ναοῦ· τοῦτο ὅμως ἠδύνατο νὰ συμβῇ, καθοσον ὁ μεν ταφος Α εχρησιμευεν ὡς Κοιμητήριον και επομένως μερος, εἰς ο συχνάκις κατήρχοντο, ὁ δε τάφος Η, ὡς δύναται τις να εἰκασῃ ἐκ της ἐπιμελέστερου τῶν ἄλλων ταφων κατασκευῆς του, ἦτο ἴσως ταφος επισήμου τινος ιερατικοῦ προσώπου· πάντες οἱ λοιποι τάφοι ευρίσκονται υπο το ἔδαφος τοῦ Ναοῦ.

[2] Πρβλ. ἐν «Μνημείοις της Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» ὑπὸ Καμπούρογλου τομ. Α´ σελ. 89, περὶ «λοιμικης νοσου» τοῦ 1523, περὶ «θανατικοῦ ἐνσκήψαντος εν Ἀθήναις» το 1789 εν σελ. 310, ἐξ ἀνακοινώσεων τοῦ Κ. Ζησιου, χαραγματων, επιγραφῶν κλπ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

2. ΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΑΦΟΙΣ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α΄. Ἀγγεῖα.

Ἐντὸς τῶν τάφων μετὰ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν χωμάτων ἀναμεμιγμένα ἀνευρέθησαν καὶ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων φέρουσι γάνωσιν κατὰ τὴν ἐξωτερικήν των ὄψιν, τινὰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικήν· τὰ τεμάχια ταῦτα συγκολληθέντα ἀπήρτισαν μικρὰν σειρὰν ἀγγείων, ὡς παρατίθενται ἐν εἰκ. 11 - 13 παρένθ. πίν. 2.

Ἐκ τούτων τὰ δύο πρῶτα ἀγγεῖα τ᾿ ἀριστερὰ τῆς εἰκόνος 11 καὶ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ κείμενα δύνανται ν᾿ ἀναχθῶσιν εἰς βυζαντινοὺς χρόνους. Εἰς τὸ διασωθὲν μέρος τοῦ πρώτου ὑπάρχει ἐπὶ λευκοκιτρίνου ἐδάφους κόσμημα κυανοῦν, ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλου κύκλου, ἡ περιφέρεια τοῦ ὁποίου κοσμεῖται διὰ γραμμικοῦ κοσμήματος, τὸ δὲ μέσον πληροῦται δι᾿ εἴδους τινὸς ρόδακος, σχηματιζομένου ἐκ κύκλου, φέροντος ἐξωτερικῶς μικρὰς ἡμικυκλικὰς ἀποφύσεις, ἐσωτερικῶς δὲ σχηματίζοντος διὰ καθέτων καὶ ὁριζοντίων γραμμῶν μικρὰ τετράγωνα πληρούμενα διὰ πρασίνων στιγμῶν· τὸ ὅλον κόσμημα διαθέει ἐξωτερικῶς ἑλικοειδὴς γραμμὴ συστρεφομένη περὶ τὸ μέσον εἰς ᾠοειδῆ κυκλικὸν ἑλιγμόν, πληρούμενον δι᾿ ἐρυθροῦ φύλλου κισσοῦ [1].

Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνος 11 ἀγγεῖον, τὸ μόνον σχεδὸν ἀκέραιον ἀνευρεθὲν ἔχει τὸν αὐτὸν χρωματισμὸν τοῦ ἐδάφους καὶ κοσμεῖται ὁλόκληρον — ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς βάσεως — ὑπὸ ἁπλοῦ κοσμήματος, ἀποτελουμένου ἀπὸ παχείας καθέτους καὶ παραλλήλως κειμένας ταινίας, χρώματος καστανοῦ, καὶ λεπτὰς κυανᾶς τεθλασμένας γραμμάς [2]· τὴν βάσιν περιβάλλει διπλῆ ὁμοίου χρώματος γραμμή, ἐφ᾿ ἧς καταλήγει τὸ ὅλον κόσμημα [3].

Τὸ τρίτον ἀγγεῖον τῆς κάτω σειρᾶς, τὸ ἔχον σχῆμα κομψότερον τῶν δύο

[1] Τὴν εἰς μικρὰ τετράγωνα διαίρεσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κύκλου, ὁμοίου σχεδὸν διακοσμητικοῦ θέματος, παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων βυζαντινῶν ἀγγείων (βλέπε Catalogue des poteries byzantines et anatoliennes du Musée de Constantinople, 1910, Nº 25 καὶ 148. εἰκ. 5 καὶ 42). τὸ δὲ φύλλον κισσοῦ, τὸ ἔχον τοσαύτην διάδοσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ καὶ βυζαντινῇ τέχνῃ ἔχει ἴσως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ὁμοίων ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγείων διακοσμήσεων (πρβλ. Walters, History of ancient pottery, London 1905, σελ. 122 εἰκ. 155 - 156). Περὶ τῶν μεταγενεστέρων ἀγγείων πρβλ. καὶ τὰς ἐργασίας τῶν Wace καὶ Dawkins περὶ Λακωνίας ἐν The Annual of the British School at Athens Nº XIII σελ. 156, XVI σελ. 72 καὶ ἀλλ.

[2] Τὸ ὁμοίως ἀπὸ ἀρχαιοτέρας ἐπὶ ἀγγείων χρήσεως τοῦ διακοσμητικοῦ τούτου θέματος (βλ. Walters. ἔνθ᾿ ἀνωτ. σελ. 214) ἔχον τὴν ἀρχήν, παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν ἀγγείων, ὅπου ὅμως ἡ γωνία ἀποβάλλει πως τὸ εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον σχῆμά της χωρὶς ὅμως ν᾿ ἀποβαίνῃ καμπύλη γραμμὴ (βλ. Catalogue des poteries byz. ἔνθ᾿ ἀνωτ. Nº 23, εἰκ. 4).

[3] Ὁμοίας τεχνοτροπίας καὶ ἐποχῆς πρὸς τὰ δύο ἀνωτέρω ἀγγεῖα εἶνε καὶ θραῦσμα εὑρεθὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως (ἐν τῇ εἰκ. 11 μεταξὺ τῶν δύο ἀριστερὰ ἐν τῇ εἰκόνι κειμένων ἀγγείων διακρινόμενον), ἔνθα ὑπάρχει ρόδαξ ἐπιμελῶς διαγραφόμενος καὶ κοσμούμενος διὰ στιγμῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πρώτων, φέρει γάνωσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις, στερεῖται οἱουδήποτε κοσμήματος καὶ εἶνε ἐξωτερικῶς μὲν κυανοπράσινον σταχτόχρουν, ἐσωτερικῶς δὲ λευκόν.

Τὸ ἄνωθεν τέλος τοῦ πρώτου περιγραφέντος ἀγγεῖον εἶνε ὁμοίως ἄνευ κοσμημάτων καὶ φέρει μόνον ἐξωτερικῶς γάνωσιν πρασίνου χρώματος· τὸ σχῆμά του εἶνε ἐκ τῶν συνήθων τουρκικῆς κατασκευῆς ἀγγείων.

Πλὴν τῶν φερόντων γάνωσιν ἀγγείων ἀνευρέθησαν καὶ πολλὰ θραύσματα ἐκ πηλίνων ἀγγείων προερχόμενα, ἁπλᾶ ἢ φέροντα ἐγκεχαραγμένα κοσμήματα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων παραθέτω εἰς τὴν εἰκ. 12. Διεσώθη μέρος τοῦ λαιμοῦ, φέροντος γύρωθεν ἓξ προεξεχούσας ζώνας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πλατυτέρα ἐν τῷ μέσῳ ἔχει γραμμικὸν κόσμημα ἐκ μικρῶν καθέτων καὶ παραλλήλως κεχαραγμένων εὐθειῶν αἱ δὲ δύο παρὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ φέρουσι κυματοειδῆ γραμμήν, καὶ μέρος τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου, ἔνθα παρίσταται κεφαλὴ ἵππου καὶ ἀριστερὰ εἶδος φοινικοειδοῦς δένδρου ἢ ἴσως πτέρυξ τοῦ φανταστικοῦ ζῴου.

Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν τάφων ἀπέδωκε πλὴν τῶν ἀγγείων καὶ θραύσματα ἐκ πινακίων, ἡ διακόσμησις τῶν ὁποίων εἶνε ἀξιολογωτάτη.

Τὸ κυριώτερον συγκολληθὲν πινάκιον, γνησίως βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἴσως ἀρχαιότερον ὅλων τῶν εὑρεθέντων ἀγγείων, παρουσιάζει ἡ εἰκ. 13· εἶνε πινάκιον φέρον γάνωσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις καὶ διατηρεῖ ἄριστα τὸν σμαράγδινον χρωματισμόν του· ἐσωτερικῶς πληροῖ τὸ ἀγγεῖον συμμετρικώτατον ἑλικοειδὲς κόσμημα μεταξὺ διπλῆς γραμμῆς κείμενον καὶ ἀπολῆγον εἰς τρίφυλλον, οὗτινος τὰ δύο πλάγια φύλλα κυρτοῦνται ἐν εἴδει ἕλικων· ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια τοῦ χώρου ἔνθα ὑπάρχει τὸ κόσμημα πληροῦται διὰ φύλλων ἐκ τῆς ἕλικος φυομένων εἰς σχῆμα ὅμοιον πρὸς τὸ μέσον φύλλον τοῦ κυρίου τριφύλλου κοσμήματος· ἐξωτερικῶς, πλὴν τῆς γανώσεως, οὐδὲν κόσμημα ὑπάρχει [1].

Ἡ χρονολόγησις τῶν ἀγγείων τούτων εἶνε δυσκολωτάτη, καθόσον μέχρι σήμερον ὁ κλάδος οὗτος τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶνε ἐντελῶς ἀνεξέταστος. Ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰς διακοσμήσεις τῶν βυζαντινῶν κατωτέρα καὶ καθαρῶς βιομηχανικὴ τεχνικὴ ἐκτέλεσις εἶνε εὐνόητος, καθόσον μεγίστην θέσιν καὶ καλ-

[1] Τὸ ἑλικοειδὲς τοῦτο κόσμημα (Ranke) καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ φυόμενα τρίφυλλα, τὰ πληροῦντα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου εἶνε συνηθες διακοσμητικὸν θέμα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων ἐκτελούμενον, διεμορφώθη δὲ ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἔχει ὡς γνωρίσμα. τὴν διαπλάτυνσιν τοῦ στελέχους τῆς ἕλικος καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀρχαίου τριφύλλου τῆς Συροπαλαιστινιακῆς τέχνης (Dreiblattmotiv), (πρβλ. Wulff, Altchr. und Byz. Kunst, II σελ. 506), διεδόθη δὲ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν τέχνην (σαρακηνον ἀνθέμιον), διὸ καὶ βλέπομεν τοῦτο εἰς τὰ κακῶς λεγόμενα ῥόδια πινάκια (βλ. C. Migeon, Manuel d'art musulman, Paris, 1907, σελ. 301 κ. έ., πρβλ. καὶ εἰκ. 229 καὶ 230 ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι μορφαὶ τῶν μετὰ τῆς ἕλικος σαρακηνῶν ἀνθεμίων), ἀπὸ τῶν ὁποίων ὅμως τὸ ἡμέτερον οὐσιωδῶς διαφέρει. Ὅμοιον πως κόσμημα πρὸς τὸ τοῦ εὑρεθέντος πινακίου, ἔχον πλὴν τοῦ τριφύλλου καὶ σταυρούς, βλέπε εἰς ἀργυροῦν δίσκον τῆς Κύπρου, ἐν Dalton, Byz. art and archaelogy, 1911, εἰκ. 438a.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λιτεχνικὴν ἀξίαν εἶχον ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη. γνωστὴ δ' εἶνε ἡ παρατήρησις τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Καντακουζηνοῦ († 1359) «τοσαύτη πενίᾳ κατείχετο τὰ βασίλεια, ὥστε οὐδὲν ἦν τῶν τρυβλίων καὶ ἐκπωμάτων ἐκεῖ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, ἀλλ' ἔνια μὲν καττιτέρινα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κεραμεᾶ καὶ ὀστράκινα» [1]· ἐν τῇ λατρείᾳ οὐδέποτε σχεδὸν ἐγίνετο χρῆσις πηλίνων ἀγγείων, ἡ ἔλλειψις δὲ ὑλικοῦ πρὸς σύγκρισιν πολλὴν δυσκολίαν εἰς τὸν ἐξετάζοντα ταῦτα παρέχει. Διὸ καὶ ὡς πρὸς τ' ἀνευρεθέντα ἐν τοῖς τάφοις τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀγγεῖα γενικῶς δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἐκ τῆς κατασκευῆς των, τῶν ἐν αὐτοῖς διακοσμητικῶν θεμάτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς γανώσεως, δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς ἀγγεῖα βυζαντινῶν χρόνων (τὰ δύο πρῶτα καὶ τὸ πινάκιον τῆς εἰκ. 13), Φραγκικῶν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Βενετικῆς ἀγγειοπλαστικῆς ἱσταμένων (τὸ δεξιὰ τῆς εἰκ. 11) καὶ καθαρῶς τουρκικῶν χρόνων (τὸ ἄνωθεν τοῦ πρώτου καὶ τὸ πήλινον τῆς εἰκ. 12).

Τὸν λόγον τῆς εὑρέσεως ἀγγείων καὶ τῶν τριῶν ἐποχῶν ἐν τοῖς τάφοις εἴπομεν ἀνωτέρω· τοὺς τάφους δεχόμεθα ὡς συληθέντας κατὰ τοὺς τουρκικοὺς χρόνους καὶ χρησιμοποιηθέντας ἴσως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς κοινοτάφια, τὸν δὲ λόγον τῆς ὑπάρξεως ἀγγείων ἐντὸς χριστιανικῶν τάφων καὶ τῶν τριῶν πάλιν ἐποχῶν πρέπει ἴσως ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὰ τελούμενα κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἐπικρατοῦντα δ' ἐνιαχοῦ μέχρι σήμερον [2].

β'. Ἐπιγραφαί.

Σημασίαν σπουδαιοτάτην διὰ τὴν τοπογραφίαν καὶ ἱστορίαν καθόλου τῶν Ἀθηνῶν ἐνέχουσιν αἱ τρεῖς ἀνευρεθεῖσαι ἐντὸς τῶν τάφων τούτων ἐπιγραφαί, αἵτινες οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον Ναὸν φαίνονται νὰ ἔχωσι, διὸ καὶ δὲν μετεχειρίσθημεν ταύτας εἰς τὰ περὶ χρονολογίας τοῦ Ναοῦ.

[1] Βλέπε ἐν Ἱστορίᾳ Νικηφ. Γρηγορᾶ. XV, 11. ἐκδ. Βόννης, τόμ. Β' σελ. 788.

[2] Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ τεθνεῶτος φέρεται μέχρι τοῦ τάφου ἀγγεῖον πεπληρωμένον ὕδατος ἢ οἴνου καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τὴν γῆν ἐναπόθεσιν τοῦ σώματος ὁ ἱερεὺς θραύει τοῦτο, θέτει τεμάχιον ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ νεκροῦ καὶ ραίνων τὸν ἐνταφιαζόμενον διὰ πηλοῦ, σχηματιζομένου πρότερον ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τάφου διὰ τῆς ἐπιχύσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀγγείου ἐπὶ τοῦ νωποῦ χώματος, ἐπιλέγει: «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει»· τὸν ἱερέα μιμοῦνται οἱ συνοδεύοντες τὸν νεκρόν, ρίπτοντες ἐντὸς τοῦ τάφου τὰ τεμάχια τοῦ θραυσθέντος ἀγγείου. Ἀλλαχοῦ πάλιν τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει συνήθεια, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ [illegible]ου Α. Κεραμοπούλου, νὰ μεταφέρωνται ἐκ τοῦ οἴκου ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἐντὸς πινακίων τρόφιμα, δι' ὧν [illegible] καὶ ἑστίασις, συνήθεια, ἥτις πλὴν τῆς ἀρχαίας της καταγωγῆς, διασώζεται ὑπὸ μορφὴν συμποσίου καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν κατακομβῶν. Τὰς συνηθείας ἀναφέρω ὡς ὑποθέσεις ἐξηγούσας σαφέστερον τὴν ὕπαρξιν τεθραυσμένων ἀγγείων ἐντὸς τάφων βυζαντινῆς καὶ μεταγενεστέρας ἀκόμη ἐποχῆς, χωρίς, ἐννοεῖται, νὰ θεωρῶ αὐτὰς καὶ ὡς τὰς μόνας ὑποθέσεις τὰς ἐξηγούσας τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀγγείων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ σπουδαιοτέρα τουτων εἶνε ἡ ευρεθεῖσα εντὸς τοῦ τάφου Δ (εἰκ. 14) Εἶνε πλὰξ λευκοῦ μαρμάρου, τεθραυσμένη εις ἀμφοτέρας τὰς ἄνω γωνίας (μέγιστον υψος 0,30 μ., πλάτ. 0,52 καὶ πάχος 0,08 μ.), ἔχει δὲ γράμματα ἀνισομεγέθη, ἀνορθογράφως κεχαραγμένας λέξεις και σύντμησιν τοῦ κυρίου ὀνόματος. Διατηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας, δύναται αὕτη νὰ συμπληρωθῇ ὡς εξῆς:

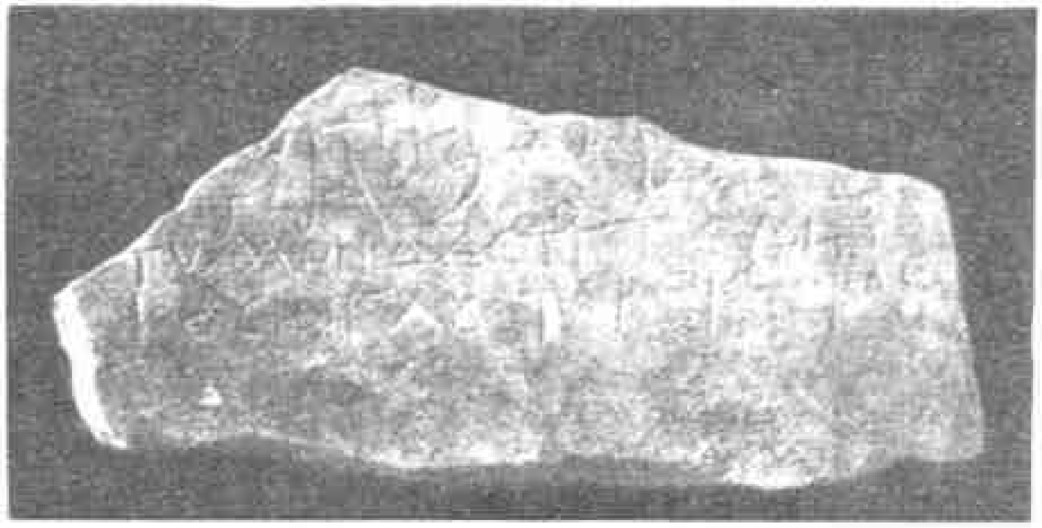

Εἰκ. 14. Ἡ ἐπιγραφὴ του Συγκέλλου καὶ Ρέκτορος Λέοντος.

οὗτος) Ο ΠΗΡΙ(ος ἐκτίσθη
ΠΑΡΑ ΛЄ(οντος)C ΤΟΥ ΑΙ(ιω)Ι(α
Τ(ου) ΥΜΟΝ ΔЄCΠΟΤΟΥ ΑΘΗΝŌ(ν
ΚЄ CΗΝΓ(κε)ΛΟΥ ΤΟΥ ΡЄΚΤΟΡΟC

ἤτοι

Οὗτος ὁ Πύργος ἐκτίσθη
παρὰ Λέοντος τοῦ αγιωτά-
του ἡμῶν Δεσπότου Ἀθηνῶν
καὶ συγκέλλου τοῦ ρέκτορος.

Πρόκειται πιθανώτατα περὶ επιγραφῆς ἐντετοιχισμένης ἐπί τινος πύργου τῆς Ἀκροπόλεως ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς τείχους, μετακομισθείσης δὲ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα ευρέθη; ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν [1].

[1] Τὴν συνήθειαν τῆς ἐντοιχίσεως επιγραφῶν ἵνα διαιωνίζηται τὸ ὄνομα τῶν ἱδρυτῶν πύργων τειχῶν πρβλ. ἐν C. I. Gr. IV. Nº 8665, 8669, 8670, 8671 κ.λ.π., ἔνθα παρατίθενται αἱ ἐπιγραφαὶ πύργων τον τειχων Κωνσταντινουπόλεως, Νικαιας και ἄλλων. Ἡ τοιαύτη χρῆσις εἶνε αρχαιοτατη· πρβλ. CIA .Nº 270ii· 347 d, r, 834 κ.λ.π. Κατὰ τοὺς χρονους τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι ἡ λέξις πύργος ἐλαμβάνετο και εἰς τὴν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ συντετμημένον ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Πύργου (στ. 2) καὶ τοὺς ἐν τῷ στ. 4 τίτλους CΗΝΓΛΟΥ ἀντὶ Συγκέλλου καὶ τοῦ σπανιώτατα εὑρισκομένου: ΡΕΚΤΟΡΟC, ἐξηγεῖ εἰς ἡμᾶς ἑτέρα ἐπιγραφή, ἣν παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀντὶ πάσης ἄλλης ἑρμηνείας (εἰκ. 15).

Εἶνε ἓν τῶν περιφήμων χαραγμάτων ἐπὶ ῥαβδώσεων κίονος τοῦ Παρθενῶνος, τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ ῥώσσου ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου [1]· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἡ ἀναγινωσκομένη:

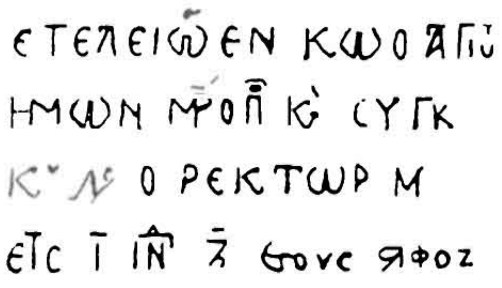

Εἰκ. 15. Ἓν τῶν χαραγμάτων ἐπὶ ῥαβδώσεως κίονος τοῦ Παρθενῶνος.

Ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ὁ ἁγιώτατος
ἡμῶν Μητροπολίτης καὶ Σύγκελλος
κὺρ Λέων ὁ ῥέκτωρ μηνὶ . . . .
εἰς τὰ ι´ (ἔτη τῆς ἀρχιερατείας του;) ἰνδικτ. Ζ´
ἔτους ϚΦΟΖ´ (ἤτοι 6577 ἀπὸ κτίσεως Κόσμου = 1069 μ. Χ.),

ἔχει στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὴν ἡμετέραν, ἑρμηνεύει δὲ καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων τοῦ 3 στ. ΔΕCΠΟΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, λαμβανομένων ἀντὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν.

Περὶ τοῦ Λέοντος τούτου τοῦ μητροπολιτεύσαντος ἐν Ἀθήναις ἴσως ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀποθανόντος τῷ 1069, δὲν γνωρίζομεν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι πρὶν γίνῃ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν εἶχε χρηματίσει Σύγκελλος καὶ Ῥέκτωρ, τοὺς τίτλους δὲ τούτους διετήρησε καὶ ὡς Ἀρχιεπίσκοπος.

Σύγκελλος ἦτο, ὡς γνωστόν, ἀξίωμα κατ' ἀρχὰς πολιτικόν, διδόμενον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς διακεκριμένους κληρικοὺς [2] καὶ ὁ τίτλος οὗτος ἀνεγνώριζε τὸν φέροντα ἀντιπρόσωπον τοῦ Πατριάρχου· εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἀποβαίνει ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ἀναφαίνεται δὲ καὶ ὁ τίτλος Πρωτοσύγκελλος καὶ μέγας Πρωτοσύγκελλος καὶ τοῦτον φέρει ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν Πατριάρχην μέχρι σήμερον [3].

σημασίαν τοῦ διορώφου οἰκήματος, ὡς δηλοῦται ἐκ μοναστηριακῶν καὶ ἰδιωτικῶν Ἀθηναϊκῶν **ἐγγράφων**· τοιαύτη ὅμως σημασία δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ ἐνταῦθα, ὡς ἐκ τῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀνάγεται ἡ ἐπιγραφή· οὔτε πάλιν εἶνε δυνατὸν νὰ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πύργου τινὸς παρὰ τὸν Ναὸν κειμένου, ἀφ' οὗ ὑπ' οὐδενὸς μαρτυρεῖται τοιοῦτόν τι, καθόσον τοὐλάχιστον γνωρίζω, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ περὶ Κωδωνοστασίου τινὸς τοῦ Ναοῦ, ὅπερ ὅμως νομίζω ἀπίθανον.

[1] Ἀρχιμ. Ἀντωνίνου, περὶ τῶν ἀρχαίων χριστιαν. ἐπιγραφῶν ἐν Ἀθήναις. Πετρούπολις, 1874 (ῥωσσ.).

[2] Βλέπε ἐν Σ. Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις, τόμ. Γ´ σελ. 525, ἔνθα παρατίθεται καὶ τὸ χωρίον τοῦ Σκυλίτση περὶ Ῥωμανοῦ Ἀργυροῦ, ὅστις «ἐτίμησε Συγκέλλους Μητροπολίτας τρεῖς: τὸν Ἐφέσου Κυριακόν, ὡς τοῦ Πατριάρχου ὁμαίμονα, Δημήτριον τὸν Κυζίκου, ὡς λίαν αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας πεφιλημένον, καὶ Μιχαὴλ τὸν τῶν Εὐχαΐτων καθ' αἷμα τοῦτον ἐγγίζοντα»· πρβλ. καὶ ἐπιστολὰς Ψελλοῦ πρὸς τὸν «μέγαν Ἀμασείας καὶ σύγκελλον» καὶ «τὸν Μητροπολίτην Κυζίκου τὸν σύγκελλον» ἐν Σάθα, Μεσ. Βιβλιογρ. τόμ. Ε´ σελ. 269 καὶ 456.

[3] Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου τὸ σύγκελλος ὡς ἐκκλησιαστικὸν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ δὲ ***Ῥέκτωρ*** εἶνε ἐκ τῶν σπανιώτατα ἀπαντωμένων βυζαντινῶν τίτλων[1] εἰς ἄρχοντας ἴσως[2] ἢ καὶ κληρικοὺς[3] ἀπονεμόμενον, οὐδεμίαν δὲ φαίνεται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὸν λατινικὸν τίτλον Rector, τὸν δηλοῦντα τὸν ἡγούμενον λατινικοῦ μοναστηρίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ σημερινοὶ Πρυτάνεις εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων ἔλαβον τὸ ὄνομα, ὡς οἱ διάδοχοι τῶν διευθυντῶν τῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς ἀνωτέρας σχολὰς μεταβεβλημένων μοναστηρίων[4].

Ὁ Μητροπολίτης τῶν Ἀθηνῶν Λέων[5], ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, διεδραμάτισε, φαίνεται, σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' οὗ ἐπεμελήθη καὶ τῆς ἱδρύσεως πύργου πρὸς τελεσφορωτέραν ἄμυναν τοῦ φρουρίου· διηύθυνε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τοῦ θανάτου ἤδη τοῦ Βουλγαροκτόνου μέχρι τῆς ἀναρρήσεως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἦτο τὸ θέατρον μηχανορραφιῶν καὶ αἱματηρῶν δυναστικῶν στάσεων καὶ ἐρίδων, αἵτινες ἐτάρασσον ὁλόκληρον τὸ Κράτος καὶ προεκάλουν τὰς ἐπιδρομὰς ποικιλωνύμων ἐχθρῶν[6], αἱ δὲ Ἀθῆναι καὶ καθόλου ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τοῦ διαβοήτου διὰ τὰς λῃστρικάς του πράξεις Νικηφορίτση κυβερνωμένη ἀπεγυμνοῦτο ὑπὸ «τοῦ λῃστρικοῦ συντάγματος τῶν φορολόγων»[7].

Ἄν τις δὲ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅσα ὁμοίως μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα συνέβαινον ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, παρ' οὗ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον βεβαίως τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος μανθάνομεν, δύναται νὰ συμπεράνῃ ὅτι τὰς τύχας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν διηύθυνον αὐτοὶ οἱ ἐπίσκοποι.

ἀξίωμα εὕρηται ἐν ἐκκλησιαστικοῖς ἐγγράφοις ἤδη ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος· πάντως ὅμως τῇ ἐγκρίσει τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ ἀξίωμα ἐδίδετο, ἀφ' οὗ βλέπομεν καὶ Ἰω. τὸν Παλαιολόγον τιμῶντα τὸν Ἡγούμενον τοῦ Προδρόμου διὰ τοῦ «ὀφφικίου τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου» (πρβλ. Βυζάντιον, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 526).

[1] Βλέπε Σουΐδαν, «Ῥέκτωρ, εἶδος ἀξιώματος». Παρὰ Βυζαντινοῖς γράφεται συνηθέστερον ραίκτωρ.

[2] Πρβλ. ἐν Du Cange, Γλώσσαις, ἐν αἷς τὸ ρέκτωρ ἑρμηνεύεται ὡς ἰθυντής, ὀρθωτής, ἄρχων ἐπαρχίας.

[3] Βλέπε Πορφυρογέννητον ἐν Du Cange «οὗτος οὖν δι' ὑπομνήσεως τοῦ κληρικοῦ Ἰωάννου κατὰ συγχώρησιν θεοῦ ραίκτωρος γεγονότος».

[4] Τὸ Ῥέκτωρ ὁ ἐκδώσας τὰς ἐπιγραφὰς ρῶσσος Ἀντωνῖνος (ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 46) ἐκλαμβάνει ὡς ἐπίθετον τοῦ Λέοντος, ἐπειδὴ ὅμως παρατίθεται πρὸς τὸ Σύγκελλος νομίζομεν ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τῆς λέξεως ὡς ἀξιώματος εἶνε προτιμοτέρα· ἄλλως τε καὶ ὡς ἐπίθετον ἂν ἐκληφθῇ πάντως ἔχει τὴν καταγωγήν του πάλιν ἀπὸ ἀξιώματος.

[5] Εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῶν Ἀθηνῶν φέρονται δύο Λέοντες, ἀμφότεροι μάλιστα ἔχοντες καὶ τὸν τίτλον τοῦ Συγκέλλου· ὁ ἡμέτερος ὁ καὶ ὡς Ῥέκτωρ γνωστὸς εἶνε Λέων ὁ Β' (πρβλ. Παναγ. Κωνσταντινίδου, Κατάλογον τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῷ περιοδικῷ «Σωτὴρ» ἔτος Α' 1878 σελ. 175, καὶ ἰδίως τὸν συστηματικώτερον ἐκδοθέντα Πίνακα τῶν γνωστῶν Ἐπισκόπων κλπ. Ἀθηνῶν, ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, αὔξ. ἀριθ. 38 καὶ 39).

[6] Περὶ τοῦ πραίτορος Πελοποννήσου καὶ Ἑλλάδος Νικηφορίτση καὶ τῆς αὐθαιρέτου διοικήσεως τῶν στρατηγῶν βλέπε Γρηγοροβίου, Ἱστορίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ μετάφρ. Λάμπρου σελ. 247 κ. ἑ.

[7] Πρβλ. Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως τῶν ἱστορικῶν λόγων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ συγχρόνου πρὸς τὸν Λέοντα τῆς ἐπιγραφῆς Μιχ. Ψελλοῦ, ὑπὸ Σάθα, ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Ε' σελ. λθ' κ. ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πολλάκις ἀντιτιθέμενοι εἰς τὰς πλεονεκτικὰς τῶν βυζαντινῶν ὑπαλλήλων διαθέσεις ἢ μόνοι ὑπερασπιζόμενοι ἀπὸ διαφόρων ἐπιδρομέων τὴν πόλιν καὶ προνοοῦντες διὰ τὴν ἄμυναν αὐτῆς [1] αἱ Ἀθῆναι ηὐτύχησαν νὰ ἔχωσι κατὰ καιροὺς εὐγενεῖς ἐκκλησιαστικοὺς ἀρχηγούς, ὡς ὁ Ἀκομινᾶτος καὶ ὁ ἡμέτερος Λέων, ὅστις ἐκ τῶν ἀξιωμάτων, ἅτινα ἔφερε ἦτο καὶ πρὸ τῆς ἀρχιερατείας του ἐξέχον πρόσωπον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου. Ἡ εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή, δι᾽ ἧς μαρτυρεῖται ὡς ἱδρυτὴς πύργου ὁ Λέων, εἶνε τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀξίας, ἣν οἱ ἐπίσκοποι Ἀθηνῶν εἶχον κατὰ τὸν ΙΑ´ καὶ ΙΒ´ αἰῶνα.

Εἰκ. 16. Ἐπιγραφὴ ἀρχαίων χριστιαν. χρόνων.

Δευτέραν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν εὕρον ἐν τῷ τάφῳ Α (εἰκ. 16).

Εἶνε τμῆμα πλακὸς λίθου ὑποφαίου, ἐλλιπὴς ἄνω, διασῴζουσα κατὰ τὸ μέσον τῆς πρώτης σειρᾶς τὴν βάσιν Σταυροῦ, ἔχει δ᾽ ἐν τέλει κεχαραγμένον φύλλον κισσοῦ ἐκ τῶν συνήθως ἀντὶ στίξεως εἰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς εὑρισκομένων (ὕψος πλακός: 0,34, πλάτ. 0,27 καὶ πάχ. 0,06 μ.). Δύναται ν᾽ ἀναγνωσθῇ οὕτω:

(Κοιμη + τήριον)
ΑΝ)ΔΡΕΑ ΜΙΛ(..)
ΚΑΙ ΘΕΟΔΩ(Ι)ΡΑϹ
ΤΗϹ ΤΟΥΤΟΥ Μ(Η
ΤΡΟϹ

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἐπιτύμβιος πλὰξ ἀρχαίων χριστιανικῶν χρόνων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῶν γραμμάτων, ἅτινα εἶνε βαθέως κεχαραγμένα καὶ συμμετρικά· τὴν ἀρχαιότητα μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τέλει στίξις.

Ὅτι ἐπὶ τοῦ τεθραυσμένου ἄνω μέρους τῆς πλακὸς ἠδύνατο μεταξὺ τῶν κεραιῶν τοῦ σταυροῦ νὰ ὑπάρχῃ ἡ συνήθης εἰς τὰς ἐπιταφίους ἐπιγραφὰς τῆς Ἀττικῆς λέξις: Κοιμητήριον: δηλοῦται ἐξ ἄλλων ὁμοίων ἐπιγραφῶν τῶν Ἀθηνῶν [2].

Τὸ ὄνομα Ἀνδρέας εἶνε ὁμοίως σύνηθες ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς

[1] Βλέπε Γρηγοροβίου Ἱστορίαν Ἀθηνῶν, σελ. 337 κ. ἑ.

[2] Τὴν λέξιν Κοιμητήριον εὑρίσκομεν ἢ μεταξὺ τῶν κεραιῶν τοῦ Σταυροῦ ἢ προτάσσεται αὐτῆς ὁ σταυρὸς ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ἢ τίθεται εἷς ἢ καὶ πλείονες σταυροὶ ἄνω· πρβλ. C. I. Gr. IV. Nº 9310–9316, Κουμανούδη, Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι. Nº 3543. 3545. 3611 κ. ἑ., Bayet, De titulis Atticae chr. Nº 17 κ. ἑ. καὶ Κ. Κωνσταντοπούλου, ἐν Ἁρμονίᾳ 1900, σελ. 21 κ. ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀττικῆς[1] ἡ δὲ παρακειμένη ἐλλιπὴς λέξις ἦτο πάντως ἐπίθετον τοῦ Ἀνδρέου, δυσκόλως δυναμένη νὰ συμπληρωθῇ[2].

Τέλος παρὰ τὸν αὐτὸν τάφον Α ἀνευρέθη καὶ ἐπιγραφὴ ἑλληνικῶν χρόνων, ἣν ἁπλῶς παραθέτω ἐνταῦθα (εἰκ. 17).

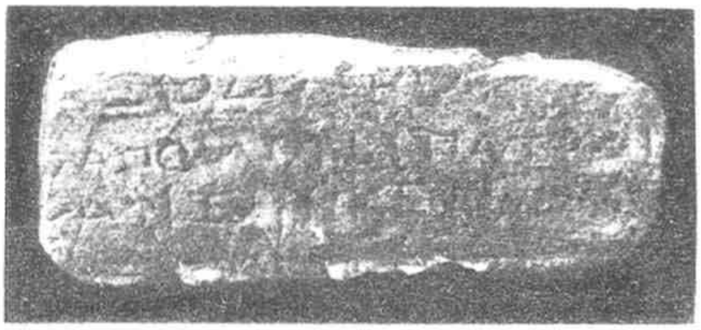

Εἰκ. 17. Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐπιγραφή.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως:

ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΠΑΤΡΩΙ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Εἶνε ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου (ὕψος 0,15, πλάτ. 0,35, πάχ. 0,19) τεθραυσμένη ἄνω καὶ προέρχεται προφανῶς ἐκ τοῦ Ναοῦ τοῦ ***πατρῴου Ἀπόλλωνος,*** ὃν ὁ Παυσανίας (Ι 34)[3] τοποθετεῖ ἐν τῇ Ἀγορᾷ μεταξὺ τῆς Στοᾶς τοῦ Διὸς Ἐλευθερίου καὶ τοῦ Μητρῴου[4]. Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρα εὐνόητον εἶνε ὅτι μετεφέρθη ἐκ τοῦ οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρέθη χώρου, ἔνθα ὁ Ναὸς τοῦ πατρῴου Ἀπόλλωνος, ὡς οἰκοδομήσιμος ὕλη.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

[1] Πρβλ. C. I. Gr. IV, Nº 9404. Κουμανούδη, ἔνθ' ἀνωτ. Nº 3545, 3582 κλπ.

[2] Πολλάκις δηλοῦται καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τεθνεῶτος, ὡς συρικαρίου, μυλωναρίου κλπ. ἡ ἡμετέρα ὅμως ἐπιγραφὴ ἀπαιτεῖ τὴν συμπλήρωσιν μόνον 2-3 γραμμάτων, διὸ καὶ ὡς ἐπίθετον ἢ ὡς δηλωτικὸν ἐπαγγέλματος πρέπει ἡ λέξις νὰ ἑρμηνευθῇ.

[3] Βλέπε ἔκδ. Παυσανίου ὑπὸ Hitzig, 1896, σελ. 7. πρβλ. καὶ σημ. ἐν σελ. 142, ἔνθα ἐκτίθεται τὸ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ πατρῴου Ἀπόλλωνος πρόβλημα.

[4] Πρβλ. Judeich, Topographie von Athen, 1905, σελ. 307 κ. ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΒΕΡΟΙΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

ΥΠΟ ΑΝΑΣΤ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ

...

Τὰς κατωτέρω δημοσιευομένας τριάκοντα δύο ἐπιγραφὰς ἀνεῦρον ἐν Βεροίᾳ καί τισι τῶν πέριξ χωρίων (Ῥάχωβα, Ἀσώματος, Μπραϊνάταις, Βόσοβα) κατὰ τὸ διάστημα τῆς αὐτόθι παραμονῆς μου ὡς ἐπιστράτου (Ὀκτ. 1915 ~ Φεβρ. 1916). Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων μία μὲν ἀνήκει εἰς τὰ τέλη τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος (ὑπ' ἀρ. 1), εἴκοσιν ἓξ δὲ εἰς τοὺς πέντε πρώτους μετὰ Χρ. αἰῶνας καὶ πέντε εἶναι ἀσφαλῶς βυζαντιναί. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὕλην μία (ὑπ' ἀρ. 1) εἶναι ἀναθηματική, δύο ἀπελευθερωτικαὶ (2, 3), πέντε τιμητικαὶ (4, 8: 12. 14. 15), δύο ἄλλαι ἀναγράφουσι πιθανῶς ἐκκλησιαστικὰ ῥητὰ (29, 30), αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι εἶναι ἐπιτύμβιοι.

Ἀριθ. 1.

Βέροια. Λίθος μαρμάρινος, ὀρθογώνιος ὕψ. 0.50. πλάτ. 0.71. πάχ. 0.21 μ. Εὑρέθη τῷ 1912 κατὰ τὴν κατεδάφισιν οἰκίσκων τινῶν πρὸς βορρᾶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου. Ἄνω καὶ κάτω, κατά τε τὴν κυρίαν ὄψιν καὶ τὰς στενὰς πλευράς, ἔφερέ ποτε κυμάτια, ἀπολαξευθέντα κατὰ τὴν μεταγενεστέραν τοῦ λίθου χρῆσιν. Ὁ λίθος οὗτος θὰ ἀνῆκε βεβαίως μιᾷ τῶν πλευρῶν ὀρθογωνίου βάθρου (βωμοῦ;). Τοῦτο συνάγεται ἀσφαλῶς ἔκ τε τῆς ὑπάρξεως δύο μὲν πιομόρφων τόρμων συνδέσμων ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας του, ἀναθυρώσεως δὲ παρὰ τὰς τρεῖς ἀκμὰς τῆς ὀπισθίου αὐτοῦ ὄψεως. Καὶ ἂν μὲν τὸ εἰρημένον βάθρον ὑπεβάσταζε τὴν πλίνθον ἀναθήματος ἢ τὴν ἐσχάραν βωμοῦ ἀγνοοῦμεν· τίς ὅμως ἦτο ὁ ἀναθεὶς καὶ εἰς τίνα θεότητα ἀνέθηκε μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς, χαραχθείσης ὀλίγον κάτωθεν τοῦ στέφοντος κυματίου (Εἰκ. 1).

Εἰκ. 1.

Ἀπολλωνίδης Λεξιλάου ἱερεὺς
Ἀταργάτει Σωτείραι.

Ὕψ. γραμ. 0.018. Διάστ. 0.015. Κενὰ μεταξὺ τῶν λέξεων 0.027. 0.045. 0.036.

Ἡ ἐπιμελὴς χάραξις καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἡ σμικρότης τοῦ Ο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ Ω ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ γράμματα, ἐπὶ δὲ τούτοις αὐτὸ τὸ τοῦ ἀναθέτου ὄνομα ἐλέγχουσι σαφῶς ἑλληνιστικοὺς χρόνους καὶ δὴ τέλη τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος. Τὸ παρὰ συγγραφεῦσι σύνηθες Μακεδονικὸν ὄνομα **Ἀπολλωνίδης** ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς μόνον παρὰ Δήμιτσᾳ Μακεδ. 139, **Δεξίλαος** δὲ δὲν εὑρίσκεται ἐν Μάκεδον. ἐπιγραφαῖς. Ἡ δοτικὴ **Ἀταργάτει** δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ πρωτόκλιτος [1], γνωστοῦ ὄντος, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ διὰ τοῦ **ει** γραφὴ τῆς δοτικῆς ἦτο ἐπικρατεστέρα τῆς διὰ τοῦ **ηι** (Meisterhans-Schwyzer Gramm. d. att. Inschr.[3] σ. 39 § 10).

Λατρεία Ἀταργάτιος ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ τοῦ Werner Baege [2] συναγωγῇ τῶν Μακεδονικῶν ἱερῶν καὶ λατρειῶν. Ὡς δ' ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μαρτυρεῖ, ἡ νέα αὕτη λατρεία θὰ εἰσήχθη ἐκ Συρίας [3] εἰς Μακεδονίαν κατὰ τὸν ἀπὸ τῶν Διαδόχων καὶ ἑξῆς ἐπικρατήσαντα θρησκευτικὸν συγκρητισμόν, πάντως δ' ὅμως ἐνωρίτερον τῆς εἰσαγωγῆς τῶν Αἰγυπτίων θεοτήτων [4].

Ἐν δὲ τῇ Βεροίᾳ ἡ λατρεία τῆς Ἀταργάτιος διετηρήθη ἐπὶ πέντε τοὐλάχιστον αἰῶνας, ὡς γίγνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων δύο χρονολογημένων ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μὲν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐχαράχθη εὐθὺς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀπολλωνίδου, ἡ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπὶ τῆς δεξιᾶς στενῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ λίθου.

Ἀριθ. 2.

Εἰκ. 2.

Ἔτους ΑΟΣ Σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΖΠΤ', Πα-
νήμου ζι', Κορνηλία Διονυσία, ἔχου-
σα τέκνων δίκαιον, ἐστηλογράφησα
τῇ θεῷ Συρίᾳ Παρθένῳ κοράσιόν μου ὀ-
νόματι Σωτηρίαν, ὡς ἐτῶν τριάκοντα, οἰ-
κογενές.

[1] Ὁ πρωτόκλιτος τύπος Ἀταργάτη ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ Ῥωμ. χρόνων Le Bas-Waddington 1890.

[2] De Macedonum sacris 1913.

[3] Λατρείαν Ἀφροδίτης Συρίας ἐν Αἰτωλίᾳ μνημονεύουσιν ἐπιγραφαὶ ἐκ Φιστύου (I. G. S. III 417, ΠΑΕ 1908 σ. 95 ἑ.). Στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁ Bazin (Arch. M. S. 1864, 369) καθώρισεν ὡς χρόνον εἰσαγωγῆς τῆς Συρίας θεοῦ εἰς Αἰτωλίαν τὰς ἀρχὰς τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος. Ἔτι ἐνωρίτερον, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, χρονολογεῖ τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν ὁ Woodhouse ἐν Aetolia, 201. Περὶ τῆς ἐν γένει λατρείας τῆς Ἀταργάτιος ὅρα Cumont ἐν Pauly-Wiss. RE 2, 1896.

[4] Περὶ τούτων πλείονα παρὰ Lafaye: Histoire du culte des divinités Alex. hors de l'Égypte 1884 καὶ Perdrizet ἐν BCH XVIII (1894) 417 ἑ.

19

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ύψ. γραμ. 0.026.

Διὰ της ἄνω επιγραφῆς ἡ Κορνηλία Διονυσία, δυνάμει τοῦ «δικαίου τῶν τέκνων», ὃ ἐκέκτητο, ἀπελευθεροῖ δι' *ἀφιερώσεως* εἰς τὴν Συρίαν Παρθένον (= Ἀταργατιν)[1] τὴν τριακονταετῆ που αὐτῆς δούλην Σωτηρίαν.

Ἐν Μακεδονίᾳ τῇ τε ελευθέρᾳ και τῇ Ρωμαϊκῇ αποκλειστικὸς ἐν χρήσει τρόπος ἀπελευθερώσεως, μέχρι καὶ τοῦ 4ου μ. Χ. αιῶνος, ἦτο ὁ διὰ τῆς ἀφιερώσεως τοῦ ἀπελευθερουμένου εἰς τινα θεότητα (Thalheim ἐν P. Wiss. RE 7, 98). Εἶναι δ' ὁ τρόπος οὗτος ἐν γένει και ὁ αρχαιότατος (πρβλ. Calderini, Manomissione in Grecia σ. 96). Καὶ δὲν ἀναφέρεται μεν ρητῶς ἐνταῦθα, ὡς ἀλλαχοῦ, ἀφιέρωσις, ἀλλὰ ταύτην ἀναμφιβόλως τὴν σημασίαν θὰ ἐκτήσατο συν τῇ χρήσει τὸ απαντῶν ενταῦθα ῥῆμα ***«ἐστηλογράφησα»***[2] δοτικῇ χαριστικῇ συνταχθὲν και ὑποκαταστῆσαν, βεβαίως χάριν βραχυλογίας, τὴν τυπικὴν φράσιν «ἐχαρισάμην και ἐστηλογράφησα», ἣν εὑρίσκομεν ἐν επιγραφῇ Ἐδέσσης, δημοσιευθείσῃ ὑπὸ Π. Ν. Παπαγεωργίου ἐν *'Αθηνᾶς* τόμ. XII, 71 = R.É.G. 1899, 169 ἑ.

Ὅσον δ' ἀφορα εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐχαράχθη ἡ επιγραφή, οὗτος παρέχεται κατά τε τὴν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης τοῦ Αὐγούστου (Σεπτ. 31 π. Χ.) χρονολογικὴν ἀφετηρίαν, ***ετους ΑΟΣ Σεβαστοῦ,*** καὶ τὴν ἀπὸ τῆς οριστικῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (148 π. Χ.), ***ΖΠΤ'***. Ἀντιστοιχοῦσι δ' ἀμφότεροι οἱ αριθμοὶ οὗτοι προς τὸ ἔτος 239 μ. Χ.[3]

Τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σωτηρίας ἐνήργησεν ἡ Ρωμαία πάντως Κορνηλία Διονυσία ***«εχουσα τέκνων δίκαιον»***. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἡ ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ «jus (trium) liberorum habens» τῶν λατινικῶν επιγραφῶν C. I. L. VI, 2 10246, 10247 VIII 4573. Κατὰ τὸν Γάϊον (Inst. I 194, III 44), δυνάμει τοῦ jus trium liberorum, Ρωμαία δέσποινα, μήτηρ τριῶν γνησίων ἢ εἰσποιήτων τέκνων, ἀπηλλάσσετο τῆς κατὰ νόμον κηδεμονίας, «χρηματίζουσα χωρὶς κυρίου», καθὰ ἐν τοῖς παπύροις[4] λέγεται.

Ἐτελέσθη δ' ἡ ἀπελευθέρωσις τῇ 17ῃ τοῦ μηνὸς ***Πανήμου,*** ὅστις, κατὰ Σουίδαν ἐν λ., εἶναι «μὴν Μακεδονικὸς» ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἀττικὸν Σκι-

---

[1] Πρβλ. Παυσ. VII 26 7, Στράβ. XVI, 2 27.

[2] Τὸ ῥῆμα στηλογραφῶ ἀπαντᾷ παρὰ μεταγενεστέροις συγγραφεῦσι σημαῖνον ἔγγραφω ἐπι στήλης ζωγραφῶ, ἐν γένει περιγράφω. Φίλ. 1 477, 28. Εὐμαθ. Ἰσμ. 442. Ἡσύχ. ἐν λ. στηλιτης, Εὐστάθ. 278, 76 Θεοδώρητ. ἐν Ψαλμ. 15. Κωνστ. Μανασσης Χρον. 4789.

Πλὴν τῆς μνημονευθείσης επιγραφης στηλογραφίαν ἀναφερουσι και αἱ ἐξ Ὑπατης ἐπιγραφαι Le Bas Wadd. 1131 καὶ 1134 = BCH 1891, 334.

[3] Περι τῆς Μακεδονικης χρονολογίας κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ἰδε Kubitschek ἐν Arch. Epigr. Mitt aus Ö. U. 1890 σ. 120 ἑ. καὶ P. W. RE 1636.

[4] B. G. U 94, 96, 131, 717, 863, 920 C. P. R. 3, 9, 63, 140, 176, 227 Pap. Lond. II 1716. Pap. Grenf. II 85 Pap. Lips. 3 Is. 7 IIs,4,8. 5 IIs,5 29, 2. Arch. fur Papyrusforsch. I 299, 17.

Ἡ αὐτὴ εκφρασις ευρηται καὶ ἐν δυσὶν ἐπιγραφαῖς Ἐδέσσης (Ἀθηνᾶς XII, 71).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ροφοριῶνα. Ἐν τούτοις τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀπαντᾷ συχνάκις καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι (Hofmann die Makedonen σ. 103).

Παρατηρητέον ἐν τέλει, ὅτι ἡ τριακονταετὴς Σωτηρία [1] χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα, καθὰ καὶ πολλαχοῦ, τυπικῶς ὡς ***κοράσιον*** προστιθεμένου καὶ τοῦ νομικῶς ἀναγκαίου ἐπιθέτου ***οἰκογενὴς*** (=ὁ ἐν τῷ οἴκῳ γεννηθείς, verna Πλάτ. Μέν. 82 B, Πολύβ. 40. 2. 3).

Εἰκ. 3.

Ἀριθ. 3. (Εἰκ. 3).

Ἔτ]ους ΓqC Σεβ[ασ-
τοῦ καὶ θεοῦ Ξανδ[ι
κοῦ λ΄ Ἀππία Παννυ-
χίς, ἔχουσα τέκνων
δίκαιον, ἐστηλο[γρά-
φησα τῇ θεῷ Συ[ρ-
ίᾳ Παρθένῳ πα[ι-
δάριον ὀνόμα-
τι Πάννυχον,
ὡς ἐτῶν δεκαολτώ,
τὸ γεννηθὲν ἐκ πα[ι-
δίσκης μου Νυμφοδώ[ρας

Ὕψ. γρ. 0.023.

Ὁ ρυθμὸς τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι μεῖγμα μεγαλογραμμάτου καὶ μικρογραμμάτου (λ. ρ. ω). Τὸ προοίμιον εἶναι περίπου ὅμοιον τῷ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς, ἥτις θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, ἀφ᾽ οὗ ἄλλως καὶ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἀμφοτέραις παραπλήσιον. Ἐνταῦθα ἡ Ῥωμαία Ἀππία Παννυχίς, δυνάμει τοῦ «δικαίου τῶν τέκνων», ἀπελευθεροῖ, δι᾽ ἀφιερώσεως εἰς τὴν Ἀτάργατιν, τὸν δεκαοκταετῆ που Πάννυχον, υἱὸν τῆς δούλης της Νυμφοδώρας. Κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 146 τὸ ΓqC (=293) τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 261 μ. Χ.

Παρατηρητέον ὅτι ἐνταῦθα ἡ μὲν χρονολογία παρέχεται μόνον ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης τοῦ Αὐγούστου, ὅστις ἀποκαλεῖται ἐνταῦθα Σεβαστὸς καὶ θεός. Ἐγράφη δὲ τὸ θεοῦ ἐπιτμητικῶς ΘΥ, ὡς ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Παννύχου ἐτελέσθη ***Ξανδικοῦ λ΄.*** Κατὰ Ἰωάννην τὸν Λυδὸν (ἐν τῷ περὶ μηνῶν) «Μάρτιος.... Ξανδικὸς παρὰ Μακεδόσιν». Ἀφ᾽ ἑτέρου ὅμως κατ᾽ Εὐσέβιον (Περὶ Παλαιστίνων μαρτύρων, προοίμ. 4 καὶ 7) «Ξανδικοῦ μηνὸς δευτέρα εἴη ἂν (ἡ) πρὸ τεσσάρων Νοννῶν Ἀπριλλίων». Ὅθεν

[1] Τὸ ὄνομα Σωτηρία φέρουσι συνηθέστατα ἐν παρομοίαις ἐπιγραφαῖς δοῦλαι π. χ. Bannack Delphische Inschr. 2151, BCH 1898, 30, Ἀρχ. Ἐφημ. 1904 στ. 115.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἡ 1η τοῦ μηνὸς Ξανδικοῦ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν 1ην Ἀπριλίου, ὅπερ δὲν φαίνεται ὀρθόν, καθόσον ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Θεσσαλονίκης, δημοσιευθείσης ὑπὸ Heuzey, Mission 276 = Δήμ. 365, ἐξάγεται ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ 1η Ξανδικοῦ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν 12ην Μαρτίου. Τὸ ὄνομα Ξανδικὸς μέχρι τοῦδε ἀνερμήνευτον (Χατζιδάκις ἐν Ἐπετηρ. Ἐθν. Πανεπ. 1911 σ. 105).

Ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα ***Παννυχίς, Πάννυχος*** και ***Νυμφοδώρα*** παρατηρῶ, ὅτι δὲν ἀπαντῶσιν ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς (τουλάχιστον παρὰ Δήμιτσα). Τὸ πρῶτον εἶναι συνηθες ὄνομα εταιρῶν (Πρβλ. Pape-Benseler G. E. ἐν λέξει).

Παιδάριον και ***παιδίσκη*** εἶναι τυπικὰ ἐπίθετα τῶν ἀπελευθερουμένων, ἄσχετα πρὸς τὴν ἡλικίαν.

Ἐν στίχῳ 10ῳ ἀντι οκτὼ ἐγράφη ***ὀλτό,*** προφανῶς κατὰ λάθος τοῦ χαράκτου.

Ἀριθ. 4.

Ὑπὸ τὴν Ἁγ. Τράπεζαν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Πλὰξ μαρμαρίνη 0.97 × 0.64 × 0.07. Ἐντὸς πλαισίου πλάτους 0.075 ἡ ἐπιγραφή: (Εἰκ. 4).

Εἰκ. 4.

Τὸν διὰ βίου ἀρχιερῆ τῶν Σεβαστῶν
και ἀγωνοθέτην τοῦ κοινοῦ Μακε-
δόνων Κ. Ποπίλλιον Πύθωνα π[ρεσ-
βεύσαντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος Βεροί-
ας ἐπὶ θεὸν Νέρουαν ὑπὲρ τοῦ μόνην
αυτὴν ἔχειν τὴν νεωκορίαν τῶν Σε-
βαστῶν καὶ τὸ της μητροπόλεως ἀξίω-
μα, καὶ επιτυχόντα, καὶ δόντα εν τω
τῆς ἀρχιερωσύνης χρόνω τὸ επικε-
φάλιον ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας, καὶ ο-
δοὺς ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκευάσαν-
τα, καὶ καταγγείλαντα, καὶ ἀπάγοντα
εις Ἀκτίους αγῶνας ταλαντιαίους,
θυμελικους καὶ γυμνικούς, δόν-
τα θηριομαχίας διὰ παντοίων ζώων
ἐντοπίων καὶ ξενικῶν, και μονομαχί-
ας, ποιησάμενον δὲ κι σείτων παραπρά-
σεις, κὶ σιτευωνήσαντα ἐν καιροῖς ἀνανκίοις,
κὶ διαδόμασιν παρ᾽ ὅλον τὸν τῆς ἀρχιαιρω-
συνης χρόνον πανδήμοις [κ]ατὰ πᾶσαν συ-
νοδον υποδεξάμενον τὴν ἐπαρχείαν, καὶ
γυμνασιαρχίαις κοινῇ πᾶσιν ἑαυτὸν ευχρη-
στον ἐν παντὶ χρόνω παρασχόμενον, κὶ κα-
τ᾽ ἰδίαν προσηνῆ πολείτην φυλὴ Πευκαστι
κὴ τὸν ευεργέτην. Ἐπεμελήθη Διοσκουρίδης
Ἀλεξάνδρου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὕψ. γραμ. 0.023. Διάστ. 0.015. Συμπλοκαὶ (Εἰκ. 5).

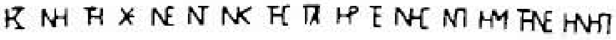

Εἰκ. 5.

Στ. 1 και 2. Τον διὰ βίου ἀρχιερη τῶν Σεβαστῶν. Περὶ τοῦ συνηρημένου τύπου ἀρχιερῆ ὅρα Χατζιδάκιν Ἀκαδ. Ἀναγν. II 362. Περὶ δὲ τῶν ἀξιωμάτων ἐν τῳ ἀνατολικῳ τμήματι τοῦ Ρωμαϊκου Κράτους Marquardt Stvw. I², 213· Liebenam Stadteverwaltung im rom. Kaiserreiche 358 και Pauly-Wiss. RE ἐν λέξει ἀρχιερεύς.

Στ. 2. Τοῦ κοινου Μακεδόνων. Τὸ κοινὸν Μακεδόνων ἀναφέρεται καὶ ἐν δυσὶν ἑτέραις ἐπιγραφαῖς Βεροίας Delacoulonche Berceau de la puissance Macedonienne 35, 44. C. I.G 2007. Syll.² 262 = BCH 1911, 441 καὶ ἐπὶ νομισμάτων ἀπὸ Δομιτιανοῦ καὶ ἑξῆς. Eckel II 64, 110 Mionnet I 554-562 Suppl. III σ. 8, 14, 223, 231 Head Catalogue of greek coins Maced. σ. 22. Gabler Die Ant. Münzen Nordgriechenlands 1906 σ. 80 ἑ. Κατὰ τὸν Beloch (Griech. Gesch. III 388) τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων θὰ συνεκροτήθη κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ ἐπελθοῦσαν ἀναρχίαν, τοῦθ' ὅπερ ὅμως αντικρούει ὁ W. W. Tarn (Antigonos Gonatas 181 σημ. 45).

Στ. 3. Ὁ Κ. Ποπίλλιος Πυθων ἐτιμήθη ἐν Βεροίᾳ καὶ δι' ἄλλων δύο ἐπιγραφῶν (Delacoulonche ἔ. ἀ. 35, 37 = Δήμ. 60, 51). Ἐκ τῆς μιας δὲ τούτων μανθάνομεν, ὅτι τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ τιμωμένου ἦτο Κόϊντος Ποπίλλιος Πρόκλος Ἰουνιανὸς Πύθων.

Στ. 5. Ἐπι θεὸν Νέρουαν. Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης εξάγεται ὅτι ἡ ἡμετέρα επιγραφὴ εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ 96 μ. Χ. ὅτι δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Νέρουας συνεχώρησε τῇ Βεροίᾳ τὸ τῆς μητροπόλεως αξίωμα ἐγνωρίζομεν καὶ ἐξ ετέρας ἐπιγραφῆς Delacoulonche 44 = Δήμ. 55.

Στ. 6. Τὴν νεωκορίαν τῶν Σεβαστῶν. Νεωκόρος καὶ μητρόπολις ὀνομάζεται ἡ Βέροια καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐπιγραφῇ (251 μ. Χ.) δημοσιευθείση ὑπὸ Woodward ἐν BSA XVIII 148, καὶ ἐπὶ νομισμάτων Gabler, die Ant. Münzen Nordgriech. 23.

Στ. 9-10. Ἐπικεφάλιον. Παρὰ [Ψευδ]Ἀριστοτέλει II, 1, 4 καὶ Κικέρωνι Ad. Att. V, 16 ἀπαντᾷ ἡ λέξις ἐπικεφάλαιον σημαίνουσα τὴν ἐκ τῆς σατραπείας πρόσοδον. Ἐν παπύροις ἀπαντᾴ ὑπὸ τὸν αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα τύπον ***ἐπικεφάλιον*** Wilcken, Gr. Ostr. 449. Εὕρηται δ' ἡ λέξις αὕτη ὁμοίως καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Μυσίας BCH XVII, 554 καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν κεφαλικὸν φόρον.

Στ. 11. Ὁδοὺς ἐκ τῶν ιδίων ἐπισκευάσαντα. Συχνοτάτη εἶναι ἡ ὑπὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἰδιωτῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνάληψις ἐκτελέσεως ἔργων ὁδοποιίας (πρβλ. Liebenam Stvw. im röm. Kaiserreiche 1900 σ. 151).

Στ. 12. Ἀπάγοντα. Περίεργος ἡ χρῆσις τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεστῶτος ἀντὶ τῆς τοῦ ἀορίστου, ἣν ἀνέμενέ τις ἐνταῦθα (καταγγείλαντα, δόντα, ποιησάμενον κλπ.).

Στ. 13. Εἰς Ἀκτίους ἀγῶνας. Ἄγνωστον ἂν πρόκειται περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἢ τῶν ἐν Ἀκτίῳ ἢ ἀλλαχοῦ τελουμένων Ἀκτίων [1].

Στ. 17. Σείτων παραπράσεις = ἀγορὰς σίτου εἰς ὑψηλὴν τιμὴν καὶ μεταπωλήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ Δημόσιον εἰς τιμὴν μικροτέραν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ προμηθευτοῦ. Ἡ λέξις παράπρασις εὕρηται καὶ ἐν τρισὶν ἑτέραις ἐπιγραφαῖς BCH XI 307. Μουσεῖον καὶ Βιβλ. τῆς Εὐαγγ. Σχολ. 1876-78 σ. 95 καὶ BCH 1904, 428. Περὶ τῆς σημασίας ὅρα Wilhelm ἐν Arch. Epigr. Mitt. aus Ö. U. XX, 75 ἑ.

Στ. 17. Κὶ — ἀνανκίοις (ἐπικεφάλιον κλπ.). Ἀντὶ τοῦ ***αι*** ἐτέθη (εἰς τὸ ***καὶ*** οὐχὶ πάντοτε) συμφώνως τῇ Μακεδονικῇ προφορᾷ ***ι***.

Στ. 24 φυλὴ Πευκαστική. Ἡ φυλὴ αὕτη εἶναι ἄλλοθεν ἀμαρτύρητος. Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν μόνον τὸ Μακεδονικώτατον ὄνομα Πευκέστης [2], ὅπερ ὁ Fick εἶχεν εἰκάσει ὡς ἐθνικὸν Gr. Pers.[2] 337. Ἡ εἰκασία δ' αὕτη τοῦ Fick ἐπεκυρώθη δι' Ἀκαρνανικοῦ ψηφίσματος I. G IX 1. 484, ἐν ᾧ ἀναφέρεταί τις Κλεοφάνης .... πήτου Χάων Πευκεστός. Κατὰ δὲ τὸν Dittemberger τὸ Πευκεστὸς τοῦτο δὲν εἶναι, ὡς ἐνομίζετο, ὄνομα κύριον ἀλλ' ἐθνικόν, ἔχον πρὸς τὸ Πευκέστας ὡς τὸ Ὀρεστοὶ πρὸς τὸ Ὀρέσται. Κατὰ ταῦτα καὶ φυλὴ Πευκαστικὴ = φυλὴ Πευκαστῶν ἢ Πευκεστῶν. Ἡ ἡμετέρα λοιπὸν ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ὑπὸ Πευκαστῶν (συγγενῶν τῶν Χαόνων) οἰκούντων ἐν Βεροίᾳ, πρὸς τιμὴν τοῦ Κ. Ποπιλλίου Πύθωνος εὐεργετήσαντος πολλαχῶς τὴν ἐπαρχίαν.

Στ. 25. Διοσκουρίδης. Περὶ τῆς μεγάλης χρήσεως τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν Μακεδονίᾳ ὅρα Predrizet ἐν Cultes et Mythes σ. 83.

Παρατηρητέα ἐν τέλει τὰ περίεργα σχήματα τοῦ ***ε*** καὶ ***σ*** (Εἰκ. 6), ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ ὑπὸ Woodward BSA XVIII 147 δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἔνθα, λόγῳ τοῦ πρωτοφανοῦς σχήματος τοῦ σ, ὁ Woodward ὑπέλαβε ὅτι προὔκειτο λάθος τοῦ χαράκτου. Ἀλλὰ ἡ ἐπανειλημμένη χρῆσις τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ πείθει, ὅτι οὕτως ἐγράφετο τὸ σ ἀρχομένου τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος, τοὐλάχιστον ἐν Βεροίᾳ. Τὸ νέον δὲ τοῦτο σχῆμα τοῦ Σ δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ πίνακι τοῦ Larfeld Gr. Epigr.[3] 273.

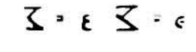

Εἰκ. 6.

[1] Περὶ Ἀκτίων ὅρα Saglio ἐν Daremb.-Saglio Dict. d. Ant. ἐν λέξει Actia.

[2] Ἀρρ. Ἀναβ. III 5, 5 VI, 9, 3. VI, 28, 3. Ἰνδ. 18, 6 Ἀθην. Δειπν. XIV 614 Πλουτ. Εὐμ. 13. Ἀλέξ. 41 Διόδ. Σικ. 17. 99 Δέξιππος π. Φωτίῳ κώδ. 82 Πολύαιν. 4, 6, 13. 8, 3. Τὸ ὄνομα Πευκέστης ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μακεδονικῇ ἐπιγραφῇ δημοσιευθείσῃ ὑπὸ Perdrizet ἐν BCH 1894 433. IG IX 1,4483.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀριθ. 5.

Βάθρον μαρμάρινον ἐπιτύμβιον ὕψ. 1.08, πλ. βάσ. 0.44, κορμ. 0.41 × 0.32, ἄνω καὶ ὄπισθεν ἀκατέργαστον. Ἐπὶ τῆς προσόψεως καὶ κατὰ τὰ πλάγια ἀκρωτήρια κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ στρογγύλος δίσκος. Εὑρέθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ ἔναντι τῆς ἐκκλησίας Ἁγ. Ἀντωνίου. Φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν καταλαμβάνουσαν καὶ αὐτὰ τὰ κυμάτια τῆς στέψεως καὶ τῆς βάσεως (Εἰκ. 7).

Τὴν περικαλλέα Παρ-
θενόπην κλυτὸν
εἶδος εχουσαν
δέξατο Φερσε-
φόνη χῶρον
ἐς ευσεβέων.
Ὦ Φθόνε καὶ Πλου-
τευ, συλήσας χρυ-
σεον ἄνθος
καὶ χείρας γονέων
ἐλπίδας ἐσθλοτάτας!
Ει τοι καὶ τέθνηκεν
(ἀ]πιστείη γὰρ εχει με)
π]ῶς θείας μορφῆς
ἡ]ψατο μοῖρα πικρά;
οὐ] γὰρ καὶ μέτρον ἡ[λι-
κ]ίας ἐπὶ γῆρας ἀνῆλθ[ε
ε]ἶχες ἐλεῖν ψυχήν,
ἥ]νπερ ἄωρον εχεις.
Πάντων γὰρ τέκνον ἦν,
πάντες φιλέεσκον ὁμοί[α
Παρθενόπην, Ἄιδη,
νῦν συ μόνος κατέχεις!
Ἀχιλλευς Παρθενοπ[η
τῇ θυγατρὶ μνείας [χάριν.

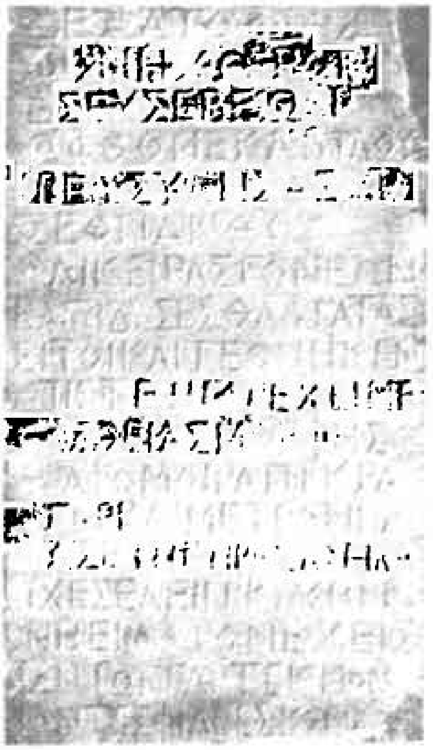

Εἰκ. 7.

Ὕψ. γρ. 0.027.

Τὸ ἀνωτέρω ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα χαραχθέν, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὕφους φαίνεται κατὰ τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα, ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἐλεγειακῶν διστίχων καὶ ἑνὸς πεζοῦ στίχου, ὧδε:

Τὴν περικαλλέα Παρθενόπην, κλυτὸν εἶδος ἔχουσαν
— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡
δέξατο Φερσεφόνη χῶρον ἐς ευσεβέων
— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ‖ — ◡ ◡ — ◡ ◡ —
Ὦ Φθόνε καὶ Πλουτεῦ συλήσας χρύσεον ἄνθος,
— ◡ ◡ — — — — — — — ◡ ◡ — ◡
καὶ χείρας γονέων ἐλπίδας ἐσθλοτάτας!
— — — ◡ ◡ — ‖ — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

εἴ τοι καὶ τέθνηκεν (ἀπιστείῃ γὰρ ἔχει με)·
— — — — — ∪ ∪ — — — ∪ ∪ — ∪
πῶς θείας μορφῆς ἥψατο μοῖρα πικρά;
— — — — — || — ∪ ∪ — ∪ ∪ —
οὐ γὰρ καὶ μέτρον ἡλικίας ἐπὶ γῆρας ἀνῆλθε,
— — — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪
εἶχες ἑλεῖν ψυχῆν, ἥνπερ ἄωρον ἔχεις
— ∪ ∪ — — — || — ∪ ∪ — ∪ ∪ —
πάντων γὰρ τέκνον ἦν, πάντες φιλέεσκον ὁμοῖ[α
— — — ∪ ∪ — — — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪
Παρθενόπην, Ἅιδη, νῦν σὺ μόνος κατέχεις.
— ∪ ∪ — ∪ ∪ — || — ∪ ∪ — ∪ ∪ —
Ἀχιλλεὺς Παρθενόπῃ τῇ θυγατρὶ μνείας [χάριν.

Ἐν τῷ τέλει τοῦ 9ου στίχου ὁ λίθος παρέχει, προφανῶς λόγῳ ἐλλείψεως χώρου ἁπλῶς ***ομοι***, συνεπλήρωσα δ' ὅμως ***ὁμοῖα***, διότι μόνον οὕτω εὐοδοῦται τὸ μέτρον. Τὸ δὲ ε τοῦ τέκνον δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ὡς βραχύ, καθόσον ὑπάρχουσι παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ συμπλοκὴ δύο συμφώνων ἀνέχεται, χάριν εὐοδώσεως τοῦ μέτρου, ὡς βραχὺ τὸ προηγούμενον βραχὺ φωνῆεν ἐπὶ λέξεων οἷαι ἀδροτῆτα κλπ. Havet, Metrique grecque σ. 39 πρβλ. καὶ ἀνωτέρω ἐν στ. 7 μέτρον.

Στ. 1. Τὸ ὄνομα ***Παρθενόπη*** εἶναι ἄγνωστον ἐν τῇ Μακεδονικῇ ὀνοματολογίᾳ.

Στ. 3. Ἐν τοῖς τοῦ Kaibel ἐπιγράμμασι δὲν ἀπαντᾷ ἐπίκλησις πρὸς τὸν ***Φθόνον***.

Στ. 3. Χρύσεον ἄνθος πρβλ. κουρήιον ἄνθος Ὁμ. Ὕμν. εἰς Δήμ. 108.

Στ. 7. Ἥνπερ ἄωρον ἔχεις. Προετίμησα τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην τῆς ***ἣν περάωρον ἔχεις*** διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ σύνθετον περάωρος (= παρῆλιξ) τυγχάνει λέξις ἀθησαύριστος, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔννοια εὐοδοῦται τελείως ἐὰν τὸ ἄωρος θεωρήσωμεν ἐκ τοῦ ἀείρω παραγόμενον, ὅτε θὰ ἐσήμαινε μετέωρος [1]. Ὅθεν ἑρμηνεύω τὸν στίχον ὧδε: Διότι ἠδύνασο νὰ λάβῃς τὴν ψυχὴν ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἡ ἡλικία ἀνελθοῦσα ἔφθασε τὸ γῆρας καὶ τὴν ὁποίαν ἄλλως ψυχὴν κρατεῖς μετέωρον (κρεμαμένην ἀπὸ νήματος).

Στ. 11. Ἀχιλλεὺς εὕρηται καὶ παρὰ Λήμιτσᾳ 374.

Ἀριθ. 6.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Βάθρον ἐπιτύμβιον ὕψ. 0.95 τομῆς 0.38 × 0.38, χρη-

[1] Πρβλ. Ὀδ. μ 89 ἔνθα οἱ κρεμάμενοι πόδες τῆς Σκύλλης ὀνομάζονται ἄωροι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σιμοποιηθὲν βραδύτερον ὡς σκάφη. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν. Ὕψος γραμ. 0.03 (Εἰκ. 8).

Αἰλίας Φιλου
μενῆς ἰδίας γυ
νεκὸς κευθυ
κέθυγατρὸς Ὀν
ήσιμος ἔθηκα
μνήμης χά-
ρ]ιν.

Εἰκ. 8.

Στ. 2. Φιλουμενὴ εὕρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θεσσαλονίκης BCH 1913 σελ. 110.

Ἐνταῦθα ὑπονοητέον ὡς ὑποκείμενον μὲν τὸ μνῆμα, ὡς ἀντικείμενον δὲ τὸ σῶμα ἂν μὴ πρόκηται λάθος τοῦ χαράκτου προθεμένου νὰ γράψῃ κὲ θυγατρός.

Ἀριθ. 7.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Πλὰξ ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος (διαστ. 0.31×0.48×0.05), εἰκονίζουσα νεκρόδειπνον. Ἐν τῷ βάθει καὶ ταῖς πτυχαῖς τοῦ ἱματίου τοῦ ἀνδρὸς ζωηρὰ ἴχνη χρωμάτων ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου. Ἐργασία κακὴ ρωμαϊκῶν χρόνων. Κάτωθεν τῆς εἰκόνος ἡ ἐπιγραφή:

Ἡράκλεα Παράτῳ τῷ ἀν-
δρὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μνεί-
ας χάριν.

Ηράκλεα ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον Ἡράκλεια (Δήμ. 246, 405 BSA XVIII, 183). Ἐνταῦθα περιέργως ἐξέπεσε τὸ ὑποτακτικὸν τῆς διφθόγγου ι.

Παρᾶτος — Paratus μόνον ἐν CIG 3,3846. Παράνος δὲ ἅπαξ παρὰ Δήμ. 216.

Ἀριθ. 8.

Βάθρον ἐπιτύμβιον κυβοειδές, μαρμάρινον, ἡμικεχωσμένον ἐν τῇ γῇ τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας Κυριωτίσσης. Διαστ. 0.57×0.55. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν (ὕψ. γρ. 0.02).

Β]άστ[ον Ἀπολλοδώρου
Ἀλέξα]νδρον Ἀπολλοδ[ώρου
Ἀπο]λλόδωρος ὁ ἀδελφ[ός.

Ἡ συμπλήρωσις εἶναι ἀσφαλὴς καθόσον τοὺς ἀδελφοὺς Βάστον Ἀπολλοδώρου καὶ Ἀλέξανδρον Ἀπολλοδώρου γνωρίζομεν ἐξ ἑτέρας ἐπιγραφης Δήμ. 60, ἐν ᾗ ὀρθῶς ὁ Woodward (BSA XVIII 164) ἀντὶ Σεβαστοῦ ἀνέγνω Βάστον.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τοῦ 1ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ἀριθ. 9.

Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἐκκλησίας.

Πλακὸς ἐπιτυμβίου τὸ ἄνω ἥμισυ, φέρον λαξευτὸν ἀετωμάτιον μετ᾽ ἀκρωτηρίων. Πλ. 0.30 πάχ. 0.80 μ. σ. ὕψ. 0.32 μ.

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ ἀέτωμα ἡ ἐπιγραφὴ

Νε]ικηφορὶς Κάλωνει τ[ῷ
ἰδίῳ ἀνδρὶ μνίας χάριν.

Ὕψ. γρ. 0.15.

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ***Νικηφορὶς*** καὶ ***Κάλων*** εἶναι ἄγνωστα τῇ Μακεδονικῇ ὀνοματολογίᾳ.

Ἀριθ. 10.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Στήλη αἰετοῦχος (Εἰκ. 9) φέρουσα ἐν εἰσέχοντι πλαισίῳ παράστασιν γυναικὸς ἐν ἱματίῳ καθημένης ἀριστερὰ κατὰ κρόταφον. Πρὸς τὴν γυναῖκα προσέρχεται παιδίσκη κομίζουσα κίστην κοσμημάτων, ἐν ᾧ ὄπισθεν ἑλίσσεται περὶ δένδρον ὁ χθόνιος ὄφις. Δεξιά, βλέπουσαι κατ᾽ ἐνώπιον, ἵστανται τρεῖς μορφαί, ὧν ἡ μία ἐν τῷ μέσῳ γυναικεία. Ἐν τῷ βάθει ἕτεραι τρεῖς μορφαὶ γυναικεῖαι πᾶσαι κατὰ δεξιὸν κρόταφον ἐλαφρῶς ἔκτυποι, παριστῶσαι πιθανῶς θεραπαινίδας. Τέχνη οὐχὶ κακή. Σώματα ῥαδινὰ ἐνθυμίζοντα Λυσίππειον τεχνοτροπίαν.

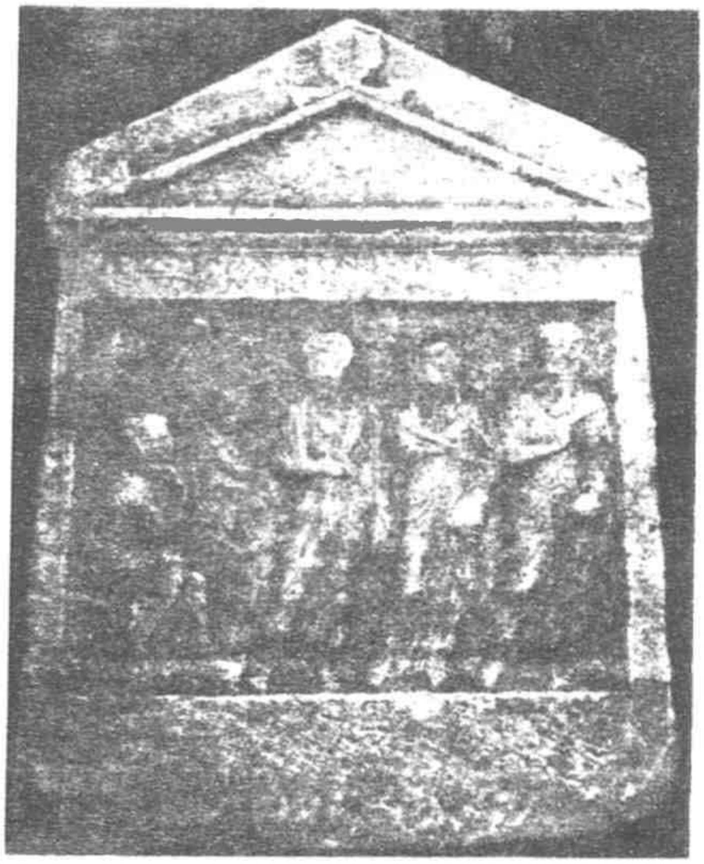

Εἰκ. 9.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἀετώματος καὶ πλαισίου ταινίᾳ, ἄνωθεν μὲν τῆς καθημένης ἡ ἐπιγραφὴ

Εὐρυδίκη
Βιδοίτου.

Ἄνωθεν δὲ τοῦ πρώτου ἀριστερὰ ἀνδρὸς

Ἀντίγονος
Ἄγνωνος.

Ὑπὲρ δὲ τὴν ὀρθὴν γυναῖκα

Μελίτα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τέλος κάτωθεν τῆς ὅλης παραστάσεως

Ἥρωες.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν 1ον π. Χ. ἢ τὸν 1ον μ. Χ. αἰῶνα.

Τὸ ὄνομα ***Βιδοῖτος*** (ἢ — ***της***), ἐπιγραφικῶς ἀμαρτύρητον, ἀπαντᾷ δὶς ὑπὸ τὸν τύπον Βιτοῖτος παρ' Ἀππιανῷ Κελτ. 12, ὡς ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ἀλλοβρόγων καὶ αὐτ. Μιθρ. 111 ὡς τὸ τοῦ δολοφόνου τοῦ Μιθριδάτου.

Ἅγνων καὶ ὁ κτίστης τῆς Ἀμφιπόλεως Θουκυδ. 2,58, 8,68 Λυσ. 12,65 Ἀριστ. παρὰ Πλουτ. Νικ. 2.

Μένων συχνὸν ἐν Μακεδονίᾳ Δήμ. 42, 54, 378, 379.

Μελιτω δέ τις Ὀλυνθία εἶναι γνωστὴ ἐξ Ἀττικῆς (Κουμανούδη Ἀττικαὶ Ἐπιγραφαὶ 2290).

Ἀριθ. 11.

Ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Βαχαρὲ Μεδρεσὲ Τζαμίου.

Πλὰξ ἐνῳκοδομημένη διαστ. 0.91 × 0.67 ὕψ. γρ. 0.05.

Αὐρηλία Ροδογύνη
Κεσστρωνιανῷ
Καλογεννήτω
τ]ω γλυκυτάτω τέκνῳ.

Τὸ περσικὸν ὄνομα ***Ροδογυνη*** δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ ἐν Μακεδονικῇ ἐπιγραφῇ (παρὰ Kaibel Ep. G. 689). ***Καλογέννητος*** δὲ εἶναι τελείως ἄγνωστον.

Ἀριθ. 12.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἀπόκομμα τιμητικοῦ, μαρμαρίνου, ἐνεπιγράφου, κυκλικοῦ βάθρου. Διαστ. ὕψ. 0.51 τόξ. 0.45. Ὁ λίθος φέρει ἄνω λείψανον βάσεως ιωνικοῦ κίονος (Εἰκ. 10).

Εἰκ. 10

Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει:

. . Ἰούλιος α . . .
. . Βῆτος νε . . .
ε Ἰουλίῳ
Βήτω τω π[ατρι
νεικ]ήσαντι . .

Ὕψ. γρ. 0.06 μ.

Βῆτος δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ ἑλληνιστί. Λατινιστὶ εὕρηται περιέργως ὑπὸ τὸν τύπον Bitus (Δήμ. 606) ἀντὶ τοῦ ἀναμενομένου Betus.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀριθ. 13.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ι. Ντόνα. Στήλης μαρμαρίνης αἰετούχου ἄνω ἥμισυ. Διάστ. 0.39 × 0.26 × 0.05. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει:

Καικίλις ἀρτοκόπος
κ]εῖμαι νέκυς ἐνθάδ' ὁ
τλήμων, Πεισαῖα
στάδια δωδεκά-
κις κατιδὼν
μοῖ]ρα δὲ καὶ νούσῳ
ἢ ὤ
χαμὼν] κτλ.

Περὶ τοῦ συγκεκομμένου ***Καικίλις*** ἀντὶ τοῦ Καικίλιος ἰδὲ Χατζιδάκιν Ἀκαδ. Ἀναγν. ΙΙ 517. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ***ἀρτοκόπου*** ὅρα Rutherford Ν. Φρύν. 303.

Πεισαῖα στάδια εἶναι προφανῶς οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνες. Ὀνομάζει δ' αὐτοὺς ἡ ἐπιγραφὴ οὕτω πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν αὐτῇ μάλιστα τῇ Βεροίᾳ τελουμένων Ὀλυμπίων (IG III 129, IG ad res romanas pertinentes III 1012). Ἄλλως ὁ Βεροιαῖος πιθανώτατα Καικίλις δὲν θὰ ἐκαυχᾶτο, ὅτι δωδεκάκις κατεῖδε τοὺς ἐν Βεροίᾳ ἀγῶνας.

Οἱ πρῶτοι πέντε στοῖχοι ἀποτελοῦσι προφανῶς ἐλεγεῖον.

Ἀριθ. 14.

Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν κοίτην τοῦ Τριποτάμου, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως. Βάθρον μαρμάρινον, ἐνεπίγραφον, τοῦ συνήθους ρωμαϊκοῦ τύπου ὕψ. 1.30 τομῆς 0.41 × 0.41 μ.

Ἐπὶ τῆς προσθίου ὄψεως ἐν κυματιοφόρῳ πλαισίῳ ἡ ἐπιγραφὴ (Εἰκ. 11).

Εἰκ. 11.

Ἀγαθῇ τύχῃ.
Τὸν μέγι-
στον καὶ ἐπι-
φανέστατον
Καίσαρα Πού-
βλιον Λικίννι-
ον Ἐγνάτιον Σα-
λωνεῖνον Οὐα-
λεριανὸν ἡ μη-
τρόπολις καὶ
δὶς νεωκόρος
Βέροια.

Ὕψ. γρ. 0.028.

Τὸ βάθρον τοῦτο θὰ ἵδρυτο βεβαίως ἔμπροσθεν μεγαλυτέρου βάθρου, φέροντος τὸν ἀνδριάντα τοῦ Οὐαλεριανοῦ (253 - 259 μ. Χ.). Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ δὲν ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦ αὐτοκράτορος Γερμανικός, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Οὐαλεριανὸς τῷ 256/257, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἀνδριὰς καὶ ἄρα ἡ ἐπιγραφὴ ἱδρύθη πρὸ τοῦ ἔτους τούτου. Τὰ ἐπίθετα Ἐγνάτιος καὶ Σαλωνεῖνος γνωστὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν IG 3182, 1621.

Στ. 5-6. Ἡ Βέροια καλεῖται ***δὶς νεωκόρος*** ἐπὶ νομισμάτων κοπέντων κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῶν πρώτων Ὀλυμπίων τῷ 242 μ. Χ. ἐπὶ Γορδιανοῦ. Ὅμοια νομίσματα ἐκόπησαν τῷ 244 καὶ 246 πρβλ. Head Hist. Num.[2] 243. Gäbler, Die Antik. Münz. Nordgriechenlands 1906, 23.

Ἀριθ. 15.

Ἐπὶ λίθου κυματιοφόρου ὕψ. 0.30, πλάτ. 0.26, μήκ. 1.08 ἀποτελέσαντος ἴσως ποτὲ τὸ ὑπέρθυρον πύλης, ἐντοιχισθέντος δ' εἶτα ἐν τῷ παρὰ τὸ Διοικητήριον πύργῳ:

Ἡ τῶν Βεροιαίων μητρόπολις καὶ δὶς νεωκόρος
❧ ΑΥ. .

Ὕψος γραμμάτων 0.03. Τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος.

Ἀριθ. 16.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ γυναικείου τουρκικοῦ μοναστηρίου Τοπὰλ Ἰσίν. Μετεκομίσθη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐνοίκων ἐκ τοῦ «κάστρου». Πλακὸς μαρμαρίνης ἐνεπιγράφου κάτω ἀριστερὸν ἀπότμημα. Διαστ. σῳζ. 0.75×0.60×0.05. Ἐντὸς κυματιοφόρου πλαισίου ἡ ἐπιγραφὴ

Κατὰ τὸ δόξαν τῇ σ]υγκλή-
τῳ Βεροιαίων
Μ. Ποπίλλιον Σωσι-
γένην . . . . χάριν.

Ἡ ἀνάγνωσις ***συγκλήτῳ*** δικαιολογεῖται τελείως ἐκ τῶν ὑπαρχόντων λειψάνων τῶν γραμμάτων τῆς 1ης σειρᾶς. Ἴσως ἡ λέξις σύγκλητος ἦτο ἄλλη ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ ἐν Βεροίᾳ (C. I. G 1999) συνεδρίου.

Ἀριθ. 17.

Ἐν τῷ πρὸς Νότον τῆς πόλεως τουρκικῷ νεκροταφείῳ. Κίονος ῥαβδωτοῦ (20 ῥαβδ.) τὸ κάτω ἀρράβδωτον τρίτον. Ὕψ. ὁρατὸν 0.89, διάμ. 0.37. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

Σέξτυς
Ἀντωνί-
νου ππο
καὶ Τουπι[λία
ἡ γυνὴ αὐτ[οῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὕψ. γρ. 0.03.

Τορπι[λία εἶναι ἄγνωστον· τὸ ἀρσενικὸν Τουρπίλιος εὕρηται ελληνιστὶ μεν ἐν επιγραφῃ Σερρῶν Δήμ. 821, λατινιστὶ δὲ Turpilius ἐν Φιλίπποις BCH 1884. 47 και Προσοτζάνη Δήμ. 1106.

Ἀριθ. 18.

Εν τῳ αὐτῳ ὡς ἄνω νεκροταφείῳ. Πλακὸς μαρμαρίνης αἰετούχου ἄνω δεξιὸν απόκομμα διασωζον κάτωθεν τοῦ ἀετώματος τὴν ἐπιγραφὴν

Μ[ν]ασέου.

Τὸ πλάτος τῆς πλακὸς θὰ ἦτο 0.32 Μ. σ. ὕψ. 0.17. Ὕψ. γρ. 0.016. Τὸ ὄνομα ***Μνασέας*** δεν ἀπαντᾳ ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ἀριθ. 19.

Ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Παμπούκα ἢ Κατιρτζῆ, νῦν ἐν τῳ Γυμνασίῳ. Πλὰξ μαρμαρινη 0.33 × 0.65 × 0.035 μ. κοσμουμένη ἄνω μεν δι' ἀετώματος, κάτω δὲ διὰ σπειρομαιάνδρου. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν (Εἰκ. 12).

Εἰκ. 12.

Πειερεὶς ειδεία γυ-
νεκεὶ Ευμηκεί-
ω εποίησα ταυ-
την τὴν στιλλί-
δαν μνήμης
χάρειν. Χαίραι-
τε παροδεῖτε.

Πιερεὶς, συγκεκομμένος τύπος τοῦ Πειερίων (Δήμ. 62. 125) εὕρηται καὶ ἐν Θάσῳ ὑπὸ τὰς μορφὰς Πειερὶς (IG XII, 8, 487) και Πιερὶς (BCH 1913, 95). Περὶ τῆς εναλλαγῆς τοῦ ει καὶ ι καὶ τοῦ ***αι*** πρὸς τὸ ***ε*** κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὅρα Meisterhans-Schwyzer Gram. σελ. 34 σημ. 185, Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' 306-8 και Χατζιδάκιν Ἀκαδ. Ἀναγν. Ι 407.

Ἀριθ. 20.

Πλὰξ μαρμαρίνη ἐντετοιχισμένη ἐν τῳ βυζαντινῷ τείχει κατὰ τὸν Μπαμπᾶ-Τεκέν. Ὕψ. 0.67 μ. σ. πλ. 0.35. Η ἐπιγραφὴ λέγει:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΙΣΗΣ
ὑπὲρ ἑαυτο]ῦ καὶ τῶν
τέκ]νων

Ὕψ. γραμμ. 0.03 μ.

Ἀριθ. 21.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἐπὶ μαρμαρίνου κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς ἀποκεκρουμένου 0.63 × 0.34 × 0.18. Ὕψ. γρ. 0.035.

Επ . . Παν . . .
Ἀφροδείτη
Μ]ητρόδωρε Αἰ-
λ]ιανοῦ υἱὲ εὐτύ[χει
ἀ]λιθος

Αἱ τρεῖς τελευταῖαι γραμμαὶ ἐγράφησαν δι' ἄλλης χειρός.
Μητρόδωρος ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς Θάσου Δήμ. 78, 118.

Ἀριθ. 22.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νιζὲτ Μαχμούτ. Ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ γνωστοῦ ρωμαιομακεδονικοῦ τύπου, τομῆς 0.365 × 0.38, ὕψ. γρ. 0.04. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει:

Ἐπιγόνη
Παράμονον
τὸν υἱὸν
τελευτήσαν
ταν ἐν ἀποδη-
μίᾳ μνήμης
χάριν.

Ἐπιγόνη καὶ παρὰ Δήμ. 77, 409, 694, 695.

Ἀριθ. 23.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οὐδῷ τῆς ἐκκλησίας Ἁγ. Ἄννης. Μαρμαρίνη πλὰξ ἀποκεκρουμένη ἀριστερά, στεφομένη δ' ὑπὸ ἀετωματίου. Διαστ. 0.30 × 0.26.

. . Κ]ανικλ
είῳ τ]ῷ συν-
βίῳ μν]ίας
χάριν].

Κανίκλειος εὕρηται καὶ παρὰ Δήμ. 667.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ κανίκλειον παρὰ βυζαντίνοις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σημερινὴν καγκελλαρίαν. «Ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου» = ὁ καγκελλάριος ὅρα Krumbacher Ἱστ. τῆς βυζ. λογοτεχν. μετ. Σωτ. Τόμ. 2 σ. 143 σημ. 1.

Ἀριθ. 24.

Χωρίον Ἀσώματος. Ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, ὡς μεσοχώρισμα τοῦ παραθύρου τῆς κόγχης. Πλὰξ φέρουσα ἄνω ἀνάγλυπτον παράστασιν δεξιὰ μὲν γυναικὸς πεπλοφόρου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ παιδίου, ἀριστερὰ δ' ἑτέρας μορφῆς δυσδιακρίτου. Κάτωθεν ἡ ἐπιγραφὴ

Ἀκὴ Ὀνησιφόρῳ τῷ
ἀνδρὶ μνείας χάριν.

|〈| ◊. Διάστ. 0.62×0.38×0.07. Ὕψ. γρ. 0.028 μ.

Ἀκὴ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. ***Ὀνησίφορος*** καὶ παρὰ Δήμιτσᾳ 618, 714, BCH 1913, 94.

Ἀριθ. 25.

Χωρίον Ράχωβα. Πρὸ τῆς νοτίας πύλης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου. Ἄνω τμῆμα ἐπιτυμβίου μνημείου, εἰκονίζον ἀέτωμα μετὰ γλυπτῶν ἀκρωτηρίων πλ. 0.98, ὕψ. 0.21, πάχ. 0.41. Ἐντὸς τοῦ τυμπάνου ἡ ἐπιγραφὴ

ΗΡΩCƐ
ΟΥ Π.ΛΙΝΝΑ ΔΙΟΝΥƐΙΟΥ

Ὕψ. γρ. ἄνω σειρᾶς 0.027, ὕψ. γρ. κάτω σειρᾶς 0.02.

Ἀριθ. 26.

Χωρίον Μπραϊνάταις. Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας βάθρον μαρμάρινον ἐπιτύμβιον τοῦ συνήθους τύπου, κεχωσμένον ἐν τῇ γῇ. Διαστ. 0.80×0.44×0.35. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

Ποπλίκιος
Ἑρμείας
Κάστορι
τῶι ἀπε-
λευθέρωι.

Τὸ ὄνομα ***Ποπλίκιος*** ἀπαντᾷ ἅπαξ μόνον ἐν ἐπιγραφῇ Βεροίας Δήμ. 73. Τὸ ἀντίστοιχον λατινικὸν Publicius Δήμ. 934, 935. ***Ἑρμείας*** ἅπαξ μόνον ἐν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐπιγραφῇ Βεροίας (Δήμ. 57). ***Κάστωρ*** δὲ μόνον ἐν ἐπιγραφῇ Δίου (Γ. Οἰκονόμος Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας σελ. 20).

Ἀριθ. 27.

Χωρίον Βόσοβα. Πλὰξ αἰετοῦχος δίχα τεθραυμένη φέρουσα ἐν δυσὶν ἐπαλλήλοις πλαισίοις ἀνὰ πέντε μορφὰς ἐν ἱματίοις ἱσταμένας καὶ βλεπούσας κατ᾽ ἐνώπιον. Ἐν τῷ ἄνω, μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων δεξιῶν, ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος παιδίον. Τέχνη κακὴ τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων. Διαστ. 0.51 × 0.85 × 0.06. Κάτωθεν τοῦ άετώματος ἡ ἐπιγραφὴ

Εὐπορία Ἀγαθόφορον μνήμ-
ης χά ριν

Καὶ ἐν τῷ πεδίῳ

ἥρωα.

Ἐν δὲ τῇ χωριζούσῃ τὰ δύο πλαίσια ταινίᾳ

Καὶ τὸν εἴοδιν ἄνδρα κὲ τὰ τέκ-
να ζῶντα.

Τὸν εἴοδιν (= τὸν εἴδιον) κατὰ λάθος τοῦ χαράκτου.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ

Ἀριθ. 28.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀφοὺζ Μουσταφᾶ. Πλὰξ μαρμαρίνη διαστ. 0.35 × 0.35 × 0.04.

Τ]ῷ γλυκυτάτῳ
ἀνδρὶ Μαξίμῳ ✠
Ἰσιδώρα ἐποίη-
σεν ταύτην τὴν
στιλίδα μνήμης χά-
ριν ἴ τις δε τολμῇ
ἀνύξεν δώσι Κυρίῳ
λόγον.

Ηωλ. Ὕψ. γρ. 0.02 - 0.03.

Μάξιμος καὶ παρὰ Δήμ. 211.

Ἰσιδώρα ἀσύνηθες ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς. Ἰσίδωρος σύνηθες Δήμ. 464, 814, 821.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀριθ. 29.

Ἐν τῷ μιναρὲ τοῦ πρώην τζαμίου Καζακτζῆ (νῦν Ἁγ. Παρασκευῆς) ὡς ἀνώφλιον τοῦ παραθύρου. Λίθος μελαφὸς ἐφ' οὗ αἱ κάτωθι ἐπιγραφαί. Διακρίνεται σαφέστατα καὶ ἡ χαράκωσις (Εἰκ. 13). Σωζόμεναι διαστάσεις 0.24×0.23. Γράμματα τοῦ 12ου πιθανῶς αἰῶνος.

Εἰκ. 13.

ον δε τον παλίμβολον βίο[ν
σὺ ποθεῖς καὶ σωφρο[ν
τ]ῆς ὑποσπώσης ὕλης
κ]αι πένθει βλέπ[ων

Ὕψος γράμματος Κ = 0.04.

Ἀριθ. 30.

Ἐπὶ λίθου μελαφοῦ, ὑπερθύρου ἑτέρου παραθύρου ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἡ προηγουμένη ἐπιγραφὴ τζαμίῳ (Εἰκ. 14). Σωζόμεναι διαστάσεις 0.24×0.25.

ον μει
χρόνος· ἠλιε κτ
ιων· πλὴν τοῦ τ
τοῦ δεῦρο η

Εἰκ. 14.

Ὕψος γραμ. 0.046.

Ἀμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναγράφουσι πιθανῶς ἐκκλησιαστικὰ ῥητά.

Ἀριθ. 31.

Ὡς κατώφλιον τῆς Ὡραίας Πύλης τῆς ἐκκλησίας Ἁγ. Θεοδώρου. Διαστ. 0.58×0.82. Ὕψ. γρ. 0.03.

† ΧΜΓ Θεῖον δώρημα ἁγνήας διδασκα-
λος τὸν μακαρισμὸν ΚΥ κτησαμένη
μήτηρ παρθένων εὐσεβῶν [κ]αθηγεμὼν
λέγω ση Μυγδονίη[ς] ἐκ γρατισήμης ῥίζης ὁσίης
κλάδων ε[ὐ]γενεστάτων Θεοδώρα τοὔνομ[α,
ἀειπάρθενος, τὸ πν[εῦμ]α παροφθεμένη τῷ Θῳ
κ[αὶ] Δεσπότῃ, τύμβῳ τὸ σῶμα φρουρὶν καταλί-
ψασα, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖτε ἱκεσίας.

ΧΜΓ Χριστὲ μεθ' ἡμῶν γενοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἀριθ. 32.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Πλὰξ μαρμαρίνη διαστ. 0.30×0.55×0.07 μ. (Εἰκ. 15).

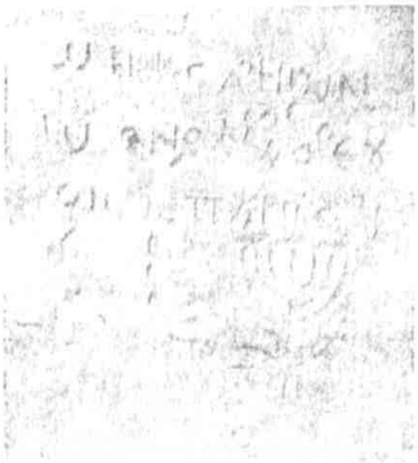

Εἰκ. 15

Μημούρηων
Ἰ]ωάνο[υ] κὲ Ἀδρέου
ιοιως Παριγορί
ου.

Κάτωθεν ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτα κλῶνες καὶ ἑπτάφωτος λυχνία παρομοία πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ἐπὶ τοῦ τόξου τοῦ Τίτου εἰκονιζομένην· ὅρα προχ. Springer Michaelis Kunstgesch. 1910 σελ. 490 εἰκ. 898.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Μαρτίῳ 1916.

ΑΝ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΤΡΙΑ ΜΙΝΩΪΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

Α΄. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, περὶ τὸ 1898, ὁ Χρῖστος Ἀποστολάκης σκάπτων τὸν ἀγρόν του παρὰ τὸ χωρίον Μεγάλη Βρύση τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου εὑρῆκε μεταξὺ γαστρίων καὶ μικρὸν εἰδώλιον πράσινον πέτρινον, ὅπερ ἐφύλαξεν εἰς τὸν οἶκον του, μόλις δὲ πέρυσιν ἐνόμισεν τοῦ κόπου ἀντάξιον, νὰ μοὶ τὸ παρουσιάσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον, διὰ νὰ τοῦ εἴπω τί ἀξίζει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως μοὶ ἐφάνη τοῦτο νόθον, ἐπίσης καὶ εἰς τὸν κ. Ξανθουδίδην. Ὁ κ. Evans εὑρισκόμενος τότε ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἰδὼν τὸ εἰδώλιον ἐφάνη πολὺ ἐπιφυλακτικός. Ἐξετάσας ὅμως ἀκριβέστερον τὸ εἰδώλιον καὶ βεβαιωθείς, ὅτι τοῦτο εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ σκληροτάτου λίθου καὶ σκεφθείς, ὅτι δυσκόλως ὁ παραχαράκτης θὰ κατέφευγεν εἰς τοιαύτην δυσκατέργαστον ὕλην, ἐξήτασα πάλιν τὸν χωρικὸν καὶ ἐπείσθην, ὅτι μοὶ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τὸ εὑρῆκεν εἰς τὰ χώματα σκάπτων καὶ ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ μὲ ἀπατήσῃ, διότι προθύμως ἐδέχθη νὰ τὸ ἀφίσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον ἀντὶ μόνον πέντε δραχμῶν νὰ λάβῃ δὲ δέκα ἐπὶ πλέον δραχμάς, ἀφοῦ μεταβῶ εἰς τὸ χωρίον του καὶ μοὶ δείξῃ τὸν τόπον ὅπου εὗρε τοῦτο.

Μετά τινας ἡμέρας μετέβην εἰς τὸ χωρίον του, ὅπου μοῦ ἔδειξε τὸν τόπον, ἔνθα εὗρε τὸ εἰδώλιον. Ἀμέσως ἐπείσθην, ὅτι ἀληθῶς ἐκεῖ ἦτο τόπος Μινωϊκός, διότι ὁ ἀγρὸς ἦτο κατεσπαρμένος ἀπὸ γαστρία Μινωϊκά. Μοὶ ἐπέδειξε δὲ ὁ χωρικὸς καὶ τὸ κατώτερον τριτημόριον πίθου Μινωϊκοῦ, ὅν εὗρεν ἐκεῖ καὶ μετέφερεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας του, μεταχειριζόμενος αὐτὸν ἀκόμη διὰ νὰ ποτίζῃ τὰ κτήνη του. Ἐξετάσας δὲ καὶ ἄλλους χωρικούς, ἂν ἤκουσαν, ὅτι ὁ συγχώριός των Χρῖστος Ἀποστολάκης εὗρε τοιοῦτον ἀρχαῖον, ἔμαθον παρ' ἑνὸς τούτων, ὅτι ἦτο παρὼν ἐργαζόμενος ἐπὶ ἡμερομισθίῳ, ὅταν εὗρον ἕνα ***πράσινο κοπελάκι***. Μόνον τὸ μέγεθος αὐτοῦ μοὶ παριστάνετο διπλάσιον καὶ πλέον περίπου, ἀλλὰ τοιαῦται ὑπερβολαὶ παρὰ χωρικῶν ἀκουόμεναι οὐδένα ἐκπλήττουσι.

Μετὰ τὰς ἐρεύνας ταύτας ἐπείσθην τελείως περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ εἰδωλίου. Οὐχ ἧττον, ὅταν μετὰ καιρὸν εὑρίσκετο ὁ κύριος Gilleron πατὴρ εἰς Ἡράκλειον ἐργαζόμενος εἰς τὸ Μουσεῖον, παρεκάλεσα καὶ τοῦτον νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐν λόγῳ εἰδώλιον καὶ μοὶ εἴπῃ τὴν γνώμην του περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ.

Ὁ κ. Gillieron ἀπεφάνθη ἀδιστάκτως, ὅτι εἶναι τοῦτο γνήσιον· μοὶ ὑπέδειξε δὲ καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τῆς πλίνθου σημεῖα σαφῆ πριονίσματος διὰ πρίονος χωρὶς ὀδόντας, δι' οὗ τὸ τεμάχιον τοῦ λίθου, δι' οὗ κατεσκευάσθη τὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

είδώλιον άπεκόπη έξ άλλου μεγαλυτέρου. Τόν τρόπον τούτον τής έργασίας μετεχειρίζοντο μέν οί άρχαΐοι, είς ούδενός όμως συγχρόνου παραχαράκτου τόν νοΰν είναι πιθανόν, ότι θά ήρχετο ή ίδέα νά άποκόψη τόν λίθον διά τοιούτου τρόπου. Πιστεύομεν άρα ήμεΐς άσφαλώς γνήσιον τό είδώλιον καί ώς τοιοΰτο δημοσιεύομεν αύτό.

Ό λίθος έξ ού είναι κατεσκευασμένον τό είδώλιον δέν εύρίσκεται έν Κρήτη έφ' όσον έγώ γνωρίζω. Είναι άνοικτοΰ πρασίνου χρώματος μέ λευκάς κηλίδας έχει δηλονότι όψιν όφιοειδή είναι σκληρότατος καί δέν επηρεάζεται άπό τά όξέα.

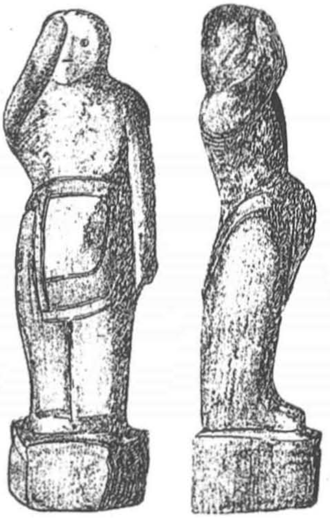
Εἰκ. 1. Λίθινον Μεσομινωϊκὸν εἰδώλιον.

Τό είδώλιον (είκ. 1) παριστάνει άνδρα ίστάμενον έπί βάσεως, έφ' ής πατεΐ δι' άμφοτέρων τών ποδών παραλλήλων. Τήν δεξιάν φέρει πρό τοΰ προσώπου καλύπτουσαν τόν όμώνυμον όφθαλμόν καί τό ήμισυ σχεδόν τοΰ προσώπου, τήν άριστεράν έχει καθειμένην παρά τόν άντίστοιχον μηρόν, ό κορμός εύθυτενής καί όλίγον πρός τά όπίσω λορδούμενος. Ή κοιλία προβάλλει μετρίως, ή κεφαλή έκφύεται άμέσως έκ τοΰ θώρακος μεταξύ τών ώμων, έλλείποντος τελείως τοΰ λαιμοΰ. Ό όφθαλμός καί τό στόμα δηλοΰνται διά χαραγμάτων άβαθών. Έπίσης καί ή κόμη δηλοΰται όπισθεν τής κεφαλής δι' όμοίων χαρακτών γραμμών παραλλήλως διηκουσών άπό τοΰ άνω μέρους τοΰ μετώπου πρός τήν κορυφήν καί τό ίνίον, όπου τελειώνουσι. Ή τοιαύτη κόμωσις διαφέρει ούσιωδώς τής συνήθους μινωϊκής, ήν θά ίδωμεν καί είς τά δύο επόμενα είδώλια. Δέον όμως, νά έχωμεν ύπ' όψει, ότι ό τεχνίτης μή δυνηθείς διά τήν σκληρότητα τοΰ λίθου νά παραστήση άκριβώς τήν κόμην παρέστησε ταύτην ώς ήδύνατο. Είς τόν αύτόν λόγον όφείλεται, ότι ούσιωδέσταται λεπτομέρειαι έλλείπουσι καί άπό τά άλλα μέλη τοΰ σώματος. Είς τάς χεΐρας καί πόδας ούδόλως ύποδηλοΰνται δάκτυλοι ούτε άρθρα. Ή δεξιά χείρ φαίνεται πολύ μικροτέρα τής άριστεράς. Οί πόδες χωρίζονται άπ' άλλήλων δι' άπλής γραμμής μετά δυσκολίας χαραχθείσης μεταξύ αύτών. Καί αύτό τό πρόσωπον ούδεμίαν έχει πλαστικότητα, ούδέ προβάλλει ή ρίς, τοΰ στόματος καί τοΰ άκαλύπτου όφθαλμοΰ δηλουμένων διά χαραγμάτων έπιπολαίων, τών δέ ώτων μηδαμώς. Ώς ένδυμα φέρει τό σύνηθες μινωϊκόν περίζωμα, όπερ περιδεόμενον διά ζώνης περί τήν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὀσφὺν κατέρχεται μέχρι τῶν γονάτων, καλύπτον ὄπισθεν τοὺς γλουτούς, πλαγίως δὲ μέρος τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ καὶ τὴν κοιλίαν. Ἔμπροσθεν τὸ κράσπεδον φαίνεται τριγωνικόν, ὄπισθεν δὲ ἀποστρογγυλοῦται πρὸς τὰ κάτω. Διπλαῖ χαρακταὶ γραμμαὶ περιγράφουσι τὸ περίζωμα, δηλοῦσαι τὴν ὤαν αὐτοῦ. Τὸ μεταξὺ τῶν διπλῶν γραμμῶν στενὸν διάστημα προσεπάθησεν ὁ τεχνίτης νὰ γλύψῃ κυρτόν. Ἄλλη δὲ γραμμὴ ἁπλῆ πρὸ τῆς κοιλίας δηλοῖ μικρότερον πτύγμα ὑφάσματος κρεμάμενον ἀπὸ τῆς ζώνης ἐπὶ τοῦ περιζώματος. Πιθανώτατόν μοι φαίνεται, ὅτι τὸ πτύγμα τοῦτο ἐσκέπαζε τὸ μαρσίπιον, περὶ οὗ ὁμιλοῦμεν κατωτέρω. Εἰς τὴν κοιλίαν φαίνεται, ὅτι πρᾶγμα τι προωθεῖ τὸ περίζωμα. Ἡ τοιαύτη προβολὴ τοῦ περιζώματος δὲν λείπει σχεδὸν ἐξ οὐδενὸς μινωϊκοῦ εἰδωλίου καὶ ἐξηγεῖται, ὡς δηλοῦν μαρσίπιον. Ὕψος τοῦ ὅλου εἰδωλίου μετὰ τῆς βάσεως 0,082.

Ἀποβλέποντες εἰς τὰ γαστρία, ἅτινα εὑρέθησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὀφείλομεν νὰ κατατάξωμεν τοῦτο τουλάχιστον εἰς μεσομινωϊκὴν γ΄. περίοδον. Εἰς τεχνικὰς ἀτελείας καὶ τὸ συνεπτυγμένον τῆς ἐργασίας δὲν ἀποδίδομεν μεγάλην σημασίαν· διότι ἡ σκληρότης τῆς ὕλης παρεῖχεν εἰς τὸν τεχνίτην δυσκολίας ἀνυπερβλήτους. Ἂν λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψει τὸ σχῆμα τοῦ περιζώματος βλέπομεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ὁμοιότατον πρὸς τὸ περίζωμα τοῦ ἐκ Τυλίσου εἰδωλίου (Α.Ε. σελ. 223 καὶ πίν. 17) καὶ θὰ ἐδικαιούμεθα ἑπομένως νὰ ἀποδώσωμεν καὶ τὸ προκείμενον εἰδώλιον εἰς τὴν ὑστερομινωϊκὴν α΄. περίοδον. Δὲν ἀπέχουσι δὲ πολὺ χρονικῶς ἀλλήλων αἱ δύο αὗται ἐποχαί, ὡς ἐλπίζω νὰ ἀποδείξω ἐν καιρῷ.

Β΄. Εἰδώλιον ὀρειχάλκινον (εἰκ. 2) εὑρεθὲν τυχαίως εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Ἐμμανουὴλ Παντελάκι εἰς Μάλια, δύο ἢ τρεῖς ἑκατοστύας μέτρων μακρὰν τῆς θέσεως ***Ἄζυμο***, ὅπου ἐνηργήσαμεν πέρυσιν ἀνασκαφάς, εὑρόντες μέγα μινωϊκὸν οἰκοδόμημα καὶ ἐλπίζομεν νὰ συνεχίσωμεν ταύτας. Ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ εἰδωλίου καλύπτεται ὑπὸ ὡραίας ἀνοικτοπρασίνου ὀξειδώσεως. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένον διὰ τήξεως τοῦ μετάλλου καὶ ἐγχύσεως αὐτοῦ ἐντὸς τύπου. Μετὰ τὴν στερεοποίησιν καὶ ἐξαγωγὴν τοῦ εἰδωλίου ἐκ τῆς μήτρας ἀφῃρέθησαν διὰ ῥίνης αἱ συνήθως ἀπομένουσαι τραχύτητες.

Ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ μορφὴν ἀνδρός· μολονότι οἱ ὑπερμέτρως δι᾽ ἄνδρα δεδηλωμένοι μαστοὶ παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν γυναικείας μᾶλλον μορφῆς. Ἕως τώρα ὅμως οὐδὲν μινωϊκὸν γυναικεῖον εἰδώλιον γνωρίζω, ἐγὼ τουλάχιστον, γυμνὸν ἢ μὲ βραχὺ περίζωμα, ἀλλὰ τοὐναντίον πάντα περιβάλλονται τὸ γνωστὸν κωδονοειδὲς μυκηναϊκὸν ἔνδυμα. Ὀλίγα μαρμάρινα γυναικεῖα εἰδώλια εὑρισκόμενα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου δὲν ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν, διότι εἶναι ταῦτα νησιωτικὰ καὶ οὐχὶ Κρητικά. Ὁ κορμὸς φαίνεται δυσαναλόγως μέγας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀτροφικὰ σκέλη, ὧν τὸ ἀριστερὸν φαίνεται καὶ ἐλλιπὲς κατα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

στραφὲν ἐκ κατιώσεως. Οὐδὲν σημεῖον ἐνδύματος διακρίνεται. Ἡ κατὰ τὸ κατώτερον ὅμως μέρος τῆς κοιλίας προεξοχὴ πιστεύομεν, ὅτι θέλει νὰ δηλώσῃ οὐχὶ φαλλόν, ἀλλὰ τὸ συνήθως εἰς ὅλα τὰ μινωϊκὰ εἰδώλια ἀπαντώμενον μαρσίπιον, ὅπερ ἀνεφέραμεν πρὸ μικροῦ εἰς τὸ προηγούμενον εἰδώλιον καὶ θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον. — Αἱ χεῖρες ἔχουσι τὸ σχῆμα, ὅπερ εἴδομεν καὶ εἰς τὸ εἰδώλιον Α. Ἡ δεξιὰ εἶναι ὑψωμένη πρὸ τοῦ προσώπου, ἡ δὲ ἀριστερὰ καθειμένη πρὸ τοῦ ὁμωνύμου μηροῦ. Στεροῦνται καὶ ἐνταῦθα τὰ μέλη πλαστικότητος παριστάμενα ὡς ἁπλοῖ κυλινδρίσκοι, οὐδὲ δηλοῦνται παντελῶς οἱ δάκτυλοι. Εἰς τὸ εἰδώλιον Α αἱ χεῖρες δὲν χωρίζονται τοῦ σώματος, διότι ἡ σκληρότης καὶ τὸ δύσκαμπτον τῆς ὕλης δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο εἰς τὸν τεχνίτην. — Εἰς τὸ ὀρειχάλκινον ὅμως τοῦτο εἰδώλιον ἐδυνήθη οὗτος νὰ δώσῃ εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας φυσικωτέραν στάσιν. — Οἱ πόδες πατοῦσι ἐπὶ πλινθίου λεπτοῦ τετραγώνου. Τὸ πρόσωπον ἔχει διαπλασθῇ μὲ πολὺ προέχον πηγούνιον καὶ ὑπερμέτρως μεγάλην ῥίνα. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ δηλοῦνται διὰ προβάλλοντος στρογγύλου φυματίου ἢ δισκαρίου, ὡς συμβαίνει εἰς πολλὰ σύγχρονα πήλινα εἰδώλια. — Τὰ ὦτά εἰσιν ἐπίσης ὑπερμεγέθη, ἀλλὰ φαίνονται ὡς ἁπλαῖ προεξοχαὶ χωρὶς καμμίαν λεπτομέρειαν. Πολλὴν ἐπιμέλειαν κατέβαλεν ὁ τεχνίτης, διὰ νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὴν κόμην. Ὑπὲρ τὸ μέτωπον φαίνεται σειρὰ ἑλικοειδῶν βοστρυχιδίων, ὄπισθεν δὲ τούτων ἐκφύονται τέσσαρες μακρότατοι πλόκαμοι, ὧν δύο, εἷς ἑκατέρωθεν, καταβαίνουν πρὸ τοῦ ἀντιστοίχου ὤμου χωροῦσιν ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ στρεφόμενοι πρὸς τὰ ὀπίσω συνενοῦται πρὸς ἀλλήλους. — Οἱ δύο ἄλλοι πλόκαμοι ἀπὸ τῆς κορυφῆς διευθυνόμενοι πρὸς τὰ ὀπίσω κατέρχονται πρὸς τὴν ὀσφύν, ὅπου καταλήγουσι. — Καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας πλοκάμους παρατηροῦνται ἐλαφρά, ἀβαθέστατα ἐγκάρσια διὰ ῥίνης χαράγματα. Ἴσως διὰ τούτων ἠθέλησεν ὁ τεχνίνης νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἦσαν πλεκτοί. — Εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον ἡ λεπτότης, αὐτῶν καὶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν σχοινοειδὴς ὄψις δίδει τὴν ἰδέαν, ὅτι πρόκειται περὶ ἀληθῶν πλεξίδων, ἃς συνηθίζουσι σήμερον τὰ μικρὰ κοράσια.

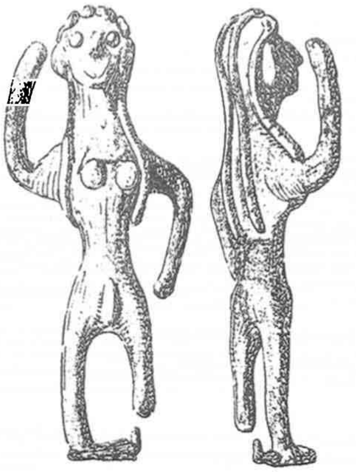

Εἰκ. 2. Ὀρειχάλκινον Μινωϊκὸν εἰδώλιον.

Ἡ ἐν γένει ὄψις τοῦ εἰδωλίου καὶ ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις μὲ πείθει, ὅτι τὸ εἰδώλιον κατεσκευάσθη περὶ τὰ μέσα ἢ τὸ τέλος τῆς ὑστερομινωϊκῆς α΄ περιόδου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Γ΄. Καὶ τὸ εἰδώλιον τοῦτο (εἰκ. 3) εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ὀρειχάλκου χυθέντος ἐν ῥευστῇ καταστάσει ἐντὸς μήτρας. Τὰ συνήθη περισσεύματα τοῦ μετάλλου δὲν ἐκαθαρίσθησαν ἐντελῶς διὰ ῥινίσεως. Ἰδίως μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ ἀντιβραχίου καὶ τοῦ ὁμωνύμου βραχίονος σῴζεται ὁλόκληρον πέταλον μετάλλου, ὅπερ ὤφειλε νὰ ἀπορρινισθῇ. — Ἡ ἐπιφάνεια ἔχει πάθει πολλαχοῦ διαβρωθεῖσα ὑπὸ τῆς ὀξειδώσεως.

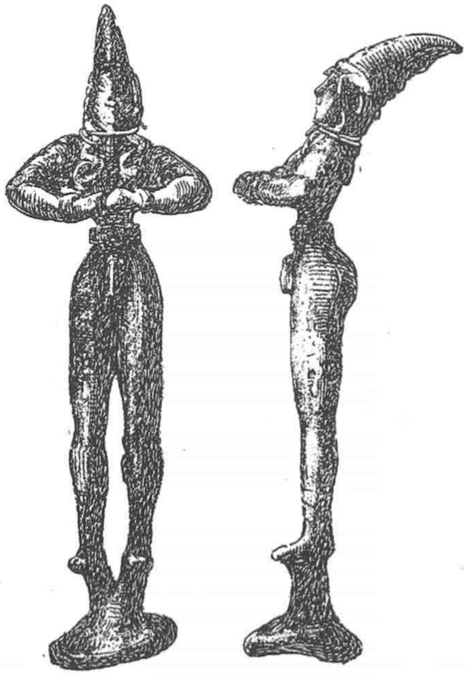

Εἰκ. 3. Ὀρειχάλκινον Μινωϊκὸν εἰδώλιον.

Τὸ εἰδώλιον εὑρέθη ὑπὸ ἐργατῶν εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Νικολάου Φραντζεσκάκη κείμενον ἓν χιλιόμετρον πρὸς ἀνατολὰς ἔξω τῆς πόλεως Ἡρακλείου. Οἱ πέριξ ἐκεῖ ἀγροὶ μέχρι τοῦ χείλους τῆς θαλάσσης φαίνονται κατεσπαρμένοι ἀπὸ θραύσματα πηλίνων ἀγγείων μινωϊκῶν χρόνων. Εὑρέθησαν δὲ καὶ δύο ἢ τρεῖς τάφοι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ σεσυλημένοι.

Κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα τὸ εἰδώλιον τοῦτο ἔχει τὰ σκέλη δυσαναλόγως μακρά, οἱ δὲ πόδες παράλληλοι πατοῦσιν ἐπὶ ὑψώματος δύο κλαδοειδῶν κυλινδρίσκων ὑψουμένων ὑπὲρ τὴν κωνικὴν πλίνθον. Ἆρα σημαίνει ἡ τοιαύτη ἐφ᾽ ὑψηλοῦ στάσις, ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀνθρώπου ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἢ δαίμονος; Βέβαιον εἶναι, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ Κρητικῷ Μουσείῳ εἰδωλίων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν φαίνονται εἰκονίζοντα ἀνθρώπους καὶ οὐχὶ ὑπερφυσικὰ ὄντα. Τὰ πλεῖστα τούτων ἔχουσι σχῆμα σεβίζοντος. Τοιοῦτο δὲ σχῆμα πρέπει μᾶλλον εἰς ἀνθρώπους ἐπικαλουμένους τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἢ εἰς τὸν θεὸν αὐτόν. Εἰς τὸ προκείμενον ὅμως εἰδώλιον τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν εἶναι ὅλως ἀσύνηθες, πρωτοφανὲς δι᾽ ἐμὲ καὶ δὲν δύναταί τις νὰ ἀποφανθῇ ἀσφαλῶς τίνα ἔννοιαν ἔχει.

Ἡ ὅλη μορφὴ παρίσταται λαμπρά, λεπτοφυὴς μὲ σκέλη μακρότατα, ὀσφὺν περιεσφυγμένην καθ᾽ ὑπερβολήν, ὡς συνηθίζεται εἰς τὰς μινωϊκὰς καὶ μυκηναϊκὰς παραστάσεις. Αἱ χεῖρες ἔχουσι διαπλασθῆ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Διακρίνον-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ται σαφῶς οἱ ὦμοι, οἱ ἀγκῶνες, οἱ καρποί, αἱ πυγμαί. Αἱ δύο χεῖρες καμπτόμεναι κατ' ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν εἰς τοὺς ἀγκῶνας καὶ προτεινόμεναι ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός, παρουσιάζουσι συνεσφιγμένας τὰς πυγμὰς καὶ συνενουμένας ἀλλήλαις πρὸ τοῦ στήθους.

Καὶ ἡ τῶν σκελῶν καὶ ποδῶν διάπλασις εἶναι ἐπίσης ἀκριβής. Ὁ θώραξ φαίνεται σχεδὸν τριγωνικὸς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν περίσφιγξιν τῆς ὀσφύος. Τοῦ προσώπου τὰ χαρακτηριστικὰ λεπτότατα, καὶ εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς πῶς ὁ τεχνίτης, εἰς τόσῳ μικρὸν ἔργον, κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον ζωὴν καὶ χάριν.

Σανδάλια μὴ καταφανῆ ἕνεκα τῆς κατιώσεως περιδέονται διὰ ταινιῶν περὶ τὰς κνήμας μέχρι σχεδὸν τῶν γονάτων. Οἱ μηροὶ μένουσι γυμνοί. Περὶ τὴν ὀσφὺν δακτυλιοειδὴς ζώνη, ἥτις φαίνεται μεταλλική, ὡς εἰς τὰς παραστάσεις ἐφήβων εἰς τὰς τοιχογραφίας Κνωσοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς ζώνης κατέρχεται τριγωνικὸν ὕφασμα μεταξὺ τῶν γλουτῶν, ὅπου κρύπτεται ἡ κορυφή του. Ἔμπροσθεν δὲν φαίνεται διόλου τὸ περίζωμα, ἴσως ἀφανισθὲν ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Ὅμοιον περίζωμα ἔχει τὸ ἐντὸς θολωτοῦ τάφου ἐν Κάμπῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Τσούντα εὑρεθὲν (Α. Ε. 1891 σελ. 150 - 191 καὶ Τσούντα Μυκῆναι πίν. 11). Δηλοῦται ὅμως σαφῶς τὸ σύνηθες ἐξόγκωμα ἐπὶ τῆς κοιλίας, περὶ τοῦ ὁποίου εἴπομεν πρὸ μικροῦ, ὅτι ὑποθέτομεν μαρσίπιον. Περὶ τοὺς καρποὺς φέρει ἀνὰ ἓν ψέλιον. Περὶ τὸν λαιμὸν ἔχει περιειλιγμένον δὶς λεπτὸν σύρμα χρυσοῦν περιαιρετόν, ἀντὶ περιδεραίου. Ἡ κόμωσις συνίσταται ἐκ δύο πλοκάμων, ὧν ἑκάτερος προβάλλων ὑπὸ τὸ κράνος παρὰ τὸν κρόταφον κατέρχεται κυματοειδῶς πρὸ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ στήθους μέχρι τῶν μαστῶν. Ὄπισθεν δὲ ἡ κόμη δὲν ἀποτελεῖ βοστρύχους, ἀλλὰ προβάλλουσα πάλιν ὑπὸ τὸ κράνος ἐπὶ τοῦ ἰνίου κατέρχεται ἐκτενισμένη εἰς πλατεῖαν μάζαν μεταξὺ τῶν ὠμοπλατῶν μέχρι τοῦ κάτω αὐτῆς ἄκρου. Κάθετα λεπτὰ χαράγματα ὑποδηλοῦσι τὰς τρίχας, δύο δὲ ὁριζόντιοι ἀβαθεῖς αὔλακες, τοὺς κυματισμοὺς τῆς κόμης. Παράδοξον φαίνεται τὸ κράνος, καὶ πρωτοφανὲς εἰς εἰδώλια. Ἔχει σχῆμα τριγωνικόν, ἡ ὀξεῖα κορυφή του κλίνει ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ἐμπροσθία πλευρὰ τοῦ τριγώνου εἶναι κυρτὴ καὶ ἁπλῆ, ἡ δὲ ὀπισθία κοίλη, κοσμουμένη διὰ θυσάνων ἢ φύλλων. Ἂν εἶχε καὶ εἰς τὴν κορυφὴν θύσανον δὲν φαίνεται. Τουλάχιστον οὐδεμία ὀπὴ ὑπάρχει ἐκεῖ, ἀφ' ἧς θὰ ἐκρέματο ὁ θύσανος. Τὸ χεῖλος τοῦ κράνους φαίνεται κοσμούμενον διὰ ταινίας παχείας. Ἐν Κνωσῷ εὑρέθησαν σφραγίσματα μὲ παραστάσεις ὁπλιτῶν, ὧν τὸ κράνος ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου εἰδωλίου (ἴδε B. S. A. VIII σελ. 77 εἰκ. 41). Ἡ διαφορὰ μόνον εἶναι, ὅτι τὸ τοῦ Κνωσίου ὁπλίτου κράνος ἔχει εἰς τὸ ὀξὺ αὐτοῦ ἄκρον πτερὸν ἢ θύσανον. Ἄλλο σφράγισμα ἐπίσης ἐκ Κνωσοῦ (B. S. A. ἔ. ἀ. σελ. 59) ἔχει παράστασιν θεότητος γυναικείας φερούσης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κράνος ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου εἰδωλίου. Ἐπίσης ὅμοιον καὶ μάλιστα πρὸς τὸ Κνώσιον μοῦ φαίνεται τὸ κράνος τοῦ σφενδονιστοῦ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ἐκ Μυκηνῶν τεμαχίου ἀργυροῦ ῥυτοῦ (ἴδε Α. Ε. 1891 πίν. 2 2).

Χρονολογικῶς τὸ εἰδώλιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν νεωτέρων ἀνακτόρων Κνωσοῦ, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο καὶ οἱ τεχνικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ κράνους, τῆς ὑποδύσεως καὶ τῆς ἐσθῆτος ἐν γένει πρὸς τὰς τῶν ἐκ Κνωσοῦ εὑρημάτων, πλὴν τοῦ περιζώματος. Τὴν τοιαύτην χρονολογικὴν κατάταξιν προσεπικυροῦσι καὶ τὰ θραύσματα τῶν ἀγγείων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐκεῖ, ὅπου εὑρέθη τοῦτο. Ἀνήκει τουτέστιν εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τῆς ὑστερομινωϊκῆς περιόδου. — Εἶναι ἴσως κατά τι νεώτερον τῶν προηγουμένων δύο. Δὲν πιστεύομεν ὅμως, ὅτι τὰ χωρίζει μέγα χρονικὸν διάστημα, ἀλλ' ὅτι αἱ τεχνικαὶ διαφοραὶ ὀφείλονται τοῦ μὲν πρώτου εἰς τὸ δυσκατέργαστον τῆς πρώτης ὕλης, τοῦ δὲ δευτέρου εἰς τὸ ἐργαστήριον, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ποτέ, ὅτι εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ὑπῆρχον καὶ ἔξοχοι καὶ μέτριοι τεχνῖται.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 22 Ἰουνίου 1916.

ΙΩΣΗΦ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΔΑΜΑΝΙΩΝ

Ὁ κατωτέρω δημοσιευόμενος τάφος εὕρηται παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον Δαμάνια κείμενον τέσσαρα περίπου χιλιόμετρα ΝΔ. τῆς μεγάλης Μονῆς Ἁγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίῳ Κρήτης.

Ὁ τάφος ἀνεκαλύφθη τυχαίως κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ Σαλῆ Κοκοράκι· ἐν ᾧ δηλ. ἠροτρία τὸν ἀγρόν του κείμενον παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου εἰς θέσιν «Κουρήναν», τὸ ἄροτρον προσέκρουσεν εἰς μέγαν λίθον· ὁ χωρικὸς ἀπέσπασε τοῦτον καὶ ἕνα ἢ δύο ἄλλους παρακειμένους, καὶ ἐκ τῆς οὕτω σχηματισθείσης ὀπῆς παρετήρησε κάτω κτίσμα στενὸν καὶ ἐπίμηκες ἔχον ἄφθονον ὕδωρ· ἦτο ὁ ἐσωτερικὸς δρόμος τοῦ τάφου· ἐπειδὴ τὸ χωρίον πάσχει ἐκ λειψυδρίας κατὰ τὸ θέρος, οἱ Μουσουλμάνοι κάτοικοι αὐτοῦ νομίσαντες, ὅτι εὗρον παλαιὸν ὑδραγωγεῖον ἀπέσπασαν καὶ ἄλλους λίθους σκεπαστῆρας ὀλίγα μέτρα ἀνατολικώτερον, καὶ οὕτως εὗρον καὶ τὸν νεκρικὸν θάλαμον ἔχοντα ἐπίσης ὕδωρ μέχρι ἀρκετοῦ ὕψους, μὴ δώσαντες δὲ προσοχὴν εἰς τὰς ἐν αὐτῷ πηλίνας λάρνακας, τὸν προορισμὸν τῶν ὁποίων δὲν ἐγνώριζον, ἐξηκολούθησαν ὑδρευόμενοι ἐξ αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ θέρος μέχρι τοῦ Αὐγούστου, ὅτε λαβὼν τὴν ἔγκρισιν τοῦ Σεβ. Ὑπουργείου μετέβην πρὸς σκαφὴν καὶ καθαρισμὸν τοῦ τάφου.

Τὴν ἐργασίαν ἤρχισα διὰ τῆς σκαφῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου καὶ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου, τοῦτο δὲ ἀπήτησε καὶ τὴν περισσοτέραν ἐργασίαν, διότι ὁ νεκρικὸς θάλαμος καὶ ὁ σκεπαστὸς δρόμος εὑρέθησαν κατὰ τὰ ἄλλα πλὴν τοῦ ὕδατος κενοί, καὶ δὲν ἀπῃτεῖτο δι' αὐτὰ εἰμὴ ἡ ἐξάντλησις τοῦ ὕδατος καὶ ὁ καθαρισμὸς ἐκ τῆς ἐν τῷ πυθμένι παχείας ἰλύος.

Τὸ ἔργον ἐπερατώθη ἐντὸς πέντε ἡμερῶν. Εἰς τὴν ἐπισυνημμένην εἰκόνα βλέπει τις τὴν κάτοψιν καὶ τὰς τομὰς τοῦ τε νεκρικοῦ θαλάμου καὶ δρόμου κατὰ μῆκος καὶ πλάτος (εἰκ. 1).

Ὁ τάφος συνίσταται ἐκ δρόμου ἔχοντος διεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκ τετραγώνου νεκρικοῦ θαλάμου, εἰς ὃν φέρει ὁ δρόμος· οὗτος εἶναι ἐλαφρῶς κατωφερικὸς ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ἐγένετο δὲ τοῦτο, ἵνα εἰσχωρήσωσι βαθύτερον εἰς τὸ ἔδαφος καὶ κατασκευάσωσι τόν τε δρόμον καὶ τὸν θάλαμον ὑπογείως, ὅπως εἶναι καὶ σήμερον, καὶ ὅπως φαίνεται καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ (τομὴ ΑΒ)· πρὸς τοῦτο ἐξέλεξαν καὶ ἔδαφος ἐπικλινὲς ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

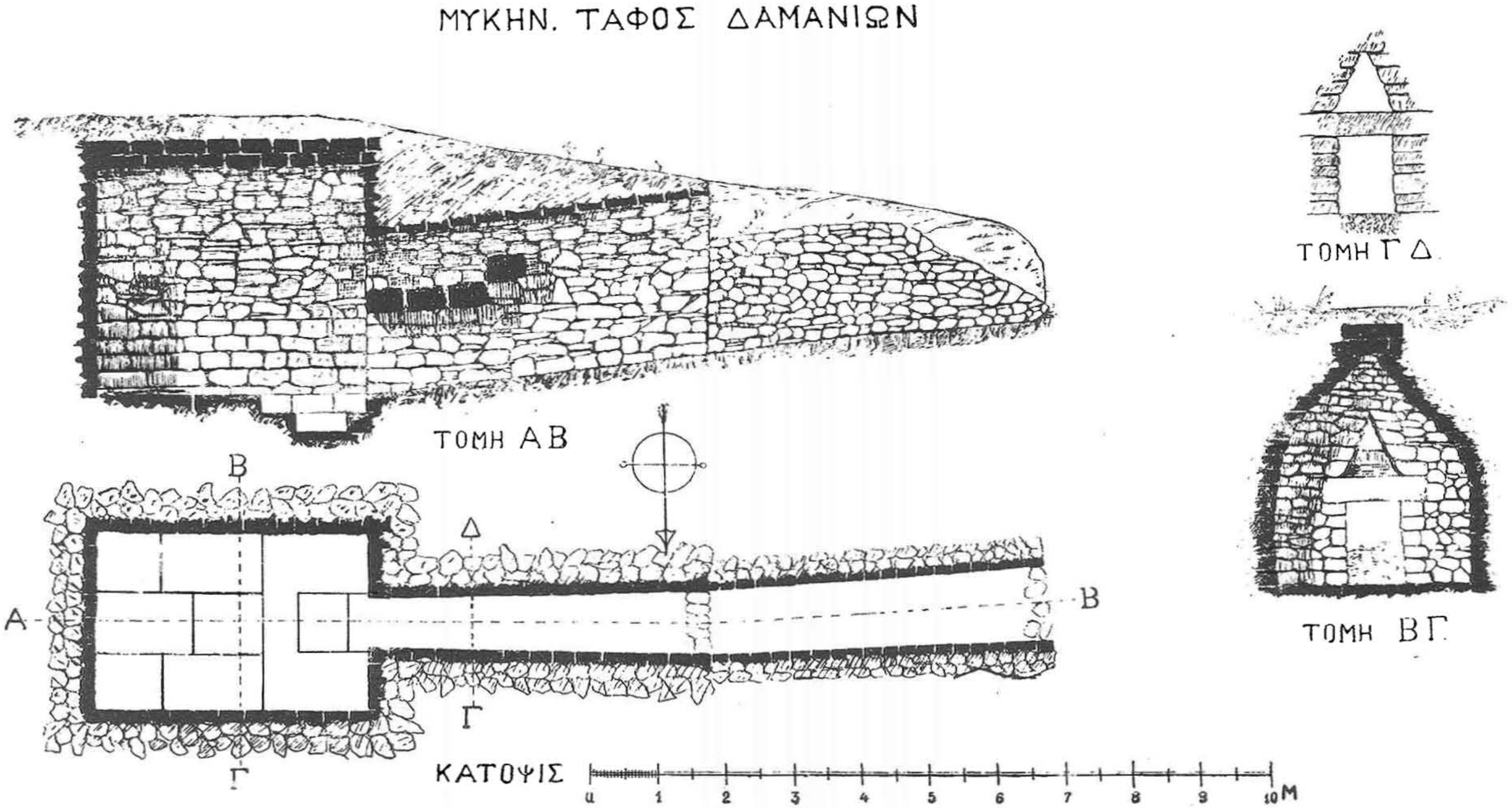

*Εἰκ. 1. **Μυκηναϊκὸς τάφος Δαμανίων.***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὁ δρόμος εἶναι κτιστὸς καὶ ἔχει ὁλικὸν μῆκος δέκα μέτρων, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἴσα μέρη· τὸ πρῶτον τμῆμα τὸ ἐξωτερικὸν μήκους πέντε μέτρων κτισθὲν ἰδιαιτέρως δὲν εὑρίσκεται εἰς εὐθυγραμμίαν μετὰ τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀλλ' ἀποκλίνει μικρὸν πρὸς μεσημβρίαν (ἰδ. κάτοψιν), ἦτο δὲ ἀσκέπαστον πληρούμενον μόνον χώματος μεθ' ἑκάστην ταφήν. Τὸ πλάτος τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου δρόμου εἶναι κατὰ τὸ ἐξώτατον σημεῖον 1,12, στενοῦται ὅμως βαθμηδὸν ὥστε κατὰ τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἐφάπτεται τοῦ ἐσωτερικοῦ δρόμου, ἔχει πλάτος 1 μέτρου. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου εἶναι ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν λογάδων λίθων καὶ λιθαρίων καὶ πηλοῦ, καὶ ἕνεκα τοῦ μικροῦ πάχους δὲν ἀντέσχον εἰς τὴν πίεσιν τῶν ὄπισθεν χωμάτων, καὶ ἐνιαχοῦ ὑπεχώρησαν καὶ κατέρρευσαν μάλιστα εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον, ὡς φαίνονται καὶ ἐν τῷ πίνακι (τομὴ ΑΒ). Εἰς τὸ ἐξώτατον σημεῖον τοῦ δρόμου εὗρον κατὰ τὸν καθαρισμὸν λίθους τινὰς ἐσκορπισμένους, οἵτινες προφανῶς προέρχονται ἐκ τοιχίου ἀποφρακτικοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου (ἰδ. κάτοψιν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ δρόμου παρὰ τὸ γράμμα Β). Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο τμῆμα τοῦ δρόμου εὗρον, ὡς ἦτο φυσικόν, πλῆρες χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀφήρεσα, ἵνα εἰσχωρήσω εἰς τὸ ἐνδότερον τμῆμα τοῦ δρόμου τὸ σκεπαστόν.

Εἰς τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἑνοῦνται τὰ δύο τμήματα τοῦ δρόμου, εὗρον τοῖχον στερεὸν φράσσοντα καλῶς τὴν εἴσοδον καὶ ἐκτισμένον κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἐπιμήκων περαστῶν λίθων καὶ πηλοῦ, ἐγένετο δὲ ἀνάγκη νὰ διαλύσω τὸ φράγμα τοῦτο, ἵνα εἰσχωρήσω εἰς τὸν ἐσωτερικὸν δρόμον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον.

Τὸ ἄθικτον τοῦτο διάφραγμα παρεῖχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ σημαντικὸς τάφος ἦτο ἀσύλητος, καὶ οὐδεὶς εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν τάφον μετὰ τὴν τελευταίαν ἐν αὐτῷ ταφὴν μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνεκάλυψαν αὐτὸν οἱ Ὀθωμανοὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου Δαμάνια.

Τὸ ἐσωτερικὸν τμῆμα τοῦ τάφου ἦτο σκεπαστόν, ὡς εἴπομεν. Οἱ δύο δηλαδὴ τοῖχοι ἐκτισμένοι διὰ μεγάλων λίθων καὶ πλακῶν οὐχὶ εἰργασμένων συγκλίνουσιν, ἐφ' ὅσον προχωροῦσι πρὸς τὰ ἄνω προεκβαλλομένων τῶν λίθων κανονικῶς κατὰ τὸν γνωστὸν πρωτόγονον τρόπον (en encorbeillement), μέχρι τῆς κορυφῆς, ὅπου τὸ μικρὸν χάσμα σκεπάζεται διὰ σειρᾶς πλακωτῶν λίθων, καὶ ἀποτελεῖται οὕτως σῆραγξ ὑπόγειος, ὁμοιάζουσα περίπου πρὸς τὰς γνωστὰς ὑπογείους σήραγγας τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος. Ἡ σήραγξ αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὸ ἐσώτερον δηλ. τμῆμα μήκους 2,40 καὶ πλάτους 0,75 διακόπτεται κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους ὑπὸ τεσσάρων πελωρίων πλακῶν ἐν εἴδει ὑπερθύρων, καὶ οὕτως ἀποτελεῖται εἶδος προπύλου τοῦ τάφου, ὡς φαίνεται εἰς τὴν τομὴν ΓΔ. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων πλακῶν ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἔξω εὕρηται 0,30 ὑψηλότερον τῶν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τριών ἄλλων, καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυρίως ὑπέρθυρον τοῦ προπύλου (ἰδ. τομὰς ΑΒ καὶ ΒΓ).

Ἐκ τοῦ δρόμου τούτου καὶ τοῦ προπύλου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον. Οὗτος ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον μήκους 4 μέτρων, πλάτους 2,80 καὶ ὕψους μέχρι τοῦ ἄνω μέρους τῶν σκεπαστήρων πλακῶν 4 περίπου μέτρων. Εἶναι καὶ αὐτὸς κτιστὸς διὰ μεγάλων καὶ μικροτέρων πλακωτῶν λίθων. Οἱ δύο μακρότεροι παράλληλοι τοῖχοι μέχρι μὲν ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἑνὸς μέτρου ὑψοῦνται καθέτως, ἀπὸ τοῦ μέτρου ὅμως καὶ ἄνω ἄρχονται συγκλίνοντες πρὸς τὰ ἔσω διὰ τῆς βαθμιαίας προεξοχῆς τῶν ἀεὶ ὑπερκειμένων λίθων κατὰ τὸ γνωστὸν Μυκηναϊκὸν σύστημα (en encorbeillement) ὥστε εἰς ὕψος 3,50 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ θαλάμου οἱ δύο τοῖχοι σχεδὸν ἐφάπτονται ἀλλήλων καὶ σκεπάζονται ἄνω διὰ πλακῶν· οἱ δύο ὅμως στενώτεροι τοῖχοι (ὁ ἀνατολικὸς καὶ δυτικὸς) τοῦ θαλάμου εἶναι ἐκτισμένοι κάθετοι κάτωθεν ἕως ἄνω, στενοῦνται δὲ μόνον κατ᾽ ἀνάγκην, ἐφ᾽ ὅσον προχωροῦσι πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα καλύψωσι τὸ κενὸν τὸ ὁποῖον ἀφίνουσι οἱ δύο μικρότεροι (ἰδ. τομὴν ΒΓ). Ὁμοίαν διάταξιν εἶχεν ὁ θάλαμος τοῦ λεγομένου Βασιλικοῦ τάφου Κνωσοῦ εἰς τὰ Σόπατα [1]. Τὸ κάθετον μέρος τῶν παραλλήλων τοίχων, ἤτοι τὸ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι ὕψους ἑνὸς μέτρου εἶναι ἐκτισμένον διὰ μεγαλυτέρων καὶ κανονικωτέρων λίθων ἀποτελούντων σχεδὸν ἰσοδομικὸν σύστημα, ἐν ᾧ τὸ ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ ἄνω εἶναι ἐκτισμένον καὶ διὰ μικροτέρων κατὰ τὸ πλεῖστον λίθων καὶ μᾶλλον ἀκανονίστων (ἰδ. τομὴν ΑΒ).

Τὸ δάπεδον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου εἶναι ἐστρωμμένον διὰ πελωρίων πλακῶν διατηρουμένων κάλλιστα κατὰ χώραν, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἄνισα τμήματα, ὧν τὸ ἐσώτερον τὸ καὶ μεγαλύτερον ὑπερέχει τοῦ ἄλλου κατὰ 0,26 (ἰδ. κάτοψιν καὶ τομὴν ΑΒ). Τὸ ἐσώτερον τμῆμα ἦτο τὸ κύριον μέρος τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου τὸ προωρισμένον νὰ δέχεται τοὺς νεκρούς, πράγματι δ᾽ ἐν τούτῳ εὑρίσκοντο καὶ αἱ τρεῖς πήλιναι λάρνακες καὶ τὰ ὀλίγα σῳζόμενα λείψανα τῶν ὀστῶν. Τὸ ἄλλο τμῆμα τοῦ θαλάμου τὸ παρὰ τὴν εἴσοδον τὸ χαμηλότερον κείμενον εἶναι καὶ τοῦτο πλακόστρωτον, φαίνεται δέ, ὅτι κατεσκευάσθη οὕτως, ἵνα συνάγωνται ἐν αὐτῷ τὰ εἰσχωροῦντα εἰς τὸν τάφον ὄμβρια ὕδατα ἢ ἀναβλύζοντα ἐν αὐτῷ. Πιθανῶς κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου ἢ ἀργότερον παρετήρησαν, ὅτι συνήγοντο ἐν τῷ τάφῳ ὕδατα, καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκαν τὴν διάταξιν ταύτην εἰς τὸ δάπεδον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου. Τοῦτο ἴσως παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ κατασκευάσωσι

[1] A. Evans, The Prehistoric Tombs of Cnossos, London 1906 σελ. 136 ἑξ. Ὅμοιος ἀλλὰ κατεστραμμένος κατὰ τὸ πλεῖστον κτιστὸς τάφος εὑρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ κ. Evans βορειότερον του Βασιλικου ἰδ. Sir A. Evans, The Tomb of the Double Axes etc. London 1914 σελ. 1, 5-9 εἰκ. 9, 12 Πίναξ I.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ τὸν ἀμέσως κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου ὀρθογώνιον κτιστὸν λάκκον (ἴδ. κάτοψιν καὶ τομὴν ΑΒ), ἵνα συλλέγωνται ἐν αὐτῷ τὰ ὕδατα καὶ μὴ καλύπτωσι τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου (τουλάχιστον τὸ ὑψηλότερον τμῆμα)· καὶ δύναται μέν τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ὁ λάκκος αὐτὸς κατεσκευάσθη δι᾽ ἄλλον σκοπόν, ἤτοι ὡς βόθρος χοῶν καὶ ἐναγισμάτων εἰς τοὺς νεκρούς, ὅπως παρετηρήθη εἰς τὸν τάφον Μουλιανῶν[1] καὶ εἰς τὸ στόμιον τῆς θόλου Βαφειοῦ[2], ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε παρουσιασθῇ ὁ κίνδυνος τῆς εἰσροῆς τῶν ὑδάτων ἐν τῷ τάφῳ, πρᾶγμα οὐχὶ πιθανόν, ὡς φρονῶ, ἀφ᾽ οὗ σήμερον καὶ μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς λειψυδρίας ὁ τάφος συλλέγει τόσα ὕδατα, ὥστε οἱ χωρικοὶ καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ θέρος ἀντλοῦντες δὲν κατορθώνουσι νὰ τὸ ἐξαντλήσωσι τελείως.

Ὁ νεκρικὸς θάλαμος κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἄνοιγμα τὸ ἔαρ τοῦ 1915 περιεῖχε τρεῖς κιβωτοειδεῖς πηλίνας λάρνακας μετὰ τῶν ἀετοειδῶν καλυμμάτων ἱσταμένας ἀκόμη κατὰ χώραν· ἀφ᾽ οὗ ὅμως ἤρχισαν οἱ χωρικοὶ νὰ ἀντλῶσιν ἄνωθεν ἐκ τῆς σχηματισθείσης ὀπῆς τὸ ὕδωρ διὰ μεταλλικῶν κάδων ἐτάραξαν καὶ ἀνέτρεψαν τὰς δύο ἐξ αὐτῶν καὶ τὰς ἔθραυσαν, πιθανώτατα δέ, μολονότι οἱ χωρικοὶ ἐκ φόβου τὸ ἀρνοῦνται, καὶ κατῆλθον ἐκεῖθεν εἴτε ἐκ τῆς ἄλλης ὀπῆς τῆς ἐν τῷ κλειστῷ δρόμῳ καὶ ἠρεύνησαν τὰς λάρνακας ζητοῦντες θησαυρόν, ὥστε, ὅτε ἐγὼ κατὰ τὸν Αὔγουστον εἰσῆλθον εἰς τὸν θάλαμον ἐκ τοῦ καθαρισθέντος καὶ ἀνοιχθέντος δρόμου, εὗρον τὰς δύο λάρνακας εἰς τεμάχια ἡμισεσηπότα ἐκ τῆς ὑγρασίας, μόνον δὲ ἡ τρίτη, ἡ καὶ μικροτέρα, διετηρεῖτο εἰσέτι κατὰ χώραν ἔχουσα καὶ τὸ ἀετοειδές της σκέπασμα. Αἱ λάρνακες ἦσαν τοῦ συνηθεστάτου ἐν Κρήτῃ ὀρθογωνίου κιβωτοειδοῦς σχήματος, ἐστεροῦντο δὲ καὶ διακοσμήσεως γραπτῆς ἢ ἄλλης· μόνον ἡ ἑτέρα τῶν δύο μεγαλυτέρων ἔφερεν ἁπλᾶς καστανόχρους ταινίας καὶ σπείρας εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν· ἐθεώρησα διὰ τοῦτο περιττὴν καὶ τὴν συγκόλλησιν καὶ μεταφορὰν αὐτῶν ἐκεῖθεν, ἀφ᾽ οὗ οὐδὲν νέον ἔχουσι νὰ προσθέσωσιν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἐγνωσμένα καὶ παρατηρηθέντα τῶν πολυαρίθμων ἄλλων πηλίνων λαρνάκων τῆς Κρήτης. Αἱ τρεῖς λάρνακες περιεῖχον βεβαίως τοὺς σκελετοὺς τῶν νεκρῶν· ἕνεκα ὅμως τῆς διαρκοῦς ὑγρασίας, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ὁ τάφος τὰ ὀστᾶ ἐσάπησαν καὶ ἠφανίσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον συναναμιγέντα μετὰ τῆς ἰλύος εἰς τὸν πυθμένα τῶν λαρνάκων καὶ εἰς τὸ πηλόστρωτον ἔδαφος τοῦ θαλάμου· ὀλίγα τεμάχια ὀστῶν ἀνθρωπίνων ἡμισεσηπότων παρετήρησα εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἑτέρας τῶν λαρνάκων καὶ ἄλλα ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ δαπέδου.

[1] Ἀρχαιολ. Ἐφημερ. 1904 σελ. 23-24 εἰκ. 5α, 56.

[2] Χρ. Τσούντα, Ἔρευναι ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σελ. 140 εἰκ. ἐν σελ. 138.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Κτερισμάτων ἐστερεῖτο ὁ τάφος ἄλλων πλὴν τῶν κατωτέρω περιγραφομένων τριῶν ἀγγείων. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται παράδοξον, ἀφ' οὗ ὁ τάφος εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸς ὑπὸ οἰκοδομικὴν ἔποψιν, καὶ ἀφ' οὗ, ὡς εἶπον, εὑρέθη ἐπιμελῶς πεφραγμένος καὶ ἐφαίνετο ἀσύλητος, μέχρι τῆς σήμερον, καθ' ἣν τὸν ἀνεκάλυψαν οἱ Λαμανιανοὶ χωρικοί, ἐπείσθην δέ, ὅτι καὶ οὗτοι, καὶ ἂν κατῆλθον εἰς τὸν τάφον, δὲν εὗρόν τι σημαντικόν, οὔτε ἦτο εὔκολον νὰ τὸ ἀνεύρωσιν ἕνεκα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος καὶ τῆς ἰλύος. Μένει ἄρα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ τελευταῖοι κάτοχοι τοῦ τάφου εἶχον ἀφαιρέσει τὰ κτερίσματα τῶν προγενεστέρων νεκρῶν πρὶν κλείσωσιν ὁριστικῶς τὸν τάφον, ἢ ὅπερ καὶ πιθανώτερον, οἱ ταφέντες ἐν τῷ τάφῳ νεκροὶ δὲν ἠξιώθησαν ἄλλων κτερισμάτων πλὴν εὐτελῶν τινων ἀγγείων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρετηρήθη καὶ εἰς τοὺς πλείστους ἄλλους τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς Κρητικοὺς τάφους τοὺς περιέχοντας πηλίνας λάρνακας καὶ δὴ πενιχράς, οἷαι αἱ εὑρεθεῖσαι καὶ ἐν τούτῳ [1]. Κατὰ τὸ τέλος τῆς Ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν Κρητῶν δὲν ἦτο πλέον ἀνθηρά, ὡς πρότερον, ἢ ὅτι αἱ περὶ τοὺς νεκροὺς ἰδέαι εἶχον οὐσιωδῶς μεταβληθῆ ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, ἢ καὶ ἀμφότερα. Πιθανὸν νὰ εἶχον ἀποτεθῆ μετὰ τῶν νεκρῶν τούτων καί τινα μικρότερα κοσμήματα, ψῆφοι περιδεραίων λ. χ. ἢ χαλόπετρά τις (ὅπως εὑρίσκονται ἐνίοτε εἰς ὁμοίους τάφους) ἀπολεσθέντα καὶ μὴ εὑρεθέντα εἰς τὸ παχὺ καὶ δυσδιάλυτον στρῶμα τῆς ἰλύος τοῦ δαπέδου, μολονότι ἐξήγαγον ταύτην ἐκτὸς τοῦ τάφου καὶ τὴν ἠρεύνησα. Μεταλλικοῦ ἀντικειμένου οὐδὲ ἴχνος παρετηρήθη ἐν τῷ τάφῳ· ἂν ὑπῆρχε τοιοῦτον, θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ διαφύγῃ τὴν παρατήρησίν μου.

Τὰ ἐν τῷ νεκρικῷ θαλάμῳ εὑρεθέντα τρία ἀγγεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς (εἰκ. 2).

1) Μικρὸς χαμηλὸς στεγανόστομος ἀμφορεὺς (Bügelkanne) ἔχων ὕψος 0,10, πλάτος κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας 0,14· ὁ κρουνὸς αὐτοῦ εἶναι ἀποκεκρουσμένος· εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πηλοῦ λευκοκιτρίνου καθαρωτάτου, ἡ ἐπιφάνειά του ἐξ ὁμοίου λεπτοτάτου πηλοῦ εἶχε στιλβωθῆ μηχανικῶς διὰ τριβῆς καὶ ἦτο στιλπνοτάτη, ἀλλ' ἔχει ἤδη ἀπολεπισθῆ καὶ καταπέσει κατὰ τὸ πλεῖστον· ἐπὶ τῆς στιλπνῆς ταύτης ἐπιφανείας ἐποιήθησαν δι' ἐρυθροῦ σχεδὸν πορτοκαλλόχρου λάμποντος χρώματος πέντε ζῶναι ταινιωταί, ἄνω δὲ καὶ γραμμικά τινα θέματα ἐκπεσόντα κατὰ τὸ πλεῖστον.

2) Φιάλη μικρὰ ἔχουσα λαβὴν ὑπερέχουσαν τοῦ χείλους καὶ πρόχυσιν στενὴν αὐλακωτὴν ὁριζοντίαν καὶ προπετῆ. Ὁ πηλὸς εἶναι μὲν καθαρὸς ἀλλὰ διάφορος τοῦ προηγουμένου καὶ οὐχὶ τόσον λευκός. Τὸ ὕψος τῆς φιάλης εἶναι

[1] Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἔκαμα καὶ ἄλλοτε ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 σελ. 16-17, καὶ ἡ κατόπιν δὲ πεῖρα ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ ὑπηρεσίας ἐπεβεβαίωσε πολλαχοῦ τὸ πρᾶγμα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

0,05, ἡ δὲ διάμετρος ἄνω 0,135. Καὶ αὕτη ἔχει τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἐπιμελῶς ἐστιλβωμένην, διακρίνονται δὲ καὶ τὰ ἴχνη, τὰ ὁποῖα ἀφῆκε τὸ στιλβωτήριον κατὰ τὴν ἐργασίαν· ἐκοσμεῖτο διὰ μελαινῶν ζωνῶν, ἡ δὲ ἄνω χώρα περὶ τὸ χεῖλος εἶχε καὶ κυματοειδεῖς παραλλήλους διακοσμητικὰς γραμμάς· τὸ ἐσωτερικὸν ἐκοσμεῖτο διὰ μελαίνης πλατείας σπείρας καταλαμβανούσης ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Πλὴν τῶν δύο τούτων εἶχον τεθῇ ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ ἓν ἢ δύο ἀκόμη πήλινα ἀγγεῖα, ὧν εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ πηλοῦ ἀσήμαντά τινα τεμάχια.

3) Ἰγδιόσχημον δοχεῖον ἐκ κυανωποῦ στεατίτου λίθου· ἔχει ὕψος 0,12, πλάτος κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας 0,20 καὶ διάμετρον ἀνοίγματος ἄνω 0,11. Εἶναι τὸ συνηθέστατον σχῆμα τῶν κτερισματικῶν λιθίνων ἀγγείων τῆς Μινωϊκῆς καὶ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἔχει μάλιστα τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἀρχόμενον, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῆς Πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἀφ᾽ οὗ ἓν μὲν εὗρον ἐγὼ ἐν Κουμάσᾳ [1], πλείονα δὲ ὁ κ. Seager ἐν Ψείρᾳ [2], ἐξακολουθεῖ μέχρι τῶν τελευταίων Μινωϊκῶν καὶ Μυκηναϊκῶν χρόνων εὑρισκόμενον καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν ταῖς νήσοις [3], καὶ ἐν ᾧ τὰ ἄλλα λίθινα κτερισματικὰ ἀγγεῖα γίνονται ὁλονὲν σπανιώτερα, ἐφ᾽ ὅσον κατερχόμεθα χρονολογικῶς, τοῦτο διετηρήθη καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ ἀγγεῖον διακοσμεῖται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ὑπὸ ἓξ ἀναγλύπτων μεγάλων φύλλων ὁμοιαζόντων πρὸς πέταλα κάλυκος ἀνοιγομένου ἄνθους, δι᾽ ὃ ἐκλήθη ὑπὸ τῶν περιγραψάντων τὸ σχῆμα τοῦτο Ἄγγλων ἀρχαιολόγων blossom bowl (ἀνθεμοειδές). Τὰ πέταλα τοῦ ἡμετέρου

Εἰκ. 2. Ἀγγεῖα τάφου Δαμανίων.

[1] Ἐν τῷ Θόλῳ Ε ἀριθ. λιθίνων Μουσείου 687.

[2] R. B. Seager, Excavations at Pseira εἰς τὸ University of Pennsylvania, Museum, Anthropolog. Publications vol III N. 1 Philadelphia 1910 σελ. 35 εἰκ. 15.

[3] Πρβλ. Mackenzie εἰς τὸ Brit. Sch. Ann. IV 34, Phylakopi σελ. 196-198. A. Evans Cretan Pictographs σελ. 123 εἰκ. 123. Καὶ ἐκ Ζάκρου καὶ Παλαικάστρου καὶ Κνωσοῦ καὶ τελευταῖον ἐκ τάφων Γουρνιῶν προέρχονται πολυάριθμα ἐντελῶς ὅμοια ἀγγεῖα εἴτε ἐκ τάφων εἴτε ἐξ οἰκιῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἀγγείου εἶναι ἐσχηματοποιημένα, καὶ φέρουσιν ἕκαστον κατὰ μῆκος εἰς τὸ μέσον δίδυμον ἀνάγλυπτον ῥάχιν.

Αἱ πήλιναι λάρνακες καὶ τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τρία ἀγγεῖα δίδουσιν ἀσφαλῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ τάφου Λαμανίων συμφωνοῦσαν ἄλλως καὶ πρὸς τὸ οἰκοδομικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἀδιστάκτως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς Ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἢ τὴν ἄλλως Μυκηναϊκὴν λεγομένην ἐποχήν, ἤτοι κατὰ τὸν 14 ἢ τὸν 13 αἰῶνα, ἂν ἀκολουθήσωμεν τὴν συνήθη καὶ σχεδὸν γενικῶς παραδεκτὴν γενομένην χρονολογικὴν κατάταξιν.

Ὁ τάφος Λαμανίων ἄρα ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Μινωϊκὸς πολιτισμὸς εὑρίσκετο πλέον ἐν παρακμῇ ἐν Κρήτῃ παρευδοκιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Μυκηναϊκοῦ ἢ Ἀχαϊκοῦ πολιτισμοῦ· εὑρισκόμεθα εἰς τὴν παραμονὴν τῆς καταλύσεως τοῦ νησιωτικοῦ κράτους καὶ πολιτισμοῦ καὶ μικρὸν ἴσως πρὸ τῆς δωρικῆς τῆς νήσου κατακτήσεως.

Ἡ μεγαλυτέρα σημασία τοῦ τάφου Λαμανίων ἔγκειται εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν του κατασκευήν· εἶναι μετὰ τὸν Βασιλικὸν τάφον Κνωσοῦ ὁ σημαντικώτερος τῶν κτιστῶν Μυκηναϊκῶν τάφων τῆς Κρήτης, ὅμοιον δὲ ἔχει μόνον τὸν πρὸ ἐτῶν εὑρεθέντα καὶ μὴ δημοσιευθέντα παρὰ τὸ χωρίον Μάλεμε τῆς Κυδωνίας. Οἱ ἄλλοι κτιστοὶ Ὑστερομινωϊκοὶ τάφοι τῆς Κρήτης π. χ. τῶν Μουλιανῶν [1], τῆς Πραισοῦ [2], Ἐργάνου, Παναγιᾶς, Κουρτῶν [3], ὑπολείπονται πολὺ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οἰκονομίαν. Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἰδίως ἡ διάταξις τοῦ δρόμου καὶ ἡ ἀψιδωτὴ αὐτοῦ στέγασις, ἧς παράδειγμα ἄλλο δὲν γνωρίζω οὔτε ἐν Κρήτῃ οὔτε ἀλλαχοῦ, διότι συγκλίνουσι μὲν τὰ τοιχώματα πολλῶν δρόμων ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς **λαξευτοὺς** θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ οὐδ' οὗτοι δὲ οὐδαμοῦ ἑνοῦνται, ὥστε νὰ ἀποτελέσωσιν ἀληθῆ σήραγγα ἀψιδωτήν, ὅπως ἡ τοῦ ἡμετέρου τάφου. Εἰς τὸν Βασιλικὸν τάφον Κνωσοῦ (Σόπατα) [4] συγκλίνουσιν οἱ τοῖχοι τοῦ προπύλου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δύο καθέτων κογχῶν, ἀλλ' ἀφίστανται ἀλλήλων ἀφίνοντες χάσμα πλέον τοῦ ἡμίσεος μέτρου καλυπτόμενον ὑπὸ πλακῶν στεγαστήρων. Καὶ ἡ διάταξις τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου τοῦ ἡμετέρου τάφου ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀντίστοιχον τοῦ τάφου Κνωσοῦ ἔχοντος ἐπίσης τοὺς μακροὺς τοίχους συγκλίνοντας καὶ τοὺς βραχεῖς καθέτους.

Ἐν Ἡρακλείῳ κατὰ μῆνα Αὔγουστον 1916.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

[1] Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 ἔνθα ἀνωτέρω.

[2] Annual of Brit. Sch. VIII σελ. 245-247 εἰκ. 14.

[3] Halbherr, Three Cretan Necropoleis εἰς τὸ Amer. Journal of Archeology vol. V (1901) σ. 259-293.

[4] A. Evans, The Prehistoric Tombs of Cnossos, London 1906 σελ. 136 ἑξ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩ.

Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1915 ἐνηργήθησαν ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι, αἵτινες προήγαγον ἱκανὰ ἐκ τῶν ζητημάτων, τῶν σχετικῶν μὲ τὸν προϊστορικὸν συνοικισμὸν καὶ τὰ πήλινα

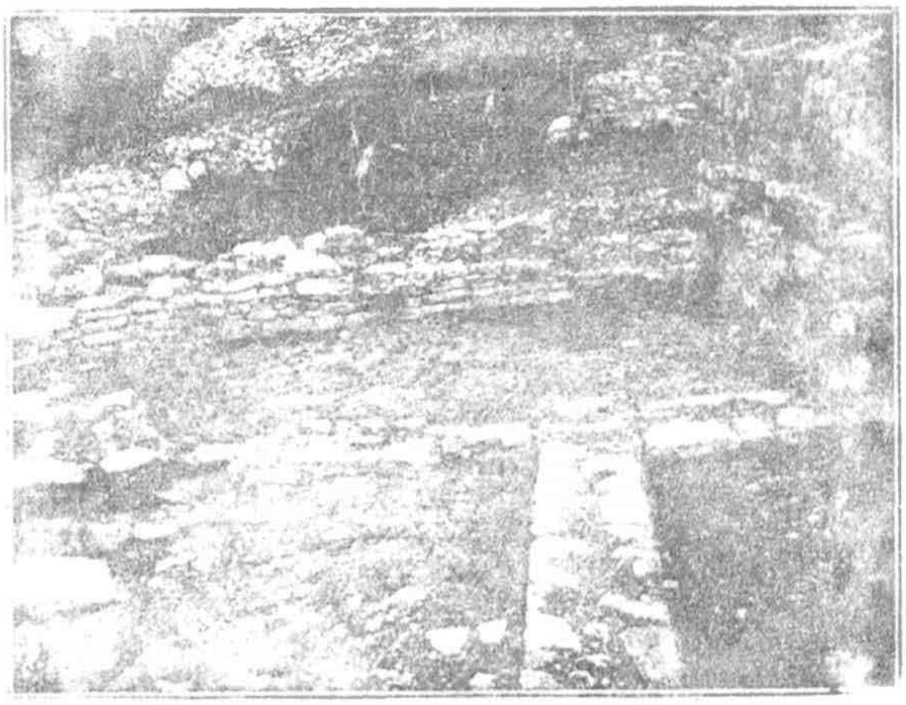

Εἰκ. 1. Μέρος τοῦ διπλοῦ οἰκήματος α'.

ἀρχιτεκτονικὰ τῶν ναῶν. Ἐγένοντο δὲ καὶ εὑρήματα, ἐνθυμίζοντα τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν θρίαμβον τῶν Αἰτωλῶν τοῦ 279 π. Χ.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεκαλύφθη μέγα μέρος τοῦ διπλοῦ οἰκήματος ἐν τῷ χώρῳ α' τοῦ σχεδίου ἐν ΑΔ, 1915, 231. Ἡ ἀνασκαφὴ ἦτο ἐδῶ ἐξαιρετικῶς δύσκολος, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ καθαιρεθῇ ὁ νεώτερος, 3 μ. ὑψηλός, τοῖχος, ὁ ἀνέχων τὸ αὐλάκιον τοῦ ποτιστικοῦ νεροῦ καὶ νὰ ἐπανακτισθῇ ἀμέσως διὰ τὰς ἀνησυχίας τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἄλλας δυσχερείας προσέθετον αἱ βροχαί. Διὰ τοῦτο δὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ φωτογραφηθοῦν πάντες οἱ τοῖχοι καὶ ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν εἰκόνα 1, παρέχουσαν μέρος μόνον τῶν ἀποκαλυφθέντων καὶ τὸ σχέδιον εἰκ. 2 (α'). Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἐβεβαιώθη ἡ γνώμη, ΑΔ, 1915, 241, ὅτι οἱ καμπύλοι τοῖχοι τοῦ χώρου α' ἀπετέλουν διπλοῦν οἴκημα, συνιστάμενον ἐκ δύο ἐλλειψοειδῶν καταλλήλως συγχωνευομένων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Κατὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθη καὶ ἕτερον διπλοῦν οἴκημα, κείμενον ἐγγὺς καὶ ἀνατολικῶς τοῦ πρώτου κατὰ τὴν πρὸς τὸ βουνὸν τοῦ Μεγαλάκκου ἀνάβασιν. Ἰδὲ εἰκ. 3 καὶ σχέδιον εἰκ. 2 ($α^5$ καὶ $α^6$). Ἐνταῦθα παρέστη ἀνάγκη νὰ διαλυθῶσιν οἱ τοῖχοι οἰκημάτων, χρόνων ἑλληνιστικῶν ἢ ῥωμαϊκῶν, ὡς καὶ οἱ τοῖχοι τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ, χρόνων ὑστέρων, ὃν ἐκ τῆς πλησίον εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς (ΑΔ, 1915, 56 καὶ 282) ὀνομάζω προσωρινῶς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Λυσείου. Ἡ καταστροφὴ τῶν τοίχων ἦτο σκόπιμος. Διότι διε-

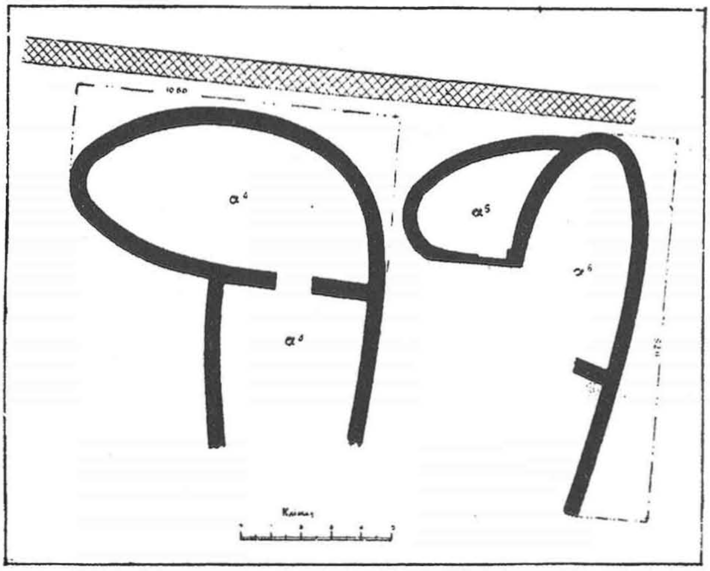

Εἰκ. 2. Διπλᾶ προϊστορικὰ οἰκήματα.

τήρουν ἀνοικείως σπουδαῖον πήλινον ὑλικὸν ἐντετειχισμένον, τεμάχια μετοπῶν ἐκ τῶν λεπτοτέρων τῶν μὴ ἀνηκουσῶν εἰς τὸν Θέρμιον, γεῖσα καὶ ὑδρορρόας, εὑρήματα πλουτίσαντα σημαντικῶς τὴν συλλογὴν τοῦ Μουσείου. Ἐννοεῖται, ὅτι πάντες οἱ καταλυθέντες τοῖχοι ἐμετρήθησαν καὶ ἐσχεδιάσθησαν πρότερον. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐκ τοῦ ναοῦ διετηρήθησαν ἄθικτοι ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ σηκοῦ μὲ τὰς σημαντικὰς δύο θύρας καὶ ἡ ἔμπροσθεν διπλῆ σειρὰ τῶν κιόνων. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ κέρδος τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ διπλοῦ προϊστορικοῦ οἰκήματος ἦτο ἱκανὴ ἀποζημίωσις.

Τὸ διπλοῦν οἴκημα $α^4$ δὲν κατωρθώθη νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐντελῶς κατὰ τὸ νότιον πέρας. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ δὲν διετηρεῖτο κατὰ τὴν προσδοκωμένην συνέχειαν, ἡ δὲ ἀνατολικὴ κατέστη ἀδύνατον διὰ τὰς βροχὰς νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν περὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τὰ 4 μ. ἐκεῖ ὑψουμένων χωμάτων καὶ πετρῶν. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐπιδιωχθῇ ἐπιμόνως εἰς προσεχῆ ἀνασκαφήν, διότι ἐνταῦθα πρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν εἴσοδον τοῦ οἰκήματος, ζήτημα, ὅπερ δὲν διελευκάνθη εἰσέτι ἀρκούντως ἐπὶ τῶν παρομοίων κτιρίων τοῦ τόπου. Ἀτελέστερον ἀπέμεινε τὸ σχέδιον τοῦ ἑτέρου οἰκήματος. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ εἶναι ἠφανισμένη πρὸς νότον, ἐκ δὲ τῆς δυτικῆς δὲν φαίνεται τίποτε, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως ὑπεράνω σχεδὸν πάντων τῶν ἐλλειψοειδῶν, ἐκτίσθη κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν οἴκημα μὲ τοίχους εὐθυγράμμους, εἰς ὃ ὀφείλεται ἡ καταστροφὴ τοῦ κάτω καμπύλου τοίχου. Ἀλλ᾽ ἴσως

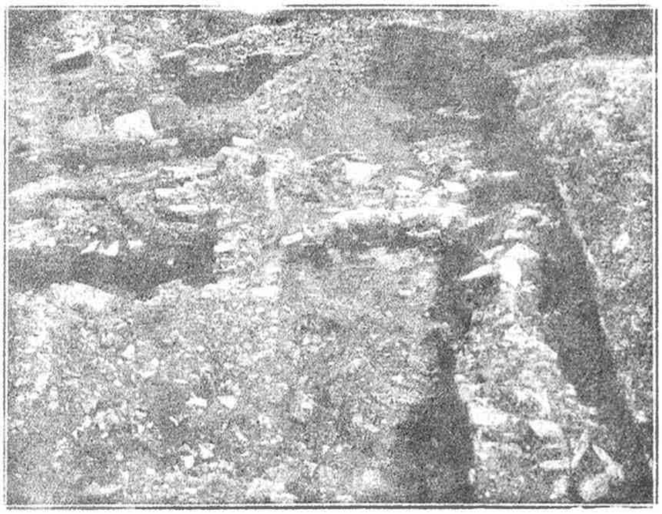

Εἰκ. 3. Διπλοῦν οἴκημα α^{1} καὶ α

μετ᾽ ἐπιμονωτέραν ἔρευναν καὶ καθαρισμὸν τελειότερον εὑρεθῶσί που μερικὰ ἴχνη, ἐξ ὧν νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ὅλου. Τοῦτο θὰ γίνῃ κατὰ τὴν τελικὴν δημοσίευσιν τῶν προϊστορικῶν οἰκημάτων τοῦ Θέρμου, ὅτε θὰ συναφθῶσι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἐλλειψοειδῶν γεωμετρικὰ κτίσματα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν θὰ θιχθῶσι τὰ εἰσέτι σκοτεινὰ ζητήματα καὶ θὰ ἐκτεθῶσι μόνον τὰ βέβαια καὶ σαφῆ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὅπως ἐκ τοῦ σχεδίου εἰκ. 2 φαίνεται, τὸ διπλοῦν οἴκημα α^{1} ἀπετελέσθη ἐκ δύο ἐλλειψοειδῶν περίπου ἰσομεγέθων καὶ ὁμοίων, συνδεομένων κατὰ τὸ ἕτερον πέρας τῆς ἐλλείψεως. Ἡ εἴσοδος μετὰ ταῦτα ἔδει νὰ τεθῇ εἰς τὰς πρὸς νότον βλεπούσας πλευράς, διότι οὕτω θὰ ἐπροφυλάσσετο ἀπὸ τοῦ βορρᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον καλῶς διασωθεισῶν ἐν Θέρμῳ θυρῶν παρετηρήθη, ὅτι τὸ κατώφλιον σημειώνεται δι᾽ ἀποκοπῆς μέρους τοῦ τοίχου ἢ ὁλοκλήρου τοῦ πάχους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

αὐτοῦ, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀποκαλυφθέντων τοίχων, συνάγεται μετ' ἀσφαλείας, ὅτι ἡ εἴσοδος θὰ ἔκειτο εἰς τὸ πρὸς νότον ἀνεξερεύνητον ἔτι πέρας. Οὕτω τὸ διπλοῦν οἴκημα ἀπετέλει γαμμοειδὲς σχῆμα ἐστραμμένον πρὸς δυσμάς. Ἐκ τῶν δύο κεραιῶν τοῦ Γ ἡ πρὸς νότον διευθυνομένη θὰ ἦτο κατά τι μακροτέρα, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μείζονος πλάτους. Τὰ δύο οἰκήματα ἐχωρίζοντο διὰ τοῦ μεταξὺ εὐθυγράμμου τοίχου καὶ συνεκοινώνουν διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ θύρας, σημειουμένης διὰ τῆς ἐπὶ ἓν μέτρον παρατηρηθείσης ἀπουσίας παντὸς λίθου καὶ τοῦ ἁπλοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἑκατέρωθεν παραστάδων.

Τὸ ἕτερον διπλοῦν οἴκημα δὲν εἶναι ὅμοιον. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀνίσων μερῶν. Τὸ μεγαλύτερον δὲν διατηρεῖται καλῶς, ἀλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι εἶχε τὴν εἴσοδον — εἶναι φυσικὰ ἄγνωστον, ἂν εἶχε καὶ ἑτέραν κατὰ τὸ ἀνεξερεύνητον μέρος — κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν, εἴσοδον προφυλασσομένην ἀπὸ τοῦ βορρᾶ διὰ τοῦ μικροτέρου ἐλλειψοειδοῦς, οὗ ὁ νότιος τοῖχος ἀποβάλλει τὸ καμπύλον σχῆμα, ἵνα συμμορφωθῇ ἀκριβῶς πρὸς τὴν εἴσοδον. Ὁ αὐτὸς τοῖχος εἶναι στενώτερος ἐπὶ ἓν μέτρον εὐθὺς παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ μείζονος ἐλλειψοειδοῦς διὰ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσαν θύραν. Τηρεῖται οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ γαμμοειδὲς σχῆμα, ἀλλ' ἐνῷ ἐπὶ τοῦ $α^4$ τὰ μέρη εἶναι ἰσοδύναμα καὶ συνδέονται τρόπον τινὰ ὀργανικῶς, ἐπὶ τούτου τὸ μικρότερον εἶναι ὑποτεταγμένον καὶ ἡ σύνδεσις εἶναι ἐξωτερική. Ἡ τελευταία ἕνωσις εἶναι ἁπλουστέρα καὶ βεβαίως παλαιοτέρα, ἐνῷ τὸ ἄλλο σύμπλεγμα εἶναι πολὺ περισσότερον ἀνεπτυγμένον. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ διαφόρων ἐποχῶν. Εὐνόητον εἶναι, ὅτι ὁ παλαιότερος τρόπος διετηρήθη ἐπὶ τοῦ $α^5$ καὶ $α^6$, διότι ἦτο φυσικὸν τὸ μικρότερον κτίριον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ μεγαλύτερον. Ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ὁ βορείως καὶ παραπλεύρως ἐκτεινόμενος τοῖχος, περιλαμβάνων καὶ τὰ δύο οἰκήματα, εἶναι ἱκανὴ ἔνδειξις, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σημαντικῆς διαφορᾶς χρόνου.

Οἱ τοῖχοι τοῦ βορείου διαμερίσματος $α^4$ διετηρήθησαν εἰς μέγιστον ὕψος 0,70. Ἐνταῦθα ἐβεβαιώθη λαμπρῶς τὸ ἐπὶ τῶν ἄλλων προϊστορικῶν κτισμάτων τοῦ Θέρμου παρατηρηθὲν παράδοξον φαινόμενον, ΑΔ. 1915, 277, καθ' ὃ οἱ ἐν κατόψει καμπύλοι τοῖχοι, ὅταν ὀρθοῦνται, κλίνουσι πρὸς τὰ ἐντός, ἐνῷ οἱ αὐτοί, ὅταν ἀποβαίνουν εὐθύγραμμοι, ὑψοῦνται κατακορύφως. Διότι καὶ αἱ δύο πλευραὶ τοῦ βορείου καμπύλου τοίχου δεικνύουν εἰς ὕψος 0,45 κλίσιν 0,08 καὶ εἰς τὸ ὕψος 0,60 καὶ 0,70 κλίσιν 0,10, ἐνῷ ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίζοντος τοίχου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ὁ μὲν ἐξωτερικὸς τοῖχος πλησιάζει νὰ ἀποβῇ, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς εἶναι ἀκριβῶς εὐθύγραμμος καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν 0,70 οὐδεμία παρατηρεῖται κλίσις. Ἡ κλίσις παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ $α^5$ καὶ $α^6$. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου εἰς ὕψος 1 μ. ἡ κλίσις εἶναι 0,15 καὶ εἰς 0,80 εἶναι 0,10, ἀλλ' εὐθύ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γραμμοι τοῖχοι, ἐφ' ὧν νὰ παρατηρηθῇ τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουν. Τὸ φαινόμενον οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἀποτέλεσμα τυχαῖον, προελθὸν ἐκ συμπτωματικῆς πιέσεως ἢ φθορᾶς τῶν τοίχων, ἀφοῦ ἐπαναλαμβάνεται κανονικῶς ἐπὶ πολλῶν κτιρίων. Ἐν τῷ ΑΔ ἔ. ἀ. προσεπάθησα νὰ ἑρμηνεύσω τὴν τεχνικὴν ταύτην λεπτομέρειαν ὡς χρήσιμον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἀνωτέρας ξυλοπηλίνης θολοειδοῦς κατασκευῆς. Πιστεύω καὶ τώρα εἰς τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν. Ἀλλ' ἡ πλατυτέρα ταύτης ἀνάπτυξις θὰ ἀναβληθῇ, μέχρις ὅτου κατορθωθῇ νὰ συνοδεύουν τὴν ξηρὰν περιγραφὴν καὶ αἱ διαφωτίζουσαι εἰκόνες ἀναπτύξεως.

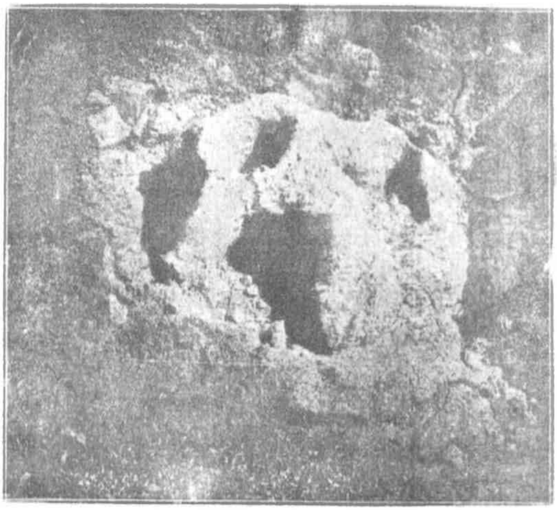

Εἰκ. 4. Πήλινος χυτρόπους.

Ὅτι τὸ διπλοῦν κτίσμα α⁴ ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία ἔδειξαν τὰ ἐπὶ δύο τοὐλάχιστον θέσεων τοῦ νοτίου διαμερίσματος παρατηρηθέντα ἴχνη ἑστιῶν καὶ παρὰ ταύτας συντρίμματα πηλίνων χυτροπόδων (πρβλ. ΑΔ, 1915, 235), ἐν δὲ τῷ βορείῳ ἡ ὕπαρξις μεγάλου πίθου. Ἐνδείξεις λατρείας, ὡς ἡ τῆς διαφυλάξεως τῆς τέφρας ἢ τῶν καέντων ὀστῶν, δὲν ἐσημειώθησαν. Ἐν α⁶ παρὰ τοιχάριον ἐγκάρσιον ἀπεκαλύφθη καλῶς διατηρούμενος χυτρόπους ἐν τῷ μέσῳ πολλῆς τέφρας (εἰκ. 4). Ὁ χυτρόπους οὗτος δεικνύει κάτω κυκλικὸν περιχείλωμα, ἐξ οὗ ἐκφύονται τέσσαρες ἀνωμάλως κυλινδρικοὶ πόδες, συνενούμενοι ἄνω καὶ ἀποτελοῦντες χοανοειδῆ ὀπήν. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου συγκολλήσεως τῶν μερῶν τοῦ ἐν α¹ περισωθέντος χυτρόποδος (εἰκ. 5) ἐδείχθη, ὅτι τα μαγειρικὰ ταῦτα σκεύη εἶχον 4 καὶ οὐχὶ 3 πόδας, ὡς ἐν ΑΔ, 1915, 235 ὑπετέθη. Προσέτι ἡ πέρυσι νομισθεῖσα λαβὴ τοῦ πυραύνου ἐδείχθη, ὅτι ἀποτελεῖ ἴδιον μαγειρικὸν σκεῦος, ὅμοιον πρὸς τὸν ὀνομασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Τσούντα **κρατευτὴν** (Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις 223), τὸ ὑπόβαθρον τῶν ὀβελῶν κατὰ τὴν ὄπτησιν κρεάτων. Χυτρόποδες πήλινοι ὠπτημένοι, μὲ τέσσαρας ἐπιμήκεις ὀπάς, εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐκ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τῆς ἐποχῆς τῆς λεγομένης τοῦ ἀνακτορικοῦ ῥυθμοῦ. Ἕνα τοιοῦτον παρετήρησα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ἡρακλείου παρόμοιον πρὸς τοὺς τῶν γεωμετρικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων. Ἀλλ' οἱ χυτρόποδες τοῦ Θέρμου, δὲν γνωρίζω ἂν καὶ ἄλλοθεν εἶναι γνωστοί, εἶναι πρωτογενοῦς τρόπου, δὲν ὠπτήθησαν ἐντὸς καμίνου, ἀλλά, χονδροειδεῖς ὡς εἶναι, ἐξηράνθησαν μόνον εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἶτα ἐσκληρύνθησαν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἑστίας χρήσεως, ὡς αἱ σημεριναὶ ***μπογάνες***· ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν οἰκημάτων ἐκερδίσαμεν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν σαφεῖς ἐνδείξεις. Ἐπὶ τοῦ κατωτάτου στρώματος τοῦ ἀμέσως ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ἀποτεθέντος ἐν α^6 εὑρέθησαν τὰ προδήλως ὑστερομυκηναϊκὰ ὄστρακα εἰκ. 6. Τὸ τεμάχιον μὲ τὴν λαβὴν ἀνήκει εἰς ὑψίποδα κύλικα, τὰ ἄλλα τεμάχια εἰς ἀρτοειδὲς ἀγγεῖον καὶ εἰς ποτήριον μὲ ἐξέχοντα δακτύλιον. Παραπλήσιον ποτήριον, ἀσφαλῶς συμπληρωθέν, εἶναι καὶ τὸ τῆς εἰκ. 7. Τὰ σχήματα τῆς ὑψίποδος κύλικος ὡς καὶ τὸ τοῦ ἀρτοειδοῦς ἀγγείου εἶναι συνηθέστατα εἰς τοὺς ὑστερομυκηναϊκοὺς χρόνους. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ ἐπὶ πάντων τῶν ὀστράκων τούτων, ὡς καὶ τοῦ ποτηρίου, πενιχρὰ καὶ τυπικὴ διακόσμησις εἶναι ἐνδείξεις ἀναμφισβήτητοι τῆς ὑστέρας ταύτης ἐποχῆς.

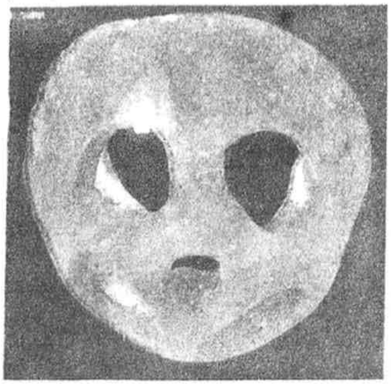

Εἰκ. 5. Ἀναπαράστασις πηλίνου χυτρόποδος.

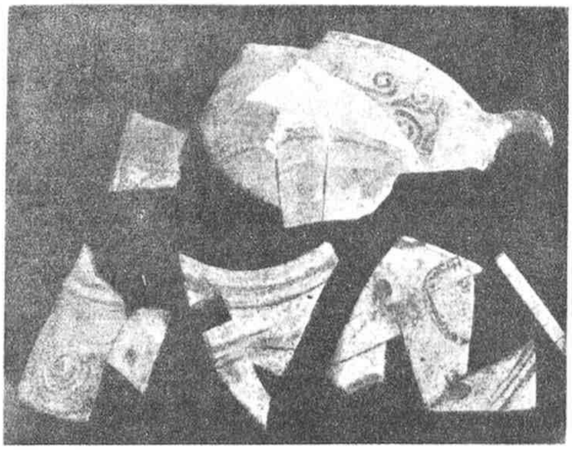

Εἰκ. 6. Ὑστερομυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ τοῦ οἰκήματος α^6.

Ἡ ἀσφαλὴς χρονολόγησις τῶν οἰκιῶν α^5, α^6 καὶ α^4 δὲν εἶναι τὸ μόνον συμπέρασμα, ὅπερ ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω πηλίνων εὑρημάτων. Δὲν περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ μανδροτοίχου μόνον αἱ πέρυσι ἀποκαλυφθεῖσαι οἰκίαι ἀλλὰ καὶ αἱ δυτικώτερον κείμεναι α^1, α^3 καὶ τὸ ὀνομασθὲν μέγαρον Α. Μετὰ πρόσφατον ταξείδιον

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

εἰς Κρήτην εὑρίσκω τώρα, ὅτι ἀδίκως ἀπέδωκα ἐν ΑΔ, 1915, 270 κέ. τὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα τῆς οἰκίας α[1] εἰς ἐποχὴν παλαιοτέραν τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς. Διότι οὐδὲν ἐκ τῶν ἱκανῶς πολυαρίθμων ὀστράκων παρουσιάζει ἢ τὴν δυνατὴν λάμψιν τοῦ βερνικίου ἢ ἴχνος χαρακτηριστικῆς διακοσμήσεως, τοὐναντίον δὲ πάντα ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ διακόσμησιν πενιχράν, οἷα π. χ. εἶναι ἡ μεταξὺ ὁριζοντίων κυματοειδὴς γραμμή. Κατὰ ταῦτα δὲν διστάζομεν πλέον νὰ καταβῶμεν διὰ τὰ ἐν λόγῳ προϊστορικὰ οἰκήματα εἰς τοὺς ὑστερομυκηναϊκοὺς χρόνους, μετὰ τὸ 1350 π. Χ. δηλ., ἢ διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν ἀκριβέστερον εἰς τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς 2ας χιλιετηρίδος.

Εἰκ. 7. Ὑστερομυκηναϊκὸν ποτήριον ἐκ τοῦ οἰκήματος α[6].

Ἐντὸς τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν α[4] καὶ α[5] α[6] συνελέχθησαν πολυάριθμα ὄστρακα, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν περὶ τὰ 15 πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη ἀγγεῖα. Ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν πρασινοφαίων ἢ τῶν μετ' ἐρυθροῦ πηλοῦ ἀγγείων καὶ δὲν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἢ νεώτερον σχῆμα ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ εἰκόνι 8 ἀπεικονιζομένων, εὑρεθέντων μετὰ συντριμμάτων τριῶν ἄλλων ὁμοίων ἐν α[5]. Ἀκριβῶς ὅμοιον σχῆμα δὲν γνωρίζω ἄλλοθεν, ἀλλὰ παραπλήσιον. Ἐν τῷ μικρῷ Μουσείῳ τοῦ Νιδρίου τῆς Λευκάδος ὑπάρχει παρεμφερὲς ἀγγεῖον, μονόχρωμον ἐκ πηλοῦ ὠχρολεύκου, μὲ λαβὰς ὀλιγώτερον κομψάς, προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ Σκάρου τύμβου, οὗ ἡ ἡλικία δὲν εἶναι νεωτέρα τῆς β' χιλιετηρίδος.

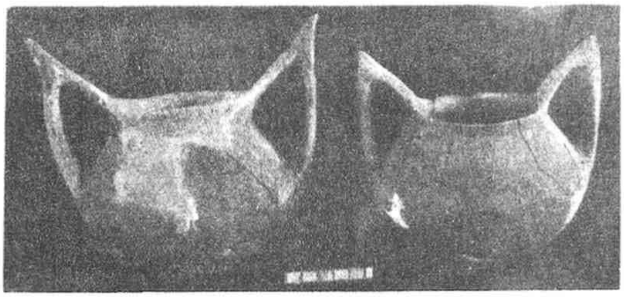

Εἰκ. 8. Ἰδιόρρυθμοι σκύφοι.

ΚΑΜΙΝΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

Ἐκτὸς τῶν δύο διπλῶν οἰκημάτων ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἀπεκαλύψαμεν 8 μ. βορείως τοῦ α[6] ἱκανὰ ἴχνη κεραμευτικῆς καμίνου (εἰκ. 9). Δὲν εἶναι κυκλική, ὡς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἦτο σύνηθες (πρβλ. AM, 1907, 177), ἀλλ' ἡ κάτοψις αὐτῆς ἀπετέλει τραπέζιον, οὗ ἡ μὲν μακρὰ πλευρὰ μετρεῖ 5,60 καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ἡ μὲν κατὰ τὸ στόμιον 1,90 ἡ δὲ κατὰ τὸ ἕτερον πέρας 2,50. Ἐν τῷ μέσῳ διατηρεῖται ἐπίμηκες βάθρον κατεσκευασμένον ἐκ πλίνθων καὶ πηλοῦ χρήσιμον πρὸς στερέωσιν τοῦ μετὰ κυλινδρικῶν ὀπῶν πηλίνου πατώματος. Κατὰ τὸ στόμιον τὸ βάθρον ταπεινοῦται καὶ ἀποβαίνει κυλινδρικόν, ἴσως διὰ νὰ διευκολύνωνται οἱ συνδαυλίζοντες. Ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐδῶ οἱ ἐργάται ἦσαν καλοὶ γνῶσται τῶν λεπτομερειῶν τῆς κατασκευῆς, καὶ ἐκάλουν ὁμοφώνως τὸ μὲν βάθρον ***παππᾶν***, τὰς δὲ ἐπὶ τοῦ ὀπτηθέντος πηλοῦ κυλινδρικὰς ὀπὰς ***ντουφέκια***. Ἡ κάμινος ἐχρησίμευσεν ὡρισμένως εἰς ὄπτησιν ἀγγείων. Διότι εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἐπίτηδες καταστραφὲν στρῶμα ἀνθράκων καὶ τέφρας, τὸ ὁποῖον εἶναι παλαιότερον τῆς τελευταίας χρήσεως τῆς καμίνου, εὑρέθη μεγάλη πληθὺς ὀστράκων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα μόνον διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι συνετρίβησαν κατὰ τὴν ὄπτησιν, ἐξηγοῦνται. Ὅτι ἐψήνοντο ἐδῶ ἀγγεῖα μαρτυροῦν καὶ πολυάριθμα ὀρθογώνια πήλινα ὑπόβαθρα εὑρεθέντα πέριξ τῆς καμίνου, τὰ ὁποῖα ἡ ὀνοματολογικὴ δεινότης τοῦ φύλακος Λάμπρου ἐκάλεσε ***σαπούνια***. Τὰ ὑπόβαθρα ἐχρησίμευον, ἵνα ἀνέχωσι τὰ ἀγγεῖα καὶ ἀπομακρύνουν αὐτὰ ἀπὸ τὰς διὰ τῶν ὀπῶν ἐξακοντιζομένας φλόγας (ἰδὲ AM, ἔνθ. ἀν.). Εἶναι δὲ ἡ κάμινος χρόνων — τόσον μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν — παλαιοτέρων τῶν ἀλεξανδρινῶν, διότι τὰ εὑρεθέντα ὄστρακα ἀνήκουν εἰς μονόχρωμα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται μὲν καὶ εἰς τὴν παλαιοτάτην ἐποχὴν τοῦ Θέρμου, ἀλλὰ διατηροῦνται τόσον ἐπιμόνως, ὥστε νὰ συμβαίνῃ πανταχοῦ, ὅπου ἐσκάψαμεν, νὰ ἀπαντῶσιν ὡς οἱ ἄμεσοι πρόδρομοι τῶν ἑλληνιστικῶν ἀγγείων.

Εἰκ. 9. Λείψανα κεραμευτικῆς καμίνου.

ΠΗΛΙΝΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΙΧΩΝ ΤΟΥ ΛΥΣΕΙΟΥ

Περὶ τῶν πολυαρίθμων πηλίνων ἀρχιτεκτονικῶν, τῶν συλλεγέντων ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν μεταγενεστέρων τοίχων τοῦ Λυσείου, θὰ πραγματευθῶ συντομώτατα, διότι οὐδεμία εἰκὼν ἢ σχεδίασμα ἑνὸς ἐκ τούτων εἶναι δυνατὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ παρατεθῇ. Ἀναφέρω μόνον, ὅτι ἐπὶ τῶν ὑπερπεντήκοντα τεμαχίων μετοπῶν εἰκονίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέοντες, κύνες, σπανιώτερον γυναικεῖαι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μορφαὶ καὶ ἐνίοτε μόνον μεγάλοι ῥόδακες. Ἐπὶ ἑνὸς τεμαχίου, συνανήκοντος πιθανώτατα εἰς θραῦσμα ἄλλο παριστῶν Κένταυρον, ἀναγινώσκονται σαφῶς τὰ κορινθιακὰ γράμματα ο λ ο (ΟΛΟ), ἐπειδὴ δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπελείφθη ἴχνος γράμματος περιφερικοῦ, ἐν τέλει δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ κορινθιακοῦ Σ, νομίζω ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ***Φόλος,*** ὁ ξενίσας τὸν Ἡρακλέα Κένταυρος, εἶναι ἀσφαλής. Συχνότατον ὑλικὸν τῶν τοίχων τοῦ Λυσείου ἦσαν τεμάχια μεγάλων πηλίνων γείσων τοῦ εἴδους, ὅπερ ὁ Kawerau ἀπέδωκεν εἰς τὸν μέγαν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος (Ant. Denkmäler 2, 5 Heft). Ἀλλὰ τοῦτο ἐδείχθη, ὅτι εἶναι ἀδύνατον. Διότι κατέχομεν ἐνδείξεις, ὅτι πάντα τὰ γεῖσα τοῦ εἴδους εὑρέθησαν μόνον ἐν τῷ χώρῳ καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τοίχοις τοῦ Λυσείου, ἀντιθέτως δὲ οὐδὲν σύντριμμα κεραμίδος τοῦ Θερμίου ἢ ἐκ τῶν μετοπῶν τοῦ αὐτοῦ ναοῦ μετεκομίσθη ἐκεῖ ἐπάνω. Προστίθεται ἄρα καὶ ἄλλη ἔνδειξις, ὅτι ἡ ἀναπαράστασις τοῦ Kawerau δὲν εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ὅτι πολὺ σπεύδουν ἐνίοτε οἱ ἀρχαιολόγοι προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαϊκῶν κεραμώσεων, παντάπασι δὲ σχεδὸν παραμελοῦν τὸ ἐκ τῶν χωμάτων παρεχόμενον ὑλικόν.

Ἐπειδὴ τὰ πήλινα ἀρχιτεκτονικὰ εὑρίσκονται τεθραυσμένα καὶ οὐχὶ εἰς ἀνάλογον ποσότητα συντριμμάτων δι' ἕκαστον εἶδος, εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς ὑπομονητικῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ εὑρεθῶσι τὰ συνανήκοντα θραύσματα πρὸς ἀποτέλεσιν ἑνὸς ὅλου καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ τί θὰ ἀποδοθῇ εἰς ἓν οἰκοδόμημα καὶ τί εἰς ἄλλο. Οὕτω μέχρι πέρυσι διετέλουν ἐν τῇ πλάνῃ καὶ μετὰ τετραετεῖς ἐρεύνας ἐν Θέρμῳ, ὅτι δύο διάφοροι κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ κόσμημα τοῦ μετώπου ἀκροκέραμοι καλυπτῆρες, ὁ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1900 σ. 193-4 εἰκ. 5 καὶ ὁ ἐν RM, 1915, 73 εἰκ. 31, ἀνῆκον εἰς δύο διαφόρους κεραμώσεις. Ἀλλ' ἡ συλλογὴ πλουσιωτέρου ὑλικοῦ συντριμμάτων καὶ ὁ ἀπαρτισμὸς ὁλοκλήρων καλυπτήρων καὶ τῶν δύο εἰδῶν ἐδίδαξε τοῦτο τὸ σπουδαῖον καὶ ἀπροσδόκητον, ὅτι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στέγην ἐκάλυπτον κατὰ μοναδικὸν μέχρι τοῦδε τρόπον αἱ διάφοροι κεραμίδες. Ἀπὸ τῆς κορυφαίας κατήρχοντο ἐναλλασσόμεναι σειραὶ καλυπτήρων, κατὰ τὴν ὑδρορρόην δὲ οἱ μὲν μετὰ ἀετοσχήμου μετώπου καλυπτῆρες ἐκόσμουν τὸ ἄκρον κράσπεδον τῆς στέγης, οἱ δὲ μετὰ τοῦ περιφερικοῦ μετώπου καθυστέρουν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ τελευταίου στρωτῆρος καὶ ἀπετέλουν οὕτω δευτέραν γραμμὴν ἀκροκεράμων φαινομένων κατὰ τὰ μεταξὺ κενὰ διαστήματα.

Τὰ περὶ τῆς ἰδιορρύθμου ταύτης στέγης ἐξέθηκα καὶ ὡς δεῖγμα τῆς ἐν τῷ Μουσείῳ τελουμένης ἐργασίας, ἥτις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παύσῃ, ἐφόσον εἰσρέει εἰς τὰς συλλογὰς νεώτερον ὑλικόν, ἢ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς θαυμασίας εὑρέσεως μικροτάτου θραύσματος ἡ συγκρότησις μεγαλυτέρου συνόλου. Ἀκόμη ἐδῶ ἀναφέρω τὸν ἀπαρτισμὸν σχεδὸν ὁλοκλήρου μετόπης τοῦ μεγάλου ναοῦ κοσμου-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μένης διὰ τῆς αὐτῆς εἰκόνος τοῦ κυνηγοῦ, ὃν παρέχει ἡ ἐν Ἀθήναις μετόπη (ΑΕ, 1903 πίν. 3). Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ θέματα τῶν Κορινθίων διακοσμητῶν δὲν ἦσαν πολυάριθμα, ὥστε ἑκάστη μετόπη νὰ παρουσιάζῃ πάντοτε ἰδιαιτέραν εἰκόνα. Ἐπὶ ἄλλου τεμαχίου ἀνεγνωρίσθη κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν καθαρισμοῦ γυνὴ καθημένη ὡς ἡ Χελιδών, καὶ ἀνεγνώσθησαν παραπλεύρως τὰ κορινθιακὰ γράμματα ϝ ʙ ⊕ λε(ι)θ, τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουν τὴν Εἰλείθυιαν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰς ἀνασκαφὰς σημειώνω ἐν τέλει τὸ ὡραιότερον καὶ ἐκπληκτικώτερον εὕρημα τοῦ 1915. Εἶναι τοῦτο πέντε, ἐξ ὧν τὰ δύο εὐμεγέθη

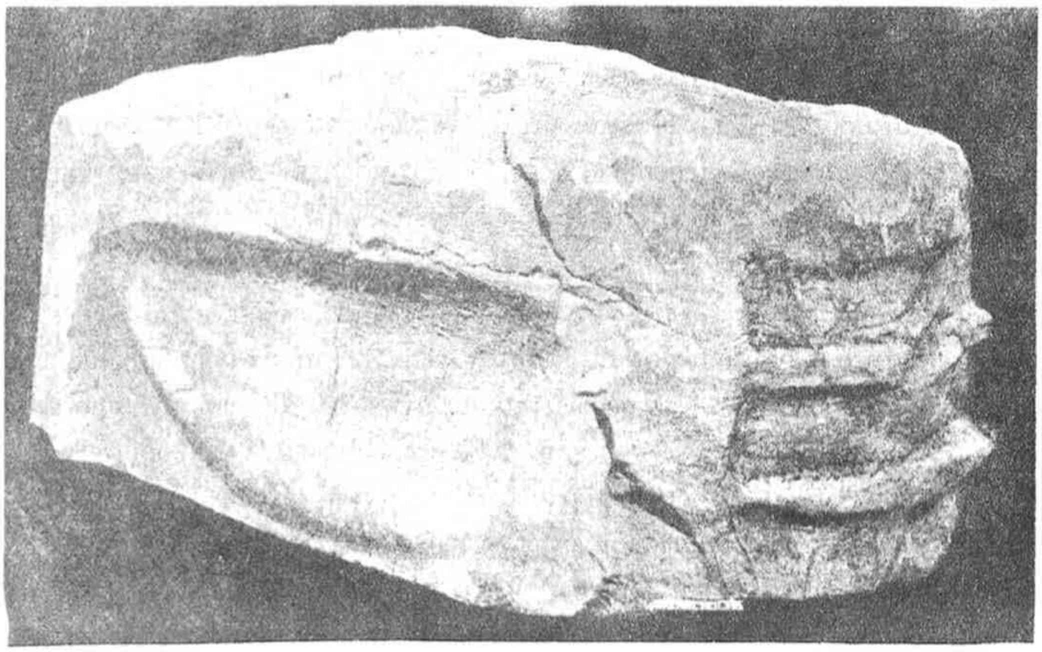

Εἰκ. 10. Τεμάχιον λιθίνου τροπαίου.

(εἰκ. 10 καὶ 11), τεμάχια λιθίνου τροπαίου, ὅπερ ἐκ τῶν εἰκονιζομένων γαλατικῶν θυρεῶν ἀναμφισβητήτως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν θρίαμβον τοῦ 279 π. Χ. Γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Παυσανίου (10, 18, 7), ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναθημάτων τῶν Αἰτωλῶν ἀνετέθη ἐν Δελφοῖς καὶ τρόπαιον, ἐφ᾽ οὗ ἵστατο, ἢ ἐκάθητο, ἡ Αἰτωλία ὡπλισμένη. Τὴν εἴδησιν δὲ ταύτην ἐπικυρώνουν ὄχι μόνον τὰ νομίσματα τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ λίθινον τρόπαιον, τοῦ ὁποίου δύο μεγάλα τεμάχια ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ νῦν **ἥρωος** τοῦ πολέμου A. Reinach ἐν Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. 1911, 177 κέ. Βεβαίως οἱ Αἰτωλοὶ ὤφειλον μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ πολιτικὸν συμφέρον αὐτῶν ἦτο νὰ φαίνωνται ἐν τῷ πανελληνίῳ κέντρῳ, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα μνημεῖα τοῦ αἰτωλικοῦ θριάμβου. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονηθῇ ὁ πάτριος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θεὸς καὶ ἰδοὺ ὅτι τὰ εὑρήματα ἡμῶν παρεμφερῆ πρὸς τὰ δελφικὰ δηλοῦσιν. ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ ἀνέθηκαν καὶ ἐν Θέρμῳ τοιοῦτο τρόπαιον.

Τὰ εἰκονιζόμενα τεμάχια — τοῦ μεγαλυτέρου τὸ μέγ. μῆκος 1,20 — εἶχον εὑρεθῆ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἀνασκαφάς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν κατενοήθη ἡ σημασία των εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως, κατὰ τὸ μέσον τῆς πρὸς νότον τοῦ μεγάλου ναοῦ μεγάλης ἀνατολικῆς στοᾶς καὶ καλυφθέντα ὑπὸ βάτων καὶ χόρτων παρέμειναν ἔκτοτε ἀφανῆ. Ἀπεκαλύφθησαν πάλιν, ὅτε ἐπεχείρησα τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς στοᾶς ἀπὸ τῶν γιγαντωθέντων βάτων καὶ θάμνων. Ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τροπαίου ἦτο προφανές. Ἀκολούθως ἀγνοῶν τὸ δελφικὸν ἤλπισα, ὅτι ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν συντρίμματα τοῦ γαλατικοῦ τροπαίου, πρὸ πάντων διότι τὸ κράνος τοῦ μικροτέρου τεμαχίου μὲ ἐνθυμίζει τὸ κράνος τοῦ ἐκ Δήλου Γαλάτου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἐπειδὴ ἦτο φανερὸν ἐπίσης, ὅτι τὰ δύο τεμάχια δὲν ἀπετέλουν τὸ ὅλον, ἐπεδόθην συντόνως εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πέριξ χωμάτων, ἐξ ὧν μέρος μόνον εἶχε σκαφῆ παλαιότερον. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι εὑρέθησαν 3 ἄλλα μικρότερα τεμάχια. Ἀλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι βροχαὶ καὶ τὰ ἀφθόνως ἐκεῖ ἀναβλύζοντα ὕδατα ἀνέβαλον τὴν ἔρευναν δι' εὐθετώτερον καιρόν.

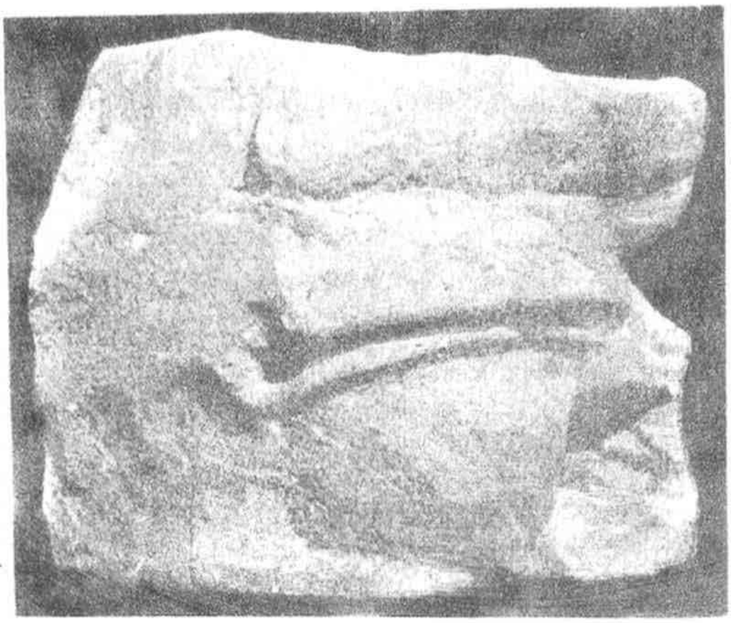

Εἰκ. 11. Τεμάχιον λιθίνου τροπαίου.

Περὶ τοῦ τροπαίου ἐπείσθην ἐντελῶς, ὅτε βραδύτερον ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Δελφοῖς πρὸ τοῦ πρωτοτύπου ἠδυνήθην νὰ μελετήσω τὸ δελφικὸν ἀνάθημα. Οἱ ἐπάλληλοι γαλατικοὶ θυρεοί, αἱ γνωσταὶ ἐλλειψοειδεῖς ἀσπίδες, ὁ κροσσωτὸς μανδύας, ἡ περικνημὶς καὶ τὸ κράνος ἐμφανίζονται ὁμοίως. Αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραί, ὡς ἡ διάφορος διάταξις τῶν ἀσπίδων καὶ ἡ καλυτέρα ἐργασία τοῦ ἐν Θέρμῳ τροπαίου οὐδὲν σημαίνουσι. Ἀλλ' ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τοῦ ἱστορικοῦ ὡραίου εὑρήματος καὶ ἡ παραβολὴ πρὸς τὸ δελφικὸν θὰ γίνῃ, ὅταν συλλεγομένων πάντων τῶν δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσι συντριμμάτων ἐπιτευχθῇ κατά τινα τρόπον ἡ ἀναπαράστασις τοῦ τροπαίου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΧΙΩ. 2

(Ἰδὲ Ἀρχαιολ. Δελτίον 1915 σελ. 64 - 93).

...

Ὀλίγον μόνον διήρκεσε τῷ 1915 ἡ ἐργασία μου ἐν Χίῳ, περὶ τὰς τρεῖς ἑβδομάδας, ὧν τὸ πλεῖστον κατηναλώθη εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης παρὰ πᾶσαν τὴν βραχύτητα δὲν ἦσαν ἀνάξια λόγου, ὡς θὰ φανῇ ἐκ τῆς δημοσιευομένης ἐνταῦθα προχείρου περὶ τούτων ἐκθέσεως.

Κώλυμα εἰς τὴν ἐν Φανᾷ ἐργασίαν μου ἦτο καὶ πάλιν, ὅτι δὲν κατωρθώθη νὰ γίνῃ εἰσέτι ἡ ἀπαλλοτρίωσις τοῦ χώρου, μόνον δ' εἰς τὴν καλὴν θέλησιν δύο χωρικῶν παραχωρησάντων μοι πρὸς ἀνασκαφὴν τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς ἀπαλλοτριώσεως ὀφείλεται, ὅτι δὲν ἐματαιώθη τελείως τὸ ἔργον μου ἐκεῖ.

Ἡ ἀνασκαφὴ καὶ τῷ 1915 σκοπὸν εἶχεν, ὡς κατὰ τὸ 1914, τὴν περαιτέρω ἀποκάλυψιν τοῦ ἐκ μεγάλων ἐπιμελῶς εἰργασμένων λίθων ἐξωτερικοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 74 - 75, εἰκ. 10 καὶ 11), καὶ τοῦ ἐκ μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων ἐσωτερικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου (ἀρχαιοτέρου περιβόλου; Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 78, εἰκ. 14). Ἀπεκαλύφθη οὕτω, ἐν ᾗ θέσει εἶχε γίνῃ καὶ κατὰ τὸ 1914 ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου πρὸς Δυσμὰς τοῦ Βυζαντιακοῦ ναοῦ, μέρος τῆς πρὸς Νότον συνεχείας τοῦ τοίχου τούτου, καὶ ἐξητάσθη μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ὁ προκείμενος τοῦ τοίχου χῶρος μέχρι ἀποστάσεως 2 περίπου μέτρων ἀπὸ τούτου.

Τὸ ἀποκεκαλυμμένον μέρος τοῦ τοίχου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔχει ἤδη μῆκος περίπου 18 μέτρων, τὸ δὲ σῳζόμενον ὕψος αὐτοῦ φθάνει μέχρι 3.50. Ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκ. 1 (παρ. πίν. 1) ὁ τοῖχος οὗτος καμπυλοῦται, περιέβαλλε δὲ πιθανώτατα σχεδὸν ἐν κύκλῳ τὸν φέροντα τὸ ἱερὸν λοφίσκον. Ἄλλα δύο μικρὰ τμήματα αὐτοῦ ἀπεκαλύφθησαν βορειανατολικῶς τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος τῷ 1914 θεμελίου τοῦ ἀρχαίου ναοῦ (εἰκ 2, παρ. πίν. 1). Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ (εἰκ. 3) προχειροτάτῳ σχεδιογράμματι σημειοῦνται διὰ τοῦ ΑΒ, **γδ, εζ** τὰ ἀποκεκαλυμμένα τμήματα τοῦ τοίχου.

Ὡς ἔγραψα ἤδη (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 79) ὁ τοῖχος εἶνε ἐκτισμένος διὰ λίθων ἀκατεργάστων μετρίου μεγέθους, δι' ὧν σχηματίζεται ὁπωσδήποτε ὁμαλὴ ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις· τὸ ὀπίσθιον τοῦ τοίχου δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι. Τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ὡς ἀναλήμματος ἐνισχύει ἡ βαθμιδωτὴ κατασκευή, διότι, ὡς βλέπει τις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 78, εἰκ. 14 καὶ ἐνταῦθα ἐν εἰκ. 1, 0.80 χαμηλότερον τοῦ σῳζομένου ὑψηλοτέρου σημείου κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ ἀποκαλυφθέντος τμήματος τοῦ τοίχου προβάλλεται οὗτος κατὰ 0.25 περίπου, 1.00 δὲ περίπου χαμηλότερον προβάλλεται ἔτι μᾶλλον ὁ τοῖχος σχηματιζομένης βαθμῖδος πλάτους 0.50· καὶ ἄλλη δὲ βαθμὶς σχηματίζεται παρὰ τὴν βάσιν τοῦ τοίχου [1].

Ἡ ἐπίχωσις πρὸ τοῦ τοίχου τούτου εἶνε τεχνητή, ἐγένετο δηλαδὴ διὰ τῆς σωρεύσεως χώματος ἐπίτηδες μεταφερθέντος. Φαίνεται τοῦτο ἐκ τῶν διαφόρων σαφῶς διακρινομένων στρωμάτων σχηματισθέντων μετ' ἀποτόμου κλίσεως πρὸ τοῦ τοίχου διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ πιθανώτατα καταρρίψεως τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ σωρευομένων χωμάτων· ἀποτελεῖται δ' ἡ ἐπίχωσις ἐν μεγάλῳ μέρει ἐκ τῆς λατύπης λίθων καὶ μαρμάρων οἰκοδομῆς, τοῦ ναοῦ πάντως.

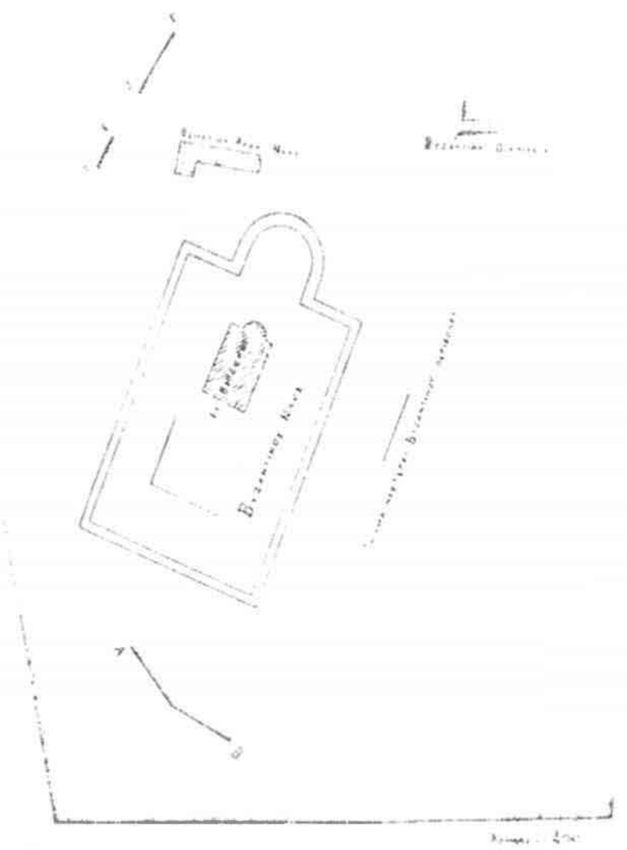

Εἰκ. 3. Πρόχειρον σχεδιόγρ. ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος.

Ἐκ τῶν ὀλίγων εὑρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1914 εἶχον ἐξαγάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπίχωσις πρὸ τοῦ ἀναλημματικοῦ τούτου τοίχου περιεῖχε μόνον γεωμετρικὰ πράγματα, ἤθελον δ' ἐκ τούτου καὶ τοῦ τοίχου τὴν ἡλικίαν νὰ συμπεράνω. Τὰ συμπεράσματά μου διεψεύσθησαν διὰ τῆς νέας ἀνασκαφῆς, διότι τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα νέα εὑρήματα προερχόμενα σχεδὸν πάντα ἐκ τῆς πρὸ τοῦ τοίχου τούτου ἐπιχώσεως, ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶνε ἀρχαιότερα τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος, εὑρίσκοντο μέχρι τῶν κατωτάτων στρωμάτων.

Καὶ παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου ἔγεινε μικρὰ σκαφή, ἀνεκαλύφθησαν δ' ἐπὶ ἱκανῆς ἀποστάσεως δύο ἔτι σειραὶ λίθων χαμηλότερον τῆς εὐθυντηρίας (πρβλ. εἰκ. 4, παρ. πίν. 1πρὸς Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 75 εἰκ. 11). Εἶνε οὗτοι σχεδὸν ἰσομεγέθεις πρὸς τοὺς λοιποὺς ὁρατοὺς λίθους τοῦ τοίχου, ἀλλ' εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον τούτων κατειργασμένοι, καὶ διατηροῦσιν ἐμπρὸς ὀγκῶδες ἔξερ-

[1] Ἡ περιγραφὴ τοῦ τοίχου ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 79 εἶνε ἀτελής, διότι τότε ἡ ἀνασκαφὴ δὲν εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ στερεοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γον, ἐνῷ κατὰ τὰ πλάγια αἱ ἐπιφάνειαι εἶνε σχεδὸν ὅπως ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ λατομείου. Οἱ λίθοι τοῦ περιβόλου τούτου ἐλήφθησαν ἔκ τινος λατομείου ***(πελεκανιά)*** παρὰ τὴν θέσιν Ἁγία Κυριακὴ περὶ τὰ 20΄ νοτιοδυτικῶς τοῦ ναοῦ, ὑπερκειμένου περὶ τὰ 100 μέτρα τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὅρμου τῆς Φανᾶς· ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνος τοῦ λατομείου (εἰκ. 5) ἡ ἐξαγωγὴ τῶν λίθων δὲν ἦτο πολὺ δύσκολος, ἐλατομοῦντο δ' οὗτοι σχεδὸν ἕτοιμοι πρὸς χρῆσιν ἐκ τῶν ἰσοπαχῶς σχεδὸν κεχωρισμένων στρωμάτων τοῦ βράχου. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο διὰ θαλάσσης κυλιομένων τῶν λίθων μέχρι τῆς πλησιεστέρας ἀκτῆς, ὁπόθεν ἦτο εὔκολον διὰ σχεδιῶν νὰ μεταφέρωνται εἰς Φανάν.

Μικρὸς λάκκος μόνον ἠνοίχθη τῇ ὑποδείξει χωρικοῦ τινος καὶ παρὰ τὴν

Εἰκ. 5. Ἀρχαῖον λατομεῖον.

βορειανατολικὴν γωνίαν τοῦ τοίχου τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, ἀπεδείχθη δ' ἡ θέσις ἀληθὴς πολύτιμος κρύπτη ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ σωρευθέντων ἄγνωστον πότε καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐκεῖ. Ἀναβάλλοντες πάντα περὶ τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν λόγον μέχρι πληρεστέρας σχεδιάσεως καὶ μᾶλλον ἐπισταμένης μελέτης τούτων ἀρκούμεθα ἐνταῦθα νὰ δημοσιεύσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον εἰκόνα (εἰκ. 6) τοῦ μεγαλειτέρου τῶν εὑρεθέντων τεμαχίων τοῦ κιονοκράνου τοῦ ναοῦ, ἐξ οὗ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς δημοσιευθείσης ἤδη (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 81 εἰκ. 20) βάσεως κίονος γίνεται καταφανὴς ἡ ἀρχαϊκότης τοῦ ναοῦ.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Τὰ εὑρήματα ἀποτελοῦνται ἐκ τεμαχίων πηλίνων ἀγγείων, ἐκ διαφόρων χαλκῶν πραγμάτων, ἑνὸς ἀργυροῦ περικεχρυσωμένου ἐν μέρει ἀγαλματίου, ὀλίγων σκαραβαίων καὶ σκαραβαιοειδῶν ἐκ πορσελάνης αἰγυπτιακῆς ἢ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὀστοῦ, καί τινων ψηφίδων ἐξ ἠλέκτρου ὡς καὶ τεμαχίων ἀκατεργάστου ἠλέκτρου.

Τὰ πολυπληθέστερα καὶ σπουδαιότερα τῶν εὑρημάτων εἶνε τὰ ***τεμάχια τῶν ἀγγείων.*** Δυστυχῶς, μολονότι πολλῶν ἀγγείων δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν μορφήν, δὲν ἔγεινεν ἐντούτοις δυνατὸν ἐκ τῶν σωθέντων τεμαχίων νὰ καταρτισθῇ οὐδὲ ἓν ὁλόκληρον ἀγγεῖον· ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ ἀρχαιολογικὴ ἀξία τούτων εἶνε μεγίστη.

Ὡς εἶνε φυσικὸν ἐν τῇ ἰωνικῇ νήσῳ, τὰ δυνάμενα νὰ χαρακτηρισθῶσιν

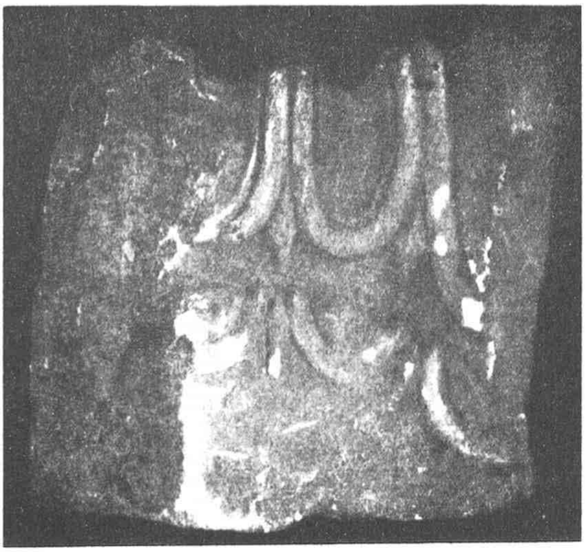

Εἰκ. 6α. Ἀρχαϊκὸν κιονόκρανον ναοῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος.

ἀσφαλῶς ἐκ τῶν τεμαχίων ἀνήκουσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν ***Ἰωνικων*** ἀγγείων, προέχουσι δ᾽ ἐκ τούτων πάλιν τὰ λεγόμενα ***Ναυκρατικά.***

Εἰκ. 7, παρ. πίν. 2. Μέγα μέρος ὑψηλοῦ ποτηρίου τῆς γνωστῆς μορφῆς, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ λίαν εὐρέος, λεπτοτάτου χωνιοειδοῦς σώματος ἐξωγκωμένου ἐλαφρῶς παρὰ τὴν βάσιν, ἔνθα ὑπάρχει ἀντιστοίχως ἑκατέρωθεν τοξοειδὴς ὁριζόντιος λαβή, καὶ φερομένου ἐπὶ ὑψηλοῦ, κωνικοῦ ποδός. Πλήρη δείγματα εἰκονίζονται ἐν Salzmann, Kam. πίν. 38 J. Hell. St. 1909 πίν. XXV, Kinch, Vroulia πίν. 46,4. Ὁ πηλὸς εἶνε, ὅπως συνήθως καὶ εἰς τὰ ἀλλαχοῦ εὑρεθέντα ὁμοειδῆ ἀγγεῖα, φαιόχρους τείνων ἐλαφρῶς πρὸς τὸ ὠχρέρυθρον, λίαν καθαρὸς καὶ ὁμοιογενής, ἅπαξ μόνον παρουσιάζων ἔν τινι σημείῳ θραύσεως λευκόν τι μόριον. Τὸ ἄλειμμα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διατηρεῖ τὸ στιλπνὸν λευκὸν χρῶμα,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐπὶ τούτου δ᾽ εἶνε ἐζωγραφημένη διὰ γανώματος ἔχοντος χρῶμα κρεάτινον ἐρυθρὸν μέχρι ἐρυθροκιτρίνου ἡ διακόσμησις. Διὰ τοῦ αὐτοῦ γανώματος εἶνε ἠλειμμένη καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν.

Μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν, ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου ἐξωγκωμένου μέρους τοῦ ποτηρίου εἰκονίζεται οἱονεὶ ζώνη ἀποτελουμένη ἐκ δύο παραλλήλων περιφερικῶν γραμμῶν, ὧν ἡ μὲν περιθέει τὸ ἀγγεῖον ἀκριβῶς ἄνωθεν τῶν λαβῶν, ἡ δ᾽ ἀκριβῶς κάτωθεν τούτων· ἐντὸς τῆς ζώνης ὑπάρχει κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς καθέτων παραλλήλων γραμμῶν ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ μετοποειδῆ χῶρον, ἐν ᾧ μόνον μία ὁριζοντία παχεῖα, τεθλασμένη πριονοειδὴς γραμμὴ ὑπάρχει. Τὸ κόσμημα τοῦτο εἶνε σχεδὸν τυπικὸν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τῶν ὁμοίων ποτηρίων (ἴδε Kinch, Vroulia πίν. 28, πίν. 46, 4, Salzmann Kamiros πίν. 38), εὑρέθησαν δ᾽ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ πλείονα τεμάχια διαφόρων ἄλλων ποτηρίων ἔχοντα τὸ αὐτὸ κόσμημα. Τὸ ἀνωτέρω τοῦ ἐξογκώματος ὑψηλὸν μέρος τοῦ ποτηρίου φέρει ὡς κόσμημα δι᾽ ἐπιδεξίου χειρὸς κατὰ τὸν λεγόμενον ***Ροδιακὸν*** ἢ ***Μιλήσιον*** τρόπον ἐσχεδιασμένην σφίγγα καθημένην ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου, καὶ ὑψοῦσαν ἐντόνως

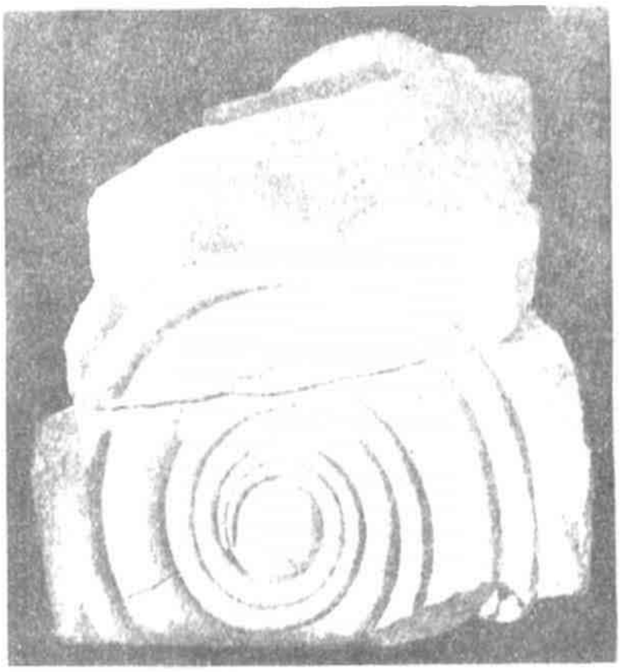

Εἰκ. 8 β.

τὸ πρόσθιον τοῦ κορμοῦ. Εἶνε ἐζωγραφημένη διὰ τοῦ αὐτοῦ, δι᾽ οὗ καὶ τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν κόσμημα, γανώματος, ὅπερ, ἔνθα μὲν ἐτέθη κατὰ μεγάλας ἐπιφανείας, ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς σφιγγός, ἔχει ἐρυθρὸν κρεάτινον χρῶμα, ἔνθα δὲ μόνον κατὰ γραμμάς, εἰς τὸ περίγραμμα τοῦ προσώπου, καὶ τὰς γραμμὰς τῆς πτέρυγος ἔχει χρῶμα ἀνοικτότερον, μᾶλλον κιτρινέρυθρον, φθάνει δ᾽ ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μέλανος ὅπου ἔχει ἐπιτεθῆ πυκνότερον, ὡς π. χ. εἰς τὸ τέλος τῶν γραμμῶν, ἔνθα ἀναπαυομένου τοῦ χρωστῆρος κατέπιπτεν τὸ γάνωμα ἀφθονώτερον. Ἡ κόμη τῆς σφιγγὸς συγκρατουμένη διὰ ταινίας περὶ τὸ κρανίον κατέπιπτεν ὡς μία συμπαγὴς μᾶζα ἐπὶ τοῦ νώτου ἄνευ δηλώσεως πλοκάμων, ἢ οἱασδήποτε διαιρέσεως· ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐκτείνεται ἀπὸ ταύτης φυόμενον τὸ γνωστόν, ἰδιάζον εἰς τὰ ναυκρατικὰ ἀγγεῖα σπειροειδὲς κόσμημα (Prinz, Funde aus Naukratis σ. 90). Τὸ πρόσωπον τῆς σφιγγὸς δὲν σῴζεται, ἀλλ᾽ ὁποῖον θὰ ἦτο τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ συναπεικονιζομένου ἐπὶ τῆς εἰκ. 7 τεμαχίου, ὅπερ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐξ ὁμοιομόρφου ποτηρίου προερχόμενον δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον, διότι καὶ τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ διαφέρει κατά τι, ὂν ἐλαφρῶς φαιότερον, καὶ αἱ διαστάσεις τῆς εἰκονιζομένης κεφαλῆς εἶνε ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σῳζόμενα μέρη τῆς κεφαλῆς τῆς σφιγγὸς τοῦ ἀγγείου ἡμῶν μεγαλείτεραι, καὶ πρὸς τούτοις αἱ κοσμοῦσαι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου λευκαὶ γραμμαί, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, εἶνε διαφόρως τεθειμέναι.

Οὐδὲν κόσμημα πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου ἐχρησιμοποιήθη.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου εἰκ. 8 παρ. πίν. 2 καλύπτεται διὰ πυκνοῦ στρώματος στιλπνοῦ, μέλανος γανώματος, ὅπερ μόνον μικρὰν λωρίδα παρὰ τὸ χεῖλος ἀφίνει νὰ φαίνεται ἐκ τοῦ λευκοκιτρίνου ἀλείμματος, δι' οὗ ἐχρίσθη προηγουμένως ὁμοίως πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια· αἱ γραμμαὶ τοῦ χρωστῆρος, δι' οὗ ἐπετέθη τὸ γάνωμα διακρίνονται σαφῶς, ὡς φαίνεται δ' ἐκ τῆς θέσεως τούτων ὁ χρωστὴρ δὲν ἠκολούθει πάντοτε τὴν κυκλικὴν διεύθυνσιν τῶν τοίχων τοῦ ἀγγείου. Διὰ διπλῆς περιφερικῆς γραμμῆς ἐκ λευκοῦ χρώματος ἐπιτεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος χωρίζεται ἡ ἐπιφάνεια εἰς ζώνας, ὧν μόνον ἡ ἀνωτάτη εἶχε τὴν συνήθη διακόσμησιν ἐκ ῥοδάκων καὶ λωτῶν, ἐξ ἧς σῴζονται μόνον δύο λωτοί. Ἀποτελοῦνται οὗτοι ἐκ δύο αἰχμηρῶν φύλλων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ ἐλλειψοειδῆ κάλυκα· ἡ περιγράφουσα τὰ φύλλα καὶ τὸν κάλυκα γραμμὴ εἶνε ἐκ λευκοῦ, τὸ δὲ κεντρικὸν μέρος τούτων δηλοῦται δι' ἐρυθροῦ ἐπιτεθειμένων χρωμάτων. Τῶν ῥοδάκων, οἵτινες μετὰ τῶν λωτῶν ἀπετέλουν τὴν διακόσμησιν τῆς ζώνης ταύτης (πβλ. Prinz ἔ. ἀ. σ. 89, Kinch, Vroulia σ. 150) δὲν ἐσώθη τι ἐπὶ τῶν τεμαχίων τῶν ἀγγείων ἡμῶν, ἀλλ' εἰκονίζομεν παραπλεύρως (εἰκ. 9, παρ. πίν. 2) τοιούτους ῥόδακας ἐπὶ τεμαχίων ἐξ ἄλλων ὁμοιομόρφων ἀγγείων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Τὸ ἀγγεῖον ἡμῶν εἶνε ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ὁμάδος (Α κατὰ Prinz ἔ. ἀ. σ. 87) τῶν Ναυκρατικῶν ἀγγείων συμφωνοῦν πρὸ πάντων πρὸς τὸ ἐν Λούβρῳ ποτήριον (Salzmann Kamiros ἔ. ἀ.), οὗτινος ὅμως ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν δεξιότητα τῆς σχεδιάσεως τῆς σφιγγός.

Εἰκ. 10, παρ. πίν. 2. Δύο τεμάχια ἐξ ὁμοίου πρὸς τὸ προηγούμενον ποτηρίου. Πηλὸς καὶ ἄλειμμα ἐπιφανείας ὡς καὶ τοῦ προηγουμένου. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τεμαχίου σῴζεται τὸ πλεῖστον μέρος ζωηρῶς ὀρχουμένης γυμνῆς μορφῆς φερούσης μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὀξὺν πιλίσκον (ὅμοιον πιλίσκον φέρει ἡ εἰκὼν ἐν Ann. of Br. Sch. 1898-9 VI, 4) κεκοσμημένον διὰ καθέτων γραμμῶν, καὶ διαγωνίως ἐπὶ τοῦ στήθους ταινίαν. Ἵστατο αὕτη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ὕψου ῥυθμικῶς τὸν ἀριστερόν, ἐνῷ συνέστρεφε τὸ ἄνω σῶμα πρὸς ἀντίθετον τῆς τοῦ κάτω σώματος διεύθυνσιν χειρονομοῦσα ἐν ῥυθμῷ, καὶ καταλλήλως πρὸς ἰσορροπίαν ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος διὰ τῶν βραχιόνων, ὧν ὁ μὲν ἦτο ὑψωμένος, ὁ δ' ἕτε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ρος καθειμένος (μέρος τούτου φαίνεται παρὰ τὸν γλουτόν). Πανομοιότυπος σχεδὸν πρὸς τὴν στάσιν τῆς εἰκόνος ἡμῶν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας ἐσχεδιασμένη εἶνε ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ἐκ Ναυκράτιος Naucratis I, V, 42.

Ἡ εἰκὼν τοῦ ποτηρίου ἡμῶν εἶνε ἐζωγραφημένη κατὰ τὸν τρόπον τῶν μελανομόρφων ἀγγείων διὰ γανώματος ἔχοντος χρῶμα ἐρυθρόν, μετὰ χαραγμάτων πρὸς δήλωσιν τῶν λεπτομερειῶν. Κοινὴν μετὰ τοῦ προηγουμένως περιγραφέντος ποτηρίου, καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ παλαιότερα μελανόμορφα ἀγγεῖα, εἰς

1 2

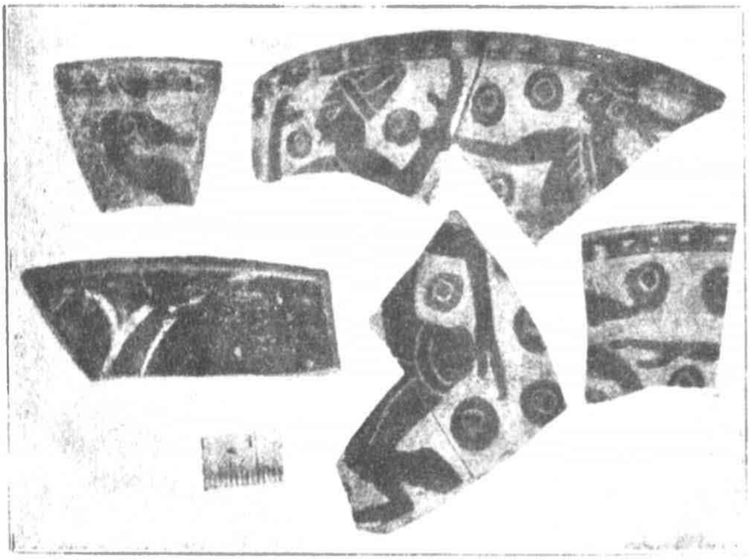

4 3 5

Εἰκ. 11. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» ποτηρίων.

ὧν τὴν τάξιν ἀνήκει κατὰ τὴν τέχνην, ἔχει τὸ τεμάχιον ἡμῶν τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἄλλου πληρωτικοῦ τοῦ χώρου κοσμήματος. Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ τεμαχίου σῴζει λείψανον τῆς ἐκ ῥοδάκων καὶ λωτῶν συνήθους διακοσμήσεως. Ἐπὶ τοῦ μικροτέρου τεμαχίου τῆς αὐτῆς εἰκ. 10 σῴζεται μόνον τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στήθους μετὰ τοῦ βραχίονος ἴσως ὁμοίως χορευούσης μορφῆς· εἶνε καὶ αὕτη δι' ἐρυθροῦ γανώματος γεγραμμένη, ἀλλὰ δὲν εἶνε βέβαιον, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου προέρχεται.

Εἰκ. 11, 1 - 3. Τεμάχια ποτηρίου τῆς αὐτῆς πρὸς τὰ προηγούμενα μορφῆς. Πηλὸς καὶ λοιπὴ τεχνικὴ ἐξεργασία ὁμοία. Ἡ παράστασις γεγραμμένη διὰ μέλανος ἐλαφρῶς ὑποκιτρινίζοντος διὰ τὸ ἀραιὸν τῆς ἐπιθέσεως γανώματος. Παρί-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σταντο μορφαὶ ζωηρῶς ὀρχούμεναι. Ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου τεμαχίου σῴζεται ἀριστερὰ τὸ ἀνώτατον μέρος γυναικὸς στρεφούσης τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστερὰ καὶ ὑψούσης ἑκατέρωθεν ῥυθμικῶς πρὸς τὴν ὄρχησιν τοὺς βραχίονας. Φέρει κωνικὸν πιλίσκον ὡς καὶ ἡ γυνὴ τοῦ προηγουμένως περιγραφέντος ποτηρίου, παρὰ δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον φαίνεται λείψανον τῆς διαγωνίως κοσμούσης τὸ στῆθος ταινίας. Δεξιὰ ταύτης σῴζεται τὸ ἄνω μέρος μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στήθους ἑτέρας ὀρχουμένης γυναικός· ὁ δεξιὸς βραχίων εἶνε τεταμένος πρὸς ἀριστερά· ἡ κόμη περιδεδεμένη διὰ ταινίας περὶ τὸ κρανίον ἀνεμοῦται εἰς ὀξὺν πεπλεγμένη πλόκαμον ὁριζοντίως πρὸς τὰ ὀπίσω· διαγωνίως ἐπὶ τοῦ στήθους ταινία μετὰ κροσσῶν· ἐπὶ τοῦ κρανίου σῳζόμενον ἐρυθρὸν ἐπίθετον χρῶμα δεικνύει, ὅτι ἡ κόμη ἦτο ἐρυθρά. Ἐπὶ τοῦ συναπεικονιζομένου ἀριστερὰ μικροτέρου τεμαχίου φαίνεται ἡ κεφαλὴ μετὰ μέρους τοῦ ταινιοκοσμήτου στήθους καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὁμοίας ἀκριβῶς γυναικός. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα πλὴν τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ στήθους καὶ τῆς κεφαλῆς ἄλλης γυμνῆς ὀρχουμένης μορφῆς φαίνεται ἐπὶ τοῦ τρίτου τεμαχίου· ἔχει τὰ σκέλη καὶ τὸν κορμὸν ἰσχυρῶς κεκαμμένα,τοὺς γλουτοὺς καὶ τὴν κοιλίαν ἀντιθέτως προτεταμένα, καὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καθειμένον. Λείψανα ἐρυθροῦ ἐπιθέτου χρώματος ἐπὶ τῶν μηρῶν, τοῦ γλουτοῦ καὶ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τοῦ βραχίονος δεικνύουσιν ἴσως, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς μορφῆς ἦτο ἐρυθρόν. Πλῆθος μικρῶν ἡπλοποιημένων ῥοδάκων, ἁπλῶν κύκλων ἐκ μέλανος γανώματος, ὧν τὸ κεντρικὸν μέρος περικεχωρισμένον διὰ χαράγματος ἐκαλύπτετο δι᾽ ἐρυθροῦ χρώματος, πληροῖ τὸν κενὸν χῶρον· πυκνὴ σειρὰ μελαινῶν κηλίδων κοσμεῖ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ ἀγγείου κάτωθεν τοῦ χείλους. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τῶν τεμαχίων εἰργασμένης ὅπως καὶ τῶν ἤδη περιγραφέντων σῴζεται μέρος ὀξέως καθέτως ἐζωγραφημένου φύλλου, οὗ τὸ μὲν κεντρικὸν μέρος δηλοῦται δι᾽ ἐρυθροῦ τὸ δὲ περίγραμμα διὰ λευκοῦ χρώματος. Ὥστε ἡ διακόσμησις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ποτηρίου τούτου ἦτο ἁπλουστέρα ἀποτελουμένη μόνον ἐξ ὀλίγων ἁπλῶν φύλλων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ζώνῃ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας.

Εἰκ. 11, 4-5. Τὰ δύο ταῦτα τεμάχια εἰς τὸ αὐτὸ ἀνήκοντα, ὡς φαίνεται, διάφορον τοῦ προηγουμένου ποτήριον ἔχουσιν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐπιφανείᾳ ὡς κόσμημα μόνον λωτούς· ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τεμαχίου σῴζεται τὸ ἄκρον τοῦ πλοκάμου καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ὀρχουμένης μορφῆς ὡς καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ ἑτέρας, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ὅπερ ἔχει μέρος λωτοῦ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας, δὲν σῴζεται ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας λείψανον παραστάσεως, ὥστε τὸ ποτήριον θὰ εἶχε μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς παράστασιν.

Εἰκ. 12, παρ. πίν. 2. Μικρὸν τεμάχιον ἐξ ἄλλου ὁμοίου ποτηρίου. Σῴζεται ποὺς γυμνὸς ἀνθρωπίνης μορφῆς πρὸς δεξιὰ καὶ παρ᾽ αὐτὸν ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἐφ᾽ ἧς ἐπάτει καὶ ἡ μορφή, τὸ πλεῖστον μεγάλου τροχοειδοῦς ἡμιρόδακος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 13, παρ. πίν. 2. Τεμάχιον ἄλλου ποτηρίου μετὰ μορφῆς ὀρχουμένης κατὰ τὸν ἤδη ἐπὶ τῆς εἰκ. 11 περιγραφέντα τρόπον· κάτωθεν τῆς μορφῆς ῥόδαξ, καὶ περὶ τὸ χεῖλος ἡ σειρὰ τῶν μελαινῶν κηλίδων. Ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας σώζεται ἓν ἐρυθρὸν μεμονωμένον φύλλον ἄνευ τοῦ λευκοῦ περιγράμματος. Ἡ ἀμέλεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰκόνος τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως καὶ ἡ μεγίστη ἁπλοποίησις τοῦ κοσμήματος τοῦ ἐσωτερικοῦ, καὶ ποιά τις ἀμέλεια καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγγείου, οὗ οἱ τοῖχοι δὲν εἶνε πλέον τόσον λεπτοί, δεικνύει ἐκφυλισμὸν τῆς ἐργασίας καὶ παρακμὴν ἴσως τῆς παραγωγῆς, μολονότι ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ, τοῦ ἀλείμματος καὶ τοῦ γανώματος παραμένει ἀμετάβλητος.

Τὰ ποτήρια τῶν εἰκ. 10-13 δεικνύουσι διὰ τοῦ τρόπου τῆς σκιαγραφικῆς διὰ γανώματος μετ' ἐγχαράκτων λεπτομερειῶν ζωγραφήσεως τῶν εἰκόνων τὴν ἰδιοποίησιν τῆς τεχνοτροπίας τῶν μελανομόρφων κορινθιακῶν ἀγγείων ὑπὸ τῶν κεραμέων τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων (πβλ. Prinz. ἔ.ἀ.), ἂν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τῆς εἰκόνος 10 παραλείπονται ἀκόμη τὰ χαρακτηρίζοντα πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν «Κορινθιακὴν» τεχνοτροπίαν πληρωτικὰ τοῦ κενοῦ χώρου κοσμήματα, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἔχομεν τρόπον τινὰ ἐν τούτῳ σταθμὸν πρὸ τῆς παντελοῦς ἐφαρμογῆς τῆς νέας τεχνοτροπίας εἰς τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀγγεῖα.

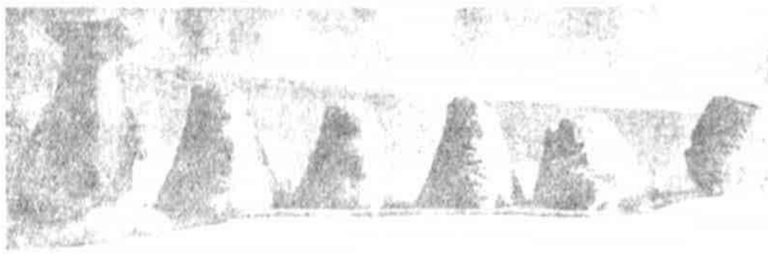

Εἰκ. 14. Πόδες «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων

Εἰκ. 14. Ἓξ πόδες κωνικοὶ ποτηρίων ὁμοίων πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα, τινὲς τῶν ὁποίων ἔχουσι καὶ λείψανον τοῦ ῥοδακοειδοῦς κοσμήματος (Kinch Vroulia ἔ. ἀ.), ὅπερ ἦτο ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ποτηρίων. Ἔχουσι πάντες τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν κεκαλυμμένην διὰ γανώματος μελανωποῦ, ἢ ἐρυθρωποῦ τεθειμένου ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χρίσματος· ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις οὐδὲν φέρει χρίσμα. Ὁ πηλὸς τῶν μὲν δύο εἶνε φαιόχρους, τῶν δὲ λοιπῶν ἐρυθρίζων.

Εἰκ. 15. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων ὁμοίων πρὸς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφαίας εὑρεθέντας (Aegina πίν. 120, 103 σ. 456). Δυστυχῶς οὐδεὶς ἄρτιος ἦτο δυνατὸν νὰ καταρτισθῇ. Ὁ πηλὸς εἶνε ὅμοιος περίπου πρὸς τὸν τῶν ἀνωτέρω ποτηρίων, φαιόχρους ἢ ἐρυθρωπός, ὁμοία δ' εἶνε καὶ ἡ λοιπὴ τεχνικὴ ἐξεργασία· ἔχουσι δηλαδὴ καὶ οἱ κυαθίσκοι τὴν μὲν ἐξωτερικὴν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐπιφάνειαν ἠλειμμένην διὰ τοῦ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐστιλβωμένου λευκοῦ χρίσματος, ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τὴν διὰ τοῦ λευκοῦ χρίσματος ἠλειμμένην ἐπιφάνειαν τοῦ πηλοῦ κεκαλυμμένην διὰ γανώματος μέλανος ἢ ἐρυθροῦ· ἡ λευκὴ ἐξωτερικὴ ἐπι-

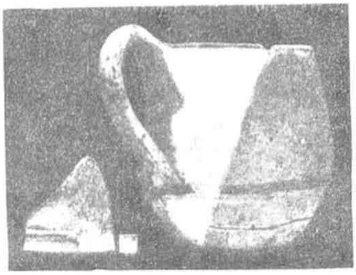

Εἰκ. 15. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων.

φάνεια διακόπτεται διὰ περιφερικῶν γραμμῶν ἐκ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ γανώματος, ἀντιθέτως δ' ἡ μέλαινα ἐπιφάνεια τοῦ ἐσωτερικοῦ διὰ λευκῶν περιφερικῶν γραμμῶν, αἵτινες ὅμως δὲν εἶνε γεγραμμέναι ὡς αἱ τῶν ποτηρίων διὰ λευκοῦ χρώματος, ἀλλὰ σχηματίζονται ἀφεθέντος ἄνευ γανώματος τοῦ ἀναλόγου χώρου οὕτως, ὥστε νὰ φαίνηται τὸ λευκὸν χρίσμα. Μέγας ἀριθμὸς τεμαχίων ἀνηκόντων εἰς πλείστους κυαθίσκους εὑρέθησαν. Εἷς μόνος ἔχει ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας λευκάς.

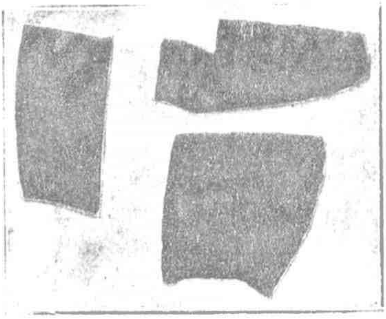

Εἰκ. 16. Ἐνεπίγραφα τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων.

Εἰς τὸ παρὰ τὸ χεῖλος μέρος ὁμοίου κυαθίσκου ἀνήκει τὸ μικρὸν τεμάχιον **εἰκ. 16,** ὅπερ φέρει λείψανα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς... ***Τ]ῆρτέμιδ[ι..ια*** γεγραμμένης δι' ἠραιωμένου μέλανος γανώματος, εἰς ἄλλον δ' ὅμοιον κυαθίσκον ἀνήκει καὶ τὸ ἕτερον τεμάχιον τῆς αὐτῆς εἰκόνος μετὰ λειψάνου ὁμοίως διὰ γανώματος γεγραμμένης ἐπιγραφῆς ***Ἀπόλλω;]νι,*** ὡς καὶ τὸ τρίτον τεμάχιον μετὰ τῆς κεχαραγμένης ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ διευθυνομένης ἐπιγραφῆς ***Κλε.***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Καὶ τὰ πλείονα τεμάχια ἐπὶ τῆς **εἰκ. 17,** ἅτινα ἔχουσιν ἐγχάρακτα διάφορα γράμματα ἢ λείψανα ἐπιγραφῶν προέρχονται ἐξ ὁμοιομόρφων κυαθίσκων.

Τῆς ἑτέρας μορφῆς τῶν ἐν Αἰγίνῃ εὑρεθέντων «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων (Aegina πίν. 120, 104) ἓν μόνον τεμάχιον εἰκ. 15 τὸ δεύτερον ἐκ δεξιῶν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν τεμαχίων τῶν Φανῶν· ἐκαλύπτετο ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διὰ μέλανος, ἀλαμποῦς σχεδὸν γανώματος· ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς δ' ἐπιφανείας σῴζεται ἐλάχιστον μέρος τοῦ γανώματος καὶ τῆς λευκῆς περιφερικῆς γραμμῆς.

Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς διὰ μέλανος γανώματος ἐπικαλύψεως τῆς ὁμοίως λευκῶς ἠλειμμένης ἐσωτερι-

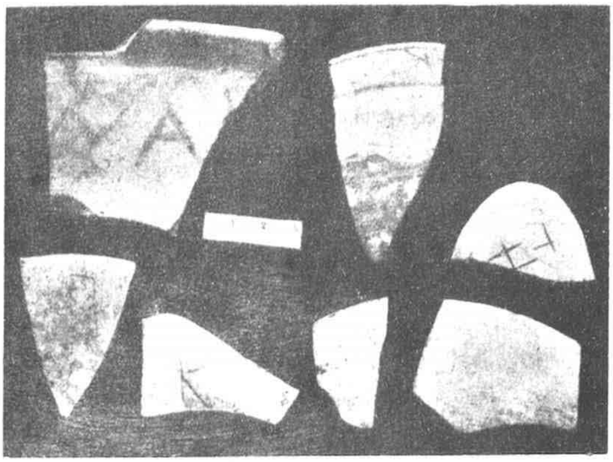

Εἰκ. 17. Ἐνεπίγραφα τεμάχια ἀγγείων.

κῆς ἐπιφανείας ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτάτων χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀγγείων. Ὡς εἰργασμένον καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναφέρομεν ἐνταῦθα καὶ ἓν ἐκ τῶν ἐλαχίστων εὑρεθέντων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἡμῶν τεμαχίων γεωμετρικῶν ἀγγείων. Ἡ μορφὴ τοῦ ἀγγείου, εἰς ὃ ἀνῆκεν, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ (ὕψ. τεμαχίου καὶ πλάτ. 0.06 περίπου). Ἐπὶ τῆς λευκῆς ἀλοιφῆς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας ὑπάρχει μικρὸν λείψανον τῆς εἰκόνος, τὸ ἄνω μέρος γεωμετρικοῦ πολεμιστοῦ προτείνοντος πρὸς δεξιὰ μικρὰν πελτοειδῆ ἀσπίδα· ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ πιθανώτατα ἄκρα λόγχης. Κάτωθεν αὐτοῦ ἴσως ἡ καμπύλη πρύμνη πλοίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἵστατο ὁ πολεμιστής. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τεμαχίου εἶνε ὅλη κεκαλυμμένη διὰ γανώματος τεθειμένου ἐπὶ λευκοῦ ἀλείμματος.

Ὁ Prinz ἔ. ἀ. σελ. 98 καὶ ὁ Edgar ἐν BSA, V, 53 χαρακτηρίζουσιν ὡς ἔργα «Ναυκρατικῆς» κεραμεικῆς καὶ τοὺς πλατυκοίλους ἄνευ ἰδιαιτέρου χείλους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σκύφους (Naucratis II, πίν. X, 11), οἵτινες ἐν ἀφθονίᾳ εὑρέθησαν ἐν Ρόδῳ (Kinch Vroulia σελ. 134 κέ., καὶ πλεῖστα δείγματα ἐπὶ τῶν πινάκων), ὧν κύριον γνώρισμα εἶνε ἡ κόσμησις τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διὰ γραμμῶν γεγραμμένων διὰ γανώματος μελανωποῦ ἐπὶ ἐδάφους λευκοκιτρίνου, ἐνῶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶνε κεκαλυμμένη διὰ μέλανος γανώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι κοσμηματικαὶ γραμμαὶ δι᾽ ἐπιτεθειμένου χρώματος. Καὶ τοιούτων σκύφων τεμάχια εὗρον ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου (εἰκ. 18), ἀλλ᾽ ἐνῶ ὁ πηλὸς δὲν διαφέρει σχεδὸν ἀπὸ τῶν περιγραφέντων ἀνωτέρω «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων, αἱ λεπτομέρειαι τῆς λοιπῆς τεχνικῆς ἐξεργασίας διαφέρουσιν οὐσιωδῶς, διότι λείπει ἀπὸ τούτων τὸ λευκὸν στιλπνὸν ἄλειμμα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, καὶ τὸ γάνωμα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εἶνε ἐπιτεθειμένον ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἀμέσως καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος, δι᾽ οὗ ἐχρίετο προηγουμένως παρὰ τοῖς «Ναυκρατικοῖς» ἀγγείοις καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια. Κοινὸν ἔχουσιν οἱ σκύφοι οὗτοι μετὰ τῶν «Ναυκρατικῶν» ποτηρίων τὸ χαρακτηριστικὸν κόσμημα τῶν χωριζόντων μετοποειδῆ διαστήματα ὁμάδων καθέτων ἀκτινοειδῶν γραμμῶν (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 194).

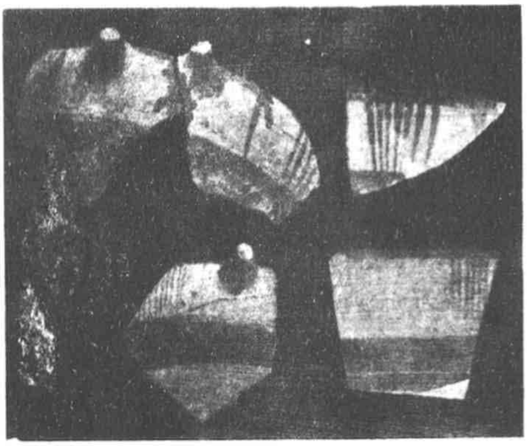

Εἰκ. 18. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» σκύφων.

Εἰκ. 19, παρ. πίν. 3. Τεμάχιον «Ναυκρατικῆς» ἀβαθοῦς κύλικος, παραπλησίου καθ᾽ ὅλα τὰ φαινόμενα πρὸς τὴν λοπάδα Naucratis I πίν. X, 8 (πβλ. καὶ Kinch Vroulia σελ. 218 εἰκ. 106). Εἶχεν εὐρύ, ὀλίγον ἀποκλῖνον πρὸς τὰ ἔξω χεῖλος καὶ ἐλαφρῶς κεκαμπυλωμένην κοιλίαν. Ὁ πηλὸς εἶναι σκληρὸς καὶ συμπαγής, κάλλιστα καθαρισμένος· τὸ μέσον μέρος αὐτοῦ, ἔνθα δὲν ἦτο ἡ ὄπτησις ἐξ ἴσου ἰσχυρά, εἶνε φαιόν, ἐνῶ κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιφανείας εἶνε ἐρυθρόχρους· ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι εἶνε ἐπικεχρισμέναι διὰ λευκοῦ ἀλείμματος κατὰ πάντα ὁμοίου πρὸς τὸ τῶν περιγραφέντων ἤδη ἀγγείων. Μολονότι ὀλίγον μέρος τῆς παραστάσεως σῴζεται, εἶνε ἐν τούτοις φανερόν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ὑπὸ Prinz (ἔ. ἀ. σ. 92) χαρακτηρισθεῖσαν ὡς δευτέραν ὁμάδα (B) τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων. Πλὴν τῆς λοιπῆς τεχνικῆς ἐξεργασίας ἀρκεῖ ὅπως πείσῃ περὶ τούτου ἁπλῆ παραβολὴ τῆς εἰκόνος πρὸς τὴν παράστασιν Naucratis I, πίν. VIII, 1.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐκοσμεῖτο ἁπλῶς διὰ παραλλήλων περιφερικῶν γραμμῶν μέλανος γανώματος, δι᾽ οὗ ἦτο βεβαμμένη καὶ ὅλη ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ χείλους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ἦτο ποικιλώτερον κεκοσμημένη· τὸ χεῖλος ἐκόσμει ἁπλῆ μαιανδρικὴ γραμμή· ἡ κορυφὴ τοῦ δίσκου τῆς κύλικος περιεβάλλετο διὰ ταινίας φερούσης κόσμημα ἐκ σειρᾶς παραλλήλων ὀρθογωνικῶν πλακιδίων, ἐκ δὲ τῆς κυρίας παραστάσεως σῴζονται μόνον τὰ ὀπίσθια δύο θηρίων, λέοντος καὶ πάνθηρος. Ἐπὶ τοῦ λέοντος, ἀριστερά, ὀλίγαι μόνον λεπτομέρειαι χωρίζονται διὰ κεχαραγμένων γραμμῶν, ἡ κοιλία καὶ οἱ μύες κατὰ μῆκος τῶν γλουτῶν, οἵτινες δηλοῦνται καὶ δι᾽ ἐπιθέτου ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ πάνθηρος αἱ χαράξεις εἶνε ἀφθονώτεραι· πλὴν τῶν μυῶν τῶν μηρῶν, καὶ οἱ κύκλοι τῶν κηλίδων τῆς δορᾶς εἶνε κεχαραγμένοι, καὶ ταῦτα δὲ δηλοῦνται καὶ δι᾽ ἐπιθέτου ἐρυθροῦ χρώματος· ἐρυθρὸν ἐπιτεθειμένον χρῶμα ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῶν ροδάκων τῶν πληρούντων, οὐχὶ ἀφθόνως ὡς ἐν τοῖς κορινθιακοῖς ἀγγείοις, τὸν κενὸν χῶρον. Τὸ περίγραμμα τῶν ζώων ἐγράφη προηγουμένως δι᾽ ἀραιοτέρου γανώματος, ὅπερ δὲν γίνεται εἰς τὰ Κορινθιακὰ ἀγγεῖα. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε πρὸς τούτοις τὸ μεταξὺ τῶν δύο οὐρῶν τῶν ζώων κρεμάμενον κόσμημα, τριγωνικός, καρδιόσχημος σχεδόν, κάλυξ διὰ χαραγμάτων διηυκρινημένος, ὅστις ἀντικαθιστᾷ ἐνταῦθα τὸ σύνηθες τριπλῶς διῃρημένον τριγωνικὸν κόσμημα, τὸ ὁμοίως κρεμάμενον ἐπὶ παραστάσεων ἄλλων «ροδιακῶν» καὶ «ναυκρατικῶν» ἀγγείων.

Εἰκ. 20-22, παρ. πίν. 3. Εἰς τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀνήκει καὶ τὸ ἰδιόσχημον ἀγγεῖον, οὗτινος τὰ ὀλίγα δυστυχῶς, σωθέντα τεμάχια εἰκονίζονται ἐπὶ τῶν εἰκόνων τούτων. Ἂς παραβληθῇ π. χ. ὡς πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῶν παραστάσεων πρὸς τὸ ἀγγεῖον Naucratis II πίν. VII, 2, καὶ ὡς πρὸς τὴν λαβὴν καὶ τὰς κοσμούσας ταύτην κεφαλὰς πρὸς τὸ ἀγγεῖον αὐτόθι πίν. VI, 2 (πβλ. καὶ Prinz ἔ. ἀ. σελ. 135 εἰκών). Ὁ πηλὸς ὁμοιάζει πρὸς τὰ τῶν προηγουμένων ἀγγείων· εἶνε μᾶλλον φαιόχρους ἢ ἐρυθρίζων, καλύπτεται δ᾽ ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ διὰ τῆς λευκῆς, ἐχούσης ἐνταῦθα κιτρινωπότερον χρῶμα, ἀλοιφῆς. Αἱ εἰκόνες καὶ τὰ κοσμήματα εἶνε διὰ γανώματος γεγραμμένα μετ᾽ ἀφθόνων χαραγμάτων καὶ ἐπιτεθειμένου ἐρυθροῦ χρώματος· ῥόδακες διαφόρων μεγεθῶν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμελῶς γεγραμμένοι πληροῦσι τὰ κενά. Ἡ Κορινθιακή, τεχνικὴ ἐξεργασία ἐπικρατεῖ πλέον τελείως· εἶνε ἡ νεωτάτη τάξις τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων (Prinz ἔ. ἀ. σ. 94)[1]. Ἐκ τῶν ὀλίγων σωθέντων τεμαχίων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναπαρασταθῇ μετ᾽ ἀπολύτου βεβαιότητος ἡ μορφὴ τοῦ ἀγγείου. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς λαβῆς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καδίσκος. Εἶχε μακρὸν κυλινδρικόν, εὐρὺν σχετικῶς, λαιμόν, σφαιρι-

[1] Πβλ. καὶ τὰ χιακὰ τεμάχια Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 89-90 εἰκ. 33-34.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κὴν πιθανώτατα κοιλίαν, ἧς ὅμως οὐδεμία ἔνδειξις σώζεται, καὶ ὑψηλὸν κυλινδρικὸν πόδα εὐρυνόμενον ὀλίγον κάτω, καὶ λήγοντα εἰς βάσιν ἀρχιτεκτονικῶς πως, παραπλησίως πρὸς βάσιν ἰωνικοῦ κίονος διαμεμορφωμένην. Ὁ πούς (εἰκ. 22) εἶνε κενός, καὶ ἔχει ἔσω τὸ κατώτερον μέρος κεκοσμημένον μέχρις ὕψ. 0.08 περίπου διὰ ταινιῶν περιφερικῶν ἐναλλὰξ διὰ τῆς ἀλοιφῆς καὶ τοῦ γανώματος ἐσχηματισμένων, παρὰ δὲ τὴν βάσιν καὶ διὰ κοσμήματος ἐκ σειρᾶς παραλλήλων, ὀρθίων φύλλων ἐντὸς περιφερικῆς ζώνης. Κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ λαιμοῦ σχηματίζεται διὰ δακτυλιοειδοῦς ἐξογκώματος κάτω καὶ ὁμοίου περὶ τὸ χεῖλος εἶδος ζωοφόρου χωριζομένης εἰς τρία μετοποειδῆ μέρη δι' ἐξεχουσῶν πλαστικῶν προτομῶν. Τὸ χεῖλος προβάλλεται ὁριζοντίως πρὸς τὰ ἔσω, καὶ φράσσει τὸ ἄνοιγμα τοῦ κυλινδρικοῦ λαιμοῦ ἀφίνον μόνον μικρὸν στρογγύλον στόμιον ἐν τῷ μέσῳ. Λαβὴ τοξοειδὴς κάθετος ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κορυφῆς τοῦ ἀγγείου φέρεται ἐπὶ δύο πλαστικῶν γυναικείων κεφαλῶν ἱδρυμένων ἀντιστοίχως ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου καὶ τοῦ πρὸς τὰ ἔσω προέχοντος μέρους τοῦ χείλους· εἶνε πεπλεγμένη ἐκ τριῶν ῥαβδιοειδῶν μερῶν, ἅτινα, ὡσεὶ πλόκαμοι, ἐκφύονται ἀπὸ τῶν γυναικείων κεφαλῶν. Ἑκατέρωθεν τῆς κορυφῆς τῆς λαβῆς ὑπάρχει πλαστικὴ κεφαλὴ κριοῦ.

Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τῆς λαβῆς εἶνε ὅλως πρωτότυπος· κατὰ τὰ λοιπὰ πλὴν τῆς πλοκαμοειδοῦς πλοκῆς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς λαβὰς τοῦ ἀγγείου Naucratis II πίν. VI, 2 (πβλ. καὶ τὴν λαβὴν τοῦ Κλαζομενίου ἀγγείου Sieveking-Hackl Münch. Kat. πίν. 20).

Καὶ ἡ λαβὴ εἶχε τὸ λευκὸν ἄλειμμα, εἶνε δ' ὁ μὲν μεσαῖος «πλόκαμος» διὰ γανώματος, οἱ δὲ δύο ἄλλοι διὰ σειρᾶς παραλλήλων ἐπιμήκων μελάνων πλακιδίων κεκαλυμμένοι· τῶν κριοκεφαλῶν ἡ ἀλοιφὴ μετὰ τῆς γραπτῆς κοσμήσεως ἔχει ἀποπέσῃ. ἐκ τοῦ σῳζομένου δ' ὅμως ὀλίγου μέρους φαίνεται, ὅτι διὰ γανώματος ἐδηλοῦντο ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ὡς καὶ αἱ αὐλακώσεις τῶν κεράτων.

Ὁ τύπος τῶν πλαστικῶν γυναικείων κεφαλῶν εἶνε καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἤδη κεφαλὰς τῶν «Ναυκρατικῶν ἀγγείων. Καθ' ὅσον μέρος σῴζονται, ἐνθυμίζουσιν αὗται κεφαλὰς ἀρχαϊκῶν γυναικείων ἀγαλμάτων (πβλ. π.χ. τὴν Κόρην τῆς Ἀκροπόλεως ***Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*** πίν. XVI, 1). Τὰ πρόσωπα τούτων ἔχουσι τὸ λευκὸν χρῶμα τῆς ἀλοιφῆς, οἱ δ' ὀφθαλμοί, πιθανῶς δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι, ἐδηλοῦντο διὰ μέλανος ἠραιωμένου, ἢ κιτρινερύθρου γανώματος. Τὴν κεφαλὴν ἔχουσι κεκαλυμμένην διὰ μέλανος πέπλου μετὰ κροσσῶν κατὰ τὰ ἄκρα, οἵτινες περιβάλλουσι πλαισιωδῶς ἑκατέρωθεν τὸ πρόσωπον· τὸν λαιμὸν ἐκόσμει περιδέραιον ἐκ στρογγύλων ψηφίδων.

Τῶν τριῶν μετοπῶν τῆς ἀνωτάτω τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀγγείου ζωοφόρου, τῆς μιᾶς οὐδὲν τμῆμα σῴζεται, ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων, ἡ μία κατέχεται ὑπὸ παραστά-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σεως δύο καθημένων σφιγγῶν, ὧν ἡ δευτέρα διὰ τὸ ὀλίγον τοῦ χώρου εἶνε λίαν συνεσταλμένη. Αὗται καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ γραπταὶ διακοσμήσεις τοῦ ἀγγείου εἶνε, ὡς εἴπομεν, ἐντελῶς κατὰ τὸν τρόπον τῶν «μελανομόρφων ἀγγείων» γεγραμμέναι· πλεῖσται χαράξεις δηλοῦσι τὰς ἐσωτερικὰς λεπτομερείας τοῦ διὰ μελαίνης σκιᾶς, τρόπον τινά, δεδηλωμένου σώματος. Ἡ κόμη, καί τινα ἄλλα μέρη τοῦ σώματος δηλοῦνται δι᾽ ἐρυθροῦ ἐπιτεθειμένου χρώματος, ἔχουσι δὲ αἱ σφίγγες καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν «Ναυκρατικῶν» σφιγγῶν σπειροειδὲς κόσμημα τοῦ ὀπισθίου τῆς κεφαλῆς. Ἐντὸς τῆς δευτέρας μετόπης, μικροτέρας οὔσης, εἶνε γεγραμμένον περίεργον Γοργόνειον διὰ γραμμῶν ἀραιοῦ γανώματος ἄνευ τινὸς χαράγματος· ἀπὸ τοῦ λίαν ἀτέχνως ἐσχεδιασμένου στόματος κρέμαται ἡ μέλαινα γλῶσσα, ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς φαίνεται, ὅτι ἐκφύεται ἑκατέρωθεν εἷς μικρὸς ὄφις (πβλ. τὸ Γοργόνειον ἐπὶ τοῦ ἐκ Δάφνης ἀγγείου ἐν Nebesheh and Deffeneh πίν. XXVI, 10).

Εἰκ. 23. Τεμάχιον μεγάλου δείνου.

Τὰ λοιπὰ τοῦ λαιμοῦ ὡς καὶ ὁ ποὺς εἶνε διῃρημένα διὰ περιφερικῶν γραμμῶν, καὶ κοσμημάτων, ὡς ἁπλοῦ μαιάνδρου, ἢ σειρᾶς ζητοειδῶν γραμμῶν, ἢ ὀρθίων ἐπιμήκων πλακιδίων εἰς στενὰς ζώνας, αἵτινες φέρουσι παραστάσεις ἐναλλὰξ σφιγγῶν καὶ λεόντων. Καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶνε ὁμοίως πρὸς τὰς σφίγγας κατὰ τὴν τέχνην τῶν μελανομόρφων ἀγγείων γεγραμμένοι, ἀλλ᾽ ὁ τύπος καὶ τούτων εὕρηται ἐπὶ ἀγγείων τῆς Ναυκράτιος, ὡς εἶνε π. χ. τὸ μνημονευθὲν ἤδη ἀνωτέρω Naucratis II πίν. VI, 2. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶνε ἡ ἐν εἴδει περιδεραίου διὰ χαρακτῶν τριγώνων πλήρων ἐπιτεθειμένου ἐρυθροῦ χρώματος δήλωσις τῆς χαίτης ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ λαιμοῦ (πβλ. καὶ Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 89 εἰκ. 33). Καὶ ἐπὶ τοῦ προβεβλημένου μέρους τοῦ χείλους, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, καλύπτει κατὰ μέγα μέρος τὸ στόμιον, εἶνε ἑκατέρωθεν γεγραμμένος ὅμοιος λέων, ἐν χώρῳ, οὗ αἱ γωνίαι πληροῦνται διὰ τεταρτημορίου ῥόδακος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὑρεθέντων τεμαχίων ἀγγείων τὰ πλεῖστα εἶνε δι᾽ ὁμοίας περίπου πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τεχνικῆς ἐξεργασίας κατεσκευασμένα. Ἔχουσι δηλαδὴ πάντα τὴν ἐξωτερικήν, πλείονα δὲ ἀνήκοντα εἰς λίαν εὐρύστομα ἀγγεῖα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν κεχρισμένην διὰ τῆς λευκῆς ἀλοιφῆς, καὶ ἐπὶ ταύτης διὰ γανώματος μᾶλλον ἢ ἧττον στιλ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πνοῦ γεγραμμένα κοσμήματα ἁπλᾶ γραμμικά· ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρὸς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἔχει πλείονα λευκὰ μόρια.

Τὸ μεγαλείτερον ἐκ πολλῶν τεμαχίων καταρτισθὲν μέρος τοιούτου ἀγγείου εἰκονίζεται ἐν εἰκ. 23. Ἀνήκει εἰς μέγαν δεῖνον μετὰ λαβῶν παρασταδοειδῶν (a colonnette) φερομένων ἐπὶ τοξοειδοῦς ὑποστηρίγματος (πβλ. Furtwängler Aegina πίν. 121, 49 σελ. 458). Τὸ γάνωμα ἔχει στιλπνόν, ἔντονον ἐρυθρὸν χρῶμα. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίαν εὐρέος χείλους καλύπτεται ὑπὸ δικτυωτοῦ ἐκ ῥόμβων πλέγματος, τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ χείλους ὑπὸ σειρᾶς συνεχομένων τριγώνων, ὧν ἡ κορυφὴ ἐκτείνεται λίαν πρὸς τὰ ἄνω· τεθλασμένη γραμμὴ κοσμεῖ ἐξ ὁλοκλήρου τὸν λαιμόν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τῆς κοιλίας ὑπάρχουσι δύο παράλληλοι σειραὶ ἀντιθέτως διευθυνομένων μεμονωμένων φύλλων, κόσμημα ἀπαντῶν ὁμοίως καὶ εἰς τὰ Σάμια (Fikellura) ἀγγεῖα (ἰδὲ Boehlau Aus Jonischen u. Italischen Nekrop. πίν. 3, 1)· ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς κοσμεῖται δι' ὁμοίων φύλλων, ἐνῶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ταύτης ἔχει ἄλλο ἐκ συνδυασμοῦ γραμμῶν ἀποτελούμενον κόσμημα. Ἥ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχουσι τὴν λευκὴν ἀλοιφήν, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ δὲ ὑπάρχουσι καὶ ἐσωτερικῶς πλατεῖαι, παράλληλοι ἐκ γανώματος κοσμητικαὶ ταινίαι.

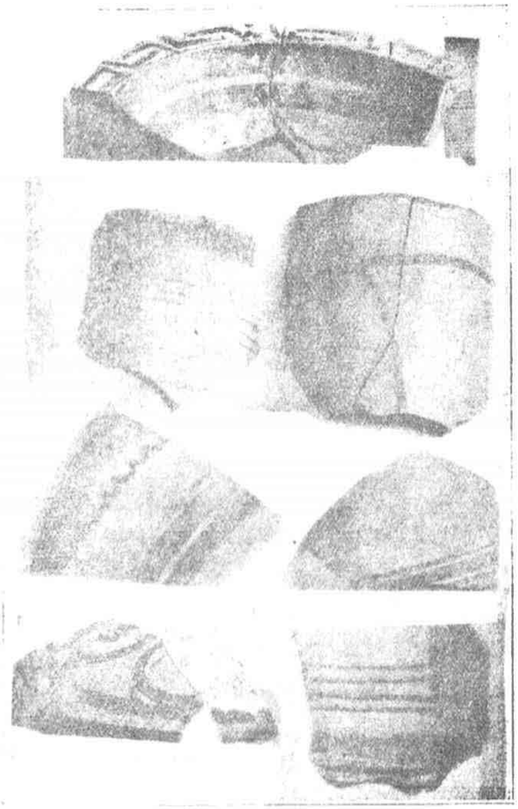

Εἰκ. 24. Τεμάχια διαφόρων ἀγγείων.

Ἄλλα τεμάχια ὁμοίας τεχνικῆς κατασκευῆς παρίστανται ἐπὶ τῶν εἰκόνων 24-25. Ἀνήκουσιν εἰς μικρότερα ἀγγεῖα, κύλικας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὸ πρῶτον τεμάχιον τῆς εἰκ. 24 ἀνήκει εἰς πινάκιον ὅμοιον περίπου πρὸς Boehlau ἔ. ἀ. Τ. X, 12· ἔχει δύο μικρὰς ὀπὰς πρὸς ἀνάρτησιν ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τεμαχίου τῆς κάτω σειρᾶς τῆς εἰκόνος 25 ἐπεδιώχθη πολυχρωμικὴ ἐντύπωσις διὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τῆς χρήσεως ἐναλλὰξ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ γανώματος. Εἰς λαιμοὺς ὑδριῶν ἀνήκουσι τὰ πλείονα τεμάχια τῆς εἰκόνος 24.

Ὀλίγα μόνον τεμάχια ἀγγείων ἄνευ τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος μετ' ὀλίγων γραμμικῶν κοσμημάτων διὰ γανώματος εὑρέθησαν. Ἓν τεμάχιον ἐκ τοῦ λαιμοῦ ὑδρίας κατὰ τοιαύτην τέχνην κατεσκευασμένον φέρει τὸ λείψανον τῆς ἐπιγραφῆς ΝΑΙ (Φα[ναί [ου;) δι' ἐρυθροῦ χρώματος (οὐχὶ γανώματος) γεγραμμένον (εἰκ. 17 ἀνωτ. σελ. 200).

Εἰκ. 25. Τεμάχια διαφόρων ἀγγείων.

Ἐκ τεμαχίων ἀγγείων ἄλλων γνωστῶν κεραμεικῶν τεχνοτροπιῶν εὑρέθησαν μόνον ἐλάχιστα δείγματα. Ἓν τεμάχιον Ροδιακοῦ (Μιλησίου) ἀγγείου, τὸ μόνον εὑρεθέν, παριστᾷ αἴγαγρον τοῦ συνήθους τύπου. Εἷς κοινὸς Κορινθιακὸς βομβυλιὸς μετὰ παραστάσεως τριῶν ἀτέχνων πολεμιστῶν εἰκονίζεται ἐν εἰκ. 26, καὶ μελανομόρφου δ' ἀγγείου ἐπίσης ἓν μόνον τεμάχιον εὑρέθη μετὰ παραστάσεως χηνός.

Ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς δοθείσης ἀνωτέρω περιγραφῆς τῶν ἐν Φάναις εὑρεθέντων τεμαχίων, τὸ ὅλον σχεδὸν τούτων ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὀνομαζομένων „Ναυκρατικῶν", ἢ εἶνε καθ' ὁμοίαν πρὸς ταῦτα τεχνικὴν ἐξεργασίαν κατεσκευασμένα. δοθέντος δ' ὅτι τὰ ἐν Ἀρχ. Δελτίον 1915 σελ. 89 δημοσιευθέντα Ναυκρατικὰ τεμάχια εὑρέθησαν ἀλλαχοῦ τῆς Χίου, ὅτι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνασκαφέντι ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1914 τύμβῳ (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 89-90) εὑρέθησαν μικρὰ τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων μὴ ἀναγνωρισθέντα δυστυχῶς τότε ὑπ' ἐμοῦ, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ «Ναυκρατικὰ» ἦσαν κατὰ τὴν $6^{ην}$ ἑκατονταετηρίδα, εἰς ἥν, ὡς ἀποδεικνύεται (Prinz ἔνθ. ἀ. σελ. 91) ἀνήκουσι χρονολογικῶς ταῦτα, τὸ κρατοῦν εἶδος ἀγγείων ἐν Χίῳ.

Εἰκ. 26. Κορινθιακ. βομβ...

Ἡ Χίος ἦτο τόπος παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κεραμεικῶν προϊόντων (Στράβ. 317), ἦτο δ', ἀκριβῶς καθ' οὓς χρόνους ὑπῆρχον τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀγγεῖα, καὶ κέντρον μέγα ἀσκήσεως καὶ διαδόσεως τῆς τέχνης· λοιπὸν θὰ ἦτο λίαν περίεργον, ἂν οἱ Χῖοι ἐστεροῦντο ἰδίας παραγωγῆς καλλιτέχνων κεράμων, εἰσῆγον δὲ τὰ πολυτελέστερα ἀγγεῖα μόνον ἔξωθεν. Ἡ σκέψις αὕτη μὲ παρακινεῖ νὰ πι-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

στεύσω, καὶ ἐλπίζω, ὅτι διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἀνασκαφῆς ἐν Φανᾷ καὶ ἄλλοις τόποις τῆς Χίου θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐκεῖ, ἢ τοὐλάχιστον καὶ ἐκεῖ, κατεσκευάζοντο τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀγγεῖα, παρὰ τὸ δυνατὸν ἄλλως τῆς εἰσαγωγῆς μεγάλου ποσοῦ καὶ καλλιτεχνημάτων ὑπὸ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐμπόρων Χίων ἔξωθεν, καὶ μάλιστα ἐκ «Ναυκράτιος», πρὸς ἣν συνεδέοντο καὶ ὡς συνιδρυταὶ ταύτης (Ἡροδ. II, 178). Καὶ ἐπιγραφαὶ Χίων ἀφιερωτικαὶ εὑρεθεῖσαι ἐν «Ναυκράτει» μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς μετὰ ταύτης ἐπικοινωνίας τῶν Χίων (Naucr. I. Ann. Br. Sch. V σ. 55 ἀρ. 51, 60 κ. ἄ.).

Ἡ ἐπὶ τοῦ κυαθίσκου τῆς εἰκ. 16 (ἀνωτ. σ. 199) κεχαραγμένη ἰωνικὴ ἐπιγραφὴ ***Τῆρτέμιδι*** ὁμοιάζουσα κατὰ τὸν τύπον τελείως πρὸς τὰς ὁμοίας ἐκ Ναυκράτιος (πβλ. Τἠφροδίτει Naucr. II πίν. 21, 748, 753 Griech. Dial. Inchr. 3[2] ἀριθ. 5761 - 62) ἐγράφη πρὸ τῆς ὀπτήσεως τοῦ ἀγγείου, δεικνύει δ' ὅτι τοῦτο προωρίζετο πιθανώτατα ἐκ κατασκευῆς διὰ τὸ ἱερόν, ἐν ᾧ εὑρέθη, ἀφοῦ ἡ Ἄρτεμις συνελατρεύετο σχεδὸν πανταχοῦ μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος· καὶ τοῦτο δύναται ἀκόμη νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀγγείων ἐν Χίῳ· ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ δὲ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι οἱ «Ναυκρατικοὶ» κυαθίσκοι, οἱ ἐν σχετικῶς μεγάλῳ ἀριθμῷ εὑρεθέντες ἐν Αἰγίνῃ (Aegina πίν. 120, 103) ἀφθονοῦσιν ἐν Χίῳ, ἐνῷ εἶνε λίαν σπάνιοι ἐν Ναυκράτει, ἡ δ' εἰσαγωγὴ τούτων εἰς Αἴγιναν ἠδύνατο νὰ γίνῃ πολὺ εὐκολώτερον ἐκ Χίου ἢ ἐκ Ναυκράτιος. Τὰ ἐν Ναυκράτει εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἠδύναντο κάλλιστα νὰ κατασκευάζωνται ὑπὸ τεχνιτῶν Χίων ἐγκατεστημένων ἐν Ναυκράτει.

Μόνον ὑπὸ τύπον πολὺ πιθανῶν συμπερασμάτων ἐκφέρω ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰς ἀνωτέρω γνώμας, ὧν τὴν ἐπικύρωσιν προσδοκῶ, ὡς εἶπον ἤδη, ἐκ τῆς ἀναγκαιοτάτης ἐξακολουθήσεως τῶν ἐν Χίῳ ἀνασκαφῶν.

Εἰσαγωγὴ μικρῶν τεχνουργημάτων ἐγίνετο πάντως ἐκ Ναυκράτιος εἰς Χίον· μαρτυρεῖ τοῦτο ἡ εὕρεσις τῶν κατωτέρω ***ἐκ πορσελάνης*** πραγμάτων, ὧν ἡ κατασκευὴ ἐν Ναυκράτει εἶνε ἀποδεδειγμένη (Naucr. I σ. 36, Prinz ἔ. ἄ. σ. 100 ἑ.), ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου τοῦ 1914 εὑρεθὲν πορσελάνινον εἰδώλιον (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 79 εἰκ. 17) ὃν ἀπολύτως ὅμοιον πρὸς Naucratis I πίν. II, 17.

Εἰκ. 27, 4, παρ. πίν. 5. Σκαραβαῖος ἐκ κυανῆς πορσελάνης ἔχων ὡς φραγίδα λέοντα, βαδίζοντα πρὸς δεξιά, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἱερογλυφικὸν σημεῖον. Ὅμοιος Naucratis I, XXXVII, 34 ἑ.

Εἰκ. 27, 1, παρ. πίν. 5. Σκαραβαῖος ἐκ κιτρίνης πορσελάνης. Σφραγὶς ἐκ σφιγγὸς βασιλικῆς, αἰγυπτιακῆς καθημένης, ἧς ἄνωθεν καὶ ἔμπροσθεν ἱερογλυφικὰ σημεῖα (πβλ. Naucratis I, XXXVII, 32).

Εἰκ. 27, 2 - 3, παρ. πίν. 5. Διάτρητος μικρὰ κεφαλὴ κριοῦ ἐκ κυανῆς πορσελάνης ἔχουσα ὡς σφραγίδα σφίγγα ἑλληνικοῦ τύπου πρὸς δεξιά, ἧς ἔμπροσθεν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σπεῖρα, καὶ ὄπισθεν σύμβολον ἱερογλυφικόν. Ὁμοία κεφαλὴ κριοῦ εὑρέθη καὶ κατὰ τὴν ἀνασκαφήν μου τοῦ 1914 (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 79). Παραπλήσιαι κεφαλαὶ κριοῦ ἐκ Ναυκράτιος εἰκονίζονται ἐν Naucratis I, XXXVII, 135 ἑ.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ***μεταλλίνων*** εὑρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς μου εἶνε τὸ ἀργυροῦν εἰδώλιον τῆς ***εἰκ. 28,*** παρ. πίν. 4 (ὕψ. 0.065). Ἔχει τὸν ὁπλισμόν, θώρακα, κράνος, κνημῖδας, καὶ τὴν κόμην, εἶχε δ' ἴσως καὶ τὸ πρόσωπον ἐκ λεπτοτάτου ἐλάσματος χρυσοῦ ἐπικεκολλημένου ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ σώματος, ἐφ' οὗ, ὡς φαίνεται, εἶχον προσχηματισθῆ αἱ μορφαὶ τούτων. Ὁ θώραξ συγκρατεῖται διὰ πλατείας μίτρας ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ἔχει δὲ περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων παχέα τὰ ἄκρα· οἱ μαστοὶ ἐξέχουσι, σημειοῦνται δ' ὅλως κατὰ συνθήκην καὶ τρόπον τινὰ κοσμηματικῶς καὶ αἱ γραμμαὶ τοῦ κενεῶνος· γλωσσοειδὴς ἐξοχὴ καλύπτει τὴν κοιλίαν, ἀντίστοιχος δὲ ταύτης ὑπάρχει ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου. Τὸ κράνος φαίνεται, ὅτι δὲν ἐκάλυπτεν, ὅπως τὰ Κορινθιακά, ὅλον τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὅτι ἐτερματίζετο ἄνωθεν τοῦ ὠτὸς καὶ ὄπισθεν τούτου ἀφῖνον ἀκάλυπτον τὸ πλεῖστον τοῦ προσώπου· τὸ καλύπτον τὸ κρανίον μέρος τούτου ἐφθάρη. Κάτωθεν τοῦ τραχήλου καταπίπτει εἰς πυκνοὺς λεπτοὺς κεχρυσωμένους πλοκάμους ἐπὶ τῶν νώτων ἡ κόμη. Ἐπὶ τῶν κνημίδων οὐδεμία σῴζεται λεπτομέρεια.

Εἰκ. 31. Χαλκοῦν σκέλος βοος.

Τὸ πρόσωπον τοῦ εἰδωλίου εἶνε ἐφθαρμένον οὕτως ὥστε δὲν διακρίνεται ὁ τύπος αὐτοῦ· ἐπὶ μέρους τῆς δεξιᾶς παρειᾶς σῴζεται χρύσωσις. Οἱ βραχίονες ἦσαν ἰδιαιτέρως προσηρμοσμένοι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοὺς ὤμους ἐμβόλων, ἦσαν δ' ἐλευθέρως κεκινημένοι. Τὸ αἰδοῖον εἶνε ἀποτετριμμένον· οἱ ἄκροι πόδες εἶνε παραδόξως παραμεμορφωμένοι. Μολονότι τὰ σκέλη προφανῶς δὲν διετήρησαν ἐντελῶς τὴν ἀρχικὴν στάσιν, ἐν τούτοις εἶνε φανερόν, ὅτι τὸ ἀριστερὸν ἦτο ἱκανῶς προβεβλημένον.

Μεθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν μαρτυρεῖται ἐν τούτοις ἐπαρκῶς διὰ τῆς τριγωνικῆς μορφῆς τοῦ στήθους, τῆς ἀτελείας τῆς διαπλάσεως τῆς κοιλίας, τοῦ σχηματισμοῦ τῶν μηρῶν καὶ τῆς μορφῆς τῆς κόμης, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος σχετιζόμενον τὰ μάλιστα πρὸς τοὺς μᾶλλον ἀνεπτυγμένους Κούρους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Deonna Les Apollons arch. σ. 130 ἑξ.), ὅτι δὲ μόνον ἕνεκα τῆς ἐκ μετάλλου κατασκευῆς παρουσιάζεταί πως ἐλαστικώτερον καὶ εὐκινητότερον τούτων. Διὰ μικρᾶς παραβολῆς πρὸς τὸν ὁμοίως χαλκοῦν Ἀπόλλωνα τοῦ Piombino καταφαίνεται πολλαχῶς ἡ μεγαλειτέρα ἀρχαϊκότης τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 29, παρ. πίν. 4. Προτομὴ μετὰ τῶν προσθίων ποδῶν ἵππου χαλκῆ, πλήρης (ὕψ. 0.11, πλ. βάσ. 0.076), λήγουσα κατὰ μῆκος κάτω εἰς κοιλότητα αὐλοκοειδῆ ἐλαφρῶς τοξοειδῶς κεκαμμένην, δι' οὗ μαρτυρεῖται, ὅτι ἡ προτομὴ ἐχρησίμευεν ὡς κόσμημα ἐπιτεθειμένη ἐπὶ τοῦ χείλους λέβητος πιθανῶς· τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν, οἵτινες εἶνε ὑπερμέτρως μικροὶ καὶ λεπτοί, καὶ παρὰ φύσιν τεθειμένοι ἐθραύσθησαν. Ἡ κεφαλὴ εἶνε ἐστραμμένη ἐλαφρῶς πρὸς ἀριστερά. Τὸ στόμα καὶ οἱ μυκτῆρες δηλοῦνται δι' ἀβαθοῦς ἐγκοπῆς, οἱ δ' ὀφθαλμοί, αἱ τρίχες τῆς βραχέως τετμημένης χαίτης καὶ ὁ πλούσιος χαλινὸς δηλοῦνται διὰ χαραγμάτων· κεχαραγμένη δ' ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ φερομένη ζεύγλη, ὡς καὶ τὰ ταύτην κοσμοῦντα κροσσοειδῆ ἐξαρτήματα, οἷα εἶνε πάντως τὰ κάτωθεν ταύτης εἰκονιζόμενα ἀπὸ τῶν ἄκρων τοξοειδῶν γραμμῶν ἐξαρτώμενα σφαιρία (πβλ. τὴν κόσμησιν τῆς ζεύγλης διὰ κροσσῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ Daremberg-Saglio Dict. ἐν λ. currus εἰκ. 2209). Ὁ σχηματισμὸς τῆς προτομῆς ὡς καὶ ἡ διὰ χαραγμάτων δήλωσις τῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ ταύτης μόνον πρὸς μελανόμορφα ἀγγεῖα ἔχει ἀναλογίας· πβλ. π. χ. ἵνα μείνωμεν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν στενῶς ἰωνικῶν παραστάσεων τοὺς ἵππους ἐπὶ τοῦ ἀγγείου Naucratis II, IX, 7.

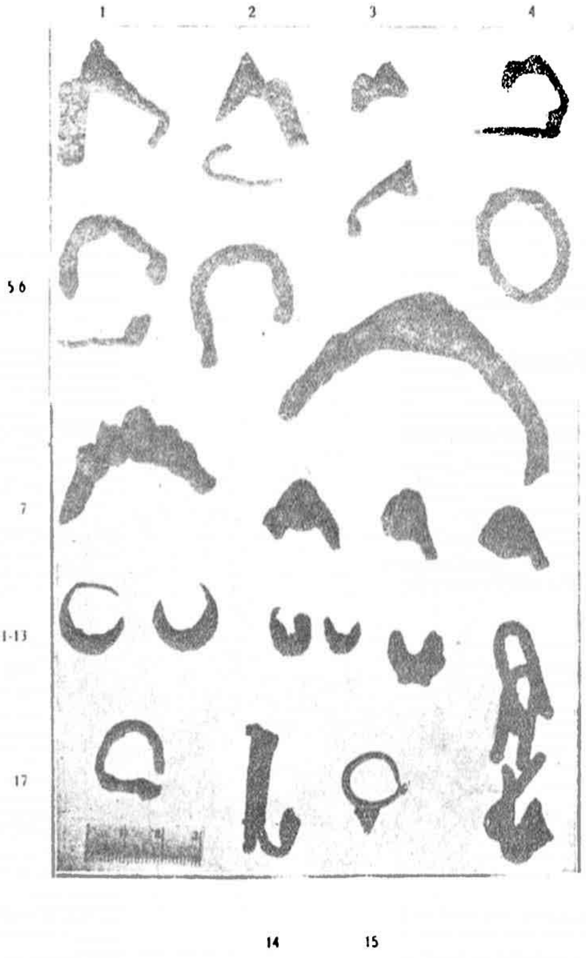

Εἰκ. 32. Χαλκαῖ πόρπαι καὶ ἄλλα κοσμήματα.

Εἰκ. 30, παρ. πίν. 5. Ἐκ τῆς πρὸ τοῦ ΝΔ. τοίχου τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου ἐπιχώσεως. Περίεργον χαλκοῦν σκεῦος (μῆκ. 0.055, πλάτ. 0.05· ὕψος ἀπὸ κορυφῆς δισκοειδοῦς ἀποφύσεως μέχρις ἄκρου ποδὸς 0.03) ἀποτελούμενον ἐκ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοξοειδοῦς ῥάβδου, ἧς τὰ ἄκρα καταλήγουσιν εἰς ὀγκώδη κεφαλὴν κριοῦ. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τόξου τῆς ῥάβδου καὶ ὀλίγον μακρὰν ἑκατέρωθεν ταύτης ὑπάρχουσι τρεῖς μεγάλοι καὶ σχετικῶς παχεῖς δίσκοι, ὧν ὁ μεσαῖος ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς λαβὴ (πβλ. εἰκ. 34 κάτω). Τὸ σκεῦος φέρεται ἐπὶ τριῶν μικρῶν ποδῶν, ὧν ὁ εἷς εὕρηται κάτωθεν τῆς μεσαίας δισκοειδοῦς ἀποφύσεως, καὶ οἱ ἄλλοι δύο κάτωθεν ἑκατέρας κεφαλῆς κριοῦ. Οἱ δύο πόδες εἶνε ἐν μέρει ἐλλειπεῖς, ὁ τρίτος ἔχει ὕψος 0.009.

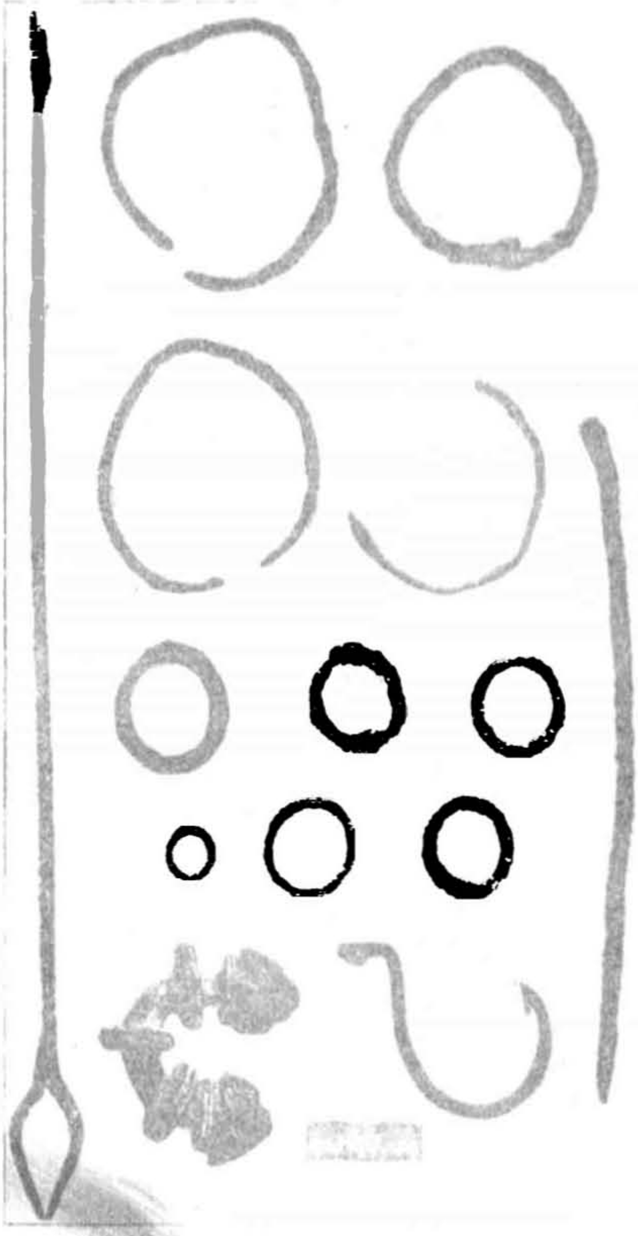

Εἰκ. 34. Ψέλια, κρῖκοι καὶ λοιπὰ χαλκᾶ.

Εἰκ. 31. Ὀπίσθιον σκέλος βοὸς (ὕψος 0.11) πατοῦν ἐπὶ τετραγωνικῆς πλινθίδος, πιθανώτατα λείψανον ἀγαλματίου βοός.

Εἰκ. 32. Πόρπαι καὶ ἄλλα χαλκᾶ κοσμήματα πλὴν τῶν ἀριθ. 16 καὶ 14, ἀργυρῶν καὶ 15 χρυσοῦ. Τῶν ἀριθ. 1 - 4 ὅμοιον περίπου δεῖγμα ἀρτίως διατηρούμενον εἶνε ἡ ἐκ Βρουλιᾶ τῆς Ῥόδου πόρπη ἐν Kinch, Vroulia πίναξ 31,9. Τὸ τόξον τούτων εἶνε σχεδὸν τριγωνικόν, καὶ τὸ μὲν ἓν σκέλος τούτου ἀποτελεῖται ἐκ ῥαβδίου παχυνομένου πρὸς τὴν κορυφήν, ἥτις σχηματίζεται ὡς σφαιροειδὲς ἐξόγκωμα, ἐφ᾽ οὗ ἑτέρα, λεπτοτέρα καλυκοειδὴς ἀπόφυσις, τὸ δ᾽ ἕτερον σκέλος ἀρχόμενον ἀμέσως ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ἐξογκώματος τῆς κορυφῆς ἀποτελεῖται ἐκ πλατέος, μακροῦ ἐλάσματος κεκαμμένου σωληνοειδῶς κατὰ τὸ ἄκρον, ὅπως δέχηται τὸ ἄκρον τῆς βελόνης· αὕτη ἀπετέλει συνέχειαν τοῦ ἑτέρου ῥαβδοειδοῦς σκέλους τῆς πόρπης, καὶ ἢ ἐκάμπτετο μόνον ἁπλῶς (ἀριθ. 1) κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἢ εἰλίσσετο πολλαπλῶς πρὶν λάβῃ τὴν ὁριζοντίαν διεύθυνσιν (ἀριθ. 4). Αἱ λοιπαὶ πόρπαι παρουσιάζουσι διάφορα εἴδη τῶν συνήθων σχημάτων τῶν τοξοειδῶν πορπῶν· ὁμοίας πρὸς ἀριθ. 5 καὶ 6 ἰδὲ ἐν Boehlau ἔ. ἀ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πίν. XV, 11-12 σελ. 162, ὡς πρὸς δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 τοξοειδῆ πόρπην μετὰ πλειόνων σφαιροειδῶν ἐξογκωμάτων πβλ. Furtwängler Aegina Taf. 116, 20-21· καὶ τὸ σχῆμα 8-10 εἶνε σύνηθες ἐν Αἰγίνῃ (Aegina Taf. 115).

Ὅμοια πρὸς τὰ χαλκᾶ ἐνώτια ἀριθ. 11-13 εὑρέθησαν ἀργυρᾶ ἐν τάφῳ τινι ἐν Σάμῳ μετ' ἀγγείων τοῦ 6ου αἰῶνος (Boehlau ἔνθα ἀνωτ. πίν. XV, 13). Διὰ τὸ ἀργυροῦν ἐνώτιον 14 καὶ τὸ χρυσοῦν 15 πβλ. Hadaczek Ohrschmuck. Ἀρ. 17 εἶνε χαλκοῦς συσφιγκτήρ.

Εἰκ. 33, παρ. πίν. 5 (ἀριθ. 16 ἐπὶ εἰκ. 34) εἶνε δακτύλιος (0.028 × 0.024) κατιωμένος οὕτως ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται πλέον καλῶς ὁ σχηματισμός του. Ἀπετελεῖτο, ὡς φαίνεται, ἐξ ἁπλοῦ ἀργυροῦ κρίκου παχυτέρου ὀλίγον ἐν τῷ μέσῳ, ὅστις συνεκράτει ἐπιμήκη, ἐλλειψοειδῆ περίπου σφενδόνην ἐκ χρυσοῦ μετ' ἀργύρου κεκραμένου, ἐφ' ἧς εἶνε γεγλυμμένος λίαν ἔντεχνος θαλάσσιος ἵππος. Σειρὰ στιγμῶν, ὑφ' ἃς γραμμή, συνοδεύει τὰς μακρὰς κεκοιλωμένας πλευρὰς τῆς σφενδόνης ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ἵππου. (Διὰ τὴν παράστασιν τοῦ θαλασσίου ἵππου πβλ. ὁμοίας παραστάσεις ἐπὶ μελανομόρφων ἀγγείων ὡς π. χ. Sieveking-Hackl Münch. Vasenk. σ. 146 εἰκ. 183).

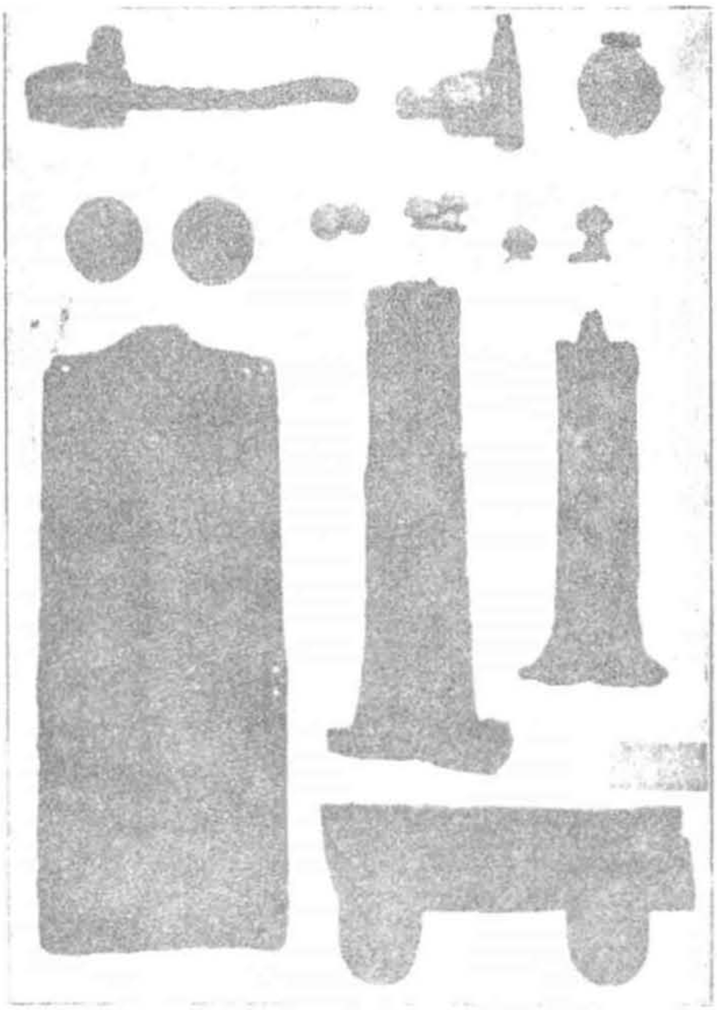

Εἰκ. 35. Ἐπενδύσεις, μέρη σκευῶν καὶ διάφορα χαλκᾶ.

Ὡς ἀποτελοῦσαι μέρη πολυτίμων ὁπωσδήποτε κοσμημάτων μνημονεύονται ἐκ τῶν εὑρημάτων ἐνταῦθα καὶ δύο ὑαλακωμέναι σφαιροειδεῖς περίπου χάνδραι ἐξ **ἠλέκτρου.** Εὑρέθησαν δ' ἐπίσης καὶ δύο μεγάλα ὁπωσδήποτε τεμάχια ἀκατεργάστου, ὡς φαίνεται, ἠλέκτρου, ἅτινα μόνον ἴσως διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ὑλικοῦ ἀφιερώθησαν εἰς τὸ ἱερόν.

Εἰκ. 34. Ψέλια ἁπλᾶ χαλκᾶ, κρῖκοι χαλκοῖ, σιδηροῦς δακτύλιος μετ' ἐφθαρ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μένης σφενδόνης, ἄγγιστρον χαλκοῦν, χαλκῆ βελόνη καὶ ἄλλη χαλκῆ βελόνη πρὸς πλοκὴν τῶν δικτύων. Τὸ ἐν τῇ κατωτάτῃ σειρᾷ σκεῦος περιγράφη ἤδη ἀνωτέρω (ἴδε εἰκ. 34).

Εἰκ. 35. Ἐπενδύσεις καὶ ἄλλα μέρη σκευῶν χαλκᾶ, πλὴν τοῦ δεξιὰ τῆς κατωτάτης σειρᾶς ἀργυροῦ. Ἀριθ. 1 εἶνε μικρὸν βομβυλιοειδὲς ἀγγεῖον, ἴσως ἐξαρτημάτιον. Ἀριθ. 2 εἶνε μικροὶ ἧλοι.

Ἐξ ***ἐπιγραφῶν*** ἐπὶ λίθων μόνον τὰ τρία μικρὰ τεμάχια, ἅτινα δημοσιεύονται ἐπὶ τῆς εἰκ. 36 εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν κατεχόντων πᾶσαν σχεδὸν τὴν

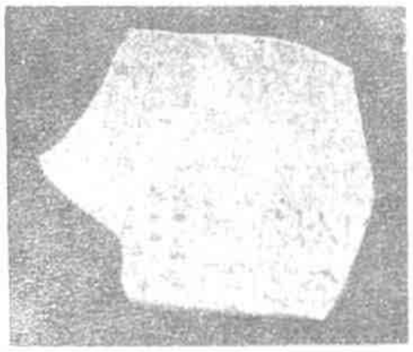
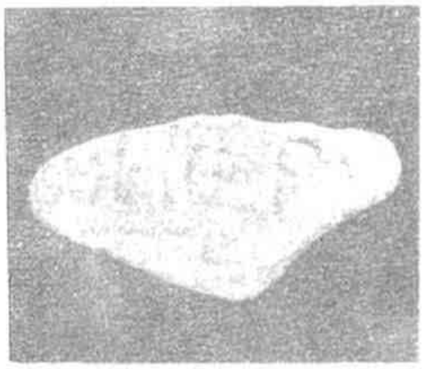
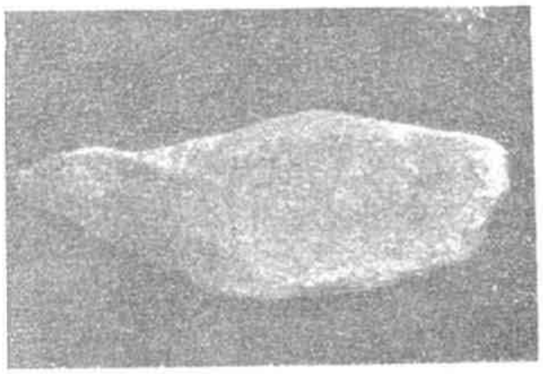

Εἰκ. 36. Τεμάχια ἐπιγραφῶν.

ἐπιφάνειαν τοῦ λόφου τοῦ ἱεροῦ μικρῶν θραυμάτων λίθων καὶ μαρμάρων. Εἶνε θραύματα μαρμαρίνων κιόνων τοῦ ναοῦ μετὰ λειψάνων ***ἐνθυμημάτων*** ὁμοίων πρὸς τὰ δημοσιευθέντα ἤδη ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 84. Ἡ τυπικὴ λέξις ***ἐμνήσθη*** ἀναγνωρίζεται ἀσφαλῶς διὰ τῶν ὀλίγων ὑπολειφθέντων γραμμάτων.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΛΛΑΧΟΘΕΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΠΕΡΙΣΥΛΛΕΓΕΙΣΑΙ

Εἰκ. 37, παρ. πίν. 5. Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἱππέως. Εὑρέθη ἐν ἰδιωτικῇ σκαφῇ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν τῇ πλατείᾳ Βουνακίου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, ἔνθα εἶχέ ποτε, ὡς φαίνεται, χρησιμοποιηθῇ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Εἶνε πλὰξ λεπτή, ἐλλιπὴς κάτω καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν ἄνω, ἔχουσα ἄνω τὸ μέγιστον πάχος 0.07, ἀλλὰ προφανῶς ἦτό ποτε παχυτέρα, ἐλεπτύνθη δὲ ἀποκοπείσης τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας κατὰ τὴν δευτέραν χρῆσιν. Ὑψ. 0.555, πλάτ. 0.82. Τὸ ἀνάγλυφον εὕρηται ἐντὸς τετραγωνικοῦ πλαισίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω ταινία εἶνε πολὺ πλατυτέρα (πλάτ. 0.09, ἐνῷ ἀριστερὰ μόνον 0.05)· δεξιὰ τὸ πλαίσιον εἶνε ἀποκεκρουμένον. Ἱππεὺς φέρων πέτασον καὶ χλαμύδιον καλύπτον ὅλον σχεδὸν τὸ ὁρατὸν ἄνω μέρος τοῦ σώματος, κολπούμενον ἐλαφρῶς ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ καταπίπτον εἰς πολλαπλᾶς πτυχὰς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, ἱππεύει

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κρατῶν ἰσχυρῶς τεταμένον τὸν διὰ χρώματος πιθανώτατά ποτε δεδηλωμένον χαλινόν, βραχύσωμον καὶ ὁμαλέον ἵππον βαίνοντα ἐν ὑπερηφάνῳ βήματι πομπῆς πρὸς ἀριστερά. Τοῦ ἵππου οἱ πόδες καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς λείπουσι, εἶνε δὲ καὶ πολλαχῶς κατὰ τὰ ἄλλα ἐφθαρμένον τὸ ἀνάγλυφον, ἰδίως εἶνε τὰ μάλιστα ἀποτετριμμένη ἡ κεφαλὴ τοῦ ἱππέως. Διὰ τοῦ βραχέως καὶ ὁμαλέου σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ βραχέως καὶ λίαν ἰσχυροῦ λαιμοῦ ὁ ἵππος ἐνθυμίζει τὰ μάλιστα τοὺς ἵππους τῆς Δελφικῆς ζωφόρου τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων ὧν ὀλίγῳ μᾶλλον προηγμένος τούτων.

Διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδίᾳ τοῦ σώματος τοῦ ἱππέως μαρτυρεῖται, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον δὲν ἔχει ὑπερβῆ εἰσέτι ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαϊκότητος, δὲν ἀπατώμεθα δὲ πιστεύω, ἂν δεχθῶμεν ὡς χρόνον κατασκευῆς αὐτοῦ τὸ δεύτερον τέταρτον τῆς 5ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὡς ἔργον τῆς προηγμένης Χιακῆς ἀρχαϊκότητος εἶνε μεθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν μεγάλην φθορὰν ἱκανῶς πολύτιμον εὕρημα.

Εἰκ. 38, παρ. πίν. 5. Μαρμάρινον βωμίδιον ἔχον ἱκανῶς ἐξέχουσαν βάσιν καὶ κορυφήν, ὕψ. 0.17 καὶ πλάτ. κάτω 0.12. Ἐκομίσθη εἰς τὴν συλλογὴν Χίου ἐκ Καρδαμύλων. Φέρει διὰ γραμμάτων τῆς 1ης πιθανώτατα μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὴν ἐπιγραφὴν ***Ἰολλᾶς Διονύσω Ἀκταίων.***

Ὄπισθεν τοῦ ὀνόματος Ἰολλᾶς (ἰδὲ Bechtel-Fick Griech. Personen. σελ. 129) ὑπάρχει περίεργον σταυροειδές, τελικὸν πιθανῶς σημεῖον.

Ὁ ἀσυνήθης, κατὰ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἐκφερόμενος προσδιορισμὸς τοῦ Διονύσου ***Ἀκταίων*** προϋποθέτει ἐν Χίῳ τόπον ὀνομαζόμενον ***Ἀκτή.*** Λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ ἑορτὴ Διονύσια καὶ βωμὸς αὐτοῦ ἐν Χίῳ μνημονεύονται ἐν Αἰν. Τακτ. κεφ. 17.

Εἰκ. 39 α, β. Μολονότι καὶ τὸ ἀντίγραφον καὶ αἱ σημειώσεις μου περὶ τῆς δημοσιευομένης διὰ τῆς εἰκόνος ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταχείας ἐπανόδου μου εἰς Χίον καὶ ἀναθεωρήσεως ἔμειναν ἀτελεῖς, δὲν ἔκρινα ἐν τούτοις ἄσκοπον, ἀφοῦ κατ' ἀνάγκην ἡ ἐκ νέου μετάβασίς μου εἰς Χίον ἀναβάλλεται ἐπ' ἀόριστον, νὰ δημοσιεύσω μετὰ τῶν λοιπῶν νέων Χιακῶν ἀρχαιοτήτων, αἵτινες καὶ αὗται ὁπωσοῦν προχείρως ἐνταῦθα δημοσιεύονται τὴν εἰκόνα καὶ τὸ ἀτελὲς ἀκόμη ἀντίγραφόν μου ἀναβάλλων, ἵνα ἐπεκτείνω τὸν λόγον περὶ τούτων, ὅταν δυνηθῶ νὰ συμπληρώσω τὰς ἐλλείψεις, περὶ ὧν ἤδη ὡμίλησα.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν μέλανος λίθου, ὃν ἡ πρόχειρος σημείωσίς μου χαρακτηρίζει ὡς τὸν συνήθη μέλανα Χιακὸν μαρμαρόλιθον. Ἐκομίσθη εἰς τὴν ὑπὸ τὸ Γυμνάσιον Χίου προσωρινὴν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων διὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου καὶ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων Χρ. Σαρικάκη ἐκ τοῦ φρουρίου. Τὸ σῳζόμενον μέρος τοῦ λίθου ἔχει ὕψ. 0.40, πλάτ. 0.53 καὶ πάχ. 0.27, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεγάλων τμημάτων καλῶς προσαρμοζομένων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὡς δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἁπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ σῳζομένου μέρους τῆς ἐπιγραφῆς, ἡ μὲν μία πλευρὰ τοῦ λίθου (α), ἡ στενωτέρα, φέρει ἀναγεγραμμένον ψήφισμα τῆς πόλεως περὶ συλλογῆς ἐράνων πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου, οὗ ἴσως ἀνεγράφοντο καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐκδόσεως εἰς ἐργολαβίαν, ὧν εἷς ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου ἀναγραφὴ τοῦ ψηφίσματος καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν συμβαλομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐπὶ τῆς παραστάδος ἴσως τοῦ κτιρίου, ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ὁ ἔρανος. Ἡ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἐπιγραφὴ εἶνε ἀρτία μόνον δεξιά· ἀριστερὰ φαίνεται, ὅτι λείπει μικρὸν μόνον μέρος ταύτης. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τοῦ λίθου εἶνε ἀναγεγραμμένος εἰς δύο στήλας κατάλογος ὀνομάτων μετ᾽ ἀντιστοίχου ἀριθμητικοῦ, δηλαδὴ αὐτὸς ὁ κατάλογος τῶν συμβαλομένων περὶ οὗ ἀναφέρει τὸ ψήφισμα. Κατὰ ταῦτα ὁ λίθος εἶνε ἐκ τῆς ἐν τῷ ψηφίσματι μνημονευομένης παραστάδος. Ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ γενομένη ἀνάγνωσις ἠναγκάσθην να ἐκκρούσω μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ὑπομονῆς λεπτὸν στρῶμα κρυσταλλώσεως, ὅπερ ἀπέκρυπτε σχεδὸν τελείως τὰ γράμματα. Ἐφ᾽ ὅσον εἶνε δυνατὸν νὰ κρίνῃ τις μόνον ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων, ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 5ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

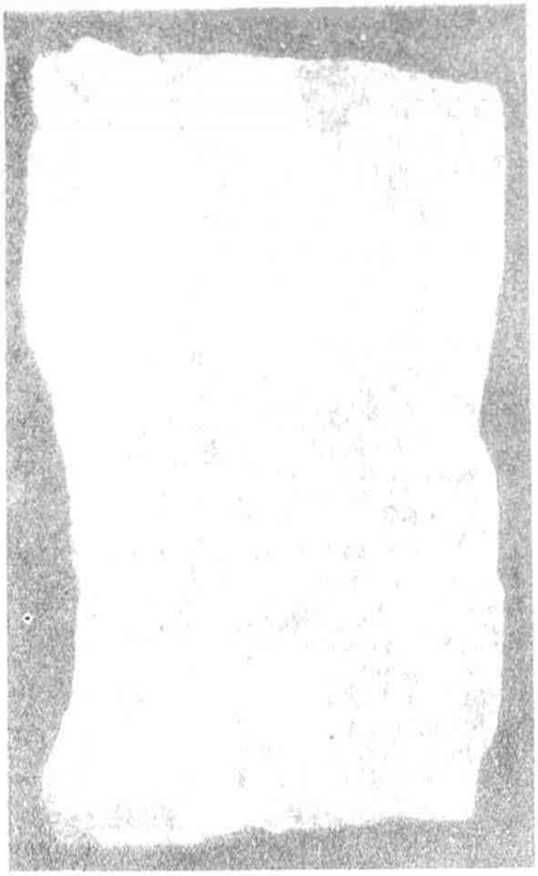

Εἰκ. 39 α.

Πλευρὰ α.

ΙΑΚΑΙΜ . ΕΙ . Ι<
ομενοις ἐκ τῆς [ἐπ]οσχεσεως
κ]αταχρῆσθαι μη[δε]ν ἢ εἰς τά
ἐψηφισμ]ένα κατα τόδε το ψήφισμ[α
γ]ραφῃ η πρυτανὶς ΠΡΟ ΗΙ
ἀλ]λο τι μετενεγκεῖν ἢ κατα
ποιήσῃ τις τι παρα τόδε τ[ὸ
ι ε γραφὲν ἢ πραχθεν ακυρο
. . οφει]λετω τῇ πόλει δραχμας ΧΧ
. . ς καὶ ἔστω πρὸς τοῦτο
. κ]αθάπερ καὶ οἱ ΕΞΩΝΗΣΟΦ .
. ατα τῇ πόλει παρακαλεῖ
νδρες καὶ εἰς τας εὐθύνας
λογισμὸν ἀποδότωσαν
σιν πάντα ὁ δὲ ἐργολαβήσας
. . ΝΠΑΝΤΕΛΗ αὐτῶι τὰ ἔργα
ἀναγρ]αψάτω εἰς την παραστάδα
ψήφισμα τόδε καὶ τοὺς
ς καὶ δόντας πατρόθεν καὶ
. ὑπεσχετο . ΝΑΛ . ΚΑΙ ΕΥ.
ΑΤΑΤ . ὁ πολεμαρχ[ος
ΩΝΚΛΕΙΕ . .
. ΛΕΙΑΝΠΟΙ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πλευρὰ β. *Εἰκ. 39 β.*

ΟΝΕΩ . .
Νουμήνιος Πομ[πύλου . .
Πάπυλος Φιλώτου
Παρμενίων Σιδώνιος Δ
Καλλισθένης Λυκόφρονος ΔΔΔ . Ι
Θε]όδοτος Ἀμύντου . .
κ]αὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ 𐅄
. . . ιος Μείδωνος . . .
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ 𐅄
. . . τος Ἀντιμαχου Δ
. . οτος Σιμάλου
κα]ὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν 𐅄
Καλλικράτης Ἐπικράτου
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ 𐅄
Εὔτυχος Εὐθυμάχου Δ
Θεύτιμος Σίμωνος Δ
Νουμήνιος Ὀνησικράτου Δ
Αἰσχί;]νης Ἀγαθοκλεῦς
καὶ ὑπ]ὲρ τοῦ υἱοῦ Δ
. . . οσμος Χίωνος
καὶ ὑπ]ὲρ τοῦ υἱοῦ Δ
· · · ΠΟΘ . .

Καλλίστρατο[ς . . .
Διονύσιος Μένωνος Δ
ἈΓ' ελῆς Παρμενίωνος
καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν ΔΔΔ
. . τ . ν καὶ Στέφανος
Στεφάνου ΔΔ
Ἀστᾶς Θέρσου καὶ
Ἀπολλόδοτος Βασιλείδου Δ
Κηφισοδάμας Μικίωνος
καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν Δ
Δ]ιογένης Διογένου ΔΔ
Με]ιδίας Μητίκλου Δ
Με]νέδημος Πλάτωνος
. . . . οδάμας Ἀρίστωνος . .
. . . ίας Νικομήδ[ου
. . μένης Ἀ . . .

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη εἰκὼν προέρχεται ἐξ ἐκμαγείου τῆς ἀπολεσθείσης χαλκῆς σφραγῖδος τῆς Νέας Μονῆς τῆς Χίου, ὅπερ μοι παρεδόθη ὑπὸ Κ. Ἀμάντου πολὺ ἀργά, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ παρόντος Δελτίου ἐργασίαν μου περὶ τῶν μνημείων τῆς Χίου.

Παρίστανται ἑκατέρωθεν Ναοῦ ἐν συμπλέγματι ἀνὰ τρία πρόσωπα ὁμοιομόρφως σχεδὸν ἐνδεδυμένα· τούτων τὰ δεξιὰ φέρουσιν ἔνδυμα ἔχον πλατείας χειρίδας, ἐπώμιον καὶ λῶρον, τ᾽ ἀριστερὰ δὲ ἄνευ χειρίδων ἔνδυμα, ἐπώμιον καὶ λῶρον διπλούμενον κατὰ τὴν ὀσφὺν καὶ συγκρατούμενον διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός· ὁ λῶρος εἰς ἀμφότερα τὰ συμπλέγματα κοσμεῖται διὰ μικρῶν κύκλων εἰς σχῆμα ῥόδακος· αἱ κεφαλαὶ περιβάλλονται διὰ φωτοστεφάνου, φέρουσι δὲ στέμμα ἔχον τὸ σχῆμα σημερινῆς δεσποτικῆς μίτρας.

Σφραγὶς Νέας Μονῆς Χίου (¹/₁).

Δύο ἐκ τῶν προσώπων τούτων κρατοῦσι διὰ τῶν χειρῶν των μεγαλοπρεπῆ Ναὸν ἔχοντα τέσσαρας τρούλλους, ἐξ ὧν διακρίνεται διὰ τὸ μέγεθος ὁ εἰς τὸ βάθος παριστώμενος ὑψηλὸς τροῦλλος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Τὴν πρόσοψιν τῆς βασταζομένης Ἐκκλησίας κοσμεῖ μεγαλοπρεπὴς θύρα μετὰ τυμπάνου. Ἄνωθεν τοῦ Ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἡμικυκλίου ζώνης παρίσταται ἡ Θεοτόκος βρεφοκρατοῦσα καὶ δεομένη, κάτωθεν δὲ τοῦ Ναοῦ εἰκονίζεται πλοῖον φέρον δύο ἱστοὺς καὶ κεκοσμημένον πλουσίως κατὰ τὴν πρύμνην. Τέλος ἄνωθεν τῶν προσώπων καὶ κάτωθεν τοῦ πλοίου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

Οἱ κτήτορες τῆς Νέ[α]μονῆς Χίου

Ἡ σφραγὶς διασῴζουσα τὴν εἰκόνα τῆς προσόψεως τοῦ καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς, καὶ δυναμένη νὰ διευκρινήσῃ τὴν παράδοσιν περὶ τῶν κτιτόρων ταύτης θὰ εἶχε μεγάλην ἀξίαν, ἂν δὲν ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τῆς γνησιότητός της [1].

Ἐξ ὅσων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, παρίστανται τρεῖς αὐτοκράτορες δεξιὰ καὶ τρεῖς αὐτοκράτειραι ἀριστερὰ πιθανώτατα οἱ κτίτορες. Ὡς ἐκ τῆς μεταγενεστέρας μορφῆς τοῦ στέμματος καὶ τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ σχήματος τοῦ πλοίου ὁμοιάζοντος μᾶλλον πρὸς φραγκικὴν γολέτταν, καὶ ἄλλων τινῶν τεκμηρίων δύναται νὰ ἀποδοθῇ ἡ εἰκὼν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, ἀλλὰ πρὸς ἀκριβῆ χρονολόγησιν ἀπαιτεῖται λεπτομερεστέρα πως ἔρευνα.

Γ. Α. Σ.

[1] Ὁ Κανελλάκης, οὗ ἰδιοκτησία ἦτο αὕτη, πωληθεῖσα εἰς τὸν Ἰω. Λάμπρον ὑπ᾽ αὐτοῦ ἡ σφραγὶς ἐκρατήθη ὡς λέγει, γύψινον ἐκμαγεῖον καὶ φωτογραφίαν ταύτης, ἁπλῆ ὅμως σύγκρισις τῆς φωτογραφίας πρὸς τὸ ἐκμαγεῖον καταδεικνύει σοβαρὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς!

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΠΕΡΙ ΤΟ ΧΑΡΟΠΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ

1. ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΑΙ ΕΙΣ ΗΡΑΚΛΕΑ ΤΟΝ ΧΑΡΟΠΑ

Ἐν ἐρημικῷ βυζαντιάζοντι ἐκκλησιδίῳ τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς, ἐκτισμένῳ ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας μεταξὺ τῶν χωρίων Σουληναρίου καὶ Κουτουμουλᾶ, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ Τιλφουσίου καὶ ὄχι ὁλόκληρον ὥραν ΝΑ τῆς ἀρχαίας Κορωνείας, χρησιμεύει ὡς μέτωπον μεταξὺ τῶν δύο πυλίδων τοῦ ἱεροῦ βήματος μέγα τμῆμα παραστάδος[1] ἀρχαίας λίθου ὑποκυάνου, τοῦ γνωστοῦ μαρμάρου «Γρανίτσας» ἢ «Λεβαδείας»· τὰς δύο πλαγίας αὐτῆς πλευρὰς καλύπτουσιν ἄνωθεν ἕως κάτω αἱ επόμεναι ἐπιγραφαὶ Α - Β, ὧν τὴν παρουσίαν οὔτε ἄλλος ἐρευνητὴς φαίνεται ἀντιληφθεὶς ἕνεκα καὶ τοῦ δυσμενοῦς φωτισμοῦ, ὄπισθεν ἐκ τῆς μικρᾶς εἰσόδου προσπίπτοντος, καὶ τῆς μικρότητος τῶν γραμμάτων, ἐκ περισσοῦ ἠμαυρωμένων καὶ ὑπὸ λεπτὸν κονίαμα καὶ στρῶμα καπνίας κηρίων καὶ ἐλαίων, οὔτε ἡμεῖς ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτε διηρευνῶμεν τὸν παρελθόντα χειμῶνα τὰ πέριξ, ἀλλὰ μόνον ἐν δευτέρα ἐξετάσει, ἐπιμείναντες δηλ. καὶ καθαρίσαντες τὸν λίθον.

Ἐν τῷ δὲ Μουσείῳ Θηβῶν (ὑπ' ἀριθ. 1905 - 05 Β) εὑρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1902 ***παραστὰς ἐντελῶς ὁμοία*** (πάρισος), ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου, πλάτ. 0,49, πάχους 0,29 μ., ὕψους ὁλικοῦ (τριῶν ὁριζοντίως τεμαχίων) 1,47 μ. ἐλλιπὴς ἄνω καὶ κάτω, ἐπιγεγραμμένη ὡσαύτως τὰς δύο πλαγίας πλευράς, — ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιλαμβάνει ἡ περὶ 0,10 μ. πάλιν ὄπισθεν ἑκατέρας εντομή· τὴν Δ (ἀριστ.) πλευρὰν ἔχει πάλιν βραχύνει εμπρὸς (καὶ τῶν στίχων ὅλων πλείονα γράμματα ἀποκόψει) ὑστέρα χρησιμοποίησις καὶ τοῦ λίθου τούτου ὡς ***κατωφλίου,*** ἐξ ἧς καὶ παρ' ἑκάτερον ἄκρον κοιλότητες πολλαπλαῖ (ὅλμοι). Ἡ πλευρὰ Γ εἶχεν ἀγκῶνα κάτω, μεταξὺ στίχ. 65 - 72 ἀκατάγραφον διὰ τοῦτο, ἀποξεσθέντα δὲ κατὰ τὴν δευτέραν χρῆσιν. Ἐν τῷ εὑρετηρίῳ σημειοῦται ὅτι ἠγοράσθη παρά τινος Θηβαίου καὶ νοεῖται σιωπηλῶς ὡς καὶ ἐν Θήβαις εὑρημένη· ἀλλ' ἀπολύτως πεπεισμένοι ὅτι ἀρχῆθεν συνανῆκον[2] εἰς ἓν ἱερὸν μετὰ τῶν Α - Β, συνεκδίδομεν καὶ ταύτας κατὰ παραχώρησιν καὶ ἐν μέρει συνανάγνωσιν τοῦ φίλου προκατόχου ἡμῶν κ. Κεραμοπούλλου

[1] Ὕψος ολίγον υπὲρ τὸ 1,50 μ. — Το κατω ἄκρον, ἐμπεπηγμένον ὑπὸ τὰ κατώφλια τῶν πυλῶν, ληγει εἰς ἔμβολον ἄγραφον ἐπὶ ὕψος 0,20 μ. Ἡ οριζοντια τομὴ (μὲ τας συνήθεις δηλ. ἐφ' ἑκατέρας τῶν πλαγίων πλευρῶν πρὸς τὰ ὀπίσω ἐντομας τῶν παραστάδων) δεικνύει ὅτι και ἀρχαιόθεν ὁμοίαν ἐτέλει ὁ λίθος ὑπηρεσίαν· μόνον ἡ προσθία επιφάνεια ἔχει ἐκκοπὴ ὑστερογενῶς ἐπὶ πλάτος 0,20 μ. ἀριστερά, λοιπὸν και μέρος γεγραμμένον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς (Β), τρία ἕως πέντε γράμματα ἑκάστου στίχου, πρὸς χρησιμοποίησιν προφανῶς τοῦ λίθου ἀντὶ φλιᾶς. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια, σήμερον ἄλλως καλυπτομένη ὑπὸ πυκνῶν πληγμάτων σφυρίου (πρὸς εφαρμογην τῶν ἐπαλλήλων τοιχογραφικῶν κονιαματων), φαίνεται — ὅπου δήποτε ἀπεσχίσαμεν ταῦτα — ὅτι ἀρχαιόθεν ἦτο ἀνεπίγραφος ἢ μᾶλλον ἐφθαρμένη.

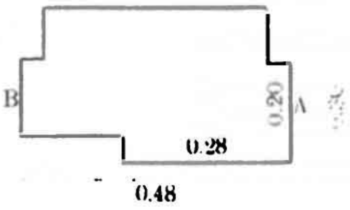

[2] Ὁ λίθος θὰ μετεκομίσθη χάριν κέρδους εἰς Θήβας τεμαχισθεὶς ἴσως πρὸς εὐκολίαν τῆς μεταφορᾶς εἰς τρία.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

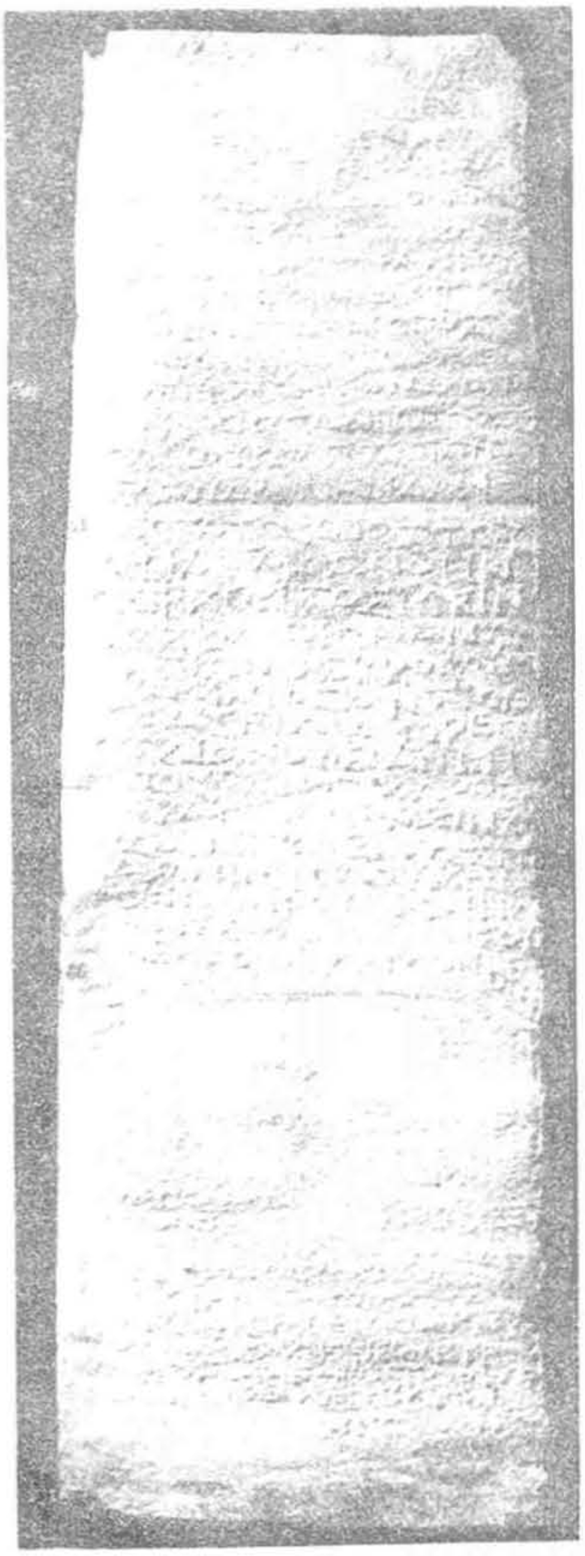

Εἰκ. 1. Ἐπιγραφῆς Α στ. 37 - 83.

A

α΄) [Μειδέ τις ἀντιποΐστ]ω (ἢ ἐφα-
ψάστ]ω) [μειδὲ κατα-
δο]υλιξάτω ἄλλ[υ
μ]ειδενὶ Εὐάμερ[ο]ν
μειδὲ τῶν Εὐαμέρω
μειθὲν μειδοτίη [π-
αρευρέσι μειδὲ τῦς
κ]λαρονόμυς Εἰροδό-
τ]ω· εἰ (δ)έ τις κα κατα-
δ]ουλίδδειτη Εὐάμ[ε-
ρ]ον εἴ τῶν Εὐαμέρω,
σουλείτω αὐτὸν ἁ
ἱ]άρεια τῶ Χάροπος
τ]ῶ Ἡρακλεῖος κὴ Βοι[ω-
τ]ῶν ὁ βειλόμενος.
Ϝίσ]τορες Ὀνάσιμος [Ἀ-
σώ]πωνος, Ὀφέλαν[δ-
ρος] Αὐτηνέτω, Ὀλιού-
μ]πιχος Γλαυκίνω, Σω-
κρ]άτεις Κλίωνος.

β΄) Θιὸς τιούχα ἀγα-
θ]ά. Μνασιξένω ἄρ-
χοντος μεινὸς
Θιουΐω Ὀφέλειμος
Νικίππω ἀντίθειτι
τὰν Ϝιδίαν θαρά-
πηναν Σούραν ἱα-
ρὰν τῦ Ἡρακλῖ τῦ Χά-
ροπι παρμείνασαν
αὐσαυτῦ, ἅως κα
δώει, ἀνενκλείτως·
παρμεινάτω δὲ κὴ
Φ]ίλωνι, ἔττε πᾶν κα
γένειτη, Ϝετίων Ϝίκα-
τι κὴ ἑνός· τὸν δὲ με-
θ' οὗτα χρόνον λειτωρ-
γ]ίτω Φίλωνι τὰς θιουσί-
α]ς πάσας κὴ Νικίππυ
τ]ὰ Ἀκρῆα· ἑρπέτω δὲ [κ]ὴ
[τ]ὰν ⟨τὰν⟩ ὁδὸν τὰν Βοιω-
τ]ίαν ἑκάστω ἐνιαυτῶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΑΚΡΗΕΙΣΤΕΚΗΠΑΝΑΜΙ
ΕΙΣΤΑΝΟΜΙΔΔΟΜΕΝΑ
ΕΙΔΕΤΙΣΚΑΚΑΤΑΔΟΥ
ΛΙΔΔΕΙΤΗΣΟΥΡΑΝΚΟΥ
ΡΙΑΕΣΤΩΑΙΑΡΕΙΑΤΩΗ
ΑΚΛΕΙΟΣΤΩΧΑΡΟΠΟΣ
ΗΒΟΙΩΤΩΝΟΒΕΙΛΟΜΕ
ΝΟΣFΙΣΤΟΡΕΣΑΝΔΡΩΝ
ΜΝΑΣΙΠΠΩΝΙΚΙΠΠΟΣ
ΠΟΛΙΟΥΚΡΑΤΙΟΣΘΙΩΝ
ΣΑΑΝΔΡΩΠΑΝΔΩΝ
γ) ΘΙΟΖΟΤΩ ΘΙΟΣΤΟΥ
ΑΝΑΓΑΘΑΝΦΗΝΙ
ΟΑΡΧΟΝΤΟΣΜΕΙΝ
ΟΜΟΛΩΙΩΠΑΝΔΩ
ΔΙΩΝΟΣΚΗΟΛΟΥΜ
ΧΑΜΙΝΙΟΣΑΝΤΙΘΕ
ΤΑΣFΙΔΙΑΣΘΡΕΠ
ΣΔΙΩΝΙΟΥΣΙΑΝΚΗ
ΣΟΥΡΑΝΤΥΧΑΡΟΠΙ
ΗΡΑΚΛΙΠΑΡΜΕΙ
ΣΑΝΕΝΚΛΕΙΤΩΣΠ
ΔΩΝΙΚΗΟΛΟΥΜΠΙΧ
ΣΚΗΤΟΠΡΟΤΕΡΟΝΗΔ
ΑΤΙΣΕΦΑΠΤΕΙΤΗΣΟΥ
ΛΕΝΒΟΙΩΤΩΝΤΟΝΒΕ
δ) ΙΟΣΤΙΟΥΧΑΝΑΓΑΘΑ
ΑΦΙΣ[illegible]ΑΟΑΡΧΟΝΤΟΣ
ΕΙΝ[illegible]ΑΛΑΛΚΟΜΕΝΙ
ΔΕΥΤΕΡΗΝΙΚΩΝΑΓΑΣΙ
ΠΑΡΘΕΝΑΝΤΑΝFΙΔΙ
ΘΕΡΑΠΗΝΑΝΑΝΤΙΘΕΙ
ΑΡΑΝΕΙΜΕΝΤΥΧΑΡΟΠΙ
ΥΗΡΑΚΛΕΙΠΑΡΜΕΙΝΑΣ
ΑΝΝΙΚΩΝΙΑΣΚΑΔΩΕΙ
ΚΩΝΚΗΜΕΙΕΞΕΣΤΩΜΕΙ
ΝΙΠΑΡΘΕΝΑΚΑΤΑΔΟΥ
ΞΕΣΤΗΕΙΔΕΜΕΙΚΟΥΡΙΑ
ΣΤΩΑΙΑΡΕΙΑΣΟΥΛΩΣΑ
ΒΟΙΩΤΩΝΟΒΕΙΛΟΜΕΝΟΣ
ΙΣΤΟΡΕΣΑΛΕΞΩΝΕΥΡΟ
ΑΧΩΤΙΜΑΝΔΡΟΣΚΑΦΙΣ
ΡΙΛΩΤΕΙΣ[illegible]Λ
[illegible]ΝΙΚΩΝΟΣ
ΛΕΝΟΝΚΗΤΑΝΙΑ
ΑΝΤΩΗΡΑΚΛΕ
FΙΣΤΟΡΕΣΕΡΜ
ΟΣΚΑΛΛΙΠΠΩ
ΕΛΙΤΩΝΦΙΛΟΚ
ΕΙΟΣΑΡΙΣΤΙΩΝ
ΜΟΛΩΙΧΩΠΟΥΡ
ΧΟΣΤΙΜΩΝΟΣ

Ἀκρηεις τε κὴ Παναμί-
εις τὰ νομιδδόμενα·
εἰ δέ τις κα καταδου-
λίδδειτη Σούραν, κου-
45 ρία ϝστω ἁ ἱάρεια τῶ Ἡ-
ρ]ακλεῖος τῶ Χάροπος [κ-
ὴ Βοιωτῶν ὁ βειλόμε-
νος. ϝίστορες· Ἄνδρων
Μνασίππω, Νίκιππος
50 Πολιουκράτιος, Θίων
Σαάνδρω, Πάνδων
γ) Θιοζότω]. — Θιὸς τού-
χ]αν ἀγαθάν· Φην[ί-
α]ο ἄρχοντος μειν[ό-
55 ς] Ὁμολωΐω Πάνδω-
ν] Δίωνος κὴ Ὀλουμ-
πί]χα Μίνιος ἀντίθε[ν-
τι] τὰς ϝιδίας θρεπ-
τὰ]ς Διωνιουσίαν κὴ
60 Σούραν τῦ Χάροπι
τῦ] Ἡρακλῖ παρμει[νά-
σα]ς ἀνενκλείτως Π-
άν]δωνι κὴ Ὀλουμπίχ-
η, ὡ]ς κὴ τὸ πρότερον· ἠ δ[ὲ
65 κ]ά τις ἐφάπτειτη, σου-
66 λεῖ]μεν Βοιωτῶν τὸν βε[ι-
85 λό]μενον κὴ τὰν ἱά-
ρει]αν τῶ Ἡρακλε-
ῖος]· ϝίστορες Ἑρμ-
ῆ]ος Καλλίππω,
Μ]ελίτων Φιλοκ-
90 λ]εῖος, Ἀριστίων
Ὁμολωΐχω, Πούρ-
92 ρι]χος Τίμωνος.
δ) 67 Θ]ιὸς τιούχαν ἀγαθάν·
Κ]αφι[σ]ίαο ἄρχοντος
μ]ειν[ὸς] Ἀλαλκομενί-
70 ω] δευτέρη Νίκων Ἀγασί-
αο] Παρθέναν τὰν ϝιδί-
αν] θαράπηναν ἀντίθει-
τι ἱ]αρὰν εἶμεν τῦ Χάροπι
τ]ῦ Ἡρακλεῖ παρμείνασ-
75 αν Νίκωνι, ἇς κα δώει
Νί]κων· κὴ μεὶ ἐξέστω μει-
θε]νὶ Παρθένα(ν;) καταδου-
λίξεστη· εἰ δὲ μεί, κουρία
ϝ]στω ἁ ἱάρεια σουλῶσα
80 κὴ] Βοιωτῶν ὁ βειλόμενος.
ϝ]ίστορες Ἀλέξων Εὐρο-
υμ]άχω, Τίμανδρος Καφισο-
φίλω, Τεισ . . . . . .
84 [Φιλώτας;] Νίκωνος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

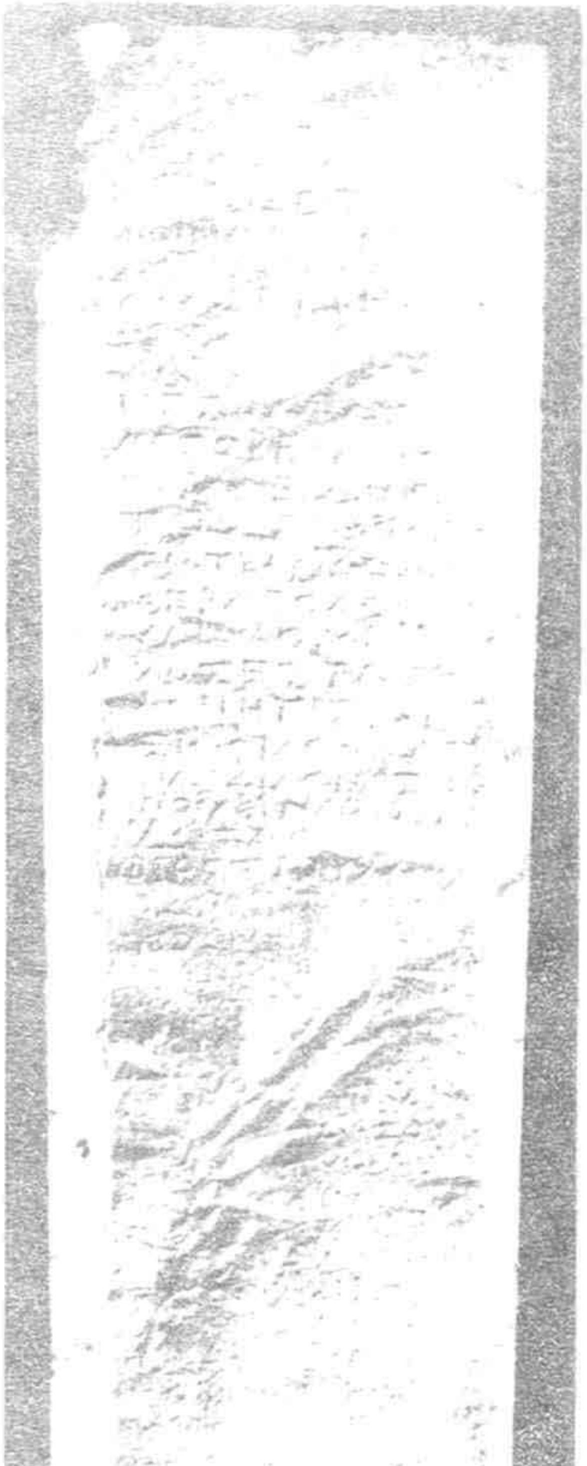

Εἰκ. 2. Ἐπιγραφὴ B στ. 1-40 (ἐξ ἐκτύπου).

B

... [μεὶ ποθίκουσα μειδὲ τῶν κλαρον-
ε) όμ]ων ... (τοῦ δεῖνος)
μειθενί· οὐ[δὲ κατα-
δουλίξετη [Σω-
τειρίδα οὐθ[ίς· εἰ]
δὲ τίς κα κα[ταδου]-
λίδδειτη, κ[ουρία
ἔστω ἅ τε ἱ[ά]ρ[εια τῶ
Χάροπος τῶ [Ἡρακλε-
ῖος σουλῶσα [κὴ ἄλ-
λος ὁ βειλόμε[νος
Κορωνείων κ[ὴ Βοιω-
τῶν ὡς ἱαρᾶς [ἰώσας
Σωτειρίδος κ[ὴ ἐλε-
υ]θέρας· ὁ δὲ κα[ταδ-
ο]υλιδδόμενος [ἔνο-
χος ἔστω τῆ [ἱερο-
φορίη· Ϝίστορε[ς Ἀλε-
ξίω(ν) Φιλώταο, Π[ουθί-
νας Φίλωνος, Φ[ίλων
Πουθίναο, Νί[κων Φι-
λώταο.
ζ) Θ ι ὸ ς τ ι ο ὑ χ α ν [ἀ γ α-
θ ά ν· Μικούλω ἄ[ρχον-
τος μεινὸς Ἀλ[αλκο-
μενίω Φιλόξεν[ος Ἀσ-
κλαπιοδώρω [κὴ Παρα-
μόνα Ἀσκλαπι[οδώρω
ἀντίθεντι τὰν [Ϝιδί-
αν θεράπηναν [Ὁμολω-
ΐδα κὴ τὰ ἐξ οὐ[τας
πάντα τῦ Χαροπ[ι τῦ Ἡ-
ρακ(λ)ῖ ἐ(λ)ευθερα [εἶμεν
παραμείνασαν Πα[ραμο-
νη, ἅως κα δώει, ἀν[εγκλεί-
ιως· οὐδὲ ἀντιπ[οιείσετη
Ὁμολωΐδος οὐθὶς ο[ὐδὲ
καταδουλίξε[τη κα-
τ' οὐθένα τρόπο[ν· εἰ δὲ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μεί, σουλείτων [α τε ἰά
ρεια κὴ Βοιωτῶν [ὁ βει-
λόμενος· θρέ(ψ)[ι δὲ Ὁ-
μολωῖς Παρα[μώ-
ναν κή, ἐπ(ί)κα τελε[υτα-
σει Παραμόνα, π[οείσι
τὰ νομ(ι)δδόμεν[α
πάντα· Ϝίστορε[ς Φί-
λων Πουθίναο, [Διό- ἢ Θιό-
ζοτος Φίλωνος, [Ὁ-
λιούμπιχος [κὴ Εὔ-
βωλος Φιλοξέ[νω
ζ') Θιὸς τιούχαν [ἀγα-
θάν· Ποτάμ[ωνο-
ς ἄρχοντος μεἰνὸς
Θιουΐω πέμπτ[η φθιν-
ιούντος Ἀσκλα[πίω
ν Στρότωνος ἀ[ντί-
θειτι τὸν Ϝίδι[ον Ϝ-
ειχέταν Σωτ[ειρίδ-
αν ἱαρὸν εἶμεν [κὴ ἐλ-
εύθερον ἀπὸ τ[ᾶσδε
τᾶς ἁμέρας ἀ[νέπ-
αφον ἰόντα· εἰ δ[έ τις
κα ἐφάπτειτ[η, κουρ-
ία ἔστω ἅ τε ἰά[ρεια
σουλῶσα κὴ τῶ[ν ἄλ-
λων ὁ βειλόμεν[ος
ἀ]νουπόδικος ἰών· [εἰ δέ
τίς κα ἐφάπτειτ[η εἰ
καταδουλίδδε[ιτη, ἀ-
ποτείσι Σωτειρίδ[α ἀρ-
γυρίω ἀττικῶ δρ[αχμά-
ς χιλίας· Ϝίστ[ορες
Εὔβωλος Φιλοξ[ένω,
Πουθόδωρος Στ[ρότω-
νος, Ἕρμων Μν[άσω-
νος, Ἀγαθοκλ[ῆς Ἐ-
μπέδωνος

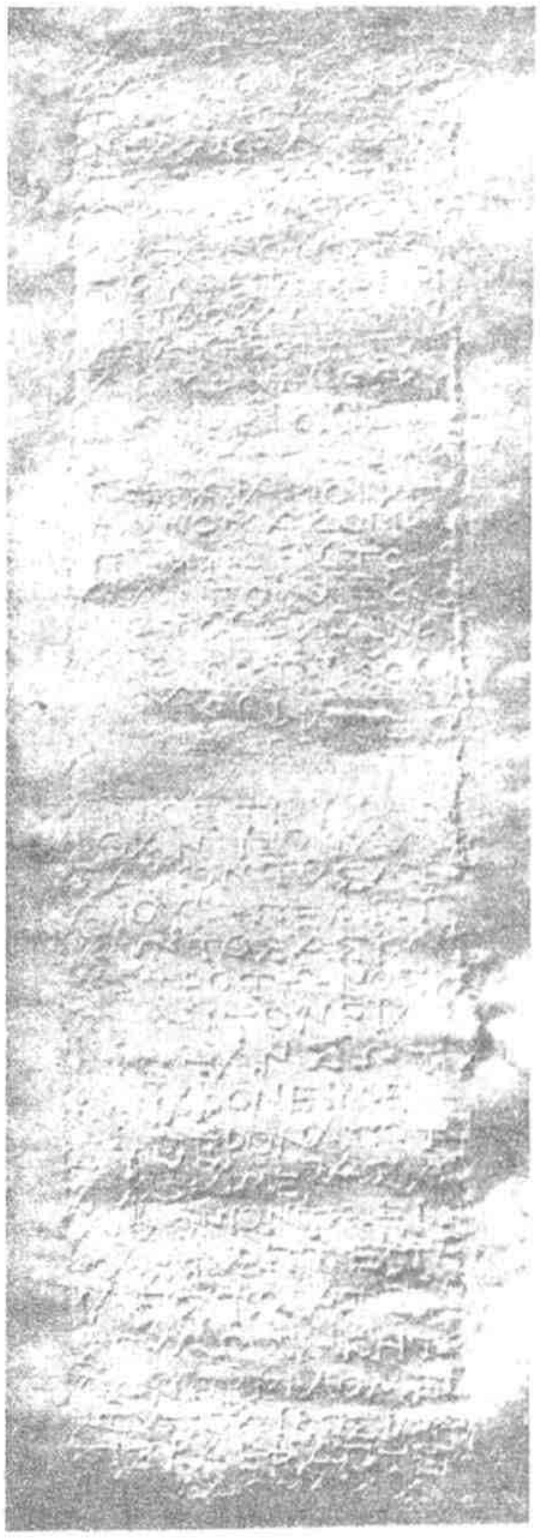

Εἰκ. 3. Ἐπιγραφὴ Β στ. 30 - 69 (ἐξ ἐκτύπου).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

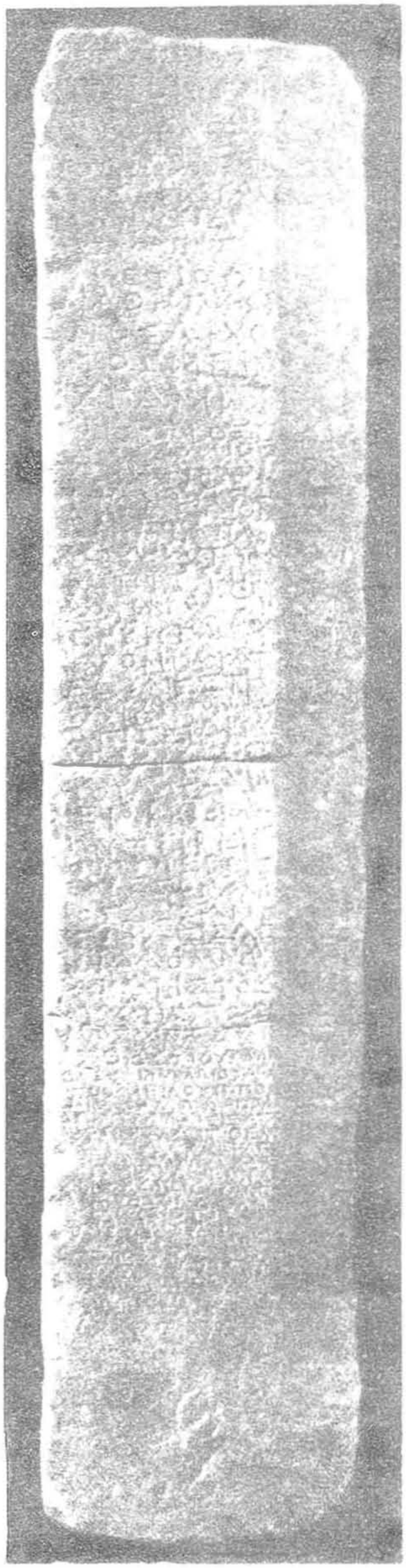

Εἰκ. 4. Ἐπιγρ. Χαροπικὴ Γ (ἐν Θήβαις).

Γ

[παρμείναντα . . . κὴ
η΄) . . .], ἔ[ττε κα ζώ-
ωνθι, ἀνενκλε-
ί]τως, εἶμεν ἐ-
λεύθερον· ε(ἰ) δέ
τις καταδου-
λόδει[τ]η Προστ(ά-
τει)ρον, προειστάσ-
τω ἁ ἰάρεια.

[δραχμὰ]Σ ΕΚΑΤΟΝ
ΕΚΑΣΤΩΜΕΙΝΟΣ

Θι]ὸς τιούχη
θ΄) ἀγ]αθή. Πασί-
ω]νος ἄρχο-
ντος μειν-
ὸς Παμβοι-
ω]τίω Πρόξε-
ν]ος Καλλικρί-
τω ἀντίθει-
τ]ι τὸν Fίδιον
F]εικέταν Ἀ-
γ]άθωνα τῦ Χ-
ά]ροπι τῦ Ἡρ-
α]κλῖ ἱαρὸν εἶ-
μ]εν κὴ ἐλεύ-
θ]ερον· ο(ὐ) κατ-
α]δουλίξετη
δ]ὲ Ἀγάθωνα ο-
ὐδ]είς· εἰ δὲ με-
ί], κουρία ἔστ-
ω σουλῶσα ἁ ἱά-
ρεια κὴ Βοιωτ-
ῶν τεὶ βειλ-
όμενει· Fίσ-
τορες Ὀνάσι-
μος Λέξωνο-
ς, Σωκλεῖς Λε-
υ]κίδαο, Μνά-
σ]ων Ἀριστοδ-
ά]μω, Ἀριστόδ-
α]μος Μνάσων-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 5. Τῆς αὐτῆς Γ στ. 1 - 20 (εξ ἐκτύπου).

ι´)
ος. Θ ι ὸ ς τ ι ο υ χ α ἀ γ -
α] θ α · Ἀστιουκλεῖος ἄρχ-
ο]ντος μεινὸς Ἱππod-
ρ]ομίου Δαμων Ἀπολ-
ο]δώρω κὴ Μνασὶς Ἀπο-
λο]δώρω ἀντίθεν-
τι] τὰν (Ϝ)ιδίαν θεράπ-
ην]αν Ἑρμαεαν τω Χαρ-
οπι] τω Ἡρακλεῖ ειερά-
ν εἶμ]εν κὴ ελευθέραν π-
αρα]μείνασαν Δάμω-
νι κ]ὴ Μνασίδι ποιοῦσα[ν
Ἑρμ]αίαν πᾶν τὸ επιττατ-
ομε[νον. Ἐπι δὲ κα τελευ[τ-
άσει] Δάμων κὴ Μνασίς, α-
πί]μεν Ἑρμαίαν μει πο-
θίκ]ουσαν μειθενὶ μηθέν.
Εἶ δ]έ κά τις καταδουλίζη
τη, κ]ουρία εστω ἅ τε ἱέρει-
α τῶ] Χάροπος τῶ Ἡρακλέ-
ος κὴ] ἄλλος ο βωλόμενος Βο-
ιωτ]ῶν ἀνυπευθυνος ων
κὴ] ἀδάμιος· ὁ δὲ καταδο-
υλι]ζόμενος ενοχος εσ-
τ]ω τῆ ἱερ[οσο]υλίη.
Ϝίστορε[ς . . . . Καλλι-
π]πος . . . . Κ]αλλ
ικ[λίδ]ου, ... Αλε-
ξ]ίω[ν . . . . Φ]ιλώτ-
ολο, Ἐπ[ι] . . . . χάρ-
ε]ις Κ . . . . αφισ-
ο]δό . . . . ρου,
Ἀ]ρι . . . . στογει-
τ]ων Θίωνος
Θ]εωρῶν Ϝί[στορας :]

ΣΗΜ. Ἀ***ρχὴ*** πιθανώτατά ποτε ***τῆς παρούσης*** υπάρξασα φαίνεται – καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος (τοῦ C ἰδία) καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων ἐν ἑκάστω στίχω, ἀλλ' ἰδία ἐκ τῆς ταυτότητος τοῦ ἀπελευθερουμένου — ἡ ἐν BCH 1898, 271 ἐπιγραφὴ (ἐκ Μαμούρας, ἡμίσειαν μόλις ὥραν ΒΑ τῆς Κορωνείας), ἄφαντος ατυχως ἤδη, ην μεταγράφομεν διὰ τοῦτο ἐνταῦθα, ἀφοῦ καί τινα ἄλλως φαίνονται ἀναγνωστέα, ἀπὸ στ. 3 τῆς κυρίας αρχῆς (προηγοῦντο ***μάρτυρες*** προτεταγμένης ἀπελευθερώσεως, ὧν ὁ στ. 2 πιθανῶς ***Νε]υμείν(ι)ος***].

η
Θ ι ό ς τ ι ο ύ χ α ἀ-
γ α θ ή · Ἀριστοδά-
μω ἄρχοντο-
ς μεινὸς Προσ-
τατειρίω ἐνδε-
κάτη Ἀγαθοκλ-
εῖ(ο)ς ἀντίθειτι
τὸν Ϝίδ(ι)ον θρεπ-
τὸν Προστάτει-
[ρον τῦ Χάρο]π-
[ι τῦ Ἡρακ]λ(ῖ) π[αρα-
μείναντα (αὐσαυτῦ κὴ τῆ γουνικί . .)]

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Δ

ια')

ΚΕΤΑ
ΡΑΚΛΙΕΥΑΜΕ
ΕΙΜΕΝΚΗΕΛΕ
ΜΕΙΕΞΕΙΜΕΝ
ΔΟΥΛΙΞΑΣΘϜ
ΚΑΤΑΜΕΙΘΕΝ
ΕΙΔΕΚΑΤΙΣΚ
ΛΙΔΔΕΙΤΗΣΟ
//ΙΝΑΙΑΡΕΙΑ
ΟΒΕΙΛΟΜΕ
ΣΩΣΙΚΛΕΙ
ΠΟΥΡΡΙΧΟΣ ·
ΘΙΟΚΛΙΔΑ
ΤΙΜΩΝΑ

ιβ')

Θ :ΟΣ
ΙΞΕΝΩΑ
ΟΣΑΓΡΙ
.ΙΩΝΑ
ΝΘΑΡ
. . . . . .
.
. . . .

ια')

[. . ἀντίθειτι τὸν Ϝίδιον Ϝε]-
ι]κέ(τ)α[ν τῦ Χάροπι τῦ Ἡ-
ρακλῖ Εὐάμε[ρον ἰαρὸν
εἶμεν κὴ ἐλε[ύθερον· κὴ
μεὶ ἐξεῖμεν [μειδενὶ κατα-
δουλίξασθ(η) [Εὐάμερον
κατὰ μειθέν[α τρόπον.
Εἰ δὲ κά τις κ[αταδου-
λίδδειτη, σο[υλείτω αὐ-
τὸ]ν ἁ ἰάρεια κ[ὴ ἄλλος
ὁ βειλόμε[νος· Ϝίστορες
Σωσικλεῖ[ς . . . . . .
Πούρριχος [Τίμωνος; .
Θιοκλίδα[ς : . . . . .
Τίμων Ἀ . . . . . .

ιβ')

Θιὸς [τιούχα ἀγαθά· Μνασ-
ιξένω ἄ[ρχοντος μειν-
ὸς Ἀγρι[ωνίω . . .
. ίων ἀ[ντίθειτι τὰν Ϝιδία-
ν θαρ[άπηναν . . . .

(Φθορὰ 25 περίπου στίχων)

ιγ')

ΔΩΕ
ΑΡΜΟΔΙΑ
ΕΝΙΔΕΚΑ
ΕΙΡΟΔΟΤΣ
ΘΑΨΑΝΘΣ
ΝΙΟΥΣΙΟ //
ΤΑΝΘ//ΔΔΟΜΕ
ΑΚΑΘϜΚΑΣΤΟ// Ε
Τ //ΤΕΤΕΛΕΤΙ
ΜΕΙΕ////Σ // ΔΕΚΑ
ΞΑΣΘΗ //ΩΝΙΟΥ
ΝΑΣΙΜ//ΝΜΕΙΓΕ
ΝΟΜΩΝΕΙΡΟΔΟΤ
ΛΥΜ // ΘΕΝΙΚΑΤΑ
- ΤΡΟΠΟΝΑ // ΛΛΑΕΛ
//// ΘΩΗΔΕΤΙΣΚΑΙ
ΙΔΔΕ //Η ..
ΙΑΤΩΧ //Ρ
ΣΟΥΛ////Ω . . . . . .
ΑΣΘΩΚΗΤΩΝΑ
ΜΕΝΟΣ //ΣΤΩΙΑ
ΛΕΥΘΕΡΩΝΔΙΩΙ
//ΑΣΙΜΩΚΗΩΝΚΑ
ΚΤΕΙΣΩΝΘΗϜΙΣΤΟ
ΞΕΝΟΣΚΗΦΑΝΩΝΔΑ
ΚΡΙΤΩΠΟΛΙΟΥΔΩ//ΣΤ
ΗΝΕΤΩΑΛΕΞΙΑ

ιγ')

. . [παραμείναντας αὐσαυτῦ,
[ἅως κα]δώε[ι, κὴ τῆ γουνηκὶ
Ἀρμοδία [ἀνενκλείτως.
Ἐ[π]ὶ δέ κα[τελευτάσωνθι
Εἰρόδοτο[ς κὴ Ἀρμοδία,
θαψάνθ[ω Ὀνάσιμος κὴ Διω-
νιούσιο[ς κὴ ποεισάνθω
τὰ νο[μι]δδόμε[να πάντ-
α καθ' ἕκαστον ἐ[νιαυτὸν
τ[ῦς] τετελευ[ταόντεσσι.
Μεὶ ἐ[ξέσ]τ[ω] δέ κα[ταδουλί-
ξασθ[η Δι]ωνιού[σιον εἴ Ὀ-
νάσιμ[ο]ν μείτε [τῶν κλαρο-
ν]όμων Εἰροδότ[ω μείτε ἄλ-
λυ μειθενὶ κατὰ [μειθέν-
α τρόπον, ἀλλὰ ἐλ[εύθεροι
ἔνθ]ω· ἢ δὲ τίς κα[καταδουλ-
ίδδε[ιτ]η οὕτως, ἅτε ἰάρε-
ια τῶ Χάρ[οπος τῶ Ἡρακλεῖο-
ς] σουλ[είτ]ω [κὴ προϊστ-
άσθω, κὴ τῶν ἄ[λλων ὁ βειλό-
μενος [ὡ]ς τῶ ἰα[ρῶ ἰόντων ἐ-
λευθέρων Δι]ω[νιουσίω κὴ
Ὀ]νασίμω κὴ ὥν κα [οὗτοι
κτείσωνθη· Ϝίστο[ρες Πρό-
ξενος κὴ Φανώνδα[ς Καλλι-
κρίτω, Πολιούδω[ρο]ς Τ[ιμ-
ασ]ηνέτω, Ἀλεξία[ς: . . .

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὁ ***γραφικὸς χαρακτὴρ*** ποικίλλει κατὰ τὰς διαφοροχρόνους προφανῶς ἀναγραφάς, ἐν ὅλῳ εἰς 13 ἀνερχομένας ***(ἐπὶ διαφόρων ἐπωνύμων),*** τὰς ἑξῆς· α΄) πλευρᾶς Α 1-19· β΄) Α 20-52· γ΄) Α 52-66 καὶ 85-92· δ΄) Α 67-84· ε΄) πλευρᾶς Β 1-21· ς΄) Β 22-50· ζ΄) Β 51-82· η΄) Γ 1-7· θ΄) Γ 10-40· ι΄) Γ 40-73· ια΄) Δ 1-14· ιβ΄) Δ 15-19 καὶ ιγ΄) τὸ ὑπόλοιπον ἐπὶ τῆς Δ πλ. (στιχ. 1-27). Ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀντιστοιχεῖ πάντοτε ὁ χαρακτὴρ πρὸς τὴν ἐπάλληλον τάξιν· ἤδη ἐκ τῆς εἰκ. 1 σαφὲς ὅτι ἡ ς΄ = Β 22-50 ἔχει πολὺ νεωτερικώτερα σχήματα γραμμάτων ὄχι μόνον τῆς προηγουμένης ἀλλὰ καὶ τῶν ἑπομένων ὁμοπλεύρων καὶ ὅλως ἁπασῶν, ἤτοι Α, λ, Є, C καὶ Ⲉ, δὶς καὶ Ⲙ (στίχ. 35, 46 ἄλλως μόνον ἐν Γ 1 ἁπάντων) ἀντὶ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις σχεδὸν ὅλαις Α ἢ Α, Λ (σπανίως Α Λ), Ε, Σ, Ν· ἔχει ἔτι τὰ Ο μικρότερα καὶ ὑψηλὰ κείμενα, τὰ δὲ Τ τοὐναντίον καταβαίνοντα καὶ ὑπὸ τὰς γραμμάς. Ὡσαύτως αἱ *η΄-θ΄* (Γ ἀρχῆ-στίχ. 40) ἔχουσι μορφὰς γραμμάτων νεοφανεῖς, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ ζωηρῶς ἐνθυμιζούσας τὴν ἐπισεσυρμένην γραφὴν τῶν χειρογράφων (ἰδίᾳ ἐν τῇ τάσει πρὸς καμπυλώσεις π. χ. C. ΓC = Π ⊢C = Η. Ƴ = Υ κλπ.), ἔτι δὲ τὴν μόνην βραχυγραφίαν στ. 5-6 ΠΡΟCΤ|ΡΟΝ = Προστ(άτει)ρον. Ἡ δὲ πλ. Γ΄ σῴζουσα ἔτι δύο ***ἀλλοτρίους αὐτῆς*** προδήλως στίχους (8-9) ἐκ ***παλαιοτέρας ἀπεξεσμένης ἐπιγραφῆς*** δεικνύει ὅτι πιθανώτατα ***καὶ ἡ ς΄ ὁμοίως ἔχει ὑστερογενῶς ἐπιτεθῇ***[1] ***ἀποξέσασα προϋπάρχουσαν.*** Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν πλ. Α ἡ *δ΄* (στ. 67-84) ἔχει ὄχι μόνον ἀνωμαλώτερα καὶ ἀσχημότερα, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον νεωτερικώτερα σχήματα γραμμάτων ἢ ἡ *γ΄*, ἐνῷ ἡ τελευταία ἔχει καταφανῶς γραφῇ ***μετὰ τὴν δ΄*** (ἣν προϋποθέτει) ἐν μέρει ἐν τῷ ὑπὲρ ταύτην κενῷ (στ. 52-66) καὶ ἐν μέρει μετ᾽ αὐτὴν εἰς τὸ τέλος (στίχ. 85-92)· ὥστε ἐνταῦθα πρόκειται ***εἰκαία ἐκλογὴ τοῦ χώρου,*** ὄχι ἀκριβῶς κατὰ σειρὰν ἐπιγραφόντων, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ χαρακτὴρ γραφῆς ὄχι αὐστηρῶς ἀντίστοιχος πρὸς τοὺς χρόνους[2].

Τὸ κείμενον ἀποκαθίσταται καὶ κατὰ τὰς μικρὰς φθορὰς εὐκόλως· ἐν Α 38-39 δεχόμεθα μᾶλλον διττογραφίαν ***[κ]Η|[τ]ὰν τὰν ὁδὸν*** ἢ τὸ ἄλλως οὐχὶ πρωτοφανὲς ***[ἄ]Π|αν τὰν ὁδόν,*** ἕνεκα κυρίως τῆς ἐπαισθητῆς χρείας τοῦ ***καί***[3].

Ἐν Β 16 συμπληροῦντες ***[ἱερο]φορίῃ*** δεχόμεθα τοῦτο συνώνυμον πρὸς τὸ ***ἱεροσυλία*** κατὰ τὸ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λύμης (συγχρόνῳ περίπου) BCH 1878, 98

[1] Ἡ ***ἐκ νέου τεθῇ***, ὡς ἡ BCH 1896, 158 ***ἐκκοπεῖσα ἀνάθεσις***.

[2] Καὶ ἀνάλογος πρὸς τοὺς ἑκάστοτε χαράκτας, μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπαιδεύτους· πρβλ. ἀνορθογραφίας καὶ ἀβλεψίας Γ 5. 24. 27. 52, πιθανῶς καὶ 46 ΕΙΔΙΑΝ ἀντὶ FΙΔ. καὶ 47 ΕΡΜΑΕΑΝ ἀντὶ -ΙΑΝ (ἂν καὶ τοῦτο δύναται καὶ νὰ θεωρηθῇ βοιωτικὸς ἀρχαϊσμός) καὶ Β 16.

[3] Ἐν Β 43 ὁ χαράκτης ἔχει διορθώσει ὕστερον παραδρομὴν αὐτοῦ προσθέσας τὸ ΚΑ μικκύλον ὑπὲρ τὰ ΠΤ, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ τὸ Ι τοῦ ***ἐπί***.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἱεροφωρεῖν, ἂν καὶ ασφαλὲς ***φο*** βλέπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ[1]. — Τὰ ἐν Β 41 ***θρέψ[Ι]*** και ιδία 43 ***π[οείσΙ]*** επιτρέπει μόνα ὁ χῶρος· πρβλ. ἀποτείσ***Ι*** αὐτ. 70. — Ἐν Β 54 ὄντος ***α*** ἅπαξ ***ἀσφλοῦς*** τοῦ ἐν 55 ***ιουντος*** — ἐκτος εὰν το Υ παραδρομὴ αντι ***ἀπ[-ἐξ]ιόντος*** , ἀνετώτερον μὲν θὰ ἐχώρει το ***[ἀνι]ουντος*** — σχηματισμὸς δηλ. αιολικός, ὄχι ἀφάνταστος, ἀμεταβάτου σημασίας, κατὰ τὸ Κῷον «μηνὸς ***ἀνομένου***»[2]. — ἀλλὰ δὲν αποκλείεται καὶ πιθανώτερον εἶναι αυτὸ τὸ συμπληρωθὲν ***[φθιν]ιούντος,*** τύπος ἀρχαῖος μᾶλλον βοιωτικὸς ἢ βοιωτιάζων, το πρῶτον εμφανιζόμενος ἐνταῦθα. — Ἐν Β 30 κεῖται ἐκ πρώτης χειρὸς ***εξ ου[τας,*** παραδιωρθωμένον ὅμως εἰς ***αυ[τᾶς]***[3].

Γ 1. Εἰκάζομεν ***ε[ττε κα],*** τὸ βοιωτικὸν γνωστὸν ἀντίστοιχον τοῦ λοκρικοῦ ***εντε,*** τοῦ ἀττικοῦ ***εστ' ἂν*** κλπ., ἀφοῦ κεῖται καὶ Α 32[4]. Ἐν Γ 5 δὲν μετεγράψαμεν εἰς καταδου***λ(ιδδ)***ειτη τὸ ἀνύπαρκτον βέβαια ἐν τῇ λαλουμένῃ τέρας — ***λόδειτη,*** ὡς προελθὸν ἐκ τοῦ ἤδη κοινοῦ καὶ οἰκειοτέρου. φαίνεται, τῷ χαράκτῃ ***καταδουλοῖ,*** ὃ και ειχεν αρχίσει νὰ γράφῃ, ὅτ' ἐπέστησε τὴν προσοχὴν (γράψας ἤδη τὸ ο) εἰς τὸ ἐν τω χειρογράφῳ αὐτοῦ ***ιδδ***ειτη. — Γ 64 ἀσφαλὲς ἐκ τῶν ἄνω ἄκρων τῶν ἀπεξεσμένων γραμμάτων τὸ ***ἱεροσουλίη,*** βλέπομεν τελευταῖον ἐφιστῶντες ὀξυτέραν προσοχὴν εἰς τὰ ἴχνη.

Δ ια' 12 συνεπληρώσαμεν Πούρριχος [Τίμωνος] κατὰ τὸν Α 92 ἑ., ὡς καὶ ἐν Α 84 [Φιλώτας] Νίκωνος κατὰ τὸν Β 20 ἑ., ἀμφότερα πιθανὰ ἁπλῶς· ἀλλὰ ([Ἀγασίας] Νίκωνος κατὰ τὸν Α 70 αποκλείεται ὡς μάρτυς συγγενής). — Τέλος ***Δ ιγ'*** 9 ἴσως πιθανωτέρα ἐκ τοῦ χώρου ἡ «αἰτωλικὴ» δοτικὴ τετελευταόν***τυς,*** εἰσηγμένη δὰ καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν· πρβλ. IG VII 2383, 15 χρείαν ***ἐχόντυς*** (Χορσιῶν) καὶ REGr. 1912, 71, 5-6 ἰαόντυς καὶ μεταφερόντυς (Τανάγρας), ἤγυς (= αἶξιν) IG VII 3171, 39 (Ὀρχομενοῦ).

[1] Ἴσως νομισθὲν ἐκ τοῦ «ἄγειν καὶ ***φέρειν τὰ ἱερά***», ἂν μή, τὸ ἁπλούστερον, ἀποδοτέον εις ἀβλεψίαν τοῦ χαράκτου ***[δουλο]φορία,*** ἀντὶ τῶν γνωστῶν ***δουλαγωγία*** (π. χ. IG IX[1], 39, 9 καὶ 42, 13) καὶ ***δουλαγωγεῖν -εῖσθαι,*** κυκλουμένων μέχρι και τῶν Βασιλικῶν (XL VIII, 18-19, 23, 27, 30) δυσκολώτερον θὰ ἐξηγεῖτο ἐξ ὁμοίας φράσεως. Ἐνθυμούμενοι τὴν ἐν δελφικῇ επιγραφῇ SGDI 1938, 21 υποχρέωσιν τοῦ ἀπελευθερουμένου ***φοροφορεῖν τῷ δεσπότῃ,*** καὶ τὰς ὁμοίας ἐν Λεβαδείᾳ IG VII 3083, 15 (***εἶσι φόρον*** κλπ.), ἐν Χαιρωνείᾳ (αὐτ. 3376) ***ἐξενεγκάτω τὸν ερανον,*** τὸν ανειλημμένον δηλ. υπὸ τοῦ δεσπότου μέχρι αποπληρωμῆς, ἐν Δελφοῖς SGD 11731 «***τὰς συμβολὰς ἐν τὰς φυλὰς*** διδούς», καὶ ἄλλας ***φορὰς*** καὶ ***καταβολάς,*** περὶ ὧν Calderini la manomissione in Grecia 288 ἑ., εἴχομεν τὸ πρῶτον εἰκάσει ***[φορο]φορίη,*** ὑποθέτοντες ὅτι εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην (φοροφορεῖν), ***μνημονευομενην εν τῃ ελλειπουσῃ ἀρχῃ τῆς επιγραφῆς,*** υποκαθισταται οὕτως ὁ ἀναδουλῶν· ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἀπιθάνου τῆς σημασίας (***ενοχος = υπόχρεως***) ὁμολογοῦμεν ὅτι θὰ ἦτο καὶ ανεπαρκὴς ἡ ποινή, μᾶλλον οὐδὲ ποινή.

[2] Paton-Hicks: Inscr. ἀριθ. 37, 60 καὶ 39, 8.

[3] Ἀλλὰ πρβλ. Α 35 τὸν ***μεθ'*** Οὖτα χρόνον καὶ de Ridder BCH 1895, 160.

[4] Τὸ μονῆρες ***ἔττε καν*** IGVII 3054, 7, συμπεφυρμένον μὲ τὸ ἀττικὸν ***ἄν,*** Buttenwieser: Indog. Forsch. τόμ. 28 σ. 39.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὁ ***γλωσσικὸς τύπος,*** ἱκανῶς ἐν ἁπάσαις ὁμοιόμορφος, εἶναι ἡ (ὑστέρα) βοιωτικὴ διάλεκτος, ἣν ἐγνωρίζομεν κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους λαλουμένην, σχεδὸν ἀμιγής, ἀφ' ἧς κυρίως παρεκκλίνει (τὰς πλείστας ἐπιδράσεις τῆς Κοινῆς ἐμφανίζουσα) ἡ πλευρὰ Γ, χωρὶς ὅμως νὰ κατισχύῃ μηδ' ἐν ταύτῃ ὅλως ἡ Κοινή. Σημειοῦμεν συνολικῶς τὰ χαρακτηριστικώτερα φαινόμενα καὶ ἰδίᾳ τὰς παρεκκλίσεις: 1) Τὸ ἀρχικὸν F διατηρεῖται ἐν ἁπάσαις καὶ ταῖς ὑστάταις *ε*-*ς* καὶ *η'*-*ϑ'* (Β-Γ), ἐν τοῖς Fίδιος, Fεικέτας, Fέτος (ἅπαξ Α 33), Fίστορες, ἀλλ' ὄχι πλέον ἐν τῷ Ἀστιουκλεῖς (Γ 41), ἐνῷ IG VII 3180 Fαστιούλλει κλπ. καὶ ***πρόFαστις*** μάλιστα REG XII 69 στ. 7.

2) Ἡ πασίγνωστος καὶ ἀπὸ μακροῦ ἐν Βοιωτίᾳ συντετελεσμένη μονοφθογγία τῶν διφθόγγων ει, αι, οι, προφερομένων καὶ γραφομένων ***ι, η, υ,*** ἐπίσης διήκει δι' ἁπασῶν: οὐθ*ίς*, παρευρέσι (δοτ.) ἐπ*ί* κα (=ἐπειδάν), ἀποτείσ*ι* Β 70 κλπ.[1] — κή, γένειτ*η*, Αὐτ*ή*νετος, ***ή*** (=αἱ, εἰ) Α 64. ***Δ ιγ'*** 16, καθ' ἃ φυσικὰ καὶ πᾶσαι αἱ τοπικαὶ τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων· τῆ Παραμόνη Β 39, τῆ [ἱερο]φωρί*η* Β 17, τῆ ἱερ[οσου]λίῃ Γ 64 κλπ. (πλὴν μόνου ἴσως τοῦ ***Δ ιβ'*** 2 Ἁρμοδίᾳ, ἐὰν μὴ καὶ τοῦτο ὀνομ. [κὴ ἁ γουνὰ]Ἁ.), τῦ Ἡρ. τῦ Χάροπι, ἄλλυ, αὑσαυτῦ Α 29, τ***ῦ***ς κλαρονόμ***υ***ς Α 6-7 κλπ. Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ ***οι*** προελθὸν ***ῡ*** τοῦτο ἔχει χωρήσει προδήλως ἐν τῇ προφορᾷ πολὺ πλησίον τοῦ ***ῑ*** κλειστοῦ[2], διὸ καὶ ἐνίοτε ***(σπανίως)*** παρίσταται διὰ τοῦ ***ει***: Ἀχρή*ει*ς καὶ Παναμί*ει*ς Α 41, ***τεὶ*** βειλόμ*ει*ν*ει* (=τοὶ) Γ 30-31, ὡς δηλ. τὰ ἐν ὑστάταις βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς ἤδη ἐγνωσμένα δείγματα τελείου «ἰωτακισμοῦ», π. χ. VII 3180-81 ***τεῖ*** Δι — ***τεῖ*** Βασιλεῖ· πιθανῶς δι' ***ει*** ἐκφέρεται παντοῦ μόνον τὸ ***Fεικέτας***[3], τοὐναντίον ὅμως Β***οι***ωτὸς ἁπανταχοῦ κατὰ τὴν γνωστὴν ἐξαίρεσιν. — Ἀντιστρόφως τὸ διγράμματον ἀλλ' ἀσφαλῶς μονόφθογγον ***ει*** παριστᾷ καὶ ἐνταῦθα τὰ ἀρχῆθεν ***ē*** καὶ ***ῑ*** (καὶ τὰ ἐκ συναιρέσεως καὶ ΑΕ): μεί, μειθὶς (μόνον Γ 56 καὶ μ***η***θὲν καὶ μ***ει***θενί) Σωτειρίς, Σωκράτεις, ἀνέγκλειτος, παρμ***εί***νας κανονικῶς, ὑποτακτ. δώ***ει***, ἐφάπτ***ει***τη κλπ. (πλὴν Γ 57 καταδουλί***ζη***[τη]), Ὀφέλ***ει***μος Α 23[4] — ἀλλ' ὁμαλῶς ποθίκω, ὡς γνωστὸν ἐκ τοῦ ***ἵκω,*** ὄχι τοῦ ἥκω· τὸ ***ει*** παριστᾷ ἤδη καὶ τὸν ἁπλοῦν φθόγγον ***ι,*** ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ Γ: προ***ει***στάσθω Γ 5, ***εἰ***ερὰν 48, ***εἰ***δία 46 (ἔστω καὶ παρεκ-

[1] Ἀλλὰ τὸ Fίκατι Α 38 πανδώριον — καὶ ἀρχικόν. Solmsen: Laut- u. Verslehre 252.

[2] Πρβλ. τὴν (χαρακτηριστικὴν μέσης τινὸς προφορᾶς) ἀστάθειαν ἐν βοιωτικῷ ψηφίσματι (Γ' αἰῶνος π. Χ.) τῆς πρὸς Μαιάνδρῳ Μαγνησίας Inschr. ἀριθ. 25. 6 τὰν ἐκ προγόνων ὑκειότατα, ἀλλὰ στίχ. 17 τὰν τι-*ι*κιότατα (τὸ F παραλείπει ὡς ἄγνωστον αὐτῷ ὁ ἐγχώριος, φαίνεται, χαράκτης).

[3] Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου Fυκέτας, ὃ π. χ. ἐν Ὀρχομενῷ κανονικῶς οὕτω VII 3198-3201· πρβλ. Fυκιαστασις καὶ τὸ κωμικὸν μάλιστα ***διFύκισις*** 1719. 9, φυλάττον τὸν πάτριον μετὰ τοῦ F τύπον ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐκ τῆς Κοινῆς ἐκθλίψεως (=διοικ-), ἐνθυμίζον δὲ τὰ νέα καὶ ἄλλως ἔχοντα ***δικονῶ***-ιά, Ἀθηνᾶς ΚΗ' 104.

[4] Ἡρμηνευμένον πάλαι ἐκ τοῦ -***ημος*** -***ημα*** (ἃ καὶ αὐτὰ ὡς ὀνόματα κύρια· Ὀφέλημος Θηβαῖος Δελφ. ἐπιγραφή. Ὀφέλημα γυνὴ ἐκ Κορωνείας VII 2999)· ἰδὲ νῦν ἀντὶ ἄλλων Rüsch: Gram. d. Delph. Inschr. 62.2.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

δοχὴ τυχὸν χειρογράφου Fιδία). Οὕτω και τὸ διαζευκτικὸν ***ἠ*** εἶναι ***ει*** Α 10, παραλλήλως τῷ ὑποθετ. ***εἰ*** (ὅπερ εχει ἤδη παντοῦ εἰσαχθῆ ἐκ τῆς Κοινῆς πλὴν τῶν εἰρημένων Α 64 καὶ ***Δ ιγ´*** 16). Ἐνω ὅμως ***Ει***ρόδοτος Α 7 ***Δ ιγ´*** 4 ὁμαλοις, ὁ Ἡρακλῆς αυτὸς ἔχει παντοῦ τὸ Η (***ἐπικὸν*** Meister: gr. Dial. I 219)[1]. Παρὰ τὰ ομαλὰ (ἐκ τῶν εις -άω) σουλεῖμεν καὶ σουλείτω εχομεν ἅπαξ καὶ σου***λεί***των (ασφαλὲς Β 39, κατὰ τὰ εἰς -έω;) ἀντὶ τοῦ συνήθους βοιωτ. σουλ***ώνθω***. 3) Ἀντὶ τοῦ μονοφθόγγου φυσικὰ ***ου***, τοῦ δεικνύοντος πασιγνώστως τὴν βοιωτ. προφορὰν τοῦ πανελληνίου ***υ*** (κούριος, ἀν***ου***πόδικος Β 67, Εὐρούμαχος Α 81-2 —πλὴν μόν. Β 71 ἀργ***υ***ρίω, ***ἀττικου*** καὶ τὴν ὀρθογραφίαν). εχομεν καὶ ενταῦθα τὸ ***ιου*** κατόπιν παντὸς ***τ ϑ λ ν*** κατὰ τὸν γνωστὸν βοιωτικὸν νόμον[2]· λοιπὸν ***τιούχα*** παντοῦ (ακόμη και Γ 10) πλὴν Α 52, Ἀστιουκλεῖς Γ 41, Θιούϊος Α 23, θιουσία Α 36, Πολιουκράτεις Α 50, Πολιούδωρος Α τέλ., Ὀλιούμπιχος Α 17, Β 49 (ἀλλὰ καὶ Ὀλουμπίχα Α 56, 63), Διωνιούσιος -ία Α 59, ***Δ ιγ´*** 11 — μόνον Γ 61 ἀνυπευ***θυνος ὢν*** τῆς Κοινῆς, ἐν ῳ βοιωτ. ἀνεπί***θιου***νος ***ἰὼν*** BCH 19 (1895) 161 Β. Ἐνταῦθα καὶ τὸ νέον ***φθιν]ιουντος*** Β 54. — 4) Τὸ ***ἅως*** κανονικῶς παντοῦ, σύμφυρτον ἐκ τοῦ τῆς Κοινῆς ***ἕως*** καὶ τοῦ μόνον ἐν Α 75 ***ἅς*** (ὅ τὸ πανδώριον καὶ ἀρχικὸν βοιώτιον· πρβλ. τὴν ἀρχαιοτέραν πολὺ ἐπιγρ. BCH 1901, 395, 5-6 =κατωτέρω σ. 261, 5-6 καὶ Ind. Forsch. Τόμ. 28 σ. 39). Τοὐναντίον παντοῦ ***σουλῶσα*** ἤδη. 5) Τῶν γνωστῶν, ομαλῶν καὶ ἐδῶ. θιός, Θίων (Α 50, Γ 73), Θιόζοτος Α 50 ἑ., Fετ***ί***ων, Πολιουκράτ***ι***ος μόνη ἐξαίρεσις ***Δ ιβ´*** θεός.— Τῶν ὁμαλῶν βοιωτικῶς ἱ***α***ρός, ἱ***ά***ρεια μόνη ἐξαίρεσις Γ 48 καὶ 57 (μὲ ***ε***). 6) Τοῦ ***ω***, τοῦ κανονικῶς καὶ ἐνταῦθα αντιστοιχουντος πρὸς τὸ ἀττικὸν νόθον ***ου*** (Καλλίππ***ω*** γεν., Γλαυκίν***ω*** κλπ., ακόμη καὶ λειτ***ω***ργῖμεν Α 35, ὡς γνωστὸν) εξαιρέσεις πάλιν μόνον ἐν Γ 44 Ἱπποδρομί***ου***, 69 Φιλώτ[ο]***υ*** καὶ 71 Καφισοδώρ***ου***. 7) Τοῦ σταθεροῦ βοιωτικοῦ β***ει***λόμενος παρέκκλισις μόνη Γ 60 β***ω***λ. ἐκ τῶν δυσμικῶν ἰδιωμάτων. — 8) Ἀντὶ τῶν καταλήξεων ***-σθη*** (***Δ ια´*** 5 καὶ ***ιγ*** 11) καὶ ***-σθων*** εμφανίζονται πάλιν ἐκ δυτικῶν ἐπιδράσεων (αἰτωλικῶν ἢ δελφικῶν: ἱλαξάστω κλπ.) τὰ καταδουλίξε***στ***η[3] Α 78 καὶ προειστά***στ***ω Γ 7. 9) Τῶν κανονικῶν ***δ***ώει, καταδουλίδδεσθη, νομιδδόμενα (ἀλλὰ μεθ᾽ ἑνὸς ***δ*** ἀ***δ***άμιος ασφαλὲς Γ 62) κλπ. ἐξαίρεσιν αποτελεῖ καὶ πάλιν ἡ Γ (καταδουλί***ζη***[τη] 57, 62, καθ᾽ ᾳ καὶ ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν [ζώω]νθι ἐν ἀρχῇ). Τὸ Θιόζοτος Α 52 καὶ Β 48, ὡς κύριον,

[1] Ἐξ ου φαινομένου ἠθέλησε νάντλήση νέον επιχείρημα τῆς θεσεως αὐτοῦ, ὅτι οὐχὶ Βοιώτιος ο Ἡρακλῆς ἀρχῆθεν, ὁ P. Friedlander Herakles 55 ἑ. Ἀλλ᾽ ἰδὲ Gruppe Berl. Ph. W. 1908, 1281 ἑ. (εὐστοχως ἐνθυμίζοντα τὸ ἐπίσης διαρκές «επίσημον» Βοιωτός) καὶ νεωστὶ Beloch: Grie. Gesch.[2] I[1] § 32 ἑ.

[2] Ου γνωστὴ εἶναι ἡ φωτεινὴ εις ***προδιαλεκτικὸν*** ἤδη στρῶμα αναγωγὴ ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ διδασκαλου ἡμῶν Γ. Χατζιδάκι (Kuhn's Ztschr. 34, 91 ἑ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ παράλληλα λακωνικὰ φαινόμενα.

[3] Ὡς δηλ. καὶ ἐν Ὀρχομενῷ BCH 1895, 161 καταδουλίτταστη (πρβλ. Thumb. Ind. F. Τόμ. 31 σ. 225), παρὰ τὸ σύγχρονον (αὐτ. Α) ***-σθη*** καὶ τὸ ***ε*** ὅλως ἀνώμαλον· ἴσως ἐνεστώς, τὸ δὲ Ξ ἐκ παραδρομῆς ἀντι Ζ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἧττον ἀξιόπιστον [1] καὶ ὡς προς χρόνους. — 10) Τῆς κανονικῆς ἀποκοπῆς ἀντίθειτι, ***παρμ***είνας *κλπ.* (A 28, 61, 74) ἐξαίρεσις τὸ κοινὸν ***παραμ.*** B 33. 11) Παρὰ τὴν βοιωτικὴν μετοχὴν ***ἰων*** A 67 (καθ' ἣν καὶ συμπλήρ. [ἰώσας] B 12) ἔχομεν κοινὸν ***ὤν*** Γ 61. 12) Ὅτι βοιωτικὴ εἶναι ἡ ἀφομοίωσις ***θΑράπηνα*** A 25, 72, Δ ιβ' 19, καὶ ὄχι ὑστέρα κοινὴ (ὡς τὰ ἐν ἐπιγρ. Α' αἰῶνος μ. Χ. Κουμαν. Συναγ. λ. θαραπεύω), ὅτι τουναντίον τὰ ***θΕράπηνα*** B 29 καὶ Γ 46 εἶναι τῆς κοινῆς (ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ ἐν IG VII πανταχου θΕρ-) γίνεται πιθανὸν καὶ ἐκ τῶν ***φαρΑτριτων*** τῆς Αὐλίδος AM 1906, 434.

13) Ὡς πρὸς τὴν ***κλίσιν*** τὸ κυριώτατον (καὶ ὅλων τῶν γλωσσικῶν απλῶς) φαινόμενον τῶν ἐπιγραφων ἡμῶν εἶναι βεβαίως ὁ τύπος ***φθινJιουντος*** [2], προστιθέμενος τρίτος εἰς τὰ ***γίννυτη*** IG VII 1737, 5 καὶ ***γινιουμενον*** 3303, 6, τὰ ἐξαιρόμενα δικαίως (π. χ. Sadee: de Boeot. titul. dial. 24 ἑ.) ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ αἰολισμοῦ τῶν αρχαίων Βοιωτῶν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ θεσσαλικὰ ἀδελφὰ «***γινυμέναν*** ὀνάλαν» κλπ. Τοῦ Ἡρακλῆς ἔχομεν γενικὴν ***-εῖος*** A 13, 46, 86 βοιωτ., ***-έος*** δὲ Γ 59 καὶ πιθ. ***-ιος*** μόνον B 8, δοτικὴν δὲ κανονικῶς μεν Ἡρα***κλῖ*** A 27, 61, B 32, Γ 22, Δ 2, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν ***-εί*** A 87 καὶ μεθ' ὁλοκλήρου τῆς δοτικῆς κοινῆς ***τῶ*** Χάρ. ***τῶ*** Ἡρακ***λεῖ*** μόνον Γ 48. Κατὰ τὸ κανονικὸν ἀντίθει***τι*** ἀπαντᾷ σταθερῶς καὶ ἀντίθεν***τι*** ἤδη (κατ' ἐπίδρασιν καὶ τῶν δυτικῶν ἰδιωμάτων;), ἀλλ' ἅπαξ παραμένει καὶ τὸ βοιωτικὸν ***-νθι*** (Γ' ἀρχῇ, ὡς καὶ τὸ μέσον κτείσων***θη*** ἐν ***Δ ιγ'*** 24, καθ' ἃ καὶ ἡ συμπλήρωσις ***ἔνθω Δ ιγ'*** 16). — Κατὰ τὰ ὁμαλῶς παντοῦ εἰς ***-μεν*** βοιωτικὰ (καὶ τῶν θεματικῶν ρημάτων) απαρέμφατα (π. χ. σου[λεῖ]μεν A 65 ἑ.) ὄχι ἀπίθανον καὶ Γ 55 ***ἀ[πελθέ]μεν*** κατὰ τὸν διαθέσιμον χῶρον.

14) Δύο συντακτικὰ φαινόμενα ἰδιότυπα ἴσως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι χαρακτηριστικὰ τῆς διαλέκτου πρῶτον ἡ ἀήθης βραχυλογία A 38-42 ἐρπέτω

[1] Ὁ Solmsen Rh. Mus. 1904, 498 ἑ. θεωρεῖ τὰ ἤδη ἀρχαῖα βοιωτικὰ **Θεόζοτος** κλ. ἀκριβῶς ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ σύγχρονα **Θεόδ-** κλπ. ὡς δείγματα καὶ αὐτὰ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ **ἀνέκαθεν** συντήξεως καὶ **δυτικῶν** στοιχείων, ὡς καὶ τὰ δυσμοελληνικά, λέγει σ. 491, **Στρατ-**, Βραχ- παρὰ τὰ κανονικὰ αἰολοβοιωτικὰ Στρότ- Βρόχ- — ἐνταῦθα μόνος ὁ **Στρότων** B 56, του γνησίου βοιωτικου αυτὸς κόμματος, απαντᾷ. Ἀλλ' ἴσως αἱ επιδράσεις ἐγγύτεραι ἐξ Ἀττικῆς εἰς τοὺς Στράτ- καὶ μόνον εἰς τους **Θεοζ-** ἐπῆλθον δυσμόθεν (ὁπόθεν καὶ εἰς Ἀθήνας, ορθῶς Solms.) **τότε**, πάλαι· διότι εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἡμετέρων **επιγραφῶν** τὰ **κύρια** παντοῦ εἶναι παντοῖα ὁμοῦ καὶ πάντοθεν.

[2] Καὶ ἂν ακόμη ὑποτεθῇ ἐξ Ἀττικῆς ἐπεισακτος ὁ ὅρος ***μηνὸς φθίνοντος*** (ὡς τοῦ γνησίου βοιωτικοῦ μονολογίου ἀρχῆθεν ἐκφράζοντος τυχὸν ὡς ἐν Ὀρχομενίᾳ επιγραφῇ VII 3172 τῇ περιφημω τῆς Νικαρέτας τοῦ λήγοντος Γ' αἰ. —τὰς ημέρας τοῦ φθίνοντος μηνὸς «***Fικάστη κη ἔκτη***» κλπ. ἤ, ὡς ἐν Τανάγρᾳ, πετράδι ***απιόντος***), πάλιν ὁ ***αἰολικὸς*** τύπος ***θὰ ἔζη*** πασιδήλως, ὥστε νάφομοιώσῃ τὸν επηλυν ὅρον. Τὴν δὲ ὕπαρξιν τοῦ αἰολ. ρήματος ***-νυ -μι*** καθίστων ἤδη πιθανὴν ὄχι μεν τὸ γλώσσημα τοῦ Ἡσυχ. ***φθινυουσιν***, ἀλλ' ἤδη τὸ ὁμηρ. ***φθινύ-θω*** (πρβλ. G. Meyer: Gram.[3] § 492) καὶ τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ἀθεμάτων μέσων τύπων (***φθίμην*** κλπ.), πιθανωτέραν μάλιστα τοῦ ***γίνυμαι***, περὶ οὗ Hoffm. Gr. Dial. II 572.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τὰν ὁδὸν . . τὰ νομιδδόμενα (συστοίχως = κατὰ τὰ νομ.: Ἡ μὴ μεταβατικῶς — πορευομένη τὰν ὁδὸν κλπ. προσφερέτω τὰ ν. = ***πορευέτω*** τὰ νομ.; ἢ ὑποκείμενον τὰ νομ. = ***πορευέσθω;***). Ἐν δὲ Α 76 ἑ. «μεὶ ἐξέστω μειθενὶ Παρθένα καταδουλίξεστη» ἴσως ἡ ὀνομαστικὴ ἦτο συνειδητὴ ἐν τῷ γράφοντι ὡς ὑποκείμενον κατὰ τὰ προσωπικὰ (μεὶ ἔστω ἐπὶ μειθενί, μεὶ ποθικέτω μ ί, ὥστε . .).

Τὸ ***περιεχόμενον*** εἶναι εὔγνωστον· πρόκεινται δεκατρεῖς ἐν ὅλῳ ***ἀπελευθερώσεις,*** τελούμεναι πᾶσαι κατὰ τὸν γνωστὸν τύπον[1] τῆς ***ἀφιερώσεως*** τοῦ ἀπελευθερουμένου εἰς ἱερὸν — τοῦ Ἡρακλέος Χάροπος ἐνταῦθα· ἡ γενικὴ αὐτῶν διατύπωσις εἶναι μετὰ τὴν εὔφημον ἐπίκλησιν (Θιὸς τιούχα(ν) ἀγαθὰ(ν)) καὶ τὴν χρονολογίαν[2] (ἄρχοντος — τῆς Κορωνείας προφανῶς — δεῖνος καὶ μηνὸς δεῖνος): ὁ δεῖνα (καὶ ἡ δ.) ἀντίθειτι τὸν Fίδιον Fεικέταν (θρεπτόν, θαράπηναν) τῦ Ἡρακλῖ τῦ Χάροπι ἱαρὸν εἶμεν κὴ ἐλεύθερον»· ἕπεται ἐν ταῖς περισσοτέραις[3] (β΄, γ΄, δ΄, ς΄, η΄, ι΄, ιγ΄) ὁ ὅρος νὰ παραμείνῃ δουλεύων («ὡς κὴ τὸ πρότερον Α 64) ἀμέμπτως («ἀνεγκλείτως») ὁ ἀπελευθερούμενος παρὰ τῷ κυρίῳ (ἢ καὶ τῇ κυρίᾳ), ἕως οὗ ζῇ («ἄως κα δώει», ὃ νοητέον καὶ περὶ τῆς Γ 50 ἑ.) ἅπαξ μάλιστα καὶ παρὰ νεωτέρῳ ἀδελφῷ προσθέτως Α 31 ἑ. «ἕττε πᾶν κα γένειτη», δηλ. ἕως οὗ ἀποθάνῃ καὶ οὗτος, μόνον κατ' ἀνώτατον ὅρον ἐπὶ 21 ἔτη — ἅπαξ ὑποχρέωσις νὰ γηροκομήσῃ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀπελευθεροῦντος Β 41 — δὶς δὲ (Α 35 ἑ. Β 44 ἑ.) καὶ μετὰ θάνατον[4] νὰ τελῶσι τὰ νομιζόμενα ἐπὶ νεκροῖς τοῖς κυρίοις, λεπτομερέστερον περὶ τῶν δύο κατ' ἔτος ἑορτῶν τῶν ψυχῶν (καὶ ἅπαξ ***θυσιῶν*** συναφῶν) Α 35 - 42. — Πρὸς δὲ ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας κατ' ἐπιχειροῦντος τυχὸν νὰναδουλώσῃ τὸν ἐλευθερούμενον («εἰ δέ τίς κα καταδουλίδδειτη» ἢ «ἐφάπτειτη», ὃ συνώνυμον Α 64 ἑ. Β 63. 68) ἅπαξ μὲν τάσσεται ὡς ποινικὴ ῥήτρα πρόστιμον 1000 δραχμῶν[5] καταβαλλόμενον τῷ ἀπελευθέρῳ, δὶς καθορίζεται τὸ ἔγκλημα τούτου ὡς ἱεροσυλία[6] (Β 15. Γ 64), ἐν δὲ ταῖς

[1] Παλαιότερον τῆς ἐπ' ἐλευθερίᾳ ***πράσεως***· ἀντὶ πολλῶν νῦν Calderini: manomissione in Grecia σελ. 100 ἑ.

[2] Δὲν φαίνεται προτιμώμενος οὐδεὶς τῶν μηνῶν· ἀνὰ δύο ἀπελευθερώσεις τελοῦνται κατὰ τὸν Θυῖον (Α 23. Β 54) καὶ τὸν Ἀλαλκομένιον (Α 69. Β 25), ἀνὰ μίαν δὲ τὸν Ὁμολώϊον (Α 55). ***Π***ροστατήριον Γ η΄ 6. Παμβοιώτιον Γ 14, Ἱπποδρόμιον Γ 43 καὶ Ἀγριώνιον Δ ιβ΄ 17.

[3] Ἴσως καὶ ἐν ταῖς κολοβαῖς α΄ καὶ ε΄· μόνον ἐν τῇ ς΄ (Β 60) ὁ δοῦλος καθίσταται ἄνευ «παραμονῆς» ἐλεύθερος ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀναγραφῆς.

[4] «***ἐπὶ κα τελευτάσει*** (-σωνθι)», καθ' ἃ ἀναγν. καὶ ἐν ἐπιγρ. Τιθόρας BCH 1912, 337 ἀρ. 44. 2 [ἐπεὶ δέ κα ***τελευτά]σει*** Σώτιμος, θ[αψάτω] κλπ. ἀντὶ τοῦ ἀδυνάτου ***[ζώ]σῃ.***

[5] Ὅσαι καὶ ἐν τῇ μόνῃ μέχρι τοῦδε ἐκ Κορωνείας ἀπελευθερώσει IG VII 2872. 8· μόνον ἐκεῖ τὸ πρόστιμον γίνεται ἱερὸν τῷ Σεράπει, εἰς ὃν ἀφιεροῦται ὁ δοῦλος.

[6] Χωρὶς καὶ νὰναγράφωνται ἴδιαι ποιναὶ τῆς ***«ἱεροφωρίας»*** ταύτης, φύσει μείζονες ἁπλοῦ προστίμου ἐν τῇ προαιρέσει τοῦ προσδιορίσαντος· ***θανατικὴ*** π. χ. ὁρίζεται κατὰ τῶν «ἀποβιαζομένων» δοῦλον κατα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἄλλαις πάσαις τάσσεται ἁπλῶς ὡς προστάτις ἀρχή, ἔχουσα (ἐκ τῶν νόμων βεβαίως) τὴν ἐξουσίαν νὰ καθιστᾷ σεβαστὴν τὴν ἐλευθερίαν[1] τῶν οὕτως ἀφιερωμένων, ἡ **ἱέρεια** τοῦ Χάροπος· μετ' αὐτὴν ὅμως καὶ πᾶς ἁπλῶς Κορωνεὺς ἢ καὶ πᾶς Βοιωτὸς (Α 13. 15. 65. 80. Β 11. 40. Γ 32. 60. Βοιωτὸς βεβαίως νοητέος καὶ ὁ Β 65 ἐν γένει «βουλόμενος») δικαιοῦται νὰ διεκδικῇ εἰς ἐλευθερίαν τὸν δουλαγωγούμενον τυχὸν ἐκ νέου. Καὶ ἕπονται οἱ μάρτυρες (Fίστορες), τέσσαρες πάντοτε πλὴν ἐν Γ *η*, ὅπου ἐλλείπουσιν ὅλως.

Ἄλλαι μικραὶ παραλλαγαὶ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ τύπου —ὄχι παγίου τελείως ἐδῶ, ὡς ἐν Χαιρωνείᾳ— μόλις ἀξίζουν ἀναγραφήν. Ἐνίοτε συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ῥητῶς τὰ τέκνα, τὰ ὄντα ἢ γεννηθησόμενα Α 5-6. 10. Β 30 **κὴ τά ἐξ ουτας πάντα**. Α ιγ΄ 24 **κη ὧν κα** (τέκνων βεβ.) **κτεισωνθη**· ἄλλοτε χωρίζεται ὡς ἰδία ῥήτρα ἡ ἀπαγόρευσις πάσης ἐπὶ οἱαδήποτε προφάσει ἀναδουλώσεως ἐμφαντικῶς («μεὶ καταδουλιξάτω μειθενὶ μειδοτίη παρευρέσι»[2] Α ἀρχῇ), κάποτε καὶ ῥητότερον τοῖς κληρονόμοις τοῦ ἀπελευθεροῦντος (Α 6 ἑ. Α ιβ΄ 12 ἑ.).

Νὲν προσθέτει μεγάλα πράγματα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι παρακμῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας ἡ ἐκ Κορωνείας[3] αὕτη ὁμὰς ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν· διηγήθησαν ἤδη αὐτὴν ζωηρῶς ὅμοιαι παμπληθεῖς, ὡς γνωστόν, καλύπτουσαι πᾶσαν σχεδὸν ἐπιφάνειαν πολυαρίθμων ἱερῶν τῆς μέσης ἰδίᾳ ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας — τοίχους, παραστάδας[4], βάσεις ἀνδριάντων,

φυγόντα εἰς τὸ ἐν Fayum ἱερὸν CR. Acad. d. Inscr. 1908, 772 ἑ. ἰδίᾳ 777. — Ἐξέλιξιν βυζαντιακὴν ποινῶν ἀνδραποδισμοῦ, εὐλόγως ἐπὶ τὸ δεινότερον μετὰ Χριστόν, βλέπε προχείρως π. Ἀρμενοπούλῳ ϛ΄, η΄ 7 «οἱ ἀνδραποδίζοντες ἐλευθέρους δερόμενοι καὶ κουρευόμενοι χειροκοπείσθωσαν» καὶ πρβλ. ϛ΄, ιγ΄, 4.

[1] **Κουρία ἔστω σουλῶσα** ἢ **σουλείτω** Α 11. Β 39 ἢ **σου[λεῖ]μεν** Α 65 κλπ., ὧν πληρέστερον τὸ γνωστὸν **συλᾶν ἐπ' ἐλευθερίᾳ** Αἰσχίν. Α΄ 62 καὶ δελφικὸν π. χ. SGDI 1938, 19 κ. ἄ. (ὁπόθεν ἴσως καὶ εἰς ἐπιγρ. Γόρτυνος Κρήτης Blass 4982) συνώνυμα πρὸς τὸ πασίγνωστον ἀττικὸν **ἀφαιρεῖσθαι εἰς ἐλευθερίαν**. Ἐνίοτε ἁπλῶς **κουρία ἔστω** Α 44. Γ 56 ἑ. ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνταῦθα νοητέον ἀφαίρεσιν ἐπ' ἐλευθερίᾳ, βεβαιοῖ τὸ προστιθέμενον Γ 60 «ἀνυπεύθυνος ὢν καὶ ἀδάμιος»· ἁπλῶς δὲ **προϊστάστω** ἐν Γ 5-6, τὸ πασίγνωστον ἐκ τῶν φωκικῶν ἀπελευθερώσεων, ἀλλὰ καὶ εἰς Ὀρχομενίας εἰσηγμένον VII 3080—1. 3085 καὶ εἰς Θεσπικὴν 1780, 15 μετ' εὐρυτέρας διασαφήσεως «**προστατεῖμεν** καὶ ἐπιμέλεσθαι ὅπως βεβαία εἶ αὐτοῖς ἁ ἐλευθερία», συνημμένον δὲ προθυστέρως εἰς τὸ **σουλείτω** ἐν Α ιγ΄ 19. — Φωκικὸν (δελφικὸν) τὸ **συλῶ** τοῦτο ἀρχῆθεν θέλει ὁ Buttenwieser, Ind. Forsch. Τομ. 28, 58, ὡς καὶ τὰ **καταδουλίζω** -ισμὸς αὐτ. σ. 51 καὶ 61 (πρόσθες ἐνισχυτικὸν καὶ τὸ **ἀπελευθερισμός** τῆς φωκ. ἐπιγρ. IX' 109, 13), ὀρθῶς τονίζων (σ. 60) ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ **δοῦλος** ὄχι βοιωτικὸν ἀρχῆθεν (ἀλλὰ **Fυκετας**).

[2] Ἡ φράσις (καὶ ἐν Ὀρχομενίᾳ ἀπελευθερώσει BCH 1895, 157 «παρευρέσει μηδεμιᾶ», ἀλλ' ἰδίᾳ δελφικὴ SGDI 1723 κ. ἄ. π.) παραμένει, βεβαίως διὰ τὸ ἐκφραστικὸν αὐτῆς (= εὑρέσει πλαγίων προφάσεων ἐν ἁμαρτίαις), ἀκόμη καὶ τὸν Δ΄ μ. Χ. αἰῶνα ἐν Pap. Ox. IV 203 στ. 14.

[3] Ὁπόθεν μέχρι τοῦδε δύο μόναι ἦσαν γνωσταί, ἡ IG VII 2872 καὶ ἡ BCH 1898, 271 ἠκρωτηριασμένη (ἀρχὴ τῆς ἡμετέρας Γ πιθανώτατα).

[4] Εἰς ταύτας ἄλλως ἐπεγράφετο γενικώτερον ὅ τι δήποτε, ὡς ἐν προσώπῳ· πρβλ. BCH 1898, 257, 14 «Εἰ δέ τις τὴν ἐπιγραφὴν ἐκκόψῃ ἐκ τῆς **παραστάδος**» (ἐπιτυμβίου μνημείου).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

βωμούς[1] κλπ. — κατ᾽ ἐξοχὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Γ´ καὶ ἐπὶ δύο τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας· γνωστὰ δὲ ἄλλοθεν καὶ τὰ συνεργὰ τῆς παρακμῆς ταύτης αἴτια, ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔκπτωσις καὶ τὸ ἐξισωτικὸν ἐν γένει μετ᾽ Ἀλέξανδρον ῥεῦμα, κατόπιν καὶ θεωρητικῶν προσβολῶν τοῦ θεσμοῦ μακροχρονίων (ἀπὸ τῶν Σοφιστῶν, ἀλλὰ κατ᾽ ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν· πρβλ. Calderini ἔ. ἀ. 33 ἑ. καὶ περὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων 45 ἑ. καὶ Wilamowitz Staat u. Gesellsch. d. Griech. 188 ἑ.). Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς Βοιωτίας ἔχομεν τὰ μνημειώδη τοῦ Πολυβίου Κ´ 6 περὶ τοῦ τέλους τοῦ Γ´ αἰῶνος π. Χ. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ Β´ «τὰ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοσαύτην παρεγεγόνει καχεξίαν, ὥστε σχεδὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τὸ δίκαιον μὴ διεξῆχθαι παρ᾽ αὐτοῖς μήτε περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων» διὸ καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ δουλικοῦ θεσμοῦ ἐν χρόνοις τοιούτοις εὐκόλως ἐννοοῦμεν καὶ τὸ νέφος τῶν ἐνταῦθα ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν (105 ἐκ μόνης τῆς μικρᾶς Χαιρωνείας IG VII 3301-3405) θὰ θεωρῶμεν ὡς ***ἐξαγορὰς*** ἁπλᾶς τῆς ἐλευθερίας τῶν δούλων παρὰ δεσποτῶν πενομένων, κατοχυρουμένας διὰ τῆς ἀφιερώσεως εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἑκασταχοῦ ἱερῶν καὶ τοῦ νομικοῦ κύρους μαρτύρων συνυπογραφομένων (ἂν καὶ ὄχι ἰδιοχείρως ἐνταῦθα, ὡς ἐν ταῖς δελφικαῖς κατὰ τὰ Κεραμοπούλλου ἐν Klio 1904, 22 ἑ.).

Καὶ ἄλλως ἰσχνὰ διδασκόμεθα νέα· τῶν βοιωτικῶν νεκυσίων ἢ μνημοσύνων (ἢ «ἀλησμοσύνων», ὡς αἱ δελφικαὶ ***ἀλλαθεάδες***) ἠγνοοῦμεν μέχρι τοῦδε τὸ ὄνομα, γνωρίζοντες μόνον χρόνους τελέσεως αὐτῶν ἐκ θεσπικῆς ἐπιγραφῆς BCH 1901, 362 καὶ Sachs. Ber. 1905, 282 (νῦν ἐν Μουσ. Θηβῶν ἀρ. 1209) «ἐν τῦς ***Παναμίυς*** κὴ ἐν τῦς ***Θουνς*** κὴ ἐν τῦς ***Ἡρακλείυς*** » (ἐπιστεφανωέμεν τὰ μνάματα)· ἐνταῦθα μανθάνομεν πλὴν τῶν τελουμένων πάλιν «νομιδδομένων» ἐν τοῖς Παναμίοις (πιθανῶς οὕτως ἤδη παμβοιωτικῶν) καὶ τὰ ***Ἀκρῆα*** (Α 38, 41) ἐνιαύσια καὶ αὐτά· ἀλλά, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἰσοδυνάμου παραθέσεως «λειτωργίτω τὰς ***θιουσίας,*** τὰ Ἀκρῆα», ὁ ὅρος δὲν δηλοῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς νεκροῖς ἐναγισμοὺς (τὰ ***ἔμπουρα*** τῆς θεσπικῆς ἐπιγραφῆς), ἀλλὰ θυσίας τοῖς ***θεοῖς,*** ἴσως τοῦ γένους (πρβλ. VII 3083, 24 ἑ. «λειτωργῖμεν ***ἐν τῆς θοσίης τῶν θιῶν***»). Παρὰ ταῦτα ἐνήγιζον ἀληθῶς καὶ τοῖς νεκροῖς· διὸ θὰ ἐνοοῦμεν «***ἀγεύστους θυσίας***» (Πλουτ. Ἠθ. σελ. 124[c]), ὁλοκαυτώματα δηλ. τῷ Φίλωνι κλπ. προσφερόμενα ***ὡς ἥρωσιν*** (ἀφοῦ καὶ περὶ ἡρώων λέγονται ***θυσίαι*** ἐπέτειοι κλ. Rohde: Psyche[2] I 234 ἑ. Nilsson: Gr. Feste 454 ἑ.), ἂν δὲν ἐχωρίζοντο τῶν θυσιῶν (35-8) τὰ

[1] Οὕτως ἐπὶ τῶν ἰσιακῶν τῆς Χαιρωνείας βωμῶν τοσαῦται· οὕτως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ ἀρκαδ. Ὀρχομενοῦ (ΑΜ, VI 304) κλπ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐνιαύσια «***νομιδδόμενα***» ἐπὶ τοῖς νεκροῖς προφανῶς (38-43)· ὥστε ὁ ἀπελεύθερος α΄) θὰ θύῃ τὰς οἰκογενειακὰς θυσίας ***τοῖς θεοῖς*** (Φίλωνι κλπ. χαριστ. = ὑπὲρ τοῦ Φίλωνος) καὶ β΄) θὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς τάφους τὰ καθιερωμένα (χοάς, στεφάνους, πόπανα – καὶ ὁλοκαυτώματα πιθ., περὶ ὧν Rohde² 236 σημ. 2). Καὶ τὰ μὲν ***Πανάμια*** προφανῶς ἐκ τοῦ μηνός[1] ὠνομασμένα, τὰ δὲ ***Ἀκραῖα*** ἔκ τινος ἱεροῦ ἢ θεοῦ ***Ἀκραίου*** τῶν ὑπὸ Schöm.-Lips. II 195 ἑ. καὶ P. W. RE ἐν ἄρθρῳ Akraei κατειλεγμένων, εἰς ἃ πρόσθες τὸ νόμισμα ἐκεῖνο θεοὶ Ἀκραῖοι Μυτιληναίων ἐκ τοῦ Farnell: Cults, Poseidon, Geogr. Reg: Lesbos — καὶ πρβλ. ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν ἐκ τῆς θέσεως τὰ ἡμέτερα «Παναγιὰ τῆς Ῥάχης» — «Ἅγ. Γεώργιος τοῦ Βουνοῦ» κλπ., ἴσως καὶ Ζεὺς ***Καραιὸς***[2] ὕπατος (Μινυακὸν κατὰ Wilam. Kydathen. 134, √ κάρη)· καὶ ἐν Κορίνθῳ ἱερὰ συγχρόνως ***Ἥρας Ἀκραίας*** καὶ ***Βουναίας***: Παυσ. Β΄ 24, 1. 4, 7. κλπ. Ἀλλὰ τίνες οἱ Ἀκραῖοι τῆς Κορωνείας, ἀδυνατεῖ νὰ εἰκασθῇ ἀσφαλῶς· βέβαια ὁ πιθανώτατος φαίνεται ὁ Ζεὺς (καὶ φύσει! – πρβλ. ἐξόχως γνωστὸν τὸν τοῦ Πηλίου), ἀλλὰ καὶ ἡ Ἥρα δυνατὴ («βασιλὶς» ἐν τῇ ὁμόρῳ Λεβαδείᾳ IG VII 3097. 3217) καὶ ὁ Χάροψ ***Ἡρακλῆς*** αὐτὸς καὶ οἱ ***Χθόνιοι*** ἀκόμη δὲν θὰ ἦσαν ἀνεπίδεκτοι τῆς προσωνυμίας, ἀφοῦ καὶ ἐπιγραφὴ ἀνέκδοτος τῆς ***Μωνογενίας*** (Περσεφόνης) εὑρέθη παρὰ τὴν κορυφὴν τῆς Κορωνείας. — Πιθ. καὶ ταῦτα ἐτελοῦντο ἐν μηνὶ ***Θυΐῳ*** μετὰ τῶν θεσπικῶν ἢ συνέπιπτον πρὸς τὰ θεσπικὰ Ἡράκλεια[3].

Ὅτι ἡ Α 39 «***Βοιωτία ὁδὸς***» ἦτο ἡ μεγάλη ἐπαρχιακή, ἡ καὶ εἰς Δελφοὺς καὶ εἰς Ἀθήνας ἄγουσα, ἧς ἑκατέρωθεν θὰ ἔθαπτον καὶ οἱ Κορωνεῖς κατὰ τὸ Πανελλήνιον ἔθος τοὺς ἐπιφανεστέρους τοὐλάχιστον νεκρούς, φανερὸν (διότι ἀπίθανος μετὰ τὸ ***ἑρπέτω*** ἡ σημασία «κατὰ τὸν βοιωτικὸν τρόπον»).

Τοὐλάχιστον ***ὀνόματα ἀρχόντων*** τῆς Κορωνείας προστίθενται εἰς τὰ πρότερον μόνα γνωστὰ[4] ***Κλέων*** (IG VII 2872) καὶ ***Ἀριστόδαμος*** (BCH 1898, 271 ἐκ Μαμούρας) ἱκανά, τὰ ***Μνασίξενος*** Α 21 (πιθ. καὶ ***Δ ια΄*** 16), ***Φηνίας*** Α 53, ***Καφισίας*** Α 67, ***Μίκουλος*** Β 23, ***Ποτάμων*** Β 52, ***Πασίων*** Γ΄ 11, ***Ἀστιουκλεῖς*** Γ΄ 41· ἀλλὰ πολὺ πλείονα ***πολιτῶν*** ἁπλῶν αὐτῆς· ἐκ τούτων γνωστὰ ἤδη ὡς Κορωνέων ἦσαν ***Ὀφέλανδρος Αὐτηνέτου***[5] Α 16, ἴσως υἱὸς ἢ πατὴρ τοῦ

[1] Περὶ οὗ πληρέστερον ἄλλων ὁ Hoffmann Maked. 103.

[2] Ἐξ ἀναλογίας τοῦ πρώτου καὶ ἡ κατάληξις, ὡς ΑΕ 1884, 24 ἀριθ. 64 ἐν Ἐπιδαύρῳ ***ὑπαταῖος*** Ἀπόλλων (= ὕπατος) κατὰ τὸν Ὑπακραῖον καὶ οὐδεμίαν Ὑπάτην.

[3] Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ***πλεονάκις*** τοῦ ἔτους προσεφέροντο τοῖς νεκροῖς τὰ νομιζόμενα (τὰ ***ὥρια*** ἑκάστοτε).

[4] Διότι ὁ VII 2860 Ἡσχριών[δας] εἶναι μᾶλλον τοῦ ***κοινοῦ*** τῶν Βοιωτῶν ἄρχων, ἂν καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἐν Κορωνείᾳ, ἀρ. 3207.

[5] Πρὸς τὸν σχηματισμὸν πρβλ. ἐκ Βοιωτίας (Ἀθηναῖον) ***Αὐτοκλέα*** IG VII 4246.

ἐν IG VII 2872, 2 συμπληρωσίμου ἤδη [Αὐτηνέ]του Ὀφελάνδρου, ***Εἰρόδοτος*** A 7 καὶ Δ ιγ´ 13 (ἐν IG 3195. 26). ***Ἀγαθοκλεῖς*** B 76 (ἐν BCH 1898, 271 στ. 8 παρανεγνωσμένον ἴσως), οἱ ***Κάλλιπποι*** καὶ ὁ πιθ. ***Ἐ[πι]χάρεις*** A 88. Γ 66 ἑ. (ἐν SGDI 2581. 209 = Ditt. Syll.² 268 στ. 206)· ὁ δὲ ***Ὀνάσιμος Δέξωνος*** Γ 33-34 εἶναι πιθανώτατα αὐτὸς ὁ νικῶν Σωτήρια ἐν Ἀκραιφίᾳ Κορωνεὺς σαλπιγκτὴς IG VII 2727· πρβλ. καὶ ***Ὀν[άσιμον] Κο[ρωνέα]*** ἀγωνοθετοῦντα Παμβοιώτια, BCH 1901, 375 ἀριθ. 20, 10. Τῶν δὲ λοιπῶν (κοινῶν τὸ πλεῖστον βοιωτικῶν ἢ καὶ πανελληνίων) μόνα πρωτοφανῆ εἶναι ***Πάνδων*** A 55. 62-63 (ὑποκόρισμα ἴσως ***Πανδάρου,*** οἷος Ὠρώπιος VII 237-240, ἐνῷ οἱ Λεβαδεῖς ***Πάντωνες*** 3085. 3140 καὶ ὁ Ἐρχομένιος 3195 βέβαια ἐκ ***Παντηνέτων,*** Παντάρων ἢ Πανταχλέων τινῶν), ***Μίν(ει*** πιθ.) A 57, ὁμώνυμος Μινίᾳ IG VII 2720· πρβλ. Μινάδαν Λοκρὸν IX¹. 307 (ἀπίθ. σχέσις πρὸς ἔθνος Μιναίων), ***Σάανδρος*** A 5· πρβλ. Σάων, Σαυ-, ἀλλὰ συνηρημένον Σανδρίδας Ἐρχομένιος 3180 καὶ γυνὴ ***Σανδρὶς*** ἐν στήλῃ Τιφῶν ἀνεκδότῳ), ***Λευκίδας*** Γ 34-5 (ἀλλὰ Λευκίνας συχνόν), ***Φανώνδας*** Δ ιβ´ 25, ***Τ[ιμασ]ήνετος*** Δ ιβ´ 27 (ἀλλὰ Τιμήνετος Ταναγρῆος VII 537) — ἐκτὸς ἂν συμπληρωτέος ***Τ[ευμασ]ήνετος*** ἐκ Ταναγραίων ἴσως κατὰ τὸν RE Gr. 1899, 102 A 73 Τευμασιγένη [1].

Εἰς ***δύο συγχρόνως*** ἀπελευθερώσεις ὑπογράφονται μάρτυρες ***Ἀλεξίων Φιλώταο*** B 17-18 καὶ Γ 66-67, ***Φίλων Πουθίναο*** B 19-20 καὶ 46-47, ***Εὔβωλος Φιλοξένω*** B 50 καὶ 73· πιθανώτατα δὲ καὶ ***Πρόξενος Καλλικρίτω*** ὁ ἀπελευθερῶν ἐν Γ 15-17 εἶναι ὁ μάρτυς τῆς ἀπελευθερώσεως Δ ιβ´ 25-26.

Ἐκ τούτων ***κοινοὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λίθους*** (καὶ τὸ ἀχώριστον αὐτῶν λοιπὸν κυροῦντες) εἶναι ***ἀσφαλῶς*** μὲν ὁ πρῶτος (Ἀλεξίων Φιλώταο-ου), πιθανῶς δὲ καὶ ***Πούρριχος*** A 91 ἑ. καὶ Δ ια´ 12 καὶ ***ὁ ἄρχων Μνασίξενος*** A 21 καὶ Δ ια´ 16 (συνυποστηρίζοντες ὡς δύο τὴν ταυτότητα ἀλλήλων).

Τὰς δὲ συναφείας ταύτας δὲν θὰ παρίδωμεν ἐν τῇ ***χρονολογήσει,*** ἀφοῦ μάλιστα αἱ δύο ἄλλαι βάσεις δὲν συμβαδίζουσιν τελείως ἑκάστοτε, γραφικὸς χαρακτὴρ καὶ διαλεκτικὴ βαθμίς [2]· οὕτω δέ, ἐνῷ κατὰ ταύτην νεώταται φαίνονται αἱ τῆς πλ. Γ (ὄχι μόναι αἱ ***η´-ϑ´***, αἱ ***καὶ διὰ τὴν γραφὴν*** δυνάμεναι νὰ

[1] Χωρίζομεν τὰ ὀνόματα τῶν ἀπελευθερουμένων α´) Εὐάμερος· β´) Σούρα· γ´) Διωνιουσία καὶ Σούρα· δ´) Παρθένα· ε´) Σωτειρίς· ς´) Ὁμολωΐς· ζ´) Σωτειρίδας· η´) Προστάτειρος· θ´) Ἀγάθων· ι´) Ἑρμαία· ια´) Εὐάμερος· ιγ´) Ὀνάσιμος καὶ Διωνιούσιος. Πλὴν δύο πιθανῶς ***καὶ γένει*** Σύρων ἢ ἐκ Σύρων (β´-γ´) οἱ λοιποὶ φαίνονται οἰκογενεῖς («θρεπτοί» σποράδην)· χαρακτηριστικὰ τὰ εὔφημα ὀνόματα. Ὁ ***Προστάτειρος*** βέβαια ἐκ τοῦ μηνὸς τῆς γεννήσεως (ὡς καί τις Προστατηρίς, δούλη ἐκ Κορωνείας τὸ γένος, ἐν δελφικῇ ἐπιγραφῇ SGDI 2288).

[2] Διὸ καὶ ἀπιστία τις ἐπιβάλλεται πρὸς ἑκατέραν, χωριστὴν τυχὸν μάλιστα· οὕτω καὶ τὸ δι' ὅλων καινὸν Ϝεικέτας π. χ. δὲν καταβιβάζει ἀμέσως αὐτὰς ὑπὸ τὸς Ὀρχομενίας, ἀνωτ. σελ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θεωρηθῶσιν ἐκ πρώτης ὄψεως αἰῶνα νεώτεραι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ***Γ ι***, ἥτις παρὰ τἀρχαιοπρεπέστερα σχήματα γραμμάτων ἔχει τὰς αὐτὰς καὶ ἐκεῖναι τῆς Κοινῆς ἐπιδράσεις), διάλεκτον αὐστηροτέραν πολὺ τηρεῖ ἡ *πλευρὰ* Β (καὶ αὐτὴ ἡ Β ϛ΄, ἡ ἐμφανίζουσα ἤδη χρόνων αὐτοκρατορικῶν γράμματα Α Λ Є С ⊏)· τοὐναντίον δὲ πάλιν ἡ Α, ἡ ***ἔχουσα τὰ συντηρητικώτατα*** (ἰδίᾳ ἐν ἀρχῇ, Α α΄) ***τῆς ὅλης σειρᾶς σχήματα*** ὁμοῦ μετὰ τῆς Δ καὶ τῶν δύο ἐξ ἀπεξεσμένης ἐπιγραφῆς στίχων ἐκείνων τῆς Γ (8-9) — ἅτινα θὰ ἠδύναντο καθ' ἑαυτὰ νὰ τὴν ἀνῆγον ***καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος***, ἐν τούτοις ἔχει τοὺς πλείστους μετὰ τὴν Γ γλωσσικοὺς νεωτερισμοὺς (πρβλ. Ἀκρήε*ις* 41 = Γ 31-2· ***-στη*** Α 92 = ***-στω*** Γ 7. Ἡρακλε*ῖ* Α 87 Γ 48 κ. ἄ.). Ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ ἡ ἐκ ***τῶν νεωτάτων*** Γ τάσσεται ὑπὸ τοῦ ἐν στ. 33-34 ***Ὀνησίμου τοῦ Δέξωνος***[1], ὡς νικῶντος Σωτήρια ***βραχὺ μετὰ τὸν Μιθραδατικὸν πόλεμον*** (Ditt. εἰς IG VII 2727), εἰς τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ Α΄ αἰῶνος π. Χ., αἱ λοιπαὶ (πλὴν τῆς Β ϛ΄, ***ἴσως καὶ αἰῶνα ὅλον ὕστερον*** ἐπεγγεγραμμένης ἢ ***ἀντιγεγραμμένης πιστῶς*** ἄλλοθεν) εἶναι ***ἀρχαιότεραι*** κατὰ ποικίλας ἀποστάσεις, ἀλλ' ὄχι μεγάλας· διότι ***συναρτῶνται***, εἴπομεν αἱ Γ (15-17) καὶ Δ (ιϛ΄ 25 ἑ.), αἱ Γ (66-7) καὶ Β (17 ἑ.), αἱ Α (91 ἑ.) καὶ ***Δ ια΄*** (12) ***διὰ κοινῶν προσώπων***, αἱ δὲ τελευταῖαι καὶ ***διὰ κοινοῦ ἄρχοντος*** (Μνασιξένου Α 21 καὶ ***Δ ια*** 16).

Ἂν δὲ ταῦτα πείθωσιν (ὡς πείθουσιν ἡμᾶς παρὰ τὴν ἀρχικὴν γνώμην ὅτι αἱ πλεῖσται θὰ εἶναι τῶν περὶ τὸ 200 χρόνων), ἀξιολογώτατον συμπέρασμα ἐπιβάλλεται ὅτι ***ἡ διάλεκτος διάγει πλήρη ζωὴν ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς Κωπαΐδος ἐντὸς ἀκόμη τοῦ Α΄ π. Χ. αἰῶνος***, τοὐλάχιστον εἰς τὰς ἀφιερώσεις, ὡς εἶχεν ἤδη παρατηρηθῇ καὶ ἐν Ὀρχομενίῳ (ὑπὸ Holleaux: BCH 1892, 458) καὶ ὑπὸ Dittenberger ἐν ἑτέρᾳ IG VII 3195, ἀλλ' ἀποδοθῇ εἰς ἐπιτήδευσιν ἀρχαϊσμοῦ ἑνός τινος ἄρχοντος· ὅτι ἰδίᾳ τὸ F, παρὰ τὰ μέχρι τοῦδε παραδεκτά, ἐπιζῇ ἐπιμόνως ἐδῶ πολὺ κάτω τῶν ἀρχῶν τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος, ***μέχρι ἴσως καὶ μ. Χ.*** ὀλίγον (Β 46 ἔτι Fίστορες) — καὶ Ὀνάσιμος λοιπὸν οἴκοι (Γ 33) ὑπογράφεται ὁ ἐν ἐπισήμῳ ἐμφανίσει διεθνεστέρων φύσει ἀγώνων ἐξαττικιζόμενος Ὀνήσιμος (IG VII 2727) κλπ.

2. Ο ΧΑΡΟΨ

«*Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς*»
(Ζηνοβ. Ε 48. Διογεν. Α 63).

Ὡς πρὸς τὰ πράγματα, ἀξιόλογον, ὅσον καὶ ἀπροσδόκητον, ἔχομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν κέρδος· πρῶτον τὴν ἐμφάνισιν ***ἱερείας*** Ἡρακλέους καὶ ἐν Κορωνείᾳ (περιβεβλημένης μάλιστα τὴν πᾶσαν ἐκ τοῦ ἀξιώματος προνομίαν), ἔτι δὲ μᾶλλον τὴν πίστωσιν ***ἱεροῦ Χάροπος Ἡρακλέους***, πλησίον ὁπωσδήποτε τῆς θέσεως.

[1] Ἀληθινὸς ἔγγονος αὐτοῦ, ἀκριβῶς διὰ τὴν συναρτησιν αἱ ταῖς Α καὶ Β, ὧν (καὶ ἰδίᾳ τῆς Δ) ***ἀφαντάστως ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ*** τόσον ὅμοιος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἔνθα μνημονεύει αὐτὸν ὁ Παυσανίας (Θ´ 34, 5 ἀσαφῶς τέως ἂν ἱερὸν ἐνόει ἢ ἁπλοῦν ἄγαλμα): «ἐς δὲ τὸ ὄρος τὸ Λαφύστιον καὶ ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Λαφυστίου τὸ τέμενός εἰσιν ***ἐκ Κορωνείας στάδιοι μάλιστα εἴκοσιν***... Ἀνωτέρω δέ ἐστιν ***Ἡρακλῆς Χάροψ*** ἐπίκλησιν· ἐνταῦθα δὲ οἱ Βοιωτοὶ λέγουσιν ἀναβῆναι τὸν Ἡρακλέα ἄγοντα τοῦ Ἅιδου τὸν κύνα».

Καὶ ὡς πρὸς μὲν ***τὴν ἱέρειαν,*** ἡ ἄλλοτε παράδοξος παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ γενικοῦ νόμου τῶν ***ὁμοφύλων*** τῷ ἑκάστοτε θεῷ ἱερέων καὶ ἱερειῶν παρ' ἀρχαίοις καὶ τὸ συνηθέστατα παρομαρτοῦν εἰς τὴν παρέκκλισιν φαινόμενον τῆς ***ὁσίας ἀγαμίας*** αὐτῶν καὶ ἁγνείας (παρθενίας) ἔχει ἤδη ἀπλέτως διαφωτισθῆ ὑπὸ τῆς ἐν Arch. f. Relig.-Wiss. 1904, 70 ἑ. λαμπρᾶς μονογραφίας τοῦ Farnell[1] καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῇ περαιτέρω οἰκοδομοῦντος βιβλίου τοῦ Fehrle: die Kultische Keuschheit· ὥστε πρὸς ἑρμηνείαν ἱερειῶν, προφητίδων κλπ., παρθενικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, δὲν τρέχομεν πλέον νὰ μαντεύσωμεν λείψανα προωγύγια ***μητριαρχικῶν θεσμῶν*** (ἥκιστα πιθανῶν περὶ τοῦ πατριαρχικωτάτου τῶν ἡρώων καὶ ἄλλως συνεπαγομένων μᾶλλον ***πολυανδρίαν*** ἢ παρθενίαν), οὔτε πάντοτε νὰ ἐνίδωμεν τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ γυναικείου φύλου πρὸς τελετάς τινας καὶ λατρείας, οὔτε τέλος παντοῦ νὰ ὑπονοῶμεν συνένωσιν ἐν ἑνὶ ἱερῷ δύο ἑτεροφύλων ἢ καὶ πλειόνων θεῶν (συννάων)[2]· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχομεν νὰ ὑπονοῶμεν ἁπλῶς ***ἱερὸν γάμον*** ἢ ***ἕνωσιν τοῦ θείου*** μετὰ τοῦ ἐξ ἀνθρώπων προπόλου ***ἱερᾶς*** (καὶ πάροχον τῇ λατρευούσῃ πόλει πάσης εὐκαρπίας), οἵα πασίγνωστος ἐτελετουργεῖτο ἡ ἕνωσις τοῦ Διονύσου μετὰ τῆς βασιλίσσης ἐν Ἀθήναις καὶ οἵα κατ' ἀρχὴν εἶναι ἡ σήμερον ἔτι παραμένουσα (ἐξηυγενισμένη ἢ εἰς σύμβολον ἐξηρωμένη) σχέσις μεταξὺ ἱερῶν «νυμφῶν» καὶ «νυμφίων» διὰ τοσούτων αἰώνων[3].

[1] Εἰς τὰς καταλεγομένας ἱερείας θεῶν ἀρρένων, ὧν ἃς παρατεθῶσιν ἐκ τῆς Βοιωτίας Ποσειδῶνος «ἐμπελήμω» ἐν Θήβαις IG VII 2465. καὶ πάλιν Χάροπος ἐν Θεσπιαῖς (πρβλ. κατωτ.), πρόσθες τὴν Διονύσου ***Θυλλοφόρου*** Ditt. Syll.² 598, — ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ***Πρινοφόρου,*** ἀφοῦ ὄνομα πατρὸς μᾶλλον τοῦτο κατὰ Picard Avezou. BCH 1914, 44 ε. — καὶ πάλιν Διονύσου ἐν ἐπιγρ. Πάρου IG XII⁵, 726 καὶ Ἄρεως ἐν τῇ Ἰων. Μητροπόλει Joseph Keil-Premerstein III Reisenbericht in Lydien (1914) σ. 155. Ὡς πρὸς τὰς ἱεροδούλους τοῦ Ἡρακλέους τῶν Ἐρυθρῶν ἐνθυμητέον τὸν παρὰ Στράβ. Θ' 404 ἀποικισμὸν τῆς πόλεως ἐκ τῶν βοιωτικῶν Ἐρυθρῶν.

[2] Ὡς ἡ ἐν Ἐλευσῖνι ἱέρεια τοῦ Πλούτωνος, ἐπιγρ. ΑΕ 1895, 99 Β', 3 ἕνεκα τῆς στενῆς συναφείας του μετὰ τῆς Δήμητρος Foucart Myst. d'El. 220, ἡ ἐν Λαρίσῃ Δήμητρος καὶ Διονύσου IG IX², 573 καὶ ἡ ἐν Λακωνικῇ ***Ἡρακλέους*** καὶ πολλῶν ἅμα θεῶν V¹, 608, 4-5. 589. 9, οὕτω θὰ ἦτο νοητὴ ***ἱέρεια Δήμητρος ἅμα καὶ Ἡρακλέους*** («Ἰδαίου Δακτύλου») ἐν Σπάρτῃ Παυσ. Η' 31, 3 καὶ Μυκαλησσῷ Θ' 19, 5. Ἐν Κορωνείᾳ δ' ὅμως βλέπομεν (IG VII 2876) ***χωριστὴν ἱέρειαν*** Δάματρος (Θεσμοφόρου), ὡς ἐνταῦθα μόνου Ἡρακλέους ὡς ἀκριβῶς καὶ ***ἐν Θεσπιαῖς*** ἄλλη προδήλως ἦτο ἡ ἱέρεια τῆς Δήμητρος (Ἀχαίας) IG VII 1867. 2148 καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Ἡρακλέους πρβλ. κατωτέρω.

[3] Καὶ λοιπὸν ἁπλῶς χάριν τοῦ θείου ἐπιφυλάσσεται καὶ ἡ λατρευτικὴ ἁγνεία ἱερωμένων καὶ μὴ (πρβλ. Fehrle σ. 9 ἑ., 71 σημ. 9 κ. ἀ. π., περὶ δὲ χρόνων πλέον χριστιανικῶν ἰδίᾳ Πατρολ. Migne VI 968 «εὕροις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὅτι ὅμοια νοητέα καὶ περὶ Ἡρακλέους διακονουμένου ἐν Θεσπιαῖς ὑπὸ ἱερείας, ἔχει ἤδη ἐξαχθῆ κυρίως ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Παυσανίου [1], σκανδαλισθέντος μάλιστα προφανῶς ἐν τῇ ὁσιότητι αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἀπιστῶν δικαίως περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ***τοιούτου*** Ἡρακλέους πρὸς τὸν πανελλήνιον, τὸν εὐσεβῆ καὶ χρηστοήθη Καλλίνικον, νὰ εἰκάζῃ καὶ ἐνταῦθα ἄλλον Ἡρακλέα, τὸν ***Ἰδαῖον Δάκτυλον,*** λέγει. Ὅτι ὅμως οὗτος πιθανώτατα ***Χάροψ*** ἐπεκαλεῖτο ***καὶ ἐκεῖ,*** εἰκάζομεν ὄχι μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ καθεστῶτος τῆς ἱερείας ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὁμόροις πόλεσιν, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῆς ***Θεσπικῆς*** ἐπιγραφῆς IG VII 1870 [2], ἐν ᾗ συμπληρωτέον ἁπλούστατα ***τὸ μόνον δυνατὸν*** «ἱέρειαν ***τοῦ Χά[ρο]πος,*** θυγατέρα [δεῖνος τοῦ]... Φερενίκου»· διότι δύο μόνα γράμματα χωροῦσιν εἰς τὸ ῥῆγμα, τοῦ δὲ ἑπομένου σῴζεται ἱκανὸν (Π), ὥστε νὰ εἶναι Π ἀσφαλές.

Εἰκ. 6. Ἐπιγραφὴ ἱερείας Χάροπος Θεσπιῶν

Ἀφοῦ δὲ πλὴν τοῦ Παυσανίου (πολλαχοῦ) καὶ ὁ Διόδωρος παραδίδει Ἡρα

ἂν πολλοὺς τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καταγηράσαντας ἀγάμους ἐλπίδι τοῦ μᾶλλον συνεσεσθαι τῷ θεῷ» -- ὡς δηλ. ῥητῶς περὶ τῆς προμάντιδος τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Πατάρων ὁ Ἡρόδοτος Α 182, ὅτι «κατακληΐεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ», προειπὼν «οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίαν ἀνδρῶν φοιτᾶν αὐτήν», και «τὸν θεὸν ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης»). Ἀχώριστον δὲ καὶ τὸ εἰς τοσαῦτα θρησκεύματα ἐμφανὲς ἢ εἰσθιασθὲν δόγμα τῆς παρθενίας καὶ μητροπαρθενίας.

[1] Θ' 27, 6 «καὶ Ἡρακλέους Θεσπιεῦσίν ἐστιν ἱερόν· ***ἱερᾶται*** δὲ αὐτοῦ ***παρθένος, ἔστ' ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεὼν αὐτήν.*** Αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοιόνδε· Ἡρακλέα ταῖς θυγατράσι Ν' οὔσαις ταῖς Θεστίου συγγενέσθαι πάσαις πλὴν μιᾶς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί· ταύτην δέ, οὐκ ἐθελήσασάν οἱ μιχθῆναι, ***δικάσαι μένειν παρθένον πάντα τὸν βίον, ἱερωμένην αὐτῷ».*** — Ἐγὼ δὲ .. οὐκ ἔστιν ὅπως ἡγήσομαι πιστόν· πρὸς δὲ καὶ τιμωρούμενος ἄλλους ὑβρίζοντας καὶ μάλιστα ὅσοι θεῶν ἀσεβεῖς ἦσαν ***οὐκ ἂν αὐτός γε κατεστήσατο αὐτοῦ ναόν τε καὶ ἱέρειαν ὥσπερ δὴ θεός.*** Ἀλλὰ γὰρ ἐφαίνετό μοι τὸ ἱερὸν ἀρχαιότερον ἢ κατὰ Ἡρακλέα εἶναι τὸν Ἀμφιτρύωνος καὶ Ἡρακλέους ***τοῦ καλουμένου τῶν Ἰδαίων Δακτύλων*** ... ὅπου γε αὐτοὶ (οἱ ***Βοιωτοὶ***) τῆς ***Μυκαλησσίας Δήμητρος Ἡρακλεῖ τῷ Ἰδαίῳ*** τὸ ἱερὸν ἐπιτετράφθαι λέγουσιν» πρβλ. Θ' 19, 5 «Δήμητρος Μυκαλησσίας ἱερόν· κλείεσθαι δὲ αὐτὸ ἐπὶ νυκτὶ ἑκάστῃ καὶ αὖθις ***ἀνοίγεσθαι ὑπὸ Ἡρακλέους·*** τὸν δὲ ***Ἡρακλέα εἶναι τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων».***

[2] Εἰκ. 6. Τὴν ἐπιγραφήν, εἰς τὸ Μουσεῖον Θηβῶν πρὸ ἐτῶν κομισθεῖσαν εἰς δύο τεμάχια καταγεγραμμένα ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 1463 καὶ 1591 χωριστὰ — μάλιστα καὶ διαφορόχροα ἕνεκα διαφόρου προφανῶς τύχης — ἔχει συναρμόσει ἐκ νέου ὁ προκάτοχός μου κ. Κεραμόπουλλος. — Καὶ ἐν IG VII 1739, 4 δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις «ὁ ἐμβὰς τὰν γᾶν τῷ Ἡρακλεῖος τῷ ἱαρῷ τῷ [Χάροπος καταβαλῖ τὰν ἔμβασιν»].

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κλέα, «*'Ιδαῖον*» δῆθεν, οἰκειότερον τοῦ Πανελληνίου πρὸς τὸ γυναικεῖον φῦλον [1], γνωστὴ δὲ καὶ ἐν γένει ἡ ἰθυφαλλικὴ φύσις [2] τῶν «'Ιδαίων Δακτύλων», θαρρούντως δυνάμεθα καὶ περὶ τοῦ Ἡρακλέους Χάροπος ὁμοίαν νὰ εἰκάσωμεν, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἐρύθραις Ἡρακλέους, τοῦ ἔχοντος Θράσσας ἱεροδούλους, ***παρ' ἃς ἄλλη οὐδεμία γυνὴ εἰσήρχετο*** εἰς τὸ ἱερόν [3] (Παυσ. Ζ΄ 5, 8).

Πρὸς τοιαύτην διαφαινομένην φύσιν τοῦ ἐν Θεσπιαῖς Ἡρακλέους Χάροπος, οὗ δηλ. ἐνεργείᾳ εὐκαρποῦσι καὶ γῆ καὶ βοτὰ καὶ γυναῖκες [4], θὰ συνεφώνει καὶ ὁ στενὸς αὐτοῦ σύνδεσμος αὐτόθι [5] μετὰ τῆς Δήμητρος, μεθ' ἧς ἴσως συλλατρεύεται ὡς ἄλλος Διόνυσος ἢ Πλούτων· τὸν σύνδεσμον ἐνδεικνύει ἀσφαλῆ καλὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθ. 2795, δημοσιευμένον ἐν Mél. Perrot σελ. 195 ἑ. καὶ εἰκ. 1 ὑπὸ τοῦ εὑρόντος αὐτὸ ἐν ταις ἀνασκαφαῖς τῶν Θεσπιῶν P. Jamot, ἐν ᾧ παρίστανται ἰσοτίμως Ἡρακλῆς καὶ Δημήτηρ [6].

Ἀλλ' ἀρά γε ταῦτα ἰσχύουσιν ἐξ ἀρχῆς περὶ τοῦ Χάροπος ἢ περὶ τοῦ

[1] Διόδ. Ε΄ 64 «Ἱστοροῦσιν αὐτῶν (τῶν Ἰδαίων Δακτύλων) ἕνα προσαγορευθῆναι ***Ἡρακλέα*** ... σημεια δε ... πολλάς τῶν γυναικῶν ἔτι καὶ νῦν λαμβάνειν ***επωδὰς ἀπὸ τουτου του θεου καὶ περιάμματα*** ποιεῖν, ὡς γεγονότος αὐτοῦ γόητος καὶ τὰ περὶ τὰς τελετὰς ἐπιτετηδευκότος, ἃ δὴ πλεῖστον κεχωρίσθαι τῆς Ἡρακλέους συνηθείας τοῦ γεγονότος ἐξ Ἀλκμήνης».

[2] Πολὺ μᾶλλον ἢ ἡ ἰαματική, ἣν ὑποθέτει ὡς ἀρχικὴν καὶ περι τοῦ Ἡρακλέους τούτου (σοβαρῶς κρητικοῦ θεωρουμένου ὑπ' αὐτοῦ) ὁ Gruppe Gr. Myth. 455 ἑ. Μόνον κάπως ὑπερβολικὰ εξαίρεται ὑπὸ Kaibel: Götting. Gel. Nachr. 1901, 488 ἑ., πολὺ δ' ἔτι θαυματουργότερον ἀποδίδεται αὐτοῖς ἡ πατρότης παντοίων νεωτέρων δαιμόνων (Σατύρων, Σιληνῶν, Κενταύρων, Fratrum Arvalium ὑπὸ Milani: Studi e Mater. 2. 51 ἑ. 181 ἑ.

[3] Οὕτως ἑρμηνεύονται καὶ ἡ παροιμία (ἐκδ. Gaisford 304) «γυνὴ εἰς Ἡρακλέους οὐ φοιτᾷ» καὶ ἡ επωνυμία Ἡρ. ***μισογύνου*** ἐν Φωκίδι (Πλουτ. π. τ. μὴ χρᾶν τ. Πυθ. 20 = Ἠθ. 403 F), - ἐξ ἀντιστρόφου ἀποτελέσματος μιας κατὰ βάθος ἰδιότητος· ὁμοίως (ἐκ ***θηλυκου*** παλαιότερον ἱερατείου) ἐξηγεῖ ὁ Fehrle καὶ τὰ περίεργα τῶν Κώων: Πλουτ. Κεφ. Ἑλλ. 58 «ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἱερεὺς ἐν Ἀντιμαχείᾳ γυναικείαν ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα κατάρχεται τῆς θυσίας»· τὰ εφεξῆς «τας νύμφας οἱ γαμοῦντες — (τῶν γάμων ἐκεῖ τελουμένων ἐν τῳ Ἡρακλείῳ) — δεξιοῦνται γυναικείαν στολὴν περιθέμενοι» συνήθως μεν (καὶ Nilsson: Gr. Feste 452 ἑ.) νοοῦνται ὡς προφύλαξις ἐξαπατητικὴ «τῶν δαιμόνων» (ὡς τόσα ὅμοια ἔθιμα: Gruppe σελ. 903 σημ. 3)· ἀλλ' ἴσως δὲν ἦτο τελείως εξωτικὸς ὁ «δαίμων», ἀφοῦ τῳ Ἡρακλεῖ ἡτοίμαζον «ξενισμὸν» καὶ στρωμνὴν ἐπεφύλασσον κενήν· Ziehen Leg. sacr. 144 B 23 και C 25.

Περὶ Ἡρακλέους ὡς ἀληθοῦς πλέον ***προστάτου τοῦ γάμου*** — καὶ «δεσμοῦ Ἡρακλείου» τῆς νυμφικῆς ζώνης — παρὰ Ῥωμαίοις ἰδὲ παρὰ Roscher: Myth. Lex. I[2] 2948.

[4] Περὶ Ἡρακλέους ***καρποδότου***, παρὰ Ῥωμαίοις κυρίως, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἤδη (***Μήλωνος*** Ἡρ.) πρβλ. Roscher Myth. Lex. I[2] 2157 καὶ 2963 ἑ. Kaibel ἔ. ἀ. καὶ κυρίως Harrison: Prolegom. 368. 371 καὶ τὰ ἀπὸ σελ. 366 περὶ τοῦ ***ῥοπάλου ὡς φαλλοῦ μαγικοῦ*** ἀρχικῶς (δαίμονος τῆς εὐφορίας), ὃ ἤδη Cook: JHS 1894. 115.

[5] Ὡς καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει Παυσ. Η΄ 31, 3 «ἔστι και Ἡρακλῆς παρὰ τῇ Δήμητρι ... τοῦτον τὸν Ἡρακλέα τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων Ὀνομάκριτός φησιν ἐν τοις ἔπεσιν»· ἀλλὰ καὶ ἐν Μυκαλησσῷ, εἴδομεν. Πρβλ. Kaibel ἔ. ἀ. 506 ἑ.

[6] Ἂν καὶ φαίνεται ἀντιστατοῦν τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν ταις ἐπιγραφαῖς ἔχει ἑκάτερος ***ἱέρειαν χωριστήν***, ἐν μὲν Κορωνείᾳ ῥητῶς IG VII 2876 ἡ ***Θεσμοφόρος***, ἐν δὲ Θεσπιαῖς (αὐτ. 1867) ἡ ***Ἀχαία***.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡρακλέους; τότε δὲ τίς ἡ ἀρχικὴ φύσις τοῦ Χάροπος; Καὶ ὁ μὴ Εὐθύδημος θὰ ἐρωτήσῃ εὐλόγως «ὁ Χάροψ Ἡρακλῆς ἢ ὁ Ἡρακλῆς Χάροψ;».

Ἤδη ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μνημονεύεται ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπιγραφαῖς δεκάκις μὲν ***ὁ Χάροψ ὁ Ἡρακλῆς***[1], μόνον δὲ ἅπαξ ὡς «***ὁ Ἡρακλῆς ὁ Χάροψ***» εἶναι καταφανὲς ὅτι ὁ Χάροψ δὲν εἶναι οὔτ' ἐπίθετον ἁπλοῦν ἢ «ἐπίκλησις» τοῦ Ἡρακλέους — μολονότι καὶ οὕτω θὰ ἦτο σπουδαῖον, ἅτε πιστούμενον ***ἐξ ἱεροῦ,*** ἔνθα τὰ nomina sunt numina ὡς ἀληθῶς, καὶ οὐχὶ ἐκ ποιητοῦ τινος — οὔτε ἀναπόσπαστον τοῦ Ἡρακλέους ἀνέκαθεν, οὐδὲ ἐτυμολογητέον λοιπὸν ἐξ ἰδιότητός τινος τοῦ Ἡρακλέους, π. χ. τῆς ***χαρᾶς*** ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐκ τοῦ Ἅδου ἐπανόδῳ, ὡς ἤθελεν ὁ O. Müller (Dorier I² 423)· πολὺ μᾶλλον ἐμφανίζεται ὡς ***δαίμων ἰδιαίτερος*** ὁ Χάροψ, συνεζευγμένος μόνον ὡς ἀρχαιότερος καὶ ἀγνωστότερος μεθ' Ἡρακλέους νεωτέρου ἐπήλυδος[2] εἰς δισυπόστατον ***Ἡρακλέα Χάροπα,*** ἀκριβῶς ὅπως ὁ γείτων ***Τροφώνιος Ζεὺς*** καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι[3], μάλιστα δὲ ὄχι ἀκόμη «ἀπερροφημένος» ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους[4], ἀφοῦ καὶ ***προτάσσεται*** τὸ πλεῖστον.

Τὸ ἰδιοφυὲς τοῦ Χάροπος ἄλλως διαδηλοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου καὶ τοῦ συναφοῦς πρὸ πάντων μύθου, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ἐξεταζομένου ἐτύμως καὶ ἐν σχέσει πρὸς ἀμφότερα· εἶναι τόσον ἀρχαιοπρεπὲς τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ***Λαφύστιον*** καὶ τοσοῦτον ὅμοιον πρὸς τὰς ἐξ ἀπηρχαιωμένων ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις θείων ἐπιθέτων τοπωνυμίας ἐκείνας Ἀκακήσιον, Λώτιον, Κηρύκιον, Ταυρομένιον κλπ. (Gruppe: Gr. Myth. 750 ἑ. πρόσθες ***Θούριον*** καὶ ἄλλα παρὰ Fick: Bezz. Beitr. 21, 248 ἑ.) καὶ τόσον ἐναργῶς ἐνδείκνυται ὑπ' αὐτοῦ ***δαίμων λαφυστά(ς),*** ὥστε καὶ ὁ γείτων ***Χάροψ,*** ἔστω καὶ χωρὶς οἴκων τοῦ κυρίου «Λαφυστίου» θεοῦ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐπιγραφῆς, ἀνα-

---

[1] Α 12. Β 8. Γ 59. Δ γ' 18 (τῶ Χάροπος τῶ Ἡρακλέος). — Α 27. 60. Β 31. Γ 20. 48. Δ α' 3 (τῦ Χαροπι τῦ Ἡρακλῖ δοτ.). Ἀμέσως ἐναργὲς τὸ διφυὲς (ἢ ἡ θεοκρασία προκατόχου καὶ διαδόχου) ὅσον καὶ «τοῦ Διὸς **τοῦ** Τροφωνίου» IG VII 3077.

[2] Ὡς εἶχεν ἤδη φωτεινῶς προεικάσει ὁ καὶ τὸν ὅλον Ἡρακλέα ἐκ νέου ἀποκαλύψας ἡμῖν Wilamowitz εἰς Εὐρ. Ἡρακλέα I² σελ. 34 σημ. 671, σημειώσει περιεχούσῃ δυνάμει σχεδὸν τὴν ἑπομένην μυθολογικὴν ἐκδοχὴν τοῦ Ἡρακλέους Χάροπος.

[3] Π. χ. Ζεὺς Ἀρισταῖος, Ζεὺς Σωσίπολις ἐν Μαγνησίᾳ (ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Παυσ. Ϛ' 20, 2 ἀκόμη ἁπλῶς Σωσίπολις δαίμων. Ἰδὲ νῦν Harrison Proleg. 241 καὶ 154). Ἡρακλῆς Μάντικλος ἐν Μεσσήνῃ (Παυσ. Δ' 23. 10, δῆθεν ἐκ τοῦ ἱδρύσαντος). Ἄρτεμις Εἰλείθυια (οὕτως ἀείποτ' ἐν βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὄχι Εἰλ. ἁπλῆ) Ποσειδῶν Ἐρεχθεύς, Ἀπόλλων Πτῷος διάδοχος ***ἥρωος*** Πτώου (BCH 1898 σελ. 244 ἑ.) καὶ Πύθιος Πύθωνος δαίμονος κλπ. Πρβλ. Gruppe: Gr. Myth. 1093 ἑ.

[4] Εἶναι ὅμως ἤδη μᾶλλον ***Ἡρακλῆς*** ὁ κύριος, ἀφοῦ καὶ ***μόνος*** ἀναγράφεται ἐν Α 68. Οὐδέτερος ἀναφέρεται Β 57 ἑ. ἐξαρκοῦντος εἰς τὸν ἀφιερωτὴν τοῦ ***ἀντίθειτι,*** ὡς ἀρκεῖ καὶ εἰς ἡμᾶς τοῦτο πρὸς πίστωσιν ***ἱεροῦ*** ἐνταῦθα. Τοὐναντίον ἐν τῇ Θεσπικῇ ἐπιγραφῇ VII 1870 (ἄνωτ. εἰκ. 6) λέγεται ***ἀκόμη Χάροψ ἁπλοῦς*** καὶ μᾶλλον λοιπὸν ***τούτου*** ζητητέον τὴν ἰδιότητα, εἰς ἣν συνηρτήθη ἡ ἔπηλυς λατρεία Ἡρακλέους ἐν τῷ Λαφυστίῳ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

γνωρίζεται εὐκόλως ὡς ἀδελφὸς γνήσιος καὶ συνάρχαιος — «μινυακοῦ» στρώματος, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἀγγειολόγος — ἢ καί τι πλέον, ὡς εἷς καὶ **ὁ αὐτός ποτε** καὶ ἑνιαίου ἱεροῦ κάτοχος· εἶναι τοῦτο, ἐνθυμητέον καλῶς, κατὰ Παυσ. Θ΄ 34, 5 **εἴσοδος τοῦ Ἅδου, «Χαρώνειον»** λοιπὸν ἢ **«Πλουτώνιον»**, τὸ βοιωτικόν, ἐν τῶν πολλῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μ. Ἀσίαν, χάσμα γῆς ἢ σπήλαιον ἢ πηγὴ μυστηριώδης τοὐλάχιστον [1] ἀφοῦ ἐνταῦθα κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἀνήγαγεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Κέρβερον. Ἂν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις **λαφύσσωσιν** οἱ κύνες καὶ θῆρες μόνον, ἀλλὰ οἱ δαίμονες διῆλθον πασιγνώστως στάδιον **θηριομορφίας,** ὁ δὲ τοῦ Θανάτου καὶ ἐξαιρετικῶς πάμπολυ κατόπιν ἐξακολουθεῖ νὰ σπαράσσῃ ἢ τρώγῃ τοὺς νεκρούς, ὡς κύων ἢ λέων **χάροψ** ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, **Χάρων** (καὶ μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν, ὡς Χάρος)· — ὥστε τὸ **ἱερὸν** ἡμῶν, πρὶν γίνῃ Ἡράκλειον, ἦτο ἀληθὲς **Χαρώνειον** ἢ **Λαφύστιον**· τὸ δεύτερον ὄνομα ἐξηκολούθει νὰ φέρῃ δι' ὅλης τῆς ἀρχαιότητος ὁ τόπος — δῆθεν ἐκ **Διὸς Λαφυστίου** [2] Παυσ. Θ΄ 34, 5. Ἡ ἐφεξῆς ἐν συναιρείᾳ ἀνάπτυξις τούτων, ὀλίγα προσθέτουσα εἰς τὰ ὑπ' ἄλλων ἐν ἄλλαις εὐκαιρίαις ἠκριβωμένα, δὲν ἔχει κἂν πρωτοτύπου μυθολογικῆς **ὑποθέσεως** ἀξίωσιν.

Τὴν ἀρχικὴν ταυτότητα τῶν ὀνομάτων **χαροπὸς - χάροψ - χάρων** ἔχει μὲν διεξέλθει ὁ Leo Meyer (Gr. Etym. III 302) παραβάλλων καιρίως τὰ παράλληλα **αἴθοψ - αἴθων** καὶ ὁμοίως χρῶμα ἐνορῶν ἐν παντὶ χαροπῷ (κιτρινόφαιον ὡρισμένως), ὡς ἄλλως καὶ ὁ Siecke ἐν Götterattr. 144, παραβάλλων οὗτος τὰ Τρίοψ, Κύκλωψ, Κέκροψ, Πέλοψ, μέροψ καὶ **ὄψιν** πελιδνωπὴν ὑπονοῶν, κυροῖ δὲ καὶ ἡ γνωστὴ χρῆσις αὐτῶν· τὸν παρ' Ὁμήρῳ (λ 611), Ἡσιόδῳ καὶ ἄλλοις **χαροπὸν** λέοντα ὀνομάζουσι **χάρωνα** καὶ ὁ Εὐφορίων (Πλουτ. συμποσ. Ε΄ 677[a]) καὶ ἔτι πρὸ αὐτοῦ οἱ Μακεδόνες ῥητῶς (Σχόλ. Λυκόφρ. 455), — ἴσως καὶ ἄλλοι κατὰ τὰ Ἡσυχ. λ. **χάρων** «ὁ λέων ἀπὸ τῆς χαροπότητος»· ἄλλος δὲ Ἀλεξανδρῖνος ποιητὴς καὶ σύγχρονος, ὁ Λυκόφρων, ἀποδίδει τὸ ἐπώνυμον **χάρων** εἰς δεινοὺς λεοντώδεις ἥρωας, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν **Ἡρακλέα,** τὸν Κύκλωπα [3], — προευ-

[1] Περὶ ὧν Preller-Rob. Gr. Myth. 8. 18. Waser: Charon etc. 61 ἑ. Gruppe 815 ἑ. Πολίτης Μελέ. 297 ἑ.

[2] Ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ «Ζεὺς» οὗτος **ὑστερογενῶς** ἔχει κατάσχει τὴν θέσιν τοῦ σκοτεινοῦ προκατόχου, συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἀναμνήσεων ἀνθρωποθυσιῶν (τῶν τέκνων ὑπὸ τοῦ Ἀθάμαντος Παυσ. Θ΄ 34, 5) ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μυστηριώδους τρόπου, καθ' ὃν περιφράζεται ὑπὸ Παυσ. ἐν Α΄ 24, 2 «θύσας ὁ Φρίξος τὸν κριὸν ὅτῳ δὴ θεῶν, ὡς δὲ εἰκάσαι **τῷ Λαφυστίῳ καλουμένῳ** παρὰ τοῖς Ὀρχομενίοις» Ἔχει τόσους ἄλλους καθαιρέσει ὁ Ζεὺς ἀπὸ θρόνων παρὰ τὸν Κευθώνυμον τοῦτον καὶ τὸν Τροφώνιον! — Ἐνθυμητέον ὅτι ἐν τῷ πλησίον Ἰτωνίῳ ἦσαν κατὰ Παυσ. Θ΄ 34, 1 **Διὸς** καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα, ἀλλὰ κατὰ Στράβ. Θ΄ σ. 411 ῥητῶς «τῇ Ἀθηνᾷ συγκαθίδρυται **ὁ Ἅιδης** κατά τινα μυστικὴν αἰτίαν»· ὥστε **ὁ χθόνιος Ζεὺς** λατρεύεται συντόνως ἐδῶ· ὅτι τέλος προσεφέροντο καὶ τῷ ἀδελφῷ τῆς θεσσαλικῆς Ἅλου **«Διὶ Λαφυστίῳ»** ἀνθρωποθυσίαι ποτὲ κατὰ τὰ Ηρ. Ζ΄ 197· ἰδὲ κυρίως Frazer Gold. Bough II 37. Παρίστατο δὲ ἴσως ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ Ἀγορακρίτου ἐκείνῳ ὁ χθόνιος Ζεὺς ὁμοίως τῷ παρὰ Farnell: cults I 105 πίν. Ic.

[3] Ἀλεξ. 455 **χάρωνος** ὠμηστοῦ δορὰ (Ἡρακλέους, ὃν καὶ **λέοντα** αὐτὸ τοῦτο καλεῖ 459)· αὐτ. 261 **αἰχμητὴν χάρωνα** τὸν Ἀχιλλέα. 660 **μονόγληνον χάρωνα** τὸν Κύκλωπα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ρῶν πιθανώτατα και αυτὸς καὶ ὁ Εὔφορ. τὰς προσηγορίας, ως καὶ τὴν ὕλην ἐν γένει τῆς λογίας αὐτῶν ποιήσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔπος. Ἀλλὰ τὸ **χαροπὸς** ἐξ ἄλλου γνωστὸν ὅτι καὶ ἐπὶ τὸν δεινὸν θεόν, τὸν Ἄρην, μεταφέρεται (ὡς «δεινόφθαλμον»[1] ἢ πυρόφθαλμον» κατὰ τὴν συνήθη ἑρμηνείαν τοῦ Curtius ἐκ √ ghar — φλὸξ) ἐν τῇ γνωστῇ ἐπιγραφῇ τῆς Κερκύρας IG IX[1] 868. Καὶ πάλιν ἐκ παραλλήλου εἶναι μεν και **κυνῶν** κοσμητικὸν επίθετον γνωστὸν τὸ **χαροπός**[2], ἀλλα καὶ **Χάρων** ὄνομα φέρει κύων ἐν ἀγγειογραφία θήρας Καλυδωνίου κάπρου CIG 8139. Κυων δὲ τέλος τοῦ Ἀκταίωνος φέρεται **Χάρων** μεν παρ' Αισχύλω (Πολυδ. Ε΄ 47), **Χάροψ** δὲ παρ' Ὑγίνω: Fab. 181.

Ἐξ ἄλλου τὸν δαίμονα τοῦ θανάτου καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν προϊστορικων χρονων θὰ ἐφαντάσθησαν πάντως **κυνόμορφον**[3] καὶ **λεοντόμορφον**[4], ὡς σαρκοβόρον ρητῶς λέγουσιν οἱ «ἐξηγηταὶ τῷ Παυσανίᾳ Ι΄ 28, 7 τὸν ἐζωγραφημένον ἐν τῇ Νεκυίᾳ τῆς λέσχης τῶν Κνιδίων ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου **Εὐρύνομον**[5] καὶ ὡς φαντάζονται μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων **λέαιναν και κυνα** τὴν Ἑκάτην (π. χ. Πορφ. π. ἐγκρατ. 3. 17. 4, 16. Pap. Paris. V 1434 εἰνοδία **κύων μέλαινα** καὶ «λυσσῶπις σκυλάκη Ὀρφ. Λογ. 978 κλπ.) καὶ τὴν συγγενῆ ἐτύμως φόνισσαν - Ἄρτεμιν· αὕτη ὄχι μόνον τοσάκις ὡς **θηρῶν πότνια** παρίσταται καὶ λέγεται οὐδ' ἔχει μόνον ιερὸν ζῶον τὴν λέαιναν ἐν Ἀμπρακίᾳ[6], ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο λέαινα ακούει Ἰλ. Φ 482 παρὰ τῆς Ἥρας

ἐπεί σε **λέοντα** γυναιξὶ
Ζεὺς θῆκεν και ἔδωκε **κατακτάμεν ην κ' ἐθέλησθα**

[1] Ἐνω τοῦ ἐρωτύλου ποιμένος τα ὄμματα, τὰ παρὰ Θεοκρ. Κ΄ 25 «χαροπωτερα πολλὸν Ἀθάνας και τα τοῦ **χαροπου** Γανυμήδους αὐτ. ΙΒ΄ 35 φαίνονται ἁπλῶς ἤδη:— φωτεινά, πλήρη λάμψεως, αν μὴ καὶ παρητυμολογημένα πρὸς τὴν **χαράν**, γελαστά.

[2] Π. χ. Λυρ. απ. Bergk[3] 101· καὶ εν επιγραφῇ Μυτιλήνης R. Arch. 1904, 505 περὶ κυνὸς παρισταμένου «επεστι δ' ὀδι **χαροπός**».

[3] Πρβλ. μετά τὰ θεμελιωδη τοῦ Roscher ἐν Sachs. Ber. 1896, 25 ἑ. καὶ ἔπειτα Myth. Lex. αρθ. Kyon περὶ τοῦ κυνός, ὡς εμφανίσεως ἐν γένει χθονίων δυνάμεων, τὰ τελευταῖα τοῦ Malten ἐν Arch. Jb. 1914, 236 ἑ. Γνωστὸν ὅτι καὶ μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἡμετερῳ λαῳ δαιμονικὸς εἶναι ὁ κύων καὶ ὡς κυνοειδῆ φαντάσματα πλανῶνται κατ' αὐτὸν εἰς τὰ νεκροταφεια αἱ ψυχαὶ Τούρκων καὶ ἀβαπτίστων. Πρβλ. Ν. Πολίτου Παραδόσεις αριθ. 586 - 89 καὶ σημ. καὶ παραπομπὰς εἰς ἀριθ. 586.

[4] Θεμελιώδη τὰ τοῦ Usener: de Iliadis carm. Phocaico 33 ἑ. = νῦν Kl. Schriften 444 ἑ. παραβάλλοντος τὰ τῶν Σημιτῶν καὶ αὐτῆς τῆς Η. Γραφῆς περὶ τοῦ λέοντος ὡς δαίμονος τοῦ Ἅδου· ἀλλὰ πρβλ. καὶ μιθραϊκῶν μυστηρίων λεοντοκέφαλον δαίμονα, συγγενῆ τω θεῷ τοῦ ζόφου Ahriman» Proceed. of soc. of bibl. arch. τόμ. 34, 4, πίν. 7 - καὶ τὸν ἄλλως ὄχι ἀκόμη τελείως σαφῆ μυκηναϊκὸν παρὰ A. Cook ἐν JHS 1894, 110 ἑ., ου ευστοχος ἡ ὑπόμνησις καὶ **κρηνοφύλακος** λέοντος ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ σχετισμὸς τῶν λεοντοκρούνων κλ. πρὸς χθονιας δυνάμεις πιθανός. Πρβλ. νῦν καὶ τους γλυπτοὺς Τιρυνθος ΑΔ 1916 Παρ. 15

[5] Παρὰ τὸ μέγα ὄνομα ὁ «δαίμων τῶν ἐν Ἅδου ... **τὰς σάρκας περιεσθίει** τῶν νεκρῶν μόνα σφίσιν απολείπων τὰ οστᾶ» = **αὐτὸς ὁ Θάνατος** κατὰ Robert. Nekyia 61.

[6] Ἀντ. Λιβ. § 4. οὐ **αἴτιον ἐκ τῶν ὑστέρων** τὸ Αἰλ. π. Ἱστ. ΙΒ 40, ὅτι δῆθεν διέσπασε τὸν τύραννον Φαΰλον. Λεων παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι καὶ ἐν Θήβαις καὶ ἐν Θήρᾳ Gruppe: Gr. Myth. 1277, 10.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πρβλ. τὴν ὁμοούσιον ***Σκύλλαν,*** τὰς ***Ἐρινῦς*** κύνας· τοσάκις, τὴν ***Ἄιδος κυνέην*** — καὶ τὴν σχετικὴν τοῦ Τυρρηνικοῦ ***λυκῆν*** π. χ. ἐν εἰκ. Dar.-Sagl. 2772 καὶ 5828, τὸν πολλαχῶς χθόνιον ***Διονυσον ὡς λέοντα*** Gruppe 462 σημ. 2 καὶ τους απείρους ***ἐπιτυμβίους λέοντας,*** εμβλήματα βέβαια χθονίων δαιμόνων (Collignon: strena Helbig. 41 ἑ. και Statues funer. 42 ε. 88 ἑ. 226 ἑ.) ὡς καὶ τὰς ὁμοιας ***λεοντόσφιγγας*** Ilberg παρὰ Roscher αρθ. Sphinx σελ. 1391. ἀλλὰ και τὴν ἐκ τυχης ἴσως μόνην σῳζομένην ἐπιτυμβίαν καταπάλαισιν τοῦ λέοντος βέβαια τοῦ θανάτου ἐν ἀναγλύφῳ καππαδοκικοῦ τάφου τοῦ Terelik-Kalessi [1]. — Διότι και ὁ λέων ἐπέζη, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν διηγήσεων περὶ Νεμεαίου, Κιθαιρωνίου και τόσων ἄλλων, πάντοτε ἐν τῇ ***ἀναμνήσει*** τουλάχιστον τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὴν αρχαιότητα [2], ἐνῷ σήμερον εἰκότως μόνος δαιμονικὸς παραμένει ἐν τῷ ἡμετέρῳ λαῷ ὁ κύων. — Και πῶς ἄλλως ἢ ὡς κυνόμορφον ἢ λεοντόμορφον θῆρα θὰ ἐνόει τὸν Ἄδην ἡ Κλυταιμήστρα παρὰ Σοφ. Ἠλ. 542 λέγουσα

ἢ τῶν ἐμῶν ***Ἄδης*** τιν' ἵμερον τέκνων
ἢ τῶν ἐκείνης ειχε ***δαίσασθαι*** πλέον.

ἢ ὁ Λημῶναξ τὸν Χάρωνα π. Λουκ. Λ. 45 Χάρον μ' ἔδακεν (ὄχι ολως ἀστείως, ἀλλὰ φυσικὰ ***λαϊκῶς*** [3] λέγων), ὁ κωμ. Ἀντιφάνης κατασπᾷ τοῦ σκέλους (ὁ ***Χάρων,*** ἀκριβῶς ὡς ὁ Κέρβερος «ἐσθίει ὅν κε λάβησι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα Ἡσ. Θε. 779 — ἢ λαμβάνει ὀδὰξ» τοὺς αποθνήσκοντας Παλ. Ἀνθ. Ζ' 116 Stadtmull. κλπ. κλπ. Ἴδε Waser: Charon περὶ τέλη. Ὥστε οὐ μόνον ὁ Κέρβερος μέχρι τέλους, ἀλλὰ καὶ αὐτός ποτε ὁ μεγαλωνυμος καὶ διοειδὴς ἄναξ τῶν χθονίων (***Ἀίδης*** — τῆς ***αἴας*** κύριος κατὰ τὴν φωτεινὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Wackernagel) ὑπῆρξέ ποτε κύων, ἀπὸ λέοντος ἴσως, ἂν καὶ ἐν τῃ ἱστορικῇ βασιλεία του διατηρεῖ μόνην τὴν ***κυνῆν*** πλέον, καὶ κύνα θυρωρον ανακτόρων ἀκριβῶς τον καθυστερημένον Κέρβερον (παρ' Ὁμ. ἀνώνυμον ἔτι «***κυνα στυγεροῦ Ἀίδαο***»).

[1] Προχείρως ἐν Springer-Michaelis, Altertum[10] σελ. 79 εἰκ. 179. Και ὁ ἐπὶ του ἐν Σπαρτη δηθεν ταφου τοῦ δακτυλου τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἀποδηχθέντος ὑπὸ τοῦ Νεμεαίου, παραδιδόμενος ὑπὸ Πτολ. Χέννου παρα Φωτιῳ (βιβλ. 147 Bekk.) «λίθινος λέων» ὅμοιον σκοπὸν θὰ εἶχεν αρχικῶς και παρήγαγεν αὐτὸς τὸν μῦθον ὡς αιτιον.

[2] Και πειθων δὲν πείθει τελειως ὁ Keller ἐν ant. Tierwelt I 35 ἑ. συμπεραίνων ἐκ τῆς πιστοποιήσεως μονον προκατακλυσμιαίων λειψάνων τοῦ λέοντος ἐν Ἑλλάδι ὅτι και πρὸ Ὁμήρου ἤδη εἶχεν ὅλως ἐκλιπει ἐκ τῆς ελλ. χερσονήσου, ὅτι δε αἱ παρ' αυτῳ θαυμασται ἐκ τοῦ ζώου παραβολαι αποδοτέαι εἰς την μικρασιατικὴν τοῦ επους κοιτίδα, — ἀφοῦ, λέγει εὐστόχως, καὶ ὡς ἱερὸν ζῷον τοῦ Διος δεν εμφανίζεται ὁ λέων ὡς θα προσεδόκα τις καὶ ὡς εἶναι ὄντως τῆς Ῥέας· ἀλλα τότε πῶς δὲν απορρίπτει ουδὲ αυτος τὴν γνωστὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδ. Ζ' 125 περὶ λεόντων ***ἐν Μακεδονία*** ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν καμήλων τοῦ Ξέρξου ἐπικυρουμένην καὶ ὑπὸ Ἀριστοτέλους (ἱστ. ζ. Γ 31, 519ᵃ), καὶ μόνον δέχεται τούτους ὡς «***τα τελευταῖα ἐν Εὐρώπῃ λείψανα,*** παρακολουθήσαντας» κλπ. Πρβλ. Wilam. εἰς Ἡρ.[2] II 44 καὶ 49.

[3] Ὡς κατ' οὐσίαν καὶ ἡμεῖς ὅτι τρώγει τοὺς νεκροὺς ο Χάρος. Ἴδε Πολίτου Μελ. Β' 252

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τὸ ὁμογενὲς μάλιστα ***Χάρωνος*** καὶ ***Κερβέρου*** ὁ Radermacher ἐνορᾷ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐτύμῳ τῶν ***χάρων - χάροψ*** κλπ., ἐκ τοῦ √ ***χαρ*** -άσσω[1] παράγων καὶ διὰ τοὺς ὀξεῖς λοιπὸν ὀδόντας (ὡς καὶ τὸν ***καρχαρίαν***) ἐξηγῶν πάντα ἐκεῖνα ὡς ἁπλῶς = ***καρχαρόδοντας*** κύνας κλπ. (Wiener Stud. 1912. 28 ἑ.). ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῦ ***Χάρωνος*** ὄνομα φέρει πως ὁ Κέρβερος, ὅσωθεν ἐν ἐπικλήσει τινὶ πρὸς αὐτὸν μτγν. ἐκ τῆς Berl. Phil. W. 1912. 4:

στυγνοῦ σκότους ἕδρασμα, ***χάρχαρον*** στόμα, (οὕτω [2])
σκύλλαξ δρακοντέλιξε, τρικαρανοστρεφής'.

Ὁπωσδήποτε τὸ χάρων ἐπεκράτησε ***βραδύτερον*** νὰ σημάνῃ τὸν γνωστὸν ***πορθμέα*** τῶν ψυχῶν, ὃν εἶχε μὲν παραγάγει πάλαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐνιαίου ποτέ, δαίμονος τοῦ θανάτου ἡ λαϊκὴ πίστις[3] καὶ ἐξαρτύσει τελειότερον τοῦ δυτικωτέρου συναδέλφου του ***Νέσσου***[4] πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἀλλὰ υἱοθετήσασα καὶ ἡ ἐπίσημος ποίησις ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος (ἡ Μινυὰς κατὰ Παυσ. Ι' 28, 2 τὸ πρῶτον) ἀνήγαγε μετὰ τῆς τέχνης μέχρι τῶν κόλπων τῆς Λόξης καὶ τοῦ Λουκιανοῦ ὄχι μικρὸν συνυφώσαντος· ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς Χάροψ παρέμενε φυτοζωῶν ἐν τῇ προβοιωτίῳ ἀκόμη θέσει καὶ καταστάσει φρουροῦ Λαφυστίου τὸ πολὺ ὀψίμως ἀνθρωποειδοῦς. — τὸν δὲ ἔτι πρεσβύτερον ***Ἀίδην*** ἀναβιβοῦσα τύχη ἔτι λαμπροτέρα κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἀμείλιχον ἠδ' ἀδάμαστον βασιλέα τῶν σκιῶν, βαθμηδὸν ὅμως εἰς φιλάνθρωπον ἄνακτα ***Πλούτωνα*** μετεμόρφωσεν (ἐν Ἀθήναις, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῶν τραγικῶν).

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐνέσκηπτε καὶ ἐνταῦθα, μετέωρον ἀπρόσκλητον καὶ ἀνεξόρκιστον, Ἡρακλῆς ὁ ***Παλαίμων***[5] με ῥόπαλον καὶ λεοντῆν καὶ ὄρεξιν

[1] Ἡ κατάληξις -***οπος***, ὁμολογητέον, δὲν θὰ ἠναντιοῦτο ἤδη ὁ L. Meyer προσθέτων τὸ ***ποδαπος***, ***ἐχθοδοπος*** κλπ.

[2] Ἔτι δὲ περαιτέρω χωρῶν ὁ Leaf (εἰς Ἰλ. Λ 222) παράγει καὶ αὐτὸ τὸ ***χάρμη***, πρὸς ὃ σχετίζει ἀκόμη ὁ Bechtel Lexil. Hom. 332 τὸ ***χαροπός***: ὁ βλέμμα φιλοπόλεμον ἔχων, λέων ἀλκὶ πεποιθώς, ὄχι ἐκ τοῦ χαρ-ά, ἀλλ' ἐκ τοῦ ***χαρ-άσσειν***, ἐπειδὴ καὶ ***ἐπιδορατίδα*** μαρτυρεῖται σημαῖνον παρὰ Στησιχόρῳ καὶ τὰ ***ἄγχαρμος, σιδηρο(-χαλκο)χάρμας*** οὕτως θὰ ἡρμηνεύοντο ἁπλούστερον ἔκ τινος ***χάρμη*** = χάραγμα, νύγμα καὶ ἔπειτα μάχη· τὸ δὲ Ν 82 ***χάρμη γηθόσυνοι***, τὴν σφιν θεὸς ἔμβαλε θυμῷ θεωρεῖ ὡς ἐκ παρετυμολογίας ἤδη. Ἰδίᾳ περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ***ἄγχαρμον*** τὴν λόγχην ἄνω ἔχειν Ἡσυχ. πρβλ. Hoffm. Maked. 87.

[3] Πρβλ. κυρίως τὰ πυκνὰ καὶ περιεκτικὰ τοῦ Wilamowitz εἰς Εὐρ. Ηρ. I² 34, σημ. 67· ὅτι ὅμως καὶ ἡ μορφὴ τοῦ γηραιοῦ ψυχοπομποῦ ***πορθμέως*** ἦτο ἤδη κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ***λαϊκή***, κατέδειξεν ἡ ὑπὸ Furtwängler ἔπειτα δημοσιευθεῖσα ἀγγειογραφία Arch. f. Relig.-W. 1905, 197 ἑ. = νῦν Kl. Schrift. II 126. Καὶ τὸ ἔπος λοιπὸν υἱοθέτησεν ἁπλῶς ταύτην, προσθὲν ἴσως τὸ δάνειον ὄνομα ***Χάρων*** (πρβλ. Radermacher Wien. Stud. 1912, 31), ὅπερ ὅμως ἐξηκολούθησεν ὄχι μόνον παρὰ Τυρρηνοῖς (Waser 72 ἑ. — Charun) ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ***λαῷ*** μέχρι σήμερον νὰ δηλοῖ αὐτὸν τὸν ἀρχικὸν ***Θάνατον***· πρβλ. Σουίδ. Χ. Χάρων· ὁ Θάνατος, καὶ τὴν θεμελιώδη περὶ τοῦ νεοελλ. Χάρου μελέτην Πολίτου (Μελ. Β' τόμ.).

[4] ***Νέκ-τος*** = νεκυοστόλος; κατὰ Gruppe Gr. Myth. 117.

[5] Τὴν παραδεδομένην ἐπωνυμίαν (Gerh. Auserl. Vas. II 105, 67) ἐκύρωσεν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ***Κορωνείας*** IG VII 2874 ***Ἡρακ]λεῖ Παλαίμονι*** κλπ. (ἐν τῷ λίθῳ βλέπομεν καὶ τὸ Λ τοῦ ΗΡΑΚ]ΛΕΙ σῳζόμενον). Ἡ ἐκ παραδόσεως τοσούτῳ ἀσφαλεστέρας, ὅσον καὶ περιεργοτέρα, ἑρμηνεία τοῦ Σχολ. εἰς Λυκόφρ. Ἀλεξ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μάχιμον πρὸ πάντων, ἀκούραστον, ἀδιάκριτον κατὰ παντὸς ἀνταίου · Βοιώτιος καὶ αὐτὸς — ἢ καὶ πρωτοβοιώτιος — γνησίως, μάλιστα κωμιδῇ Βοιώτιος τὰς μεθόδους κατὰ τὸν οἴκοθεν γνωρίζοντα Πλούταρχον, ἀπὸ τῶν θηβαϊκῶν ἔτι σπαργάνων δρακοντοπνίκτης καὶ ἐδῶ προπονημένος φροντίδι τῆς Ἁλιαρτίας Ἀλκμήνης ἐκ παίδων περὶ πᾶσαν παλαιστικὴν ὑπὸ τοῦ πλησιοχώρου Ἀρπαλύκου, εἶχεν ἤδη καὶ ἀσκήσει ταύτην (ὡς ***Ἀλκαῖος*** ἢ ***Ἀλκάθους***) κατὰ τοῦ Κιθαιρωνίου λέοντος, ἔτι πρὸ τοῦ Νεμεαίου, κατὰ τοῦ Τρίτωνος τῶν Ἀλαλκομενῶν, πιθανῶς δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ***Ἀνταίου*** ἐπὶ τόπου ὡσαύτως. ἀλλὰ

---

663 = Μ. Ἐτυμ. 511. 29 «*διὰ τὸ παλαῖσαι τῷ Διί*» (ἰδὲ 246 σημ. 2) προφανῶς καὶ ἀπὸ συγχύσεως τοῦ ἀσυγκλώστου Μινυακοῦ Μελικέρτου, ***Παλαίμονος*** καὶ αὐτοῦ καλιζομένου ***ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιφανείᾳ***, τῇ ἐκ θαλάσσης καὶ ***τῶν Ἰσθμίων***: ἰδὲ νῦν Farnell JHS 1916, 36.

Τὴν καλὴν καὶ τοσαῦτα διαφωτίσασαν μονογραφίαν τοῦ P. Friedländer Herakles (Philolog. Untersuch. 19) θεωροῦμεν μετὰ τοῦ Beloch Gr. Gesch.² I² § 32 κ. καὶ Gruppe: Berl. Phil. W. 1908, 1281 ἀστοχοῦσαν βάσεως, ἐφ' ὅσον θὰ ἠρνεῖτο εἰς τὸν ἥρωα τὴν Βοιωτίαν ὡς **ἰδιαιτέραν πατρίδα ἢ τοὐλάχιστον** ὡς τὴν ἑτέραν τῶν κυριωτάτων πατρίδων **ἐξ ἀρχῆς** ἀλλὰ καὶ αὐτός, συμπεραίνων σελ. 50 κ. καὶ ἰδίᾳ 36 σημ. ὅτι ἡ Βοιωτία ἔλαβε τὸν ***δωδέκαθλον*** ἐκ τοῦ Ῥοδίου ἔπους **ἀντιδοῦσα** τοὺς γονεῖς καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως, συνεπικυροῖ ὅτι ***εἶχεν ἤδη*** αὐτὸν ἡ Βοιωτία οἰκεῖον, ἀδιάφορον ἂν ἐπ' ἄλλα ὀνόματα (Ἀλκαίου ἢ Ἰολάου) τὸ πρῶτον καὶ ἂν τρίαθλον ἢ πένταθλον πρὸ τοῦ ἔπους (πρὶν δηλ. ἡ τεχνικὴ ποίησις Πεισίνου καὶ «Πεισάνδρου» παγιώσῃ καὶ τὸν ἱερὸν ἐξ Ἀνατολῶν ἀριθ. 12), ὥστε νὰ τὸν δεχθῇ ***ὡς Θηβαιγενῆ*** καὶ τὸ ἔπος καὶ ἡ πανελλήνιος συνείδησις. Κατωτέρω ὑποτυποῦμεν καὶ ἄλλα ἐναντιούμενα.

Π. τ. Δελφ. Ε 6 (προκειμένου περὶ τῆς βιαίας ἁρπαγῆς τοῦ τρίποδος τοῦ Πυθίου).

Θεοκρ. ΚΔ' 110 ἑ.

> Ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
> ἀλλήλους σφάλλοντι ***παλαίσμασιν***, ὅσσα τε πύκται
> δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
> παμμάχοι ἐξεύροντο ***παλαίσματα*** σύμφορα τέχνᾳ,
> πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
> Ἀρπαλύκῳ ***Φανοτῆϊ***.

Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐπύλλιον εἶναι ῥαψώδημα ὕστερον, συντιθέμενον ἐπὶ τῇ βάσει μεθοτορήματος, οἷον ἡ Κύρου Παιδεία π. χ. — πιθανῶς Ἡροδώρου τοῦ Ἡρακλειώτου κατὰ Wilam. εἰς Ἡρ.² I 100 κ. καὶ Textgesch. d. Bukol. 222. 240 — δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀρχαιότητα τῶν βοιωτικῶν παραδόσεων.

Ἂν ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Κυρήνης ἀνείκαστον θὰ ἦτο τί ἤγαγε τὴν ***Τριτογένειαν***, θεὰν κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικήν, νὰ γεννηθῇ παρὰ ***Λιβυκῷ*** Τρίτωνι καὶ τὸν ὅμαιον ἥρωα νὰ καταπαλαίσῃ ἐκεῖ πέραν οὐδένα ἐνοχλοῦντα δαίμονα — ἀφίνοντες ἀμφότεροι τὴν βοιωτικὴν λατρείας καὶ δράσεως κοιτίδα καὶ τὸν ἐν ταύτῃ δὴ (καὶ Θεσσαλίᾳ: Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ῥόδ. Α 109) Τρίτωνα —, σαφὲς δὲ τὐνάπαλιν καὶ ἐξ ἄλλων ὑπάρχει στοιχεῖον προδόριον ἐν τοῖς ἀποικισταῖς τῆς Κυρήνης καὶ δὴ θεσσαλοβοιωτικὸν (Malten Kyr. 122 κ.), εὔδηλον ἴσως ὅτι, ὡς εἶναι παραβλάστημα τῆς ***βοιωτικῆς*** τριτογενείας ἡ λιβυκή (Farnell Cults I 267 κ. 288), οὕτω καὶ ὁ ***Τρίτων***, ὁ προσπαλαίων τῷ Ἡρακλεῖ, ἦτο ***ἀρχῆθεν*** ὁ ἐνταῦθα παρὰ τὰς Ἀλαλκομενὰς καὶ τὸ Ἰτώνιον ταπεινῶς ἀντίστοιχος τοῦ Ἀχελῴου — ὁ ἀκριβῶς διὰ τὸ ἄσημον τοῦ χειμάρρου λησμονηθεὶς καὶ ὡς **σφετεριστὴς** μάλιστα τῆς τιμῆς ταύτης νομισθεὶς ὕστερον (παρὰ Παυσ. Θ' 33, 7 ὄχι σαφῶς, ὡς ὁ ἀρκαδικὸς Η' 26, 6). Ἐκ Βοιωτίας μέτοικος ἐκεῖ, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ (ταναγραῖκός) ***Ἄτλας***. — Περὶ Τρίτωνος καὶ Τριτογενείας ὡς τῆς αὐτῆς τῇ Ἀλαλκομεναίᾳ ἰδὲ κρίσεις Escher Triton 36 κ., περὶ δὲ «αἰολικοῦ» μεσογείου — καὶ δὴ μινυακοῦ — Τρίτωνος παρὰ τὸν ἰωνικὸν «ἅλιον» αὐτ. 52. 81. Ἡ τελευταία ἐτυμολογία (κατὰ τὰ Berl. Ph. W. 1914. 1055) τῆς Τριτογενείας ὡς κόρης τοῦ ***Τριτογενοῦς*** Διός, τοῦ τρίτου δηλ. τῇ τάξει μετὰ Οὐρανὸν καὶ Κρόνον, προσκόπτει ἤδη εἰς τὸ ἀχώριστον ἀπὸ τοῦ Τρίτωνος καὶ πάλιν τούτου ἀπὸ τῆς (μητρός! Ἡσ. Θε. 931) Ἀμφιτρίτης.

Ἡ γνωστὴ ἐκ Παυσ. Θ' 11, 6 πλαστικὴ παράστασις τῆς κατ' ***Ἀνταίου πάλης*** ἐν τῷ θηβαϊκῷ Ἡρακλείῳ (μόνη τῶν ναῶν ῥητῶς γνωστή) — ἀντὶ ἄλλων ἄθλων πελοποννησιακῶν, παραλειπομένων — διατί ἄρά γε νὰ ἀποδοθῇ ἁπλῶς εἰς τὸν Ἀθηναῖον τεχνίτην (ὡς Wilam. Her.² I 60 σημ. 109). Ἂν νομίζομεν ἀδυ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ταχέως καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, εἰς ἣν εἶχεν ἀκράτητος ἐξέλθει, ἀφ᾽ ὅτου ὥπλισε τὸν σιδάρεον βραχίονα μὲ τὸ ῥόπαλον. ***βάκτρον***

εὐπαγές, αὐτόφλοιον ἐπηρεφέος κοτίνοιο,
ἔμμητρον· τὸ μὲν αὐτὸς ***ὑπὸ ζαθέῳ Ἑλικῶνι***
εὑρὼν σὺν πυκινῇσιν ὁλοσχερὲς ἔσπασε ῥίζαις· (Θεοκρ. ΚΕ 209).

Τοῦτο εἶχεν ἐκ τοῦ συστάδην ἐφαρμόσει κατὰ παντὸς κακοῦ [1], πάσης κηρὸς [2] καὶ βέβαια τοὺς ὄχι λεπτοὺς μυῶνας ἅμα — καὶ ὅτε ἀκόμη ἀνεκάλουν αὐτόν, ὡς γενικὸν ἀλεξίκακον, ***κηραμύντην*** καὶ ***ἰατρόν*** [3], ἀληθῶς αὐτὸς δὲν ἐγνώριζε φάρμακον ἄλλο «οὔτ᾽ ἔγχριστον οὔτ᾽ ἐπίπαστον», ὡς δὲν ἐγνώριζον βεβαίως οὐδὲ οἱ πρόγονοι τῆς Ἀλκμήνης ἀλεξητήριον ἄλλο, οἱ πανάρχαιοι κορυνῆται ἢ τὸ πολὺ καὶ τοξόται τοῦ Βοιοῦ ὄρους, ὧν τῆς πρωτογόνου ἀλκῆς ἐνσάρκωσις ἔμελλεν αὐτὸς νὰ «γεννηθῇ» ἐν Θήβαις [4] οὐδ᾽ εἶχεν ἄλλας μεθόδους ἐφαρμό-

---

νατον καὶ ὁ Ἀνταῖος, ὁ υἱὸς της Γης, πρὶν ἐντοπισθῇ μετα την κτισιν της Κυρήνης (Studniczka Kyrene 121 ἑ.) ὡς ***Λίβυς*** βασιλεὺς στεγάζων διὰ τῶν κρανιων τῶν ξενων ναοὺς κατὰ Πινδ. Ἰσθ. Γ' 70, νὰ ἦτό ποτε ***βοιωτικὴ*** λαϊκη μορφὴ τοῦ ***ἀντιμάχου*** της ζωῆς και τον ἴδιον φρικτὸν οἶκον κοσμοῦντος δι᾽ ἀνθρωπίνων κρανίων χθονίου πάλιν ***Ἀίδου***. Ἀφοῦ δε κατὰ Σχολ. Πινδ. Π. Θ' 183 ἤδη Πεισανδρος ὁ Καμιρεὺς ἐμνημόνευεν ὡς παλαιότερον τῆς κτίσεως τῆς Κυρήνης τον Ἀνταῖον «***συνακμάσαντα Εὐφάμῳ*** καὶ ὑπὸ Ἡρακλέους φονευθέντα», (ἕτερον δὲ ῥητῶς τον οἰκιστην), ἀτονεῖ ἴσως ἡ τοῦ Wilam. εἰς Ἡρ. στίχ. 389 και Studniczka ἑ. ἀ. θεωρία (ὡς συναισθάνεται ὁ δεύτερος σελ. 124), καθ᾽ ἣν ο Ἀνταιος παρήχθη ἐκ τοῦ Κύκνου ***ἐξ ἀρχῆς Λίβυς*** ὡς μυθικὴ προσωποποίησις τοῦ ματαιου ἀνταγωνισμοῦ τοῦ ἐγχωρίου στοιχείου πρὸς τοὺς ἀποίκους Ἕλληνας (ὅπερ ἄλλως ἤκαζεν ἤδη O. Müller Dorier I 45, 2). Ἀλλ᾽ ἂν πάντως πρέπει νὰ τεθῇ ὡς πρότυπον τοῦ Ἀνταίου καὶ ὄχι πάρισον ἢ ***ἀπότυπον*** ὁ Κύκνος, ἐξ ἴσου δικαιως θἀντέτασσέ τις Ἀνταῖον τοῦ βοιωτικοῦ ***Ἰτωνίου*** ὡς συνεχιστὴν τοῦ ***ἐν Ἴτωνι*** τῇ ἀχαϊκῇ Κύκνου (κατ᾽ Ἀπολλόδ. Β' 7, 7, ἀλλὰ πιθανῶς Θεσσαλοῦ ἤδη ἐν Πηλεῖ Σοφοκλέους Fr. Trag. Nauck 455), συμμεταναστεύσαντα εἰς Κυρήνην ***μετὰ Εὐφάμου*** καὶ τῶν «Μινυῶν» τούτου. Ὁ δε «καλὸς γείτων» τῶν Κυρηναίων Ἀνταῖος (δῆθεν θεὸς ἱκετευομενος, «ἀντιαζόμενος» Studn.) θὰ ἦτο τοὐναντίον τότε ***τὸ ὕστερον*** ἀνάπτυγμα ἐκ σχέσεων ὀψίμως φιλικῶν πρὸς τους ἐγχωρίους.

[1] Καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἀνταιου ὑψώνει τὸ ῥοπαλον ἴσως και ὄχι ἁπλῶς την δεξιὰν ἐν μελανογραφῳ ἐξ Ἐρετρίας ἀγγείῳ: Παπαβασιλειου. Ἐφ. ἀρχ. πιν. 10' 1.

[2] Γνωστὴ παράστασις του ***κηραμυντου*** Ἡρακλέους πλην ἄλλων και ἐπὶ πελικης ***ἐκ Θισβης*** Arch. Anz. 1895, 37. Πρβλ. Roscher Lex. Myth. I 2215, 2234 και Harrison Proleg. 166 και 174 εἰκ. 17 = τὸ σκελετῶδες Γῆρας (ἡ γηραιος Κηρ) καταχεριζόμενον διὰ τοῦ ῥοπάλου. Τὴν ***ὑστέραν*** μᾶλλον παρασημασίαν τοῦ ῥοπάλου ὡς κλάδου ***μαγικοῦ, φαλλοφόρου*** Ἡρακλέους, ἰδὲ ἀνεπτυγμένην κυρίως παρὰ Harrison: Themis 563 ἑ.

[3] Ὁ ἐν ***Ὑηττῷ*** Ἡρακλῆς, «παρ᾽ οὗ ἰάματα εὕρασθαι τοῖς κάμνουσίν ἐστιν» Παυσ. Θ' 24, 3 οὔτε Ἰδαῖος (κατὰ Gruppe) οὔτε ὅλως ξένος κατ᾽ ἀνάγκην εἶναι· και αὗται αἱ κυριώνυμοι προσηγορίαι Ἀθηνᾶ ***Νίκη***, Ἀθηνᾶ ***Ὑγίεια*** ὀλίγον δικαιοῦσι τὰς περὶ ἔξωθεν ἐπαγωγῆς αὐτῶν γνώμας (τῆς Νίκης δῆθεν ἐξ Ὀλυμπίας, της Ὑγιείας ἐξ Ἐπιδαύρου)· ἀλλ᾽ εἰς ***ἰατρὸν*** δύναται πᾶς θεὸς ἢ ἥρως παντοῦ νὰ ἐξελιχθῇ — τίς ***ἅγιος*** δὲν «βρύει ἰάματα;» — πολὺ μᾶλλον ο ***ἀποτρόπαιος, ἀλεξίκακος*** ἢ ***Ἄλεξις*** Ἡρακλῆς. Οὐ λοιπὸν εὐνόητος καὶ ὁ πρὸς Ἀσκληπιὸν μεταγενέστερος ταυτισμός· πρβλ. ἐπιγρ. Ἐπιδαύρου IG IV 1091-92 και παρ᾽ Ἀριστείδῃ Ε § 36 ἐπῳδὸν καὶ ἐπῳδὴν ἴσως ἅμα «ἰὴ παιὰν Ἡράκλεες Ἀσκλαπιέ». Καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν βακτηρίαν θέλει ἐξ ἴσου ἀλεξίκακον, ὅσον καὶ τοῦ Ἡρακλέους τὸ ῥόπαλον, ὁ Eitrem: Göttl. Zwillinge 95.

[4] Ἂν ὁ Ἡρακλῆς — πρὸ τοῦ χωρισμοῦ βεβαίως τῶν ***Παναχαιῶν*** εἰς Ἴωνας, Βοιωτούς, Μακεδνούς, Δωριεῖς κλ. — «συνελήφθη ὑπὸ τῆς λαικῆς φαντασίας ἐκ τοῦ θείου πνεύματος εἰς τὰς φάραγγας τῆς Πίν

οὐδὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ***Θανάτου*** ἢ ***Ἅδου*** ἐν Φεραῖς [1] ἢ Πύλῳ ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ [2], οὐδὲ κατὰ τῶν ὁπουδήποτε λειτουργῶν τούτου [3], οὐδὲ τοῦ γηραιοῦ Χάρω-

---

δος (Wilam. εἰς Εὐρ. Ηρ.² I 39), ἀλλὰ ***ἐτέχθη***, κυοφορηθεὶς ὑπ' Ἐκείνης ἐπὶ χρόνον ὄχι τριέσπερον ἀλλὰ μυριέσπερον, ἐν τῷ οὐχὶ λινδοβίῳ πλέον ἀλλ' ἤδη ***βοιωτίῳ κλάδῳ*** τοῦ συλλαβόντος ποτὲ παναχαϊκοῦ λαοῦ ***ἐκ τῆς Ἀλκμήνης ἐν Θήβαις*** κατὰ τὴν ***ἐπιφανεστέραν ἱστορικὴν πανελλήνιον συνείδησιν*** ἀπὸ Ὁμ. Ἰλ. Γ 98 ἑ. (ἢ τῆς ἐμπνεύσεως τὴν παρεμβολὴν ἀρχαιοτάτης ***βοιωτικῆς Ἡρακλείας*** ἢ ἄλλου βοιωτικοῦ ἔπους, ἐξ οὗ καὶ ἡ Βοιώτια τῆς Ἰλιάδος, ἀδιάφορον). Ἡ δὲ ἐκ τοῦ Εὐρυσθέως ἐξάρτησις, ἡ ἐκ Τίρυνθος γενεαλογία τῶν γονέων καὶ τὰ περὶ γεννήσεως αὐτοῦ μάλιστα ἐν Τίρυνθι μονήρως ὑποδηλούμενα π. Διοδ. Δ 9. 23, ἂν μάλιστα ὄντως ταῦτα ἀποδοτέα εἰς τὸν ***Θηβαῖον*** Μάτριν ὡς πηγήν, κυροῦσιν, ἐκπληκτικώτερον ἴσως, τὴν γνωστὴν εὐκολίαν τοῦ ***ἐμβολιασμοῦ*** ποιήσεων εὔρεος κύρους (τοῦ ***Ἀργείου ἔπους*** ἐν τῷ προκειμένῳ) εἰς λαϊκὰς ἀρχαιοτέρας παραδόσεις, ὅταν μάλιστα συνάπτωνται καὶ φυλετικοὶ σκοποὶ (ἐνταῦθα ἡ γνωστὴ νομιμοποίησις τῶν Δωριέων διαδόχων τῶν Περσειδῶν)· ἀλλὰ τὸν Μάτριν ἀπέδειξε μὲν πηγὴν τοῦ Διοδώρου ὡς πρὸς ταῦτα ὁ Holzer, ἀλλ' ὄχι καὶ ὡς τὴν μόνην.

Δεν μας λέγει τι νέον κυρίως ἡ ὑπὸ Pomtow (Delphica III σελ. 48) δημοσιευθεῖσα ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφὴ «Δελφοὶ μ' ἀνέθεν ΗΡΑΚΛΕΙ ΒΟΙΩΤΙΩ[Ι]» — ἴσως εὐχαριστηρίου τῶν Δελφῶν ἀναθήματος ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ τοῦ Γαλατικοῦ κινδύνου ἀπαλλαγῇ (εἰς ἣν εἶχον συνεισφέρει οἱ Βοιωτοὶ μυρίους ὁπλίτας καὶ 500 ἱππεῖς, Παυσ. Γ 20. 2), ἱδρυθέντος πιθανῶς πλησίον τοῦ προϋπάρχοντος ἤδη ἐπὶ τῷ ἱερῷ πολέμῳ ἀγάλματος Ἡρακλέους αὐτῶν τῶν Θηβαίων Ι. 13. 6, ἀφοῦ καὶ παρὰ τὴν κλίμακα τῆς Ἅλω εὑρέθη ἡ ἐπιγραφὴ ὄχι μακρὰν τοῦ θησαυροῦ τῶν Κορινθίων, ἔνθ' ἀνέκειτο τὸ Θηβαϊκὸν ἄγαλμα. Ἂν πολλαχόθεν εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ὅτι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Βοιωτίας ὁ Ἡρακλῆς ἦτο πολιοῦχος ἤδη πάλαι, ὁμοιάζει πως ὅμως ἡ ἐπιγραφὴ πρὸς πυθόχρηστον φωνὴν ἐκ τοῦ πανελληνίου ἐκείνου θρησκευτικοῦ κέντρου συναπηχοῦσαν τὰ τοῦ Πινδάρου (Ὀλ. Θ' 87 ἑ.)

κωφὸς ἀνήρ τις, ὃς Ἡρακλεῖ στόμα μὴ περιβάλλει
μηδὲ ***Διρκαίων νμάτων*** μέμναται, ***τά νιν θρέψατο.***

Παναχαϊκὸν ἢ ***πρωταχαϊκὸν*** λέγοντες τὸ «στρῶμα», ἔνθα ἐβλάστησαν οἱ πρῶτοι περὶ Ἀλκαίου ἢ Ἡρακλέους μῦθοι ἀποροῦμεν πῶς τὸν ἐννοεῖ ὅλως ***προαχαϊκόν, πελασγικὸν*** ῥητῶς ὁ Ridgeway (Early Age of Greece I 640) διὰ τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Νεκυίᾳ τῆς Ὀδυσσείας ὁπλισμόν, ὡς ἐὰν τὸ τόξον ἢ τὸ δόρυ ἦσαν ἐθνολογικὰ κριτήρια, καὶ δὴ αὐτάρκη.

[1] Ἐν τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἀλκήστιδος ἀναμφίβολον τῆς συμβολῆς τὸ εἶδος· Εὐρ. Ἀλκ. 862:

κἄνπερ λοχήσας αὐτὸν (τὸν ***Θάνατον***) . .
μάρψω, ***κύκλον δὲ περιβάλω χεροῖν*** ἐμαῖν,
οὐκ ἔστιν ὅστις αὐτὸν ἐξαιρήσεται
μογοῦντα πλευρά, πρὶν γυναῖκ' ἐμοὶ μεθῇ.

[2] ***Παλαίμων*** ὁ Ἡρακλῆς ***διὰ τὸ παλαῖσαι τῷ Διί*** · Σχολ. Λυκ. Ἀλεξ. 663 = Μ. Ἐτυμ. 511, 29· αὐτόδηλον ὅτι τῷ ***χθονίῳ***· διότι ἂν εἶχε σκιὰν πιθανότητος πάλη αὐτοῦ κατὰ τοῦ ***πατρὸς Διός***, θὰ περιεμένομεν τὸ παράδοξον παρὰ Παυσ. Ε' 8. 4 ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου ὄντως παρεδίδοντο ἀμφότεροι παλαισταὶ — ἀλλ' ὄχι κατ' ἀλλήλων. Μικρὸν σημαίνει ὅτι κατ' ἄλλην ***ἀλλαχοῦ*** παράδοσιν τὸν Ἀίδην κατέβαλεν ὄχι παλαίων ἀλλὰ τῷ τόξῳ καὶ «ὀδύνῃσιν ἔδωκεν» ἐν Ἰλ. Ε 395 συγχρόνως βέβαια πρὸς τὰ Θ 367 [(ἐν «Πύλῳ», ὅπου δῆθεν καὶ τὸν Περικλύμενον. Ἴδε Robert: Ödipus I 128). Ἐπίσης ἀδιάφορον ἂν μεταγενεστέρα μεταποίησις διχοτομικὴ ἐκ τῶν συνήθων πλάσσει ***υἱὸν*** Ἡρακλέους ***Παλαίμονα*** ἐκ τῆς Ἰφινόης τοῦ Ἀνταίου Φερεκύδ. ἀπ. 33ᶜ παρὰ Τζέτζῃ εἰς Λυκόφρ. 663 ἢ ἐξ ἄλλης κατ' Ἀπολλόδ. βιβλ. Β' 166 Wagn., καὶ ἄλλον μάλιστα ***Χάροπα*** δῆθεν πατέρα τῆς Ἴσιδος Πλουτ. π. Ἴσ. Ὀσιρ. 29 = ἠθ. 362 Β, ὡς καὶ ***Ῥόπαλον*** ἄλλον! Πτολ. Χενν. Γ' 12.

[3] Καὶ τὸν ***Νεμεαῖον λέοντα*** ὁ Radermacher (das Jenseits im Myth. d. Hellenen 42 ἑ.) διαγινώσκει ὡς χθόνιον τὴν φύσιν δαίμονα παρὰ Κερβέρῳ, Ἐχίδνῃ, Ὕδρᾳ Λερναίᾳ καὶ Χιμαίρᾳ τῇ τρικεφάλῳ καταλεγόμενον ὑπὸ Ἡσιόδου Θε. 327 ἑ., — ὡς ἔτι πρότερον ἔχουσι ταυτισθῆ ὑπὸ ἄλλων αἱ ***Στυμφαλίδες ὄρνιθες*** πρὸς τὰς Ἁρπυίας καὶ Κῆρας τοῦ Θανάτου (Wilam. εἰς Ἡρ.² I 63 κ. ἄ.): πρβλ. καὶ τὰς «***Κῆρας*** θυμο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐντελῶς ἐξαιρουμένου· διότι βεβαίως ***Ἡρακλῆς*** ἀγγαρεύων ἢ «ἐπιτάσσων» διὰ τοῦ ὑψωμένου ῥοπάλου τὸ σκαφίδιον τοῦ πτωχοῦ ψυχοπομποῦ καὶ διὰ τῆς ἑτέρας κατακρατῶν αὐτό, μάτην ἐκκινῆσαν, εἶναι ὁ ἐν συγχρόνῳ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίῳ ἀναγλύφῳ τῶν Ἀθηνῶν ΑΕ 1896 πίν. 5 ἐν μέσῳ [1].

Καὶ ἂν δὲν ἔχομεν λοιπὸν ὅλον τὸν «ἱερὸν λόγον» τοῦ Χαροπείου, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀναλόγως καὶ βιαιότερον θὰ μετεχειρίσθη καὶ τὸν Χάροπα τελευταῖον εὑρὼν ἐνταῦθα τρομοκρατοῦντα Μινύας καὶ Καδμείους, καὶ ἄλλως ἀνέκαθεν δεισιδαιμονεστέρους πρὸς τὰς χθονίας δυνάμεις [2]. Οὐδεὶς κεραυνὸς ἀπήλλαξε τὸν Χάροπα — ὡς ποτε τὸν ἀντεχόμενον τοῦ τρίποδός του Πύθωνα — τῆς περιπτύξεως τοῦ κρατησιμάχου Βοιωτοῦ ἐν τῷ σκοτεινῷ σπηλαίῳ καὶ καρτερώτερος ἢ θειότερος ***χαροπαλαιστὴς*** τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀπογόνου του Διγενῆ [3], καταβαλὼν τὸ τέρας, καὶ τὸ κράτος του διὰ παντὸς λύσας καὶ ὡς Κέρβερον [4] αὐτὸν ἢ τὸν «κύνα» του (κατὰ τὴν βαθμίδα τῆς ἐξελίξεως: Wilam. εἰς στ. 612) ἐφ᾽ ὕβρει ἀλυσίδετον ἀναγαγών — ***Ἀντιχάροψ*** ἔκτοτε ἢ ***Ἡρακλῆς Χάροψ*** καινός, ὁ λυτρωτὴς ἀπὸ τοῦ κακοῦ — «βασιλεύει τὸν Χάροπα ἐξεληλακὼς» ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ παραμείναντος ὑπ᾽ ὄνομα σεβαστότερον ***Διὸς*** Λαφυστίου τεμένους, ὅπως παρέμεινε, φαίνεται, καὶ αὐτὸς ὡς ***Παλαίμων*** ἐντὸς τῆς Κορωνείας (ἀνωτ. σελ. 243 σημ. 5).

Ἦτο ἄλλως καὶ αὐτὸς ***λέων*** πως ἤδη, ἄρα «Χάροψ» τὴν ὄψιν, ***ἂν μὴ***

βόρους. Ἀίδαο θοὰς ***κύνας*** καλουμένας ἐξ ὁμοίας ἀπόψεως παρ᾽ Ἀπολλ. Ῥ. Δ 1665. Καὶ τοὺς μυστηριώδεις ***κύνας*** καὶ ***κυνηγέτας***, τοὺς παρὰ τῷ πειραϊκῷ Ἀσκληπιῷ ΑΕ 1885. 86 θεωροῦσι δαίμονας ***χθονίους*** εἰκότως ὁ Wilam. Isyllos 100 ἑ. καὶ ὁ Ziehen: Leg. sacr. σελ. 71 ἑ. Ἴσως καὶ Ποσειδῶν Κυνάδας ὅμοιός τις.

[1] Σύμβολον βεβαίως ἐλπίδων ἀπολυτρώσεως τῆς νεκρᾶς, προσδοκώσης δηλ. νὰ ἐπαναχθῇ, ὡς Ἄλκηστις ἄλλη, ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου καὶ κατὰ Θανάτου ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἀχέροντος εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην ὅπου Πὰν μὲ σύριγγα καὶ Νύμφη ἐμφαίνουσι τῆς ζωῆς τὰς ποθεινὰς τέρψεις.

[2] Ὅτι οἱ Βοιωτοὶ μᾶλλον ἄλλων ἦσαν περὶ τὰ χθόνια ἐπτοημένοι μαρτυροῦσι πλὴν τῆς ἐν Ἰτωνίῳ λατρείας χθονίου Διὸς καὶ ἄλλαι λατρεῖαι, οἷαι δαίμονος Μυκάλου, Ὀγχηστίου, Ὄγκας, Τροφωνίου, Ἀμφιαράου, Ἀρείονος, Πραξιδικῶν: προχείρως Gruppe σελ. 77 ἑ., οὐ̃ ὅμως ἀπίθανος ὁ ἐν σελ. 469 ἐξ Εὐβοίας ποθὲν ἐνταῦθα ἐντοπισμὸς τῆς ἀναγωγῆς τοῦ Κερβέρου. Διατί ὄχι καὶ ἐδῶ λαϊκὴ ἀνέκαθεν, ὁπόθεν συναπῳκίσθη καὶ εἰς τὴν ποντικὴν Ἡράκλειαν ὑπὸ Βοιωτῶν μετὰ Μεγαρέων; (Wilam. Her. ²I σελ. 31). ***Ὄντως ἔπηλυς*** ὅλως ἐν Βοιωτίᾳ εἶναι ὁ ***Περσεὺς*** παρὰ τὰ ψευδησ. ἀσπ. Ἡρ. 216 ἑ. καὶ παρὰ τὴν ἐπὶ θηβαϊκοῦ ἀμφορέως BCH 1898 πίν. 4-5 παράστασιν αὐτοῦ φονεύοντος τὴν (κενταυροειδῆ, κατὰ τὸν Νέσσον ἴσως) Μέδουσαν (δέσποιναν καὶ αὐτὴν τῶν κάτω ποτέ: De Ridder αὐτ. σελ. 451). Ὅτι δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἡ ὅλη ἐνταῦθα ἡρωολατρεία θὰ εἶχον παναρχαίας ῥίζας, φανερόν.

[3] Ὅστις ὅμως, ἀνθρωπικώτερος καὶ κατὰ τοῦτο, δὲν παλαίει καὶ πρὸς τὸν ***Ἄγγελον***, «ἐρχόμενον νὰ πάρῃ τὴν ψυχήν του», ἐνῷ ὁ Ἡρακλῆς δὲν διστάζει καὶ κατὰ τοῦ ***Διὸς Χθονίου*** νὰ παλαίσῃ καὶ κατ᾽ ἄλλων ἅμα θεῶν τὸ ***σκύταλον νὰ τινάξῃ*** (Πινδ. Ὀλ. Θ΄ 30 ἑ.)· παράλληλος εἶναι ὁ συμφυρμὸς ἑκατέρωθι τῶν ἐπαλλήλων «βαθμίδων μυθολογικῆς ἀντιλήψεως», ὡς δὴ καὶ μέχρι σήμερον συγχέει ὁ λαὸς Χάρον καὶ Ἄγγελον (Πολίτης: Λαογρ. Α΄ 188). Ὅτι καὶ πᾶσα ἐπιθανάτιος ἀγωνία παρ᾽ ἡμῖν θεωρεῖται ***χαροπάλαιμα*** ἀπελπι. ἰδὲ Πολίτου Μελέ. 274 ἑ.

[4] Περὶ τοῦ Κερβέρου ὡς αὐτοῦ τοῦ σαρκοβόρου Θανάτου πρβλ. κυρίως A. Dietrich: Nekyia 49 ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τὴν ὑπόστασιν, ἔχαιρε τοὐλάχιστον φέρων ἐπὶ τὸ ἀνατολικώτερον τὴν ἔξωθεν τῆς Βοιωτίας ληφθεῖσαν ***λεοντῆν***[1] ἀπὸ τοῦ Ϛ΄ π. Χ. αἰῶνος, ὥστε καὶ ὡς ἀληθὴς ***λεοντοδαίμων,*** χθόνιος ἐξ ἀρχῆς, νὰ νομισθῇ καὶ αὐτὸς π. χ. ὑπὸ Cook ἐν JHS 1894, 113 ἑ. καὶ Siecke: Götterattr. 226· ἡ εἰκασία θὰ εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τοῦτο μὲν τὸ θῆλυ πάρισον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν Ἄρτεμιν, ἥτις δηλ., ὡς εἴδομεν, ὄχι μόνον λεοντοφόνος εἶναι, ὡς καὶ αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς ***λέαινα*** ἐπονομάζεται, τοῦτο δὲ παραστάσεις τινάς, ἔνθα ***φαίνεται*** τοὐλάχιστον λεοντοκέφαλος ἁπλῶς καὶ ἄρα ὅμοιος πρὸς τὸν τυρρηνικὸν Ἅιδην[2]. Ἀλλ' ὄχι! Οὔτε ἡ γραπτὴ παράδοσις σῴζει ἴχνος ἑρμηνείας τοιαύτης τῆς λεοντῆς[3] οὔτ' ἐπιδέχεται ἡ φύσις τοῦ Ἡρακλέους χθονιότητα ***τόσην·*** ἂν αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ Διονύσου, Ἑρμοῦ καὶ Δήμητρος εἶναι ἀπαραγνώριστοι, ἂν αὐτὴ ἡ ἰδιότης του ὡς ***ἥρωος*** ἐνέχει ἀρχῆθέν τι τὸ ***χθόνιον***[4], κατάδηλον καὶ ἐν τῇ ῥηθείσῃ προστασίᾳ καρπῶν καὶ ὑδάτων ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐμφανίσει του ὡς ***Ἑρμηρακλέους,*** κυρίως ὅμως μένει πάντοτε τῆς ἐπὶ γῆς σφυζούσης ζωῆς ἀντιπρόσωπος, ὁ ἀληθὴς Ἥβων καὶ ὑπὲρ τὸν Διόνυσον, ὡς τῆς αἰωνίας Ἥβης πόσις. Καὶ ἡ ἐξομοίω-

---

[1] Ἰδὲ Furtwangler π. Roscher ML I 2139 ἑ. Ἂν καὶ καταπολεμοῦνται ἐπάλληλοι αἱ ὑποθέσεις τῶν [illegible] (ἀπ' **εὐθείας** τοὐλάχιστον) ἐπιδράσεων τοῦ ἀσσυριακοῦ καὶ βαβυλωνιακοῦ λεοντομάχου ἥρωος Izdubar ἢ **Γιλγαμου**, τοῦ φοινικικοῦ Μελκάρθ καὶ τοῦ ταρσικοῦ Σανδων (αἱ **ἤδη ἀρχαῖαι**), τοῦ χεττιτικοῦ λεοντοφορητου καὶ λεοντὰς φοροῦντος θεοῦ τῶν μαχῶν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀπίθανος θὰ ἦτο ἐπίδρασις τοῦ αἰγυπτιακοῦ Σωσιος (ἢ τῶν Φαραώνων, τοσάκις καὶ αὐτῶν παριστάμενων ὡς λεόντων καὶ καταπατούντων ἐχθρούς), ἀλλ' ἀσφαλὴς καὶ ἀκλόνητος μένει τοὐλάχιστον ἡ ἐπίδρασις τοῦ (προελλαδικοῦ) **Κυπριακοῦ Ἡρακλέους**. Πρβλ. Perrot-Chipiez III 577 ἑ. καὶ τελευταῖον Mon. Piot 1913 σελ. 6 ἑ., ἔνθα ὁ Dussaud καὶ **ἀνεξάρτητον τοῦ φοινικικοῦ** θεωρεῖ τοῦτον, πιθανώτερον σχετίζων πάλιν πρὸς τὸν Σανδων ἐν Civilis. prehist. de la Mer Egée 325 ἑ.), ἐνῷ ὁ Furtwangler ἑ. ἀ. 2144 δέχεται ἐπίδρασιν τοῦ ὁμοίως λεοντομάχου Besa τῶν Φοινίκων, ὃν ἔχομεν καθαρὸν ἐν τῇ ἀσπίδι π. χ. ἐκείνῃ τοῦ Ἰδαίου ἄντρου. Ἡ δὲ τοῦ κυπριακοῦ ἐπίδρασις εὐνόητος διὰ Ῥόδου, τῆς συγκοινωνούσης μετὰ Κύπρου καὶ Ἑλλάδος, πατρίδος δὲ τοῦ **Πεισάνδρου**, τοῦ πρώτου μεμαρτυρημένως (Στράβ. ΙΕ΄ 688) περιβαλόντος καὶ λεοντῆν τὸν Ἡρακλέα **λεοντομάχον** ὅμως ἤδη φυσικὰ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μύθοις (βεβαίως ἀπὸ τῆς βορείας κοιτίδος ἀκόμη τῶν Παναχαιῶν). Ἀλλὰ ἐπίδρασις ἔμμεσος καὶ αὐτοῦ τοῦ βαβυλωνιακοῦ Izdubar ὄχι ὅλως ἀδύνατος, ἀφοῦ οὐδέποτ' ἐξέλιπον σχέσεις· πρβλ. Cumont. N. Jahrbb. 1911 ἀρχῇ. Ieremias π. Roscher ML II 822.

[2] Ἐν αἷς ὅμως κατ' ἀλήθειαν εἶναι πάλιν ὅλην λεοντῆν περιβεβλημένος, ἀλλὰ κατάσαρκα καὶ λανθάνουσαν ὑπὸ θώρακα (Furtw. A. Anz. 1893, 88 κατὰ τῶν τοῦ A. Körte A. Jb. 1892, 68)· ὥστε κατ' οὐδένα λόγον ἡ λεοντῆ φαίνεται Ἄιδος κυνέη, ὡς ἤθελεν ὁ Siecke ἑ. ἀ., ἄλλως τε καὶ οὐδαμοῦ καθιστῶσα ἀφανῆ (ὡς τὸν Περσέα ἢ τὴν Ἀθηνᾶν ἡ ἀληθινὴ Ἰλ. Ε 845). — Ἡ δὲ π. Λυκόφρ. Ἀλ. 33 ἐπωνυμία **τριέσπερος λέων** δὲν σημαίνει τι πλέον φυσικὰ τῆς ὁμηρικῆς **θυμολέων**.

[3] Ὡς ἀγνοοῦντες τὴν ἀνατολικὴν καταγωγὴν οἱ ἀρχαῖοι ὑπονοοῦσιν ἁπλῶς τὴν δορὰν τοῦ Νεμεαίου λέοντος (καὶ ἐν ἐπιγρ. ΑΔ 1915 παρ. 42) ἢ καὶ κάπου (Πτολεμ. Χέννο Ε΄ 8. Ἐκδ. Χατζῆ σελ. 33) τὸ δέρμα τοῦ Γίγαντος Λέοντος ἐπὶ μονομαχίας προκλήσει ὑφ' Ἡρακλέους ἀνῃρημένου. Ὁ ἐπὶ ἅρματος λεόντων θριαμβευτὴς Ἡρακλῆς τοῦ πηλίνου ἀναγλύφου Campana πίν. 26 φυσικὰ στερεῖται μυθολογικῆς σημασίας πλέον.

[4] Διανύομεν ἄλλως περίοδον (μετὰ τὴν αἰθερολόγον ἢ ἀστρῴαν) θετικῶς ἀπὸ πολλοῦ **χθονολογοῦσαν**, ἐν ᾗ τίνα θεόν, τίνα ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα δὲν ἐμάθομεν νὰ βλέπωμεν κατά ἕνα τινὰ τρόπον πρὸς τὴν παμμήτορα Χθόνα συναπτόμενον;

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σις αὐτὴ πρὸς τὸν Χάροπα, ἡ ***ὑστέρα***—ἀφ᾽ ὅτου καταπαλαίσας τοῦτον ἀνέλαβε τὴν κληρονομίαν του — διηυκολύνθη μὲν καὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λεοντοειδοῦς, ἀλλὰ δὲν

Εἰκ. 7. Ὁ Χάροψ Ἡρακλῆς (Λεύκτρων) ἀνάγων τὸν Κέρβερον.

προέβη εἰς τύπον λεοντωδέστερον τοῦ πανταχοῦ γνωρίμου [1]· τοὐλάχιστον οὕτως ἐμφανίζεται ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ***ἐκ Λεύκτρων*** τῶν θεσπικῶν ἀναγλύφῳ τοῦ Μου-

[1] Τοὐναντίον ἡ λεοντῆ ἀντὶ ***περιβλήματος***, οἷον εἶναι περὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀρχαϊκοῦ Ἡρακλέους, γίνεται ἀπὸ τοῦ Ε′ αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἁπλοῦν ***ἐπίβλημα*** ἢ ἐξάρτημα (ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σείου Θηβῶν (εἰκ. 7)[1] ὁ ἀνάγων τὸν Κέρβερον **Χάροψ Ἡρακλῆς**, οὕτω καὶ ὁ τῆς Ἐλατείας ὁμοούσιος βεβαίως **Ἡρακλῆς Κυναγίδας** ΑΕΠ 1912, 240 ἁπλῶς «ἀναβεβλημένος τὴν λεοντῆν κατὰ τὸν λυσίππειον τρόπον» καὶ ὄχι ἄλλως θὰ παρίστατο πιθανῶς καὶ ὁ τῆς Πιερίας **Ἡρακλῆς Κυνάδας** (Heuzey Olympos ἐπιγρ. ἀρ. 44 — Δήμιτσα Μακεδ. Γ' ἀριθ. ἐπιγρ. 207). Οὐδ' ἔχομεν ἔνδειξιν ἀντίθετον περὶ τοῦ **Σπηλαΐτου Ἡρακλέους** τοῦ παρὰ τὴν Λαοδίκειαν Θεμισωνίου ἢ τοῦ Βουραϊκοῦ, ἣν θὰ προσεδοκῶμεν ἐκ τῆς πλατείας των κατ' αὐτοὺς μνείας παρὰ Παυσ. Γ' 32, 5 καὶ Ζ' 25, 10. Ἁπλῶς δὲ λεοντῆν ἔχει τέλος ἐξηρτημένην ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ ἐν τῷ πολυτίμῳ τῶν Θηβῶν[2] ἀναγλύφῳ, τῷ περιγραφομένῳ ὑπὸ G. Korte ἐν ΑΜ ΙΙΙ 398 ἑ. ἀριθ. 180 IV 275 ἑ. ὀρθότερον δὲ ἡρμηνευμένῳ Furtw. ἐν Roscher: ML I 2188, ἔνθα ἱστάμενος ἐνώπιον τοῦ ἥρῴου αὐτοῦ δέχεται τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, πλῆρες μεταβιβαζόμενον αὐτῷ ὑπὸ πράου ἤδη καὶ διηλλαγμένου Πλούτωνος (ἢ **Χθονίου Διός**, μὲ δόρυ «ἀρά γε Διὸς **Λαφυστίου**, τοῦ «παρέδρου», ἢ **Χάρμωνος**;). Σαφὴς ἡ σημασία ἤδη[3] ὁμοίως ἠδύνατο νὰ ἐδέχετο παρὰ Πισάτῃ τινὶ τεχνίτῃ καὶ ὁ Κρονίδης Ζεὺς τὸ νομιμοποιοῦν τὴν διαδοχὴν του σκῆπτρον παρὰ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ **καταπαλαισθέντος** Κρόνου (Παυσ. Ε' 7, 10), ὡς καὶ ὁ ἴδιος Ἡρακλῆς ἔχει δεχθῆ τὸν κότινον τοῦ «καλλινίκου» παρὰ τοῦ πατρὸς Διὸς ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ Panofka VII Winckelmannsprogr. πίν. 1, ἔνθα ἐπικαίρως ἡ ἐπιγραφὴ

[1] Ἀριθ. Καταλογ. 461. Ἐκ τιτανολίθου ὕψ. 0.47, πλάτ. 0.38, παχ. 0.09· βάθος ἀναγλύφου ἀνώμαλον ἔτι[?] «εκομίσθη τῷ 1895 ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ χωρίου Καπαρελλίου». Καὶ κατεφθαρμένη ἡ ἐπιφάνεια ἐνδεικνύει ἐπαρκῶς καὶ τὴν λεοντήν, κρεμαμένην ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα τοῦ Ἡρακλέους βαδίζοντος πρὸς ἀριστερά, καὶ τὸ ῥόπαλον, καταβαῖνον ἔμπρὸς λοξὸν ἐκ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πρὸς τὸν πόδα, ἐκ δὲ τοῦ ὀπισθίου ἐπιπέδου προβαδίζοντα ὡς κύνα ἡμερωμένον τὸν **δικέφαλον** καὶ ὡς οἱ λέοντες στρογγυλοκέφαλον καὶ χαιτήεντα Κέρβερον «χειραγωγούμενον», λαιμόδετον πιθανῶς, διὰ γραπτοῦ ποτε σχοινίου ἢ ἁλύσεως. Τμῆμα μικρὸν τῆς δεξιᾶς **παραστάδος** σωζόμενον ἀποκλείει σπηλαίου ὑποδήλωσιν. Παρὰ τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, τὴν ἕνεκα τῆς φθορᾶς κυρίως, ὅτι πρόκειται ἔργον μακεδονικῶν χρόνων, δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ αὐτὸ τοῦ Ε' ἢ τοῦ Δ' αἰῶνος χειρωνακτικὴ ἐργασία· τὸ **δικέφαλον** μάλιστα τοῦ Κερβέρου κατάγεται ἀπὸ χρόνων καθ' οὓς δὲν εἶχεν ἀκόμη παγιωθῇ ὁ (ἀπὸ τῶν τραγικῶν ὁριστικός) τρικέφαλος καὶ τρίσωμος αὐτοῦ τύπος. Ἴσως ἀνάθημα ποτε λευκτρικοῦ Χαρωνείου.

[2] Εἰκ. 8. Ἀρ. Καταλ. 111. Πρβλ. Frie.-Wo. 1153 καὶ τελευταῖον Frickenhaus AM 1911, 122 ἀριθ. 5.

[3] Ἀμφίβολον ὅμως πλέον ἂν **ὡς Χάροψ** Ἰσοπλούτων ἢ ὡς γενικῶς δωρητὴς εὐφορίας θεὸς **φέρῃ** τὸ κέρας ἤδη ἐν τοσαύταις παραστάσεσιν, ἰδὲ μία καὶ ἡ **βοιωτικοῦ** κρατῆρος τοῦ Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσείου ἀριθ. 1386 — Collignon Couve 1906 — βεβαίως τοῦ αὐτοῦ, ὃν εἶχεν ἴδει ἔξω που, ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὁ Furtwangler π. Roscher ML I 2189. Ἰδὲ τὰ περὶ τοῦ κέρατος παρὰ τούτῳ σελ. 2157 ἑ. καὶ περὶ τῶν ἐν γένει σχέσεων Ἡρακλέους πρὸς Χθονίους καὶ τοῦ μύθου περὶ **ἀντιδωρεᾶς** τοῦ κέρατος εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος αὐτ. 5218 ἑ. Γενικώτερον ἡρμηνευμένον τὸ κέρας, καὶ τὸ τοῦ **Ἀχελώου**, ὃ συνεδύαζε καὶ ὁ Πίνδαρος μὲ τὸ Πλουτώνειον, ἰδὲ π. Wilam. εἰς Ἡρ.[2] I 46.

Τὸ θηβαϊκὸν ἀνάγλυφον θὰ παρίστα μὲ τὸ χαρλόκερας ὑποδοχὴν «θεοξένια» Ἡρακλέους παρὰ Πλούτωνι κατὰ τὰ διδακτικὰ τοῦ Ῥωμαίου (Tegeatische Reliefs) ἐν ΑΜ 1914, 232, ἂν μόνον οἱ ἀριστερὰ κίονες ἐδήλουν **Πλούτωνος** [προπυλον καὶ ὄχι **Ἡρακλέους τετρακιόνιον ἡρῷον**, καθ' ὃν φαίνεται ἀκριβώσας τύπον ὁ Frickenhaus AM 1911 σελ. 128 ἑ., ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖνο δεξιά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πάρου = νῦν IG XII[5], 234 *ἱερεὺς Διὸς βασιλέως καὶ Ἡρακλέους καλλινίκου»*, συννάων καὶ ἐκεῖ βεβαίως.

Ἀλλὰ διὰ τοῦ ἄθλου τούτου ***καλλίνικος*** [1] καὶ κατὰ τοῦ θανάτου ὁ ἥρως

Εἰκ. 8. Ἐπίσημος ἀναγνωρισμὸς Ἡρακλέους ὑπὸ Πλούτωνος (ἐγκαίνια Χαροπείου;).

εἶχεν ἤδη γίνει λυτρωτής, ἄξιος τῆς ἀθανασίας, ἀντὶ δὲ τῶν τέως παντοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡρῴων καὶ ἐναγισμῶν δέχεται βαθμηδὸν **ναοὺς** καὶ **θυσίας**, ἄγνω-

[1] Κατ᾽ ἐξοχήν· πρβλ. Ἡσυχ. λ. καλλίνικος ... καὶ εἶδος ὀρχήσεως *ἐπὶ τῇ τοῦ **Κερβέρου** ἀναγωγῇ»* καὶ αὔλησις ὁμώνυμος παρ᾽ Ἀθηναί. ΙΔ᾽ 618c, σχετικὴ βεβαίως.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

στον ἀπὸ πότε ἀκριβῶς ἑκασταχοῦ, ἀλλὰ βεβαίως ἐνωρίτατα ἐν Θήβαις [1]· **ἐκ δὲ τούτων** φανταζόμεθα ἐπεισαγομένας καὶ τὰς **θείας** τούτου **τιμὰς** μετὰ τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν ἀνὰ τὰς βοιωτικὰς πόλεις, ἐνῷ μύθους **ἥρωος** παλαίμονος, ῥοπαλομάχου, νικητοῦ θηρῶν, ἀνδρῶν, «Γηγενῶν» θὰ εἶχον, ἐπαναλαμβάνομεν, ἔκπαλαι πᾶσαι· καὶ οὕτω μόνον νοοῦμεν ἡμεῖς τὸ «ἔπηλυ» αὐτοῦ εἰς Θεσπιάς, Μυκαλησσόν, Ὑηττὸν κλπ. (Wilam. εἰς Ἡρ.[2] I 34), καὶ τὴν εἴσδυσιν εἰς Ὀρχομενὸν τοῦ «Μινυαμάχου» ὡς κατακτητοῦ καὶ λατρείας παρὰ τοῦ Μέλανος τὰς πηγάς, ἐνῷ εἰς Θήβας μόνον ἔπηλυ δυνατὸν νὰ ὑπῆρξε τὸ **ὄνομα Ἡρακλῆς** αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Ἄργους (ἀντὶ Ἀλκαίου ἢ Ἰολάου)[2].

---

[1] Ἡ πίστις τοὐλάχιστον εἰς Ἡρακλέα θειότερον τῶν ἄλλων ἡρώων θὰ ἀνέτειλεν ἐν Θήβαις ἤδη πρὸ τοῦ μικρασιατικοῦ ἔπους, ἐν ᾧ πιθανολογεῖ ὁ Friedlander ἔ. ά. σελ. 164 ἑ. τὴν πρώτην θεοποίησιν τοῦ ἥρωος, πρὸ τῶν θηβαϊκῶν κατακτήσεων — μεθ' ἃς (κατὰ Wilam. ἔ. ἀ. 35 ἑ.) ὑψοῦται ὑπὸ Θηβῶν εἰς θεὸν ἀντικαθαγιάζοντα τὰς ἀξιώσεις τῆς ἡγεμονίας των — καὶ πρὸ τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ἀμφισβητουσῶν τὰ πρωτεῖα τῆς λατρείας αὐτοῦ ὡς θεοῦ (Διοδ. Δ' 39· περὶ Μαραθῶνος εἰδικῶς Ἡρ. Α 15. 3. 32. 4), ἔστω καὶ ἂν ἐπέμεινεν ἀκριβῶς ἐν τῇ κοιτίδι τῆς λατρείας συντηρητικώτερον ὁ ἀρχαῖος ἡρωικὸς τύπος (ἰδὲ Nilsson 445 ἑ.). **Ἀθανασίαν** αὐτοῦ γνωρίζει ἤδη ὁ Ὅμηρος (λ 602 ἑ., ἐνῷ τὰ Σ 117 ἑ. «οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα κλπ.» ἀθετοῦνται ὑπὸ Laroche, Fick καὶ τελευταῖον τοῦ Kammer ἐν ästhet. Kommentar ἐξ ἄλλης ἀπόψεως), καὶ ὁ Ἡσίοδος (Θε. 950 ἑ.)· **θυσίας** δὲ ἐν γένει εἰς αὐτόν, παραλλήλους μὲ ἐναγισμούς, ἤδη ὁ Ἡρόδοτος Β' 44 (πρβλ. Παυσ. Β 10. 1) ὡς ἐν τοῖς νεωτάτοις τῶν παρ' Ἕλλησι θεῶν. Βωμοὺς δὲ ἐν Θήβαις στεφομένους αὐτῷ — παρὰ τὰ **ἔμπυρα** τοῖς υἱοῖς — ὡς Ὀλυμπίῳ ἀθανάτων συνοίκῳ, γαμβρῷ τῆς Ἥρας, ψάλλει ὁ Πίνδαρος ἤδη Ἰσθμ. Γ' 76 ἑ. (Christ). Ἀλλ' οὐδὲν ἁπλούστερον ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν Θήβαις ἀνεπτύχθη καὶ **ὁ πρῶτος ναός** του, ὡς ἐν Σπάρτῃ τὸ ἱερὸν τοῦ Κάστορος Παυσ. Γ' 13. 1, — παρὰ τὰς ὀψίμους ἐκείνας διαμφισβητήσεις Ὀπούντος καὶ Ἀθηνῶν — καὶ δὴ ἀπὸ ἡρῴου καὶ «οἴκου» γενάρχου —, τὸ κυριώτατον τῶν ἀρχαίων Ἡρακλείων, πανελληνίως γνωστὸν ἤδη περὶ τὸ 580 π. Χ. (Παυσ. Ι' 7, 6 ἀφιέρωσιν ἀγάλματος ὑπ' Ἀρκάδος Ἐχεμβρότου ἐπὶ αὐλῳδικῇ νίκῃ) καὶ οἱ γνωστοὶ συναφεῖς ἀγῶνες (ἀρχικῶς ἴσως ἆθλα ἐπὶ Ἰολάῳ εἶτα Ἡράκλεια, διατηρούμενα καὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. ΙΑ III 129, 18)· σαφῶς **νεὼν** λέγει αὐτὸ ὁ Πολύαιν. Β' γ' 8 — μὲ **ἱερέα,** ὄχι ἱέρειαν — καὶ ὁ Ξενοφ. Ἑλλ. Ϛ' 4, 7 περίπου· ἐδῶ καὶ τυποῦται ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτὸς καὶ τὸ ῥόπαλον — καὶ ὅλως **πολιοῦχος** καθίσταται, ἐντεῦθεν δὲ καὶ βαθμηδὸν **παμβοιώτιος** (ἐνῷ πολιοῦχος οὐδαμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ὡς ἄριστα τονίζει ὁ Beloch I[2] 78) δι' ἣν εὐρύτητα λατρείας βλέπομεν αὐτὸν καὶ **ὡς ἀρχῆθεν θεὸν** ἐνταῦθα ἐκλαμβανόμενον μεγαλοτόλμως ὑπὸ Ed. Meyer Gesch. d. Alt. II 166 ἑ. καὶ Beloch ἔ. ἀ. — Πίστιν ἐν Θήβαις περὶ ἀθανασίας αὐτοῦ ἀρχαιοτάτην ἀποδεικνύει ἐπίσης, ἔστω ἀρνητικῶς μόνον, ἡ καὶ ἐνταῦθα ἔλλειψις τάφου — παρὰ τοὺς τῶν παίδων καὶ μυθικὸν θάνατον αὐτοῦ, «ἀνακομιδῆς λειψάνων» ἢ ἀναλήψεως (οἵα ἡ τῆς Ἀλκμήνης· ἰδὲ Pfister Reliquien-Kult I 120 σημ. 429 καὶ 124 ἑ.), προσδοκητῶν ἐν τόπῳ γεννήσεως ἀκριβῶς· ὁ συλλογισμὸς ἐγκυρότερος τοὐλάχιστον τοῦ θρησκευτικῇ ἀδείᾳ ποιητικοῦ τοῦ Καλλιμάχου, ὅστις, προκειμένου τάφου ἀπτοῦ τοῦ Διὸς ἐν Κρήτῃ, τῇ καὶ γεννησάσῃ, ἐπιμένει «Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο || Κρῆτες ἐτεκτήναντο· **σὺ δ' οὐ θάνες· ἐσσὶ γὰρ αἰεί!»** (ὕμν. Α 8 ἑ.). Ἀλλὰ τέλειος Ὀλύμπιος οὐδέποτε γίνεται (Harrison Prol. 346 ἑ.), οὐδ' ἐν τῇ ἀττικῇ λατρείᾳ, φαίνεται (Frickenhaus: AM 1911, 126 ἑ.).

[2] Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ἡμέτερον Χαρόπειον γίνεται Ἡράκλειον ἱερὸν **ὁριστικῶς** μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Θηβαίων ὑποταγὴν τοῦ Μινυείου Ὀρχομενοῦ πιθανῶς, εἰς ὃν ἀνήκουσαι καὶ αἱ χῶραι Κορωνείας καὶ Ἁλιάρτου εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τοὺς κτίστας καὶ ἐπωνύμους αὐτῶν κατὰ Παυσ. Θ' 34. 7 ὑπ' Ἀθάμαντος (ἀλλ' ἐκβοιωτισθῆ ἀπὸ τῆς ἐποικήσεως τῶν Βοιωτῶν εἰς τὴν Μινυακὴν λεκάνην)· ἔκτοτε δηλ. καὶ ὁ Ἡρακλῆς ὅλως ἐκτοπίζει τὸν **μινυακὸν** Χάροπα, ὃν καὶ οἱ **Θεσπιεῖς** θὰ εἶχον, ὡς καὶ τὸν πανάρχαιον τῶν Ἔρωτα, ἤδη πρὸ τῆς ὑποταγῆς ὑπὸ Θήβας, ὁμόφυλοι πιθανῶς καὶ αὐτοὶ τῶν Μινυῶν καί, ὡς οἱ Γραῖοι, ἑτερόφυλοι τῶν Θηβαίων (Wilam. ἐν Hermes 1886, 103 ἑ.). — Ἐννοεῖται, καὶ οἱ Μινύαι θὰ εἶχον ἀνέκαθεν μύθους Ἡρα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰς δὲ τὰ ἱερὰ πλέον τούτου τοῦ ***λυτρωτοῦ***[1] Ἡρακλέους εὐνόητον ἤδη πῶς ἀφιεροῦσι καὶ ἐνταῦθα οἱ ἀπελευθεροῦντες τοὺς οἰκέτας[2] καὶ ἐν Μακεδονίᾳ οἱ ἀπελευθερούμενοι ἀναθήματα εὐχαριστήρια· πρβλ. τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῆς Πιερίας Heuzey: Olympos ἀριθ. 44 «ὁ δεῖνα ἐλευθερωθεὶς ***Ἡρακλεῖ Κυνάδᾳ***», ὅπερ ἐπωνύμιον ἐννοοῦμεν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ΑΕΠ 1912, 240 (Ἐλιμιώτιδος) ***κυναγίδαν***[3] ἁπλούστατα ὡς = ***κερβεραγίδαν***· πρόσθες δὲ καὶ τὴν (ὡσαύτως ἐξ Ἐλιμείας) αὐτ. 241 «Ἡρακλεῖ Ἡδονὴ ἐλευθερωθεῖσα εὐχαριστήριον». Ὀρθῶς καὶ ὁ Bäge de Maced. sacris 192 ἑ. παρέβαλε τοῦ Ἄργους τὸ «***ἐν Κυνάδρᾳ ἐλευθέριον ὕδωρ***» ἐκ τοῦ Εὐσταθ. εἰς Ὀδ. ν 409 = σελ. 1747, 10, συνδυάσας πρὸς τὰ Ἡσυχ. «***Κυνάδης:*** ἀπελεύθερος καὶ λ. ***ἐλεύθερον ὕδωρ· ἐν Ἄργει ἀπὸ τῆς Κυνάδρας*** (κατ' ἀνάγνωσιν αὐτοῦ τὰ χειρόγραφα ***συναγείας***· ἴσως ἀρχῆθεν παντοῦ ***Κυναδ(ε)ίας***) πίνουσι κρήνης ***οἱ ἐλευθερούμενοι τῶν οἰκετῶν· διὸ καὶ τὸν Κέρβερον ταύτῃ διαδρᾶναι καὶ ἐλευθερωθῆναι***»[4], (ἔνθα ὁ συλλογισμὸς ὀρθὸς ἀντιστρεφόμενος): μόνον δὲ περιττὸς ἦτο ὁ σχετισμὸς πρὸς τὴν ***ἀπελευθέρωσιν*** καὶ Ἡρακλέους ἀπ' Ὀμφάλης. Οὐδὲ εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐχρησίμευεν ἤδη ἀπὸ χρόνων προγενεστέρων ἔτι τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν ὡς ***ἄσυλον*** καταφευγόντων δούλων τὸ ἱερὸν τοῦ (Ἀντι)χάροπος Ἡρακλέους[5] ὅπως δηλ. τὸ συνάδελφον ἐν Ἀθήναις Θησεῖον

κλέους, ἀφοῦ προβοιώτιοι μὲν ἀλλ' οὐδαμῶς προέλληνες (Fimmen N. Jbb. 1912, 537), μόνον δὲ ὁ θεὸς περιωπῆς ἦτο Βοιώτιος. ***Χαροπαλαιστὴς καὶ ἐν Φεραῖς***, ὡς γνωστόν· ἀλλ' αὗται Βοιωτοειδεῖς ἢ Μινυακαί.

[1] ***Σωτῆρος*** κατὰ Δί. Χρυσ. Α § 84. δῆθεν ὡς κολαστοῦ πονηρῶν, ἀνημέρων, ὑπερηφάνων, ἀλλὰ περὶ τὸ Λαφύστιον βέβαια καὶ ὡς καταργητοῦ τοῦ ὠμοῦ θανάτου — καὶ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Βεβαίως δὲ ὡς ***Σωτὴρ*** θεωρητέος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τῶν ἐπιτυμβίων παραστάσεων ἐν γένει (περὶ ὧν Pfuhl: A. Jahrb. 1905 78 ἑ. 83 ἑ.), εἴτε δρῶν ἐπὶ σαρκοφάγων π. χ. καὶ ἄθλων σωτήρια (τοῦ Θησέως ἐξ Ἄδου κλπ.) εἴτε ἁπλῶς ὑπὸ τύπον ***ἑρμοῦ*** παριστάμενος· ὄχι δὲ πάντοτε ὁ νεκρὸς ὡς Ἡρακλῆς κατὰ τὰ Collignon Stat. fun. 322

[2] Ὡς δηλ. καὶ εἰς τοὺς ὡσαύτως φιλανθρώπους Σάραπιν καὶ Ἀσκληπιὸν πασιγνώστως· πρβλ. Calder in 112. 120 κλ. Μέχρι τοῦδε ἀνάθεσις τῷ Ἡρακλεῖ μόνη γνωστὴ ἐκ τῆς Αἰτωλικῆς Ἀρσινόης IG IX[1] 400 καί, ὅλως διάφορος, ἡ ἐν Κῷ Ἡρακλεῖ Διομεδοντείῳ: Paton - Hicks ἀριθ. 36 (Calder. σελ. 112).

[3] Ἡ προστασία τοῦ κυνηγίου Dar. Sagl. ἄρθ. venatio σελ. 681 ὄψιμος καὶ ἀτελῶς πιστοῦται. Ἄλλως πρβλ. Ἡρακλέα ***κυνάγχην*** (Τζέτζ. ἐν Gram. An. Ox. III 351. 7) παραλλήλως τῷ «***λεοντάγχῃ***» (κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Lobeck ***λεοντάγχ' ὦνα*** ἐν Ἀνθ. II. 5' 351 Stadtmüller), ἐπωνυμίαν καλῶς ἑρμηνευθεῖσαν ἤδη ὑπὸ Ahrens: Philol. 19, 406 ἑ.

[4] Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους ***Κυνοσάργει*** λίαν πιθανῶς ἐμάντευεν ὁ Göttling Sachs. Ber. 1854 19 ἑ. ἀρχικὴν σχέσιν πρὸς ***Κέρβερον*** πάλιν καὶ πρὸς τὸν ***Κυναδαν*** Ἡρακλέα ὁ M. Schmidt Philol 17, 549 παρὰ Wachsmuth: St. Athen I 461· δυσκολία ἔτι μείζων τῆς γραμματικῆς (= κυνὸς «ἐναργές», σῆμα π. χ. — ἔνθα ὁ Κέρβερος ἐπεφάνη;) θὰ ἦτο μὲν καὶ ἐν τῇ ἐτυμολογίᾳ τοῦ Dettmer ἐκ *Fεργ- ἢ *Fεργ-, ἀλλά, ὁμολογητέον, ***εἶναι*** καὶ ἐν τῇ σχετικῇ παραδόσει (παρ' Ἡσυχ. καὶ Σουίδ. λ. Κυνόσαργες — τοῦ Παυσ. παρασιωπῶντος), πῶς δηλ. λησμονηθείσης τῆς ἀρχικῆς περὶ Κερβέρου ἀντεπλάσθη ἡ περὶ κυνὸς λευκοῦ ὁδηγητοῦ τοῦ Διόμου ἐκείνη (ἣν ἀνευρίσκει καὶ ἐν παραστάσει μελανογράφου ἀγγείου ὁ C. Smith JHS 1892, 117).

[5] Ἀλλ' ἀστήρικτος θὰ ἦτο εἰκασία τελετῶν ἐνταῦθα λυτρώσεως διὰ μυστικῆς συζεύξεως μετὰ Ἡρακλέους, ὡς ἐτελεῖτο ἀλλαχοῦ μετὰ Διονύσου καὶ Ἑρμοῦ. Gruppe 865 ἑ. Ἀτυχὴ ἐτυμολογικῶς ἂν μὴ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πασιγνώστως ἢ ὡς τὸ ἐν Φλιοῦντι ἱερὸν τῆς Ἥβης (Παυσ. Β´ 13, 4). Ὁπωσδήποτε ***Ἡράκλειοι ἀπελεύθεροι*** εἶναι κυρίως οἱ ἡμέτεροι καὶ ὄχι ἀκριβῶς ***Χαρόπειοι*** ἢ ***Χαρωνῖται,*** ὡς ἦσαν οἱ τῶν ἀτελειώτων ἐκείνων διαθηκῶν τοῦ Καίσαρος! [1].

Ἀλλὰ κατὰ τὴν προϊστορικὴν ***μακρὰν νύκτα*** τῆς κυοφορίας του ἐν τοσούτοις ἀπὸ τοῦ ***παναχαϊκοῦ*** [2] ἀποσχιζομένοις φύλοις ὁ ἥρως εἶχε προσλάβει εὐλόγως πολυσύνθετον τύπον [3], οὗ ἔτι μᾶλλον ἔπειτα κοσμηθέντος καὶ μεταπλασθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀργείου (καὶ Ῥοδίου) ἔπους κατέστη σχεδὸν ἀδιαφανὴς πλέον ὁ ἀρχικὸς — ὁ καὶ βοιωτικὸς περίπου στάσιμος — πυρήν· διορᾶται ὅμως καὶ διὰ τοῦ νέφους τῶν ἐπικῶν στοιχείων ἡ ***ἀρχέγονος,*** ἔξω τῆς ἐπισήμου ποιήσεως (τῆς οὐδένα βοιωτικὸν ἆθλον σῳζούσης) ***λαϊκὴ μορφή:*** περὶ τὸν ἤδη προϊστορικὸν κορμὸν — ἥρωος καταπαλαιστοῦ καὶ ἀδρῶς ἐπικούρου κατὰ παντὸς κακοῦ — περιφύονται, ὡς συναρτήματα ἢ κληρονομία τῆς ***ἡρωϊκῆς*** φύσεως, χαρακτηριστικὰ δαίμονος χθονίου ἀπαραγνώριστα· εἶναι δηλ. ἅμα καὶ δαίμων πάσης εὐφορίας, πρὸς ἣν συναφὴς ἡ «δακτυλικὴ» ***φιλογυνία*** αὐτοῦ [4], καὶ ἡ

πραγματικῶς, τὰ δεινὰ καὶ ἄρρητα τοῦ Kaibel περὶ Ἡρακλέους ***ὡς Ἰδαίου κυναγέτου*** ἐν Gott. Nachr. 1901. 506 ἑ., ὡς ἀστοχεῖ εἰσβιάζων καὶ τὸν οὕτως εὐνόητον ***παραστάτην*** ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡρακλέα εἰς τὰ ὅμοιά του σελ. 490.

[1] Πλουτ. Ἀντων. § 15 (orcini liberti).

[2] Τὸν ὅρον παραλαμβάνομεν ὡς πρόσφορον (παρὰ τὰ Wilam. Ἡρ.[2] I 23) περὶ τοῦ ***προϊστορικοῦ στελέχους*** τῶν ἱστορικῶν ***Πανελλήνων,*** περὶ τῶν νεολιθικῶν «Πρωτοελλήνων», ἐκ τοῦ Kretschmer (Gercke-Norden: Einleit. I 524). ἐξ οὗ **στελέχους** δηλ. ἐξεκρίθησαν «Ἴωνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς» καὶ οἱ πιθανῶς μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων κατ᾽ εἰκασίαν τοῦ Solmsen Berl. Ph. W. 1907. 275 ταχτέοι ***Μακεδόνες*** τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ὅτι ***καὶ μακεδονικὸς ἀρχῆθεν*** ὁ Ἡρακλῆς, οὐχὶ δὲ ἐπακτὸς ἐξ Ἄργους κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἑρμηνείαν (καταχρωμένην τὸν ὑστερογενῆ ζῆλον τῶν δυναστικῶν γενεαλογιῶν), δυσκόλως θἀμφιβάλλῃ ὁ διελθὼν τὰ παρὰ Bäge σελ. 184-198 περὶ τῆς εὐρυτάτης ἐκεῖ λατρείας τοῦ ἥρωος ὑπὸ ***ἴδιον μάλιστα ὄνομα (Ἀρητός·*** Ἡσυχ., ἔστω καὶ σκοτεινὸν ἔτι· μήπως «***ἄρρητος*** ὡς Ὀρφ. Ὕμν. ΙΒ´ 1; ἀπιθ. ἐκ φθορᾶς, πρὸ Ἡσυχίου, Ἡράκου = -άκωνος) — ὡς ἦτο μακεδονικὸς καὶ ὁ Ἅιδης ὑπὸ τὸ ***(Πλουτεὺς)*** καὶ ***Κο(ί)ρανος*** καὶ αἱ ***Λαφύστιαι*** ὑπὸ τὸ συνηθέστερον ***Μιμαλλόνες*** (Σχολ. Λυκόφρ. 1237) — ὥστε καὶ «***θεῷ μεγίστῳ***» αὐτῷ νὰ καταντῶσι νὰ εὔχωνται ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις — ἐνθυμούμενος δὲ καὶ τοὺς πολυπληθεῖς νομισματικοὺς τύπους, τοὺς φέροντας αὐτὸν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α´. Ἀλλὰ τοῦ παναρχαίου ἐκείνου στελέχους ἡ πρώτη πιθανῶς περὶ τὸν Ἀξιὸν καὶ Ἁλιάκμονα κοιτὶς μόλις ἀρχίζει (ἢ οὐδὲ ἤρχισε) νὰ ἐρευνᾶται ἐν γένει ἀρχαιολογικῶς, καὶ δόξαι λοιπὸν ἁπλαῖ ἀκόμη καὶ ἀμφιγνωμία πολλὴ περὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸ εὐλόγως.

[3] Μᾶλλον μετριάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἡρακλέων ὁ Κικ. de nat. de. III 42 εἰς ἓξ μόνους, ὧν tertius est ex Idaeis Digitis **cui inferias adferunt,** ἤτοι ὁ Χάροψ περίπου (δὲν ὑπολογίζει π. χ. τὸν Ἰωνικὸν Ἡρακλέα, τὸν Θησέα, ἐκκριθέντα καὶ αὐτὸν ἢ ἀναδιπλωθέντα ἐκ τοῦ ἑνιαίου τῶν ***Παναχαιῶν***). Πρβλ. Pfister: Reliquien Kult im Alt. I 150: Ὁ Οὐάρρων γνωρίζει 43 ὅλους!

[4] Ὥστε ἡ τέκνωσις ἐκείνη τῶν 50 υἱῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ ἐκ τῶν ἰσαρίθμων Θεσπιάδων δὲν συμβολίζει μόνον τὰ πρίνιν᾽ ἀκάμαντα ἰσχία τοῦ περὶ πᾶν ἐκτάκτου ***γενάρχου·*** οὐδὲ εὐθύνει «τὸν ἄγνωστον προκάτοχον» τοῦ Ἡρακλέους ἐν Θεσπιαῖς ἡ φιλογυνία τούτου, ὡς θέλει ὁ Friedländer: Her. 52, ἀφοῦ ὁ ***γνωσθεὶς ἤδη*** προκάτοχος, ὁ Χάροψ, ἦτο φύσει «ἀγύναιος ἄπαις τε».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

[illegible] εἰς λοιπὸν ἴσως **πλουτοδότην** (κατὰ τον Χῖον BCH III 2[illegible], 22) [illegible] δε καὶ καθαρτὴς τῶν καρπῶν θαλλοφόρος, εἰσακούων εὐχὰς οἷον

ἐλθέ, μάκαρ, [illegible] πάντα κομίζων,
[illegible] δε [illegible] ἄλλοι [illegible] χερὶ [illegible] ([illegible] Ὕμν. [illegible])

και ἤδη λοιπὸν ὡς ιατρος και **Ἀγαθὸς Δαίμων** ἅμα· τέλος δε και [illegible] ἀπὸ τοῦ ἀμαυτάτου τῶν Χθονίων τοῦ Θανάτου, [illegible]. [illegible] ὅμως [illegible] μένει πάντοτε ὁ ἀρχικὸς [illegible], ἡ βιαία καὶ **φίλαθλος ἀλκή**, ἡ [illegible] [illegible] χερὶ πᾶσαν δύναμιν ἐναντίαν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν τάξιν, [illegible] [illegible] κακοποιοὺς δαίμονας καὶ [illegible] βλάστημα [illegible] [illegible], ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ ἔλους ἀναβαίνων ἐν [illegible] πλέον χρόνοις εἰς ὄρος [illegible] [illegible] εἶναι τὸ **φθωκὸς πελώριον** [illegible] [illegible] καὶ [illegible] τὴν παρὰ Wilam. I 41 ἑ. εἰκόνα.

Καὶ λοιπὸν **βραδέως** γίνεται διὰ τῆς [illegible] καὶ [illegible] ([illegible] Ῥοδίας, Ἰμβρίας) ποιήσεως ὅπερ **δὲν ἦτο ἀρχῆθεν**, πρότυπον μεν καὶ [illegible] τοῦ ἀνδρικοῦ ἰδανικοῦ [illegible] τῶν λαῶν — ὁ **[illegible]** λοιπὸν κατ' ἐξοχὴν ὁ [illegible] καὶ φιλατρόνως, ὁ [illegible] τοῦ γένους [illegible] τὴν ὕπαρξιν ἐν μόχθοις καὶ [illegible] [illegible] **ἀρχηγέτας** (καὶ [illegible] π. χ. Κρότωνος ἢ Ἡρακλείας Πόντου καὶ πολυαρίθμους [illegible] πόλεων κλ.), ὁ [illegible] [illegible] [illegible] ἐν ταῖς μεγάλαις Θήβαις καὶ Ἄργει (ἢ [illegible] Τίρυνθι), [illegible] [illegible] λόγῳ, [illegible] — καὶ [illegible] [illegible] ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ [illegible] ὡς [illegible] [illegible] [illegible]. — ἀλλὰ [illegible] [illegible] **πανελλήνιος** πλέον [illegible] τὴν νέαν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ἤδη ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν πλέον τῆς **ὅλης ελληνικῆς Ἀρετῆς**,

τῆς πέρι παρθένοι μοχθεῖς
[illegible] [illegible] ἐν Ἑλλάδι [illegible]
καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Εὐνόητον ὅτι καὶ [illegible] ἤδη εἰς τάξιν **θεου** καὶ [illegible] [illegible] (καὶ ἐν Θήβαις εἴδομεν) ἀντιλαβών, ὅμως εἰς λαϊκά, **επαρχιακά**, [illegible] [illegible] παρὰ ταῦτα καὶ δι' αἰώνων πολλῶν στοιχεία τοῦ [illegible] δαίμονος ([illegible] π. χ. καὶ ὅλως ὑδάτων, σπηλαίων, ἢ φαλλικοῦ κλ.π.), ὡς διατηρεῖ καὶ ἐν [illegible] [illegible] [illegible] (καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἐν τοῖς [illegible]) [illegible] [illegible] τῆς ἀγροίκου καταγωγῆς[1] καὶ τῆς [illegible] [illegible] μετὰ [illegible]

[1] [illegible] ὅτι τὸ **φίλαθλον** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ἀθηναῖοι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ἐν τῆς [illegible] τῆς [illegible] [illegible] [illegible] Ὀλλάνδης [illegible] [illegible] [illegible] Ἀθηνῶν, ὡς [illegible] τὴν [illegible] ὁ W. [illegible] [illegible]

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὁπωσδήποτ' ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ὄντως ὁ ἐθνικὸς θεῖος ἥρως ἐμφανίζεται «ἀπορροφῶν» καὶ αὐτὸν τὸν Πλούτωνα — ὡς ***Χάροψ*** ἀκριβῶς, ὅλως ***τοπικὸς***[1] Βοιωτικός, περαιτέρω δέ, ὡς φαίνεται, ἄγνωστος· ἀφοῦ καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ Κερβέρου ἐνετόπισεν, ὡς γνωστόν, ἀλλαχοῦ τὸ ***ἔπος,*** κυρίως ἐν Ἑρμιόνῃ, τὴν δὲ πρὸς τοῦτο κατάβασιν τοῦ Ἡρακλέους ***ἐν Ταινάρῳ*** (καθ' ἃ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι Ἡρακλεῖ ἐπὶ Ταινάρῳ).

3. ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΧΑΡΟΠΕΙΟΥ

Ἡ ***θέσις τοῦ Χαροπείου*** δὲν φαίνεται εὐκόλως ἐξακριβώσιμος παρὰ τὸ ἐξαιρετικὸν διαφέρον, ὃ θὰ εἶχεν ἡ εὕρεσις ἔστω καὶ ὀλίγων λειψάνων τοιούτου ἱεροῦ λαϊκοῦ, τηροῦντος ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς δαιμονολατρείας Χάροπα μὲν ἰδιοφυῆ μέχρι τῆς θηβαϊκῆς ἀκμῆς, ἔκτοτε δὲ καινοποιημένον καθ' ὃν τρόπον εἴδομεν μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς πολυθεΐας. Καὶ παρ' ὅσον

---

[1] Εὐρύτατα μὲν εἶναι διαδεδομένον το κύριον ὄνομα ***Χάροψ*** (ἀπὸ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος ἤδη περίφημος ὁ πρῶτος τῆς δεκαετοῦς ἐν Ἀθήναις ἀρχοντίας, υἱὸς Αἰσχύλου) καὶ τὰ συγγενῆ ***Χαροπῖνος*** (ὁ γνωστότατος ὁ τῆς Δελφικῆς ἐπιγραφῆς νῦν IG XII⁵ 1444 «***Χαροπίνου*** παῖδες ἀνέθεσαν τοῦ Παρίου»· ἀλλὰ καὶ Μεσσήνιος V 1356· καὶ Ἀθηναῖοι καὶ ***Βοιωτοὶ*** ἰδία — πλὴν τῶν ἐν IG VII πρβλ. καὶ τον Χαιρωνέα IX' 12. 25). ***Χαροπίας*** ἅπαξ ἐν τῷ γνωστῷ ἀρχαϊκῷ θησαυρῷ τῶν Βοιωτῶν ἐν Δελφοῖς. Pomtow: Delph. III. 30, 16. ***Χαροπίδης*** (Ἀθην. — ἰδε Kirchner Prosop. Att.) καὶ ***Χαροπὶς*** (εἰς τὰς ἐπιγραφὰς VII 3037 καὶ 3049 πρόσθες BCH 1898. 253 (Ε' αἰῶνος) καὶ ἐν Μουσείῳ Χαιρωνείας ἀρ. 114 τοῦ Α' αἰ. μ. Χ. «Κυρία, χαῖρε. ***Χαροπὶ*** σεμνοτάτη), εὐρύτερον καὶ τῶν ***Χάρων -ώνδας -ιδης***· Χάροπες Ἠπειρῶται γνωστότατοι. — Ἀλλὰ τίς πιστεύει ταῦτα «θεοφόρα»; ὄχι μόνον το αὐτούσιον ***Χάροψ*** ἀφάνταστον ὅτι ἐν χρόνοις οὕτω πρωΐμοις θὰ ἐδίδετο ἐκτὸς τοῦ δαίμονος καὶ εἰς ἄνδρας (ἀφοῦ καὶ ***Ἡρακλέα*** ὡς ὄνομα ἔχομεν μετὰ τὸν ἐξαιρετέον υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου μόλις ἐκ τῶν ἐσχάτων τῆς ἀρχαιότητος χρόνων. Sittig: nom. theoph. 22), ἀλλὰ καὶ τὰ παρώνυμα δαίμονος τοιούτου θὰ ἔφευγον οἱ ἄνθρωποι «ὁμῶς ***Ἀΐδαο*** πύλῃσιν», ἀκριβῶς δι' ὃν λόγον καὶ εἰς τὴν λατρείαν τούτου — πλὴν ἐν Ἤλιδι — ἀντεισέρχονται θεοὶ ἱλαρώτεροι ἐκτοπίζοντες ἐκεῖνον, ὡς ὁ Ἡρακλῆς ἐνταῦθα· πρβλ. Farnell: Gr. Cults III 280. Διὰ δὲ τοῦτο οὔτε ***Ἀϊδόδωρον*** οὔτε ***Χαροπόδωρον*** φανταζεταί τις, ἐνῷ ***Ἡρακλεοδώρους*** ἔχομεν· ὁ δὲ ***Πανδοκόδωρος***, ὃν ὑπολαμβάνει ὁ Gruppe: Gr. Myth. 741 σημ. 5 ὡς δῶρον τοῦ ***πανδόκου*** πορθμέως ἢ τοῦ παγκοίτα θαλάμου (πάντως ἀκούσιον!), εἶναι ἴσως ἐξ ἐπικλήσεως ἄλλου θεοῦ (Γῆς π. χ., ὡς ὁ ***Γάδωρος*** ὁ Λεπρεάτης. Dittenb. Syll.³ 106, 22), ἢ καί τι πεζότερον. Λοιπὸν καὶ οἱ Χάροπες κ. ὅμ., ὡς καὶ οἱ Χάρωνες κλ., ἦσαν μᾶλλον ***φαιδρωποὶ*** ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὀνομαζόντων (παρὰ τὰ ἀπιστεύτως ὑπὸ Beloch γεγραμμένα περὶ τοῦ νομοθέτου ***Χαρώνδου*** ὡς ἡλιακοῦ θεοῦ) — ἐκ τῆς ***χαρᾶς*** δηλ. (συνηγοροῦντα ἴσως καὶ ὑπὲρ ὀμμάτων ἢ ὄψεων χαροπῶν καὶ ἐν τοῖς θηρίοις, ὄχι ὀδόντων). Ἴσως μάλιστα καὶ αὐτὸν τὸν Χάροπα οἱ Θεσπιεῖς παρητυμολόγουν ὡς φαιδροπρόσωπον (ὡς ἀντονομάζει Χαιρώνδην τὸν νομοθέτην ἀκατακρίτως ὁ Ἡρώνδας Μιμ. Β 48). Διὸ καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ ἀγγείων ἐπιγραφῶν τῶν φερουσῶν τὸ ὄνομα μόνη ἡ τοῦ Βοιωτικοῦ Gaz. Arch. 1888. 169 «Μεναιδας ἔμ' ἐποίϜεσε ***Χάροπι***» (τοῦ Ε' αἰῶνος) δύναται νὰ δηλοῖ τὸν δαίμονα μετὰ πιθανότητος (ἀπαράλλακτα ὡς ἡ ἐπὶ χείλους ἐρετρικοῦ ἀμφορέως ΑΕ 1911, 35 σύγχρονος «...δρος τοι Ἡρακλεῖ ποίεσεν»), ἀλλ' ἥκιστα πιθανῶς ἡ τοῦ ἀττικοῦ παρὰ Kretschmer, Vaseninschr. σελ. 179 ἀριθ. 157 + ΑΡΟΠΣ ἢ τοῦ Σικυωνίου Röhl: inscr. antiqu. 22 ὁ Χάροπος, ὣ «ἔδωκεν» Ἐξηκίας. Βεβαίως δὲ νεανίας εἶναι ὁ τοῦ Klein: Vasen mit Lieblingsinschr. σελ. 66 ΚΑLΟϟ + ΑΡΟΦϟ παρὰ τὴν εἰς πειρασμὸν ἐμβάλλουσαν παράστασιν ***Ἡρακλέους λεοντομάχου***· ὁμοίως ἄνδρες πλὴν τῶν ἐν Λεξικῷ Pape-Benseler εἶναι καὶ ὁ ***Χάροψ*** τῆς Ἰουλίδος IG XII⁵ 609, 253 καὶ ὁ Νάξιος ***Χάροπος*** αὐτ. 36, 7 καὶ ὁ Πάριος BCH 1882, 447, 75 — ὡς καὶ ὁ ἀρχαϊκώτατος Θηραῖος ***Κhάρον*** IG XII³ 1410.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

νομίζει ὁ Wilhelm ἐν Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 1911, 18 δυσχερέστερος καταφαίνεται ἐν τοῖς πράγμασιν ὁ καθορισμὸς τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ ὁρίων Λεβαδείας καὶ Κορωνείας ***ὡς πρὸς τὸ συμπῖπτον πιθανῶς σημεῖον αὐτῶν,*** τὸ Λαφύστιον ἱερὸν ἡμῶν.

Ἡ Ἁγ. Παρασκευὴ ἐξ ἀρχῆς ἀποκλείεται· διότι κατὰ τὴν ἐκτάκτως σαφῆ[1] διὰ τῶν τόπων τούτων περιήγησιν τοῦ Παυσανίου, χωροῦντος, ὡς γνωστόν, ἐκ Θηβῶν πρὸς Ὀρχομενὸν πεντήκοντα μὲν στάδια πέραν τῆς Ἁλιάρτου ἦτο ὑπὸ τὴν μύτην τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ἡ πηγὴ ***Τιλφοῦσα,*** δηλ. ἡ τῆς ἐνδόξου ἀπὸ τοῦ Μεγάλου ἀγῶνος ***Πέτρας,*** πέραν δὲ ταύτης, δυτικῶς λοιπόν, ἐπαλλήλως αἱ ***Ἀλαλκομεναὶ*** (ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἐφετινῶν ἀνασκαφῶν περὶ τὴν Σκεπαστὴν Βρύσιν[2], 20΄ ὑπὸ τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν), ἡ Κορώνεια (ἐξ ἐπιγραφῶν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀσφαλῶς τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ λόφου ***Λουτροῦ*** τοῦ Ἁγ. Γεωργίου) καὶ ***ἔτι περαιτέρω*** ταύτης[3] ***εἴκοσι στάδια τὸ Λαφύστιον,*** οὗ ἡ θέσις λαμβάνει τὴν μεγίστην δυνατὴν ἐνάργειαν διὰ τῶν 34, 6 τοῦ δὲ ὄρους τοῦ Λαφυστίου ***πέραν ἐστὶν Ὀρχομενός.*** Κατὰ ταῦτα ἡ Ἁγ. Παρασκευὴ κεῖται, ὡς ἀρχῆς ἐρρήθη, ***ἐπὶ τοῦ Τιλφουσίου*** (συνεχοῦς ἀκόμη ἐδῶ καὶ μέχρι τοῦ ὑψηλότερον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀρχαίου τείχους Παλαιοφήβας), ἐνῷ τὸ Λαφύστιον ἄνευ ἀμφιβολίας σχηματίζον τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς κοιλάδος τῆς Κορωνείας εἶναι ἡ ἐπιμήκης ῥάχις τῆς ***Γρανίτσας,*** ἡ μεταξὺ Κορωνείας καὶ τοῦ (πρὸς Β) Ὀρχομενοῦ ὄντως (καὶ τῆς Λεβαδείας πρὸς Δ), ἥτις ἐκφυομένη δι᾽ ἐντομῆς βαθείας ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος κατατείνει ἐκ τῶν ΝΔ πρὸς τὰ ΒΑ ταπεινουμένη διαρκῶς μέχρι τῶν ἐκβλυζόντων τὰς τέσσαρας γνωστὰς θερμὰς πηγὰς βραχωδῶν ὑπὲρ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ῥάχης προπόδων, ἐξ ὧν ἁπλοῦνται μαλακοὶ γεώλοφοι πλέον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκπνέοντες εἰς τὸ πεδίον.

Ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς περὶ τὰς θερμὰς πηγὰς[4] ταύτας ἀκριβῶς 20 στάδια ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Κορωνείας ὡδήγει ἡμᾶς εἰς τοποθέτησιν τοῦ ἱεροῦ, πλὴν τῆς συνοδοιπορίας τοῦ Παυσανίου (ἐπιστρέφοντος ἐκ τοῦ νοτιωτάτου Λιβηθρίου, εἰς ὃ παρεξέβη μόνον 34, 4, πρὸς τὴν ὀλίγον κατωτέρω αὐτῶν, ὡς σήμερον, καὶ πάλαι βεβαίως διερχομένην δημοσίαν ὁδόν), καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία τῶν ***θερμῶν·***

---

[1] Μεθ᾽ ἣν ἀκατανόητος εἶναι ἡ σειρὰ τῶν τοπογραφικῶν συγχύσεων παρὰ τῷ Stephani: Reise durch nördl. Griech. σελ. 73 ἑ.

[2] Παρ᾽ ἣν εὑρέθη, ὡς βεβαιούμεθα, ***καὶ οὐχὶ*** παρὰ τὴν Τιλφοῦσαν — τὴν ἀπέχουσαν 3 χμ. ἡ ἐπιγραφὴ IG VII 2858, πιθανῶς λοιπόν ποτε ἐν τῷ Ἀλαλκομεναίῳ κειμένη.

[3] Ὄχι ὄπισθεν πλέον, ἐν τῇ Ἁγ. Παρασκευῇ! ἄλλως φυσικὸν ἦτο νὰ ἐμνημόνευεν αὐτὸ ὁ Παυσανίας ἀμέσως μετὰ τὰς ἥμισυ σχεδὸν ἀπεχούσας Ἀλαλκομενάς.

[4] Σήμερον «τὰ ***θέρμα***» ὁμοῦ πᾶσαι· ἡ α΄ ἀπὸ Γρανίτσας Τροχωτός, ἡ β΄ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, ἡ γ΄ Βρωμοσυκεά, ἡ δ΄ Κεραμίδι· τὸ ὑποκείμενον εὐρύχωρον κτῆμα (Φίλωνος) ***Καλάμι.***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

αὗται ὡς γνωστόν, ἦσαν συνήθως ἱεραὶ τοῦ **Ἡρακλέους**[1], ἡ δὲ ἰσχυροτάτη τῶν προκειμένων, ῥύαξ ἀληθὴς ἀέναος, παρέχει ὄντως καὶ ἔμφασιν ἐξόδου ἐκ τῶν Χθονίων, ὅπως ἔχει μάλιστα σήμερον τὸ στόμιον ἐστεγασμένον εἰς σήραγγα ἡμικυλινδρικοῦ θόλου κτιστὴν μήκους 5-6 μ. ἐπ' αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ (ἐκ χρόνων τουρκικῶν ἴσως, ὡς καὶ ἡ σήραγξ, ἀλλὰ τελείως ἀνακαινισμένου) ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Πρόσθες ὅτι ὀλίγον χαμηλότερον πρὸς τὸ Καλάμι (μόλις 400 που μ. βορ. τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου) λοφίσκος γεώδης ἀνέχων ἐκ τοῦ πρανοῦς ὡς μαστός, λεγόμενος **Λιῶμα**[2], εἶναι κατεσπαρμένος, καὶ αὐτὸς καὶ τὰ περὶ αὐτόν, ὑπὸ μυκηναϊκῶν (ἰδίᾳ **μινυακῶν**) ὀστράκων ἀγγείων καὶ ὀλιγωτέρων ἱστορικῶν· οἱ δὲ γεωργοῦντες ἐκσκάπτουσι καὶ θεμέλια (μικρῶν μᾶλλον λίθων) καί ποτε πλησίον καὶ τάφους κεραμιδωτούς, ὡς λέγουσιν· ὥστε πιθανώτατον ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπισκέψεως ἐνομίσαμεν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις τὸ Χαρόπειον καὶ τοῦ Διὸς Λαφυστίου τὸ τέμενος **μετὰ τὸν προϊστορικὸν συνοικισμὸν** (τὸν προσθετέον εἰς τοὺς πιστωθέντας ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν ὑπὲρ τὴν βορείαν λεκάνην τῆς Κωπαΐδος). Ἀλλ' ἐνταῦθα τέλος ἐποδηγέτει ἡμᾶς καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ Λιῶμα 100 μ. ἐπὶ τῆς ὀφρύος τοῦ πρώτου ὑπὸ τοὺς βράχους τοῦ Λαφυστίου γεωργησίμου ἐπιπέδου (300 μ. ὑπὸ τὸν Ἅγ. Ἰωάννην) ἀβαθὴς **Σπηλαιὰ** παρ' ἣν ἀκριβῶς (20 μ. δυτικῶς) καὶ παρὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν ἀναβαίνουσαν ἐδῶ ἀπὸ τὸ Καλάμι καὶ τὸν σιδηροδρομ. σταθμὸν τῆς Ῥάχης, εἶχεν εὑρεθῇ πρὸ 15ετίας ὑπὸ χωρικῶν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου (τοῦ τέως δήμου Ὀρχομενοῦ) λατομούντων πώρους ὁ πολύτιμος **ὅρος γῆς Κορωνέων καὶ Λεβαδέων**, ὁ δημοσιευθεὶς τὸ πρῶτον ἐν BCH 1902. 570 ἀλλὰ κάλλιστα καὶ πιθανώτατα συμπεπληρωμένος

---

[1] Πλὴν τῶν γνωστῶν Αἰδηψοῦ, Θερμοπυλῶν, Λίνδου, Ἱμέρας, Λουτρίδος κατ' ἐξοχήν, πρβλ. γενικῶς τὰ Πολυζ. λ. **Ἡράκλεια λουτρὰ** καὶ Ἀριστείδ. Ε 35 (Dind. σελ. 62) «λουτρῶν τε τὰ ἥδιστα **Ἡράκλεια** ἐπωνυμίαν ἔχοντά ἐστι· χωρὶς δὲ **πηγαὶ ποταμίων ὑδάτων** ἐπώνυμοι καὶ αὗται τοῦ θεοῦ», ἀντὶ πολλῶν Furtwängler π. Roscher, ML Herakles 2237.

[2] Καλὴ παράδοσις τῶν ἐγχωρίων ἑρμηνεύει ἀμέσως τὸ ὄνομα (**λιῶμα** ἐνταῦθα = σωρὸς σιτηρῶν ἀλωνισμένων). «Αὐτὰ δῶ τὰ παχιὰ τὰ χωράφια τὰ εἶχε μιὰ φορὰ ἕνας τυφλὸς ... καὶ τὤδινε σὲ κολλήγους νὰ τὰ δουλεύουν· ἕνας ὅμως ἀπὸ δαύτους κάποτε, ἄνθρωπος ἄδικος, εἰς τὸ μοίρασμα τοῦ σιταριοῦ ἀπάνω στ' ἀλῶνι ἐκαλογέμιζε τὸ κιλὸ πάντα καὶ τ' ἄδειαζε στὸ δικό του σωρό, στοῦ συντρόφου του τὸ μέρος ὅμως ἔχυνε μόν' ὅσο χωροῦσε ἀνάποδα τὸ κιλό, στὸ γῦρο ἀποκάτ' ἀπὸ τὸν πάτο· καὶ τὸν ἐρωτοῦσε κάθε φορά· «Βλέπεις, σύντροφε;» «Βλέπ' ὁ Θεός», ἀπαντοῦσε ὁ τυφλὸς ἀνύποπτα, ὡς τὸ τέλος· τότες ὅμως, νά! ὁ Θεός, ποῦ καὶ τώντις ἔβλεπε, τοῦ κάνει ξάφνου χῶμα τὸ σωρό του. Ἔτσι γένηκε τὸ Λιῶμα». **Ἀπολιθώσεις** τῶν ἀρχαίων ἐκ τῆς ὁμοιότητος πεπλασμένας (πρβλ. Λιχάδας, Νιόβην, Ἄτλαντα, Αἷμον καὶ Ῥοδόπην καὶ ἄλλας, **ἐκ προσώπων** κατὰ κανόνα δηλ., ἀλλὰ καὶ ἐκ πλοίων, π. χ. τοῦ Φαιάκων ἐκείνου Ὀδ. ν 163 ἢ τοῦ Πομπίλου) ἰδὲ π. Gruppe, Gr. Myth. 995 ἑ. Νέαν δὲ ὁμοίαν παράδοσιν περὶ **χώματος γῆς**, τὸν παρὰ τὰ Μέγαρα, μόνον δι' ἄλλου **αἰτίου** ἐξηγοῦσαν διπλῆν ἐκεῖ μεταμόρφωσιν, ἰδὲ π. Πολίτη, Παραδόσεις ἀριθ. 297, ἧττον ὅμοιαι ἀριθ. 283 καὶ τὰ «βουλιάγματα» 59-67.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὑπὸ Wilhelm ἐν Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 1911, 13 ἑ.[1]. Ἠλπίσαμεν ὅτι ἓν ἐκ τῶν δύο, ἢ αἱ ***παγαὶ*** τοῦ 4 στίχου αὐτοῦ, ἡ ἀφετηρία τῆς ὁροθεσίας ἦσαν ὄντως, καθ᾽ ἃ πιστεύει ὁ κ. Wilhelm, αἱ θερμαὶ αὗται, τότε δὲ (τῶν ὁρίων ἀνερχομένων καθέτως τὴν ῥάχιν τῆς Γρανίτσας μέχρι τοῦ κατὰ κορυφὴν Προφ. Ἡλίου) ὁ ἐν στ. 6 - 7 ***βωμὸς Διὸς*** (πιθανῶς ***[Λαφυστί]ω***) θὰ ἔκειτο κατὰ τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὄρους, περὶ τὴν ἔκφυσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος, ἢ ἀντιστρόφως ***παγαὶ*** μὲν ἦσαν ἡ ΝΔώτατα τοῦ Λαφυστίου ἐν θέσει ***Λέστες*** παρὰ τὴν ἔκφυσιν ἐκείνην ὀλιγώτερον τῆς ἡμισείας ὥρας πρὸς Δ τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν μέχρι σήμερον σῳζομένη πηγή, ἡ δὲ ***Σπηλαιὰ*** αὕτη καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἔτι πιθανώτερον θὰ ἐκυροῦντο ὡς θέσις βωμοῦ καὶ τεμένους τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Χαροπείου.

Ἀτυχῶς ἡ μὲν Σπηλαιὰ κατεφάνη ἀντὶ Χαρωνείου πεζὸν προϊὸν λατομιῶν (πώρου σαθροῦ μάλιστα)· περὶ δὲ τὸν Ἅγ. Ἰωάννην καὶ τὰς θερμὰς πηγὰς οὐδὲ ἕνα εὑρίσκομεν ἀρχαῖον πελεκητὸν λίθον καὶ ὅλως ἐκ μικρᾶς ἐφετινῆς ἐνταῦθα ἐρεύνης ἀπεκομίσαμεν ἐντύπωσιν ἀρνητικὴν μᾶλλον, ἂν καὶ ἐκ τῆς οὕτω μακρὰν διαρρίψεως τῶν παραστάδων αὐτοῦ φανερὸν ὅτι τοῦ Χαροπείου ἐλάχιστα λείψανα καὶ μόνον θεμέλια δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πηγῆς τῶν ***Λεστῶν*** ἕτερα τοιαῦτα καὶ ἀπελπιστικώτερα βλέπομεν, ἐρημίαν ἀπόμερον πολλὴν καί, ὡς μόνον ἀρχαῖον λείψανον, ἥμισυ μεγάλης λεκάνης ὀμφαλωτῆς ἐκεῖ πλησίον παρὰ πρῖνον μονήρη, χονδροειδοῦς ἐκ τιτανολίθου, τῶν κοινῶν παρ᾽ ἀρχαίας κρήνας. Μόνον δὲ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ΝΑ ταύτης παρὰ τὰς ἐν τῷ Δ μυχῷ τῆς κοιλάδος τῆς Κορωνείας πηγὰς τοῦ Φαλάρου καὶ τὴν ἀμέσως ὑπ᾽ αὐτὰς Μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν, ἣν ἐπικαίρως ἐσκέφθη ὁ Wilhelm ὡς πιθανὴν θέσιν τοῦ Λαφυστίου βωμοῦ[2], πράγματι ἀφθονοῦσιν ἀρχαῖα λείψανα:

---

[1]

Ὅρια Ἑλικ]ωνιάδος γᾶς
πὸλι Λεβα]δειήων ποτὶ
Κορωνῆας, ὡς] Βοιωτοὶ ὥριτταγ
4 καὶ ἐτερμάξα]ν ***ἐς τᾶμ παγάων***
τᾶν θερμάων;] ὡς τὰ ἄκρα, ὡς ὕ-
δωρ ῥέει, ἐπὶ τ]ὸμ ***βωμὸν τῶ Δι-***
ὸς τῶ Λαφυστί]ω (ἢ Ἑλικωνί]ω).

Εὑρέθη δῆθεν ἐν Γρανίτσῃ, ἥτις ὄντως μόνον 20′ δυτικώτερον ἀπέχει· ἀλλὰ παρ᾽ αὐτοπτῶν τῆς εὑρέσεως ὁδηγηθέντες ἐνταῦθα εἴδομεν ἀκόμη καὶ συνετάξαμεν τὰ τεμάχια τοῦ τεθραυσμένου τετραγώνου ἐκ λίθου τῆς Γρανίτσας βάθρου, εἰς οὗ, στερεωμένου ἐν τῷ πώρῳ ποτέ, κοιλότητα κυκλικὴν ἐν μέσῳ ἦτό ποτε ἐμπεπηγμένος ὁ ὅρος καὶ περιμολυβδοχοημένος ὡς ἐξ ἰχνῶν ἀκόμη κατὰ χώραν. Ὁ λίθος, κατασχεθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου Λεβαδείας καὶ εἰς ταύτην μετακομισθεὶς εὕρηται σήμερον, ὡς καὶ πᾶσα ἡ συλλογὴ ἀρχαίων λίθων τῆς Λεβαδείας, ἐν τῷ Μουσείῳ Χαιρωνείας ὑπ᾽ ἀριθ. λιθ. 113.

[2] Φαίνεται δὲ συνεπικουροῦσα καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ***Ταξιαρχῶν*** πρὸς τὸν Χάροπα ἐκ πρώτης ὄψεως· περὶ τῆς ἀντιτάξεως τῶν «κακοποιῶν — καὶ ἀνθρωποφάγων — ***δαιμόνων***» πρὸς τοὺς ***ἀγγέλους*** κατὰ τοὺς ὑστάτους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους ἰδὲ Bousset ἐν Archiv f. Relig. Wiss. 1915, 134 ἑ. (διὸ καὶ ***«ἀγγέλοις καταχθονίοις»*** αὐτ. καὶ ***ἀγγέλους ταρταρούχους*** ἀκόμη ἐν Pradel: Gri. Gebete κλ. 21, 11).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

όχι μόνον ή έκκλησία τών Ταξιαρχών είναι έκτισμένη σχεδόν έξ ολοκλήρου διά λίθων επιτυμβίων, ήρπασμένων έκ πλησιοχώρου νεκροταφείου τής Κορωνείας (πολλών και ένεπιγράφων άπό Δ' π. Χ. αίώνος και έξης, έκδ. έν IG VII), άλλά και οικοδόμημα μεταγενέστερον φαίνεται άσφαλώς υπάρξαν ένταύθα έκ τού πλήθους τών έπι πολύ πέριξ κατεσπαρμένων μεγάλων ειργασμένων λίθων, αν και ουδείς τοίχος αυτού σώζεται υπέρ την γην τουλάχιστον (εις **νεώτερον** δέ τοίχον κεϊνται **επάλληλοι** μάλιστα και δυσαρμόστως, αί εις Άδριανόν επιγραφαί IG VII 2879-80). Έκ τού τρόπου όμως, καθ' όν αναφέρει ό Παυσανίας Θ 34. 5 τον Φάλαρον «έκ δέ Λαφυστίου κατιόντι ές τής Ίτωνίας Άθηνάς το ιερόν ποταμός έστι Φάλαρος», δυσπιστεί τις ότι ένταύθα έκειτο Χαρόπειον και Λαφύστιον ιερόν[1]· διότι άπλούστατα **πηγάζει** ένταύθα ο Φάλαρος, παρ' αυτά σχεδόν τα ερείπια (ουδέ 100 μ. πλήρη δυτ.), ή δέ πηγή αύτη — φύσει αναπόσπαστος βέβαια τού οιουδήποτ' ένταύθα ιερού — δέν θά παρεσιωπάτο υπό φράσιν νεφελώδη «κατιόντι . . . **ποταμός έστιν**». Άλλ' επειδή «ουδέν οίον» αύτη ή σκαπάνη — έφέτος δέ έκωλυόμεθα υπό μάλλον επειγούσης έρεύνης (περί τό Άλαλκομεναίον και Ίτώνιον, έλπισθέν) —, άς έπιφυλάξωμεν αυτή την οριστικήν άπάντησιν.

4. ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

α' Θεσπική άπελευθέρωσις.

Επανεκδίδομεν επί τή ευκαιρία την έν σπουδή προφανώς άνεγνωσμένην έν BCH 1901, 359 έ. αρχαιοτάτην τών θεσπικών απελευθερώσεων από στίχ. 4, ώς άναγινώσκομεν επί τού λίθου (νύν έν Μουσείω Θηβών άριθ. 1208).

---

[1] Ουδέ φαίνεται δυνατόν νά κατήρχοντο εδώ τά **όρια τής γής τής Λεβαδείας**, τόσον βαθέως υπό την άντίθετον πλευράν τού Λαφυστίου όρους, τού φυσικού πρός την Κορώνειαν χωρίσματος, εις αυτήν την κοιλότητα τού Φαλάρου τής Κορωνείας· αύτη θά έπρεπε τότε νά είναι (ιστορικώς αστήρικτον!) περιοχίς ταπεινή τής Λεβαδείας. Έκτός άν τά έν στ. 5 κέ. τού όρου **«ώς ύδωρ** (ή **ύδατα** ;) **ρέει»** σημαίνουν «όπως χύνονται πρός τον έν τώ βάθει βωμόν κλπ. τά **όμβρια** ύδατα **γύρωθεν**», δηλ. έκ τών κλιτύων τού Λαφυστίου **και Λιβηθρίου ίσως**, διότι αί **παγαί**, σημειωτέον, δύνανται νά είναι και η Λιβηθριάς και Πέτρα τού Παυσανίου Θ 34, 4 αί απέχουσαι 40 στάδια (νοτίως βεβαίως) τής Κορωνείας και πιθανώς αί αύται πρός την διπλήν, άν μη δίμαστον πλέον σήμερον, πηγήν **Πουρί** μακράν υπ' αυτά τα έλατα τού Έλικώνος (= εδώ Λιβηθρίου) υπέρ τό επί βράχων τούτου ήδη έκτισμένον χωρίον Στεβενίκον· τότε τά **όρια**, έκ ταύτης άναχωρούντα ήκολούθουν τάς κορυφογραμμάς Λιβηθρίου και Λαφυστίου, αφίνοντα εις την Κορώνειαν τά τοιχώματα τού μυχού τούτου τής Κωπαΐδος, και κατέληγον εις τόν περί τάς **θερμάς** πηγάς βωμόν κλπ. — Παρατηρητέον όμως ότι τουλάχιστον έν τή δελφική όροθεσία BCH 1904, 108 , στίχ. 24 «παρά την ρίζαν Κίρφου **ώς ύδωρ ρεΐ»** δέν είναι τό όμβριον.

. . . παραμενεμεν
δὲ Φιλωνίδαν παρὰ ΚάλλιππΟΝ Α
Σ κα ζώε Κάλλιππος· ὅστις δε κα ἀδ-
ικέσε Φιλωνίδαν παρὰ τὰ Κάλλιππ-
ος εν τῆ στάλη γέγραφε, τόν τε Ἀσκλ-
απιον κὴ τὼς ἄλλως θεὼς ΕΠΤΊΝΗ
Κὴ με ΠΟΘικέμεν Φιλωνίδαο τῶν Καλλ-
ίππω μεΘένα· Φιλωνίδας [δ-
έ, ΚΑΘΑΠΕΡ ὀμώμοκε τον Ἀσκλαπιόν,
ἐμμενέμεν τοις ὅρκΥς· Φιλωνίδα-
ς δέ, επί κἀποτρέχε, ελευθερος
αποτρεχέτω λαβὼν τὰ σκευ-
α τὰ κάτ τὰν τέχναν· δώσε[ι
δὲ κὴ Περσίδι εκατὸν δραχμὰ[ς.
Μάρτυρες· ὁ Ἀσκλαπιός, ΠίΘΘ Ει
Ἀριστοκράτε Ος, Καπίων ΚαλλιΣΤ
ΡΑΤΩ, Λακώων ΚράτεΤος, Διονυ-
σιος Καλλίαο, Καλλίας ΚΛέωνος,
Σωκράτεις Λαμενέτω.

Στ. 9. Ἐκ τῶν μόνων δυνατῶν ***ἐπ(ι)τίνε*** ἢ ***ἐ(γ)τίνε*** ἢ ***ἐ(γ)τίνε*** προτιμητέον φαίνεται κατὰ τὰ αττικὰ ἐγτριβεῖ και ***ἐκγ***[1] πόλεως (παρὰ Λεονάρδω ΑΛ 1915. 221) τὸ δεύτερον ἢ μᾶλλον τὸ τρίτον. ἂν και ἡ ὅλη αρχαΐζουσα (εν ἀρχομένω Γ΄ αἰῶνι κατὰ τὴν τοῦ Ε΄) ὀρθογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ἴσως ἐπεδέχετο ἅπαξ και αὐτὸ τὸ γνωστὸν θεσπικὸν ⊦ (Dittenb. εἰς IG VII 1888)· ὁπωσδήποτ᾽ εκπλήττει καὶ τὸ ***ἐγ*** ἀντὶ τοῦ βοιωτ. ***ἐσ*** - και (ὀλιγώτερον αληθῶς) ἡ σύνταξις και ἡ μελλοντικὴ σημασία του ἐνεστῶτος (= ***ἐκτείσει τους θεους,*** δίκην δώσει τοις θεοῖς)· πρβλ. τω θεῷ μελήσει.

Στ. 10. — μηθένα ποθικέμεν Φιλωνίδαο· προφανῶς ἀναλογικὴ σύνταξις καὶ σημασία κατὰ τὰ ***«ἐφάπτεσθαι,*** ἀντιποιεῖσθαι, ἀμφισβητεῖν ἢ μετέχειν τινὸς» ἀντι τοῦ κανονικου «μειθενὶ ποθικέμεν Φιλωνίδαν»· πρβλ. ἐξ ἐπιγραφῆς Χαιρωνειας ἀριθ. Καταλ. 106, γ΄, ὡς φαίνεται ανεκδότου, . . . ἀντίθενθι τὰν Ϝιδίαν θεράπηναν Νίκηαν τῦ Ἀσκλαπιῦ κὴ τῆ Ὑγίῃ . . . κὴ ***μεὶ ποθικέμεν αυσαυτᾶς μειθενί*** . . Περιττὴ λοιπὸν ἦτο καὶ ἡ εικασία ***με θιγέμεν*** (Herverden: Rh. Mus. 1904, 144).

Στ. 18 ἑ. Ἕξ λοιπὸν ἐνταῦθα οἱ μάρτυρες, πρὸς τω θεῷ, ἕκαστος μετὰ τοῦ πατρώου ονόματος. Ὁ ***Πίθθει*** αὐτόδηλος υποκορισμὸς βοιωτικός, εἷς τῶν παμπληθῶν, ἐξ ἀρχικοῦ ὀνόματος ***Πιθόλαος*** ἢ Πίθαρχος κ.δμ. ἢ ἐκ σχετικου πρὸς τὸν πίθον, οἷα τὰ ***Πίθακος*** IG VII 2770, ***Πίθουλλος*** 2830, ***Πιθιουλος*** 2820.

[1] Διάφορα εἶναι τά ἐγνιτρωσει IG VII 3073, 169· ἐγλογισθεντα αὐτ. στ. 56 και εγλεγεν BCH 1901, 366 Α 22, οὐδὲ στηρίζουν ὅλως το ἐγτίνω, ἀφοῦ ἐκείνων αἱ ἐπιγραφαι ολόκληροι εἶναι γεγραμμέναι ἐν γλώσσῃ **κοινῇ**.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

β΄ Ἐπιγραφαὶ ἀπελευθερωτικαὶ Θίσβης.

1) Ἐπὶ μεγάλου βάθρου τιτανολίθου, ἔχοντος ἐν τῇ ἄνω ἐπιφανε ἁπλῆν, ὕψ. 0,95, πλάτ. 0,74, πάχ. 0,46 καὶ ἐγκεχωσμένου ἐν τῷ κήπῳ Ἡ νάσαινα ἐντὸς τοῦ Κακοζίου, παρὰ τὴν Ἁγ. Κυριακὴν καὶ ἐν μέσῳ φανερῶς θεμελίων.

ΑΡΧΟΝΤΟΣΦΙΛΙΠΠΟΥ	Ἄρχοντος Φιλίππου
ΠΑΡΑ[ΜΟΝΟΣΔΑΜΩΝΟΣΚΑΙ	Παράμονος Δάμωνος καὶ
ΣΩΤΗΡΙΣΑΦΡΟΔΕΙΣ!ΟΝΚΑΙ	Σωτηρὶς Ἀφροδεισίο(υ) καὶ
ΣΩΤΗΡΙΧΟΣΠΑΡΑΜΟΝΟΥ	Σωτήριχος Παραμόνου
ΗΛΕΥΘΕΡΩΣΑΝΑΦΡΟΔΑΝΟ	ἠλευθέρωσαν Ἀφροδᾶν ο-
ΙΚΕΤΗΝΑΝΑΚΗΡΥΣΣΟΝΤΟΣ //	ἰκέτην ἀνακηρύσσοντος [Φ-
// ΡΑ // ΟΥΤΟΥΝΙΚΟΦΑΝΟΥΣ	α]ρά[δ]ου τοῦ Νικοφάνους

2) Ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ὀρθογωνίου πλακοειδοῦς τιτανολίθου, ἴσως γωνιαίου ***ὀρθοστάτου*** ἐ ἢ ἄλλῳ οἰκοδομήματι, ἐν δὲ ν χρόνοις χρησιμοποιηθέντος ἀντ τίδος εἴς τι κωδωνοστάσιον το Χαραλάμπους τοῦ Κακοζίου Μουσείῳ Θηβῶν ὑπ᾽ ἀριθ. 22 0,86 μ. πλάτ. (γεγραμμένης ἐπι 0,26, πάχ. 0,78 (κάτω).

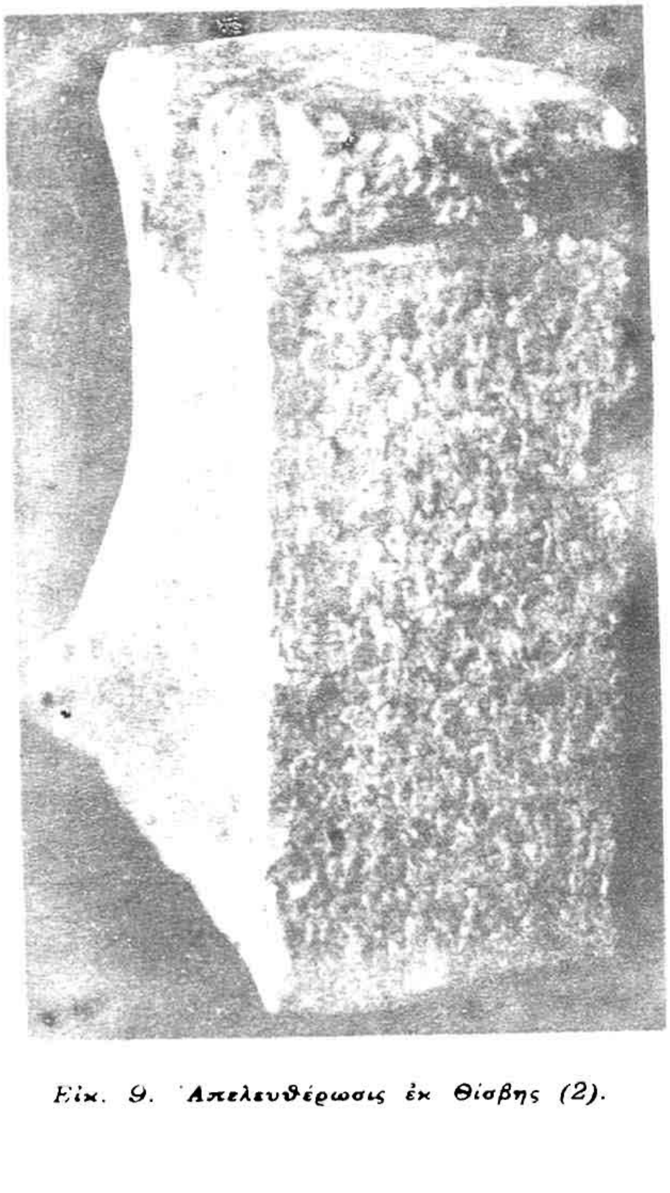

Εἰκ. 9. Ἀπελευθέρωσις ἐκ Θίσβης (2).

Σωτήριχος Σώτωνος ἠ-
λευθέρωκα Εὔ-
καρπον, παρα-
μίναντα ἐμοὶ
καὶ τῇ γυναικὶ μ[ου
Φιλίππα· καὶ εἶναι
αὐτὸν ἐλεύθερ[ον
μηδενὶ προσή-
κοντα κατὰ μ[η-
δένα τρόπον.
Θ]αῒς Παραμόν[ου
ἠ]λευθέρωκ(α) Ἑ-
ρμ]αιούπην(;) μ-
ηθενὶ προσήκο[υ-
σαν κατὰ μηδέ-
ν(α) τρόπον ἐπ[ὶ
ἄρχοντος
Νουβλίου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἐνταῦθα εὑρισκόμεθα προφανῶς ἐν τῷ τελευταίῳ σταδίῳ τῆς ἀρχαίας δουλείας· ἡ ἀπελευθέρωσις γίνεται (ὡς ποτ᾽ ἐν ἀρχῇ [π. χ. «ὁ δεῖνα ἀφῆκε ἐλευθάρως Ε΄ αἰῶνος IGA 552) δι᾽ ἁπλῆς δηλώσεως τοῦ δεσπότου ἀναγραφομένης ἐν δημοσίῳ ἱερῷ ἢ καὶ ἄλλῳ ἴσως τόπῳ, ἄνευ κἂν μαρτύρων πλέον ὡς ἐν VII 2229 καὶ ποινικῶν ῥητρῶν, καὶ τὸ πολὺ μόνον ἀνακηρυσσομένης ***ὑπὸ τοῦ κήρυκος*** (1. 6 ἑ.): ἐνδείξεις πάντα καθημερινῶν καὶ ἀθρόων πλέον ἀπελευθερώσεων, ἐγκύρων, φαίνεται, καὶ ἄνευ πολλῶν τύπων ἐκ τῆς συνηθείας ἁπλῶς καὶ αὐτονοήτως· Μόνον ὁ ***ἄρχων*** προστίθεται, ἐν τέλει μάλιστα τῆς 2ας (καὶ οὐδόλως ἐν τῷ μέσῳ!), τυπικὸς ἴσως καὶ αὐτὸς πλέον· διότι βεβαίως κατὰ τὴν γραφὴν πρόκειται περὶ Β΄ αἰῶνος μ. Χ., ἂν μὴ καὶ Γ΄ ὡς πρὸς τὴν 2αν.

2. στ. 12. Κεῖται κυρίως ***ἠλευθερώκη***.

Τὸν ***[Φα]***ράδαν συνεπληρώσαμεν 1, 6-7 κατὰ τὸν IG VII 1856 καὶ 4149. 12. – Ὁ ***Νούβλιος*** τῆς 2ας (τέλει) πρωτοφανὴς (ἴσως ***Νωβιλίωρ*** ποτὲ ἢ μᾶλλον ***(Π)ούβλιος*** ἐκ παραδρομῆς τοῦ χαράκτου· ἢ ***Νουβαῖος;***), ὡς καὶ τῆς δούλης στίχ. 13 τὸ βάρβαρον, φαίνεται, ὄνομα (ἀλλὰ καὶ ἐφθαρμένον).

γ΄ Ἐπιγραφὴ ἀπελευθερωτικὴ Ὑαμπόλεως τῆς Φωκίδος.

Ἐπὶ πλακὸς ὀρθογωνίας κυανίζοντος τιτανολίθου ὕψους 0,42, πλάτ. 0,30, πάχ. 0,06 μ. Εἰκ. 10. Εὑρέθη προπέρυσιν ὑπὸ γεωργοῦ ἐκ Καλαποδίου κατὰ τὴν θέσιν Βάλτετσι, περὶ ἣν ἄφθονα ἐρείπια ³⁄₄ τῆς ὥρας Α τοῦ χωρίου Καλαποδίου καὶ ἄλλο τόσον περίπου Β τῶν ἐρειπίων τῆς Ὑαμπόλεως[1] καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν μικρὰν Συλλογὴν ἀρχαίων τοῦ Ἑλλην. Σχολείου τῆς Ἀταλάντης. Ἡ ἀρχὴ ἐλλείπει διὰ κανονικὴν ἀποκοπὴν ἄνω· ἡ εἰκὼν ἐκ φωτογραφίας τοῦ λίθου ἐπηνθρακωμένου πρὸς ἔξαρσιν τῶν ἀμαυρῶν γραμμάτων.

(Ἐγγύτατα τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως βλέπομεν ἐν νεοκτίστῳ ὅλως ἐκκλησιδίῳ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου ἐντετειχισμένον τεμάχιον ἐπιγραφῆς ἀναθηματικῆς εἰς τὸν Μέτελλον, βεβαίως τὸν Μακεδονικόν, καὶ ἐν τέλει σῳζούσης καὶ ἀσφαλῆ λείψανα τεχνίτου καὶ ἄλλοθεν (JHS 1896, 307) γνωστοῦ ὡς ἐργασθέντος ***ἐν Ὑαμπόλει: [Εὐβουλίδης Εὔ]χειρος Ἀθηναῖου ἐ[ποίησεν]***· λόγος καὶ τοῦτο πρόσθετος πείθων περὶ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ἡ ἐπιγραφή).

[1] Ὥστε παρ᾽ αὐτὰ τὰ ὅρια Φωκέων καὶ Ἑῴων Λοκρῶν, οὓς θὰ ἀνεύρισκέ τις σπεύδων καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἑνὸς τῶν πολλῶν σπονδύλων μεγάλου πωρίνου δωρικοῦ ναοῦ, ἀτελῶς ἀνεσκαμμένου ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου παρὰ τὸ Καλαπόδι ΗΟΙΟΙ (διὰ μεγάλων 0,13-0,18 μ. γραμμάτων χαρακτῶν). Ἀλλὰ ***ἠοῖοι*** νοοῦνται ἴσως οἱ ἀνατολικοὶ ***κίονες***· καὶ τὸ ἐξ ἐπιγραφῆς ΚΛΕΩΝΙ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποτεθείσης εἰς τὸ παρακείμενον ἐκκλησίδιον τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων τοποθετηθὲν ἐνταῦθα ὡς ***Λοκρικὸν*** πόλισμα Κλεωναὶ ΑΕΠ 1907, 144 ἑ. ἦτο κώμη τῆς Ὑαμπόλεως· πρβλ. Πλουτ. Ἠθ. σελ. 244d καὶ Bölte ἐν ἄρθ. Hyampolis παρὰ P. W.: RE. Ὥστε οὕτως ἢ ἄλλως ἐξ Ὑαμπόλεως ἡ ἐπιγραφή· ἰδὲ καὶ κατωτ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

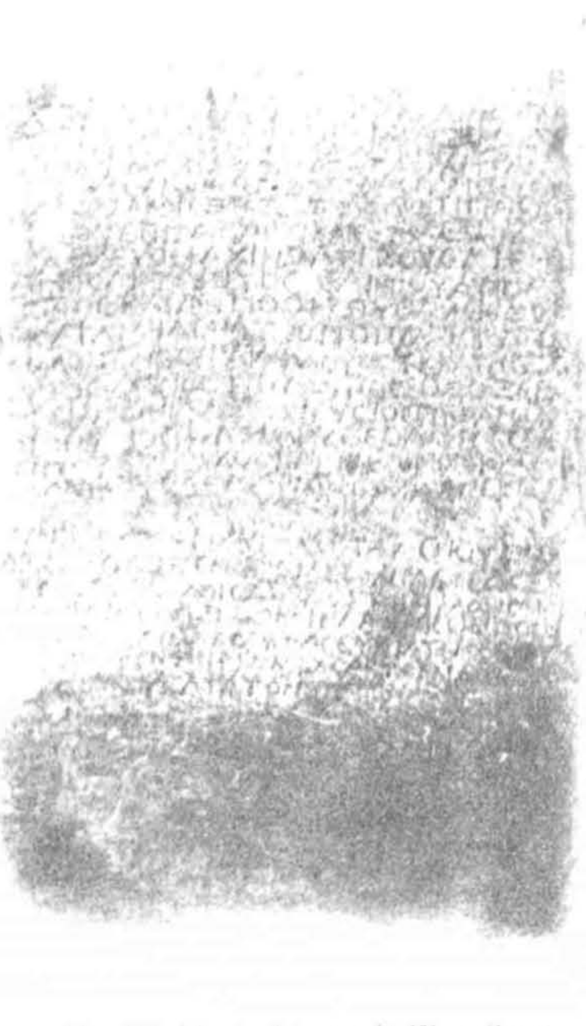

Εἰκ. 10. Ἀπελευθέρωσις ἐξ Ὑαμπόλεως.

. . διστη(;)δουλη· ἂν (δ)ὲ [μὴ] παρά[σ]χ[η Εὐ-
κρ]ά(τει)α τὰ παιδία, ἀποτισάτω ἑκάστω τ-
ῶν] προγεγραμμένων δινάρια διακόσια·
εἰ δ]έ τις ἐφάψαιτο Εὐκρατίας καὶ ἄγοι ἐν δουλ-
είαν ἢ] ἐν ἀπελευθέρωσιν καθ᾽ ὃν δ[ή] ποκα τρό[π-
ον ἢ] παρ(ευρέ)σει, ἀ(π)οτισάτω τᾶ τε Ἀρτέμιδ[ι
κ]αὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἀργυρίου μνᾶς ποθιέρους
τρι]άκοντα· καὶ ἐξέστω τῷ ἐθέλοντι προΐστα-
σθ]α[ι συ]λέ(ω)ν ἐπὶ τῷ (ἡ)μίσει· καὶ ἔστω Εὐκρα-
τεια ἐλευθέρα χρηματίζουσα ἱερ-
ὰ τῆς Ἀρτέμιτος καὶ τοῦ Ἀπόλ-
λωνος καὶ μὴ ποθήκουσα μηδεν-
ὶ κατὰ μηδένα τρόπον. Μάρτυρο[ι
Τ]ειμόξενος Φαιδ[ί]μου, Εὐκράτης Ξε
νουνος, Ἄξιος Πύδωνος, Θεόξεν-
νος Σιμωνίδα, Διονύσιος Παραμόνο-
υ, Διονύσιος Φιλοίνου, Θεόδωρος Σωσ-
σίππου, Εὔ[β]ουλος Καλλίκωνος, Κλέων
Πυθονίκου, Ἐλευθέριος Ἀλκανίκου

Μηνὸς ἕκτου [π]έν[π]τα ἱσταμένου. βού-
λαρχος Θεόξενος Σιμωνίδα ἔδοξε
τοῖς προβούλοις συνκεχωρημένον
ε]ἶμεν Αἱρέσειδι Δορκίνα ἀνάθεσιν ποιή-
σασθαι τᾶς δούλας αὐτᾶς Εὐκρατειας ἐλευ-
θερώσεως ἐν τὸ ἱερὸν τᾶς Ἀρτέμιδος τᾶς
Ἐλαφηβόλου κατὰ τὸν νόμον

Ἐνταῦθα τηρεῖται πλῆρες ἀκόμη τὸ ἀρχαῖον τυπικόν· ἡ Εὐκράτεια, ἀπελευθερουμένη ὑπὸ τῆς δεσποίνης Αἱρέσιδος (στ. 23) ἀφιεροῦται εἰς ἱερὸν Ἀρτέμιδος Ἐλαφηβόλου καὶ Ἀπόλλωνος (στ. 10. 25 ἑ.)· ὁρίζεται πρόστιμον κατὰ τοῦ τυχὸν ἄγοντος αὐτὴν εἰς δουλείαν ἢ εἰς ἀπελευθέρωσιν, καταβαλλόμενον («ποθίερον» καὶ αὐτὸ) εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ (στ. 6-8), ἀλλὰ κατὰ τὸ ἥμισυ πληρωνόμενον εἰς τὸν διεκδικήσαντα αὐτὴν εἰς ἐλευθερίαν[1]. Ἀναγράφονται οἱ μάρτυρες, δέκα ὅλοι ἐνταῦθα, ἐν οἷς, τέταρτος[2] παραδόξως, καὶ ὁ **βούλαρχος**· καὶ μετὰ τὴν κυρίως ἀπελευθερωτικὴν ἐπιγραφὴν ὑποτάσσεται (στ. 20-26), ὡς καταχλείς, ἡ ἀπόφασις τῆς βουλῆς ἡ ἐπιτρέπουσα εἰς τὴν Αἵρεσιν νὰ ἀναθέσῃ, ἐν ἀντιγράφῳ φυσικά, τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὸν ναὸν (πρβλ. Calder. 447). Ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ διετάσσετο προφανῶς ἡ ἀπελευθερουμένη (μετὰ τὴν παρα-

[1] «Ἐπὶ τῷ ἡμίσει τοῦ ἐπιτιμίου», ὡς Fouilles d. Delph. III 120. 20 καὶ IG IX¹ 189. 12 ἑ. 66. 17 ἑ. κ. ἄ. «καὶ τὸ μὲν ἥμισον ἔστω τᾶς Ἀθάνας, τὸ δὲ ἥμισον ἔστω τοῦ προσστάντος».

[2] Ἴσως δὲν ἦτο βούλαρχος ἀκόμη κατὰ τὴν κυρίως ἀπελευθέρωσιν, προσυνταχθεῖσαν πιθανῶς μῆνας τινας πρὸ τῆς κυρώσεως τῆς βουλῆς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μονὴν ἴσως τὴν συνήθη) νὰ παραδώσῃ εἰς ἕκαστον τέκνον τῆς δεσποίνης, ἀποθανούσης, ἀνὰ ἓν παιδίον ἀντιδουλεῦσον κατ' ἔθος φωκικὸν εἰδικῶς [1].

Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ τῆς Ὑαμπόλεως, ἧς γνωστὰ τὰ μεγάλα ***Ἐλαφηβόλια*** καὶ «Λάφρια» ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς IG IX[1], 90 (καὶ τοῦ Πλουτάρχου Ἠθ. σελ. 244 B. 600 D. 1099 E) γνωστὴ δὲ καὶ ἡ παράλληλος λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος (IX[1] 89, 12 ἑ.), τοσοῦτον ἄλλως εὔλογος ἐκ τῆς γειτονίας τοῦ παλαιφάτου Ἀβαίου [2] ἄλλως θὰ ἤρκει καὶ ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως μόνος καὶ ἡ ὁμοιότης τῆς ἀπελευθερωτικῆς (Σαράπει) ἐπιγραφῆς Ὑαμπόλεως 86. Πιστοῦται μάλιστα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς τὸ ἤδη φυσικὸν καὶ προσδοκητὸν γεγονός, ὅτι οὐχὶ ἁπλῶς ἑορτὴν ***ἐλαφηβόλια*** ἀττικῇ μιμήσει ἦγον οἱ Ὑαμπολεῖς τῇ Ἀρτέμιδι, παρ' αὐτοῖς ***Λαφρίᾳ*** δῆθεν μόνον ἐπικαλουμένῃ, ὡς ἤθελεν ὁ Nilsson Griech. Feste 223, ἀλλὰ ***καὶ ὡς ἐλαφηβόλον*** ἐλάτρευον ταύτην, πιθανῶς ὄντως κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ δὲ πρόστιμον (30 μναῖ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ 86, 15 Ὑαμπόλει καὶ 36, 16. 42, 12 Στείρει — ἀλλαχοῦ ποικίλλει ἀπὸ 10 μνῶν μέχρι ταλάντου) ἀξιόλογον ὅτι ἐπιβάλλεται ἐξ ἴσου καὶ τῷ τυχὸν ***εἰς ἀπελευθέρωσιν ἄγοντι*** ἐκ νέου τὴν ἅπαξ ἐλευθέραν, ὡς δηλ. νῦν καὶ ἐν Fouilles d. Delph. III ἀριθ. ἐπιγραφῆς 120, 17 (Ἐλατείας) ἀποτισάτω ὁ καταδουλιζόμενος ***ἢ ἄγων ὡς ἀπελεύθερον*** ποθίερον τῷ Ἀσκλαπιῷ καὶ τᾷ πόλει μνᾶς τριάκοντα· πρβλ. (Τιθορέας) IG IX[1] 190, 16 εἰ δέ τις ἐπιλάβοιτο Σωτηρίχας εἰς δουλείας χάριν ***ἢ ἀπελευθερώσεως,*** καὶ Dittenberger Syll.[2] 866· καλῶς ἐκεῖ ἡρμηνεύθη ἡ ῥήτρα ὡς σκοποῦσα νὰ προλάβῃ καταχρηστικὴν διεκδίκησιν ***δικαίων ἀπελευθερικῶν***, οὗ ἕνεκα αἱ ἀλλαχοῦ διατάξεις «οὐδενὸς ἔσται ἀπελευθέρα» ἢ «ἐφ' ᾧ τε ἔσται ἀπελευθέρα αὐτοῦ μόνον» (αὐτ. 868 VI).

Εἰς τὴν κύρωσιν τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἄδειαν ἀναθέσεως αὐτῆς εἰς τὸ ἱερὸν κλπ. ἐλλείπει περιέργως ἡ ἀλλαχοῦ συνήθης προσθήκη καὶ ***δήμου*** ἢ «***ἐννόμου ἐκκλησίας***» (Calderini: la manomiss. in Grec. 391 ἑ.), ἴσως διότι ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἔλειπεν ἤδη καὶ ἐν τῷ βίῳ, μόνον δὲ ἴσως κυρίαρχον σῶμα ἦτο

---

[1] Πρβλ. δελφικὰς ἀπελευθερώσεις BCH 1898, 107 ἀριθ. 96, στ. 13 κ. ἑ. καὶ πρὸ πάντων σελ. 103 ἀριθ. 95 στ. 26 ἑ. «Δότω δὲ Ἀγέλη ***τοῖς τέκνοις μου ἑκάστῳ παιδίον***» καὶ Colin αὐτόθι σελ. 199· ἐκ δὲ Τιθορέας IG IX[1] 193 στ. 16 ἑ. «θρεψάτω δὲ Εὐφροσύνα ***παιδίον*** διετὲς καὶ ***παραδότω*** ἢ ***δηνάρια διακόσια***», ὅσα δηλ. ἐπιβάλλονται καὶ τῇ Εὐκρατείᾳ [ἵνα καταβάλῃ, ἐὰν δὲν ***παράσχῃ*** τὰ παιδία· τὸ τελευταῖον ῥῆμα φαίνεται βέβαιον ἐν στ. 1, ὡς καὶ ὑπὸ Jardé - Laurent ἀναγινώσκεται ἐν [ἑτέρᾳ] τῆς Τιθορέας ἀπελευθερώσει BCH 1902, 337 ἀριθ. 44 στ. 4 [***παρασχ]έτω*** κλπ. ἀντὶ τοῦ συνήθους (παρα)δότω. Ἐν γένει περὶ τῆς ἀντιπαραδόσεως ἄλλων παιδίων Calderini ἔ. ἀ. σελ. 292 σημ. 2.

[2] Καὶ ἂν ὅμως ἡ Ἄρτεμις μόνη ἢ κυριώτατα κατεῖχε τὸ ἱερόν, φυσικωτάτη ἡ συναφιέρωσις τῷ ἀχωρίστῳ ἀπ' αἰώνων ἀδελφῷ, ὡς βλέπομεν τἀνάπαλιν π. χ. ἐν Δελφοῖς SGDI 1810 «... ἀπέδοτο τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ καὶ Ἀρτέμιδι σῶμα γυναικεῖον κλ.».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἡ ***βουλή***, ὡς καὶ μόνος ἴσως ἄρχων ***ὁ βούλαρχος***· ἂν καὶ πιθανώτερον ***ὁ κυρίως ἄρχων*** (πρωταρχῶν, Φωκάρχης ἢ ὅμοιος) ***ὑπῆρχεν*** ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ.

Ἀλλ' ἀξιοσημείωτον καὶ ὅτι διατηρεῖται ὅλως κατὰ χρόνους τοσοῦτον ὀψίμους ἐν Ὑαμπόλει θεσμὸς ***βουλῆς***, ἧς μέλη μὲν εἶναι, συνεδρεύοντες πιθανώτατα ὡς μέρος τοῦ ὅλου «πρυτανεῦον», οἱ ***πρόβουλοι*** [1] στ. 22, οἱ αὐτοὶ προδήλως πρὸς τοὺς ***βουλεύοντας*** τῆς Ἐλατείας IG IX[1] 115 καὶ τοὺς παλαιοτέρους φωκικοὺς βρυτανεύοντας (Γ'-Β' αἰῶνος), πρόεδρος δὲ ὁ ***βούλαρχος***, πιστούμενος οὕτω καὶ ἐν Ὑαμπόλει καὶ δὴ ἐν χρόνοις πάμπολυ μεταγενεστέροις πάσης ἐνταῦθα αἰτωλικῆς ἐξουσίας. Προφανῶς ἡ ἀρχὴ – αἰτωλικὴ ἀνέκαθεν (ἐν Στράτῳ π. χ. ἀπὸ Ε' αἰῶνος IG IX[1] 442, 9 καὶ addenda σελ. 211), ἔπειτα καὶ εἰς τὰ μετασχόντα τῆς συμπολιτείας φῦλα ἐπεκταθεῖσα – ἰδίᾳ τῶν εἰς ***τέλη*** ὠργανωμένων περιφερειῶν, ***Λοκρικοῦ τέλους***, ὡς ***Στρατικοῦ*** τέλους, Οἰταίων κλπ. – παραμένει καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συμπολιτείας καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν ἔτι κυριαρχίαν, ὡς παραμένουν καὶ οἱ τύποι ἐν γένει τῶν ἐλευθέρων ἑλληνικῶν πολιτευμάτων, καὶ ἐνταῦθα, πιθανῶς μάλιστα ὡς προεδρία ἤδη βουλῆς ***Ὑαμπόλεως*** καὶ ὄχι ***κοινοῦ Φωκέων*** πλέον ἂν καὶ ἀνασυνιστᾶται, ὡς γνωστόν, καὶ τοῦτο μετὰ τὸ 146 (Παυσ. Ζ' 16, 10) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ μέχρι καὶ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος (ἐν τῷ γενικωτέρῳ κοινῷ Βοιωτῶν ὁμοῦ καὶ Εὐβοέων, Φωκέων, Λοκρῶν, Δωριέων: Hermann-Swoboda III 294) [2].

Ἂν καὶ ἄγνωστος εἶναι ὁ χρόνος τῆς πρώτης ἐν Ὑαμπόλει εἰσαγωγῆς τῶν Αἰγυπτίων θεῶν, εἰς οὓς (Σάραπιν) ἀφιεροῦται ἡ μόνη πρότερον γνωστὴ ἐξ Ὑαμπόλεως ἀπελευθέρωσις (IX[1], 193, 31 «ἱαρανθεσία», ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ), δὲν εἶναι δὲ καὶ τελείως ἀποδεδειγμένη ἡ ἄλλως πιθανωτάτη εἰκασία ὅτι αἱ εἰς ἱερὰ ἀναθέσεις ἀπελευθερουμένων ὡρμήθησαν κυρίως ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν, εἰς ἃ ἦτο ἀνέκαθεν οἰκεῖος ὁ θεσμὸς τῶν ἱεροδούλων [3], ἀλλ' ὅμως πολὺ παλαιοτέρα δὲν εἶναι καὶ ἡ παροῦσα· πάντως ***δὲν ἀναβαίνει πέραν τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ*** παρὰ τὴν ἔτι διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ προβούλων κλπ. [4]. Ἀπαγορεύει τοῦτο κυρίως ἡ γραφὴ καὶ γλῶσσα· πλὴν τῶν χαρακτηριστικῶν σχημάτων Є C V Ш τῆς συγχύσεως σχεδὸν τῶν Η καὶ Π στ. 6 ἀΗοτισάτο καὶ

---

[1] Περὶ τῶν δελφικῶν ***προβούλων*** ἰδὲ Pomtow ἐν Philol. Τόμ. 57, 54.

[2] Ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποδοθῇ ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τὴν γείτονα Ὀπουντίαν Λοκρίδα, ἀφοῦ καὶ ἐν ***Δαυλείᾳ*** γνωστὴ ἡ ἀρχὴ τῶν ***βουλάρχων*** IX[1] 63-66 ὡς καὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Λοκρίδι· πρβλ. Κεραμοπούλου ΑΕ 1908, 168 καὶ 188, E. Bauer Untersuch. z. Geogr. u. Gesch. d. NW Landsch. 50 ἑ. καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν γένει μετὰ τὰ ἐν BCH 1901, 221 κἑ. νῦν κυρίως τὰ σχετικὰ παρὰ Herm.-Swob.

[3] Calderini Manomis. in Grec. 120.

[4] Ἡ Ὑάμπολις ἄλλως φαίνεται πως ἀκμάσασα μετ' Αὔγουστον, ἀκριβῶς ἐκ τῆς ὑπάρξεως «μεγάλων Καισαρείων καὶ μεγάλων Ἐλαφηβολίων τε καὶ Λαφρίων» IG IX[1] 20.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

9 Πμίσει κλ., καὶ τὸ ἀνισομέγεθες καὶ ἀκατάστατον τῶν γραμμάτων δεικνύουν αὐτοκρατορικοὺς πλέον χρόνους· ἀλλὰ πολὺ ἔτι καταφανέστερον τύποι, οἷοι π. χ. ***Ευκράτια*** (στ. 4) παρὰ τὸ ***Ευκράτεια*** (10. 24), ***δινάρια*** στ. 3 (ὡς καὶ IG IX¹ 192, 8· ***δειν.*** αὐτ. στ. 13. 194, 9. 14 κ. ἄ.), Ἀρτέμι***δος*** στ. 25 καὶ ***Δι*** 6 παρὰ τὸ Ἀρτέμι***τος*** 11. Περίεργοι αἱ διπλογραφίαι Θεόξε***ν-νος*** στ. 15-16 καὶ Σω***σ-σίπ***που 17-18· ἀσφαλὴς φαίνεται ἐν στ. 9 ὁ σολοικισμὸς «ἐξέστω τῳ ἐθέλοντι προΐστασθαι [συ]λέ***(ω)ν*** [1], ἀφοῦ τὸ βέβαιον Λ ἀποκλείει τὴν πρόχειρον ἀνάγνωσιν [Φωκ]έων, ὁ δὲ χῶρος τὸ ***Ὑαμπολέων*** [2]. Συμφυρμοῦ περιέργου τῆς στιγμῆς ἴσως, φαίνεται προϊὸν ὁ τύπος ***Αἰρέσειδι*** 23, δηλ. — κανον. Αἰρέσιδι + Αἰρέσει [3], ἄλλου δὲ ἡ φράσις «καθ' ὃν δή ποκα τρόπον ***ἢ παρευρεσει*** στ. 5-6, συμφυρθεῖσα ἐκ τῆς τυπικῆς δοτικῆς «παρευρέσει μηδεμιᾷ». Ἡ διάλεκτος ἔχει ἤδη σχεδὸν ὑποχωρήσει εἰς τὴν κοινὴν πλὴν ὀλίγων λειψάνων, οἷα π. χ. τὰ Ἀρτέμι***τος***, περὶ οὗ πρβλ. τελευταῖον Στ. Δραγούμην εἰς ΑΕ 1911, 122 καὶ 222, ποθίερος 7, ποθήκω 12, -τᾶς -τᾶ πολλ., ὃν δή ποκα 5, μάρτυ***ροι*** 13 (ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἑσπερίας Λοκρίδος σταθερῶς) ΑΜ 1906 ἀρχῇ ἡ ***ἐν*** μετ' αἰτιατικῆς «ἐν τὸ ἱερόν» 23 πρβλ. 4-5· μεταξὺ τῶν ἰδιωματικῶν καὶ τὸ στ. 15 Ξέν***ουν***νος, ἐκ τῆς καταγωγῆς πιθανῶς τοῦ μάρτυρος (Θεσσαλίας δηλ.).

Περὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν πλείστων κοινῶν, ἄξιον σημειώσεως νομίζομεν μόνον ὅτι ***Δορκίνας*** (στ. 23 μὲ κατάληξιν γνησίως μεσοελλαδικὴν) ἀπαντᾷ καὶ ὡς στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Ναυπάκτιος ἐν Ἀρχαιολ. Δελτίῳ 1915, 54 ἀριθ. 29-30. ***Καλλίκων*** (18) καὶ ἄρχων Χαιρωνείας IG VII 3303. 3348 (ἐκ ***Καλλικράτους*** ἢ ***-κλέους***). ***Εὐκράτεια*** καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Οἰανθείας IX¹ 345 [4]. ὁ ***Πόδων*** στ. 15 (κατὰ τὰ Κεφάλων-Κέφων, Πόσθων κλπ.) φαίνεται ἀσφαλής, λοιπὸν καὶ περιττὸν νἀναγνωσθῇ κατὰ τοὺς Στειρίτας IG IX¹ 35, 10. 43, 9 ἑ. καὶ 40, 2 Πόλων, ἡ δὲ ***Αἵρεσις*** καὶ συχνή· π. χ. SGDI 2266 (Δελφ.) IG XII³ 1302 (Θήρας) καὶ Ἀττικῇ III 2983, ἰδίᾳ ὡς ὄνομα δούλης, ἣν κατὰ Lampertz Gr. Sklavennam. 44 ***ἐκλέξας*** τις ἠγόρασε καὶ ἐπαυχεῖ διὰ τοῦ ὀνόματος, ὡς δηλ. καὶ τὰ Ἐκλογὴ-Ἔγλεκτος (π. χ. BCH 24, 271 Θάσου). ***Φίλοινον*** εὑρίσκομεν μόνον τὸν ἐν ΑΜ 1912, 227 Παιανιέα καὶ τὸν Σίφνιον

[1] Πρβλ. ἀρχαιότερον καὶ συχνότατον ἐν δελφικαῖς ἀπελευθερώσεσι σολοικισμὸν Fouill. d. Delph. III ἀριθ. 123, 6 κεφ. ὁ τι ἐλευθέρα εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος ποιοῦσα ὅ κα θέλη κ. ἄ. πολλαχοῦ ὀνομ. ἀντὶ αἰτ. σχεδὸν σταθερῶς.

[2] Ἄλλως ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὁ κάτοικος ***Ὑαμπόλιος*** Ditt. εἰς IG VII 3056, 59 καὶ IX¹, 226, 18.

[3] Ὁ πάλιν ὅμοιον πρὸς τὰ δελφικὰ Εὐάμερει SGDI 2156, 14. 2157, 3 καὶ Νικοπόλει ἀντὶ — ιδι αὐτ. 2031, 18· ὧν ἕνεκα ὁ Fick νομίζει Εὐάμερις, [Προστατῆρις (-εως)· ἀλλ' ἐν ἐπιγραφαῖς βοιωτικαῖς ἔχομεν ἀσφαλῆ Εὐαμερίδα VII 3327 καὶ ἐπὶ Προστατηρίδι 1635. — ***Διδορκίνας*** κύριον δὲν φανταζόμεθα.

[4] Περὶ τῆς γενέσεως ἐκ πατρωνυμικοῦ ἐπιθέτου Dittenb. αὐτ. καὶ ἰδίᾳ ἀριθ. 73 Λακράτεια ***Λακρατεια***.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

IG XII[2] 504 (Αὐρήλιον Φίλοινον), ἐνῷ ***Οἰνόφιλοι*** γνωστοί. ***Ἀλκάνικον*** ὅμως οὐδένα, ἐνῷ ***Ἀλκαίνετοι*** πολλοί, ἰδίᾳ ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ √ ἀλκ-.

Ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν στ. 20, γνωστὸν ὅτι καὶ παρὰ Φωκεῦσι καὶ παρὰ Λοκροῖς οἱ μῆνες ὠνομάζοντο ἁπλῶς κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου, διαφέροντες μόνον ὅτι, ἐνῷ τῶν Φωκικῶν ὁ πρῶτος ἀντιστοίχει πρὸς τὸν δελφικὸν Ἡραῖον (καὶ τὸν βοιωτικὸν Ἀλαλκομένιον VII 3171[c] 25), ὁ ***Λοκρικὸς πρῶτος*** ἀντιστοίχει πρὸς τὸν δελφικὸν Βουκάτιον καὶ τὸν ὁμοταγῆ τούτῳ αἰτωλικὸν Πάναμον κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς BCH 1898 σελ. 354 ἑ. ἀριθ. 16΄ καὶ 2 καὶ Fouill. d. Delph. III 2, ἀριθ. 214, καθ' ἃ προσθετέος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν οἰκείαν κενὴν στήλην τοῦ πίνακος τοῦ Edm. Bauer: Untersuch. z. Geogr. u. Gesch. d. NW. Landsch. Griech. ἀπέναντι σελ. 58.

Ἀξιοσημείωτον τέλος ὅτι καὶ γυναῖκες ἤδη ἀπελευθεροῦσι τὰς δούλας, οὐχὶ πλέον ὡς σύζυγοι ἢ μητέρες ὡς τοσάκις (ὅτε συνήθως «συνευαρεστεῖ» καὶ ὁ ἀνὴρ ἢ ὁ υἱός)[1], ἀλλ' ἁπλῶς καὶ αὐτοδικαίως, φαίνεται, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἐκ Θίσβης ἀνωτ. ἀριθ. 2. 11.

δ΄ Καὶ ἄλλη χαροπικὴ ἀπελευθέρωσις.

Προφθάνομεν νὰ ἐπιτάξωμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν ἀκόλουθον τοῦ Χαροπείου προφανῶς ἐπιγραφήν, ἣν παρελάβομεν εἰς Θήβας ἐκ Μαμούρας καὶ ταύτην, ἰδόντες ἔν τινι οἰκίᾳ κατὰ τὰς ἐν Ἀλαλκομεναῖς ἀνασκαφὰς τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου. Εἶναι τμῆμα στήλης λίθου Γρανίτσας ἐλλιπὲς ἄνω καὶ κάτω καὶ ὄπισθεν· ὕψ. 0,41, πλάτ. 0,42, πάχ. 0,12 - 13. Τῆς γεγραμμένης ἐπιφανείας μένει τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ περίπου ἀναπόξεστον, τὸ δὲ λοιπὸν ἀποτετριμμένον ἀπελπιστικῶς ἢ παντελῶς.

Εὑρέθη ἐν ἀμπέλῳ βορείως τῆς Μαμούρας ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου Ἰω. Γκάγκαρη, ὡς λέγει — βεβαίως ὄχι κατὰ χώραν· διὸ καὶ εἰς εὕρεσιν τοῦ Χαροπείου, ἐξ οὗ παλαιόθεν ἡρπάσθη, οὐδὲν βοηθεῖ[2]. (Ἀνὰ τοὺς ἀμπελῶνας ἐκείνους εὑρίσκονται κατὰ διαλείμματα ὑπὸ τῶν καλλιεργούντων τάφοι, ἴσως δ' ἐξ ἑνὸς αὐτῶν ἐξήχθη καὶ ὁ παρὼν λίθος, ἂν καὶ δὲν ὁμολογεῖται ἐκ συνήθους κρυψινοίας ὑπὸ τοῦ εὑρόντος).

---

[1] Πρβλ. Calderini manomiss. in Grec. 179 ἑ.

[2] Οὐδὲ καθ' ἑαυτὴν ὅμως ἀναιρεῖ τὴν ἀπὸ ἐτῶν καθιερωμένην τοποθέτησιν τοῦ ***Ἰτωνίου*** ἐν αὐτῇ τῇ Μαμούρᾳ (αὕτη ἀνῃρέθη πράγματι διὰ περυσινῶν ἡμῶν ἐνταῦθα δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν, περὶ ὧν ἐν προσεχεῖ τεύχει τοῦ ΑΔ): ὁ μόνος ἐξακριβωθεὶς ***βυζαντιακὸς*** κατὰ τὴν Μαμούραν συνοικισμὸς θὰ κατέφθειρεν ὄντως πλὴν τοῦ ***γειτονικοῦ*** πάντως Ἰτωνίου καὶ τὸ Χαρόπειον.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

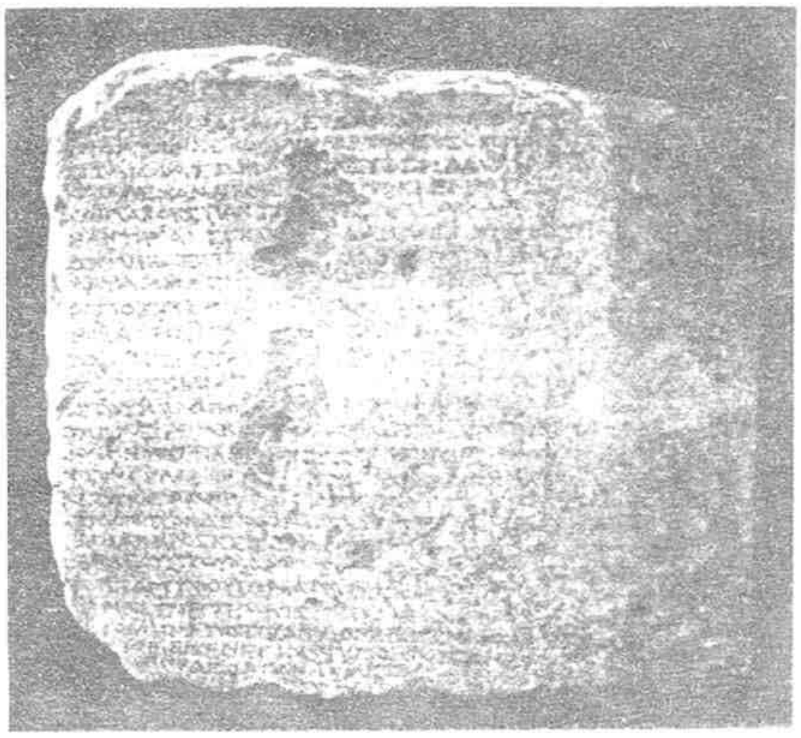

Εἰκ. 11. Χαροπικὴ ἀπελευθέρωσις Ε.

στροτος Κλ . . . . [Εὐα-
μ]έρω
Θεός· τύχη ἀγαθή· Εὐδάμω ἄρχοντος μ]ηνὸς . .
τη Δάμων Ξενοφ(ί)λου Λαρυμνεὺς οἰκῶ(ν) ἐν Κο[ρωνείᾳ ἀνατίθη-
σι τὰ ἴδια σώμα[τα Ἐ]λευθερίδα καὶ Ἀ(θαν) . . .
καὶ Ἀλέξανδρον [καὶ] Προκλέα καὶ . τ . . .
. . . . . αβους πάντω[ν . . . . παραμεί-
ν]αντ[ας] ἀνεγκλ[ήτως . . . . (τοσούτων) ἐτ-
ῶν. Μὴ ἐξέστω [δὲ κατ]αδου[λ]ώσ[ασθαι ταῦτα τὰ σώ-
ματα μηθενί. [Εἰ δέ τις ἐφάπτοιτο, συλείτω ἡ ἱέρεια τοῦ Χά-
ροπος τοῦ Ἡρ[ακλέ]ος καὶ . . . . [Βοιωτῶν ὁ βουλόμ-
ε]νος ἀπροστί[μη]τ[ος· ὁ δὲ καταδουλούμενος ἔνοχος ἔσ-
τω [τῆ]ι ἱεροσυλί[αι καὶ] ἀποτ[ι]σ[άτω . . . δραχμ-
ὰ]ς τρισχιλίας . . . . [ἱερὰς τοῦ Ἡρακλέ-
ος τοῦ Χάροπος . . . . [κατὰ
τὰ πρ[ο]ειρημέ[να] . . νος δε . . . . . [κατα-
βολὰν μέ[χ]ρι ἀ[ποτί(σ;]ωσι δισ[χιλίας;
α νέον ο ἔλα[β; σσ;]ον(;) . . . . ἐ]κάστω ἐνι-
αυτῶ κατὰ ὧν κ[α;] . . σ . μ . . . σ(ωμά)[των]
τ]ο[ῖς;] δόξ[α]σι(;). Ἂν δὲ κα . . . . [τῶ ἱ-
ερῶι, ἄκυρος ἔστω [ἡ] (ἀ)νά[θεσις ἡ εἰς τὸ ἱερὸν; τοῦ Ἡρ-
ακλέους τοῦ Χά[ρ]οπ[ος . . . . [ὑ-
πὲρ αὐτοῦ παρ[ὰ] ἀρχ . . .
α εἰσενέγκη μ[νᾶν; . . . . [κατ-
α]βολήν, ἀποτισάτω ὁ μὴ ἐξ(;) . σ .
. τοῖς εἰσενέγκασι ὑπο . . . .
τῶν πόλεων· πᾶν δέ με (. . . ἡ πανδημεί . .)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Στ. 1-2. Προδήλως ὀνόματα μαρτύρων προηγουμένης ἀπελευθερώσεως.

Στ. 4-5. Συμπληροῦμεν ***[ἀνατίθησι]*** τὰ ἴδια σώματα κλπ., διότι, καὶ ἂν ἐδεχόμεθα ***[οἰκό]σιτα*** κλπ. (ἀντὶ του ***οἰκογενῆ***), δὲν θὰ ἐχώρει ὅμως τὸ ῥῆμα (προτασσόμενον πάντοτε). Ἀλλὰ δυνατὸν καὶ ***[ἀφίη]σι τὰ ἴδια*** σώματα κλπ., ὡς ἐν στειριτικῇ ἐπιγραφῇ IX[1] 34. 2 κ. ἑ.

Στ. 7. Τὰ περιμενόμενα ἐλευθέρους και ***ἀνεπάφους*** (ἢ ***ἀνεφάπτους*** ἢ ***ἱεροὺς***) δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰ ἴχνη· ταῦτα δίδουσι μᾶλλον «***καὶ λαβουσ(ι)***» ἢ «***κάβλάβους*** , ὃ δὲν τολμῶμεν, ὡς ἀλλόκοτον, νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸ ἐν στίχ. 12 καινὸν μεν, ἀλλ' ἀσφαλὲς τοῦτο φαινόμενον, καὶ ὁμαλόν, ***ἀπροστίμητος*** (ἀντὶ τοῦ ***ἀζήμιος*** ἢ γενικῶς ***ἀνυπεύθυνος***).

Στ. 20. Δυνατὸν ἐκ τῶν ιχνῶν καὶ ***δ εδοξ[ε]· πᾶν δέ κα...***

Στ. 21. Ἐν ἀρχῇ ἀνέγνωμεν «***ἁ ὠνὰ***» καὶ ὄντως Ω μαλλον ὁμοιάζει τὸ πρὸ τοῦ Ν γράμμα· πλὴν ὅμως τοῦ μᾶλλον απιθανου βοιωτισμοῦ (τὸ πλάγιον σκέλος \ τοῦ τελικοῦ Α ασφαλες) τὸ σύνολον δὲν ὁμοιάζει ***πρᾶσιν ἐπ' ἐλευ-ρία*** (πρωτοφανῆ ἄλλως εδῶ) καὶ ακόμη, εἴπομεν, δὲν ἐγχωρεῖ «***ἀπέδοτο***» ἐν στ. 4. Τὴν συμπλήρωσιν ὑποστηρίζουσι τὰ ἐν IG IX[1] 39, 7 καὶ 42, 10 (Στείριος) και 447-8 (Στράτου) «ατελὴς ἔστω ***ἁ ἀνάθεσις*** .

Στ. 25. Δεν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἴχνη οὔτε τὸ ***εἰσενέγκας*** οὔτε ***ἐξ***ενέγκας (ὡς Χαιρωνειας VII 3376).

Ἀπὸ στίχ. 16 κ. ἑ. ἐπεβάλλετο, φαίνεται, εἰσφορά τις ἢ ***ἔρανος*** εἰς τοὺς ἀπελευθερουμένους, πληρωτέος κατὰ δόσεις ἐνιαυσίας (***καταβολὰς*** στ. 17 καὶ 25, ὡς ἐν Δελφοῖς SGDI 1754) κατὰ τὸν γνωστὸν περὶ τοὺς τελευταίους π. Χ. χρόνους κερδοσκοπικὸν ἐκφυλισμὸν τῶν ἀπελευθερώσεων (Reinach: ἄρθ. Eranos παρὰ Dar. Sagl. – Calderini: manomiss. 288 ἑ.)· ἡ δὲ περὶ τὸ τέλος μνεία ***τῶν πόλεων*** (Κορωνείας καὶ Λαρύμνης ἴσως) δὲν φαίνεται μὲν νὰ ἐσχετίζετο ***πρὸς*** τὴν κατὰ νόμον ἀπελευθερικὴν πρόσοδον (τὸ γινόμενον ἐκ τοῦ νόμου τῶν θεσσαλικῶν), ἀλλ' ἀτυχῶς ἠκρωτηριασμένη ἴσως ἁπλῶς «***κατὰ τους νόμους τῶν πόλεων***».

Ὁπωσδήποτ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς βλέπομεν ὅτι καὶ ἐπὶ στηλῶν ἰδίων ἀνεγράφοντο καὶ ὄχι πᾶσαι ὁμοιότυποι ἦσαν αἱ ἀπελευθερώσεις τοῦ Χαροπείου· φαίνεται δὲ καὶ ἐπιμελέστερον αὕτη κεχαραγμένη καὶ ἐν ***γλώσσῃ*** λογιωτέρα, πολὺ ὀλιγώτερον διαλεκτικῇ[1] (πρβλ. κυρίως τὴν ἔλλειψιν τοῦ F ἐν τῳ ***ἴδια*** στ.

[1] Ἀκριβέστερον εἰπεῖν μόνα λείψανα τῆς ιωτικῆς διαλέκτου μένουσι πλέον τα «στροτος» στ. 1, Εἰκαδ]εοω, Εὐδάμω, [ἐνι]αυτῶ (στ. 2, 3, 19), «***βολά***» 17 και ***κατὰ ὢν κα*** (;) στ. 19.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

5 καὶ τὸ ἀσφαλὲς καταδουλ**ώσ**. 9 κλπ.), χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι διὰ τοῦτο καὶ νεωτέρα τῶν προηγουμένων, ὡς θὰ συνῆγεν ὁ Buttenwieser ἐξ ὧν θέτει ἐν Ind. Forsch. 28, 91.

Μορφὴν λοιπὸν γλωσσικὴν ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν Γ´ τῶν ὑπὸ Schweizer ἐν Γραμματικῇ τῶν Περγαμηνῶν ἐπιγραφῶν 25 ἑ. ἀκριβολόγως διεσταλμένων τεσσάρων ***μεταβατικῶν*** ἀπὸ διαλέκτου εἰς τὴν Κοινήν· δηλ. μᾶλλον μὲν ***κοινὴν*** ἐν γένει, ἀλλὰ σῴζουσαν ἀκόμη τινὰ ἴχνη τῆς διαλέκτου, ἀσυναισθήτως εἰσαγόμενα ἐκ τῆς λαλουμένης· καὶ ἡ γνώμη λοιπὸν (τοῦ Buttenwieser ἔ. ἀ. 102-3) ὅτι ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ κοινὴ εἰσήλασεν ἀθρόα καὶ ἀποτόμως διὰ τὸ ὀργανικῶς διάφορον, δῆθεν ἄνευ μεταβατικῶν βαθμίδων, φαίνεται καὶ ἐντεῦθεν αὐθαίρετος.

Τοὐναντίον τὴν Β´ μορφήν, τὴν ἐν ***διαλέκτῳ*** ἔτι ἀλλ᾽ ἤδη καὶ διὰ στοιχείων τῆς Κοινῆς διηνθισμένην, ἔχομεν ἐν ταῖς λοιπαῖς χαροπικαῖς· εἰς ταύτας, οὐδεμίαν προτιθεμένων τῶν γραφόντων ἀλλοίωσιν τῆς λαϊκῆς ***λαλουμένης***, ὑπεισέρχονται ἐλάχιστα, εἴδομεν, σχετικῶς στοιχεῖα[1] τῆς γραφομένης Κοινῆς, ἥτις ἤδη πρότερον εἶχεν ἐπικρατήσει[2] παρὰ τοῖς λογιωτέροις (καὶ τοῖς ἐπιτηδεύουσι παίδευσιν, οἷοι π. χ. οἱ ἀναγραφεῖς τινων τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ ἀπελευθερώσεων, περὶ ὧν πρβλ. Dittenberger εἰς IG VII 3092), ὡς δὲ φαίνεται ἐκ τῆς τελευταίας χαροπικῆς Ε, ***καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις***. Διότι, ἵνα συγκεφαλαιώσωμεν τὴν ὁλικὴν ἡμῶν ἐντύπωσιν, μόνη ἡ Ε φαίνεται ἄρτιον, ἂν ὄχι καὶ πιστότατον, ἀντίγραφον τῆς ἐπισήμου ***ἐν τῷ ἀρχείῳ*** πρωτοτύπου ἀπελευθερώσεως — ἣν ἐπὶ τῇ προφορικῇ δηλώσει τοῦ ἀπελευθεροῦντος συνέτασσεν ὁ ἄρχων —· ἐνῷ αἱ προηγούμεναι χαροπικαὶ (Α-Δ) καὶ διὰ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὸ ἀνώμαλον, εἴδομεν, τῆς δικονομικῆς διατυπώσεως (καὶ διὰ λαϊκωτέραν μορφὴν γλώσσης) ἥκιστα παρέχουσι φυσιογνωμίαν ἐπισήμων ἐγγράφων· πολὺ μᾶλλον φαίνονται καὶ αὗται[3] ***περιλήψεις*** ἁπλαῖ (δημοσιευόμεναι, ἐκ μνήμης ἴσως τινές, ἢ ***τοιχοκολλούμεναι*** τρόπον τινὰ) φροντίδι ***τῶν ἀπελευθέρων αὐτῶν***, ἢ διὰ γραφέων ὀλίγον διαφερόντων εἰς μόρφωσιν, καὶ αὐτῶν διατυπούντων ἴσως καὶ πολλὰς λεπτομερείας[4].

[1] Εἰς ἃ προσθετέα ἴσως ἔτι τὸ ***ἄρχων*** (ἀντὶ ἄρχος), τὸ ***λειτουργεῖν*** Α 35 καὶ τὰ ***ἐξεῖμεν*** ἐξέστω Α 7(?) Δ ιγ 14 ἀντὶ ***ἐσσ***-.

[2] Περὶ τῶν χρόνων ἐν γένει τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Κοινῆς ὡς γραφομένης ἰδὲ τὰ γενικῶς ἀκριβῆ τοῦ Buttenwieser ἔ. ἀ. σελ. 100 ἑ., ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιβιώσεως τῆς διαλέκτου ὡς ὁμιλουμένης καὶ ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἀφιερώσεσι σελ. 91· πρβλ. ἀνωτ. σελ. 235.

[3] Ὡς αἱ δελφικαὶ ***πράσεις*** κατὰ Κεραμόπουλλον ΑΕ 1904, 132 ἑ., εὐρύτερον ἐν Klio 1904, 18 ἑ. — καὶ Colin BCH 1898, 195 — καθ᾽ ὧν δὲν πείθουσι τἀντιλεγόμενα τοῦ Buttenwieser σελ. 84 κ. ἀ.

[4] Ἂν καὶ πάντως τὰ πάγια καὶ σταθερά, ὡς Ϝίστορες Ϝεκέτας, καταδουλίδδομαι, ἱαρὸν κλπ. ἔκειντο ἤδη ἐν τῷ ἀρχετύπῳ. Πρβλ. τὴν κερκυραϊκὴν διάλεκτον τηρουμένην ἐν τοῖς δημοσίοις ἀναθήμασι μέχρι καὶ τοῦ Ἀντ. Πίου Dittenberger εἰς IX¹ 730.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ πολλοῦ γραφομένης τῆς Κοινῆς ὑπὸ τῶν πεπαιδευμένων τὸ πολὺ πλῆθος θὰ ἔγραφεν ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη ὡς καὶ ὡμίλει **καὶ προέφερε** κατ᾽ ἰδίαν, λοιπὸν τὴν Βοιωτικὴν ἐδῶ διάλεκτον, κατ᾽ αὐτὸν τὸν Α´ π. Χ. αἰῶνα ἢ καὶ ὕστερον, δὲν θαυμάζει ὁ ἐνθυμούμενος π. χ. τὰ τοῦ Παυσανίου Δ 27, 11 περὶ τῆς μεσσηνιακῆς ὡς ζώσης ἀκόμη ἐπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμονὴν τοσούτων στοιχείων τῆς λακωνικῆς ἐν τῇ ζωῇ.

ε´ Τεμάχιον ἀναθηματικῆς τῷ Χάροπι (;) ἐπιγραφῆς.

Ἐπὶ τμήματος τέλος ταπεινοῦ λιθίνου βάθρου, ἐλλιποῦς ἑκατέρωθεν, ὅπερ εὕρομεν εἰς ὁρόσημον ἀγροῦ νεωστὶ ἐμπεπηγμένον ἐν τῇ θέσει Ἀγόριανη (Ἀλαλκομεναῖς) παρὰ τὴν «Σκεπαστὴν βρύσιν», ὕψους 0,11 μ. καὶ πλάτ. 0,16, ἀναγινώσκεται:

ΤΙΟΣΤ\	. . . . τιος Τα (ἢ Τλ)-
ΗΘΙΟΚ\	κ]ὴ Θιόκλ[ια
ƆΠΙ	τῷ Χάρ;]οπι

Πρόκειται δηλ. πιθανώτατα περὶ ἀναθήματος εἰς τὸν Χάροπα, ἱκανῶς ἀρχαιοτέρου τῶν ἄλλων (Γ´ αἰῶνος)[1].

Ἐν Θήβαις 1916.

NΙΚ. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ

---

[1] Ὅλως ἀργὰ εὑρίσκομεν τὴν πραγματείαν τοῦ L. Schröder Herakles u. Indra (I-II) ἐν Denkschriften d. Wien. Akad. 1914, ὥστε μόνον θάμβος νὰ ὁμολογῶμεν ὅτι ἀπεκομίσαμεν ἐκ τῆς αὐτόθι ἀναγωγῆς τοῦ Κερβεραγίδου καὶ τοῦ ὅλου Ἡρακλέους εἰς στρῶμα ἰαπετικὸν καὶ δυσπιστίαν ἴσην ἐν γένει μὲν πρὸς τὸ ἰταμὸν τῶν συνδυασμῶν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὰς ἀφθόνους ἀστρώας ἑρμηνείας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

(Πίνακες Α΄ – Ζ΄).

Τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ἐπλουτίσθη πρό τινος διὰ τοῦ μεγίστου ἴσως, ἐπιστημονικῶς δὲ σπουδαιοτάτου, τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ γενομένων ἐν Ἑλλάδι νομισματικῶν εὑρημάτων.

Τῇ 20 Μαΐου 1914 οἱ ἐκ Γρεβενῶν τῆς Μακεδονίας κτίσται καὶ πλινθοποιοὶ ἐργάται Δημ. Σαράντης, Βασιλ. Κουτσόπουλος, Κωνστ. Μπουκουβάλας, Στέργιος Κουτσόπουλος καὶ Γεώργιος Κουτσόπουλος, καταγινόμενοι εἰς ἐξόρυξιν χωμάτων πρὸς κατασκευὴν ὠμοπλίνθων ἐν θέσει **«Λάκκοι Σοφούλη»**, περὶ τὰ 200 μέτρα ἔξω τοῦ χωρίου ***Μύρου*** (ἴδε Ν. Γεωργιάδου, *Θεσσαλία*. Ἀθῆναι 1880 σελ. 311) τῆς περιφερείας Καρδίτσης τῆς Θεσσαλίας ***καὶ ἐπὶ μέρους ἀνήκοντος τῷ δημοσίῳ***, ἐξέθαψαν διὰ τῶν σκαπανῶν ἀγγεῖον πήλινον, σχεδὸν κατεστραμμένον, περιέχον — κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς 24 Μαΐου 1914 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρῶτον τηλεγράφημα τοῦ εἰρηνοδίκου Καρδίτσης κ. Κόντη — «χίλια ἑξακόσια τεσσαράκοντα ἑπτὰ (1647) ἀργυρᾶ νομίσματα ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, φέροντα ἀποτυπώματα, προσωπογραφίας καὶ ἄλλας εἰκόνας ζῴων, παραδοθέντα τῷ προέδρῳ καὶ τῷ δημοδιδασκάλῳ τῆς κοινότητος Μύρου καὶ παρὰ τούτων τῇ ἀστυνομικῇ ὑποδιευθύνσει Καρδίτσης».

Κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς 22 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀναφορὰν τοῦ μοιράρχου Καρδίτσης κ. Νικολ. Βογιατζῆ, τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον «περιεῖχεν νομίσματα, ὧν τὴν ἀξίαν ἠγνόουν οἱ ἀνακαλύψαντες ἐργάται, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστα παρέλαβον οἱ παίζοντες κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παῖδες τοῦ εἰρημένου χωρίου, καὶ τὸ ὅλον ἔθεσαν ἐντὸς ἑνὸς σακκιδίου καὶ τὰ ὁποῖα παρέλαβεν ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Μύρου, ὡς καί τινα περισυλλεγέντα ἀπὸ τοὺς παῖδας καὶ ἅτινα παρέλαβεν ἐκεῖσε μεταβὰς δι' ἐμὲ ὁ ἐνωμοτάρχης Σαμαρᾶς Ἠλίας, ἐν ὅλῳ 1586 ἀρχαῖα νομίσματα παραδώσας ταῦτα τῇ ὑπηρεσίᾳ μας, ἤτοι[1]:

1.— Ἐννεακόσια τεσσαράκοντα τρία (943) ἀργυρᾶ νομίσματα Θηβῶν, στατῆρες. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπὶς καὶ ὄπισθεν ἀμφορεὺς μὲ διάφορα σύμβολα.

[1] Ἡ ἀπονομὴ καὶ περιγραφὴ τοῦ ἀστυνομικοῦ τούτου καταλόγου ὀφείλονται, ὡς ἔμαθον, εἰς παρατυχόντα ἔμπορόν τινα ἀρχαιοτήτων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

2. Ἑκατὸν ογδοήκοντα ἓξ (186) τεμάχια ἀργυρᾶ νομίσματα, στατῆρες Σικυῶνος. Ἔμπροσθεν δάφνη (γρ. στέφανος δάφνης) εἰς τὸ μέσον χελιδὼν (γρ. περιστερά), ὄπισθεν λέων (γρ. Χίμαιρα).

3. — Διακόσια εἴκοσι ἓν (221) ἀργυρᾶ νομίσματα, στατῆρες Αἰγίνης. Ἔμπροσθεν χελώνη περιπατοῦσα, ὄπισθεν ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διῃρημένον.

4. Ἑκατὸν ἕνδεκα (111) ὅμοια, στατῆρες Αἰγίνης. Ἔμπροσθεν χελώνη λεπωτὴ (sic) βόσκουσα καὶ ὄπισθεν ἔγκοιλον εἰς πέντε διῃρημένον.

5. Ἑβδομήκοντα δύο (72) ὅμοιοι Θηβῶν στατῆρες. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπὶς καὶ ὄπισθεν κεφαλὴ Διονύσου, ἐστραμμένη δεξιά, πλὴν ἑνὸς ἔμπροσθεν.

6. Δέκα πέντε (15) νομίσματα ἀργυρᾶ, Θηβῶν στατῆρες. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς. Ὄπισθεν Ἡρακλῆς σπαράσσων (γρ. ἄγχων) ὄφεις.

7. Τρία (3) νομίσματα ἀργυρᾶ Θηβῶν. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπὶς καὶ ὄπισθεν Ἡρακλῆς τοξεύων.

8. — Δύο (2) ἐπίσης Θηβῶν. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὄπισθεν Ἄρτεμις κατοπτριζομένη (γρ. Ἀθηνᾶ).

9. Ἓν (1) νόμισμα ἀργυροῦν, ἐπίσης Θηβῶν. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὄπισθεν ἵππος καλπάζων.

10. — Ἓν (1) νόμισμα ἀργυροῦν Ἀργείων. Ἔμπροσθεν κεφαλὴ νύμφης μὲ στέμμα (γρ. Ἥρας μετὰ στεφάνης) καὶ ὄπισθεν δελφῖνες.

11. Τέσσαρα (4) νομίσματα ἀργυρᾶ Τανάγρας. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὄπισθεν ἵππος ἥμισυς ἐξερχόμενος (sic) ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ.

12. Εἴκοσι ἓν (21) ἀργυρᾶ νομίσματα Θηβῶν. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὄπισθεν ἔγκοιλον διῃρημένον εἰς τέσσαρα καὶ εἰς τὸ μέσον τὸ ψηφίον ⊕.

13. Ἓξ (6) θηβαϊκαὶ ἀργυραὶ δραχμαί. Ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπὶς καὶ ὄπισθεν ἔγκοιλον διῃρημένον εἰς τέσσαρα, ἤτοι ἐν ὅλῳ χίλια πεντακόσια ὀγδοήκοντα ἓξ (1586)».

Πανόμοιος κατάλογος ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Ν. Βογιατζῆ παραδόσεως τῶν νομισμάτων τούτων τῷ κομίσαντι εἰς Ἀθήνας ἐνωμοτάρχῃ Δ. Σπηλιώτη μετὰ τῆς κατὰ ἑπτὰ νομίσματα ἐπὶ πλέον διαφορᾶς ἤτοι ἐν ὅλῳ 1593. Τὴν ἐπὶ πλέον διαφορὰν ἀποτελοῦσιν τὰ ἑξῆς:

Ἐν κεφαλαίῳ 1 ἀντὶ 943 σημειοῦνται 945 στατῆρες
2 186 188

Ἐν προσθέτῳ κεφαλαίῳ, ἀρ. 14, λογίζονται «τρία προσέτι ἀργυρᾶ νομίσματα ἐξ ὧν δύο θηβαϊκοὶ στατῆρες, ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπὶς καὶ ὄπισθεν ἀμφορεὺς μὲ σύμβολον καὶ τοῦ τρίτου στατῆρος Σικυῶνος, ἔμπροσθεν δάφνη, εἰς τὸ μέσον χελιδὼν καὶ ὄπισθεν λέων περὶ ὧν ἡ ὑπ' ἀρ. 6897 ἐ. ἔ. ἀναφορὰ ἡμῶν».

Ὑπάρχει ἄρα διαφορὰ κατὰ πεντήκοντα τέσσαρα νομίσματα ***ἐπὶ ἔλασσον***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μεταξὺ τῆς πρώτης διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ εἰρηνοδίκου Καρδίτσης ἀγγελομένης παραδόσεως 1647 νομισμάτων τῷ προέδρῳ καὶ τῷ δημοδιδασκάλῳ τῆς Κοινότητος Μύρου καὶ παρὰ τούτου τῇ ἀστυνομικῇ ὑποδιευθύνσει Καρδίτσης καὶ ἐκείνης τῶν 1593 ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἠλία Σαμαρᾶ καὶ Ν. Βογιατζῆ. Ἡ διαφορὰ αὕτη, ἐλαττωθεῖσα ἔτι κατὰ τρία νομίσματα, καὶ ἡ, ὡς βασίμως ἔμαθον, χρόνον τινα μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ εὑρήματος ἐμφάνισις ἐν Ἀθήναις, παρὰ τῷ μεγαλυτέρῳ τῶν τὴν Ἑλλάδα νῦν λυμαινομένων ἀρχαιοκαπήλων, μεγάλου ἀριθμοῦ ὁμοίων τῶν τοῦ εὑρήματος στατήρων, ἐνδεικνύουσιν ὅτι τὸ εὕρημα δὲν περιῆλθεν ἀκέραιον εἰς τὸ Κράτος. Οὐχ' ἧττον τὸ Νομισμ. Μουσεῖον λογίζεται εὐτυχὲς ὅτι κατορθώθη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν κυριότητα αὐτοῦ τὸ πλεῖστον τοῦ εὑρήματος τούτου. Μεγάλαι κατ' ἀκολουθίαν χάριτες ὀφείλονται εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς ἰδιώτας τοὺς συντελέσαντας πρὸς τοῦτο. Τὸ Κράτος ἔδωκε, συμφώνως τῷ νόμῳ, ἀνάλογον ἀμοιβὴν χρηματικὴν εἰς τοὺς ἀνακαλύψαντας τὰ νομίσματα ταῦτα ἐργάτας.

Τὰ οὕτω κομισθέντα εἰς Ἀθήνας νομίσματα παρεδόθησαν εἰς τὸν τμηματάρχην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, παρ' οὗ παρέλαβον ταῦτα ἐγὼ διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1914 πρωτοκόλλου ἐν ᾧ ἐσημειώθησαν — ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα κατάλογον τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 12 Ἰουνίου μεταξὺ τοῦ ἀστυνομικοῦ ὑποδιευθυντοῦ Καρδίτσης, μοιράρχου Νικ. Βογιατζῆ καὶ τοῦ ἐνωμοτάρχου Δημ. Σπηλιώτου—, αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπε τοῦτο τότε ἡ σφοδρὰ κατίωσις τῶν νομισμάτων, ἡ δυσδιακρίτους τοὺς τύπους καὶ τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν καθιστῶσα:

Κατ' ἀριθμὸν εὑρέθησαν καλῶς ἔχοντα, ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς » ἀπαριθμήσεως αὐτῶν παρετηρήσαμεν τὰ ἑξῆς:

» α΄) Τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἐννεακοσίων τεσσαράκοντα πέντε νομισμάτων » Θηβῶν, 2 μὲν φέρουσι κεφαλὴν Διονύσου, 1 τύπον δυσδιάκριτον, 1 εἶνε οὐχὶ » Θηβῶν ἀλλ' Ἁλιάρτου (σπάνιον) μὲ Ποσειδῶνα τριαινίζοντα, 1 Αἰγίνης καὶ » 2 Σικυῶνος, πάντα ἐπίσης δίδραχμα.

» β΄) Τῶν ὑπ' ἀριθ. 2 ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ὀκτὼ νομισμάτων Σικυῶνος 6 εἶνε » δραχμαὶ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἓν δίδραχμον Θηβῶν μὲ τύπον ἀμφορέως.

» γ΄) Τῶν ὑπ' ἀριθ. 3 διακοσίων εἴκοσιν ἑνὸς νομισμάτων Αἰγίνης, 2 εἶνε » δραχμαί, οὐχὶ δίδραχμα, Αἰγίνης, 3 δίδραχμα Θηβῶν κοινῶν τύπων καὶ 2 δραχ-» μαὶ Θηβῶν.

» δ΄) Τῶν ὑπ' ἀριθ. 4 ἑκατὸν ἕνδεκα στατήρων Αἰγίνης τινὲς εἶνε τοῦ ἀρχαιο-» τέρου τύπου.

» ε΄) Τῶν ὑπ' ἀριθ. 5 ἑβδομήκοντα δύο στατήρων Θηβῶν μὲ κεφαλὴν Διο-» νύσου, δύο φέρουσι κεφαλὰς Ἡρακλέους (οὐχὶ Διονύσου) καὶ δὴ τὴν μὲν κατε-» νώπιον τὴν δὲ πρὸς δεξιὰ (σπάνια ἀμφότερα).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

»ς´) Τῶν ὑπ᾽ ἀριθ. 6 δέκα πέντε, ἓν φέρει τύπον Ἡρακλέους κάμπτοντος τόξον.

ζ´) Τῶν ὑπ᾽ ἀρ. 7 τριῶν, ἓν φέρει Ἡρακλέα κάμπτοντα τόξον, ἓν Ἡρακλέα μαχόμενον ῥοπάλῳ ὄρθιον, τὸ δὲ τρίτον εἶνε Ἁλιάρτου μὲ τύπον Ποσειδῶνος τριαινίζοντος (καὶ τὰ τρία σπάνια, ἀλλὰ μετρίας διατηρήσεως).

»η´) Τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 9 δὲν εἶναι Θηβῶν ἀλλ᾽ Ὀρχομενοῦ.

θ´) Τῶν ὑπ᾽ ἀριθ. 12 εἴκοσιν ἑνὸς νομισμάτων «Θηβῶν» ἕν, φέρον τροχὸν ὄπισθεν, φαίνεται συμμαχικὸν Θηβῶν (γρ. Τανάγρας) καὶ Χαλκίδος.

Πρὸς δὲ παρεδόθησαν καὶ παρελήφθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὑρήματος προερχόμενα, ἀλλὰ μὴ καταγεγραμμένα ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, τρία δίδραχμα, ἤτοι: δύο Βοιωτικὰ καὶ ἓν Σικυῶνος.

Αἱ κατ᾽ ἀπονομὴν καὶ περιγραφὴν διαφοραὶ αὗται μεγάλως ηὐξήθησαν, ἀνακαλυφθέντων μεταξὺ αὐτῶν καὶ πλείστων σπανίων νομισμάτων, εὐθὺς ὡς κατατεθέντα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκαθαρίσθησαν χημικῶς ἀπαλλαγέντα τῆς παχείας κατιώσεως αὐτῶν τῆς τοὺς τύπους καλυπτούσης καὶ δυσδιάκριτα αὐτὰ καθιστώσης.

Σύνοψιν γεωγραφικὴν καὶ χρονολογικὴν τοῦ σπουδαιοτάτου εὑρήματος τούτου ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἐν τῷ παρόντι Ἀρχαιολ. Δελτίῳ (τόμ. Ι. 1915. τεῦχος 4ον σελ. 87) ἀναδημοσιεύομεν δὲ ἀκριβέστερον ἐνταῦθα:

	I 600-550 π. Χ.	II 550-480 π. Χ.	III 480-457 π. Χ.	IV 456-446 π. Χ.	V 446-426 π. Χ.	VI 426-395 π. Χ.	VII 395-387 π. Χ.	VIII 382-374 π. Χ.	IX 374-338 π. Χ.	X 338-315 π. Χ
ΒΟΙΩΤΙΑΣ										
ΑΛΙΑΡΤΟΣ	—	Ἀριθ. 1-4	—	—	—	—		5-6	—	—
ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	--	—	—				—	7-19		—
ΘΗΒΑΙ (καὶ Βοιωτῶν κοινοῦ)	20	21-37	38	39-44	45-53	54-274	275-463		464-986	987-1063
ΤΑΝΑΓΡΑ	1064-1066	1067-1069	1070-1071	1072-1075	—	—	—	—	—	—
ΦΑΡΑΙ	—	1076-1078	—	—	—		—	—	—	—
	I 700-550 π. Χ.	II 550-480 π. Χ	III 480-431 π. Χ							
ΑΙΓΙΝΑ	1079-1178	1178-1295	—	1296-1404	—		—	—	-	-
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΥ						421-400 π. Χ				
ΑΡΓΟΣ	—	—		—	—	1405	—	—	—	—
ΣΙΚΥΩΝ	—	—			—	1406-1596	—		—	

Σύνοψις νομισματικοῦ θησαυροῦ Μύρου Καρδίτσης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἡ ἐν τῇ συνόψει ταύτῃ γεωγραφικὴ καὶ χρονολογικὴ κατανομὴ τῶν νομισμάτων, ὡς καὶ ὁ κατάλογος ἡμῶν, ἐγένοντο συμφώνως πρὸς τὰς τρεῖς διαδοχικὰς συγγραφὰς τοῦ διασήμου Barclay V. Head, On the chronological sequence of the coins of Boeotia. London 1881. — BMCat. of Greek coins, Central Greece. London, 1884.—Historia Numorum. 2e edition. Oxford 1911.

Νῦν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα λεπτομερῆ περιγραφὴν ἑνὸς ἑκάστου τῶν νομισμάτων τοῦ θησαυροῦ τούτου μετ' ἀπεικονίσεως πασῶν σχεδὸν τῶν διαφορῶν αὐτῶν ἐπὶ ὀκτὼ φωτοτυπικῶν πινάκων Α΄-Ζ΄. Ἐν δὲ δευτέρῳ, ἑπομένῳ ἄρθρῳ, θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ τῶν λεπτομερειῶν τῆς κατατάξεως ταύτης, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν πιθανῶν ἱστορικῶν λόγων οἵτινες ἔφερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Θεσσαλίας τὸ μέγα πλῆθος τῶν Βοιωτικῶν καὶ ἄλλων, τοῦ αὐτοῦ πάντων σταθμητικοῦ κανόνος, συγχρόνων διδράχμων νομισμάτων τοῦ θησαυροῦ, διδράχμων εὐθὺς ἀμέσως ἐνθυμιζόντων ἡμῖν τοὺς ***διδράχμους ὁπλίτας*** τῆς ἀρχαιότητος (Θουκυδ. 3.14) καὶ ὑποδεικνυόντων ὅτι πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ ταμείου στρατιωτικοῦ τινος σώματος συμμαχικῆς εἰς Θεσσαλίαν ἐκστρατείας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ

ΕΚ ΜΥΡΟΥ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΒΟΙΩΤΙΑ

ΑΛΙΑΡΤΟΣ

Περίοδος ΙΙ: 550—480 π. Χ.

1. AR 11,71.—*Ἀσπὶς βοιωτικὴ* μετ' ἀκτίνων ἐπὶ τῆς στεφάνης.	⊟ ἐν τῷ κέντρῳ ***ἐγκοίλου τετραγώνου*** σχήματος ὀκτὼ πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δεξ., ὧν τέσσαρα μὲν ἔγκοιλα, τέσσαρα δὲ ἀνάγλυπτα. Διατήρησις καλλίστη

Πίναξ Α΄, 1.

2. » 12,03.—Ὁμοίως.	⊟ Ὁμοίως. Ὀπὴ δοκιμαστική. » »
3. » 11,90.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἀκτίνων.	» Αἱ πτέρυγες πρὸς ἀρ. » »

Πίναξ Α΄, 2.

4. » 11,68.—Ὁμοίως.	» , ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς δεξ. Δ. »

Περίοδος VIII: 387—374 π. Χ.

5. » 11,64.—Ἀσπὶς βοιωτ. ἐφ' ἧς ***τρίαινα.***	ΑRΙ-ΑR˙-Τ-ΙΟ-Ν ***Ποσειδῶν Ὀγχήστιος*** γυμνὸς βαίνων βιαίως πρὸς δεξ. καὶ βάλων τῇ τριαίνῃ. Ἔξεργον. Πεδίον ἔγκοιλον περιφερές. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α΄, 3.

6. » 11,32.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἐξ ἄλλης σφραγίδος.	Ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος. » μετρία

Πίναξ Α΄, 4.

ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ

Περίοδος VIII: 387—374 π. Χ.

7. » 11,13.—Ἀσπὶς βοιωτική.	ΕΡΧΟ κάτω. ***Ἵππος*** καλπάζων πρὸς δεξ. οὗ ἄνω μὲν ***στάχυς,*** κάτω δὲ [ΕΥ]ΔΩ[ΡΟ]. Πεδίον περιφερὲς ἔγκοιλον. Διατήρησις μετριωτάτη

Πίναξ Α΄, 5.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

			⌊-Ρ *Ἀμφορεὺς* κεχοσμημένος κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἥμισυ. Πεδίον ἔγκοιλον περιφερές. Διατήρησις καλὴ

Πίναξ Α', 6.

9.	»	11,83.—Ὁμοίως. Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστεροσήμου περιφερὲς ἐν ᾧ Ε	ΕΡ-ΧΟ *Ἀμφορεὺς* ὅμοιος, οὗ ἄνω μὲν ΕVΡΟ. ἀριστερὰ δὲ *στάχυς*. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Α', 7.

10.	»	11,78.—Ὅμοιον, ἄνευ ὑστεροσήμου.	Ὁμοίως. » μετρία
11.	»	11,28.—Ὁμοίως.	» » κακὴ
12.	»	11,64.—Ὁμοίως.	» ἀλλ' ὁ στάχυς εἰς τὰ δεξ. » καλὴ

Πίναξ Α', 8.

13.	»	11,82.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνευ ὀνόμ. ἄρχοντος » καλλίστη

Πίναξ Α', 9.

14.	»	11,16.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως, » κακὴ
15.	»	11,29.—Ὁμοίως, μετὰ στάχεως ὡς ἐπι-	» ἀλλὰ μετὰ ΕΥ ἄνω τοῦ ἀμφορέως καὶ ἄνευ στάχυος. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 10.

16.	»	10,67.—Ὁμοίως, ὁ στάχυς εὐκρινέστερ.	Ὁμοίως. Τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος δυσδιάκριτον. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 11.

17.	»	11,20.—Ὁμοίως, ἄνευ ἐπισήμου.	ΕΡ-Χ|Ο] ὁμοίως. Ἄνευ ὀνόματος ἄρχοντος. Πέταλον ἐπίμηκες. Διατ. μετρία
18.	»	11,27.—Ὁμοίως.	Ο-Χ| Ε-Ρ| Ἀμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν ΕVΡΟ. δεξιὰ δὲ στάχυς. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 12.

19.	»	11,13.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Διατ. μετριωτάτη

ΘΗΒΑΙ

Περίοδος Ι: 600—550 π. Χ.

20.	»	4,98 (δραχμή).—Ἀσπὶς βοιωτική.	*Τετράγωνον ἔγκοιλον* σχήματος πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δ. οὗ τέσσαρα πτερὰ ἔγκοιλα καὶ τέσσαρα ἀνάγλυπτα.

Πίναξ Α', 13.

Περίοδος ΙΙ: 550—480 π. Χ.

21.	»	11,36.—Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ' ἀκτίνων ἐπὶ τῆς στεφάνης.	⊕ *ἐν τῷ κέντρῳ τετραγώνου ἐγκοίλου* ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ, οὗ ὅμως τὰ πτερὰ βαίνουν πρὸς ἀρ. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Α', 14.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

22.	R	11,13.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως, ἀλλ' αἱ ἀκτῖνες πρὸς δ.	Διατ. καλὴ
23.		11,82.— »	» Ἐξ ἄλλων σφραγίδων.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α΄, 15.

24.	»	11,76.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἐγκοπὴ βαθεία δοκιμαστικὴ	
25.	»	11,93.— » ὑστερόσημμον μικρὸν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	»	Δ. ἀρίστη
26.	»	11,41.— » Δὶς κοπέν.	»	Δ. καλὴ
27.	»	11,67.— Διατηρεῖ τὸ τῆς χύσεως δάκρυον.	»	»
28.	»	11,27.— » —	»	
29.		11,62.— » —	»	
30.	»	11,89.— » —	» —	Δ. καλλίστη
31.	»	12,07.—Ἀσπὶς βοιωτικὴ ἄνευ ἀκτίνων.	» —	»

Πίναξ Α΄, 16.

32.		11,45.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
33.		11,83.— » —	» ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς ἀρ.	
34.	»	11,65.— » , ἀλλὰ διπλασίου μεγέθους.	Αἱ πτέρυγες σαφέστερον ἀλλήλων διακρινόμεναι	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α΄, 17.

35.	»	11,47.—Ὁμοίως, μικροῦ μεγέθους.	Ὁμοίως. Τὸ ⊕ μεγαλύτερον καὶ ἐφαπτόμενον τῶν πτερῶν τοῦ τετραγ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α΄, 18.

36.	»	5,38 (δραχμή).—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία

Πίναξ Α΄, 19.

37.	»	11,80.—Ὁμοίως.	» ἀλλ' αἱ ἀνάγλυπτοι πτέρυγες ἀποτελοῦνται ἐκ δύο παχέων ἀναγλύπτων γραμμῶν.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α΄, 20.

Περίοδος III: 480—457 π. Χ.

38.	»	11,66.—Ὁμοίως.	Ἀνεπίγραφον. **Ἀμφορεὺς** ἀκόσμητος. Τετράγωνον ἔγκοιλον βαθύ.	Δ. καλὴ

Πίναξ Α΄, 21.

Περίοδος IV: 456—446 π. Χ.

39.	»	11,27.—Ὁμοίως.	∃ ⊕ Ὁμοίως	

Πίναξ Α΄, 22.

40.	»	11,58.—Ὁμοίως.	»	

Πίναξ Α΄, 23.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

41. Ꞧ 11,97.—Ὁμοίως.	ΘΕ Ὁμοίως.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Α΄, 24.

42. » 12,07.—Ὁμοίως.	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α΄, 25.

43. » 11,28.—Ὁμοίως.	»	Δ. καλὴ
44. » 11,21.— »	»	Μετ᾿ ἐγκοπῆς.

Περίοδος V: 446—426 π. Χ.

45. » 11,82.—Ὁμοίως.	ΜΟΙΑΒƎΘ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω. **Ἡρακλῆς** γυμνός, ἀγένειος, βαίνων πρὸς δ., τῇ ἀριστερᾷ ἐγείρων **τρίποδα,** τῇ δὲ δεξιᾷ μαχόμενος ῥοπάλῳ. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. καλὴ

Πίναξ Α΄, 26.

46. » 11,31.—Ὁμοίως.	ΘΕΒΑ ΙΟΣ ἄνω καὶ δεξιά. **Ἡρακλῆς ἔφηβος** ἀγένειος **ὀκλάζων** πρὸς δ. καὶ **προσαρμόζων χορδὴν εἰς τόξον,** ὅπερ συγκρατεῖ διὰ τῶν μηρῶν αὐτοῦ. Πρὸ αὐτοῦ ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. Διατ. μετρία

Πίναξ Α΄, 27.

47. » 10,74.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Διατ. κακὴ
48. » 11,52.— »	ΘΕΒΑΙΟΣ ἄνω. **Παῖς Ἡρακλῆς ἐν γόνασιν ἄγχων τοὺς δύο δράκοντας.** Τοῦ περὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα δράκοντος, νεκροῦ ἤδη, ἀφῆκε τὸν λαιμόν, χαλῶν τῇ δεξιᾷ εἰς βοήθειαν. Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ. Δ. μετρία

Πίναξ Α΄, 28.

49. » 10,54.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Διατ. κακὴ
50. » 11,72.— » Ὑστερόσημον μικρὸν ἀσαφὲς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	ΘΕΒΑΙΟΣ Ὁμοίως. Ἀλλ᾿ ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω τοῦ Ἡρακλέους **μέγα φύλλον κισσοῦ.** Διατ. μετριωτάτη

Πίναξ Α΄, 29.

51. » 10,94.—Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ᾿ ἐγκοπῆς.	ΘΕΒΑΙΟΣ Ἀνὴρ πωγωνοφόρος φέρων βραχὺν ἀχειρίδωτον ἀνεζωσμένον χιτῶνα, τρέχων ἢ ἐν γόνασιν πρὸς δεξιά, στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μαχόμενος διὰ θύρσου ὃν ὕψοι ἐν τῇ δεξιᾷ **(Διόνυσος; Πενθεύς;).** Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. κακὴ Πρβλ. Hirsch, Katal. XIII, Πίν. XXII, ἀρ. 1790.

Πίναξ Α΄, 30.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

52. ℞ 11,98.—Ὁμοία *ἀσπίς*.
ϴEB[A] ἀρ. ***Θεὰ (Ἀθηνᾶ;)*** καθημένη ἐπὶ θώκου μεθ' ὑποποδίου πρὸς ἀρ. καὶ ἀνέχουσα ***ἐν τῇ ἀρ. κράνος***. Τὸ ὅλ[illegible] τετρα[illegible] [illegible] ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς Θεᾶς καὶ τὸ κράνος ἐκτὸς τῆς σφραγίδος. Διατ. καλὴ = BMC. Central Greece pl. 12, 10.

Πίναξ Α', 31.

53. » 11,95.—Ὁμοίως.
ΘΕ ἀρ. Β - Α ἄνω. ***Δήμητρα Ποτνιῶν*** καθημένη πρὸς ἀρ. ***ἐπὶ τῆς Ἀγελάστου Πέτρας*** καὶ ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ φιάλην. Τὴν ἀριστερὰν στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τετράγωνον ἔγκοιλον. Διατ. καλὴ
Ἴδε ***Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχ.*** Τόμ. XVI (1914) σελ. 205, Πιν. VI, 4.

Πίναξ Α', 32.

Περίοδος VI: 426 - 395 π. Χ.

54. » 10,92.—Ὁμοίως.
⊕ - Ε ***Κεφαλὴ Ἡρακλέους*** μετὰ γενεί[illegible] [illegible]τῆ ***πρὸς δ.*** Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 33.

55. » 10,82.—Ὁμοίως.
⊕ - Ε Ὁμοίως, ἀλλὰ ***κατενώπιον***. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 34.

56. » 11,92.—Ἀσπὶς βοιωτ. ἐφ' ἧς ***ρόπαλον***.
⊙ ἀρ. ***Κεφαλὴ κισσοστεφὴς Διονύσου*** πρὸς δ.
ṁ Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. καλὴ

Πίναξ Α', 35.

57.	»	11,42.—	Ὁμοία.	Ὁμοίως	»
58.	»	11,72.—	»	»	»
59.	»	11,13.—	»	»	»
60.	»	11,66.—	»	»	Δ. μετρία
61.	»	11,20.—	»	⊙ - Ε Ὁμοίως.	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 1.

62.	»	11,47.—	»	»	»
63.	»	11,75.—	»	»	»
64.	»	11,52.—	»	»	»
65.	»	11,26.—	»	»	»
66.	»	11,10.—	»	»	»
67.	»	10,95.—	»	»	»

Πίναξ Β', 2.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

68.	℞	10,97.—	Ἀσπὶς βοιωτ. ἐφ' ἧς ***ῥόπαλον***	Ὁμοίως	Δ. μετρία
69.	»	11,35.—	»	», ἀλλὰ τὸ ἔγκοιλον πεδίον περιφερές.	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 3.

70.	»	12,08.—	Ὁμοία.	Ὁμοίως.	Δ. καλλίστη
71.	»	11,84.—	»	»	Δ. καλὴ
72.	»	11,57.—	»	»	»
73.	»	11,19.—	»	»	»
74.	»	11,31.—	»	»	»
75.	»	11,24.—	»	[Θ – Ε] Ὁμοίως.	Δ. μετρία
76.	»	11,88.—	Ὁμοία ἀσπὶς ἀλλ' ἄνευ τοῦ ***ῥοπάλου***	Θ – Ε »	Δ. καλὴ
				(Μέχρι τοῦ ἀρ. 124 τὸ ἔγκοιλον τετράγωνον δὲν εἶναι πάντοτε σαφές).	

Πίναξ Β', 4.

77.	»	11,61.—	Ὁμοία.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
78.	»	11,68.—	»	»	»
79.	»	10,99.—	»	»	»
80.	»	11,56.—	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 5.

81.	»	11,04.—	»	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
82.	»	11,85.—	»	»	Δ. καλλίστη
83.	»	11,30.—	»	»	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 6.

84.	»	11,50.—	»	Ὁμοίως.	»
85.	»	11,97.—	»	»	Δ. μετρία
86.	»	11,44.—	»	»	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 7.

87.	»	11,81.—	»	Ὁμοίως.	»
88.	»	11,78.—	»	»	»
89.	»	11,56.—	»	»	»
90.	»	11,77	»	»	»
91.	»	11,65.—	»	»	»
92.	»	11,97.—	»	»	»
93.	»	11,27.—	»	»	»
94.	»	11,77.—	»	»	»
95.	»	11,92.—	»	»	Δ. μετρία
96.	»	11,01.—	»	»	»
97.	»	11,48.—	»	»	»
98.	»	11,34.—	»	»	Δ. καλὴ
99.	»	11,33.—	»	»	»
100.	»	11,85.—	»	»	Δ. μετρία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

101.	ᾹΡ	11,56.—	Ὁμοία.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
102.	»	11,34.—	»	»	»
103.	»	11,42.—	»	»	»
104.	»	11,30.—	»	»	»
105.	»	11,69.—	»	»	»
106.	»	10,57.—	»	»	»
107.	»	11,22.—	»	»	»
108.	»	11,17.—	»	»	»
109.	»	11,95.—	»	»	καὶ τὰ τρία ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἧς τὸ ⊙ ἔχει ὑποστῆ βλάβην. Δ. καλλίστη
				Πίναξ Β΄, 8.	
110.	»	11,85.—	»	»	
				Πίναξ Β΄, 9.	
111.	»	11,59.—	»	»	
				Πίναξ Β΄, 10.	
112.	»	11,82.—	»	⊙ ∃ ἀρ. Ὁμοίως.	Δ. καλή
113.	»	11,60.—	»	»	»
				Πίναξ Β΄, 11.	
114.	»	11,81.—	Ὁμοίως	»	»
115.	»	11,68.—	»	»	»
116.	»	11,69.—	»	»	»
117.	»	11,41.—	»	»	»
118.	»	11,80.—	»	»	»
119.	»	11,45.—	»	»	»
120.	»	11,74.—	»	⊙ m ἀρ. Ὁμοίως.	»
				Πίναξ Β΄, 12.	
121.	»	11,88.—	»		»
122.	»	11,56.—	»	(;) »	»
123.	»	10,95.—	»	»	»
124.	»	10,90.—	»	»	»
125.	»	12,06.—	»	Ὁμοίως· ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ ἀφανής	Δ. μετρία
126.	»	11,26.—	»	»	Δ. κακή
127.	»	11,89.—	Ὁμοίως.	∃—⊙ ***Ἀμφορεύς***, οὗ τὸ ἄνω μέρος κεκοσμημένον, Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ.	Δ. καλλίστη
				Πίναξ Β΄, 13.	
128.	»	11,89.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
				Πίναξ Β΄, 14.	

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

129.	R	11,88.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλλίστη
130.	»	11,98.— »	»	Δ. καλή
131.	»	11,61.— »	»	Λ. μετρία
132.	»	11,17.— »	»	Δ. κακή
133.	»	11,98.— » , ἀλλὰ μὲ ρόπαλον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	ʘ–Ε Ὁμοίως.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 15.

134.		11,81.—Ὁμοίως »		»
135.	»	12,00.— » »	»	»

Πίναξ Β', 16.

136.		11,88.—Ὁμοίως »	»	»
137.	»	11,99.— » »	»	»
138.	»	11,86.— » »	»	»
139.	»	11,99.— » »	»	»
140.		11,57.— » »	»	»

Πίναξ Β', 17.

141.	»	11,09.—Ὁμοίως »	»	Δ. καλή
142.	»	11,39.— » »	»	Δ. μετρία
143.	»	11,82.— » »	»	Δ. καλή
144.		11,80.— » »	»	»
145.	»	11,55.— » »	»	»
146.	»	11,54.— » »	»	Δ. μετρία
147.		11,92.— » »	»	
148.		12,08.— » »	»	Δ. καλλίστη
149.		11,30.— » »	»	Δ. καλή
150.	»	11,57.— » »	»	
151.	»	11,84.— » »	»	»
152.		12,01.— » »	»	
153.	»	11,76.— » »	»	»
154.	»	12,17.— » »	»	Δ. καλλίστη
155.	»	11,74.— » »	»	Λ. καλή
156.	»	11,56.— » »	»	Δ. μετρία
157.	»	11,23.— » »	»	Δ. κακή
158.	»	11,09.— » »	»	
159.	»	11,29.— » »	»	Δ. καλή (μετὰ δακρύου χύσεως).
160.	·	11,96.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ροπάλου.	Ὁμοίως. Δοκιμαστικὴ ἐγκοπή.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 18.

161.		12,06.—Ὁμοίως, »	Ὁμοίως.	»
162.	»	11,52.— » »	»	»
163.	»	11,75.— » »	»	Δ. καλή

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

164.	Ꞧ	11,77.	Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ῥοπάλου.		Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
165.	»	11,87.	»	»	»	Δ. καλλίστη
166.	»	11,63.	»	»	»	Δ. καλὴ
167.	»	11,50.	»	»	»	»
168.	»	10,86.	»	»	»	»
169.	»	11,33.	»	»	»	Δ. καλλίστη
170.	»	11,72.	»	»	»	Δ. καλὴ
171.	»	11,07.	»	»	»	»
172.	»	12,13.	»	»	»	»
173.	»	10,84.	»	»	»	»
					(*Ἐπικεκομένον* ἐπὶ ἀρχαιοτέρου νομίσματος φέροντος κεφαλὴν Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους δαφνοστεφοῦς ἀττικουργοῦς, ἴσως ***διδράχμου*** αἰγινιτικοῦ κανόνος τῆς πόλεως ***Φαρσάλου*** ἀνεκδότου δὲ μέχρι τοῦδε;)*.	

Πίναξ Β', *19*.

174.	»	11,41.—	Ὁμοίως,	»	Ὁμοίως (ἄνευ ἐπικοπῆς).	Δ. καλὴ
175.	»	11,86.	»	»	» Μετὰ φύλλων κισσοῦ ἀπὸ τῆς δεξ. λαβῆς τοῦ ἀμφορέως. Ἐγχάραξις (graffito) Ν.	
176.	»	9,97 (ὑπόχαλκον;).—	Ὁμ.	»		Δ. καλὴ
177.	»	11,41.—	Ὁμοίως,	»	»	Δ. καλλίστη
178.	»	11,93.	»	»	»	Δ. καλὴ
179.	»	11,63.	»	»	»	Δ. καλλίστη
180.	»	11,99.	»	»	»	Δ. καλὴ
181.	»	11,79.	»	»	»	»
182.	»	12,01.	»	»	»	»
183.	»	10,68.	»	»	»	»
184.	»	11,15.	»	»	»	Δ. μετρία
185.	»	10,73.	»	»	»	»
186.	»	11,09.	»	»	»	»
187.	»	11,25.	»	»	»	»
188.	»	11,49.	»	»	»	»
189.	»	11,23.	»	»	»	»
190.	»	11,37.	»	»	»	»
191.	»	11,68.	»	»	»	»
192.	»	11,15.	»	»	»	»

* Ὁ διάσημος νομισματικὸς καὶ σεβαστὸς φιλός μου Fr. Imhoof-Blumer, πρὸς ὃν ἔγραψα τὴν εἰκασίαν μου ταύτην ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ ἀνεκδότου νομίσματος τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Φαρσάλου ἀπήντησέ μοι τὰ ἑξῆς: Vous me soumettez les empreintes d'un didrachme béotien surfrappé pour me demander mon opinion sur la provenance de la monnaie primitive. Parmi les didrachmes du IVe siècle et antérieur à celui-ci, je ne pas pu découvrir de pièce à la tête d'Athéna qui corresponde au profil avec celle de votre pièce. Votre idée de Pharsalos me parait, comme conjecture, acceptable. Comme plusieures villes thessalienes ont frappé des didrachmes à la dite époque, toujours très-rares, il est bien permis de supposer que de Pharsale il en existait aussi. Le regrette de devoir rester aussi à l'incertitude.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

193.	Ꝑ	11,09.	Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ροπάλου.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
194.	»	12,10.	» »	»	»
195.	»	10,89.	» »	»	»
196.	»	10,60.	» »	»	»
197.	»	10,72.	» »	»	»
198.	»	10,78.	» »	»	Δ. μετριωτάτη
199.	»	11,60.	» »	»	»
200.	»	10,68.	» »	»	»
201.	»	10,70.	» »	»	»
202.	»	10,43.	» »	»	»
203.	»	10,83.	» »	»	»
204.	»	10,91.	» »	»	Δ. κακὴ
205.	»	11,20.	» »	»	»
206.	»	12,11.	» »	Ὁμοίως· ἀλλὰ μετὰ **δύο φύλλων κισσοῦ** κρεμαμένων ἐκ τῶν λαβῶν τοῦ ἀμφ.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β', 20.

207.	»	12,13.—	Ὁμοίως, »	Ὁμοίως,	Δ. καλλίστη
208.	»	11,77.	» »	»	Δ. καλὴ
209.	»	10,38.	» »	» (πλατὺ πέταλον)	Δ. μετρία
210.	»	11,23.	» »	»	»
211.	»	11,61.	» »	»	»
212.	»	11,62.	» »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἀντὶ τῶν δύο φύλλων **δύο κλαδίσκοι κισσοῦ** ἐπὶ τῶν δύο λαβῶν τοῦ ἀμφορέως.	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 21.

213.	»	11,87.—	Ὁμοίως, μετὰ ροπάλου ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	Θ-Ε **Ἀμφορεὺς ραβδωτὸς** κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος, ἐν τετρ. ἐγκοίλῳ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 22.

214.	»	11,66.—	Ὁμοίως, »	»	»
215.	»	11,78.	» (μεθ' ὑστεροσήμου).	»	»
216.	»	11,44.	» »	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
217.	»	11,35.	» »	»	»
218.	»	11,68.	» »	» (μετὰ σταγόνος χύσεως).	Δ. μετρία
219.	»	11,27.	» »	»	Δ. κακὴ
220.	»	11,45.	» ἄνευ ἐπισήμου.	Ὁμοίως· ἀλλ' ἑκατέρωθεν τοῦ ποδὸς τοῦ ἀμφορέως **ἀνὰ ἓν μέγα φύλλον κισσοῦ.**	Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 23.

221.	»	11,31.—	Ὁμοίως, ἄνευ ἐπισήμου.	Ὁμοίως,	»

Πίναξ Β', 24.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

222.	Æ 12,05.—Ὁμοίως, **ἄνευ ἐπισήμου.**	Θ—Ε ἀμφορεύς. ***Ἀπὸ τῆς ἀρ. λαβῆς*** αὐτοῦ κρέμαται ***φύλλον κισσοῦ.***	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β΄, 25.

223.	11,33.—Ὁμοίως,	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Β΄, 26.

224.	10,73.—Ὁμοίως,	»	»	(ἐγκοπή)	»
225.	11,68. »	»	»		Δ. καλλίστη
226.	11,89. »	»	»		»
227.	12,08. »	»	»		»
228.	11,70. »	»	»		Δ. καλή
229.	11,64. »	»	»		Δ. καλλίστη
230.	11,49. »	»	»		Δ. καλή
231.	11,85. »	»	»		»
232.	10,91. »	»	»		»
233.	11,72. »	»	»		»
234.	11,20. »	»	»		»
235.	11,66. »	»	»		»
236.	11,48. »	»	»		»
237.	11,30. »	»	»		»
238.	11,49. »	»	»		»
239.	11,99. »	»	»		»
240.	11,24. »	»	»		Δ. μετρία
241.	11,38. »	»	»		»
242.	11,14. »	»	»		»
243.	11,74. »	»	»		»
244.	9,63. »	»	»		Δ. κακή
245.	11,23. »	»	»		»
246.	11,57. »	»	Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ ***φύλλον τοῦ κισσοῦ*** κρέμαται ***ἀπὸ τῆς δεξιᾶς λαβῆς.***		Δ. καλλίστη

Πίναξ Β΄, 27.

247.	11,56.—Ὁμοίως,	»	»	»

Πίναξ Β΄, 28.

248.	11,78.—Ὁμοίως,	»	Ὁμοίως,	Δ. καλή
249.	12,02. »	»	»	»
250.	11,00. »	»	»	Δ. μετρία
251.	11,42. »	»	» ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ (ὀπή)	»
252.	11,52. »	»	»	Δ. καλή
253.	11,76. »	»	Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντὶ φύλλου κισσοῦ ***βότρυς*** εἰς τὸ ***ἀριστερὸν*** μέρος τοῦ πεδίου.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β΄, 29.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

254. Ꝛ 11,89.—Ὁμοίως, ἄνευ ἐπισήμου. | Ὁμοίως, Δ. καλλίστη

Πίναξ Β΄, 30.

255. » 11,99.— Ὁμοίως, » | Ὁμοίως, »
256. » 11,39. » » | » Δ. καλὴ
257. » 11,02. » » | » Δ. κακὴ
258. » 11,84. » » | » ἀλλ' ὁ βότρυς εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πεδίου. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β΄, 31.

259. » 12,20.—Ὁμοίως, » | Ὁμοίως, Δ. καλὴ
260. » 11,91. » » | » »
261. » 11,77. » » | » »
262. » 11,76. » » | » »
263. » 11,73. » » | » »
264. » 11,65. » » | » »
265. » 11,55. » » | » Δ. μετρία
266. » 11,27. » » | » Δ. κακὴ
267. » 10,78. » » | » Δ. καλὴ
268. » 11,14. » » | » (δὶς κοπὲν) Δ. μετρία
269. » 11,83. » » | Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερὰ ***τόξον***. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β΄, 32.

270. » 11,25.—Ὁμοίως, » | Ὁμοίως, Δ. καλλίστη
271. » 10,99. » » | » Δ. καλὴ
272. » 12,18. » » | Θ—Ε—Β Ὁμοίως, ἄνευ συμβόλου. Τὸ τελευταῖον γράμμα ὁριζοντίως ἄνω τοῦ στομίου τοῦ ἀμφορέως. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β΄, 33.

273. » 12,15.—Ὁμοίως, » | Ὁμοίως, »
274. » 11,78. » » | » Δ. καλὴ

Περίοδος VII: 395—387 π. Χ.

275. » 11,72.—Ἀσπὶς βοιωτική. | ΘΕ κάτω. ***Ἡρακλῆς παῖς*** καθήμενος κατενώπιον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, βλέπων δὲ δεξιὰ καὶ ***δι' ἑκάστης χειρὸς ἄγχων ἀνὰ ἕνα δράκοντα.*** Ἄνω, ἀριστερά, ***τόξον***. Πεδίον ἔγκοιλον περιφερές. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β΄, 35.

276. » 11,43.—Ὁμοίως. | Θ—Ε κάτω τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἄνευ συμβόλου. Ὁ ἀριστερὸς ὄφις ἑλίσσεται δὶς περὶ τὴν κνήμην τοῦ ἥρωος. Δ. μετρία

Πίναξ Β΄, 34.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

277.	℞	11,25.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ὁ ἀριστερὸς ὄφις ἑλίσσεται ἅπαξ περὶ τὴν κνήμην.	Λ. καλὴ
278.	»	10,34.	»	»	Λ. μετρία

Πίναξ Γ', 1.

279.	»	11,72.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Λ. καλὴ

Πίναξ Γ', 2.

280.	»	11,16.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ὁ ἀριστερὸς ὄφις ἑλίσσεται ἅπαξ περὶ τὸ γόνυ.	Λ. καλὴ
281.	»	10,75.		»	»

Πίναξ Γ', 3.

282.	»	11,21.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Λ. μετρία
283.	»	11,78.	»	» Ὁ ἀριστερὸς ὄφις ὑπέρκειται τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ.	Λ. μετρία

Πίναξ Γ', 4.

284.		11,31,	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ὁ ὄφις μετὰ πλείστων ἑλιγμῶν	Λ. μετρία
285.	»	10,53.	»	»	Ὅλως ἐφθαρμένον
286.	»	11,70.	»	⊙—Ε Κεφαλὴ ***Διονύσου*** πωγωνοφόρου κισσοστεφῆς ***κατενώπιον.*** Πεδίον ἔγκοιλον περιφερές*.	Λ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 5.

287.	»	10,80.—	Ὁμοίως.	⊙ ἄνω, Ε δεξιὰ κάτω. ***Ἀμφορεὺς ῥαβδωτὸς*** κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἥμισυ μέρος. Τὸ ὅλον ἐν ***στεφάνῳ κισσοῦ*** καὶ πεδίῳ ἐγκοίλῳ περιφερεῖ.	Λ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 6.

288.	»	12,32.—	Ὁμοίως.	⊙—Ε Ἀμφορεὺς ὅμοιος. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ.	Λ. καλὴ

Πίναξ Γ', 7.

289.	»	12,25.—	Ὁμοίως.	» »	Λ. μετρία
290.	»	12,08.	»	» (πέταλον ἐπίμηκες)	Λ. καλὴ

Πίναξ Γ', 8.

* Ἐνταῦθα ἀνήκουσι χρονολογικῶς καὶ πολλὰ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 69-126 περιγραφέντων, ὡς ἐχόντων τὴν κεφαλὴν τοῦ Διονύσου ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ περιφερεῖ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

291.	℞	11,88.—	Ὁμοίως.	⊙–Ε Ἀμφορεὺς ὅμοιος (πέτ. ἐπίμ.)	Δ. καλὴ
292.	»	11,77.	»	» » »	»
293.	»	11,72.	»	» »	»
294.	»	11,53.	»	» »	»
295.	»	11,49.	»	» »	»
296.	»	11,27.	»	» »	»
297.	»	11,11.	»	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
298.	»	11,12.	»	»	Δ. καλὴ
299.	»	11,73.	»	»	Δ. κακὴ
300.	»	11,70.	»	» (ὁ τύπος ἐκτὸς τοῦ πετάλου κατὰ τὸ ἥμισυ)	Δ. καλὴ
301.	»	11,45.	»	»	Δ. κακὴ
302.	»	10,90.	»	»	»
303.	»	11,98.	»	∃–⊙ Ἀμφορεὺς ὅμοιος. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ λαβῆς ***κρέμανται δύο φύλλα κισσοῦ.*** Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ περιφερεῖ.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Γ΄, 9.

304.	»	12,08.—	Ὁμοίως.	⊙–Ε Ὁμοίως. Ἀλλὰ τῶν δύο φύλλων κισσοῦ ***τὸ μὲν κρέμαται ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς λαβῆς, τὸ δὲ ὑπέρκειται τοῦ στομίου τοῦ ἀμφορέως.***	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ΄, 10.

305.	»	11,14.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως,	Δ. καλὴ
306.	»	11,46.	»	Ὁμοίως. Ἀπὸ ἑκάστης λαβῆς ***κλαδίσκος κισσοῦ μετὰ δύο φύλλων καὶ καρποῦ.***	Δ. καλὴ

Πίναξ Γ΄, 11.

307.	»	11,77.—	Ὁμοίως.	Ὡμοίως. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς λαβῆς κρέμαται ***ἓν φύλλον κισσοῦ.***	Δ. καλὴ
308.	»	11,73.	»	»	»
309.	»	11,62.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ΄, 12.

310.	»	11,59.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
311.	»	11,58.	»	»	Δ. καλὴ
312.	»	11,55.	»	»	»
313.	»	11,49.	»	»	»
314.	»	11,45.	»	»	»
315.	»	11,45.	»	»	»
316.	»	11,84.	»	» (πέταλον ἐπίμηκες)	»
317.	»	11,29.	»	»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

318.	Ꝗ	12,25.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἄνω τοῦ στομίου τοῦ κρατῆρος **δύο φύλλα κισσοῦ.**	Δ. καλλίστη
319.		12,13. »	»	»

Πίναξ Γ΄, 13.

320.		12,13.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
321.		12,06. »		»
322.		11,77. »		Δ. μετρία
323.		11,52. »		»
324.		11,46. »		»
325.		12,04. »	**Φύλλον κισσοῦ ἀπὸ τῆς δεξ. λαβῆς τοῦ κρατῆρος.** Πεδίον ἔγκοιλον.	Δ. καλὴ
326.		12,02. »	Ὁμοίως (μετὰ κλαδίσκου)	»
327.		11,99. »	»	»
328.		11,96. »	»	»
329.		11,93. »	»	»
330.		11,92. »	»	»
331.		11,91. »	»	»
332.		11,85. »	»	»
333.		11,69. »	»	»

Πίναξ Γ΄, 14.

334.		11,69.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	
335.		11,57. »	»	
336.		11,56. »	»	
337.		11,48. »	»	
338.		11,46. »	»	
339.		11,39. »	»	»
340.		11,38. »	»	
341.		11,37. »	»	
342.		11,20. »	»	Δ. μετρία
343.		11,15. »	»	Δ. κακὴ
344.		11,15. »	»	Δ. μετρία
345.		10,99. »	»	»
346.		10,89. »	»	»
347.		10,72. »	»	»
348.		10,32. »	»	»
349.		11,99. »	Ὁμοίως. Ἀρ. τοῦ κρατῆρος **βότρυς.**	Δ. καλὴ

Πίναξ Γ΄, 15.

350.		11,79.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	
351.		10,78. »	»	Λ μετρία
352.		11,09. »	»	Δ. κακὴ
353.		12,21. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ὁ **βότρυς** δεξιὰ τοῦ ἀμφορέως. Πεδίον ἔγκοιλον.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ΄, 16.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

354.	℞	12,18.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως,	Δ. καλὴ
355.		12,09.	»	»	»
356.		12,02.	»	»	»
357.	»	12,00.	»	»	»
358.		11,95.	»	»	»
359.		11,93.	»	»	»
360.		11,89.	»	»	»
361.		11,88.	»	»	»
362.		11,88.	»	»	»
363.	»	11,88.	»	»	»
364.		11 87.	»	»	»
365.		11,85.	»	»	»
366.		11,79.	»	»	
367.		11,78.	»	»	
368.	»	11,75.	»	»	
369.		11,75.	»	»	»
370.	»	11,69.	»	»	»
371.		11,65.	»	»	
372.		11,61.	»	»	Δ. κακὴ
373.		11,59.	»	»	Δ. καλὴ

Πίναξ Γ', 17.

374.		11,56.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως,	
375.		11,51.	»	» (μετὰ σταγόνος χύσεως πετάλου)	
376.	»	11,47.	»	»	»
377.		11,41.	»	»	»
378.		11,40.	»	»	Δ. μετρία
379.		11,36.	»	»	»
380.	»	11,29.	»	»	»
381.	»	11,24.	»	»	
382.	»	11,19.	»	»	»
383.	»	11,18.	»	»	Δ. καλὴ
384.		11,16.	»	»	»
385.	»	11,12.	»	»	»
386.	»	11,11.	»	»	»
387.	»	11,02.	»	»	Δ. μετρία
388.	»	11,01.	»	»	»
389.	»	10,83.	»	»	»
390.	»	10,13.	»	»	Δ. κακὴ
391.	»	12,04.	»	Ὁμοίως· ἀλλ' ὁ βότρυς μετὰ μίσχου μακροῦ ἑλικοειδοῦς	Δ. καλὴ
392.		12,04.	»	»	»
393.	»	11,96.	»	»	»
394.	»	11,95.	»	»	»

Πίναξ Γ', 18.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

395.	℞	11,92.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως,	Δ. καλὴ
396.	»	11,87. »	»	»
397.	»	11,78. »	»	»
398.	»	11,76. »	»	»
399.	»	11,76. »	»	»
400.	»	11,68. »	»	»
401.	»	11,65. »	»	»
402.	»	11,34. »	»	»
403.	»	11,18. »	»	»
404.	»	12,13. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ὁ βότρυς μετὰ βραχέως καμπύλου μίσχου ἐξαρτώμενος ἀπὸ τῆς λαβῆς τοῦ ἀμφορέως.	Δ. καλὴ

Πίναξ Γ', 19.

405.	»	11,80.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως,	»
406.	»	11,66. »	»	»
407.	»	11,62. »	» Τὸ σύμβολον ἐφθαρμένον	Δ. κακὴ
408.	»	11,38. »	» »	»
409.	»	10,93. »	» »	»
410.	»	10,83. »	» »	»
411.	»	12,29. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω μὲν τοῦ κρατῆρος ***φύλλον κισσοῦ***, ἀρ. δ' αἰ τοῦ ***οἰνοχόη***.	Δ. καλὴ
412.	»	12,06. »	»	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Γ', 20.

413.	»	12,06.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
414.	»	12,02. »	»	Δ. καλὴ
415.	»	12,02. »	»	Δ. μετρία
416.	»	11,89. »	»	Δ. καλὴ
417.	»	11,89. »	»	Δ. μετρία
418.	»	11,83. »	»	Δ. καλὴ
419.	»	11,64. »	»	»
420.	»	11,29. »	»	Δ. μετρία
421.	»	11,36. »	» Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ ***ῥόπαλον λεπτὸν*** πλαγίως εἰκονιζόμενον	Δ. καλὴ

Πίναξ Γ', 21.

422.	»	11,97.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως· ἀλλὰ τὸ ***ῥόπαλον παχὺ*** καὶ καθέτως τεθημένον.	»
423.	»	11,94. »	»	»
424.	»	11,94. »	»	»
425.	»	11,87. »	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 22.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

426.	R	11,84.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Λ. καλλίστη
427.	»	11,84. »	»	Λ. καλὴ
428.	»	11,71. »	»	»
429.	»	11,62. »	»	»
430.	»	11,55. »	»	»
431.	»	11,45. »	»	Δ. μετρία
432.	»	11,45. »	»	Λ. καλὴ

Πίναξ Γ΄, 23.

433.	»	11,45.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία

Πίναξ Γ΄, 24.

434.	»	11,32.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
435.	»	11,18. »	»	»
436.	»	11,17. »	»	»
437.	»	11,07. »	»	»
438.	»	10,82. »	»	Δ. μετρία
439.	»	10,03. »	»	»
440.	»	12,03. »	∃–Θ Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἄνω μὲν **ῥόπαλον,** δεξιὰ δὲ **κάνθαρος.** Πεδίον ἔγκοιλον.	Δ. καλὴ
441.	»	11,73. »	»	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Γ΄, 25.

442.	»	11,53.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. καλὴ
443.	»	11,82. »	Θ–Ε Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἄνω μὲν **ῥόπαλον,** ἀπὸ δὲ ἑκάστης λαβῆς κρέμαται **φύλλον κισσοῦ.**	Διατ. καλὴ

Πίναξ Γ΄, 26.

444.	»	11,27.—Ὁμοίως.	Ὅμοιον· ἀλλ' ἄνευ τῶν δύο φύλλων.	Δ. μετρία

Πίναξ Γ΄, 27.

445.	»	11,61.—Ὁμοίως.	Β Θ Ε Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἀρ. **τόξον.**	Δ. μετρία
446.	»	11,59. »	»	Διατ. καλὴ

Πίναξ Γ΄, 28.

447.	»	11,58.—Ὁμοίως.	»	»
448.	»	11,53. »	»	»
449.	»	10,80. »	»	Διατ. μετρία
450.	»	11,86. »	Θ–Ε Ὁμοίως. Ἐπίσης ἀρ. **τόξον.**	Δ. καλλίστη
451.	»	11,31. »	»	»
452.	»	11,78. »	»	»

Πίναξ Γ΄, 29.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

453.	Ar	11,88.—	Ὁμοίως.	Θ–Ε	Διατ. καλὴ
454.	»	11,82.	»	»	Διατ. μετρία
455.	»	11,81.	»	»	Διατ. κακὴ
456.	»	11,73.	»	»	Διατ. καλὴ
457.	»	11,35.	»	»	»
458.	»	11,18.	»	»	»
459.	»	10,98.	»	»	Διατ. κακὴ
460.	»	10,12.	»	»	Διατ. μετρία
461.	»	11,57.	»	Ὁμοίου τύπου ἀλλ' ἐφθαρμένου.	Διατ. κακὴ
462.	»	11,06.	»	»	»
463.	»	10,61.	»	»	»

Περίοδος IX: 379—333 π. Χ. ***Ἄνευ ἐθνικοῦ.***

464.	»	12,23.—	Ἀσπὶς βοιωτική.	ΑΜ–ΦΙ Ἀμφορεὺς ὅμοιος.	Διατ. καλλίστη
465.	»	12,20.	»	»	»
466.	»	12,19.	»	»	»

Πίναξ Γ', 30.

467.	»	12,19.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
468.	»	12,19.	»	»	Διατ. καλὴ
469.	»	12,17.	»	»	»
470.	»	12,11.	»	»	Διατ. καλλίστη
471.	»	12,09.	»	»	Διατ. καλὴ
472.	»	12,05.	»	»	»
473.	»	11,99.	»	»	Διατ. καλλίστη
474.	»	11,89.	»	»	»
475.	»	11,80.	»	»	Διατ. καλὴ
476.	»	11,53.	»	»	»
477.	»	11,50.	»	»	»
478.	»	11,49.	»	»	»
479.	»	11,45.	»	»	»
480.	»	11,29.	»	»	Διατ. μετρία
481.	»	11,29.	»	»	»
482.	»	11,28.	»	»	»
483.	»	11,10.	»	»	Διατ. καλὴ
484.	»	11,10.	»	»	Διατ. κακὴ
485.	»	12,22.	»	ΑΝ–ΔΡ Ὁμοίως. Ἄνω ***στέφανος ἐλαίας.***	Διατ. ἀρίστη
486.	»	12,20.	»	»	

Πίναξ Γ', 31.

487.	»	12,16.	»	Ὁμοίως.	
488.	»	12,03.	»	»	Διατ. καλὴ

Πίναξ Γ', 32.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

489.	R	11,80.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Διατ. ἀρίστη
490.	»	11,15. »	»		Διατ. καλὴ
491.	»	11,14. »	»		»
492.	»	10,90. »	»		»
493.	»	10,46. »	»		Διατ. μετρία
494.	»	10,41. »	»		»
495.	»	10,07. »	»		»
496.	»	11,85. »	Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀμφορεὺς μεθ' ὑψηλοῦ ποδὸς καὶ ἄνευ στεφάνου ἄνω.		Διατ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 33.

497.	»	11,57.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Διατ. καλὴ
498.	»	11,27. »	»	»	»
499.	»	10,90. »	»	»	Διατ. μετρία
500.	»	10,77. »	»	»	»
501.	»	10,05. »	»	»	Διατ. καλὴ
502.	»	11,86. »	⊣–ᐅ (='Αντι...)	»	»

Πίναξ Γ', 34.

503.	»	11,86.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»
504.	»	11,20. »	»		»
505.	»	12,27. »	A–N Ὁμοίως. Ἄνω αὐτοῦ **ῥόπαλον.** T–I		Διατ. καλλίστη
506.	»	12,23. »	»	»	»
507.	»	12,22. »	»	»	»
508.	»	12,22. »	»	»	»
509.	»	12,19. »	»	»	»
510.	»	12,01. »	»	»	»
511.	»	11,99. »	»	»	»
512.	»	11,92. »	»	»	»

Πίναξ Δ', 1.

513.	»	11,92.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	»
514.	»	11,81. »	»	»	»

Πίναξ Δ', 2.

515.	»	11,71.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Διατ. μετρία
516.	»	11,52. »	»	»	»
517.	»	11,38. »	»	»	Διατ. καλὴ
518.	»	11,37. »	»	»	»
519.	»	11,20. »	»	»	»
520.	»	10,80. »	»	»	»
			T–I (='Αντι...).	»	
521.	»	12,09. »	A–N Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.		»
522.	»	12,07. »	»	»	»

38

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

523.	Ꭱ	12,00.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Διατ. καλλίστη
524.	»	12,00. »	»		»

Πίναξ Δ΄, 3.

525.	»	11,48.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ
526.	»	11,02. »	Τ—Ι / Α—Μ Ὁμοίως.		Διατ. μετρία
527.	»	11,57. »	»		Διατ. καλὴ

Πίναξ Δ΄, 4.

528.	»	10,64.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»
529.	»	11,60. »	FA—ƐΤ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω ***βουκράνιον.***		Δ. καλὴ

Πίναξ Δ΄, 5.

530.		11,11.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Δ. μετρία
531.	»	10,63.	»	»	Δ. κακὴ
532.	»	12,18.	»	»	Ἄνω κλαδίσκος κισσοῦ μετὰ ***τεσσάρων φύλλων καὶ καρποῦ.*** Δ. ἀρίστη
533.	»	12,06. »	»	»	» »

Πίναξ Δ΄, 6.

534.		11,81.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	»
535.		11,29. »	»	»	» Δ. μετρία
536.	»	11,24. »	»	»	» »
537.		12,11. »	»	»	ὅμοιος ἀλλὰ μετὰ ***τριῶν φύλλων καὶ καρποῦ.*** Δ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 7.

538.	»	11,61.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»
539.	»	11,21. »	»		» »
540.	»	12,86. »	»	»	Ἄνω ***κόκκος κριθῆς.*** Δ. fleur de coin

Πίναξ Δ΄, 8.

541.	»	12,24.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	» Δ. ἀρίστη
542.	»	12,20. »	»	»	» Δ. καλὴ
543.	»	12,19. »	»	»	» Δ. fleur de coin
544.	»	12,15. »	»	»	» »

Πίναξ Δ΄, 9.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

545.	Ꝛ	12,15.—Ὁμοίως.	FA–ΕΤ *Ἀμφορεύς*. Ἄνω *κόκκος κριθῆς*.		Δ. καλλίστη
546.	»	12,14.	»	»	»
547.	»	12,14.	»	»	»
548.	»	12,14.	»	»	»
549.	»	12,12.	»	»	»
550.	»	12,11.	»	»	Δ. fleur de coin
551.	»	12,10.	»	»	Δ. καλλίστη
552.	»	12,09.	»	»	»
553.	»	12,09.	»	»	»
554.	»	12,08.	»	»	Δ. fleur de coin
555.	»	12,08.	»	»	Δ. καλλίστη
556.	»	12,05.	»	»	Δ. καλὴ
557.	»	12,05.	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Α΄, 10.

558.	»	12,00.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Δ. καλὴ
559.	»	11,94.	»	»	Δ. καλλίστη
560.	»	11,93.	»	»	»
561.	»	11,78.	»	»	Δ. καλὴ
562.	»	11,78.	»	»	»
563.	»	11,73.	»	»	»
564.	»	11,71.	»	»	Δ. μετρία
565.	»	11,65.	»	»	»
566.	»	11,60.	»	»	Δ. καλὴ
567.	»	11,55.	»	»	»
568.	»	11,54.	»	»	Δ. μετρία
569.	»	11,50.	»	»	Δ. καλὴ
570.	»	11,44.	»	»	Δ. μετρία
571.	»	11,43.	»	»	Δ. καλὴ
572.	»	11,38.	»	»	»
573.	»	11,37.	»	»	»
574.	»	11,33.	»	»	Δ. μετρία
575.	»	11,24.	»	»	»
576.	»	11,20.	»	»	»
577.	»	11,19.	»	»	»
578.	»	11,15.	»	»	»
579.	»	11,12.	»	»	»
580.	»	11,03.	»	»	»
581.	»	10,98.	»	»	»
582.	»	10,94.	»	»	»
583.	»	10,92.	»	»	Δ. καλὴ
584.	»	10,84.	»	»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

585.	R	10,73.	Ὁμοίως.	FA–ΕΤ ***Ἀμφορεύς.*** Ἄνω ***κόκκος κριθῆς.***	Δ. καλὴ
586.	»	9,78.	»	» » »	»
587.	»	12,38.	»	ΔΑ–ΙΜ Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	Δ. καλλίστη
588.	»	12,34.	»	» »	»
589.	»	12,30.	»	» »	Δ. fleur de coin

Πίναξ Δ', 11.

590.	»	12,30.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	Δ. ἀρίστη
591.	»	12,30.	»	» »	Δ. καλλίστη
592.	»	12,25.	»	» »	»
593.	»	12,23.	»	» »	»
594.	»	12,20.	»	» »	»
595.	»	12,20.	»	» »	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Α', 12.

596.	»	12,20.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	Δ. fleur de coin
597.	»	12,10.	»	» »	»
598.	»	12,02.	»	» »	Δ. καλὴ
599.	»	12,00.	»	» »	»
600.	»	11,95.	»	» »	Δ. ἀρίστη
601.	»	11,85.	»	» »	Δ. καλὴ
602.	»	11,80.	»	» »	»
603.	»	11,87.	»	» »	Δ. fleur de coin
604.	»	11,77.	»	» »	Δ. καλὴ
605.	»	11,70.	»	» »	Δ. καλλίστη
606.	»	11,70.	»	» »	»
607.	»	11,63.	»	» »	Δ. καλὴ
608.	»	11,60.	»	» »	»
609.	»	11,57.	»	» »	Δ. μετρία
610.	»	11,52.	»	» »	»
611.	»	11,52.	»	» »	Δ. καλὴ
612.	»	11,50.	»	» »	»
613.	»	11,46.	»	» »	»
614.	»	11,37.	»	» »	Δ. μετρία
615.	»	11,28.	»	» »	»
616.	»	11,27.	»	» »	»
617.	»	11,23.	»	» »	»
618.	»	11,28.	»	» »	»
619.	»	11,08.	»	» »	Δ. καλὴ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

620.	℞	12,27.—Ὁμοίως.	ΔΑ—Μ Ὅμοιος ἀμφορεύς, ἄνευ συμβόλου.			Λ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 13.

621.	»	12,46.—Ὁμοίως.	ΔΑ—ΜΟ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω αὐτοῦ **ῥόπαλον,** ἀπὸ δὲ τῆς λαβῆς **κλαδίσκος κισσοῦ** μετὰ **δύο φύλλων** καὶ καρποῦ.			Δ. καλλίστη
622.	»	12,30.—Ὁμοίως.	»		»	»
623.	»	12,24. »	»		»	»

Πίναξ Δ΄, 14.

624.	»	12,24.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»	Δ. ἀρίστη
625.	»	12,04. »	»		»	»

Πίναξ Δ΄, 15.

626.	»	12,03.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»	Δ. καλλίστη
627.	»	11,93. »	»		»	»
628.	»	11,70. »	»		»	Δ. καλὴ
629.	»	11,74. »	»		»	Λ. καλλίστη
630.	»	11,72. »	»		»	»
631.	»	11,67. »			»	»
632.	»	11,48. »	»		»	Λ. καλὴ
633.	»	11,45. »	»		»	»
634.	»	11,40. »	»		»	Δ. μετρία
635.	»	11,38. »	»		»	»
636.	»	11,37. »	»		»	»
637.	»	11,35. »	»		»	»
638.	»	11,28. »	»		»	Δ. καλὴ
639.	»	11,26. »	»		»	»
640.	»	11,03. »	»		»	Δ. μετρία
641.	»	11,03. »	»		»	Λ. κακὴ
642.	»	11,02. »	»		»	»
643.	»	10,92. »	»		»	»
644.	»	10,60. »	»		»	»
645.	»	12,22. »	» ἀλλ᾽ ἄνω τοῦ ἀμφορέως **στέφανος ἐλαίας**.			Δ. καλὴ
646.	»	12,12. »	»		»	Λ. ἀρίστη
647.	»	12,12. »	»		»	»

Πίναξ Δ΄, 16.

648.	»	12,12.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		»	Λ. καλὴ
649.	»	12,08. »	»		»	Λ. κακὴ
650.	»	12,07. »	»		»	Λ. καλὴ
651.	»	12,02. »	»		»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

652.	℞	11,92.—	Ὁμοίως	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως **στέφανος ἐλαίας.**	Δ. καλὴ
653.		11,90.	»	» »	»
654.		11,61.	»	»	
655.	»	11,30.	»	»	Δ. μετρία
656.		11,26.	»	»	»
657.		11,15.	»	» »	»
658.		11,08.	»	» »	Δ. κακὴ
659.	»	11,05.	»	»	
660.		10,98.	»	» »	»
661.	»	10,97.	»	»	Δ. μετρία
662.		10,82.	»	» »	Δ. κακὴ
663.		10,74.		» »	Δ. μετρία
664.		10,60.		» »	Δ. κακὴ
665.		10,48.	»	» »	»
666.		12,25.	»	ΔΑ—ΜΩ **Ἀμφορεύς,** οὗ ἄνω **στέφανος δάφνης.**	Δ. καλλίστη

Πίναξ Δ', 17.

667.		12,22	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	
668.		12,16.		»	Δ. καλὴ
669.		12,16.	»	»	»
670.		12,15.	»	»	Δ. ἀρίστη
671.		11,95.			Δ. καλὴ
672.		11,84.	»	»	»
673.		11,23.		»	»
674.	»	11,02.	»	»	»
675.		11,98.	»	» ἀλλ' ἄνω μὲν τοῦ ἀμφορέως **ῥόπαλον,** ἀριστερὰ δὲ παρὰ τὴν λαβὴν **κλαδίσκος κισσοῦ** μετὰ δύο φύλλων καὶ καρποῦ.	Δ. καλλίστη
676.	»	11,96.	»	» »	Δ. ἀρίστη
677.	»	11,93.	»	» »	»

Πίναξ Δ', 18.

678.		11,70.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
679.		11,92.	»	»	»
680.	»	11,21.	»	»	»
681.	»	11,39.	»	(ἐγγραφὴ ⋌) »	Δ. μετρία
682.		11,32.	»	» »	»
683.		11,41.	» (ὀπὴ δοκιμαστικὴ)	» »	Δ. καλὴ
684.		11,40.	»	» »	Δ. μετρία
685.	»	10,90.	»	» »	Δ. καλὴ
686.	»	12,20.		Δ—ΙΩ **Ἀμφορεύς.** Ἄνευ συμβόλου.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 19.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

687.	R	12,14.	Ὁμοίως.	Δ–ΙΩ **Ἀμφορεύς.** Ἄνευ συμβόλου.	Δ. καλὴ
688.	»	12,11.	»	» » (μετ' ἐγκοπῆς).	Δ. μετρία
689.		11,70.		» »	Δ. καλὴ
690.	»	11,62.	»	» »	»
691.	»	11,34.	»	» »	Δ. μετρία
692.	»	11,90.		ΔΙ–Ω Ὁμοίως. Ἄνευ συμβόλου (ἐγγραφὴ ΑΧ).	Δ. καλλίστη
693.	»	11,85.	» (ἐγγραφὴ Α)	»	

Πίναξ Δ΄, 20.

694.	»	11,80.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	Δ. καλὴ
695.	»	10,96.	»	»	Δ. κακὴ
696.	»	10,85.		» »	Δ. μετρία
697.	»	10,65.	»	» »	Δ. κακὴ
698.	»	12,20.	»	ΕΥ–ΓΙ Ὁμοίως. Ἄνευ συμβόλου.	Δ. ἀρίστη
699.	»	12,15.		»	»

Πίναξ Δ΄, 21.

700.	»	11,96.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
701.	»	11,86.	»		
702.	»	11,58.	»	» »	Δ. μετρία
703.	»	11,58.	»	» »	»
704.	»	11,50.	»	»	»
705.	»	11,30.	»	»	»
706.	»	12,38.	»	Ε / Ψ–Ε Ὅμοιος ἀμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν **ῥόπαλον**, ἀπὸ ἑκάστης δὲ λαβῆς κρέμαται **φύλλον κισσοῦ**.	Δ. καλὴ
707.	»	11,18.	»	»	Δ. μετρία
708.	»	10,08.	»	»	Δ. καλὴ

Πίναξ Δ΄, 22.

709.	»	11,95.	Ὁμοίως	Ε–ΧΕ **Ἀμφορεύς,** οὗ ἄνω μὲν **ῥόπαλον,** ἀπὸ ἑκάστης δὲ λαβῆς **φύλλον κισσοῦ** (ἐγγραφὴ Κ).	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 23.

710.	»	11,85.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	Δ. καλὴ
711.	»	10,85.		» »	Δ. κακὴ
712.	»	12,15.	»	ΘΕ–ΟΓ **Ἀμφορεὺς** (καλλίτεχνος). Ἄνω αὐτοῦ **κηρύκειον** ὁριζοντίως πρὸς ἀρ.	Δ. fleur de coin

Πίναξ Δ΄, 24.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

713.	12,15.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. καλλίστη
714.	12,00.	»	»	»
715.	11,90.	»	»	»
716.	11,84.	»	»	Διατ. ἀρίστη
717.	11,84.	»	»	»
718.	11,32.	»	»	»
719.	10,92.	»	»	Διατ. μετρία
720.	12,20.	»	Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ κηρύκειον ἄλλου σχήματος μικροτέρου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 25.

721.	12,06	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. καλλίστη
722.	11,98.	»	»	»
723.	11,95.	»	»	»
724.	11,82.	»	»	Διατ. καλὴ
725.	11,60.	»	»	Διατ. μετρία
726.	11,52.	»	»	»
727.	11,38.	»	»	Διατ. καλὴ
728.	11,35.	»	»	»
729.	11,33.	»	»	Διατ. μετρία
730.	11,10.	»	»	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 26.

731.	11,07.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. κακὴ
732.	10,76	»	»	»
733.	10,70.	»	»	»
734.	12,02.	»	Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ κηρύκειον μέγα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ κεκλιμένον.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 27.

735.	11,65	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. μετρία
736.	11,62.	»	»	Διατ. καλὴ
737.	11,60.	»	»	Διατ. μετρία
738.	11,54.	»	»	Διατ. καλλίστη
739.	11,35.	»	»	Διατ. μετρία
740.	11,16.	»	»	Διατ. καλὴ
741.	11,05.	»	»	Διατ. μετρία
742.	12,14.	»	Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ΄, 28.

743.	11,35.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. μετρία
744.	11,20.	»	»	Διατ. κακὴ
745.	11,17.	»	»	»
746.	11,05.	»	»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

747.	Ꝛ	11,01.	Ὁμοίως.		Ὁμοίως.	Διατ. κακὴ
748.	»	10,80.	»		»	»
749.	»	11,14.	»	HI–KE	**Ἀμφορευς,** οὗ ανω μεν **ῥόπαλον** κεκλιμένον πρὸς αρ., ἀπὸ δὲ ἑκαστης λαβῆς **φυλλον κισσοῦ,** και δεξιὰ παρὰ τὸν πόδα **κλαδίσκος ἐλαίας** ἐκ δύο φύλλων και καρποῦ.	Διατ. καλὴ

Πίναξ Δ', 29.

750.	»	12,15.—	Ὁμοίως.	HI–KE	Ὅμοιος ἀμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν **ῥόπαλον κεκλιμένον πρὸς ἀριστερά,** ἀπὸ δὲ της δεξιᾶς λαβῆς **φυλλον κισσοῦ.**	Δ. fleur de coin

Πίναξ Δ', 30.

751.	»	11,52	Ὁμοίως.		Ὁμοίως. »	Διατ. καλὴ
752.	»	11,90	»		» »	»
753.	»	11,48.	»		»	Διατ. μετρία
754.	»	11,57.	»		» »	Διατ. καλὴ
755.	»	11,46.	»		» »	Διατ. μετρία
756.	»	11,41.	»		»	Διατ. καλὴ
757.	»	11,34.	»		» »	»
758.	»	12,16.	» (ὑστερόσημμον σφαίρα Ἡλιου;)		Ὅμοιον, ἀλλὰ τὸ ῥόπαλον κεκλιμένον πρὸς δεξ.	Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 1.

759.	»	12,04.—	Ὁμοίως.		Ὅμοιον. »	»
760.	»	11,65.	»		» »	Διατ. καλὴ
761.	»	11,17.	»		» »	»
762.	»	11,02.	»		» »	Διατ. κακὴ
763.	»	10,12.	»		Ὁμοίως, ἀλλὰ **μετὰ δύο φύλλων κισσοῦ,** κρεμαμένων ἀπὸ τῶν δύο λαβῶν.	Διατ. μετρία
764.	»	11,84.	» (ἐγκοπὴ σχήματος μηνίσκου)	HI–KE	Ὅμοιος ἀμφορεύς, οὗ ἄνω **στέφανος δάφνης.**	Διατ. καλὴ
765.	»	11,70.	»		» »	Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 2.

766.	»	11,45.—	Ὁμοίως.		Ὁμοίως. »	Διατ. καλὴ
767.	»	11,38.	»		» »	»
768.	»	11,22.	»		» »	Διατ. μετρία
769.	»	10,98.	»		» »	»
770.		10,97.	»		» »	Διατ. καλὴ
771.	»	11,34.	»		Ὁμοίως τοις υπ' ἀρ. 750 - 762 ἀλλ' ἀφανὲς τὸ ῥόπαλον.	Διατ. μετρία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

772.	Ρ	10,69.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Διατ. μετρία
773.	»	10,52.	»	»		Διατ. κακὴ
774.	»	12,04.	»	ΗΙΣ—ΜΕ	Ἀμφορεὺς ὅμοιος, ἄνευ συμβόλου.	Διατ. καλὴ
775.	»	12,00.	»	»	»	»
776.	»	11,82.	»	»	»	Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε΄, 3.

777.	»	11,74.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Διατ. καλὴ
778.	»	11,62.	»	»	»	Διατ. καλλίστη
779.	»	11,59.	»	»	»	Διατ. καλὴ
780.	»	11,42	»	»	»	»
781.	»	11,30.	»	»	»	Διατ. μετρία
782.	»	10,97.	»	»	»	»
783.	»	10,93.	»	»	»	Διατ. κακὴ
784.	»	10,58.	»	»	»	»
785.	»	12,24.	»	ΚL—ΕΕΣ	Ἀμφορεὺς ὅμοιος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ***θυμιατήριον.***	Διατ. ἀρίστη
786.	»	12,10	»	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 4.

787.	»	12,10.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Διατ. ἀρίστη
788.	»	11,49.	»	»	»	Διατ. καλὴ
789.	»	10,96.	»	»	»	Διατ. κακὴ
790.	»	12,28.	»	ΚL—ΕΕ	Ὅμοιος ἀμφορεὺς καὶ σύμβολον.	Διατ. ἀρίστη
791.	»	12,17.	»	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 5.

792.	»	12,19.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	Δ. καλὴ (κατιωμένη)
793.	»	11,73.	»	»	»	Διατ. καλὴ
794.	»	11,72.	»	»	»	»
795.	»	11,65.	»	»	»	Διατ. ἀρίστη
796.	»	11,60.	»	»	»	Διατ. καλὴ
797.	»	11,55.	»	»	»	Διατ. μετρία
798.	»	11,48.	»	»	»	»
799.	»	11,45.	»	»	»	Διατ. καλλίστη
800.	»	11,06.	»	»	»	Διατ. μετρία
801.	»	10,66.	»	»	»	Διατ. κακὴ
802.	»	10,78.	»	Ὁμοίως· ἀλλ᾽ ἄνω ἔχει ὡς σύμβολον ***στέφανον.***		Διατ. καλὴ
803.	»	12,03	»	ΚΛ—ΕΕΣ	Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω ***στέφανος δάφνης.***	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 6.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

804.	R	11,86.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ
805.	»	11,79.	»	»		Διατ. μετρία
806.	»	11,62.	»	»		»
807.	»	10,92.	»	»		»
808.	»	11,32.	»	ΚΛ—ΕΣ	Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω αὐτοῦ δυσδιάκριτόν τι.	Διατ. μετρία

Πίναξ Ε΄, 7.

809.	»	12,20.Ὁμοίως.		ΚΛ—ΙΩ	Ὅμοιος ἀμφορεύς, ἄνευ συμβόλου.	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 8.

810.	»	12,18.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		
811.	»	12,17.	»	»		»

Πίναξ Ε΄, 9.

812.	»	12,17.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		»
813.	»	12,16.	»	»		Διατ. ἀρίστη
814.	»	12,08.	»	»		Δ. fleur de coin
815.	»	12,05.	»	»		Διατ. καλὴ
816.	»	12,04.	»	»		»
817.	»	11,82.	»	»		Διατ. ἀρίστη
818.	»	11,78.	»	»		Δ. fleur de coin
819.	»	11,75.	»	»		Διατ. καλὴ
820.	»	11,73.	»	»		Διατ. ἀρίστη
821.	»	11,72.	»	»		»
822.	»	11,70.	»	»	(δὶς κοπὲν)	Διατήρησις καλὴ
823.	»	11,65.	»	»		Διατ. καλὴ
824.	»	11,43.	»	»		Διατ. μετρία
825.	»	11,06.	»	»		»
826.	»	10,97.	»	»		Διατ. κακὴ
827.	»	10,72.	»	»		»
828.	»	12,29.	»	ΟΝ—ΑΣ	Ἀμφορεὺς ὅμοιος.	Δ. fleur de coin
829.	»	12,26.	»	»		»

Πίναξ Ε΄, 10.

830.	»	12,16.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ
831.	»	12,15.	»	»		»
832.	»	12,00.	»	»		»
833.	»	11,99.	»	»		Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε΄, 11.

834.	»	11,95.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ
835.	»	11,80.	»	»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

836.	℞	11,68.	Ὁμοίως.		Ὁμοίως.	Διατ. μετρία
837.	»	11,62.	»		»	
838.	»	11,60.	»		»	Διατ. καλὴ
839.	»	11,55.	»		»	»
840.	»	11,42.	»		»	»
841.		11,30.	»		»	Διατ. κακὴ
842.	»	11,25.	»		»	»
843.	»	10,30.	»		»	»
844.	»	12,27.	»	ΠΕ—ΛΙ	Ἀμφορεὺς ὅμοιος.	Διατ. καλὴ
845.	»	12,25.	»		»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 12.

846.		12,22.	— Ὁμοίως.		Ὁμοίως.	Διατ. καλλίστη
847.		12,17.	»		»	Διατ. καλὴ
848.		12,14.	»		»	Διατ. καλλίστη
849.	»	12,10.	»		»	Διατ. καλὴ
850.	»	12,09.	»		»	Διατ. μετρία
851.		12,07.	»		»	Διατ. ἀρίστη
852.	»	12,07.	»		»	Διατ. καλὴ
853.	»	11,92.	»		»	»
854	»	11,82.	»		»	»
855.		11,82	»		»	Διατ. κακὴ
856.		11,60.	»		»	Διατ. μετρία
857.	»	11,58.	»		»	Διατ. καλὴ
858.	»	11,52.	»		»	Διατ. μετρία
859.	»	11,44.	»		»	»
860.		11,41.	»		»	Διατ. καλὴ
861.	»	11,35.	»		»	Διατ. κακὴ
862.	»	11,33.	»		»	Διατ. μετρία
863.		11,16.	»		»	Διατ. κακὴ
864.		11,15.	»		»	»
865.	»	11,14.	»		»	»
866.	»	10,98.	»		»	Διατ. μετρία
867.		10,96.	»		»	Διατ. κακὴ
868.	»	10,92.	»		»	»
869.	»	10,80.	»		»	»
870.	»	10,75.	»		»	»
871.	»	12,36.	»	ΠΟ—ΘΙ	Ὅμοιος ἀμφορεύς.	Ἄνευ συμβόλου. Διατ. καλὴ
872.	»	12,23.	»		»	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε΄, 13.

873.		11,61	— Ὁμοίως.		Ὁμοίως.	Διατ. καλὴ
874.	»	11,60.	»		»	»
875.	»	11,36	»		»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

876.	Ꭱ	10,97.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ
877.	»	12,22. »	ΠΤ–ΟΙ	Ἀμφορεύς. Ἄνευ συμβόλου. Πεδίον ἔγκοιλον.	Διατ. καλὴ
878.	»	12,21. »	»		Διατ. ἀρίστη
879.	»	12,21. »	»		Διατ. καλὴ
880.	»	12,19. »	»		Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 14.

881.	»	12,17.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. καλὴ
882.	»	12,15. »	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε΄, 15.

883.	»	12,10.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	
884.	»	12,08. »	»	Διατ. καλλίστη
885.	»	12,02. »	»	»
886.	»	11,99. »	»	Διατ. ἀρίστη
887.	»	11,93. »	»	Διατ. καλλίστη
888.	»	11,90. »	»	Διατ. καλὴ
889.	»	11,90. »	»	»
890.	»	11,87. »	»	»
891.	»	11,85. »	»	»
892.	»	11,79. »	»	Διατ. καλλίστη
893.	»	11,76. »	»	Διατ. καλὴ
894.	»	11,74. »	»	Διατ. καλλίστη
895.	»	11,72. »	»	»
896.	»	11,69. »	»	»
897.	»	11,68. »	»	Διατ. καλὴ
898.	»	11,62. »	»	»
899.	»	11,53. »	»	»
900.	»	11,51. »	»	»
901.	»	11,50. »	»	»
902.	»	11,47. »	»	Διατ. μετρία
903.	»	11,45. »		»
904.	»	11,40. »	»	»
905.	»	11,40. »	»	Διατ. καλλίστη
906.	»	11,37. »	»	Διατ. μετρία
907.	»	11,34. »	»	Διατ. κακὴ
908.	»	11,32. »	»	Διατ. μετρία
909.	»	11,21. »	»	»
910.	»	11,20. »	»	Διατ. κακὴ
911.	»	11,17. »	»	Διατ. μετρία
912.	»	11,14. »	»	»
913.	»	11,10. »	»	»
914.	»	11,70. »	ΠΥ–ΘΙ Ἀμφορεὺς ὅμοιος. Ἄνευ συμβόλου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε΄, 16.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

915.	℞	11,80.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως κλάδος ἀμπέλου.	Διατ. καλὴ
916.	»	11,74.	»		»

Πίναξ Ε', 17.

917.	»	11,37.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	
918.	»	12,25.	»	T–I M 'Αμφορεύς. Δεξιὰ κάτω ***ρόπαλον ὀρθόν.***	Διατ. καλὴ
919.	»	12,19.	»	» »	»
920.		12,05.	»	» »	Διατ. ἀρίστη
921.		11,96.	»	»	Διατ. καλὴ

Πίναξ Ε', 18.

922.	»	11,96.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. μετρία
923.		11,74.			»
924.		11,34.	»	»	Διατ. κακὴ
925.		11,24.	(ὀπὴ δοκιμαστικὴ)	»	Διατ. καλὴ
926.		11,11.			Διατ. μετρία
927.		11,74.			»
928.		11,28.	»	»	Διατ. κακὴ
929.	»	11,74.		I–I M–I Ὁμοίως. Ἄνω ***ρόπαλον.*** Ἀριστερὰ ***φύλλον κισσοῦ*** ἀπὸ τῆς λαβῆς.	Δ. μετρία
930.		12,09.		TI–MI Ὁμοίως. Ἀριστερὰ ***φύλλον κισσοῦ.***	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 19.

931.		12,07.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως	Δ. καλὴ
932.		12,05.	»	»	»
933.		11,80.	»		Δ. καλλιστη
934.		11,34.	»		Δ. μετρία
935.		11,34.	»	»	Δ. καλὴ
936.		11,12.	»		Δ. μετρία
937.		10,96.	»	»	»
938.		11,11.	»	Ὁμοίως.	Δ.
939.		12,30.	»	TI–MI Ὁμοίως. Δεξιὰ ***ρόπαλον.***	Δ. καλὴ
940.		11,85.	»	»	»

Πίναξ Ε', 20.

941.		11,48.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
942.		12,30.	»	Ὁμοίως· ἀλλὰ τὸ ρόπαλον εἰς τὸ ἀριστερόν	Δ. καλὴ

Πίναξ Ε', 21.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

943.	☧	11,96.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως· ἀλλὰ τὸ ρόπαλον εἰς τὸ ἀριστερὸν (ὀπὴ δοκιμαστική). Λ. καλὴ
944.	»	11,80.	»	»
945.	»	11,60.	»	»
946.	»	11,54.	»	» »
947.	»	11,50.	»	» » »
948.	»	11,25.	»	» Λ. μετρία
949.	»	11,19.	»	» » »
950.	»	12,15.	»	ΟЯ—ΑΨ Ἀμφορεύς, οὗ ἄνω **στέφανος κισσοῦ**. Λ. καλὴ
951.	»	12,08.	»	Λ. καλλίστη
952.	»	11,07.	»	» Λ. κακὴ
953.	»	12,01.	»	ΨΑ—RO Ἀμφορεύς, ἐν μέσῳ **δύο στεφάνων κισσοῦ**. Λ. καλὴ
954.	»	11,27.	»	» »
955.	»	10,91.	»	» »

Πίναξ Ε', 22.

956.	»	10,82.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως. »
957.	»	12,27.	»	Ὁμοίως· ἀλλὰ μεθ' **ἑνὸς στεφάνου κισσοῦ** ἄνω τοῦ ἀμφορέως. Λ. καλλίστη
958.	»	12,07	»	» Λ. καλὴ
959.	»	11,87.	»	» »

Πίναξ Ε', 23.

960.	»	11,25.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως. »
961.	»	11,18.	»	» Λ. καλὴ
962.	»	11,67.	»	» Λ. μετρία
963.	»	11,78.	»	Ὁμοίως· ἀλλ' ὁ ἄνω τοῦ ἀμφορέως **στέφανος** εἶναι **ἐκ δάφνης**. Λ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 24.

964.	»	11,73.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως. Λ. καλὴ
965.	»	11,70.	»	» »
966.	»	11,62.	»	» »
967.	»	11,04.	»	» Λ. κακὴ
968.	»	10,76.	»	» Λ. μετρία
969.	»	10,75.	»	» »
970.	»	10,66.	»	» Λ. κακὴ
971.	»	10,39.	»	» »
972.	»	9,26.	»	» Λ. μετρία
973.	»	11,37.	»	» (τὸ σύμβολον **ἐκτὸς** τοῦ πετάλου) Λ. καλὴ
974.	»	11,41.	»	ΧΑ—ΡΟ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω **στέφανος μύρτου**. Λ. καλὴ

Πίναξ Ε', 25.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

975.	Ꝗ	11,23.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Λ. μετρία
976.	»	11,07. »	»	Λ. κακὴ
977.	»	10,80. »	»	»
978.	»	11,47. »	Ὁμοίου τύπου ἀλλὰ μετ᾽ ***ἐφθαρμένου καὶ ἀφανοῦς*** ὀνόματος ἄρχοντος καὶ συμβόλου.	Λίαν κακὴ
979.	»	11,46. »	»	»
980.	»	11,22. »	»	»
981.	»	11,12. »	»	»
982.	»	10,98. »	»	»
983.	»	10,64. »	» (FA—ΣΤ; βουκράνιον;)	»
984.	»	10,51. »	»	»
985.	»	10,50. »	»	»
986.	»	10,41. »	»	»

Περίοδος Χ: 338—315 π. Χ.

Τὰ φέροντα τὸ ἐθνικὸν τῶν Βοιωτῶν.

987.	»	11,32.—Ὁμοίως.	ΩΙ—ΟΒ (retrograde) Ἀμφορεύς, οὗ ἄνω ***βότρυς***.	Λ. μετρία
988.	»	12,13. »	ΒΟ—ΙΩ Ὁμοίως. Ὁ βότρυς κρέμαται ἀπὸ εὐθέως κλαδίσκου.	Λ. καλλίστη
989.	»	12,05. »	»	»
990.	»	11,90. »	»	»
991.	»	11,74. »	»	»
992.	»	11,55. »	»	»
993.	»	11,54. »	»	»
994.	»	11,45. »	»	»

Πίναξ Ε΄, 26.

995.	»	11,38.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
996.	»	11,32. »	»	Λ. καλὴ
997.	»	11,23. »	»	»
998.	»	11,20. »	»	»
999.	»	11,19. »	»	»
1000.	»	11,12. »	»	Λ. κακὴ
1001.	»	10,96. »	»	Λ. μετρία
1002.	»	10,64. »	»	»
1003.	»	12,10. »	ΒΟ—ΙΩ Ὁμοίως, ἀλλ᾽ ἄνω ***δελφὶς*** πρὸς δεξιά.	Λ. καλλίστη

Πίναξ Ε΄, 27.

1004.	»	12,10.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	»
1005.	»	12,06. »	» (ὀπὴ δοκιμαστικὴ) »	»

Πίναξ Ε΄, 28.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1006.	Ꭱ	11,91.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω ***δελφὶς*** πρὸς δεξιά.	Δ. καλὴ
1007.	»	11,88. »	» »	Δ. καλλίστη
1008.	»	11,82. »	» »	Δ. καλὴ
1009.	»	11,70. »	»	
1010.	»	10,99. »	» »	Δ. μετρία
1011.	»	10,83. »	»	Δ. κακὴ
1012.	»	12,26. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως ***ῥόπαλον.***	Δ. ἀρίστη
1013.	»	12,19. »	» »	

Πίναξ Ε', 29.

1014.	»	12,10.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
1015.	»	11,55.	»	
1016.	»	11,90. »	» »	Δ. καλλίστη
1017.	»	11,38. »	»	Δ. μετρία
1018.	»	11,28. »	»	Δ. κακὴ
1019.	»	11,14. »	» »	Δ. καλὴ
1020.	»	11,04. »	»	Δ. μετρία
1021.	»	10,76. »	» »	Δ. κακὴ
1022.	»	10,57. »	» »	
1023.	»	12,08. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως ***βότρυς*** μετὰ κλαδίσκου τεθειμένου διαγωνίως ἐπὶ ***ῥοπάλου.***	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 30.

1024.	»	11,33.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
1025.	»	10,90. »	»	Δ. μετρία
1026.	»	11,20. »	»	Δ. κακὴ
1027.	»	12,07. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ὁ βότρυς ἄνευ κλαδίσκου διαγωνίου, τὸ δὲ ῥόπαλον πρὸς ἀριστερὰ κεκλιμένον.	Δ. ἀρίστη
1028.	»	12,00. »	»	
1029.	»	11,37. »	»	Δ. καλὴ
1030.	»	12,32. »	» ἀλλὰ τὸ ῥόπαλον κεκλιμένον πρὸς δεξ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 1.

1031.	»	11,31.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	Δ. καλὴ
1032.	»	11,12. »	» »	Δ. μετρία
1033.	»	12,26. »	ΒΟ—ΙΩ Ἀμφορεὺς ὅμοιος, οὗ ἄνω ***τόξον*** μὲ τὴν χορδὴν πρὸς τ' ἄνω.	Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 2.

1034.	»	11,87.—Ὁμοίως.	» »	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1035.	℞	12,42.—Ὁμοίως.	ΒΟ—ΙΩ Ἀμφορεὺς ὅμοιος· ἀλλ' ἔχων ὁλόκληρον τὸ σῶμα αὐτοῦ ῥαβδωτόν. Ἄνω **τόξον** ὅμοιον.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ ΣΤ', 3.

1036.	»	12,24.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
1037.	»	12,09. »	» (δὶς κοπέν).	Διατ. μετρία
1038.	»	12,08. »	»	Διατ. καλὴ
1039.	»	11,75. »	»	Διατ. κακὴ
1040.	»	11,59. »	»	Διατ. καλὴ
1041.	»	11,40. »	»	Διατ. κακὴ
1042.	»	11,32. »	»	Διατ. μετρία
1043.	»	10,96.—Ὁμοίως.	»	»
1044.	»	10,56. »	»	Διατ. κακὴ
1045.	»	11,70. »	Ὅμοιον· ἀλλ' ὁ ἀμφορεὺς μόνον κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἥμισυ ῥαβδωτὸς (δὶς κοπέν).	Διατ. καλὴ
1046.	»	11,65. »	»	»

Πίναξ ΣΤ', 4.

1047.	»	11,30.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. κακὴ
1048.	»	11,17. »	»	Διατ. καλὴ
1049.	»	10,72. »	»	Διατ. κακὴ
1050.	»	11,98. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως **ῥόπαλον καὶ τόξον.**	Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 5.

1051.	»	11,29.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
1052.	»	11,09. »	»	Δ. μετρία
1053.	»	10,73. »	»	Δ. κακὴ
1054.	»	10,60. »	»	»
1055.	»	12,24. »	Ὁμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως **τόξον μετὰ βέλους.**	Δ. fleur de coin

Πίναξ ΣΤ', 6.

1056.	»	12,02.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Διατ. καλλίστη
1057.	»	12,01. »	»	»
1058.	»	11,88. »	»	Διατ. καλὴ
1059.	»	11,44. »	»	»
1060.	»	11,35. »	»	Διατ. μετρία
1061.	»	11,30. »	»	Διατ. καλὴ
1062.	»	11,15. »	»	»
1063.	»	11,10. »	» τὸ σύμβολον ἀφανὲς ἕνεκα φθορᾶς.	Διατ. κακὴ

* * *

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΤΑΝΑΓΡΑ

Περίοδος Ι: 600—550 π. Χ.

1064. Ρ 5,52.—***Ἀσπὶς βοιωτική,*** ἧς ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς ⊣ καὶ ⊢ | ***Τετράγωνον ἔγκοιλον*** διῃρημένον εἰς ὀκτὼ τριγωνικὰ μέρη σχήματος πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς ἀρ., ὧν τὰ τέσσαρα ἔγκοιλα. Λ. καλὴ

Πίναξ ΣΤ', 7.

1065 » 5,03.—Ὁμοίως. | Ὁμοίως, ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς δεξιά. Λ. καλὴ

Πίναξ ΣΤ', 8.

1066. » 5,17. » | Ὁμοίως.

Πίναξ ΣΤ', 9.

Περίοδος ΙΙ: 550—480 π. Χ.

1067. 5,67.—Ὁμοίως. Δεξιὰ ⊣. | Τετράγωνον ὅμοιον, ἀλλ' οὗ τὰ μὲν τέσσαρα ἀνάγλυπτα μέρη ἀποτελοῦσι σταυρὸν στηριζόμενον ἐπὶ τῶν εὐθειῶν γραμμῶν, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἔγκοιλα κατέχουσι τὰς γωνίας τοῦ τετραγώνου. Ἐντὸς δύο ἐξ αὐτῶν τὰ γράμματα Ι καὶ Γ. Λ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 10.

1068. » 5,45.—Ὁμοία. | Ὁμοίως.

Πίναξ ΣΤ', 11.

1069. » 5,72.—Ὁμοία. | Ὁμοίως (τὸ τετράγωνον διαφέρει ὂν παλαιότερον). Λιατ. καλὴ

Πίναξ ΣΤ', 12.

Περίοδος ΙΙΙ: 480—457 π. Χ.

1070. » 11,83.— ⊣ - ⊄ Ὁμοίως. | Ⓑ ***ἐν τῷ κέντρῳ τετραγώνου*** σχήματος ὀκτὼ πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δεξιὰ ἤτοι τεσσάρων ἐγκοίλων καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγλύπτων. Λ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 13.

1071 » 11,50.—Ἀσπὶς βοιωτική. | Τ—Α ***ἐν μέσῳ τῶν κνημῶν τροχοῦ*** (χαλκιδικοῦ;) ἐκ τεσσάρων κνημῶν. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 14.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Περίοδος IV: 456—446 π. Χ.

1072. ♀ 12,02.—Ἀσπὶς βοιωτική. | Τ—Α **ἄνω προτομῆς ἵππου** καλπάζοντος πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. ἀρίστη

Πίναξ ΣΤ', 15.

1073. » 11,75.—Ὁμοία. | Ὁμοίως. Διατ. καλὴ

1074. » 11,59 » (ὑστερ. ἐν ῳ σφαῖρα;) | Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἵππος πρὸς ἀρ. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 16.

1075. » 11,62.—Ὁμοία (τὸ αὐτὸ ὑστερόσ.) | Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἵππος πρὸς δ. καὶ φέρων μέγαν **στέφανον** περὶ τὸ στῆθος. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 17.

...

ΦΑΡΑΙ

Περίοδος II: 550—480 π. Χ.

1076. » 11,85.—***Ἀσπὶς βοιωτική.*** | Φ ἐν τῷ κέντρῳ ὁμοίου τετραγώνου. Δ. καλὴ

Πίναξ ΣΤ', 18.

1077. 11,75.—Ὁμοία. | Ὁμοίως.

Πίναξ ΣΤ', 19.

1078. » 11,65.—Α Φ ἀσπὶς βοιωτική. | Θ ἐν τῷ κέντρῳ διαφόρου πως τετραγώνου. Διατ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 20.

...

ΑΙΓΙΝΑ

Περίοδος I: 700—550 π. Χ.

1079. 12,64. ***Χελώνη*** μετὰ χελωνείου λείου ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ κάθετον σειρὰν σφαιριδίων. | ***Τετράγωνον ἔγκοιλον*** διαιρούμενον εἰς ὀκτὼ τριγωνικὰ μέρη ἔγκοιλα **ἀβαθῆ, ἀκανόνιστα** καὶ **δυσδιάκριτα** διὰ τεσσάρων γραμμῶν. Διατ. καλὴ

1080. 12,10. Ὁμοίως ὑστερόσημον 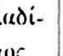 κλαδίσκος.

1081. 12,00.—Ὁμοίως, τρία ὑστερόσημα, ὧν τὸ ἓν μὲ δελφίνη ἀρ. οὗ κάτω ш; τὸ ἕτερον μετ' ἀμφορέως οἴνου.

Πίναξ ΣΤ', 21.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1082.	Ρ	11,96.--Ὁμοίως δὶς κοπέν. Ὑστερόσημον κράνος;	Ὁμοίως. (ὀπὴ δοκιμαστική)	Διατ. καλὴ
1083.	»	11,95. » ὑστερ. δυσδιάκριτον.	»	»

Πίναξ ΣΤ΄, 22.

1084.	»	11,83.--Ὁμοίως 2 ὑστερόσημα ***κεφαλὴ λέοντος καὶ ἀστήρ;***	Ὁμοίως.	»
1085.	»	11,63.--Ὁμοίως ὑστερόσημον;	» (ὀπὴ δοκιμαστική)	»
1086.	»	11,38. » » ;	» (»)	»
1087.	»	11,31. » » ;	» (»)	»
1088.	»	11,26. » » ;	»	»

Πίναξ ΣΤ΄, 23.

1089.	»	11,08.--Ὁμοίως ὑστερόσημον.	Ὁμοίως.	Διατ. κακὴ
1090.	»	12,23.--Ὁ αὐτὸς τύπος	Τετράγωνον ἔγκοιλον, οὗ ὅμως τρία τῶν τριγωνικῶν διαμερισμάτων εἶνε πλήρη, τὰ δὲ λοιπὰ πέντε βαθέως ἔγκοιλα.	Διατ. καλὴ
1091.	»	11,97. »	***Παρόμοιον.***	

Πίναξ ΣΤ΄, 24.

1092.	»	11,93.--Ὁμοίως	***Παρόμοιον.***	
1093.	»	11,81.	»	

Πίναξ ΣΤ΄, 25.

1094.	»	11,79.--Ὁμοίως.	***Παρόμοιον.***	»
1095.	»	11,65. » Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»	
1096.	»	11,64. »	»	
1097.	»	11,59. »	»	
1098.	»	11,55. »	»	Λ. καλὴ/μετρία
1099.	»	11,46. » Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»	»
1100.	»	11,42. »	»	»
1101.	»	11,33. » Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»	
1102.	»	11,28. »	»	
1103.	»	11,16. »	»	
1104.	»	11,08. »	»	
1105.	»	11,70. »	Ὁμοίως· ἀλλὰ δύο μόνον τῶν τριγωνικῶν διαμερισμάτων πλήρη, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ ὀπὴ δοκιμαστική.	Διατ. καλὴ
1106.	»	12,18. » Μετὰ 2 ὑστ. ἀσαφῶν.	Ὁμοίως· ἀλλὰ τῶν ὀκτὼ τριγωνικῶν διαμερισμάτων τὰ τρία πλήρη.	Διατ. καλὴ
1107.	»	12,14. »	»	
1108.	»	12,10. » (δύο ὑστερ. κεφαλὴ λέοντος καὶ γλαύξ;)		»

1109.	R	11,98.	» Μέγα ὕστερ. σφιγγὸς καὶ μικρὸν σφαίρας.	Ὁμοίως.		Διατ. καλὴ

Πίναξ ΣΤ΄, 26.

1110.	»	11,86.—Ὁμοίως.	Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.		»
1111.	»	11,84.	» Δύο σφαιρικὰ ὕστ.	»	Ὀπὴ μεγάλη δοκιμαστικὴ	»
1112.	»	11,83.	» Ὑστερόσ. τετράγωνον ἐν ᾧ γλαῦξ ἀρ.	»		»
1113.	»	11,78.	» Δύο ὑστερόσημα ἀνθεμίου καὶ ἕλικος.	»		»
1114.	»	11,76.	» Ὑστερ. κέρας, ἐγκοπὴ X, ὀπὴ δοκιμαστ.	»		»

Πίναξ ΣΤ΄, 27.

1115.	»	11,69.—Ὁμοίως.	Μέγα ὕστ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.		»
1116.	»	11,67.	»	»	Ὑστερ. σφαιρίδιον ἐν τῷ κέντρῳ.	»
1117.	»	11,63.	» Καρδιόσχημον ὕστ. ἐν ᾧ κεφαλὴ πτηνοῦ.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1118.	»	11,57.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»		»
1119.	»	11,48.	» Ὑστ. κάλυκος ῥόδου.	»		»

Πίναξ ΣΤ΄, 28.

1120.	»	11,48.—Ὁμοίως.	Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.		Διατ. κακὴ
1121.	»	11,47.	» Δύο ὕστερ. ἀσαφῆ.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	Διατ. καλὴ
1122.	»	11,45.	» Ὑστ. δύο δελφίνων;	»		»
1123.	»	11,45.	» πλείονα ὕστ. ἀσαφῆ.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1124.	»	11,41.	» Ὑστερόσ. ἐν ᾧ Λ;	»		»
1125.	»	11,40.	» Ὑστ. τετράγ. ἀσαφές.	»		»
1126.	»	11,31.	» Ὑστερ. δελφῖνος καὶ ἕτερον μετ᾽ ἀγγείου παρ᾽ ᾧ Π.			»
1127.	»	11,22.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.		Διατ. κακὴ
1128.	»	11,12.	» »	»		Διατ. καλὴ
1129.	»	11,06.	» »	»		Δ. καλὴ/μετρία
1130.	»	10,97.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ φύλλον κισσοῦ.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»

Πίναξ ΣΤ΄, 29.

1131.	»	10,97.—Ὁμοίως.	Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.		»
1132.	»	10,70.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ σφαῖρα.	»		»
1133.	»	10,65.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»		»
1134.	»	10,44.	»	»		»
1135.	»	10,39.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ γλαύξ.	»		»

Πίναξ ΣΤ΄, 30.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1136.	R	10,36.—	Ὁμοίως. Ὑστ. ἐν ᾧ χελώνη.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ/μετρία
1137.	»	11,86.	»	» ἀλλὰ τὰ τέσσαρα τρίγωνα ἔγκοιλα σχήματος πτεροῦ ἀνεμομύλου, τὰ δὲ λοιπὰ πλήρη καὶ ἐπίπεδα.	»
1138.	»	11,86.	»	»	»
1139.	»	11,78.	»	»	»
1140.	»	11,77.	»	»	»

Πίναξ ΣΤ', 31.

1141.	»	11,76.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἐγκοπὴ , ἐν δὲ τῷ κέντρῳ ῥόδαξ ὑστερόσημος.	Δ. καλὴ/μετρία
1142.	»	11,76.	»	»	»
1143.	»	11,65.	»	»	»
1144.	»	11,64.	»	»	»
1145.	»	11,62.	»	»	»
1146.	»	11,58.	»	»	»
1147.	»	11,55.	»	»	»
1148.	»	11,55.	» Τρία ἐπάλληλα μικρὰ ὑστερόσημα μετὰ ἀγγείου κανθάρου, χελώνης καὶ δελφῖνος;	» Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσημον	»

Πίναξ ΣΤ', 32.

1149.	»	11,55.—	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»
1150.	»	11,52.	»	»	»
1151.	»	11,46.	» Ῥόδαξ ὑστερόσημος καὶ φύλλον κισσοῦ ἔγκοιλον.	»	»
1152.	»	11,44.	»	»	»
1153.	»	11,43.	»	»	»
1154.	»	11,33.	»	»	»
1155.	»	11,36.	»	»	»
1156.	»	11,17.	»	»	»
1157.	»	11,00.	»	»	»
1158.	»	10,90.	»	»	»
1159.	»	10,80.	»	»	»
1160.	»	12,18.	» Γλαῦξ ὑστερόσημος.	»	»
1161.	»	11,85.	» Ὑστερόσημον Χ.	»	»

Πίναξ ΣΤ', 33.

1162.	»	11,70.—	Ὁμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως. Ὀπὴ δοκιμαστική.	

Πίναξ ΣΤ', 34.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1163.	ℛ	11,68.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία/καλή
1164.	»	11,66.	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	» Ὀπὴ δοκιμαστικὴ	»
1165.	»	11,60.	» Δύο ὑστερ. ἀσαφῆ.	Ὀπὴ δοκιμαστικὴ	»
1166.	»	11,55.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»	»
1167.	»	11,54.	» »	»	»
1168.	»	11,53.	» »	»	»
1169.	»	11,48.	» Ὑστερόσ. χελώνης.	»	»
1170.	»	11,48.	» Ἐγκοπὴ σχήματος ὀμφαλοῦ.	» Ὀπὴ δοκιμαστικὴ	»

Πίναξ Ζ', 1.

1171.	»	11,45.	» Ὑστερόσημον γλαυκὸς πρὸς ἀρ. μετὰ κλαδίσκου κατ' ἀντιγραφὴν τῶν χρυσῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων.	Ὁμοίως. Ὀπὴ δοκιμαστικὴ	»
1172.	»	11,41.	—Ὁμοίως. Ἐγκοπὴ σχήματος μήνης.	» »	»
1173.	»	11,36.	» Τρία ὑστερ. ἀσαφῆ.	»	»
1174.	»	11,33.	» Ὑστερόσημον ἐν ὠ λύρα καὶ ἐγκοπὴ σχήματος κανθάρου.	»	»

Πίναξ Ζ', 2.

1175.	»	11,19.	—Ὁμοίως. Ὑστερ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.	»
1176.	»	11,10.	» »	»	»
1177.	»	11,03.	» »	»	»

Περίοδος ΙΙ: 550—480 π. Χ.

1178.	»	12,23.	—Ὁμοίως, πετάλου ἀμυγδαλομόρφου.	Ὁμοίως τετράγωνον ἔγκοιλον σχήματος	Διατ. καλὴ
1179.	»	12,01.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως. Ὀπὴ τετράγωνος δοκιμαστικὴ	»
1180.	»	11,99.	» Ἐγκοπὴ μηνίσκου.	»	»
1181.	»	11,94.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 3.

1182.	»	11,86.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἐγκοπὴ βαθεία δοκιμαστικὴ	»

Πίναξ Ζ', 4.

1183.	»	11,81.	» Ὑστερόσημον Ⲫ.	Ὁμοίως.	»
1184.	»	11,53.	» Δύο ὑστερόσημα, σφαιρίδιον καὶ Ο.	»	
1185.	»	11,31.	» Ὑστ. σφαῖρα ἀκτινωτ.	»	»

Πίναξ Ζ', 5.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

86.	R	12,27.—Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ πέταλον συνήθους σχήματος.			Ὁμοίως.		Δ. μετρία/καλὴ
1187.	»	12,22.	»	»	»		»
1188.	»	12,15.	»	»	»	Δύο ἐγκοπαὶ τριγωνικαὶ δοκιμαστικαὶ καὶ γράμματα ἐγγεγραμένα.	»

Πίναξ Ζ΄, 6.

1189.	»	12,12.—Ὁμοίως.		»	Ὁμοίως.		»
1190.	»	12,09.	»	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ τετράγωνος.	»
1191.	»	12,06.	»	»	»		»
1192.	»	11,99.	»	»	»		»
1193.	»	11,88.	»	»	»		»

Πίναξ Ζ΄, 7.

1194.	»	11,88.—Ὁμοίως.		»	Ὁμοίως.		»
1195.	»	11,88.	»	»	»		»
1196.	»	11,87.	»	»	»		»
1197.	»	11,84.	»	»	»		»

Πίναξ Ζ΄, 8.

1198.	»	11,84.—Ὁμοίως.		»	Ὁμοίως.		»
1199.	»	11,83.	»	»	»		»
1200.	»	11,83.	»	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ τετράγωνος.	»
1201.	»	11,81.	»	»	»		»
1202.	»	11,79.	»	»	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1203.	»	11,73.	»	»	»		»
1204.	»	11,70.	»	»	»	Ὑστερόσημον σφαιρικόν.	»
1205.	»	11,68.	»	»	»		»
1206.	»	11,67.	»	»	»		»
1207.	»	11,67.	»	»	»		»

Πίναξ Ζ΄, 9.

1208.	»	11,65.—Ὁμοίως.		»	Ὁμοίως.		»
1209.	»	11,63.	»	»	»		»
1210.	»	11,63.	»	»	»		»
1211.	»	11,63.	»	»	»		»
1212.	»	11,60.	»	»	»		»
1213.	»	11,58.	»	»	»		»
1214.	»	11,53.	»	»	»		»
1215.	»	11,52.	»	»	»		»
1216.	»	11,51.	»	»	»		»
1217.	»	11,51.	»	»	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1218.	»	11,47.	»	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστική.	»
1219.	»	11,40.	»	»	»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1220.	R	11,36.—	Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ πέταλον συνήθους σχήματος.		Ὁμοίως.		Δ. μετρία/καλὴ
1221.	»	11,36.	» »		»		»
1222.	»	11,36.	» »		»		»
1223.	»	11,36.	» »		»		»

Πίναξ Ζ΄, 10.

1224.	»	11,30.—	Ὁμοίως.		Ὁμοίως.		»
1225.	»	11,28.	»		»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1226.	»	11,25.	»		»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1227.	»	11,23.	»		»		»
1228.	»	11,22.			»		»
1229.	»	11,21.	»		»		»
1230.	»	11,16.	»		»		»
1231.	»	11,02.	»		»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1232.	»	10,77.	»		»		»
1233.	»	10,07.	»		»		»
1234.	»	11,90.	» Ὑστερόσημον	⊕	»		»

Πίναξ Ζ΄, 11.

1235.	»	12,14.—	Ὁμοίως. »	K	Ὁμοίως.		»
1236.	»	10,76.	» »		»		»
1237.	»	10,73.	» »		»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1238.	»	11,84.	» »		»		»
1239.	»	11,70.	» »	A	»		»
1240.	»	11,56.	» »		»		»
1241.	»	11,82.	» »		»		»
1242.	»	11,63.	» »		»		»
1243.	»	11,40.	» »		»		»
1244.	»	11,47.	» »		»		»
1245.	»	11,14.	» »		»	Δύο ἐγκοπαί, μικρὰ καὶ μεγάλη.	»
1246.	»	11,98.	» Ὑστ. κεφαλὴ λέοντος ἀρ. ἐν τετραγωνιδίῳ.		»		»
1247.	»	11,65.	» Ὑστερ. Σφὶγξ ὀκλάζουσα πρὸς δεξιά.		»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1248.	»	11,14.	» Ὑστ. μυία ἢ μέλισσα.		»		»
1249.	»	10,82.	» Ὑστ. φύλλον κισσοῦ.		»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1250.	Ꝛ	11,66.—Ὁμοίως.	Ὑστερ. κάλυξ ῥόδου ἐν τετραγώνῳ.	Ὁμοίως.		Λ. μετρία/καλὴ
1251.	»	11,31.	» Ὑστ. καρπὸς σίδης.	»		»
1252.	»	11,63.	» Ὑστερόσημος σίδη;	»		»
1253.	»	11,51.	» Ὑστερ. ἀγγεῖον ραβδωτὸν μόνωτον.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»

Πίναξ Ζ′, 12.

1254.	»	10,67.—Ὁμοίως.	»	Ὁμοίως.		»
1255.	»	11,82.	» Ὑστ. σφαίρα ἀκτινωτὴ	»		»

Πίναξ Ζ′, 13.

1256.	»	11,75.—Ὁμοίως.	Ὑστερ. κηρύκειον.	Ὁμοίως.		»
1257.	»	11,50.	» » »	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1258.	»	11,70.	» Ὑστ. πεντάγραμμα.	»		»
1259.	»	12,14.	» » ἕλιξ σχήματος 3.	»		»
1260.	»	11,88.	» » »	»		
1261.	»	12,18.	» » Γρύψ;	»		
1262.	»	12,00.	» Τέσσαρα ὑστερ. ἐπάλληλα καὶ δυσδιάγνωστα.	»		»
1263.	»	11,98.—Ὁμοίως.	Δύο ὑστερ., κάλυξ ῥόδου καὶ κεφαλὴ βοός.	»		»
1264.	»	11,90.—Ὁμοίως.	Ὑστερόσημον δυσδιάγνωστον.	»	Ἐγκοπή.	»
1265.	»	11,90.—Ὁμοίως.	Τρία ὑστερόσημα ὧν ἓν ἔχει λύραν, ἕτερον μονόγραμμα;	»		»
1266.	»	11,88.—Ὁμοίως.	Ἐγκοπὴ Χ, καὶ τρία ὑστερόσημα μετὰ Α. Χ καὶ σφαίρας.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1267.	»	11,86.—Ὁμοίως.	Ὑστερόσημον δυσδιάγνωστον.	»	Ἐγκοπή.	»
1268.	»	11,85.	» Ὑστερόσημον δελφίν;	»	Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσ. σφαίρα.	»
1269.	»	11,85.	» Ὑστ. φύλλον κισσοῦ;	»		»
1270.	»	11,83.	» » δυσδιάγνωστον.	»		»
1271.	»	11,76.	» » κλαδίσκος.	»		»
1272.	»	11,73.	» Πολλὰ ὑστερόσημα καὶ μήνη ἐγκεχομένη.	»		»
1273.	»	11,72.	» Ἐγκοπὴ μηνοειδής.	»		»
1274.	»	11,71.	» Ὑστερόσημ. ἀσαφές.	»		»
1275.	»	11,71.	» » »	»		»
1276.	»	11,68.	» Ὑστερ. κεφαλὴ ἵππου καὶ ἐγκοπὴ σχήματ. Κ.	»		»
1277.	»	11,66.	» Ὑστ. δυσδιάγνωστον.	»		»
1278.	»	11,65.	» »	»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1279.	Ꝛ	11,63.	Ὁμοίως. Ὑστ. δυσδιάγνωστ.	Ὁμοίως. Μικρὰ ὀπὴ δοκιμαστική. Λ καλὴ/μετρία
1280.	»	11,63.	» »	Ὀπὴ δοκιμαστική. »
1281.	»	11,61.	» »	» Ὑστερόσημον (=Λεβαδέων). »

Πίναξ Ζ', 14.

1282.	»	11,55.	Ὁμοίως. »	Ὁμοίως. »
1283.	»	11,53.	» Ὑστερ. χελώνη.	» Ὑστερόσημον Δ ἐν τῷ κέντρῳ. »
1284.	»	11,52.	» Ὑστερ. ἀσαφές.	» »
1285.	»	11,38.	» »	» Ὀπὴ δοκιμαστική. »
1286.	»	11,32.	» »	» »

Πίναξ Ζ', 15.

1287.	»	11,32.—Ὁμοίως. »		Ὁμοίως. Δύο ὀπαὶ δοκιμαστικαί, στρογγύλη καὶ τετράγωνος »
1288.	»	11,32.	Τρία ἐπάλληλα τετράγωνα ὑστερόσημα φύλλου συκῆς, κεφαλῆς ἀετοῦ καί;	» »
1289.	»	11,22.—Ὁμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.		» »
1290.	»	11,15.	» Ἐγκοπὴ τετράγωνος.	» Βαθεία δοκιμαστικὴ ὀπή »
1291.	»	10,97.	» Ὑστερόσημ. ἀσαφές.	» »
1292.	»	10,77.		» »
1293.	»	5,94	(δραχμή).—Ὁμοίως. Ὑστερόσημος μεγάλη σφαίρα.	***Τετράγωνον ἔγκοιλον ἔχων τέσσαρα μέρη τριγωνικὰ καὶ τέσσαρα πλήρη σχεδὸν τριγωνικά.*** Λ. καλὴ

Πίναξ Ζ', 16.

1294.	»	5,88	Ὁμοίως.	***Τετράγωνον ἔγκοιλον σχήματος*** : Ἐγκοπή.

Πίναξ Ζ', 17.

1295.	»	5,68.—Ὁμοίως		Τετράγωνον ὅμοιον, ἀλλ' ἀρχαιότερον »

Πίναξ Ζ', 18.

Περίοδος ΙΙΙ: 480-431 π. Χ.

Ὅμοια, ἀλλὰ πλατυτέρου πετάλου καὶ τὰς γραμμὰς τοῦ τετραγώνου, ὄντος πολὺ μείζονος σχήματος, ἔχοντα σαφέστερον διαγεγραμμένας καὶ καθορισμένας.

1296.	Ꝛ	12,12.—Ὁμοίως.		Ὁμοίως. Λ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 19.

1297.	»	11,82.—Ὁμοίως. Ἐγκοπή.		Ὁμοίως. »
1298.	»	11,68.	»	» Λ. μετρία
1299.	»	11,66.	»	» Λ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 20.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1300.	R	11,66.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δ. καλλίστη
1301.	»	11,62.	»	»	Δ. καλὴ
1302.	»	11,34.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ΄, 21.

1303.	»	11,20.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ὀπὴ δοκιμαστική.	Δ. μετρία
1304.	»	11,18.	»	»	Δ. καλὴ
1305.	»	12,20.	» Δύο ὑστερόσημα περιέχοντα θαλάσσιον λέοντα καὶ δύο ὠτία.	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ΄, 22.

1306.	»	12,01.	Ὁμοίως. Ὑστερόσημ. ἀσαφές. Ἐγγραφαὶ γραμμάτων.	Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
1307.	»	11,82.	» Ὑστερ. ἀσαφές.		»
1308.	»	11,80.	» »	Ὁμοίως. Ὑστερόσ. Λ; ἐν τῷ κέντρῳ.	»
1309.	»	11,68.	» »	»	»
1310.	»	11,47.	» »	»	»
1311.	»	11,43.	» Ὑστερόσημος κεφαλὴ ἀλέκτορος;	»	»
1312.		11,40.	» Ὑστερ. τρία μὲ φύλλον συκῆς, τροχὸν τετράκνημον καὶ λύραν;	» Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσ. O.	Δ. καλλίστη
1313.	»	10,99.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	Δ. μετρία

1314.	»	12,18.	—*Χελώνη φολιδωτή*.	*Τετράγωνον ἔγκοιλον ὅμοιον, ἀλλ' εὐθύτερον διῃρημένον.*	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ΄, 23.

1315.	»	12,17.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἐν τῷ κέντρῳ πολυγωνικὴ ὀπὴ δοκιμαστική.	

Πίναξ Ζ΄, 24.

1316.	»	12,12.	—Ὁμοίως. Ἐγγραφὴ [illegible]	Ὁμοίως. Λείψανα ἀρχαιοτ. τύπου.	Δ. καλὴ
1317.	»	12,10.	»	»	Δ. καλλίστη
1318.	»	12,09.	»	»	Δ. καλὴ
1319.	»	12,05.	»	»	
1320.	»	11,99.	»	» Ὑστερόσημον σφαιρίδιον ἐν τῷ κέντρῳ.	»
1321.	»	11,99.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ΄, 25.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1322.	℞	11,98.—Ὁμοίως.			Ὁμοίως. Ἐγκοπὴ καὶ ὀπὴ δοκιμαστ.	Δ. καλὴ
1323.	»	11,90.	»		»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Z', 26.

1324.	»	11,90.—Ὁμοίως.			Ὁμοίως.	Δ. καλὴ
1325.	»	11,90.	»		» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1326.	»	11,88.	»		»	»
1327.	»	11,87.	»		»	»
1328.	»	11,85.	»		»	»
1329.	»	11,85.	»		»	»
1330.	»	11,85.	»		»	»
1331.	»	11,85.	»		»	Δ. μετρία
1332.	»	11,83.	»		»	»
1333.	»	11,83.	»		»	»
1334.	»	11,82.	»		»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Z', 27.

1335.	»	11,79.—Ὁμοίως.			Ὁμοίως. Ὀπὴ δοκιμαστική.	»

Πίναξ Z', 28.

1336.	»	11,79.—Ὁμοίως.			Ὁμοίως.	Δ. μετρία
1337.	»	11,79.	»		»	»
1338.	»	11,79.	»	Ἐγγραφὴ ΙΘ	»	Δ. καλὴ
1339.	»	11,76.	»		»	Δ. μετρία
1340.	»	11,75.	»		»	»
1341.	»	11,74.	»		»	»
1342.	»	11,74.	»		»	Δ. καλλίστη
1343.	»	11,71.	»		»	Δ. καλὴ
1344.	»	11,69.	»		»	Δ. μετρία
1345.	»	11,67.	»		»	»
1346.	»	11,66.	»	Ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγῖδος ἐξ ἧς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1357.	»	Δ. καλὴ
1347.	»	11,66.	»		»	Δ. μετρία
1348.	»	11,64.	»		» Ἐγκοπὴ δοκιμαστική.	Δ. καλὴ
1349.	»	11,63.	»		»	»
1350.	»	11,59.	»		»	»
1351.	»	11,57.	»		» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1352.	»	11,54.	»		»	»
1353.	»	11,49.	»		»	»
1354.	»	11,48.	»		»	»
1355.	»	11,46.	»		»	Δ. μετρία
1356.	»	11,41.	»		»	»
1357.	»	11,31.	»	(Ἴδε ἀρ. 1346).	»	»
1358.	»	11,26.	»		»	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1359.	Ꭱ	11,22.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Δ. μετρία
1360.	»	11,21. »	»		»

Πίναξ Ζ΄, 29.

1361.	»	11,15.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Δ. καλή
1362.	»	11,11. »	»		»
1363.	»	11,07. »	»		Δ. μετρία
1364.	»	10,14. »	»		»
1365.	»	11,98. » Ὑστερόσημον τροχὸς ἑξάκνημος.	»		Δ. καλή
1366.	»	11,78. » »	»		»
1367.	»	12,13. » Τρία ὑστερόσημα ἐνέχοντα προτομὴν κυνός, σφαιρίδιον καὶ τρία σφαιρίδια.	»		»
1368.	»	12,04.—Ὁμοίως. Ὑστερ. τεσσάρων τριγων. ἐγκοίλων.	»		»
1369.	»	12,01. » Δύο ὑστερόσημα: ἄνθος ρόδου καὶ δελφὶς πρὸ ἀρ. οὗ κάτω ∃.	»	Ὀπὴ δοκιμαστική.	Δ. καλλίστη
1370.	»	12,00. » Ὑστερόσημον σφαῖρα ἀκτινωτή.	»		»
1371.	»	11,98. » Δύο ὑστερ.: ἀγγεῖον καὶ κεφαλὴ λέοντος;	»		»
1372.	»	11,95. » Ὑστερόσημον σίδη;	»		Δ. καλή
1373.	»	11,88. » » ⊙	»		»
1374.	»	11,85. » Ὑστ. τροχὸς ἑπτάκν.	»	Δύο ὀπαὶ δοκιμαστικαί.	Δ. κακή
1375.	»	11,86. » »	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστική.	Δ. καλή
1376.	»	11,85. » Ὑστερ. γλαύξ.	»	Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσ. Ε.	»

Πίναξ Ζ΄, 30.

1377.	»	11,70.—Ὁμοίως. Ὑστερόσ. ἀγγεῖον εὐρύ, μόνωτον, ραβδωτὸν (ὡς ἐπὶ ἀριθ. 1253).	Ὁμοίως.		»

Πίναξ Ζ΄, 31.

1378.	»	11,69.—Ὁμοίως. Ὑστ. ἀσπὶς βοιωτ.	Ὁμοίως.		»
1379.	»	11,52 » Ὑστερόσημον	»		»
1380.	»	12,18. » Ὑστερ. ἀσαφές.	»		»
1381.	»	12,10. » »	»		»
1382.	»	11,91. » Πολλὰ ὑστερόσημα ὧν ἓν σφαῖρα ἀκτινωτή.	»		»
1383.	»	11,89. » Ὑστερ. ἀσαφές.			Δ. μετρία
1384.	»	11,88. » »	»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1385.	R	11,87.—Ὁμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
1386.	»	11,82. » Ἐγκοπαὶ καὶ ὑστερόσημον δελφῖνος.	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1387.	»	11,81. » Ὑστερ. ἀσαφές.	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1388.	»	11,77. » »	»	Δ. καλὴ
1389.	»	11,68. » »	»	»
1390.	»	11,65. » »	»	»
1391.	»	11,59. » »	»	»
1392.	»	11,53. » Ὑστερ. σφαιρίδιον.	»	»
1393.	»	11,52. » » ἀσαφές.	»	»
1394.	»	10,41. » » κέρας.	»	»
1395.	»	11,22. » » ἀσαφές.	»	Δ. μετρία
1396.	»	11,08. » Ὑστ. ὀπὴ δοκιμαστική.	»	»
1397.	»	10,86. » »	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1398.	»	10,48. » »	»	»

Πρὸ τοῦ 431 π. Χ.

1399. 11,47.—*Ὁμοίως.* | Ὁμοίως, τῷ ὑπ' ἀρ. 1294 τετραγώνῳ, ἀλλ' ὅλως εὐθύγραμμον καὶ ἔχον ∃ ἐν τῷ κάτω ἀριστερὰ τετραγώνῳ. Δ. καλή.

Πίναξ Ζ', 32.

1400. » 12,25.—Ὁμοίως. | Ὁμοίως, ἀλλ' ἔχον Φ ἐν τῷ ἄνω δεξ. τετραγώνῳ.

Πίναξ Ζ', 33.

1401.	»	12,08.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως, ἀλλ' ἔχον ⊙ ἐν τῷ κάτω ἀρ. τετραγώνῳ.
1402.	»	11,88. »	» » » » »
1403.	»	12,00. »	» » » ἄνω δεξ. »

Πίναξ Ζ', 34.

1404. » 11,42.—Ὁμοίως. | Ὁμοίως, » » » » »

* * *

ΑΡΓΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ

421—400 π. Χ.

1405. R 10,80.—***Κεφαλὴ Ἥρας μετὰ στεφάνης ἀνθεμωτῆς, ἐνωτίων καὶ περιδεραίου,*** πρὸς δεξιά. | ΑΡΓ δεξ., ΙΩΝ ἀρ. ***Δύο δελφῖνες,*** ὧν ὁ δεξ. πρὸς τὰ κάτω, ὁ δὲ ἀρ. πρὸς τ' ἄνω. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ***τρίπους,*** οὗ ἄνω μὲν ***φύλλον κισσοῦ,*** κάτω δὲ ΔΙ καὶ ***δεύτερον φύλλον κισσοῦ.*** Δ. μετριωτάτη
Ὀπισθία ὄψις ἐξ ἧς σφραγίδος καὶ ἡ τοῦ παρὰ Hirsch Katal. XXI, 2007.

Πίναξ Ζ', 35.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΣΙΚΥΩΝ

431—400 π. Χ.

1406.	R	11,73.—***Χίμαιρα*** πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ϵE.	***Περιστερὰ ἐν στεφάνῳ*** πρὸς ἀρ.	Δεξιὰ ἄνω Σ.	Δ. καλλίστη
1407.	»	11,40. » »	Ὁμοίως.		Δ. καλὴ
1408.	»	11,41. » »	»	Τὸ ϵ δυσδιάκριτον.	»

Πίναξ Η΄, 1.

1409.	»	11,91.—Ὁμοίως. Ὑπὸ τὴν Χίμαιραν ϵE.	Ὁμοίως.	Δεξιὰ ἄνω Α	
1410		11,76. » »	»	»	

Πίναξ Η΄, 2.

1411.		11,73.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		
1412.	»	11,26. »	»		
1413.	»	10,25.	»		Δ. κακὴ
1414.	»	11,29. »	»	Δεξιὰ ἄνω Σ Α	Δ. μετρία
1415.		11,37. »	»	Β	Δ. καλὴ

Πίναξ Η΄, 3.

1416.	»	11,35.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	» Γ	Δ. μετρία
1417.	»	11,59. »	»	Δ	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 4.

1418.	»	11,37.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.		Δ. καλὴ
1419.	»	11,26. »	»	»	

Πίναξ Η΄, 5.

1420.	»	10,82.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως (ὀπὴ δοκιμ.) »	» ἢ Α	Δ. μετρία
1421.		10,82. »	»	» » »	Δ. κακὴ
1422.	»	11,65. »	»	Κάτω Λ—Ο	Δ. καλὴ

Πίναξ Η΄, 6.

1423.	»	11,85.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Δεξιὰ ἄνω Σ	»

Πίναξ Η΄, 7.

1424.	»	11,02.—Ὁμοίως.	»	»	Δ. μετρία
1425.	»	10,91. »	»	» »	»
1426.	»	11,62. »	»	Πέριξ Σ—Ο (=Σολ)	Δ. καλὴ
1427.	»	11,04. »	»	» Σ—Ο Τ (=Σοτ)	Δ. μετρία

Πίναξ Η΄, 9.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1428.	₰	11,77.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	» Σ/Ι/Υ (=Συ)	Δ. καλὴ

Πίναξ Η΄, 8.

1429.	»	11,52.	—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Ἄνω δεξιὰ Τ.	Δ. καλλίστη
1430.		11,86.	» ***βαδίζουσα ἠρέμα.***	»	Ἄνευ γράμματος.	»

Πίναξ Η΄, 10.

1431.	»	11,46.	—Ὁμοίως. »	Ὅμοιον.		Δ. μετρία
1432.	»	11,05.	» »	»		»
1433.	»	12,05.	» ***ἑτοιμαζομένη πρὸς ἐπίθεσιν.***			Δ. ἀρίστη

Πίναξ Η΄, 11.

1434.	»	11,60.	—Ὁμοίως. »	Ὅμοιον.		»
1435.	»	11,57.	» »	»		»
1436.	»	12,01.	»	»		Δ. καλὴ
1437.	»	11,85.	» »	»		»
1438.	»	11,68.	» »			»
1439.	»	11,65.	» »			»
1440.		11,59.	»			Δ. καλλίστη
1441.		11,55.	»	»		»
1442.		11,48.	» »	»		Δ. καλὴ
1443.		11,46.		»		»
1444.	»	11,38.	»	»		
1445.	»	11,34.	» »	»		»
1446.	»	11,33.	» »			
1447.	»	11,33.	» »	»		»
1448.	»	11,33.	» »	»		»
1449.	»	11,32.	» »	»		»
1450.	»	11,17.	» »	»		»
1451.	»	11,16.	» »	»		»
1452.	»	11,15.	» »	»		»
1453.	»	11,14.	» »	»		»
1454.	»	11,05.	» »	»		»
1455.	»	11,04.	» »	»		»
1456.	»	10,45.	» »	»		Δ. μετρία
1457.	»	10,94.	» »	»		»
1458.	»	10,79.	» »	»		Δ. καλὴ
1459.	»	10,75.	» »	»		Δ. μετρία
1460.	»	10,67.	» »	»		»
1461.		10,60.	» »	»		»
1462.	»	10,59.	» »	»		Δ. κακὴ
1463.	»	10,38.	» »	»		Δ. μετρία
1464.	»	10,32.	» »	»		»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1465.	R	10,29.	—Ὁμοίως. *ἑτοιμαζομένη πρὸς ἐπίθεσιν.*	Ὅμοιον	Δ. μετρία
1466.	»	10,25.	» »	»	Δ. καλὴ
1467.	»	10,03.	» »	»	Δ. μετρία
1468.	»	11,95.	*Ἡ χίμαιρα εἰς ζωηροτέραν ἔτι στάσιν.*	»	Δ. καλλίστη
1469.	»	11,23.	» »	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	Δ. καλὴ

Πίναξ Η', 12.

1470.		11,19.	—Ὁμοίως.	Ὅμοιον.	Δ. μετρία
1471.	»	10,74.	»	»	Δ. καλὴ
1472.		10,63.	»	»	
1473.	»	10,50.	»	»	Δ. μετρία
1474.		10,35.		»	
1475.	»	9,45.		»	Δ. κακὴ
1476.		11,78.		»	Δ. καλὴ
1477.		11,75.	»	»	
1478.		11,73.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	
1479.		11,67.	»		
1480.		11,65.	»		
1481.		11,65.	»	»	Δ. μετρία
1482.		11,35.	»		Δ. καλὴ
1483.	»	11,33.	»		Δ. μετρία
1484.	»	11,30.			»
1485.		11,26.		»	Δ. καλὴ
1486.	»	11,24.	»	»	»
1487.		11,18.	»	»	Δ. καλλίστη
1488.	»	11,14.		»	Δ. μετρία
1489.		11,11.		»	»
1490.		11,10.	Ἐγγραφὴ Δ	»	»
1491.		11,03.	»	»	Δ. κακὴ
1492.		10,98.	»	»	
1493.	»	10,96.	»	»	»
1494.	»	10,95.	»	»	Δ. μετρία
1495.	»	10,91.	»		
1496.	»	10,90.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	
1497.		10,86.			
1498.	»	10,79.	»	» Ἐγγραφὴ ΔΙ.	
1499.	»	10,76.	»		Δ. κακὴ
1500.		10,70.		» Πρὸ τῆς περιστερᾶς σφαιρίδιον;	Δ. μετρία
1501.	»	10,64.			»
1502.		10,63.		»	»
1503.		10,60.		»	Δ. κακὴ
1504.	»	10,58.		»	Δ. μετρία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1505.	R	10,55.—Ὁμοίως.	Ὅμοιον.		Λ. κακὴ
1506.	»	10,49. »	»		»
1507.	»	10,48. »	»		»
1508.	»	10,34. »	»		»
1509.	»	10,31. »	»		Λ. μετρία
1510.	»	10,28. »	»		Λ. κακὴ
1511.	»	10,27. »	»		Λ. μετρία
1512.	»	10,24. »	» Ὀπὴ δοκιμαστική.		»
1513.	»	10,24. »	»		Λ. κακὴ
1514.	»	10,10. »	»		Λ. μετρία
1515.	»	10,07. »	Ὀπὴ δοκιμαστική.		»
1516.	»	10,01. »			»

431—400 π. Χ.

1517.		5,71.—*Περιστερὰ ἀνιπταμένη πρὸς ἀρ. Δεξιὰ παρὰ τὴν οὐρὰν αὐτῆς* Ε.	*Περιστερὰ ἱπταμένη πρὸς ἀριστερὰ ἐν στεφάνῳ.*		Λ. μετρία

Πίναξ Η', 13.

1518.	»	5,33.—Ὁμοίως.	»		Λ. καλὴ
1519.	»	5,30. »	»		»
1520.		5,28. »	»		»
1521.		5,18.	»		»

Πίναξ Η', 14.

1522.	»	4,78.—Ὁμοίως.			Λ. κακὴ
1523.	»	12,06. »	Ὁμοίως, ἀλλὰ ἱπταμένη **πρὸς δεξιά**, ἐν στεφάνῳ. Ἀρ. ὄπισθεν	Α.	Λ. καλλίστη
1524.	»	11,62. »	»	☉.	Λ. ἀρίστη

Πίναξ Η', 15.

1525.	»	11,17.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	οὐδέν.	Λ. καλὴ
1526.	»	11,07. »	» »	Α.	Λ. μετρία
1527.	»	11,01. »	» »	»	Λ. καλὴ
1528.	»	10,87. »	» » »	☉;	Λ. καλλίστη/μετρία
1529.	»	10,79. »	» »	Α;	»
1530.	»	10,72. »	» »	Α;	Λ. μετρία

Πίναξ Η', 16.

1531.	»	10,51. Ὁμοίως.	Ὁμοίως. »	οὐδέν.	»
1532.	»	11,21.— ***Λέων, οὐχὶ Χίμαιρα***, πρὸς δεξιά. Ἄνω αὐτοῦ ***τόξον***.	***Περιστερά***. Πρὸς δεξιὰ παρὰ τὴν οὐρὰν	Σ Τ	Λ. μετρία
1533.	»	11,09. »	»		Λ. καλὴ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1534.	℞	11,91.—	***Χίμαιρα ἐπὶ ἐξέργου*** πρὸς δ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τῆς Χιμαίρας ϵΕ. Ἄνω ὄγκος τις ἐκ βλάβης τῆς σφραγίδος.	Ὁμοίως. Παρὰ τὴν οὐρὰν κάτω ∃.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Η΄, 17.

1535.		11,86.—	Ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος.	Ὁμοίως, ἀλλὰ παρὰ τὴν οὐρὰν ἄνω ∃.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 18.

1536.	»	11,06.	»	Ὅμοιον, ἀλλ' ἄνευ; γράμματος.	Λ. μετρία
1537.	»	10,72.	»	Ὁμοίως.	»
1538.	»	11,83.—	Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω τῆς Χιμαίρας ∃϶.	Ὁμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς ⊙.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 19.

1539.	»	11,38.	» »	Ὁμοίως. ⊙.	Δ. καλή
1540.		11,31.	» »	Ἄνευ γράμματος.	Λ. καλή/ἀρίστη

Πίναξ Η΄, 20.

1541.	»	10,59.	» »	Ὁμοίως.	Δ. μετρία
1542.	»	11,78.—	Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ ϵΕ ἄνω τῆς Χιμαίρας.	» Ἄνω τῆς οὐρᾶς ***τόξον.***	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 21.

1543.	»	11,76.—	Ὁμοίως, τὸ ϵΕ κάτω τοῦ σώματος τῆς Χιμαίρας.	Ὁμοίως. »	Δ. καλή
1544.	»	11,57.	» »	»	
1545.	»	11,41.	» »	» ;	Λ. μετρία
1546.	»	11,35.	» »	» ἄνευ τόξου;	»
1547.	»	10,88.	» »	» τόξον	Δ. καλή
1548.	»	10,52.	» »	» ;	»
1549.	»	10,32.	» »	» ;	»
1550.	»	10,28.	» »	» ;	»
1551.	»	10,21.	» »	» ;	»
1552.	»	12,05.—	Ὁμοίως. Τὸ ϵΕ μεταξὺ τῶν σκελῶν.	Περιστερὰ ἱπταμένη δεξιὰ ἐν στεφάνῳ.	Λ. ἀρίστη

Πίναξ Η΄, 22.

1553.	»	11,71.	» »	Ὁμοίως. »	Δ. καλλίστη
1554.	»	11,51.	» »	» »	Λ. καλή
1555.	»	11,40.	» »	» »	»

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1556.	Ꝓ	11,37.—Ὁμοίως.	Τὸ ϟΕ μεταξὺ τῶν σκελῶν.	Περιστερὰ ἱπταμένη δεξιὰ ἐν στεφάνῳ.	Λ. καλή, μετρία
1557.	»	11,17.	» »	»	Δ. μετρία
1558.		11,16.			
1559.		11,11.			Λ. καλλίστη/μετρία
1560.		11,10.	»	»	Δ. κακή
1561.		10,84.			
1562.		10,51.			Λ. μετρία
1563.		10,34.	»		
1564.		10,28.	»		
1565.		11,40.		Ἄνω τῆς οὐρᾶς **φύλ. κισσοῦ.**	Λ. καλή

Πίναξ Η΄, 23.

1566.	»	12,00.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς Α.	Λ. καλλίστη
1567.	»	10,97. »		Δ. μετρία
1568.	»	10,94. »		Λ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 24.

1569.	»	11,68. Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Πρὸ τῆς κεφαλῆς Ε.	

Πίναξ Η΄, 25.

1570.	»	10,68.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	Λ. μετρία
1571.	»	11,69.	» Ὑπὸ τὴν οὐρὰν Ǝ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 26.

1572.	10,83.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Παρὰ τὴν οὐρὰν Α Ǝ	Δ. καλή

Πίναξ Η΄, 27.

1573.	»	11,62.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς Θ.	»
1574.	»	11,15. »		»
1575.	»	11,12.		»

Πίναξ Η΄, 28.

1576.		11,07.—Ὁμοίως.	Ὁμοίως.	»	»
1577.	»	10,99.	»	»	»
1578.	»	10,95. »	»	»	»
1579.	»	10,71. »	»	»	Δ. κακή
1580.	»	10,14. »	»	»	Δ. μετρία
1581.	»	10,11. »	»	»	»
1582.	»	9,95. »	»	»	Δ. κακή

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1583.	»	11,53.—Ὁμοίως.	Περιστερὰ **πρὸς ἀρ.** ἐν στεφάνῳ. Παρὰ τὴν οὐρὰν ἄνω Α.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η΄, 29.

1584.	»	11,32.—Ὁμοίως.	»	Δ. καλὴ
1585.	»	10,69. »	» Ὑπὸ τὴν οὐρὰν ΕΑ.	Δ. μετρία
1586.	»	10,40. »	» »	Δ. καλὴ

Πίναξ Η΄, 30.

1587.	»	11,51.—Ὁμοίως, τὸ ϵΕ ἄνω τῆς χιμαίρης.	Ὁμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς Ε.	Δ. μετρία
1588.	»	11,12. » »	» »	»
1589.	»	10,77. » »	» »	»
1590.	»	10,23. » »	» »	»
1591.	»	11,70. » τὸ ϵΕ μεταξὺ τῶν σκελῶν.	» Ἄνω τῆς οὐρᾶς ΑƎ.	Δ. καλὴ
1592.	»	11,14. »	» »	Δ. μετρία
1593.	»	10,71. »	» »	Δ. κακὴ
1594.	»	10,67. »	» »	»
1595.	»	10,80. »	» »	»
1596.	»	10,61. »	» »	»

Ἐν Ἀθήναις 1916.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΟΥ 1916

Α΄) Προσωπικόν. Διοίκησις. Διαιρεθείσης τῆς ἐπικρατείας διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1915 Β. Δ. εἰς δώδεκα ἀρχαιολογικὰς περιφερείας ἐτοποθετήθησαν οἱ ἔφοροι τῶν ἀρχαιοτήτων ὡς ἑξῆς [1].

Ἀντώνιος Κεραμόπουλλος εἰς τὴν πρώτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν, ἥτις ἔχουσα ἕδραν τὰς Ἀθήνας, περιλαμβάνει τὴν Ἀττικήν, Μεγαρίδα καὶ Αἴγιναν. Ὁ αὐτὸς ἔφορος διευθύνει καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Νικόλαος Παπαδάκης ἐν Θήβαις, εἰς τὴν δευτέραν ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Βοιωτίαν, Εὔβοιαν, Φθιώτιδα, Φωκίδα καὶ Εὐρυτανίαν.

Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλλος ἐν Βόλῳ εἰς τὴν τρίτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τοὺς νομοὺς Λαρίσης καὶ Τρικκάλων, Ἐλασσῶνος, Μετσόβου, Γρεβενῶν καὶ Βορείων Σποράδων.

Γεώργιος Οἰκονόμος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὴν τετάρτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τοὺς νομοὺς Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Δράμας, Κοζάνης καὶ Φλωρίνης.

Νικόλαος Κυπαρίσσης ἐν Πάτραις εἰς τὴν πέμπτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Ἀχαΐαν - Ἦλιδα, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην.

Φριδερῖκος Βερσάκης ἐν Σπάρτῃ εἰς τὴν ἕκτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Λακωνίαν, Μεσσηνίαν καὶ τὰ Κύθηρα.

Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεὺς ἐν Κορίνθῳ εἰς τὴν ἑβδόμην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Ἀργολίδα, Κορινθίαν καὶ Ἀρκαδίαν.

Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος ἐν Πρεβέζῃ εἰς τὴν ὀγδόην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν, Ἤπειρον (πλὴν Μετσόβου), Κέρκυραν καὶ Λευκάδα.

Ἰωσὴφ Χατζιδάκης ἐν Ἡρακλείῳ εἰς τὴν ἐνάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Κνωσὸν καὶ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

[1] Ἴδε καὶ Παράρτ. Ἀρχ. Δελτ, 1915 σελ. 7 σημ. 1.

Στέφανος Ξανθουδίδης ἐν Ἡρακλείῳ εἰς τὴν δεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῆς Κρήτης (πλὴν τῆς Κνωσσοῦ καὶ τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου).

Δημήτριος Σταυρόπουλλος ἐν Μυκόνῳ εἰς τὴν ἑνδεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῶν Κυκλάδων.

Δημήτριος Εὐαγγελίδης ἐν Σάμῳ εἰς τὴν δωδεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Διὰ Β. Δ. ἀνεγνωρίσθη συμφώνως πρὸς τὸ 7 ἄρθρον τοῦ 479 νόμου ὡς ἐπιμελητὴς β^{ας} τάξεως ἐν Σάμῳ ὁ καὶ πρώην τοιοῦτος Βασίλ. Θεοφανίδης.

Ἐπιτυχὼν ἐν διαγωνισμῷ διωρίσθη ἔφορος τῶν Βυζαντινῶν καὶ μεσαιωνικῶν ἀρχαιοτήτων ὁ πτυχιοῦχος τῆς θεολογίας *Γ. Σωτηρίου* [1] σπουδάσας ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης.

Κηρυχθείσης κατὰ Σεπτέμβριον γενικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐκλήθησαν ὑπὸ τὰ ὅπλα καὶ ὑπηρέτησαν ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐν τῷ στρατῷ οἱ ἔφοροι Ἀπόστ. Ἀρβανιτόπουλος, Νικόλ. Κυπαρίσσης, Δημ. Εὐαγγελίδης καὶ Γ. Σωτηρίου. Ὁ ἔφορος Γ. Οἰκονόμος ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπί τινας μῆνας ἐν τῷ στρατῷ ἐπανῆλθε εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς Θεσσαλονίκην κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν προκληθεῖσαν δι' αἰτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Τῷ 1915 ἐξεδόθησαν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ψηφισθέντων τῷ 1914 νόμων περὶ ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας [2], ἢ χάριν ἄλλων ὑπηρεσιακῶν ἀναγκῶν τὰ ἀκόλουθα Βασιλικὰ Διατάγματα.

Περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἰσχύος τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων εἰς τὰς νέας χώρας.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον 80 τοῦ 1913 «περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου ΔΡΛΘ΄» προ-

[1] Διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Φεβρ. 1916 Β. Δ. ἐτοποθετήθη ἐν Ἀθήναις, συνεστήθη δ' ἴδιον γραφεῖον τῆς ἐφορείας τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῇ ὁδῷ Παναγῇ Σχουζὲ 1, ἐντὸς τοῦ Παραρτήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

[2] Ἴδε Ἀρχαιολ. Δελτίον Ι, 1915 Παράρτ σ 1 κέ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς προσκτηθείσας νέας χώρας.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Μαρτίου 1915.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

Περὶ συνεδριῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 3 ἄρθρον τοῦ νόμου ΓΨΛ' τοῦ 1910 «περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους» ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ 1 ἄρθρου τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον συνεδριάζει ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐξαιρετικῶς δ' ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ μηνὸς συγκαλούμενον ἐν ἡμέρᾳ ὁριζομένῃ ὑπὸ τοῦ οἰκείου τμηματάρχου, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ προέδρου, ἐκτάκτως δὲ τῇ προσκλήσει τοῦ Ὑπουργοῦ, ἢ τοῦ προέδρου, ὁσάκις ἤθελε ὑπ' αὐτῶν κριθῇ ἀναγκαῖον.

Αἱ προσκλήσεις τῶν μελῶν εἰς τὰς συνεδριάσεις συντάσσονται καὶ ἀποστέλλονται διὰ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος δύο τοὐλάχιστον ἡμέρας πρότερον.

Ἄρθρον 2.

Ἡ τάξις τῶν ἐν ταῖς συνεδρίαις συζητητέων θεμάτων καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως μετὰ συνεννόησιν πρὸς τὸν πρόεδρον.

Τὰ συζητητέα θέματα ἀναγράφονται κατὰ σειρὰν ἐν περιλήψει ἐπὶ τῶν προσκλητηρίων, μεταβολὴ δὲ τῆς σειρᾶς ταύτης ἢ προσθήκη νέου θέματος ἐπιτρέπεται μόνον ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου ἐν καιρῷ τῆς συνεδρίας.

Ἄρθρον 3.

Τὸ συμβούλιον εἶνε ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν παρίστανται ἐν τῇ συνεδρίᾳ πέντε τοὐλάχιστον τῶν μελῶν αὐτοῦ, λαμβάνονται δ' αἱ ἀποφάσεις κατὰ πλειοψηφίαν, κρατούσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου.

Τῶν συνεδριῶν προΐσταται ὁ πρόεδρος. Οὗτος διευθύνει τὰς συζητήσεις, παρέχει τὸν λόγον εἰς τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, καλεῖ αὐτὰ ὀνομαστί, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ νεωτάτου, ἵνα εἴπωσι τὴν ἑαυτῶν γνώμην περὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος, καὶ κηρύττει τὴν λῆξιν τῶν συνεδριῶν.

Τὸν πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρόντων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ ἀπόντων καὶ τούτων, ὁ ἀρχαιότατος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐκ τῶν λοιπῶν μελῶν.

Ἄρθρον 4.

Ἐν ταῖς τακτικαῖς συνεδρίαις ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐκθέτει πρῶτον ἐν περιλήψει τὰς καθ' ἕκαστον μῆνα γενομένας ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος ἀνασκαφάς, δημοσιεύσεις καὶ ἀπεικονίσεις ἀρχαίων, καὶ τὰς πρὸς συντήρησιν καὶ ἀναστύλωσιν ἀρχαίων ἐργασίας, φροντίζων ὅπως ὑπάρχωσιν ἐν τῇ συνεδρίᾳ αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις τῶν ἁρμοδίων ὑπαλλήλων, εἰσηγεῖται δ' εἶτα τὰ συζητητέα θέματα.

Ἐν ταῖς ἐκτάκτοις συνεδρίαις τὰ συζητητέα θέματα εἰσηγεῖται ὁ πρόεδρος ἢ ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ προέδρου.

Ἄρθρον 5.

Ὁ γραμματεὺς κρατεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου, φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς καταχωρίσεως αὐτῶν ἐν τῷ οἰκείῳ βιβλίῳ, καὶ ὑποβάλλει ἀντίγραφα αὐτῶν εἰς τὸν Ὑπουργὸν μεθ' ἑκάστην συνεδρίαν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς διατυποῦνται σαφῶς καὶ συντόμως μόνον αἱ γνωμοδοτήσεις, ἠτιολογημέναι, ὁσάκις τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον, ἀπαγορεύεται δ' ἀπολύτως ἡ ἀναγραφὴ πάσης ἄλλης ἀσχέτου πρὸς τὰ συζητούμενα θέματα, ἢ ἐν γένει πρὸς τὰ ἔργα τοῦ συμβουλίου ἀνακοινώσεως ἢ συζητήσεως.

Οἱ μειοψηφοῦντες δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτήσωσιν, ὅπως ἐν τοῖς πρακτικοῖς καταχωρισθῇ καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν, ἠτιολογημένη ἢ μή.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνεδρίας αἱ πράξεις τοῦ συμβουλίου, ἀφοῦ ἀναγνωσθῶσιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως, μονογραφοῦνται ὑπὸ τῶν παρόντων μελῶν, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἑπομένης συνεδρίας ἀναγινώσκονται ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν πρακτικῶν καὶ ὑπογράφονται ὑπὸ τῶν παραστάντων ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδρίᾳ μελῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἄρθρον 6.

Τὸν γραμματέα ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ τὸ νεώτατον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ προέδρου. Ἂν δ' ὅμως κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ προέδρου ἡ παρουσία τοῦ γραμματέως ἐν τῇ συνεδρίᾳ εἶνε ἀναγκαία, ὁ πρόεδρος δύναται νὰ ἀναβάλῃ τὴν συνεδρίαν.

Ἄρθρον 7.

Ἀπαγορεύεται ἐπὶ ποινῇ πειθαρχικῇ ἡ ἀνακοίνωσις τῶν ἀποφασισθέντων ἢ λεχθέντων ἐν ταῖς συνεδρίαις, πλὴν τῶν χαρακτηριζομένων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὡς ἀνακοινωσίμων.

Ἀντίγραφον πράξεως τοῦ συμβουλίου παρέχεται μόνον τῇ ἐγγράφῳ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ, ἐκδιδομένῃ μετὰ προηγουμένην πρὸς αὐτὸν αἴτησιν.

Ἄρθρον 8.

Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου ὀφείλουσι νὰ παρευρίσκωνται ἐν ταῖς συνεδρίαις, κωλυόμενα δὲ νὰ δικαιολογῶσι τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν διὰ τοῦ προέδρου εἰς τὸν Ὑπουργόν, ὅστις ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἀδικαιολογήτως ἀπουσιάζοντα τὴν προσήκουσαν πειθαρχικὴν ποινήν.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1915.

Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων μνημείων καὶ ἀρχαιοτήτων.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 2 ἐδάφ. τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914 περὶ προσθηκῶν καὶ τροποποιήσεων εἰς τὸν νόμον ΓΨΛ΄ τοῦ 1910, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν Ἅλωσιν μέχρι τῆς καθιδρύσεως ἐν Ἑλλάδι τῆς Βασιλείας μνημείων καὶ ἀρχαιοτήτων, ἐνεργεῖται διαγωνισμὸς ὑπὸ ἐπιτροπείας, καταρτιζομένης δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. ἐκ τῶν ἑξῆς:

α΄) Ἐκ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὡς προέδρου.

β΄) Τοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντιακῆς τέχνης καὶ ἀρχαιολογίας.

γ΄) Ἑνὸς τῶν καθηγητῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐπιγραφικῆς.

δ΄) Ἑνὸς καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου.

ε΄) Τοῦ καθηγητοῦ τῆς νομισματικῆς ἢ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου, καὶ

ς΄) Τοῦ τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Τὸν πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἀρχαιότατος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἄρθρον 2.

Τεσσαράκοντα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως προκήρυξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν ᾗ καθορίζεται ὁ τόπος τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφεται πᾶσα ἄλλη λεπτομέρεια ἀναγκαία.

Ἡ προκήρυξις γίνεται δι' ὡρισμένας θέσεις ἐφόρων.

Ἄρθρον 3.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὰ ἑξῆς:

α΄) Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρῴῳ τῶν ἀρρένων.

β΄) Διδακτορικὸν πτυχίον τῆς φιλοσοφικῆς ἢ θεολογικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου ἢ ἄλλου ὁμοταγοῦς Πανεπιστημίου ἢ πτυχίον τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης.

γ΄) Πιστοποιητικὸν τῶν Εἰσαγγελέων τῶν Ἐφετῶν καὶ τῶν Πρωτοδικῶν τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἡ κατοικία αὐτῶν, ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειούσῃ αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ΄) Ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν, ἂν ἔχωσι τοιαύτας, μετὰ τῶν ἀντιτύπων τῶν δημοσιευμάτων αὐτῶν.

ε΄) Ἀποδεικτικὸν εἰδικῶν σπουδῶν περὶ τὰ βυζαντιακὰ καὶ μεσαιωνικά, ἂν ἔχωσι τοιαῦτα.

Ἄρθρον 4.

Τὰ ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶνε τὰ ἑξῆς:

α΄) Ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς καὶ χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

β΄) Ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς καὶ χριστιανικῆς γλυπτικῆς καὶ γραφικῆς καὶ καθόλου τῆς μικροτεχνίας.

γ΄) Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης (γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γραφικῆς) κεφαλαιωδῶς.

δ΄) Βυζαντιακὴ ἱστορία καὶ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21.

ε΄) Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν βυζαντίνων.

ϛ΄) Παλαιογραφία καὶ ἐπιγραφικὴ βυζαντιακή.

ζ΄) Ἡ νομισματικὴ καὶ σιγιλλογραφία τῶν βυζαντίνων.

η΄) Ἡ ἰσχύουσα περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων νομοθεσία.

Ἡ δοκιμασία γίνεται ἐν συναπταῖς ἡμέραις, ἐξετάζονται δ' ἐν ἢ πλείονα μαθήματα καθ' ἑκάστην, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας.

Ἄρθρον 5.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπεία συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ᾗ, μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἑκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν καὶ ὁρίζει τὴν σειρὰν τῶν ἐξεταστέων μαθημάτων. Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις δημοσιεύονται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ.

Ἄρθρον 6.

Εἰς τὴν ἐξέτασιν ἑκάστου μαθήματος ὀφείλουσι νὰ παρευρίσκωνται τέσσαρες τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπείαν, ἐν οἷς πάντως καὶ ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὸ ἐξεταζόμενον μάθημα.

Εὐθὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐξετάσεως ἑκάστου μαθήματος ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπεία ὁρίζει δέκα ζητήματα ἐξ αὐτοῦ, ἐξ ὧν, τιθεμένων ἐν κληρωτίδι, εἷς τῶν ὑποψηφίων καλούμενος, ἐξάγει ἕν, ὅπερ πάπαντα ὑπαγορεύεται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ προέδρου πρὸς ἀνάπτυξιν, ἐπὶ φύλλου χάρτου φέροντος τὴν σφραγῖδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου.

Τὰ γραπτὰ ταῦτα δοκίμια, μετὰ τὸ πέρας τῆς δοκιμασίας, μονογραφοῦνται ὑπὸ τῶν ἐξεταστῶν καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς φακέλλου, σφραγιζομένου δι' ἱσπανικοῦ κηροῦ καὶ κατὰ τοὺς ἁρμοὺς ὡσαύτως μονογραφουμένου.

Τὸν φάκελλον τοῦτον παραλαμβάνει ἑκάστοτε πρὸς φύλαξιν ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἄρθρον 7.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια ἑκάστης ἐξετάσεως ἐξελέγχονται καὶ βαθμολογοῦνται ἐν κοινῇ συσκέψει ὑφ' ἑκάστου τῶν παρόντων μελῶν, μίαν τοὐλάχιστον ὥραν πρὸ τῆς ἑπομένης δοκιμασίας, βαθμὸς δὲ τῶν ὑποψηφίων ἐν ἑκάστῳ μαθήματι εἶναι ὁ μέσος ὅρος τῶν οὕτω διδομένων βαθμῶν.

Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ μαθήματι δοκιμασίας τῶν ὑποψηφίων, μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν καὶ βαθμολογίαν τῶν γραπτῶν δοκιμίων αὐτῆς, ἀθροίζονται οἱ βαθμοί, ὧν ἠξιώθη ἕκαστος ὑποψήφιος ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι μαθήμασι καὶ ἐξάγεται ὁ μέσος γενικὸς βαθμός.

Ἡ βαθμολογία ἐν ἑκάστῳ μαθήματι γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 8.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τοῦ 6 θεωρεῖται ἀποτυχών, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμόν.

Ἐν ᾗ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἠξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ, προτιμῶνται:

α΄) Οἱ ἔχοντες μείζονα εὐδόκιμον ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν.

β΄) Οἱ ὑποβαλόντες κρείττονας ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας ἢ ἀρχαιολογικὰ δημοσιεύματα.

γ΄) Οἱ ποιησάμενοι εἰδικὰς σπουδάς, καὶ

δ΄) Οἱ ἔχοντες ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῷ οἰκείῳ πτυχίῳ. Ἐν ἐλλείψει τοιούτων προσόντων κρίνει ὁ κλῆρος.

Ἄρθρον 9.

Ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ βαθμολογίαν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀναγραφὴν τῆς αἰτιολογίας ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφον τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμίων τῶν ὑποψηφίων.

Ὁ Ὑπουργός, ἂν ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατάξεις, ἐγκρίνει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γενομένου διαγωνισμοῦ διὰ πράξεως αὐτοῦ, δημοσιευομένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ πίνακος, ἐμφαίνοντος τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν καὶ γενικὴν βαθμολογίαν ἑκάστου αὐτῶν, ἄλλως προκηρύττει νέον διαγωνισμόν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ, οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προορισθείσας θέσεις κατὰ τὰ ἐν τῇ προκηρύξει διαλαμβανόμενα.

Ἄρθρον 12.

Εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας παρέχεται ἀμοιβὴ δραχμῶν 60.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Φεβρουαρίου 1915.

Περὶ διαγωνισμοῦ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α΄ τάξεως.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 4 ἄρθρον τοῦ νόμου 479, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε·

Ἄρθρον 1.

Πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α΄ τάξεως, ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, ἐν ἀπαρτίᾳ εὑρισκομένου, γραπτὸς διαγωνισμός.

Ἄρθρον 2.

Τεσσαράκοντα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, δημοσιεύεται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως προκήρυξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν ᾗ καθορίζεται ὁ τόπος τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφεται πᾶσα ἄλλη ἀναγκαία λεπτομέρεια.

Ἄρθρον 3.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τουλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὰ ἑξῆς:

α΄) Πτυχίον διδάκτορος ἢ τελειοδιδάκτου τῆς φιλολογίας τοῦ ἡμετέρου ἢ ἄλλου ὁμοταγοῦς Πανεπιστημίου.

β΄) Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων.

γ΄) Πιστοποιητικὸν τῶν εἰσαγγελέων τῶν Ἐφετῶν καὶ Πρωτοδικῶν τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἡ κατοικία αὐτῶν, ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειούσῃ αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ΄) Ἔκθεσιν περὶ τῶν σπουδῶν αὐτῶν, καὶ

ε΄) Ἀποδεικτικὸν εἰδικῶν ἀρχαιολογ. σπουδῶν, ἂν ἔχωσιν.

Ἄρθρον 4.

Ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α΄) Ἱστορία τῆς ἀρχαίας τέχνης, (γλυπτική, ἀρχιτεκτονική, γραφικὴ μετὰ τῆς ἀγγειολογίας).

β΄) Ἀρχαία ἐπιγραφική.

γ΄) Δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων.

δ΄) Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία

ε΄) Ἡ ἰσχύουσα ἀρχαιολογικὴ νομοθεσία.

Ἄρθρον 5.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, τὸ ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἑκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν καὶ ὁρίζει τὴν σειρὰν τῶν ἐξεταστέων μαθημάτων. Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις δημοσιεύονται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ὑπὸ τοῦ τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἄρθρον 6.

Ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων μαθημάτων γίνεται ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς ἐξετάσεως τὸ συμβούλιον ὁρίζει δέκα ζητήματα ἐκ τοῦ ἐξεταστέου μαθήματος, ἅτινα ἀναγράφονται ἐπὶ δελτίων καὶ τίθενται ἐντὸς κληρωτίδος, ἐξ ἧς εἷς ἐκ τῶν ἐξεταζομένων καλούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου, ἐξάγει ἕν, ὅπερ ὑπαγορεύεται ἀμέσως αὐτοῖς πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπὶ φύλλου χάρτου, φέροντος τὴν σφραγῖδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου, συγχρόνως δ' ὁρίζεται ὁ χρόνος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὀφείλει νὰ γίνῃ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος.

Ἄρθρον 7.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν ὑποψηφίων μονογραφοῦνται μετὰ τὸ πέρας ἑκάστης δοκιμασίας ὑπὸ τῶν συμβούλων καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς φακέλλου σφραγιζομένου δι' ἱσπανικοῦ κηροῦ καὶ κατὰ τοὺς ἁρμοὺς ὡσαύτως μονογραφουμένου, καὶ παραδιδομένου πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν γραμματέα τοῦ συμβουλίου.

Τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ συμβουλίου ἀποσφραγίζεται ὁ φάκελλος, καὶ ἐξε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λέγχονται τὰ γραπτὰ καὶ βαθμολογοῦνται ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν συμβούλων, βαθμὸς δὲ τῶν ὑποψηφίων ἐν ἑκάστῳ μαθήματι εἶναι ὁ μέσος ὅρος τῶν οὕτω διδομένων ὑπὸ τῶν συμβούλων βαθμῶν.

Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ μαθήματι δοκιμασίας τῶν ὑποψηφίων μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν καὶ βαθμολογίαν τῶν γραπτῶν δοκιμίων αὐτῆς ἀθροίζονται οἱ βαθμοί, ὧν ἠξιώθη ἕκαστος ὑποψήφιος ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι μαθήμασι καὶ ἐξάγεται ὁ μέσος γενικὸς βαθμός.

Ἡ βαθμολογία ἐν ἑκάστῳ βαθμῷ γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 8.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τοῦ 6 θεωρεῖται ἀποτυχών, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμόν.

Ἐν ᾗ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἠξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ προτιμῶνται:

1) Οἱ ἔχοντες μείζονα εὐδόκιμον ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν.

2) Οἱ ποιησάμενοι εἰδικὰς σπουδάς, καὶ

3) Οἱ ἔχοντες ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῷ οἰκείῳ πτυχίῳ ἢ τῷ διδακτορικῷ διπλώματι, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων προσόντων κρίνει ὁ κλῆρος.

Ἄρθρον 9.

Ἕκαστον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ βαθμολογίαν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀναγραφὴν τῆς αἰτιολογίας ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι᾽ ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμίων τῶν ὑποψηφίων.

Ὁ Ὑπουργός, ἂν ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατάξεις, ἐγκρίνει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γενομένου διαγωνισμοῦ διὰ πράξεως αὐτοῦ δημοσιευομένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ πίνακος, ἐμφαίνοντος τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν καὶ γενικὴν βαθμολογίαν ἑκάστου αὐτῶν, ἄλλως, προκηρύσσει νέον διαγωνισμόν.

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προορισθείσας θέσεις κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Φεβρουαρίου 1915.

Περὶ διαγωνισμοῦ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων β´ τάξεως.

Ἔχοντες ὑπ᾽ ὄψει τὸ 4ον ἄρθρον τοῦ νόμου 479 προτάσει τοῦ Ἡμετέρου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Ὁ διαγωνισμὸς πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων β´ τάξεως ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἐν ἀπαρτίᾳ εὑρισκομένου, προκηρύσσεται δ᾽ οὗτος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τριάκοντα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως.

Ἄρθρον 2.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὰ ἑξῆς:

α´) Ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ ἄλλης ἀνωτέρας σχολῆς.

β´) Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων.

γ´) Πιστοποιητικὸν τῶν Εἰσαγγελέων τῶν Ἐφετῶν καὶ Πρωτοδικῶν τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἡ κατοικία αὐτῶν ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειούσῃ αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ´) Ἔκθεσις περὶ τῶν σπουδῶν αὐτῶν καὶ βιογραφία αὐτῶν.

ε´) Δήλωσις ὅτι γνωρίζουσι νὰ ὁμιλῶσι καλῶς τὴν Γαλλικήν, ἢ Γερμανικήν, ἢ Ἀγγλικήν.

Ἄρθρον 3.

Ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α´) Ἔκθεσις ἰδεῶν.

β´) Ἑλληνικὴ ἱστορία.

γ´) Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.

δ´) Ἡ Γαλλική, Γερμανικὴ ἢ Ἀγγλικὴ γλῶσσα συμφώνως πρὸς τὴν δήλωσιν ἑκάστου ὑποψηφίου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Αἱ ξέναι γλῶσσαι ἐξετάζονται προφορικῶς, τὰ δὲ λοιπὰ μαθήματα γραπτῶς.

Ἄρθρον 4.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 2 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἑκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν, ἡ δὲ σχετικὴ ἀπόφασις αὐτοῦ δημοσιεύεται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ὑπὸ τοῦ Τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ἀποφασίζει τὸ Συμβούλιον καὶ ἂν πρέπῃ νὰ προσληφθῇ εἰδικὸς ἐξεταστὴς τῶν ξένων γλωσσῶν, ἄλλως ἐξετάζονται καὶ αὗται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 5.

Ὁ διαγωνισμὸς γίνεται ἐν συναπταῖς ἡμέραις, δύνανται δὲ νὰ ἐξετάζωνται ἐν ᾗ πλείονα μαθήματα καθ' ἑκάστην.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐξετάσεως ἑκάστου γραπτῶς ἐξεταζομένου μαθήματος ὁρίζονται δέκα ζητήματα ἐκ τούτου, ἐξ ὧν ἀναγραφομένων ἐπὶ δελτίων κληροῦται ἓν ὑπό τινος τῶν ὑποψηφίων, τοῦτο δὲ ὑπαγορεύεται ἀμέσως εἰς τοὺς ὑποψηφίους πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπὶ φύλλου χάρτου φέροντος τὴν σφραγίδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου.

Ἄρθρον 6.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια μονογραφοῦνται μετὰ τὸ πέρας ἑκάστης δοκιμασίας ὑπὸ τῶν Συμβούλων καὶ παραλαμβάνονται εἶτα τῇ φροντίδι τοῦ γραμματέως, ὑφ' ἑκάστου τούτων κατὰ σειρὰν πρὸς ἐξέτασιν καὶ βαθμολόγησιν.

Τὴν βαθμολογίαν τῶν ὑποψηφίων ἐν ἑκάστῳ μαθήματι ἀναγράφει ἕκαστος σύμβουλος ἐπὶ ἰδίου δελτίου, ὅπερ παραδίδει σὺν τῇ ἐπιστροφῇ τῶν δοκιμίων ἐντὸς κλειστοῦ φακέλλου εἰς τὸν γραμματέα.

Ἡ βαθμολογία τῶν ξένων γλωσσῶν γίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ καθηγητοῦ, ἂν ἐξήτασεν οὗτος, ἢ δι' ἐξαγωγῆς τοῦ μέσου ὅρου τῶν ὑφ' ἑκάστου τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δοθέντος βαθμοῦ, ἂν ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρον 7.

Ὑποψήφιος δηλώσας ὅτι γνωρίζει πλείονας τῆς μιᾶς τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἐδάφ. δ´ τοῦ παρόντος διατάγματος ξένων γλωσσῶν, ἐξετάζεται εἰς μίαν ἐκ τούτων κατ' ἰδίαν προτίμησιν, ἐξετάζεται δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας, ἀλλὰ ὁ συντελεστὴς τῆς βαθμολογίας ἐν ταύταις εἶναι ὁ ἥμισυς τῶν λοιπῶν μαθημάτων.

Ἄρθρον 8.

Ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ συμβουλίου, ἀποσφραγίζονται οἱ περιέχοντες τὰ δελτία τῆς βαθμολογίας τῶν ὑποψηφίων φάκελλοι, καὶ ὁρίζονται οἱ βαθμοὶ τούτων ἐν ἑκάστῳ μαθήματι καὶ ὁ γενικὸς βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν.

Βαθμὸς ἐν ἑκάστῳ μαθήματι λογίζεται ὁ μέσος ὅρος τῶν ὑφ' ἑκάστου τῶν συμβούλων δοθέντων βαθμῶν, γενικὸς δὲ βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας λογίζεται ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐν ἑκάστῳ μαθήματι βαθμῶν.

Ἡ βαθμολογία γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 9.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τῶν 6 θεωρεῖται ἀποτυχών, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμόν.

Ἐν ᾗ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἠξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ, δύναται ὁ Ὑπουργὸς νὰ προτιμήσῃ ἐκ τούτων τοὺς ἔχοντας ἀπολυτήριον ἀνωτέρας σχολῆς ἢ ἀποδείξεις ἄλλης προτέρας εὐδοκίμου ὑπηρεσίας, ἢ νὰ ἐκλέξῃ διὰ κλήρου.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῶν χάριν τοῦ διαγωνισμοῦ συντελεσθεισῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου, μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμίων τῶν ὑποψηφίων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων ὁ Ὑπουργὸς ἐγκρίνει ἢ ἀκυροῖ τὸν γενόμενον διαγωνισμὸν διὰ πράξεως αὐτοῦ δημοσιευομένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπικυρουμένου τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται μετὰ τῆς αὐτῆς πράξεως καὶ πίναξ ἐμφαίνων τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν ἢ γενικὴν βαθμολογίαν ἑκάστου αὐτῶν.

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἔγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προορισθείσας θέσεις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ Διατάγματος τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Ἀπριλίου 1915.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων ἐν ταῖς νέαις ἑλληνικαῖς χώραις ἐστάλη ἡ ἀκόλουθος ἐγκύκλιος.

Πρὸς τοὺς κ. κ. Νομάρχας καὶ Δημάρχους τῶν νέων χωρῶν.

Ἐγκαθιδρυθείσης ἤδη δυνάμει τοῦ νόμου 479 εἰδικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας διὰ τῆς συστάσεως ἀρχαιολογικῶν περιφερειῶν, τοῦ διορισμοῦ ἐφόρων ἀρχαιοτήτων καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐν ταῖς νεωστὶ ἐλευθερωθείσαις χώραις ἦτο ἀνάγκη πρὸς σκόπιμον καὶ ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐν συνοχῇ πρὸς τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐκεῖ ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων.

Τοῦτο ἐγένετο συμφώνως τῷ νόμῳ 80 διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Μαρτίου ἐ. ἔ. Β. Δ.

Τοὺς νόμους, οἵτινες οὕτω θὰ ἐφαρμόζωνται τοῦ λοιποῦ καὶ ἐν ταῖς νέαις χώραις παραθέτομεν ἐνταῦθα μετὰ βραχείας ἀναλύσεως τῶν κυριωτέρων διατάξεων αὐτῶν.

1) ***Ὁ νόμος ΒΧΜϚ΄ τοῦ 1899.*** Οὗτος ἐψηφίσθη χάριν τῆς προστασίας τῶν ἀρχαιοτήτων, διότι τὸ θέσιν νόμου ἔχον Β. Δ. τῆς 10-22 Μαΐου 1834, ὅπερ ἴσχυε μέχρι τότε περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, δὲν ἐπήρκει πλέον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου κηρύττονται ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους πᾶσαι αἱ ἀρχαιότητες, εἴτε εἶναι αὗται κινηταί, ὡς π. χ. ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, πήλινα εἰδώλια, ζωγραφίαι, ἐπιγραφαί, μωσαϊκά, ἀγγεῖα, ὅπλα, κοσμήματα, ἐργαλεῖα, δακτυλιόλιθοι καὶ νομίσματα, εἴτε εἶναι ἀκίνητοι, ὡς π. χ. ναοί, τείχη, τάφοι, ὁδοί, βάθρα, ὑδραγωγεῖα, λαξεύματα ἐπὶ βράχων, ὅσα προέρχονται ἐκ τῶν παναρχαίων μέχρι τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ἀκόμη δὲ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Εἰς τὸ κράτος ἑπομένως ἀνήκει πᾶσα φροντὶς περισυλλογῆς, φυλάξεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπουσιν αἱ ἀκόλουθοι τοῦ νόμου τούτου διατάξεις.

Πᾶς εὑρίσκων ὁπωσδήποτε κατὰ τύχην ἀρχαῖόν τι ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐντὸς πέντε ἡμερῶν δι' ἁπλοῦ ἐγγράφου εἰς τὴν πλησιεστέραν ἀρχαιολογικήν, ἀστυνομικήν, ἢ δικαστικὴν ἀρχήν. Ἂν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν κινητῶν, τότε ὀφείλει νὰ παραδώσῃ τοῦτο συγχρόνως εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, τάχιστα δὲ τότε θέλει γείνει ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ, καὶ θὰ δοθῇ εἰς τὸν εὑρόντα τὸ ἀρχαῖον, ἂν μὲν τοῦτο εὑρέθη ἐντὸς τοῦ κτήματός του, ὡς ἀμοιβὴ τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας του, ἂν δὲ ἐν ἀλλοτρίῳ κτήματι, ποσὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀρχαίου.

Ἂν τὸ ἀρχαῖον εἶναι ἐκ τῶν ἀκινήτων, τότε θέλει ἀποφασισθῇ τάχιστα, ἂν τοῦτο ἀξίζει νὰ διατηρηθῇ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἀποζημιωθῇ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κτήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκεται τοῦτο διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ χώρου τὸν ὁποῖον τοῦτο κατέχει ἐν τῷ κτήματί του.

Ἂν ὅμως παραλείψῃ ὁ εὑρὼν τὸ ἀρχαῖον νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐγκαίρως, τότε ὄχι μόνον δὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ ἀποζημίωσίν τινα, ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν ἑνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν, ἐν ᾧ τὸ εὑρεθὲν ἀρχαῖον κατάσχεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Τὴν ὁριζομένην διὰ τὸν εὑρόντα ἀμοιβὴν λαμβάνει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὁστισδήποτε ἤθελε καταγγείλῃ, ὅτι οὗτος εὗρε τὸ ἀρχαῖον καὶ παρέλειψε νὰ κάμῃ τὴν νόμιμον δήλωσιν.

Ὅστις καθ' οἱονδήποτε τρόπον προξενεῖ βλάβην εἰς ἀρχαῖον ἐκ τῶν ἄνω μνημονευομένων τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως καὶ χρηματικῆς ποινῆς ἀπὸ 100 μέχρι 10,000 δραχμῶν.

Ἀπαγορεύεται πρὸς τούτοις νὰ λατομῶσιν, ἢ νὰ κατασκευάζωσιν ἀσβεστοκαμίνους πλησίον τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀκόμη καὶ νὰ κτίζωσιν, ἢ νὰ προβαίνωσιν εἰς οἱονδήποτε ἄλλο ἔργον πρὶν ἢ λάβωσιν τὴν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἐπισκευαὶ ἀρχαίων κτιρίων, καὶ ἐκκλησιῶν μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου, καὶ κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γίνωνται.

Ἀνασκαφὰς πρὸς εὕρεσιν ἀρχαιοτήτων ἐνεργεῖ μόνον τὸ δημόσιον εἰς ἐθνικά, δημοτικά, κοινοτικὰ καὶ μοναστηριακὰ κτήματα.

Ἐὰν θέλῃ νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὴν καὶ εἰς ἰδιωτικόν τι κτῆμα, τότε πρέπει νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τοῦτο.

Εἰς ἰδιώτας δύναται νὰ παρέχηται ἄδεια πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν πρὸς εὕρεσιν ἀρχαιοτήτων εἰς τὰ κτήματά των, ἀλλ' αὗται γίνονται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐφόρου ἀρχαιοτήτων.

Ὁ ἰδιώτης λαμβάνει τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῶν εὑρισκομένων ἐν τοιαύτῃ ἀνασκαφῇ ἀρχαίων.

Ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῆς ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου ἀπαγορεύεται, ὁ δὲ παραβάτης τι-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἐξ μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν, ἑπομένως καὶ ἄν τις, ἐνῷ καλλιεργεῖ τὸ κτῆμα του, ἢ ξένον κτῆμα, εὕρῃ κατὰ τύχην ἀρχαῖον τι, ὀφείλει νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν, μέχρις οὗ ἐκδοθῇ ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου, ἢ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐφόρου.

Ἀρχαῖα δύναται νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ κράτος πᾶς τις, ἀλλ' ὀφείλει νὰ δηλώσῃ ταῦτα ἐν τῷ τελωνείῳ. Ἂν ὁ εἰσαγαγὼν ἀρχαῖα θέλει νὰ πωλήσῃ ταῦτα ἐντὸς τοῦ κράτους, ὀφείλει νὰ ἀναφέρῃ περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, προτιμᾶται δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ ἴσῃ τιμῇ τὸ δημόσιον.

Ὁ εἰσάγων εἰς τὸ κράτος ἀρχαῖα δύναται νὰ τὰ ἐξαγάγῃ ἐκ νέου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ πληρώσῃ 5 % ἐπὶ τῆς ἀξίας των.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγὴ ἀρχαίων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅστις παραβαίνει τὴν διάταξιν ταύτην τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μέχρι 5 ἐτῶν, καὶ ἀπωλείας τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Μόνον ἀρχαῖα, τὰ ὁποῖα ἤθελον κηρυχθῇ ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ὑπηρεσίας ὡς ἄχρηστα διὰ τὰ μουσεῖα τοῦ κράτους δύνανται νὰ ἐξάγωνται, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου.

2) ***Ὁ νόμος ΒΡΞΖ΄ τοῦ 1893***, τοῦ ὁποίου διατάξεις τινὲς ἐτροποποιήθησαν βραδύτερον, ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτρίωσιν οἱουδήποτε ἰδιωτικοῦ χώρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ δημόσιον θέλει νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφήν, ἢ ἄλλην ἀρχαιολογικὴν ἐργασίαν. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις γίνεται ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ δι' ἄλλους λόγους δημοσίας ἀνάγκης ἀπαλλοτριώσεις, ἀφ' οὗ μία ἐπιτροπὴ ἐκ τριῶν μελῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, γνωματεύσῃ, ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνάγκη νὰ ἀπαλλοτριωθῇ ὁ χῶρος.

3) ***Ὁ νόμος ΓΨΔ΄ τοῦ 1910*** τροποποιηθεὶς ἐν μέρει διὰ τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914 προνοεῖ περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς. Τὸ κράτος διαιρεῖται εἰς 12 ἀρχαιολογικὰς περιφερείας. Ἀνώτατος ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ εἶναι ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων. Οὗτος ἑδρεύει ἐν ὡρισμένῃ πόλει τῆς περιφερείας αὐτοῦ ἐποπτεύει τὰς ἐν ταύτῃ ἀρχαιότητας ὡς καὶ τὰ μουσεῖα καὶ τὰς συλλογάς, καὶ ἐκτελεῖ ἀνασκαφὰς καὶ περιοδείας ἐν αὐτῇ δυνάμενος νὰ συνεννοῆται ἀπ' εὐθείας πρὸς πάσας τὰς ἀρχὰς τῆς περιφερείας του. Εἰς τὸν ἔφορον ὀφείλουσι νὰ ἀναφέρωνται κατὰ προτίμησιν οἱ εὑρίσκοντες τυχαίως ἀρχαιότητας, ἢ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ κανονίσωσι οἱανδήποτε ἀρχαιολογικὴν πρᾶξιν μετὰ τοῦ δημοσίου. Ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων εἶναι οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ φύλακες ἀρχαιοτήτων διοριζόμενοι εἰς μέρη, ἔνθα ὑπάρχουσι φανεραὶ ἀρχαιότητες.

Τὴν ὅλην ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν διευθύνει ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διὰ τοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου.

4) ***Ὁ νόμος ΓΨΚΘ΄ τοῦ 1910*** τροποποιηθεὶς ἐν μέρει διὰ τοῦ νόμου 453 τοῦ 1914 ἀποβλέπει εἰς τὴν σύστασιν ἰδίου ταμείου ἀρχαιολογικοῦ χάριν τῶν δαπανῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Μόνον ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας δύναται νὰ ἐκδίδῃ ἐντολὰς πληρωμῆς εἰς βάρος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου.

5) ***Ὁ νόμος 491 τοῦ 1914*** ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ δημοσίου πώλησιν ἀρχαίων κατατεθειμένων ἐν τοῖς μουσείοις καὶ ταῖς συλλογαῖς τοῦ κράτους, ὅσα ἤθελον θεωρηθῇ ὡς ἄχρηστα εἰς ταῦτα.

6) ***Ὁ νόμος 464 τοῦ 1914*** ὁρίζει τὴν πληρωμὴν εἰσιτηρίων εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ κράτους.

7) Ὡς πρὸς τὰ νομίσματα ἰσχύει εἰσέτι τὸ θέσιν νόμου ἔχον Β. Δ. τῆς 10 - 22 Μαΐου 1834. Κατὰ τοῦτο οἱ εὑρίσκοντες ἢ οἱ κατέχοντες ὁπωσδήποτε νομίσματα δύνανται νὰ φυλάττωσι ταῦτα ἀλλὰ πρέπει νὰ δηλῶσι τοῦτο εἰς τὰς ἀρχάς. Καὶ τῶν νομισμάτων ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγὴ ἐκτὸς τοῦ Κράτους.

8) Ἐσχάτως ἐψηφίσθη περὶ τῶν χριστιανικῶν καὶ βυζαντιακῶν ἔργων τέχνης ***ὁ νόμος 401 τοῦ 1914***. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦτον καὶ οἱ ἰδιῶται δύνανται νὰ κατέχωσιν ἔργα βυζαντιακῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καὶ νὰ πωλῶσι καὶ ἀγοράζωσι ταῦτα ἐντὸς τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγὴ αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἐμπορία ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, ὧν ἔγεινεν ἤδη χρῆσις ἐν ἐκκλησίᾳ.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν κατὰ πάντα τρόπον ἐθνωφελῆ σκοπόν, εἰς ὃν ἀφορᾷ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν ὑπηρεσία, φροντίσητε, ἵνα κυκλοφορήσῃ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ διοικητικῇ περιφερείᾳ ἡ ἐγκύκλιος ἡμῶν αὕτη, καὶ γίνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον γνωσταὶ αἱ ἐν ταύτῃ διατάξεις, συντελεῖτε δὲ καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς παροχῆς πάσης νομίμου συνδρομῆς, καὶ τῆς προσωπικῆς ὑμῶν ὑποστηρίξεως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Ἐν Ἀθήναις 14 Ἀπριλίου 1915.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀρχαιοκαπηλείας καὶ τῆς λαθραίας ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων ἀπεστάλησαν αἱ ἀκόλουθοι ἐγκύκλιοι.

Πρὸς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐκ πληροφοριῶν, ἃς ἔχομεν ἔκ τε τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους ἡμῶν, καὶ παρ' ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδήσεων ἀσφαλῶν παρεχομένων εἰς ἡμᾶς ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων ἐντὸς τοῦ κράτους διαμενόντων προκύπτει, ὅτι ἡ ἀρχαιοκαπηλεία καὶ ἡ λαθραία ἀνασκαφὴ ἀρχαιοτήτων ἐκτελεῖται παρ' ἡμῖν ἐν εὐρείᾳ κλίμακι.

Πολύτιμα ἀρχαῖα κειμήλια, πολλάκις μεγίστης χρηματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας, εὑρισκόμενα ἐν λαθραίαις ἀνασκαφαῖς, ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καταλήγοντα εἰς τὰ μουσεῖα καὶ τὰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, προσγίνεται δὲ διὰ τούτου πλὴν τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικὴ ζημία μεγάλη εἰς τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Ἡ ἐκ τούτου μομφὴ οὐχὶ κατ' ἐλάχιστον βαρύνει καὶ τὴν ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς ἣν πρὸ πάντων ἀνετέθη ἡ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ ἀποβλέποντος εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἡμῶν νόμου.

Δὲν ἀγνοοῦμεν τὰς δυσκολίας πρὸς ἃς ἔχει νὰ παλαίσῃ ἡ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου ὡς ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύνανται νὰ ἀνευρεθῶσιν ὅλως τυχαίως, καὶ νὰ ἀποκρυβῶσιν αἱ ἀρχαιότητες, καὶ τῆς εὐκολίας πρὸς λαθραίαν ἐξαγωγὴν διὰ τῶν πολυπληθῶν λιμένων καὶ ἀκτῶν τῆς χώρας ἡμῶν, εἴμεθα ὅμως πεπεισμένοι, ὅτι σύντονος ἐνέργεια τῶν ἀστυνομικῶν ἡμῶν ἀρχῶν μόνων, ἢ ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τὰς ἀρχαιολογικὰς ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦται, θὰ μετριάσῃ κατὰ πολύ, ἂν μὴ τελείως παρακωλύσῃ, τὸ ἀτιμωτικὸν διὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔγκλημα τῆς ἀρχαιοκαπηλείας. Ἔχοντες ταῦτα ὑπ' ὄψει παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα συστήσητε εἰς τὰ ὑφ' ὑμᾶς ὄργανα, ὅπως ἢ μόνα καὶ αὐτοβούλως, ἢ καὶ ὁπόταν καλῶνται παρὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων, καταδιώκωσι μετὰ ζήλου πᾶσαν πρᾶξιν ἀπαγορευομένην ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου ΒΧΜϚ', γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ὅτι πλὴν τῆς ἠθικῆς ἀμοιβῆς, ἥτις πάντοτε παρέχεται εἰς τοὺς παρακωλύοντας τὴν ἀρχαιοκαπηλείαν ἀστυνομικοὺς ὑπαλλήλους, θὰ φροντίσωμεν, ὅπως χορηγῆται τοῦ λοιποῦ δυνάμει τῶν διατάξεων τοῦ αὐτοῦ νόμου ΒΧΜϚ' καὶ ὑλικὴ ἀμοιβὴ εἰς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας τὴν κατάσχεσιν ἀρχαίων παρανόμως ὑπὸ ἰδιωτῶν κατεχομένων ἢ προωρισμένων νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκτὸς τοῦ κράτους.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Πρὸς τὰς τελωνειακὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐκ πληροφοριῶν, ἃς ἔχομεν παρὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους ἡμῶν καὶ παρ' ἰδιωτῶν ἐκεῖ διαμενόντων προκύπτει, ὅτι γίνεται λαθραίως μεγάλη ἐξαγωγὴ ἀρχαίων ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν.

Ἡ ἐκ τούτου προσγινομένη εἰς τὸ κράτος ζημία εἶναι μεγίστη, διότι πλὴν τῆς πολλάκις λίαν μεγάλης ὑλικῆς ζημίας, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς σημαντικῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων λάθρα ἀρχαίων, ἅτινα κατὰ τὸν νόμον εἰνε ἰδιοκτησία τοῦ δημοσίου, καὶ ἠθικῶς βλάπτεται τὸ ἔθνος ἡμῶν.

Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι εἰνε πολὺ δύσκολος ἡ τελεία παρακώλυσις τῆς λαθραίας ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαιοτήτων διὰ τῶν πολυπληθῶν ἀκτῶν τῆς χώρας ἡμῶν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐντείνωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πᾶσαι αἱ ἁρμόδιοι ἀρχαὶ καὶ ἰδίᾳ αἱ τελωνειακαί, ἃς κυρίως εὐθύνει ἡ λαθραία ἐξαγωγή, εὐελπιστοῦμεν δ' ὅτι οὕτω δυνατὸν εἰνε καὶ νὰ παύσῃ τελείως τὸ κακόν.

Δὲν παραλείπομεν πρὸς τούτοις νὰ ὑπομνήσωμεν ὑμῖν, ὅτι ὁ νόμος ΒΧΜϚ' προβλέπει καὶ περὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς παντός, ὅστις ἤθελεν ἀνακαλύψει καὶ προλάβει λαθραίαν ἐξαγωγὴν ἀρχαίων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Μαρτίου 1915.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Ἐν τῷ ψηφισθέντι νέῳ περὶ λατομείων νόμῳ 587 περιελήφθη ἐν τῷ ἄρθρῳ 4 διάταξις καθ' ἣν θὰ δύναται δι' ἀρχαιολογικοὺς λόγους μετὰ γνωμοδότησιν ἁρμοδίας ἐπιτροπῆς νὰ ἀπαγορεύηται ἡ ἐκμετάλλευσις λατομείων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ, ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ ΑΡΧΑΙΩΝ, ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ, ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Δ΄ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
(ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Α΄ Θεσσαλονίκη:

Εἰς τὴν ***Συλλογὴν Θεσσαλονίκης*** εἰσῆλθον·

1. Λίθος ἐπιγεγραμμένος ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀποκεχρουμένος, περιέχων ἔπαινον εἰς ***Κασσιανὸν δοῦκα ἰσχυρότατον*** (0.505×0.50×0.065 — Ἀριθ. εὑρετηρ. 188).

2. Λίθος ἐπιτύμβιος ἐκ Θεσσαλονίκης φέρων τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν M. Oppio Maximo κλπ.) (0.50×0.68×0.075 — Ἀριθ. εὑρετ. 187).

3. Λίθος ἐπιγεγραμμένος κολοβὸς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀναφερόμενος εἰς ***Ἰουστινιανὸν τὸν Β΄*** (0.53×0.44×0.05 — Ἀριθ. εὑρ. 198).

4. Τεμάχιον ἀναθηματ. ἀναγλύφου ἐκ Δυτ. Μακεδονίας παριστῶντος Ἄρτεμιν ἠνεμωμένον ἔχουσαν τὸ ἱμάτιον καὶ βαίνουσαν πρὸς δεξιά, κρατοῦσαν δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν ἀριστ. ὀπίσθιον πόδα φεύγοντος ζῴου, οὗ ἐλλείπει τὸ πλεῖστον. Ὄπισθεν ἄτεχνον δένδρον. Ἀριστερὰ τῆς Ἀρτέμιδος ζῷον ἀντωπὸν ἐφθαρμένον (κύων;) (0.30×0.49×0.11 — Ἀριθ. εὑρ. 192).

5. Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰς Ποσειδῶνα ἐκ Δράμας. Παρίσταται ὁ θεὸς πατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλησίον πρώρας πλοίου, στηριζόμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τριαίνης, κρατῶν δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ δελφῖνα. Κάτωθεν ἐπιγραφή: ***Κυρίῳ Ποσειδῶνι*** κλπ. (0.41×0.26×0.04 — Ἀριθμὸς εὑρ. 209).

6. Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐκ Θεσσαλονίκης. Παρίσταται γυνὴ ἀντωπὴ ἐν προτομῇ μέχρι κάτωθεν τοῦ στήθους, ἐγκεκαλυμμένη τῷ ἱματίῳ, ὅπερ κρατεῖ πρὸ τοῦ στήθους διὰ τῆς δεξιᾶς. Ἐπὶ τοῦ ἱματίου καὶ τῆς κεφαλῆς σῴζονται ἴχνη χρώματος ἐρυθροῦ (ὕψ. 0.70 — Ἀριθ. εὑρ. 212).

7. Κεφαλὴ ἀνδρὸς ἀγενείου ἐκ μεγάλου ῥωμαϊκοῦ ἀναγλύφου προερχομένη, στηριζομένη ὄπισθεν εἰς στῆθος ἱματιοφορούσης μορφῆς, ἧς σῴζονται ἐλάχιστα λείψανα. Ἐκ Θεσσαλονίκης (ὕψ. 0.30 — Ἀριθ. εὑρ. 203).

8. Κεφαλὴ ἀνδρὸς ἀγενείου ῥωμαϊκὴ ἐκ Θεσσαλονίκης (0.28 — Ἀριθ. εὑρ. 204).

9 Ἀνάγλυφον ῥωμαϊκὸν ἱππέως βαίνοντος δεξιὰ πρὸς γυναῖκα ἱσταμένην. Κάτωθεν τοῦ ἐξέχοντος πλαισίου λείψανον κεφαλῆς ἄλλης ἀναγλύφου μορφῆς ἀποκεχρουμένον. Ἐκ Μελενίκου (0.40×0.365×0.06 — Ἀρ. εὑρ. 205).

10. Ἀνάγλυφον ῥωμαϊκὸν ἱππέως ὁρμῶντος πρὸς δεξιά, ἔνθα ἵσταται γυνὴ πρὸ δένδρου. Κάτωθεν τοῦ ἵππου κύων ἐπιτιθέμενος δεξιὰ κατ' ἐφορμῶντος κάπρου (0.39×0.49×0.095— Ἀριθ. εὑρ. 206). Ἐκ Μελενίκου.

11. Πήλινον ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης μετὰ δελφῖνος ἄτεχνον, ἐκ Σωχοῦ (0.21 — Ἀριθμὸς εὑρ. 210).

12. Χαλκοῦν κράνος ἐκ τοῦ χωρίου Ἄνω Κοπανοῦ θέσεως Ἁγ. Νικολάου (ὕψ. 0.26— Ἀρ. εὑρ. 208).

Ἐκ τάφου ἐν τῷ συγκροτήματι ὀχυρῶν Μ. Καραμπουρνοῦ εὑρεθέντος προέρχονται τὰ ἀκόλουθα ἀρχαῖα, ἄξια προσοχῆς ὡς ἀρχαιολογ. ἔνδειξις περὶ τοῦ εἰρημένου τόπου, ἴσως τῆς ἀρχαίας Αἰνείας.

13. Σκύφος μελανόγραφος, ἀττικός, ἄτεχνος, ἔχων ἑκατέρωθεν τῶν λαβῶν παραστάσεις ἥρωος μαχομένου πρὸς ταῦρον (ὕψ. 0.11 — Ἀριθμὸς εὑρ. 213).

14. Ὅμοιος ἔχων παραστάσεις ἀποβάτου ἀγῶνος πρὸς δεξιὰ (ὕψ. 0.105 — Ἀρ. εὑρ. 214).

15. Ἄλλος μικρότερος ἔχων ἑκατέρωθεν παραστάσεις γυναικὸς ἀνακεκλιμένης ἐπὶ προσκεφαλαίου καὶ ὄπισθεν αὐτῆς ὁριζοντίως κλάδους κισσοῦ (ὕψ. 0.07 — Ἀριθ. εὑρ. 215).

16. Ὅμοιος ἐφθαρμένος (ὕψ. 0.075 — Ἀριθ. εὑρ. 216).

17. Διάφορα χαλκᾶ ὀφεόσχημα ψέλια μετ' ἐξαρτημάτων σφαιροειδῶν διατρήτων ἀκέραια καὶ ἐν τεμαχίοις (ἀριθ. 217-221).

18. Εὑρήματα κινητὰ ἀνασκαφῆς Πέλλης.

Εἰς τὴν ***Συλλογὴν Θάσου*** προσετέθησαν

1. Δύο τεμάχια ἀξιολόγου ψηφίσματος τοῦ $4^{ου}$ πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος ἀστυνομικοῦ περιεχομένου.

2. Τεμάχιον ποδὸς λέοντος (ὕψ. 0.24).

3. Ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῶν χρόνων φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ***Λικιννία Λικιννίου θυγάτηρ, μητρὸς δὲ Σαιβήρας.***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

4. Ἀνάγλυφ. ἀποκεκρουμέ
βον ελλιπη τὴν κεφαλήν, ἀνα
νης (0.40×0.70).

5. Τεμάχιον σαρκοφάγου.

6. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον
μενον (0.55×0.70).

7. Διάφορα πήλινα.

Ἅπαντα ἐκ τυχαίων ευρημ

Ανασκαφαί. Τυχαῖ

Συστηματικὴ ἀνασκαφ. ἐ
Πέλλη καὶ κατὰ τὸ 1915, σι
τὸ 1914 ἀρξαμένην αυτόθι δ
Ἑταιρείας ἀνασκαφήν. Ἡ δ
σία διακοπεῖσα υπὸ τῆς ἐπιστ
νετο δαvατὸν νὰ προβῇ πολύ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἄλλοις τόποις τῆς Μακεδονίας ἐγκατάστασιν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν στρατευμάτων, ἐκτελουμένων ὀχυρωματικῶν ἔργων ὑπ᾽ αὐτῶν, εὑρέθησαν ἱκανὰ ἀρχαῖα, τὰ ὁποῖα κατόπιν συνεννοήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατατιθέμενα προσωρινῶς εἰς τὸν Λευκὸν Πύργον τῆς Θεσσαλονίκης πρόκειται νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπιβλέπουσι πάντοτε εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, οἵτινες εἶναι προσκεκολλημένοι εἴς τε τὰ στρατηγεῖα καὶ εἰς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σώματα οὕτως ὥστε ἡ εὕρεσις τῶν ἀρχαίων νὰ παρακολουθῆται ἀκριβῶς καὶ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν συναδέλφων μελέτη τῶν εὑρημάτων τῆς συμμαχικῆς ἐκστρατείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Ζ´ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Τὸ κύριον ἔργον καὶ μέλημα τῆς ἐφετεινῆς μου ἀρχαιολογ. ἐν Ἀργολιδοκορινθίᾳ ἐφορείας ὑπῆρξεν ἡ τακτοποίησις καὶ ταξινόμησις τοῦ ***Μουσείου Ναυπλίου,*** ὅπερ ἱδρυμένον ἐν λαμπροτάτῳ κτιρίῳ εἶχεν ἀφεθῆ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν ἕνεκα τῆς ἐπὶ ἔτη ἐλλείψεως ἐν αὐτῷ οἱασδήποτε ἀρχαιολογ. ἐποπτείας ἢ διευθύνσεως.

Καὶ εἶχε μὲν ἀναλάβει ὁ ἐμὸς προκάτοχος τὴν ταξινόμησιν τούτου, ἔθηκε δὲ καλλίστην ἀπαρχὴν τοιαύτης, ἀλλὰ δυστυχῶς εὐθὺς μετ᾽ ὀλίγον κληθεὶς εἰς τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν 7ην περιφέρειαν, τοποθετηθεὶς ἔκτοτε ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Εὗρον λοιπὸν τὸ Μουσεῖον τοῦτο ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ, ἑκατοντάδες δὲ πετρῶν, ζεμπυλίων καὶ κιβωτίων κατέκλυζον τὸ πλεῖστον τοῦ ἐν αὐτῷ χώρου. Εὑρετήρια δὲν ὑπῆρχον οὐδεμιᾶς συλλογῆς, πλὴν μόνου τοῦ ὑπὸ τοῦ προκατόχου μου συνταχθέντος, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος εἶχε καταγράψει μόνον ***ἑκατὸν τριάκοντα*** περίπου ἀντικείμενα ἐκ τῆς Συλλογῆς Γλυμενοπούλου.

Ἐπελήφθην λοιπὸν ἀμέσως τῆς καταγραφῆς πάντων τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ ἀποκειμένων ἀρχαίων, πλὴν μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν, διότι οὐδαμοῦ εὕρισκον στοιχεῖα βοηθητικὰ πρὸς διαφώτισιν ἰδίως τῆς προελεύσεως πλείστων τοῦ Μουσείου ἀντικειμένων. Παρ᾽ ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθησα τὴν καταγραφὴν αὐτῶν, συγχρόνως καθαρίζων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ συγκολλῶν, εἶτα καταμετρῶν, περιγράφων καὶ τέλος ἀπεικονίζων ταῦτα μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐν ταῖς οἰκείαις στήλαις τῶν Εὑρετηρίων. Κατέγραψα τοιουτοτρόπως καὶ ἀπεικόνισα περὶ τὰ ***χίλια διακόσια*** ἀντικείμενα, δὲν ὑπολείπονται δὲ ἤδη ἢ ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Τίρυνθος, ἅτινα ἐπανερχόμενος ἐνταῦθα τὸ ἔαρ ταχέως θὰ καταγράψω.

Συγχρόνως μετεκόμισα ἐκ Τίρυνθος πληθὺν ζεμπυλίων καὶ ἄλλων κιβωτίων, ἅτινα ἦσαν πλήρει ἐξ ὀστράκων καὶ θραυμάτων ἀγγείων μυκηναϊκῶν καὶ προμυκηναϊκῶν ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνασκαφῶν τῆς Γερμαν. Σχολῆς. Ταῦτα πάντα, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γερμαν. Σχολῆς κ. Κάρο, ἐτακτοποίησα καὶ ἐνέκλεισα ***κατ᾽ εἴδη*** ἐντὸς κιβωτίων, καταγράψας καὶ ἐν ***Καταλόγῳ,*** ὥστε νὰ χρησιμεύωσι πρὸς ἰδίαν τῶν ἀρχαιολογούντων μελέτην καὶ πρὸς ἀνταλλαγὴν πρὸς ξένα Μουσεῖα.

Κατεσκεύασα ῥυμοὺς (ῥάφια), ἐφ᾽ ὧν ἐτοποθέτησα πάντα τὰ μεγάλα ἀγγεῖα καὶ μικρά τινα γλυπτά, εἶτα κατεσκεύασα καὶ ἐπιγραφὰς ἐπὶ πασῶν τῶν ἀρχαιοθηκῶν, ἃς ηὐπρέπισα καταλλήλως καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθέτησα ἀρχαῖα πλεῖστα.

Τέλος ἐπειδὴ τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου ἄνδηρον εἶχε πάθη καθίζησιν, ἐσχηματίζετο δ᾽ ἀληθὴς λίμνη πρὸ αὐτῆς, κωλύουσα τὴν πρόσοδον τῶν ἐπισκεπτῶν, ἐπεσκεύασα τελείως τὸ ἐπ᾽ αὐτοῦ πλακόστρωτον, οὕτω δὲ ἐξέλιπε καὶ ἡ ἀσχημία αὕτη.

Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΙΡΥΝΘΟΣ

Τὴν 7ην Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπεκαλύφθη ὅλως τυχαίως ὑπὸ ἐργατῶν τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ Τίρυνθος καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν προπόδων τῆς Ἀκροπόλεως μέγας θησαυρὸς μυκηναϊκός, ὅστις μετακομισθεὶς εἰς Ἀθήνας, παρεδόθη ὑπ᾽ ἐμοῦ ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ πρωτοκόλλου εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείου, ἐν ᾧ νῦν ἔστιν εἰς κοινὴν θέαν ἐκτεθειμένος ἐν τῇ δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι πρώτῃ μεγάλῃ αἰθούσῃ.

Ὁ θησαυρὸς οὗτος ἀποτελούμενος ἐκ μεγάλων χαλκῶν λεβήτων, τρίποδος, ξιφῶν κλπ. καὶ ἐκ χρυσῶν κοσμημάτων, δακτυλίων, σπειροειδῶν ἐκ χρυσοῦ σύρματος στεφανῶν κλπ. ὧν κατωτέρω παρέχω λεπτομερῆ καταγραφήν, εὑρέθη, ὡς εἶπον ἀνωτέρω πλησίον τῆς Τιρυνθίας ἀκροπόλεως ἀκριβῶς δὲ πρὸς τὸ ΝΑ. αὐτῆς ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως δύο ἀτραπῶν, ὧν ἡ μία βαίνει ἀνατολικῶς πρὸς τὸ χωρίον Κοφίνι, ἡ δ᾽ ἑτέρα νοτιανατολικῶς πρὸς τὸν Προφήτην

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἠλίαν, τὸ χωρίον Ἄριες καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς. Ἐν τῇ διασταυρώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἀγρὸς ἀνήκων εἰς τὴν Γεωργικὴν καὶ Δενδροκομικὴν Σχολὴν Τίρυνθος, ἧς ὁ Διευθυντὴς κ. Συμεὼν Γούδας διέταξε κατὰ τὰς ἀρχὰς παρελθόντος Δεκεμβρίου ἐργάτας τινὰς ὅπως ἐκβαθύνωσι τὴν τάφρον, ἥτις περιέθεε χάριν ἀσφαλείας κατὰ τῶν ζώων τὸν εἰρημένον ἀγρόν. Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν ἐκβάθυνσιν ταύτης, εἷς τῶν ἐργατῶν, Ντόκος καλούμενος προσέκρουσε διὰ τῆς ἀξίνης ἐπὶ σκληροῦ τινος ἀντικειμένου, ὅπερ, ὡς κατόπιν ἀπεδείχθη, ἦτο εἷς τῶν ποδῶν τοῦ λέβητος. Εὐθὺς εἰδοποιηθεὶς ὁ Διευθυντὴς ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου, ὅπου μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐξηκολούθησεν ἡ σκαφή, ὅτε ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος χαλκοῦς λέβης, εἶτα δὲ χρυσοῦν τι κωνοειδὲς ἀντικείμενον

Ἐπὶ τῇ θέᾳ τούτων ὁ κ. Γούδας ἔκρινε πρέπον, ἵνα προλάβῃ πᾶσαν ἐνδεχομένην ζημίαν, ὅπως καλύψῃ τὸν ἀνασκαφέντα χῶρον διὰ λιθίνης πλακὸς καὶ πολλῶν χωμάτων, ἀνήγγειλε δ' ἀμέσως τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν Νομάρχην, καὶ τὰς λοιπὰς ἁρμοδίους ἀρχάς. Οὕτω κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἐξήχθησαν καὶ μετεκομίσθησαν παρουσίᾳ πασῶν τῶν ἀρχῶν Ναυπλίου καὶ τοῦ ἐφόρου Θεσσαλίας Ἀπ. Ἀραβαντινοπούλου πάντα τὰ εὑρήματα ἐκτὸς μεγίστου λέβητος, τὸν ὁποῖον, ἵνα μὴ θραυσθῇ, εἶχον περισφίγξει μὲ τὰς ζώνας τῶν ἐργατῶν, εἰς τὸ Νομαρχιακὸν Κατάστημα τῆς Ἀργολικῆς πρωτευούσης, ὅπου κατεγράφησαν ἐν πρωτοκόλλῳ φέροντι τὰς ὑπογραφὰς τῶν κ. κ. Θ. Λέκα, Νομάρχου Ἀργολιδοκορινθίας, Σ. Σωτηριάδου, Εἰσαγγελέως Ἐφετῶν, Στ. Παρασκευᾶ, Γυμνασιάρχου καὶ Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας. Κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν καὶ καταγραφὴν παρίστατο καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς καθηγ. κ. Κάρο. Ἰδοὺ ἡ λεπτομερὴς ἀναγραφὴ καὶ περιγραφὴ τοῦ σπανίου τούτου καὶ σπουδαιοτάτου μυκηναϊκοῦ θησαυροῦ.

Τοῦ θησαυροῦ τούτου, κατάκεινται [1] εἰσέτι ἐν τῷ Μουσείῳ Ναυπλίου τὰ ἑξῆς:

1) ***Χαλκοῦς λέβης*** μέγας.

2) ***Τρίπους χαλκοῦς*** ἀκέραιος μετὰ διαγωνίων στηριγμάτων φέρων χαλκᾶ ἐξαρτήματα ἐν σχήματι θυσσάνων, πτηνῶν κλπ.

3) ***Πλίνθος χαλκῆ.***

4) ***Ξίφη χαλκᾶ,*** ὧν τὸ ἓν τεθραυσμένον.

5) ***Δύο χαλκᾶ ἐλάσματα*** ἐν σχήματι ὀβελῶν.

6) ***Τρεῖς πόδες λέβητος*** ἐν σχήματι κερατοειδεῖ.

7) ***Τέσσαρα ἀγγεῖα χαλκᾶ*** ἐν σχήματι φιάλης ἢ λεκανοειδῆ ἀκέραια, εὑρεθέντα ἐντὸς τοῦ λέβητος.

8) ***Χαλκοῦν ἀγγεῖον*** μέγα ἐν σχήμασι πυραύνου μετὰ τριῶν ποδῶν.

9) ***Ἅρπη σιδηρᾶ*** τεθραυσμένη.

10) ***Ἅρπη χαλκῆ*** τεθραυσμένη.

11) ***Θραύματα χαλκοῦ ξίφους.***

12) ***Θραῦσμα χαλκοῦ ἀγγείου.***

13) ***Θραύσματα πηλίνων ἀγγείων.***

14) ***Σάκκος χώματος*** περιέχοντος πιθανὸν ψήγματα χρυσοῦ ἢ καὶ μικρὰ θραύσματα ἐκ τῶν χαλκίνων σκευῶν. Ἐντὸς δ' ἑνὸς χαλκοῦ ἀγγείου ἐν σχήματι ποτηρίου, φέροντος ἐπὶ τῆς λαβῆς πτηνὸν εὑρέθησαν πάντα ὁμοῦ συσσωρευμένα, οἱονεὶ πρὸς φύλαξιν, τὰ κάτωθι χρυσᾶ καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀντικείμενα, ἅτινα, ὡς εἴπομεν, εὑρηνται ἤδη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Ἀρχ. Μουσείῳ.

1) ***Μέγας χρυσοῦς δακτύλιος*** (Εἰκ. 1 παρένθ. πίν. 1), οὗ ὁ μὲν κυρίως κυκλικὸς δακτύλιος εἶνε τριπλοῦς ἐκ χρυσοῦ (δμ. 0,029 καὶ 0,016) φέρων ραβδωτὸν ἐγκάρσιον κόσμημα ἐπὶ τῶν δύο ἑκατέρωθεν, ἐπὶ δὲ τοῦ κεντρικοῦ φύλλα ἀλλεπαλλήλως συμπεπλεγμένα, ἡ δ' ἄνωθεν κυρτὴ ἐλλειψοειδὴς σφενδόνη (μῆκος 0,056, πλ. 0.33) ὁλόχρυσος, εἶνε ἡ μεγίστη τῶν μέχρι σήμερον εὑρεθεισῶν μυκηναϊκῶν ὁμοίων, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐγχάρακτον παράστασιν ἱερατικοῦ τύπου ἔχουσαν ὧδε:

Γυνὴ ἐνδεδυμένη ποδήρη χειριδωτὸν χιτῶνα, διάστικτον ὑπὸ λευκῶν κοκκίδων μετὰ παρυφῆς περὶ τοὺς πόδας καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμπροσθεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν ποδῶν σχηματίζονται καταχορύφως κάθετοι πτυχαὶ ὡσεὶ παρυφαί, φέρουσα δ' ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς στεφάνην στρογγύλην μετὰ καθέτων ραβδώσεων, περὶ τὸν τράχηλον ὅρμον ἐκ σφαιρικῶν ψηφίδων, περὶ ἀμφοτέρους τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν ψέλια, ἀπὸ δὲ τῶν ὤτων ἐνώτια, κάθηται εὐθυτενῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ κλισμοῦ, στηριζομένη διὰ τῶν νώτων ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου αὐτοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου πίπτει ἁδρὰ εἰς στενοὺς πλοκάμους ἡ κόμη αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν ἀνέχει αὕτη κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τἄνω καὶ ἔμπροσθεν, κρατοῦσα δι' αὐτῆς ἀπὸ τῆς βάσεως χοανοειδὲς ρυτόν, ὅπερ διακοσμεῖται δι' ἀναγλύπτων ταινιῶν περὶ τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν, τὴν δ' ἀριστερὰν ἔχει καθειμένην καὶ στηρίζει πιθανῶς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ. Κάτωθεν τέλος τῶν ποδῶν ὑπάρχει θρῆνυς ἢ κυλινδροειδὴς σκίμπους, ἐφ' οὗ ἐρείδει ἀμφοτέρους τοὺς πόδας καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἐξέχουσι δακτυλιοειδῆ τινα ἐξαρτήματα, ἅτινα εἶνε πιθανῶς κοσμήματα. Καὶ ὄπισθεν μὲν τῆς θεᾶς ταύτης, διότι μόνον θεότης τις δύναται νὰ εἶνε ἡ γυνὴ αὕτη, αἰω-

[1] Σημ. ἐκδ. Μετεφέρθησαν ἤδη καὶ ταῦτα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον εἰς Ἀθήνας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ρεῖται ἐν τῷ κενῷ, ἀλλὰ πλησίον τοῦ ἐρεισινώτου, πτηνόν τι ἁρπακτικὸν καὶ μέγα, πιθανὸν ἀετός, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ἀγκυλωτοῦ ῥάμφους καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ σώματος διαμορφώσεως, ἔμπροσθεν δ' αὐτῆς προσέρχονται, ὡς ἐν πομπῇ κατ' ἀναπαραγωγήν, ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, τέσσαρες θηριόμορφοι δαίμονες, ἔχοντες πάντες ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ δρῶντες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Πάντες δῆλον ὅτι οἱ ζωόμορφοι οὗτοι δαίμονες βαδίζουσιν ὄρθιοι ἐπὶ τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν καὶ προσβλέποντες εὐθὺ πρὸς τὴν πρὸ αὐτῶν καθημένην θεὰν τὸν μὲν δεξιὸν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ἀνέχουσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς καθ' οἷον ἀκριβῶς σχῆμα οἱ σεβίζοντες τῶν ἑλλην. ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων, διὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ τεταμένου κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὸ σῶμα καὶ μὲ προτεταμένον τὸν πῆχυν, κρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ πέλματος αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ὀνύχων συνεσφιγμένην, τὴν βάσιν ἀγγείων σφαιροειδῶν τὴν. γαστέρα καὶ ἐχόντων λαιμὸν λεπτόν, ἀπολήγοντα ἄνω εἰς ῥαμφοειδῆ προχοὴν μετὰ σιγμοειδοῦς ὄπισθεν λαβῆς.

Οἱ θηριόμορφοι οὗτοι δαίμονες ἔχουσι κεφαλὰς καὶ σώματα λεόντων, ὡς δηλοῦσι τὸ διηνεφγμένον μέγα αὐτῶν ῥύγχος ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαφαίνονται δύο μεγάλοι καὶ ὀξεῖς ὀδόντες, αἱ λίαν μυώδεις γνάθοι, οἱ στρογγύλοι ζωηροὶ καὶ ἔντονοι ὀφθαλμοί, εἶτα δὲ τὰ ἰσχυρὰ μυώδη ἄκρα. Ἐπὶ δὲ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν παρατηροῦμεν ἐκτὸς τῶν δύο τεταμένων κατ' ὀρθὴν σχεδὸν πρὸς ἄλληλα γωνίαν ὤτων καὶ μικρὸν ἑλικοειδὲς κεράτιον, ἐκφυόμενον ἀκριβῶς ἐκ τοῦ μέσου τοῦ μετώπου.

Ἀλλ' ἔτι περιεργοτέρα καί πως ἀσαφὴς εἶνε ἡ ἐπὶ τῶν νώτων καὶ μέχρι τῶν ποδῶν διήκουσα δορά, ἥτις φαίνεται ὡσεὶ μὴ συνεχομένη, ἀλλ' ἐπικειμένη ὡς κάλυμμα ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν μέρους τοῦ σώματός των. Ἡ δορὰ αὕτη σχηματίζει μεγάλην ἐσοχὴν περὶ τὴν ὀσφύν, πρὸς τὰ κάτω δὲ ἀπολήγει ὡσεὶ εἰς πτέρυγας, καὶ φέρει ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς διακόσμησιν ἐκ γραμμῶν διασταυρουμένων, αἵτινες σχηματίζουσι ῥομβοειδῆ σχήματα, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως, καταχορύφως, σειρὰν ἐξοχῶν ἐν σχήματι κόμβων ἢ ἥλων.

Ἔμπροσθεν δὲ τῆς καθημένης γυναικὸς εἶνε ἀνιδρυμένος κιονίσκος, ἐφ' οὗ καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ πρώτου λεοντομόρφου δαίμονος ἐρείδεται ἀγγεῖον μέγα κρατηροειδὲς ἄνευ λαβῶν, πρὸ δ' ἑκάστου τῶν ἀκολούθων δαιμόνων δένδρα μὲ κλαδίσκους ἑκατέρωθεν ἢ θάμνοι ἀκανθώδεις, διότι ἡ κορυφὴ αὐτῶν μόλις ψαύει τὸν ἐμπρόσθιον ἀριστερὸν πόδα, δι' οὗ κρατοῦσι τὴν προχοΐδα· τὸν κίονα καὶ τὰ δένδρα ἢ τοὺς θάμνους, τούτους ἐν τούτοις δέον νὰ φαντασθῶμεν οὐχὶ ὡς φαίνεται ἐν εὐθυγραμμίᾳ καὶ κατ' ἀναπαραγωγὴν ἐν τῇ εἰκόνι, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς σχηματίζοντας περίφραγμα τοῦ ἱεροῦ χώρου, ἐν ᾧ ἀνίδρυται ἡ θεά, ἥτις λίαν πιθανὸν νὰ εἶνε εἴδωλον καὶ οὐχὶ ζῶσα καὶ ἔμψυχος. Οὕτω ὁ κιονίσκος, ἀνίδρυτο πρὸ αὐτῆς ὡς βωμός τις ἢ ἐσχάρα παρ' αὐτὸν δ' ἐν ἡμικυκλίῳ τὰ λοιπὰ δένδρα, ἀλλ' ὁ μυκηναῖος σφραφιδογλύφος ἐξ ἀπειρίας περὶ τὴν προοπτικὴν ἀναπαράστασιν, ὡς ἀπαντᾷ ἐν πλείστοις ὁμοίοις συγχρόνοις μνημείοις, ἀπεικόνισε ταῦτα κατ' εὐθυγραμίαν.

Τέλος ἄνωθεν καὶ κάτωθεν συμπληροῦσι τὸ κενὸν τῆς σφενδόνης, ἄνωθεν μὲν ὁ ὁρίζων μετὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐρανίων πιθανῶς σωμάτων, διότι ἐν μὲν τῷ μέσῳ παρίσταται κύκλος φέρων χιαστὶ διασταυρουμένας γραμμὰς (ὁ ἥλιος;), ἑκατέρωθεν δὲ κλάδοι μετὰ φύλλων, δηλοῦντες ἴσως φοίνικας ἐν τῷ ὁρίζοντι, μεταξὺ δ' αὐτῶν πρὸς τὰ δεξιὰ μηνίσκος ἀναπαριστῶν πιθανῶς τὴν σελήνην, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ κύκλος δηλοῖ τὸν ἥλιον, ὁλόκληρος δ' ὁ περὶ ταῦτα τὰ σημεῖα χῶρος εἶνε πλήρης ἐκ λευκῶν κοκκίδων, νεφῶν δηλ. ἢ ἀστέρων κατὰ τὴν εὐλογωτέραν εἰκασίαν, κάτωθεν δὲ ἀπεικονίζεται ὁ γνωστότατος καθ' Ὅμηρον «θριγκὸς κυάνοιο», ἡ συνήθης δηλ. μυκηναϊκὴ ζωοφόρος, ἡ ἀπαντῶσα ἐν Μυκήναις, Τίρυνθι καὶ ἀλλαχοῦ· ταύτης τμῆμα εὑρηται καὶ ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου, ὄπισθεν τοῦ κλισμοῦ ἢ θρόνου τῆς θεᾶς, ἴσως πρὸς ἁπλῆν συμπλήρωσιν τοῦ κενοῦ ἐκεῖ κάτωθεν τοῦ πτηνοῦ χώρου. Ἡ ζωοφόρος αὕτη περιορίζεται ἐντὸς τῶν δύο ἑκατέρωθεν (ἄνωθεν καὶ κάτωθεν) γλυφῶν ἐξ ἀστραγάλου ἢ ὅρμου.

Τοιαύτη περίπου ἡ παράστασις τοῦ θαυμαστοῦ τούτου δακτυλίου, οὗ ἡ διατήρησις εἶνε ὄντως ἔξοχος. Ὅτι δὲ ὁ χαρακτὴρ τῆς παραστάσεως εἶνε θρησκευτικὸς ἢ ἱερατικὸς οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῆς μέγα ὑπάρχει σκότος, ὡς καὶ περὶ πασῶν τῶν ὁμοίων ἐπὶ παναρχαίων σφραγιδολίθων, σημειοῦμεν μόνον ὅτι παρόμοιοι λεοντόμορφοι δαίμονες ἀνευρέθησαν ἤδη καὶ ἐπὶ ἄλλων τοιούτων, οἷος ὁ ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ Βαφιοῦ ὑπ' ἀριθ. 1776 ἐξ ἀχάτου τῆς ἐν τῷ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείῳ μυκηναϊκῆς συλλογῆς (πρβ. Guide illustr. du Musée National par V. Staïs. Vol. II σελ. 167).

2) ***Χρυσοῦς δακτύλιος*** μετὰ χρυσῆς ἐπίσης σφενδόνης μήκ. 0,034 πλ. 0,02 (εἰκ. 2 παρένθ. πίν. 1) κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν μικροτέρας τῆς προηγουμένης καὶ ἐφ' ἧς ὑπάρχει παράστασις σπουδαιοτάτη, ἀλλὰ λίαν περίπλοκος καὶ ἀσαφής, ἔχουσα ὧδε:

Πρὸς τἀριστερὰ τῷ θεωμένῳ παρίσταται μεγάλη πύλη, πρὸς τἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν τῆς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὁποίας ἐξέχουσιν ἀντικείμενα διαφόρων σχημάτων, ὧν ἓν ὁμοιάζει πρὸς διπλοῦν πέλεκυν. Ἐκ τῆς πύλης ταύτης ἐξέρχονται δύο μορφαί, ἀνὴρ καὶ γυνή, μὲ σχῆμα ἱκανῶς εὐδιάκριτον, Καὶ ἡ μὲν γυνή, ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἀνδρὸς βαδίζουσα, φέρει ἀπὸ τῆς ὀσφύος τὴν συνήθη μυκηναίαν αἰσθῆτα, ἐφ' ἧς διακρίνονται πτυχαὶ καὶ στολίδες λοξαὶ καὶ κάθετοι μετὰ κοσμημάτων περίπου ὡς τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1760 δακτυλιολίθου τοῦ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείου, ὅστις ἐπίσης ἀνευρέθη ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ Βαφειοῦ, περὶ δὲ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος, φορεῖ στενὸν περικόρμιον ἢ ἔχει τοῦτο ἐν μέρει γυμνόν, ὡς τοὐλάχιστον φαίνεται ἐν τοῖς πλείστοις μυκηναϊκοῖς καὶ κρητικοῖς μνημείοις. Ἡ γυνὴ αὕτη, κατά τι μεγαλητέρα τοῦ ἀνδρός, ἔχει τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην καὶ τὰς χεῖρας κεχαμμένας καὶ τεταμένας πρὸς αὐτὸν οἱονεὶ ζωηρῶς ὁμιλοῦσα καὶ συζητοῦσα μετ' αὐτοῦ, οὗτος δὲ ἵσταται εὐθυτενῶς, φέρει μόνον τὸ γνωστὸν περὶ τὴν ὀσφὺν περίζωμα, ἐστραμμένην δ' ἔχων ἐπίσης τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν εἰρημένην γυναῖκα διαλέγεται ἢ διατάσσει μᾶλλον μετά τινος ἐπιβολῆς, καθ' ὅσον ἔχει τὴν μὲν δεξιὰν κεχαμμένην καὶ τεταμένην πρὸς αὐτήν, τὴν δ' ἀριστερὰν καθειμένην παρὰ τὸν μηρόν. Παρὰ τὴν δεξιὰν πλευράν, ἐπὶ τῆς λαγῶνος καὶ κάτω διακρίνεται ἑλικοειδές τι σχῆμα, οἷον ταινία, ἀσπὶς ἤ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ λίαν ἀσαφῶς. Ἔμπροσθεν τοῦ ζεύγους τούτου παρίσταται ἕτερον σχεδόν τι ὅμοιον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὁ μὲν ἀνήρ, πανύψηλος τὸ σχῆμα καὶ ἐνδεδυμένος ὡς ὁ προηγούμενος, ποιεῖται μὲν τὴν αὐτὴν χειρονομίαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς δ' ὅμως χειρός, ἐνῷ διὰ τῆς δεξιᾶς καθειμένης κρατεῖ πιθανῶς τόξον ἢ ἀκόντιον, ἡ δὲ γυνή, ἀντιθέτως βαδίζουσα καὶ πρὸς αὐτὸν τελείως ἐστραμμένη, φέρουσα δ' ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν περιβολήν, οἵαν καὶ ἡ ἄνωθι προειρημένη, ποιεῖται ζωηροτάτην χειρονομίαν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἃς ἔχει ἰσχυρῶς κεχαμμένας καὶ τεταμένας τὴν μὲν πρὸς τὸν ἄνδρα, τὴν δὲ πρὸς τὰ ὄπισθεν, οἱονεὶ ἐν στιγμῇ μεγάλης τινος συγχύσεως, ὀργῆς ἢ διαμαρτυρίας. Βεβαίως μεταξὺ τῶν ζευγῶν τούτων συμβαίνει τι σφόδρα σπουδαῖον καὶ πιθανῶς δραματικόν. Ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος τῆς δευτέρας ταύτης γυναικὸς καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, ὑπάρχει ὀπὴ τυχαίως ἐπὶ τῆς σφενδόνης τοῦ δακτυλίου ἕνεκα ἀγνώστου αἰτίας διανοιχθεῖσα. Καὶ ταῦτα μὲν παρίστανται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τμήματος τοῦ σφραγιδολίθου, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως, τοῦ δεξιοῦ παρίσταται, εὐθὺς παρὰ τὴν χειρονομοῦσαν γυναῖκα τοῦ δευτέρου ζεύγους πλοῖον λίαν ἐπίμηκες καὶ ἐν σχήματι τόξου, καθ' οἷον τρόπον παρίστανται τὰ πλεῖστα διασωθέντα προϊστορικὰ τοιαῦτα, ὡς καὶ τὰ αἰγυπτιακά. Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον εἶνε ἐξειργασμένον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, οὕτω δ' εὐκρινέστατα διακρίνει τις πάσας τὰς σανίδας, αἵτινες, δίκην ἐπηγκενίδων, παραλλήλως καὶ ἐγκαρσίως καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν τοῦ πλοίου, συνδέουσι τοῦτο στερρῶς καὶ ἀδιαρρήκτως. Καὶ τὰ μὲν δύο ἄκρα αὐτοῦ, ἡ πρῷρα καὶ ἡ πρύμνη, ἀπολήγουσιν εἰς ὀξέα, ὀβελοειδῆ σχήματα, κάτωθεν δ' αὐτοῦ ἐξέχουσι λοξῶς τέσσαρες ῥαβδοειδεῖς γραμμαί, αἵτινες βεβαίως δηλοῦσι τὰς κώπας. Μεταξὺ δ' αὐτῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ μᾶλλον, ἐξέχει ἐπίσης μέγα τι ἀντικείμενον ἐπίμηκες ἔχον κεχαμμένον τὸ κάτω ἄκρον, ἐνῷ ἄνωθεν ἀπολήγει εἰς ῥιπιδοειδές τι σχῆμα, ὡσεὶ θύσσανον. Προφανῶς πρόκειται περὶ μεγάλου ἰχθύος. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιά, κάτωθεν τῆς τρόπιδος, ὑπάρχει ἕτερόν τι, μικρὸν τοῦτο, ἀντικείμενον ἀγνώστου σημασίας. Σπουδαιότατα δ' ὅμως εἰσὶ τὰ ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ὑπὲρ αὐτὸ παριστάμενα.

Καὶ ἐν πρώτοις πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον, ὅπερ πιθανὸν νὰ εἶνε ἡ πρύμνη, ἐντὸς τετραγώνου θαλαμίσκου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐξέδραν (cabine) ἢ τὸ θωράκειον (gaillard) τῶν τριήρων καὶ μεταγενεστέρων πλοίων, παρίστανται δύο μορφαί, πιθανὸν πάλιν ἀνὴρ καὶ γυνή, ἀντιμέτωποι καὶ συνδιαλεγόμενοι. Ὑπὲρ τοῦτο δ' ὑψοῦται ὁ ἱστὸς τοῦ πλοίου, στηριζόμενος ἑκατέρωθεν διὰ σχοινίων καὶ φέρων· ἄνωθεν ἐπὶ τῆς ἄκρας σφαιρικὸν ἐπίκρανον καὶ τὰ συνήθη ἐμβλήματα, ἅτινα ἐνταῦθα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρία ἢ καὶ πλείονα ἴσως κοκκιδοειδῆ ἀντικείμενα, ἐκτεινόμενα ἀκτινοειδῶς ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἱστοῦ. Πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ τοῦ οἰκίσκου ἢ θαλάμου τούτου παρίστανται δύο μορφαὶ ἀνδρικαὶ ὄρθιαι καὶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸν οἰκίσκον. Ἡ ἑτέρα τούτων, ἡ ἐπὶ τῆς πρώρας τοῦ πλοίου, εἶνε πολὺ μεγαλητέρα τῆς δευτέρας, ἀλλὰ λίαν ἐφθαρμένη, διότι μόλις διακρίνεται τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ ὁ δεξιὸς πούς. Αὕτη ἔχει τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω προτεταμένας, ὡσεὶ ὠθοῦσα τὴν κώπην, ἧς δ' ὅμως δὲν σώζεται οὐδὲν ἴχνος. Ἡ ἑτέρα τῶν μορφῶν ἔχει τὸ σῶμα ἐπίσης ἐσκυμμένον λίαν τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁμοίως δὲ ὡς ὁ προηγούμενος μὲ τὰς χεῖραξ θὰ ἐκράτει κώπην, ἣν θὰ ὤθει μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ὡς ἐμφαίνει ἡ κίνησις τοῦ σώματός του. Ἄνωθεν δὲ τῆς μορφῆς ταύτης καὶ δεξιόθεν τῆς πρώτης κρέμανται ἀπό τινος ῥυμοῦ πέντε ἀντικείμενα κυλινδροειδῆ, πιθανώτατα ἀγγεῖα (καὶ εἰδώλια) πρὸς χρῆσιν τοῦ πλοίου καὶ ἰδίως λυχνίαι κρεμασταί, ὧν ὁμοίας ἴδε **R. Forrer,** Urgeschichte des Europäers, σελ. 341.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν πολλαχοῦ εὕρηνται ὅμοια μικρὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 3.

ἀντικείμενα οἱονεὶ ἐξηρτημένα ἐκ τοῦ τοίχου. Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ εἰσὶ σφαιρικά, ἔνια δὲ τούτων σχηματίζουσιν εἶδός τι ὅρμου, τοσοῦτον ὁμοιόμορφα εἶνε καὶ στερῶς συνδεδεμένα. Ἀλλὰ περιεργότατα εἰσὶ τὰ πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου καὶ ἄνωθεν τοῦ θαλαμίσκου κρεμάμενα ἐπιμήκη καὶ στρογγύλα ἀντικείμενα, ὧν τὰ δύο πρῶτα ἔχουσιν ἀκριβῶς τὸ σχῆμα χρωστήρων (βούρτσας), οἵους χειρίζονται πρὸς χρωματισμὸν τῶν πλοίων.

3) ***Τρία συρματόπλεκτα ἐκ χρυσοῦ διαδήματα*** (δμ. 0,10-0,105, ὕψ. περίπ. 0,04), ἔχοντα ἔσωθεν σταυροειδῶς προσηρμοσμένα χαλκᾶ λεπτὰ ἐλάσματα, ἐφ' ὧν εἰσι διαπεπερασμένα κυλινδροειδῆ χονδρὰ τεμάχια ἠλέκτρου. Καὶ τὰ μὲν δύο τούτων (εἰκ. 3) ἀνευρέθησαν σχεδὸν εἰπεῖν ἀκέραια, εἰ καὶ σφόδρα ἐφθαρμένον ἔχοντα τὸν ἤλεκτρον, τοῦ δὲ τρίτου ἀνευρέθησαν μόνον τὰ τεμάχια τοῦ ἠλέκτρου (εἰκ. 4), ἄνευ τοῦ σταυροειδοῦς ἐλάσματος, χωριστὰ δύο τολύπαι (σπεῖραι) ὅλαι χρυσοῦ (εἰκ. 5) (δμ. 010) σύρματος, ὅπερ ἀφεύκτως, ὡς εἴκασεν ὁ κ. Β. Στάης, ἀπετέλουν ποτὲ τὸ συρματόπλεκτον περίβλημα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐξ ἠλέκτρου σταυροῦ.

4) ***Κύλινδρος ἐκ μέλανος αἱματίτου λίθου*** (εἰκ. 6, παρένθ. πίν. 1) φέρον ἐγχάρακτον παράστασιν προϊστορικῶν χρόνων (μήκ. 0,027 δμ. 0,013) τοῦ τύπου τῶν Χετταίων καὶ χρησιμεύων ὡς σφαγὶς ὡς μαρτυροῦσιν καὶ αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ κυλίνδρου ὀπαὶ (δμ. 0,005). Ἡ ἐπ' αὐτοῦ παράστασις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐν τῷ μέσῳ παρίστανται βαδίζοντες πρὸς ἀλλήλους δύο ἄνδρες πωγωνοφόροι, δαίμονες μᾶλλον, διότι φέρουσι μακρὰ ὦτα, ὁπλὰς δ' εἰς τἄκρα τῶν ποδῶν. Οὗτοι ἐν τελείᾳ συμμετρίᾳ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον προτείνουσι τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν πρὸς τὸ μέσον, ὡς καὶ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, δι' ὧν κρατοῦσι στερρῶς καὶ καθέτως σκῆπτρον, ἀπολῆγον ἄνω εἰς μεγάλην καὶ ἐπ' αὐτῆς εἰς μικροτέραν σφαῖραν. Οἱ δαίμονες οὗτοι φέρουσι κωνοειδῆ καλύμματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἅτινα δύνανται νὰ εἶνε καὶ χαλκᾶ κράνη, πρβ. Forrer, Urgeshichte des Europaers σελ. 456 πίν. 162. Ἔχουσι δὲ γένεια ἑκατέρωθεν τῶν γνάθων εἰς ὀξὺ κάτωθεν, ἐν εἴδει παραγναθίδων, ἀπολήγοντα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔνδυμα τούτων εἶνε λίαν περίεργον, διότι περισφίγγει στενῶς τὸ σῶμα, σχηματίζει δὲ ὡσεὶ περισκελίδα περὶ τοὺς μηροὺς μέχρι τῶν γονάτων. Καὶ ἄνωθεν μὲν αὐτῶν παρίσταται κύκλος ἐν μέσῳ σειρᾶς περίπου

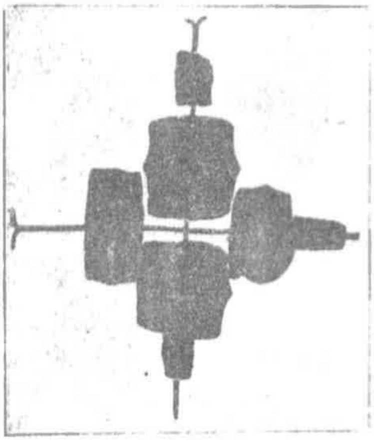

Εἰκ. 4.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἡμικυκλικῆς ἐκ κοκκίδων ἢ κόμβων, δι' ὧν ἴσως δηλοῦται ὁ ἔναστρος οὐρανός, πρὸς δὲ καὶ δύο ἀστέρες μεγάλοι ἑκατερέρωθεν τοῦ ἡμικυκλίου τούτου. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῶν δύο ἀνθρωπομόρφων τούτων δαιμόνων παρίστανται

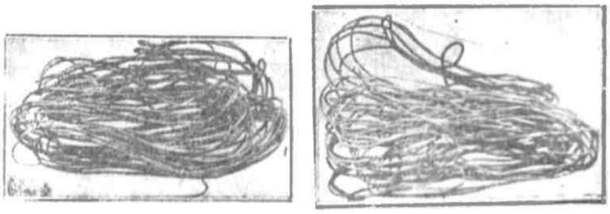

Εἰκ. 5.

εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους σειρὰς διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα ζῷα, τὰ πλεῖστα κερασφόρα, ἄλλα δὲ πτερωτά, μυθικὰ καὶ ταῦτα πιθανὸν ὡς καὶ ἡ ὅλη παράστασις· τὰ ζῷα ταῦτα εἰσὶ τοῦ τύπου τῶν δορκάδων, ἐλάφου, ἀντιλόπης καὶ ὁμοίων πρὸς ταῦτα, εἰσὶ δὲ συμμετρικῶς ἐπίσης συντεθειμένα, ὡς οἱ δύο ἐν τῷ κέντρῳ δαίμονες, ἰδίως τὰ ἐν τῇ κατωτέρᾳ σειρᾷ ἀνὰ δύο ἑκατέρωθεν αὐτῶν, ἅτινα φέροντα μεγάλα ἑλικοειδῆ, ὁλόκληρον σχεδὸν κύκλον διαγράφοντα κέρατα, κάμπτουσι τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα πρὸ ἀνθεμοειδοῦς, φυτοῦ, ὅπερ συμβολίζει ἴσως τὸ ἱερὸν τῶν Χετταίων δένδρον. Τὰς δύο ταύτας σειρὰς τῶν ζῴων χωρίζει ἰδανικόν τι ἔδαφος, ὅπερ ὁ σφραγιδογλύφος ἀπεικόνισε διὰ σειρᾶς συνεχομένων συγκεντρικῶν κύκλων.

Τέλος ἄνωθεν τῆς ἄνω σειρᾶς τῶν ζῴων καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ ἐνάστρου οὐρανοῦ παρίστανται ἐν πτήσει, καὶ μετέωρα δύο πτηνά, ἀετοὶ πιθανόν, ἔχοντα ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας.

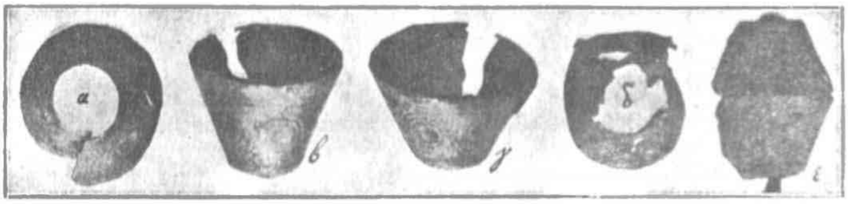

Εἰκ. 7.

5) (Εἰκ. 7 α β γ δ). ***Τέσσαρα κωνοειδῆ κοσμήματα*** (ὕψ. 0,025 καὶ δμ. 0,034) ἀποτελούμενα ἐκ φύλλων χρυσοῦ, ἐφ' ὧν εἰσὶν ἐγχάρακτα ἑλικοειδῆ σχήματα. Ταῦτα ἀνὰ δύο προσαρμόζονται κατὰ τὴν βάσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, ἔσωθεν δὲ περιεῖχον ὁμοιόσχημον ἐκ ξύλου πυρῆνα, ἐφ' οὗ τελείως καὶ στερρῶς προσηλοῦντο. Ὁ ἕτερος τῶν πυρήνων τούτων κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, καίπερ ἐκ ξύλου, διεσώθη (εἰκ. 7 ε), οὕτω δὲ βλέπομεν σήμερον πῶς εἶχέ ποτε κατασκευασθῆ τὸ κόσμημα τοῦτο, διότι ὁ πυρὴν οὗτος φέρει ἐγχάρακτα τὰ αὐτὰ τῶν χρυσῶν περικαλυμμάτων κοσμήματα, ἐξ οὗ φανερὸν καθίσταται ὅτι ταῦτα κατεσκευάσθησαν ἐμπαιστικῶς[1] δι' ἐπικρούσεως (au repoussé) δηλ. ἐπὶ τοῦ σκληροῦ πυρῆνος. Ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐχρησίμευον ὡς κεφαλαὶ καρφίδων ἢ στηριγμάτων τῆς κόμης, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐνδυμάτων, καὶ τοῦτο διότι ἐντὸς τοῦ ξυλίνου πυρῆνος ὑπάρχει χάλκινον ἔλασμα διαπερῶν αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ διασωθὲν ἄκρον τῆς χαλκῆς βελόνης ἢ καρφίδος. Ἐκ τῶν πολλῶν ὁμοίων περίπου τοιούτων ἀναφέρω μόνον τὰς ὑπὸ τοῦ K. Forrer ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράμματι σελ. 340 καὶ εἰκ. 233 καὶ 236 ὡς καὶ τὰς ἐν τῷ πίνακι 118 ἀπεικονιζομένας ὁμοίας.

6) ***Τρεῖς χρυσαῖ*** (εἰκ. 8 αβγ, παρένθ. πίν. 1) ***ἐλλειψοειδεῖς, κυρταὶ σφενδόναι δακτυλίων***, ὧν δύο διακεκοσμημέναι διὰ χρυσῶν κοκκιδίων, προσηρμοσμένων κατὰ ἑλικοειδῆ σχήματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν (μήκ. 0,03 πλ. 0,02).

7) ***Ἓν σπειροειδὲς τεμάχιον χρυσοῦ***, πιθανώτατα χρυσὸς ὡς πρώτη ὕλη (ὕψ. 0,014 δμ. 0,026), (εἰκ. 9).

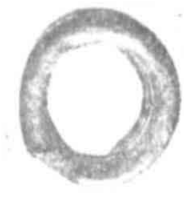

Εἰκ. 9

8) ***Κεφαλὴ κριοῦ*** ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ, χρη-

[1] Ὁ καθηγ. κ. Τσούντας μεταχειρίζεται τὴν λέξιν διὰ τὴν σμάλτωσιν τῶν ξύλων, ἀγγείων κλπ. Νομίζομεν ὅτι διὰ τὴν μέθοδον ἐκείνην κάλλιστα ἁρμόζει ***χυμευτική***, ἣ ἐχρῶντο οἱ Βυζαντῖνοι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

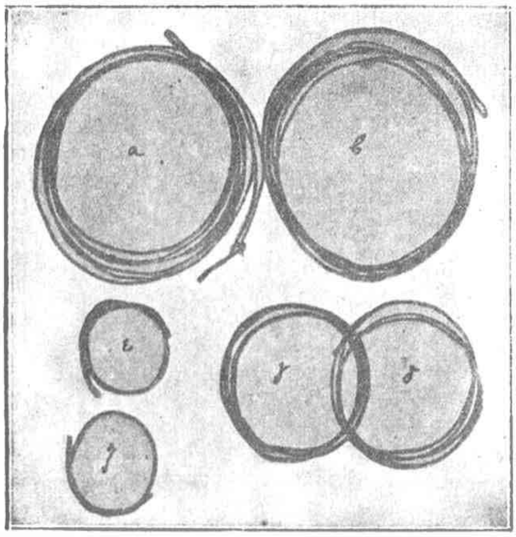

Εἰκ. 12.

σιμεύουσα πρὸς ἐξάρτησιν, ἐξ ὅρμου (μήκ. 0,02 πλ. 0,014) (εἰκ. 10, παρένθ. πίν. 2).

9) ***Τρία βούκρανα*** ἐκ φύλλου χρυσοῦ κατὰ τὸν τύπον καὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀνωτέρω (μήκ. 0,029 πλ. 0,026).

10) ***Μεγάλα καὶ μικρὰ τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ*** ὧν τινα φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν σκεῦός τι ἢ κόσμημα. Τὰ πλεῖστα ἀπροσδιορίστου σχήματος, οἱονεὶ ὡς πρώτη ὕλη (δμ. 0,015 - 0,035 μήκ. 0,015 - 0,037).

11) ***Διάφορα τεμάχια ἠλέκτρου,*** ἅτινα πιθανὸν νἀπετέλουν τὸν ἐσωτερικὸν ἠλέκτρινον σταυρὸν τετάρτου συρματοπλέκτου διαδήματος ἀπολεσθέντος.

12) ***Δέκα ἑπτὰ σωληνοειδῆ τεμάχια χρυσοῦ*** κεκοσμημένα (εἰκ. 11ε, παρένθ. πίν. 2) τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην διὰ χρυσῶν κοκκίδων (μήκ. 0,004 - 0,012, ὕψ. 0,009-0,011), ἅτινα θἀπετέλουν ὅρμον ἢ ψέλιον.

13) ***Ἓξ σπεῖραι χρυσαῖ*** ἀνὰ δύο συμπεπλεγμέναι ἐκ χονδροτέρου καὶ λεπτοτέρου σύρματος χρυσοῦ (εἰκ. 12αβ γδεζ) χρησιμεύουσαι καὶ αὗται πιθανὸν ὡς ψέλια ἢ ὡς σφηκωτῆρες τῆς κόμης (δμ. 0,06, 0,042 καὶ 0,027).

14) ***Κυλινδρικὸν κόσμημα*** ἐκ λίθου (μήκ. 0,028, δμ. 0,011) ἐρυθρωποῦ (καρδίου cornaline), διάτρητον (ὀπὴ 0,003) πρὸς ἀνάρτησιν (εἰκ. 13, παρένθ. πίν. 1)

15) ***Ἀμυγδαλωτὸς λίθος ἐρυθρὸς*** (εἰκ. 14, παρ. π. 1) μετὰ ὑδατίνων γραμμῶν (σαρδῶνυξ ἢ καρχηδόνιος) διάτρητος (ὀπὴ 0,0035). Ἐπίσης πρὸς ἀνάρτησιν.

16) ***Τριακόσιαι ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ*** χρυσαῖ δι' ὅλου) ψηφίδες ὅρμου (εἰκ. 11 αβγδ, παρένθ. πίν. 1), ἄλλαι μὲν μικραί, ἄλλαι δὲ μεγαλήτεραι, ἀποτελοῦσαι σειρὰς ἀλλεπαλλήλους περιδεραίου, ὡς ἐπιδεξίως συνέθεσε τοῦτο δι' αὐτῶν τούτων τῶν ψυφίδων ὁ συγκολλητὴς τοῦ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείου Στυλ. Κλαυδιανός.

17) ***Τεμάχιον κυλινδροειδὲς χρυσοῦ*** (μήκ. 0,016 δμ. 0,009 δι' ὅλου), ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἀπέκοπτον ὡς ἀπὸ πρώτης ὕλης χρυσὸν πρὸς κατασκευὴν κοσμημάτων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀνευρέθησαν καὶ πλεῖστα ψήγματα χρυσοῦ καὶ μικρὰ τεμάχια ἄλλων ἀντικειμένων, ὡς καὶ **32** ***ψηφῖδες ἐξ ὑελώδους μάζης,*** εἶδος πορσελάνης, ὧν τρεῖς μεγάλαι ἡ μία σφαιρικὴ ραβδωτή, αἱ δ' ἐπιμήκεις μετὰ χαρακτοῦ κοσμήματος (εἰκ. 13, παρένθ. πίν. 1).

18) ***Δύο ἀγγεῖα χαλκᾶ*** (Εἰκ. 15, 16, παρένθ. πίν. 2) ὧν τὸ ἕτερον φέρον πτηνὰ χαλκᾶ ἐπὶ τῆς λαβῆς συνεκολλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγκολλητοῦ τοῦ Μουσείου. Ἐντὸς τοῦ τελευ-

Εἰκ. 15.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

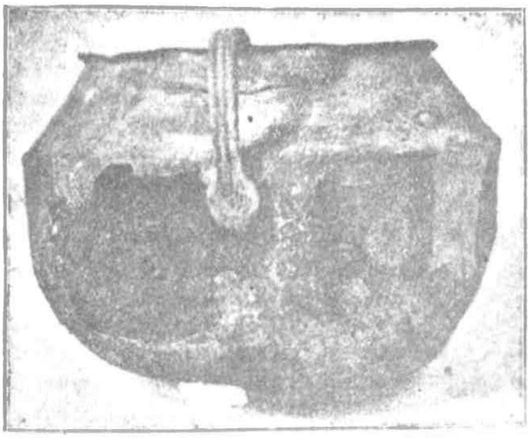

Εἰκ. 17.

ταίου τούτου ἀγγείου, ὅπερ ἔχει τὸ σχῆμα μεγάλου ποτηρίου, ἀνευρέθησαν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, πάντα τἀνωτέρω χρυσᾶ καὶ λοιπὰ πολύτιμα ἀντικείμενα.

Τοιαῦτα πτηνὰ ἐπὶ λαβῶν κυπέλλων καὶ ἄλλων ἀγγείων ἀπαντῶσι πολλάκις κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς π.χ. ἐν Χαλστάττ τῆς Αὐστρίας. Ἐκεῖ ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῆς λαβῆς ἀγγείου εὐμεγέθους δύο μικροὶ βόες, ἐπὶ ἑτέρου δὲ περιστεραὶ (πρβ. Forrer ἔ. ἀ. σελ. 435-5, εἰκ. 328 καὶ 338).

1) ***Μέγας λέβης*** φέρων ἑκατέρωθεν δύο καθέτους λαβὰς ῥαβδωτάς. Τοῦ λέβητος τούτου ἡ γαστὴρ κάμπτεται πρὸς τἄνω κατ' ἀμβλεῖαν γωνεῖαν εἰς τὸ ὕψος τῆς βάσεως τῶν δύο λαβῶν, σχηματίζουσα οἱονεὶ λαιμὸν πρὸς τὸ στόμιον. Ἡ γαστὴρ αὕτη εἶνε ἐν πολλοῖς διάτρητος καὶ κατεστραμμένη, φέρει δὲ πολλαχοῦ καὶ ἴχνος ἀρχαίας ἐπισκευῆς (εἰκ. 17, 18) ὕψ. 0,32 δμ. γαστρὸς 0,45, χείλ. 0,35.

2) ***Λέβης χαλκοῦς*** φέρων δύο λαβὰς ἑκατέρωθεν ὁριζοντίους ἀκέραιος ὕψος 0,11. δμ. χείλ. 0,24 (εἰκ. 19).

3) Ὅμοιος πρὸς τὸν προηγούμενον, ἀλλὰ μὲ τὰς λαβὰς καθέτους· ὕψ. 0,11, δμ. χείλ. 0,30.

4) ***Φιάλη χαλκῆ*** ἀκεραία· ὕψος 0,10, δμ. χείλ. 0,22.

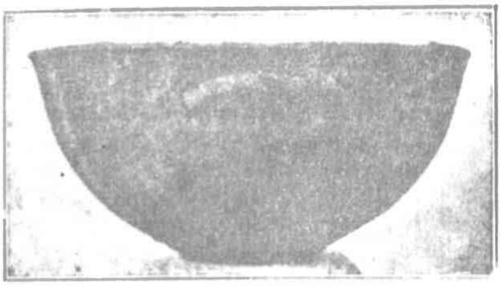

Εἰκ. 19.

5) Ὁμοία, ἀλλὰ μικροτέρα, ἀκεραία, ὕψ. 0,08 δμ. χειλ. 0,16, (εἰκ. 20).

Εἰκ. 18.

6) ***Πύραυνον χαλκοῦν*** φέρον δύο λαβὰς ἑκατέρωθεν καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τριῶν ποδῶν. Συγκεκολλημένον ἐκ πολλῶν τεμαχίων· ὕψ. 0,15 δμ. χείλ. 0,33.

7) ***Τρίπους χαλκοῦς*** γεωμετρικῆς περιόδου· τούτου οἱ τρεῖς πόδες ἀπολήγουσιν ἄνω εἰς ἰωνικὰ κιονόκρανα, συνδέονται δὲ πρὸς ἀλλήλους διὰ διαγωνίων χαλκῶν κανόνων καὶ δι' ὁριζοντίων ὁμοίων ἀπολῃγόντων ἐν τῷ μέσῳ εἰς χαλκοῦν στέφανον, παράλληλον πρὸς τὴν ἄνωθεν μεγάλην στεφάνην τοῦ τρίποδος, ἀφ' ἧς εἰσὶν ἐξηρτημένα αἰωρούμενα μεταξὺ τῶν ποδῶν διάφορα χαλκᾶ ἀντικείμενα, οἷον τέσσαρες καρποὶ ροιᾶς καὶ τέσσαρα πτηνὰ (εἰκ. 21, παρένθ. πίν. 1). Ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὕψος τῆς κατωτέρας μικρᾶς στεφάνης εἰσ'

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

προσηρμοσμέναι, μία ἐπὶ ἑκάστου ποδός, τρεῖς κεφαλαὶ κριῶν, ὕψ. τρίποδος 0,35 δμ. ἄνω στεφάνης 0,235.

8) ***Πλακοῦς χαλκοῦς*** ὀρθογωνικὸς βάρους ὀκ. 6 καὶ 350 δρ. ἤτοι 8,800 γραμμαρίων, ἐκ-

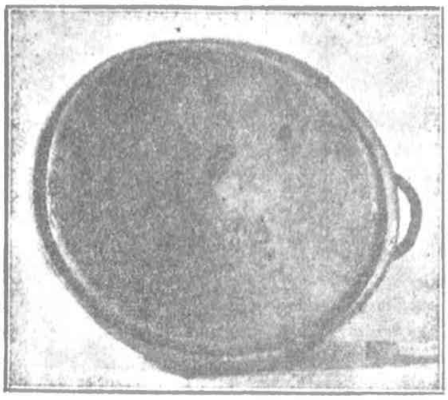

Εἰκ. 20.

τοπίσματος δὲ 1,000 γραμμαρ. (ἢ κυβ. ἑκατοστομ.). Εἰς τί ποτε ἐχρησίμευεν ὁ πλακοῦς οὗτος ἄδηλον, πιθανὸν ὡς πρώτη ὕλη· μῆκ. 0,17, πλ. 0,113. ὕψ. 0,055 (εἰκ. 22).

9) ***Ξίφος χαλκοῦν*** (γεωμετρικῆς περιόδου) ἀποκεκρουσμένην ἔχον τὴν λαβήν, μήκους 0,55, πλ. πρὸς τἄνω 0,057, πρὸς τὰ κάτω 0,03.

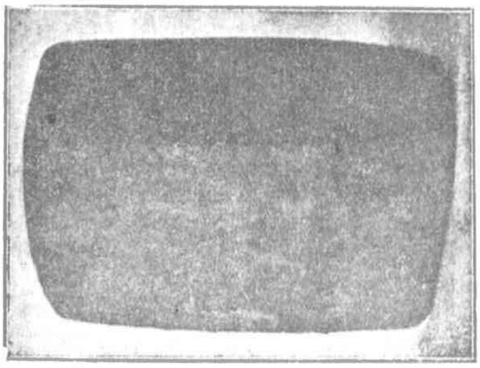

Εἰκ. 22.

10) Ὅμοιον τεθραυσμένον εἰς πέντε τεμάχια. Μῆκ. 0,75.

11 καὶ 12) ***Δύο πόδες σιδηροῖ τρίποδος***, ἐφ' ὧν σώζονται αἱ κεφαλαὶ τῶν ἥλων, δι' ὧν προσηρμόζοντο αἱ στεφάναι· μῆκος 0,80, πλάτος 0,02 - 0,05.

13 - 15) ***Τρεῖς πόδες λέβητος χαλκοῖ*** εἰς σχῆμα κερατοειδές. Μῆκ. 0,47.

16 - 17) ***Δύο ἅρπαι χαλκαῖ*** ὧν ἡ ἑτέρα τεθραυσμένη εἰς δύο. Αἱ διαστάσεις τῆς μὲν πρώτης μήκ. 0,155, πλ. 0,025, τῆς δὲ δευτέρας μήκ. 0,222, πλ. 0,068.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ ἀναγραφὴ τοῦ μοναδικοῦ τούτου θησαυροῦ, ὃν ἡ τύχη ἐδωρήσατο ἡμῖν κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ λήξαντος ἔτους. Ὁ θησαυρὸς δ' οὗτος δὲν ἀνευρέθη ἐντὸς τάφου, ὡς ἐσφαλμένως κατ' ἀρχὰς ἀνεγράφη, ἀλλ' ἐντὸς ἀληθοῦς κρύπτης, διότι πάντα τἀνωτέρω ἀντικείμενα, χαλκᾶ ἢ καὶ χρυσᾶ ἀνευρέθησαν εἰς ἐλάχιστον ὑπὸ τὴν κοίτην τοῦ χάνδακος βάθος, ἐντὸς δὲ τοῦ μεγάλου, ὡς εἴπομεν λέβητος, ὅστις εἶχεν ἐναποτεθῆ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν θεμελίων εὐτελοῦς μυκηναϊκοῦ οἰκίσκου, οἷου τὰ ἐρείπια ἀπεκάλυψε πρόχειρος εἶτα μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ θησαυροῦ σκαφικὴ ἔρευνα. Φαίνεται δὲ ὅτι συλητής τις τῶν ἀρχαίων βασιλικῶν τῆς Τίρυνθος τάφων ἐν ὥρᾳ μεγάλης καταστροφῆς, ἢ ἐν κινδύνῳ διατελῶν, ἔκρυψε τοῦτον ἐκ τοῦ προχείρου ἐκεῖ μὲ τὸν σκοπόν, ὅπως βραδύτερον μεταφέρῃ ἀλλαχοῦ.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

Θ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Περισυλλογὴ καὶ συντήρησις ἀρχαίων ἐν τῷ Κρητικῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου.

Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἐκαθαρίσθησαν, συνεκολλήθησαν, συνεπληρώθησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὰς προθήκας τοῦ Μουσείου αἱ ἑξῆς ἀρχαιότητες ἀναγραφεῖσαι καὶ ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτοῦ.

1. Ἐξ ἀνασκαφῶν ἐν Πλατάνῳ ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Στεφ. Ξανθουδίδου 69 πήλινα ἀγγεῖα προερχόμενα πάντα ἐκ πρωτομινωϊκῶν τάφων.

2. Ἐξ ἀνασκαφῶν ἐν Γοῦρνες Πεδιάδος ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Ἰωσὴφ Χατζιδάκι, πήλινα ἀγγεῖα πρωτομινωϊκὰ προερχόμενα ἐκ τάφων πρωτομινωϊκῶν καὶ λάκκων προσφορῶν τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου.

3. Πέντε ἀγγεῖα καὶ τεμάχια πρωτομινωϊκὰ πήλινα ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ἀρκαλοχῶρι ἱεροῦ σπηλαίου ἐξ ἀνασκαφῆς Ἰωσὴφ Χατζιδάκι.

4. Πεντήκοντα τέσσαρα ἀγγεῖα πήλινα πρωτομινωικὰ καὶ ὑστερομινωϊκὰ α', ἐξ ἀνασκαφῶν Τυλίσου ὑπὸ Ἰωσὴφ Χατζιδάκι.

5. ***Χαλκᾶ***· λεπίδες μαχαιρίων ἢ ξιφῶν τριγωνικῶν εἴκοσι, κοπεῖς πέντε, ψέλιον ἕν, τριχολαβίδες τρεῖς, περόνη μία, ἐκ τῶν αὐτῶν ἀνασκαφῶν Πλατάνου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

6. Ἐξ ἀνασκαφῶν Ἀρχαλοχωρίου τοῦ προειρημένου ἱεροῦ σπηλαίου. Μικροὶ διπλοῖ πελέκεις δέκα καὶ ἐννέα. Ἀργυροῦς πέλεκυς εἷς, λεπίδες ξιφῶν ἢ μαχαιρίων τριάκοντα καὶ τέσσαρα. Πάντα πρωτομινωϊκά.

7. Ἀσκληπιὸς μαρμάρινος εὑρεθεὶς ἐν Γόρτυνι τυχαίως καὶ ἀγορασθεὶς (εἰκ. 1, παρένθ. πίν. 3).

8. Εἰδώλια ἑπτὰ ἐξ ἀλαβάστρου ἢ μαρμάρου εὑρεθέντα εἰς τὰς προειρημένας ἀνασκαφὰς Πλατάνου.

Εἰδώλιον ἐκ σκληροτάτου πρασινίζοντος λίθου μεσομινωϊκὸν εὑρεθὲν τυχαίως παρὰ τὸ χωρίον Ἁγ. Βαρβάρᾳ καὶ ἀγορασθέν.

9. Σφραγίδες καὶ γαλόπετρες. Σφραγίδες ἐξ ἐλέφαντος, πᾶσαι πρωτομινωϊκαί, πεντήκοντα καὶ δύο, εὑρεθεῖσαι εἰς τὰς προειρημένας ἀνασκαφὰς ἐν Πλατάνῳ. Σφραγίδες ἐκ λίθου στεατίτου καὶ γαλόπετραι τεσσαράκοντα δύο, ἐξαρτήματα περιδεραίου ἓξ καὶ ὅρμοι ἐκ λίθων χαλκηδονίου, σαρδίου, φυσικοῦ κρυστάλλου, ὑελώδους· μάζης ὑπολεύκου ἢ πρασινωπῆς καὶ στεατίτο[υ] τὸ ὅλον εἴκοσι καὶ πέντε. Εἷς κύλινδρος Ἀσσ[υρι]ακὸς ἐκ μετεωρίτου, καὶ σφραγίδιον ἐκ κράμα[το]ς χαλκοῦ καὶ ἀργύρου.

10. [Ἐ]πιγραφαὶ τρεῖς, ἡ μία Ἑλληνικὴ εὑρεθεῖσα ἐν Ἁγίῳ Νικολάῳ Μεραμβέλλου (ἀρχαία Λατώ), ἡ δευτέρα Ρωμαϊκὴ εὑρεθεῖσα ἐν Βιάννῳ.

11. Σκεύη καὶ ἐργαλεῖα λίθινα ἑκατὸν δέκα εὑρεθέντα ἐν ταῖς προειρημέναις ἀνασκαφαῖς Πλατάνου. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι ἰγδιόσχημα καὶ ἐκ στεατίτου. Ὑπάρχουσι δὲ ἐν τούτοις καὶ πολλὰ διπλᾶ καὶ τετραπλᾶ, ἅτινα δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι κέρνοι.

12. Γαλόπετραι δύο, μία ἐκ στεατίτου, ἡ ἑτέρα ἐκ σαρδίου, εὑρεθεῖσαι ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Τυλίσου, εἷς κύλινδρος Ἀσσυριακὸς ἐκ μετεωρίτου εὑρεθεὶς ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς, καὶ τέλος δύο χαλκᾶ μινωϊκὰ εἰδώλια εὑρεθέντα τυχαίως ἐν Τυλίσῳ καὶ ἀγορασθέντα.

Πρὸς ἔκθεσιν ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων κατεσκευάσθησαν πέντε νέαι προθῆκαι τοποθετηθεῖσαι ἐν τῇ κεντρικῇ αἰθούσῃ, ἥτις ὅμως ὑπερπληρωθεῖσα, οὐ μόνον οὐδεμίαν νέαν προθήκην δύναται νὰ περιλάβῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀραιωθῶσιν αἱ ἐν αὐτῇ προθῆκαι.

Πλὴν τῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Μουσείου ἐκτεθέντων πραγμάτων εἰσῆλθον καὶ πολλαὶ ἀρχαιότητες εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, ἐξ ὧν τινὲς μὲν καὶ θὰ μείνωσιν ἐκεῖ ὡς μὴ οὖσαι ἄξιοι νὰ ἐκτεθῶσιν ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ τοιαῦται εἶναι χιλιάδες ἐλλιπῶν ἢ μὴ συγκολλημένων τεμαχίων πηλίνων ἀγγείων, ἅτινα φυλάττομεν καί τοι κατὰ τὸ φαινόμενον εὐτελῆ καὶ ἄχρηστα· διότι θὰ ἦσαν λίαν εὐπρόσδεκτα εἰς ἄλλα Μουσεῖα ἢ ἕδρας ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας ὡς δείγματα. Τούτοις προσθετέον πολλὰς πηλίνας λάρνακας νεκροδόχους, ὧν βρίθει τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης καὶ αἵτινες ἂν περισυνελέγοντο πᾶσαι οὐδὲν Μουσεῖον θὰ ἦτο τόσον εὐρύχωρον ἵνα περιλάβῃ ταύτας.

Πλὴν τούτων ὅμως εἰσήχθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ μένουσιν ἐκεῖ πολλοῦ λόγου ἄξιαι ἀρχαιότητες δι' ἔλλειψιν χώρου ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτοῦ.

Τοιαῦται εἶναι ζωοφόροι ἐκ σειρᾶς πλακῶν πώρου λίθου, προερχομένων ἀπὸ τὸν ἐν Πατέλᾳ παρὰ τὸ χωρίον Πρινιᾶς ἀρχαιότατον Ἑλληνικὸν ναὸν ἀνασκαφέντα καὶ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Pernier. (Annuario della R. Scuola Archeol. di Atene 1914). Ἐπίσης ἄγαλμα καθημένης θεότητος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ.

Πίθοι Μινωϊκοί, καὶ ἄλλα ἀγγεῖα πήλινα ἐκ Τυλίσου.

Πίθοι καὶ λάρνακες καὶ ἄλλα μικρότερα πήλινα ἀγγεῖα πρωτομινωϊκὰ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Ἱεραπέτρου ἀνασκαφῶν τοῦ κ. R. Seager. Πάντα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς εὐρεῖαν νεκρόπολιν διατηρηθεῖσαν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἤτοι ἀπὸ τῶν πρωτομινωϊκῶν μέχρι τῶν ὑστερομινωϊκῶν α΄. χρόνων.

Ἔξω τοῦ Μουσείου ἐν τῇ περιοχῇ Κνωσοῦ ἐγίνοντο κατὰ διαλείμματα μικραὶ ἐργασίαι καθαρισμοῦ καὶ στηρίξεως τοίχων.

Τὰ ἀνάκτορα Κνωσσοῦ καὶ αἱ πέριξ τούτων οἰκίαι ἔχουσιν ἀνάγκην ὁριστικωτέρων στηρίξεων καὶ συμπληρώσεων, ἀλλὰ οἱ καιροὶ δὲν εἶναι πρὸς τοιαῦτα ἔργα ἁρμόδιοι, διὸ ἐκρίθη εὔλογος ἡ ἀναβολή.

Μία ὅμως ἀνάγκη εἶναι καταφανὴς καὶ ἐπείγουσα ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Κρητικοῦ Μουσείου, οὗ τὸ ἥμισυ ἔχει οἰκοδομηθῇ ἤδη πρὸ τῆς εὐτυχοῦς ἑνώσεως τῆς Κρήτης πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Ἔχει δὲ διὰ τὸ ὅλον πολλαχῶς μελετηθῇ τὸ σχέδιον καὶ ὑποβληθῇ εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἁρμοδίων. Ἡ ὡμολογημένη παγκοσμίως σπουδαιότης καὶ ἀξία τῶν συλλογῶν τοῦ Μουσείου πιστεύομεν ὅτι θὰ πείσῃ τοὺς ἁρμοδίους νὰ μὴ ἀναβάλωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἔξω τοῦ Μουσείου ἐνηργήσαμεν ἀνασκαφὴν κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας παρὰ τὸ χωρίον Μάλλια. Εὑρέθη ἐκεῖ ἀνάκτορον ἢ οἰκία μεγάλη πρωίμων Μινωϊκῶν χρόνων. Τῆς οἰκίας ταύτης ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε δέκα ὀκτὼ δωμάτια, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα, εὑρέθησαν δὲ καὶ ἀξιόλογα πήλινα ἀγγεῖα. Πέριξ τῆς οἰκίας ταύτης ἐβεβαιώθη ἡ ὕπαρξις πολλῶν ἄλλων οἰκιῶν, εἰς ἀπόστασιν δὲ χιλιο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μέτρου περίπου παρὰ τὴν παραλίαν ἐβεβαιώθη, ἡ ὕπαρξις πολλῶν τάφων συγχρόνων τῇ παρακειμένῃ Μινωϊκῇ πόλει. Περίληψις τῶν ἐργασιῶν τούτων δημοσιεύεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Τυχαῖα εὑρήματα.

Πρὸ ἔτους περίπου κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Ἡρακλείου καὶ Τυλίσου ἐφάνησαν παρὰ τὸ μετόχι «Γάζι» γαστρία πολλὰ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ.

Ἐπισκεφθεὶς τὸν τόπον ἐπίσθην ὅτι τὰ γαστρία ἀνήκουν πάντα εἰς ἀγγεῖα Μινωϊακῶν ἐποχῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ τόπος δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς Τυλίσου, ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ ζητήσω μικρὰν πίστωσιν πρὸς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τοῦ τόπου καὶ περισυλλογὴν καὶ περίσωσιν ἀρχαίων τυχὸν εὑρισκομένων ἐκεῖ.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ἐξηρεύνησα τὸν τόπον διὰ δύο καί ποτε διὰ τριῶν ἐργατῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο τὸ ἑξῆς: Πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς ὁδοῦ καὶ ἐν μέρει ὑπὸ ταύτην εὑρέθη λάκκος ἐκβολάδων πλήρης γαστρίων ἀνηκόντων πάντων εἰς τὴν πρωτομινωϊκὴν περίοδον· ὅλα τὰ ἀγγεῖα ἦσαν κατεσκευασμένα ἄνευ τροχοῦ, ὀλίγα δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν παρουσιάζουσιν ἴχνη περιστροφικῆς κινήσεως κατὰ τὴν πλάσιν, ἀλλ' οὐχὶ σημεῖα ἀληθοῦς τροχοῦ. Ἡ ὄπτησις τῶν ἀγγείων εἶναι τελεία ἐν κλιβάνῳ. Τεμάχια σωλήνων, πίθων καὶ ἄλλων μεγάλων ἀγγείων περιέχουσι πολλὴν ἄμμον μεμιγμένην τῷ πηλῷ, ἴσως διότι ἡ ἀνάμιξις αὕτη ἐπιστεύετο, ὅτι δίδει μείζονα στερεότητα εἰς τὸν πηλόν. Τῶν λεπτῶν ὅμως γαστρίων ὁ πηλὸς εἶναι λεπτότατος ὡς ἐπιμελῶς κεκαθαρμένος.

Τὰ χονδρότερα καὶ μεγαλύτερα ἀγγεῖα ἔφερον ὡς κοσμήματα ζώνας διὰ μέλανος ἢ δι' ἐρυθροῦ χρώματος, καὶ πλαστικὸν περὶ τὸν λαιμὸν κορδόνιόν μιμούμενον σχοινίον.

Τὰ μικρότερα ἀγγεῖα ἦσαν σκύφοι μὲ ραμφοειδῆ προχοὴν καὶ μικραὶ οἰνοχόαι καὶ κύπελλα σχημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Mackenzie δημοσιευθέντα (The Journal of the Hellenic Studies XXIII σελ. 167 καὶ 181). Ἦσαν δὲ καὶ ταῦτα χρωματισμένα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν διὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ χρώματος, τινὰ δὲ τούτων ἐπὶ τοῦ μαύρου ἢ ἐρυθροῦ ἐδάφους ἔφερον διὰ λευκοῦ κοσμήματα ἁπλᾶ γραμμικὰ ἢ ταινίας διὰ μαύρου χρώματος ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ὠχροῦ τοῦ πηλοῦ.

Μεταξὺ τῶν τεμαχίων τούτων, ὧν τινα, κατὰ τὴν ταξινόμησιν τοῦ Ἔβανς, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς μεσομινωικά, εὑρέθησαν καὶ δύο γαστρία ἐκ πηλοῦ φαιοῦ, ἅτινα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν καλουμένην μετανεολιθικὴν (sub-neolithische) ἢ χαλκολιθικὴν περίοδον. Εὕρομεν πλὴν τῶν πηλίνων καὶ ἐλάχιστα τεμάχια λιθίνων ἀγγείων.

Ἀντικρὺ τοῦ λάκκου τούτου ἐφαίνοντο τοιχία καὶ γαστρία, ὑστερομινωϊκὰ ὅμως ταῦτα. Μικρὰ ἔρευνα καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μοὶ ἔδειξεν ὅτι τὰ τοιχία ἀνῆκον εἰς οἰκίαν Μινωϊκήν, εὑρέθη δὲ καὶ τὸ δάπεδον ταύτης διὰ πλακῶν σχιστολίθων. Ἡ πενιχρότης τῶν εὑρημάτων ἔπεισεν ἡμᾶς νὰ διακόψωμεν ἐνταῦθα τὰς ἐρεύνας μας. Εὕρομεν ἐν τούτοις ἐλλιπὲς ἀγγεῖον ὁμοιάζον καθ' ὅλα πρὸς τὰ ἐν Τυλίσῳ εὑρεθέντα ὑστερομινωϊκὰ α΄. Τούτου συμπληρωθέντος κατὰ τὸ δυνατὸν δίδομεν ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα (εἰκ. 2, παρένθ. πίν. 3). Ἀλλὰ καὶ ἡ τόσον ὀλίγη ἐργασία ἀπέδειξεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα συνοικισμὸς μικρὸς ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων, καὶ μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν, διότι εὕρομεν καὶ τάφον τῆς ἐποχῆς ταύτης πενιχρὸν ὅμως καὶ διηρπασμένον.

Τὰ χαρακτηριστικώτερα γαστρία μετεφέρθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς δείγματα διὰ τὴν Μινωϊκὴν ἀγγειοπλαστικήν

Ἄλλην μικροτέραν δοκιμὴν ἐνηργήσαμεν εἰς τὰ θεμέλια τῆς εἰς Δημαρχεῖον ἀνακαινιζομένης ἐνετικῆς Loggia τοῦ Ἡρακλείου·

Εἰς βάθος 5 μέτρων ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος εὑρέθησαν τάφοι Ρωμαϊκῶν χρόνων, οὓς ἐνομίσαμεν καθῆκον νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερόν πως. Εὕρομεν ἐν αὐτοῖς μόνον ἀσήμαντα ἀγγεῖα πήλινα εἰς τεμάχια καὶ ὑέλινον ἀγγεῖον ὁμοιάζον πρὸς τὰ σημερινὰ κανδύλια (εἰκ. 3, παρένθ. πίν. 3). Εὑρέθη καὶ μικρὸν ἄωτον ἀγγεῖον τοῦ σχήματος τῶν ἀτρακτοειδῶν «δακρυδόχων» (εἰκ. 4, παρένθ. πίν. 3) μὲ μέλαν γάνωμα καὶ φυλλοειδῆ κοσμήματα δι' ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ χρώματος.

ΙΩΣΗΦ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ι΄ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Μουσεῖα, περισυλλογὴ καὶ συντήρησις ἀρχαίων.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1915 μετέβην εἰς Γόρτυνα, ὅπου παραμείνας μίαν ἑβδομάδα κατήρτισα τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῷ ἐκεῖ φυλακείῳ εὑρισκομένων ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων γλυπτῶν ἑλλην. καὶ ρωμ. χρόνων εἴτε ἐξ ἀνασκαφῶν προερχομένων εἴτε ἐξ ἀγορᾶς ἢ τυχαίων εὑρέσεων, μετεκόμισα δὲ εἰς τὸ φυλακεῖον καί τινα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἄλλα ἐκ τῶν ἀγρῶν. Τὰ ἀρχαῖα εὑρίσκονται τοποθετημένα ἐν τῷ ὑποστέγῳ καὶ τῇ αὐλῇ τοῦ φυλακείου, τρία δὲ ἀγάλματα τὰ σημαντικώτατα ἐντὸς δωματίου. Τὰ καταγραφέντα γλυπτὰ τοῦ φυλακείου Γόρτυνος συνεποσώθησαν εἰς 47, ὧν κατάλογον ἀπέστειλα εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον.

Ταὐτοχρόνως ἀνέκτισα τὰ καταρρεύσαντα ξηρολιθικὰ περιφράγματα τοῦ Νυμφαίου Γόρτυνος καὶ τὸν παρὰ τὴν μεγάλην Ἐπιγραφὴν ἀγωγὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῆς Ἐπιγραφῆς, ἧς ἡ προφυλακτικὴ στέγη γενομένη δαπάναις τῆς τέως Γεν. Διοικήσεως Κρήτης ἐπερατώθη καλῶς.

Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς Λεβῆνα, ὅπου ἐκαθάρισα τὸ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς ἀνασκαφὲν Ἀσκληπιεῖον.

Κατὰ παραγγελίαν τοῦ Σ. Ὑπουργείου παρεσκεύασα ἀντίγραφα τῶν εὑρετηρίων τῶν Μουσείων Χανίων καὶ Ρεθύμνης καὶ ἀπέστειλα ἐν καιρῷ. Κατὰ ταῦτα φυλάσσονται ἐν μὲν τῷ Μουσείῳ Χανίων ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Ἐμμ. Γενεράλι γυμνασιάρχου τὰ ἑξῆς ἀρχαῖα.

Λίθινα 1) Γλυπτὰ 82, 2) διάφορα 16, 3) λίθοι ἐγγεγλυμμένοι καὶ ἀνάγλυπτοι 22.

Ἐπιγραφαὶ 43.

Πήλινα 714.

Νομίσματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ 70.

Μεταλλικὰ 121.

Ὑάλινα 63.

Διάφορα 5.

Ἐν δὲ τῷ Μουσείῳ Ρεθύμνης εὑρίσκονται καταγεγραμμένα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Εὐσταθίου Πετρουλάκι καθηγητοῦ τὰ ἑξῆς

Πήλινα 506.

Ὑάλινα 46.

Μεταλλικὰ 90.

Λίθινα γλυπτὰ καὶ σκεύη 80.

Ἐπιγραφαὶ 46.

Νομίσματα 476.

Σφραγῖδες, δακτυλιόλιθοι καὶ μολυβδόβουλλα 66.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς Δαμανίων κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐξετέλεσα περιοδείαν διὰ τῶν ἐπαρχιῶν Μονοφατσίου, Βιάννου, Ἱεραπέτρου καὶ Μιραμπέλλου, ἐπεθεώρησα τὰς ἐν ταύταις γενομένας προηγουμένως ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἠρεύνησα διαφόρους θέσεις πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων καὶ μελέτην αὐτῶν. Εἰς θέσιν ***Τροχάλους*** μεταξὺ Δαμανίων καὶ τῆς Μονῆς Ἐπανωσήφη εὗρον Μυκηναϊκὸν συνοικισμὸν ἐπὶ λόφου, εἰς τὸν ὁποῖον συνοικισμὸν πιθανώτατα ἀνήκει καὶ ὁ ἀνασκαφεὶς τάφος Δαμανίων.

Εἰς θέσιν ***Κεφάλι 'ς τοὶ Βάκιωτες*** μεταξὺ τῶν χωρίων Σωκαρᾶ καὶ Βελοῦλι εὗρον ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως ἐκτεταμένα καὶ συνέλεξα ὄστρακα ἑλληνικῶν χρόνων· περὶ τοῦ ἀρχαίου τούτου συνοικισμοῦ οὐδεὶς τῶν περιηγητῶν οὐδὲ τῶν ἀρχαιολόγων ἔκαμε λόγον, ἔμαθον δὲ ὅτι καὶ τάφοι μετὰ κτερισμάτων ἀξιολόγων εἶχον εὑρεθῆ πρὸ ἐτῶν ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

Εἰς θέσιν ***Βλαχιανῶ*** παρὰ τὰ χωρία Πυράθι (ἀρχ. Πύρανθος) καὶ Ἀποσελέμη εὑρέθη πρὸ μικροῦ μεγάλη στήλη (ὅρος, Terminus) πωρίνη φέρουσα λατινικὴν ἐπιγραφήν, καθ' ἣν ὁ Ἀνθύπατος Κρήτης Λεύκιος Τουρπίλιος Δέξτερ κατὰ τὸ 63 μ. Χ. ἔστησε τὴν στήλην ταύτην ὡς ὅρον τῶν δημοσίων κτημάτων τῶν Γορτυνίων. Τὴν στήλην μετεκόμισα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, τὴν δὲ ἐπιγραφὴν δημοσιεύω ἐν τῷ παρόντι Δελτίῳ (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σ. 6).

Εἰς τὸ χωρίον ***Ἁγία Φωθιά*** (Μονοφατσίου) ἐξήτασα τὰ ἐρείπια 10—12 κολοσσιαίων κτιστῶν δεξαμενῶν ρωμ. χρόνων, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται σήμερον ***Λοῦτρες***· εἰς ταύτας συνελέγοντο ἐν καιρῷ χειμῶνος τὰ ὕδατα καὶ διωχετεύοντο δι' ὑδραγωγείου εἰς τὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος Μοναφατσίου κείμενον ρωμ. συνοικισμὸν εἰς θέσιν καλουμένην σήμερον ***Ἀργιό***· ὅμοιαι δεξαμεναὶ καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατεσκευασμέναι σῴζονται καὶ εἰς τὸ ὀλίγον δυτικώτερον κείμενον χωρίον ***Στέρνες***. Καὶ περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ὑδραυλικῶν τούτων ἔργων τῆς ρωμ. ἐποχῆς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε εἶπέ τι.

Ἄνωθεν τοῦ σημερινοῦ χωρίου ***Ροτάσι*** ἐπὶ λόφου φέροντος τὸ ὄνομα ***Ροτασανὴ Κεφάλα*** ἔκειτο τὸ Ὁμηρικὸν ***Ρύτιον*** (Ἰλιαδ. Β 648 «Φαιστόν τε Ρύτιόν τε πόλεις εὖ ναιεταώσας.») Ἡ πόλις ὑποταχθεῖσα ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων Γορτυνίων ἐξέπεσε κατὰ μικρὸν εἰς κώμην κατὰ τὴν Ρωμ. ἐποχήν, ὡς ἀναγράφεται εἰς ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐπὶ τόπου καὶ μετακομισθεῖσαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου («Ρυτιασίων κώμη»), ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ σημερὸν ὄνομα τοῦ χωρίου (Ρυτιάσιοι, Ροτάσοι). Σῴζονται πολλὰ ἀναλήμματα καὶ τμήματα τειχῶν, δεξαμεναὶ ὑδάτων, καὶ τὰ ἐρείπια τριῶν Βυζαντιακῶν ἐκκλησιῶν, ὃ δηλοῖ ὅτι ἡ κώμη κατῳκεῖτο καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Εἰς τὸν ὑψηλὸν λόφον ***Κάστελλον*** σῴζονται τὰ ἐρείπια τοῦ Ἐνετικοῦ φρουρίου Castel Belveder (Ριζόκαστρον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις). Σῴζει τέσσαρας Βυζαντιακὰς ἐκκλησίας, ὧν αἱ τρεῖς ἁγιογραφημέναι, διακρίνονται δ' ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ ἀραιὰ λείψανα ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι καὶ ἑλληνικὸς συνοικισμὸς ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ὀχυροῦ καὶ θαυμασίαν ἄποψιν ἔχοντος λόφου.

Μετὰ ταῦτα ἐξήτασα τοὺς παραλίους ἀρχαίους

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

συνοικισμοὺς ***Τούτσουρον***, ***Ἄρβην*** καὶ ***Μύρτον*** ἐν τῷ Λιβυκῷ πελάγει. Καὶ εἰς τοὺς τρεῖς φαίνονται τοῖχοι καὶ ἀναλήμματα καὶ κτίσματα ρωμ. χρόνων, εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχον μικραὶ παράλιαι ἐμπορικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν. Εἰς τὸν Τσούτσουρον τοποθετεῖται ὑπό τινων καὶ ἡ ἑλληνικὴ ***Πριανσός***, εἰς δὲ τὴν Ἄρβην εὑρέθησαν καὶ λείψανα Μινωικὰ (ἀγγεῖα λίθινα καὶ σφραγῖδες) ὑπὸ τοῦ κ. Evans.

Εἰς τὴν ἀπάνω Βιάννον (ἀρχαία ***Βίαννος***) ἀνεσκάφη τάφος Βυζαντιακὸς φέρων τὴν ἐπιτάφιον ἐπιγραφὴν τὴν ἀνωτέρω (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σελ. 10) δημοσιευομένην.

Εἰς Ἱεράπετρον (ἀρχ. ***Ἱεράπυτνα***) ὁ ἰατρὸς Ἐμμ. Μελᾶς ἀνεῦρε δύο μαρμάρινα ἀγάλματα, ὧν τὸ ἕτερον ἀκέφαλον εἰκόνιζε Ἄρτεμιν τοξοφόρον καλῆς τέχνης καὶ φυσικοῦ μεγέθους, ἀντίτυπον πιθανῶς καλοῦ ἀγάλματος ἑλληνικῶν χρόνων.

Εἰς Ἅγιον Νικόλαον Μιραμπέλλου (ἀρχαία ***Λατὼ πρὸς Καμάρᾳ***) παρέλαβον νεωστὶ ηὑρημένην ἐπιγραφὴν τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος ἀναγράφουσαν τὴν ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῶν Κόσμων οἰκοδόμησιν Στοᾶς (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σελ. 1).

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείῳ ἕδραν μου, ἐπεστάτησα εἰς τὸν καθαρισμόν, τὴν συγκόλλησιν, τὴν ταξινόμησιν καὶ καταγραφὴν τῶν ἐκ Πλατάνου ἀρχαίων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσαν δύο ἀρχαιοθήκας τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἐξῆλθον εἰς τὸ χωρίον Ἀνώπολιν Πεδιάδος, ὅπου χωρικὸς εἶχεν εἰδοποιήσει ὅτι εὗρε πηλίνην λάρνακα· πράγματι ὁ τάφος σκαφεὶς ὑπ' ἐμοῦ εὑρέθη ἔχων πέντε κιβωτοειδεῖς συνήθεις λάρνακας μετὰ τῶν σκεπασμάτων των, οὐδὲν ὅμως ἄλλο κτέρισμα περιεῖχεν, αἱ δὲ λάρνακες ἦσαν σεσαθρωμέναι καὶ ἐστεροῦντο διακοσμήσεως.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἐξῆλθον ἐκ νέου εἰς Πλάτανον· ἐξήτασα τὰ εἰς θέσιν Μοναστηριακὲς Ἀγλάδες ἐν χιλιόμετρον δυτικώτερον τῶν θόλων φαινόμενα ἴχνη καὶ ἐξηκρίβωσα ὅτι πρόκειται περὶ οἰκοδομημάτων πρωτομινωικῆς ἐποχῆς κατεστραμμένων. Εἰς τὴν πλησίον θέσιν ***Σιντερόγουργναν*** εὗρον ρωμ. ἀγροικίαν μετὰ καμίνου κεραμευτικῆς πλησίον μὴ ἀνασκαφέντα. Μεταβὰς εἰς τὸ χωρίον Σίβαν (Πυργιωτίσσης), ὅπου εἰς θέσιν Πετρόμαντρες ἡ Ἰταλικὴ Ἀποστολὴ ἀνέσκαψε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δύο θολωτοὺς τάφους πρωτομινωικούς, παρετήρησα κάτωθι τοῦ χωρίου εἰς θέσιν ***Κότσια*** τετράγωνον κτίσμα ἐξ ὀγκολίθων ἀργῶν, ὅμοιον δὲ εἰς θέσιν Ριζᾶ μεταξὺ τῶν χωρίων Κουσὲ καὶ Σίβα. Πρόκειται περὶ κτισμάτων πρωτομινωικῶν πιθανῶς, ἴσως δὲ καὶ τάφων ἐν σχήματι τετραγώνων περιφραγμάτων, οἷα εὑρέθησαν εἰς Παλαίκαστρον Σητείας ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς καὶ εἰς Γοῦρνες Πεδιάδος ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Χατζιδάκι καὶ χρήζουσι διὰ τοῦτο δοκιμαστικῆς σκαφῆς.

Ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι.

Α'. ***Λαξευτὸς Μυκην. τάφος παρὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Πεδιάδος.***

Εἰς θέσιν ***τὰ Μαρκαβοῦσα*** παρὰ τὸ χωρίον Ἐπισκοπὴν ἀνεκαλύφθη τυχαίως τάφος λαξευτὸς ἐν τῷ βράχῳ μυκηναϊκῆς ἐποχῆς· ἡ σκαφὴ καὶ ὁ καθαρισμὸς αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ τὸν Μάρτιον. Ἀποτελεῖται ἐκ δρόμου λαξευτοῦ κατωφεροῦς πρὸς τὴν πύλην ἔχοντος μῆκος τεσσάρων μέτρων καὶ πλάτος 1,20. Ἐκ τοῦ δρόμου τούτου διὰ πύλης πλάτους 0,68 εἰσέρχεταί τις εἰς τὸν λαξευτὸν νεκρικὸν θάλαμον, ὁ ὁποῖος σήμερον ἕνεκα βλάβης ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ βράχου καὶ τῆς καταπτώσεως πολλῶν τεμαχίων αὐτοῦ ἔχει ἀκανόνιστον τὸ σχῆμα ὁμοιάζων πρὸς φυσικὸν σπήλαιον, οὗ τὸ μὲν μῆκος εἶναι 2,75, τὸ δὲ πλάτος 1,75 καὶ τὸ μέγιστον ὕψος 1,50. Ὁ δρόμος καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου εἶναι ἐξ ἀνατολῶν.

Ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν δύο πήλιναι λάρνακες, μία ἑκατέρωθεν τῷ εἰσερχομένῳ καὶ παρὰ τὰ τοιχώματα. Τὰ καταπεσόντα ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ βράχου χώματα ἐπλήρωσαν τὸ πλεῖστον τοῦ θαλάμου καὶ ἐκάλυψαν τὰς λάρνακας μέχρι τῶν χειλέων. Αἱ λάρνακες εἶναι τοῦ συνήθους κιβωτοειδοῦς σχήματος τετράποδες καὶ φέρουσαι τὰ γνωστὰ τετράκλιτα σκεπάσματα· ἡ μία ἔχει μῆκος 1,18, πλάτος 0,44 καὶ βάθος 0,50, οὐδεμίαν φέρουσι διακόσμησιν· ἑκάστη περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ σεσαθρωμένα τελείως. Ὑπὸ τὴν πρώτην λάρνακα παρετηρήθησαν λείψανα καὶ ἄλλου νεκροῦ.

Εἰς τὸ βάθος τῆς ἐπιχώσεως εὑρέθησαν καὶ ἀγγεῖά τινα πήλινα, ἤτοι μεγάλη μόνωτος οἰνοχόη καὶ δύο κύπελλα μεθ' ὑψηλοῦ ποδὸς τοῦ γνωστοῦ μυκην. τύπου· καὶ τὰ τρία φέρουσι διακόσμησιν καστανόχρουν στιλπνὴν μυκηναϊκήν. Ἐκ τούτων ἀκριβοῦται ἡ ἐποχὴ τοῦ τάφου καὶ τῶν λαρνάκων.

Β'. ***Πρωτομινωικαὶ θόλοι Πλατάνου.***

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον 1915 ἐξηκολούθησα καὶ ἐπεράτωσα τὴν σκαφὴν τῆς πρωτομινωικῆς νεκρουπόλεως Πλατάνου εἰς θέσιν Σταυρόν.

Κατὰ τὸ 1914 εἶχον ἀνασκάψει τὴν θόλον Α καί τινας τῶν περὶ αὐτὴν μικροτέρων ταφῶν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ ἀποθετῶν (Ἀρχαιολ. Δελτίον 1915 Παραρτ. σελ. 60—61). Ἐφέτος ἐκαθάρισα τὸν πέριξ τῆς θόλου ταύτης χῶρον καὶ ἀπεκάλυψα δέκα τὸ ὅλον οἰκίσκους (ἀποθέτας καὶ μικροὺς τάφους) κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος καὶ πέντε κατὰ τὸ νότιον κτιστοὺς πάντας. Οἱ πλεῖστοι περιεῖχον ὀστᾶ νεκρῶν ἄκαυτα καὶ κτερίσματα ἀξιόλογα. Εἷς μάλιστα τούτων ὀρθογωνίου σχήματος ἔχων μῆκος 3 μέτρων καὶ πλάτος 1,70 καὶ βάθος σωζόμενον 0,50 ὑπῆρξεν ὁ ἀξιολογώτατος παρασχὼν τὰς καλλίστας τῶν μεγάλων ἐλεφαντίνων σφραγίδων. Ἐκ τούτων τινὲς εἶναι θαυμάσιοι καὶ πρωτοφανεῖς. Μία τούτων ἔχει σχῆμα πιθήκου κυνοκεφάλου ὀκλάζοντος, ἄλλη βοὸς κατακειμένου, αἱ λοιπαὶ εἶναι κυλινδρικαὶ φέρουσαι τὰς ἐγγεγλυμμένας παραστάσεις λεόντων, αἰγάγρων, πτηνῶν, ἐντόμων, εἰς ἀμφοτέρας τὰς βάσεις. Εἷς ἄλλος τῶν ἀποθετῶν ἐπιμήκους σχήματος, οὗ ἡ ἀνασκαφὴ συνεπληρώθη ἐφέτος, περιεῖχε περὶ τὰ 300 λίθινα καὶ μαρμάρινα πρωτομινωικὰ ἀγγεῖα, ὧν τινα εἶναι θαῦμα κομψότητος καὶ ἐπιμελεστάτης ἐργασίας. Ἐπίσης εὑρέθησαν κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς σκαφῆς τῆς θόλου Α καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ταφῶν δύο ἐγχειρίδια χαλκᾶ τοῦ ἐπιμήκους τύπου, μία χρυσῆ τροχαλιοειδὴς ψῆφος, μικρὸν ἀλαβάστρινον εἰδώλιον σφηνοπώγον τύπου προδυναστικοῦ Αἰγυπτιακοῦ, διπλοῦς χαλκοῦς ἀναθηματικὸς πέλεκυς καὶ δύο μικρὰ ἐλεφάντινα εἰδώλια, ὧν τὸ ἕτερον διατηρούμενον καλῶς ἔχει τὴν κεφαλὴν κατὰ φύσιν ἄριστα εἰργασμένην.

Συγχρόνως ἀνέσκαψα τὸν χῶρον μεταξὺ τῆς θόλου Α καὶ τῆς 15 μέτρα δυτικώτερον κειμένης θόλου Β. Ὁ χῶρος οὗτος περιεβάλλετο ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου ὑπὸ τοιχίου καὶ ἀπετέλει οὕτως εἶδος πλακοστρώσεως αὐλῆς, οἵα παρετηρήθη καὶ εἰς τὴν θόλον Β τῆς Κουμάσας. Ὁ χῶρος εἶχεν ἀναμοχλευθῆ καὶ καταστραφῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν λίθων καὶ τῶν πλακῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάχιστα ἴχνη τῶν παρακειμένων τῇ θόλῳ Β ἀποθετῶν καὶ ταφῶν ἐφάνησαν, ἀρκετὰ ὅμως ἵνα δείξωσιν ὅτι καὶ ἐν ταύτῃ ὅπως καὶ ἐν τῇ θόλῳ Α ὑπῆρχον ὅμοιαι κατασκευαί. Καὶ ἐνταῦθα συνελέχθησαν ἀγγεῖα τινα πρωτομινωικὰ λίθινα καὶ πήλινα καὶ μικρὸν εἰδώλιον μαρμάρινον τῶν λεγομένων Κυκλαδικῶν.

Εἰς τὸν παρακείμενον πρὸς βορρᾶν ἀγρὸν ἐξετέλεσα δοκιμαστικὰς ἐργασίας, εὗρον δὲ ἐνταῦθα συστάδας μικρῶν κτιστῶν τετραπλεύρων τάφων. Μία τούτων ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν τάφων, ἐν οἷς οἱ νεκροὶ εἶχον ταφῆ πολυάριθμοι καὶ εἰς στρώματα ἐπάλληλα. Τὸν ἕνα ἐκ τῶν τριῶν εἶχον χρησιμοποιήσει κατὰ τὴν ὑστερομινωϊκὴν (μυκηναϊκὴν) ἐποχήν, καὶ εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ ψῆφοι ἐκ πρασίνης ὑελώδους ὕλης, μία χρυσῆ πυρηνόσχημος καὶ δύο γαλόπετραι ἐκ σαρδίου ἀμυγδαλοειδεῖς. Μετὰ ταῦτα ἀνεσκάφησαν αἱ δύο θόλοι αἱ πρωτομινωικαὶ ἡ Β καὶ ἡ Γ. Ἡ θόλος Β εἶναι ἡ καλύτερον τῶν τριῶν διατηρηθεῖσα, ἔχει δὲ καὶ τοῦτο τὸ διαφέρον ὅτι καταπεσοῦσα ἀρχαιόθεν ἔσωσε σχεδὸν ὁλόκληρον ἢ μέγα μέρος τοῦ ὑλικοῦ, δι' οὗ ἦτο ἐκτισμένη, καὶ λύει ὁριστικῶς ἓν πρόβλημα, καταδείξασα ὅτι ἦσαν θόλοι πλήρεις καὶ οὐχὶ μόνον κυκλικοὶ περίβολοι νεκρικοί, ὡς εἶχον ὑποθέσει πολλοὶ μέχρι τοῦδε. Οἱ ἐξαχθέντες ἐκ τῆς θόλου λίθοι πάντες ἀκατέργαστοι ὑπολογίζονται περὶ τὰ 25 - 30 κυβικὰ μέτρα πλὴν τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπετελέσθησαν ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ ἀφθόνου πηλοῦ, δι' οὗ εἶχον συνδεθεῖ οἱ λίθοι κατὰ τὴν οἰκοδομίαν. Ἡ θόλος Β ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον κατὰ τὴν βάσιν 10,30, πάχος δὲ τοῦ περιφερικοῦ τοίχου 2,40 - 2,50 καὶ σώζει ὕψος καθ' ὅλον τὸν κύκλον 60 - 80 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου μετὰ καταφανοῦς ἀποκλίσεως πρὸς τὰ ἔσω. Κατὰ τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς θόλου εὑρέθη μεταξὺ τῶν ἄλλων λίθος πλακωτὸς δισκοειδὴς διαμέτρου 0,50 χρησιμεύων πιθανῶς ὡς σκέπασμα τοῦ ἐν τῇ κορυφῇ τῆς θόλου ὀπαίου, ἔχει δὲ καὶ τμῆμα κατὰ τὸ ἐν ἄκρον, ἵνα διὰ τοῦ δακτύλου μετακινῆται, ὁσάκις ἤθελον νὰ ἀνοίξωσι τὸ ὀπαῖον, ἵνα εἰσέλθῃ φῶς, ἢ ἐξέλθωσιν αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ ὁ καπνὸς τῶν ἐν τῷ τάφῳ ἀναπτομένων πυρῶν. Ἐξωτερικῶς ἡ θόλος Β σώζει κατὰ τὸ νότιον ἡμικύκλιον 25 προεχούσας πλάκας εἰς γραμμήν, οἷαι παρετηρήθησαν καὶ εἰς τὰς θόλους Κουμάσας καὶ Ἁγ. Τριάδος. Ἐχρησίμευον δὲ αὗται ἴσως ἵνα πατῶσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ κτίσται καὶ κτίζωσι τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς θόλου, ἢ πιθανώτερον ἀκόμη, ὡς πιστεύω, ἵνα διαπερῶσι καὶ εἰσέρχωνται ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τῆς καλυπτούσης τὴν θόλον καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν σταθερωτέραν.

Κάτωθι τῶν λίθων καὶ τῶν χωμάτων εὑρέθη τὸ νεκρικὸν στρῶμα ἔχον πάχος 0,40 - 0,80 καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ὀστῶν σεσηπότων κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐκ τοῦ ἐκ τῆς σήψεως ὀστῶν καὶ ἀντικειμένων ἀποτελεσθέντος καστανόχρου σαρκοχώματος. Τὸ ἔδαφος τῆς θόλου ἦτο ἐστρωμένον διὰ χαλίκων καὶ ἄμμου τοῦ ποταμοῦ. Οὐδὲν ἴχνος ἀσφαλὲς πυρὸς παρετήρησα ἐν τῇ θόλῳ ταύτῃ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θόλον Α καὶ Γ καὶ τὰς τῆς Κουμάσας καὶ Πορτί.

Τὸ πάχος τοῦ νεκρικοῦ στρώματος τῆς θόλου ταύτης ἀποτελεσθέντος ἐκ τῆς διαλύσεως πολλῶν ἑκατοντάδων (ἴσως καὶ χιλιάδων) νεκρῶν, ἡ στερεότης τῆς θόλου ταύτης καὶ ἡ προφανὴς χρονολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν εὑρημάτων αὐτῆς δεικνύουσιν ὅτι ἡ θόλος Β θὰ διετηρήθη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐν χρήσει ἐπὶ αἰῶνας, καὶ ἴσως ἦτο προσιτὴ καὶ ἀφ' οὗ ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς ταφάς. Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴν σπάνιν τῶν μεταλλικῶν ἀντικειμένων ἐν αὐτῇ. Ἐξ ἄλλου ἡ θόλος Β φαίνεται ἐκ τῶν εὑρημάτων νεωτέρα τῆς θόλου Α καὶ ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸ τέλος τῆς πρωτομινωϊκῆς καὶ εἰς τὴν μεσομινωϊκὴν ἐποχήν. Τὸ σχῆμα τῶν σφραγίδων, μάλιστα τῶν κομβιοειδῶν, ἡ εὕρεσις σκαραβαίων καὶ τοῦ Ἀσσυριακοῦ κυλίνδρου καὶ μεσομινωϊκῶν πολυχρωμικῶν ἀγγείων τοῦ λεπτοτάτου εἴδους, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν χαρακτηριστικῶν τριγωνικῶν ἐγχειριδίων μαρτυροῦσι τοῦτο ἐπαρκῶς.

Τὰ ἀξιολογώτερα τῶν εὑρημάτων τῆς θόλου Β εἶναι:

Ἐγχειρίδια χαλκᾶ τοῦ ἐπιμήκους τύπου, λεπίδες τινὲς μαχαιρίων καὶ μικροὶ χαλκοῖ κοπεῖς.

Ἀγγεῖα λίθινα μικρὰ ἐκ τιτανολίθου, μαρμάρου, στεατίτου.

Ἀγγεῖα πήλινα διαφόρων σχημάτων ἤτοι κύαθοι κωνικοί, προχοΐδια, ζωόμορφα δοχεῖα, Ἄλλα μὲν τούτων εἶναι πρωτομινωϊκά, ἄλλα δὲ πολυχρωμικὰ καὶ δή τινα τῶν λεπτοτάτων μεσομινωϊκῶν.

Σφραγίδες περὶ τὰς 70 διαφόρων σχημάτων λίθιναι καὶ ἐλεφάντιναι φέρουσαι ἐγχάρακτα θέματα γραμμικά, δικτυωτά, σπειροειδῆ, ποικίλα συμπλέγματα ἢ ζῷα. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ τρεῖς σκαραβαῖοι ἐκ λευκοῦ στεατίτου καὶ κύλινδρος Ἀσσυριακὸς ἐκ σιδήρου μετεωρίτου φέρων δύο θεότητας τῆς Βαβυλωνιακῆς θρησκείας.

Πολλαὶ ἑκατοντάδες ψήφων, ὅρμων διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν ἐκ λίθου (στεατίτου, σαρδίου, κρυστάλλου) ἢ ἐκ λευκῆς μάζης ὑελώδους. Ἡ τρίτη θόλος Γ εὑρέθη πέντε μέτρα βορειότερον τῆς θόλου Β ἐν ἰδιωτικῷ ἀγρῷ. Ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένη σῴζουσα μόνον τὸν κατώτατον δόμον τοῦ νοτίου ἡμικυκλίου καὶ ἔχει διάμετρον ἐσωτερικὴν 7,30 καὶ πάχος τοῦ περιφερικοῦ τοίχου 1,80. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς θόλου ἐσῴζοντο τοιχία τινὰ ἐκ τῶν σχηματιζόντων τὸν γνωστὸν ἐξ ἄλλων θόλων ὀρθογώνιον χῶρον πρὸ τῆς εἰσόδου. Εἰς τὴν θόλον ταύτην παρετηρήθησαν ἴχνη πυρὸς καὶ εἰς ὀστᾶ καὶ εἰς τὸ ἔδαφος.

Τὰ εὑρήματα τῆς κατεστραμμένης ταύτης θόλου ἦσαν λίθινά τινα πήλινα ἀγγεῖα πάντα πρωτομινωϊκά, ψῆφοι περιδεραίων καὶ τρεῖς μικραὶ σφραγίδες. Τὴν θόλον ταύτην μετὰ τὴν σκαφὴν καὶ καταμέτρησιν ἐκάλυψα ἐκ νέου ὡς εὑρισκομένην ἐν ἰδιωτικῷ ἀγρῷ μὴ ἀπαλλοτριωθέντι.

Ἡ εἴσοδος καὶ τῶν τριῶν θόλων Πλατάνου ὡς καὶ πασῶν τῶν ἄλλων Κρητικῶν θόλων ἦτο ἐξ ἀνατολῶν.

Ἐκ δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσα εἰς δύο φρέατα τοῦ παρακειμένου χωρίου Πλατάνου ἐπείσθην ὅτι ὁ συνοικισμός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν ἡ ἀνασκαφεῖσα νεκρόπολις εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ χωρίου καὶ παρ' αὐτό, διότι εἰς τὰ φρέατα ταῦτα καὶ εἴς τινα ἄλλα τοῦ χωρίου καὶ εἰς βάθος ἀπὸ τεσσάρων μέχρις ἓξ μέτρων εὑρίσκονται λείψανα κτισμάτων καὶ πήλινα ἀγγεῖα ἄφθονα, ἀκέραια καὶ τεθραυσμένα πρωτομινωϊκῶν χρόνων, ἡ δ' ἐπίχωσις ἄνωθεν ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἄμμου καὶ τῆς ἰλύος, ἣν καταβιβάζει κατακλύζων καὶ σήμερον τὸ χωρίον ὁ Πλωριανὸς ποταμός, ἐν ᾧ οἱ τάφοι εὑρισκόμενοι εἰς θέσιν μὴ κλυζομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀποτελοῦντες ὄχθον γῆς ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχεδόν.

Γ'. Μυκηναϊκὸς τάφος εἰς Δαμάνια Μονοφατσίου.

Τὰ τῆς σκαφῆς τοῦ τάφου τούτου ἐκτίθενται ἀνωτέρω ἐν τῷ παρόντι Δελτίῳ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο κατὰ τὸν Αὔγουστον 1915.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Τὸν παρελθόντα Αὔγουστον μετέβην, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, εἰς ***Χίον,*** ὅπου διέμεινα περὶ τὸν μῆνα, ἐπισκεφθεὶς πάντα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς νήσου, ἵνα λάβω γενικήν τινα ἰδέαν τῶν χριστιανικῶν μνημείων καὶ οὕτω δυνηθῶ συστηματικώτερον ἐπὶ τῶν τοιούτων μνημείων νὰ ἐργασθῶ.

Ἐκ τῆς περιοδείας μου ἐκείνης ἐσχημάτισα τὴν γνώμην, ὅτι οὐ μόνον ἡ τέχνη τῆς νήσου κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους εἶνε ἀξιόλογος, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ἰδιάζων τύπος, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ἡ χιακὴ χριστιανικὴ τέχνη ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ζωγραφικῇ καὶ τοῖς ἀναγλύπτοις παραστάσεσι καὶ κοσμήμασιν, εἶνε ἱκανὸς πλεῖστα προβλήματα τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν τέχνης νὰ ἐπιλύσῃ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασις τῶν παραστάσεων καὶ κοσμημάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις των δύναται νὰ διαφωτίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

Προτιθέμενος ἀλλαχοῦ νὰ πραγματευθῶ ἐκτενέστερον περὶ τῶν κυριωτάτων χριστιανικῶν μνημείων τῆς Χίου, παραθέτω ἐνταῦθα γενικήν τινα σκιαγραφίαν τῶν μνημείων τούτων τῆς νήσου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

καὶ τῆς ἄχρι τοῦδε συντελεσθείσης ἐκεῖ ἐργασίας καὶ περισυλλογῆς[1].

Τὰ χριστιανικοῦ χαρακτῆρος μνημεῖα τῆς Χίου δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς ***ἀρχαιότερα χριστιανικά***, εἰς ***κυρίως βυζαντιακὰ*** καὶ εἰς ***φραγκικά***[2].

Ἀρχαιότερα χριστιανικὰ μνημεῖα Χίου.

Ἐκ τῶν χριστιανικῶν μνημείων τῆς Α' μ. Χ. χιλιετηρίδος, ἤτοι μέχρι τῆς κτισεως τῆς Νέας Μονῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἥτις ἀποτελεῖ χρονικὸν σταθμὸν διὰ τὰ μνημεῖα τῆς νήσου ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐλάχιστα λείψανα διεσώθησαν, μεταξὺ δὲ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ***ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου*** παρὰ τὸ Νοσοκομεῖον τῆς πόλεως Χίου.

Περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου, τοῦ περικλείοντος τοὺς τάφους τῶν πολιούχων τῆς νήσου ἁγίων Ἰσιδώρου καὶ Μυρόπης—μαρτυρησάντων ἐν Χίῳ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ Δεκίου—, οὐδεμίαν ἔχομεν σαφῆ μαρτυρίαν πλὴν τῆς ἐν τῷ Νέῳ Λειμωναρίῳ φερομένης παραδόσεως (ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς μνήμης των τῇ 14 Μαΐου), καθ' ἣν μαρτυρεῖται ἡ ὕπαρξις μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν μαρτύρων, ἱδρυθέντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668 - 685)· ὁπωσδήποτε ὑπὸ τὸ πενιχρὸν σημερινὸν Ναΐδριον, τὸ κτισθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1881 καταστραφέντος μεταγενεστέρου Ναοῦ, καταφανεῖς εἶνε αἱ κατὰ καιροὺς καταστροφαὶ κτίσματος μεγάλων διαστάσεων, τὰ δὲ σωζόμενα ἔτι κατὰ χώραν: τρία κιονόκρανα τοῦ λεγομένου θεοδοσιανοῦ τύπου, κορινθιάζοντα διὰ τρυπάνου κατειργασμένα μεθ' ἑλίκων καὶ μαστοειδοῦς ἀποφύματος, κορμοὶ δύο κιόνων ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ ἱεροῦ δαπέδου τοῦ Ναοῦ εἰσέτι ἱστάμενοι, ἀνάγλυπτος σταυρὸς ἐπὶ κυρτοῦ μαρμάρου ἐντοιχισμένου ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου, ὅπου οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, θωράκια μετ' ἀναγλύπτων περιπλεγμάτων, χρησιμοποιηθέντα δυστυχῶς ὡς ὑλικὸν κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ Νοσοκομείου καὶ ἄλλα, καθιστῶσιν εὔλογον τὴν περὶ μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ὑπάρχοντος ἐκεῖ παράδοσιν, ἐπισταμένη δὲ τοῦ μνημείου μελέτη καὶ ἔρευνα τῶν περὶ τὸν Ναὸν μαρτυρουμένων κτισμάτων δύναται πολλὰ νὰ φέρῃ εἰς φῶς[1].

Εἰς τ' ἀρχαιότερα χριστιανικὰ κτίσματα τῆς νήσου πρέπει νὰ ὑπαχθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου εὑρεθέντα καὶ δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον κάτω μέρη δύο Ἀψίδων καὶ τοίχων χριστιανικοῦ Ναοῦ ἐκτισμένου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Φάναις[2]· ἐκ τῶν λειψάνων τούτων δύναταί τις νὰ διακρίνῃ δύο ἐποχάς· τὴν πρώτην μετατροπὴν εἰς Ναὸν τοῦ ἀρχαίου σηκοῦ, ὁπότε προσετέθη πρὸ τοῦ πρυνάου ἡ ἐξ ἀργῶν λίθων εὑρεθεῖσα ἀψὶς καὶ τὴν ἀνακαίνισιν αὐτοῦ, μετὰ καταστροφὴν γενομένην ἄγνωστον πότε καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὁπότε ἐχρησιμοποιήθη καθ' ὁλοκληρίαν ἀρχαῖον ὑλικόν, κτισθείσης τῆς νεωτέρας μεγάλων διαστάσεων ἀψῖδος (ἐχούσης περίμετρον 14 μ. καὶ διάμετρον 6 μ. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν, ἥτις ἔχει περίμ. 6,30 καὶ διάμ. 2 μ.) ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐδάφους κατ' ἰσοδομικὸν τρόπον[3].

[1] Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Χίου πολὺ ὀλίγον ἐμελετήθησαν μέχρι τοῦδε· ὅ,τι εἶνε μέχρι σήμερον γνωστὸν εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς κύκλους ὀφείλεται εἰς τὴν μικρὰν ἐργασίαν τοῦ Strzygowski περὶ τῆς Νέας Μονῆς: «Nea Moni auf Chios» ἐν Byzant. Zeitschrift, V, S. 140 ff., ἐξ αὐτῆς δὲ ἠρύσθησαν οἱ Wulff, Millet, Diehl καὶ ὅσοι ἐν τῇ σειρᾷ τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀναφέρουν τὴν Μονὴν τῆς Χίου· τὰ «Νεαμονήσια» τοῦ Γρηγορίου Φωτεινοῦ, Χίος, 1865, αἱ χριστιαν. ἐπιγραφαὶ τῆς Χίου ὑπὸ Γ. Ζολώτα ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. 20, σελ. 300 - 319, καί τινες ἄλλαι ἐρασιτεχνικαὶ μᾶλλον ἐργασίαι τοῦ ἀποθανόντος γυμνασιάρχου Χίου Γ. Ζολώτα, τῆς θυγατρός του Αἰμιλίας καὶ ἄλλων συνεισφέρουν μὲν χρήσιμον ὑλικόν, ὡς ἐκ τοῦ φιλολογικοῦ των ὅμως χαρακτῆρος ἐλάχιστα συμβάλλουν εἰς κατανόησιν τῆς χιακῆς χριστιαν. τέχνης. Μόνον περὶ τῶν φραγκικῶν μνημείων τῆς νήσου ἔχομεν λεπτομερεστέραν ὁπωσδήποτε μελέτην τοῦ F. W. Hasluck, The Latin Monuments of Chios, ἐν Annual of the British School at Athens, XVI, σελ. 137 κ. ἑ.

[2] Ἡ Χίος ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀπετέλει, ὡς γνωστόν, μέρος τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ὑπαγομένη εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Διοίκησιν (Diocesis Asiana), ἧς ἐπαρχίαν μετ' ἄλλων νήσων ἀπετέλει, τὴν ἐπαρχίαν τῶν 53 νήσων, τῶν κειμένων εἰς τὸ Α. τμῆμα τοῦ Αἰγαίου, ὧν πρωτεύουσαν θέσιν εἶχεν ἡ Ῥόδος· πρβλ. Herzberg, Ἱστ. τῆς Ἑλλάδος, ἐν μεταφρ. Βιβλιοθ. Μαρασλῆ, τομ. Α', σελ. 101. Τὴν Χίον ἀπὸ τοῦ 1346 κατέλαβον οἱ Γενουᾶται καὶ ἰδίως ὁ ἀπὸ τοῦ 1362 ἐπικρατήσας οἶκος τῶν Giustiniani, τῷ δὲ 1566 ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον οἱ Τοῦρκοι. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ἄραβος Ἐμίρου Τσαχᾶ (1093 - 1124) καὶ ἡ κατὰ καιροὺς τῶν Ἑνετῶν καὶ ἄλλων φραγκικῶν οἴκων (ὡς τῶν Ζαχαριῶν) ἐπὶ τῆς Χίου κυριαρχία δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς χρονικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰ μνημεῖα τῆς νήσου· ὡς σπουδαῖοι ὅμως χρονικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰς ἐπενεχθείσας καταστροφὰς πρέπει νὰ σημειωθῶσι καὶ αἱ δύο ἐρημώσεις τῆς νήσου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἤτοι ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1823 φοβερὰ σφαγὴ καὶ καταστροφὴ τῆς Χίου καὶ οἱ ἔτι καταστρεπτικώτεροι διὰ τὰ μνημεῖα σεισμοὶ τοῦ 1881, ὅτε πᾶσα σχεδὸν ἡ νῆσος μετεβλήθη εἰς ἐρείπια.

[1] Πρβλ. Γ. Ζωλότα ἐπιμελῆ μελέτην περὶ τοῦ Ναοῦ, ἐν τῇ «ἐκθέσει τῶν κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1899 - 1900 πεπραγμένων κλπ.», σελ. 118 - 141.

[2] Πρβλ. Κουρουνιώτου, Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Χίῳ, ἐν Δελτίῳ ἀρχαιολ. Τόμ. Α' σελ. 74, 80 κ. ἑ.

[3] Ἡ χρησιμοποίησις ἀρχαίου ὑλικοῦ καὶ ἰδίως γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἐκ μαρμάρου μελῶν εἰς Χιακὰ χριστιανικὰ μνημεῖα εἶνε συνήθης· λ. χ. ἐν τῷ μνημο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τέλος εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνάγονται, καί τινα γλυπτὰ κοσμήματα ἐπιστυλίων, θωρακίων καὶ ἄλλων εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου εὑρεθέντα, ἅτινα ἐταξινόμησα ἐν ἰδίῳ τμήματι τοῦ Μουσείου τοῦ κειμένου ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χίου καὶ δείγματα τῶν ὁποίων προσάγω ἐνταῦθα ἐν εἰκ. 1-5· (παρένθ. πίν. 4).

Εἰς τὰς εἰκ. 1-3 παρατίθενται τεμάχια ἐπιστυλίων διαφόρου τέχνης πιθανώτατα ἐκ μαρμαρίνων τέμπλων προερχόμενα ἢ ὡς ὑπέρθυρα χρησιμοποιηθέντα· τούτων τὸ ἓν (εἰκ. 1) εἶνε ἴσως ἀρχαιότερον· εἶνε ταπεινὸν ἀνάγλυφον (0,51×0,31) ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων ἐπιπεδογλύφων, ἐν οἷς τὸ κόσμημα διαγράφεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακός, κοιλαινομένου τοῦ λοιποῦ μέρους ταύτης, ὅπερ πληρούμενον εἶτα διὰ χρωματιστοῦ μίγματος ἐκ μαστίχης ἢ κηροῦ καὶ μαρμαρίνου κονιάματος μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἀναγλύφου ἀποτελεῖ τὸ βάθος τούτου· χρῆσιν τούτου ποιοῦνται κυρίως ἀπὸ τοῦ Ι΄ αἰῶνος οἱ Βυζαντινοὶ εἰς ἐσωτερικὰς μάλιστα ζώνας ἢ γεῖσα περιθέοντα ὁλόκληρον τὸν Ναόν,· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ χρῆσίς των ἄρχεται ἀπὸ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων καὶ ἓν τῶν τοιούτων δειγμάτων εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν τεμάχιον· ἐν τούτῳ ἐντὸς περιπλεκομένων εἰς σχῆμα ᾠοειδῶν κύκλων ἑλίκων κοσμουμένων διὰ φύλλων κισσοῦ καὶ ἀμπέλου, ἀπεικονίζονται κυνηγετικαὶ σκηναὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων, τοῦ θηρευτοῦ εὑρισκομένου ἐντὸς τοῦ ἑνὸς κύκλου καὶ τοῦ θηράματος ἐντὸς τοῦ ἑτέρου· οὕτως ἐντὸς τοῦ δεξιοῦ πρώτου κύκλου παρίσταται γαλῆ θηρεύουσα τὸν ἀντιμετώπως ἐπὶ τοῦ δευτέρου κύκλου εὑρισκόμενον μῦν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου ἀνδρικὴ μορφὴ διατρυπῶσα διὰ τοῦ δόρατος τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου κατεστραμμένου κύκλου προφανῶς παριστώμενον θήραμα. Τὸ διακοσμητικὸν τοῦτο θέμα ἔχει μεγίστην σχέσιν πρὸς ψηφιδωτὰ δάπεδα, ὡς εἶνε τοῦ Kabr-Hiram καὶ ἰδίως πρὸς τὸ νεωστὶ ἀνευρεθὲν τῆς μεγάλης Βασιλικῆς τῆς Νικοπόλεως τῆς Ἠπείρου [1], ὅπου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δεξιοῦ σκέλους τοῦ πλαγίου κλίτους παρίστανται ὅμοιοι κύκλοι πληρούμενοι διὰ κυνηγετικῶν θεμάτων· λ. χ. παρίσταται ἐντὸς μὲν τοῦ ἑνὸς κύκλου ρωμαῖος στρατιώτης κρατῶν καθ' ὅμοιον τρόπον πρὸς τὸ χιακὸν ἀνάγλυφον τὸ δόρυ, ἐντὸς δὲ τοῦ ἀπέναντι κύκλου ἔλαφος· εὐνόητον δὲ εἶνε, ὅτι ὅπως εἰς τ' ἀνωτέρω ψηφιδωτὰ προφανὴς εἶνε ἡ μίμησις ταπήτων ἢ ὑφασμάτων ἀλεξανδρινῆς τεχνοτροπίας, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ὁμοίαν μίμησιν προδίδει, ἡ δὲ εὕρεσίς του ἐν Χίῳ μαρτυρεῖ καὶ τὴν κατὰ τὸν ϛ΄-Ζ΄ αἰῶνα, εἰς ἣν ἐποχὴν τὸ ἀνάγλυφον δύναται ν' ἀποδοθῇ, ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου, ὡς καὶ κατωτέρω θὰ εἴπωμεν.

Ἄλλο ἀνάγλυφον ὁμοίας μὲν τεχνοτροπίας ἀλλὰ μεταγενέστερον εἶνε τὸ α τῆς εἰκ. 2· τοῦ ἐπιπεδογλύφου τούτου ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια πληροῦται διὰ περιελισσομένων κύκλων, πληρουμένων τοῦ μὲν μικροῦ διὰ ρόδακος, τοῦ δὲ μεγάλου διὰ τῆς παραστάσεως τοῦ Ἁγ. Ἰσιδώρου (ὡς ἡ ἐπιγραφὴ ἑρμηνεύει) ἔχοντος τὸν τύπον Παντοκράτορος μετὰ κόμης καὶ σφηνοειδοῦς γενείου [2], ἐνδεδυμένου διὰ χλαμύδος, κοσμουμένης πρὸ τοῦ στήθους διὰ σταυροῦ· τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀναγλύφου πληροῦνται ὑπὸ τελείου ἀραβουργήματος, ὅπερ πείθει, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἀπὸ τοῦ Ι΄ αἰῶνος.

Ἕτερον τεμάχιον διαφόρου τέχνης καὶ προφανῶς προγενέστερον τοῦ ἀνωτέρω εἶνε τὸ β τῆς εἰκ. 2 ἀνάγλυφον (0,40×0,16), ἐφ' οὗ ὑπάρχει—ἐπὶ τῆς ἄνω ζώνης—δυσανάγνωστος ἐπιγραφή· τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο κοσμεῖται ἐπίσης διὰ περιελισσομένων τριπλῶν κύκλων (τῶν γνωστῶν ἐν τῇ τέχνῃ διὰ τοῦ ὅρου: συριακοὶ τροχοὶ — rotae syricae—). Ἐκ τούτων ὁ εἷς κύκλος ἀριστερᾷ πληροῦται διὰ περιελισσομένου Σταυροῦ, τύπου ὁμοίου πρὸς διακοσμητικὰ θέματα ψηφιδωτῶν τῆς Πομπηΐας ἢ παρυφῶν ὑφασμάτων χριστιανικῶν καὶ ὁ ἕτερος διὰ στροβίλου [3]

νευθέντι Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου ὑπάρχουσι τμήματα ἐπιστυλίου καὶ γείσου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ἀποκείμενα σήμερον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ)· κατὰ τὴν περιοδείαν μου εὗρον πλάκας τετραγώνους ἐχούσας ἀνάγλυπτα ἀνθέμια καλῆς τέχνης κατὰ μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ χρησιμοποιουμένας εἴτε ὡς Ἁγίας Τραπέζας (ὡς εἶνε ἡ Ἁγ. Τράπεζα τῆς Παναγιᾶς Σικελιᾶς, Ναΐσκων Καλαμωτῆς κλπ.) εἴτε ὡς ὑπέρθυρα (ὡς ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Ναΐσκου τοῦ Νεκροταφείου Καλαμωτῆς, τοῦ παρὰ τὸ αὐτὸ χωρίον ἔτι ἀρχαιοτέρου Ναΐσκου τοῦ καλουμένου Παναγιὰ Ἀγρελωπούσαινα καὶ ἄλλ.)· πρβλ. τὴν ἐν Κ. Κουρουνιώτου ἐνθ. ἀν. εἰκόνα 30 πλαισίου παραθύρου χριστιαν. Ναοῦ ἐξ ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν· ὅμοιον ὑπάρχει ἐπὶ παραθύρου τῆς Παναγιᾶς Κρήνας, ὅπου εἶνε ἐντοιχισμένον ἀλλαχοῦ καὶ ἐπιστύλιον μετὰ ταινίας (γιρλάνδας) καὶ κεφαλῶν βοῶν, προφανῶς ρωμαϊκῆς τέχνης.

[1] Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ Kabr-Hiram παρὰ τὴν Τύρον τῆς Φοινίκης εὑρεθὲν καὶ ἤδη ἐν Παρισίοις φυλαττόμενον, βλέπε ἐν Annales archeologiques, 1863, σ. 279. Περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς Νικοπόλεως πρβλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην ἐν «Ἠ. Συνδέσμῳ», φύλλα Δεκεμβρίου 1915.

[2] Πρβλ. τὸν τύπον τοῦ Παντοκράτορος ἐν τῷ ἔργῳ μου: ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Τέχνῃ, σελ. 120 κ. ἑ. Τὸ ἀνωτέρω ἀνάγλυφον ἄνευ ἑρμηνείας ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. 20, πίν. 28.

[3] Πρβλ. τμῆμα ψηφιδωτοῦ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἴσιδος ἐν Πομπηΐᾳ, ἐν A. Riegl, Stilfragen, Berlin, 1893, σελ. 310, εἰκ. 169, ἔνθα καὶ αὐτὸς ὁ στρόβιλος ὑπὸ ἁπλουστέραν μορφὴν εὕρηται.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας εἶναι καὶ τμῆμα ἀναγλύφου ἐπιστυλίου, χρησιμεύοντος σήμερον ὡς πλαίσιον παραθύρου τοῦ ἔξω Νάρθηκος Ναοῦ Βυζαντιακοῦ, καλουμένου Παναγιὰ Κρῆνα (ἴδε κατωτ.), εἰκ. 3 α. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐπιστυλίου κοσμεῖται διὰ τῶν συριακῶν τροχῶν, οἵτινες πληροῦνται διὰ μεταγενεστέρας μορφῆς ἀνθεμίου ἔχοντος τρία φύλλα ἐπὶ τῆς ἐν εἴδει δύο παχέων κύκλων βάσεως, ἀστέρος ἑξακτίνου, στροβίλου καὶ τριφύλλου ἐκφυομένου ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ζώνης τοῦ κύκλου.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραθύρου καὶ ὡς δεξιὸν πλαίσιον εὑρίσκεται καὶ ἕτερον τμῆμα ἐπιστυλίου (εἰκ. 3 β), κοσμούμενον ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς διὰ συνεχοῦς διπλοῦ ἕλικος (Ranke), ἐκφύοντος συμμετρικῶς ἐκ τῶν δύο ζωνῶν ἡμίφυλλα ἀκάνθου, τοῦ ὅλου κοσμήματος ἀπολήγοντος εἰς ἀστράγαλον, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς διὰ ῥόδακος ἐν τῷ μέσῳ καὶ δύο σταυρῶν ἑκατέρωθεν κοινοῦ τύπου εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐποχὰς τήν τε χριστιανικὴν καὶ βυζαντιακήν.

Ἐκ τῶν ***θωρακίων*** ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς βάσεις ἢ τὰ κάτω μέρη μαρμαρίνων τεμπλίων ἢ ἀμβώνων, σπουδαιότερον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Μουσείου εἶνε τὸ παρατιθέμενον ἐν εἰκ. 4, τεθραυσμένον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν (0,54 × 0,63), ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίσταται ἀετὸς ἔχων ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας καὶ παλαίων πρὸς ὄφιν, οὗτινος τὴν κεφαλὴν εἶνε ἕτοιμος νὰ δαγκάσῃ· ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀναγλύφου εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων μαρμαρίνων θωρακίων τῆς συλλογῆς τοῦ Θησείου καὶ τῶν ἐντοιχισμένων πλακῶν ἐπὶ τῆς μικρᾶς Μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἅτινα χρονολογοῦνται συνήθως ἀπὸ τοῦ Ι´ αἰῶνος.

Τέλος ἄξιον προσοχῆς εἶνε μικρὸν κιονόκρανον πυραμιδοειδὲς ἐκ χιακοῦ μελανωποῦ λίθου, ἔχον ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν ἐπιπεδογλύφους παραστάσεις (εἰκ. 5), ἤτοι ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πτηνόν, ἔχον τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν Ι´ αἰῶνα γνώρισμα τῆς στροφῆς τῆς κεφαλῆς δεξιᾷ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥάμφους τρίφυλλον, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ἔλαφον ὁμοίας τεχνοτροπίας· αἱ κάτω γωνίαι, ἃς σχηματίζει ὁ κῶνος τοῦ κιονοκράνου πληροῦνται διὰ λογχοειδοῦς φύλλου, τὸ κενὸν δὲ τῆς κάτω τῶν ποδῶν τῆς ἐλάφου ἐπιφανείας διὰ φύλλου κισσοῦ.

Ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων Ναῶν καὶ τῶν διασωθεισῶν μέχρις ἡμῶν διακοσμήσεων ἐπὶ τῶν περιγραφέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, δύναταί τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ ϛ´ αἰῶνος ἤρξατο ἐν Χίῳ ἡ οἰκοδομὴ Χριστιανικῶν μνημείων, μαρτυρούντων μίμησιν τῆς κρατούσης τότε τεχνοτροπίας ἐν ταῖς Μικρασιατικαῖς χώραις καὶ τῇ Συρίᾳ, πρὸς ἃς ἀνέκαθεν ἡ νῆσος συνεδέετο δι᾽ ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας.

Ἀλλὰ καὶ αἱ πηγαὶ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἐκ τῶν μνημείων συναγομένην χρονολογίαν ταύτην, καθόσον εἶνε γνωστόν, ὅτι μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε´ αἰῶνος μνημονεύεται ἐπίσκοπος ἐν Χίῳ (ὁ Τρύφων, ὅστις παρεκάθησε καὶ ἐν τῇ Δ´ Οἰκουμ. Συνόδῳ τῷ 451)[1], ὑπαγόμενος ὑπὸ τὸν Ρόδου[2]. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ὅτι καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ Βυζαντίου κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐκχριστιάνισιν τῆς πλουσιωτάτης νήσου, ἐκ τούτου δ᾽ ἐξηγεῖται καὶ ἡ περὶ αὐτοκρατορικοῦ κτίσματος ἐν Χίῳ (τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰσιδώρου) παράδοσις.

Κυρίως βυζαντιακὰ μνημεῖα Χίου.

Πολὺ ἀξιολογώτερα μνημεῖα ἐν Χίῳ εἶνε τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΑ´ αἰῶνος χρονολογούμενα κυρίως βυζαντιακά, ἅτινα παρ᾽ ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς καταστροφὰς τῆς νήσου διατηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σῶα.

Τὸ ἐξοχώτερον τῶν μνημείων τούτων εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ ***Νέα Μονή***, κατὰ τὴν παράδοσιν κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Μονομάχου (1042 - 1054)[3], τὸ

[1] Le Quien, Oriens christ. I, σελ. 932.

[2] Ράλλη καὶ Ποτλῆ Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Ε´, σελ. 463 καὶ 483.

[3] Παραδίδεται, ὅτι, καθ᾽ οὓς χρόνους αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἦσαν οἱ δύο Μιχαὴλ (ὁ Παφλαγὼν = 1034 καὶ ὁ Καλαφάτης = 1041), ἔζων ἐπί τινος ὄρους τῆς Χίου (Προβατίου) ἐντὸς σπηλαίου (ἔνθα σήμερον ἡ Μονὴ τῶν Ἁγ. Πατέρων) τρεῖς Χῖοι ἀσκηταὶ (Νικήτας, Ἰωάννης καὶ Ἰωσήφ) κατὰ τὰς ἀγρυπνίας των, ὡς διηγοῦντο οἱ ἴδιοι, συχνάκις ἔβλεπον εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου δασώδη χαράδραν (ὅπου κεῖται σήμερον ἡ Ν. Μονὴ) παράδοξον φῶς· θέσαντες πῦρ κατέκαυσαν τὸ μέρος. Ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς διὰ θαύματος διεσώθη ἀκατάφλεκτος μυρσίνη, ἀπὸ κλάδου τῆς ὁποίας ἐκρέματο εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Τὸ πρῶτον θαῦμα ἀκολουθεῖ δεύτερον· ἡ εἰς τὸ σπήλαιον μεταφερθεῖσα εἰκὼν ἐπανήρχετο ἑκάστοτε ἐπὶ τοῦ εὑρεθέντος μέρους καὶ τότε οἱ τρεῖς ἀσκηταὶ κτίζουσιν ἐκεῖ πρόχειρον ναΐδριον. Ἐν ᾧ ταῦτα συνέβαινον εὑρίσκετο ἐξόριστος εἰς Λέσβον εἷς τῶν μεγιστάνων τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος· εἰς τοῦτον μεταβάντες οἱ μοναχοὶ προφητεύουσι τὴν προσεχῆ ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ διηγηθέντες τὸ θαῦμα τῆς εἰκόνος παρακαλοῦσιν ὅπως, ὅταν βασιλεύσῃ, οἰκοδομήσῃ Ναὸν ἀντάξιον καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς λαμπρότητος καὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου· τοῦτο καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προφητείας, κτισθέντος μετὰ πάσης λαμπρότητος τοῦ Ναοῦ ἐπὶ 12 ἔτη (1046 — 1057)· ἡ Ζωὴ μετὰ τὸν Μονομάχον διακόπτει τὴν οἰκοδομὴν ἀλλ᾽ ἡ Θεοδώρα μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς «ἄγει τοῦτον εἰς πέρας μεγαλοπρεπῆ τε καὶ πολυκήρατον». Τὰς εἰκόνας τῆς εὑρέσεως καὶ τῶν κτιτόρων βασταζόντων τὸ Καθολικὸν τῆς Μονῆς βλέπε κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ὑφάσματος (εἰκ. 32).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

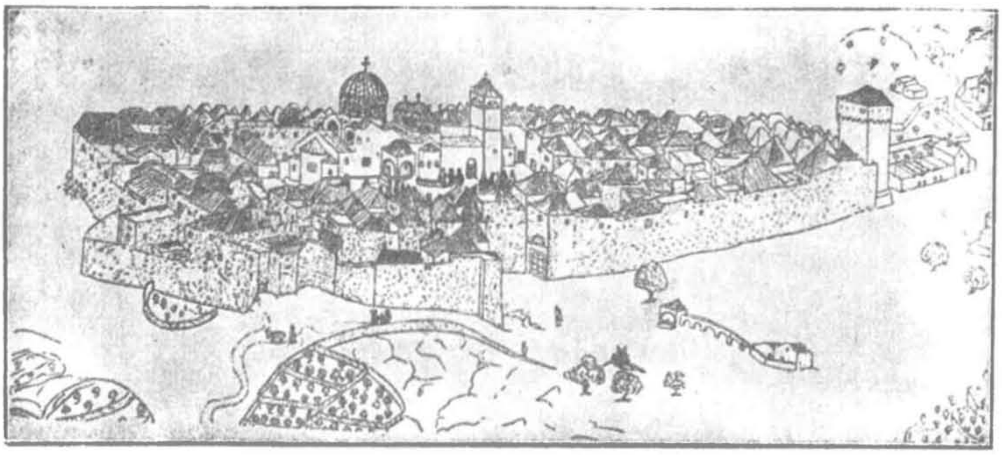

Εἰκ. 6.

Καθολικὸν ἢ ὁ Ναὸς τῆς ὁποίας εἶνε τὸ μόνον γνωστὸν ἔξω τῆς Χίου μνημεῖον (ἴδε σημ. 1 σ. 28). Ἡ πλουσιωτάτη αὕτη Μονή, ἡ ἔχουσα ἄλλοτε ὡς ἰδιοκτησίαν τὰ δύο τρίτα τῆς νήσου, ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἰδίᾳ κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1881, εἰκόνα δὲ τῆς μαρτυρουμένης μεγαλοπρεπείας της παρέχει τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα τοῦ Ρώσσου περιηγητοῦ Barsky, τοῦ ἐπισκεφθέντος αὐτὴν τῷ 1705 (εἰκ. 6). Σήμερον ἐκ τῶν σημειουμένων πολυαρίθμων κτισμάτων ἐλάχιστα σῴζονται καὶ ἰδίως τὸ Καθολικόν, ἡ Τράπεζα, ἡ Κιστέρνα καὶ μέρη τινὰ τῶν τειχῶν καὶ τοῦ Πύργου. Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σχεδιαγράμματος διακρινόμενον Καθολικόν, ὁ μεγαλοπρεπὴς τροῦλλος τοῦ ὁποίου κατέπεσε τῷ 1881, (εἰκ. 7)[1] ἀντικατασταθεὶς δι' ἄλλου ἀκόμψου, εἶνε, ὡς γνωστόν, μνημεῖον ἰδίου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου, θεωρουμένου σήμερον ὡς τελειοποίησις τοῦ ὀκταγωνικοῦ συστήματος τῶν Ναῶν: Ὁσίου Λουκᾶ, Δαφνίου, Ἁγ. Νικοδήμου (Ἀθηνῶν), Ἁγ. Θεοδώρων (Μιστρᾶ) καὶ Ἁγ. Σοφίας (Μονεμβασίας), δύναται δὲ νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς πρότυπον διὰ τὴν κτίσιν τῆς Παρηγορητρίας τῆς Ἄρτης· ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μνημείων τούτων τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς εἶνε τὸ τέλειον δεῖγμα τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, καθ' ἣν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς ἱδρύσεως τετραγώνου μετὰ τρούλλου Ναοῦ, οὗτινος ὁ κεντρικὸς χῶρος ἔχει ἑνότητα καὶ ἀπαλλάσσεται οἱωνδήποτε στηριγμάτων ἢ κιόνων, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν θέαν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Οἱ βυζαντινοὶ τεχνῖται, ἵνα ἐπιτύχωσι τοῦτο, κατήργησαν τὴν χρῆσιν τοῦ ὑπερῴου ἢ γυναικωνίτου (ὡς τοιούτου τοῦ λοιποῦ χρησιμοποιουμένου τοῦ Νάρθηκος, ὅστις μετὰ τὸν εἰσαχθέντα νηπιοβαπτισμὸν ἀπέβαλε τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι) καὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ κιόνων ἢ παραστατῶν, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ὁ τροῦλλος κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικρατῆσαν σύστημα.

Τὴν ἀνύψωσιν ἤδη τοῦ τρούλλου ἐπὶ τοῦ τετραγώνου διαγράμματος τοῦ Ναοῦ ἐπέτυχον διὰ τῆς κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς στέγης ἐφαρμογῆς τοῦ ὀκταγωνικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀπῄτει σύγκλισιν τῶν ἄνω μερῶν τῶν μεσοτοίχων (παραστατῶν τοῦ τέμπλου καὶ τοίχου τοῦ Ἐσωνάρθηκος) καὶ ἰδίᾳ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ Ναοῦ (Β. καὶ Ν.), ὅπου ἠνοίγοντο διάφορα ἀψιδώματα.

Ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Νέας Μονῆς (εἰκ. 8)[1] οἱ τοῖχοι οὗτοι τοῦ κυρίως Ναοῦ διαιροῦνται ἐσωτερικῶς καθ' ὕψος εἰς τρεῖς ζώνας (εἰκ. 9, φωτογρ. τῆς Ν. πλευρᾶς πρὸ τῶν ἐπισκευῶν ὑπὸ Strzygowski)[2], ἐξ ὧν ἡ μὲν κάτω τὴν παράλληλον τῷ μακρῷ ἄξονι τοῦ Ναοῦ ἀκολουθοῦσα ἔχει τρία ἀψιδώματατα, ὧν τὸ μεσαῖον εἶνε μεγαλύτερον, διὰ διπλῶν κιονίσκων ἀπ' ἀλλήλων ἀρχικῶς χωριζόμενα (εἰκ. 10, φω-

[1] Παραθέτομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν ὑπὸ τοῦ Strzygowski πρὸ τῶν ἐπισκευῶν ληφθεῖσαν φωτογραφίαν (τῷ 1892), ἐν ᾗ διακρίνονται μόνον οἱ τρεῖς τροῦλλοι τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος, τοῦ μεγάλου τρούλλου τοῦ κυρίως Ναοῦ καταπεσόντος κατὰ τοὺς σεισμούς. Καλὴν ἰδέαν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου ἐν Χίῳ λαμβάνει τις ἐκ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης εἰκ. 15, ἤτοι τοῦ διασωθέντος τρούλλου τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων Πυργίου.

[1] Ἡ κάτοψις τοῦ Ναοῦ κατὰ Wulff, βλ. Das Katholikon von Hosios Lukas ἐν Baukunst, Heft II σ. 20. Προσετέθη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ κατόψει τὸ μεταγενέστερον (τοῦ 1512) συνεχόμενον πρὸς τὴν Δ. πλευρὰν τοῦ Ναοῦ ἐπίμηκες κτίσμα μετὰ τοῦ Κωδωνοστασίου.

[2] Strzygowski, Nea Moni von Chios, ἐν Byz. Zeitsch. 1896 Taf. II.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

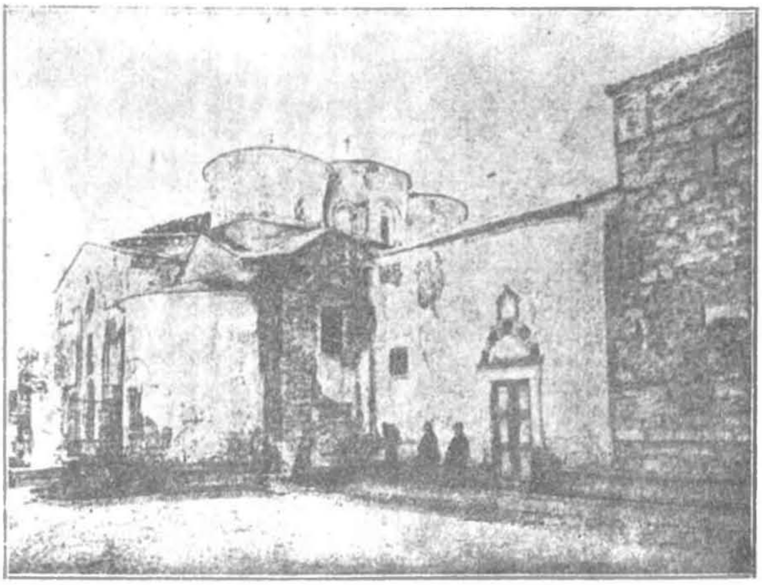

Εἰκ. 7.

τογρ. τμήματος Β. πλευρᾶς ὑπὸ Strzyg. πρὸ τῶν ἐπισκευῶν)[1], ἡ δὲ δευτέρα παρουσιάζει ἐν ὁριζοντίᾳ τομῇ τέσσαρας μεγάλους κυλινδρικοὺς σηκοὺς ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένους καὶ τέσσαρας ὁμοίους μικροὺς κειμένους διαγωνίως διὰ διπλῶν κιονίσκων καὶ πάλιν χωριζομέτόξα τῶν ἀψιδωμάτων τούτων ἑνοῦνται δι' ὀκτὼ σφαιρικῶν τριγώνων (Pendentifs) διαγραφομένων ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν τῶν ἀρχούντως ἤδη συγκεκλιμένων τοίχων, ὑποβαστάζεται ἡ στεφάνη τοῦ ἀνυψουμένου καὶ στεγάζοντος τὸν ὅλον τετράγωνον χῶρον τρούλλου.

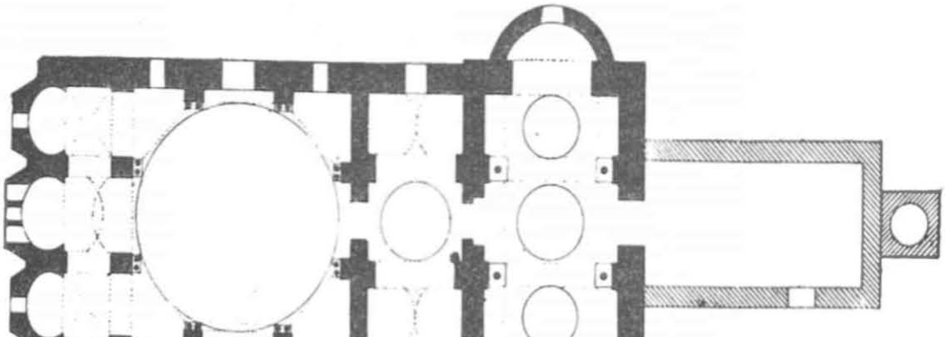

Εἰκ. 8.

νους, τέλος δ' ἐν τῇ τρίτῃ ζώνῃ ὑψοῦνται ἀντιστοίχως ἐπὶ τῶν κυλινδρικῶν τούτων σηκῶν ὀκτὼ ὅμοιαι ἡμισφαιρικαὶ κόγχαι ἢ κωνοειδῆ θολωτὰ (Trompen) καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἔνθα τὰ

[1] Strzygowski, ἔνθ' ἀνωτ. Taf. I. παρὰ Strz. ἐκτίθεται λεπτομερὴς περιγραφὴ τοῦ Καθολικοῦ.

Πάντα τὰ μέρη τῶν τοίχων, πλὴν τῶν κογχῶν τῆς τρίτης ζώνης, τῶν κοσμουμένων δι' ἐξόχου τέχνης ψηφιδωτῶν παραστάσεων, ἔχουσιν ἐπενδυθῆ δι' ὀρθομαρμαρώσεως, δι' ἧς προσδίδεται αἴγλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαυμασίου τούτου βυζαντινοῦ μνημείου τῆς Χίου.

Τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς μετὰ τὴν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

πτῶσιν τοῦ τρούλλου καὶ τῶν διακοσμητικῶν διπλῶν κιονίσκων, οὓς σήμερον ἀντικαθιστῶσιν παραστάδες, ἀπέβαλεν ὁπωσδήποτε τὴν ἑνότητα καὶ τὸν καλλιτεχνικὸν ρυθμόν, ὃν παρουσιάζει τὸ νέον τοῦτο ἀρχιτεκτονικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς τέχνης, περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὁποίου τοσοῦτος λόγος ἐγένετο μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς τέχνης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη [1].

Ὅ,τι ὅμως ἐλλείπει ἐκ τῆς Νέας Μονῆς εὑρίσκεται εἰς ἄλλους Ναοὺς τῆς νήσου, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἔστρεψε μέχρι τοῦδε τὴν προσοχήν του [2].

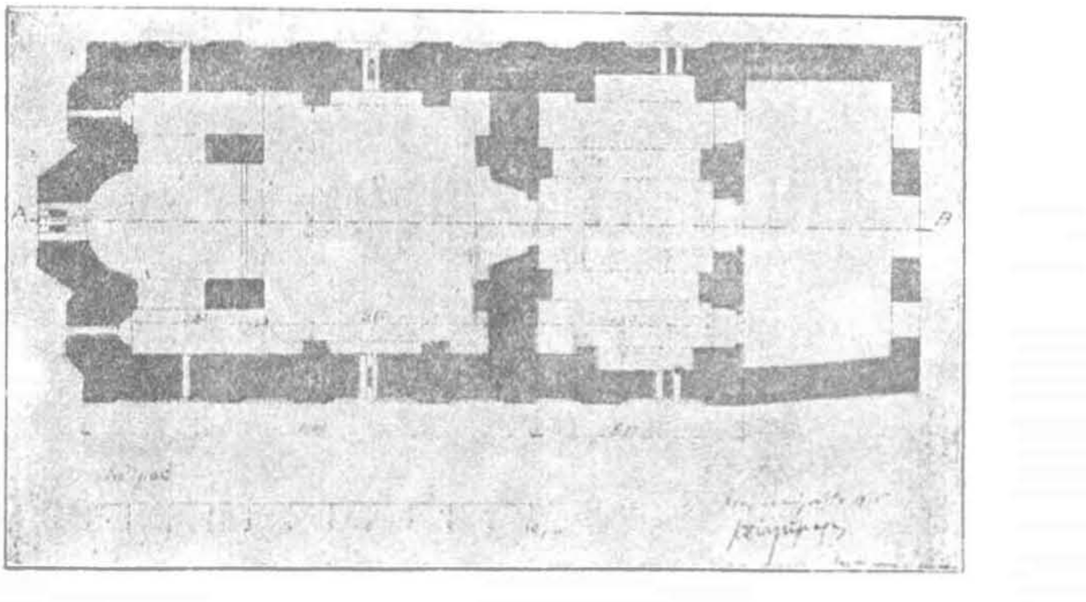

Εἰκ. 12.

Κατὰ τὴν περιοδείαν μου εὗρον τρεῖς Ναούς, ἀναγομένους μὲν ἐκ σωζομένων ἐπιγραφῶν καὶ κτητορικῶν διατάξεων εἰς τὸν ΙϚ΄ αἰῶνα, κτισθέντας ὅμως πολὺ προγενέστερον· ἀρχαιότερος τούτων εἶνε ἴσως ἡ λεγομένη ***Παναγιὰ Κρήνα*** παρὰ τὸ χωρίον Σκλαβιὰ (εἰκ. 11 παρ. πίν. 5, 12 καὶ 13) [1], μετ᾽ αὐτὴν δὲ ἕτεροι δύο Ναοί: ***ὁ Ἅγ. Γεώργιος Συκούσης***, ὡς κυρία ἐκκλησία τοῦ ὁμωνύμου χωρίου σήμερον χρησιμεύουσα, ἐντελῶς παραμορφωθεῖσα διὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν (εἰκ. 14)· καὶ ***οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι*** εἰς τὸ χωρίον Πυργί, ναὸς ἄριστα διατηρούμε-

---

[1] Βλέπε θεωρίαν Strzygowski, καθ᾽ ἣν τοῦτο εἶνε μίμησις νεοπερσικῶν μνημείων (ἀνάκτορα Sarbistan και Samara) διὰ τῶν Ἀράβων διαδοθὲν ἐν Ἀνατολῇ (ἐν Amida, Heidelberg, 1910, σ. 174 καὶ 177 κ. ἑ. ἴδε καὶ ὁμοίαν μελέτην: «Die persische Trompenkuppel» ἐν Zeitsch. fur Gesch. der Architektur, III, σ. 1-15), πρβλ. καὶ γνώμην Wulff, ἐν Altchr. und Byzant. Kunst, II, σελ. 461, καθ᾽ ἣν εἶνε ἐφαρμογή, ἐπι τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ Ναοῦ, τοῦ ὀκτογωνικοῦ συστήματος τοῦ παρατηρουμένου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ναοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου· βλέπε αὐτόθι καὶ τὴν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ἀναφερομένην παράδοσιν, καθ᾽ ἣν ἡ Ν. Μονὴ ἐκτίσθη κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ναοῦ τῶν μικρῶν Ἁγ. Ἀποστόλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ κειμένου παρὰ τὸ Παλάτιον τῆς Χαλκῆς καὶ ἐν τῷ Τρικόγχῳ (πρβλ. Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 76). Ὁπωσδήποτε ἡ θέσις τοῦ Strzyg. βασίζεται ἐπὶ διασωθέντων ἀποδεικτικῶν μνημείων, ἐν ῷ ἡ δευτέρα γνώμη στερεῖται τοιούτων μεθ᾽ ὅλην τὴν φαινομενικὴν πιθανότητα αὐτῆς.

[2] Ἐκ τῶν κατωτερω παρατιθεμένων μνημείων μόνον ἡ Κρήνα ἔχει ἀτελῶς ἐξετασθῇ ὑπὸ Wulff ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ Ὁσίου Λουκᾶ (βλ. Wulff, Das Katholikon von Hosios Lukas etc. ἔνθ᾽ ἀνωτ. σελ. 22 κ. ἑ.).

[1] Ἐν τῷ Ναῷ τῆς Κρήνας ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χ. Σαρικάκη ἐπὶ τοῦ πρώτου στρώματος τοῦ ἐζωγραφημένου κονιάματος ἑνὸς ἐκ τῶν δύο ἑκατέρωθεν τοῦ Νάρθηκος ἐν εἴδει ἀρκοσολίων τάφων ἡ χρονολογία: «Ἰουνίῳ κθ᾽ ἰνδ.... ἔτους ͵ϚΨϞΕ΄» ἤτοι 6795 ἀπὸ κτίσεως Κοσμου ἢ 1287 μ. Χ.· ἡ χρονολογία αὕτη προφανῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν κτίσιν τοῦ Ναοῦ, ὡς φανεροῦται ἐκ τῆς τοιχογραφίας τοῦ τυμπάνου τοῦ τάφου (εἰκ. 22), ὅπου ἡ Θεοτόκος παρίσταται δεικνύουσα τὸν ναὸν τῆς Κρήνας εἰς τὸν εὐλογοῦντα τοῦτον υἱόν της, ὃν ἐν ἀγκάλαις φέρει.

[2] Τοῦ τελείως σχεδὸν παραμορφωθέντος τούτου ναοῦ, ὡς δεικνύει ἡ παρατιθεμένη πρόχειρος κάτοψις, ἐν ᾗ αἱ προσθῆκαι σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων Α. Β., λαμβάνομεν μόνον τὸ ὑποτιθέμενον ἄνευ γραμμάτων ἀρχικὸν κτίσμα, τὴν Ν. πλευρὰν τοῦ ὁποίου κατηδάφισαν ἀντικαταστήσαντες αὐτὴν διὰ κιόνων, ἐφ᾽ ὧν ἐστήριξαν τὰ τόξα τὰ βαστάζοντα κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην τὸν τροῦλλον. Διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Ναοῦ πάντες στηρίζονται συνήθως εἰς τὴν διασῳζομένην «Διαθήκην τοῦ ποτὲ Σωφρονίου Σέψη» ἔνθα ὅμως λέγεται ὅτι ὁ Σ. «ἐπειδὴ καὶ εὗρηκε τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Συκούση ἀμελημμένον καὶ ἐρημωμένον ἐφάνη ὁ ἴδιος αὐτοῦ οἰκοκύρης καὶ ***ἀνέκτισεν*** αὐτὸν τῷ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

νος μέχρι σήμερον (εἰκ. 15 παρ. πίν. 6 καὶ 16) [1]. Καὶ οἱ τρεις οὗτοι ναοὶ εἶνε ἀντίγραφα τοῦ Καθολικου τῆς Νέας Μονῆς.

Αἱ μεγαλύτεραι ομοιότητες τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τ' ἀντίγραφα ταῦτα παρουσιάζονται εἰς τὴν τρίτην ζώνην τῶν εσωτερικῶν τοίχων τοῦ κυρίως ναοῦ, ἔνθα εὑρίσκονται ἐπίσης τέσσαρα ἀπέναντι αλλήλων κατὰ τὰς πλευρὰς κείμενα μεγάλα τόξα, αποκλειόμενα διὰ κωνοειδῶν θολωτῶν (Trompen) καὶ τέσσαρα διαγωνίως ὁμοίως απέναντι ἀλληλων κείμενα· ἡ διαφορὰ ὅμως ἔγκειται ἐν τούτω, ὅτι εἰς μὲν τὴν Κρήναν τὸ ὕπερθεν τοῦ ἱεροῦ τόξον δὲν ἀποπερατοῦται εἰς κωνοειδὲς θολωτόν, ἀλλὰ προχωρεῖ ὡς κύλινδρος μεχρι συναντήσεως τῆς ἀψῖδος τοῦ Ἱεροῦ (εἰκ. 12 καὶ 13), εἰς δὲ τοὺς Ἁγ. Ἀποστόλους καὶ τὸν Ἅγ. Γεώργιον ἐπαναλαμβάνεται τὸ αυτὸ σύστημα καὶ ἄνωθεν τοῦ τόξου τοῦ Νάρθηκος (εἰκ. 14 και 16).

Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ του τρίτου διαζώματος ἀπὸ τοῦ δευτέρου εἰς μὲν το πρωτότυπον σχηματίζεται διὰ προβάλλοντος γείσου (εἰκ. 9. 10), εἰς δὲ τ' ἀντίγραφα ἡ θέσις τοῦ γείσου σημειοῦται διὰ γραπτῆς διακοσμήσεως (εἰκ. 17 παρ. πίν. 6)

Ἐκ τῶν διαφορῶν της πρώτης καὶ δευτέρας ζώνης σπουδαιοτέρα εἶνε ἡ ὕπαρξις ἐπὶ εκάστης πλευρας αντὶ τῶν διπλῶν κιονίσκων δύο παραστάδων (ὡς εἴπομεν ὑπάρχουσιν ομοιαι παραστάδες καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ σήμερον μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν κιονίσκων), και τὸ οτι τὰ εκατέρωθεν τῶν τοίχων τόξα κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς βάσεις των δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν παραστάδων, ἀλλὰ συγχωνεύονται ἐφαπτόμενα ἐπὶ τοῦ τοίχου (εἰκ. 17).

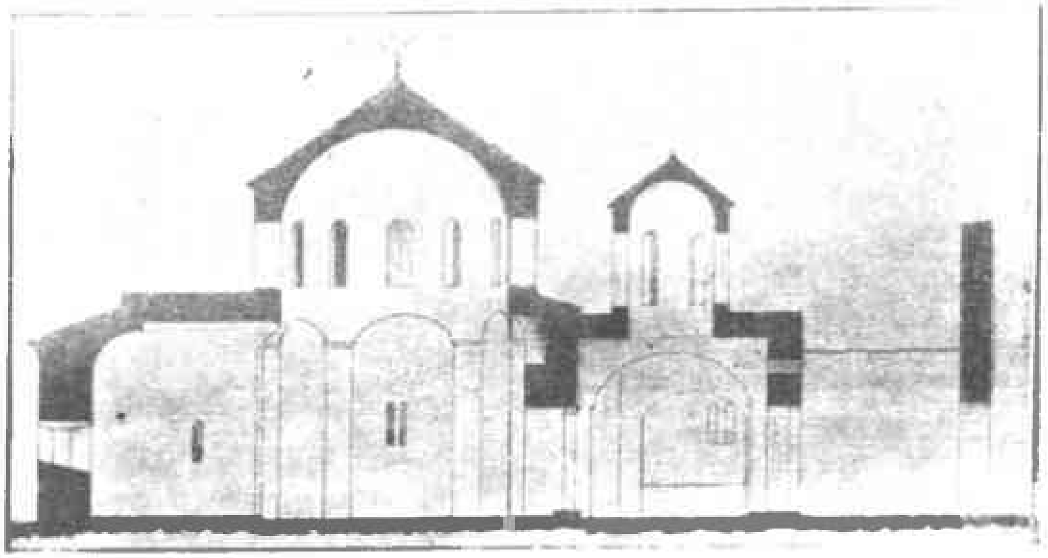

Εἰκ. 13.

Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο σύστημα, τὸ ἐκπηγάσαν ἀπὸ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ν. Μονῆς, υπέστη ἐν Χίῳ καὶ εὐρυτέραν ἐξέλιξιν· εἰς μικροὺς ναοὺς τῆς νήσου παρατηρεῖται ἀπόπειρα τῶν Χίων ἀρχιτεκτόνων κατασκευῆς ναοῦ μετὰ τρούλλου, τῇ βοηθείᾳ απλῶν σφαιρικῶν τριγώνων ἢ λοφίων (Pendentifs), σχηματιζομενων καὶ τούτων ἐπὶ τῶν ἄνω πλευρῶν τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ ναοῦ διὰ προεκβολῆς παραστάδων, δι' ὧν σχηματίζονται τὰ τόξα, ἐφ' ὧν βαίνει ὁ τροῦλλος.

Ὡς παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου προσάγω ἐνταῦθα δύο μικροτέρους τῶν ἀνωτέρω ἐξετασθέντων ναούς, τὴν λεγομένην ***Παναγιὰ Σικελιά*** (εἰκ. 18) παρὰ τὸ χωρίον Ἔξω Διδύμα καὶ τὴν ***Παναγιὰ Ἁγιογαλούσαινα*** τοῦ βορειο-

1518»· ἄρα εἶνε φανερώτατον οτι υπῆρχε προγενέστερον κτίσμα, ὅπερ ἀνεκαίνισεν ὁ Σωφρόνιος και «εβαλε ἀξίους ανθρώπους διὰ γεωργοὺς κλπ.» ἤτοι συνῴκισε τὸ χωρίον.

[1] Δια τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ ἰσχύει μὲν ἡ σῳζομένη ἐπιγραφή, καθ' ἣν «ἐκ βάθρου ἀνηγέρθη ὁ Ναὸς ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Συμεὼν τῷ 7072 ἢ 1564 μ. Χ.» ἀλλ' εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «ἀνηγέρθη ἐκ βάθρου» σημαίνει πολλάκις τὴν ἀνακαίνισιν και οὐχὶ τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ (πρβλ. Κωνσταντινούπολιν, Βυζαντίου. Τόμ. I. σελ. 465). Τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ναῶν τούτων καὶ ἰδίᾳ τῆς Κρήνας, ἐπιμελέστατα ἀντιγραφείσας καὶ ἑρμηνευθείσας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σαρικάκη θά ...μεν μετὰ τῆς μελέτης περὶ τῶν βυζαντινῶν μνη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τέρου της νήσου χωρίου (Ἅγιο - γάλας) (εἰκ. 19).

Ἐντὸς τοῦ πρώτου ναοῦ, τοῦ ἔχοντος δυσαναλόγως παχεῖς τοίχους κοσμουμένους ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν των προσόψεων δι' ἀξιολόγων κεραμοπλαστικῶν διακοσμήσεων καὶ ἀψιδωμάτων, προεκβάλλονται τέσσαρες παραστάδες σχηματίζουσαι τὰ τέσσαρα τόξα, ἐφ' ὧν βαίνει ἡ στεφάνη τοῦ μικροῦ τρούλλου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου υπάρχουσι τα τέσσαρα σφαιρικὰ τρίγωνα· δυο ἕτερα τόξα ἐπι ομοίων παραστάδων βασιζόμενα προσδίδουσι μηκος εις τὸν ἀσυνήθως στενὸν τοῦτον ναόν, ουτινος το πάχος τῶν τοίχων ἐσωτερικῶς δυναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς μεταγενεστέρα προσθήκη [1].

Ὁ δευτερος ναὸς εινε παράδοξον κτίσμα ἐκτισμένον ἐπὶ βράχου ὡς διακρίνεται ἐν τη κατόψει, εἰς τὴν βάσιν τοῦ βράχου εἶνε ἐκτισμένος ὁ μικρῶν διαστάσεων ναός, ομοίου αρχιτεκτονικου τύπου πρὸς τὸν ανωτέρω, εχων δεξιᾷ μεταγενεστέραν προσθήκην, ἥτις σήμερον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ Νάρθηκος· ὁ ναὸς απολήγει ἐπὶ τοῦ στομίου ἑλικοειδοῦς σπηλαίου, εις το βάθος τοῦ ὁποίου εχει κτισθῇ μικρὸν παρεκκλήσιον ομοίου προς τὸν μεγαλύτερον ναὸν τύπου, καὶ ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ παρεκκλησίου τούτου ανοίγεται ἕτερον στόμιον μεγάλου σπηλαίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ παράδοσις διασώζει ὅτι ἐκρύβησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν φοβερὰν σφαγην τοῦ 1822. Τὸ σπήλαιον τοῦτο συγκοινωνεῖ πρὸς ἄλλο μεγαλυτερον, ἐντὸς του ὁποιου σχηματίζονται πολλοὶ θάλαμοι εχοντες φυσικοὺς σταλακτίτας καὶ εκτείνεται εἰς μέγα διάστημα μὴ καθορισθὲν εἰσέτι. Ἄνωθεν των σπηλαίων τουτων εἶνε ἐκτισμένον τὸ χωρίον Ἅγιο - γάλας τὸ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐν εἴδει γάλακτος στάζοντος ἐν τοις σπηλαίοις, τοῦ κατασβέσαντος τὴν δίψαν τῆς ἐκεῖ κρυβείσης Θεοτόκου, κατὰ μεταγενεστέραν παράδοσιν, λαβὸν τὸ ὄνομα [2].

Ἐκ τῶν πέντε τουτων μνημείων, εἰς λεπτομερείας τῶν οποίων δὲν ἐκτείνομαι ἐνταῦθα, ἡ Κρῆνα, οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ ἡ Σικελια εινε κατὰ τὸ πλεῖστον **πλινθόκτιστα** οικοδομήματα, ἐν αντιθέσει πρὸς τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς, τὸν Ἅγ. Γεώργιον Συκουσην καὶ τὴν Ἁγιογαλούσαιναν, ἅτινα εἶνε μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς γ'

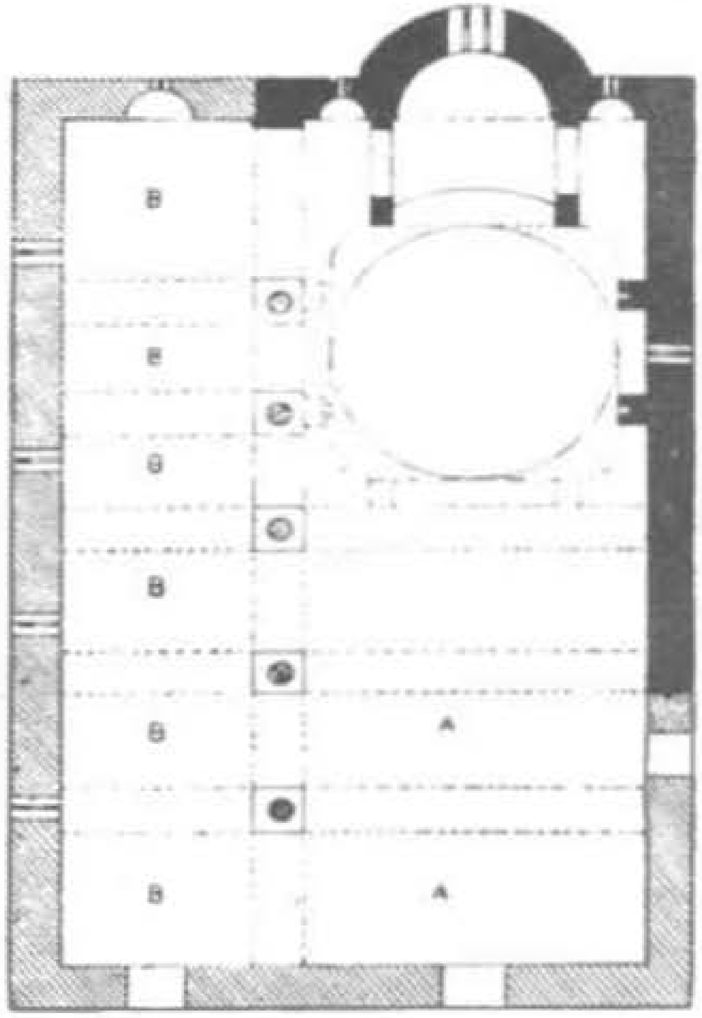

Εἰκ. 14.

ζώνης **λιθόκτιστα**· κοινὸν δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς αρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν τούτων εἶνε τὰ ἐπὶ τῶν προσόψεων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἱερου καὶ τοῦ μέσου τῶν πλαγίων τοίχων ἀνοιγόμενα **ἀψιδώματα** (εἰκ. 20 καὶ 21 παρ. πίν. 6) καὶ τ' ἀξιόλογα διὰ τὴν ἱστοριαν τῆς τέχνης **κεραμοπλαστικά**

[1] Περι τοῦ χρονου τῆς κτίσεως τῆς Παναγιᾶς Σικελιας ουδεμιαν μαρτυριαν ἠδυνήθην νὰ εὕρω· ἡ κεραμοπλαστικὴ διακοσμησις τῶν ἐξωτερικῶν τοιχων εἶνε ὁμοία προς την διακοσμησιν τῶν ναῶν τῆς Κρῆνας και τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ἡ δὲ ὁμοιότης τῶν κιονοκράνων τῶν διλόβων παραθύρων τοῦ ναοῦ πρὸς τὰ ὅμοια κιονόκρανα τῶν ανωτερω μνημείων, δεικνύει ὅτι συγχρονος ἢ ὀλίγῳ μεταγενεστερον ἐγινετο ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ της Σικελιας. Ἴσως ὅμως καὶ το ὄνομα ὁδηγηση εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ ναοῦ, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν της νήσου εκλαμβάνεται ὡς δηλωτικὸν τοῦ τόπου ενθα ἤκμαζον εργαστήρια κεραμοπλαστικῆς.

[2] Το σύμπλεγμα τοῦτο τῶν τριῶν συνεχομενων σπηλαίων, ὡς καὶ τὸ δεξιᾷ τοῦ ναοῦ ετερον αὐτοτελὲς σπήλαιον εἶνε ἄξια ἰδίας μελέτης· μικρα σκαφικὴ ερευνα, ἣν επεχειρησα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ μεγάλου σπηλαιου, ἔφερεν εἰς φῶς πληθος θραυσμάτων ἀγγείων προϊστορικῆς ἐποχῆς (πβλ. Α. Μ. 1888 σ. 163). Ὡς πρὸς την χρονολογίαν τοῦ ἄλλοτε πλουσίως τοιχογραφημένου ναοῦ σημειοῦμεν, ὅτι ὁ υπάρχων ναὸς εἶνε ἴσως κτίσμα σύγχρονον τοῦ Συκούση ὡς ἡ τοιχοδομία του δεικνύει· ὅτι ὅμως υπῆρχεν ἐκεῖ παλαιότερον κτίσμα δύναται νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ παρεκκλησίου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέρος ἦτο κατάλληλον διὰ συνοικήσεις αναχωρητῶν καὶ ασκητῶν. Αἱ ἀρχ. κατόψεις τῶν εἰκ. 14. 16. 18 καὶ 19 πρέπει ὡς πρόχειροι νὰ θεωρηθῶσι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

των κοσμήματα, ἅτινα θ᾽ ἀποτελέσωσιν ἴδιον τμῆμα προσεχοὺς μελέτης.

Τὰ πολυτιμότατα ταῦτα διὰ τὴν βυζαντινὴν τέχνην μνημεῖα, ανεκηρύχθησαν ἤδη εθνικὰ κτήματα και προελήφθη οὕτως ἡ περαιτέρω καταστροφὴ οὐ μόνον τοῦ αρχιτεκτονικου των μέρους ἀλλὰ και τῶν εἰκονογραφικῶν των κυκλων, περὶ τῶν ὁποίων, ἕνεκα τῆς εκτάσεως τοῦ θέματος, ἀλλαχοῦ θὰ πραγματευθῶμεν καὶ μόνον ὡς δείγματα τῆς λαμπρᾶς εἰκονογραφήσεως ὑπὸ μαθητῶν τῆς Κρητικῆς σχολῆς Χωματζᾶ καὶ Ἀντωνίου Δομεστίχου Κυνηγοῦ τοῦ Κρητὸς προσάγομεν τὰς εἰκ. 17 παρ. πίν. 6 καὶ 22 παρ. πίν. 7, αἵτινες ἐχρησίμευσαν εἰς ἡμᾶς και διὰ τὸ αρχιτεκτονικὸν μέρος.

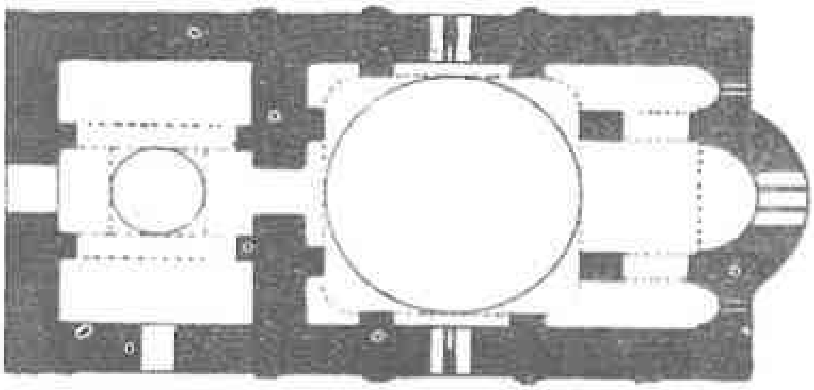

Εἰκ. 16.

Ἐνταῦθα ἀρχούμεθα εις τὴν περιγραφὴν καὶ ἑρμηνείαν τῆς μὴ μελετηθείσης εισέτι, φορητῆς ἐπὶ σανίδος εἰκόνος, κειμένης δεξια τῳ Εἰκονοσταοίῳ τοῦ ναοῦ, τῆς καλουμένης Νεαμονήτισσης Θεοτόκου, περὶ ἣν συγκεκροῦνται αἱ σπουδαιότεραι περὶ τῆς Ν. Μονῆς παραδόσεις [1], διὸ καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν τιμᾶται ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν Χίων ἐν γένει [2].

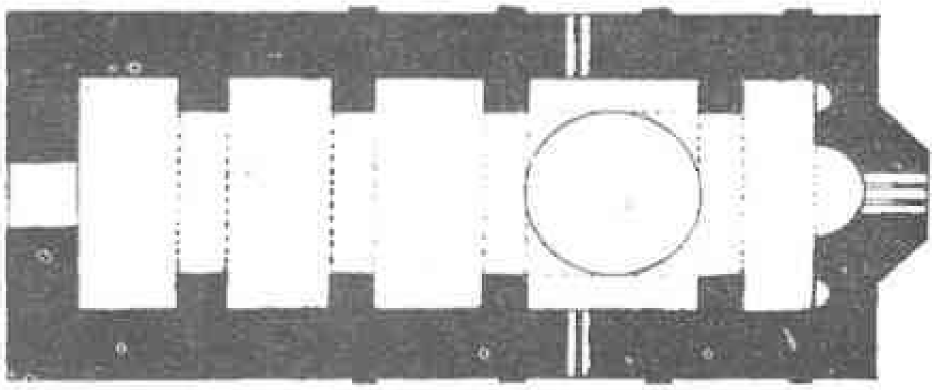

Εἰκ. 18.

[1] Περὶ τῆς ευρέσεως τῆς σήμερον ἐν τῷ Τέμπλῳ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ν. Μονῆς κειμένης εἰκόνος ταύτης βλέπε ἀνωτ. σ. 30 σημ. 37 ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφήν: «ὡς εὕρηται ἐν τῇ μυρσίνῃ».

[2] Βλέπε Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 53 «ετι δὲ ἡ ρηθεῖσα εἰκών . . . τὸ κλέος καὶ τὸ καύχημα τῆς Νεαμονῆς καὶ οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες μετ᾽ εὐλαβείας τιμῶσιν οὐ τῆς τυχούσης καὶ ὡς ἱερώτατον διατηροῦσι κειμήλιον, καθάπερ καὶ οἱ Μεγαλοσπηλαιῶται, οἱ Ἰβηρῖται . . . καὶ ἄλλοι ἄλλας θαυματουργοὺς εἰκόνας, ὧν αἱ πολλαὶ αδεται ὅτι ἐζωγραφήθησαν ὑπὸ τοῦ θείου Λουκᾶ».

Ἡ εἰκὼν αὕτη δύναται ν᾽ ἀναχθῇ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀχειροποιήτων ἢ τῶν εικόνων τοῦ Λουκᾶ [1] ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς ευρέσεως καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς ταύτην θαυμάτων· εχει τὸν τύπον τῆς ***Θεοτόκου δεομένης*** [2] (εἰκ. 23), παραστάσεως συνήθους τῆς Παναγίας ἐπὶ Ἁγειορειτικῶν μάλιστα εικόνων. Ἡ στάσις, ἡ πτύχωσις, ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ χειρονομία μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ παράστασις αὕτη τῆς Θεοτόκου εἶνε εἰλημμένη ἐκ τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος, τοῦ λαβόντος τὴν αρχὴν ἀπὸ εθίμων τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς, ***τῆς Δεήσεως,*** ὅπου παρίσταται ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ θρόνου ὡς Παντοκράτωρ καὶ δεξιὰ μεν αὐτοῦ ἡ Θεοτόκος, αριστερὰ δὲ ὁ Πρόδρομος, σπανιώτερον δὲ ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐν στάσει δεήσεως ἢ προσευχῆς [3]. Οἱ ἁγιορεῖται ζωγράφοι ἐκ τοῦ συμπλέγματος τούτου ελαβον μόνην τὴν Θεοτόκον, ἔχουσαν τὴν αυτὴν στάσιν ὡς ἐν τῇ Δεήσει καὶ ἡ παράστασις τῆς ουτω δεομένης Μαρίας εἶνε συνηθεστατη· μία ἄρα τῶν

[1] Πρβλ. περὶ ἀχειροποιήτων καὶ εἰκόνων τοῦ Λουκᾶ εἰς τὸ εργον μου «ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Τέχνῃ» 1914, σελ. 27 κ. ἑ. καὶ 55 κ. ἑ.

[2] Ὁ βυζαντινὸς οὗτος τύπος τῆς δεομένης οὐδεμίαν σχέσιν εχει πρὸς τὴν Orans τῆς αρχαίας Χριστ. τέχνης, ἥτις οὕτω παρίστα τὴν ψυχὴν τοῦ τεθνεῶτος, τὰς προσωποποιήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν Μαρίαν πρὸ τῆς ανακηρύξεως αὐτῆς ὡς Θεοτόκου ὑπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμ. Συνοδου τω 431 (πρβλ. Kraus Gesch. der christlichen Kunst, I. σελ. 126 και 186 κ. ἑ.).

[3] Παραστάσεις τῆς Δεησεως, πλὴν τῆς ἀρχαιοτέρας τῆς Ἁγ. Σοφίας (βλ. περιγραφὴν καὶ χρονολογίαν αὐτῆς ἐν «Χριστῷ ἐν τῇ Τέχνῃ» σελ. 122 - 124), ἴδε καὶ παρὰ Diehl, Manuel d'art byz. 1910. σελ. 490 καὶ 618 (ψηφιδ. Βατοπεδίου καὶ τρίπτυχον Harbaville). Ἡ θέσις τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Δεήσει δὲν εἶνε πάντοτε ἡ αὐτή· ἐν Βατοπεδίῳ λ. χ. ἵσταται αριστερὰ τοῦ Παντοκράτορος, ἐν δὲ τω τριπτυχω δεξιά· ἡ ημετέρα εἰκὼν εἶνε εἰλημμένη ἐκ προτύπου ὁμοίου τω τριπτύχω Harbaville.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοιούτου τύπου εἰκόνων εἶνε καὶ ἡ ἡμετέρα [1].

Ἡ χρονολόγησις μόνον τῆς εἰκόνος εἶνε δυσκολωτάτη· ὅτι ἀπὸ τοῦ Θ΄ ἢ Ι΄ αἰῶνος ἤρξατο ἡ ἐπὶ εἰκόνων παράστασις τῆς Θεοτόκου ὡς δεομένης εἶνε εὐνόητον, διότι τότε χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς Δεήσεως, ἔκτοτε δ' ἐπεκράτησε νὰ παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Ἁψῖδος ὡς Πλατυτέρα δεομένη ἢ βρεφοκρατοῦσα, κατὰ τὸ καθορισθὲν δογματικὸν σύστημα τῆς εἰκονογραφήσεως τοῦ ναοῦ· διὰ τὴν ἡμετέραν ὅμως εἰκόνα, τὴν χρονολογουμένην κατὰ τὰς παραδόσεις τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα (1040), οὐδὲν δύναταί τις μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ, καθόσον καὶ ἡ τεχνοτροπία αὐτῆς εἶνε δύσκολον νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἡ παραδεδομένη διάσωσις τῆς εἰκόνος εἶνε ἀμφίβολος.

Ἐξέτασις τοῦ τεχνικοῦ μέρους τῆς εἰκόνος δύναται νὰ γίνῃ μόνον ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τῆς Θεοτόκου, καθόσον πᾶσαι αἱ ἐν τῇ εἰκόνι διακρινόμεναι λεπτομέρειαι εἶνε μεταγενεστέρα ἐπαργύρωσις, καλύπτουσα τὴν ἀπαλειφθεῖσαν εἰκόνα [2]· ἡ τεχνοτροπία τῆς μορφῆς προδίδει τέχνην τῆς τρίτης περιόδου, εἰς ἣν ἀνάγονται οἱ εἰκονογραφικοὶ κύκλοι τοῦ Μιστρᾶ, Καχριὲ-Τζαμὶ καὶ ἄλλ.· ἡ κατὰ πρόσωπον δηλ. παράστασις τῆς Θεοτόκου ἢ καὶ ἡ ἄλλως ἐκτελουμένη κατὰ τρία τέταρτα κλίσις τῆς κεφαλῆς τῶν ἔργων τῆς δευτέρας περιόδου ἐλλείπει, ὡς ἐλλείπει καὶ ἡ κυκλοειδὴς ἶρις τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Θεοτόκου, ἀσφαλῆ γνωρίσματα τῆς περιόδου ἐκείνης [1].

Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τῆς διασώσεως τῆς εἰκόνος

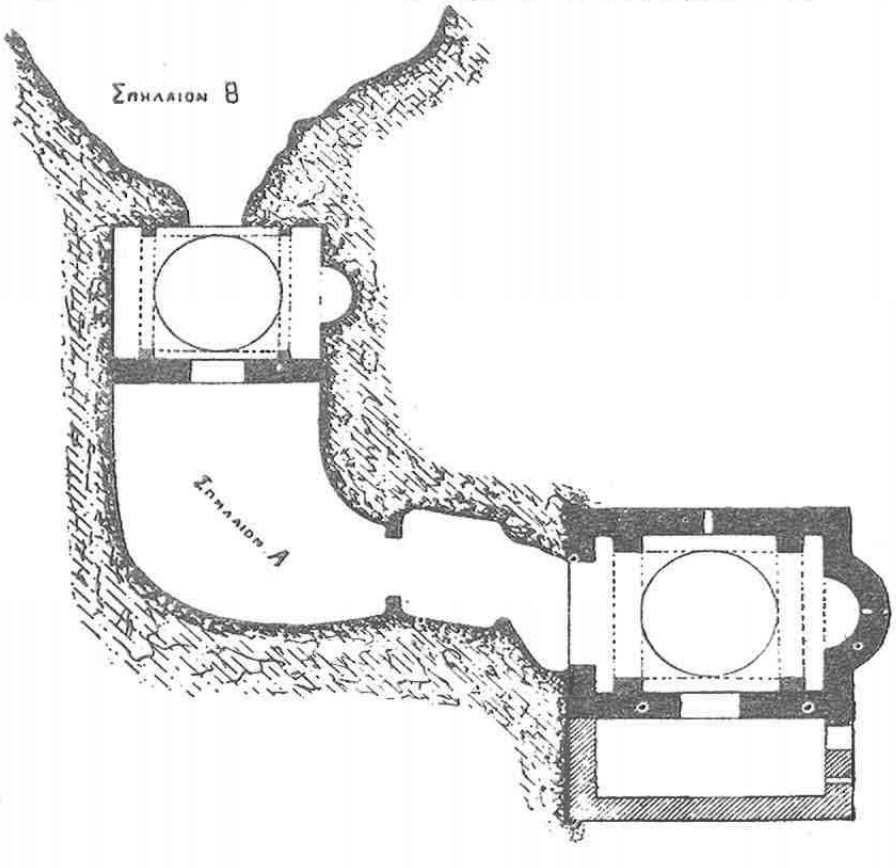

Εἰκ. 19.

παραδόσεις ἀποδεικνύουσι τὴν καταγωγὴν τῆς εἰκόνος μεταγενεστέραν· τὰ Νεαμονήσια μαρτυ-

---

[1] Τὰς ἐπὶ ψηφιδωτῶν, τοιχογραφιῶν, ἐπὶ φορητῶν σανίδων καὶ μολυβδοβούλλων παραστάσεις τῆς δεομένης Θεοτόκου τῆς βυζαντινῆς τέχνης δύναταί τις νὰ διαιρέσῃ ἐκ τῆς χειρονομίας αὐτῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας· 1) εἰς τὰς ἐχούσας ἡπλωμένας τὰς χεῖρας καὶ ὑψωμένας μέχρι τῶν ὤμων (Lichatschef, παραστάσεις Θεοτόκου, 1911, ρωσσ., εἰκ. 67-86)· 2) εἰς τὰς ἐχούσας ὑψωμένας τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ στήθους (Lichatschef ἔνθ' ἀνωτ. εἰκ. 88-92) καὶ 3) εἰς τὰς ἀμέσως ἐκ τῆς Δεήσεως εἰλημμένας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ ἐχούσας τὰς χεῖρας εἰς ποικίλας στάσεις (Lichatschef, εἰκ. 93-117). Ἡ ἡμετέρα εἰκὼν ἀνάγεται εἰς τὴν γ΄ κατηγορίαν.

[2] Τὴν εἰκόνα ἐνέδυσαν διὰ τῆς λεγομένης «ἀργυρᾶς ἐσθῆτος» πιθανώτατα ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς γενουατικῆς κατοχῆς ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς της Τουρκοκρατίας, διότι μόλις μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1822 ἀναφέρονται «χρυσοῖ καὶ ἀργυροῖ ἧλοι» (Νεαμονήσια, σελ. 66)· ἀχρονολόγητος παράδοσις «περὶ ἐμφανίσεως τῆς παρθενομήτορος εἰς χρυσοχόον» (αὐτ. σελ. 52) πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τουρκικοὺς χρόνους· ἡ τοῦ 1833 ἐπαργύρωσις, ὅτε «ἐγκαλλωπίσθη ἡ εἰκὼν δι' ἀργυρᾶς ἐσθῆτος εἰς δέον . . . καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου οἱ χαρακτῆρες ὅλως ἐξηλλοιώθησαν . . . ***διεζωγραφήθη***, ὡς εἰκός, μόνη ἡ μορφή, ἐπειδὴ τοὺς ἄλλους σωματικοὺς χαρακτῆρας ἐξεικονίζει ὁ ἄργυρος» (αὐτ. σελ. 70) πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς δευτέρα ἐπένδυσις, πιστὴ ἀντιγραφὴ τῆς ἀρχαιοτέρας, καθόσον ἡ διακόσμησις τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς σῳζομένης ἀργυρᾶς ἐσθῆτος διὰ φύλλων καὶ καρπῶν ἀμπέλου καλλιτεχνικῶς ἐπὶ τοῦ πλαισίου τῆς εἰκόνος διαγραφομένων, οἱ κλάδοι καὶ τὰ ἄνθη ροδωνιᾶς ἑκατέρωθεν τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου, ἡ φυσικότης τῆς μυρσίνης μετὰ τῆς εἰκόνος καὶ αἱ πτυχώσεις καὶ λεπτομέρειαι τοῦ ἐνδύματος τῆς Θεοτόκου, προδίδουσι φραγκικὰ πρότυπα ὑφαντουργικῆς διακοσμήσεως· ἡ παρὰ τὴν μυρσίνην διακρινομένη ἐπιγραφή, καθ' ἣν ἡ ἐπένδυσις εἶνε «ἀφιέρωμα Παρθενίου ἱερομονάχου Βήγκα» καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1882, ὡς ἡ ἑτέρα πρὸ τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφὴ ἀναγράφει (ἡ συμπληροῦσα τὸ ΜΡ. ΘΥ διὰ τῶν λέξεων: ὀνομαζωμένη Νέα Μονὴ κειμένη ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ 1882), εἶνε προφανῶς μαρτυρία καθαρισμοῦ τινος, ἐπιχρυσώσεως καὶ διακοσμήσεως τῆς ἀργυρᾶς ἐσθῆτος διὰ τοῦ χρυσοῦ φωτοστεφάνου τῆς Θεοτόκου.

[1] Πρβλ. παραστάσεις ὁμοίας ἐν Diehl, ἔνθ' ἀνωτ. εἰκ. 235, 237, 302, 319, 320 κλπ. βλέπε καὶ τὰ περὶ βυζαντινῆς τεχνοτροπίας ἐν τῇ παραστάσει τῆς Θεοτόκου ἐν Strzygowski, Cimabue und Rom, Wien, 1888, σελ. 44 κ. ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

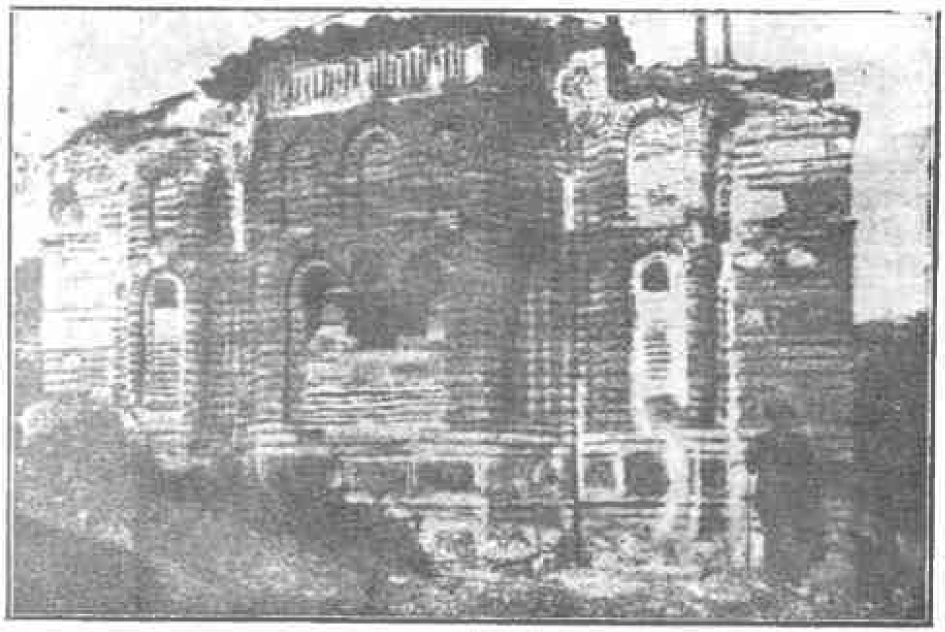

Εἰκ. 20.

ρουσι τρεις ἀπωλείας και τρεις ανευρέσεις τῆς αὐτῆς εικόνος· τὴν προ τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Γενουατῶν τω 1346, ὅτε λέγεται ὅτι Πυργοχωρίτης τις μοναχὸς παραλαβὼν τὴν παλαίφατον εικόνα τῆς Νεαμονήτιδος διεφύλαξεν ἐν Πυργίῳ... εἶτα δὲ ἀπόχηρός τις κοσμόπαπας επανέφερε ταύτην εις τὴν Ν. Μονήν»[1]. τὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1822 εὕρεσιν[2], καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ 1833 ἀνεύρεσιν τῆς εἰκόνος ἐντὸς τοῦ πύργου τῆς Μονῆς, μετὰ τὴν δευτέραν δηλ. καταστροφὴν τῆς νήσου τω 1828[3]. Ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ εἰκὼν κατὰ τὰς δύο τελευταίας ευρέσεις μαρτυρεῖ ἡ κατὰ τὸ μέσον αναιρερομένη σχισμή, ἡ διακρινομενη μέχρι σήμερον, ὅτι ὅμως ο Πυργοχωρίτης κοσμόπαπας εφερεν εἰς τὴν Μονὴν τὴν ἀπολεσθεῖσαν εικόνα δὲν αποδεικνύεται· πιθανὴ εἶνε μᾶλλον ἡ κατασκευὴ νέας εἰκόνος ἐπι τῆς γενουατικῆς κατοχῆς, ἥτις και διεσώθη μέχρις ἡμῶν «διεζωγραφημένη» μάλιστα, ὡς ὁ Φωτεινὸς μαρτυρεῖ καὶ ὡς ἡ ἀνωτέρω ἐξέτασις τῆς τεχνοτροπίας τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου δεικνύει.

Φραγκικὰ μνημεῖα.

Περὶ τῶν φραγκικῶν μνημείων τῆς Χίου ολίγας λέξεις προσθέτω ἐνταῦθα, ὅσον ἀφορα κυρίως τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἡ ξένη τεχνοτροπία ἡ ἐπὶ τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως αναπτυχθεῖσα (ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄-ΙϚ΄ αιῶνος) εσχεν ἐπὶ τῶν νεωτέρων βυζαντινῶν μνημείων τῆς νήσου.

Φραγκικὰ μνημεῖα εἶνε πρῶτον τὰ ***Κάστρα*** τὰ σωζόμενα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς νήσου καὶ ιδίως τὸ Κάστρον τῆς πόλεως Χίου, πολλαὶ επάλξεις τοῦ ὁποιου κοσμοῦνται μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν εμβλημάτων καὶ

Εἰκ. 23.

[1] Φωτεινοῦ, αυτόθι, σελ. 103.

[2] Νεαμονήσια, σελ. 66 «καὶ ευρέθη ἐν τη τέφρᾳ ἐσχισμένη κατὰ τὸ μέσον καὶ κατακεκαυμένη κατὰ τὴν κορυφήν».

[3] Νεαμον. σελ. 67.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

οἰκοσήμων τοῦ γενουατικοῦ οἴκου τῶν Giustiniani και ουτινος ακριβῆ περιγραφὴν ἔδωκεν ὁ Hasluck, ὁ νεωστὶ ἐξετάσας τα φραγκικὰ μνημεῖα τῆς Χίου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Ἄν τὸ φρούριον τοῦτο, τὸ ὑποστὰν ἄλλως ἐπι τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως διαφόρους ἐπανορθώσεις και μεταβολάς, ἐκτίσθη υπὸ τῶν Φράγκων ἐπὶ αρχαιοτέρου βυζαντιακοῦ φρουρίου δὲν διακρίνεται σήμερον, ὅτι ὅμως τὸ ὅλον κτίσμα ἐγένετο δι᾽ υλικῶν ἐκ βυζαντιακῶν μνημείων ἢ καὶ ἐκ μνημείων τῆς αρχαιότητος εἰλημμένων, τοῦτο δεικνύουν καὶ αἱ ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ τείχους παρατηρούμεναι πλίνθοι βυζαντιακῆς εποχῆς, ἐπιστύλια μετὰ γλυπτῶν κοσμημάτων, επιτυμβιοι πλάκες ενεπίγραφοι πολλάκις καὶ ἄλλα [1]

Ἐκ τῶν διασωθέντων γλυπτῶν τῆς φραγκικης ἐποχῆς πλὴν τῶν ὅσων ἐδημοσίευσεν ὁ Hasluck παρατίθενται ἐνταῦθα δύο ἕτερα τεμάχια νεωστὶ ευρεθέντα καὶ ἀποκείμενα ἐν τῷ Μουσείῳ Χίου.

Τὸ πρῶτον τεμάχιον (εἰκ. 24 παρ. πίν. 7) εἶνε τοξοειδὲς ἀνάγλυπτον μαρμάρινον τμῆμα, ἐφ᾽ οὗ, μεταξυ δυο προεξεχουσῶν ζωνῶν, εἰκονίζεται ἄγγελος μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας τυπου συνήθους ἐπὶ ἀναγλυφων καὶ εἰκόνων τῆς ἀκμῆς τῆς ιταλικῆς ἀναγεννήσεως· τὸ τοξοειδὲς τοῦτο ἀνάγλυφον απολήγει εἰς τέσσαρα μικρὰ τόξα, ὧν δυο διακρίνονται πλήρη μετὰ τῶν τεθραυσμένων τριῶν κιονοκράνων των· στέφει δὲ τὸ ὅλον ἀνάγλυφον ὀδοντωτὸν κόσμημα ἐν τῷ μέσῳ, ἀπολῆγον εἰς διπλῆν οξεῖαν γωνίαν καὶ ἔχον ἑκατέρωθεν δυο δελφινας· τὸ μαρμάρινον τοῦτο ἀνάγλυφον ἐκόσμει πιθανώτατα μέρος τοῦ ἄμβωνος ναοῦ δυτικοῦ δόγματος.

Το δευτερον τεμάχιον (εἰκ. 25 παρ. πίν. 7) εἶνε μαρμάρινος κιονίσκος (ὕψ. 0,42 μ.) οὗτινος τὸν κορμὸν σχηματίζουσι τέσσαρες ἀνάγλυπτοι ἄγγελοι ἐν στάσει προσευχομένων· αἱ κεφαλαὶ τῶν αγγέλων εἶνε τεθραυσμέναι, αἱ πτυχώσεις δὲ καὶ ἡ ὅλη κατεργασία τοῦ ἀναγλύφου εἶνε αληθῶς αριστοτεχνικά.

[1] Τὸ φρούριον Χιου περιέλαβε και καθαρῶς βυζαντιακούς ναούς, ὡς εἶνε ἡ ἐπι τοῦ ΝΑ βραχίονος ἠρειπωμένη καὶ ἐπικεχωσμένη κατὰ τὸ πλεῖστον σήμερον Εκκλησία, ἧς μόνον ἡ Ἀψὶς καὶ μέρη τινὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ διακρίνονται καὶ ἥτις εἰς Τουρκικοὺς χρόνους εἶχε φαίνεται μεταβληθῆ εἰς πυριτιδαποθηκην· ἡ ἔρευνα τοῦ Ναοῦ τούτου επείγει ενεκα της ὁσημέραι συντελουμενης καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ φρουρίου περιοχὴ κρύπτει βυζαντιακὰ μνημεῖα, ὡς εἶνε ερείπια Ναΐσκου τινὸς καλουμένου ὑπὸ τῶν Χίων Ἅγιος Γεώργιος *τὸ κεχρὶ* μετὰ τοῦ συνεχομένου οἰκίσκου, οὗτινος ἡ πρόσοψις εχει τελείαν βυζαντιακὴν τοιχοδομιαν καὶ τὸ Τζαμίον τοῦ φρουρίου πρότερον Ναὸς τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς κατ᾽ ἐγχωρίαν παράδοσιν εντὸς τοῦ οποίου δύο ἰωνίζοντες ραβδωτοὶ κίονες εἶνε ἄξιοι προσοχῆς.

Τ᾽ ανωτέρω ανάγλυφα πιθανώτατα κατεσκευασθησαν ἐν αυτῇ τῇ νήσῳ καὶ δὲν ειναι ἔξωθεν εἰσηγμένα. Ἐπίσης ἐν Χίῳ κατεσκευάζοντο καὶ τ᾽ ἀνάγλυπτα ἐπὶ μαρμάρου κοσμήματα τὰ χρησιμοποιουμενα πρὸς κόσμησιν τῶν Λατινικῶν τῆς νήσου ναῶν καὶ τμήματα τῶν οποίων εὑρί-

Εἰκ. 26.

σκονται πάμπολλα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἰδία Χίου· ὡς παράδειγμα προσάγω ἐνταῦθα τὴν εἰκ. 26, ἔνθα εἶνε γεγλυμμενα αμπελόφυλλα μετ᾽ ελίκων τελείου γοτθικοῦ τύπου, προδίδοντα μεταγενεστέραν φραγκικὴν χεῖρα.

Ἐπίδρασις τῆς φραγκικῆς καὶ ἀραβικῆς τεχνοτροπίας ἐπὶ νεωτέρων χιακῶν ἔργων.

Ἡ ἐπὶ δυο καὶ πλέον αἰῶνας διαρκέσασα φραγκικὴ κατάκτησις τῆς νήσου ἑπόμενον ἦτο νὰ ἐπιδράσῃ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κατασκευαζομενων εργων ἀλλὰ καὶ συνηθειας φραγκικὰς νὰ κληροδοτηση. Ουτως ὑπὸ φραγκικὴν ἐπίδρασιν φαίνεται ισταμένη ἡ μέχρι σημερον ἀκόμη επικρατοῦσα συνήθεια ἐν Χίῳ (ἰδίᾳ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς νήσου) τῆς ἐντοιχίσεως μικρῶν μαρμαρινων πλακῶν, κεράμων και ἄλλ. ἐπὶ τῶν προσόψεων τῶν ναῶν καὶ μάλιστα τῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῶν οποίων παρίστανται προσωπογραφίαι αγίων, ποικίλαι διακοσμήσεις καὶ ἐπιγραφαί [1]

[1] Εἰς παντα σχεδὸν τα χωρία τῆς νησου. κατ᾽ ἐξοχὴν δὲ εἰς τὸν Ἅγ. Γεώργιον Συκούσην διακρίνει τις τὴν χρῆσιν τοιούτων ἀναγλύφων πλακῶν· λ. χ. ἐπὶ τῆς προσόψεως οἰκίας Ν. Βαφειᾶ ὑπάρχουσιν ἐντετοιχισμεναι 7 πλάκες παριστῶσαι τὸν Ἅγ. Γεώργιον, Ἀρχαγγέλους, τὴν Νεαμονίτιδα Θεοτόκον κλπ. ὁμοίως ἐπὶ ἑτέρων οἰκιῶν Ν. Λούμαρη καὶ Π. Πατούνα. διακρίνονται υπέρθυρα κοσμούμενα διὰ παραστάσεων τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἐσταυρωμένου, ποικίλων γεωμετρικῶν και φυτικῶν διακοσμήσεων καὶ επιγραφῶν, ἐν αἷς μάλιστα αναγράφονται τὰ ετη 1763 καὶ 1812. Φραγκικης προελεύσεως ἢ επιδράσεως εἶνε καὶ αἱ καμάραι αἱ ἑνοῦσαι τὰς οἰκιας τῶν χωρίων τῆς νήσου, ἅτινα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ὡς ἀρχαιότερον τούτων ἐκλαμβάνομεν ἀνάγλυπτον πλάκα ἐκ μαρμάρου τεθραυσμένην κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν (0,44×0,35 μ.) καὶ ἀποκειμένην ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χίου, ἐφ' ἧς παρίσταται ὁ Ἅγ. Γεώργιος (εἰκ. 27 παρ. πίν. 7) ἔφιππος, ἔχων ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου του τὸν διὰ τοῦ δόρατός του φονευόμενον δράκοντα· ἡ ὅλη ἐργασία εἶνε κατὰ πρότυπα μὲν βυζαντιακὰ ἀλλ' ὑπὸ φραγκικὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ.

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν, προφανῶς ὅμως ἔργον μεταγενεστέρων χρόνων, ἵσταται καὶ ἕτερον ἀνάγλυφον (εἰκ. 28 παρ. πίν. 7) ἐπὶ μαρμάρου,

Εἰκ. 29.

ἐφ' οὗ παρίσταται ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, εὑρεθὲν ἐν τῷ ἠρειπωμένῳ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν τῆς πόλεως Χίου καὶ μετενεχθὲν ἤδη ἐν τῷ Μουσείῳ.

Οὐ μόνον δὲ οἱ Φράγκοι ἐπέδρασαν εἰς τὰ νεώτερα μνημεῖα τῆς νήσου ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἢ οἱ Ἄραβες τεχνῖται ἐπὶ Τουρκοκρατίας, οἵτινες ἀνέπτυξαν, φαίνεται, κατὰ τοὺς τρεῖς καὶ ἥμισυν αἰῶνας καθ' οὓς ἐδούλευεν ἡ νῆσος εἰς αὐτούς, τέχνην ἀξιόλογον, ὡς μαρτυροῦσι τὰ καλλιτεχνικώτατα ἀνάγλυφα τῆς κρήνης ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως Χίου καὶ ἰδίᾳ αἱ ἐπιτάφιοι πλάκες τῶν τουρκικῶν νεκροταφείων, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἀπόκεινται ἤδη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Μουσείου [1].

Ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἐπιδράσεως ταύτης προσάγω ἐνταῦθα θωράκιον ἐκ τοῦ μελανωποῦ ἐγχωρίου λίθου (εἰκ. 29) ἔν τινι Ναΐσκῳ τῆς πόλεως εὑρεθὲν (Παναγία Μαγαζιώτισσα), ἐφ' οὗ παρίσταται Σταυρὸς ἐντὸς τόξου βαίνοντος ἐπὶ διπλῶν κιονίσκων, οἵτινες ἔχουσι βαθμιδωτὰς βάσεις ὡς ἔχει καὶ ὁ Σταυρός· ἑκατέρωθεν τῆς βάσεως τοῦ Σταυροῦ φύονται δύο κυπάρισσοι, κυριώτατον διακοσμητικὸν θέμα τῶν τουρκικῶν μνημείων, παρ' οἷς εὕρηται συνήθως καὶ τὸ ἐν εἴδει ἁλύσσεως σχοινίον τὸ ἐν τῇ κάτω ζώνῃ τοῦ ἀναγλύφου περιελισσόμενον. Ἀλλ' ἡ σπουδαιοτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀναμίξεως μετὰ τῆς βυζαντιακῆς παραδόσεως στοιχείων φραγκικῆς ἅμα καὶ ἀραβικῆς τέχνης εἶνε πολύτιμον ὕφασμα, φυλασσόμενον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς (**πεῦκι** ἤτοι τάπης ὑπὸ τῶν μοναχῶν καλούμενον) καὶ χρονολογούμενον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσης ἐπιγραφῆς ὡς ἔργον τοῦ 1742 (εἰκ. 30) [2].

Ὡς παρατηρεῖ τις ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι πλατεῖα παρυφὴ διαθέει τὰ τέσσαρα κράσπεδα τοῦ ὑφάσματος, ὁλόκληρος δ' ἡ ἐπιφάνεια πληροῦται δι' ὁμοιομόρφου διακοσμητικοῦ θέματος, ἀποτελουμένου συνεχῶς ἐκ τεσσάρων ῥαβδίων πλαγίως τεθειμένων καὶ ἑνουμένων ἐν τῷ μέσῳ διὰ μικροῦ ῥόδακος οὕτως ὥστε ν' ἀποτελῆται τὸ σχῆμα Χ· ὅμοιος μικρὸς ῥόδαξ τίθε-

μετὰ τῶν σῳζομένων εἰσέτι ἐνιαχοῦ τειχῶν, πύργων, πυλώνων κλπ. παρουσιάζουσι ὄψιν μεσαιωνικῶν πόλεων· τοιαύτην μορφὴν διατηρεῖ τὸ ΝΔ. τῆς νήσου κείμενον χωρίον Μεστά.

[1] Ἂν αἱ πλάκες αὗται εἶνε ἔξωθεν εἰσηγμέναι ἢ ἐν Χίῳ κατεσκευάσθησαν δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ· πιθανώτατον ὅμως εἶνε ὅτι μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου (1822) ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ ἐργαστήρια, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν ἤρχισε νὰ γίνηται ἡ εἰσαγωγὴ ἔξωθεν.

[2] Τὸ κακῶς ὡς τάπης ἐν Χίῳ χαρακτηριζόμενον ὕφασμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καλουμένων χρυσοπάστων ὑφασμάτων (τῶν ἄλλως καὶ καμουχάδων ἢ δαμασκηνῶν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὀνομαζομένων, ἤτοι μετὰ χρυσῶν, ἀργυρῶν, κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν νημάτων ἐνυφασμένων), καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἴσως ἀρχικῶς ὡς κάλυμμα τῆς Ἁγίας Τραπέζης (Εἰλιτόν)· εἶνε τὸ μόνον διασωθὲν λείψανον ἐκ τῶν πολυτίμων κειμηλίων καὶ ἀμφίων τῆς Ν. Μονῆς, ἅτινα ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1822· κατὰ τὴν διασῳζομένην παρὰ τοῖς μοναχοῖς παράδοσιν τὸ ὕφασμα εἶχε σχισθῆ εἰς δύο τεμάχια καὶ πωληθῆ ἔξω τῆς Χίου· ἀνευρέθη καὶ ἠγοράσθη ὑπό τινος Χίου προσκυνητοῦ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅστις συρράψας αὐτὸ καὶ ἀποδώσας τὴν ἀρχικήν του ὁπωσδήποτε μορφὴν ἐδώρησεν εἰς τὴν Μονήν· ὀλίγῳ ὑψηλότερον τοῦ μέσου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑφάσματος παρατηρεῖ τις ἐπίβλημα, ἡ ἄνω ῥαφὴ τοῦ ὁποίου διήκει καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ὑφάσματος, χωρὶς ὅμως νὰ μεταβάλληται τὸ σχῆμά του, ὅπερ, φαίνεται, ἦτο ἐπιμηκέστερον, ὅτε ἐξῆλθε τοῦ ἐργαστηρίου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ται εἰς μεγαλυτέραν κατά τι ἀπόστασιν καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τεσσάρων ρωδίων ἢ πλαγίων κεραιῶν τεσσάρων X [1], σχηματίζων καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ σχῆμα ἐξ ἀνεστραμμένων καὶ μὴ ἐφαπτομένων ρωδίων· τέλος ἕτερος μεγαλύτερος ρόδαξ τιθέμενος εἰς τὰ κενὰ τῶν πλαγίων πλευρῶν τῶν ρωδίων σχηματίζει εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑφάσματος τέλειον σταυρόν, ἔχοντα τὸν μεγαλύτερον ρόδακα ἐν τῷ μέσῳ, τοὺς δὲ μικροτέρους εἰς τὰ ἄκρα τῶν τεσσάρων κεραιῶν· ἡ ἰδιορρυθμία καὶ ἡ ἀποτύπωσις ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος συνεχῶν σταυρῶν διαφόρων σχημάτων διὰ τοῦ τεχνικοῦ μέσου τοῦ ρωδίου χωρὶς νὰ παρουσιάζηται ὁμοιομορφία σχημάτων, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν προσεκτικῶς ἐξετάζοντα τὸ ὕφασμα νὰ ἐμφανίζωνται τὰ σχήματα διαδοχικῶς, καθιστᾷ τοῦτο ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μελέτης. Οὐ μόνον δὲ ὡς σύνολον ἔχει τὸ ὕφασμα τοῦτο καλλιτεχνικὴν ἀξίαν ἀλλὰ καὶ αἱ λεπτομέρειαι αὐτοῦ εἶνε ἀριστοτεχνικαὶ μὴ διακρινόμεναι δυστυχῶς ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι εὐκρινῶς· ἕκαστον δηλ. ρώδιον πληροῦται διὰ καλλιτεχνικοῦ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ δύο ἀστροειδῶν ἀνθέων τιθεμένων ἑκατέρωθεν μικροῦ κλαδίσκου ροδωνιᾶς, ἐκφύοντος φύλλα καὶ κάλυκας καὶ ἀπολήγοντος εἰς ἀνοικτὸν ρόδον, τὸ ὅλον δὲ κόσμημα περικλείεται ἐντὸς γραμμῆς, τὴν καμπύλην τῆς ὁποίας παρακολουθεῖ ἔξωθεν τεθραυσμένη γραμμὴ ἐν εἴδει φύλλου ἀκάνθου. Οἱ ρόδακες πάλιν πληροῦνται: ὁ μὲν μικρότερος διὰ ρόδου περιβαλλομένου ὑπὸ ὀκταγωνικοῦ ἀστέρος, ὁ δὲ μεγαλύτερος δι' ὁμοιομόρφου ρόδου περιβαλλομένου διὰ πολυγωνικοῦ ἀστέρος καὶ στιγμῶν.

Τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἐκτέλεσιν βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῆς παρυφῆς τοῦ ὑφάσματος, ἥτις πληροῦται δι' ἑτέρου συνεχοῦς κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ δύο παρατιθεμένων κύκλων, φερόντων ἐν τῷ μέσῳ σταυρὸν καὶ ἑκατέρωθεν τῶν κεραιῶν τὰ γράμματα IC XC NI KA· τ' ἀπομένοντα κενὰ πληροῦνται διὰ Σεραφεὶμ (ἤτοι ἑξαπτερύγων ἀγγέλων, ἐχόντων συνεσταλμένα τὰ ἄνω καὶ κάτω πτερὰ καὶ ἁπλούντων τὰ δύο ἐν τῷ μέσῳ) καὶ μικρῶν ἐν σχήματι πάλιν σταυροῦ ἀνθυλλίων. Τὸ κόσμημα τοῦτο διακόπτεται εἰς τὸ μέσον τῶν δύο στενῶν πλευρῶν δι' ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ δύο εἰκονιδίων ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς, ἅτινα πλαισιοῦνται ὑπὸ στενῆς ταινίας κοσμουμένης δι' ἕλικος ἐκ φύλλων καὶ ρόδων ἐναλλὰξ (εἰκ. 31 παρ. πίν. 8)· ἡ αὐτὴ ταινία περιβάλλει ἑκατέρωθεν καὶ τὴν πλατεῖαν παρυφήν, χρησιμεύουσα ἐσωτερικῶς μὲν ὅπως χωρίζῃ τὸ κεντρικὸν κόσμημα, ἐξωτερικῶς δὲ ὅπως περικλείῃ τὸν ὅλον διάκοσμον· αἱ δύο στεναὶ πλευραὶ ἀπολήγουσι καὶ εἰς τελευταίαν

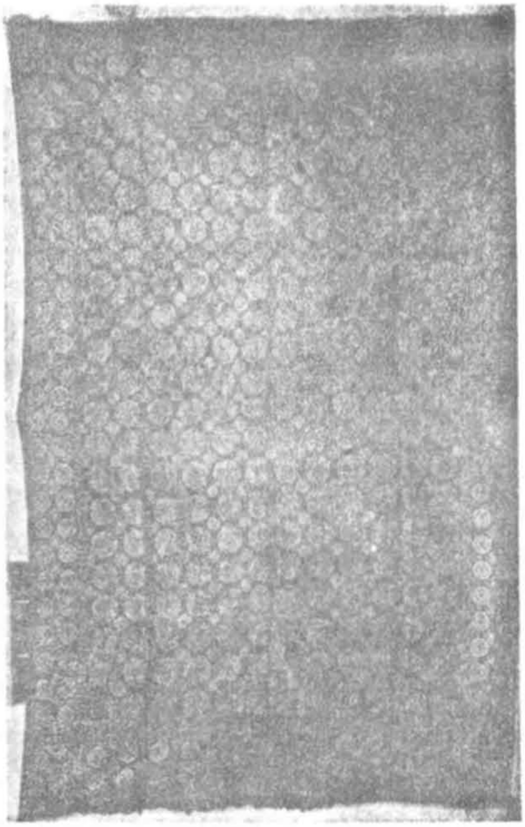

Εἰκ. 30.

παρυφήν, πληρουμενην διὰ γεωμετρικοῦ κοσμήματος (εἰκ. 32 παρ. πίν. 8), μεθ' ἣν προστίθεται θύσανος. Ἡ ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς εἰς δύο στήλας ἀποτυπουμένη ἐπιγραφὴ (εἰκ. 31) ἐξηγεῖ τὸν χρόνον τῆς «δαπάνῃ τῆς Μονῆς» κατασκευῆς τοῦ ὑφάσματος καὶ ἀναφέρει: τὸν τεχνίτην, ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ὁποίου τοῦτο ἐξῆλθε («χειρὶ καὶ μόχθῳ Πυρίνου Ἀντωνίου»), καὶ τὸν παραγγείλαντα ἴσως τὴν ἐκτέλεσιν Ἡγούμενον τῆς Ν. Μονῆς «σκῆπτρα διηθύνοντος Κὺρ Νεοφύτου

[1] Ἂν τὸ σχῆμα τοῦτο πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου ἢ ὡς σταυρός, τοῦτο δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, καθόσον ἀμφότερα δυνατὸν νὰ ἐννοῶνται, ὅπως πάλιν δύναται καὶ ὡς ἁπλοῦν διακοσμητικὸν θέμα νὰ ἐκληφθῇ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τῆς ἐν Χίῳ ἱερᾶς Μονῆς τῆς Νέας»¹ ἀναγινώσκεται δὲ οὕτω:

∀ʎWB	
ΤΗ ΤΗϹ ΜΟΝΗϹ	ϹΚΗΠΤΡΑ ΔΙΗΘΥ
ΔΑΠΆΝΗ ΧЄΙΡΙ	ΝΟΝΤΟϹ ΚΥΡ ΝЄ
ΚΑΙ ΜΌΧΘѠ ΠΥ	ΟΦΥΤΟΥ ΤΗϹ
ΡΙΝΟΥ ΑΝΤѠΝΙΟΥ	ЄΝ ΧΙѠ ΙЄΡΑϹ ΜΟ
ΧΡΟΝΟΥ ΔΙЄΞΑ	ΝΗϹ ΤΗϹ ΝЄΑϹ
ΓΟΝΤΟϹЄΙϹΤΟΥϹ	ΓЄΓΟΝЄ ΤΟΔЄ [1]

Τέλος ἐπὶ τῶν δύο εἰκονιδίων τῆς κάτω πλευρᾶς, (εἰκ. 32) ὑπάρχει ἀριστερὰ μὲν ἡ εὕρεσις τῆς εἰκόνος, ἤτοι οἱ τρεῖς Χῖοι ἀσκηταὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ φόβου κύπτοντες καὶ προσκυνοῦντες τὴν ἀπὸ τῆς μυρσίνης κρεμαμένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου (βλέπε ἀνωτέρω τὰ περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης), δεξιὰ δὲ οἱ κτίτορες Κωνσταντῖνος Θ καὶ Θεοδώρα, κρατοῦντες διὰ τῶν χειρῶν των τὸ Καθολικὸν τῆς Ν. Μονῆς καὶ ἐνδεδυμένοι τὴν αὐτοκρατορικήν των στολὴν μετὰ τοῦ στέμματος καὶ τοῦ λώρου· ἡ δευτέρα εἰκὼν εἶνε ἴσως ἀντίγραφον τῆς ἀπολεσθείσης σφραγῖδος τῆς Μονῆς.

Τὸ ὕφασμα τοῦτο δίδει ἀφορμὴν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας ἐν Χίῳ τὸν ΙΖ′-ΙΗ′ αἰῶνα, περὶ ἧς ἐλλείπουσιν ἄλλοθεν ἐπαρκεῖς μαρτυρίαι² καὶ τὰς ἐπιδράσεις, ἃς αὕτη τότε ὑφίστατο. Τὸ διακοσμητικὸν θέμα τοῦ ῥῳδίου εἶνε τὸ κύριον θέμα τῆς ἰταλικῆς ὑφαντουργίας ἀπὸ τοῦ ΙΕ′ ἤδη αἰῶνος· δὲν παρίσταται ὡς φυσικὸς καρπὸς ὡς βλέπομεν τοῦτο εἰς ἀρχαῖα ψηφιδωτὰ δάπεδα κλπ. ἀλλὰ λαμβάνεται μόνον τοῦ καρποῦ τὸ διάγραμμα καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τούτου πληροῦται διὰ ποικίλων καλλιτεχνικῶν λεπτομερειῶν· ἡ ὅλη ὅμως ἐκτέλεσις γίνεται διὰ τοῦ λεγομένου ἄνευ τέλους κοσμήματος (Muster ohne Ende), ἤτοι πληροῦται ἡ ἐπιφάνεια διὰ συνεχῶν σχημάτων δυναμένων ἐπ' ἄπειρον νὰ ἐπαναλαμβάνωνται καὶ τοῦτο εἶνε τὸ κυρίως θέμα τῆς ἀραβικῆς τέχνης· ὁμοίαν τεχνοτροπίαν τοῦ αὐτοῦ διακοσμητικοῦ θέματος παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ τοιχογραφιῶν, συγχρόνων πρὸς τὸ ὕφασμα, βυζαντινῶν τῆς νήσου Ναῶν (πρβλ. εἰκ. 17) καὶ ἰδίως εἰς τὰς ταινίας τὰς χρησιμευούσας ἵνα διαχωρίζωνται κατὰ ζώνας τὰ διάφορα συμπλέγματα· τὴν τεχνοτροπίαν τῆς στενῆς ταινίας τοῦ ὑφάσματος τῆς κοσμουμένης δι' ἕλικος ἐκ φύλλων καὶ ῥόδων (εἰκ. 31) βλέπομεν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ Τέμπλα τῶν ναῶν τῆς νήσου, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶνε ἐξόχου τέχνης, ἄξια ἰδίας μελέτης.

Φραγκισμὸς ἄρα καὶ ἀραβισμὸς ἡνωμένος μετὰ τῶν παραδόσεων τῆς βυζαντινῆς τέχνης (ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ὑφάσματος βλέπομεν τὰ Σεραφείμ, τοὺς σταυρούς, τὰ εἰκονίδια καὶ τὴν ἐπιγραφὴν) ἀποτελεῖ τὸν χαρακτῆρα παντὸς χιακοῦ ἔργου τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Περὶ τῶν χριστιανικῶν συλλογῶν τῆς Χίου.

Συλλογαὶ χριστιανικῶν μνημείων κατηρτίσθησαν τρεῖς ἐν Χίῳ.

Ἡ α′ εἶνε ***ἡ τοῦ Μουσείου Χίου*** — ἐντὸς τοῦ Γυμνασίου τῆς πόλεως —, ἐν ᾗ ἐταξινομήθησαν κυρίως τὰ χριστιανικὰ γλυπτὰ καὶ αἱ ἐπιγραφαί, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν ὑπὸ Ζολώτα· πλὴν τῶν γλυπτῶν — ἀρχαιοτέρων

¹ Ἡ ἐν ἀρχῇ ἀνεστραμμένα ἔχουσα τὰ γράμματα χρονολογία φαίνεται συνδεομένη μετὰ τῆς φράσεως «χρόνου διεξάγοντος εἰς τοὺς ΑΨΜΒ′» (ἤτοι χιλίους ἑπτακοσίους τεσσαράκοντα δύο), ἀνεστράφησαν δὲ τὰ γράμματα ἐξ ἀβλεψίας ἴσως τοῦ τεχνίτου, ὅστις, φαίνεται, δὲν ὑπελόγισεν ἀρχικῶς τὸν ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ὅλην ἐπιγραφὴν χῶρον καὶ ἠναγκάσθη ἐπὶ τοῦ ἀφεθέντος ἐν ἀρχῇ μέρους ν' ἀποτυπώσῃ τὴν χρονολογίαν· ἵνα δ' ἀποτρέψῃ τὸν ἀναγνώστην ν' ἀρχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τῆς χρονολογίας καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἀλλαχοῦ αὕτη ἀναφέρεται ἀνέστρεψε τὰ γράμματα· διακοπὴ ἢ ἔλλειψις τεμαχίου ὑφάσματος δὲν φαίνεται πιθανή. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ν. Μονῆς Νεοφύτου εὕρηται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1741 (βλ. Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 147). τὸ δὲ ὄνομα· Πυρίνου Ἀντωνίου εἶνε ἴσως ὀνοματεπώνυμον ἀρχιτεχνίτου τινὸς ἀνεγνωρισμένου τότε ἐν Χίῳ ἐργαστηρίου.

² Πᾶσαι σχεδὸν αἱ πηγαὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ Ὁδοιπορικὰ τῶν περιηγητῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἄλλα ἀναφέρουσι τὴν Χίον διὰ τὸ γνωστὸν αὐτῆς προϊὸν τὴν μαστίχην (βλ. W. Heyd, Geschichte des Levantehandels im Mittelalter, Stuttg. 1879, τόμ. II, σελ. 616-618)· ἡ Χίος ὅμως ἤδη ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Giustiniani ἦτο καὶ ἀξιόλογος ἐμπορικὴ ἀγορὰ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἅτινα εἰσήγοντο κυρίως ἐκ Μ. Ἀσίας, μεθ' ἧς εὑρίσκετο ἀνέκαθεν ἡ νῆσος εἰς ἐμπορικὴν ἐπιμιξίαν, ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς μεταφερόμενα· ὅτε τῷ 1471 ὁ Βενετὸς ναύαρχος Mocenigo προσήγγισε μετὰ τοῦ στόλου του ἐν Χίῳ, εὗρε κεντητοὺς τάπητας, ποικιλόχρωμα μάλλινα καὶ μεταξωτὰ ἐνδύματα καὶ πλῆθος ἄλλο πολυτίμων ὑφασμάτων· ὀρθῶς δ' ὁ Heyd παρατηρεῖ ὅτι «δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ πλήθους τούτου τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν νὰ συμπεράνωμεν ὁποίαν ἀγορὰν οἱ ἔμποροι τῆς Δύσεως συνήντων πάντοτε ἐν Χίῳ» (Heyd, αὐτόθι σελ. 336). Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων καὶ τὴν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὑποταγὴν (1566) εὐνόητον εἶνε ὅτι ἡ ἀγορὰ τῆς Χίου διετηρήθη ἐν ἀκμῇ μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς νήσου τῷ 1822 καὶ τὰ γενουατικὰ πλοῖα τὰ μεταφέροντα ἄλλοτε εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λιμένας τὰ προϊόντα τῆς Ἀσίας διεδέχθησαν τὰ χιακά, οἱ δὲ Χῖοι βαθμηδὸν ἤρχισαν καταλαμβάνοντες τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ τουρκικῇ Αὐτοκρατορίᾳ. Ἡ ὕπαρξις ὅμως μεγάλης ἀγορᾶς προϋποθέτει καὶ ἐργαστήρια ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ, ἔνθα ἐγίνετο μίμησις ἢ ἀνάμιξις τεχνικῶν στοιχείων ἐπὶ χιακῶν ἔργων ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

χριστιανικῶν, κυρίως βυζαντιακῶν καὶ φραγκικῶν — καὶ τῶν ἐπιγραφῶν — νεωτέρων βυζαντιακῶν καὶ λατινικῶν — εὑρίσκονται ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ ξυλογλυπτικά τινα μεταγενέστερα ἔργα καὶ 1180 χαλκᾶ νομίσματα βυζαντιακῶν χρόνων. Ἡ συλλογὴ διαιρεθεῖσα εἰς τμῆμα γλυπτῶν χριστιανικῶν ἔργων, τμῆμα ἐπιγραφικόν, τμῆμα ἔργων ξυλογλυπτικῆς καὶ νομισματικὸν δύναται σὺν τῷ χρόνῳ πλουτιζομένη ν' ἀποβῇ μία τῶν πλουσιωτέρων τοπικῶν συλλογῶν χριστιανικῶν ἔργων.

Ἡ β' συλλογὴ εἶνε ***ἡ τῆς Νέας Μονῆς***. Ἐντὸς τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς δεξιᾷ εἶχεν ἤδη, δαπάνῃ τοῦ Γ. Χωρέμη, κατασκευασθῆ θήκη, ἐν ᾗ εἶχον τεθῆ τὰ πολυτιμότερα τῶν διασωθέντων ἀμφίων τῆς Μονῆς· πλὴν τούτων ἐταξινομήθησαν τὰ ἐγκόλπια καὶ ἰδίως πολύτιμοι Σταυροὶ μετὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων ἐπενδεδυμένοι, θαυμάσια ξυλογλυπτικὰ ἔργα ἁγιορειτικῆς πιθανώτατα προελεύσεως· πολύτιμος χρυσοῦς σταυρὸς ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον τὸν Ε'.

Ἐκ τῶν λειψανοθηκῶν διεσώθη μόνον ἀργυρᾶ θήκη ἔχουσα σχῆμα φιάλης καὶ ἐν ἀναγλύφῳ τὰς παραστάσεις τῶν τριῶν ἀσκητῶν, τῶν ἱδρυτῶν τῆς Μονῆς· ἐν αὐτῇ διαφυλάσσεται ἡ κάρα τοῦ ἑνὸς τῶν ἀσκητῶν τούτων. Περὶ τῆς κακῶς καλουμένης πεύκης ἤτοι τάπητος τῆς Ν. Μονῆς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Ὁμοία συλλογὴ εἶνε ***ἡ τῆς Μονῆς τῶν Μουνδῶν*** (Λιευχά), ἔνθα εὑρέθησαν ἐντὸς κιβωτίου, ὅπου ἐρρίπτοντο τ' ἄχρηστα, ἄμφια μεγίστης ἀξίας διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς νήσου, ὡς ἐπιτραχήλιον μετὰ καρδιοσχήμων κοσμημάτων καὶ ἐπιγραφῆς: ***Ἀθανασίου ἱερομονάχου Ἀρκολέου ΑΧΠ*** (= 1680), 4 ἐπιγονάτια, ἐν οἷς οἱ εἰκονογραφικοὶ κύκλοι τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως ἀποδίδονται κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ψηφιδωτῶν τῆς Ν. Μονῆς, 2 ζεύγη ἐπιμανικίων ἐν οἷς ἀπεικονίζεται ὁ Εὐαγγελισμὸς κατὰ τ' ἄριστα φραγκικὰ πρότυπα τῆς ἀναγεννήσεως, καὶ ἐν τῇ παρυφῇ ἀναγράφονται αἱ συνήθεις ψαλμικαὶ ῥήσεις: Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με.... καί: ἡ δεξιά σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ.... καὶ κάτωθεν αἱ λέξεις· ***«ἔγειναν τὰ πομάνηκα δηὰ μνημόσυνο*** ΤΖΙΙCΤΑΡΥ». Ζώνην ἔχουσαν τὴν συνήθη ἐπιγραφήν: ***Ἡ Ἁγία πόλις Ἱερουσαλήμ***: $\frac{\text{IC+XC}}{1812}$ καί τινα ἄλλα ἄμφια.

Ἡ Μονὴ κέκτηται ἓξ πατριαρχικὰ σιγίλλια ἐπὶ μεμβράνης, ὧν τὸ ἀρχαιότερον εἶνε τοῦ 1576, καί τινας Κώδικας ἀπὸ τοῦ ΙϚ'—ΙΘ', αἰῶνος, πλεῖστα μέρη τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν ἤδη ὑπὸ Κ. Κανελλάκη (Χιακὰ ἀνάλεκτα, σελ. 414 κ. ἑ.) καὶ Γ. Ζολώτα (ἐν Ἐκθέσει κλπ 1893 σελ. 169 κ. ἑ.), κατὰ τοῦτο πλουσιωτέρα τῆς Ν. Μονῆς, ἥτις ἀπώλεσε πάντα σχεδὸν τὰ χειρόγραφα τῆς πλουσίας της Βιβλιοθήκης τῷ 1822 [1]· ἓν μόνον σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ 1832 (τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Φωτεινοῦ εἰς Νεαμονήσια σελ. 269-276) εὗρον ἐν Ν. Μονῇ ἐπίσης ἔν τινι θήκῃ ἀχρήστων ἐπὶ τοῦ ἀρ. τοίχου τοῦ ἔξωτ. Προνάου ὑπάρχουσαν, ὃ καὶ παρέδωκα τῷ Ἡγουμένῳ.

Τὰ τῆς Μονῆς Μουνδῶν κειμήλια συνέστησα ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Μητρόπολιν Χίου, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Χίου δύναται νὰ καταρτισθῇ συλλογὴ ἀμφίων, Κωδίκων καὶ εἰκόνων, μέχρις ὅτου καταστῇ δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τινῶν ἐκ τούτων εἰς τὸ ἐνταῦθα ἱδρυόμενον εἰσέτι Βυζαντιακὸν μουσεῖον καὶ τὰ Γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἢ τὴν Ἐθν. Βιβλιοθήκην.

Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλα τῇ Α. Σ. τὰ ἑξῆς εὑρήματα:

1. Τρεῖς εἰκόνας, ἃς εὗρον ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Παναγιᾶς Σικελιᾶς, τὰς μόνας, ἃς ἠδυνήθην νὰ ἐκλέξω ἐξ εἰκοσάδος ὅλης τοιούτων ἐρριμένων ἀναμὶξ μετὰ θηκῶν περιεχουσῶν ὀστᾶ εἰς ἀκατάλληλον μέρος, ὅπου εἶχον ἐντελῶς φθαρῆ ἕνεκα τῆς ὑγρασίας, ἤτοι:

α' ***Εἰκόνα Ἰω. τοῦ Θεολόγου***, ἐν ᾗ εἰκονίζεται, κατὰ πρότυπα μὲν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἀλλὰ καὶ μετὰ τελείας βυζαντιακῆς τεχνοτροπίας ἐν τῷ συνόλῳ, ὁ Θεολόγος ἔχων ζωηρὰν φυσιογνωμίαν καὶ ἔκφρασιν ἐμπνευσμένου καὶ στηρίζων τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πώγωνος, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἑτέρας δεικνύει Εὐαγγέλιον κρατούμενον ὑπὸ τοῦ Προχόρου -- μαθητοῦ τοῦ Ἰωάννου κατὰ τ' ἀπόκρυφα —ὅπου εἶναι γεγραμμέναι αἱ λέξεις: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν...»· ἄνω καὶ ἀριστερᾷ τῆς εἰκόνος διακρίνεται ἐντὸς νεφελῶν ἄγγελος (εἰκ. 33). Ὅ,τι ὅμως προσδίδει ἀξίαν εἰς τὴν εἰκόνα καὶ χρησιμεύει ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἐν Χίῳ τὸν ΙΖ' ἰδίως αἰῶνα — ὅτε δηλ. ἤκμαζε καὶ ἡ Κρητική, Ἑπτανησιακὴ καὶ Ἁγιορειτικὴ ἁγιογραφία — εἶνε αἱ κάτω τῆς εἰκόνος κεχαραγμέναι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ὄπισθεν ὑπάρχουσα χρονολογία· ὄπισθεν δηλ. τῆς εἰκόνος καὶ κάτωθεν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἤτοι σταυροῦ ἔχοντος διπλᾶς κεραίας, ἀκάνθινον στέφανον ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ κρανίον παρὰ τὴν βάσιν, ἑκατέρωθεν δὲ τῶν καθέτων κεραιῶν του τὰ συνήθη μεταγενέστερα μονογράμματα ΦΧΦΠ (φῶς Χριστοῦ φέγγει πᾶσι) ΤΚΠΓ (τόπος κρανίου παράδεισος γέγονε) ΘΘΘΘ (θεοῦ θέα θεῖον θαῦμα)

XXXX (Χριστὸς χάριν χριστιανοῖς χαρίζει) καὶ (IC. XC. NI. KA.) ὑπάρχει χρονολογία: ***1679 μηνὶ νοεμβρίω·*** ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω μέρους τῆς εἰκόνος δύο ἐπιγραφαί: ***παπα-μιχάλης Πολλητζᾶς καὶ ἀπὸ τὸν Γκαταράχτη,*** ὀλίγω δὲ κατωτέρω: ***Δεύσης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ ἱερέος καὶ της πρεσβητέρας αυτου καὶ τῶν τέκνον· διὰ ἐξώδου καὶ κόπου,*** ἐξ ὧν δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ ΝΑ. τῆς Χίου κειμένου χωρίου Καταρράκτης καταγόμενος ἁπλοῦς ἁγιογράφος-ἱερεὺς Μιχαὴλ Πολυτζᾶς, ὁ δυνάμενος νὰ συνενώνῃ μετὰ περισσῆς ἱκανότητος τὴν ἰταλικὴν καὶ βυζαντιακὴν τέχνην εἰς ἁρμονικὸν σύνολον ἦτο μέλος ἢ μαθητὴς χιακοῦ ἐργαστηρίου ἁγιογραφίας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρητικῆς σχολῆς τοῦ Τζαγκαρόλα ἱσταμένου, ὡς ἐκ πλείστων ἐπιγραφῶν θ' ἀποδειχθῇ, καὶ ὅτι τοῦτο ἤκμαζε τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα καὶ εἰς μαθητάς του ὀφείλονται οἱ σωζόμενοι μεγάλοι ἁγιογραφικοὶ κύκλοι ἰδίας τέχνης ἤτοι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τοῦ Πυργίου καὶ τῆς Παναγιᾶς Κρήνας.

β΄ εἰκόνα εὗρον ***τὴν εἰκόνα τοῦ προφήτου Ἱερεμίου*** ὁμοίας τέχνης, ἐν ᾗ παρίσταται ὁ προφήτης κατὰ κρόταφον, ἔχων καλλιτεχνικωτάτας πλατείας τῶν ἐνδυμάτων πτυχώσεις καὶ χρωματισμοὺς γνησίως βυζαντιακούς, ὡς καὶ ἡ πρώτη εἰκών· ἡ β΄ αὕτη εἰκὼν εἶνε ἐντὸς πλαισίου, ἔργου ξυλογλυπτικῆς (μὲ κιονίσκους καὶ τύμπανον κεκοσμημένη δι' ἑλίκων καὶ φύλλων κισσοῦ) καλλίστης τέχνης, προφανῶς δὲ ἀπετέλει τμῆμα τέμπλου.

γ΄ εἰκόνα εὗρον ***τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου*** ἔχουσαν ἐπιγραφὴν ΜΡ. ΘΥ ἡ Ὁδηγήτρια, ὁμοίας τεχνοτροπίας, τῆς ὁποίας ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσιν ἀποξεσθῇ.

2. Πλὴν τῶν τριῶν τούτων εἰκόνων συνέστησα τὴν ἐν τῇ Μητροπόλει μεταφορὰν καὶ διαφύλαξιν τριῶν ἐντύπων Εὐαγγελίων, εἰς τὰ περιθώρια τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἱστορικὰ σημειώματα, ἤτοι ἑνός, ὃ εὗρον ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Προδρόμου παρὰ τὴν Σιδηροῦντα (ἔντυπον τοῦ ἔτους 1594) ἑτέρου εὑρισκομένου ἐν Ἁγ. Γεωργίῳ τοῦ χωρίου Λιθὶ (τοῦ 1614) καὶ τρίτου εὑρισκομένου ἐν τῷ Ναῷ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων Πυργίου (τοῦ 1671).

Συλλογὴ ὁμοίων ἔργων καταρτιζομένη ἐν μιᾷ αἰθούσῃ τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου ἐν Χίῳ εὐνόητον εἶνε ὁποίαν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Η΄ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Κατὰ τὸ 1915 ἐκτὸς τοῦ κυρίου ἔργου τῶν ἐν Θέρμῳ ἐρευνῶν, περὶ ὧν δημοσιεύεται ἐν τῷ ΑΔ εἰδικὸν ἄρθρον, περιῆλθον εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχὰς μερικοὺς ἐκ τῶν τόπων τῆς περιφερείας καὶ συνέλεξα ἱκανὸν ὑλικὸν ἐπιγραφικόν, τοπογραφικὸν ἢ καὶ διαφόρων ἄλλων ἀρχαίων εἰσαχθέντων εἰς τὸ ἀρτισύστατον Μουσεῖον τῆς Πρεβέζης ἢ τοῦ Θέρμου. Περὶ τούτων ἐκθέτω ἐνταῦθα συντόμως κατὰ τόπους ὡς καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀνασκαφῶν παρὰ τὸν Θέρμον καὶ ἐν Ἀνακτορίῳ τῆς Ἀκαρνανίας, αἵτινες ἀπέμειναν ἀτελεῖς.

Ναὸς παρὰ τὸν Ταξιάρχην.

Βορείως τοῦ Θέρμου περὶ τὴν 1 ½ ὥραν εἶναι τὸ μικρὸν χωρίον ὁ Ταξιάρχης, ὅπερ εἶναι μητρόπολις τοῦ ἀνθηροῦ καὶ νέου συνοικισμοῦ τοῦ Κεφαλοβρύσου καὶ εἶναι γνωστὸν ὡς ἡ πατρὶς τοῦ περιφήμου ἱεροκήρυκος καὶ ἱδρυτοῦ πλείστων σχολείων, ὀλίγον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀκμάσαντος, ὁσίου πατρὸς Κοσμᾶ. Ἀπὸ τοῦ Ταξιάρχη μετὰ 20΄ ἀναρρίχησιν φθάνει τις εἰς τὴν βραχώδη κορυφὴν τοῦ Ἁγ. Ἠλία, ὁπόθεν ἐκτὸς ἄλλων θαυμάζει τὴν ἀγρίαν βαθυτάτην χαράδραν, ἔνθα ῥέει παραπόταμος τοῦ Εὐήνου, ὁ ἐπιλεγόμενος τὰ Φειδάκια πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Φείδαρη. Ἐκεῖ ἐπάνω ὡδηγήθη ὑπὸ τῶν Ταξιαρχιωτῶν πρὸ 20 ἐτῶν ὁ W. J. Woodhouse καὶ ἀνεγνώρισε μικρὸν ναὸν 33 ποδῶν μήκους καὶ 23 πλάτους (Aetolia, its Geography, Topography and Antiquities σ. 203).

Ὀλίγας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου ἠδυνήθην νὰ διαθέσω εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ τούτου ἀπὸ τῶν πρίνων καὶ τοῦ σωροῦ τῶν λίθων καὶ τὴν ἐξερεύνησιν μικροῦ μέρους τῶν ἀρχαίων στρωμάτων. Ἀλλ' ἡ ἀνασκαφὴ ἔμεινε κατὰ μέγα μέρος ἀτελής, ἐπειδὴ ἡ ἐν Θέρμῳ ἐργασία ἦτο ἀνάγκη νὰ προτιμηθῇ. Ὅμως τὰ εὐκόλως γενόμενα εὑρήματα ὑπαγορεύουν τὴν ταχεῖαν συντέλεσιν ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου.

Ὁ ναὸς ἐκτισμένος κατ' ἀνώμαλον ἰσοδομικὸν σύστημα μετρεῖ ἀκριβῶς μῆκος 11,25 καὶ πλάτος 7,50. Οἱ τοῖχοι διατηροῦνται παντοῦ εἰς ὕψος 0,50 μέχρι 1,40. Παρουσιάζει τὸ ἁπλοῦν σχέδιον ναοῦ ἐν παραστάσι μὲ βάθος προνάου 2,05. Ἀντὶ κιόνων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν ὑπῆρχον δύο ἰδιόρρυθμοι στύλοι, ἀποτελούμενοι ἐξ ἁπλῆς βάσεως, ὕψ. 0,35, μεγάλης πλακὸς ὕψ. 1,40, πλ. 0,75 καὶ πάχ. 0,27 καὶ ἐπικράνου ὕψ. 0,35 χονδροειδοῦς ἐργασίας. Οὐδαμοῦ παρετηρήθη ἴχνος συνδέσμου ἢ γόμφου καὶ ἐν γένει ἡ ἐργασία, εἶναι ἐπαρχιακὴ καὶ κατὰ πολὺ ὑπο-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

λείπεται τῆς ἐπι τῶν αἰτωλικῶν εργων τοῦ 3ου π. Χ. αιῶνος παρατηρουμενης. Τοῦτο δὲν σημαίνει τὴν αρχαιότητα τοῦ ἱδρύματος, ἀλλα βεβαίως τὸ γεγονός, ὅτι ακροκέραμοι μετὰ προσώπων κόρης, Σιληνοῦ ἢ ανδρός, παραπλησίων πρὸς τὰ του ναοῦ τοῦ Θερμίου Ἀπόλλωνος, τοῦ τέλους τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος, ευρέθησαν πάντοτε υπεράνω τῆς περι τοὺς τοίχους λατύπης. Ἔχομεν ἄρα ἐπι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Ἠλία ναὸν ἀρχαϊκόν, λίθινον καθ' ὅλα ἐκτος της στέγης, καθαρῶς ἐπαρχιακὸν κτίσμα, ὅπερ ὅμως ἐκαλύπτετο διὰ κεράμων καὶ ἐκοσμεῖτο διὰ πηλινων τύπων, προερχομένων εκ κέντρου περιφανοῦς τοῦ πολιτισμοῦ, οἷον ἦτο ἡ Κόρινθος ἢ ἡ Σικυών.

Παρετηρήθη καὶ τοῦτο τὸ ἀξιόλογον. Ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ἐβεβαιώθη μέγα στρῶμα τέφρας ἀναμείκτου μετὰ χωμάτων, ολίγων ανθράκων, απείρων συντριμμάτων λευκῶν ὀσταρίων καὶ μελανῶν στιλβόντων οστράκων αγγείων. Εἶναι ταῦτα ενδείξεις θυσιῶν, αἵτινες ἐγίνοντο ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ἐξ αρχῆς, ὅπως τὸ αυτὸ πρᾶγμα παρετηρήθη ἤδη εἰς τοὺς δύο αρχαϊκοὺς ναοὺς τοῦ Πρινιᾶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλως εὔκολον εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ.

Εἰς τίνα θεότητα ανήκει ὁ ναὸς δὲν ἐξηκριβώθη. Ἐξ ολίγων θραυσμάτων πηλινων ειδωλίων, ἅπερ εὗρον, δὲν ἐξάγεται τίποτε. Μία μόνον πηλίνη κεφαλὴ Ἀθηνᾶς υπενθυμίζει τὴν συχνὴν λατρείαν αὐτῆς παρὰ τοις Αἰτωλοῖς. (Παυσ. 10, 15,2 πρβλ. Woodhuse ἔ. ἀ. 126).

Ἡ κώμη Παμφία.

Ὁ Πολύβιος περιγράφων τὴν εἰς τὴν κεντρικὴν Αἰτωλίαν καὶ τὸν Θέρμον εισβολὴν τῶν Μακεδόνων τοῦ 218 π. Χ. (5,6 - 14) παρέχει ειδήσεις, δι' ὧν νὰ δυνηθῶμεν μετ' ακριβείας νὰ εὕρωμεν τὴν θέσιν τῆς κώμης Παμφίας, δι' ου ὠνομάζετο μέχρι πρὸ μικροῦ ὁ δῆμος καὶ καλεῖται εισέτι τὸ εἰρηνοδικεῖον Κεφαλοβρύσου. Ὁ Woodhouse παρὰ τὴν μακρὰν ἀνάπτυξιν (σελ. 229 - 286) τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Φιλίππου τοπογραφικῶν ζητημάτων υπέπεσεν εις τὴν ὀλεθρίαν πλάνην νὰ νομίσῃ, ὅτι ἡ αρχαία ἀνάβασις εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Θέρμου ἐγίνετο κατὰ τὴν αυτὴν διεύθυνσιν, καθ' ἣν ανέρχεται ἡ νεωτέρα αμαξιτός. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου ἀναγκαῖον. Ἡ κλίσις τῶν ἀρχαίων οδῶν δὲν αρέσκει πάντοτε εἰς τοὺς μηχανικούς μας. Τὴν ἀληθινὴν ἀρχαίαν ἀνάβασιν εὗρεν επιτυχῶς ὁ Σωτηριάδης γράψας ἐν Α Ε, 1900, 165, ὅτι ἡ αρχαία οδὸς εφερεν ἀπὸ τοῦ Μοροσκλάβου διὰ τῆς Ἀγριελιᾶς κατ' ευθεῖαν εἰς τὸ ὀροπέδιον καὶ ὄχι διὰ τῶν ελιγμῶν τῆς νεωτέρας αμαξιτοῦ. Τὴν γνώμην του ταύτην ἐστήριξεν ὁ Σωτηριάδης εἰς τὸ γεγονός, ὅτι καὶ οἱ νεώτεροι προτιμῶσι ταύτην τὴν φυσικὴν διὰ μέσου τῶν βουνῶν δίοδον. Ἀλλὰ παραδόξως δὲν εξήγαγε πάσας τὰς ακολουθίας τὰς απορρεουσας ἐκ τῆς ορθῆς ταύτης αντιλήψεως. Ἀφοῦ ἡ Μέτàπα (Πολ. 5,7: ***ἡ κεῖται μὲν ἐπ αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τῶν παρὰ ταύτην στενῶν, ἀπέχει δε σχεδὸν ἑξήκοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου),*** πρέπει νὰ τοποθετηθῇ κατὰ τὰ στενὰ τοῦ λεγομένου Δαφνιᾶ, μετὰ τριάκοντα δὲ στάδια διανυθέντα παρὰ τὴν λίμνην αρχίζει ἡ ἀνάβασις, ὅπου ἡ κώμη Παμφία, ακολουθεῖ ασφαλῶς, ὅτι ἡ κώμη αὕτη εκειτο, ὅπου σήμερον κατὰ τὴν ἀνάβασιν τῆς Ἀγριελιᾶς συναντα τις τὸ χωρίον Μορόσκλαβον. Περὶ τὸ χωρίον παρατηροῦνται ικανὰ ἀρχαῖα λείψανα και δύο μικρὰ φρούρια. Ἀντιστοιχεῖ δὲ τελείως ἡ ἀπόστασις τῶν 30 σταδίων τοῦ Πολυβίου, ἡ μεταξὺ Παμφίας καὶ Θέρμου, πρὸς τὴν 1 ½ ὥραν, ἣν χρειάζεται τις, ἵνα ἀνέλθῃ ἀπο τοῦ Μοροσκλάβου εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τύμβος παρὰ τον Εὔηνον.

Ὁ Παρασκευᾶς Παπαδόπουλος, Κύπριος, γνωστὸς διὰ τὴν τυμβωρυχικήν του δρᾶσιν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ εἶχεν ἐγκατασταθῇ τελευταῖον εἰς τὸ χωρίον Μακρυνοῦ, οπόθεν ἐνήργει μακρὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰς πρὸς νότον παρὰ τὸν Εὔηνον ἐρημίας καὶ λειβάδια σκάπτων πανταχου τάφους καὶ εκπλήττων τοὺς απλοϊκοὺς ἀγρότας και ποιμένας, οἱ όποιοι τόσον χρόνον ἠγνόουν, ὅσα αὐτὸς αμέσως εὕρισκε. Ἐν τέλει ὁ Παρασκευᾶς ἐπόθησεν, νὰ ἐργασθῇ ὑπὸ τὸ φως τῆς ἡμέρας καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Δημοσίου. Διὰ τοῦτο ανήγγειλε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν αξιόλογον ἐπιγραφὴν τῆς Βλαχομάνδρας, ἑρμηνεύσας ταύτην ὡς αἰνιγματώδη ὑπόδειξιν θησαυροῦ, και τὸν παρὰ τὸν Εὔηνον τύμβον.

Περὶ τὰς τρεις ὥρας νοτίως τοῦ ανατολικοῦ πέρατος τῆς Τριχωνίδος συναντᾶ τις τὸν μικρὸν ἀγροτικὸν συνοικισμόν, τὸ Μπερμπάτι, και εγγύτατα εἰς θέσιν Παλιόρογγο ὁ Εὔηνος κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 κατακόψας κἄτι περισσότερον ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης απεκάλυψε κτιστοὺς θαλάμους ὑπὸ τὸ μέγα ὑπερκείμενον χῶμα καὶ κατεκρήμνισε μέρος εκ τούτων. Διὰ τῆς οὕτω σχηματισθείσης οπῆς ἠδυνήθην νὰ εἰσέλθω κατὰ τὸν περυσινὸν Νοέμβριον. Οἱ θάλαμοι εἶναι τρεῖς. Δύο παράπλευροι μὲ κοινὸν τὸν μεταξὺ τοῖχον, μήκ. 2,20 πλ. 1,10 ἑκάτερος, συγκοινωνοῦντες πρὸς τὸν μεγαλυτερον τρίτον, μήκ. 2,50 πλ. 1,70. Ἡ ἐξωτερικὴ θύρα ευρίσκεται ἐπι τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ μεγάλου θαλάμου και εἶναι ἄθικτος. Τουναντίον οἱ τάφοι εχουν συληθῆ, πιθανῶς κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, διατρυπηθέντος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τοῦ λιθίνου ὀρόφου. Οἱ θάλαμοι εἶναι ἐκτισμένοι κατὰ ὡραῖον ἰσοδομικὸν σύστημα. Ἡ ἐποχή των δὲν μοῦ ἐφάνη ἀρχαιοτέρα τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ὑπεράνω ὑψοῦται ὁ τύμβος εἰς μέγεθος σημαντικόν. Ὑπελόγισα, ὅτι ἡ μεγίστη αὐτοῦ διάμετρος θὰ εἶναι περὶ τὰ 25 μ. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν φαίνεται εὐμήκης ἀναλημματικὸς τοῖχος. Ἐν γένει ὁ τύμβος εἶναι ἄξιος πολλῆς προσοχῆς καὶ ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης.

Ἐπιγραφὴ Βλαχομάνδρας.

Ἡ Βλαχομάνδρα εἶναι μικρὸν χωρίον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐήνου καὶ ὑπὲρ τὴν ἁμαξιτὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τοῦ ἀνατ. πέρατος τῆς Τριχωνίδος εἰς Ναύπακτον. Μεγάλη ἔκτασις τοῦ λόφου, ἐφ᾽ οὗ τὸ χωρίον, εἶναι κατεσπαρμένη μὲ ὄστρακα ἀρχαῖα. Ὁ συνοικισμὸς θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸ Λοχρικὸν Μολύκρειον, ἐνῷ ἡ κυρίως πόλις

Ναὸς ἐν Μολυκρείῳ.

Ἐκ Βλαχομάνδρας ἐξέδραμον μέχρι Μολυκρείου, ἵνα ἴδω πρὸ πάντων τὸν ναόν, τὸν περιγραφόμενον ὑπὸ μόνου τοῦ Woodhouse (324 κἑ.). Ἡ θέσις τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς πλατείας ῥάχεως λόφου δεσπόζοντος τῆς ἑκατέρωθεν χώρας καὶ τοῦ κάτω κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἐξαίρετος. Καὶ διὰ τὴν θέσιν του καὶ διὰ τὰς διαστάσεις 35 × 16 μ. πρέπει νὰ ἦτο τὸ σπουδαιότατον ἱερὸν τῆς πόλεως. Εἶνε διὰ τοῦτο πιθανώτατον, ὅτι ἔχομεν ἐδῶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος γνωστὸν ἐκ τῆς θρυλουμένης τιμωρίας τῶν φονέων τοῦ Ἡσιόδου (Παυσ. 9, 31, 6). Οἱ διασῳζόμενοι τοῖχοι δεικνύουν καλὴν ἐργασίαν. Αἱ βαθμῖδες ἦσαν δύο, οἱ κίονες ἀρράβδωτοι. Ἐπὶ ἑνὸς σπονδύλου ἐμέτρησα διάμετρον 1 μέτρου. Θὰ ἦτο πολὺ εὐχάριστον νὰ ἐξηρευνᾶτο τοιοῦτος ναός.

Εἰκ. 1. — Λοκρικὴ ἐπιταφία στήλη.

ἔκειτο 2 ½ ὥρας νοτιώτερον ὑπεράνω τοῦ Ἀντιρρίου καὶ τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Βελβίνας. Ὁ Γ. Κούγιας ἐκ Βλαχομάνδρας εὗρε πρὸ 15 ἐτῶν τὴν παραπλεύρως εἰκονιζομένην ἐνεπίγραφον πλάκα καὶ ἐνετείχισε εἰς τὴν παρὰ τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως οἰκίαν του ὡς ὑπέρθυρον. Ἡ πλὰξ εἶναι ἐξ ἀμμολίθου, ὕψ. 1,75 πλάτους μεγίστου 0,25 καὶ ἀγνώστου πάχους. Ἡ μὲ μεγάλους ἀρχαϊκοὺς χαρακτῆρας γεγραμμένη ἐπιγραφὴ ἀναγινώσκεται εὐκόλως:

Προμάθω τόδε σᾶμα φιλοξένω ἀνδρός.

Τὸ ἀλφάβητον εἶναι καθαρῶς κορινθιακὸν ἐκτὸς τοῦ χαρακτῆρος × = ξ, ὅπερ εἶναι ἡ μόνη ἐπίδρασις τοῦ δυτικοῦ ἀλφαβήτου, τοῦ ἰσχύοντος καθ᾽ ὅλην τὴν λοιπὴν Λοκρίδα. Τὸ φαινόμενον συμφωνεῖ καλῶς πρὸς τὴν εἴδησιν τοῦ Θουκυδίδου (3,102), καθ᾽ ἣν τὸ Μολύκρειον ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων. Αἱ λέξεις τοῦ ἐπιγράμματος ἔχουσι συνταχθῆ κατὰ ποιητικὴν τάξιν. Ἐὰν τὸ ὄνομα ἦτο Προμηθος, ἀποτελεῖται δακτυλικὴ πενταποδία, ἐὰν δὲ Πρόμαθος, παρὰ τὸ πρόμος, ἀναπαιστικὴ πενταποδία. Οἱ ἀνάπαιστοι εἶναι σπανιώτατοι ἐπὶ τῶν ἐπιγραμμάτων. Ἐπὶ μόνου, τοῦ ἀναθηματικοῦ ἐπιγράμματος παρὰ Preger, Inscr. Graecae metricae, 128, ἐπὶ τοῦ δευτέρου στίχου ἀναγνωρίζονται τρεῖς ἀνάπαιστοι.

Χαλκίς.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκαλεῖτο ὄρος καὶ πόλις, ἥτις ἐνίοτε ἐλέγετο καὶ Ὑποχαλκίς. Ἐκ πολλῶν καὶ σαφῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γνωρίζομεν καλῶς, ὅτι Χαλκὶς τὸ ὄρος ἐκαλεῖτο τὸ ἐπιβλητικῶς ὡραῖον τρικόρυφον βουνὸν τῆς Βαράσοβας. Ὑπ᾽ αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῆ ἡ πόλις, ἥτις μνημονεύεται ἐν τῷ Καταλόγῳ 640 «Χαλκίδα τ᾽ ἀγχίαλον» καὶ θὰ εἶχε σπουδαιότητα. Πρὸ πολλοῦ λοιπὸν οἱ τοπογράφοι ἀνεζήτησαν καὶ εὗρον τὰ προσδοκώμενα τείχη τῆς πόλεως κατὰ τὴν ΝΑ κλιτὺν τοῦ βουνοῦ κατὰ τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Πάγκαλη.

Τὰ τείχη ταῦτα ἐπεσκέφθην καὶ ἐγὼ ὁδηγὸν ἔχων τὸν Woodhouse, ὅστις διὰ μακρῶν τὰ περιγράφει (107-114). Περικλείουν κατὰ τὰς δύο μόνον πλευρὰς στενὴν κοιλάδα, ἐνῷ τὴν μὲν ἀνατ. πρόσοδον ὑπερασπίζουν ἀπροσπέλαστοι βράχοι τὴν δὲ δυτικὴν καθιστᾷ ἄβατον ἡ πανταχόθεν ἀποτόμως ὑψουμένη Βαράσοβα. Ἐντὸς τῆς κοιλάδος ἐλάχιστα φαίνονται ἴχνη κατασκευῶν, ἡ δὲ τραχύτης τοῦ ἐδάφους δὲν ὑπολείπεται τῆς τοῦ λοιποῦ ὄρους. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην ἐρημίαν πόλις καὶ μάλιστα ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατοικηθεῖσα;

Τὴν ὑποψίαν μου ὅτι τὰ τείχη τῆς Πάγκαλης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐχρησίμευον μόνον ὡς καταφύγιον τῶν Χαλκιδέων ἢ ὡς ἓν ἐκ τῶν φρουρίων τῆς πόλεως ἐνίσχυσεν ἡ πληροφορία, ὅτι ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Βαράσοβας ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἑλληνικὸν τεῖχος, τὸ λεγόμενον Ὀβριόκαστρο, περὶ οὗ οὐδεὶς γίνεται λόγος εἰς τὰ τοπογραφικὰ βιβλία. Καὶ εἰς τὸ Ὀβριόκαστρο μὲν δὲν ἠδυνήθην νὰ μεταβῶ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀνεῦρον τὰ τείχη καὶ τὴν θέσιν τῆς ἀγχιάλου πόλεως παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Βασιλικῆς, κείμενον εὐθὺς ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς Βαράσοβας παρὰ τὴν θάλασσαν. ΒΑ τοῦ χωρίου περὶ τὰ 300 μ. καὶ εὐθὺς παρὰ τὴν θάλασσαν ὑψοῦται λόφος μικρὸς στεφανούμενος ὑπὸ τείχους μὲ πύργους τετραγώνους μεσαιωνικοῦ. Ἀλλὰ κατωτέρω τοῦ τείχους τούτου παρετήρησα δύο διακεκριμένους περιβόλους τειχῶν ἀνηκόντων εἰς χρόνους ἑλληνικούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἶχε τοὺς πύργους τετραγώνους, ὁ δὲ ἡμικυκλικούς. Οἱ περίβολοι μόλις διακρίνονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν σιωπὴν τῶν τοπογράφων. Διότι ἄλλως μιᾷ φωνῇ πάντες ἐδῶ θὰ ἐτοποθέτουν τὴν Χαλκίδα. Διότι ὄπισθεν τοῦ λόφου ἐκτείνεται εὔφορος πεδιάς, ὅπου ἢ καὶ παρὰ τὴν παραλίαν ἠδύνατο νὰ συνοικισθῇ μὲ πᾶσαν ἄνεσιν ἡ πόλις. Ὁ λόφος εἶναι μοναδικὸς εἰς τὰ περιξ, ὥστε κάλλιστα ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρόπολις. Τὸ ὄρος ἡ Χαλκὶς δὲν εἶναι μακρὰν κ.τ.λ. Τὴν ὕπαρξιν ἄλλως περὶ τὸν λόφον τῆς πόλεως μαρτυροῦσι τὰ πολυάριθμα πέριξ ἐκεῖ ἀπαντῶντα ὄστρακα καὶ οἱ πολυάριθμοι τάφοι οἱ παρατηρούμενοι ἡμίσειαν ὥραν ΒΔ τῆς ἀκροπόλεως, ἑκατέρωθεν τῆς πρὸς τὴν Καλυδῶνα ὁδοῦ. Τοὺς τάφους ἔκαμε γνωστοὺς ἡ ὀλεθρία συνεργασία τῶν τυμβωρύχων.

Καλυδών.

Ἐνταῦθα ἠδυνήθην νὰ βεβαιώσω τὴν θέσιν ἱεροῦ, ἀγνώστου θεότητος, κειμένου περὶ τὰ 200 μ. ΒΑ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ τοῦ πλησίον κειμένου ναοῦ τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὴν θέσιν ταύτην παρατηρεῖ τις εὐκόλως στρῶμα οὐχὶ κατὰ τὸ φαινόμενον παχὺ ἀλλ᾽ ὅμως ἐκτεινόμενον εἰς μῆκος, ἀποτελούμενον ἐκ συντριμμάτων πηλίνων εἰδωλίων, ἀγγείων, ὀστῶν, τέφρας καὶ μαυρισμένων χωμάτων. Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐξερευνηθῇ ὁ τόπος, ὡς εἶναι ἄλλως εὔκολον διὰ τὴν μικρὰν ἐπίχωσιν, μήπως εὑρεθῇ, ὅτι τὸ ἱερὸν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐξόχως λατρευόμενον ἐν Καλυδῶνι Διόνυσον.

Ἀκαρνανία.

Ἡ χώρα αὕτη διὰ τὸ ἀπόκεντρον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀρχαίων πόλεων, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν σύμπτωσιν, ὅτι τὰ νεκροταφεῖα δὲν φαίνονται ὅτι ἐσυλήθησαν μεγάλως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, παρέσχε σπουδαιότατον στάδιον δράσεως εἰς τοὺς τυμβωρύχους. Διὰ τοῦτο σωστικὸν μέτρον ἦτο, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον διώρισε ἀνὰ ἕνα φύλακα ἐν Θυρρείῳ, Ἀνακτορίῳ καὶ Παλαίρῳ. Ἐκεῖ ἐμαίνετο πρὸ πάντων ἡ τυμβωρυχία καὶ ἦτο σκόπιμον νὰ προτιμηθῶσιν αἱ πόλεις αὗται τῆς ΒΔ. Ἀκαρνανίας. Ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀλλαχοῦ νὰ διορισθῶσι τοιοῦτοι φύλακες. Εἰς τὰς ἀνωτέρω πόλεις μετέβην δὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἐπωφεληθεὶς ἀληθινὰς ἀλκυονίδας ἡμέρας ἀνέσκαψα καί τινας τάφους ἐν Ἀνακτορίῳ, οἵτινες εἶναι οἱ μόνοι ἐρευνηθέντες δημοσίᾳ μεταξὺ χιλιάδων ἄλλων κρυφίως διαρπαγέντων. Μετέβην δὲ καὶ εἰς τὸ παρὰ τὴν Παλαιομάνινα τεῖχος, ὅπου τοποθετεῖται ἡ Ἰθωρία, καὶ εἰς Στράτον καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος.

Θύρρειον

Ἐνταῦθα ἐξησφάλισα τὴν βάσιν μετὰ τῶν δύο ἐπιγραμμάτων, ἅπερ συντόμως ἐμνημόνευσα ἐν τῇ ΑΕ, 1912, 268. Κατωτέρω εἰκονίζεται ἐκτυπον (εἰκ. 2). Ἡ βάσις ἔχει μῆκος 0,44, ὕψ. 0,15

Εἰκ. 2.

καὶ πάχος μέγιστον διατηρούμενον 0,15. Ὑπεράνω φαίνεται λάξευμα πρὸς στερέωσιν στήλης ἀναγλύπτου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων. Ὡς ἑξῆς ἀναγινώσκω τὰ ἐπιγράμματα συμπληρῶν κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ ἐλλείποντα μέρη:

Σοι χαριν ὠπα[σ᾽ εγω ταδε πρὸς Κύπριν ού κακόσιτος.
αλλ᾽ ὑπὲρ ἡλ]ικίαν βωλοκοπεῖν δυνατός.
Ἔρρ]ωσο! ὦ δαῖμον. τίς δ᾽ ἂν και θύματα άγων σοι
Πρ]οσπελάσαι θαρρῶν; Πάμπαν ἀγρεῖος ἔφυς.
. . . καντάδας Κρὴς Πανὶ και Πριάπω.

Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς τὸν Πρίαπον. Διὰ τοῦτο εὐνόητος εἶναι ἡ μεταφορικὴ σημασία τοῦ βωλοκοπεῖν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἐν τω πάμπαν σκοπεῖται λογοπαίγνιον, διότι ἡ ἐπίκλησις ὦ Πάν, Πάν ἦτο συνήθης καὶ γνωστή. Καὶ τὰ δύο ἐπιγράμματα διακρίνονται μεταξὺ πολλῶν ἐπιγραμμάτων τῆς Ἀνθολογίας διὰ τὴν συντομίαν καὶ τὴν πνευματώδη οὐσιαστικότητά των.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἐν τῇ ΑΕ ἔ. ἀ. ἐμνημόνευσα ἁπλῶς καὶ τὸν σχολικὸν ἄβακα, ὃν παρετήρησα ἐν Ἁγ. Βασιλείῳ. Ἀποτελεῖται οὗτος ἐκ δύο τεμαχίων, ὧν τὸ μὲν (εἰκ. 3) ἀκέραιον ἑκατέρωθεν, (α) μήκ. 0,795, εὑρίσκεται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Θεμ. Στράτου, τὸ δὲ ἐλλιπές, (β) μήκ. μεγ. 0,61 χρησιμεύει εἰς τὴν στρῶ-

Εἰκ. 3.

σιν τοῦ ἐξώστου τοῦ Θεοδ. Στράτου. Ὡς ὁ πρῶτος, γνωστὸς διὰ τὴν τυμβωρυχικήν του δρᾶσιν μὲ ἐδίδαξε, καὶ τὰ δύο τεμάχια ἀπετέλουν μεγάλην ὀρθογωνίαν πλάκα, ἣν ἔθραυσεν ὁ ἴδιος ἐπίτηδες κατὰ τὸ μέσον, ἵνα μεταφέρῃ εὐκόλως τὰ γεγραμμένα μόνον ἄκρα. Ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι ἀκριβής, διότι καὶ τὰ τεμάχια ἐκ τῆς αὐτῆς πλακὸς εἶναι καὶ τὰ γράμματα εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτά. Ἔχουσι μόνον διάφορον διεύθυνσιν, ὅπερ ὑποδεικνύει, ὅτι ἑκάστη σειρὰ μόνον ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν καθημένου ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναγινώσκεται, ἐπειδὴ οὕτω οἱ ἀναγινώσκοντες ἦσαν ἀντιμέτωποι, οἱ δὲ χαρακτῆρες σημαίνουσιν ἀριθμούς, εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν λογιστικὸν ἢ σχολικὸν ἄβακα. Ἀκέραιον τοιοῦτον ἄβακα ἔχομεν ἕνα, προερχόμενον ἐκ Σαλαμῖνος καὶ ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ· ἐπὶ τούτου ἐκτὸς τῶν εἰς τρεῖς πλευρὰς ὑπαρχόντων χαρακτήρων τῶν δηλούντων διαφόρους μονάδας φαίνονται κατὰ τὸ μέσον τῆς πλακὸς ἰσάριθμοι γραμμαὶ παράλληλοι, ὧν ἑκάστη κατὰ τὴν θέσιν ἀντεστοίχει πρὸς μίαν ἀριθμητικὴν μονάδα. Οὕτως ἐπὶ τῶν γραμμῶν τούτων τῶν δηλουσῶν τὴν χιλιάδα ἢ ἑκατοστὺν κ.τ.λ. ἐσημείωνον οἱ λογαριάζοντες τὰ διάφορα ποσὰ καὶ ἐξετέλουν τας σχετικὰς ἀριθμητικὰς πράξεις. (Ἰδὲ Λεξ. Daremberg-Saglio, Abacus). Κάτι παρόμοιον θὰ συνέβαινε καὶ ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ ἄβακος τοῦ Θυρρείου. Ἀτυχῶς λείπει τὸ μεταξὺ μέρος τὸ περιέχον τὰς γραμμάς αἵτινες πρέπει νὰ ἦσαν 17, ἰσάριθμοι δηλ. πρὸς τὰς νομισματικὰς μονάδας τὰς εἰκονιζομένας διὰ τῶν χαρακτήρων. Ἀλλ' ἡ ἀναπαράστασις (εἰκ. 4), εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ἀκριβής. Ἐννοεῖται, ὅτι ἀγνοεῖται ἡ ὀρθὴ ἀπόστασις τῶν τεμαχίων ἀπ' ἀλλήλων.

Τρεῖς εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν νομισματικῶν μονάδων· ἡ πρώτη δηλοῦσα πολλοστὰ τοῦ **μναιείου,** δηλουμένου διὰ τοῦ 9ου χαρακτῆρος Μ, ἡ δευτέρα δηλοῦσα πολλοστὰ τοῦ στατῆρος ἀπὸ τοῦ 10ου μέχρι τοῦ 12ου καὶ ἡ τρίτη δηλοῦσα τὴν δραχμὴν καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτῆς. Μναιεῖον ὠνομάζετο νόμισμα ἢ νομισματικὴ ποσότης ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 4 στατῆρας. Πρβλ. Babelon, Traité 446. Κατὰ ταῦτα ὡς ἑξῆς νομίζω πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν τοὺς χαρακτῆρας: 1) = 10,000 μναιεῖα, 2) = 5000 μν., 3) = 1000 μν., 4) = 500 μν., 5) = 100 μν., 6) = 50 μν., 7) = 10 μν., 8) = 5 μν., 9) = 1 μναιεῖον, 10) = 10 στατῆρες, 11) = 5 στατῆρες, 12) = 1 στατήρ, 13) = 1 δραχμή, 14) = τεταρτημόριον δραχμῆς = 2 ὀβολοί, 15) = 1 ὀβολός, 16) = ἡμιωβόλιον καὶ 17) = 1 χαλκοῦς (= 1/8 ὀβολοῦ). Σημειοῦμεν προσέτι, ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG, IX, 1, 488 ἐκ Θυρρείου φαίνεται

α

Εἰκ. 4.

ὅτι ἔχομεν θραῦσμα ἄλλου λογιστικοῦ ἄβακος. Τοὐλάχιστον οἱ ἐξ διατηρούμενοι χαρακτῆρες τηροῦσι τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς σειράν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἄβακος.

Ἐκ τῆς θέσεως Σωροῦ προέρχεται καὶ τρίτος ἀνέκδοτος (τοὺς δύο ἄλλους ἰδὲ IG, IX, 1, 486

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

487) κατάλογος θρησκευτικοῦ θιάσου, ὅπερ εἶναι ἱκανὴ ἔνδειξις, ὅτι ἐπὶ τῆς θέσεως ὑπῆρχεν ἱερόν. Ὁ λίθος εὑρίσκεται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νικ. Σπηλιᾶ.

. . . . . ος Διο[δό]του,
Εὔξενος Δαζίμου, ...
. . . . . ας, Ξενόφαντος Δαζίμου,
Λυσίας, Ἀλκαῖος οἱ Μενοιτίο[υ
. . . ιλοκλέος, Αὐτόλυκος . . . . . αν
. . . . εος, Ξενομένης Ξενομ
ένεο]ς, Εὐαλκίδας Εὐαλκίδα,
Ἀλ]καίνετος Ἀνδροτέλεος, Μέναν
δρ]ος Λυκίσκου, Ἀδάμαστος Φιλίππου,
Ξ]ενόφαντος Ξενοφάντου, Νίκανδρ
ος] Νικάνδρου· ἱεροθύτας Λύκος Ἀριστεί
δου], ἱεροφόρος Σώστρατος Μενοιτίου,
μ]άγειρος Νίκανδρος Σωκράτιος,
διάκονος Σωσίκιος Διοφάντου.

Τὰ γράμματα εἶναι τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος ὡς καὶ τῶν δύο ἄλλων καταλόγων.

Ἐκτὸς τούτων ἐσημείωσα καὶ τὰς κάτωθι 24 ἀνεκδότους ἐπιταφίας ἐπιγραφάς, 3ου - 1ου αἰῶνος π. Χ., κατακειμένας εἰς τὰς διαφόρους αὐλὰς τῶν χωρικῶν τοῦ Ἁγ. Βασιλείου, δείγματα τῆς φιλοπόνου αὐτῶν ἀσχολίας περὶ τοὺς ἀρχαίους τάφους. 1 ***Τελέοαρχε χαῖρε·*** 2 ***Σωστράτα χαῖρε·*** 3 ***Κλεαγόρα·*** 4 ***Μενεκράτεια χαῖρε·*** 5 ***Θώπα χαῖρε·*** 6 ***Ἐπίγονε χαῖρε·*** 7 ***Ἀρίστων, Εὐφρόσυνον, Ἀριστόνικε·*** 8 ***Χ]υτρὶς χαῖρε·*** 9 ***Φιλία χαῖρε·*** 10 ***Νικοστράτα χαῖρε·*** 11 ***Λαμιάδα χαῖρε·*** 12 ***Κλέων Δεξιδάμου·*** 13 ***Ἀλειμένεια·*** 14 ***Δωρὶς χαῖρε·*** 15 ***Πύρρου·*** 16 ***Σωτίων χαῖρε·*** 17 ***Δάζιμος χαῖρε·*** 18 ***Μελίτα χαῖρε·*** 19 ***Δημήτριε, Δυκίσκα χαίρετε·*** 20 ***Λεωνὶ χαῖρε·*** 21 ***Ἐπικράτη χαῖρε·*** 22 ***Ἀριστόλα χαῖρε·*** 23 ***Εὔδοξε χαῖρε·*** 24 ***Ἡράκλεια χαῖρε.***

Πάλαιρος.

Ἐνταῦθα οἱ τυμβωρύχοι ἐπεξέτειναν τὰς ἐργασίας των καὶ εἰς τὴν σύλησιν ἱερῶν. Οὕτω διὰ τῶν παραδοθέντων εὑρημάτων ἢ τῶν ἐπὶ τόπου

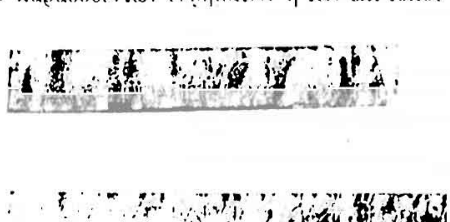

Εἰκ. 5.

ἀπομεινάντων ἐβεβαιώθησαν ἔξω τῶν τειχῶν κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν δύο τοιαῦτα. Τὸ ἐν κατὰ τὴν πρὸς νότον βλέπουσαν πλευράν, τὸ ἄλλο κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν μικρὰν χαράδραν. Ἐκ τοῦ πρώτου προέρχονται πήλινα εἰδώλια, ἐξ ὧν μέρος εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Νιδρίῳ τῆς Λευκάδος συλλογήν. Πλησίον ἐκεῖ παρετήρησα ἀναθηματικὴν στήλην ἐπιγεγραμμένην μὲ καλοὺς χαρακτῆρας

Εἰκ. 6.

τοῦ 4ου αἰῶνος: ***Μιλήτα ἀνέθηκε.*** Παραπλεύρως ὁ ἐκ Πλαγιᾶς Λ. Παλιογιάννης μοῦ ἔδειξε ὄφιν ἀνάγλυπτον ἐπὶ βράχου. Ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ τοῦ ἱεροῦ φαίνονται σχεδὸν ἄμορφοι δύο κορμοὶ γυναικείων μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, ἐξ ὧν τὸ ἐν εἶναι φυσικοῦ μεγέθους, τὸ δὲ ἄλλο μικρότερον. Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ κατὰ τὴν χαράδραν προέρχονται τρία ἀγαλμάτια, ἐξ ὧν τὸ ἐν Ἀρτέμιδος βαδιζούσης, εἰσαχθέντα ἀπὸ τοῦ 1897 εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον (Arch. Anz. 1897, 82β). Ἐκεῖ βλέπει τις τὸ βάθρον μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Preuner (AM, 1902, 336) δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς: ***ἐπὶ Καλλίδος ἱεραπολούσας ἀνεθέθη,*** ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλο ὡραῖα εἰργασμένον κυβοειδὲς μαρμάρινον βάθρον μετὰ τῆς ἀνεκδότου ἐπιγραφῆς: ***ἐπὶ Ἀλεξίππας ἱεραπολούσας ἀνε[τ]έθη.*** (Ἰδὲ ἔκτυπα εἰκ. 5).

Ἐν Παλαίρῳ ἐσημείωσα καὶ τὰς ἑξῆς 7 ἀνεκδότους ἐπιταφίας ἐπιγραφάς. Εἶναι πᾶσαι τοῦ 3ου ἢ 2ου αἰῶνος. 1. ***Ἵερωνος·*** 2 ***Φειδίος·*** 3 ***Δινδύλας*** (ἰδὲ ἔκτυπον εἰκ. 6)· 4 ***Χαρίγνητος·*** 5 ***Ἀντιλαΐδας*** (εἰκ. 6)· 6 ***Διοπείθεος·*** 7 ***Τίμωνος.***

Ἀνακτόριον.

Εἰς τὴν θέσιν Σπαρτάρι ἡμίσειαν ὥραν νοτίως τῆς Βονίτσης εὑρέθη ὑπὸ τυμβωρύχων πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μέγα μαρμάρινον ἐπιτάφιον ἀνάγλυφον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἦτο ἰδιαιτέρως εἰργασμένη καὶ ἐκρατήθη φαίνεται ὑπὸ τῶν εὑρετῶν διὰ τὴν εὔκολον ἐξαγωγὴν καὶ πώλησιν. Τὸ ἀνάγλυφον παρεδόθη εἰς τὴν Ἀστυνομίαν Βονίτσης καὶ ἐκεῖθεν μετηνέχθη εἰς Πρέβεζαν (εἰκ. 7). Τὸ μάρμαρον εἶναι πεντελήσιον. Ἡ πλὰξ μετρεῖ ὕψ. μέγ. 1,42 πλ. 0,84. Μέγιστον ὕψος ἀναγλύφου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

0,24. Ὁ θρόνος τῆς καθημένης στερεῖται ἐρεισινώτου. Εἶναι ἄγνωστον τί ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ χιτὼν εἶναι χειριδωτός, τὸ δὲ ἱμάτιον ἐπερριμμένον καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὤμων σχηματίζεται εἰς ὑπερβολικῶς πλουσίας πτυχάς. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶναι τέχνης ἀττικῆς τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἀναγλύφου ΒΑ ὑψοῦνται δύο μικροὶ λόφοι, ἐξ ὧν ὁ βορειότερος περιβάλλεται διὰ μικροῦ τείχους ἐκτισμένου ἐδῶ μὲν κατὰ ὡραῖον ἰσοδομικὸν σύστημα, ἐκεῖ δὲ κατὰ τὸ σύστημα τῶν αἰτωλικῶν καὶ ἀκαρνανικῶν τειχῶν τοῦ 3ου αἰῶνος (ἄνω καὶ κάτω γραμμὴ τοῦ λίθου ὁριζόντιοι, αἱ ἄλλαι πλάγιαι).

Εἰκ. 7.

Ἐκεῖ ἰσχυρίζοντο οἱ ἐν Βονίτσῃ λόγιοι, ὅτι ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, προφανῶς παραχθέντες ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος (IG, IX, 1, 523) τοῦ προελθόντος ἐκ τοῦ πλησίον λόφου τοῦ Ἁγ. Ἠλία, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης. Πραγματικῶς ἠδυνήθην νὰ βεβαιωθῶ περὶ τῆς ἐκεῖ ὑπάρξεως ἀρχαίου ναοῦ καὶ νὰ μετρήσω ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ βράχου λαξευμάτων τὰς διαστάσεις αὐτοῦ. Ἔχει μῆκος 21.20 καὶ πλ. 8,20, διαιρεῖται δὲ εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόδομον.

Κατὰ τὴν ἀνατολικῶς τῆς Βονίτσης ἐκτεινομένην παραλίαν ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Χ. Μωραΐτη συνέλεξα πολυάριθμα προϊστορικὰ ὄστρακα. Ἐπὶ ἑνὸς διακρίνονται ἐγχάρακτοι σπειροειδεῖς γραμμαί. Ἀλλὰ πᾶσα ἔρευνα ἐνταῦθα εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος διὰ τὰς προσχώσεις τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὄπισθεν ἕλη.

Ἐπιγραφὰς ἐπιταφίας μὲ ἁπλᾶ ὀνόματα συνέλεξα τὰς ἑξῆς ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀνακτορίου. Ἐκ τοῦ προαστείου τῆς Βονίτσης, τῆς Μπούχαλης 1 ***Πυθολάου·*** 2 ***Φίλωνος,*** ἐκ τῆς πρὸς δυσμὰς τῆς ἀρχαίας πόλεως θέσεως τοῦ Τσιορνόκου· 3 ***Φιλλία·*** 4 ***Καλλιοῦς·*** 5 ***Στρ]ατίππου·*** 6 . . . ***αλλης [Ζ]ακύνθιος.*** Αἱ 3-6 εὑρέθησαν εἰς θέσιν Καπάσες.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν $^3/_4$ τῆς ὥρας δυτικῶς τοῦ Ἀνακτορίου παρὰ τὴν εἰς τὸ Ἄκτιον ἄγουσαν ἀρχαίαν ὁδόν. Ἡ θέσις ὀνομάζεται σήμερον Ἀράπης. Ἐξηρευνήθησαν περὶ τοὺς 50 πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τάφοι τοῦ μέσου ἢ τοῦ τέλους τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος. Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν κεκαυμένοι, τὰ δὲ καέντα ὀστᾶ μετὰ τῆς τέφρας εἶχον τεθῇ ἐντὸς πίθων ἢ εὐμεγέθων ἀγγείων καὶ σπανιώτερον ἐντὸς κεραμιδωτῶν τάφων. Οἱ ἄλλοι ἀπετελέσθησαν ἐκ κεραμίδων καὶ ἐνίοτε (5) ἐκ μεγάλων λιθίνων πλακῶν ἢ ἦσαν λίθιναι λάρνακες (3). Τὰ ἀναθήματα, ἀττικὰ μελανόμορφα ληκύθια, ὀλίγοι κορινθιακοὶ ἀρύβαλλοι, στλεγγίδες, κάτοπτρα χαλκᾶ ἄνευ διακοσμήσεως, ἀργυροῦν βραχιόνιον, πήλινα εἰδώλια εὑρίσκοντο συνήθως ἐκτὸς τῶν τάφων ἀλλὰ παρ' αὐτούς. Δὶς παρετηρήθη ψιμύθιον ἐντὸς μικρῶν πυξίδων. Σημειώνω προσέτι 13 φυλλάρια χρυσᾶ, ἔχοντα σχῆμα φύλλων μύρτου, προερχόμενα ἐκ στεφάνου περιβάλλοντος κάλπιν τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος. Περὶ τῶν ἀναθημάτων καὶ ἰδίως τῶν ἀγγείων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος, ἐφόσον παραμένουσιν εἰσέτι ἀσυγκόλλητα ἐντὸς κιβωτίων ἐν τῷ Μουσείῳ Πρεβέζης. Ἀλλὰ δύο παρατηρήσεις ἃς ἐκτεθοῦν ἐδῶ συντόμως. Τὰ πήλινα εἰδώλια παριστῶσι τὴν καθημένην χθονίαν θεάν, βεβαίως τὴν Δήμητρα, ἅπαξ τὴν Κουροτρόφον, χοιρίδια, ἀλέκτορας καὶ περιστεράς. Τὴν συνήθειαν γνωρίζομεν καλῶς ἐξ ἀρχαίων βοιωτικῶν τάφων. Ἀλλ' εἶναι χρήσιμον νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ ἀναθήματα ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς συνήθως λέγεται καὶ πιστεύεται χωρὶς νόημα, ἀλλ' εἰς τὰς χθονίας θεότητας, εἰς ὧν τὸ κράτος ὑπάγονται οἱ τάφοι καὶ οἱ νεκροί. Μόνον ἄρα ἐμμέσως ἀπολαύουν οἱ νεκροὶ τὰ ἀφιερώματα, διότι οἱ κύριοι ἀποδέχεται, οἱ κάτω θεοί, μειλίσσονται διὰ τῶν δώρων, ὥστε νὰ εἶναι εὐμενεῖς πρὸς αὐτούς. Ἐν τέλει σημειώνω ὅτι ἐπὶ δύο περιπτώσεων παρετήρησα τὴν καὶ ἄλλοθεν (ὡς ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν π. χ.) γνωστὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ εἰσάγωνται κατ' εὐθεῖαν αἱ χοαὶ μέχρι τοῦ διψῶντος αὐτὰς νεκροῦ. Ἐπὶ τῆς καλυπτούσης τὸ στῆθος περίπου κεραμίδος φαίνεται ἐπίτηδες ἀνοιχθεῖσα ὀπή, διαμέτρου 0,027. Ἡ ἄλλη περίπτωσις εἶναι ἐντελῶς βεβαία. Ὡς τάφος χρησιμεύει τὸ κατώτερον ἥμισυ πίθου, ὅστις κλείεται πρὸς τὰ ἄνω διὰ πώματος παρουσιάζοντος κατὰ τὸ μέσον κύλινδρον, ὕψ. 0,21, κενὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἀνοικτὸν ἑκατέρωθεν. Τοιοῦτο πῶμα διὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν θὰ ἦτο ἀκατάλληλον.

Παρὰ τοὺς τάφους καὶ πλησιέστατα τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ μικρὸς ναΐσκος, 6,25×4,10 μ. μετὰ προνάου, ἀλλ' εἰς κακίστην διατήρησιν. Εὑρέθησαν πολλὰ συντρίμματα ἀναθηματικῶν στηλῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἄνευ τοῦ ὀνόματος τῆς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θεότητος. Ἐπὶ μιᾶς ἀναγινώσκεται μὲ χαρακτῆρας τοῦ 3ου αἰῶνος: ***Δάσιμος ἀνέθηκε.***

Ἐκ τῶν ὀλιγίστων πηλίνων εἰδωλίων ἀξιόλογον εἶναι τὸ εἰκονίζον γλαῦκα.

Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος.

Μετὰ τοῦ θερμοῦ φίλου τῆς Ἀρχαιότητος καὶ φίλου μου κ. Κ. Καραπάνου μετέβην ἐκ Κραβασαρᾶ εἰς τὸ δίωρον ἐκεῖθεν ἀπέχον Καινούριο, ὅπου τοποθετεῖται τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος (Heuzey, Le mont Olympe et l'Akarnanie 282). Εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐνδείξεις προσεθέσαμεν ἡμεῖς καὶ ἄλλην. Διότι ἀνεύρομεν τὴν θέσιν, ὅπου ὑπῆρχε τὸ θέατρον τῆς πόλεως. Μικρὸν πρὶν ἢ καταβῇ τις ἐντελῶς εἰς τὴν πεδιάδα παρετηρήσαμεν κοιλαινόμενον χαρακτηριστικῶς χῶρον καὶ ἐκτὸς τούτου 2-3 λαξευτοὺς λίθους ἑδωλίων.

Νικόπολις.

Ἐκ Νικοπόλεως προέρχεται τὸ ἀνάγλυφον (εἰκ. 8), ὅπερ κατακείμενον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Σπ. Νόβα εἰσήγαγον εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον. Ἡ μαρμαρίνη πλὰξ ἔχει ὕψ. μέγ. 0,75 καὶ πλ. 0,60. Ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπιταφία διακριθέντος μονομάχου ἐκ τῆς τάξεως ***τῶν ῥητιαρίων***. Οἱ retiarii ἐκαλοῦντο οὕτω, διότι κύριον αὐτῶν ὅπλον ἦτο τὸ δίκτυον (rete), ἀμφίβληστρον ἢ λίνον, σχοινίον δηλ., ὅπερ ἐπιδεξίως ἐξηκόντιζον καὶ περιβάλλοντες τὸν ἀντίπαλον κατέρριπτον. (Darembeqg-Saglio, Gladiatores, p. 1585). Τὸ σχοινίον ἐν τούτοις δὲν φαίνεται πάντοτε παριστώμενον, καὶ πολλάκις ὁ ῥητιάριος κρατεῖ δόρυ ἢ τρίαιναν διὰ τῆς δεξιᾶς ὅπως καὶ ὁ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ἀλάνθαστα ἐν τούτοις χαρακτηριστικὰ τῆς τάξεως ταύτης τῶν μονομάχων εἶναι, ὅτι οὐδέποτε φέρουν ἀσπίδα, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης περιβάλλουν ὁλόκληρον τὴν ἀριστερὰν διὰ τῆς παχείας χειρίδος (manica) καὶ κατὰ τὸν ὦμον τοποθετοῦσι μετάλλινον περικάλλυμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο galerus. Δὲν ὑπάρχει ἀσπὶς καὶ ἡ δεξιὰ εἶναι ἐντελῶς γυμνὴ χάριν τοῦ εὐκόλου χειρισμοῦ τοῦ σχοινίου. Ἐνῷ οἱ λοιποὶ μονομάχοι φέρουν ἀσπίδα καὶ ἡ manica εἶναι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς. Κατὰ τὴν λοιπὴν σκευὴν (subligaculum) ὁμοιάζουν πάντες. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου παρατηρεῖ τις πάντα ταῦτα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ καταρριφθέντος ἀντιπάλου. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄνω φαίνεται κλάδος φοίνικος ἀνήκων εἰς τὸν ῥητιάριον. Ὁ θρᾷξ μονομάχος M. Antonius Exochus κρατεῖ παρόμοιον κλάδον ἐπὶ τοῦ ἐπιταφίου του (Daremberg Fig. 3583).

Τὰ ἑπόμενα τρία ἀρχαῖα παρέδωκεν ὁ ἐκ Μύτικα, χωρίου παρὰ τὴν Νικόπολιν, Ἀθαν. Νόβας, εὑρὼν αὐτὰ εἰς τὸν ἀνατολικῶς τοῦ τείχους ἀγρὸν αὐτοῦ. Εἶναι ἀξιόλογον ἀνάγλυφον Ἄττιος καὶ δύο τεφροδόχα ἀγγεῖα, πάντα μαρμάρινα.

Τὸ ἀνάγλυφον (εἰκ. 9), μετρεῖ ὕψος 1.13 καὶ πλ. 0,63. Δύο ὀπαὶ συνδέσμων ἐπὶ τῆς ὑπεράνω πλευρᾶς δηλοῦσιν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον ἦτο ἐντεθειμένον ἐπὶ τοίχου. Ἡ διατήρησις εἶναι ἀρίστη,

Εἰκ. 8.

ἀλλ' ἡ ἐργασία κοινὴ καὶ ἐνιαχοῦ ἐντελῶς χειρωνακτική. Τὸν Ἄττιν σημαίνουσιν ὁ φρύγιος πῖλος, αἱ ἀναξυρίδες καὶ πρὸ πάντων ἡ χαρακτηριστικὴ διάθεσις τῶν χειρῶν, ἡ ἐκφραστικὴ τῆς λύπης, μὲ τὴν δεξιὰν ὑπὸ τὴν σιαγόνα. Ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως παρὰ τὰ τεφροδόχα ἀγγεῖα καὶ ἡ ἐπὶ τοίχου τοποθέτησις ὑποδεικνύουν, ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἐκόσμει ἀρχαῖον τάφον, τοιαύτας δὲ ἐπιταφίας παραστάσεις τοῦ ἐκ Φρυγίας θεοῦ γνωρίζομεν ἱκανάς. Πρβλ. S. Reinach, Repertoire des rel. 2, 30, 1. 54, 1, 66. Εὔελπις ἔκειτο νεκρός, ὑπὸ τοιοῦτον θεόν: Ὡς ὁ Ἄττις ἀπέθανε νέος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς μεγάλης μητρός, τῆς Κυβέλης, ἀνέστη εἰς νέαν ζωήν, οὕτω

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἤλπιζε νὰ εὐτυχήσῃ καὶ ὁ ἐνταφιασθεὶς θνητός. Ἐκ τῶν τεφροδόχων (εἰκ. 10), τὸ μὲν κοσμεῖ-

Εἰκ. 9.

ται μὲ πάγκαρπα καὶ εἶναι ἐπιγεγραμμένον:

Ἰουλία Σάκρα
ἐτῶν ν
χαῖρε

τὸ δὲ εἰκ. 11 μὲ διάφορα φύλλα καὶ ἐπὶ πινακιδίου φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

Γαΐου Κυρῖν —
ος ἐτῶν
νγ χαῖρε.

Εἰς τὸ Μουσεῖον Πρεβέζης εἰσήχθησαν ὡσαύτως τεμάχια ἐκ σαρκοφάγου μὲ θαυμασίως εἰργασμένα φύλλα ἀκάνθης, κατ' οὐδὲν ὑπολειπόμενα τῶν ἀρίστων διακοσμητικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἄλλα πολλὰ μικρὰ συντρίμματα, προερχόμενα πάντα ἐκ τῶν ἐν Νικοπόλει ἀνασκαφῶν τοῦ συναδέλφου κ. Ἀ. Φιλαδελφέως.

Κασσώπη.

Κατὰ Ἰούλιον ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἐκτεταμένα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μεταξὺ τοῦ χωρίου τῆς Καραμίνας καὶ τῶν ἐνδόξων βράχων τοῦ Ζαλόγγου κείμενα. Δὲν συμμερίζομαι τὸν δισταγμὸν τοῦ Bursian (Geographie, 1,31), ἰσχυρισθέντος, ὅτι ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ Κασσώπη, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἦτο νεώτερον ἵδρυμα ὡς μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος μνημονευομένη, ἐνῷ τὰ παρὰ τὴν Καμαρίναν τείχη εἶναι δῆθεν ἀρχαιοπρεπῆ. Διότι τὰ πολυγωνικὰ ταῦτα τείχη εἶναι ὁμοιότατα πρὸς τὰ τοῦ θεάτρου, ὅπερ ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀνήκῃ εἰς ἀρχαιοτέρους τοῦ 4ου αἰῶνος χρόνους.

Ἐπειδὴ καὶ ἐν Κασσώπῃ εἰργάσθησαν ἐπὶ πολὺ οἱ τυμβωρύχοι καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὸ Ὑπουργεῖον ηὐδόκησε νὰ διορίσῃ καὶ ἐκεῖ φύλακα, ὥστε νὰ φυλάσσωνται οἱ ὑπολειφθέντες τάφοι

Ἐξ ἰδιωτικῶν πληροφοριῶν ἔμαθον, ὅτι αἱ δύο κεφαλαὶ (εἰκ. 12, 13), αἱ κατασχεθεῖσαι ἐν Πειραιεῖ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Ἄρεως» καὶ ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὸ Μουσεῖον Πρεβέζης, προέρχονται ἐκ Καμαρίνας. Ἀνήκουσιν εἰς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Φαυστίνης τῆς

Εἰκ. 10.

νεωτέρας. Παραπλησίας εἰκόνας τῆς αὐτοκρατείρας ἰδὲ παρὰ Bernoulli, Röm. Ikonographie, Taf. 53, 54.

Ἀμβρακία.

Ἐν Ἄρτῃ προσέθηκα εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Γυμνασίου, ὅσα ἀρχαῖα ἀνεῦρεν ὁ Κ. Μάνθος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σκάπτων ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Σπ. Καλέλη παρὰ τὴν περίφημον γέφυραν καὶ ἐκράτει ἀνοικείως ἐν τῷ ὑπογείῳ του. Εἶναι ταῦτα ἀκέφαλος μαρμάρινος ἀνδριὰς χρόνων ρωμαϊκῶν, βάθρον μετὰ τῆς ἐν ΑΕ, 1910, 397 ὑπὸ τοῦ κ. Στ. Δραγούμη δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς τῆς Ἀρτέμιδος Πασικράτας καὶ θραῦσμα χειρὸς ἑτέρου ἀγάλματος. Εἰς τὴν συλλογὴν προσήνεγκεν ὁ φιλάρχαιος Κ. Κατσάνος πηλίνην πλαγγόνα ἐστερημένην τῶν ἄκρων καὶ ὁ Παππαγιαννάκις δύο μολύβδινα πώματα καλπίδων ἐπιγεγραμμένα: ***Σώδαμος Ἐργέα*** καὶ ***Πίστα*** (γράμματα ἐγχάρακτα ταχυγραφικὰ τοῦ 3ου πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος).

Τὰ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γυμνασίου ἀρχαῖα κατεγράφησαν πάντα ἐν προχείρῳ καταλόγῳ εἰς

Εἰκ. 11.

32 ἀριθμούς. Ἀντίγραφον ἐστάλη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἀλλὰ τὸ θελκτικὸν μέρος τῆς ἐν Ἀμβρακίᾳ ὀλιγοημέρου ἐρεύνης ἀπετέλεσεν ἡ εὕρεσις ἄντρου ἱεροῦ τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν ἄλλων βεβαίως συντρόφων θεῶν, τοῦ Πανὸς καὶ Ἑρμοῦ, ἐπὶ τοῦ Ξεροβουνιοῦ (ὅπερ κατὰ τὸν Λίβιον 38,4,1 ὠνομάζετο Perranthes) 1 ½ ὥραν νοτίως τῆς πόλεως. Τὸ ἄντρον καλεῖται σήμερον Κουδουνότρυπα. Εἰς τὴν εὕρεσίν του ὡδηγήθην ἐκ τῆς εἰδήσεως, ἣν μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ φίλος καθηγητὴς κ. Κ. Μόραλης, ὅτι εἰς τὴν Κουδουνότρυπαν εὑρίσκουν πήλινα εἰδώλια. Τὸ στόμιον τοῦ ἄντρου εἶναι μέγα καὶ πρὸς τὰ ἄνω περιφερικὸν ὡς ἐπὶ τῶν γνωστῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν. Ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι περὶ τὰ 10 μέτρα ἀνοικτὸν βάραθρον καταπίπτον ἀμέσως μὲν ἀπὸ τοῦ στομίου ἀποτόμως, κατόπιν δὲ ἠπιώτερον. Ὁδηγηθεὶς ὑπὸ ἐμπείρων

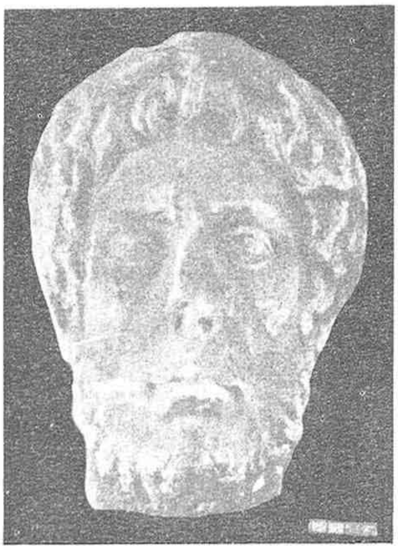

Εἰκ. 12.

ἀνδρῶν, καταβάντων ἄλλοτε ἐκεῖ χάριν κυνηγίου περιστερῶν, ἠδυνήθην νὰ κατέλθω μέχρι τοῦ

Εἰκ. 13.

βάθους 80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Ἡ κατάβασις δὲν ἦτο ἐντελῶς ἀκίνδυνος διὰ τοὺς ὀλισθηροὺς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὑπὸ τῆς ὑγρασίας βράχους καὶ τὸν ἀποπνικτικὸν ἀέρα τοῦ περικλειστου χώρου, ἀλλ' ὁ ὁδηγὸς μὲ ἐβεβαίωνε, ὅτι θὰ εὕρωμεν ἐκεῖ κάτω «ἄγαλμα» καὶ πήλινα εἰδώλια ἐνθυμούμενος δὲ τὴν Κυβέλην τοῦ ἄντρου τῆς Βάρης ἐγὼ ὑπώπτευον μήπως ἐγίνετο ἐκεῖ κάτω ἡ λατρεία. Τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἀπαύστου ἀγριότητος τῶν βράχων, εἰς ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ «ἄγαλμα», ἐντελῶς ἀδύνατον. Συντρίμματα εἰδωλίων εὕρομεν πραγματικῶς μέχρι τοῦ βάθους, ἀλλὰ προδήλως εἶχον παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ λατρεία ἐγίνετο ἄρα μόνον περὶ τὸ στόμιον καὶ ἐκεῖ σκάψαντες προχείρως ἐπὶ 2 μόνον ὥρας, εὕρομεν πλῆθος συντριμμάτων ἐξ εἰδωλίων. Αἱ Νύμφαι βεβαιοῦνται ἐκ τεμαχίων, ὅπου φαίνονται αἱ συμπλεκόμεναι χεῖρες τῶν χορευουσῶν. Ἐπὶ ἄλλων παρίστανται Σιληνοὶ ἢ νεαροὶ θεοὶ δειπνιζόμενοι. Ἐσημειώθη καὶ μικρὸς πήλινος Ἑρμῆς. Ἡ ἐπίχωσις περὶ τὸ στόμιον ἀτυχῶς δὲν εἶνε μεγάλη καὶ ἀκέραια εἰδώλια δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ σῴζωνται. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ ἀνασκαφικὴ ἐξερεύνησις τοῦ ἄντρου θὰ ἤξιζε πολύ. Τὰ συντρίμματα κλεισθέντα ἐντὸς κιβωτίου κατετέθησαν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ἰωάννινα.

Εἰς τὸ Νομαρχιακὸν κατάστημα τῆς πόλεως εἶχε κατατεθῆ ὑπὸ τοῦ συναδέλφου μου κ. Εὐαγγελίδη καταρτισθεῖσα ὀλιγάριθμος συλλογὴ ἀρχαίων. Δυστυχῶς τὴν συλλογὴν δὲν εὗρον ἐν τάξει πέρυσι διὰ τὰς ἐπισυμβάσας μεταβολὰς ἐν τοῖς γραφείοις, ἀλλ' ὅσα ἀρχαῖα εὗρον, κατέγραψα ἐκ νέου καὶ παρέδωκα εἰς τὸν νομαρχεύοντα κ. Μαρκαντωνάκην. Τὸ κυριώτερον ἀρχαῖον εἶναι μαρμαρίνη κεφαλή, καλὸν ἀντίγραφον τύπου τοῦ 4ου αἰῶνος κόρης, προερχομένη ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Βαγγελάτων 8 ὥρας Ν τοῦ Δελβίνου. Ἡ κεφαλὴ ἦτο ἔνθετος καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρέθησαν καὶ δύο ἢ τρεῖς κορμοὶ γυναικείων ἀγαλμάτων ἀφεθέντες ἐκεῖ διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς μεταφορᾶς εἶναι πιθανόν, ὅτι εἷς ἐκ τῶν κορμῶν τούτων θὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν κεφαλήν.

Ἐξ Ἰωαννίνων ἐξέδραμον εἰς τὴν γνωστὴν ἐκ τῆς τελευταίας πολιορκίας Γαστρίτσαν, ὅπου ὑπάρχει πολυγωνικὸν τεῖχος ὄχι ἀρχαιότερον ἐκείνου τῆς Κασσώπης. Ἀλλ' ὁ τόπος κατῳκεῖτο καὶ εἰς παλαιοὺς χρόνους, ἂν κρίνωμεν ἐξ ὀλίγων μονοχρώμων προϊστορικῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα συνέλεξα.

Ἐν Δωδώνῃ οὐδὲν ἔπαθον τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν καὶ πλησίον γενομένων συγκρούσεων κατὰ τὴν πολιορκίαν. Μόνον ἡ ξυλεία τοῦ φυλακείου, μοναδικοῦ κατὰ τὴν Ἤπειρον ἀρχαιολογικοῦ ἱδρύματος τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, εἶχε διαρπαγῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

Ὀγχησμός.

Παρὰ τοὺς Ἁγ. Σαράντα ὑψοῦται βυζαντινὸν φρούριον καλῶς διατηρούμενον καὶ κατὰ τοὺς πύργους καὶ τὰς πύλας παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς Νικοπόλεως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνονται πολλαὶ παλαιαὶ βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι, βασιλικαί. Ἀλλὰ κατὰ τὰ θεμέλια τούτων ἢ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διακρίνεται τὸ ἀρχαῖον ὑλικὸν τῆς πόλεως τοῦ Ὀγχησμοῦ. Ἔξωθεν τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τῶν Ἁγ. Σαράντα παρετήρησα ἐπιγραφὴν τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων νεωστὶ εὑρεθεῖσαν ἐντὸς ὑπογείου τῆς λεωφόρου τοῦ λιμενικοῦ συνοικισμοῦ, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἡ Ἄρτεμις Ἰβηρία. Διά τινα ἀτυχίαν ἀπωλέσθη τὸ σχετικὸν σημείωμά μου καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναμαι νὰ προσθέσω περὶ τῆς ἐπιγραφῆς.

Κέρκυρα.

Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν Ἀρχαιοτήτων καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ κ. Ν. Παππανικολάου ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἀνόρυξιν τῶν θεμελίων τὴν γενομένην χάριν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἀνεπαρκοῦς μικροῦ Μουσείου καὶ ἐβεβαίωσε τρεῖς ταφὰς γενομένας ἐντὸς πίθων καὶ παρ' αὐτοὺς ἀγγεῖα κορινθιακὰ καὶ πρωτοκορινθιακά. Ἀκέραιοι διετηρήθησαν δύο πρωτοκορινθιακοὶ σκύφοι κοσμούμενοι μόνον μὲ λογχοειδῆ φύλλα καὶ ἓν κορινθιακὸν ληκύθιον. Ἐκ τούτων ἐξάγομεν, ὅτι τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον τοῦ Μενεκράτους, τοῦ Ἀρνιάδα καὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ λέοντος τοῦ ἀνακτόρου ἐξετείνετο καὶ βορείως τοῦ Μουσείου.

Ἐπίσης ὁ κ. Παππανικολάου εἰσήγαγεν εἰς τὸ Μουσεῖον μικρὰν κεφαλὴν Ἀσκληπιοῦ, ὕψ. 0,20 εὑρὼν αὐτὴν ἔξω τοῦ Γυμνασίου μεταξὺ σωροῦ ἀμόρφων λίθων.

Λευκάς.

Εἰς Λευκάδα καὶ τὸ Νιδρὶ μετέβην δὶς κατὰ τὸ 1915. Τὸ πρῶτον ἵνα μεταφέρω εἰς Κέρκυραν τὰ πολυτιμότερα εὑρήματα τῶν τάφων τοῦ κ. Dörpfeld καὶ ἔπειτα ἵνα φροντίσω διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τάφων τούτων ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος χειμάρου.

Ἐκ Νιδρίου ἐξέδραμον μέχρι τοῦ τρίωρον ἐκεῖθεν ἀπέχοντος χωρίου Βουρνικᾶ, ἵνα σπουδάσω τὸ περιεργότατον ἔθιμον τῶν μικρῶν ὑνίων τῶν φυλασσομένων εἰς τὸν πλησίον ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Πιστεύεται ὅτι αἱ γυναῖκες ἀποβαίνουν ἀρρενογόνοι εἰς τὸ ἑξῆς, ἐὰν πατοῦσαι ἀνυπόδητοι ἐπὶ τῶν δύο ὑνίων, δεχθῶσι παρὰ τοῦ ἱερέως τὰς εἰθισμένας εὐχὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετόν. Τὰ μικρὰ ὑνία εἶναι ἀρχαῖα ἀναθήματα εὑρεθέντα παρὰ τὴν ἐκκλη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σίαν πρὸ ἀγνώστων ἐτῶν καὶ ἀνήκοντα εἰς ἀρχαῖον ἱερὸν ἐρευνηθὲν ὀλίγον ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld. Ἀλλαχοῦ θὰ διαλάβω περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐθίμου. Ἐνταῦθα μόνον σημειώνω τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀρχαῖα ἀναθήματα ἀνακτῶνται νέαν θρησκευτικὴν σημασίαν.

Θέρμος, Αὔγουστος 1916.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΞΕΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ θέρος τοῦ 1915 ἡ ***Ἀμερικανικὴ Σχολὴ*** ἐσυνέχισε τὰς ἀνασκαφὰς αὐτῆς ἐν Κορίνθῳ ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀνοτολικοῦ πέρατος τῆς Ἀγορᾶς χώρῳ.

Ὁ μνημειώδης τοῖχος ὅστις κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὑπετέθη, ὅτι ἀπετέλει τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τῆς Ἀγορᾶς, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν πρόσφατον ἀνασκαφήν, ὅτι εἶνε ἡ μία πλευρὰ ἑνὸς ἐκτεταμένου τετραγωνικοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ οἰκοδόμημα, οὗτινος ὁ μακρὸς ἄξων διευθύνεται ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον, ἔχει ἔκτασιν 40,00×20,00, ἐντὸς δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ τετραγώνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 5.88 ἀπὸ τούτου περιλαμβάνεται ἐν αὐτῷ ἕτερον ἐσωτερικὸν τετράγωνον, ἀποτελούμενον ὁμοίως ἐκ τοίχων καλῶς ἐκτισμένων. Ἔχει κατὰ ταῦτα τὸ κτίριον τοῦτο τὸ γενικὸν σχῆμα ***βασιλικῆς***. Οἱ ὑπολειφθέντες τοῖχοι σῳζόμενοι εἰς σημεῖόν τι εἰς ὕψος ἐξ δόμων, ἀνήκουσι πραγματικῶς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος.

Τὸ ἐσωτερικὸν τετράγωνον ἦτο πλῆρες γῆς καὶ λειψάνων ἐρειπίων, ἀλλὰ ὁ χῶρος μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τετραγώνου εἶχε μετατραπῆ εἰς ἰσόγειον διαμέρισμα, περιθέον καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ κτιρίου. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἐφωτίζετο διὰ μικρῶν παραθύρων, ὧν δύο τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς διατηροῦνται ἔτι, καὶ ἦτό ποτε κεκοσμημένον δι' ἐπενδύσεως ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καὶ διὰ παραστάδων ἐκ χρωματιστοῦ μαρμάρου, μία δὲ σειρὰ στύλων ἵστατο κατὰ μῆκος τοῦ μακροῦ ἄξονος. Ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ διατηρεῖται ἀρκούντως καλῶς, ἀλλὰ τὸ δυσμικὸν τμῆμα τοῦ οἰκοδομήματος ἐξηφανίσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ὁλοκλήρου (πβλ. εἰκ. 1 παρ. πίν. 9). Οὐδὲν ὑπολείπεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ δαπέδου, καὶ ἐξαιρέσει τῆς πιθανότητος, ὅτι ἵσταντο κίονες ἐπὶ τῶν γραμμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τετραγώνου, οὐδὲν βέβαιον γνωρίζομεν περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ κτιρίου. Ὡς ἐκ τούτου ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κτιρίου εἶνε ἄγνωστα. Ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν Ρωμαϊκῶν ἀγαλμάτων, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τῷ πλήθει τῶν θραυσμάτων, καὶ ὧν τὰ πλεῖστα εἶνε προφανῶς εἰκόνες μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Αὐγούστου, δὲν εἶνε ἀπίθανος ἡ ὑπόθεσις, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἦτο ἀφιέρωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς φαίνεται, ὅτι χρονολογεῖται ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου.

Νοτίως τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἀνεκαλύφθη μεγάλη ῥωμαϊκὴ οἰκία (26.00×16.20). Φανερὸν εἶνε, ὅτι ἔγειναν ἐκεῖ διάφοροι τροποποιήσεις τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ μορφῇ αὐτῆς ἡ οἰκία εἶχε μίαν μεγάλην κεντρικὴν αἴθουσαν μεθ' ἐξ ἐσωτερικῶν κιόνων. Διεσώθη ἐν ἐφθαρμένον τμῆμα καλοῦ μωσαϊκοῦ ἐδάφους ἐκ μιᾶς τῶν νεωτέρων περιόδων.

Ἔτι δυσμικώτερον ἐκαθαρίσθη ὁ ὑπὸ τοῦ καθ. κ. Σκιᾶ ἀποκαλυφθεὶς τῷ 1892 κολοσσαῖος πώρινος σπόνδυλος. Ὁ σπόνδυλος οὗτος διαμέτρου μείζονος τῶν 2 μ. βαίνει ἐπὶ στερεοῦ ὀρθογωνίου θεμελίου ἐδραζομένου ἐπὶ βράχου. Τὸ θεμέλιον τοῦτο φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ἑλληνικῆς ἐργασίας. Ὁ κίων, οὗ καὶ δεύτερον σπόνδυλον ἐνθυμοῦνται εἰσέτι κατὰ χώραν οἱ γηραιότεροι κάτοικοι τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, ἔφερε πιθανῶς μνημεῖόν τι, οὗτινος ὅμως ὁ χαρακτὴρ δὲν ἐγνώσθη μέχρι τοῦδε. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους κυκλικὸν πόδιον κατεσκευάσθη περὶ τὴν Α, Β καὶ Δ πλευρὰν τοῦ κίονος (εἰκ. 2 παρ. πίν. 9).

Εὑρέθη ἐπίσης καὶ τὸ ἀνατολικὸν πέρας τῆς μακρᾶς στοᾶς, τῆς ὁριζούσης πρὸς νότον τὴν ἀγοράν. Τὸ δυσμικὸν ἄκρον τῆς κιονοστοιχίας ταύτης τὸ ἀποκαλυφθὲν κατὰ τὸ 1904 ἀπέχει τοῦ ἀνατολικοῦ περίπου 165 μ., ὥστε ἡ στοὰ αὕτη εἶχε ἐντελῶς ἀσύνηθες μῆκος, εἶναι δὲ τελείως ἠρειπωμένη. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς πέρας διασῴζονται μόνον ὁ στυλοβάτης καὶ τὸ θεμέλιον τῶν ἐσωτερικῶν κιόνων, ἐν ᾧ τὸ δυσμικὸν μέρος διατηρεῖται κατά τι καλύτερον. Ἡ κιονοστοιχία εἶχεν 71 δωρικοὺς κίονας ἐν ἐσωτερικῇ σειρᾷ, ἀντιστοιχοῦντας πρὸς ἕκαστον δεύτερον ἐξωτερικὸν κίονα. Ἡ στοὰ εἶναι πωρίνη, χρονολογουμένη πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος. Ἐν Ρωμαϊκοῖς χρόνοις ἡ στοὰ ἐπεσκευάσθη καὶ ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε οὖσα ἐν χρήσει (εἰκ. 3).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

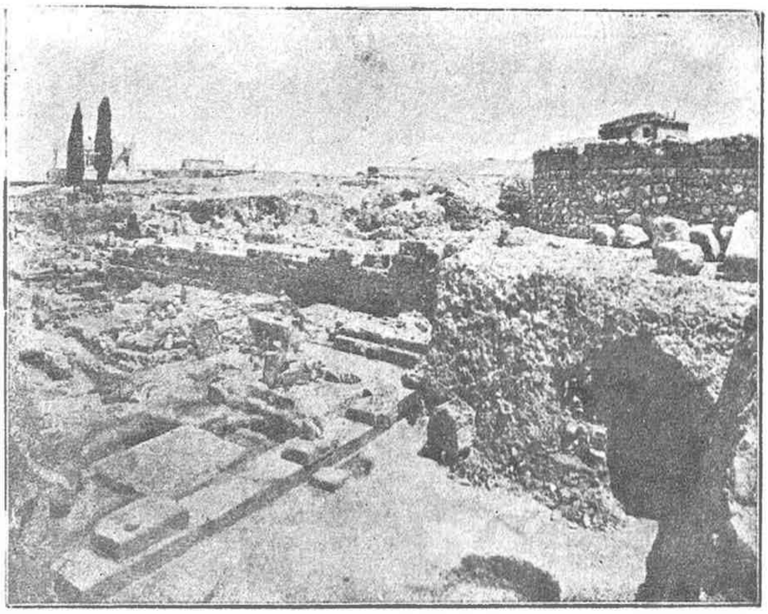

Εἰκ. 3. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Λείψανα Ἑλληνικῆς ὁδοῦ φερούσης ἔξω τῆς ἀγορᾶς πρὸς νοτιανατολικὴν διεύθυνσιν, ἀνατολικῶς τῆς μακρᾶς στοᾶς ἤχθησαν εἰς φῶς. Ἡ ὁδὸς αὕτη διετέλει ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν περίοδον. Ἀλλ' ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις κατηργήθη οἰκοδομηθείσης ἐπ' αὐτῆς μαρμαρίνης κιονοστοιχίας διευθυνομένης πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς γωνίας τῆς νοτίας στοᾶς καὶ καθέτως πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο οἰκοδόμημα. Τμῆμα τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς διετηρήθη ἐπὶ τεμαχίου ἐπιστυλίου δυστυχῶς ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀφιερωτοῦ. Ἐκ τοῦ στυλοβάτου μικρὸν μόνον τεμάχιον διεσώθη κατὰ χώραν (εἰκ. 4).

Ἐκ δὲ τῶν γλυπτῶν τὰ σπουδαιότατα εὑρήματα εἶναι:

1) Εἰκονικὸς ἀνδριὰς τοῦ Αὐγούστου, ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, τεθραυμένος εἰς πλείονα τεμάχια, προσαρμοζόμενα πρὸς ἄλληλα. Ἐλλείπουσιν ἀμφότεροι οἱ πόδες, ὁ δεξιὸς πῆχυς καὶ ἡ ἀριστερὰ χείρ. Τὸ ἄγαλμα ἔχει ὕψος 2 μ. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρίστης ἐργασίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ μέρη ἅτινα—μάλιστα δὲ τὸ ἔνδυμα—ἐξετελέσθησαν μᾶλλον ἀμελῶς. Ὁ Αὔγουστος παρίσταται περιβεβλημένος τὸ ἱμάτιον καὶ τὸ κάλυμμα τοῦ μεγιστου ἀρχιερέως (εἰκ. 5 παρ. πίν. 10).

2) Κορμὸς Ῥωμαίου στρατηγοῦ διατηρούμενος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν γονάτων, ἀλλ' ἄνευ χειρῶν. Ἡ μορφὴ φέρει θώρακα μετὰ Γοργονείου, ἱμὰς δὲ ξίφους περιβάλλει δὶς τὸ σῶμα. Ἡ ἐργασία ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ ὑλικὸν εἶναι καλὸν Πεντελήσιον μάρμαρον, τὸ δὲ σῳζόμενον ὕψος εἶναι περίπου 1.10 (εἰκ. 6 παρ. πίν. 10).

Εὐάριθμα εἶναι καὶ τὰ ἐπιγραφικὰ τῆς ἀνασκαφῆς εὑρήματα. Τεμάχια δύο ἐπιγεγραμμένων μαρμαρίνων πλίνθων ἀγαλμάτων ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τὰ οἰκεῖα ἀγάλματα χώρῳ. Ἓν τεμάχιον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Τιβερίου, ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἀναφέρει πιθανῶς τὸν Αὔγουστον. Ἐπιγεγραμμένον δέ τι ἄγαλμα ἑλληνικῶν χρόνων φέρει τὸ ὄνομα ἀγνώστου τέως Κορινθίου γλύπτου, τοῦ Ἀλκιδάμου.

Ἐκαθαρίσθησαν ὡσαύτως βαθέα τινὰ ἀρχαῖα φρέατα, ὧν δύο παρέσχον μέγαν ἀριθμὸν Κορινθιακῶν ἀγγείων. Τὰ πλεῖστα τούτων εἰσὶ λίαν βεβλαμμένα, ἱκανὰ δ' ὅμως συμπληρωθέντα ἀπετέλεσαν ἐνδιαφέρουσαν συλλογήν.

Ἐν ἀμπέλῳ τινὶ κάτωθεν τοῦ λεκανοπεδίου, ἐφ' οὗ ἡ Παλαιὰ Κόρινθος, ἀπεκαλύφθη ἑλληνικῶν χρόνων νεκροταφεῖον, οὗτινος ἐσημειώθησαν πλείονες τῶν δώδεκα τάφων. Ἀνεσκάφησαν ὅμως μέχρι τοῦδε δύο μόνον, ὧν ὁ εἷς περιεῖχε τέσσαρα μεταγενέστερα Κορινθιακὰ ἀγγεῖα — μίαν κύλικα, δύο σκύφους καὶ μίαν οἰνοχόην—ὁ δ' ἕτερος δύο μόνον. Κοσμήματα δὲν ἀνευρέθησαν.

Κατὰ δὲ τὸ 1915 ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

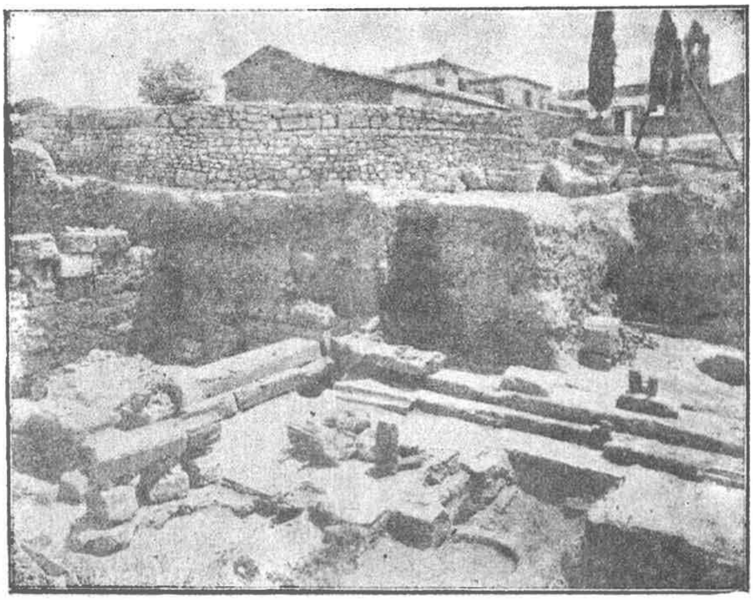

Εἰκ. 4. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

φη κυρίως εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν προϊστορικῶν συνοικισμῶν τῆς Κορινθίας. Πράγματι δὲ ἐπιστώθη ἡ ὕπαρξις ἐννέα ἄλλων προϊστορικῶν χωρίων ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, ἐκτὸς τοῦ γνωστοῦ παρὰ τὸν λόφον τοῦ ναοῦ, τοῦ ἐντὸς τοῦ χωρίου κειμένου.

Δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν «εἰς τοῦ Κοράκου», παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, 3 χμ. περίπου δυσμικῶς τῆς Νέας Κορίνθου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὕρηται ὕψωμα ἄποπτον (εἰκ. 7 παρ. πίν. 10) σχηματισθὲν κατὰ μέγα μέρος διὰ τῆς συσσωρεύσεως ἐρειπίων μακρᾶς καὶ συνεχοῦς οἰκήσεως. Δοκιμαστικὰ φρέατα ἀνοιχθέντα ἐπιστοποίησαν τὴν ὕπαρξιν προϊστορικῆς πόλεως διελθούσης τρεῖς διακεκριμένας περιόδους πρὶν ἢ τέλεον ἐγκαταλειφθῇ. Ἡ πρωιμωτάτη περίοδος χαρακτηρίζεται διὰ καλῶς διαγραφομένου στρώματος περιλαμβάνοντος σωροὺς ἐκ τῶν καλουμένων πρωτογανωτικῶν ἀγγείων (Urfirnis) κανονικὸς δ' ἐπίπαγος τέφρας ὑπὲρ τὸ στρῶμα τοῦτο καθίστησι πιθανὴν τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τῆς πρώτης ταύτης πόλεως. Ἡ δευτέρα περίοδος χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἀφθονίας τῶν ***μινυείων*** καὶ τῶν ἀλαμπῶν ἀγγείων. Τέλος ἡ τελευταία ἐποχὴ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ παχέος μυκηναϊκοῦ στρώματος φέροντος ἀγγεῖα τοῦ τύπου τῶν ὑστερομινωικῶν III.

Τὰ θεμέλια δύο μυκηναϊκῶν οἰκιῶν, ἀμφοτέρων τύπου μεγάρων, ἀπεκαλύφθησαν ἐν μέρει. Παρὰ τὸ κέντρον τοῦ μεγάρου ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι εὕρηται εἰργασμένη βάσις κιόνος, ἐγγύτατα δ' αὐτῆς ἑστία. Ὄπισθεν τοῦ μεγάρου εὑρίσκοντο ἐσωτερικοὶ θάλαμοι. Εἷς τῶν θαλάμων τούτων φαίνεται ὅτι ἦτο μαγειρεῖον. Παρὰ τὴν κεντρικὴν αὐτοῦ ἑστίαν ὑπῆρχε κοῖλος μυλόλιθος ἐν ᾧ πέριξ ἦσαν ἐσκορπισμένα τεμάχια τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα ἀγγείων συνήθων εἰδῶν οἰκιακῆς χρήσεως. Πολλὰ τῶν ἀγγείων τούτων ἀνασυνεκροτήθησαν. (Ἡ εἰκ. 8 παρ. πίν. 10 παρέχει τὴν ὄψιν τῆς μικροτέρας τῶν δύο οἰκιῶν).

Ὁ Διευθυντὴς ***τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κύριος*** **G. Fougères** ἀνακοινοῖ τὰ ἑπόμενα:

Τῷ 1915 τὸ προσωπικὸν τῆς Γαλλικῆς σχολῆς περιωρίσθη ἕνεκα τῆς κινητοποιήσεως εἰς μόνον τὸν Διευθυντήν, ὅστις ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ κυρίου Graindor μέλους ἐκ Βελγίου, καὶ τοῦ κυρίου Replat ἀρχιτέκτονος τῆς σχολῆς. Συνέπεια τούτου ἦτο ἡ ἀναβολὴ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς σχολῆς ἐσυνεχίσθη διὰ τῶν δημοσιευμάτων.

Ἡ Γαλλικὴ σχολὴ ἐπερέτωσε τὸν XXXVIII (1914) τόμον τοῦ Bulletin de Correspondence Hellénique καὶ ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀκολούθου τόμου. Ἡ δημοσίευσις τῶν Fouilles de Delphes προήχθη διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

νέου φυλλαδίου (La terrasse du temple) συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ κυρίου Courby. Ἡ συλλογή, ἥτις φέρει τὸν τίτλον «Bibliothèque des Écoles d'Athènes et de Rome» ἐπλουτίσθη διὰ τοῦ σπουδαίου ἔργου τοῦ κυρίου G. Millet «Recherches sur l'iconographie de l'Evangile».

Εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς παραλείψεως τῶν ἀνασκαφῶν ὁ Διευθυντὴς ἐπεχείρησε ταξείδιον ἀρχαιολογικῆς ἐξερευνήσεως ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ κύριος Replat εἰργάσθη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ γενικοῦ ἀρχαιολογικοῦ σχεδίου τῆς Δήλου, καὶ ὁ κύριος Graindor ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην ἀπὸ ἐπιγραφικῆς καὶ εἰκονογραφικῆς ὄψεως τῶν προτομῶν τῶν κοσμητῶν τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, ὅσαι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐνεργῶν μελῶν τῆς σχολῆς, ὅσοι ἐκλήθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ἀλγεινὰς ἀπωλείας: θρηνοῦμεν τὸν θάνατον τοῦ Gabriel Leroux λοχαγοῦ, ἀρχαίου μέλους τῆς σχολῆς φονευθέντος ὑπὸ τουρκικῆς ὀβίδος ἐντὸς ἑνὸς χαρακώματος ἐν Καλλιπόλει τὸν Ἰούνιον τοῦ 1915, ὁμοίως τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Charles Avezou, φονευθέντος ὑπὸ βουλγαρικῆς σφαίρας ἐν Κωστουρίνῳ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν κυρίων Adolphe Reinach καὶ Blum ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ μετώπου, ὡς καὶ τοῦ Iohannes Paris ἐν Κοὺμ Καλὲ (Τρωὰς) τὸν Μάϊον τοῦ 1915.

Ἀνασκαφαὶ Κεραμεικοῦ. Ἔχουσα ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1913 τὴν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Κεραμεικοῦ ἡ ἐν Ἀθήναις ***Γερμανικὴ Ἀρχαιολογικὴ σχολὴ*** ἐπελήφθη ταύτης ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1914 καὶ ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1915, διακόψασα μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας κατὰ τὸ θέρος. Τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν εἶχον ὁ δεύτερος γραμματεὺς τῆς σχολῆς κύριος Knackfuss καὶ ὁ ὑπογεγραμμένος, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ βασ. πρωσσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας χάριν τῆς ἐργασίας ταύτης ἄδειαν ἀπουσίας ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἔγεινε διὰ τεσσαράκοντα ἐργατῶν κατὰ μέσον ὅρον.

Κύριος σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς εἶνε νὰ ἐπιζητηθῇ νὰ διασαφηθῶσι τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς πύλας κτίρια, ὡς καὶ τὰ κτίρια τῶν τειχῶν τῆς πόλεως κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ κατεύθυνσις τῶν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἀρχομένων ὁδῶν, καὶ δὴ ἐρευνῶνται πρὸ μὲν τῶν Ἐλευσινίων πυλῶν ἡ ὁδὸς τοῦ νεκροταφείου καὶ ἡ εἰς Ἐλευσῖνα, πρὸ δὲ τοῦ Διπύλου τὰ κτίσματα τοῦ ***Κεραμεικοῦ.***

Χάριν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης παρεχωρήθη ἡμῖν ἡ ἐκτεταμένη περιοχή, ἥτις ἀπηλλοτριώθη κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ τὸ γεννηθὲν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀνακαλύψεων ἡμῶν παρά τε τῷ Ἀθηναϊκῷ δήμῳ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ πολιτείᾳ παρέχει ἡμῖν ἐλπίδας, ὅτι θὰ γίνωσι καὶ ἄλλαι ἀπαλλοτριώσεις ἐκτὸς τοῦ ἤδη κεκτημένου χώρου, οὕτως ὥστε νὰ κατορθωθῇ ἡ τελεία ἀποκάλυψις τῶν ἀρχαίων παρὰ τὴν κυρίαν πύλην τῆς πόλεως κειμένων κτισμάτων.

Χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐδημοσιεύθη τὸ μικρὸν ὑπόμνημα ***ὑπὲρ Κεραμεικοῦ,*** ὅπερ ἐδόθη ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς σχολῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τὰς δημοτικὰς ἀρχάς. Ὁ κύριος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εὐχαριστήσας ἐγγράφως ὑπεσχέθη νὰ συνδράμῃ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν πόθων ἡμῶν. Πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν ἀναγκαιότατον εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον νὰ γίνωσιν ἀπαλλοτριώσεις πρὸ τοῦ Διπύλου καὶ νὰ μετατοπισθῶσιν οἱ ὑπάρχοντες ἐκεῖ ὑδραγωγοὶ σωλῆνες ὡς καὶ οἱ ὀχετοὶ τῆς πόλεως.

Πολυμερὲς ὑπισχνεῖται νὰ εἶνε τὸ ἐκ τῶν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐργασιῶν ἐπιστημονικὸν κέρδος. Ἡ διαλεύκανσις τοῦ τοπογραφικοῦ ζητήματος προάγει τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως, ἡ μελέτη τῶν νεκροταφείων εὐρύνει τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ἀθηναϊκῶν τάφων νῦν μάλιστα, ὅτε πρόκειται ἡμῖν συμπεπληρωμένη τοῦ Conze ἡ συλλογὴ τῆς ὕλης τῶν Ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, τέλος ἐμφανίζεται ὁ Κεραμεικὸς ἐν τῇ ἀρχικῇ του σημασίᾳ ὡς ἕδρα τῆς Ἀθηναϊκῆς κεραμουργίας, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως κεραμευτικῶν καμίνων, καὶ τῆς εὑρέσεως κεραμεικῶν ἐργαλείων, τύπων καὶ ἀπερριμμένων ἀτελῶν ἀγγείων. Ἡ ἱστορία τῆς παραγωγικῆς ἐποχῆς του ἐκτείνεται μεχρι τῶν χρόνων τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ τρόπος τῆς ἀνασκαφῆς καθορίζεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ὄγκων τῆς ἐπιχώσεως ἐκ τῶν ἀπαλλοτριωμένων κτημάτων ὀφείλει νὰ γίνῃ πρὸς τὰ ΒΔ, πρὸς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Τούτου ἕνεκα ἠρχίσαμεν παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Αἱ ἐργασίαι χωρίζονται εἰς δύο ἀντιστοίχως πρὸς τὰς δύο πύλας τῆς πόλεως, τὴν Ἐλευσινιακὴν καὶ τὸ Δίπυλον· τὸ ὅριον τῶν δύο τούτων ἐργασιῶν εἶνε συγχρόνως καὶ τὸ βαθύτατον σημεῖον ἐν τῷ ἀρχικῷ σχηματισμῷ τοῦ χώρου, ἡ κοίτη τοῦ Ἠριδανοῦ κεκαλυμμένη εἰσέτι παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Α. Ἀριστερόθεν τοῦ Ἠριδανοῦ πρὸ τῆς Ἐλευσινιακῆς πύλης εἶχον ἤδη διὰ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν ἀφαιρεθῇ τὰ χώματα τὰ καλύπτοντα τὰ μνημεῖα τοῦ Ε´ καὶ τοῦ Δ´ αἰῶνος· κατὰ τὸ 1910 ἀνεσκάφη ἐκ δευτέρου δαπάνῃ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὸ κοῖλον τμῆμα τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων μέχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., καὶ οὕτω διευκρινήθη ὁριστικῶς τὸ τμῆμα τῆς διακλαδώσεως τῆς ὁδοῦ ἀνατολικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ οἱ χῶροι νοτίως τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον τοῦ περιορισμοῦ αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν χώρων τούτων περιωρίσθη ἡ ἐργασία ἡμῶν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τάφρων καὶ τὴν πλήρωσιν καὶ ἐξίσωσιν τῶν ἐπιφανειῶν, αἵτινες εἶχον σκαφῆ βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοίχων τῶν νεκρικῶν περιβόλων εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον ἀρχικὴν μορφήν των. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων ἡμῶν ἐπὶ τοῦ χώρου, δηλαδὴ ἡ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων ἐρειδόμενον ἀπόδοσις εἰς τοῦτον τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ μορφῆς· ἤδη προβάλλουσιν ἐκ νέου κατάδηλοι αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς μοναδικῆς ταύτης μέχρις ἡμῶν διατηρηθείσης νεκροπόλεως τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἤρχισαν ἤδη διὰ καταλλήλων φυτειῶν νὰ ἐξωραΐζωσι καὶ προσδίδωσι νέαν ζωὴν εἰς τὸν χῶρον, μετ' εὐχαριστήσεως δὲ βλέπομεν, ὅτι τίθενται καὶ αἱ βάσεις καταρτισμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ὑπαίθρου μουσείου τῆς τέχνης τῶν νεκρικῶν ἀναγλύφων. Πρὸς νότον τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων μόνον ἐπὶ ὀλίγων μικρῶν νεκρικῶν περιβόλων εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνωσιν ἀκόμη ἀνασκαφαὶ ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ λόφου ἀπέναντι τοῦ τείχους τῆς πόλεως. Ὁ χῶρος πρὸς Β τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων καὶ πρὸς Ν τοῦ Ἠριδανοῦ θὰ γίνῃ δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Τριάδος, ἥτις ἀπεφασίσθη διὰ νόμου, καὶ πρόκειται ὁσονούπω νὰ γίνῃ.

B. Ὅλως διάφορα ἦσαν τὰ πράγματα ἐπὶ τοῦ χώρου βορείως τοῦ Ἠριδανοῦ. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ τετραγώνου τοῦ ὁποίου αἱ μὲν στεναὶ πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, αἱ δὲ μακραὶ πλευραὶ (μήκ. περίπου 120 μ.) ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν μὴ ἀπαλλοτριωθέντων οἰκοπέδων πρὸ τοῦ Διπύλου, παρέμενεν εἰσέτι ἀνέπαφος ὁλόκληρος, ἡ ἀρχαία ἐπίχωσις (ὕψ. 5 μ.), ἐν μέρει ηὐξημένη διὰ τῶν χωμάτων, ἅτινα ἐσωρεύθησαν ἐκεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν νοτίως τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ παρὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως. Τούτου ἕνεκα διὰ τῆς πρώτης ἡμῶν ἀνασκαφῆς ἐνταῦθα μόνον γενικὰς παρατηρήσεις ἠδυνήθημεν μέχρι τοῦδε νὰ πορισθῶμεν περὶ τῶν σπουδαίων λειψάνων, ἅτινα κρύπτονται ἐν τῷ χώρῳ διὰ τῆς συνεχείας δὲ μόνον τῶν ἀνασκαφῶν ἡμῶν θὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐξέτασις τούτων.

Μέχρι τοῦδε ἐσκάφη καὶ ἠρευνήθη τάφρος μήκους 120 μ. καὶ πλάτ. 15 - 20 μ. ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς κατὰ μῆκος τοῦ βορείου ὁρίου τοῦ ἐλευθέρου οἰκοδομῶν καὶ ἀνήκοντος εἰς τὸ Δημόσιον χώρου μέχρι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παρὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Διπύλου. Πλὴν τούτου ἐσκάφησαν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἁγ. Τριάδος χώρου, ἀφοῦ οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Τριάδος ἀπεκόμισαν τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν συσσωρευμένον ἐκεῖ χῶμα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκοδομήσεως ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ τῆς νέας ἐκκλησίας, διάφοροι παράλληλοι τάφροι μέχρι βάθους 7 μέτρων, καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι δι' ἀρχαιολογικοὺς λόγους οὐδὲν κώλυμα ὑπάρχει νὰ κτισθῇ ἐκεῖ ἡ νέα ἐκκλησία· διότι ἀπεδείχθη ὅτι ὁ χῶρος οὗτος ἀποτελῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἑλώδη ἔκτασιν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἠριδανοῦ οὐδὲν μνημεῖον περιεῖχε. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων συνεπληρώθησαν τὰ δύο τρίτα τῶν δυναμένων νὰ γίνωσιν ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἠριδανοῦ τετραγώνου. Τὸ τοπογραφικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ χώρου, ἀποδειχθέντος, ὅτι ὁ Ἠριδανὸς ἀπέκλινε πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τοῦ σημείου μέχρι τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκαλυφθῆ διὰ προτέρων ἀνασκαφῶν, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης αὐτοῦ ἐξετείνετο ἡ ἑλώδης περιοχὴ πλάτους 30 μ. περίπου, ἥτις ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῆς ἀρχαιότητος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κῆπος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν τοῦ χώρου ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἑξῆς μεγίστην ἔχει σημασίαν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ***Κεραμεικοῦ,*** δηλαδὴ τῆς ὁδοῦ ἥτις ἥνωνε τὸ Δίπυλον μετὰ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐντὸς τῆς ὑφ' ἡμῶν ἀνασκαφείσης μεγάλης τάφρου εὑρέθησαν εἰς ἀπόστασιν περίπου 115 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων δύο μαρμάρινοι ὅροι ἀπολύτως ὅμοιοι πρὸς τὸν ἀποκαλυφθέντα τῷ 1872 ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως γνωστὸν ὅρον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΟΡΟΣ ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ, φέροντες καὶ οὗτοι τὴν αὐτὴν δι' ὁμοίων ἀπολύτως χαρακτήρων τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. γεγραμμένην ἐπιγραφήν· κεῖνται οὗτοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ, ἧς τὸ πλάτος εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 40 μ. περίπου. Ἠρχίσαμεν ὅμως πρὸς τούτοις πλησίον τῶν ἀποκαλυφθέντων ὅρων τὴν ἔρευναν τῶν τιμῆς ἕνεκεν οἰκοδομηθέντων τάφων τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἀπεκαλύφθησαν δύο τμήματα τῶν προσόψεων τῶν τάφων τούτων κείμενα μεταξὺ ὑστερωτέρων ἐποι-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κοδομήσεων· τὸ ἐν τμῆμα παρὰ τὸν ἐν τῷ μέσῳ ὅρον ἀπεκαλύφθη μέχρις ἀποστάσεως 25 μ. καὶ τὸ ἕτερον πλησίον τοῦ τρίτου ὅρου, ὑπολογιζομένου ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως, εἰς μῆκος 9 περίπου μέτρων. Τοῦ πρώτου τμήματος αἱ ὁμαλαὶ προσόψεις τῶν μνημείων διατηροῦνται μέχρις ὕψος 1.50 ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἀνασκαφὴ μέχρι τοῦ βάθους τῶν ἐν τοῖς μνημείοις περιεχομένων τάφων ἔγεινε μόνον δοκιμαστικῶς ἐν μιᾷ περιωρισμένῃ θέσει· ἐκεῖ 1.30 βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ καὶ 6-7 μ. βαθύτερον τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας κεῖνται κατὰ πυκνὴν σειρὰν τεθαμμένοι πλεῖστοι σκελετοί· τὰ πήλινα ὄστρακα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τῇ ἄνωθεν τῶν σκελετῶν ἐπιχώσει χρονολογοῦσι τούτους εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ μαρτυροῦσι διὰ τῆς ἰδιορρυθμίας αὐτῶν περὶ εἰδικῆς λατρείας ἀπονεμομένης εἰς τοὺς ἐκεῖ τεθαμμένους. Ἐπὶ τῆς ἄλλης θέσεως, ἔνθα εἴχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποκαλύψωμεν τὴν ἀρχαίαν πρόσοψιν τοῦ Κεραμεικοῦ, πλησίον τοῦ τρίτου ὅρου εὕρηνται τὰ θεμέλια ἑνὸς πλουσίως διερρυθμισμένου ταφικοῦ περιβόλου τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος π. Χ.) ἐπικεκαλυμμένα εἰσέτι κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς. Τὰ σῳζόμενα λείψανα περιεγράφησαν ἤδη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους (Ἀρχ. Δελτ. 1914 Παρ. σ. 73), ἐξεφράσθη δ' ἀλλαχοῦ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι δυνατὸν ἦτο νὰ ἦσαν τὰ λείψανα τοῦ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένου μνημείου τοῦ στρατηγοῦ Χαβρίου. Ἐπὶ τοῦ ἀντικρὺ τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων λειψάνων χώρου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ, ἠδυνήθημεν νὰ ἐκτείνωμεν τὴν ἔρευναν ἡμῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σκαφῆς τῶν θεμελίων μιᾶς οἰκίας τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κειμένης ἐπὶ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Πειραιῶς καὶ Σαλαμῖνος, καὶ νὰ ἐπιληφθῶμεν οὕτω διὰ πρώτην φορὰν τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ Κεραμεικοῦ. Ὁ πρὸς οἰκοδομὴν χῶρος κεῖται ὀλίγα μέτρα βορειότερον τῆς ὑποτιθεμένης προσόψεως τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ, εὑρέθησαν δ' ἐν τῷ ἐρευνηθέντι χώρῳ πολυτελεῖς μαρμάριναι σαρκοφάγοι τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος κείμεναι παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τῆς ὁδοῦ, οἷον ὑποτίθεται, ὅτι θὰ εἶνε.

Οὕτω κατωρθώσαμεν νὰ πορισθῶμεν ἐν πρώτοις σταθερὰ σημεῖα πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ὁδοῦ τοῦ ***Κεραμεικοῦ*** καὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἐπισήμων μνημείων καὶ νὰ παράσχωμεν οὕτω εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν νεωτέραν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ λείψανα τῶν μνημείων καὶ τῶν σκελετῶν ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Δημοσθένους ἔζησαν καὶ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἀναπαύονται εἰσέτι ἐν τῷ ἐδάφει τῆς πόλεως, ***χωρὶς ὅμως νὰ ἀποδίδηται εἰς αὐτὰ ἡ προσοχὴ καὶ ἡ τιμή, ἧς θὰ ἦσαν ἄξια.*** Πρὸς συνέχισιν τῆς ἐρεύνης ταύτης θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ χωρήσωμεν κάτωθεν ἀρχαιοτέρων καὶ ὅλως νεωτέρων ἐποικοδομήσεων.

Ἡ πρώτη ἐποικοδόμησις τῶν ἀρχικῶν κτισμάτων τοῦ Κεραμεικοῦ ἤρχισεν ἀμέσως πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως ἤδη περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος. Περὶ τούτου ἐβεβαιώθημεν, ὅτε ἡ μακρὰ τάφρος ἡμῶν ἔφθασε μέχρι τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ὄχι τοῦ Κονωνείου, πρὸ τοῦ ὁποίου ἵσταται ὁ πρῶτος ***ὅρος Κεραμεικοῦ*** καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τὸ Δίπυλον, ἀλλὰ τοῦ παραλλήλως εἰς ἀπόστασιν 10 μ. πρὸ τούτου ἐκ μεγάλων κροκκαλοπαγῶν λίθων ἐκτισμένου τείχους. Τοῦτο ἐπικεχωσμένον πρότερον μέχρι τῶν δύο ἀνωτάτων δόμων, ἀπεδείχθη ἤδη, ὅτι φθάνει μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς φυσικῆς στάθμης τοῦ ὕδατος, χωροῦσι δὲ δύο δόμοι καὶ ἔτι κατωτέρω τούτου, δηλαδὴ ἦτο ἐκτισμένον οὕτως, ὥστε τοὐλάχιστον ὀκτὼ δόμοι ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων ἦσαν ὁρατοί, ἔφθανε δὲ τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ βάθους τῆς κοίτης τοῦ γειτονεύοντος Ἠριδανοῦ.

Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι πρὸ τοῦ τείχους τούτου ὑπῆρχε βαθεῖα τάφρος, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἀμέσως παρὰ τὴν ἑτέραν ὄχθην τοῦ Ἠριδανοῦ. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐνίσχυσις καὶ ἀνανέωσις τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐγένετο πιθανώτατα κατὰ τὴν πρώϊμον ἑλληνιστικὴν περίοδον ἕνεκα τῆς διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπελθούσης προόδου τῆς πολιορκητικῆς τέχνης. Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τείχους τούτου καὶ πέραν τοῦ χώρου τῆς τάφρου, ἣν ἡμεῖς μέχρι τοῦδε ἀνεσκάψαμεν προμηνύεται ὅτι θὰ ἔχει πλούσια εἰς παντὸς εἴδους ἀποκαλύψεις ἀποτελέσματα.

Διὰ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ νέου τούτου τείχους διεκόπη ἡ γραμμὴ τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως τοῦ Κεραμεικοῦ, μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὅρου καὶ κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου πλησίον τοῦ τείχους, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἐκεῖ πλησίον εὑρισκόμεναι ἀρχαιότεραι οἰκοδομαί. Ἡ πύλη μετετέθη οὕτω προσωτέρω ὁμοῦ μετὰ τοῦ τείχους, ἀπὸ δὲ τῆς οὕτω προστεθείσης πυλαίας αὐλῆς αἱ νέαι πρὸ τῆς πύλης οἰκοδομαὶ λαμβάνουσαι πλαγίαν τινα διεύθυνσιν συνήντων ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν γραμμὴν τοῦ ἀρχαίου πρὸ τοῦ δευτέρου ὅρου μετώπου τοῦ Κεραμεικοῦ. Ἡ εὑρεθεῖσα οὕτω περιπεπλεγμένη καὶ ἀσαφὴς κατάστασις τοῦ ἀρχαίου πρὸ τοῦ Διπύλου χώρου μόνον διὰ περαιτέρω κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἀπαλλοτριώσεων καὶ περαιτέρω ἀνασκαφῶν δύναται νὰ διευκρινηθῇ. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων κτισμάτων Ἑλληνιστικῶν χρόνων ἀμέσως πρὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

σημαντικώτερα εἶνε μία οικοδομὴ αποτελουμενη ἐκ πλειόνων δεξαμενῶν, πιθανῶς λουτρὸν καὶ μία διὰ τῆς οικοδομῆς ταύτης ἐπικεκαλυμμένη κεραμευτικὴ κάμινος. Ἀμέσως πλησίον και χαμηλότερον τούτων εὑρέθη μεμονωμένος Διπυλικὸς τάφος.

Ἡ πολιορκία τοῦ Σύλλα (86 π. Χ.) κατέστρεψε τὰ πρὸ τῆς πόλεως κείμενα κτίρια καὶ επέφερε ῥῆγμα εἰς τὰ τείχη ταύτης. Ἀφοῦ ἤρθησαν ἐν μέρει τὰ υπολείμματα τῶν ἐρειπίων, ἐντὸς τῆς βαθείας ἐπιχώσεως, ἥτις ἐκάλυψε τὸν χῶρον αμέσως πρὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως επετέθη νέον νεκροταφειον διακοπτόμενον ὑπὸ παρόδου, ἥτις ἀπὸ τοῦ Διπύλου τοξοειδῶς φερομένη καὶ διερχομενη πρὸ τοῦ δευτέρου ὅρου αγει ἐν καμπῇ εἰς τὸν Ἠριδανόν. Ἐν τω νεκροταφείῳ ἐπὶ τῆς αριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ ταύτης διακρίνονται τρεις διάφοροι περίοδοι χρησιμοποιήσεως. Εἰς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιοτάτης αμέσως μετὰ τὸν Σύλλαν περιόδου εἰς ολίγα μόνον σημεῖα ἐφθάσαμεν μέχρι τοῦδε, ἐκ τῆς μεσαίας περιόδου ὑπελείφθη ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς ὁδοῦ μία συνεχὴς σειρὰ θεμελίων μεγάλων επιταφίων μνημείων τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ τῶν ἀμέσως μετ' αὐτούς, ἡ νεωτάτη περίοδος, ἥτις ἠκολούθησε μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐπίχωσιν τῶν μνημείων τούτων ἄρχεται τὴν τετάρτην μετὰ Χριστὸν εκατονταετηρίδα. Εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην περίοδον ανήκει καὶ εν μέγα κτίσμα, ὅπερ εισχωρουν πέραν τῆς προσόψεως τοῦ αρχαίου Κεραμεικοῦ μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου ὅρου καταλαμβάνει διὰ τῶν περιβαλλόντων αὐτὸ τοίχων μέρος τοῦ χώρου τῆς αρχαίας ὁδοῦ τοῦ Κεραμεικοῦ ἐπὶ εκτάσεως μὴ δυναμένης εἰσέτι νὰ καθορισθῇ καὶ ἀποδεικνύει διὰ τούτου ὅτι ἡ αρχαία ευρεῖα οδὸς ἦτο τότε τελείως εγκαταλελειμμένη. Τὰ ἐν αὐτῃ ευρεθέντα συνεχόμενα πρὸς ἄλληλα πολυάριθμα οικογενειακὰ μνήματα ἀνήκουσιν εἰς κοινότητα τινὰ πρωΐμων χριστιανικῶν χρόνων.

Οὕτω παρίσταται τὸ ὅλον τῶν ευρημάτων ὡς ηθμὸς ἐκ πολλῶν στρωμάτων ἐκ πασῶν τῶν εποχῶν τῆς ιστορίας της πόλεως ἀποτελούμενος, ως ἦτο ἄλλως φυσικὸν λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς θέσεως πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως καὶ τοῦ βάθους τῆς σεσωρευμένης ἐπιχώσεως, ὅση προήρχετο ἐξ απορριμμάτων τῆς πόλεως. Ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων στρωμάτων καὶ πέραν τοῦ χώρου ον κατέχουσι αἱ τάφροι ἡμῶν καὶ ἡ μελέτη τῶν ευρημάτων ἑκάστου στρώματος θὰ παράσχῃ πολύτιμα διδάγματα περὶ εκάστης ἐποχῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς καὶ εξῆς δι' ὅλης τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας τῆς πόλεως.

Τὰ μέχρι τοῦδε ευρήματα, πήλινα ὡς ἐπὶ τὸ πλειστον, ὑπερεπλήρωσαν ἤδη τὸν χῶρον, ὅστις ετέθη εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν ὄπισθεν τοῦ Διπύλου. Ἔμπροσθεν τῆς συλλογῆς ταύτης εκτίθενται μετὰ τῶν μαρμαρίνων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων καὶ τὰ βαρέα κεραμικὰ προϊόντα, οἷον κέραμοι ἐξ υδραγωγείων καὶ φρεάτων, πήλιναι οικοδομικαὶ πλίνθοι παντοίων σχημάτων, κέραμοι στέγης καὶ ἀκρωτήρια. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς συλλογῆς εἶνε ἐν στενῷ χώρῳ ὁμοῦ εκτεθειμένα ευρήματα τάφων ἢ ἄλλαι αρχαιότητες ἐν τω αὐτω τοπῳ εὑρημέναι ὅσαι διὰ τοῦ συγχρονισμοῦ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ὁρισμὸν τῆς χρονολογίας. Τὰ ευρήματα ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα διεσπαρμένα εν τῇ επιχώσει ἀποτελοῦσι ἤδη διδακτικωτάτην συλλογήν, ἧς ἡ ἀξία ἔγκειται κυρίως ἐν τούτῳ ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῶν Ἀθηναίων κεραμέων. Οὕτω ὑπάρχουσιν ἐν ταύτῃ, ἂν καὶ συχνὰ μόνον ἐν τεμαχίοις πάντα τὰ εἴδη τῶν ἀγγείων τὰ πολύτιμα καὶ τὰ χυδαια, τὰ ετοιμα καὶ τὰ ημιτελῆ, αγγεῖα τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως, ὁποτε ὁ Κεραμεικὸς ἐκυριάρχει τοῦ εμπορίου τοῦ κόσμου, καὶ αγγεῖα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, οπότε οἱ Ἀθηναῖοι κεραμεῖς εξηρτῶντο ἐκ ξένων δειγμάτων καὶ ιδία τῶν Ἀρρητινῶν ἀγγείων. Γεννᾶται οὕτω ἡ ιδέα νὰ σχηματισθῇ ἐκ τῶν ευρημάτων τοῦ χώρου ἰδιαίτερον μουσεῖον Κεραμεικοῦ, ἐν ᾧ μετὰ τῶν ιδιαιτέρων προϊόντων αὐτοῦ τοῦ Κεραμεικοῦ νὰ τοποθετηθῶσι καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εὑρήματα, ὅσα δὲν δύνανται νὰ παραμείνωσιν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀφ' ἑτερου δὲ χρησιμεύουσιν εἰς ἀναπαράστασιν τοῦ χώρου, ὡς εἶνε π. χ. μία ιστορικῶς συντεταγμένη σειρὰ τῶν διαφόρων τύπων τῶν τάφων. Διὰ τοῦτο πρὸς συνέχισιν τῶν εργασιῶν ἡμῶν εἶνε αναγκαία εὔρυνσις τοῦ χώρου τῆς συλλογῆς, ἣν ἀναμένομεν παρὰ τοῦ αρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ υπουργείου τῆς παιδείας.

Ἐκ μεμονομένων εὑρημάτων ἐξαίρομεν ιδιαιτέρως τὰ ἑξῆς: μίαν κεφαλὴν μαρμαρίνην υπερφυσικοῦ μεγέθους ηθοποιοῦ παριστῶντος γηραλέον ἄνδρα, ἐν τῇ οποία εχομεν τὴν πρώτην παράστασιν χαρακτηριστικοῦ προσωπείου τῆς νεωτέρας αττικῆς κωμωδίας, πρὸς τούτοις εν ἐξαίρετον ἀνάγλυφον πήλινον μὲ εἰκονιστικὴν κεφαλὴν ανδρὸς Ἑλληνιστικῶν χρόνων, εἰκονιστικὴν κεφαλὴν ἐκ Παρίου μαρμάρου νεανίου ἐκ τῶν πρώτων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἥτις πιθανώτατα προέρχεται εξ ἐπιτυμβίου αγάλματος, μίαν καλῶς διατηρουμένην ἐπιτυμβίαν στήλην μετὰ παραστάσεως συζυγικοῦ ζεύγους, καὶ τέλος σειρὰν πηλίνων ἀγγείων καὶ μορφῶν τῆς 4ης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἥτις πρῶτον νῦν παρουσιάζει ἡμῖν σαφῶς τὸ τέλος τῆς επαγγελματικῆς ταύτης τέχνης.

A. BRUECKNER

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Ἄλλαι ἐργασίαι τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Περὶ τῶν λοιπῶν ἐργασιῶν τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 1915 ὁ διευθυντὴς ταύτης κ. Karo ἀπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκόλουθον ἔκθεσιν, ἣν προώριζε πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ Jahrbuch des Arch. Instituts.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου 1915 ἀνελάβομεν νέαν ὅλως ἐργασίαν, ἣν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπόθει, καὶ ἐθεώρει ὡς καθῆκον τὸ Ἰνστιτοῦτον ἡμῶν, τὴν τακτοποίησιν τῆς ***Ἄλτεως τῆς Ὀλυμπίας***. Ἡ μεγάλη ἐν Ὀλυμπίᾳ Γερμανικὴ ἀνασκαφή, ἡ πρώτη ὄντως ἐπιστημονικὴ ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφὴ εἶνε ἀληθές, ὅτι μένει πάντοτε φωτεινὸν ὑπόδειγμα ἐπιμελοῦς καὶ λεπτομεροῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτὰ τὰ ἐρείπια ἐγκατελείφθησαν ἐν ἀταξίᾳ, τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν συσωρευθέντων ἀδιακρίτως, ὡς ἔτυχε νὰ εὑρίσκωνται κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐργασίας. Πολλὰ σπουδαῖα τεμάχια κατεχώσθησαν καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀνευρεθῶσι, πολλαπλῶς δὲ ἐγκατελείφθησαν μνημεῖα βαθέως ὑπεσκαμμένα, οὕτως ὥστε τινὰ τούτων κατέπεσον καὶ ἄλλων ἀπειλεῖται ἡ κατάπτωσις.

Λοιπὸν θέμα τῆς νέας ἡμῶν ἐργασίας εἶνε νὰ καθαρίσωμεν τὰ ἐρείπια ἀπὸ τῆς νεωστὶ σωρευθείσης ἐπιχώσεως καὶ τῶν βλαβερῶν θάμνων καὶ φυτῶν — ἐννοεῖται ὅτι θὰ καταβληθῇ προσοχὴ νὰ μὴ καταστραφῶσιν ἄνευ λόγου ἡ ὡραία φυτεία καὶ τὰ νεαρὰ δενδρύλλια, ἅτινα προσδίδουσιν σήμερον ἰδίαν ὅλως χάριν εἰς τὴν Ἄλτιν — νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰ ἑτοιμόρροπα μέρη τῶν κτιρίων, νὰ συναθροίσωμεν τὰ διεσπαρμένα μέλη τῶν διαφόρων κτιρίων καὶ τοποθετήσωμεν ταῦτα, ἐὰν εἶνε δυνατόν, πλησίον τῶν θεμελίων αὐτῶν, ἵνα παρασκευάσωμεν ἀμέσως ἀντιληπτὴν εἰκόνα τοῦ ἱεροῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ ἀπαιτήσῃ πλείονα ἔτη, ὁ δὲ Knackfuss εἶνε ὁ καταλληλότατος πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῆς διὰ τὴν πεῖραν, ἣν ἔχει ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐν Μιλήτῳ καὶ Διδύμοις. Ἐτακτοποιήθησαν ἤδη κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἔτος τῆς ἐργασίας ὁλόκληρον τὸ ἐπίπεδον τῶν Θησαυρῶν, τὸ Μητρῷον καὶ ὁ μέχρι τοῦ Σταδίου χῶρος, ὡς καὶ ὁ ἀνεσκαμμένος χῶρος τοῦ Σταδίου, ἡ Στοὰ τῆς Ἠχοῦς καὶ τὰ ἔμπροσθεν ταύτης μνημεῖα, διελύθη τέλος καὶ ἐτακτοποιήθη ἐπίσης καὶ τὸ χάος τῶν παντοειδῶν λίθων, οἵτινες ἦσαν σεσωρευμένοι πρὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄψεως τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, καὶ ὑπεστηρίχθη τὸ βάθρον τοῦ Ταύρου τῶν Ἐρετριέων καὶ ἄλλων τινῶν. Τέλος ἐπεχώσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ νέου αἱ τάφροι, αἵτινες εἶχον σκαφῇ πρὸς ἔρευναν τοῦ βαθυτέρου ἐδάφους τῷ 1908 - 9, διότι ἐν τῷ λίαν ὑγρῷ τόπῳ τῆς Ὀλυμπίας τὰ προϊστορικὰ θεμέλια οἰκιῶν φθείρονται προφανῶς ὅσον μένουσιν ἐκτεθειμένα. Μόνον τὸ κάλλιστον σῳζόμενον τῶν θεμελίων τούτων, τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον, θὰ μείνῃ ὁρατὸν ἐπικτιζομένων τῶν πλευρῶν τῆς τάφρου, ἐν ᾗ εὑρίσκεται.

Κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν συνέπεσε νὰ συντελῶνται κατὰ τὸ θέρος τοῦτο αἱ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γινόμεναι ἐργασίαι τῆς στερεώσεως τοῦ Μουσείου τῆς Ὀλυμπίας[1]. Οὕτω ἠδυνήθημεν νὰ συνεργασθῶμεν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συναδέλφων ἡμῶν (εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεθύμουν νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα ἐγκαρδίους εὐχαριστίας δι' ὅλας τὰς φιλικὰς ἐνδείξεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας) εἰς τὴν νέαν διαρρύθμισιν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μουσείου καὶ τὴν τελειοτέραν ἔκθεσιν τῶν ἀρχαίων. Ὁ Knackfuss εἶχε καὶ πάλιν τὸ ἐπιπονώτερον μέρος. Συγχρόνως ἐξητάσθησαν ἐκ νέου καὶ περισυνελέγησαν τὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μουσείου κατακείμενα πήλινα καὶ λίθινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὡς καὶ αἱ ἐπιγραφαί.

---

[1] Σημ. ἐκδ. Περὶ τούτων θὰ γίνῃ λόγος ἐν προσεχεῖ τεύχει τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Σύνοψις : Α΄) ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ μουσείῳ ἐπιγεγραμμένων μνημείων· κατεαγότων συγκόλλησις· ἀρτικόμιστα ἐπιγεγραμμένα μνημεῖα· Β΄) IG ^{2}II 17· Γ΄) ^{2}II 456· Δ΄) II 380· Ε΄) III 132^{b}· F΄) III 544· Ζ΄) III 983· Η΄) V$_{1}$ 1222· Θ΄) V$_{1}$ 1421· Ι΄) V$_{1}$ 1532· ΙΑ΄) V$_{2}$ 275· ΙΒ΄) Μιστρᾶ Ἑβραϊκαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι· ΙΓ΄) σημειογραφία.

Α΄

Τὰ ἐν τῷ μουσείῳ ἐπιγεγραμμένα μνημεῖα εἶσιν ἀπόπαξ 12515· συνεκολλήθησαν δὲ πάμπολλα κατεαγότων ἀποτμήματα, ἄλλα ὑπ' ἄλλων τοῖς οἰκείοις μνημείοις προσνενεμημένα. Ἐν τοῖς τελευταῖον εἰς τὸ μουσεῖον εἰσαχθεῖσιν εἶνε καὶ Δημάδου ψήφισμα (ΕΜ 12456), ὃ ἐδημοσιεύθη ἐν ΑΔ 1915 195· αὐτ. σ. 197$_{17}$ γρ. γραπτέον· σ. 199$_{κάτ.\,7}$ γρ. II$_{5}$ 565^{c} 733$_{12}$, II 591$_{5}$ 804$_{Ba5}$ (=SIG 530$_{165}$), ^{2}II 169$_{3}$ 338$_{6(μᾶλλον)\,8}$ 354· σ. 199$_{κάτ.\,6}$ γρ. ^{2}II 123$_{5}$ 226$_{10\,19\,38}$ 391$_{15\,16\,17}$ (ἐν $_{15}$ τὴν μεταξὺ τοῦ Ρ καὶ τοῦ Π θέσιν, ἤγουν τὴν τοῦ **ο**, σφαλεὶς ὁ λιθουργὸς ἔλιπε κενήν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν $_{17}$ τὴν μεταξὺ τοῦ **τ** καὶ τοῦ **υ**), προστεθήτω δὲ ὅτι ἐν τῷ περὶ Σθόρυος ^{2}II 17, ᾧ καὶ 7^{ον} προσνενέμηται ἀπότμημα (Wilhelm AM 1914 291, ὅρ. ἐν τοῖς ἑξῆς, Β΄), στ. 25 σφαλεὶς ἐχάραξε τὸ **ψ** τοῦ ***γρά/(ψ)ασθαι*** ἀτελῶς (ὧδε Υ, ἤγουν ἄνευ τοῦ ἄνω ἡμίσεος τῆς καθέτου) καὶ ὅτι ἐν ^{2}II 621, ἐὰν τεθῇ ὅτι κεῖται **ϑ** (δίς), κεχαραγμένον, καθάπερ καὶ πολλαχοῦ ἄλλοθι, ὡς Ο, ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, $_{3}$***/-Ἐλ/ευσῖνα*** $_{5}$***[-ἐλευ](ϑ)ερίαν*** $_{8}$***/μον -/ύ(ϑ)ου χ)***· σ. 202$_{16}$ γρ. 378-402· σ. 202$_{κάτ.\,10}$ γρ. 257κέ 285 298 364, XII$_{7}$ σ. 147, OGI II σ. 644-5, *Οἰκονόμος* Ἐπιγρ. Μακεδ. σ. 2$_{α\,6}$)· σ. 203$_{17}$ γρ. 587 (=IG II καὶ II$_{5}$ 834^{b})$_{244}$ (αὐτ. στ. 23 ἴσως ἐσκόπει νὰ χαράξῃ ***διομυρίων*** κλπ μεταβαλὼν δὲ μετὰ τὸ ***δισ*** τὴν γραφὴν ἐχάραξε τὸ ὅλον δι' ἀριθμῶν (περὶ Καλλικράτους πρβ καὶ ΑΕ 1917 43$_{α5}$ 47$_{β22}$)· ἐν II 835$_{(ab\,16)}$ ὁ λίθος φέρει ***ἐ/ξε/τ/άζειν***· ἐν II 835$_{(d\,24)}$ ἴσως ***κε/φάλ/ιον***· ἐν II 836$_{(d\,10)}$ ὁ λίθος φέρει ***οὗ τὸ φιάλιον,*** πρβ $_{(d\,14)}$· ἐν II 836$_{(ck\,108)}$ ἴσως ἀναγνωστέον ***πα/ραπλε{υ}ρίς,*** πρβ ^{2}II 463$_{44}$)· σ. 203$_{κάτ.\,8}$ εἰρήσθω ὅτι ἐν II 438$_{22}$ γρ. ***ἀν/αγράψαι τόδε τὸ ψήφισμα/,*** ἐν II 455 ἔκειτο ***εἰσαγαγ/εῖν αὐτῶι τὴν δοκιμασίαν καὶ*** $_{12}$***μ/ὴ /παρ/όντι καὶ εἶναι αὐτῶι δοκιμασθέν/τι ἀπογράψασθαι*** $_{13}$***φ]υλῆς-*** $_{16}$***-δήμου /δωρεᾶς, ἀναγράψαι τόδε τὸ*** $_{17}$***ψ/ήφισμα,*** πρβ Hartel ASU 237, Buermann JcPh 1878/9 348 362, Dittmar LS 1891 152 235, Schmitthenner CAH 31, Wilhelm WS 1912 423, ἐν II 464$_{9}$ γρ. ***-ἀναγράψαι δὲ /τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα/,*** ἐν II 470 ἐν μὲν στ. 29 κεῖται ***ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφ/ισμ/α,*** ἐν δὲ στ. 62 κεῖται ***ἀναγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα*** (δηλ. ἄνευ τοῦ ***τόδε***), ἐν δὲ στ. 72 ἔκειτο ***ἀνα-γ/ράψαι/ δὲ /τόδε τὸ ψ/ήφισμα,*** εἰρήσθω δὲ καὶ ὅτι ἐν II 607$_{α}$ ἔκειτο ἴσως ***ἀναγράψαι δὲ*** $_{11}$***[τόδε τὸ ψήφισμα καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τὸ/ ἀνάθημα,*** ὡσαύτως δ' ἴσως καὶ ἐν II 607$_{β}$ ***ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφ/ισμα καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τὸ ἀ/***$_{12}$***νάθημα,*** πρβ II 608 612 (ἐν II$_{5}$ 614^{b} [=SIG 192 ἄλλως] γραπτέον, ὡς Larfeld HGE II 828, [***-ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφι***$_{78}$***σμα-***]), Ferguson AS 8/$_{9}$, Larfeld HGE II 712 713 828· σ. 206$_{κάτ.\,10}$ προστεθήτω ὅτι ἐν ^{2}II 365, ἐπειδὴ τὸ γεῖσον εἶνε (ἐπίτηδες) ἀποκεχρουμένον, ὅλως ἄδηλον εἰ ἔκειτο ***ϑεοί***· σ. 205$_{κάτ.\,4}$ πρβ ἄλλως ***Ὑψηχίδου*** *Οἰκονόμος* AM 1910 289 (=RIG 1514) $_{γ\,33\,38}$ 318· σ. 206$_{κάτ.\,1}$ γρ. ΑΕ 1905· σ. 209$_{κάτ.\,12}$ γρ. ἐν ἄλλῳ, ὡς σ. κ ὑπὸ S. Ph 1909 569 [=^{2}II 704, πρβ. σημ.],· σ. 207$_{4}$ πρόσθ. ὅτι ἐν ^{2}II 656 (=Wilhelm AM 1914$_{179}$) κεῖται ***ἐπὶ Ἰσαίου*** ἄνευ τοῦ ***«ἄρχοντος»***· σ. 209$_{κάτ.\,3}$ γρ. ἀρχόμενα· σ. 210$_{κάτ.\,8}$ προστεθήτω ὅτι τὸ ^{2}II 159 δὲν εἶνε στοιχηδὸν κεχαραγμένον· σ. 212$_{11}$ εἰρήσθω ὅτι ἐν ^{2}II 12 ἴσως ἔκειτο ***τὸ ψήφισμα τ/ὸ προψηφισμένον α/***$_{13}$***ὐτῶι*** (πρβ Meisterhans GAI 173$_{25}$)· σ. 212$_{14}$ ἐν ^{2}II 666 ἔκειτο ***ἐπεψήφιζεν Σ/ω*** (ἢ ***Λυ)/***$_{5}$***σίστρατος***· σ. 212$_{21}$ γρ. 231, Jacobsthal IF 1907 Bh 7, Larfeld· σ. 212$_{22}$ γρ. 514 ***(βουλὴ ἐ/(πε)ψήφι/σεν,*** πρβ 621 705) 622· σ. 212$_{23}$ γρ. 710 712 719 725 727 739 ***(ἐπεψήφισε/ν/)*** 1025 (ἐν XI$_{2}$ 233$_{12}$ ἔκειτο ἴσως ***τὸ μὲν -πηχ/υ, τὰ δὲ δύο δωδεκαπή/χη,*** πρβ στ. 13 (καὶ 8 καὶ 14), XI$_{2}$ 203$_{B\,99\,κέ}$ 287$_{B\,150\,148}$, ***-πηχυς, -πεδος, -πεζος, -πους,*** AM 1883 126$_{18}$ [=IX$_{2}$ 489$_{20}$], IV 558[περὶ τοῦ στ. 9 Vollgraff BCH 1903 279]$_{14}$ ***ἐξάπε/δον*** ἢ ***ἐξάπ/ηχυ*** Holleaux REA 1903 210, Wilhelm

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Jh 1907$_{21}$ 1908$_{7}$ BGI 140, DI 5200$_{a\,63}$, SIG 540$_{75\,76}$, Ἡρόδ. Α' 68, Croenert MG 172 298, OGI II 726)· σ. 212$_{24}$ πρόσθ. ἐν Ἴω ἐπεψήφισαν IG XII$_5$ 1002 1004 [1007] 1008 1011· σ. 212$_{κάτ.\,2}$ πρόσθ. εἶπε II 554$^b_6$ 570$_{12}$· σ. 213$_7$ πρβ προσγράψαντας OGI 46$_7$ (πρβ Wilhelm Jh 1908 60, πρβ σ. 57 προ$_{30}$/σγράψαι-/), ποτιγράψας$_{2\,[12]}$ — ποτα/ν/α/γ/ραψάτω$_{4}$ SIG 549 ποῖ τὰν στάλαν ποιγραψάνσθο Vollgraff BCH 1910 331$_{26}$ (πρβ Mn 1916 70), ποτιγραψαμένων ποτὶ τα/-/ IG V$_1$ 931$_{30}$, /-προσγράψουσι-/ 19$_6$, προσεγράφη 1431$_{[22]}$ $_{23}$, /πρ/$_{31}$οσγ$_2$άφην Solmsen IDS 8$_3$, ποτιγραφέτω $_{21}$τωι προ αυτου $_{22}$ἱερατεύσαντι {π} /οτι $_{23}$τὸ ὄνομ/α SIG 610, ποτιγραφόντω SIG 610$_{27}$, ποταπογραφέσ$_1$θων — καὶ /τ/ὸς /ν/έω/ς (οὕτως ἴσως ἔκειτο, πρβ IG ^{2}II 237$_7$ νέ/ο/ν) πο/$_{101}$ταναγραφομένος SIG 614 — (Ziehen LS 130), ποτιγραφῆμεν ποθ' ἄν κα θέλη τᾶν ἑκατοστυων DI 3059$_{21}$, καὶ τὰ νῦν δόξαντα προσγρά$_{14}$ψαι πρὸς τὰς προυπαρχώσας $_1$αὐτοῖς στάλας DI 5075$_B$ (πρβ DI IV σ. 1160 πρβ σ. 1031· ἐν DI 5101 [=RIG 448, πρβ Wilhelm GGA 1898$_{233}$ 1900$_{105}$]$_{10}$ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, προση/κυ/ίας, πρβ καθηκυίης Croenert MG 160^2, Mayser GGP 13, πρβ ἄλλως τεθνηκώση Schweizer GPI 192^1, ζεζηκουση Schweizer 170^1, γεγονῶσαν IM 38 (=SIG 258)$_{12}$, δεδ/ωκωσαν AE 1916 79$_{37}$, πεπονηκόται SIG 588$_{407}$ (πρβ SIG III 387, εἰ μὴ κεῖται πεπονηκυῖαι· ἐν SIG 588$_{209/10}$ ἴσως ἔκειτο [κατὰ τὸ ἐν στ. $_{209}$] ἀναγκαι(ῃ ἀκρατ/οπό/$_{210}$του μᾶλλον ἢ [κατὰ τὸ ἐν στ. $_{205}$] παλιμπό/$_{210}$τουν πρβ καὶ τὸ ἐν στ. $_7$ ἡδυποτίς), πρβ Κουμανούδης ΣΑΑ 338 ἐν λ. τετελευτακούσας, Meyer GG 643, Thumb HGD 192), ποτιγράψαι DI 5149$_{41}$, ποτανέγραψε DI 5199$_{45}$, προσεπιγράψαι Θεοφρ. Χαρ. ΙΓ' (Larfeld HGE II 857), /καὶ/ $_{15}$τῶμ προσεψηφισμένων RIG 487 (Wilhelm GGA 1900 91), πρβ πα/$_{30}$σαγράφοντα IG II 578 (=RIG 150, πρβ Wilhelm GGA 1898 222), ἐνγρ/άψ$_{14}$αι II 554$_b$, ἐγγράψαι δὲ καὶ εἰς τους νόμους τῆς πόλεως τὸ ψήφισμα τόδε SIG 592$_{41}$ (πρβ Wilhelm BGI 319· SIG III 286· περὶ του IX$_2$ 1106 [και σ. XVI]$_{10}$ πρβ Wilhelm He 1909 53· ἐν IX$_1$ 694$_{67}$ αντὶ ει γρ. εἰ), γράψ/αι ταῦτα ἐ στήλη/ν SIG 107$_{18}$, γρἀψαι εὐεργέτας SIG 69$_2$, ει/σγράψα/σθ$_4$αι IG I 64 καὶ [ἐσγράψασθαι-/ ^{2}II 169, (Wilhelm AM 1914 290 292), προ/γ/$_{31}$ράψαι ^{2}II 507, ἐνγράψα/σ/$_{31}$θαι RIG 372, ἐγγράψασθαι$_{61}$^{31} -ἐκγράψασθαι$_{63}$- /-ἐκ/$_{180}$γραψομένους SIG 177 (πρβ SIG III 291· προστεθήτω ἐνθάδε ὅτι ἐν ^{2}II 575 ἔκειτο ἴσως $_5$/ι δή/μωι. τάδ' ἐπανορθοῦτ/αι εἰς τὴν γνώμην δο/ (ἄλλως θὰ ἦτο εἰς τὸ ψήφισμα/, πρβ IG I$_2$ 51$_{30/3}$ [SIG 49=RIG 1434$_{19/20}$], I 55$_{(c.\,20/1)}$, I$_2$ 62^b[=SIG 54]$_{27\,1}$, ^{2}II 204$_{34}$ 448$_{11}$, Wilhelm GGA 1898 $_{220}$ 1903$_{777\,779}$ AM 1914$_{261}$) σ. 213$_{20}$ γρ. HGE I 493 II 738 740 καὶ IG ^{2}II 51, ἔνθα ἴσως ἔκειτο /-ἀνὴρ ἀγαθ/ὸς πε/ρὶ $_8$τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναί/ων /καὶ $_9$ευνους,-/· σ. 213$_{κάτ.\,16}$ γρ. II 238 καὶ II 241, οὐ ὀρθὴ ἀνάγνωσις ἐν II$_1$ σελ. 68 καὶ ^{2}II 159, πρβ Μαλτέζος AE 1913 123)· σ. 213$_{κάτ.\,20}$ προστεθήτω ὅτι ἐν ^{2}II 293 (στοιχ. 21) ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, δ/ήμου ΔΔ δραχμὰς ἐ/κ, ἐκ δὲ τοῦ εὐθὺς ὑπὸ τὸν 9^{ον} στίχον σῳζομένου δεξιοῦ τμήματος τοῦ στειρίνου συνάγεται ὅτι τὸ ἀριστερόθεν τοῦ σωζομένου τῆς στήλης ἀποτμήματος ἐλλεῖπον ἦν μεῖζον τοῦ ἐν δεξιᾷ ἐλλείποντος, φέρον ἐν τῷ στίχῳ ἑκάστῳ δέκα που γράμματα (ἡ ἀκριβὴς τῶν στίχων διαίρεσις εἶνε ἄδηλος), καὶ δὴ καὶ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἔληγε μετὰ τὸ /-ἀναλ/ισκομέν/ων/ (ἄνευ τοῦ τῶι δήμωι· πρβ ἄλλα ἐν Larfeld HGE II 725), ἡ δὲ ἀνωμαλία, ἣ ἔκειτο μεταξὺ τοῦ ρυτανε καὶ τοῦ θίνει, ἦν ἐπανάληψις δύο γραμμάτων ἤ, ὃ καὶ εἰκότερον, δυο κενά, ἃ ἐνδέχεται ὅτι ἦσαν ἐπὶ τέλει τοῦ τρίτου στίχου, ὑποτιθεμένης τοιᾶσδε τῆς τῶν στίχων διαιρέσεως: $_1$[^{8} ἀνα/γράψα/ι δὲ τό$_2$δε τὸ ψήφισμ/α τὸν γρ/αμματ$_1$έα τὸν κατὰ π/ρυτανε/ίαν □ □ $_4$ἐν στήλει λι/θίνει κ/αὶ στῆ$_5$σαι κλπ], πρβ περὶ εἴκοσι δραχμῶν κλπ ἄλλα ἐν Dreerup JcPh 1896 227 231, Larfeld HGE I 427 II 552 723, Tod BSA 1902 3 173, IG ^{2}II 140$_{37}$, πρβ καὶ περὶ τῶν εἰς θυσίαν καὶ ἀνάθημα διδομένων, εἰς θυσί$_{42}$αν μυστηρίοις : ΔΔ : SIG 587, εἰς θυσίαν : ΔΔ : SIG 587$_{108}$ (εἰρήσθω ἐνθάδε περὶ τοῦ ἐν SIG 587$_{170}$ ^{67} κροταφις ὅτι παρ' Ἡσυχίῳ ἔκειτο ἴσως: «κροταφίς· σιδηρα σφῦρα ἀκμή[ν ἐκ] του ἑτέρου δξ(εῖαν) ἔχουσα»), ἴσως /ἐς θ/υσ/ίαν ἐκ/ατέραιν τοῖν θεο/ῖν-/ SIG 587(=IG II καὶ II$_5$ 834^b)$_{22/3}$: ΔΔΔ [: δραχμὰς/$_{23}$ εἰς θυσίαν ^{2}II 354, /-εἰς/ θυσίαν : [Γ :] δραχμὰς ^{2}II 223$_{B\,3}$ (ἐν B 3 ἴσως ἔκειτο ἕκα/στον), /$_4$εἰ/ς θυσίαν πεντ/ήκοντα δρα$_5$χμὰ/ς τους ἐπιμε/λητὰς ^{2}II 596 (=II 558, Wilhelm AM 1914 179· ὁ αὐτὸς ἄλλως ἀριθμὸς ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ἐν II 559 $_{14}$/-εἰς δ/ὲ τὴν ἀναγραφὴν τ$_{15}$/ῆς στήλης δοῦναι/ τους ἐπιμελητὰ$_{16}$/ς πεντήκοντα δρ/αχμάς/, εἰς δὲ τ$_{28}$ην ἀναγραφὴν- : Δ : δραχμὰς ἐκ τῆς $_{30}$κοινῆς προσόδου τῶν τοῦ θεοῦ χρη$_{31}$μάτων καὶ εἰς θυσίαν : ΔΓ : δραχμὰς II 603, εἰς θυ$_{13}$/σ/ίαν — Δ $_{17}$δραχμὰς ἀπὸ τῆς προσόδου τῶν δη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μοτῶν II 579 (πρβ ἐξ ὧν ἀνευρεν αυτὸς τῆι $_{26}$συνόδωι προσόδων II 628=RIG 1010), $_{15}$μερίσαι δὲ αυτοῖ/ς/ τὸν ταμίαν τ/ὸν κατασταθέντα εἰς τὸν $_{16}$ἐν/ιαυτὸν τὸν ἐ/πὶ/ Γλαυκίππου '(=γ ἢ ε, ουχὶ π· λχ ἐ)/ξ Οἴου (ἢ ἐξαρκέστερον λχ Γ/αργηττίου) ἄρχοντος (πρβ IG II$_5$ 630^b = SIG 732$_{19.0}$) εἰς $_{17}$θυσίαν :ΔΔΔ: δρα/χμ/ὰς ἐκ των υ/παρχόντων χρημάτων, τὸ δὲ $_{18}$περι/ὸν (πρβ στ. 4, [SIG 587$_2$], Ziehen LGS 130 ἀπ/ὸ των $_{105}$υπα/ρχόντων τοῖς θε$_{106}$/οῖς χρημ/άτων, II 585 [=RIG 152] ἐκ των περιόντων χρημάτων, πρβ SReinach TEG 384, Larfeld HGE II 776 829 840 GIE^4 426 444) καὶ τὸ (πρβ και Meisterhans GAI 156$_{13}$, IG ^{2}II 657$_{66}$, Wilhelm WEr 129) /προσ/έρυσιν ἐμε/ρισ-/ AE 1905 247 (ειρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν RIG 474$_{16}$ κέ ἴσως εκειτο υπάρ/χε/ιν πόρον ἐκ των τῆς φυλῆς /προσόδων καὶ (ἢ ἄνευ τοῦ καὶ)/ τῶ/ν εἰς -/ω/-/ ἀποτετα/γμέ/νων, πρβ IG II$_5$ 421 [=II 422, οὗ καὶ II 412 καὶ EM 7558, Wilhelm AM 1914 312]$_{41}$, RIG 487$_{14}$ ἐκ τῶμ πόρων τῶν ἀποτεταγμένων εἰς τὴγ κατασκευὴν του θεάτρου /καὶ/ τῶμ προσεψηφισμένων, Wilhelm GGA 1900 91), εἰς ἀνάθημα ἐκ /του κο/$_{101}$νου :ΔΔ: δραχμὰς ἐν ὧι οἵ τε /στέ/$_{11}$φανοι καὶ τὸ ψήφισμα ἀναγραφή/σ/$_{12}$εται RIG 1550, ἀπὸ του κοινου :ΔΔ: δραχ: τὸν $_{51}$δὲ λαβόντα ἀναθεῖναι ἀνάθημα ἐν $_{52}$τοῖ ἱερῶι II$_5$ 611^b (=SIG 726), στεφανῶσαι αυτὸν ἀν$_{53}$αθήματι ἀπὸ :ᴘ: δραχμῶν II 611=RIG 976, εἰς ἀνάθημα SIG 587$_{300}$, πρβ IG II 567, II 620 (=Wilhelm Jh 1902 130=RIG 1557, πρβ Δραγούμης AE 1915 1) Στρατοκλῆν γρ/αμματοφυλακα (πρβ AE 1905 247$_{10}$) τὸν δὲ ταμίαν Ἀσκλη (ἢ Ὀλυμ)πιό/$_9$δ/ω/ρον μερίσαι ⟨·⟩ α⟨ὐ⟩/τ/οῖ/ς ἀ/πὸ ⟨·⟩ τ⟨ῶ⟩ν /κοινῶν (ἢ υπαρχόντων) χρημάτων (ἢ γρ/αμματοφυλακα ± 19+$_9$5 μερίσαι /δὲ/ α⟨ὐ⟩/τ/οῖ[ς] ⟨τ⟩ὸ/ν/ ταξ⟨μ⟩/ίαν ἐκ τῆς κοινῆς προσόδου) -δρ$_{10}$αχμ/ὰς εἰ⟨ς⟩ ἀν/άθημα τουτο δὲ λαβόντες οἱ ἐπιμεληταὶ ἀναθέτωσαν ἐν τῶι/ $_{11}$ἱερῶ⟨ι τ⟩ῆς /Β/ενδῖδο/ς/, πρβ AE 1917 41$_{1\ 28}$, πρβ εἰς θυσ/ί/αν /κ/αὶ $_{19}$/ἀνάθη/μα /:Η: δ/ρ/αχμὰς/ ^{2}II 488 (=RIG 1477, πρβ RE 1913 394), εἰς θυσίαν καὶ ἀνάθημα $_{37}$Η: δραχμὰς AE 1891 87 (ἐν τῷ κειμένῳ στ. 33 γραπτέον, ὡς επὶ τοῦ λίθου κεῖται καὶ ἐκ τῆς μεταγραφῆς δηλοῦται, τὸν δῆμον τὸν, καὶ δὴ καὶ ἐν IG VII 4254 = RIG 108 = SIG 639 οὕτως γραπτέον· εἰρήσθω ἐνθάδε περὶ τοῦ ἐν AE 1889 15 [=SIG 580 = ^{2}II 338, πρβ Wilhelm AE 1890 203 = ^{2}II 340] ὅτι ἐν τῳ κειμένῳ στ. 18 γραπτέον, ὡς ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται καὶ ἐκ τῆς μεταγραφης δηλοῦται, Πυθέαν, διὸ δὴ καὶ ἐν IG II$_5$ 169^b καὶ RIG 105 οὕτως γραπτέον, καὶ ὅτι ἐν στ. 26 τὸ μεταξὺ τοῦ στήλας καὶ τοῦ λιθίνας ἀπαληλιμμένον γράμμα ἦν Σ [ἐν RIG 105$_{19}$ γρ. Ἀλωπεκῆθεν· ἐν SIG 580^1 ἀντὶ p. 302 γρ. p. 203 καὶ ἀντὶ communem γρ. intercalarem, πρβ Wilhelm ε. ἀ., Kirchner ἐν ^{2}II 339]). $_{26}$/ε/ἰς θυσίαν καὶ ἀνά/θημα :Η: δρ/αχμὰς ^{2}II 410, ἴσως βουλῆι εἰς θυσία$_{106}$/ν καὶ ἀνάθημα Η -/ SIG 587 (=IG II καὶ II$_5$ 834^b· ειρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν SIG 153 [=IG II 809] εκειτο, ὡς εἰκάσαι, τὸν δὲ τρίτον ἀ$_{11}$/πὸ :ΗΗ]: καὶ), δουναι δὲ καὶ εἰς $_{13}$θυσίαν καὶ ἀνάθημα αυτοῖς ὅ τι ἂν δόξει $_{14}$τοῖς ὀργεῶσιν SIG 725, ἴσως δὲ καὶ εἰ/ς θυσίαν καὶ ἀνάθημα -Η/ δραχμὰς ^{2}II 656 (=Wilhelm AM 1914 177, εἰς θυ$_{12}$/σίαν (ἐνθάδε αριθμ. λέξις ἢ καὶ ἀνάθημα αριθμ. σημεῖον) δραχμαῖς, ἀ/ OHoffmann GD II 101 (πρβ στ. 9 κέ Wilhelm UDA 234), δουναι δὲ καὶ εἰς θυσίαν καὶ ξέ$_8$νια αυτοῖς ἐς δ[ρα]χμὰς πεντήκοντα IG XII$_7$ 225, πρβ SBFranklin Transact. of the Amer. philol. assoc. XXXII 72, Wilhelm AE 1905 247 UDA 233 κέ σ. 213$_{κάτ.\ 10}$ ὁ αριθμὸς 50, ελλείποντος τότε ιδίου τυπογραφικοῦ στοιχείου, ἐτυπώθη ατελῶς ἐκ τῶν ενόντων, ειναι δὲ Γ μετὰ λοξῆς γραμμῆς ἑνούσης τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν μετὰ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ δεξιοῦ σκέλους (ὧδε ᴘ, πρβ Larfeld HGE II 544$_{T\ 4}$, οὕτως δὲ γραπτέον τὸ σχῆμα καὶ ἐν IG II 163$_{21}$ II$_5$ 179^b$_{43}$· ἐν ^{2}II 306$_3$ ὁ αριθμὸς 50 εχει ὡς ἀ. σ. 648 καὶ ἐν II$_5$ 834^b$_{64}$[οὕτως γρ. καὶ ἐν στ. 53· ἐν δὲ στ. 58 τὸ Δ ἤρτηται ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τῆς κεραίας ἄνευ ἰδίου δεξιοῦ σκέλους τοῦ π, ὧδε πως [Δ], Larfeld HGE II 544$_{T\ 5}$), εἰρήσθω δ' ἐνθάδε ὅτι ἐν ^{2}II 732 εκειτο, ὡς εἰκάσαι, ὧδε πως: $_{12}$ -καὶ α/ὐ/-του/ς καὶ ἐκγόνους ὑπάρχειν δὲ αυτοῖς καὶ $_{13}$ἔγκτησιν οἰ/κίας μὴ πλήο/ν/ο/ς/ (πρβ Meisterhans GAI 47, SIG III 226, DI IV 353, Mn 1916 233, RIG 470$_{39}$) τιμήματ/ος δραχμῶν τρισχιλίων (ἢ ΧΧΧ) γῆς δὲ ΤΤ -$_{14}$±5½ συνδ/ιαπεπολεμηκό/τε/ς (πρβ στ. 6, SIG III 410) ἀπο/-/, προστεθήτω δὲ κατὰ ὅλου περὶ ἐγκτήσεως ὅτι ἐν ^{2}II 786 (πρβ Dittmar LS 1891 76) εκειτο, ὡς εἰκάσαι, αυτ/ου, υπάρχειν δὲ (ἢ δ') αυτῶι/ $_{27}$τε καὶ ἐγγόνοις καὶ ἔγκτη/σιν οἰκίας μὲν τιμήμα]$_{28}$τος, πρβ ἔ/γκτησι/ν οἰκ/ία/ς/ τιμήμα/τος ΧΧΧ καὶ -/ ^{2}II 802$_8$ (^{2}II 768+802, Wilhelm AM 1904 226), ἄλλοθι δὲ ἀπαντᾷ τιμῆς καὶ μέχρι, πρβ καθ' ὅλου ^{2}II 706 (;· αὐτ. ἴσως ἐπειδὰν (ἢ ὅταν) ἐξέλ/$_5$θωσιν, πρβ ^{2}II 657, ⟨Πλουτ.⟩ Ἠθ. 833 f, Larfeld HGE II 671 790·

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἐν ²ΙΙ 398(b) ἴσως ***οἷς ἂν πρῶτ/ον χρῶνται δι₆/καστηρίοις· ἀναγρ/άψαι-₇/-ἀναγρ/αφέα·*** ἐν ²ΙΙ 646 ἴσως ₅₀***/τῆς δεδομένης/-*** ₅₂***/παραπληρῶσι ἀ/***, πρβ SIG 153 (=ΙΙ 809) ***ὅπω/ς/ δ' ἂν*** ₄₁***/καὶ/ αἱ σκήψεις εἰσαχθῶσι,*** ₄₂***/τοὺ/ς θεσμοθέτας παρα***₁₃***/πλ/ηρῶσαι δικαστήρια)*** 801 810(;), ΙΙ 380 (ὅρ. ἐν τοῖς ἑξῆς, Β'), ΙΙ₅ 407ᶜ 451ᵇ, λείπει δὲ τὸ περὶ ***γῆς*** ἐν ²ΙΙ 237 545 554 802 (ἀλλοῖον τὸ ²ΙΙ 337, πρβ Schmitthenner CAH 29), πρβ ἄλλως καὶ Ι 59(=SIG 50)₃₁(πρβ Schubert PA 42), ΙΙ₅ 546, ²ΙΙ 61 86 109 141 237 287 373 505 554 670, V₁ 4₁₂/₃, ΙΧ₂ 1290 (=AE 1913 167), RIG 348 (πρβ ²ΙΙ 554) 332 (πρβ SIG 178), SIG 479· Schubert PA 15, Wilhelm He 1889 121 328, Dittmar LS 1891 73 77 140 145 149² 235, Schmitthenner CAH 27, Larfeld HGE Ι 520 ΙΙ 794 814 GE³ 395· σ. 213κάτ. ₁ πρβ ₁₇***/εἰς στάλλαις δύαις-/*** OHoffmann GD ΙΙ 101, ***δυῶν*** BCH 1902 42 47 55, ***δοιοὺς ἄρ⸢ρ⸣ενας*** IG V₁ 732₄· σ. 214₁ γρ. MTTh(ἐν Diss. philol. Hal. τόμ. 18ᵠ)73· σ. 214₂ γρ. NBGI₁ (1913 ἐν SBAW τόμ. 166ᵠ [1910] πραγμ. 1ⁿ) 4· σ. 214₁ γρ. BTD(ἐν Diss. philol. Hal. τόμ. 16ᵠ)226· σ. 214₁₈ πρβ V₁ 1115Aa36 πρβ ***αἰγειοπράτης*** Ὀλυμπιόδ. Εἰς Γοργ. (Passow-Croenert HGS)· σ. 214κάτ. ₉ γρ. ἅπαντα ἐν ΙΙ₅ 565ᵈ₄, ΙΙ 807₈ ₁₉· σ. 216₅ γρ. 114 218 224· σ. 218₁₄ γρ. ἐὰν κατά· σ. 219₆ γρ. ***Κ/αλλίστρατος*** :/ (πρβ σ. 218 ₁/₂)· σ. 219κάτ. ₂ γρ. ὑποστιγμὴν μετὰ τὸ χρόνους· σ. 220κάτ. ₁ γρ. 61 65 66· σ. 221₁ (²ΙΙ 400₈ γρ. ἢ ***καθεσταμ/ένης*** (πρβ ***καθεστηκυίας*** Δημοσθ. ΑΑ' 39, [²ΙΙ 499₁₆/₇], πρβ ἄλλως ***τῆς ἐνεστώσης τειμῆς*** SIG 366₂₁)· σ. 221κάτ. ₁₁ γρ. 159 309 Jh 1900 46, ²ΙΙ 791· σ. 221κάτ ₉ πρόσθ. ***Βαγχίδης*** RIG 1560a ₁₂, ***Βάχχ/-/*** DI 1337, ***Ἰοβάχχιον*** ΧΙΙ₅ 67A6, ***/ἐγ βάσ/₂₁εως*** (ἴσως διὰ τοῦ ***γ*** ἐγέγραπτο ἡ πρόθεσις) SIG 538 (=IG ΙΙ₅ 1054ᵈ· πρβ SIG 540₁₁ ***ἐγ βάσεως,*** Lattermann Kl 1906 141 162 AM 1908 80, πρβ ἄλλως IG ΙΙ 835(d 21 κε.), AE 1911 128), ***ἐγΛ (=δ)ημήσας*** SIG 276₁. ***Συνέγδημος*** V₁ 1061, ***ἀπεγδοῦναι*** RIG 481(=OGI 215)₃₁, ἴσως δὲ καὶ ἐν RIG 457(=SIG 216)₂₈ ***ἐγ/ἢ ἀπεγ)δοῦναι*** (Wilhelm GGA 1900 91, πρβ BKeil AM 1895 34¹· ἐν RIG 457 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ₇***-τὰς δὲ διέ⟨κρ⟩ινεν -*** :: ***-τὰς δὲ δι/έκριν/***₁₄***εν), ἐγ Δωδώνης*** RIG 1551₆, ***ἐγλαβόντι*** ΧΙΙ₂ 199A 81 c 14, ***ἐγλεγομέ[νου*** ΙΙ₅ 587ᵇ₅, ***ἐγ-*** ΧΙΙ₅ σ. 377 κέ (πρβ λχ σ. 362 ***ἐγλογεῖς*** ἀρ. 1001 1002 1004 1005), ***Ἔγλεκτος*** ΧΙΙ₈ 373₁ 394b (πρβ ***ἐγγλα=ἐκλά/μπ*** 40₅), ***ἐγλογιστής*** RIG 474₄ (εἰρήσθω ἄλλως καὶ τὸ ***ἐγφανής*** RIG 475₁₈), ***ἐγ μεγάλων*** Herzog AA 1903 11(=DI IV σ. 1043 ἀρ. 36, πρβ σ. 1079 1073 1078)₁₂/₃ ₁₉, ***ἔγρυσιν*** ΧΙ₂ 144A 37, πρβ ***λυγά/βαντα*** V₂ 327, ***Ἀγλαπιῶι*** V₁ 1313₃ (πρβ ἄλλως IG ΙΙΙ 132ᵇ = ἑξῆς σ. 72α, Ε'), ***ἀπο₃₈δείγνυσθαι*** SIG 935¹³, ***ἐνδίγνυνται*** ἐν χειρογρ. τῆς ΚΔ Ἐπιστ. π. Ρωμ. Β' 15 (κῶδιξ Α, Blass περὶ τοῦ DI 4693[=OGI 44]₆ ***ἐνδειγνύμε/ν/ος),*** ***ἐγόνους*** V₁ 965₈, ***ἐγόνος*** V₂ 356₃, ***ἐγόνοις*** V₂ 510₂, ***ἐ Φιαλείας*** V₂ 419₆, ***ἐ Γό/μ/φων*** AE 1911 134₁₃, πρβ Plassart BCH 1915 85⁴, ἀνάπαλιν ***ἀπογικνομένο⟨υ⟩*** Tod BSA 1906/7 328(=RIG 1549)₆ (πρβ αὐτ. ***ἐχφοράν), συνδαμιορκοί(;)*** V₁ σ. 229, πρβ SIG ΙΙΙ σ. 230 (λχ ***ἐγδιδό⟨ι⟩ντω*** SIG 653[=Cauer DIG 47 =IG V₁ 1390 καὶ σ. 309, πρβ Wilhelm NBGI₁(1913 ἐν SBAW τόμῳ 175ᵠ[1913] πραγμ. 1ⁿ) 24, vWilamowitz ZGymn.-Wesen 1871 651, Meyer GG 475, Thumb HGD 389]₁₀₉), OGI ΙΙ σ. 725, Schweizer GPI 126, Nachmanson LFMI 97, *Παπαδάκης* ΑΔ 1916₂₆₁ ₂₆₇· σ. 221κάτ. ₆ γρ. DI 3591[=SIG 512]A 51· σ. 223₃ ἀπάλειψον τὴν πρὸ τοῦ δὲν ὑποστιγμήν· σ. 224₅ γρ. 201 211· σ. 224κάτ. ₁₀ γρ. 202 212 216 217· σ. 224κάτ. ₃ πρόσθ. 456.

Β'

²ΙΙ 17 (a=EM 6900ᵟ· c d e=EM 6900. f=EM 6900ᵅ)· τῇ ἀριστεραχόθεν τῆς κάτω δεξιᾶς γωνίας θέσει, ὑπὸ τὸ f, προσνενέμηται ὑπὸ Wilhelm (AM 1914 291) ἀπότμημα τῶν στίχων 28-34 (κληθήτω g, δηλ ²ΙΙ 17(κ)) ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς σχολῆς εἰς τὸ ἐπιγραφικὸν μουσεῖον (EM 390)· διὰ τούτου τοῦ ἀποτμήματος καθίσταται ἐν πᾶσι, πλὴν ἑνὸς χωρίου (στ. 29), ἀσφαλὴς ἡ ἀνάγνωσις τῶν εἰρημένων στίχων, ἐξ ἐπιστολῆς δὲ τοῦ κ. Wilhelm, ᾧ τὰ περὶ τούτου ἀνεκοινωσάμην, ἀσμεναίτατα μανθάνω ὅτι εἰς τὰ αὐτὰ ἐφθάσαμεν πορίσματα. Τὸ ἀπότμημα a δὲν ἁρμόττει τῷ c. Οἱ στίχοι 22 κέ (πλὴν στ. 35) ἔφερον ἀνὰ 39 θέσεις τε ἅμα καὶ γράμματα. εἶχε δὲ ἡ ἐπιγραφὴ (εἰκ. 1 σ. 67), παραλειπομένων στίχων τινῶν καὶ χωρίων, ὧδέ πως:

₆ ***— οἱ πρόγον/οι πρόξενοί τε καὶ εὐ/***₇***εργέται —*** ₈***— Ἀθηναῖοι*** [8, ***ἀναγράψαι*** (ἢ ***πέρυσιν, ἀναγράψαι***..)] ₉***τὸγ γραμματέα —*** ₁₅[5]***ν γ*** (ἢ, ὃ καὶ εἰκότερον, ***ε)ιμ***[28]***ν***⁞₁₆[35 ***ι*** (ἢ ***π*** ἢ ***ρ*** ἢ ***υ***, οὐχὶ ***ε)]πε***⁞₁₇[31 ***ἐψηφισμέ***₁₈[***ν***33] ***καὶ το***₁₉[27 ***ἐπει]δὴ πρότε***⁞₂₀***ρον Ἀθηναίοις*** ⁞₂₁[4]***γ***(ἢ ***ι*** ἢ ***τ)ιπι***(ἢ ***τ)ο***[10 ***τὰ ἐψηφιομ]ένα περὶ τῆς*** ⁞ ₂₂***/ν/αυμαχίας /τῆς Θάσωι*** (πρβ SIG 49) ***καὶ περὶ τῶν ἱε/ρῶν τῶν εἰσι***₂₃***τητηρίων ὤ/ν τέθυκεν*** (ἢ ***ὠ/ς***

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἥιτηκεν, πρβ RIG $982_{6/7}$ ^{2}II 682_{94}), ὅτι καὶ αὐτός ἐσ]τι (ἢ ἐπειδὴ αὐτός τ' ἐσ]τὶ) ἀνὴρ ἀγα$_{24}$θὸς περὶ τὴ[ν πόλιν τὴν Ἀθ]η[ναίων καὶ ο]ἱ πρόγονο[ι] $_{25}$πρότερον (πρβ ^{2}II 86_{10} 407_4 $421_{7/8}$ 448_{43})· κ[αὶ ε̄ναι αὐ]τὸν Ἀθ[ηναῖον, γρά[(ψ)(ἄ. σ. 63α)ασθαι δ[ὲ] $_{26}$αὐτὸν εἰς φυ[λὴν κα]ὶ δῆμον ἵ[ν' ἂν βόληται (Ἱ[πποτομαδῶν] θὰ ἦτο ἀπρόσφορον ἐνθάδε),] τὸς δὲ [στ]$_{27}$ρατηγὸς τὸς [ἐνθ]άδε ἀποδõνα[ι αὐτῶι καὶ (ἐν ^{2}II $24_{(b\ 8)}$ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, [ναι δὲ καὶ εἰ (ἢ ῡναι δὲ καὶ ἑ)], πρβ λχ ^{2}II 51_{16}, $84_{8\ 10}$) μι[σ[θὸν ὅ]$_{28}$σομπερ πέρυ[σι]ν ἔφερε· τὸν δὲ [γραμματέα τῆ]ς βολ[ῆ]$_{29}$ς ἀναγράψαι [τ]ὸ ψήφισμα τόδε [τέλεσι τοῖ]ς (τοῦτο τὸ γράμμα, ὡς ἐκ σῳζομένου λειψάνου εἰκάσαι, ἦν ς ἢ ε) Σθό-ρ[υο]$_{30}$ς (πρβ Hartel ASU 161) ἐν στήληι, [ἵ]ναπερ αὐτῶι τὰ π[ρότ]ερ[α ψηφί]σματ(οὕτω καὶ Larfeld HGE II 935, πρβ ^{2}II 682_{95}, SIG $439_{68\ 115}$)[α ἀ]$_{31}$ναγέγραπται· ἐὰν δέ τις τα[ῦτ]α ἄκυρ[α ποι]ῆι (πρβ ποε̄ν$_4$, ἐποήσαντο$_8$), ὀφε[λέ]$_{32}$τω (περὶ τῆς διφθόγγου πρβ ὀφελ- IG I 9[=SIG 8=RIG $1428]_6$ 32[=SIG $21]_{3\ 8}$, I_2 61^a [=SIG $53]_{7\ 10\ 14}$, ὀφειλ- Meisterhans GAI 21_{18} πρβ 213) χιλίας [δ]ραχμὰς ἱερ[ὰς τῆ]ι Ἀθηνά[αι καὶ] τῶι (πρβ Larfeld ἔ. ἄ.) Ἀ[πό]$_{33}$λλωνι τῶ[ι] Πυθίωι ἑτέρα[ς]· ε̄ναι δὲ ταῦ[τα (ἢ ταὐ[τὰ) κ[αὶ τοῖ]ς ἐ[$_{34}$κγόνοις τοῖς Σθόρυος· καλέσαι δὲ αὐ[τὸν] ἐπὶ δε[ῖπ]$_{35}$νον εἰς [τ]ὸ πρυτανεῖον εἰς αὔριον.

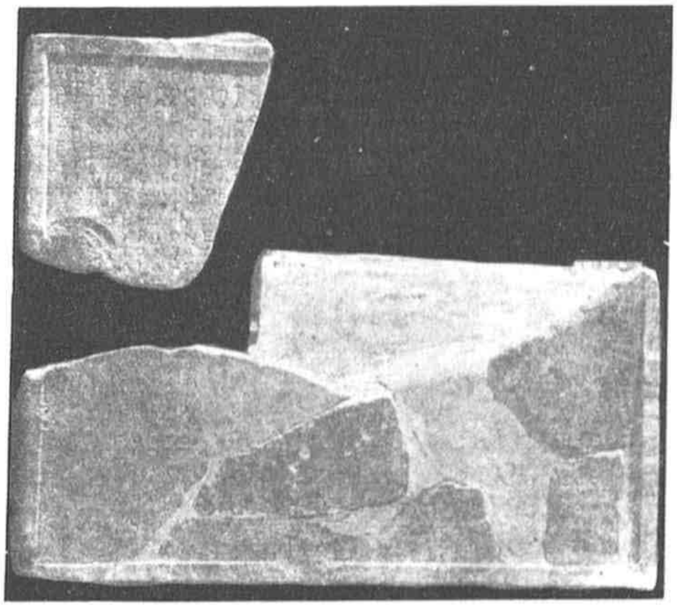

1 (λίθων φωτογράφημα): IG ^{2}II 17.

Γ'

^{2}II 456 (a = EM 7250, b = EM 7172· εἰκ. 2-3 σ. 68)·

b 1 λ]έ[γ](ἢ φ]έ[ρ])ο[υ]σιν οἱ [πρ]έσ[β]εις κα[21
2 1] ἐπὶ ὑγιείαι καὶ σωτηρίαι τ[οῦ δ]ήμο[υ τοῦ Ἀθηναίων
3 καὶ τοῦ δήμου τοῦ [Κ]ολοφωνί[ων·] τ[ὸ]ν [δὲ] κή[ρ]υ[κα ἀνειπε̄

9 ανῶσαι αὐτὸν χρυσῶι στεφάνωι [ἀρετῆ]ς [ἕνεκα καὶ εὐ
10 νοίας τῆς εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων[, εἶναι δ' αὐτοῖ
ς [κ]αὶ τὰς δωρεὰς κυρίας [καὶ τὰς ἄλλας τ]ι[μὰς ἁπάσας τ
ὰς ἀναγεγραμμένας ἐν ἀ[κρ]ο[πόλει κα]θ' ἃ [ἐψηφίσατο ὁ
δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐν δη[μοκ]ρα[τ]ί[αι,] ἐ[πειδὴ τὸ ἐξ ἀρχῆ
ς] ἄποικοι ὄντες τοῦ δή[μου αἰεὶ δια]τη[ροῦσι τὴν οἰκ
15 ειότητα τὴμ πρὸς τὸν δῆ[μον ὑ]π[άρ]χο[σαν, ἐπιμελεῖσθαι
δ'] αὐτῶν τὴν βουλὴν τοὺ[ς :ΠΗ: καὶ] το[ὺς στρατηγοὺς κα
ὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καὶ ἰ[δίαι τῶν εἰσεπ]ιδ[ημούντων ἀ
ε]ὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ κο[ινῆι τῆς π]ό[λεως τῆς Κολοφων
19 ίων καὶ εἶναι αὐτοῖς πρ[όσοδον πρὸς τὴν βουλὴν καὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

μου τοῦ Ἀθηναίων· ἐπαιν[έσαι] δ[ὲ] τοὺ[ς πρέσβεις τοὺς ἥκοντας τῶν Κολοφωνίων [Σκ(ή Σε)]ύ[θ]ην Φ[οίνικος Λυκῖνον· Ἀκταΐτου Γ**ονέα⟨Σ⟩** Ἑρμ[ησιάν]α[κ]το[ς καὶ στεφανῶσαι ἕ καστων αὐτῶν θαλλοῦ στ[εφά]νωι ἀ[ρετῆ]ς [ἕνεκα καὶ ἀν

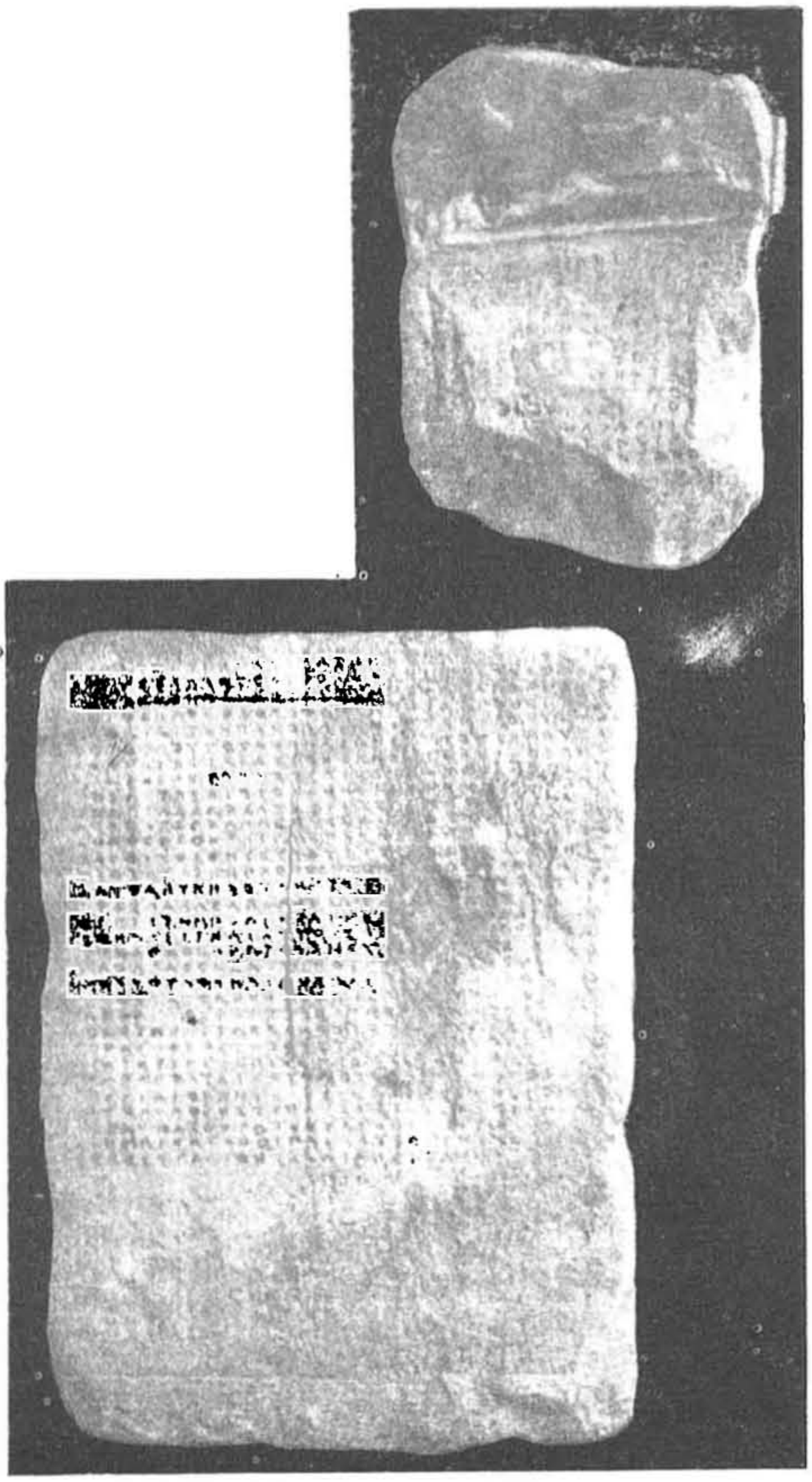

a

b

2

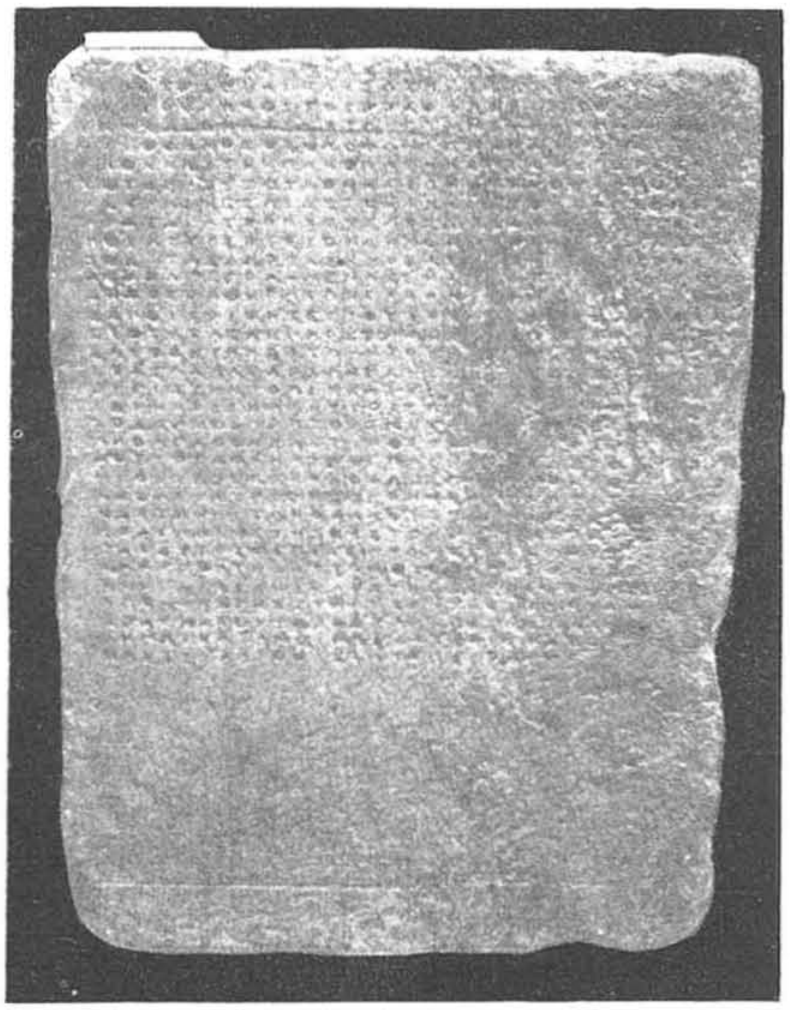

b

3

2 - 3 (λίθων φωτογραφήματα): ²II 456.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

b 11· τὸ 12^{ον} μετὰ τὸ ***κυρίας*** γράμμα εἶνε σχεδὸν βέβαιον ***ι*·** ὁ στίχος δύναται πλεοναχῶς νὰ ἀναπληρωθῇ, ἐὰν ὑποτεθῇ ἐν τοῖς ἐλλείπουσιν ἀνωμαλία τις περὶ τὴν στοιχηδὸν τάξιν, λχ ἐν τῷ ***κυρίας [καὶ] τὰ[ς ἄλλας τ]ι[μὰς ἀπάσας τ]*** συγκατάταξις τοῦ ***αι*** τοῦ ***καί,*** ἄλλαι δὲ εἰκασίαι τίθενται, ἐὰν γραφῇ ***κυρίας [κα***(ἢ ***με)τά·*** ὁ νοῦς τῶν ἐν στ. 10/3 εἶνε, ὡς εἰκάσαι, συγγενὴς τῷ τῶν ἐν ^{2}II 448, ἔνθα καὶ περὶ ***ὀλιαρχίας*** καὶ δημοκρατίας καὶ περὶ προηγουμένων ψηφισμάτων καὶ περὶ καθαιρεθεισῶν στηλῶν· περὶ δωρεῶν πρβ ^{2}II 222_3 652_{31} $663_{24/6\ 51}$ [672_{14}], II_5 574^b_{1h} 574^c 584^d, SIG III 285, **Larfeld** HGE II 797.

b 12· ***[ἐψηφίσατο-·*** πρβ λχ ^{2}II $448_{70\ 79}$· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν ^{2}II 492_{17} ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ***ἐποή[σατ]ο,*** πρβ ^{2}II 17_8 237_{16} 653_{14}, **Larfeld** HGE II 786· ἐν IG I_2 477^b κεῖται ***ἐ(=ἠ)ργάσα$_5$το,*** ὡσαύτως δὲ ἐν I_2 321 ***ἐ(=ἠ)[ργ]άζετο*** $_{6\ 27}$ καὶ ***ἐ(=ἠ)ργάζετο*** $_{6\ 30}$ (οὕτως γρ. καὶ ἐν **Meisterhans** GAI 21_{18}, πρβ $170_{8\ 9}$ 171_{11}, ἔνθα(σημ. 1426_5) ἀντὶ ***εἰργασμέν[ου]ς*** γρ. ***εἰργασμέν(α)ις,*** **Schweizer** GPI 170 κἑ, **Mayser** GGP 332· ἐν RIG $1514_{γ\ 13}$ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ***ἠργάσ[ατο,*** πρβ παρακείμ. ***εἰργαζμέ[νον*** $_{6\ 46}$, ἐν $_{6\ 49}$ ἔκειτο ***[—:ώνη:] Λυσανίας,*** ἐν $_{γ\ 26/7\ (πρβ\ 21)}$ [— λχ ***Ἀττά]λου*** κατὰ τὸ ἐν PA 2686· ἐν AM 1911 75=84 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, [— λχ ***χρώμ$_3$ενο]ς τεῖ κατὰ θάλατταν ἐργασίαι,*** πρβ **Roussel** REA 1912 39).

b 14· ***[— αἰεὶ —]·*** πρβ ^{2}II $109_{(b\ 14)}$ 116_{12} 146_3 [250_4; **Larfeld** HGE II 793 938] 287_{10} [435_6 (ἢ ***δ[ὲ αὐτῶν καὶ τοὺς στρατηγοὺς $_6$τοὺς ἀεὶ στ]ρατηγοῦντας)***] [545_{20}] 551_6, II 564 (τοῦ AE 1905 224, **Wilhelm** AM 1914 $179)_{7\ 12}$, II_5 615^b(=SIG $727)_{29/0}$, SIG 11(=DI 5727=**OHoffmann** GD III 173, πρβ **Wilhelm** GGA 1903 $773)_{A\ 6}$, RIG $1016_{A\ 13\ 16\ 25\ B\ 11}$, **Meisterhans** GAI 31 33, **Schweizer** GPI 78-9, **Larfeld** HGE II 792, πρβ AE 1917_{47}.

b 14/5· πρβ a $_{7/9}$ καὶ ἐν τῷ περὶ Κολοφωνίων συναφεῖ ψηφίσματι ^{2}II $470_{9/0}$, πρβ ^{2}II $557_{23/4}$.

b 15· μετὰ τὸ ***πρὸς*** ἡ στοιχηδὸν τάξις εἶνε τεταραγμένη· ὁ λιθοκόπος εἶχεν, ὡς εἰκάσαι, παραλιπὼν τὸ ἄρθρον ***τόν,*** ὕστερον δὲ ἐκκολάψας τὰ μετὰ τὸ ***πρὸς*** γράμματα διώρθωσε, οὕτω δὲ ὁ στίχος οὗτος ἐγένετο πυκνότερος.

b 15/6· ***ἐπιμελεῖσθαι δ']αὐτῶν*** κτλ· πρβ ἐν τῷ συγχρόνῳ ψηφίσματι τῷ περὶ τῶν Τηνίων πρέσβεων ^{2}II 466 ***ἐπιμε]λ[εῖσ]θα[ι δὲ αὐτῶ]ν καὶ τοὺς [στ]ρατηγ$_{45}$[οὺς καὶ τὴν βουλὴν τοὺς]*** **:**ᴾᴴ**:** καὶ ἐν II 809_6 ***τὴν δὲ βουλὴν τοὺς*** $_{11}$ᴾ **: *ἐπιμελεῖσθαι*** (=SIG $153_{78/9}$), ἐν δὲ ^{2}II 687 ***τοὺς στρατηγοὺς καὶ τ$_{53}$[ὴν βουλὴν τοὺς*** ᴾH ***καὶ τοὺς ἄρ]χοντας καὶ φυλάρχους καὶ ταξι$_{54}$[άρχους καὶ ἱππάρχους,*** ἴσως δὲ καὶ ἐν II_5 591^c ἔκειτο ***καὶ ἐπιμε[λεῖσθαι αὐτοῦ τὴν βουλὴν $_4$τ]οὺς ἐξακοσί[ους*** (πρβ RIG $1001_{7\ 16}$) ***καὶ τοὺς πρυτάνεις κα$_5$ὶ τοὺς στρατη[γοὺς*** (πρβ II_5 $834^b_{63\ 64}$, **Meisterhans** GAI 82^{703}, **Wilhelm** KI 1905 299^1) ***ὅπως ἂν μὴ ἀδικῆται, ἐπα$_6$ι[νέσαι δὲ*** Χρ [14(=λχ ***ἐμωνα φίλον ὄντα*** ἢ ***ἑμωνα τὸν ταμίαν) τοῦ δήμου]*** τοῦ ***Σαλαμιν[ίων φιλοτιμίας ἕνεκα καὶ σ]*** (ἡ ἀκριβὴς τῶν στίχων διαίρεσις ἄδηλος· ἐν τῇ τῶν στίχων 3 καὶ 5 ἀναπληρώσει ὑποτίθεται γραμμάτων συμπαράταξις ἢ ἔκθεσις)· περὶ ἀρχῶν πρβ IG I 9 (=SIG 8=RIG $1428)_{12}$ 42 (I_2 σ. 14 141· πρβ I 43), I_2 46^b (Θουκ. Ε΄ 47), I_2 52+53 σ. 142 (=SIG 36=RIG $1432)_{7\ κἑ}$, ^{2}II $16_{(b\ 4)}$ 34_{28} 96_{16} 105_{33} 112_{38} $116_{15\ 23}$ $230_{(a\ 3\ 12)}$, **Larfeld** HGE I 444 II 727 791 GE 312, *Οἰκονόμος* Ἐπιγρ. Μακεδ. σ. 5.

b 22/4· οἱ πρέσβεις ἦσαν τρεῖς· ὅτι ἦσαν πλείους τῶν δύο, φαίνεται ἔκ τε τοῦ χώρου καὶ ἐκ τῆς ἐν στ. 24/5 ἀντωνυμίας (ἐν ^{2}II 466_{40} περὶ Τηνίων πρέσβεων ***ἐ[κάτερον -],*** πρβ ^{2}II 237_{14}· ἐν ^{2}II $470_{21/2}$ εἷς πρεσβευτὴς τῶν Κολοφωνίων)· ἐν τοῖς τελευταίοις 15 γράμμασι τοῦ 23^{ου} στίχου καὶ τοῖς πρώτοις 8 τοῦ 24^{ου} ἔκειτο τὸ πατρόθεν τοῦ πρώτου πρεσβευτοῦ καὶ τό τε κύριον καὶ τὸ πατρόθεν τοῦ δευτέρου· τοῦ δὲ τρίτου πρεσβευτοῦ τὸ κύριον ὄνομα, σφαλέντος τοῦ λιθοκόπου, ἔχει τὰ μετὰ τὸ 1^{ον} γράμμα γράμματα ἐπὶ ἄλλων ἐγλυμμένα· καὶ φαίνεται μὲν ὡς ***Γονε.ς,*** ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαιτεῖται αἰτιατική, τὸ ς εἶνε, ὡς εἰκάσαι, τὸ αὐτόθι προεγλυμμένον γράμμα, ἀτελῶς ἀπαληλιμμένον, ἤγουν κεῖται ***Γονέα*** (τὸ 5^{ον} γράμμα φαίνεται ***α*** μᾶλλον ἢ ***ω,*** πρβ ΓΟΝΕΥΣ ἐπὶ Κυρηναϊκοῦ νομίσματος, **Mionnet** DMA^S IX 192) ἢ ***Γονέα[[ν]],*** συνηγορεῖ δὲ καὶ χωρίον τι τοῦ Παυσανίου (Ϝ΄ 17_4), ἐν ᾧ τοῦτο, ὡς φαίνεται, τὸ ὄνομα καὶ τὸ ***Ἑρμησιάναξ*** τυγχάνουσιν ὁμοῦ ἀπαντῶντα· τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὧδε· «***Κολοφώνιοι δὲ Ἑρμησιάναξ Ἀγονέου*** (κῶδ. La ***ἀγονέον)*** ***καὶ Εἰκάσιος Λυκίνου τε ὢν καὶ τῆς Ἑρμησιάνακτος θυγατρὸς κατεπάλαισαν μὲν παῖδας ἀμφότεροι, Ἑρμησιάνακτι δὲ καὶ*** (ἐν κώδ. Va λείπει τὸ ***καὶ) ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Κολοφωνίων ὑπῆρξεν ἀνατεθῆναι τὴν εἰκόνα»*** (περὶ τῶν δύο ἀθλητῶν πρβ **Foerster** Die Sieger in den olymp. Spiel. 377 427)· κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τὸ παρὰ Παυσανίᾳ πατρόθεν τοῦ Ἑρμησιάνακτος διορθωτέον ἀπαλειφομένου τοῦ ***Α·*** ἄδηλον ἂν ὁ παρὰ Παυσανίᾳ παῖδας πάλην νικήσας Ἑρμησιάναξ, ὁμώνυμος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ὑιδοῦς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πατρὸς τοῦ πρεσβευτοῦ (ἴσως τῆς αὐτῆς οἰκίας, εἰ μὴ καὶ ὁμώνυμος, εἶνε ὁ ἐν CIG 1591_b νικήσας $_{29}$***πάλην*** (δηλ. ***παῖδας πάλην***) $_{30}$[..(=***Γονέα***)]ς ***Ἡγ***(ἢ {***Ἑρμ***})***ησιάνακτος Κολοφώνιος***), εἶνε ὁ τῷ Φιλητᾷ συγχρονῶν καὶ φίλος αὐτῷ καὶ γνώριμος ἐλεγειογράφος καὶ ἂν ἐν στ. 23 τῆς ἐπιγραφῆς ἔκειτο λχ ***Φ/οίνικος*** (πάππου, ὡς εἰκάσαι, τοῦ τὴν Κολοφῶνος ἅλωσιν θρηνήσαντος ἰαμβογράφου, Παυσ. Α´ 9_7) ***Λυκῖνον*** (πάππον, ὡς εἰκάσαι τοῦ πατρὸς τοῦ Εἰκασίου)/, ἐὰν δὲ τὸ παρὰ Παυσανίᾳ ***Εἰκάσιος*** κριθῇ ὕποπτον, ἴσως ἐνδέχεται ἀντὶ τούτου νὰ γραφῇ τὸ ὄνομα ὁμωνύμου ἐκγόνου τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δευτέρου πρεσβευτοῦ ἢ ***Ἱκέσιος*** (πρβ BMC Ionia 39· πρβ ***Εἰκάδιος*** **Keil-vPremerstein** Lydien III 47)· πρβ **Hitzig-Bluemner** Paus. II 499 620, **Rohde** Griech. Rom.² 80, **Susemihl** GGLA I 184, **Christ-Schmid** GGL (= **IvMueller** HKA VII⁵) 91.

Τιθεμένων τῶν ἀποτμημάτων **a** καὶ **b** ὡς τῆς αὐτῆς στήλης ὄντων, κατὰ τὴν ἄνω ἀναπλήρωσιν ($_{b\,16}$) οἱ βουλευταὶ τῷ 307/6 μέχρι γε τῆς ἡμέρας τοῦ ²II $456_{(a)}$ ἦσαν 500 (πρβ ²II 466_{45}· ἡ Ἀντιγονὶς κατὰ τὰ ἐν ²II 458_2 λείψανα ἐπρυτάνευσεν ὡς ***ἑβδόμη*** μᾶλλον), ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι τότε ὁ μὲν ἑκατομβαιὼν ἦν πλήρης, ὁ δ' ἐνθάδε μαιμακτηριών, ἀνωμάλως ἴσως ἐμβληθέντος ἐμβολίμου μηνός, ἦν ὁ 6ος μὴν (πρβ II_5 $733_{4/5}$), αἱ δὲ πρῶται τέσσαρες πρυτανεῖαι εἶχον ἀνὰ 36 ἡμέρας (Ἀριστοτ. ΑΠ 43₂· ἐν 634 ἴσως ἔκειτο: ***ἔχει δ' ἕκαοτος*** ⟦***δ***⟧ ***δικαστὴς [ἐπὶ] πινακίο{υ} πυξίνο{υ}*** (ἢ ***[ἐν] πινακί{ω}***) ***ἐπιγεγραμμένον*** —, ἐν δὲ τόμ. Δ´ ΛΑ´$_{28}$ εἶχον ἰδίᾳ ἀναπληρώσας ***πρ[ῶτον μὲν]*** πρβ ἐν ἐκδ. Thalheim²[1914], ἐν δὲ τόμ. Δ´ ΛΕ´ ἴσως ἔκειτο ***λα***$_{17}$***[βὼν ἤδη*** (ἢ ***μβάνων***)***] ἐ[κ] τοῦ λυχνείου***), ἐν τῷ ἀποτμήματι a ἔκειτο ἴσως $_2$***ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Αἰγ***(ἢ ***Οἰν***)***εῖδος π]ρυτανείας*** (πρβ *Μαλτέζος* ΑΕ 1913 121, ΑΔ 1915 223) ***ἧι*** $_3$***Λυσίας Νοθίππου Διομεεὺς ἐ]γρ***(τὰ γράμματα ***γρ*** ἐν μιᾷ συγκατατεταγμένα θέσει)***αμμάτευεμ· μαιμακτ[η]***$_4$***ριῶνος ἑβδόμηι ἐπὶ δέκα μιᾶι] καὶ εἰκοστῆι τῆς [πρυ]***$_5$***τανείας· ἐκκλησία κυρία· τῶν π]ροέδρων ἐπεψήφιζ]εν*** $_6$24] (πρβ ΑΔ 1915 218 223· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν ²II 639 ἔκειτο ἴσως (πρβ ΑΔ 1915 223) $_{[1]}$23 ***τῶν προέδρων ἐ***$_1$***π]{ε}ψήφ[ιζεν*** 26(= δεῖνα πατρόθεν δημόθεν)/ $_2$***καὶ σ{υ}[μπρόεδροι· ἔδοξεν τῆς βουλῆι καὶ τῶι]*** $_3$***δήμωι·*** Αρ[23(=δεῖνα πατρόθεν δημόθεν) ***εἶπεν·***] $_4$***ἐπειδὴ*** Ο[28 $_5$1]***ίας τα***[29 $_6$***Σ]τειρ[ιε*** 28 $_7$***ε]ἶπεν*** —)· πρβ *Μαλτέζος* ΑΕ 1913_{119} 1914_{190}, **Wilhelm** UDA 237, **Kirchner** PA 806 IG² II 455-466 $479_{3/4}$ 480_{20}, **Beloch** GG III_2 196, **Niese** GGMS I 316.

Δ´

II 380 (ΕΜ 7468· **εἰκ. 4**)· στήλη λίθου Πεντελῆς, ἄνω καὶ κάτω ἐλλιπής, τἆλλα ἀκέραιος, ὕψ. ± 0 40, πλ. 0 36-0 365, πάχ. 0 105.

± 9½]ν ὁ δῆμος ἐξ ἐπιδόσε[ως(ἢ[ων) ± 5½
± 8½]ν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶμ π[ολιτῶν
± 5]τοις [ἐ]πέδωκεν καὶ ὑπὲρ ἑαυτο[ῦ καὶ ὑ
πὲρ τῶ]ν ὑῶ[ν] ἀμφοτέρων ὅσον πλεῖστον [± 3½
± 5]με[6-7]α δὲ τὸμ προδανείσ[αντα τῶν
πολι]τῶν [εἰ]ς τὴν ἐλευθερίαν [± 11
± 3]δισχιλίας προεισήνεγκεν δραχμὰ[ς οὐχ ὑπὸ
τοῦ δήμ]ο[υ ἀξι]ωθείς, ἀλλὰ αὐτὸς ἑκὼν [τῆς τοῦ
δήμο]υ [χρ]ε[ί]ας στοχαζόμενος· καὶ νῦν δὲ [± 5½
τὴν ὀχύ]ρωσιν τοῦ ἐν Ζέαι λιμένο[ς] κ[± 6
± 5½]οὐ[δὲ] ταύτης ἀπολέλειπται τ[ῆς ἐπιδό
σεως,] ἀλλὰ τοῖς πολίταις ἐνάμιλλο[ν παρασ
κευάζω]ν ἑαυτὸν εἰσενήνοχεν ὅσο[νπερ ὁ δῆ
μος ἦν ἐ]ψηφισμένος καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ κ[αὶ ὑπὲρ
τῶν ὑ]ῶ[ν Θ]αρρύνοντος καὶ Ἀγαμή[δ]ου[· ἵνα οὖν
καὶ ὁ] δῆμος τοῖς εὐεργετεῖν ἑαυτὸ[ν βουλο
μένοις] τὰ δυνατὰ φαίνηται τῶν ἀξί[ων ἀπο
διδ]ούς, ἀγαθῆι τύχηι, δεδόχθαι τῆι βου[λῆι τοὺ
ς λα]χόντας προέδρους εἰς τὴν ἐπιοῦ[σαν ἐκ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

κλησ]ίαν χρηματίσαι περι τούτων, γν[ώμην δὲ ξυμβά]λλεσθαι τῆς βουλῆς εις τὸν δῆ[μον ὅτι δοκεῖ] τεῖ βουλεῖ ἐπαινέσαι Ἀπολλᾶ[ν] Θαρ[ρύνοντος Σικυ]ώνιον καὶ στεφανῶσαι θαλλοῦ [στεφάνωι φιλοτ]ιμίας ἕνεκα και εὐνοιας τῆς ει[ς τὴν βουλὴν καὶ τ]ὸν δῆμον· εἶναι δ᾿ αὐτὸν πρόξενον [καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόν]ους· ὑπάρχειν δ᾿ αὐτῶι καὶ ἔγκ[τησιν οικίας μὲν ἡμιταλά]ντου, γῆς δὲ δυεῖν ταλάντ[οιν· ἀναγράψαι δὲ τόδ]ε τὸ ψήφισμα τὸγ γραμματέ[α τὸν κατὰ πρυτανεία]ν ἐν στ[ήλη]ι λιθίνηι [καὶ] στῆσ[αι ἐν ἀκροπόλει, τὸ] δ᾿ ανάλ[ωμα τ]ὸ [γ]ενόμ[εν]ον [εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς στ]ή[λης μ]ερίσαι τὸν τ[αμίαν τῶν στρα[τιωτικῶν.]

4 (μεταλλογράφημα ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG II 380.

στ. **8·** ***ἀξι/ωθείς·*** πρβ SIG 221_{12} 276_{12}, RIG 475_{6} $_{9/0}$(αὐτ. ἴσως ἔκειτο ***ἀξ$_{10}$ι/ω⟨[ι]⟩θείς***, πρβ **Wilhelm** GGA 1900 90, ἄ. σ. $66_{α}$).

στ. **9·** ***χρ]ε[ί]ας στοχαζόμενος·*** πρβ RIG 475_{6} Πολύβ. Γ´ 57_{9}, πρβ ἄλλως SIG 278_{16} 279_{19}.

στ. **10·** ***δχύ]ρωσιν·*** πρβ IG II 379[=SIG $233]_{14}$ (αὐτ. ἴσως ἔκειτο ***ἠδωλία]$_{23}$σεν δὲ καὶ τὰς θέας***, πρβ II 573_{1} [=SIG 433_{2}, πρβ **Wilhelm** UDA 235] ***ἠδ[ω]λιασμένην τὴν θέαν***), πρβ ἄλλως ²II 786_{6}.

στ. **11/2·** ***ἀπολέλειπται τ[ῆς ἐπιδό$_{12}$σεως]·*** πρβ IG II_{5} 624[b] (=SIG 730) ***ουκ ἀπολέλιπται δὲ $_{10}$οὐδ᾿ ἐν ἐπιδόσει οὐδεμιαι.***

στ. **16/7·** ***[—βουλο$_{17}$μέναι]ς·*** πρβ **Larfeld** HGE II 835 836.

στ. **17·** ***ἀξί[ων·*** πρβ ἄλλως IG II_{5} 385^{c}_{58} (=III 11) 429_{2} 467_{94}, V_{1} $1146_{51/2}$, SIG 270_{13}, **Larfeld** HGE II 739 765 766 831 GE³ 362.

στ. **22/3·** ἢ λχ ***Θαρ[ρύνοντο$_{23}$ς Σιδ]ώνιον.***

στ. **26/7·** ***ἔγκ[τησιν*** κτλ· πρβ **Wilhelm** He 1889 328 333, **Dittmar** LS 1891 77 149², ἄ. σ. 65δ - 66α.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

F'

III 132b (ΕΜ 8416-7· **εἰκ. 5**)·

5 (ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG III 132^b.

Νι[κάνωρ Νι]κάνο
ρος Σ[ημαχ]ίδης
σωθὶς ἐ[κ] μεγά
λου κινδυνου
Ἀσ*X*Δ*ηπιωι καὶ
Ὑγί⟨[ΕΙ]⟩α εὐχήν.

στ. 1 δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ καὶ ***Νι[κάδας, Νι[κήτης, Νι[κοφῶν*** κλπ· στ. 5 πρβ ἄλλως IG V_1 1313 (ἄ. σ. 66δ)· ἐν στ. 6 πρῶτον ἐχάραξεν ***Ὑγιεία,*** ὕστερον δὲ ἐξεκόλαψε τὸ ***ει*** · μετὰ τὸ ***α*** δὲν υπάρχει ***ι***..

F'

III 544 (=OGI 347· ΕΜ 8272-6)· συγκολληθέντων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποτμημάτων, ἐγνώσθη τὸ ὕψος καὶ τὸ πλάτος τοῦ λίθου, ἀναγινώσκεται δὲ ασφαλῶς ἡ ὅλη ἐπιγραφὴ (τὸ ἐν III 544 ἀπότμημα **b,** ἐφ' ου τὸ ἐν στ. 3 ***αλ,*** ουπω ηὑρέθη)· βάθρον λίθου Ὑμηττίου, οπίσω ἐλλιπές, ὕψ. 0 225, πλ. 0 765. πάχ. σφζ. ὡς 0 31 ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας σώζονται λείψανα δύο ἐγγλυμμάτων (πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ αγάλματος) καὶ εμπροσθεν αὐτῶν μεταξὺ τόρμος τετράγωνος (0 05 × 0 05 × 0 05· **εἰκ. 6**)· ἡ ἐπιγραφὴ (γρ. ὕψ. ῶς 0 039) εχει ὧδε:

ὁ δῆμος
Δηϊόταρ[ο]ν Σινόριγος
[Γαλατ]ῶν Τολισ[τ]οβωγίων.

στ. 2· ***Σι***(ού ***Δομ***)***νόριγος*** (οὕτω γρ. καὶ ἐν OGI III σ. 610[δίς]). Πρβ SIG 276^{27}, OGI 269 275_1 276_2 348_2 349_2 $495_{11}{}^{8}$(πρβ IGR III 472_4) 537_2 $541_2{}^{3}$ (πρβ **Mordmann** Marm. Ancyran. 175_{20}) 543_2 $544_{2,3}{}^{2-5}$, Πλουτ. Ἠθ.

6 (ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG III 544.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

257^{c} 768^{b} (πρβ ἐμὰ Κριτ. και ερμην. εις τὸν Πλουτ. Ἐρωτ. [1894] 31), Πολυαίν. Στρατηγ. Η΄ 39, **Schweizer** GPI 43 106².

Ζ΄

III 983 (ΕΜ 8313)· ὑπὸ v. Prott προσενεμήθη δεξιὸν ἀπότμημα (ΕΜ 8314), οὕτω δ᾽ ἀπετελέσθη βαθρίδιον, λίθου Ὑμηττίου, μετὰ γείσου και κάτω κυματίου, ἐν ἀριστερᾳ και ἐν τω μέσω ελλιπὲς (τὸ δεξιὸν ἄκρον σώζεται ὀλίγον), ὕψ. 0·078, πλ. σωζ. ± 0·31, πάχ. 0·32· επὶ της ἄνω ἐπιφανείας δυο ἐγγλύμματα προς ἐμπέδωσιν τῶν αγαλματίων **(εἰκ. 7)**· ἡ ἐπιγραφὴ εἶχεν ὧδε πως·

7 (μνημείου φωτογράφημα): IG III 983(=ΕΜ 8313) + ΕΜ 8314.

δεῖνα πατρόθεν]*ου Πειραιέως θυγάτηρ τὴν [θυγατέρα* δεῖνα]*ον καὶ τὸν υὸν Φι[λο]κράτην Δ[Ω*

εν στ. 1 μετὰ τὸ *τὴν* ἀποκεκρουμένος χῶρος δύο που γραμμάτων· στ. 1/2· ἢ *τὴν [μη$_{2}$τέρα* δεῖνα (λχ *Ἀρίστι)]ον*· ἐπι τοῦ κάτω ἄκρου της προσθιας ἐπιφανείας φαίνεται ὡσεὶ *λ* ἢ *α* αντιστοιχουν ὑπὸ τὸ *ν* τοῦ *τόν*, ἴσως δὲ καὶ ἄλλου γράμματος λείψανον αὐτόθι ὑπὸ τὸ *ο* τοῦ *ὑόν*.

Η΄

V$_{1}$ 1222 (ΕΜ 3553· Τευθρώνης)· κειται *φαεσ[φό]$_{2}$ρον*, ἐν δὲ στ. 15/6 ἴσως *-ηελίου κα]τιδεῖν ουκ ἐ[$_{16}$πέκλωσε θεὸς* (πρβ V$_{2}$ 413, ἄλλως V1 1186).

Θ΄

V$_{1}$ 1421 (=SIG 936, IJ II 340, DI IV σ. 756 ⁿ44, **Bleckmann** IGS [=**Lietzmann** KT 115] 57· ΕΜ 89· **εἰκ. 8**· Κυπαρισσίας)· ἐλλείπει ἡ ἄνω δεξιὰ γωνία· στ. 2 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *[δ τι] τίς κα ἐσάγ[η] εἰς* (πρβ στ. 7*δ τι δέ τίς κα ἐξά[γη κατὰ]*)· στ. 4 κεῖται *πεμτη*· στ. 13 κεῖται *πεμτηκοστὰν*· στ. 14 κεῖται *συγγραφον* (δὲν υπάρχει ἀπόσβεσις· πρβ V$_{2}$ 6$_{33}$ *τὰγ κοινὰν συγγραφον*) — — *ὀλιγοτιμάση[ι]* (σώζεται λείψανον τοῦ τελευταίου *ι*)· στ. 15 πρβ IG V$_{2}$ 4$_{13}$ *κα]θίξετοι* (πρβ **Plassart** BCH 1915 84³)· στ. 16 εκειτο, ὡς εικάσαι, *[ὅς* (ἢ *εἴ*) *κα χρ]ηζηι — — σύνγραφο[ν]*, πρβ λχ SIG III 435 λ. *χρήζω* (λχ SIG 614 *ἐκτιθέντων πασαν ἀμέραν φανερὸν σκο$_{70}$πεῖν τῶι χρήζοντι*, πρβ **Wilhelm** BGI 252, κλπ), IG XII$_{3}$ 168(=SIG 493=**Bleckmann** IGS 39)$_{11}$ 170$_{22}$, *ὁ θέλων* DI 1723$_{20}$, *ὁ ἐθέλων* XII$_{8}$ 267$_{16}$, *τῶι θέλοντι* V$_{1}$ 1145$_{52}$, *]ο [β]ολόμενο[ς* I 39$_{1}$ (πρβ I 59$_{47}$), SIG 554$_{[14]}$ 789$_{41}$, πρβ Πλάτ. Νομ. 755^{a}, **Wilhelm** Jh 1909 134, *του βουλομένο$_{24}$υ* ·II 337, *τῶι βο*(ἢ *βου*)*λομένωι* SIG 8 (=RIG 1428)$_{7}$ 80$_{12}$ 439 (=IG II 841^{b} II$_{5}$ σ. 205)$_{43}$ 552$_{83}$ 790$_{60}$ $_{63}$, II 476 (=RIG 1501)$_{14}$ 610$_{21}$, RIG 1549$_{15}$, OGI 483$_{184}$, *τὸν βο]λόμενον* SIG 439$_{51}$, *οἱ βουλόμενοι* AE 1909 271 (AE 1910 399·=RIG 1556· **εἰκ. 9** σ. 75α· αὐτ. κεῖται $_{2}$*χε τῶι Ἀμφιεράωι—κα$_{3}$[τ]ὰ τὸν βωμὸν καὶ* $_{8}$— *ἐστιν* □ *ὅπως — ἐπι*□□$_{9}$*[ε]*(={σ})*υ* (=[κ])*ευασθέντων* — $_{10}$ — *ἱερῶι*□*ἀγαθεῖ* $_{13}$ — *θεὸν*□*ἀνα$_{14}$γράψαι* $_{15}$ — *ἱερὸν*□*ἐπαινέσαι δὲ* $_{24}$ — *και τούτων* $_{27}$ — *καὶ λόγους ἀποδουναι* (ἐν II$_{5}$ 614^{b}[=SIG 192]$_{18}$ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *ἅπαντα [ταῦτα] καὶ ἀποδοῦσ[ιν τοὺς λόγους]*, πρβ *Ἀρβανιτόπουλος* Εὔθυναι αρχ. [1900] 18 126) *ὧν ἂν οἰκο$_{28}$[νο]μ[ήσωσ]ι* (πρβ **Ziehen** LGS 38^{a} $_{40}$ 38^{b}[=RIG 1533]$_{26}$) *τῶι κοινῶι*· $_{a\,38}$*Θεομένης Ραμνούσιος* (πρβ **Sundwall** NPA 18 94 96 177· ·²II 681$_{\beta\,23}$ ἴσως

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Θε[ότιμ]ος, β $_{24}$ ***Θε[ομέ]νης***) β $_{33}$***[Τι]μοκρ[ά]της Οἰ[ναῖος]*** (ἴσως ἔκγονος τοῦ ἐν II 944 ***Τιμ- Ἐπι[κρ]άτους*** [PA 13586], εἰ ἐκεῖ εκειτο ***Τιμ[οκράτης]***, πρβ II 1608 [II$_5$ σ. 263, PA 10316]) β $_{34}$***[Θ]ε[ό]φι[λ]ος Λαμπτρευς*** [πρβ PA 7149 7150 7150^a, **Sundwall** NPA 97 164])$_{10}$, πρβ ***σκοπεῖν τῶι βουλομένωι*** Ἀνδοκ. Α' 83 84 (πρβ SIG 51^7), Δημοσθ. ΚΔ' 18, IG I 98$_{7/8}$ 99$_{6/7}$ (**Larfeld** HGE II 933), ^{2}II 487$_{8/9}$, XII$_7$ 515$_{89}$ (ἐν XII$_7$ 518[= AEτ 3613 = EM 8929]$_1$ γρ. ***Συντύχην*** [τὸ ὄνομα sart-Blum BCH 1914 448^{1} ἐν OGI 213 εκειτο ἴσως $_{15}$***[αυτὸν ἕνεκα τῆ]ς περὶ τὸν θεὸν εὐσεβείας***, πρβ **Schweizer** GPI 36^1).

Ι'

V1 1532 (Ἀνδανίας)· ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ αρχαιολογικοῦ τοῦ υπουργείου τμήματος απόκειται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσείῳ (EM 12461)· εἶνε ὀπισθόγραφον· ἐν V1 1532 εξεδόθη (ατελῶς πως) ἡ ἐπὶ τῆς ετέρας ἐπιφανείας ἐπιγραφή.

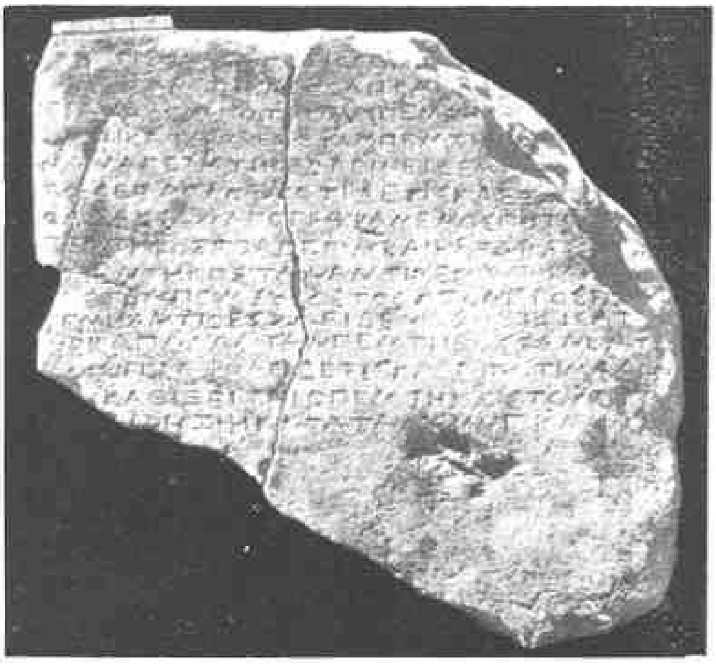

8 (λίθου φωτογράφημα): IG V$_1$ 1421 (εἰς σ. 73α, Θ').

Ἀπαντᾷ ἄλλοθι τε και ἐν **Keil-vPremerstein** Lydien I 138$_6$· περὶ τοῦ ἐν Lyd. I 138$_4$ πρβ αὐτ. 137$_{2/3}$ 149$_8$ σημ.], μετὰ δὲ τὸ ***ἤγαγε*** πρόσθ. κάθετον [ἵνα δηλωθῇ τὸ τέλος τοῦ 6ου στίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ 7ου]), VII 235 (= **Solmsen** IDS 57$_{43}^{31}$ ***σ$_{43}$κοπεῖν (τ)οῖ βολομένοι***), πρβ **Wilhelm** BGI 236 240 κἑ, 242 253 284 κἑ, ***πᾶ'ιν 'ορῆν φανερὰ*** IG V$_1$ 255, ***πασι[ν ὁρᾶν φ]ανερὸν*** IG IV 954, ***θύειν τῶι β[ο]λομένωι*** AE 1909 247 (=AE 1910 173, 1911 79 209 214, AEEτ 1912 496, 1916 255, κλπ, ENA 1912 161 191, πρβ **Wilhelm** BGI 69 κε, AE 1909 249^2, IG V$_2$ 16$_6$, **Larfeld** HGE I 512 514, **Nachmanson** Eran. Suec. 1909 30 1912 185, **Plas-**

ΙΑ'

V2 275 (EM 11533· Μαντινείας)· στ. 5 ὁ λιθουργὸς παραλιπὼν τὸ ***πο*** τοῦ ***τρόπον*** ἐχάραξεν αυτὸ ὕστερον κάτωθεν τοῦ ***ρο***, ὡσαύτως δὲ σφαλεὶς ἐχάραξε τὸ ***υ*** τοῦ ***αυτῆ*** κάτωθεν τοῦ ***ατ***, στ. 8 κεῖται ***Κο[λ]εσ[τ]ινιανοῦ***, στ. 9 ειρήσθω ἐκ περισσοῦ ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται ***Σ***(ου ***Π)όλωνος***, στ. 14 ἐπὶ τέλει μετὰ τὸ ***προο*** σώζεται τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ ***η***.

ΙΒ'

Μιστρᾶ Ἑβραϊκαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι. Ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τοῦ υπουργείου τμή-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ματος ἀποσταλεῖσαι ἀπόκεινται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσείῳ (ΕΜ 12470 - 12506) 37 λίθιναι στῆλαι φέρουσαι ἑβραϊκὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς.

9 (λίθου φωτογράφημα· εἰς σ. 738): ΑΕ 1909 271 (ΕΜ 8101).

ΙΓ´

Προστεθήτωσαν καὶ τάδε. Ἡ μεταγραφὴ ἔστω ἀκριβεστάτη τοῦ κειμένου ἀντιγραφὴ ἄνευ ἀναπληρώσεως τῶν ἀποκοπῶν καὶ τῶν ἄλλων παραλείψεων ἢ ἀκέσεως ἄλλων ἁμαρτάδων, τὰ δ' ἐσφαλμένα γράμματα ἢ ἐπὶ ἀκουσίων ἄνευ κενῆς θέσεως παραλείψεων τὰ προσαφῆ τυπούσθων διὰ παχυτέρων στοιχείων. Ἐν πάσῃ ἐπιγραφῆς μεταγραφῇ ἢ λέξεως παραθέσει ἡ ὑπὸ τὰ γράμματα στιγμὴ σημαινέτω ἀεί· ποτε **μόνον** ἀμφιβολίαν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἢ περὶ τὴν ἀναπλήρωσιν, ἐπεχέτω δῆλον ὅτι τάξιν ἐρωτηματικοῦ σημείου, τὰ δὲ γράμματα τότε γραφέσθων ἄνευ μὲν ἀγκυλῶν, λχ **α**, ὅταν σώζηται λείψανόν τι αὐτῶν, ἐν ἀγκύλαις δέ, [**α**], ὅταν μηδὲν σώζηται, πρβ Wilhelm AM 1914 181. Διὰ τῶν σημείων □ ἢ |▭| δηλοῦνται ἔν τε τῷ κειμένῳ καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ αἱ διαλείψεις, ἤγουν αἱ δι' οἱονδήποτε λόγον ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ἑκόντος ἢ ἄκοντος, κεναὶ μεταξὺ λειφθεῖσαι θέσεις. Ὅπου δ' ἂν ἐν ὑστέρᾳ μεταγραφῇ ἢ λέξεως παραθέσει, ἐπὶ ἀτελείας ἢ πλημμελείας, μόνη ἡ τοῦ πλήρους ἢ ὀρθοῦ ἀναγραφὴ κριθῇ ἀναγκαία, γινέσθω τῶνδε τῶν σημείων χρῆσις. Ἐν ἁπλῇ παρενθέσει ( ) γράφονται τὰ ἀτελῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου γεγραμμένα, λχ, εἰ ἀντὶ τοῦ Α γέγραπται Λ, δηλοῦται ὧδε (**α**)· ἐν διπλῇ δὲ παρενθέσει (( )) γράφονται τὰ ἐξεπίτηδες ἐν μέσῳ λέξεως ἢ ἐπὶ τέλει παραλελειμμένα, λχ **ϑ((εο))ῦ**, **Ἀχαρ((νεύς))**. Ἐν ἀγκύλαις τοιαῖσδε [[ ]] τίθενται τὰ γράμματα, ὧν παραλειφθέντων ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἄκοντος, ὡς λχ ἐνίοτε ἐν τῇ στοιχηδὸν γραφῇ, ἡ θέσις ἔμεινε κενή. Ἐν διπλαῖς ἀγκύλαις ⟦ ⟧ τίθενται τὰ ὅλως, ἤγουν μὴ λειφθείσης κενῆς θέσεως, ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἄκοντος παραλειφθέντα. Ἐν τῷ σημείῳ ¦ ¦ τίθενται τὰ γράμματα, ἀνθ' ὧν ὁ τεχνίτης σφαλεὶς ἄλλα γέγραφε. Εὐκταῖον δὲ καθ' ὅλου εἶνε ὅπως κοινῇ ὁρισθῇ ἑνιαία τις σημειογραφία, πρβ ΑΕΛ (δηλ. Λεύκωμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τυπωθὲν τῇ 30 8 12) 4 - 8. Σίλλυβος δ' ἔστω ἁπάντων, εἰ δυνατόν, ὀνομάτων τε ἅμα καὶ πραγμάτων, εἷς καὶ μόνος (πρβ λχ Roberts-Gardner IGE II σ. 545 κέ, ΑΕ 1913 Ϝ κέ). Διὰ κεφαλαίων μὴ γράφειν ὅλην λέξιν, ἀλλὰ καθ' ὅλου μόνον τὸ ἀρκτικὸν τῶν τ' ἐθνικῶν καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων γράμμα. Περὶ τῆς σελιδώσεως εἰρήσθω ὅτι ***ἐπὶ πάσης σελίδος καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς πρώτης*** θετέον ἀριθμόν, ἐν δὲ τοῖς ἀποσπάσμασιν, ἤγουν πραγματείαις, αἵτινες, ἐν περιοδικοῖς ἢ ἄλλοις συγγράμμασι κατακεχωρισμέναι, ἰδίᾳ διατίθενται, τηρητέον ἀεί-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ποτε τὴν πρώτην σελίδωσιν, οὐ θετέον δῆλον ὅτι ἰδίαν σελίδων ἀριθμησιν (1. 2, 3 κλπ), ἀλλὰ ***μόνην*** τὴν τοῦ συγγράμματος ἐν ᾧ εἰσι κατακεχωρισμέναι· ὅταν δε τοιαύτη πραγματεία μνημονεύηται, μὴ ἀναγραφέσθω μόνη ἡ κεφαλὶς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκεῖον σύγγραμμα (μετὰ τοῦ ἔτους καὶ τῆς σελίδος) ἢ μόνον τοῦτο (ἄνευ τῆς κεφαλίδος).

Αναγοάφιον τῶν ἐν ΑΔ 1915 195-224 1916 Π 63α-76δ ἐξεταζομένων.

(*Π* = Παράρτημα [τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου]· *α* = ἀριστερὰ [στήλη σελίδος]. *δ* = δεξιά.)

σύγγραμμα	ΑΔ 1915 σ.	ΑΔ 1916 Π σ.
AE 1889 15		65α
1891 87		65α
1905 247	–	65α
1909 247	–	74α
AE 1909 271 (1910 399)		75δ
AM 1889 102	211	
1910 47	221	
1910 177	211	
1911 78		69α
Ἀριστοτ. ΑΠ 63_4		70α
Δ΄ ΛΑ		70δ
» Δ΄ ΛΕ	—	70δ
BSA 1901 2 225	214	
DI 5101		64α
Zieben LGS 180		64α
OHoffmann GD II 101		65δ
»	—	66α
Ἡσύχιος λ. *κροταφίς*	—	64δ
IG I 58	210	
I_2 321	—	69α
II 221	217	
	224	
379	—	71α
380	—	70δ
431	218	
	219	
	224	
438	—	63α
455	—	63α
464	—	65δ
470	—	65δ
475	212	
477b	215	
559		64δ
II_5 591c	—	69δ
II 607	—	63δ
II_5 614h	—	63δ
	—	73δ
II 620	—	65α
758	203	
791	221	
809	—	65δ
812	219	
II καὶ II_5 834h	203	63α
»	—	64δ
»	—	65δ
II 835 836		63α
II 944	—	74α
II_5 1054d	—	66α
III 132b	—	72α
544	—	72α
983	—	73α
²II 10	210	
12	213	63δ
17	—	66δ
24	—	67α
40	214	

σύγγραμμα	ΑΔ 1915 σ.	ΑΔ 1916 Π σ.
²II 51	—	64δ
58	211	
85	206	
105	210	
120	208	
123	212	
124	213	
139	211	
»	224	
140	221	
142	211	
153	211	
159	210	63δ
182	212	
212	215	
223	—	64δ
226	214	
229	215	
242	209	
293	—	64δ
331	213	65δ
335	211	
336	219	
340	211	
343	213	
348	211	
349	212	
350	211	
354	213	
360	213	65δ
365	209	63δ
366	215	
367	212	
372	216	
378	201	
382	216	
383	205	
	222	
384	206	
385	204	
386	202	
»	208	
390	209	
391	213	
398	—	66α
399	217	
»	221	
400	221	66α
405	217	
410	224	65δ
415	203	
421	223	
422	223	
435	—	69α
449	202	
451	215	
»	223	

σύγγραμμα	ΑΔ 1915 σ.	ΑΔ 1916 Π σ.
²II 452	211	
453	218	
454	216	
456	223	67
458		70α
464	215	
»	223	
477	213	
478	213	
492	—	69α
498	215	
575	—	64δ
621	—	63α
639	223	70δ
646	—	66α
656	—	65δ
666	—	63δ
681		73δ
706		65δ
732	—	65δ
786	—	65δ
802		65δ
IV 558		63δ
V_1 1222		73α
1421		73α
1582		74δ
V_2 275		74δ
VII 4254	215	
IX_1 694		64α
IX_2 104	214	
XI_2 235	—	63δ
XII_7 518	–	74α
XII_8 40	—	66α
Jh 1908 57	—	64α
Meisterhans GAI 21	—	69α
» 37 (= 67 -287)	210	
» 171	—	69α
OGI 213		74δ
» 347		72α
Π Παπαγεωργίου ΡΛ 5	213	
Παυσανίας Γ΄ 17_4	—	69δ
RIG 474	—	65α
475		71α
1514		69α
1556	—	73δ
SIG^1 153 (= ^{2}305)	—	65δ
192 (= ^{2}485)		63δ
» »		73δ
216 (= ^{2}426)	—	66α
233 (= ^{2}497)	—	71α
538 —	—	66α
587 —	203	63α
» —	—	64δ
» —	—	65δ
588 —	—	64α
610 —	—	64α
614 —	—	64α

(ἐτυπ. . . 6 15.)

Βασίλειος Λεονάρδος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ

ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩι ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Τὰ τελευταίως γενόμενα ἄξια λόγου προσκτήματα τοῦ Ἐθν. Μουσείου εἰσὶ τὰ ἑξῆς κατὰ χρόνον τῆς καταθέσεως αὐτῶν καὶ ἐκθέσεως ἐν αὐτῷ.

Εἰκ. 1. Σουνίου, ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.

1) Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον (εἰκ. 1) εὑρεθὲν ἐν Σουνίῳ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1915 (Στάης). Σώζεται μόνον κατὰ δύο τρίτα τῆς πλακὸς αὐτοῦ καὶ εἰκονίζει γυμνὸν ἔφηβον, ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω. Ἡ πλὰξ τεθραυσμένη καὶ ἐλλιπὴς πρὸς τὰ κάτω, ἀπολήγει ἄνωθεν εἰς ἀετωμάτιον μετ᾽ ἀκρωτηρίων, ὡς τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 739 τοῦ Μουσείου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ ἐλλιπές. Ὁ εἰκονιζόμενος ἔφηβος ἵσταται ὄρθιος ἔχων τὴν κεφαλὴν μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένην καὶ ἐντελῶς κατὰ κρόταφον, τὸ δὲ σῶμα μικρὸν πλαγιάζον πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, οὕτως ὥστε νὰ καταφαίνεται ὁ ἐρρύθμως καὶ περιτέχνως ἐσχηματισμένος γυμνὸς αὐτοῦ θώραξ καὶ οἱ βραχίονες. Τὴν δεξιὰν φέρει ὁ νεκρὸς ἔφηβος πρὸς τὰ ἄνω, θέτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μετάλλινον στέφανον, οὗ ἅπτεται διὰ τῶν τριῶν πρώτων τῆς χειρὸς αὐτοῦ δακτύλων, προφανῶς αὐτοστεφανούμενος. Τοῦ στεφάνου, πιθανῶς ἐκ χαλκοῦ, ἐξαφανισθέντος, τὴν ὕπαρξιν καὶ θέσιν μαρτυροῦσιν ἕνδεκα περὶ τὸ μέτωπον μικραὶ ὀπαί, σώζουσαι ἔτι ἴχνη μολύβδου (πάντως πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ στεφάνου) καὶ ἴχνη χαλκοῦ, ὑπολείμματα τῆς ὕλης ἐξ ἧς ὁ στέφανος. Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε ποσῶς ἀπίθανον, τὸ στέλεχος μὲν τοῦ στεφάνου νὰ ἦτο ἐκ χαλκοῦ πεποιημένον, τὰ φύλλα δὲ αὐτοῦ ἐκ χρυσοῦ, ὡς ἔχομεν τοιαῦτα δείγματα ἀρχαίων στεφάνων ἐν τῷ Μουσείῳ. Τὴν θέσιν τοῦ στεφάνου περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὴν κόμην, πλὴν τῶν ὀπῶν, μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἀνεπεξέργαστον ταύτης, ὅπου τὰ φύλλα τοῦ στεφάνου ἐκάλυπτον ταύτην, ἔνδειξις τοῦ ὅτι οὗτος ἐτέθη ὑπὸ τοῦ γλύπτου συγχρόνως τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ ἔργου. Ἦτο δὲ ὁ τεχνίτης οὗτος τῶν ἀρίστων πάντως τῶν συγχρόνων αὐτοῦ· διότι καὶ τὸ ἔργον του αὐτὸ εἶνε τὸ ἄριστον τῶν διασωθέντων τῆς προφειδιακῆς τέχνης. Καὶ φέρει μὲν εἰσέτι τοῦτο ἐλαφρῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἰδίᾳ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χειλέων, ἀλλὰ καὶ μετέχει ὅλης ἐκείνης τῆς χάριτος καὶ τῆς ἁρμονίας τῶν μετ᾽ οὐ πολὺ δημιουργηθέντων ἀριστουργημάτων τῆς φειδιακῆς τέχνης. Τὸ προσκτηθὲν ἀνάγλυφον τοῦτο, περὶ οὗ ἀλλαχοῦ πλείονα, εἶνε ἀσφαλῶς τὸ κάλλιστον τῶν διασω-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

θέντων τῆς προφειδιακῆς τέχνης ἔργων, συνάμα δὲ καὶ τὸ προσγεφυροῦν ἀμέσως τὸν παλαιότερον ρυθμὸν πρὸς τὸν νεώτερον τῆς **φειδιακῆς** τεχνοτροπίας. Ὕψος αὐτοῦ 0,59 πλ. 0,48.

2) Κολοσσιαία κεφαλὴ Διὸς (εἰκ. 2), καθημένου προφανῶς, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῆς. Εὑρέθη ἐν Αἰγείρᾳ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1916, ἐν δοκιμαστικαῖς ἀνασκαφαῖς ἐνεργηθείσαις ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς, ὑπὸ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ κ. Walter. Τῆς κεφαλῆς σώζεται κυρίως τὸ πρόσωπον, φέρον αὐτοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς κόμης, τοῦ γενείου καὶ τοῦ μύσταχος, τὸν κλασσικὸν τύπον, οἵτινος ἀπομίμησιν ἔχομεν ἐν τῇ γνωστῇ προτομῇ τοῦ Διὸς Otricoli ἐν Βατικανῷ. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι καὶ τὸ ἐξ Αἰγείρας ἄγαλμα τοῦ Διὸς τούτου ὁμοίαν τινὰ τοῦ τύπου προέλευσιν εἶχεν. Κατὰ πόσον δὲ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ τὴν ἐπεξεργασίαν ἐν πολλοῖς πλημμελές, δυνατὸν νὰ ταὐτισθῇ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (7. 26. 4) μνημονευόμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου, Ἀθηναίου γλύπτου, ποιηθέν, ἀπόκειται εἰς τὸν εὐτυχῆ

Εἰκ. 2. Αἰγείρας, κολοσσαία κεφαλὴ Διός.

Εἰκ. 3. Δήλου, ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσείου ἀριθ. 1829.

καὶ τοῦτο μικράς τινας βλάβας κατὰ τὴν κόμην, τὴν ῥῖνα καὶ τὸ γένειον, τοῦ ὄπισθεν μέρους αὐτῆς, παρενθέτου ὄντος καὶ ἐξ ἄλλου τεμαχίου μαρμάρου, τέλεον ἐξαφανισθέντος. Βαθὺ κοίλωμα ὄπισθεν τοῦ προσώπου λαξευθέν, δεικνύει ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἔνθα τὸ ἀπολεσθὲν τμῆμα τῆς κεφαλῆς προσηρμόζετο καὶ συνεγομφοῦτο πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης κεφαλῆς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πρόσωπον ἔφερεν ἐνθέτους καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατεσκευασμένους ὀφθαλμούς, δυστυχῶς μὴ διασωθέντας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀλλοιοῖ αἰσθητῶς τὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς. Ὁ τύπος τοῦ προσώπου ἐνθυμίζει ἔν τισι τῶν χαρακτηριστικῶν

εὑρετὴν αὐτοῦ, ἐν εὐκαίρῳ χρόνῳ, νὰ ἀποδείξῃ. Ἡμεῖς ἀρκούμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα τοῦ Εὐκλείδου πεποιημένον ἦτο κατὰ Παυσανίαν, ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, τὸ ἡμέτερον δὲ πάντως εἶνε ἐκ Παρίου. Ὕψος τοῦ προσώπου ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς κόμης μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ γενείου 0,90 πλάτος δὲ προσώπου, 0,40.

3) Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν εὑρεθὲν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Ἀμφιαρείου (Λεονάρδος) κατὰ τὸ 1916. Ὀρθογωνίου σχήματος, ὡς συνήθως, τὸ ἀνάγλυφον φέρει τριπλῆν παράστασιν ἰάσεως

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ἀσθενοῦς διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ τοῦ θεοῦ (Ἀμφιαράου-Ἀσκληπιοῦ). Κατὰ ταῦτα τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἐξόχως σημαντικόν, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ λύεται ὁριστικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἐκτελέσεως χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀσκληπιείοις. Καὶ ἀριστερὰ μὲν εἰκονίζεται ὁ θεός, ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ ἀμφιέσει καὶ ἐπὶ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ ἐρειδόμενος, κρατῶν δὲ χειρουργικὸν ἐργαλεῖον (καμπυλοειδὲς μαχαίριον) τέμνων ὄγκον τινὰ πιθανῶς, νεανίου ἱσταμένου πρὸ αὐτοῦ καὶ ὑποβαστάζοντος διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν νοσοῦντα δεξιὸν βραχίονα, ὃν ἐγχειρεῖ ὁ θεός. Τὸ μέσον τοῦ ἀναγλύφου καταλαμβάνει κλίνη ἐφ' ἧς ὁ αὐτός, ἴσως, νεανίας κατακείμενος καὶ νοσηλευόμενος δέχεται τὰς περιποιήσεις τοῦ ἱεροῦ ὄφεως (αὐτοῦ δηλ. καὶ πάλιν τοῦ θεοῦ) ὀρθουμένου ὄπισθεν τῆς κλίνης καὶ λείχοντος τὴν πληγήν. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν ἡ αὐτὴ νεανικὴ μορφὴ ἱσταμένη καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀτενίζουσα, σεβίζει αὐτὸν διὰ τῆς χειρός, εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἰάσει ἐκφράζουσα. Τὸ ἀνάγλυφον σώζεται ἄρτιον, ἀνάγεται δὲ ὡς ἐκ τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ, εἰς τὸν Δ^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Ὁ ἀναθέτης γνωρίζεται δι' ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ κάτω μέρος. Ὕψ. 0,33 πλ. 0,53. (Πρβ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1916 σελ. 118 καὶ ἑξ.).

Εἰκ. 4. Ἀπόλλων πατρῷος Εὐφράνορος (;)

4) Κεφαλὴ εἰκονιστικὴ (;) γυναικεία εὑρεθεῖσα ἐν Δήλῳ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1916 καὶ ἀναγνωρισθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἀνασκαπτόντων γάλλων ἀρχαιολόγων ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1829 ἀκέφαλον γυναικεῖον ἄγαλμα, τὸ ἀποτεθειμένον ἐν τῷ Ἐθν. ἐν Ἀθήναις Μουσείῳ ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον. Οὕτω συνεπληρώθη καὶ ἀνιδρύθη ἐπὶ βάθρου τὸ ὑπὸ τὸν ἄνω ἀριθμὸν ἄγαλμα «Ἀρτέμιδος» (εἰκ. 3) ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν ἔργων τοῦ Μουσείου. Εἴπομεν ἄγαλμα Ἀρτέμιδος, καθόσον, καίπερ εἰκονίζον τοῦτο πιθανῶς θνητήν τινα, παριστᾷ ὅμως αὐτὴν ὑπὸ τὸ σχῆμα ***Ἀρτέμιδος*** ἐν κινήσει, προβάλλουσαν τὸν δεξιὸν (ἐλλιπῆ κατὰ τὰ ἄκρα) πόδα, ἐφ' οὗ στηρίζεται, καὶ κρατοῦσα πιθανῶς διὰ τῶν ἐλλειπουσῶν χειρῶν τῇ ἀριστερᾷ μὲν τὸ τόξον καὶ τῇ δεξιᾷ βέλος. Ἐπὶ τοῦ στήθους λοξῶς φερόμενος ἱμάς, καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου φαινόμεναι ὀπαὶ προδίδουσι τὴν ὕπαρξιν φαρέτρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, δι' οὗ καλύπτεται τὸ σῶμα ὄπισθεν. Ἡ ὡς θεὰ εἰκονιζομένη ῥωμαία ἴσως Δέσποινα φέρει

Εἰκ. 9. Ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης; ἀριθ. 8367.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

οὐχὶ τὸν συνήθη βραχὺν τῆς Ἀρτέμιδος χιτῶνα, ἀλλὰ ποδήρη τοιοῦτον[1]. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀγάλματος σχετικῶς πρὸς τοὺς χρόνους τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, εἶνε ἱκανῶς ἐπιμελής, ἰδίᾳ δὲ τῆς κεφαλῆς, τῆς σωζούσης καὶ ἴχνη χρωματισμοῦ. Ὕψ. ὁλικὸν 1,39.

5) Ἐπίσης ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ Μουσείου ἀνιδρύθη μεταφερθὲν ἐκ Δήλου τὸ ἐκεῖ πρὸ ἐτῶν εὑρεθὲν καὶ δημοσιευθὲν ἐν Β. C. H. 1906 πίν. 18, περίφημον σύμπλεγμα «Ἀφροδίτης Πανὸς καὶ Ἔρωτος». Ἡ θεὰ γυμνὴ ἐντελῶς, τοῦ τύπου περίπου τῆς τῶν Μεδίκων, ἀπειλεῖ διὰ τοῦ σανδάλου αὐτῆς, κρατουμένου διὰ τῆς ἀνυψουμένης δεξιᾶς χειρὸς αὐτῆς τὸν περιπαθῶς περιπτυσσόμενον αὐτὴν τραγόποδα θεόν, εἰρωνικῶς πρὸς αὐτὸν ἀτενίζουσα. Ὁ μικρὸς Ἔρως ὡσεὶ ἱπτάμενος, (ἐλλείπουσιν αἱ πτέρυγες), ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς μητρὸς προσερειδόμενος ἀπωθεῖ χαριέντως, ἀπὸ τοῦ κέρατος λαμβάνων, τὸν ἀσελγῆ ἐπιδρομέα. Τὸ σύμπλεγμα φέρει ἐπὶ τοῦ συμφυοῦς βάθρου καὶ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφήν Ὕψ. 1,33. Βάσεως 0,13.

Εἰκ. 12. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀριθ. 3378.

6) Ἀνιδρύθη ἐπίσης ἐπὶ βάθρου, ἀλλ' ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τοῦ Μουσείου (διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς μεταφορᾶς καὶ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλου χώρου ἐν τῷ Μουσείῳ) τὸ ἀπὸ ἐτῶν κατακείμενον εἰς δύο τεμάχια ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κολοσσιαῖον ἀκέφαλον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος Κιθαρῳδοῦ («Πατρῴου») τὸ εὑρεθὲν κατὰ τὸ 1907 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας παρὰ τὴν βασίλειον Στοὰν ἐν Ἀθήναις, κάτωθεν τοῦ καλουμένου Θησείου (εἰκ. 4). Τὸ περισπούδαστον τοῦτο ἄγαλμα, πρωτότυπον ἔργον πάντως ἐξόχου τεχνίτου τοῦ Δ´ π. Χ. αἰῶνος (Εὐφράνορος;) καίπερ ἀκέφαλον καὶ ἠκρωτηριασμένον πολλαχοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ θώρακος, δὲν εἶχε δημοσιευθῆ εἰσέτι, ὡς ἐκ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀπεικονίσεως αὐτοῦ, κατακειμένου καὶ δίχα τετμημένου.

Ἤδη παρέχοντες αὐτοῦ πρόχειρον τινὰ μικρὰν ἀπεικόνισιν ἀναμένομεν παρὰ τῶν δικαιουμένων, ὡς ἐκ τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ, λεπτομερῆ τοῦ ἔργου δημοσίευσιν, ἔργου χρῄζοντος ἀληθῶς καὶ μελέτης ἐπιμελοῦς καὶ δημοσιεύσεως ἐκτενοῦς, ἀναλυτικῆς δὲ τῆς ἐξόχου τεχνοτροπίας αὐτοῦ· ὕψ. σωζ. 2.47.

Εἰσήχθησαν πρὸς τούτοις τελευταίως εἰς τὸ Μουσεῖον, κατ' ἔκθεσιν τοῦ ἐφόρου τῆς συλλογῆς τῶν γλυπτῶν, τὰ ἑξῆς ἀρχαῖα σημειούμενα διὰ τῶν ἀριθμῶν καταλόγου τῶν Γλυπτῶν τοῦ Ἐθν. Μουσείου.

3379 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον μετ' ἀετωματίου (παρ. πίν. 11, εἰκ. 5). Σῴζονται τρεῖς ἱστάμεναι μορφαί, ἤτοι νεανίας ὁπλίτης μετὰ κράνους καὶ ἀσπίδος ἀποχαιρετῶν τὴν πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένην γυναικείαν μορφήν, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἑτέρα γυνή, ἐπίσης ἱσταμένη. Πασῶν τῶν μορφῶν τὰ πρόσωπα ἀποκεκρουμένα, τοῦ δὲ ὁπλίτου λείπει ἐπίσης καὶ τὸ κάτω ἥμισυ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος. Τέχνη λίαν ἐπιμελὴς τῶν καλῶν ἑλληνικῶν χρόνων· ὕψ. 1,40 πλάτ. 0,93. Εὑρέθη ἐν Μενιδίῳ ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ἀντ. Βισσαράκη τῷ 1916.

3368 Στήλη ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου μετὰ παραστάδων καὶ ἀετωματίου ἐν τῷ τυμπάνῳ τοῦ ὁποίου ἐπιγραφὴ πέντε στίχων:

ΑΥΡ. ΑΘΗΝΙΩΝ
ΑΥΡ.CΑΝΒΑΤΙΔΑΤΗΝΓΛΥ
ΚΥΤΑΤΗΝCΥΝΒΙΟΝЄΙΝЄΚЄ
CΩΦΡΟCΥΝΗCΚΑΙΠΡΑΞЄΩCΓЄ
ΩΡΓΙΚΗCΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ

Ἐπὶ τῆς στήλης γυνὴ ἱσταμένη κατενώπιον, ἐν ποδήρει χιτῶνι, ἔχουσα τὴν μὲν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους κεκαμμένην, τὴν δὲ ἀριστερὰν καθειμένην ὑπὸ τὸ ἱμάτιον. Ἡ κεφαλὴ ὅλως ἀποκεκρουμένη, παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα

[1] Τὸ ἄγαλμα δηλ. ὁμοιάζει, ὡς πρὸς τὸν τύπον, τῷ ἐν Βερολίνῳ (ὑπ' ἀριθ. 59), γνωστῳ ἀγάλματι ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν «Artemis Colonna».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

δένδρον (κυπάρισσος) ὕψ. 0,40, πλ. 0,60. Εὑρέθη ἐν Κερατεᾳ Ἀττικῆς ἐν τῷ κτήματι Κ. Ρώμα τῷ 1916.

3366 Ἀγαλμάτιον παιδὸς γυμνοῦ (παρ. πίν. 12, εἰκ. 6) (ἀκέφαλον) Ἱστάμενον ἐπὶ συμφυοῦς πλίνθου καὶ φέρον ἐπὶ τοῦ ἀριστ. ὤμου χλαμύδα, κρατεῖ διὰ της αριστερᾶς πτηνὸν εχον ἐπὶ τοῦ βραχίονος οζώδη ράβδον, στηριζομένην κάτω ἐπὶ κορμοῦ δένδρου. Ὁ δεξ. βραχίων λείπει ἀπὸ τοῦ ὤμου ὕψ. 0,60 Εὑρέθη ἐν Κερατέᾳ Ἀττικῆς ἐν τῳ κτήματι τοῦ Στ. Στουραΐτου τῷ 1916

3343 Στήλη αναγλυφου ἐπιτυμβίου μετ᾽ ἀετωματίου (παρ. πίν. 11, εἰκ. 7). Ἐν τῷ τυμπανῳ ἀσπίδιον ἀνάγλυπτον. Ἐντὸς πλαισίου κατωθεν τοξοειδοῦς πύλης παρισταται γυνὴ καθημένη καὶ πρὸ αυτῆς ἀνὴρ δεξιούμενος αυτὸν. Ἐπι τοῦ ἐπιστυλίου ἡ επιγραφὴ ΜΕΝΑΝΔΡΟϹ ΜΙΛΗϹΙΟϹ. Ἔργον κακότεχνον τῶν τελευταίων ρωμ. χρόνων ὕψ. 1,40 πλάτ. 0,68. Εὑρέθη ἐν Ἀθήναις κατα τὴν ὁδὸν Κυνοσαργους τῷ 1915.

3342 Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον μετ᾽ ἀετωματίου καὶ ἀκρωτηρίων (παρ. πίν. 11, εἰκ. 8). Ἐν τῷ τυμπανῳ ἀσπίδιον. Παρίστανται τρεις μορφαὶ κατ᾽ ἐνώπιον ἱστάμεναι, ἀνὴρ καὶ δύο γυναῖκες ἐν ποδήρει ἱματίῳ. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου φέρονται τὰ ονόματα ... ΣΑΣ ΚΟΚΚΕΙΑ ΩΝΗΣΩ ΚΟΚΚΕΙΑ ΔΩΡΩΘΑΙΑ Τέχνη λίαν κακότεχνος τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων.

3367 Ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης; (ἀκέφαλον) ἐν ποδήρει χιτῶνι, ἐζωσμένω ὑπὸ τους μαστους. Ἵσταται ἐπὶ συμφυοῦς πλίνθου, καὶ ἔχει τὴν ἀριστερὰν ὄπισθεν κατὰ τὸ ἰσχίον, τὴν δὲ δεξιὰν στηριζει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παρὰ τὸν δεξιὸν αυτῆς πόδα ἀγαλματίου Πανός, τραγο ποδος (εἰκ. 9, σελ. 79). Ὕψ. ἀγαλματίου Ἀφροδίτης 0,41. Ὕψ. ἀγαλματίου Πανὸς 0,25. Εὑρέθη ἐν Χώστια Μεγαρίδος ἐν τῇ ἐκεῖ ἀρχαίᾳ Ἀκροπόλει ἐν τῷ κτήματι τοῦ Χρ. Χατζῆ τῷ 1916. Τέχνης ρωμαϊκῶν χρόνων.

3372 Ἀρχαικὴ κεφαλὴ κούρου, υπερφυσικοῦ μεγέθους, μετὰ μέρους τοῦ λαιμοῦ τοῦ τύπου τῶνκαλουμένων Ἀπολλώνων. Ῥὶς καὶ σιαγόνιον ἀποκεκρουμένα. Ἡ κόμη καταπίπτει ὄπισθεν ἐπὶ τῶν νώτων διατεταγμένη εἰς πλοκάμους ἐκ δισκαρίων. Ἐπὶ τοῦ μετώπου ταινία συγκρατοῦσα τὴν κόμην κάτωθεν της οποίας σειρὰ δισκαρίων. Περὶ τὸν λαιμὸν ἀνάγλυπτον περιδέραιον. Ὕψ. 0,42. Ἐπὶ τῆς κόμης ἴχνη ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος. Εὑρέθη ἐν Λιπύλῳ τῷ 1916· ἀνασκαφ. Γερμ. Ἰνστιτούτου.

3373 Κωμικὸν προσωπεῖον μετ᾽ ὀφθαλμων προεξεχόντων καὶ στρογγύλων (εἰκ. 10). Ἡ κόμη ἐν εἴδει τύλης στέφει τὸ μέτωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὀφιοειδὴς ρυτὶς λίαν παράδοξος. Ὕψ. 0,32. Προέλευσις ὡς τὸ ἀνωτέρω ὑπ᾽ ἀριθ. 3372 (πβλ. ΑΔ, 1916 σελ. 61).

3375 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον (παρ. πίν. 11, εἰκ. 11) ελλιπὲς τὸ δεξιὸν αυτοῦ και τὸ κάτω ὡς και τὴν κεφαλὴν τῆς εἰκονιζομενης μορφῆς. Παρίσταται γυνὴ ἐπὶ ἕδρας πρὸς δεξιὰ καθημένη φέρουσα χιτῶνα ἀχειρίδωτον και πολύπτυχον ἱμάτιον. Τέχνη ἐπιμελὴς τῶν Ἑλλην χρονων. Ὕψ. 0,65, πλ. 0,40.

3376 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον μετ αετωματίου, ἄνευ παραστάδων. Φέρει παράστασιν τριῶν μορφῶν ὅλων ἀποκεκρουμένων διὰ τῆς σφύρας, ἤτοι γυναικὸς καθημένης καὶ δεξιουμενης τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον ἄνδρα. Ἐν τῷ μέσῳ ετέρα

Εἰκ. 10. Κωμικὸν προσωπεῖον ἀριθ. 3373.

γυνὴ κρατοῦσα ἐν τῇ αγκάλῃ βρέφος (ὅπερ καὶ σώζεται ἐν καλῇ καταστάσει). Ὕπερθεν τῶν μορφῶν τὰ ονόματα ... ΟΚΛΗΣ ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΗ ΑΡΧΕΣΤΡ... Ἔργον Ἑλληνικῶν χρόνων (εἰκ. 12).

Εὑρέθη ἐν Ἀσπροπύργῳ τοῦ δήμου Φυλῆς ἐν τῷ κτήματι τοῦ Βασιλ. Τσίγκου τῷ 1917.

3378 Ἄνω μέρος στήλης ἐπιτυμβίας μεγάλου μεγέθους μετ᾽ ἀετωματίου καὶ ἀκρωτηρίων μετ᾽ ἐπιστυλίου εφ᾽ οὗ ἐγκεχαραγμένα τὰ ονόματα· ΛΕΩΝ ΛΕΟΝΤΙΟΣ. Ἐπὶ τῆς στήλης διεσώθη μόνον ἡ κεφαλὴ γυναικὸς κατὰ κρόταφον εἰκονισμένης καὶ δεξιὰ ἡ κεφαλὴ ἀνδρὸς μετὰ μέρους τοῦ γυμνοῦ στήθους, ἀπὸ τοῦ ὤμου τοῦ ὁποιου κατήρχετο τὸ ἱμάτιον. Ἴσως ἐδεξιοῦτο τὴν πρὸ αὐτοῦ ἱσταμενην γυναῖκα. Ὕψ. 1 μέτρου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εὑρέθη ἐν θέσει Παράγγες τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς ἐντὸς φρέατος ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ἀ. Γκούφα τῷ 1916.

ΑΛΛΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν γλυπτῶν γενομένων ἐργασιῶν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς συλλογαῖς τοῦ Μουσείου ἀνάλογοι ἐγένοντο ἐργασίαι

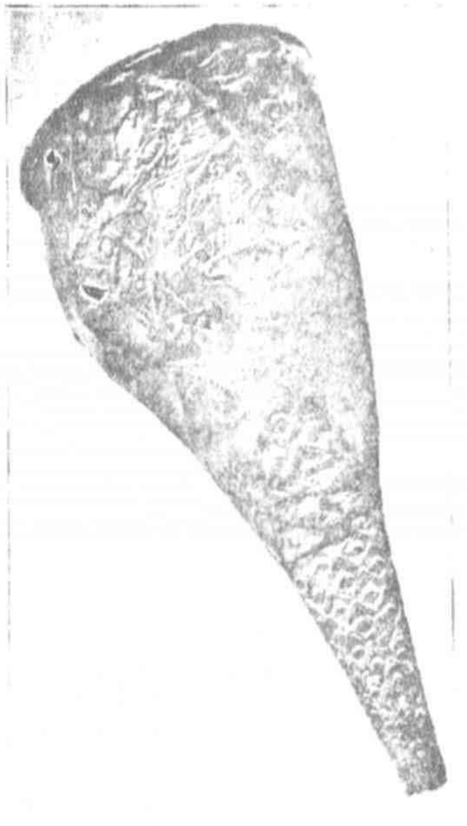

Εἰκ. 14. Συγκολληθὲν μυκηναϊκὸν ρυτόν, ὑπ' ἀρ. 481 (τοῦ Δ' τάφου τῆς Ἀκροπόλεως Μυκηνων).

καὶ ἰδίᾳ ὁ γενικὸς καθαρισμὸς τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ χημικοῦ κ. Ρουσοπούλου καὶ τὴν δόκιμον χειροτεχνίαν τοῦ ἀρχιτεχνίτου τοῦ Μουσείου κ. Κλαυδιανοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς προσκτήματα ἐπλουτίσθη ἡ συλλογὴ τῶν χαλκῶν, διότι πλὴν ἄλλων τινῶν μικρῶν ἀντικειμένων κατετέθησαν ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τοῦ «Κορύνθου Ἀπόλλωνος» παρὰ τὸ χωρίον Λογγᾶ (ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κορώνην) εὑρεθέντα χαλκᾶ ἀγαλμάτια, τὰ δημοσιευθέντα ἤδη ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ τοῦ ἀρχ. Δελτιου (1916) ὑπὸ Βερσάκη (σελ. 103 καὶ ἑξ.) μετ' εἰκόνων καὶ περιγραφῆς ἐκτενοῦς.

Ἐν δὲ τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ, πλὴν τῶν ἐκ Κυθήρων ἀγγείων, περὶ ὧν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ ἀρχ. Δελτίου (1915, σελ. 191 καὶ ἑξ.) εἰσήχθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ ἐξετέθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Μυκ. συλλογῆς καὶ τὰ ἐκ Τίρυνθος ποικίλα τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος εὑρήματα τοῦ ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντος «μυκηναϊκοῦ θησαυροῦ» περὶ ὧν ὁ ἔφορος τῆς περιφερείας ἐκείνης κ. Φιλαδελφεὺς ἐξέθηκεν ἤδη τὰ δέοντα ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τοῦ ἀρχ. Δελτίου (Παράρτημα σελ. 13 καὶ ἑξ.) παρασχὼν ἅμα καὶ εἰκόνας τῶν ἀξιολογωτάτων τούτων εὑρημάτων. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἐκθέσεως καὶ κατατάξεως τῶν

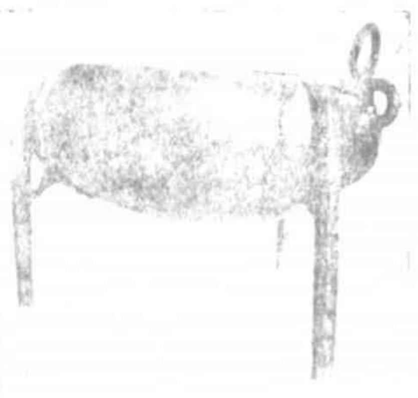

Εἰκ. 13. Συγκολληθεὶς, χαλκοῦς, τριποδικός, λέβης τῆς μυκηναίας συλλογῆς (ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Σχλίεμαν).

νέων τούτων προσκτημάτων, ἐν τῇ μυκ. συλλογῇ μακρὰ ἐγένετο καὶ ἀνένδοτος ἐργασία, ὡς πρὸς τὸν καθαρισμόν, τὴν συγκόλλησιν καὶ ἐν μέρει συμπλήρωσιν τῶν ἐν ταῖς ὑελοθήκαις ἐκτεθειμένων μυκ. ἀρχαιοτήτων καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ Schliemann ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηνῶν ἀνακαλυφθεισῶν, αἵτινες ἐπὶ μακρὰ ἔτη παρέμειναν ἀνεπαρκῶς ἐν πολλοῖς ἠρευνημέναι. Οὕτω κατωρθώθη ἡ συγκόλλησις καὶ συμπλήρωσις 32 χαλκῶν λεβήτων, διαφόρου μεγέθους, ἐν οἷς καί τινος τριποδικοῦ, οὗτινος παρέχομεν ἐνταῦθα εἰκόνα (εἰκ. 13), 48 ξιφῶν καὶ 14 ἀργυρῶν ἀγγείων (τούτων τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Ε΄ τάφον εἰκονίζονται ἐν παρ. πίν. 12 εἰκ. 20). Ἀξιολογωτέρα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶνε ἡ ἀφορῶσα τὴν συγκόλλησιν καὶ συμπλήρωσιν δύο τεμαχίων ἀργυροῦ τινος ποτηρίου (ρυτοῦ) φερόντων τέως τοὺς ἀριθ. 481 (πρβ. ἀρχ. ἐφημ. 1891 Πίν. 2 ἀριθ. 2) καὶ 504 τοῦ εὑρετηρίου τῆς μυκην. συλλογῆς. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀργυρῶν τεμα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

χίων, ἀγνώστου τέως σχήματος ἀγγείου, καί τινων μικρῶν ἄλλων εὑρεθέντων ἐν τοῖς ἀργυροῖς συντρίμμασι τοῦ τετάρτου τάφου, κατωρθώθη ἡ ἀνασύστασις τοῦ ὅλου σκεύους εἰς σχῆμα ρυτοῦ (εἰκ. 14). Περὶ τοῦ ἀγγείου τούτου καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύπτου, λίαν δὲ ἐνδιαφερούσης παραστάσεως, ἐγράψαμεν ἤδη ἐν τῷ 40ῷ τόμῳ (1915) τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Ath. Mittheilungen (σελ. 45 - 52 Πιν. 7 - 8) τοῦ οὔπω ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων κυκλοφορήσαντος (ἴδ.

Εἰκ. 17. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ὑπ' ἀριθ. 2067.

καὶ Stais, coll. Myc. 2α ἔκδοσις σ. 223). Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων τῶν τάφων τούτων τῆς Ἀκροπόλεως Μυκηνῶν πλεῖσται ἐγένοντο ἐπανορθώσεις ἀντικειμένων, ἰδίᾳ ποτηρίων, ὑποστάντων βλάβας ἐκ συνθλίψεως καὶ καταπτώσεως λίθων ἐν τοῖς τάφοις τούτοις.

Τὰς ἐπανορθώσεις ταύτας δύναται νὰ ἀντιληφθῇ πᾶς τις παραβάλλων τὰ ἐπανορθωθέντα ἀντικείμενα πρὸς τὰς ἀπεικονίσεις αὐτῶν παρὰ Schliemann καὶ Schuchhardt.

Τοῦ ἐργαστηρίου τῶν ἐκμαγείων ἀργοῦντος ὡς ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, τοῦ ἀναστείλαντος πᾶσαν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταπόκρισιν καὶ δοσοληψίαν, τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐργαστηρίου τούτου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πεπειραμένου τεχνίτου κ. Βούδα, προέβη, κατ' ἐντολὴν τῆς Διευθύνσεως, εἰς τὴν συγκόλλησιν πλείστων τεθραυσμένων τεμαχίων, τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις καὶ τοῖς μὴ εἰσέτι προσιτοῖς τῷ κοινῷ διαμερίσμασι τοῦ Μουσείου ἐναποτεθειμένων ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων κτλ. πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν γύψῳ συμπλήρωσιν αὐτῶν καὶ ἀνίδρυσιν. Οὕτω συνεκολλήθησαν καὶ ἀνιδρύθησαν μέχρι τοῦδε 25 ἀγαλμάτια, 32 κεφαλαί, 20 Κυβέλαι, 125 ἀνά-

Εἰκ. 18. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ἐθν. Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 2033.

γλυφα, 42 ὑδρίαι μαρμάριναι καὶ 115 ἕτερα μικρότερα ἀντικείμενα ποικίλου εἴδους.

Πρὸς τούτοις ἀνεγνωρίσθησαν ὡς συμπληροῦντα ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦντα ἐν ὅλον ἄρτιον τὰ ὑπὸ διαφόρους ἀριθμοὺς ἐν τῷ εὑρετηρίῳ τοῦ Μουσείου καταγεγραμμένα καὶ κατατεθειμένα τεμάχια ἀγαλμάτων ἢ ἀναγλύφων. Οὕτω λ. χ. ἡ ὑπ' ἀριθ. 667 κεφαλὴ Πανὸς (Sybel 767) καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 667 κορμὸς καθημένου Πανὸς (Sybel 401) συγκολληθέντα, ἅτε προσαρμοζόμενα ἀλλήλοις, ἀπήρτισαν ἤδη ἄρτιον τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο (εἰκ. 15). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 970

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

(Conze, Att. Grabrel. 383 Πίν. 94) ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀνέκτησεν ἤδη τὸ ἐλλεῖπον, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλον ἀριθμὸν ἐκτεθειμένον ἕτερον

Εἰκ. 15. Ἀγαλμάτιον Πανός.

ἥμισυ αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 785 (Conze, ἔν ἀ. 736 Πίν. 139) (παρ. πίν. 12, εἰκ. 16).

Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ὑπ' ἀριθ. 863 (ἄνω μέρους στήλης ἐπιτυμβίου. Καββαδίας γλυπτὰ σ. 415) μετ' ἐπιγραφῆς (CIA II, 1722) προσεκολλήθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 407 (τοῦ καταλόγου ἀποθήκης) τεμάχιον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἀνὴρ ἱστάμενος, ἐν ἱματίῳ ποδήρει, δεξιούμενος δὲ τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἕδρας καθημένην γυναῖκα.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2067 (καταλόγου γλυπτῶν Π. Καστριώτου) συνεκολλήθη μεθ' ἑτέρου τεμαχίου προσαρμόζοντος αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ καταγεγραμμένου εἰσέτι. Οὕτω ἀποκατέστη πλῆρες τὸ ἀνάγλυφον, εἰκονίζον, ἐν μικρῷ πλαισίῳ, ἄνδρα ἱματιοφόρον κατ' ἐνώπιον καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κύνα (εἰκ. 17).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2033 (κατ. γλυπτῶν Π. Καστριώτου) ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον προσεκολλήθη τεμάχιον τοῦ ἄνω μέρους αὐτοῦ, συμπληροῦν αὐτὸ ἐντελῶς. Τὸ τεμάχιον τοῦτο κείμενον τέως ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ φέρει ἀριθ. 11605 τοῦ Μουσείου τούτου (εἰκ. 18).

Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1704 (καταλ. γλυπτῶν Ἐθν. Μουσείου. Sybel 1483) ἀναγλύφου συνεπληρώθη, διὰ τεμαχίου, τὸ κάτω ἐλλεῖπον μέρος αὐτοῦ, ἀποτελεσθέντος οὕτω σχεδὸν πλήρους τοῦ ἀναγλύφου. Τὸ προσκολληθὲν τεμάχιον δὲν ἔφερεν ἀριθμόν, εἰκονίζεται δὲ δεξίωσις ἀνδρὸς ὑπὸ γυναικὸς καθημένης.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1173 (Καστριώτου καταλ. γλυπτῶν καὶ Sybel 3573) προσετέθη τὸ ἐλλεῖπον τέως κάτω μέρος τοῦ ἀναγλύφου, δι' οὗ καὶ συμπληροῦται ὁλόκληρος ἡ εἰκονιζομένη μορφὴ γυναικὸς ἱσταμένης κατενώπιον. Παρ' αὐτῇ θεραπαινὶς κρατοῦσα πυξίδα.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2056 (προερχόμενον ἐξ ἀγορᾶς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας) τεμάχιον ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ἐφ' οὗ σώζονται μόνον δύο κεφαλαί, ὧν ἡ μὲν γυναικὸς καθημένης, ἡ δὲ ἄλλης ἱσταμένης, προσετέθη τὸ ὑπὸ ἀριθ. 1877 τεμάχιον, συμπληροῦν πως τὴν πρὸς δεξιὰ καθημένην γυναικείαν μορφήν. Ἐπιγραφὴν φέρει τὴν ἐν CIA III 2,515 (παρ. πίν. 12, εἰκ. 19).

Β. Σ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

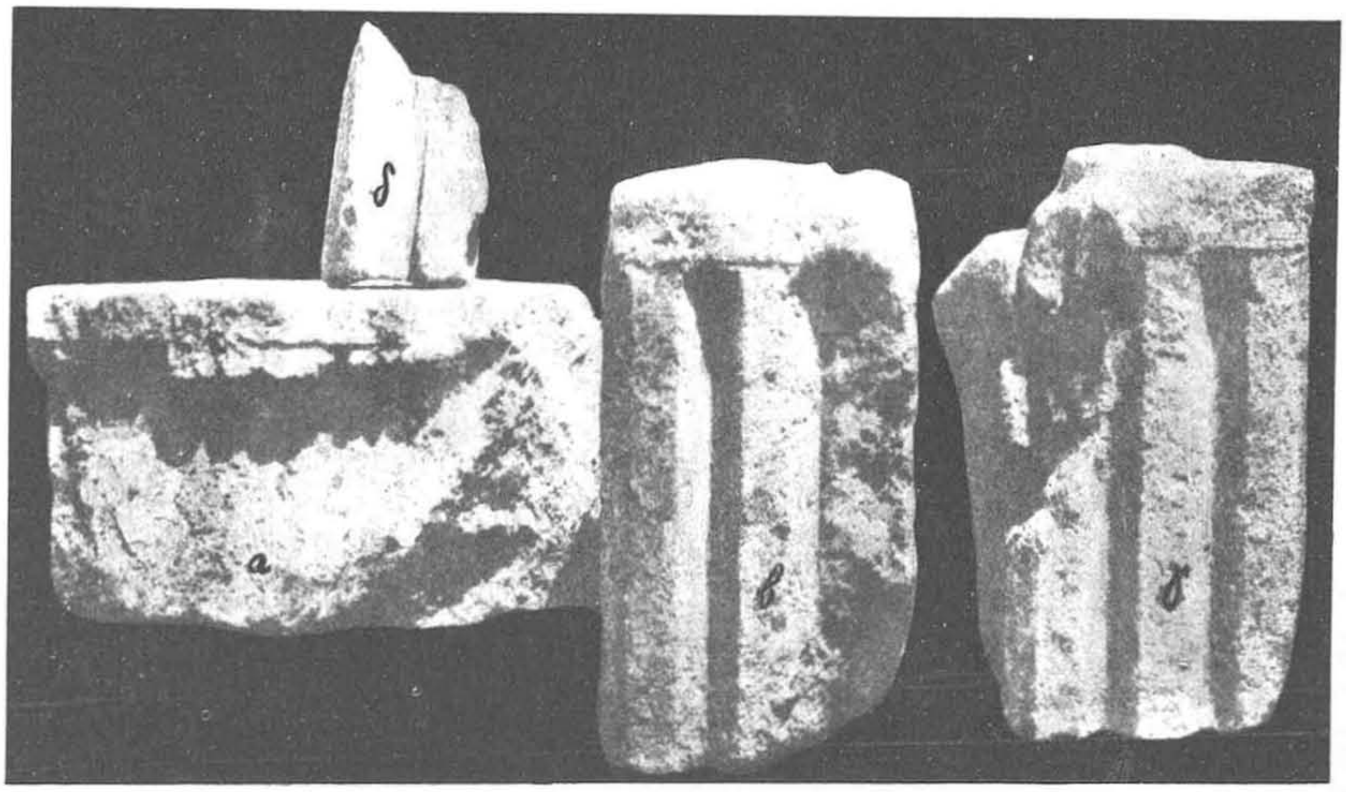

Εἰκ. 10. Ναοῦ Γ πώρινον ἐπιστύλιον, τρίγλυφον καὶ θραῦμα (δ) οὐδοῦ (σελ. 71).

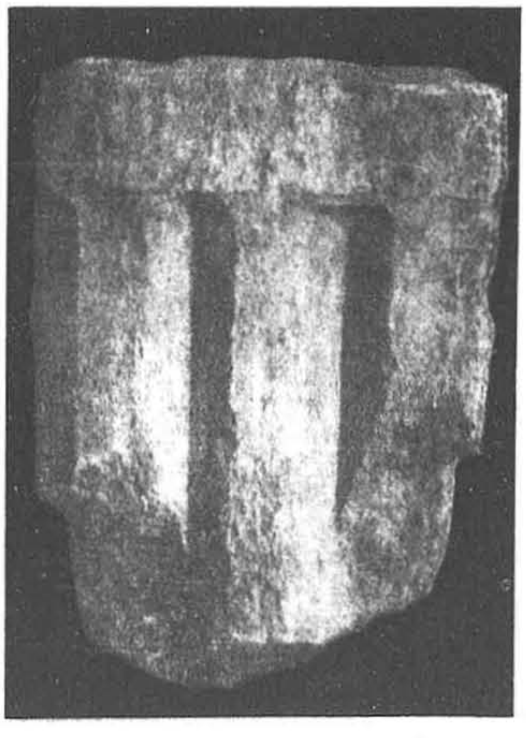

Εἰκ. 8. Ναοῦ Γ θραῦμα πωρίνου τριγλύφου (σελ. 68).

Εἰκ. 12. Ναοῦ Γ θραῦμα πωρίνου κιονοκράνου προνάου (σελ. 71).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

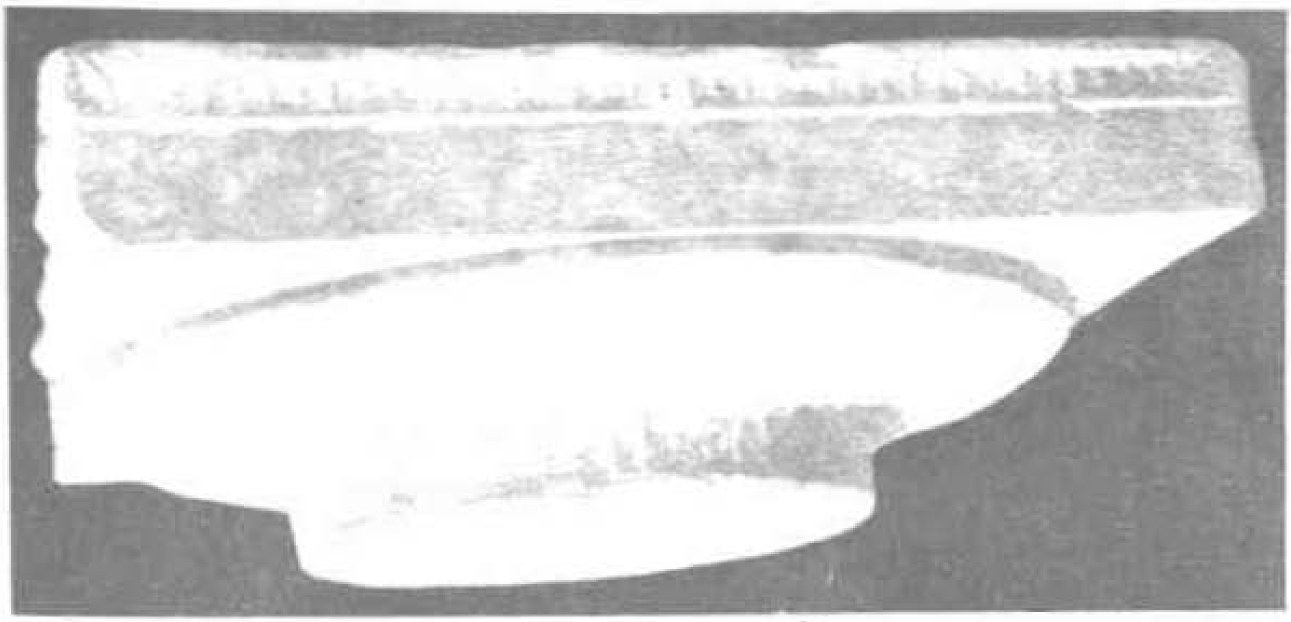

Εἰκ. 11. Ναοῦ Γ' μαρμάρινον κιονόκρανον πτεροῦ (σελ. 14).

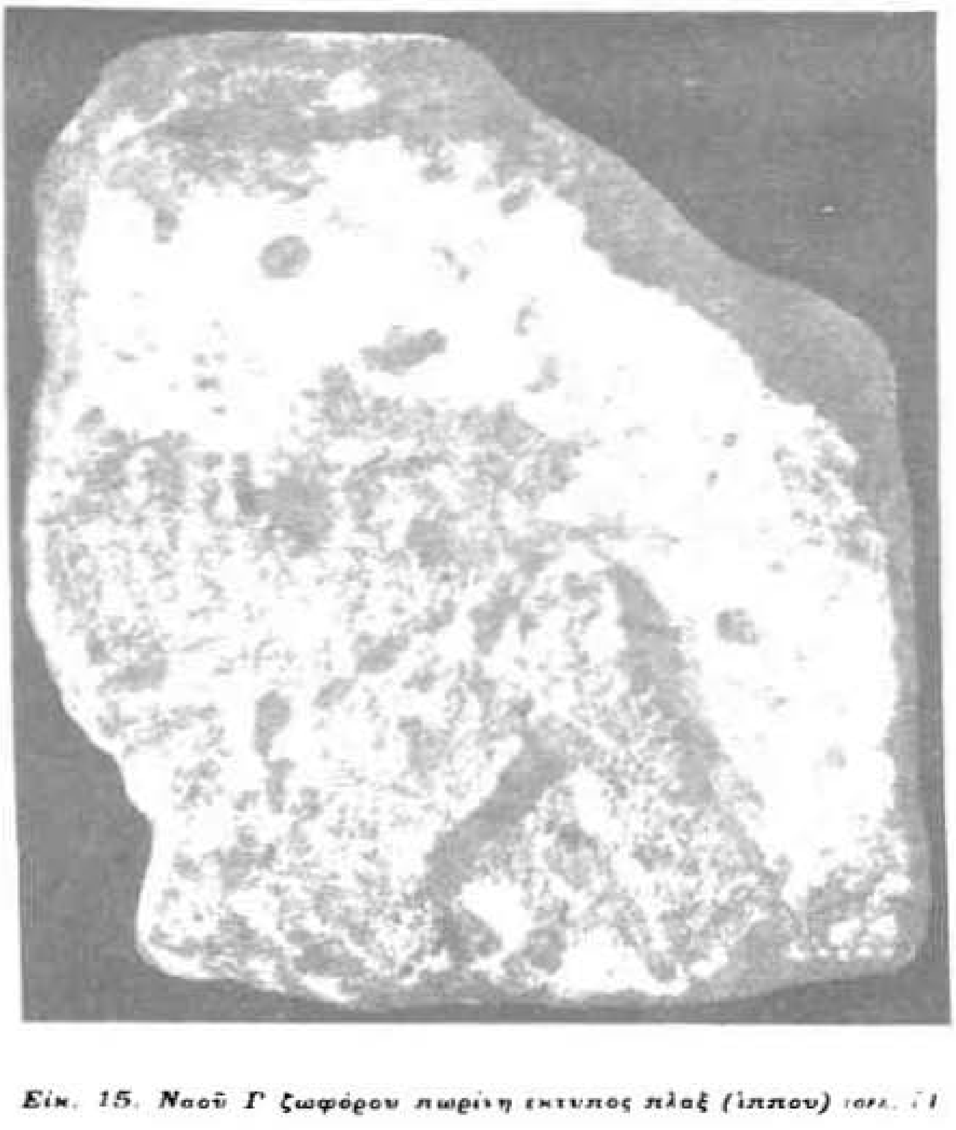

Εἰκ. 15. Ναοῦ Γ' ζωφόρου πωρίνη ἔκτυπος πλὰξ (ἵππου) (σελ. [illegible])

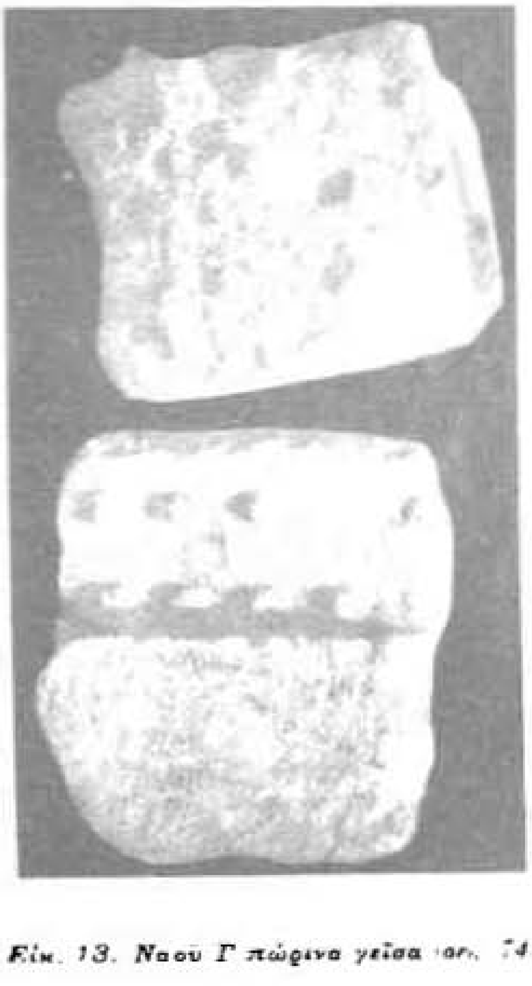

Εἰκ. 13. Ναοῦ Γ' πώρινα γεῖσα (σελ. 14)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1 2 3 4 5

6 7 8 9

Εἰκ. 51. Πήλινα ἀγγεῖα (σελ. 101)

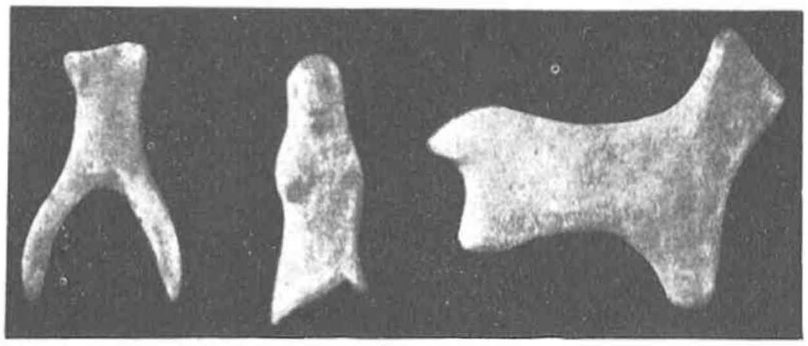

1 2 3

Εἰκ. 48. Πήλινα εἰδώλια καὶ βοῦς (σελ. 99)

Εἰκ. 49 Πήλινα βουκρανα (σελ. 100)

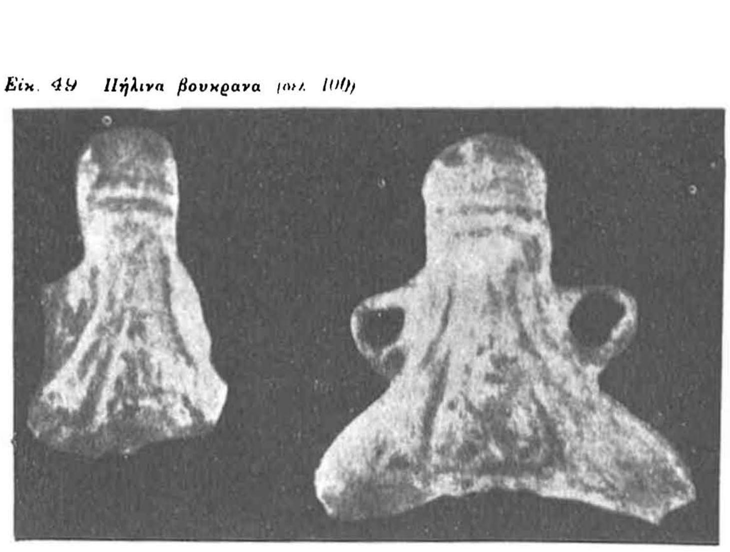

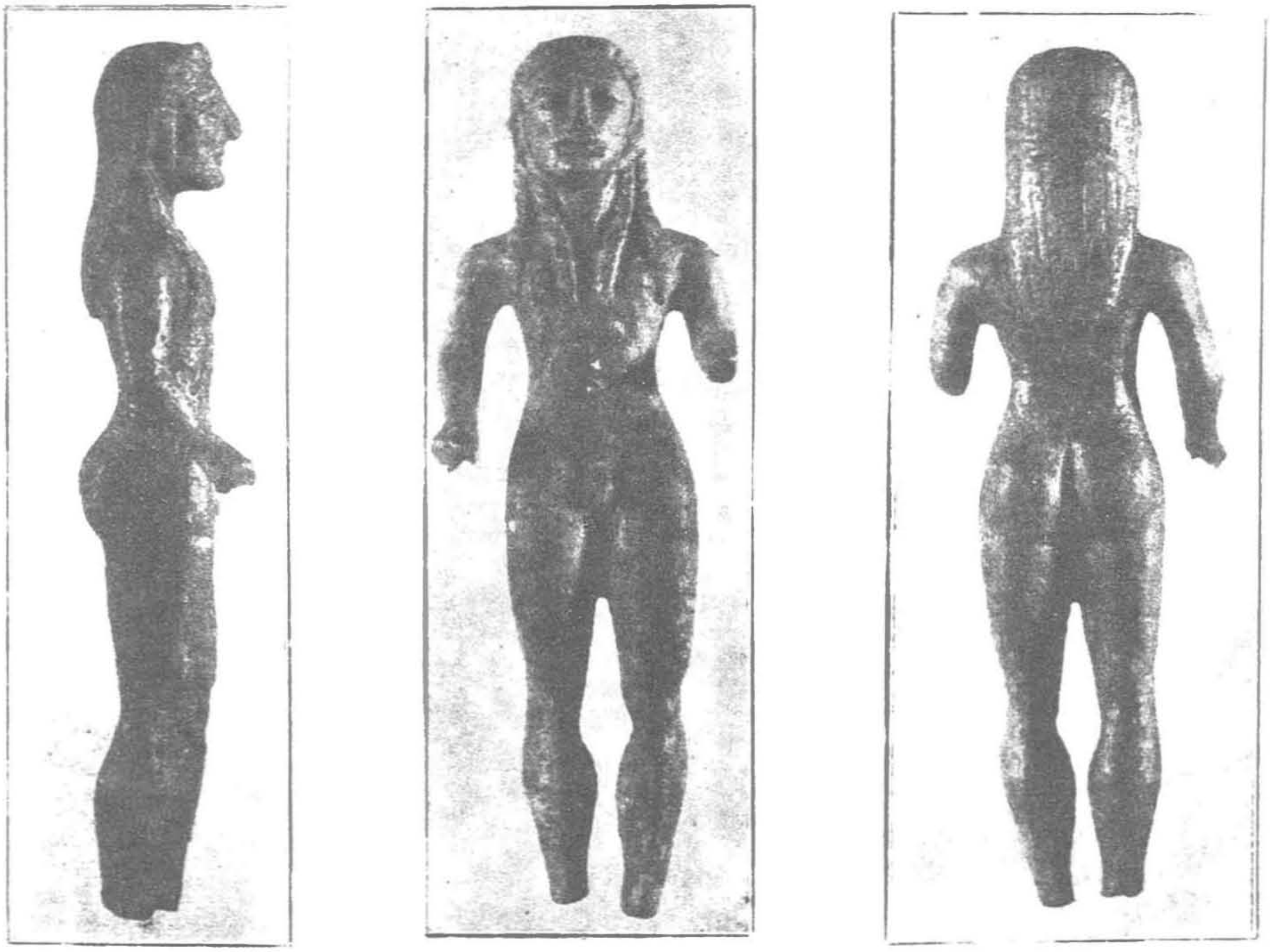

2 1 3

Εἰκ. 52. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 103).

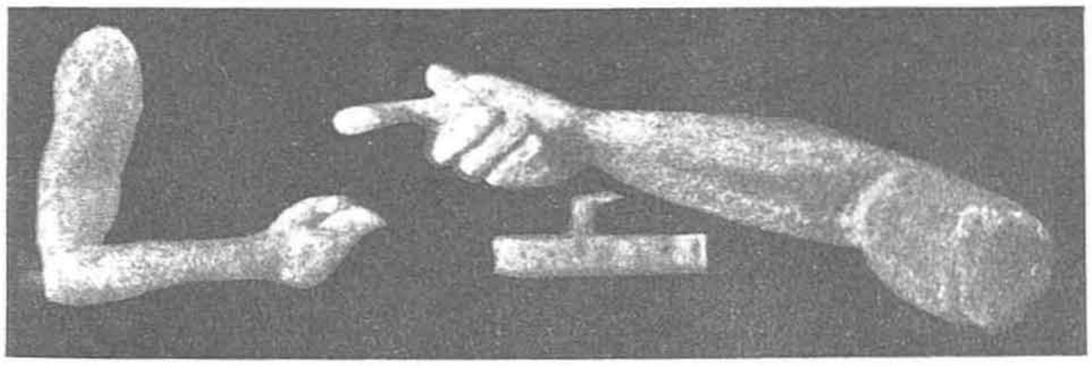

1 2

Εἰκ. 59. Χαλκαῖ χεῖρες (σελ. 113).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 5.

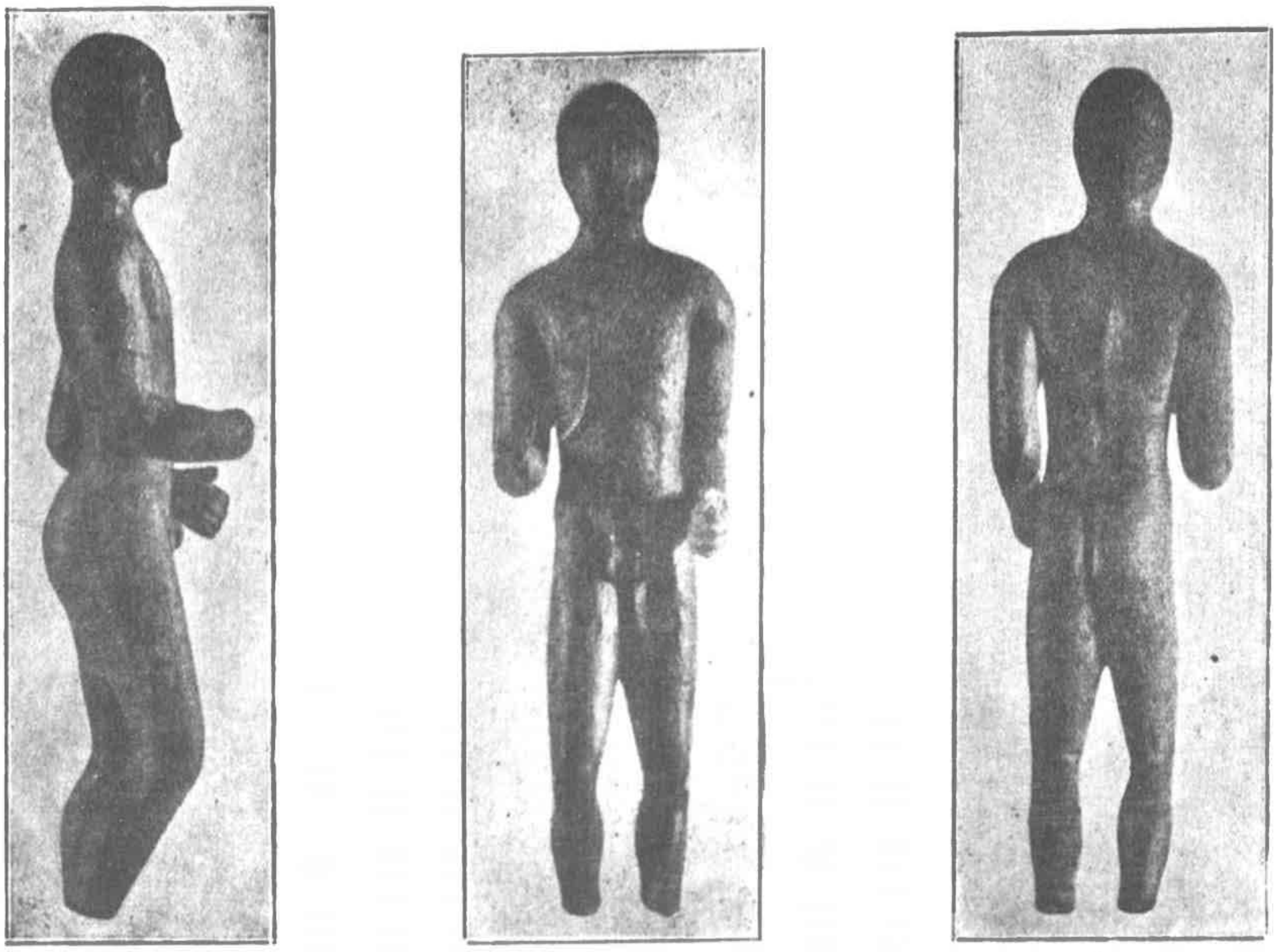

2 1 3

Εἰκ. 55. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 111)

1 2

Εἰκ. 53. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 109)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

1 Εἰκ. 57. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 112). 2

Εἰκ. 54. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 110).

Εἰκ. 60. Μαρμαρίνη κεφαλὴ γυναικὸς (σελ. 113)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

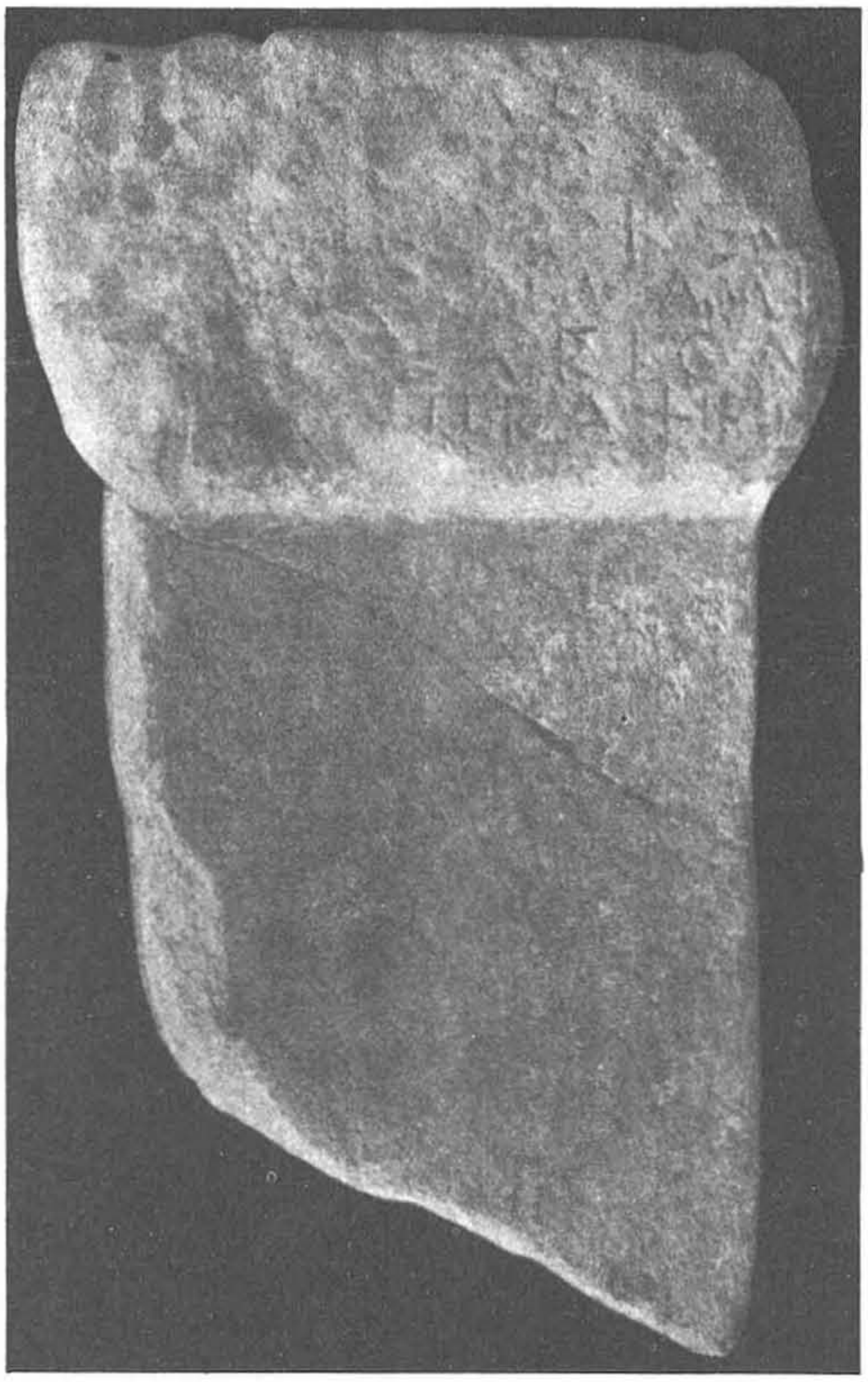

Εἰκ. 63. Ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη πλὰξ (σελ. 115).

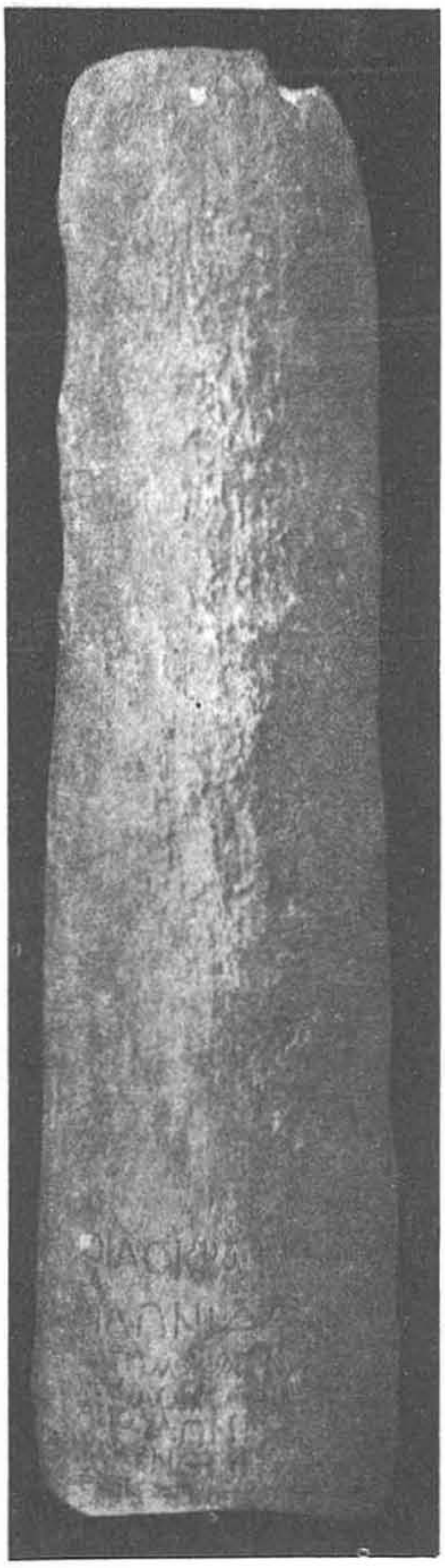

Εἰκ. 1. Ἐνεπίγραφος μαρμάρινος κίων (σελ. 117).

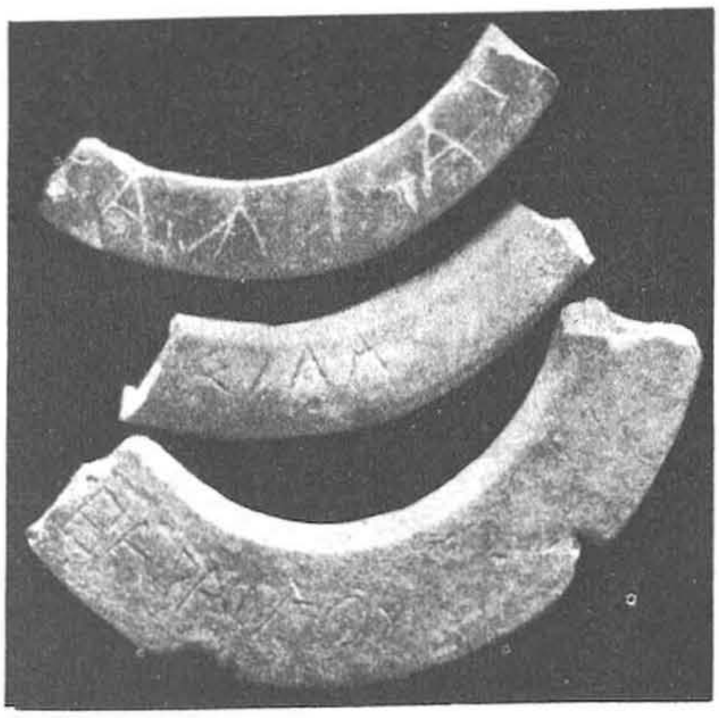

1
2
3

Εἰκ. 62. Ἀγγείων στόμια ἐνεπίγραφα (σελ. 114).

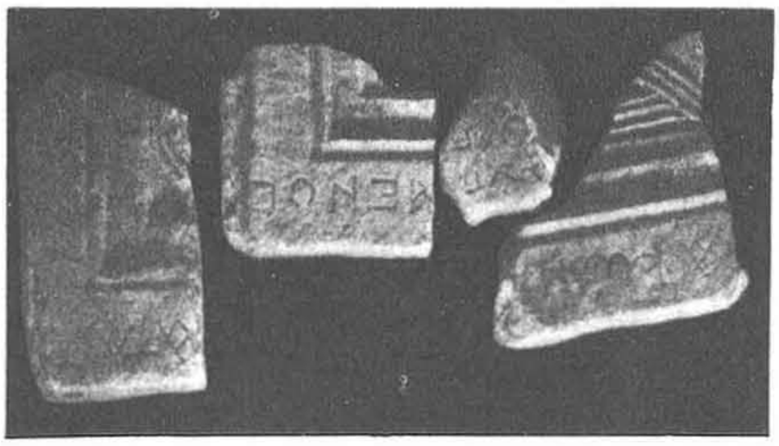

1 2 3 4

Εἰκ. 61. Ἐνεπίγραφα θραύσματα θωρακίων (σελ. 113).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

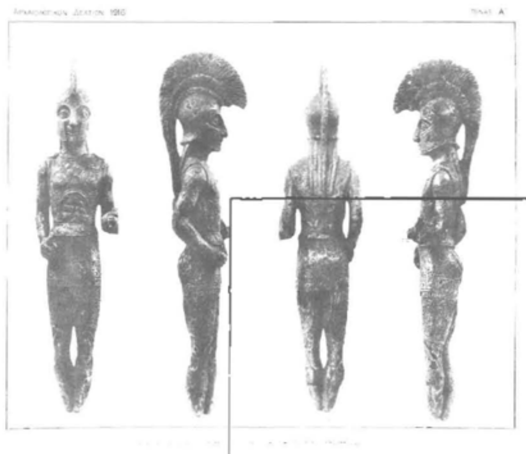

Χαλκουν ἀγαλμάτιον ὁπλίτου εκ του ναοῦ τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 1.

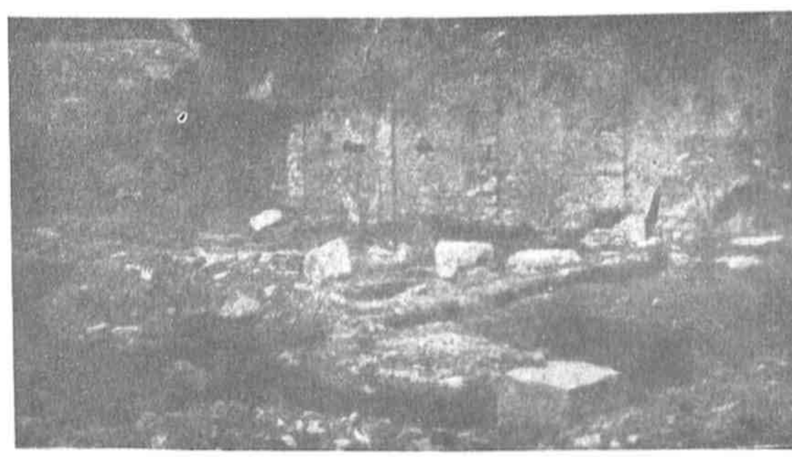

Εἰκ. 1. Γενικὴ ἄποψις τῶν ἐρειπίων τοῦ Ναοῦ (σελ. 121).

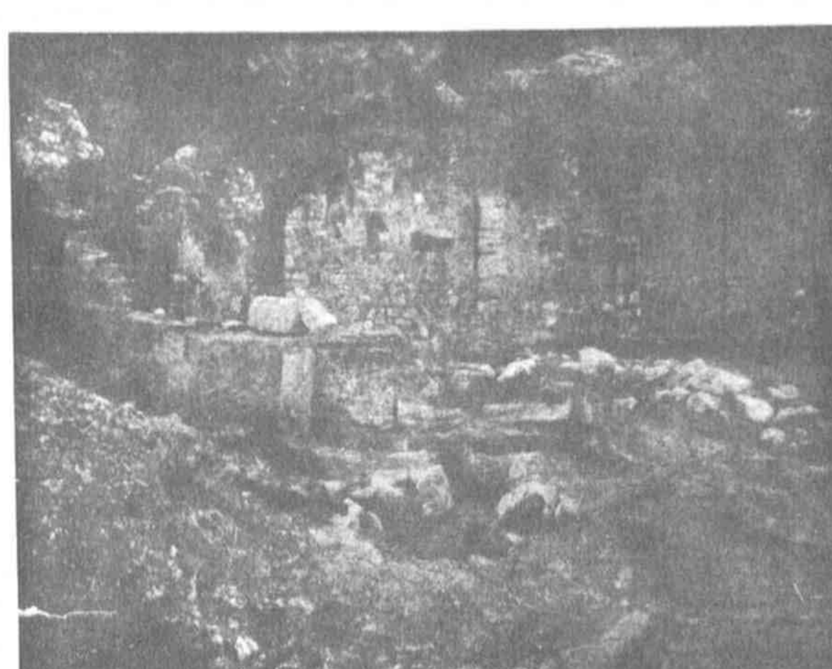

Εἰκ. 3. Θεμέλια τῆς Ἀψίδος καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου στηριζόμενος νότιος τοῖχος τοῦ Ναοῦ (σελ. 121).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 11. Ἀγγεῖα φέροντα γάνωσιν καὶ εὑρεθέντα ἐν τοῖς τάφοις (σελ. 136).

Εἰκ. 12. Πήλινον ἀγγεῖον μετ' ἐγχαράκτου κοσμήματος (σελ. 137).

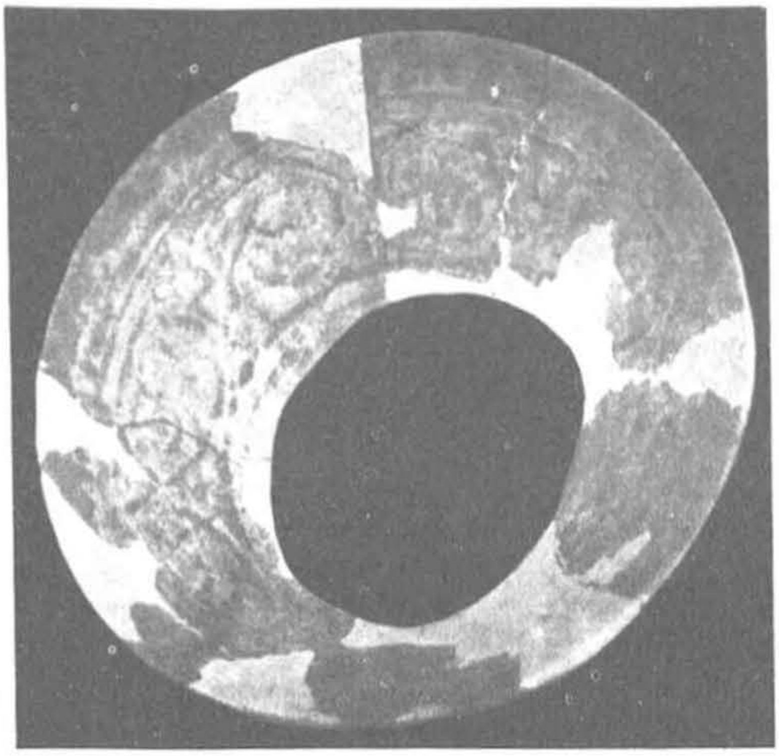

Εἰκ. 13. Πινάκιον βυζαντινῶν χρόνων εὑρεθὲν ἐν τῷ τάφῳ Α (σελ. 137).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

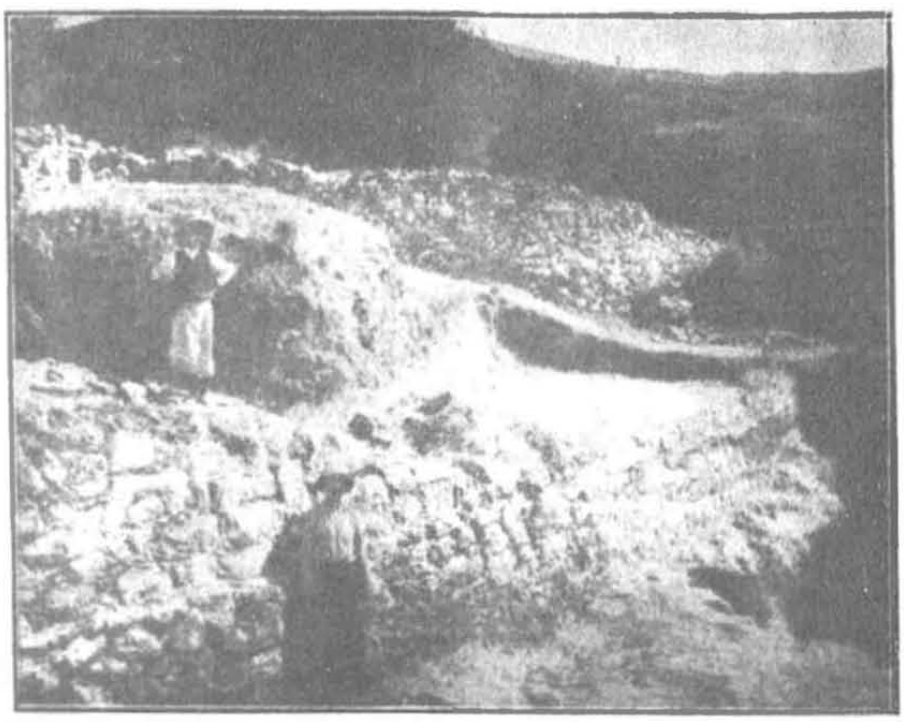

Εἰκ. 1. Ἀρχαιότερον ἀνάλημμα (;) ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 190).

Εἰκ. 2. Ἀρχαιότερον ἀνάλημμα (;) ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 190).

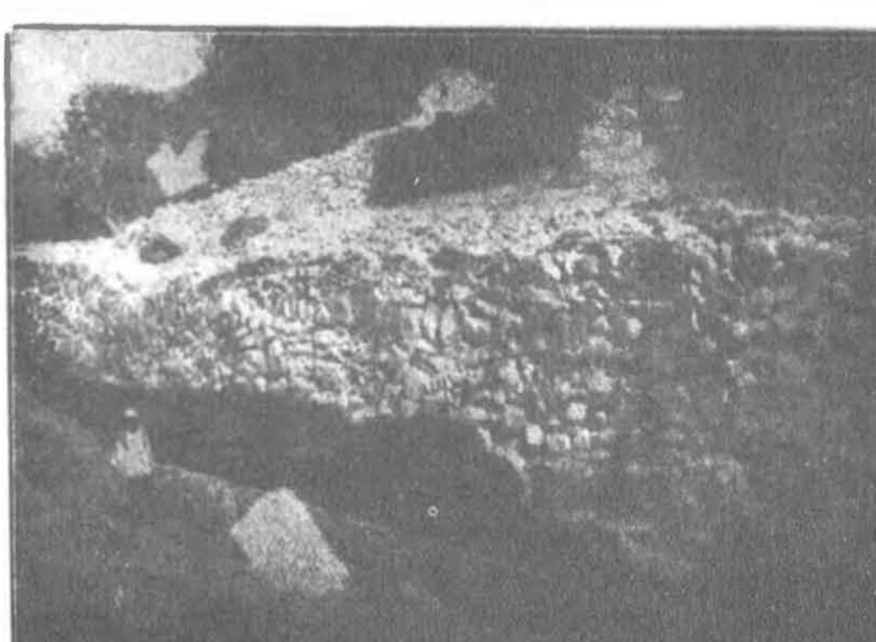

Εἰκ. 4. Ἐξωτερικὸς περίβολος ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 191).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 2. — Ναυκρατικὰ ἀγγεῖα.

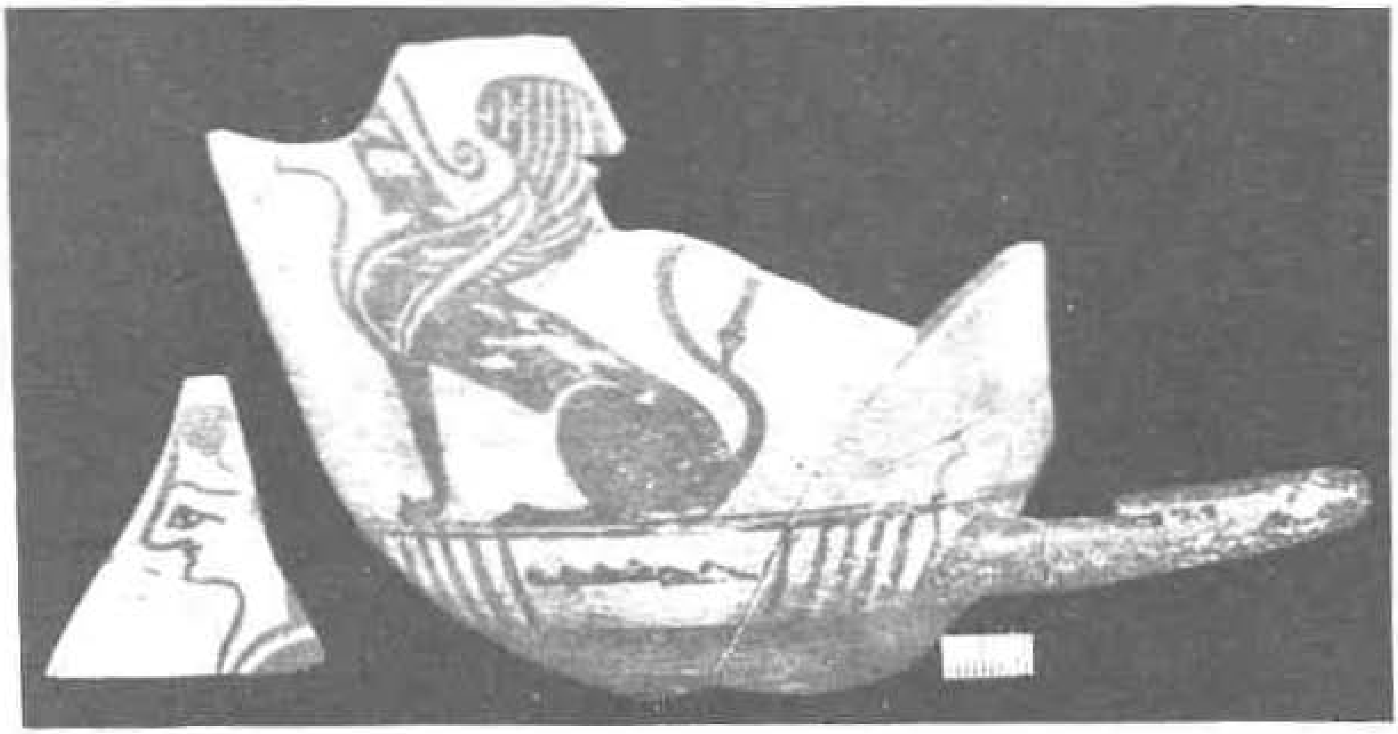

Εἰκ. 7 (σελ. 193).

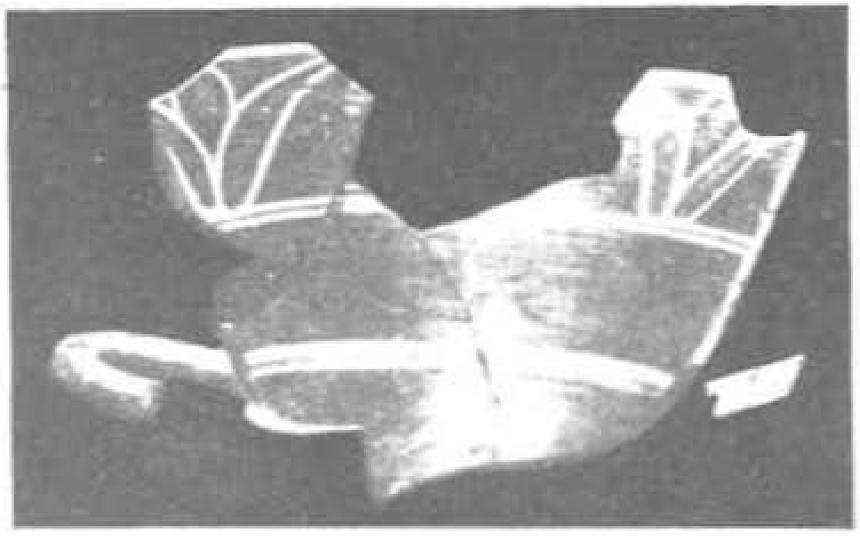

Εἰκ. 8 (σελ. 195).

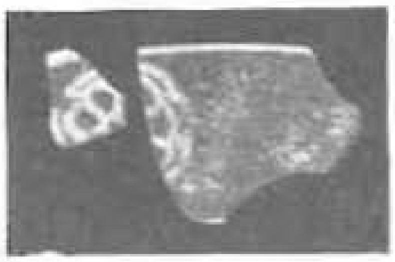

Εἰκ. 9 (σελ. 196).

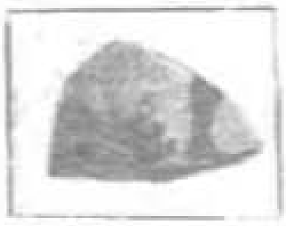

Εἰκ. 12 (σελ. 197).

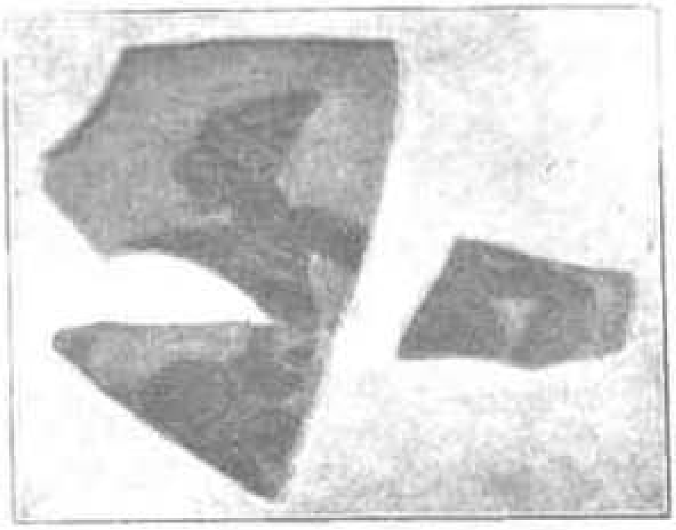

Εἰκ. 10 (σελ. 197).

Εἰκ. 13 (σελ. 198).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 21. Ναυκρατικὸν ἀγγεῖον (σελ. 202).

Εἰκ. 20. Ναυκρατικὸν ἀγγεῖον (σελ. 202).

Εἰκ. 22. Πούς Ναυκρατικοῦ ἀγγείου (σελ. 202).

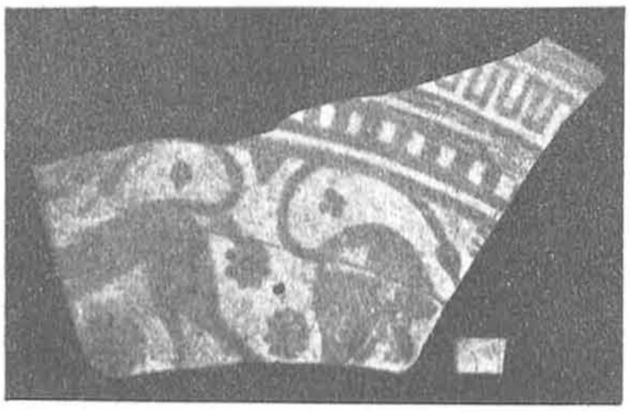

Εἰκ. 19. Τεμάχιον Ναυκρατικῆς κύλικος (σελ. 201).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

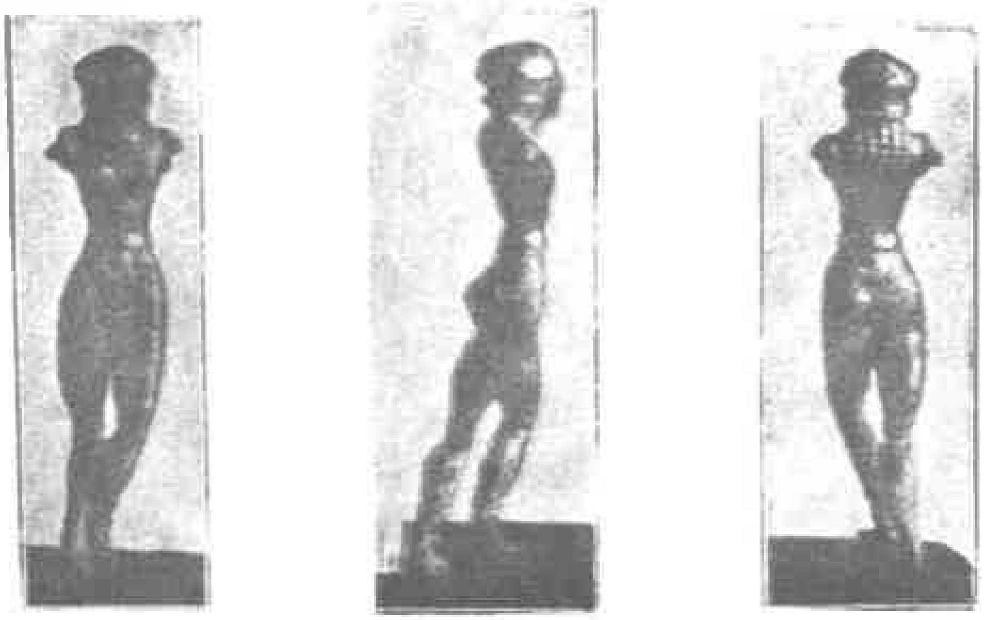

Εἰκ. 28. Ἀργυροῦν περικεχρυσωμένον εἰδώλιον (σελ. 208).

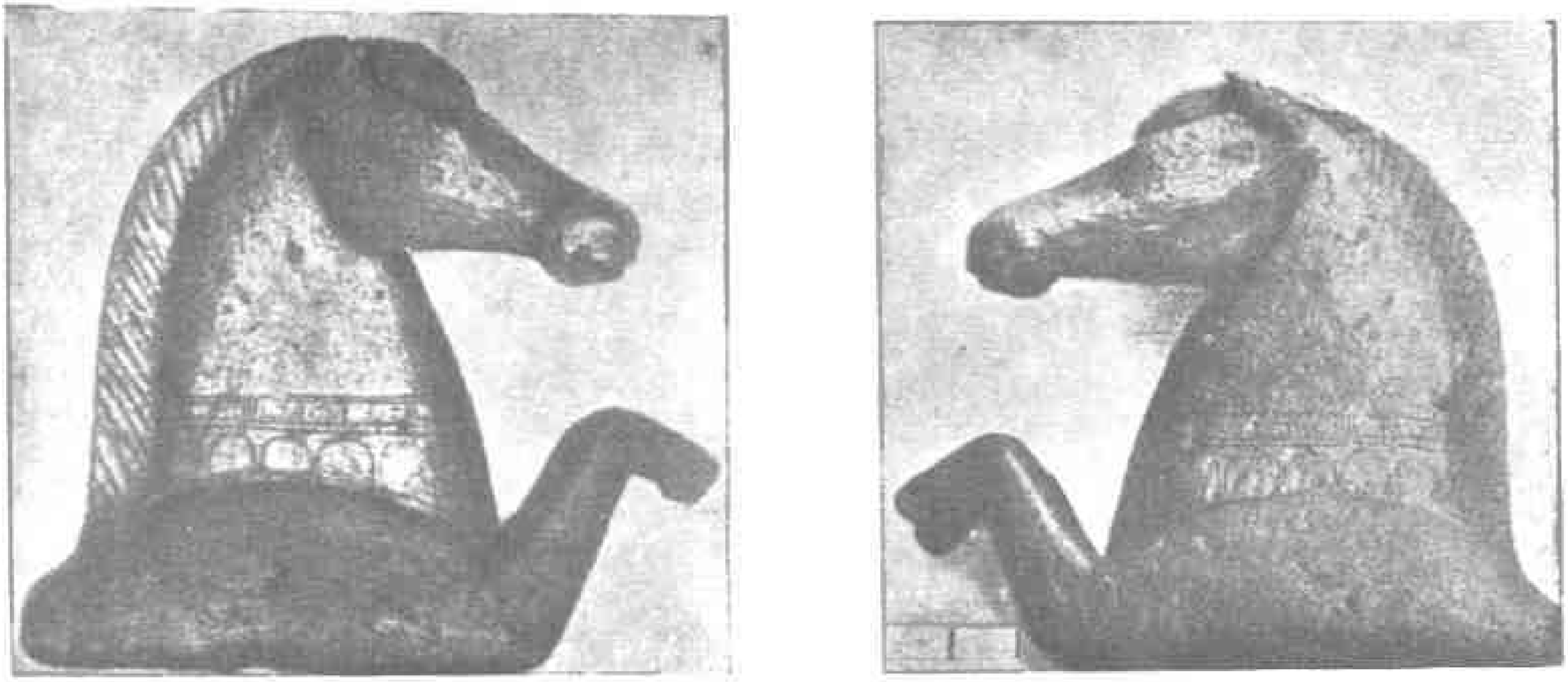

Εἰκ. 29. Προτομὴ χαλκῆ ἵππου (σελ. 209).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 5.

Εἰκ. 37. Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἱππέως (σελ. 21.)

Εἰκ. 38. Βωμίσκος Διονύσου 'Ακταίων (σελ. 213)

Εἰκ. 30. Χαλκοῦν σκεῦος (σελ. 209).

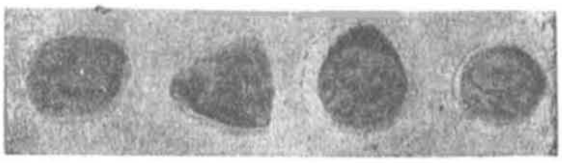

Εἰκ. 27. Μικροτεχνήματα ἐκ πορσελάνης (σελ. 207).

Εἰκ. 33. 'Αργυροῦς δακτύλιος (σελ. 211).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

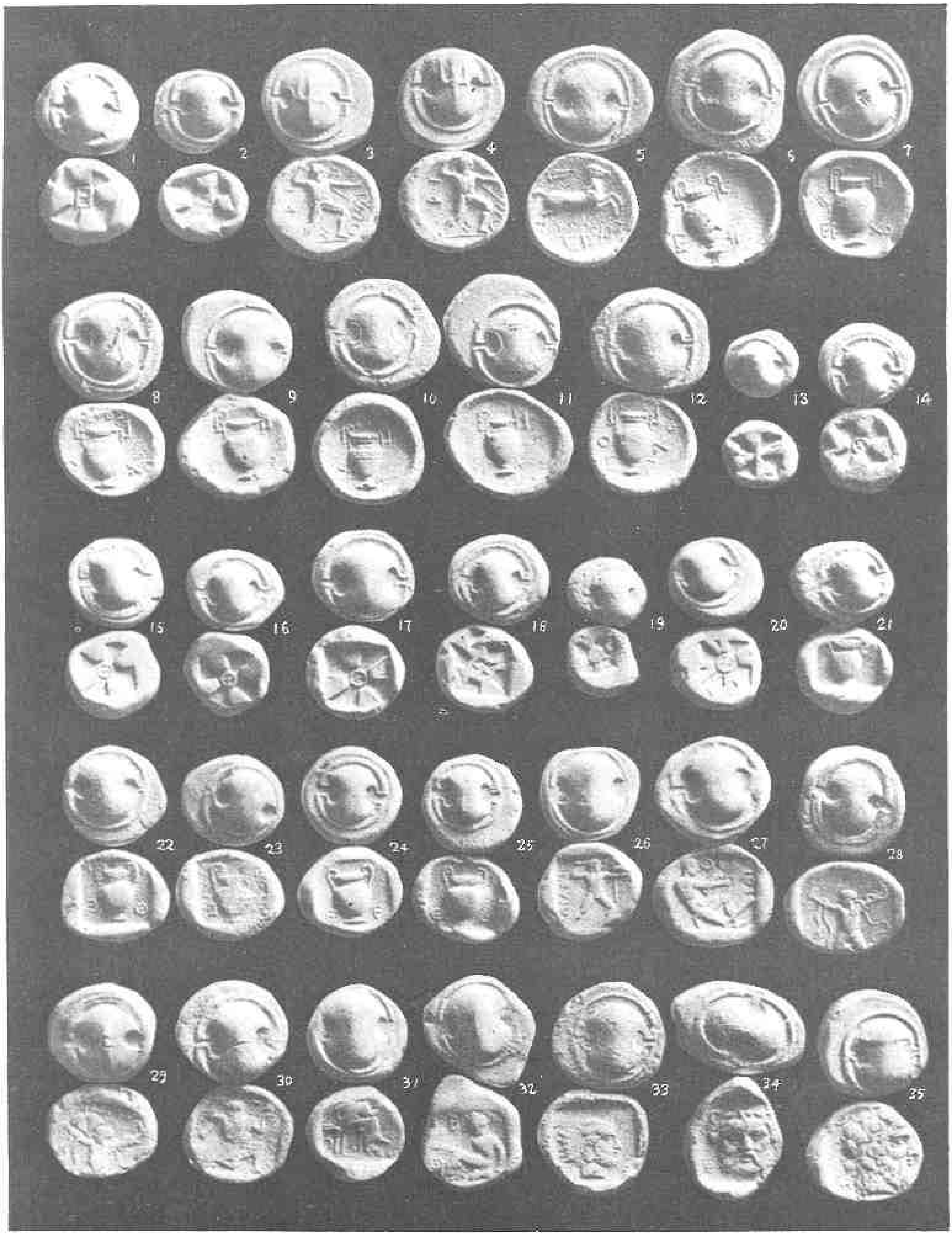

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

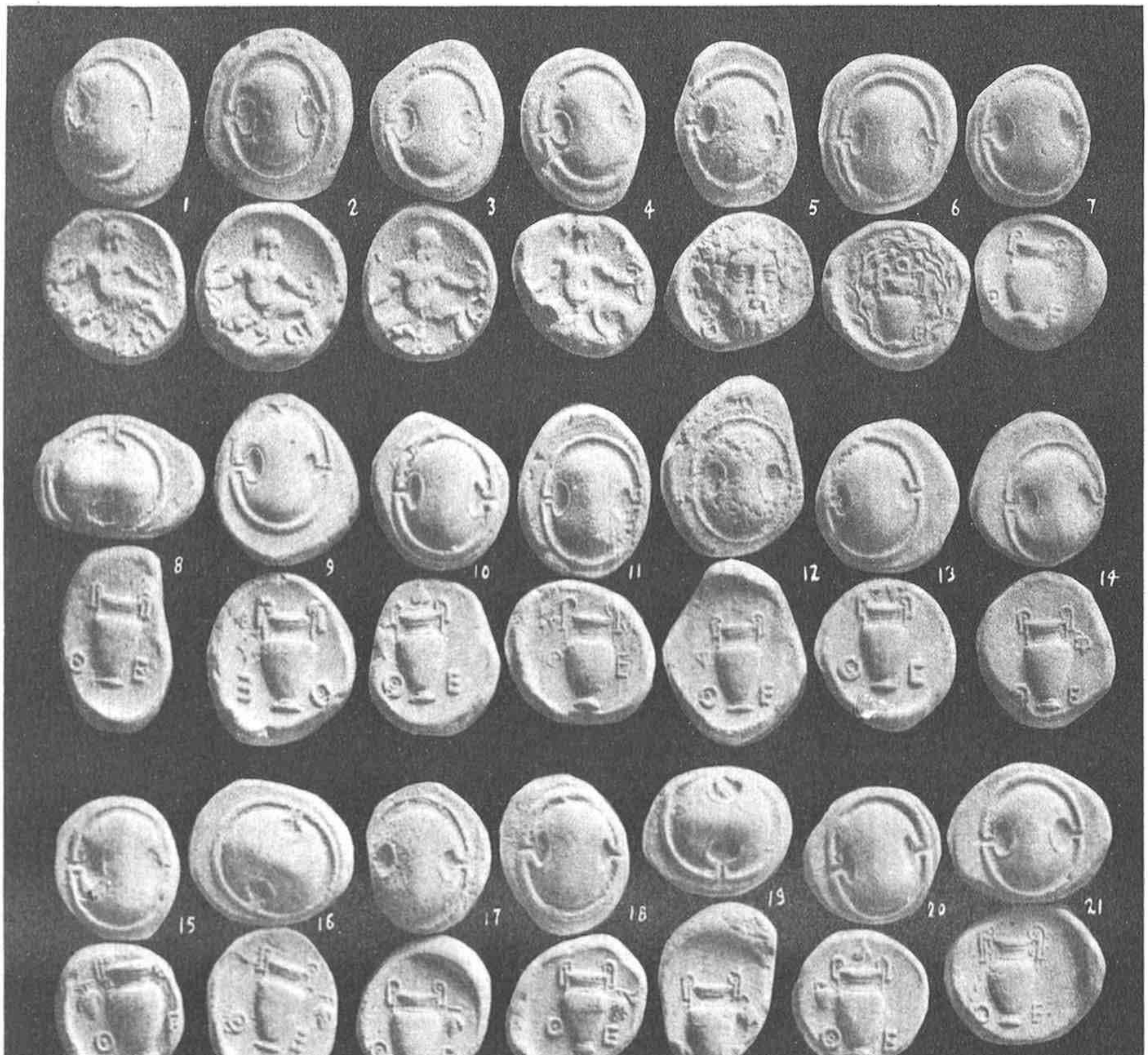

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

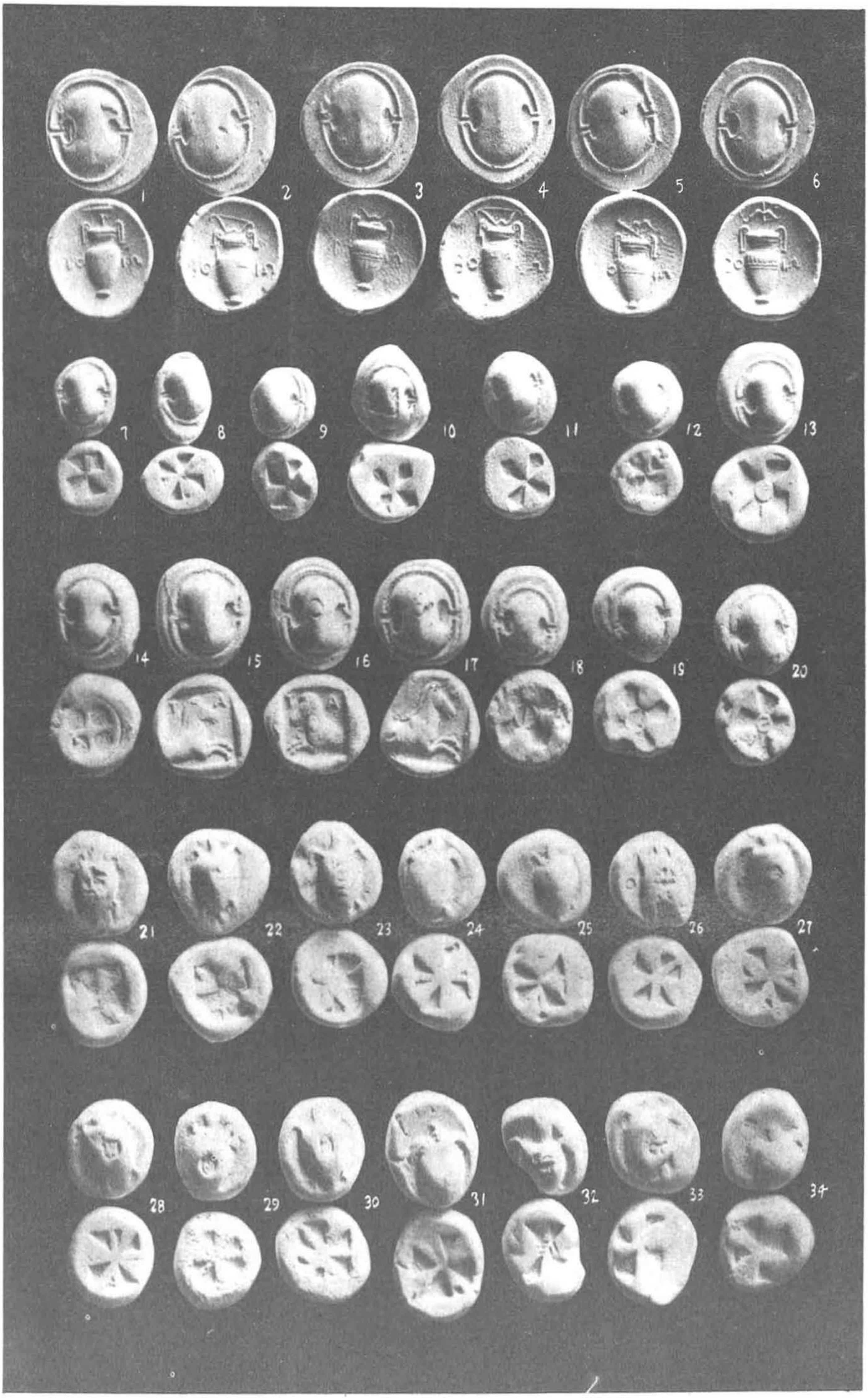

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

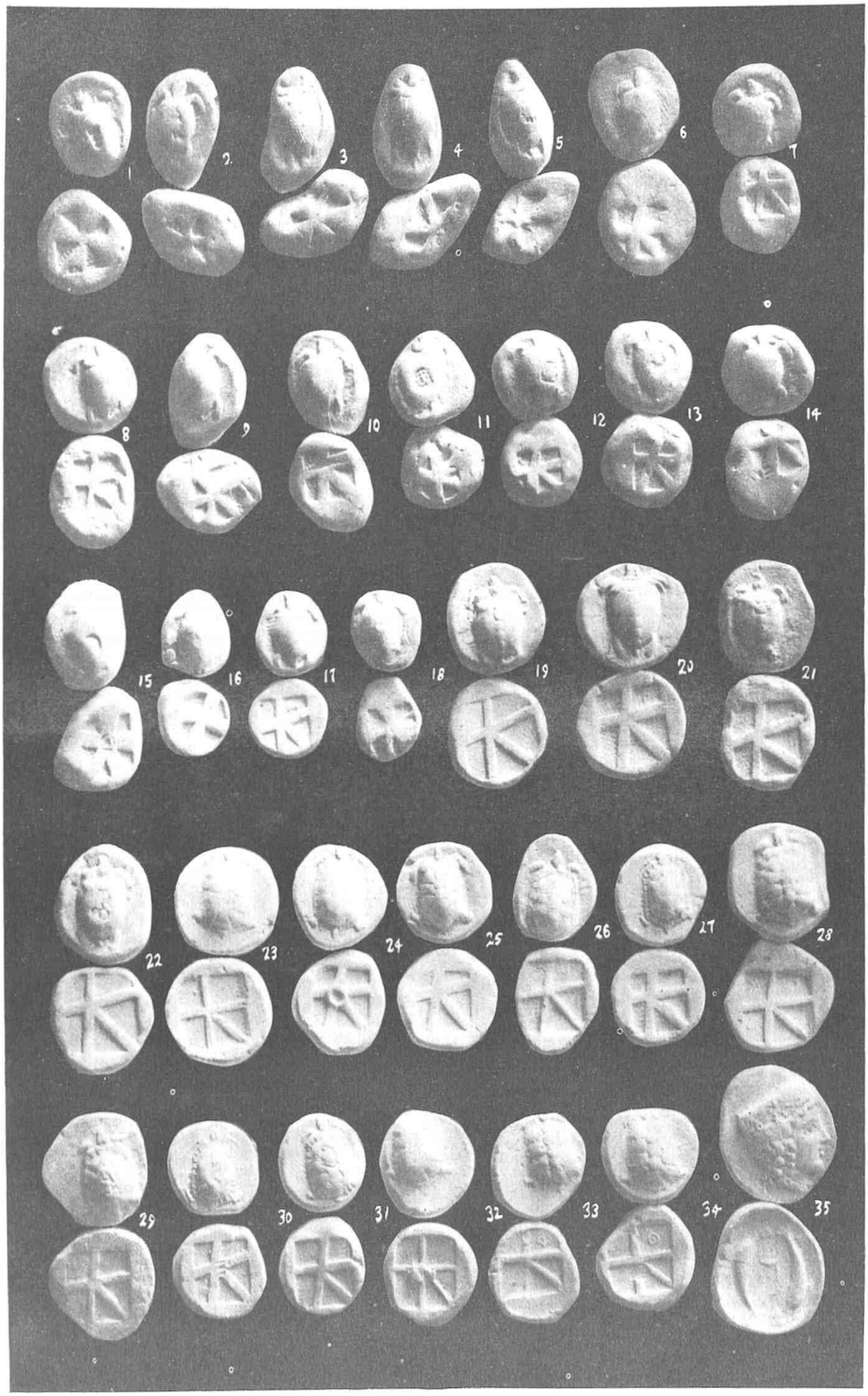

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

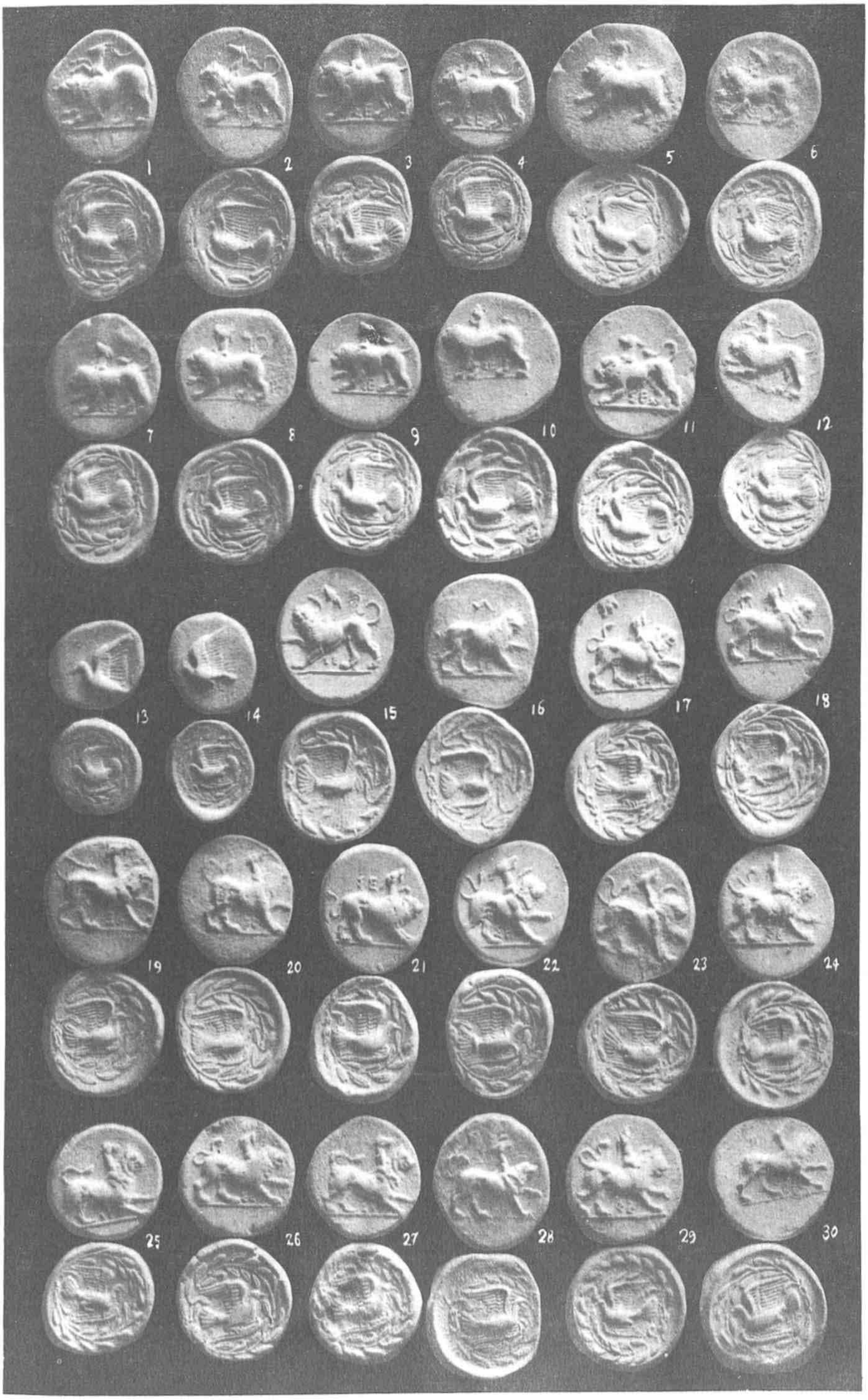

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Μυκηναϊκὸς θησαυρὸς Τίρυνθος.

Παρένθετος πίναξ 1.

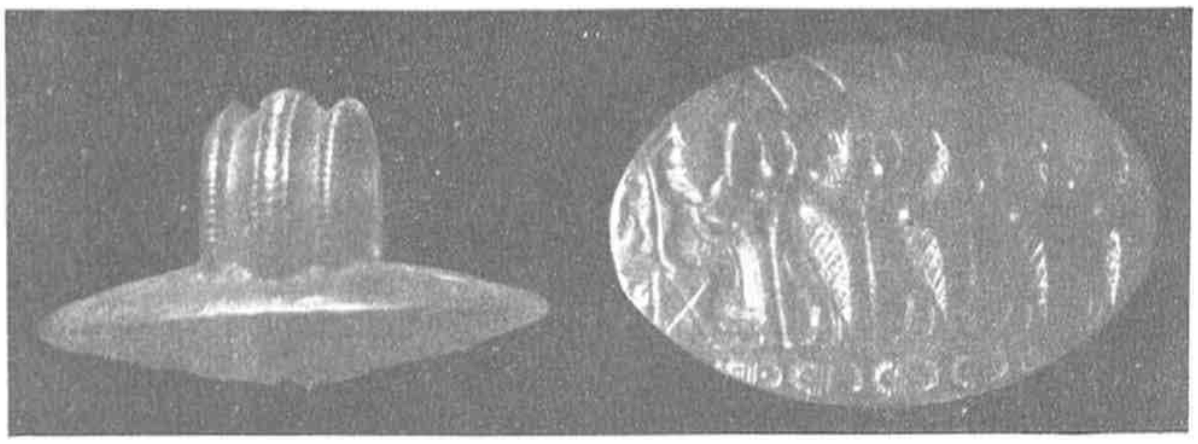

Εικ. 1 (σελ. 11).

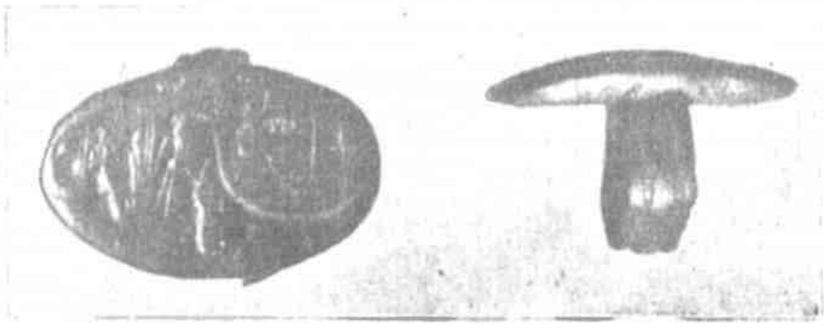

Εικ. 2 (σελ. 15).

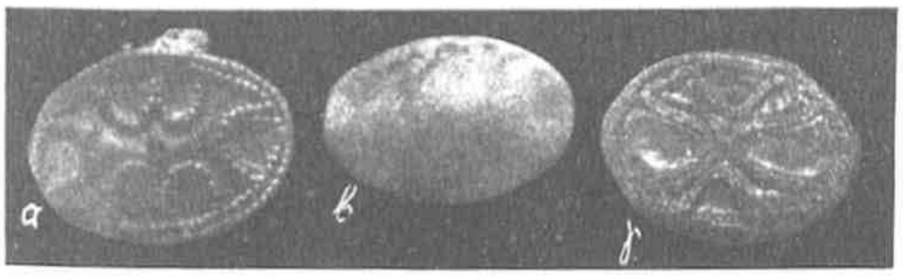

Εικ. 8 (σελ. 18).

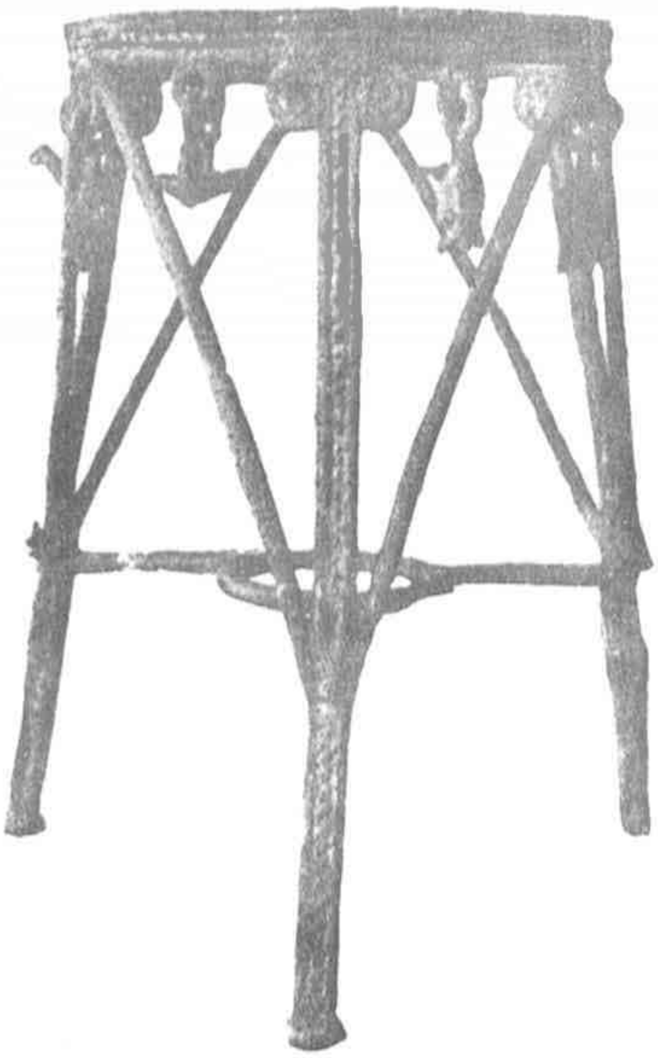

Εικ. 21 (σελ. 20).

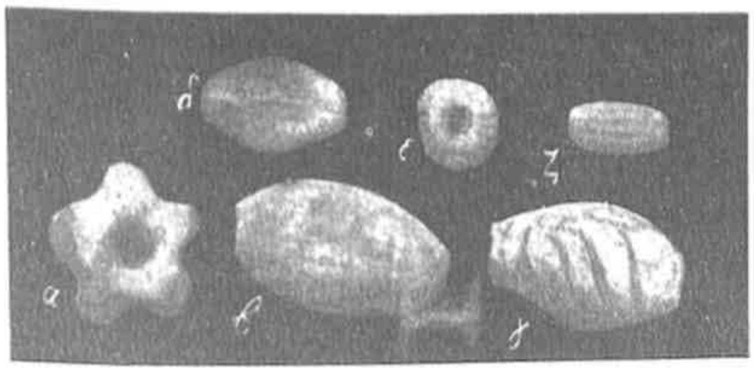

Εικ. 13 (σελ. 19).

Εικ. 14 (σελ. 19).

Εικ. 6 (σελ. 17).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 2.

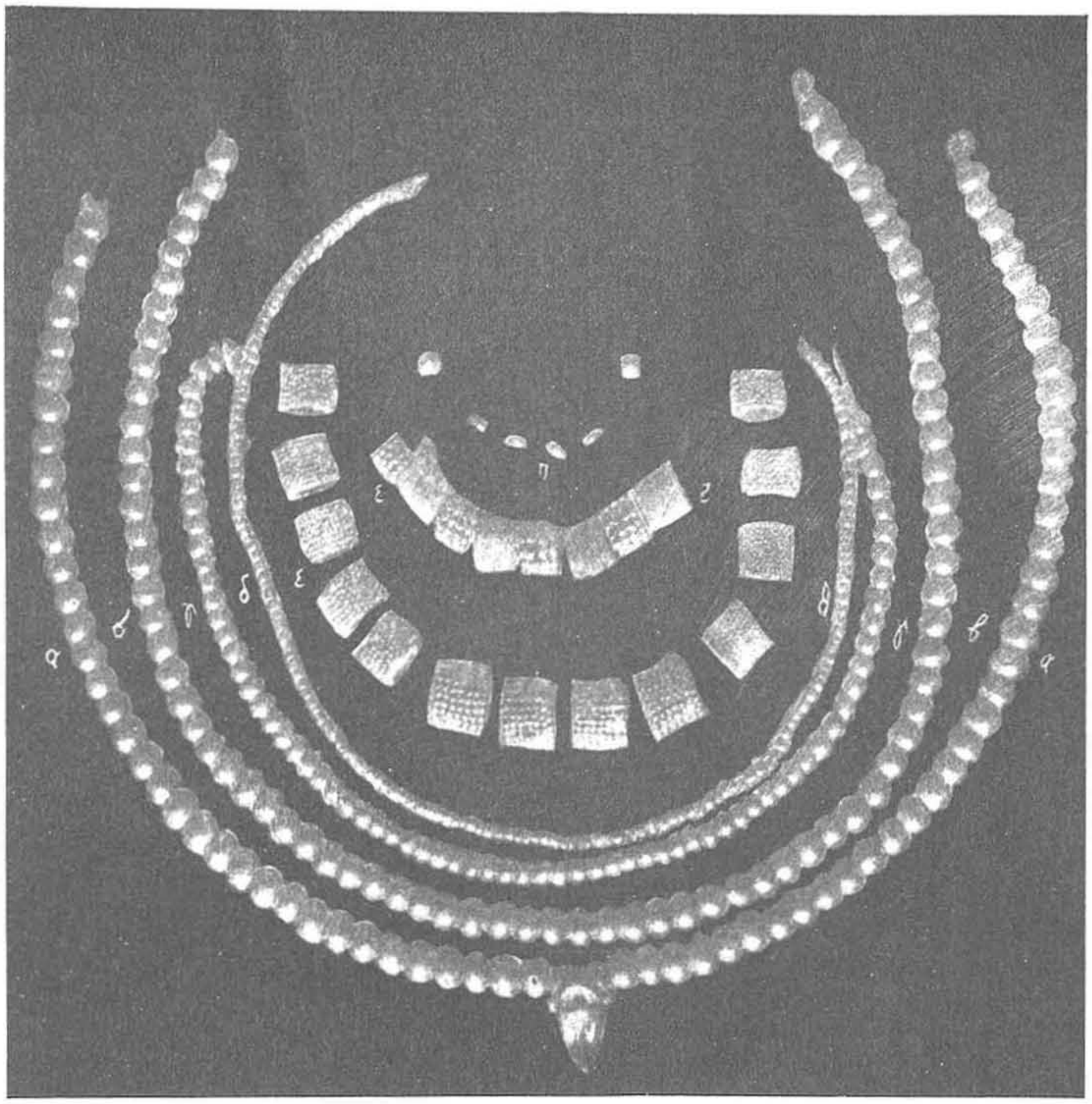

Εἰκ. 11 (σελ. 19).

Εἰκ. 16 (σελ. 19).

Εἰκ. 10 (σελ. 18).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 3.

Εἰκ. 1 (σελ. 22).

Εἰκ. 4 (σελ. 23).

Εἰκ. 3 (σελ. 23)

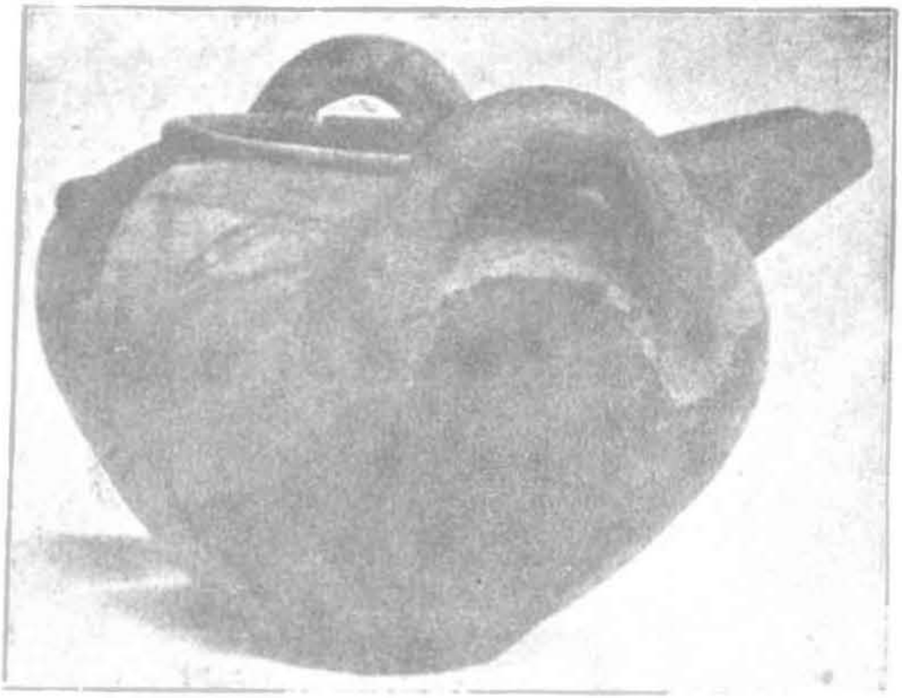

Εἰκ. 2 (σελ. 23)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. - Ἀρχαιότερα χριστιανικὰ μνημεῖα Χίου.

Παρένθετος πίναξ 4 (σελ. 30).

Εἰκ. 1.

Εἰκ. 2.

Εἰκ. 4.

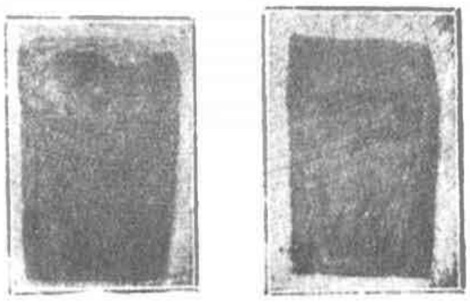

Εἰκ. 5.

Εἰκ. 3.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 5.

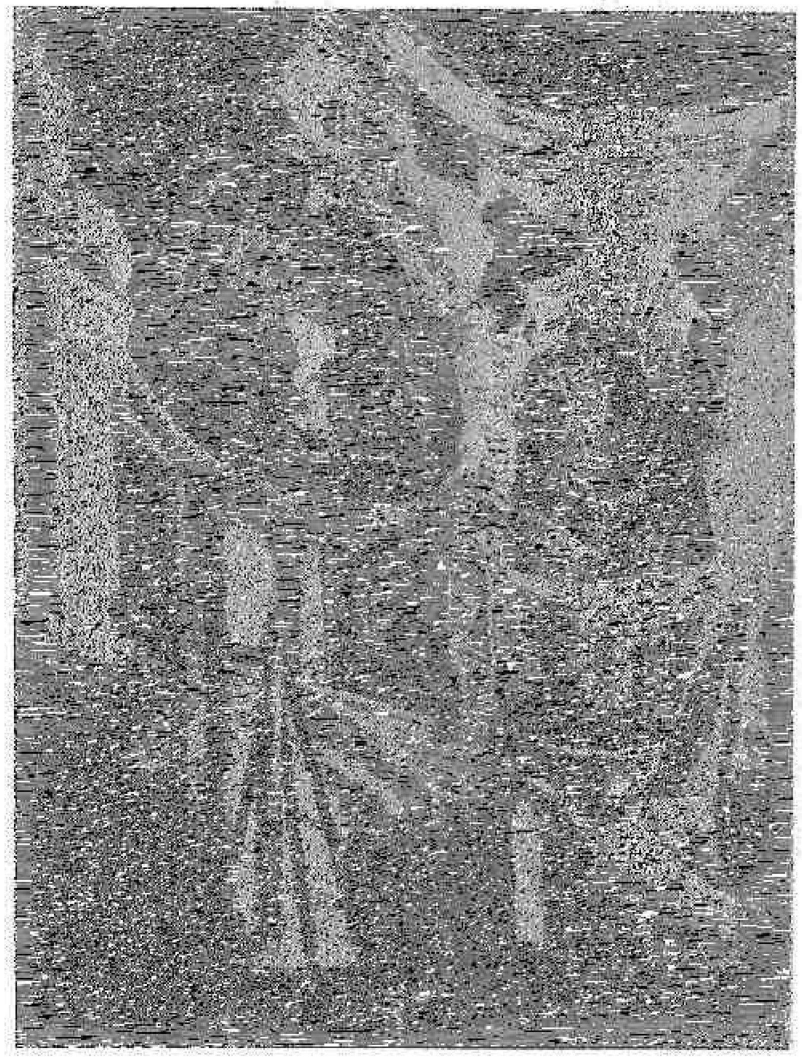
Εἰκ. 9.

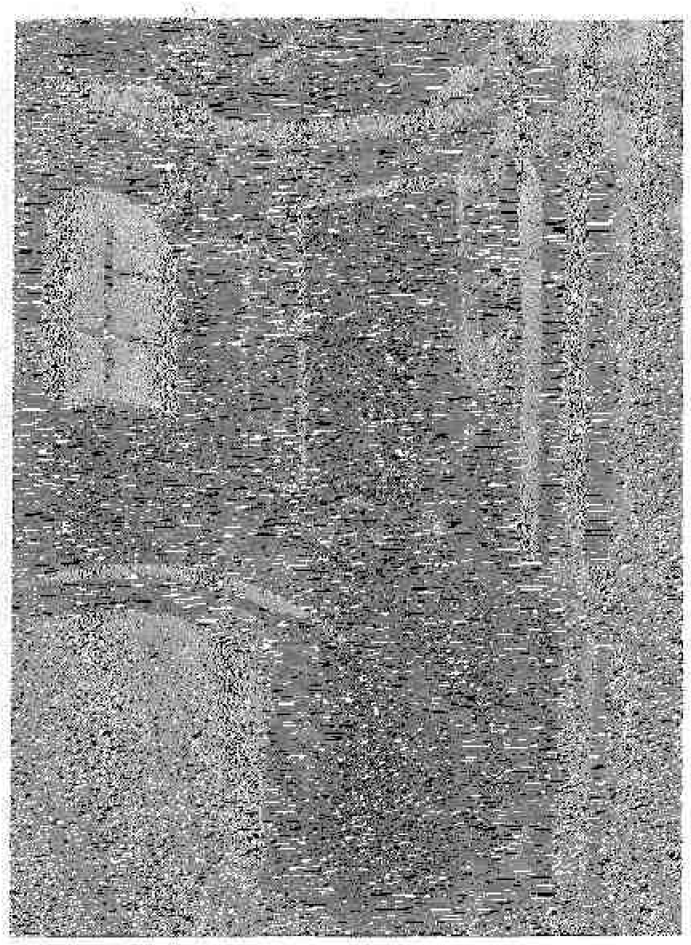
Εἰκ. 10.

Εἰκ. 11 (σελ. 33).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 6.

Εἰκ. 17 (σελ. 31)

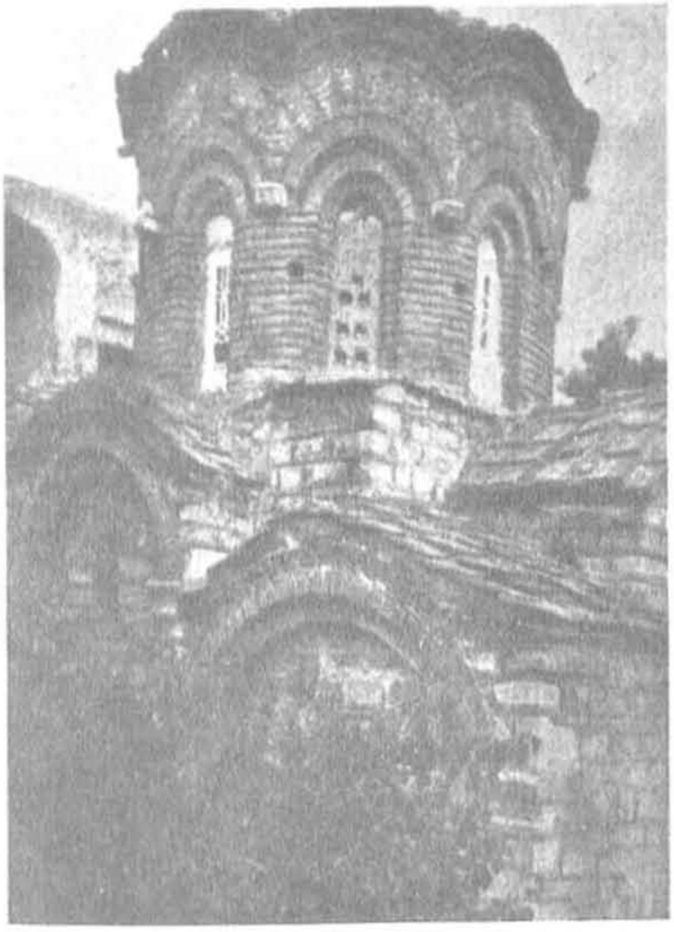

Εἰκ. 15 (σελ. 31).

Φωτογρ. Κ. [illegible]

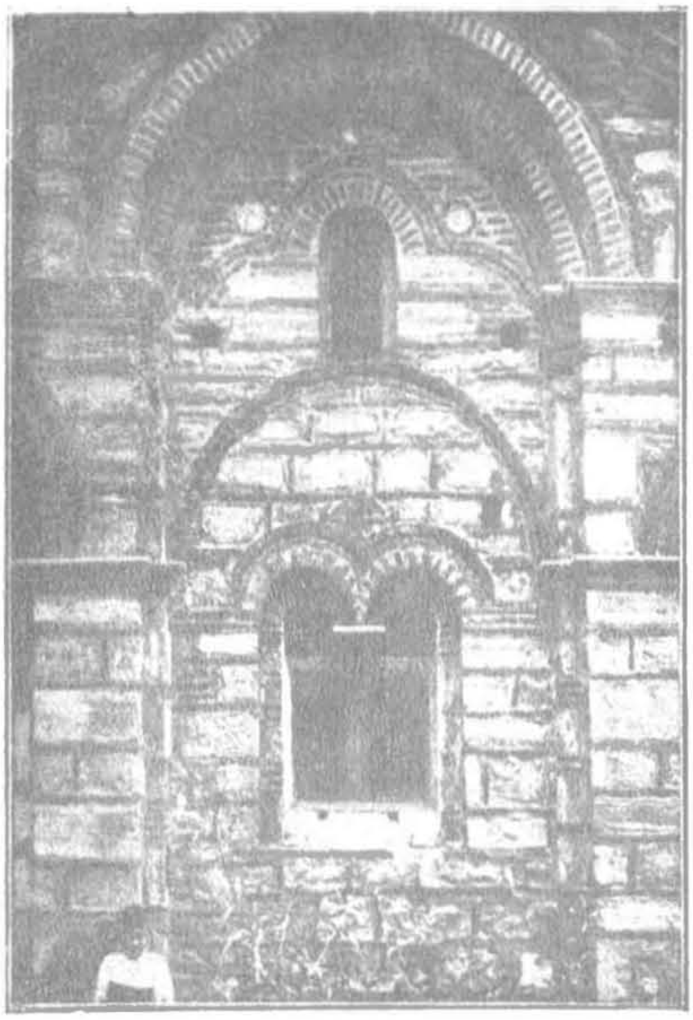

Εἰκ. 21 (σε' 35)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 7.

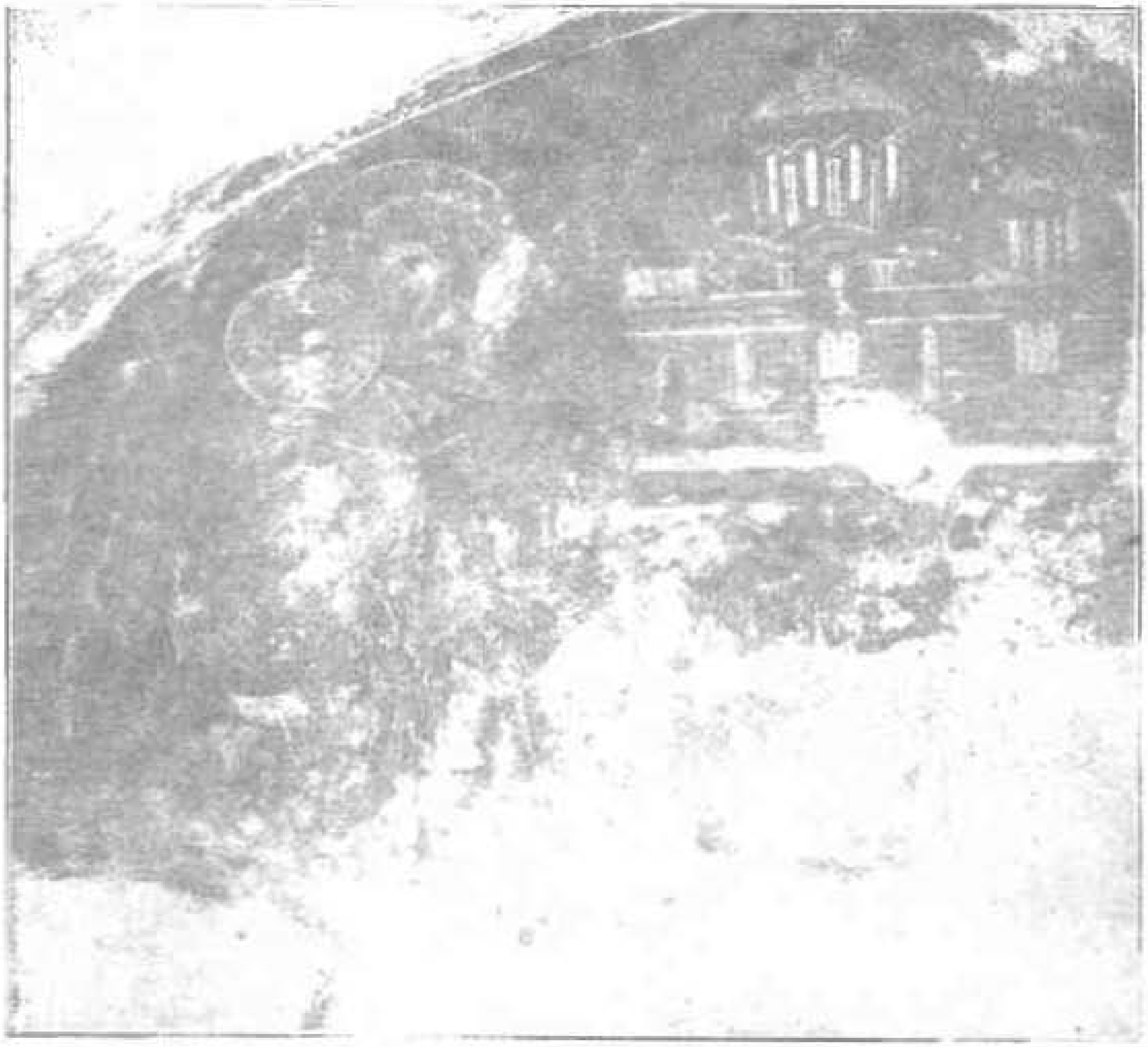

Εἰκ. 22 (σελ. 36).

Εἰκ. 25 (σελ. 36).

Εἰκ. 27 (σελ. [illegible]).

Εἰκ. 28 (σελ. 40).

Εἰκ. 24 (σελ. [illegible]).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Παρένθετος πίναξ 8.

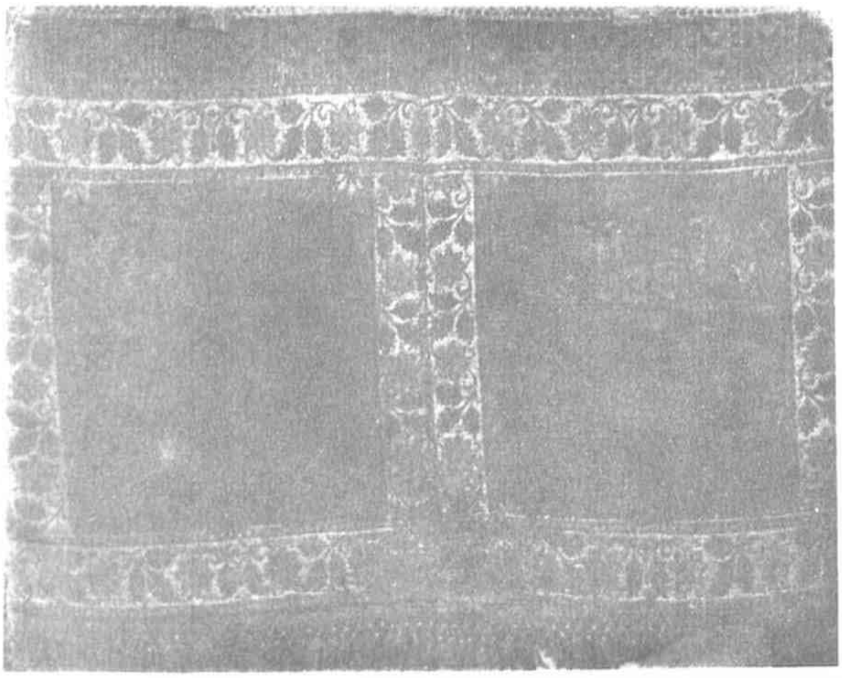
Εἰκ. 32 (σελ. 41).

Εἰκ. 33 (σελ. 43).

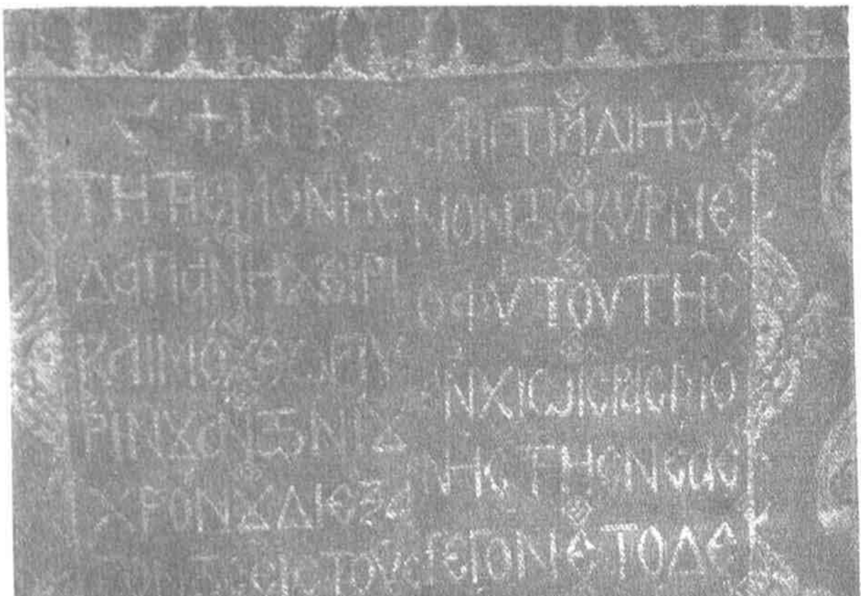
Εἰκ. 31 (σελ. 41).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 1. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

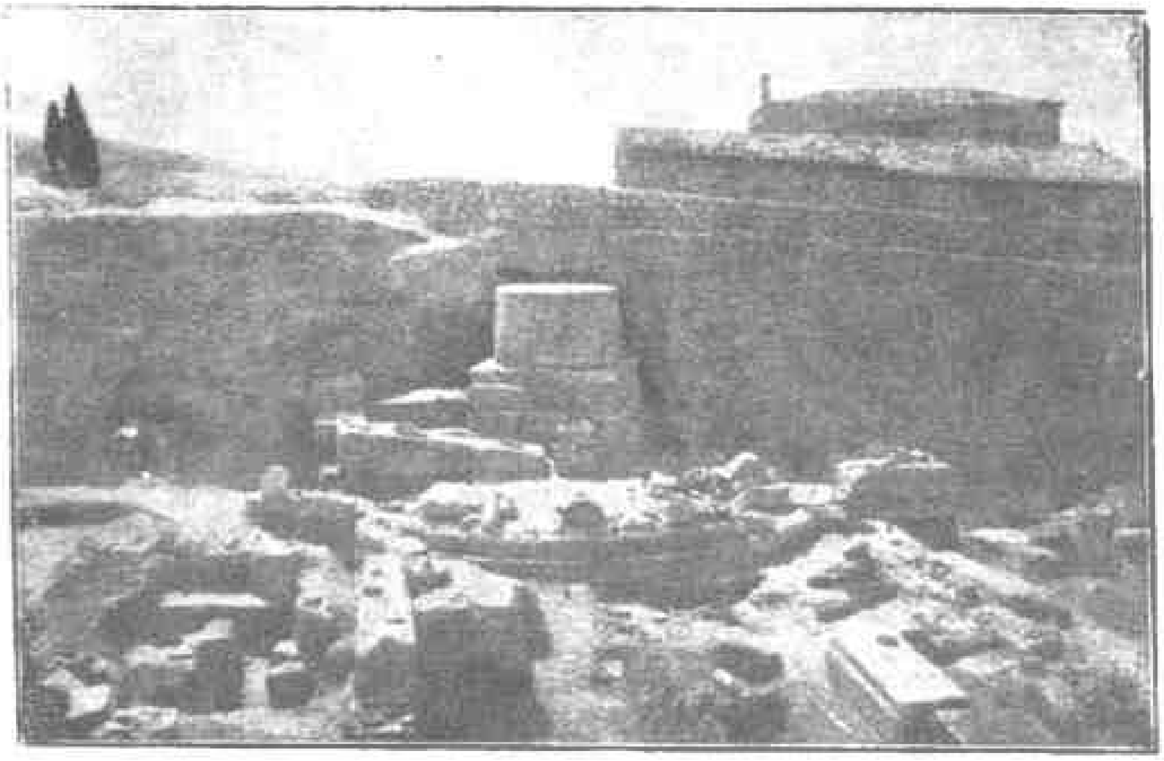

Εἰκ. 2. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 8. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Εἰκ. 5. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.
Ἀνδριὰς Αὐγούστου.

Εἰκ. 6. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

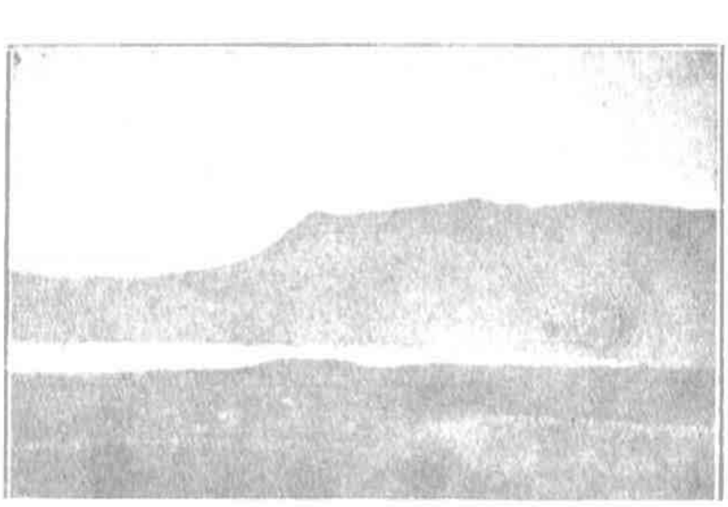

Εἰκ. 7. Κοράκου Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 7. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον. Ἀριθ. εὑρετ. Μουσείου 3343 (σελ. 81).

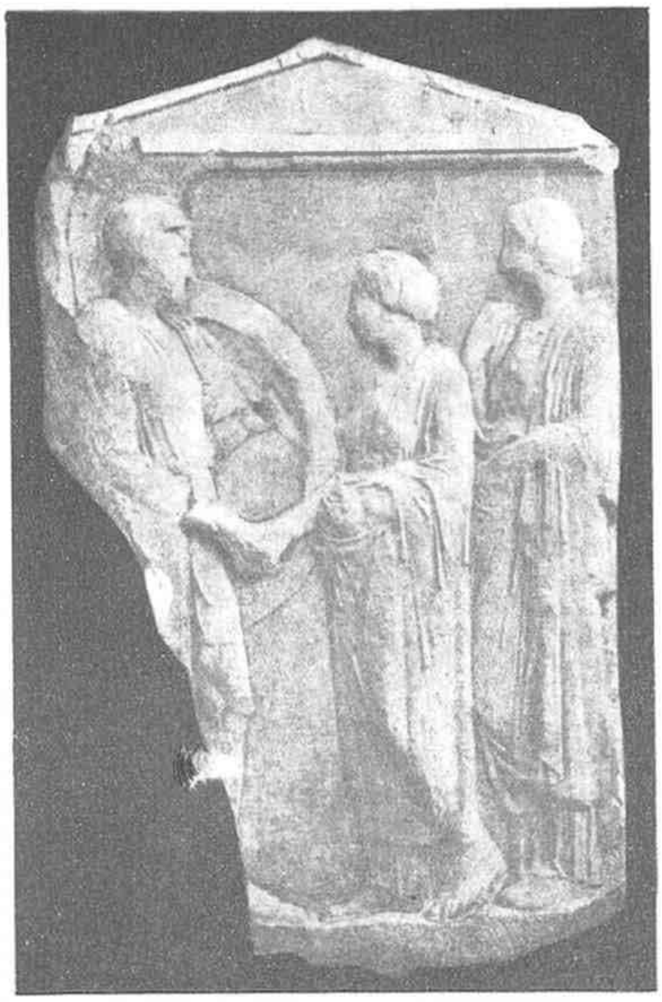

Εἰκ. 5. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ἐθν. Μουσείου ἀριθ. 3379 (σελ. 80).

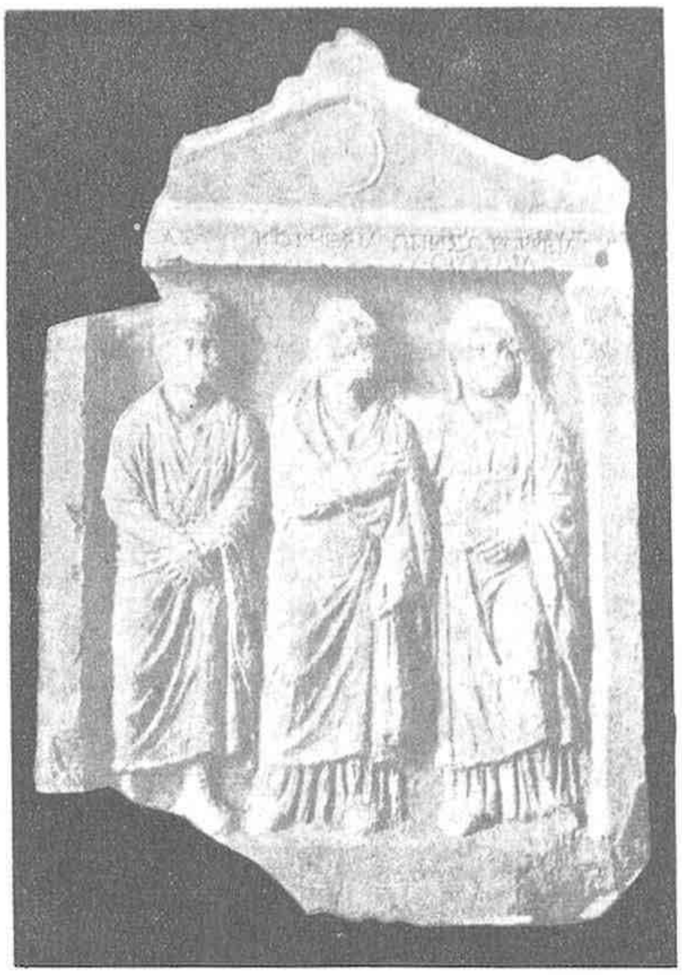

Εἰκ. 8. Ἐπιτύμ. ἀνάγλ. Ἐθ. Μουσ. ἀρ. 3342 (σελ. 81).

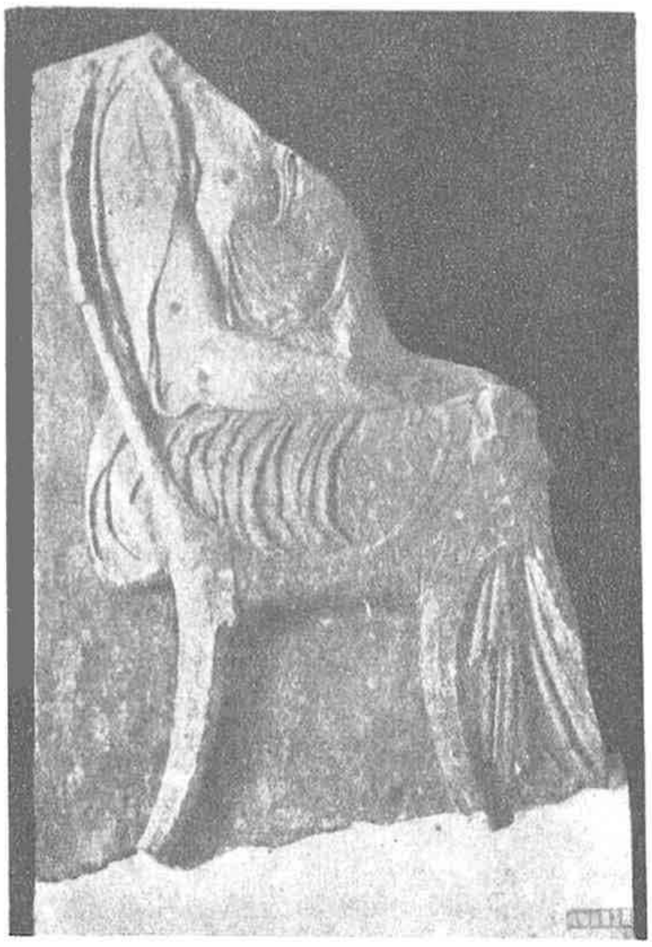

Εἰκ. 11. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀριθ. 3376.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Εἰκ. 20. Ἄρτι συγκολληθέντα ἀργυρᾶ ποτήρια Μυκηνῶν (σελ. 82).

Εἰκ. 19. Ἐπιτύμ. ἀνάγλ. ἀρ. 2056 (σελ. 84).

Εἰκ. 16. Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσ. ἀρ. 970 καὶ 785 (σελ. 84).

Εἰκ. 6. Ἀγαλμάτιον παιδός. Ἀρ. εὑρ. Μουσ. 3366 (σελ. 81).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 21:04:44 EEST - 167.114.118.212